ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΚΡΙΑΡΑ

# ΛΕΞΙΚΟ

## ΤΗΣ
## ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΩΔΟΥΣ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑΣ

1100-1669

ΤΟΜΟΣ ΙΒ΄

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ
1993

## ΣΗΜΕΡΙΝΟΙ ΣΥΝΕΡΓΑΤΕΣ ΤΟΥ ΛΕΞΙΚΟΥ
(κατ' αρχαιότητα)

*Συντάκτες:*

Αναστάσιος Καραναστάσης από Ιανουάριο 1980
Μαρία Καρόγλου από Οκτώβριο 1988
Ελένη Ζέρβου από Φεβρουάριο 1990
Δήμητρα Αντωνάκη από Οκτώβριο 1990
Δέσποινα Παπαδοπούλου από Απρίλιο 1992
Δήμητρα Αδαμίδου από Ιούνιο 1992

## ΣΥΝΕΡΓΑΣΤΗΚΑΝ ΓΙΑ ΕΝΑ ΔΙΑΣΤΗΜΑ

Μαίρη Παπαμόσχου μέχρι Σεπτεμβρίου 1991
Βασούλα Χαχοπούλου μέχρι Ιουνίου 1992
Αργυρώ Μασούτη μέχρι Αυγούστου 1990
Αγγελική Πετρίδου μέχρι Νοεμβρίου 1991
'Αρτεμη Παπαδοπούλου μέχρι Σεπτεμβρίου 1991
Αγορίτσα Δόγκα μέχρι Σεπτεμβρίου 1992
Χρυσούλα Μαυρίδου μέχρι Σεπτεμβρίου 1992
Ευαγγελία Γελαδάρα από Οκτώβριο 1990 μέχρι Σεπτεμβρίου 1991

*Εκπαιδευτικοί λειτουργοί*
*απεσπασμένοι στο Λεξικό*
*εργαζόμενοι ως συντάκτες:*

| | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Κυριακή Βουτυρά | από | φθινόπωρο | 1989 | μέχρι | Ιουλίου | 1990 |
| Ειρήνη Παπαδημητρίου | » | » | » | » | » | » |
| Βάσω Χαριζοπούλου | » | » | » | » | » | » |

# ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ*

*Το γένος . . .*
*. . . μ' ακέριο τον άγιο σκελετό*
*των περασμένων θα στηθεί στη γη του*
*με το κεφάλι αλύγιστο κι ορτό.*
'Αγγελος Σικελιανός
(Από τα Χορικά της «Σίβυλλας»)

Παραδίδω στη δημοσιότητα το δωδέκατο τόμο του Λεξικού μου της μεσαιωνικής ελληνικής δημώδους γραμματείας. 'Ηδη συμπληρώνονται είκοσι τρία χρόνια από την κυκλοφόρηση του πρώτου τόμου (1969) και τριάντα πέντε από τότε που οριστικώς αποφάσισα να αναλάβω τη συγκρότηση του έργου. Υπολογίζω ότι με τον τόμο που κυκλοφορεί ολοκληρώνεται το μεγαλύτερο τμήμα του Λεξικού. Το τελευταίο λήμμα στον τόμο τούτο είναι η λέξη *οξώτερος*. 'Εχει ασφαλώς υπόψη του ο αναγνώστης ότι προσθήκες και βελτιώσεις σε προηγούμενους τόμους του Λεξικού δημοσιεύτηκαν σε αρκετές σελίδες προηγούμενων τόμων (δεύτερου, τρίτου, έκτου, έβδομου, όγδοου, ένατου, δέκατου και ενδέκατου). Ευρετήριο των προσθηκών και βελτιώσεων μέχρι και του δέκατου τόμου καταχωρίστηκε στο δέκατο αυτό τόμο. Στον τόμο που έχει στα χέρια του ο αναγνώστης έχουν περιληφθεί νέες προσθήκες και βελτιώσεις στους προηγούμενους τόμους, καθώς και σ' αυτό το δωδέκατο. Υπενθυμίζω ότι ο αστερίσκος (*) που συνοδεύει ορισμένα λήμματα των προσθηκών αυτών δηλώνει ότι τα λήμματα αυτά δεν έχουν περιληφθεί σε προηγούμενους τόμους του Λεξικού, ούτε σε προσθήκες επιμέρους τόμων. Τα χωρίς αστερίσκο λήμματα παρέχουν στοιχεία που συμπληρώνουν ή βελτιώνουν συνταγμένα άρθρα του Λεξικού.

* Μετά την κυκλοφόρηση του ενδέκατου τόμου του Λεξικού δημοσιεύτηκαν οι παρακάτω κρίσεις γι' αυτό: Υvon Tarabout (Bulletin de la Société de linguistique 84, 1989, 275)· Δημήτρης Σταμέλος (εφημ. «Ελευθεροτυπία», 25.7.1990, σελ. 33)· Γ. Μπαμπινιώτης στο άρθρο του: Σύγχρονα Λεξικά της ελληνικής (εφημ. «Το Βήμα της Κυριακής», 18.3.1990)· Henry και Renée Kahane, The Dictionary as ideology. (History, Languages and Lexicographers, edided by Ladislav Zgusta, Max Niermeyer Verlag, Tubingen 1992, σελ. 19-76)· H. Tonnet (περιοδ. Bulletin de liaison, αρ. 10. Centre d' études balkaniques, INALCO, Ιούλ. 1992, σελ. 217-220).

Σχετικά με πολλές από τις προσθήκες και βελτιώσεις που καταχωρί-
;αι στον τόμο τούτο σημειώνω τα ακόλουθα: μετά τη δημοσίευση από το
'επιστήμιο Κρήτης του ογκώδους τόμου: «Μανόλης Βαρούχας. Νοταρια-
πράξεις. Μοναστηράκι Αμαρίου 1597-1613 (εκδίδουν: Wim Bakker -
old van Gemert, Ρέθυμνο 1987)», σελ. 851, κρίθηκε σκόπιμο με αφετη-
το καταρτισμένο από τους εκδότες γλωσσάριο να χρησιμοποιηθεί για τον
)τισμό του Λεξικού και το άφθονο και ενδιαφέρον υλικό που παρέχουν τα
έγγραφα που παρέχονται στην έρευνα με την παραπάνω έκδοση. Το υλικό
κειμένων αυτών χρησιμοποιήθηκε σαν να επρόκειτο για εκτενέστερο γραμ-
:ιακό κείμενο και όχι για έγγραφα· και τούτο μολονότι καταρχήν τα έγ-
)α βοηθητικώς μόνο χρησιμοποιούνται στο Λεξικό, όπως ξέρει ο ενημερω-
ς χρήστης του. Η τακτική αυτή ακολουθήθηκε για το λόγον ότι, καθώς
υχώς δεν προβλέπεται το Λεξικό επί των ημερών μου να οδηγηθεί στο τέρμα
κρίθηκε αναγκαίο να τίθενται κάθε φορά υπόψη του αναγνώστη μερικά
άχιστον από εκείνα τα νέα στοιχεία που συγκεντρώνει η υπηρεσία του
κού και που αναφέρονται σε υλικό που ήδη έχομε επεξεργαστεί ή που εντω-
ξύ έχει προκύψει. Ανάλογη τακτική ακολουθήσαμε και για εκδόσεις ή
εκδόσεις κειμένων ή και για άλλα δημοσιεύματα που κυκλοφόρησαν και
πρόσφατα.

Σε σχέση με τις προσθήκες αυτές είναι ανάγκη να σημειώσω και τούτο:
ρίναμε σκόπιμο, για να διευκολύνομε το χρήστη του Λεξικού να προσπελά-
τις προσθήκες των τόμων ενδέκατου και δωδέκατου, να καταρτίσομε
ήριο των προσθηκών που πέρασαν στους δύο αυτούς τόμους κατά το πρό-
του ευρετηρίου που, όπως είπα προηγουμένως, καταρτίστηκε για τους
γούμενους αυτούς τόμους. Στο νέο ευρετήριο, κατ' οικονομίαν, πέρασαν,
ετηρία λήμματα του Λεξικού ή και νέα που έως τώρα δεν έχουν καταχωρι-
και απλές παραπομπές σε δημοσιεύματα που παρέχουν υλικό σχετιζόμενο
υς καθορισμένους σκοπούς του Λεξικού, που όμως δεν έγινε παρά εν-
μόνο δυνατόν να χρησιμοποιηθεί για τον πλουτισμό του Λεξικού. Είναι
ιπτώσεις και άλλων κειμένων, αλλά και του κειμένου των επιστολών του
ιου Γιαννούλη του Αιτωλού, η κριτική έκδοση των οποίων πρόσφατα
σαλονίκη 1992) κυκλοφόρησε με την επιμέλεια παλαιών μαθητών μου
λλοτε συνεργατών του Λεξικού μου, των κ.κ. Ι. Ε. Στεφανή, αναπληρωτή
ητή του Αριστοτέλειου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης και Νίκης Παπα-
ταφύλλου-Θεοδωρίδη, επίκουρης καθηγήτριας του ίδιου πανεπιστημίου.
θμός των παραπομπών που αναφέρονται στα κείμενα αυτά είναι σημαντι-

'ράφοντας τα προλεγόμενα τούτα γυρίζω με πραγματική συγκίνηση στην
; πενταετία της καθηγεσίας μου στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης



(1950-1955). Οραματιζόμουν τότε να συγκροτήσω το Λεξικό, τη σύνταξη του οποίου επιχειρούσα, σε όχι πολύ μακρό χρονικό διάστημα. Δεν το οραματιζόμουν απλώς ευκταία και επιδιωκόμενη πραγματοποίηση, αλλά το προέβλεπα να συγκροτείται με συγκεκριμένες τεχνικές και άλλες προυποθέσεις, που πράγματι λίγο πολύ υπήρξαν για την ενμέρει τουλάχιστον πραγματοποίησή του. Ήμουν αποφασισμένος να εργαστώ —όπως και έγινε— στο σχεδιαζόμενο έργο όχι μόνο ως «ύπατος εργονόμος» του, αλλά και ως συστηματικός, σταθερός και μόνιμος εργάτης του. Γιατί μόνο υπό τη βασική αυτή προυπόθεση υπήρχε ελπίδα (με τη συνδρομή και άλλων προϋποθέσεων) να πραγματοποιηθεί το έργο. Προσπάθησα ήδη από αυτή τη σύλληψή του να κάμω αυτό που εύχεται ο Σεφέρης[1] για τον ποιητή (παρά την πεζή του ιδιότητα): δηλαδή «να μεταχειριστώ τον κόσμο των φαντασμάτων που περιστοιχίζουν [τον ποιητή, εννοεί ο Σεφέρης] σαν να ήταν σώματα στερεά». Το σφάλμα μου —θα μου συγχωρεθεί, ελπίζω— ήταν ότι συνέλαβα το έργο σε διαστάσεις τέτοιες που, καθώς αποδεικνύεται, δεν ήταν, μέσα στις ελληνικές συνθήκες, πραγματοποιήσιμο (από μένα τουλάχιστον) στη διάρκεια ορισμένων μόνο δεκαετιών. Καθώς σήμερα βρισκόμαστε στο τέλος του δωδέκατου τόμου και στο γράμμα *όμικρον*, διαπιστώνεται ότι απαιτήθηκαν κατά μέσον όρο δύο χρόνια για την οριστική προετοιμασία και εκτύπωση του κάθε τόμου του Λεξικού. Με τους όρους αυτούς αποκλείεται, κάτω και από τις πιο ευνοϊκές ακόμη προυποθέσεις, να οδηγήσει σε πέρας το Λεξικό εκείνος που το ξεκίνησε. Είχα, φαίνεται, αισιόδοξα παρασυρθεί από το λόγο του Καζαντζάκη: «*Μικρή αστραπή η ζωή μας, μα προφταίνουμε*»:[2] Τονώνει η αισιοδοξία —είναι αλήθεια. Υπολογίζω πάντως ότι έχουν ήδη δοθεί στη δημοσιότητα σχεδόν τα 3/4 του όλου έργου.

Ας επιτραπεί να σημειώσω ότι ο αείμνηστος Ιταλός συνάδελφος Bruno Lavagnini, λαβαίνοντας πριν από δέκα χρόνια (1982) ανάτυπο του όγδοου τόμου του Λεξικού μου και διαπιστώνοντας ότι τότε το Λεξικό είχε φτάσει το μέσον του, μου έγραφε σε γράμμα του (30.10.1982): «Se è vero, come scrive Esiodo, che la metà è piu dell'intero, il Suo lessico della letteratura greca medievale ha raggiunto davvero con questo ottave volume un buon traguardo, e io La felicito particolarmente, come anche mi rallegro per il premio conferito al Suo lessico dall'Associazione per gli studi greci di Parigi [...]. Questo Suo lessico si trovi ormai alla metà del camino». Ας προσθέσω ότι ο λόγος του Ησιόδου, Έργα 40: «*ουδέ ίσασιν όσω πλέον ήμισυ παντός*», αποτελεί και αυτό παρηγορία για το γεγονός ότι με το

1. Βλ. Εισαγωγή Γ. Σεφέρη στην έκδοση του Ερωτόκριτου, Γαλαξίας [1962], σελ. 24.
2. Αναφορά στο Γκρέκο, σελ. 27.

ράμμα *όμικρον*, όπου βρίσκεται σήμερα το Λεξικό, δεν εφτάσαμε βέβαια το
έλος. Δεν ξέρω αν θα συμπληρωθεί κάποτε το έργο από μελλοντικούς ερευνη-
ές. Πάντως για την ευκταία συμπλήρωσή του το απαραίτητο για την ολοκλή-
υσή του γλωσσικό υλικό, καθώς και ο καρπός της αποδελτίωσης συναφών με
: κείμενα που μας απασχολούν και τη γλώσσα τους μελετημάτων, απόκεινται
ιταγμένα στους οικείους χώρους — και επομένως χρησιμοποιήσιμα για
ν περαιτέρω σύνταξη του Λεξικού[3]. Φυσικά, όλο αυτό το υλικό, όπως και ως
ρα γίνεται, είναι ανάγκη να συμπληρωθεί με στοιχεία που θα αντληθούν
ό τη βιβλιογραφία της συνεχιζόμενης γλωσσοφιλολογικής έρευνας.

Τώρα θέλω να ευχαριστήσω και από τα προλεγόμενα του τόμου τού-
) πρώτα πρώτα το συμβούλιο του Κέντρου Βυζαντινών Ερευνών του Πανε-
στημίου Θεσσαλονίκης, που από πολλά χρόνια μου παρέχει τους απαραίτη-
ς χώρους και κάθε άλλη δυνατή διευκόλυνση για τη συνέχιση της λεξικο-
φικής μου προσπάθειας. Ευχαριστώ επίσης εγκάρδια το Αριστοτέλειο
νεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, τη διοίκηση και τις αρμόδιες υπηρεσίες του, που
παρέχουν πάντοτε την οικονομική και την ηθική τους ενίσχυση για την
ώθηση του έργου μου. Στις ευχαριστίες μου περιλαμβάνεται ασφαλώς και
νη προς τη Φιλοσοφική Σχολή του Πανεπιστημίου μας, που πάντοτε πα-
ολουθεί το Λεξικό μου και το ενισχύει ουσιαστικά. Θερμά επίσης ευχαριστώ
; επικεφαλής των υπουργείων βιομηχανίας, ενέργειας και τεχνολογίας και
ργείου παιδείας και θρησκευμάτων, που με κοινή απόφασή τους ενίσχυ-
οικονομικώς το λεξικογραφικό μου έργο κατά τα χρόνια 1988-1989 και
1-1993.

Κατά την περίοδο από τη δημοσίευση του ενδέκατου τόμου του Λεξικού
σήμερα συνέχισαν τη συνεργασία τους στο Λεξικό ως συντάκτες ο Αναστά-
Καραναστάσης, επιστημονικός συνεργάτης του Κέντρου Βυζαντινών Ερευ-
τοποθετημένος στην υπηρεσία της σύνταξης του Λεξικού μου μέχρι και
ρα· η Μαίρη Παπαμόσχου μέχρι Σεπτεμβρίου 1991, η Βασούλα Χαχο-
ου μέχρι Ιουνίου 1992, η Αργυρώ Μασούτη μέχρι Αυγούστου 1990. Ως

. Εννοώ τα εξής αρχεία: 1) υλικό που αφορά μελλοντικές προσθήκες σε συνταγμένα
του Λεξικού· 2) υλικό προερχόμενο από κείμενα και πραγματείες που θα χρησιμο-
εί για τη συμπλήρωση των άρθρων που θα ακολουθήσουν τα συνταγμένα άρθρα του
ού μέχρι και εκείνων που θα συγκροτήσουν το γράμμα *ωμέγα*· 3) βοηθητικό αρχείο
ικών λημμάτων σε λήμματα του Glossarium ad scriptores mediae et infimae
tatis του Δουκάγγιου· 4) υλικό χρησιμοποιημένο για τη συγκρότηση του δημο-
ου τμήματος του Λεξικού· 5) σύνοψη της βιβλιογραφίας των δώδεκα τόμων του Λε-



συντάκτες του Λεξικού εργάστηκαν κατά την περίοδο από φθινόπωρο του 1989 έως και τον Ιούλιο του 1990 και οι αποσπασμένοι στο Λεξικό εκπαιδευτικοί λειτουργοί και άλλοτε συνεργάτες μου Κυριακή Βουτυρά, Ειρήνη Παπαδημητρίου και Βάσω Χαριζοπούλου. Σημειώνω ότι εντελώς τελευταία δοκιμάσαμε την οδύνη από τον απροσδόκητο και πρόωρο θάνατο εκλεκτής συνεργάτριας του Λεξικού, της Αγγελικής Πετρίδου, που είχε προσφέρει τις υπηρεσίες της μέχρι του Νοεμβρίου 1991.

Κατά τη σύνταξη του τόμου τούτου εργάστηκαν στο Λεξικό στην αρχή ως βοηθοί και αργότερα ως συντάκτες οι φιλόλογοι Άρτεμη Παπαδοπούλου από Οκτώβριο 1988 μέχρι του Σεπτεμβρίου 1991, η Μαρία Καρόγλου από Οκτώβριο του 1988 μέχρι και σήμερα, η Αγορίτσα Δόγκα από Οκτώβριο 1988 έως 22 Σεπτεμβρίου 1992, η Χρυσούλα Μαυρίδου από Φεβρουάριο 1990 έως 30 Σεπτεμβρίου 1992, η Ελένη Ζέρβου από Φεβρουάριο 1990 έως και σήμερα, η Δήμητρα Αντωνάκη από Οκτώβριο 1990 έως και σήμερα, η Ευαγγελία Γελαδάρα από Οκτώβριο 1990 μέχρι Σεπτεμβρίου 1991.

Πρόσφατα προσλήφθηκαν και εργάζονται ως βοηθοί και ενμέρει ως συντάκτες οι φιλόλογοι Δέσποινα Παπαδοπούλου από Απρίλιο 1992 και η Δήμητρα Αδαμίδου από Ιούνιο 1992 έως και σήμερα. Σε όλους αυτούς τους συνεργάτες μου εκφράζω τις ευχαριστίες μου για τη στοργή που επιδεικνύουν στο έργο που έχουν αναλάβει, για το ζήλο και την αποδοτικότητα της εργασίας τους.

Θέλω τέλος να ευχαριστήσω τον άλλοτε μαθητή μου και εκλεκτό από αρκετά χρόνια συνάδελφο κ. Κωνσταντίνο Μηνά. Είχε την καλοσύνη να θέσει στη διάθεσή μου φωτοαντίγραφο εκτενούς λεξιλογίου, απ' αυτόν συγκροτημένου, που αναφέρεται στη γλώσσα των δημοσιευμένων ελληνικών εγγράφων της Κάτω Ιταλίας και της Σικελίας.

Ευχαριστώ τέλος το τυπογραφικό κατάστημα Στ. και Ιωάν. Σφακιανάκη που εδώ και είκοσι και πάνω χρόνια καταβάλλει κάθε προσπάθεια για την ευπρόσωπη κάθε φορά εμφάνιση του Λεξικού.

Κλείνοντας τα προλεγόμενα τούτα αναθυμούμαι και καταγράφω τους ακόλουθους στίχους του Γάλλου ποιητή Guy Charles Cros (1879-1956):

*... avant qu'un peu de terre emplisse notre bouche,*
*Confier à la vie notre lucide amour,*
*C'est-là notre travail sans trêve et notre fête.*

Ε. ΚΡ.

## ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Εδώ καταχωρίζονται τα βιβλιογραφικά στοιχεία δημοσιευμάτων (εκδόσεων κειμένων και πραγματειών, λεξικών και γλωσσαρίων, περιοδικών, πρακτικών συνεδρίων και αφιερωμάτων) που είδαν το φως μετά τη δημοσίευση του ενδέκατου τόμου του Λεξικού ή που δεν είχαν παλαιότερα βιβλιογραφηθεί. Τα δημοσιεύματα αυτά στην αρίθμησή τους συνεχίζουν το τελευταίο αριθμημένο δημοσίευμα της βιβλιογραφίας του ενδέκατου τόμου του Λεξικού. Δεν αριθμούνται τα λεξικά και τα γλωσσάρια, τα περιοδικά και τα πρακτικά συνεδρίων, καθώς και τα αφιερώματα σε ερευνητές.

### Α' ΚΕΙΜΕΝΩΝ

#### α') επώνυμων

3389. Α γ ά π ι ο ς Λ ά ν δ ο ς. Βιβλίον καλούμενον Γεωπονικόν, εις το οποίον περιέχονται ερμηνείες θαυμασιότατες πώς να σπέρνουν τους καρπούς να επιτυχαίνουσι, πώς να κεντρώνουν τα δέντρη και να φυτεύουσι και έτερα όμοια· και εξόχως πώς να κυβερνάται πασ' ένας διά να μην ασθενήσει πώποτε. Έτι δέ και ιατρικά διάφορα αληθέστατα εις πάσαν ασθένειαν, συντεθέν παρά Αγαπίου Μοναχού του Κρητός. Επιμέλεια κειμένου, εισαγωγή, σχόλια, γλωσσάριο: Δέσποινα Δημοσθ. Κωστούλα, Εκδόσεις Τήνος, Βόλος 1991.

3390. Β α σ ι λ ε ί ο υ Κεφάλαια παραινετικά (Μνήμ. Ζώρ. 106-124).

Β ο ϊ λ ά ς Ε υ σ τ ά θ ι ο ς, βλ. βιβλιογρ. αρ. 3354.

3391. Θ ω μ ά ζ ο ς Παριτζίνος, Επιστολή τω ευγενεστάτω αφέντη τω ηγουμένω Μπυγνοιώνη [Πρόλογος του: A. da Somavera, Θησαυρός της ρωμαϊκής και της φραγκικής γλώσσας, σ. $b^3$-$d^2$], Εις τον φιλαναγνώστην [ό.π. σ. $f^1$ - $g^4$].

Κ α λ ό α ν δ ρ ο ς π ι σ τ ό ς. Βλ. βιβλιογρ. αρ. 3419.

Λ ά ν δ ο ς. Βλ. βιβλιογρ. αρ. 3389.

3392. Μ π ε ρ γ α δ ή ς, Απόκοπος. Το κείμενο της πρώτης έκδοσης του Απόκοπου. Τυπογραφική και φιλολογική διερεύνηση (Ν. Παναγιωτάκης, Θησαυρ. 21, 1991, 89-209).

Ν τ α κ ο ρ ό ν ι α ς, Βλ. βιβλιογρ. αρ. 3426.

3393. Π τ ω χ ο π ρ ό δ ρ ο μ ο ς. I. Του Προδρόμου κυρού Θεοδώρου προς τον βασιλέα Μαυροϊωάννην. II. Του αυτού εις τον σεβαστοκράτορα· III. Στίχοι Θεοδώρου του Πτωχοπροδρόμου προς τον βασιλέα κυρ Μανουήλ τον Κομνηνόν. IV. Έτεροι στίχοι Ιλαρίωνος μοναχού Πτωχοπροδρόμου προς τον ευσεβέστατον βασιλέα κύριον Μανουήλ Πορφυρογέννητον, τον Κομνηνόν (Ptochoprodromos, Einführung, Kritische Ausgabe, deutsche Übersetzung, Glossar besorgt von Hans Eideneier, Neogr. Med. Aevi V, Κολωνία 1991).

3394. Σ φ ρ α ν τ ζ ή ς Γ ε ώ ρ γ ι ο ς [Χρονικόν] (Giorgio Sfranze, Cronaca. A cura di Riccardo Maisano [Academia nazionale dei Lincei], Ρώμη 1990).

β') α ν ώ ν υ μ ω ν

3395. Δημώδης μετάφραση του Α κ α θ ί σ τ ο υ Ύ μ ν ο υ, εκδ. Ιωάννης Στεφανής (Αφ. Κριαρ. 129-142).

3395α. Α ν α κ ά λ η μ α τ η ς Κ ω ν σ τ α ν τ ι ν ό π ο λ η ς (Agostino Pertusi, La caduta di Constantinopoli. L'eco nel mondo. Testi a cura di A. P. Fondazione Lorenzo Valla. Arnoldo Mondadori editore [1976], 364-377).

Το τραγούδι του Α ρ μ ο ύ ρ η. Βλ. βιβλιογρ. αρ. 3431.

3396. Δ ι ή γ η σ ι ς Α λ ε ξ ά ν δ ρ ο υ μετά Σεμίραμης βασίλισσας Συρίας περί των ένδεκα ερωτημάτων. Επίμετρο (Χ. Ι. Δημητρουλόπουλος, Ένα ανέκδοτο πρωτονεοελληνικό ποίημα για τον Μέγα Αλέξανδρο (Παρνασσ. 31, 1989, 130-138).

3397. Codex Yalensis 294. Δ ι ή γ η σ ι ς Α λ ε ξ ά ν δ ρ ο υ και Κοσμική Ιστορία (Γ. Μ. Παράσογλου, ΕΕΦΣΠΘ (περ. β', τεύχος Φιλ.) 1991, 217-223].

3398. Δ ι ή γ η σ ι ς περί του Α χ ι λ λ έ ω ς (Ole L. Smith, The Oxford Version of the Achilleid, Κοπεγχάγη 1990).



3398α. [Ε π ι σ τ ο λ ή τ ο υ κ λ ή ρ ο υ τ η ς Κ α λ λ ι π ό λ ε ω ς π ρ ο ς τ ο ν ά ρ χ ο ν τ α Ι σ ί δ ω ρ ο] Agostino Pertusi, Lettera del clero di Gallipoli all' arconte Isidoro (La caduta di Constantinopoli. L'eco nel mondo. Testi a cura di A. P. Fondazione Lorenzo Valla. Arnoldo Mondadori editore [1976], 150-159).

3399. Ζ ή ν ω ν, κρητοεπτανησιακή τραγωδία (17ου αιώνα). Επιμέλεια Στυλιανός Αλεξίου — Μάρθα Αποσκίτη, Στιγμή, Αθήνα 1991.

3400. Τα τρία τελευταία ανέκδοτα ι ν τ ε ρ μ έ δ ι α του κρητικού θεάτρου (Μ. Ι. Μανούσακας, Πεπρ. ΣΤ' ΔΚρ.Σ. Β' 317-342, 1991).

3401. [Κ α ν ο ν ι κ έ ς δ ι α τ ά ξ ε ι ς]. Μενέλαος Ν. Χριστοδούλου, Κυπριακαί κανονικαί διατάξεις (Επετ. Κύπρ. 12, 1983, 401-480).

3402. Από έναν ανέκδοτο μητροπολιτικό κ ώ δ ι κ α του 16ου αιώνα. Εισαγωγή, μεταγραφή, σημειώσεις: Γιώργος Γκολομπίας (Παραμιλητό 4, 1989, 109-115).

3403. Το Μ α ρ τ ο λ ό γ ι ο ν του 1540 [Χρήστος Σολιώτης, Η ναυτική ψυχή του γένους, Αθήνα 1988, σελ. 101-112).

3404. Μια άγνωστη μετάφραση κωμωδίας του Μ ο λ ι έ ρ ο υ στα ελληνικά. (Γερ. Ζώρας, Παρουσία 7, 1990, 61-88).

3405. Π λ α ν ο σ π α ρ ά κ τ η ς. A document in political verse, edited from British Museum Manuscript Additional 10077 [Theodore H. Papadopoullos, Studies and documents relating to the history of the greek church and people under turkish domination, δεύτερη έκδοση, Variorum 1990, σελ. 265-392].

3406. Οι Π ο ρ τ ο λ ά ν ο ι της Ζαγοράς (Χρήστος Σολιώτης, Η ναυτική ψυχή του γένους, Αθήνα 1988, σελ. 121-196].

3407. Σ π α ν ό ς. Hans Eideneier [Νέα ελληνική βιβλιοθήκη] Ερμής, Αθήνα 1990.

3408. Σ τ ε φ α ν ί τ η ς και Ι χ ν η λ ά τ η ς. Δύο μύθοι του «Στεφανίτη και Ιχνηλάτη» σε δημώδη γλώσσα: 1) περί του πονηρού και οκνηρού· 2) περί του πραγματευτού (N. Eideneier, Ελλην. 20, 1967, 430-435).

3409. [Συνταγή υ γ ρ ο μ α ν τ ε ί α ς]. (Κ. Δ. Τσαγγάλας, Μια ανέκδοτη συνταγή «υγρομαντείας» του 15ου αιώνα (Επετ. Κύπρ. 12, 1983, 129-147).

## Β΄ ΜΕΛΕΤΗΤΩΝ ΚΑΙ ΜΕΛΕΤΗΜΑΤΩΝ

Καταχωρίζονται εδώ μελέτες που μας έδωσαν συμπληρωματικό ερευνητικό υλικό. Ξεχωριστός πίνακας δημοσιευμάτων που μας έδωσαν έγγραφα χρήσιμα στην έκδοση του Λεξικού δεν καταρτίστηκε. Τα κείμενα αυτά μνημονεύτηκαν στον πίνακα πραγματειών (και όχι κειμένων). Γραμματολογικές μελέτες καταχωρίστηκαν μόνο αν μας έδωσαν άφθονα στοιχεία στενού φιλολογικού χαρακτήρα ή αν περιέλαβαν παρατηρήσεις σχετικές με τη μορφή των κειμένων. Δημοσιεύματα ξένων μελετητών σε ελληνική γλώσσα μνημονεύτηκαν κάτω από το μεταγραμμένο όνομα του ξένου μελετητή. Πάντως προκειμένου για ερευνητές που δημοσιεύουν μελέτες τους σε γλώσσα που δεν είναι μητρική τους έγιναν παραπομπές από τη μία μορφή του ονόματος προς την άλλη.

### α΄) ελληνόγλωσσων

ΑΒΡΑΜΕΑ ΑΝΝΑ

3410. Μνημεία και λόγος: Μια διασκευή της «Διηγήσεως περί της οικοδομής της Αγίας Σοφίας» (ΕΕΦΣΠΚ 5, 1989, 223-227).

Α·Ι·ΝΤΕΝΑ·Ι·ΕΡ (= EIDENEIER HANS)

3411. Ο προφορικός χαρακτήρας της νεοελληνικής λογοτεχνίας (Δωδώνη 14, 1985, σελ. 39-53). — Βλ. και βιβλιογρ. αρ. 3545.

ΑΜΑΡΓΙΑΝΝΑΚΗΣ Γ. Σ.

3412. Η μουσική της Θυσίας του Αβραάμ (ΕΕΦΣΠΚ 5, 1989, 289-296).

ΑΝΤΟΥΡΑΚΗΣ

3413. Επιλογή λαϊκών όρων γύρω από το χριστιανικό ναό και τις γιορτές. Συμβολή στην έκφραση της χριστιανικής λατρείας και τέχνης, Αθήνα 1986.

ΑΠΟΣΚΙΤΗ ΜΑΡΘΑ

3414. Άγνωστες ιταλικές επιδράσεις στον Κορνάρο (Πεπρ. Ε΄ ΔΚρ.Σ. ... 54).



ΒΑΓΙΑΚΑΚΟΣ Δ. Β.

3415. Χέρσος Ελλάς — Στερεά Ελλάς καί τινα συγγενή σημασιολογικά (Αθ. 80, 1985-1989 <1990>, 137-178).

ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΠΑΝΟΣ

3416. Το κοινό των παραστάσεων του κρητικού θεάτρου, ± 1590-1669 (Ελλην. 39, 1988, 323-346).

ΒΡΑΝΟΥΣΗΣ Λ.

3417. Το Δεσποτάτο της Ηπείρου. Ένα σημαντικό κεφάλαιο της ιστορίας μας θέμα διεθνούς συνεδρίου (Ν. Εστ., τόμ. 128, τεύχ. 1519, 1990, σελ. 1362-1378).

ΓΕΩΡΓΑΚΑΣ Δ.

3418. Βιβλιοκρ. του: N. G. Kontosopulos, Γλωσσικός Άτλας της Κρήτης. Γενική εισαγωγή και διαλεκτολογικοί χάρτες (ΒΖ 82, 1989, 263-271).

ΔΑΝΕΖΗΣ ΓΙΩΡΓΟΣ

3419. Καλόανδρος Πιστός. Ένα μυθιστόρημα του 17. αιώνα και το πρότυπό του. Συγκριτική μελέτη, Θεσσαλονίκη 1989.

ΔΕΡΜΙΤΖΑΚΗΣ ΜΠΑΜΠΗΣ

3420. Η λαϊκότητα της κρητικής λογοτεχνίας, Αθήνα 1990.

ΔΕΤΟΡΑΚΗΣ ΘΕΟΧΑΡΗΣ Ε.

3421. Αθησαύριστα βυζαντινά. Εκατοντάς πέμπτη και έκτη (Αθ. 80, 1985-1989 <1990>, 223-239).

3422. Παρατηρήσεις σε λέξεις κρητικών κειμένων (ΕΕΦΣΠΚ, 1989, 367-373).

3423. Αθησαύριστες λέξεις από τα έργα του πατριάρχη Γερμανού Α΄ (Lexicograph. Byzant. 101-115).

ΔΗΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΣ ΧΡΙΣΤΟΣ Ι.

3424. Ένα ανέκδοτο πρωτοελληνικό ποίημα για τον Μέγα Αλέξανδρο (Παρνασσ. 31, 1989, 130-138).

ΕΥΑΓΓΕΛΑΤΟΣ ΣΠΥΡΟΣ Α.

3425. Η Θυσία του Αβραάμ κείμενο «αφηγηματικού» λόγου και όχι θεατρικό έργο (ΕΕΦΣΠΚ 5, 1989, 285-288).

ΖΕΡΛΕΝΤΗΣ ΠΕΡΙΚΛΗΣ

3426. Τουλιάνου Ντακορώνια, αυθέντου Σιφνίων, γράμμα του έτους 1462 (Νησιωτ. Επετ. 1, 1918, επανέκδοση με ευρετήριο, σελ. 126-132).

3427. Ικετήριον γράμμα των Φιλωτειτών προς τον οικουμενικόν πατριάρχην Κοσμάν τον από Αλεξανδρείας κατά του τιμαριώτου αυτών Χρυσάνθου Μπαρότζη έτει 1714 (Νησιωτ. Επετ., 1, 1918, επανέκδοση με ευρετήριο, σελ. 137-140).

3428. Η λέξις περιγάρδι ως γεωγραφικόν όνομα (Νησιωτ. Επετ. 1, 1918, επανέκδοση με ευρετήριο, σελ. 242-244).

ΖΩΡΑΣ ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ

3429. Μια άγνωστη μετάφραση κωμωδίας του Μολιέρου στα ελληνικά (Παρουσία 7, 1990, 61-88).

3430. Φιλολογικά σύμμεικτα. Προλογικό σημείωμα. Α' Κατάλογος χειρογράφων, κωδίκων, περγαμηνών, ημερολογίων, λυτών φύλλων και πρώτων εκδόσεων του αρχείου Γ. Θ. Ζώρα Ι. Χειρόγραφοι κώδικες 1, 2 (ΕΕΒΣΠΑ 29, 1986-1991, 147-151).

ΘΑΝΟΠΟΥΛΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ

3431. Το τραγούδι του Αρμούρη. Χειρόγραφη και προφορική παράδοση (Διδακτ. διατρ.), Αθήνα 1990.

ΚΑΔΑΣ ΣΩΤ.

3432. Σημειώματα χειρογράφων των μονών του Αγίου Όρους (μονή Ξενοφώντος) (Βυζαντ. 15, 1989, 431-467).

ΚΑΚΛΑΜΑΝΗΣ ΣΤΕΦΑΝΟΣ

3433. Τριβώλης, Δεφαράνας, Βεντράμος. Διδακτορική Διατριβή, 1989.

ΚΑΚΟΥΛΙΔΗ - ΠΑΝΟΥ ΕΛ.

3434. Από την δημώδη λογοτεχνία του 16ου αιώνα (Δωδώνη 15, 2, 1986, 165-174).

ΚΑΚΡΙΔΗΣ Ι. Θ.

3435. Ποικίλα ελληνικά [Ελληνογαλλικά, Αφιέρωμα στον Roger Milliex για τα πενήντα χρόνια της ελληνικής παρουσίας του, Αθήνα 1990, 353-358].

ΚΑΛΛΕΡΓΗΣ ΗΡΑΚΛΗΣ ΕΜΜ.

3436. Ο Οβίδιος στην κρητική λογοτεχνία του 16ου και 17ου αιώνα (Παρνασσ. 31, 1989, 271-280).



ΚΑΡΑΚΑΣΗΣ Σ.

3437. Ελληνικά μουσικά όργανα (αρχαία, βυζαντινά, μεταβυζαντινά, σύγχρονα) με 136 εικόνες, μουσικολογική, λαογραφική και γλωσσολογική μελέτη, Αθήνα 1970.

ΚΑΡΑΝΑΣΤΑΣΗΣ ΤΑΣΟΣ

3438. Λεξιλογικά στον Παπαδιαμάντη και τον Δαπόντε: «ζούνα» — «κανδηλοσβήστης» [ΕΕΦΣΠΘ (περ. β', τεύχ. Φιλ.) 1, 1991, 263-279].

ΚΑΡΑΠΟΤΟΣΟΓΛΟΥ ΚΩΣΤΑΣ

3439. Ετυμολογικό γλωσσάρι στο έργο του Παπαδιαμάντη. Εκδόσεις Δόμος, Αθήνα 1988.

3440. Ετυμολογικές παρατηρήσεις στα κατωιταλικά, μέρος πρώτο (Ελλην. 39, 1988, σελ. 291-310).

3441. Δυσετυμολόγητα της νέας ελληνικής (Βυζαντ. 15, 1989, 263-306).

3442. Μεσαιωνικά έτυμα (Μελ. και Υπομν. Κύπρ. ΙΙ, 1989, σελ. 224-297).

3443. Ετυμολογικά σε ποντιακές λέξεις (ΑΠ 43, 1990-1, 256-335).

ΚΑΡΠΙΝΑΤΟ ΚΑΤΕΡΙΝΑ

3444. Δημήτριος Ζήνος, Ζακύνθιος λόγιος του δεκάτου έκτου αιώνα (Περίπλους, χρ. Γ', τεύχ. 12, χειμώνας 1987, 228-230). — Βλ. και βιβλιογρ. αρ. 3538.

ΚΑΤΣΑΝΗΣ Ν.

3445. Αμπελουργικοί όροι Δρυμού (νομός Θεσ/νίκης) (Ελλην. Διαλεκτ. 1, 1989, 67-70).

ΚΑΤΣΟΥΡΟΣ ΦΛΩΡΟΣ

3446. Γράμμα συμφωνητικόν των τριών κοινών της νήσου Νάξου (Νησιωτ. Επετ. 1, 1918, επανέκδοση με ευρετήριο, σελ. 155-159).

ΚΑΨΩΜΕΝΟΣ ΕΡΑΤΟΣΘΕΝΗΣ Γ.

3447. Η δομή της αφήγησης στον «Ερωτόκριτο» (Πεπρ. Ε' ΔΚρ.Σ. Β' 164-181).

ΚΕΧΑΓΙΟΓΛΟΥ ΓΙΩΡΓΟΣ

3448. Βιβλιοκρ. του: Georg Danezis, Spaneas. Vorlage, Quellen, Versionen (Βυζαντ. 15, 1989, 484-490).

3449. Βιβλιοκρ. του: Roderick Beaton, The medieval Greek romance, Cambridge, Cambridge University Press, 1989, σελ. XVII+261 (Cambridge Studies in Medieval Literature, 6) (Ελλην. 41, 1990, 158-171).

3450. Βιβλιοκρ. των: Νέα Ιστορία Αθέσθη του Κυθηρέου. Επανέκδοση της πρώτης βενετικής έκδοσης του 1749. Εισαγωγή και επιμέλεια Αλέξης Πολίτης, Αθήνα 1983, σελ. νς' + 56 + 48 + 4 (Κέντρο Νεοελληνικών Ερευνών Ε.Ι.Ε., 28). — Άννα Ταμπάκη, Ο Μολιέρος στη φαναριώτικη παιδεία. Τρεις χειρόγραφες μεταφράσεις, Αθήνα 1988, σελ. 244 + 4 (Κέντρο Νεοελληνικών Ερευνών Ε.Ι.Ε., Τετράδια Εργασίας 14· και ανάτυπο, με ξεχωριστό εξώφυλλο) (Ελλην. 41, 1990, 171-187).

ΚΟΝΤΕΡ (= KODER JOHANNES)

3451. Επαγγέλματα σχετικά με τον επισιτισμό στο Επαρχικό Βιβλίο (Α' Συμπ. «Καθημ. ζωή» 363-371). — Βλ. και βιβλιογρ. αρ. 3572.

ΚΟΝΤΟΣΟΠΟΥΛΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ Γ.

3452. Δημοτική, καθαρεύουσα και κρητική διάλεκτος (Πεπρ. Ε' ΔΚρ.Σ. Γ' 87-92).

3453. Αθησαύριστες κρητικές λέξεις (ΕΕΦΣΠΚ 5, 1989, 387-394).

ΚΡΙΑΡΑΣ Ε.

3454. Ορθογραφικά θέματα σε παλιότερα νεοελληνικά κείμενα (Πεπρ. Ε' ΔΚρ.Σ. Β' 197-208).

3455. Η νέα ελληνική στα κείμενα της ελληνικής γραμματείας από τον ενδέκατο αιώνα έως τις μέρες μας (Ελληνογαλλικά. Αφιέρωμα στον Roger Milliex για τα πενήντα χρόνια της ελληνικής παρουσιας του, Αθήνα 1990, 409-422).

3456. Εμπειρίες και βιώματα από την πορεια του Λεξικού της μεσαιωνικής ελληνικής δημώδους γραμματείας (Lexicograph. Byzant. 199-205).

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Κ.

3457. Ανδρονίκου Παλαιολόγου, Κεφάλαια περί αρετής και κακία (Βυζαντ. 15, 1989, 179-236).

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ Κ. Ν.

3458. Δύο χειρόγραφα από τα Πάνω Λεύκαρα (με τρεις πίνακες) (Επετ. Κέντρ. 12, 1983, 185-194).



ΛΟΥΚΑΤΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ

3459. Για ένα λεξικό (ειδικότερο ή γενικό) της κρητικής λαογραφίας (Πεπρ. Ε' ΔΚρ.Σ. Γ' 106-114).

ΜΑΝΟΥΣΑΚΑΣ Μ. Ι.

3460. Η «Διδασκαλία Χριστιανική κατ' ερωταπόκρισιν», αγνοημένο αυτόγραφο έργο (1780) του Ιω. Μπενιζέλου. Η αλληλογραφία του συγγραφέα (1780-82) με το Δωρόθεο Βουλησμά και η ιδιοποίηση και έκδοση του έργου (1841) από τον Προκόπιο Δενδρινό (Μεσ. Ν. Ελλ. 3, 1990, σελ. 7-96).

3461. Ο Στέφανος Σαχλίκης, ποιητής του 14ου αιώνα (Οριστική τοποθέτηση) (Ελλην. 41, 1990, 120-127).

ΜΑΡΓΑΡΙΤΗ - ΡΟΓΚΑ Μ.

3462. Όροι υφαντικής και ενδυμασίας Καταφυγίου (νομός Κοζάνης) (Ελλην. Διαλεκτ. 1, 1989, 73-80).

ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟΣ Α.

3463. Ο Διγενής Ακρίτης και η βυζαντινή χρονογραφία. Μία πρώτη προσέγγιση (ΕΕΦΣΠΚ 5, 1989, 165-171).

ΜΑΥΡΟΜΑΤΗΣ ΓΙΑΝΝΗΣ Κ.

3464. Οι Βιτσέντζοι Κορνάροι της Σητείας και του Χάνδακα και ο ποιητής του «Ερωτοκρίτου» (Δωδώνη 13, 1984, 367-380).

3465. Τα βυζαντινά και μεταβυζαντινά ποιήματα «Περί ξενιτείας» (Neogr. Med. Aevi I, 1986, 205-217).

3466. Νέες ειδήσεις για τον ποιητή του Ροδολίνου Ιωάννη Ανδρέα Τρώιλο (ΕΕΦΣΠΚ 5, 1989, 297-305).

3467. Η βιβλιοθήκη και η κινητή περιουσία της κρητικής μονής Βαρσαμονέρου (1644) (Θησαυρ. 20, 1990, 458-499).

ΜΑΥΡΟΜΜΑΤΗΣ ΛΕΩΝΙΔΑΣ

3468. Μεσαιωνικό αρχείο μονής Ζωγράφου. Έγγραφο πρώτον Δωροθέου (Αφ. Σβορ. 308-316).

ΜΕΝΤΖΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΑ

3469. Συμβολαί εις την μελέτην του οικονομικού και κοινωνικού βίου της πρωίμου βυζαντινής περιόδου (Η προσφορά των εκ Μ. Ασίας και Συρίας επιγραφών και αγιολογικών κειμένων) [Βιβλιοθήκη Σοφίας Ν. Σαριπόλου 31], Αθήνα 1975.

ΜΠΑΜΠΙΝΙΩΤΗΣ Γ.

3470. Σύγχρονα λεξικά της ελληνικής («Το Βήμα της Κυριακής», 18.3. 1990).

ΜΠΕΖΑΝΤΑΚΟΣ Ν. Π.

3471. Βιτσέντζος Κορνάρος και Κόιντος Σμυρναίος. Συμβολή στην έρευνα των πηγών του Ερωτοκρίτου (Παρνασσ. 31, 1989, 193-209).

ΜΠΙΤΟΝ (= BEATON RODERICK)

3472. Οι σάτιρες του Θεοδώρου Προδρόμου κι οι απαρχές της νεοελληνικής γραμματείας (ΕΕΦΣΠΚ 5, 1989, 207-214).

ΜΠΟΜΠΟΥ - ΣΤΑΜΑΤΗ ΒΑΣΙΛΙΚΗ

3473. Στοιχεία για την οικογένεια των Δαμοδών στα Χαβριάτα της Κεφαλονιάς (18ος αιώνας) (Πρακτ. Ε' Παν. Σ. σελ. 443-511).

ΜΠΟΥΜΠΟΥΛΙΔΗΣ ΦΑΙΔΩΝ Κ.

3474. Έμμετρες νεοελληνικές μεταφράσεις των «Ψαλμών» (Νεοελλ Αρχ. 3, 1987-89 <1989>, 31-64).

ΝΤΙΝΤΙΕ (= DIDIER MIGUEL CASTILLO)

3475. Το έπος του Διγενή και το ποίημα του Θίντ. Σημειώσεις για τη μελέτη ορισμένων ομοιοτήτων και διαφορών (ΕΕΦΣΠΚ 5, 1989, 153-164).

ΠΑΝΑΓΙΩΤΑΚΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ Μ.

3476. Το κείμενο της πρώτης έκδοσης του «Απόκοπου». Τυπογραφική και φιλολογική διερεύνηση (Θησαυρ. 21, 1991, 89-209).

ΠΑΠΑΔΑΚΗ ΑΣΠΑΣΙΑ

3477. Το «πάλιο» στη βενετοκρατούμενη Κρήτη (ΕΕΦΣΠΚ 5, 1989, 255-259).

ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ ΘΕΟΔΩΡΟΣ

3478. Δημώδη κυπριακά άσματα εξ ανεκδότων συλλογών του ΙΘ' αιώνος [Δημοσιεύματα του Κέντρου Επιστημονικών Ερευνών V], Λευκωσία 1975.

3479. Το άσμα της Εμινές και του Χριστοφή (Κυπρ. Σπ. 50, 1986, 409-496). — Βλ. και βιβλιογρ. αρ. 3592.

ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ ΣΤ. — ΦΛΩΡΕΝΤΗΣ ΧΡ.

3480. Νεοελληνικό Αρχείο. 1. Μονής Ιωάννου Θεολόγου Πάτμου. Κείμενα για την τεχνική και την τέχνη. Πολιτιστικό τεχνολογικό Ίδρυμα ΕΤΒΑ, Αθήνα 1990.



ΠΑΠΑΘΩΜΟΠΟΥΛΟΣ ΜΑΝΟΛΗΣ

3481. Διορθώσεις στον «Πόλεμο της Τρωάδος». Συμβολή Δ' (Ελληνογαλλικά. Αφιέρωμα στον Roger Milliex για τα πενήντα χρόνια της ελληνικής παρουσίας του, Αθήνα 1990, 575-594).

3482. Διορθώσεις στον «Πόλεμο της Τρωάδος». Συμβολή Ε' (Δωδώνη $17^2$, 1988, 31-54).

ΠΑΠΑΜΑΝΩΛΗ ΛΟΥΛΑ

3483. Αρχαία και βυζαντινά ονόματα της σύγχρονης ροδίτικης χλωρίδας (Δοξασίες και έθιμα) (Δωδεκαν. Χρον. 14, 1991, 54-92).

ΠΑΡΑΣΟΓΛΟΥ Γ.

3484. Ιδιωτικές επιστολές από τη ρωμαϊκή Αίγυπτο (Ελλην. 37, 1986, 260-279). — Βλ. και βιβλιογρ. αρ. 3397.

ΠΑΥΛΙΔΟΥ ΘΕΟΔΟΣΙΑ

3485. Τα «διστακτικά» επιρρήματα [ΕΕΦΣΠΘ (περ. β', τεύχ. Φιλ.) 1, 1991, 377-410].

ΠΙΕΡΗΣ ΜΙΧΑΛΗΣ

3486. Γύρω από τη χρονολόγηση του Λεοντίου Μαχαιρά (ΕΕΦΣΠΚ 5, 1989, 229-254 = Μιχάλης Πιερής, Από το μερτικόν της Κύπρου 301-348, Αθήνα 1991).

ΠΟΛΕΜΗΣ Ι. Δ. — ΦΩΣΚΟΛΟΣ Μ.

3487. Το αρχείον της καθολικής εκκλησίας Άνδρου (ΕΕΒΣ 47, 1987/1989, 109-147).

ΠΟΛΙΤΗΣ Ν.

3488. Υβριστικά σχήματα (σφάκελο, μούντζα, πούλος, σαμάρκο) (Λαογρ. Σύμμ. Β', β' έκδοση, Αθήνα 1975, σελ. 384-442).

ΠΟΥΧΝΕΡ (= PUCHNER) ΒΑΛΤΕΡ

3489. Θεατρολογικές παρατηρήσεις για τον «κύκλο των Παθών» της Κύπρου (Επετ. Κύπρ. 12, 1983, 87-107). Βλ. και βιβλιογρ. αρ. 3595.

3490. Η ειρωνεία στον Χορτάτση (Cretan Studies 1, 1988, 229-237 = Πεπρ. ΣΤ' ΔΚρ.Σ. Β' 533-540, 1991).

ΠΡΟΜΠΟΝΑΣ Ι. Κ.

3491. Τα ρ. «επαραβραδιάστης» και «καυχάσεται» στον Διγενή Esc. (ΕΕΦΣΠΚ 5, 1989, 149-152).

ΣΑΒΒΙΔΗΣ Γ. Π.

3492. Κρητική λυρική ποίηση στην ακμή της βενετοκρατίας. Δοκίμιο φιλολογικής αρχαιολογίας (ΕΕΦΣΠΚ 5, 1989, 325-330).

ΣΒΟΡΩΝΟΣ Ν.

3493. Ο απόηχος της κρητικής λογοτεχνίας στην προφορική παράδοση της Λευκάδας (ΕΕΦΣΠΚ 5, 1989, 331-337).

ΣΕΡΕΜΕΤΗΣ ΔΗΜΗΤΡΗΣ

3494. Έγγραφα από το Ελληνικό Ινστιτούτο Βενετίας (Τιμητικός τόμος καθηγ. Γιάννη Δελληγιάννη 167-202).

ΣΕΤΑΤΟΣ Μ.

3495. Τα ρηματικά ουσιαστικά της κοινής νέας ελληνικής [ΕΕΦΣΠΘ (περ. β', τεύχ. Φιλ.) 1, 1991, 413-450].

ΣΗΦΑΚΗΣ Γ. Μ.

3496. Ζητήματα ποιητικής του Διγενή Ε και των ακριτικών τραγουδιών (ΕΕΦΣΠΚ 5, 1989, 125-139).

ΣΚΟΥΛΑΣ Ι. Μ.

3497. Ειδήσεις περί του χειρογρ. κώδ. ΡΔ. 122 Α/Β της Βιβλιοθήκης Correr Βενετίας και του ανωνύμου εκ Κρήτης συγγραφέως του (Πεπρ. Ε' ΔΚρ.Σ. Β' 338).

ΣΟΥΛΟΓΙΑΝΝΗ Ε. Θ.

3498. Ο Ελευθέριος Βενιζέλος και οι Έλληνες της Αιγύπτου (1915-1918) (Πεπρ. Ε' ΔΚρ.Σ. Γ' 168-179).

ΣΠΑΝΤΑΡΟ (= SPADARO G.)

3499. Το Χρονικό του Μορέως στη Θήβα. Το πρόβλημα της προέλευσης του (Α' Διεθν. Συνέδρ. Βοιωτ. Μελετών — Επετηρίς Εταιρείας Βοιωτικών Μελετών Α' τεύχ. α', 445-55. — Βλ. και βιβλιογρ. αρ. 3600-3604.

ΣΤΑΜΕΛΟΣ ΔΗΜΗΤΡΗΣ

3500. Η δύναμη του λαϊκού λόγου (Ελευθεροτυπία, 25.7.1990, 33).



ΣΩΤΗΡΟΥΔΗΣ Π.

3501. Σπαράγματα περγαμηνών κωδίκων (Ελλην. 37, 1986, 339-348).

ΤΖΙΤΖΙΛΗΣ ΧΡΙΣΤΟΣ. Βλ. βιβλιογρ. αρ. 3610.

ΤΡΑΠΠ (= TRAPP ERICH)

3502. Ο λεξιλογικός πλούτος του «Διγενή Ακρίτη» στο πλαίσιο της μη δημώδους βυζαντινής λογοτεχνίας (ΕΕΦΣΠΚ 5, 1989, 185-192). — Βλ. και βιβλιογρ. αρ. 3612.

ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΠΟΥΛΟΣ Ν. Δ.

3503. Απόσωμα για το «αποσώνω» (Ελλην. 41, 1990, 127-129).

3504. Υποκοριστικά επιρρημάτων (Ελλην. 41, 1990, 129-130).

ΤΣΕΛΙΚΑΣ ΑΓΑΜΕΜΝΩΝ

3505. Μαρτυρίες από τη Σαντορίνη (1573-1819). Έκθεση ιστορικών εγγράφων. Σύνταξη καταλόγου και επιμέλεια Α.Τσ., Αθήνα 1985.

ΤΣΙΚΡΙΤΣΗ - ΚΑΤΣΙΑΝΑΚΗ ΧΡΥΣΟΥΛΑ

3506. Κρητικά ετυμολογικά (ΕΕΦΣΠΚ 5, 1989, 395-397).

ΤΣΙΡΠΑΝΛΗΣ ΖΑΧΑΡΙΑΣ Ν.

3507. Το «κεφαλατίκι» (testagium - mazzucato) στην ιπποτοκρατούμενη Κω (1441-1512) (Βυζαντ. 15, 1989, 161-177).

ΤΣΟΥΚΝΙΔΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ

3508. Σύμμεικτα (Αθ. 80, 1985/1989 <1990>, 179-195).

3509. Λεξικογραφικά και γλωσσολογικά (Νεοελλ. Αρχ. 3, 1987/89 <1989>, 97-117).

3510. Κράνη (Αθ. 80, 1985/1989 <1990>, 278).

3511. Περί την σίγησιν των νόθων *ι* και *ου* εις τα βόρεια ελληνικά ιδιώματα (Αθ. 80, 1985/1989 <1990>, 292).

3512. Γλωσσικά της Ευρυτανίας (Επετηρίδα Εταιρείας Ευρυτάνων Επιστημόνων 1, 1990/91, 414-418).

3513. Σύμμεικτα γλωσσικά (Λ.Δ. 17, 1991, 155-162).

3514. Από τον πλούτο των σημασιοσυντακτικών κατηγοριών των ρημάτων στα έργα των αρχαίων και των Βυζαντινών Ελλήνων γραμματικών (Τετράμηνα 46-47, Φθινόπωρο 1991, 3088-3095).

ΤΩΜΑΔΑΚΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΦΡ.
3515. Η έμμετρη παράφρασι του διηγήματος «Memnon ou la sagesse humaine» του Voltaire από τον Ευγένιο Βούλγαρι (Νεοελλ. Αρχ. 3, 1987/89 <1989>, 133-186).

ΤΩΜΑΔΑΚΗΣ Ν. Β.
3516. Ελληνικαί λέξεις εις την ορολογίαν του basso-latino της Κρήτης (ιγ' - ιδ' αι.) (Ζ. Τσερπανλή, Κατάστιχον Εκκλησίας Κρήτης, 1985) (ΕΕΒΣ 47, 1987/1989, 148).

ΧΑΡΑΛΑΜΠΑΚΗΣ ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΣ
3517. Προβληματισμοί γύρω από τη σύνταξη μιας γραμματικής της ·ρητικής διαλέκτου (ΕΕΦΣΠΚ, 1989, 375-386).

ΧΑΤΖΗΙΩΑΝΝΟΥ Κ.
3518. Τα σύνθετα με αρχαίες προθέσεις ρήματα της νέας κυπριακής δια-·έκτου και η σημασία τους (Χατζ., Διασπ. Γ' 5-43).
3519. Μεταφορικές εκφράσεις της κυπριακής διαλέκτου από τες συνή-·ειες των ζώων (Λαογραφική Κύπρος 12, 1982, 9-19 = Χατζ., Διασπ. Γ' 4-58).
3520. Η θυμοσοφία του κυπριακού λαού μέσ' από τους μύθους και τις ·αροιμίες του (Χατζ., Διασπ. Γ' 98-107).
3521. Οι Αισώπειοι μύθοι στη ζωή και στη λογοτεχνία (Χατζ., Διασπ. ·' 114-124).
3522. Τα σε -ίσκω ρήματα της κυπριακής και η σε βάθος έρευνα και η ·ημασία τους (Κυπρ. Σπ. 51, <1987> 1989, σελ. ανατ. 1-8). — Βλ. και πί-·κα τιμητικών τόμων.

·ΕΜΕΡΤ (= GEMERT v. A.)
3523. Ο Απόκοπος του Μπεργαδή και το τέλος του (Πεπρ. Ε' ΔΚρ.Σ. · 388-393).
3524. Ο Κρητικός ποιητής Περ Αντρέας Σκλέντζας (Cretan Studies 1, ·88, 97-113).

·ΟΛΤΟΝ (= HOLTON D.)
3525. Πώς οργανώνεται ο Ερωτόκριτος (Cretan Studies 1, 1988, 157-·7). Βλ. και βιβλιογρ. αρ. 3561.

·ΡΗΣΤΙΔΗΣ Δ. Α.
3526. Λεξιλογικά από τη «Νεκυομαντεία» του Λουκιανού (Ελλην. 41, ·90, 114-118).



3527. «Έχιδναι και † λακιδείς» (Ελλην. 41, 1990, 118-120).

ΧΡΙΣΤΙΔΗΣ Α. - Φ.
3528. Λέξη και κείμενο (ΕΕΦΣΠΘ περ. β', τεύχ. Φιλ.) 1, 1991, 453-469].

ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ ΜΕΝΕΛΑΟΣ
3529. Κυπριακαί κανονικαί διατάξεις (Επετ. Κύπρ. 12, 1983, 329-490).

ΨΑΛΤΗΣ ΣΤΑΜΑΤΙΟΣ
3530. Θρακικά ή μελέτη περί του γλωσσικού ιδιώματος της πόλεως Σαράντα Εκκλησιών, Αθήνα 1905.

### β') ξενόγλωσσων

AERTS W. J.
3531. Periphrastic constructions of the future tense, especially with μέλλειν in mediaeval cypriotic (Επετ. Κύπρ. 12, 1983, 149-169).
3532. Ein Lexicon (in statu nascendi) zur Chronik von Morea (Lexicograph. Byzant. 1-10).

ALPERS KLAUS
3533. Ein Handschriftenfund zum Cyrill-Glossar in der Staats- und Universitätsbibliothek Bremen (Lexicograph. Byzant. 11-52).

BAKKER W. F. — KORTE de H. - VERBAARSCHOT G.
3534. «The Sacrifice of Abraham» and its Tradition (Cretan Studies 2, 1990, 11-71).

BEATON R. Βλ. βιβλιογρ. αρ. 3472.

BEYER HANS - VEIT
3535. Studien zum Begriff des Humanismus und zur Frage nach dessen Anwendbarkeit auf Byzanz und andere vergleichbare Kulturen (Βυζαντ. 15, 1989, 7-77).

BRUNNER THEODORE F.
3536. TLG Expansion: The Byzantine Era (Lexicograph. Byzant. 53-59).

ΊURGMANN LUDWIG

3537. Λέξεις ρωμαϊκαί. Lateinische Wörter in byzantinischen ŀechtstexten (Lexicograph. Byzant. 61-79).

ΆRPINATO CATERINA

3538. La fortuna della Batrachomyomachia dal IX al XVI secolo: a testo scolastico a testo «politico» ([Omero]. La Battaglia delle rane e ei topi. Batrachomyomachia, a cura di Massimo Fusillo, Guerini e ssociati, Μιλάνο 1988, 137-148).

3539. Sull' attività editoriale di Dimitrios Zinos presso la tipografia ei da Sabbio (Σύνδεσμος in onore Anastasi I, σ. 193-207).

3540. Βιβλιοκρ. του: Ο Πουλολόγος, κριτική έκδοση με εισαγωγή, σχό-.α και λεξιλόγιο Ισαβέλλας Τσαβαρή (Sic. Gymn. N.S.a. 42, n. 12, 1989, 45-352). — Βλ. και βιβλιογρ. αρ. 3449.

ONCA FABRIZIO — MAISANO RICCARDO

3541. Eine lexicographische Untersuchung über die byzantinischen ːistoriker (Lexicograph. Byzant. 81-90).

UPANE CAROLINA

3542. Ein Index zur byzantinischen Gebrauchssprache (Lexico-ˈaph. Byzant. 91-100).

ANIELSEN EGIL

3543. L'Erotokritos dans une nouvelle perspective historique Ιεπρ. Ε' ΔΚρ.Σ. Β' 86-116).

IDIER, βλ. βιβλιογρ. αρ. 3475.

IETHART JOHANNES

3544. Die Bedeutung der Papyri für die byzantinische Lexicographie .exicograph. Byzant. 117-121).

DENEIER HANS

3545. Zur mündlichen Uberlieferung byzantinischer Dichtung in r Volkssprache (Homonoia 5, Βουδαπέστη 1983, 218-241). — Βλ. και ȝλιογρ. αρ. 3411.

3546. Και als Auftakt zur (rhythmischen) Phrase. Zur verbalisierten usenmarkierung im Mittel - und Neugriechischen (JÖB 39, 1989, ȝ-200).



3547. Ptochoprodromologica (BZ 82, 1989, 73-86).

3548. Neugriechisch κυτάζω (Glotta 67, 3-4, 1989, 245-253).

3549. Ptochoprodromos' Tafelfreud und Tafelleid (Fest und Alltag, 77-90, σημ. 197-199). Βλ. και βιβλιογρ. αρ. 3411.

FATOUROS GEORGIOS

3550. Zur Sprache des Theodoros Studites (Lexicograph. Byzant. 123-128).

FENIK B.

3551. Epic narrative style in the Escorial Digenis Akritis (ΕΕΦΣ ΠΚ 5, 1989, 141-148).

GARLAND LYNDA

3552. The «βεργίν τρίκλωνον» of Belthandros and Chrysantza: a note on a popular verse romance and its sources (BZ 82, 1989, 87-95).

GEMERT v. A. Βλ. βιβλιογρ. αρ. 3523.

GIAKUMAKI E.

3553. Della sorte di alcuni prestiti italiani in neogreco. Mutament semantici in senso dispregiativo (III Convegno Nazionale di Studi Neogreci, Palermo, 19-20 ottobre 1989 - Catania, 21 ottobre 1989, Palermo 1991, 93-103).

GREENFIELD RICHARD P. H.

3554. Saint Sisinios, the archangel Michael and the female demon Gylou: the typology of the greek literary stories (Βυζαντ. 15, 1989, 83-141).

GUILLOU ANDRE

3555. La langue des actes de la pratique juridique (Αφ. Σβορ. 345-357).

HALKIN F.

3556. Une seconde passion des Saints Julien et Basilisse, BHG 971b (Αθ. 79, 1984, 351-390).

HENRICH G.- S.

3557. Zu einem arabisch - persisch - griechisch - serbischen Ges-

prächslehrbuch des 15. Jahrhunderts [Le Muséon 102, τεύχ. 3-4, 1989, 361-375].

HOHLWEG ARNIM

3558. Zur Geschichte der Lepra in Byzanz (Aussatz, Lepra, Hansen-Krankheit II, 1986, 69-77).

3559. La formazione culturale e professionale del medico a Bisanzio (Κοινωνία 13², 1989, 165-188).

3560. Terminologie in byzantinischen medizinischen Texten und Lexicographie (Lexicograph. Byzant. 129-135).

HOLTON DAVID

3561. Orality in Cretan narrative poetry (Byzantine and Modern Greek Studies 14, 1990, 186-198 [Centre for Byzantine, Ottoman and Modern Greek Studies. University of Birmingham]. — Βλ. και βιβλιογρ. αρ. 3525.

HUNGER H., βλ. Πίνακα τιμητικών τόμων.

3562. Was nicht in der Suda steht, oder: Was konnte sich der gebildete Byzantiner des 10./11. Jahrhunderts von einem «Konversations-exikon» erwarten? (Lexicograph. Byzant. 137-153).

RMSCHER J.

3563. Aspects of the Medieval Animal epic (Mediaevalia Loranien-sia, Series I / Studia III, 1975, 207-228).

EFFREYS M.

3564. The style of byzantine popular poetry: Recent Work (Okea-os. Essays presented to Ihor Shevchenko on his sixtieth birthday, σελ. 09-343) [Harward Ukrainian Studies, VII, 1983].

AHANE HENRY και RENEE

3564α. The dictionary as ideology (στον τόμο History, Languages, nd Lexicographers, edited by Ladislav Zgusta. Max Niermeyer Verlag. übingen 1992, 19-76).

ALAMAKIS D.

3565. Glossaire de la Vita de S. Elie le jeune, accompagné d'un ocabulaire non identifié (Αθ. 80, 1985/1989 [1990], 279-291).



KAMAROUDIS ST. E.

3566. La langue grecque de la koiné à nos jours (grands traits de l'évolution). Lalies / Actes des sessions de linguistique et de littérature. 2. [Publications de la Sorbonne Nouvelle, 1983], 59-66.

KAMBYLIS ATHANASIOS

3567. Lexikographie und Textkritik (Lexicograph. Byzant. 155-177).

KARAYANNOPULOS IOANNES

3568. Zu einem Lexikon der byzantinischen Terminologie (Lexicograph. Byzant. 179-184).

KARPOZILOS APOSTOLOS

3569. Βιβλιοκρ. του: Bartholomaios von Edessa, Confutatio Agareni, kommentierte griechisch-deutsche Textausgabe von Klaus-Peter Todt, Echter Verlag, Würzburg / Telos Verlag, Altenberge 1988, LXV + 234 p. (Ελλην. 41, 1990, 144-146).

KAZAZIS J. N.

3570. Βιβλιοκρ. του: Demetrius J. Georgacas, A graeco-slavic controversial problem reexamined: The -ιτσ- Suffixes in Byzantine, Medieval, and Modern Greek, their origin and ethnological implications (Cyrillomethodianum 8-9, 1984/85, 387-390).

KAŽDAN ALEXANDER

3571. Der Körper im Geschichtswerk des Niketas Choniates (Fest und Alltag, 91 κε., σημ. 199 κε.).

KODER JOHANNES

3572. Wer andern eine Grube gräbt... «Die Bezeichnung βόθρος im «Eparchikon Biblion» (Fest und Alltag 71-76, 194-197).

3573. «Problemwörter» im Eparchicon Biblion (Lexicograph. Byzant. 185-197). Βλ. και βιβλιογρ. αρ. 3451.

KOUTAVA - DELIVORIA BARBARA

3574. Les οξέα et les fonctionnaires nommés των οξέων: les sceaux et les étoffes pourpres de soie après le 9ᵉ siècle (BZ 82, 1989, 177-190).

KRAVARI VASSILIKI

3575. Actes du Pantocrator, édition diplomatique, texte [Archives de l'Athos, XII], Παρίσι 1991.

KRUMBACHER KARL

3576. Βιβλιοκρ. του: Στ. Σαχλίκη, Αφήγησις παράξενος (BZ 5, 1896, 620-621).

LACKNER WOLFGANG

3577. Beobachtungen zum Wortschatz des Pseudo-Kaisarios (Lexicograph. Byzant. 207-217).

LAYTON EVRO

3578. Zacharias and Nicolaos Kallierges and the first edition of the Apokopos of Bergadis (Θησαυρ. 20, 1990, 206-217).

LEFORT J., OIKONOMIDÈS N., PAPACHRYSSANTOU. D., MÉTRÉVELI H.

3579. Actes d'Iviron I, des origines au milieu du XIe siècle, édition diplomatique, texte, album [Archives de l'Athos, XIV], Παρίσι 1985.

3580. Actes d'Iviron II, du milieu du XIe siècle à 1204, édition diplomatique, texte, album [Archives de l'Athos, XVI], Παρίσι 1990.

LEMERLE P.

3581. Cinq études sur le XIe siècle byzantin (Le Monde Byzantin, publié sous la direction de Paul Lemerle. Editions du Centre National de la Recherche Scientifique, Παρίσι 1977).

LOLOS ANASTASIOS

3582. Ps. - Kallisthenes: Zwei mittelgriechische Prosa - Fassungen des Alexanderromans. Teil I. Beiträge zur Klassischen Philologie, Heft 141, 1983.

MAISANO RICCARDO

3583. Il manoscritto Napoletano II. E. 25 e la storia della tradizione dello pseudo-Sfranze (Ιταλοελλ. 2, 1989, 121-134).

MARTINI LIDIA

3584. Italianismi nelle commedie cretesi (III Convegno Nazionale di Studi Neogreci, Palermo, 19-20 ottobre 1989 - Catania, 21 ottobre 1989, Palermo 1991, 125-133).



MATZUKIS CORINNA

3585. A description of the Codex Marcianus 408 with new aspects and first editions of hitherto unpublished items (Παρνασσ. 31, 1989, 58-87).

MEYER J.

3586. Notion et conceptions du temps dans la catabase post-byzantine Apocopos (Cahiers Balkaniques 14).

MICHAILIDIS DEMETRIO

3587. Il modello italiano della Ιστορία της Σωσάννης di Marco Defaranas (III Convegno Nazionale di Studi Neogreci, Palermo, 19-20 ottobre 1989 - Catania, 21 ottobre 1989, Palermo 1991, 157-167).

MOENNIG ULRICH

3588. Zur Uberlieferungsgeschichte des mittel - und neugriechischen Alexanderromans. Neogr. Med. Aevi II, Romiosini, Κολωνία 1987.

NICOSIA SALVATORE

3589. Etimologie neogreche (III Convegno Nazionale di Studi Neogreci, Palermo, 19-20 ottobre 1989 - Catania, 21 ottobre 1989, Palermo 1991, 195-199).

OHME H.

3590. Der Terminus χώρα als Provinzbezeichnung in synodalen Bischofslisten des 6. - 8. Jahrhunderts (BZ 82, 1989, 191-201).

PALMER JOSÉ SIMÓN

3591. La vida monástica en el Pratum Spirituale de Juan Mosco. Tesis doctoral dirigida por el Dr. D. Luis Gil Fernández, τόμ. Α'-Β', Μαδρίτη 1990.

PAPADOPOULLOS THEODORE H.

3592. Studies and documents relating to the history of the greek Church and people under turkish domination, δεύτερη έκδοση, Variorum 1990. — Βλ. και βιβλιογρ. αρ. 3479.

PHILIPPIDES DIA M. L.

3593. Rhyming patterns in the Erotokritos and The Sacrifice of Abraham: A preliminary investigation (Cretan Studies 1, 1988, 205-216).

PRINZING G. και SIMON D.

3594. Fest und Alltag In Byzanz (herausgegeben von Günter Prinzing und Dieter Simon), Μόναχο 1990.

PUCHNER WALTER

3595. Reimstudien zum kretischen Theater (ΕΕΦΣΠΚ 5, 1989, 313-323). Βλ. και βιβλιογρ. αρ. 3489, 3490.

RICKS D.

3596. Is the Escorial Akrites a unitary poem? (Byz. 59, 1989, 184-207).

3597. The style of Erotókritos (Cretan Studies 1, 1988, 239-256).

RIGO A.

3598. Oracula Leonis. Tre manoscritti grecoveneziani degli oracoli attribuiti all' imperatore bizantino Leone il Saggio (Bodl. Baroc. 170, Marc. gr. VII. 22, Marc. gr. VII.3.). [Centro Veneto Studi e Ricerche sulle civiltà orientali, Venezia. Helios, Collana diretta da F. Michelini Tocci e G. Traversari 2], Padova, Studio Editoriale Programma 1988.

SIDERAS ALEXANDER

3599. Βιβλιοκρ. του: E. Trapp - J. Diethardt - G. Fatouros - A. Steiner — W. Hörandner, Studien zur byzantinischen Lexikographie, Wien 1988, Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, S. 222 (Byzantina Vindobonensia, Band XVIII) (Ελλην. 41, 1990, 153-158).

SPADARO GIUSEPPE

3600. Note di critica testuale al «Digenis Akritis» dell' Escorial (ΕΕΦΣΠΚ 5, 1989, 173-183).

3601. Inblussi occidentali in Grecia dalla IV Crociata alla caduta di Creta in mano ai Turchi (Ιταλοελλ. 2, 1989, 77-101).

3602. Elementi innovatori nella Rimada di Apollonio di Tiro (III Convegno studi neogr. 269-279).

3603. Graeca Mediaevalea VII. Sul testo della Διήγησις του Βελισαρίου (Σύνδεσμος in onore Anastasi I, σ. 163-178).

3604. Βιβλιοκρ. του: Στυλιανού Αλεξίου, Βασίλειος Διγενής Ακρίτης (κατά το χειρόγραφο του Εσκοριάλ) και το 'Ασμα του Αρμούρη (Ιταλοελλ. 1, 1988, 221-237). — Βλ. και βιβλιογρ. αρ. 3499.



STEINER ASTRID

3605. Semantische Entwicklungen im mittelgriechischen anhand ausgewählter Beispiele (Byz. 59, 1989, 244-257).

STEINER - WEBER ASTRID

3606. Merkmale der byzantinischen Wortbildung anhand der Komposition (Lexicographica Byzantina, Βιέννη 1991, 235-248).

TARABOUT YVON

3607. Βιβλιοκρ. του: Εμμ. Κριαρά, Λεξικό της μεσαιωνικής ελληνικής δημώδους γραμματείας, 1100-1669, Τόμος 10ος (Bulletin de la Société de linguistique 84, 1989, 275).

TONNET H.

3608. A propos de la publication de quatre lexiques néo-grecs de la Turcocratie (Bulletin de Liaison, N° 7, Centre d'études balcaniques, INALCO, Παρίσι 1988, 118-124).

3609. La «Vulgate» dans Arrien [Zu Alexander d. Gr. Festschrift G. Wirth zum 60. Geburtstag [1988], σελ. 635-656].

TRAPP E.

3610. Das Lexikon zur byzantinischen Literatur (Lexicograph. Byzant. 283-291).

3611. Βιβλιοκρ. του: Theophylaktos Simokates, Gechischte übersetzt und erläutert von Peter Schreiner (Bibliothek der griechischen Literatur 20). — Michael and Mary Whitby, The History of Theophylact Simocatta. An english translation with introduction and notes (JÖB 38, 1988, 444-457).

3612. Βιβλιοκρ. του: Manuel II Palaeologus, Funeral Oration on his brother Theodore. Introduction, text, translation and notes by J. Chrysostomides (JÖB 38, 1988, 490-491). — Βλ. και βιβλιογρ. αρ. 3502.

TZITZILIS CHRISTOS

3613. Beiträge zur aromunischen Wortschatzforschung (Zeitschr. f. Balkanol. 24/2, 1988, 173-199).

VITTI M.

3614. Il poema parenetico di Sachlikis nella tradizione inedita del cod. napoletano (Κρ. Χρ. 14, 1960, 173-200).

ZIMBONE di BENEDETTO ANNA

3615. Φλόριος και Πλατζιαφλόρε, romanzo cretese? (Σύνδεσμος in onore Anastasi I, σ. 179-191).

## Γ' ΑΝΘΟΛΟΓΩΝ ΚΑΙ ΣΥΛΛΟΓΩΝ ΕΓΓΡΑΦΩΝ

3616. *Λάππα-Ζίζηκα Ευρυδίκη, Ρίζου-Κουρουπού Ματούλα*, Κατάλογος ελληνικών χειρογράφων του Μουσείου Μπενάκη (10ος - 16ος αι.) Μουσείο Μπενάκη [Institut de Recherche et d'Histoire des textes (C.N.R.S.)], Αθήνα 1991.

3617. *Μαστροδημήτρης Π.Δ.*, Η ποίηση του νέου Ελληνισμού. Ι. Πρωτονεοελληνικά κείμενα. ΙΙ. Κρητική λογοτεχνία. ΙΙΙ. Δημοτικό τραγούδι. Ανθολογία. Εισαγωγή - Υπομνήματα - Γλωσσάριο ['Ιδρυμα Γουλανδρή - Χορν], Αθήνα 1991.

## Δ' ΛΕΞΙΚΩΝ ΚΑΙ ΓΛΩΣΣΑΡΙΩΝ

*Ερωτόκριτος Ι.*, Γλωσσάριον, 'Εκδοση Θεοφανώς Δ. Κύπρη [Δημοσιεύματα του Κέντρου επιστημονικών ερευνών, XIV, Υλικά διά την σύνταξιν Ιστορικού Λεξικού της κυπριακής διαλέκτου, μέρος γ'], Λευκωσία 1989.

*Κονδυλάκης Ιωάννης*, Κρητικόν λεξιλόγιον, φιλολογική επιμέλεια: Θεοχάρης Ε. Δετοράκης, Ηράκλειο 1990.

*Blaise A.*, Lexicon Latinitatis Medii Aevi praesertim ad res ecclesiasticas investigandas pertinens [Corpus Christianorum Continuatio Mediaevalis], Turnholti 1975.

*Caracausi Girolamo*, Lessico greco della Sicilia e dell' Italia meridionale (secoli X-XIV) [Lessici Siciliani 6. Centro di studi filologici e linguistici siciliani, Palermo 1990].

*Zingarelli N.*, Vocabolario della lingua italiana, Μπολόνια 1942. — *Il nuovo Zingarelli*, Vocabolario della lingua italiana di Nicola Zingarelli, Undicesima edizione a cura di Miro Dogliotti e Luigi Rosiello, Zanichelli [Μιλάνο 1990].



## Ε' ΠΕΡΙΟΔΙΚΩΝ

*Ελληνική Διαλεκτολογία*, ετήσια έκδοση διαλεκτολογικών μελετών, Θεσσαλονίκη 1989.

*Επιστημονική Επετηρίδα της Φιλοσοφικής Σχολής*, περ. Β', τεύχος τμήματος Φιλολογίας [Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης], Θεσσαλονίκη 1991 κε.

*Ιταλοελληνικά. Rivista di cultura greco-moderna*, Istituto Universitario Orientale, Νάπολη 1988 κε..

*Νησιωτική Επετηρίς*, εκδιδομένη υπό Περικλέους Γ. Ζερλέντου και Φλώρου Εμμ. Κατσουρού, 'Ετος πρώτο, Επανέκδοση με ευρετήριο, Βιβλιοθήκη Ιστορικών Μελετών, 216, Ερμούπολη 1918.

*Byzantine and Modern Greek Studies*, Birmingham.

## ϛ' ΠΡΑΚΤΙΚΩΝ ΣΥΝΕΔΡΙΩΝ ΚΑΙ ΣΥΜΜΕΙΚΤΩΝ ΤΟΜΩΝ

Πεπραγμένα του Ε' Διεθνούς Κρητολογικού Συνεδρίου ('Αγιος Νικόλαος, 25 Σεπτεμβρίου - 1 Οκτωβρίου 1981), τόμ. Β', Γ', Ηράκλειο 1985.

Πρακτικά του Ε' Πανιονίου Συνεδρίου.

Πρακτικά του Α' Διεθνούς Συμποσίου. Η καθημερινή ζωή στο Βυζάντιο, Αθήνα 15-17 Σεπτεμβρίου 1988 [Κέντρο Βυζαντινών Ερευνών (Ε.Ι.Ε.)], Αθήνα 1989.

Lexicographica Byzantina, Beiträge zum Symposion zur byzantinischen Lexicographie (Wien, 1-4.3.1989), herausgegeben von Wolfram Hörandner und Erich Trapp [Byzantina Vindobonensia, XX], Βιέννη 1991.

Studien zur byzantinischen Lexicographie, βλ. βιβλιογρ. αρ. 3384.

III Convegno Nazionale di studi neogreci. Italia e Grecia: due culture a confronto. Palermo: 19-20 Ottobre 1989, Catania 21 Ottobre 1989. Atti, Παλέρμο 1991.

## Ζ' ΤΙΜΗΤΙΚΩΝ ΤΟΜΩΝ

Αφιέρωμα στον *Νίκο Σβορώνο*, Πανεπιστήμιο Κρήτης. Εκδοτική επιτροπή: Βασίλης Κρεμμύδας, Χρύσα Μαλτέζου, Νικόλαος Μ. Παναγιωτάκης, τόμ. Α', Ρέθυμνο 1986.

*Κ. Χατζηιωάννου*, Τα εν διασπορᾷ Γ' της δεκαετίας 1979-1989. Τόμος τιμητικός για τα ογδοντάχρονά του, Λευκωσία 1989.

Σύνδεσμος. Studi in onore di *Rosario Anastasi*, volume primo. Facoltà di lettere e filosofia, Università di Catania. Istituto di studi bizantini e neoellenici 1991.

*Herbert Hunger*, Epidosis. Gesammelte Schriften zur byzantinischen Geistes — und Kulturgeschichte [herausgegeben von W. Hörandner, J. Koder, O. Kresten]. Editio Maris, Μόναχο 1989.

Ελληνογαλλικά. Αφιέρωμα στον *Roger Milliex* για τα πενήντα χρόνια της παρουσίας του, Αθήνα 1990.

## ΠΙΝΑΚΑΣ ΕΚΔΟΤΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ ΠΟΥ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΗΘΗΚΑΝ ΚΑΤΑ ΤΗ ΣΥΝΤΑΞΗ ΤΟΥ ΔΩΔΕΚΑΤΟΥ ΤΟΜΟΥ

### α') Ελλήνων



### β') Ξένων

## ΒΡΑΧΥΓΡΑΦΙΕΣ

Στους πίνακες που ακολουθούν συγκεντρώθηκαν βραχυγραφίες εκδόσεων κειμένων ή μελετημάτων και βραχυγραφίες ονομάτων μελετητών και εκδοτών, οι οποίες χρησιμοποιήθηκαν κατά τη σύνταξη των ένδεκα έως τώρα τόμων του Λεξικού. Οι αριθμοί που ακολουθούν τις βραχυγραφίες εκδοτικών ή άλλων δημοσιευμάτων παραπέμπουν στους σχετικούς βιβλιογραφικούς πίνακες των τόμων Α', Β', Ε', Ϛ', Ζ', Η', Θ', Ι' και ΙΑ' του Λεξικού (ο Γ' και ο Δ' δεν περιέχουν βιβλιογραφία σε ειδικούς πίνακες). Επειδή η αρίθμηση των δημοσιευμάτων αυτών είναι συνεχής και ενιαία, προκειμένου για τους τόμους που περιέχουν βιβλιογραφία, κρίθηκε σκόπιμο να δοθεί ο παρακάτω πίνακας όπου παρέχεται η αντιστοιχία τόμου και βιβλιογραφικών αριθμών.

| | | |
|---|---|---|
| Τόμ. Α' | αρ. | 1 - 1460 |
| » Β' | » | 1461 - 2040 |
| » Ε' | » | 2041 - 2504 |
| » Ϛ' | » | 2505 - 2580 |
| » Ζ' | » | 2581 - 2726 |
| » Η' | » | 2727 - 2845 |
| » Θ' | » | 2845α - 3002 |
| » Ι' | » | 3003 - 3201 |
| » ΙΑ' | » | 3202 - 3388 |
| » ΙΒ' | » | 3389 - 3617 |

### Α' ΚΕΙΜΕΝΩΝ

#### α') με ελληνικό τίτλο

Αγαπ., Γεωπον.=2042
Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα)=3389
Αγαπητ., Εις αγ. Δέκα=2041
Αγάπ. (Κωστούλα Δ.)=2910
Αγαπ., Νέος Παράδ.=2063
Αγν., Ποιήμ.=155
Αγν., Σκωπτ. Στ.=3232
ιιν. άσμ.=359
ιτωλ., Βοηβ.=5
ιτωλ., Μύθ.=3
Αιτωλ., Μύθ. (Legr.)=2
Αιτωλ., Ρίμ. Α. Καντ.=4
Αιτωλ., Ρίμ. Μ. Καντ.=4
Ακ. Αθ., Δημ. τραγ. Α'=2504
Ακολ. Αρσεν.=2087
Ακ. Σπαν.=112
Αλεξ.=2098
'Αλ. Κύπρ.=1485
Αλλατ., Σύμβ. Αθαν.=307
Αλφ.=115



Αλφ. καταν.=2091
Αλφ. (Mor.)=117
Αλφ. (Μπουμπ.)=116
Αλφ. (Μπουμπ.) Κ.=787
Αλφ. ξεν.=119
'Αλφ. (Πασχ.-Παπαδ.)=2090
Αμ. παράκλ.=120
Αναγν., Ημιάμβ.=2062
Αναγν., Στ. πολιτ.=6
Ανακάλ.=121
Ανακάλ. (Pertusi)=3395α
Ανάλ. Αθ.=122
Ανέκδ. ιντ. κρητ. θεάτρ.=3400
'Ανθ. χαρ.=2092
'Αννα Κομν.='Αννα Κομνηνή (Β. Leib, Παρίσι 1937-1945)
Ανυφάντρα=3212
Ανων., Ιστ. σημ.=205
Αξαγ., Κάρολ. Ε'=7
Απαρν.=123
Αποκ. Θεοτ.=126
Αποκ. Θεοτ. (Pern.)=125
Απόκοπ.=57
Απόκοπ.²=2582
Απόκοπ. Επίλ. Ι, βλ. προπροηγούμ.
Απόκοπ. (Παναγ.)=3392
Απολλών.=127
Απολλών. (Wagn.)=130
Αποφθ.=2188
Αποφθ. πατέρ.=354
Αραμπατζόγλου, Φωτίειος Βιβλ.=2160
Αργυρ., Βάρν. Κ.=8
Αρέθ., Επιστ.=308
Αρμεν., Εξάβ.=2043
Αρμούρ.=132
Αρμούρ. (Αλεξ. Στ.)=3024
Αρσ., Κόπ. διατρ.=9
'Αρχ. Μεγ. Β=118
'Αρχ. Μεγ. Ρ=116
'Ασμα Κύπρ.=135
'Ασμα Μάλτ.=134
'Ασμα πολ.=133
'Ασμα σεισμ.=136
Ασσίζ.=137
Ατταλ.=Μιχ. Ατταλειάτης (έκδ. Βόννης)
Αχέλ.=10
Αχιλλ. (Haag) L=140
Αχιλλ. L=139
Αχιλλ. Ν=139
Αχιλλ. Ο=138
Αχιλλ. Ο (Smith)=3398
Αχμέτ, Ον.=309

Βακτ. αρχιερ.=141
Βακτ. αρχιερ. (Γκίνης)=2179
Βακτ. αρχιερ. (κώδ. 1373, ΕΒΕ)=3213
Βαρουχ. (Bakk. - v. Gem.)=3202
Βασιλ. Κεφάλ. παραιν.=3390
Βέλθ.=143
Βελλερ., Επιστ.=1461
Βεν.=1489
Βεν. κείμ.=124
Βεν. (Λάμπρ.)=164
Βεντράμ., Γυν.=11
Βεντράμ., Φιλ.=12
Βησσ., Επιστ.=13
Βίος αγ. Ηλία=2093
Βίος αγ. Κυπρ.=355
Βίος αγ. Νικ.=147
Βίος Αισώπ.=1487
Βίος Αλ.=113
Βίος Αλ.²=2588
Βίος Αλ. (v. Thiel)=2737
Βίος Αρχίππ.=1519
Βίος γέρ. V=250
Βίος Δημ. Μοσχ.=148
Βίος Ευθυμ. πατριάρχ.=1520
Βίος Θεοδ. Συκ.=2094
Βίος Κοσμά Μαϊουμά=3215.
Βίος οσ. Αθαν.=149
Βλαστού, Επιστ.=1462
Βλεμμ., Δούκ.=310
Βλεμμ., Λάσκ.=311
Βλεμμ., Ποίημ.=312
Βοσκοπ.=150
Βοσκοπ.²=2582
Βουστρ.=14
Βραχ. χρον.=2226
Βυζ. Ιλιάδ.=2106
Βυζ. κάλ.=366
Βυζ. σκωπτ. τραγ.=356

Γαδ. διήγ.=151
Γαδ. διήγ. (Wagn.)=152

Γέν. Ρωμ.=242
Γερασ., Ἐτ. στ.=313
Γερμ. Λοκρ., Γράμμ.=2044
Γερμ., Ον.=314
Γεωργ. Ακροπολ., Χρον. Συγγρ.=Γεωργίου Ακροπολίτου, Χρονική Συγγραφή (A. Heisenberg, Λειψία 1903)
Γεωργηλ., Βελ.=15
Γεωργηλ., Θαν.=17
Γεωργηλ., Θαν. (Wagn.)=16
Γεωργηλ. Λ (Bakk. — v. Gem.)=3204
Γεωργίου ρήτορος, Στίχ.=3205
Γεώργ. Μον.=323
Γεωργ. Συνεχ.=315
Γκίνου, Στ.=2045
Γλυκά, Αναγ.=18
Γλυκά, Στ.=19
Γλυκά, Στ. Β'=18
Γόρδιος, Περί Μωάμ.=3206
Γράμμα κρ. διαλ.=101
Γράμματα Μετεώρ.=2169
Γρηγορίου,Βίος οσ. Ρωμύλ.=2046
Γρυπάρη, Βοσκοπ. Αιγ.=2846
Γυμν. Ρώμ.=153
Γύπ.=105

Δαβίδ=2589
Δαμασκ., Λόγ. κεκοιμ. (μετάφρ.)=2617β
Δαμασκ. Στουδ., Διάλ.=2076
Δαμασκ. Στουδ., Φυσιολ. Τ=316
Δαρκές, Προσκυν.=2047
Δεφ., Λόγ.=22
Δεφ., Σωσ.=21
Δεφ., Σωσ. (1569)=3004
Δημ. αινίγμ.=2095
Δημ. άσμ.=351
Δημ. Βυζ. άσμ.=359α
Δημ. κείμ.=1488
Δημ. ομιλ.=2113
Διαθ. Ακοτ.=2238
Διαθ. Αλ.=393
Διαθ. Βοϊλά=3454
Διαθ. Ηγουμ. Μακαρίας=1465
Διαθ. Θεοδ. Σαρ.=385
Διαθ. Νίκων.=388
Διαθ. Νίκωνος=3023.
Διαθ. Ντεφαίτζ.=389
Διαθ. Πασχαλίγ.=389
Διακρούσ.=24
Διακρούσ., Αφ.=2049
Διακρούσ., Ἑτεροι=2049
Διακρούσ., Πένθος=2048
Διακρούσ., Στ.=2049
Διάλ. Ευθυμ.=2096
Διασωρ.=1463
Διάτ. Κυπρ.=156
Διγ.=1521
Διγ. Α=160
Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc.=3024
Διγ. Ἀνδρ.=159
Διγ. κάβ.=361
Διγ. Τρ.=157
Διγ. Esc.=160
Διγ. Gr.=161
Διγ. (Hess.) Esc.=158
Διγ. Ο=68
Διγ. (Trapp) Esc.=2097
Διγ. (Trapp) Gr., βλ. προηγούμ.
Διγ. Ζ, βλ. προπροηγούμ.
Διδ. Σολ. Ρ=162
Διήγ. Αγ. Σοφ.=163
Διηγ. Αγ. Σοφ. (Μουζ.)=3025
Διήγ. Αλ. FE=1489α
Διήγ. Αλ. G=1490
Διήγ. Αλ. V=114
Διήγ. Αλ. Επίμετρο=3396
Διήγ. Αλ. Yal.=3397
Διήγ. αναιρεθ.=1491
Διήγ. Βελ.=1486α
Διήγ. Βελ. (Cant.)=145
Διήγ. Βελ. $N^2$=3219
Διήγ. Βελ. Neap.=2100
Διήγ. Βελ. χ=3218
Διήγ. εις τους κρασοπατέρας=2102
Διήγ. εκρ. Θήρ.=165
Διήγ. θαύμ. αρχ. Μιχ.=1523
Διήγ. μάρτ.=362
Διήγ. παιδ.=166
Διήγ. παιδ. (Tsiouni)=2101
Διήγ. πανωφ.=167
Διήγ. πόλ. Θεοδ.=49
Διήγ. Τωβήτ=1522
Διήγ. ωραιότ.=168



Δοκειαν.=317
Δούκ.=25
Δωρεά Μαρ. Παλαιολ.=169
Δωρ. Μον.=26
Δωρ. Μον. (Βαλ.)=34
Δωρ. Μον. (Hopf)=27

Εβρ. γλωσσ.=357
Εβρ. ελεγ.=170
Ἐγγρ. 16. αι. (Παραμιλητό 4, 1989)=3402
Ἐγγρ. μον. Φιλοσ.=1543
Ἐγγρ. Σύρου=2184
Ἐγκ. αγ. Δημ.=1492
Εις Θεοτ.=281
Εκατόλ. Μ=176
Ἐκθ. χρον.=171
Εκλ. Λέοντ.=363
Εκλογής χειρόγρ.=2573
Ἐκφρ. ξυλοκ.=172
Ελλην. νόμ.=226
Εξήγ. πέτρ.=234
Επιθαλ. Ανδρ. Β'=174
Επιστ. Αδελφ.=1493
Επιστ. Βαγιαζ.=1524
Επιστ. Ηγουμ.=1495
Επιστ. κλήρου Καλλιπ.=3398α
Επιστ. Μουρ. Β' ΑΒ=77
Επιστ. Μωάμ.=175
Ερμον.=28
Ερμον. (Μαυρ.)=2847
Ερωτόκρ.=39
Ερωτόκρ.$^2$=2060α
Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)=2729
Ερωτοπ.=176
Ερωφ.=104
Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.)=3211
Ευγέν.=56
Ευγέν., Δρόσ.=29
Ευγ. Ιωαννούλ.=306
Ευγ. Ιωαννούλ., Επιστ.=2052
Ευγ. Ιωαννούλ., Επιστ. (Γριτσόπ.)=2053
Ευγ. Ιωαννούλ.,Επιστ. (Παπατρ.)=2053α
Ευγ. Ιωαννούλ., Επιστ. (Στεφανής-Παπατριαντ.)=3390α
Ευρετ. Ερωτοκρ.=Πίναξ του παρόντος βιβλίου του λεγομένου Ρωτόκριτου (Στ. Ξανθουδίδης, Ερωτόκριτος, Ηράκλειο 1915, 763-73).
Ευστ.=Eustathii, Commentarii ad Homeri Iliadem pertinentes ad fidem codicis laurentiani editi, curavit Marchinus van der Valk, τόμ. Α'-Γ', Lugduni Batavorum 1971-1979
Ευστ., Ἀλ.=320
Ευστ., Opusc.=319

Ζήν.=177
Ζήν. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.)=3399
Ζήν. (Μπουμπ.)=1494
Ζήνου, Βατραχ.=2050
Ζήνου, Πρόλ. Πένθ. θαν.$^2$=2051
Ζυγομ., Επιστ.=321
Ζωγγρ.=378

Ημερολ.=3220
Ηπειρ.=365

Θάν. Μ. Καντ.=2854
Θαύμα αγ. Νικολ. α'=2103
Θαύμα αγ. Νικολ. β'=2104
Θεματογραφία=2737α
Θεολ., Τζίρ.=32
Θεόφιλος Καμπανίας=2848
Θεοφ., Χρον.=322
Θησ.=178
Θησ. (Foll.)=181
Θησ. (Morgan)=182
Θησ. (Schmitt)=179
Θρ. αλ.=189
Θρ. Θεοτ.=183
Θρ. Κύπρ. Κ=185
Θρ. Κύπρ. Μ=184
Θρ. Κύπρ. (Παπαδ. Θ.)=2738
Θρ. Κων/π. Β=192
Θρ. Κων/π. Βαρβ.=190
Θρ. Κων/π. διάλ.=191
Θρ. Κων/π. Η=186
Θρ. Κων/π. (Mich.)=2105
Θρ. Κων/π. Πολλ.=188
Θρ. Κων/π. P. suppl.=187
Θρ. Παναγ.=1496
Θρ. πατρ.=193
Θυσ.$^2$=196
Θωμάζος Παριτζίνος [Πρόλ. Somav.]=3391

Ιακ., Παραιν.=33
Ιατροσ.=198
Ιατροσ. κώδ.=197
Ιατροσόφ.=364
Ιατροσόφ. (Oikonomu)=2739
Ιερακοσ.=23
Ιερόθ. Αββ.=1
Ιμπ.=200
Ιμπ. (Lambr.)=1497
Ιμπ. (Legr.)=199
Ιντ. κρ. θεάτρ.=201
Ισπαν. έγγρ. (Χασιώτης)=2334
Ιστ. Βατοπ.=142
Ιστ. Βλαχ.=50
Ιστ. Ηπείρ.=38
Ιστ. μακαρ. Μάρκο=2729α
Ιστορ. Αθέσθη=2856
Ιστορ. δεσποτών Ηπείρ.=2876
Ιστ. πατρ.=203
Ιστ. πολιτ.=204
Ιωακ. Κύπρ.=35
Ιωάνν. ιερ.=36
Ιωάσαφ, Στ. Νοταρ.=2849
Ιων.=206

Καβαλίστας=3006
Κακή μάννα=207
Καλλίμ.=208
Καλλίμ. (Lambr.)=2107
Καλλίμ. (Pichard)=209
Καλλιν., Βίος Υπατ.=2054
Καλόανδρ. (Δανέζης)=3419
Καλορείτ., Περί ματ. βίου=2055
Καλορείτ., Στ.=2056
Καλοσ., Χαλκ.=324
Καλούδ., Προσκυν.=2057
Καματηρ., Εισαγ. αστρον.=325
Καμεν.=323
Καναν.=37
Κανον. διατ.=3401
Καραβ.=173
Καραντην.=1464
Καρτάν., 'Ανθ.=326
Καρτάν., Διαθ.=2058
Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. Φ.=3007
Καρτάν., Π. Ν. Διαθ.=3207
Κατάγρ. Χαριτόπ.=384

Κατά ζουράρη=2216
Κατάλ. οικουμ. συν.=2279
Κατάλοιπ. Λάμπρ.=381
Κατάλ. πατριαρχ.=1526
Κατζ.=106
Κάτης=210
Κατσαΐτ.=327
Κ.Δ.=Καινή Διαθήκη
Κεδρ.=328
Κείμ. αγ. Δημ.=368
Κείμενα ανέκδ. (Thomson)=3221
Κεκ., Στρατ.=329
Κιγάλα, Σύνοψις ιστοριών=2059
Κίνναμ.=330
Κλήμ. λαϊκ.=303
Κολοφ.=2360
Κομν., Διδασκ. Δ=263
Κομν., Διδασκ. Ι=263
Κομνηνής 'Αννας Μετάφρ.=2741
Κομνηνού Προσκυν.=3008
Κόρη=3222
Κορων., Μπούας=41
Κουρσάρ.=386
Κρασοπ.=284
Κρασοπ. (Eideneier)=3223
Κρ. Βαρλ. Ιωάσ.=1151
Κρ. δημ. τραγ.=358
Κριτοπούλ., Γραμματ.=2060
Κρ. συμβόλ.=392
Κυνοσ.=23
Κυπρ. άσμ.=360
Κυπρ. ερωτ.=211
Κυπρ. νόμ.=3116
Κυπρ. χφ.=380
Κυρίλλ., Επιστ.=1511
Κύριλλ. Κων/π.=331
Κυρίλλου, Ρωσσ. περιγρ.=2061
Κωδ.=333
Κώδιξ Βιβλιοθήκης μονής Πάτμου=2366
Κώδ. Παναγ. Σπηλιώτ.=3030
Κώδ., Παρεκβ.=332
Κώδ. Σισανίου (Πανταζοπ.)=2262
Κώδ. Χρονογρ.=302
Κώδ. Χρονογρ. (Κοσμάς)=2592α

Λατ. έγγρ. πατμ. αρχ.=2234



Λεηλ. Παροικ.=212
Λεξ.=213
Λεξ. Μακεδ.=214
Λέοντ., Αιν.=43
Λέοντ., Αιν. (Knös)=1888
Λέοντ., Αποκ.=2065
Λίβ. Esc.=217
Λίβ. (Lamb.) N=217
Λίβ. N=216
Λίβ. P=215
Λίβ. Sc.=217
Λίμπον.=58
Λόγ. νουθ.=367
Λόγος ωφέλιμος=2108
Λόγ. παρηγ. L=220
Λόγ. παρηγ. O=219
Λουκάνη, 'Αλ. Τροίας=2849α
Λουκάνη, Ομήρ. Ιλ.=2850
Λούκαρ., Διάλογ.=3208-9

Μακρεμβ., Υσμ.=30
Μαλαξός, Νομοκ.=3009
Μανασσ., Αρίστ.=47
Μανασσ., Αρίστ. (Mazal)=1466
Μανασσ., Ποίημ. ηθ.=45
Μανασ., Χρον.=46
Μανολ., Επιστ.=1467
Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.=3010
Μάξιμ. Καλλιουπ. Πρόλ. (Legr.)=3011
Μαρκάδ.=223
Μάρκ., Βουλκ.=48
Μαρτ. αγ. Αβερκ.=1530
Μαρτολόγιον (1540)=3403
Μαρτύρ. αγ. Αιμιλ.=2110
Μαρτύρ. αγ. Δημ.=368
Μαρτύρ. αγ. Επιχ.=1527
Μαρτύρ. αγ. Κυριακ.=1528
Μαρτύρ. αγ. Λαυρεντ.=1531
Μαρτύρ. αγ. Νικολ.=2109
Μαρτύρ. αγ. Παύλης=1529
Μαρτύρ. αγ. Προκοπ.=1532
Μαρτύρ. αγ. Υπατ. (Halkin)=2112
Ματθ. Μυρ., Ακ.=1468
Μαυρικ., Στρατηγ.=1512
Μαυρικ. Στρατηγ. (Denis)=2743α
Μαχ.=51
Μεσαρ. Κ., Λόγ.=1513

Μεταξά, Επιστ.=1469
Μετάφρ. Ακάθ. 'Υμν.=3395
Μετάφρ. Μολιέρου=3404
Μηλ., Οδοιπ.=52
Μικρ. διηγ. (Zimbone) I=3224
Μικρ. διηγ. (Zimbone) II=3225
Μικρ. χρον. Yale=2099
Μιχ. ιερομ.=55
Μορεζίν., Διαθ.=2730
Μορεζίν., Κλίνη Σολομ.=1470
Μορεζίν., Λόγ.=2066
Μόσχ.=337
Μπενιζέλος=3012
Μπερτολδίνος=3226
Μπερτόλδος=3227
Μυστ.=225
Μυστ. παθητ.=218
Μ. Χρονογρ.=301

Ναθαναήλ Μπέρτου, Ομιλίαι=2583
Ναθαναήλ Μπέρτου, Στιχοπλ.=2730α
Ναξ. έγγρ.=387
Ναξ. Εκατόλ.=3228
Νειλ., Λόγ. Νικοδ.=1514
Νεκρ. βασιλ.=227
Νεκρολ.=Νεκρολόγιο Κυπριακό, J. Darrouzès, Litterature et histoire de textes byzantins XIII.=3031
Νεκταρ., Επιτομ.=2068
Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ.=3014
Νεόφ. 'Εγκλ.=60
Νικήτα, Βίος Φιλαρ.=3015
Νικήτ. Χων.=344
Νομοκ.=1498
Νομοκριτ.=2857
Ντακορώνιας, Νησιωτ. Επετ. 1, 1918=3426
Ντελλαπ., Ερωτήμ.=2071
Ντελλαπ., Λόγ. παρακλ.=2071
Ντελλαπ. [Πάθη Χριστού]=2070
Ντελλαπ., Στ. θρηνητ.=2071
Ντελλαπ., Υπομν.=2070

Ξανθόπ., Νικηφ.=2072

Ο γεννηθείς νεώτερος...=2742
Οδοιπ. Σιβηρ.=1534

Ον.=371
Ον. Δανιήλ=370
Ον. Νικηφ.=338
Ον. (Παπαχαρ.)=1499
Ονόμ. πυλ. Κων/π.=1500
Ορισμ. Μαμελ.=228
Ορισμ. Σινάν=229
Ορνεοσ.=231
Ορνεοσ. αγρ.=230
Ουζούχασαν=2858
Οψαρ.=232

Παΐσ., Ιστ. Σινά=61
Παΐσ., Ιστ. Σινά (Βογιατζ.)=479
Παλαιολ. Πελοποννν. (Λάμπρ.)=2225
Παλαμήδ., Βοηβ.=62
Παλαμήδ., Ψαλμ.=3017
Παλλαδά, Εγκ. Σινά=2073
Πανάρ.=63
Παντεχνή, Κυνηγ.=64
Πανώρ.=2084
Παρασπ., Βάρν. C=66
Παράφρ. Μανασσ.=221
Παράφρ. Μανασσ. (Tièche)=222
Παράφρ. Χων. (Νικήτ. Χων., Βόνν.)=344
Παρθεν., Γράμμ.=1471
Πάτρια Κων/π.=373
Π.Δ.= Παλαιά Διαθήκη, έκδ. Tischendorf.
Πένθ. θαν.²=2114
Πένθ. θαν. D.=786
Πένθ. θαν. K=786
Πένθ. θαν. (Knös) S=236
Πένθ. θαν. N=235
Πένθ. θαν. S=786
Πεντ.=237
Περί γέρ.=238
Περί διαίτης=2853
Περί Ιωσήφ=2859
Περί μεθύσου=2115
Περί ξεν. A=241
Περί ξεν. V=240
Περί πονηρ.=242α
Περί πραγματ.=242β
Περί πώς έκαμναν... βασιλέα=3033
Πηγά Μ., Περί σοφ.=2731α
Πηγά, Χρυσοπ.=2732
Πικατ.=69
Πιστ. βοσκ.=243
Πλανοσπαράκτης=3405
Πλάτ., 'Οσα δει=70
Πλουσιαδ., Θρ. Θεοτ.=1472
Πλουσιαδ., Θρ. Θεοτ. (Βασιλείου)=2733
Π.Ν. Διαθ.=233
Π.Ν. Διαθ. (Μέγ.)=2861
Ποιήμ.=1501
Πόλ. Τρωάδ.=279
Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.)=2077α,2272α και 3229-30
Πόλ. Τρωάδ. (Πολ. Α)=1502
Πολυδ.=Πολυδεύκης (Bethe, Λειψία 1900)
Πορτολ. A=373α
Πορτολ. B=374
Πορτολάνος Ζαγοράς=3406
Πορφυρογ., 'Εκθ.=335
Πορφυρογ., 'Εκθ. (Βόνν.)=334
Πορφυρογ., Προς Ρωμαν.=336
Πουλολ.=245
Πουλολ. Αθ.=246
Πουλολ. Z=244
Πουλολ. (Τσαβαρή)=2590
Πουλολ. (Τσαβαρή)²=3034
Πρακτ. επισκ. Κεφαλλην.=1557
Πρέσβ. ιππ.=247
Πρόδρ.=76
Προδρ.=71
Προδρ., Ανέκδ. ποιήμ.=75
Προδρ., Δεητ.=72
Προδρ. (Eideneier)=3393
Προδρ., Κατομυομ.=1515
Προδρ., Ροδ.=73
Προδρ., Σεβ.=72
Προδρ., Στ. δεητ.=74
Προκόπ.=Προκόπιος (J. Haury, Λειψία 1905-1913)
Πρόλ. άγν. κωμ.=249
Πρόλ. εις έπαινον Κεφαλλην.=1503
Πρόλ. κωμ.=248
Προσήλ.=2862
Προσκυν. α'=3037
Προσκυν. Αγ. Αθ. 6=3039
Προσκυν. β'=3026



Προσκυν. Εθν. Βιβλ. 2043=3044
Προσκυν. Ιβ. 535=3042
Προσκυν. Ιβ. 845=3043
Προσκυν. Ιερουσ.=2591
Προσκυν. Κουτλ. 156=3027
Προσκυν. Κουτλ. 390=3039
Προσκυν. Λαβρ. 874=3035
Προσκυν. Μεταμ. 50=3038
Προσκυν. Μπεν. 54=3040
Προσκυν. Ολυμπ. 177=3028
Πρόστ. Ανδρ.=2728
Προφητ.=1504
Πτωχολ. α=2592
Πτωχολ. A=2592
Πτωχολ. B=2592
Πτωχολ. Z=256
Πτωχολ. (Κεχ.) P=2592
Πτωχολ. N=251
Πτωχολ. P=250
Πωρικ.=253
Πωρικ. Λ=254
Πωρικ. Απ.=254
Πωρικ. (Βεν.-Μαρκ.)=375
Πωρικ. P=253
Πωρικ. S=253
Πωρικ. V=252
Πωρικ. Z=254

Ριμ. Απολλων.=128, 129
Ριμ. Βελ.=144
Ριμ. Βελ. ρ (Bakk. — v. Gem.)=3231
Ρίμ. θαν.=255
Ριμ. κόρ.=257
Ροδινός (Βαλ.)=2585
Ροδινός Νεόφ.=2069
Ροδολ.=1479
Ροδολ. (Αποσκ.)=3210
Ροδολ. (Μανούσ.)=93, 94
Ρωμανός=Sancti Romani Melodi Cantica, A', B' (P. Maas και C. A. Trypanis, Οξφόρδη 1963, 1969)
Ρωσσέρ.=2074

Σανγιν., Ονομ. μελών=340
Σατιρ. ποίημ.=259
Σαχλ., Αφήγ.=78
Σαχλ. A' (Wagn.) M=79
Σαχλ. A' (Wagn.) PM=79
Σαχλ. B' (Wagn.) P=80
Σαχλ. B' (Wagn.) PM=80
Σαχλ. N=81
Σεβήρ., Διαθ.=1474
Σεβήρ., Ενθύμ.=1473
Σεβήρ.-Μανολ., Επιστ.=1475
Σεβήρ., Σημειώμ.=2215
Σεβήρ., Τελ. Σημειωμ.=2734α
Σεισμολ. (Οικονόμου)=3045
Σηθ, Τροφ.=341
Σημ. Δωρ. Τζυκ.=385
Σημειώσεις ιστορ. Κύπρου=3153
Σημ. ιστορ. Κύπρ.=3152
Σιγιλλ. Κωνστ. Μακρ.=385
Σκλάβ.=82
Σκλέντζα, Ποιήμ.=83
Σκούφ. Φ.=1476
Σουμμ., Παστ. φίδ.=85
Σουμμ., Ρεμπελ.=84
Σουρούμης, Ιωάνν. Ξέν.=3018α
Σούτσου 'Επαινος εις το κρασί=2075
Σοφιαν., Γραμμ.=342
Σοφιαν., Κωμωδ. Ricchi=1478
Σοφιαν., Παιδαγ.=1477
Σοφ. πρεσβ. B=250
Σπαν. A=266
Σπαν. B=266
Σπαν. (Ζώρ.) V=1505
Σπαν. (Λάμπρ.) Va=267
Σπαν. M=2116
Σπαν. (Μαυρ.) P=260
Σπαν. O=264
Σπανός D=3407
Σπαν. P=261
Σπαν.(Spadaro)=Προς Δημόνικον Pseudoisocrateo e Spaneas....=3046
Σπαν. U=265
Σπαν. V=262
Σπαν. V suppl.=264
Σπανός (Eideneier)=2513
Στ. Αδάμ.=272
Στάθ.=268
Στάθ. (Θέατρο)=269
Στάθ. (Μανούσ.)=270
Στάθ. (Martini)=2117
Σταυριν.=86

Σταφ., Ιατροσ.=87
Στ. Βοεβ.=271
Στεφ. Ιχνηλ.=376
Στεφ. Ιχνηλ. (Eideneier N)=3409
Στεφανόπ. Βιβλ. Στεφανοπ.=2852
Στίχ. ερωτ.=3233
Στιχουργ.=1536
Στιχούργ. μεταβυζ.=1507
Στίχ. ωραιότ.=1506
Στίχ. ωραιότ. (Spadaro)=3189
Συμβόλ. Αρετ.=2187
Σύμβ. πίστ.=1508
Συμεών Ευχ.=2076α
Συμ. Μάγιστρ.=Συμεών Μάγιστρος (έκδ. Βόννης)
Συναδ., Χρον.=65
Συναδ., Χρον.-Διδαχ.=3019
Συναδ., Χρον. (Καφταντζή)=2851
Συναξ. αγ. Νικολ.=2118
Σύναξ. ασωμ.=1535
Συναξ. γαδ.=274
Συναξ. γυν.=275
Συναξ. γυν. (Spadaro)=2119
Συνθήκ. Καλλ.=391
Συνθήκ. Καλλ. (Μέρτζ.)=390
Σύντ. βίος Ναούμ=2120
Σφρ., Χρον. μ.=88
Σφρ., Χρον. (Maisano)=3394
Σωσ.=276

Ταμυρλ.=194
Τάξ. θύρ.=2863
Τάξ. Πόρτ.=277
Τζαμπλάκ.=89
Τζάνε, Κατάν.=2731
Τζάνε, Κρ. πόλ.=59
Τζάνε, Κρ. πόλ. (Νενεδ.)=2583α
Τζάνε, Φυλλ. ψυχ.=2067
Τζέτζη, Αλληγ. Ιλ.=Tzetzae Allegoriae Iliadis. Accedunt Pselli Allegoriae curante Jo. Fr. Boissonade, Lutetiae=1851
Τραγ. Αληθ.=2089
Τραγ. Σούσ.=377
Τραπεζούντος, Νομοκ.=3020
Τριβ., Ρε=90
Τριβ., Ρε (Ζώρ.)=91
Τριβ., Ταγιαπ.=90
Τριγώνη, Προσκυν. Αγ. Όρους=2077
Τρωικά=280
Τσιρίγ., Επιστ.=1480
Τυπ. Θεοτ. Κεχαρ.=3047
Τωμ. Παπαδάκη Α., Κρητ. έγγρ. Α'=2328

Υγρομαντ.=3408
Ύμν. Παναγ.=282

Φαλιέρ., Ενύπν.=95
Φαλιέρ., Ενύπν.²=2735
Φαλιέρ., Ενύπν. (Schmitt)=99
Φαλιέρ., Ενύπν. (v. Gem)=2080
Φαλιέρ., Θρ.=2079
Φαλιέρ., Ιστ.²=2735
Φαλιέρ., Ιστ. Α=96
Φαλιέρ., Ιστ. Ν.=2078
Φαλιέρ., Ιστ. V=97
Φαλιέρ., Ιστ. (v. Gem.)=2080
Φαλιέρ., Λόγ.=95
Φαλιέρ., Λόγ. (Bakk.-v. Gem.)=2510
Φαλιέρ., Ρίμ. ΑΝ=95
Φαλιέρ., Ρίμ. (Bakk.-v. Gem.)=2081
Φαλιέρ., Ρίμ. L=98
Φαλλίδ.=195
Φιορεντίνος=2863α και 2985α
Φλώρ.=283
Φλώρ. (Hess.)=1509
Φορτουν.=100
Φορτουν. (Vinc.)=2736
Φυλλ. Αλ.=352
Φυσιολ.=285
Φυσιολ. Β=287
Φυσιολ. (Kaim.)=2122
Φυσιολ. (Legr.)=286
Φυσιολ. Μ=339
Φυσιολ. (Offerm.) G=2121
Φυσιολ. (Offerm.) M=2121
Φυσιολ. (Sbord.)=289
Φυσιολ. V=1409
Φυσιολ. (Zur.)=288
Φυτολ. χείμ.=379
Φωτειν., Νομ. Πρόχ.=3021

Χειλά, Χρον.=102



Χίκα, Επίγρ.=103
Χίκα, Μονωδ.=103
Χορτασμ., Ημερολ.=1481
Χούμνου, Κοσμογ.=2085
Χούμνου, Π.Δ.=109
Χούμνου, Π.Δ. (Πολ. Λ.)=108
Χρησμ.=290
Χρησμ. (Βέης)=291
Χρησμ. (Λάμπρ.)=381
Χριστ. διδασκ.=2123
Χρον.=295
Χρον. ΑΘ.=292
Χρον. βασιλέων=2864
Χρον. Γαλαξ.=318
Χρον. Μον. Ι=383
Χρον. Μον. Κ=382
Χρον. Μον. Τ=382
Χρον. Μορ. Η=297
Χρον. Μορ. Ρ=296
Χρον. Πασχ.=372
Χρον. σουλτ.=299
Χρον. σουλτ. προσθ.=1510
Χρον. Στέψ. Μαν. Β'=2124
Χρον. Τόκκων=2125
Χρον. 1570=300
Χρονογρ. (Λαμψ.)=3048
Χρονολ. πίν. βασ.=304
Χρύσανθος Νοταράς, Οδοιπορ.=3016
Χρυσίου, Βίος Ιωάνν.=1516
Χρύσιππ.=2086
Χρυσόβ. Ανδρ. Β'=385
Χρυσόβ. του 1364=2497
Χωνιάτη, Παράφρ.=2865

Ψελλού, Δεισ.=346
Ψελλού, Ερμην. μερών σώμ.=348
Ψελλού, Ερμην. μερών σώμ.=348
Ψελλού, Κοινολ.=347
Ψελλού, Στ. πολιτ.=345
Ψελλού, Στ. πολιτ. (Boisson.)=1517
Ψευδο-Γεωργηλ., Άλ. Κων/π.=111
Ψευδο-Γεωργηλ., Άλ. Κων/π. (Wagn.)=110
Ψευδο-Δωρ.=2186
Ψευδο-Δωρ., Διον. Β'=348α
Ψευδο-Κωδ., Οφφικ.=349
Ψευδο-Συμ.=350
Ψευδο-Σφρ.=1483
Ψευδο-Χρυσοστ., Λόγ.=1518

Ωροσκ.=305

β') με ξένο τίτλο

Act. Dionys.=1566α
Act. Esph.=2437
Act. Ivir.=3579, 3580
Act. Kastam.=2694
Act. Kutl.=2438
Act. Kutl.²=3355
Act. Lavr.=2440
Act. Pantocr.=3575
Act. patr.=2434
Act. Prôt.=2459
Act. Saint-Pantél.=2981
Act. Xén.=2465
Act. Xér.=2353
Alexanderroman^b=353

Byz. Kleinchron.=2726 και 2743

Ch. pop.=154
Chron. brève=294
Chron. brève (Leon.)=294
Chron. br. (Leon).=293
Croce = 3233α (βλ. Προσθ. ΙΑ τόμου

Divân=273

Gesprächb.=258

Hist. imp.=202
Hist. imp. (Rochow)=1525

Itinéraire=239

Kret. Urk.=392α

Leonis Probl.=2064
Lettres 1453=1562
Lucar, Sermons=2581

Metrol.=1533
Metrol.²=2855
Mevlânâ=273
Miklos.-Müller, Acta=2453

Notizb.=224

Paysan rossignol=369
Poèm. hist.=1448

Rebâb-nâmè=273
Rechenb.=131
Rechenb. (Vog.)=1486

Sprachlehre=3217

## Β' ΜΕΛΕΤΗΤΩΝ ΚΑΙ ΜΕΛΕΤΗΜΑΤΩΝ

Στον πίνακα αυτόν καταγράφονται οι βραχυγραφίες των ονομάτων των μελετητών και ερμηνεύονται τα ονόματά τους αυτά καθ' εαυτά, γιατί συχνά στα άρθρα γίνεται παραπομπή στο όνομα του μελετητή και στο (βραχυγραφημένο συνήθως) τίτλο του περιοδικού, όπου δημοσιεύτηκε η μελέτη του. Επίσης καταχωρίζονται οι βραχυγραφίες των αυτοτελών ερευνητικών δημοσιευμάτων (με βραχυγραφημένα τα ονόματα των μελετητών και τους τίτλους των δημοσιευμάτων τους). Για τα εκδοτικά δημοσιεύματα ισχύει η βραχυγραφία του κειμένου με προταγμένο ολόγραφο το όνομα του εκδότη. Επομένως για τα δημοσιεύματα αυτά δεν υπάρχει ανάγκη ιδιαίτερης βραχυγραφίας. Η ερμηνεία των εδώ βραχυγραφιών γίνεται έμμεσα με την παροχή του αύξοντος αριθμού με τον οποίο βρίσκεται καταχωρισμένη η μελέτη στον πίνακα βιβλιογραφίας μελετητών. Στον ίδιο αυτόν πίνακα παρέχονται και οι βραχυγραφίες των συλλογών και των ανθολογιών. Και οι βραχυγραφίες αυτές ερμηνεύονται έμμεσα, με παροχή δηλ. του αύξοντος αριθμού με τον οποίο κατατάσσεται η συλλογή ή η ανθολογία στο βιβλιογραφικό πίνακα συλλογών ή ανθολογιών.

Δημοσιεύματα που εκτείνονται σε εντελώς περιορισμένο αριθμό σελίδων και καταχωρίζονται σε περιοδικά που ανάγονται σε κλάδους που ελάχιστα συγγενεύουν ή δε συγγενεύουν καθόλου με τη μεσαιωνική ελληνική ή τη νεοελληνική φιλολογία δε βραχυγραφούνται. Η ενδεχόμενη στα δημοσιεύματα αυτά παραπομπή γίνεται με τη μνεία ολόκληρου του τίτλου του περιοδικού ή συντομογραφημένου κατά τρόπο άμεσα κατανοητό.

Προκειμένου για εκτενέστερα δημοσιεύματα καταχωρισμένα σε περιοδικά μη εντελώς συγγενικά με το έργο μας, συντομογραφείται ο τίτλος τους ή και το όνομα του συγγραφέα των δημοσιευμάτων.

### α') ελληνόγλωσσων

Αλεξ. Στ.=Αλεξίου Στ.
Αλεξ. Στ., Ακριτ.=2594
Αλεξ. Στ., Γλωσσ. Μελετ.=2744α
Αλεξ. Στ., Κρ. Ανθολ.=1410
Αλεξ. Στ., Κρ. Ανθολ.²=2036
'Αμ.='Αμαντος Κ.
'Αμ., Γλωσσ. μελετ.=421
Αναγνωστ.=Αναγνωστόπουλος Γ.
Ανδρ.=Ανδριώτης Ν.
Ανδρ., Σημασ.=441
Ανδρ., Σημασ. εξ.=443
Ανδρ., Φάρασ.=435
Αντουράκης, Χριστ. όροι=3413
Αντωνιάδ.=Αντωνιάδη Σ.

Βαγιακ.=Βαγιακάκος Δ.
Βαγιακ., Βίος επών.=3052
Βαλ., Ανθολ.=1411
Βαρναλίδης, Χαριστ.=3054
Βισβίζ., Κοινοτ. διοίκ.=1584
Βλαχογ.=Βλαχογιάννης Γ.
Βογιατζ.=Βογιατζίδης Ι.
Βογιατζ., Γλώσσα 'Ανδρ.=1589
Βραν.=Βρανούσης Λ.

Βραν. Ε., Βυζ. έγγρ. Πάτμου Α' = 2749
Βραν., Ιστ. Ιωαννίν.=1592
Βρανούση, Αγιολογ. Χριστοδ.=1591

Γαβαλάς, Σίκιν.=1593
Γενναδ., Πτηνοτρ.=486
Γεωργακ.=Γεωργακάς Δ.
Γεωργίου Χρ., Γλωσσ. ιδ. Καστορ.= 2176
Γιαννουλέλλης Γ., Πλωμάρι=2878
Γιαννουλέλλης, Ιδιωμ. λ. δάν.=2749β
Γλωσσ. πραγμ. Κύπρ.=2561

Δειν.=Δεινάκις Στ.
Δεκαβ.=Δεκαβάλλας Α.
Δένδ.=Δένδιας Μ.
Δερμιτζάκης, Λαϊκότ. κρητ. λογοτεχν. = 3420
Δετοράκης, Τραγ. Κρήτ.=3245
Δημητριάδη, Εβλ. Τσελ.=2182
Διαθ. 17. αι.=3098
Δραγ.=Δραγούμης Στ.

Ευαγγελ., Ιστ. θεάτρ. Κεφαλλην.=1599
Ευαγγελ.-Νοταρά, Σημ. Κωδ.=3064

Ζαγαν., Φαρμ. φυτά=525
Ζακυθ., ΒΙ=Δ. Ζακυθηνός, Βυζαντινή Ιστορία, 324-1071, Αθήνα 1972
Ζαχαρ.=Ζαχαριάδου Ε.
Ζαχαρ., Χρον. σουλτ.=1600
Ζέπ.=Ζέπος Π.
Ζώρ.=Ζώρας Γ.
Ζώρ., Βυζ. ποίησ.=1414
Ζώρ., Περί την 'Αλ. Κων/π.=1417

Θαβώρ.=Θαβώρης Α.
Θαβώρ., Ουσιαστ.=1606
Θαβώρ., Προσδιορ. ημερον.=536
Θεοχ., Διαθ.=1418
Θεοχ., Τζαμπλάκ.=1544
Θωμοπούλου, Τοπων.=537

Κακουλ.-Πάνου=Κακουλίδη-Πάνου Ελένη
Κακρ.=Κακριδής Ι.
Καλιτσ.=Καλιτσουνάκης Ι.
Καλιτσ., Θωρώ=1611
Καλιτσ., Μαγικ. παπ.=1611
Καλλέρ.=Καλλέρης Ι.
Καλογερά, Ηχοπ. λέξ.=2610α
Κανελλόπ., Ονοματολ.=3068α
Καραγ., Βυζ. διπλ.=1613
Καραγ., Βυζ. διπλ.$^2$=2195
Καραγιάννη, Διγενής=2527
Καρακάσης, Μουσ. όργανα=3437
Καρανικόλας Σ., Γλωσσ. Σύμης=2198
Καρανικόλα Σ. και Αλ., Παροιμ. Σύμ.= 2759
Καρατζ.=Καρατζάς Στ.
Καρατζ., Υποκορ. Κύμης=554
Καρολ.=Καρολίδης Π.
Κατσουρ.=Κατσουρός Α.
Καψ.=Καψωμένος Στ.
Κεχ.=Κεχαγιόγλου Γ.
Κονόμ., Ζακυθ. λεξιλ.=2207
Κοντοσόπ.=Κοντοσόπουλος
Κοντοσόπ., Γλωσσογεωγρ. κρητ.=1620
Κοραή, 'Ατ.=578
Κοραή, Λεξιλ. σημ.=579
Κοτσοβίλλη, Εξαρτ. πλοίων=Περί εξαρτισμού των πλοίων
Κουγ.=Κουγέας Σ.
Κουκ.=Κουκουλές Φ.
Κουκ., ΒΒΠ=633
Κουκ., Ελλην. πάπυρ.=588
Κουκ., Ευστ. Γραμμ.=626
Κουκ., Ευστ. Λαογρ.=623
Κουκ., Παρατηρ. παπύρ.=587
Κουκ., Παροιμ. Χρυσοστ.=1623
Κρεκούκια, Προγν. καιρού=655
Κριαρ.=Κριαράς Ε.
Κριαρ., Βυζ. ιππ. μυθ.=1421
Κριάρη, Κρ. άσμ.=357α
Κριαρ., Μελετήμ. Ερωτόκρ.=670
Κριαρ., Μεσαιων. Μελετ.=3255
Κυριακ.=Κυριακίδης Στ.
Κυριακ., Διγ. Ακρ.=710
Κυριακ.-Νέστ., Υφαντά=718
Κωστούλα Δ., Αγάπ. Λάνδ.=2910

Λάζαρης, Λευκαδ.=2223
Λάμπρ.=Λάμπρος Σπ.



Λαμψ.=Λαμψίδης Ο.
Λορεντζ.=Λορεντζάτος Π.
Λουκάτ.=Λουκάτος Δ.
Λουκόπ., Αιτωλ.=742
Λουκόπ., Γεωργ.=746
Λουκόπ., Νεοελλ. μυθολ.=747
Λουκόπ., Παιγνίδια=743
Λουκόπ., Ποιμ.=745
Λουκόπ., Πώς υφαίνουν...=744
Λωρεντζ.=Λωρεντζάτος Π.

Μανάφη, Τυπ.=2236
Μανούσ.=Μανούσακας Μ.
Μανούσ., Ανέκδ. πατρ. γράμμ.=1550
Μαυρ., Εκλ. Α'=1424
Μέγ.=Μέγας Γ.
Μενάρδ.=Μενάρδος Σ.
Μενάρδ., Γλωσσ. μελ.=1655
Μενάρδ., Τοπων. μελ.=2244
Μέντζου, Οικον.-κοινων. βίος=3469
Μηλιαρ.=Μηλιαράκης Α.
Μηνά, Ιδιώμ. Καρπάθου=3101
Μηνάς, Μορφολ. μεγεθ.=3265
Μητσάκη, Αχιλλ.=780
Μητσάκη, Εμψυχούν ύδωρ, 1983=2924
Μιχαηλ.-Νουάρ. Γ.=Μιχαηλίδης-Νουάρος Γ.
Μπαμπιν., Υποκορ.=1665
Μπόγκα, Γλωσσ. Ηπείρου=2617α
Μπουμπ.=Μπουμπουλίδης Φ.
Μπουμπ., Μτχ. νεοελλ.=783
Μυστακ., 'Ελλην, Γραικός=1670

Ξανθ.=Ξανθουδίδης Στ.
Ξανθ. Μελετ.=2781
Ξανθοπ.-Κυρ. Κοσμ. Αιτωλ.=3109

Οικονόμ.=Οικονομίδης Δ.

Παγκ., Ιδίωμ. Κρ.=2257
Παναγ.=Παναγιωτάκης Ν.
Παντ.=Παντελίδης Χρ.
Παντ., Φωνητ. Κύπρ.=837
Παπαγ.=Παπαγεωργίου Π.
Παπαγ., Δημ. ελλην.=844
Παπαγεωργίου, Μνήμη Π. Δικαίου= 3275
Παπαγρηγοράκι, Ξέν. λέξ.=847
Παπαδ. Α.=Παπαδόπουλος Α.
Παπαδημ. Γ.=Παπαδημητρίου Γ.
Παπαδημ. Σ.=Παπαδημητρίου Σ.
Παπαδημ., Ψάρια=2263
Παπαδ. Θ.=Παπαδόπουλλος Θ.
Παπαδ. Θ., Δημ. κυπρ. άσμ.=3478
Παπαδ.-Κερ.=Παπαδόπουλος-Κεραμεύς Α.
Παπαδόπουλος, Πρόλ. [Βαγιακ., Μανιάται Α']=2852
Παπαϊωάννου, Γλωσσάρ. Γρεβ.=2273
Παπαμανώλη, Παραδ. κόσμημα=3116
Πασχ., Τοπων. 'Ανδρ.=1698
Πεζόπ.=Πεζόπουλος Γ.
Πετρόπ.=Πετρόπουλος Δ.
Πιλαβάκης, Κυπρ. Τοπ.=2288
Πιλαβάκης, Πέρασμα=1704
Πολ. Λ.=Πολίτης Λ.
Πολ. Λ., Κρ. ποίησ.=1426
Πολ. Λ., Κρ. ποίησ.$^2$=2503
Πολ. Λ., Μετά 'Αλ.=1426
Πολ. Λ., Μετά 'Αλ.$^2$=2503
Πολ. Λ., Πρίν 'Αλ.=1426
Πολ. Λ., Πρίν 'Αλ.$^2$=2503
Πολ. Ν.=Πολίτης Ν.
Πολ. Ν., Λαογρ. Σύμμ.=1716
Πολ. Ν., Παροιμ.=915
Πορφυρόπ., Μετάφρ. Ανεκδ. Προκοπ.= 2584
Πρωτοπ.-Μπουμπ., Θέατρ. Ζακ.=1717

Ρήγας, Σκιάθ. πολιτ.=1718
Ρούσσ., Λεξιλ.=2296

Σάθ., Ελλην. Ανέκδ.=1427
Σάθ., ΜΒ=1428, 1429, 1430
Σακ., Κυπρ.=1432
Σβαρνόπ., Γλωσσ. Βερ.=2297
Σβορ.=Σβορώνος Ν.
Σεγδίτσα, Λατιν. γλωσσ. ναυτ.=1722
Σεγδίτσα, Ναυτ. όροι=932
Σερεμέτης, Επ. Επετ. ΔΣΘ 5, 1984= 3122
Σετάτ., Ετυμ. σημασ.=1723
Σκουβαρά, Δυσετυμολ.=935
Σκουβαρά, Ολύμπιώτ.=2301

Σπυριδ.=Σπυριδάκης Γ.
Σταυρίδου, Συνάντ. Συμ.=Α. Σταυρίδου-Ζαφράκα, Η συνάντηση Συμεών και Νικολάου Μυστικού (Αύγουστος 913) στα πλαίσια του βυζαντινοβουλγαρικού ανταγωνισμού, Θεσσαλονίκη 1972
Στεφανίδ.=Στεφανίδης Μ.
Συμεων., Τσάκ.=2305
Σφυρ., Πηρώμ.=1737

Τζάρτζ.=Τζάρτζανος Α.
Τομπαΐδ., Ιδίωμ. Θάσ.=1743
Τουρτόγλου, Φον. και αποζημ.=2306
Τριαντ.=Τριανταφυλλίδης Μ.
Τριαντ., 'Απ.=976
Τριαντ., Νεοελλ. γραμμ.=974
Τριαντ., Ξενηλ.=973
Τριαντ., Οικογ. ονόμ.=3129
Τσιτσέλη, Γλωσσάρ. Κεφαλλ.=2637
Τσολ.=Τσολάκης Ε.
Τσοπ.=Τσοπανάκης Α.
Τσοπ., Γλώτται=1751
Τσοπ., Δωρ. αντ.=1750
Τσοπ., Κοινή-ροδ. ιδιώμ.=1749
Τσουδερ., Ορολογ.=1756
Τσουκνίδας, Πρακτ. Συνεδρ. Ευγ. Αιτωλ.=3293
Τωμ.=Τωμαδάκης Ν.
Τωμ. Σύλλαβ.=1759

Φάβ.=Φάβης Β.
Φαρμακ., Γλωσσάρ.=2908
Φιλ.=Φιλήντας Μ.
Φιλ., Γλωσσογν.=1011
Φόρης, Πίν. επιρρ.=1771
Φουρ.=Φουρίκης Π.
Φραγκάκι, Δημ. ιατρ.=2333[7]
Φραγκάκι, Ορολογ. φυτ.=2333

Χαραλαμπάκης (Με ελλην. γλωσσ.)=3140
Χαριτων.=Χαριτωνίδης Χ.
Χαριτων., Λόγ. εις Κοραήν=2960
Χατζ.=Χατζηϊωάννου Κ.
Χατζ., Διασπ.=1777
Χατζ., Διασπ. Β'=3141
Χατζ., Διασπ.Γ'=3518, 3519, 3520, 3521
Χατζ., Διπλωματ.=1778α
Χατζηγιακ., Δημώδη Α'=2560
Χατζιδ.=Χατζιδάκις Γ.
Χατζιδ., Ακαδημ. αναγν.=1085
Χατζιδ., Ακαδημ. αναγν.=1085
Χατζιδ., Γλωσσ. έρ. Α'=2807
Χατζιδ., Γλωσσ. έρ. Β'=2643α
Χατζιδ., Γλωσσ. μελ.=1051
Χατζιδ., ΜΝΕ=1054
Χατζ., Ξέν. στοιχ.=1026
Χελδρ.-Μηλιαρ., Ονόμ. φυτών=1101
Χελδ.-Μηλιαρ., Ονόμ. φυτών[2]=3300
Χριστίδης, σῴζω-σώνω=3302

Ψάλτ.=Ψάλτης Στ.
Ψαλτ., Θρακικά=3530
Ψυχ.=Ψυχάρης Γ.

## β') ξενόγλωσσων

Aerts, Periphr.=1783
Ahrweiler, Byz. et mer=2344
Ahrweiler, Etudes=2345
Aley. M., The ritual lament=2346
Amantos, Suffixe=1114
Andr.=Andriotis
Antoniadis, Langue byz.=1788
Apostolopoulos, Καλλίμ.=2961
Atsalos, Term.=2350

Bakk.=Bakker
Bakker, Imper.=1119
Bakker, Pronomen=2351
Băn.=Bănescu
Banfi, Quattro lessici=3312α (βλ. Προσθ. ΙΑ' τόμου)
Bartelink, Jeux de mots=1793
Bastav, Ordo portae=277
Beaudouin, Dial. Chypr.=1121



Beschewl.=Beschewliev
Beševl.=Beševliev
Beševl., Protobulg. Inschr.=1129
Beševl., Spätlat. Inschr.=1130
Beševl., Theophan.=1798
Bibliogr. Hellén.=1450, 1451
Bischoff-Beck, Glossar=1799
Bissinger, «μέγας»=1800
Bjerkelund, «παρακαλῶ»=1801
Blanken, Dial. Cargèse=1802
Blanken, Gress d. Cargèse=1131α
Böhlig, Untersuch, Sprachg.=1132
Bompaire, Remarques=1133
Browning, Αφ. Westerink=3314
Burg., Infin.=1134
Buturas, Kap.=1135

Caratz.=Caratzas St.
Caratz., Orig. dial. néo-gr.=1141
Caratz., Tzac.=2356
Conomis, Hesych.=N. Conomis, Hesychiana (Miscellanea Critica, griechischer Teil, Dt. Akad. d. Wiss., Λειψία 1964, 27-35)
Cortelazzo, Influsso=1816
Coutelle, Gregh.=2359

Danezis, Spaneas=3322
Darrouzès, Textes byzantins=3154
Dawk.=Dawkins R. M.
Dawk., Modern Gr.=1146
Debrunner, Nachklass. Griech.=1152
Del.=Delatte A.
Dieterich., Spor.=1158
Dieterich, Unters. gr. Spr.=1154
Dölger, Beiträge=2367
Dölger-Karayann., B2z. Urk.=1827
Dölger., Lachen=1164
Dölger, Παρασπ.=2368
Dölger, Πετίτον=1166
Dölger, Regesten=1824
Dölger, Schatzk.=1163
Dölger, Φιλόσοφος=1825

Eideneier, Ghost-Words=2369
Eideneier, Tabuwörter=1177α

Failler, Déposition Calliste 1[oo]=2816
Foll., Libri greci=1840
Foy, Lauts.=1179

Georgac.=Georgacas D.
Georgac., Ichthyological=2662
Georgac.-McDonald., Names of Peloponn.=1847
Georgac., Names of Const.=1843
Georgac., The -ιτσ- Suffixes=2816γ
Georgiadis, Türk. Lehnw.=3160
Grégoire, Caballus=1194
Guillou, Act. S. Maria=1854

Hadjioannou, Beginning of Cypr. Dial.=1212
Hahn, Latein. Spr.=1213
Hammerich, Misunderst.=1214
Hanna, Teytkrit. Bem.=1215
Hartmann, Wiedergabe türk. Nam.=1216
Hatzid.=Hatzidakis G.
Hatzid., ἄγγελος=1221
Hatzid., Einleit.=1218
Heisenb.=Heinsenberg A.
Heldr.-Μηλαρ.=1101
Hendrickx B., Θεσμοί=2342
Henrich, Κλητ.-γεν. σε -ο=2644
Hess.=Hesseling D.-C.
Hess., Dante nella lett. neoell.=1231
Hess., Mots mar.=1226
Hohlwein, Terms techn.=1234
Hunger, Anzeiger phil.-hist. Klasse Österreich, Akademie=3334
Hurmuz., Documente=E. Hurmuzaki, Documente privitoare la Istoria Românilor, Βουκουρέστι

Impellizeri, Dig. Akr.=1236
Irmsch., Μαύρη Θάλ.=1867
Irmsch., Τριβ., Ποιήμ.=1442

Kahane, Αφιέρ. Man Alvar, II=3343
Kahane-Bremmer, Gloss. portol.=2975
Kahane, Christian etym.=1875
Kahane, Elem. ital.=1872
Kahane, Graeca et Romanica A'=2673

Kahane, Graeco-rom. etym.=1879
Kahane, Graeco-rom. etym. III=2419
Kahane H. καὶ R. Festschr. Hubschmid=Festschrift fur Johannes Hubschmid=2973β
Kahane, Italian Loan-Words=1246
Kahane, Ital. Marimewört.=1873
Kahane-Pietrangeli, Egypt. pap.=1880
Kahane, Rom.-etym.=1877
Kahane, Sclavus=1251.
Kahane, Sprache=2568
Kahane-Tietze, Lingua Franca=1253
Kalits., Erkl. Eust.=1256
Kalits., Gramm.=1257
Kalits., Lesenotiz. 1255
Kaps.=Kapsomenakis, Kapsomenos St.
Kaps., Verunters.=1258
Kretschmer, Lesb. Dial.=1267
Kriar.=Kriaras E.
Kriar., Diglossie=1275
Krumb.=Krumbacher K.
Krumb., Handschr. d. Dig.=1281
Krumb., Sprichw.=1279
Kyriak.=Kyriakidis St.

Lambr., Coll.=1287
Langkavel, Bot. sp. Gr.=1288
Laurent, Regestes=2434
Lavagnini R., Fatti=3351
Lefort, Documents=3352
Legr.=Legrand E.
Legr., BGV=1449
Legr., BH=1450, 1451
Lemerle, Cinq études=3581
Lemerle, Premier human.=2439
Lemerle, Saint Athanase=1900
Lietz., Gr. Pap.=1292
Lindenburg, Turkse woorden=1904
Linnér, Hist. Pallad.=1293
Ljungvik, Adverbia=1905
Ljungvik, Syntax spätgr. Volksspr.=1294.
Lorentz., Miscell. gr.=1906
Lurier, Chron. Mor.=1297

Maidhof, Rückwanderer=1299
Mand., Stud. gr. lang.=2444

Manouss.=Manoussacas
Martini, Stathis=2445
Marzullo, Hesych.=1908
Meinersmann, Latein. Wört.=1912
Mentzou, «ξένος»=1914
Merc. S.-G.=Mercati S.-G.
Merc. S.-G., Coll. Byz.=2448
Merc. S.-G., Suida-Suda=1915
Meyer, NS=1307
Meyer, Rom. im Kypr.=1916, 2687
Migne, P. G.=Migne, Patrologia Graeca
Mihăescu, Infl. grec.=1919
Mihăescu, Termes=1920
Mihevč-Gabroveč., Contrib. sémasiol.=1922
Mihevč-Gabroveč, Syntaxe-Moschos=1923
Miklosich, Slav. Elem.=1924
Miklosich, Türk. Elem.=1311
Mirambel, Evolut. verbe=1926
Mitsakis, Romanos=1318
Mohrmann, Innov. sémant.=1929
Mor.=Moravcsik G.
Mor., Byzantinot.=1319
Mor., Ελλην. ποίημ. Βάρν.=1453
Mor., «Hund»=1931
Moritz, Zunamen II=2455
Morrone, Annali Fac. lett. e filos. Univ. di Napoli 21 (n.s. 9) 1978/79=3360
Murnu, Rum. Lehnw.=1322

Nourney, Lat. Ital.=1324

Oikonomidès, Act. Dionys.=1566α
Oikonomidès, Act. Kastam.=2694
Ostrog., Féod. byz.=2457
Ostrog., Problèmes=2458

Palmer, Μόσχος=3591
Panzer, Futurum=1936
Papademetriou, Σχέδη μυός=1938-9
Papadim.=Papadimitriu S.
Papadopoullos, Monum. litt. popul.=2697
Pecoraro, Studi Let. Cret.=3177



Pern.=Pernot H.
Pern., D'Homère=1330
Pern., Ét. linguist.=1334
Pern., Ét. littér. gr.=1329
Pern., Recherch. Evang.=1333
Pertusi A., Akritai=2463
Pezop., Adnot. med. gr.=1337
Piccitto, Formule greche=1947
Pol., L., Digenis=1948, 2703
Pol. N., Mond=1340
Psalt., Gramm.=1346
Psich.=Psichari J.
Psich., Essais=1347
Psich., Et. de philol.=1950
Psich., Qu. tr.=1350

Raderm., Neutest. Gramm.=1352
Rödel, Chalkok.-Kritob.=1353
Rotolo, Libistro=1354
Russo, Gheorg. Etol.=1356
Russo, St. ist. gr.-rom.=2704
Russo, St. şi crit.=2470
Rydbeck, Fachprosa=1962

Scazzoso, Pseudo-Dionigi=1964
Schilb., Byz. Metrol.=1966
Schirò, Agiografia=1970
Schirò, δημότης=1968
Schmitt, ριζικόν=1971
Seel, Physiol.=1975
Sirat, Mots d'emprunt=1976
Soloviev, Russie=1977
Spadaro, Battaglia=1978
Spadaro, Fonti Florio=1979
Spadaro Riv. Stor. Calabr.=3183
Spadaro, Studi=2713

Stepski v. - Dol., Phrantz.=1991
Stryker, Protev. Jacq.=1375
Stüwe, Franz. Lehnwört.=1992

Tabachovitz, Ètudes sur le grec=1379
Tabachovitz, Theophan.=1994
Tagliavini, Venezia=1382
Thumb, Germ. im Neugr.=1997
Thumb., Gr. Spr. Hellen.=1386
Thumb., Handbuch=1998
Triand., Lehnw.=1393
Tsop., Echi classici=2998
Tzitzilis, Griech. Lehnw.=3386

Vanicek, Fremdw.=1395
Vayacacos, Noms de famille[1]=2020
Vayacacos, Noms de famille[2]=2021
Veloudis, Alexander=2022
v. Gem.=A. F. van Gemert
Viscidi, Prestili la lini=1401
Vogeser, Spr. Heilingenl.=1402

Wagn., Carm.=1456
Wagn., Med. Gr. Texts=1457
Wagn., Trois poèm.=1458
Weierholt, Malalas=2030
Wifstrand, εικότα=2032
Wilson, Byz. Prose=N. Wilson, An anthology of byzantine prose, Βερολίνο-Νέα Υόρκη, 1971
Wolf, Spr. Malal.=1404

Zachariadou (Studia turcol.)=3198
Zakythl, Desp.=2498
Ziebarth, Griech. Text.=1405
Zilliachbs, Kampf Weltspr.=1407
Zucker, αυθέντης=2035α

## Γ' ΠΕΡΙΟΔΙΚΩΝ, ΤΙΜΗΤΙΚΩΝ ΤΟΜΩΝ, ΠΡΑΚΤΙΚΩΝ ΑΚΑΔΗΜΙΩΝ ΚΑΙ ΣΥΝΕΔΡΙΩΝ ΚΑΙ ΣΥΜΜΕΙΚΤΩΝ ΤΟΜΩΝ

Στον πίνακα αυτόν ερμηνεύονται οι βραχυγραφίες των τίτλων περιοδικών, τιμητικών τόμων και πρακτικών ακαδημιών. Για βιβλιογραφικά στοιχεία σχετικά με περιοδικά και τιμητικούς τόμους παραπέμπεται ο αναγνώστης στους οικείους βιβλιογραφικούς πίνακες. Οι βραχυγραφίες περιοδικών, συλλογών, ανθολογιών, κλπ., που ισχύουν για τα άρθρα, χρησιμοποιούνται και στους βιβλιογραφικούς πίνακες των κειμένων και των μελετητών.

### α') σε ελληνική γλώσσα

ΑΕΜ=Αρχείον Ευβοϊκών Μελετών
Αθ.=Αθηνά
ΑΘΛΓΘ=Αρχείον του θρακικού λαογραφικού και γλωσσικού θησαυρού
Αμάλθ.=Αμάλθεια, τριμηνιαίον ιστορικόν λαογραφικόν περιοδικόν της Ιστορικής—λαογραφικής Εταιρείας νομού Λασηθίου ('Αγ. Νικόλαος Κρήτης)
Αντιχάρ. Ανδρ.=Αντιχάρισμα στον καθηγητή Ν. Π. Ανδριώτη
ΑΠ=Αρχείον Πόντου
Α' Συμπ. «Καθ. ζωή»=Πρακτικά Α' Διεθνούς Συμποσίου: Η καθημερινή ζωή στο Βυζάντιο
Αφ. Αμ.=Αφιέρωμα εις Κ. Ι. 'Αμαντον
Αφ. Καρατζά=Αντίχαρη, Αφιέρωμα στον καθηγητή Σταμάτη Καρατζά
Αφ. Κριαρ.=Αφιέρωμα στον Εμμανουήλ Κριαρά
Αφ. Λ. Πολ.=Αφιέρωμα στον καθηγητή Λίνο Πολίτη
Αφ. Milliex=Ελληνογαλλικά. Αφιέρωμα στον Roger Milliex
Αφ. Σβορ.=Αφιέρωμα στον Νίκο Σβορώνο
Αφ. Στρατ.=Αφιέρωμα στον Ανδρέα Ν. Στράτο
Αφ. Τριαντ.=Αφιέρωμα στη μνήμη του Μανόλη Τριανταφυλλίδη
Αφ. Χατζιδ.=Αφιέρωμα εις Γ. Ν. Χατζιδάκιν

Βυζαντ.=Βυζαντινά
Βυζ. Μελ.=Επετηρίς «Βυζαντιναί Μελέται»

Γρηγ. Παλ.=Γρηγόριος Παλαμάς

ΔΑΕ Κερκ.=Δελτίον Αναγνωστικής Εταιρείας Κερκύρας
Δελτ. Ιον. Ακαδ.=Δελτίον Ιονίου Ακαδημίας
ΔΙΕΕΕ=Δελτίον της Ιστορικής και Εθνολογικής Εταιρείας της Ελλάδος
ΔΧρ.ΑΕ=Δελτίον Χριστιανικής Αρχαιολογικής Εταιρείας
Δωδεκαν.=Δωδεκανησιακά
Δωδεκαν. Αρχ.=Δωδεκανησιακόν Αρχείον
Δωδεκαν. Χρον.=Δωδεκανησιακά Χρονικά
Δωδώνη=Δωδώνη, Επιστημονική Επετηρίς Φιλοσοφικής Σχολής Παν/μίου Ιωαννίνων

ΕΑΙΕΔ=Επετηρίς Αρχείου Ιστορίας Ελληνικού Δικαίου



ΕΓΔΣΠΘ=Επετηρίς Γεωπον. και Δασολ. Σχολής Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης
ΕΕΒΣ=Επετηρίς Εταιρείας Βυζαντινών Σπουδών
ΕΕΗλ.Μ=Επετηρίς Εταιρείας Ηλειακών Μελετών
ΕΕΚΣ=Επετηρίς Εταιρείας Κρητικών Σπουδών
ΕΕΚυκλ.Μ=Επετηρίς Εταιρείας Κυκλαδικών Μελετών
ΕΕΠ=Επιστημονική Επετηρίς. Εθνικόν Πανεπιστήμιον
ΕΕΣΝΟΕΠΘ=Επιστημονική Επετηρίς Σχολής Νομικών και Οικονομικών Επιστημών Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης
ΕΕΣτερεοελλ.Μ=Επιστημονική Επετηρίς Στερεοελλαδικών Μελετών
ΕΕΦΣΠΑ=Επιστημονική Επετηρίς Φιλοσοφικής Σχολής Πανεπιστημίου Αθηνών
ΕΕΦΣΠΘ=Επιστημονική Επετηρίς Φιλοσοφικής Σχολής Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης
ΕΕΦΣΠΘ (περ. β', τεύχ. Φιλ.)=Επιστημονική Επετηρίδα Φιλοσοφικής Σχολής Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, περ. β', τεύχος Φιλολογίας
ΕΕΦΣΠΚ=Αριάδνη, Επιστημονική Επετηρίδα Φιλοσοφικής Σχολής του Παν/μίου Κρήτης
Εικοσιπεντ. Κόντου=Εικοσιπενταετηρίς της καθηγεσίας Κωνσταντίνου Σ. Κόντου.
ΕΚΕΙΕΔ=Επετηρίς του Κέντρου ερεύνης της ιστορίας του ελληνικού δικαίου
ΕΛΑ=Επετηρίς του Λαογραφικού Αρχείου
Ελλην.=Ελληνικά
Ελλην. Δημ.=Ελληνική Δημιουργία
Ελλην. Διαλεκτ.=Ελληνική Διαλεκτολογία
ΕΜΑ=Επετηρίς Μεσαιωνικού Αρχείου
Επ.Επετ. Δ.Σ.Θ.=Επιστημονική Επετηρίδα Δικηγορικού Συλλόγου Θεσσαλονίκης
Επετ. Κύπρ.=Επετηρίς (Κέντρον Επιστημονικών Ερευνών), Λευκωσία
Επετ. Παρνασσ.=Επετηρίς Παρνασσού
Επιθ. ελληνοϊτ. πνευμ. επικ.=Επιθεώρησις ελληνοϊταλικής πνευματικής επικοινωνίας
Εραν.=Ο Ερανιστής

ΗΜΕ=Ημερολόγιον Μεγάλης Ελλάδος
Ηπειρ. Χρον.=Ηπειρωτικά Χρονικά

Θησαυρ.=Θησαυρίσματα
Θρακ.=Θρακικά

Ιταλοελλ.=Ιταλοελληνικά

Κακρ., Μελέτ. άρθρ.=Ι. Θ. Κακριδή, Μελέτες και άρθρα
Κεφαλλ. Χρον.=Κεφαλληνιακά Χρονικά
Κιμωλ.=Κιμωλιακά
Κρ. Εστ.=Κρητική Εστία
Κρητολ.=Κρητολογία
Κρ. Λαός=Κρητικός Λαός
Κρ. Μελ.=Κρητικαί Μελέται
Κρ. Πρωτοχρ.=Κρητική Πρωτοχρονιά
Κρ. Χρ.=Κρητικά Χρονικά
Κυπρ. Γρ.=Κυπριακά Γράμματα
Κυπρ. Σπ.=Κυπριακαί Σπουδαί
Κυπρ. Χρ.=Κυπριακά Χρονικά

ΛΑ=Λεξικογραφικόν Αρχείον
Λαογρ.=Λαογραφία
ΛΔ=Λεξικογραφικόν Δελτίον

Μακεδ.=Μακεδονικά
Μαντατοφ.=Μαντατοφόρος
ΜΒ=Σάθα, Μεσαιωνική Βιβλιοθήκη
Μελ. ελλην. γλώσσ. Δ'=Μελέτες για την ελληνική γλώσσα. Πρακτικά.
Μελ.ελλην.γλώσσ. Ϛ'=Μελέτες για την ελληνική γλώσσα. Πρακτικά.
Μελ. και υπομν. Κύπρ. (συλλογή)=Μελέται και υπομνήματα
Μεσ. Ν. Ελλ. (περιοδ.)=Μεσαιωνικά και Νέα Ελληνικά
Μνήμ.Αμ.=Εις μνήμην Κ. Αμάντου
Μνημ. Αντωνιάδη=Μνημόσυνον Σοφίας Αντωνιάδη
Μνήμ.Λάμπρ.=Εις μνήμην Σπ. Λάμπρου
Μνήμ. Ζώρα=Τιμητικός τόμος εις μνήμην Γεωργίου Θ. Ζώρα.

ΝΕ=Νέος Ελληνομνήμων
Νεοελλ. Αρχ.=Νεοελληνικόν Αρχείον
Ν. Εστ.=Νέα Εστία
Νησιωτ.Επετ.=Νησιωτική Επετηρίς

Ξένιον Ζέπου=Ξένιον, Festschrift für Pan. J. Zepos

Ορθόδ. Παρ.=Ορθόδοξος Παρουσία

Παναθήν.=Παναθήναια
Παρνασσ.=Παρνασσός
Πελοπον.=Πελοποννησιακά
Πεπρ. Α' ΔΚρΣ=Πεπραγμένα Α' Διεθνούς Κρητολογικού Συνεδρίου
Πεπρ. Β' ΔΚρΣ=Πεπραγμένα Β' Διεθνούς Κρητολογικού Συνεδρίου
Πεπρ. Γ' ΔΚρ.Σ=Πεπραγμένα Γ' Διεθνούς Κρητολογικού Συνεδρίου
Πεπρ. Δ' ΔΚρ.Σ=Πεπραγμένα Δ' Διεθνούς Κρητολογικού Συνεδρίου
Πεπρ. Ε' ΔΚρ.Σ=Πεπραγμένα Ε' Διεθνούς Κρητολογικού Συνεδρίου
Πεπρ. ΣΤ' ΔΚρ.Σ=Πεπραγμένα ΣΤ' Διεθνούς Κρητολογικού Συνεδρίου
Πεπρ. Θ' ΔΒΣ=Πεπραγμένα Θ' Διεθνούς Βυζαντινολογικού Συνεδρίου Θεσσαλονίκης
Πεπρ. ΙΒ' ΔΒΣ=Πεπραγμένα ΙΒ' Διεθνούς Βυζαντινολογικού Συνεδρίου
Πεπρ. ΙΔ' ΔΒΣ=Actes du XIV$^{e}$ Congrès International des études byzantines, Bucarest, 6-12 Septembre 1971, III, 1976
Πνευματ. Κύπρ.=Πνευματική Κύπρος
Ποντ. Φύλλ.=Ποντιακά Φύλλα
Πραγμ. Ακ. Αθ.=Πραγματείαι Ακαδημίας Αθηνών
Πρακτ. Ακ. Αθ.=Πρακτικά Ακαδημίας Αθηνών
Πρακτ. Α' Κυπρ. Σ=Πρακτικά Α' Κυπρολογικού Συνεδρίου Γ' β'
Πρακτ. Α' Παν. Σ=Πρακτικά Α' Πανιονίου Συνεδρίου
Πρακτ. Α' Συμπ. Γλωσσολ. βορειοελλ. χώρου=Πρακτικά Α' Συμποσίου Γλωσσολογίας του βορειοελλ. χώρου
Πρακτ. Β' Κυπρ. Σ=Πρακτικά Β' Κυπριολογικού Συνεδρίου Β'
Πρακτ. Β' Συμπ. Γλωσσολ. βορειοελλ. Χώρου=Πρακτικά Β' Συμποσίου Γλωσσολογίας του βορειοελλαδικού χώρου
Πρακτ. Γ' Παν. Σ=Πρακτικά Γ' Πανιονίου Συνεδρίου
Πρακτ. Ε' Παν. Σ=Πρακτικά Ε' Πανιονίου Συνεδρίου
Πρακτ. Συμποσ. Ιδρ. Πιερίδη 1986=Πρακτικά Συμποσίου Ιδρύματος Πιερίδη 1986
Προσφ. Κυριακ.=Προσφορά εις Στίλπωνα Κυριακίδην

Σύμμ.=Σύμμεικτα Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών ΕΙΕ
Σύνδεσμος in onore Anastasi=Σύνδεσμος. Studi in onore di Rosario Anastasi

Τεσσαρακ. Κόντου=Τεσσαρακονταετηρίς της καθηγεσίας Κωνσταντίνου Σ. Κόντου

Φίλτρα. Τιμητ. Καψ.=Φίλτρα. Τιμητικός τόμος Σ. Γ. Καψωμένου

Χαριστ. Ορλάνδ.=Χαριστήριον εις Α. Κ. Ορλάνδον
Χιακ. Χρον.=Χιακά Χρονικά
Χρ. Κρ.=Χριστιανική Κρήτη
Χρον. Πόντ.=Χρονικά του Πόντου



β') σε ξένη γλώσσα

AAEEG=Annuaire de l'Association pour l'encouragement des études grecques en France
Act. VIII$^{e}$ Congr. Intern. Néo-hell. franc.=Actes du VIIIème Congrès International des néo-hellénistes des universités francophones. Contribution de Chypre à la civilisation néo-hellénique
Act. XI$^{v}$ Congr. onomast.=Actes du XI$^{v}$ Congrès International des sciences onomastiques
AIPhHOS=Annuaire de l'Institut de philologie et d'histoire orientales et slaves

BCH=Bulletin de correspondance hellénique
Berichte z. XI. Intern. Byz.-Kongr.=Berichte zum XI. Internationalen Byzantinisten - Kongress, Μόναχο 1958
BF=Byzantinische Forschungen
B-NJ=Byzantinisch - neugriechische Jahrbücher
BSl=Büzantinoslavica
Bull. Soc. Lingu.=Bulletin de la Société de linguistique de Paris
Byzant. and Mod. Greek Stud.=Byzantine and Greek Studies
Byz.=Byzantion
Byzantinobulg.=Byzantinobulgarica
Byz.-Met.=Byzantina-Metabyzantina
BZ=Byzantinische Zeitschrift

Cah. Inst. M.A. (Univ. Copenhague)=Université de Copenhague, Cahiers de l'Institut du moyen-age grec et latin, Κοπεγχάγη 1969-71 κε.
Class. et Med.=Classica et Mediaevalia
III Convegno studi neogr.=III Convegno Nationale di studi neogreci
Corp. Haml.=Corpus Hamleticum

DOP=Dumbarton Oaks Papers

Egyet. Philol. Közl.=Egyetemes Philologiai Közlöny

EO=Echos d'Orient
Episodis=Herbert Hunger, Gesammelte Schriften zur byzantinischen Geistes und Kulturgeschichte

Fest und Alltag
Festschr. Kretschmer=Festschrift für Universitäts-Professor Hofrat Dr. Paul Kretschmer
Fol. neohell.=Folia neohellenica

IF=Indogermanische Forschungen
IF Anzg.=Anzeiger für Indogermanische Sprach - und Altertumskunde. Beiblatt zu den Indogermanischen Forschungen
Ill.Class.St.=Illinois Classical Studies
Istit. Orient. Nap.=Istituto Orientale di Napoli

JÖB=Jahrbuch der Österreichischen Byzantinistik
JÖBG=Jahrbuch der Österreichischen Byzantinischen Gesellschaft

Lexicograph. Byzant.=Lexicographica Byzantina

Mél. Diehl=Mélanges Charles Diehl
Mél. Dujcev=Byzance et les Slavès. Études de civilisation. Association des amis des études archéologiques
Mél.Ed.Delebécque=Mélanges Edouard Delebécque
Mél. Kern.=Mélanges Kern
Mél. Merlier=Mélanges offerts à Octave et Melpo Merlier
MGSY=Modern Greek Studies Yearbook
Misc. G. Merc.=Miscellanea Giovanni Mercati
Misc. Neogr.=Miscellanea Neogreca. Atti del 1. Convegno Nazionale di studi neogreci
Misc. Rossi=Bizantino-Sicula II, Miscellanea... in memoria di Giuseppe Rossi Taibbi

Miteil. Sem. Or. Spr.=Mitteilungen des Seminars für orientalische Sprachen.

Neogr. Med. Aevi I=Neograeca Medii Aevi. Akten zum Symposion Köln, 1986

OCP=Orientalia Christiana Periodica

Philol. Suppl.=Philologus, Supplementband
Philol. Woch.=Philologische Wochenschrift
PNL=Probleme der neugriechischen Literatur
Polych.=Polychordia, Festschrift Fr. Dölger (Byz. Forschungen 1-3, 1966-68)
Polychron. Dölger=Polychronion, Festschrift Fr. Dölger

REB=Revue des études byzantines
REG=Revue des études grecques
RES-EE=Revue des études sud-est européennes
Rev. Intern. d'Onom.=Revue Internationale d'Onomastique
Rhein. Museum f. Philol.=Rheinisches Museum für Philologie
Rom. Philol.=Romance Philology
RSBN=Rivista di studi bizantini e neoellenici
RSBS=Rivista di Studi bizantini e slavi

RSBS 3 [Misc. Perusi, III]=Rivista di studi bizantini e slavi, III-1983 Miscellanea Agostino Pertusi, Tomo III, Bologna 1984

SB=Studi bizantini
SBN=Studi bizantini e neoellenici
Sic. Gymn.=Siculorum Gymnasium
SIFC=Studi italiani di filologia classica
Sill. biz.=Silloge bizantina in onore di Silvio Giuseppe Mercati
S-OF=Süd-Ost Forschungen
Star. Živ.=Starina živaja
St. Byz. Neohell. Neerl.=Studia byzantina et neohellenica neeriandica
St. ist. gr.-rom.=Studii istorice grecoromano
Stud. filol. biz.=Studi filologia bizantina
Stud. byz. Lexik.=3384

TAPA=Transactions of the American Philological Association
Trav. et Mém.=Travaux et Mémoires

Viz. Vrem.=Vizantiiskij Vremennik

Zeitschr. f. Balkanol.=Zeitschrift für Balkanologie
Zeitschr. f. rom. Philol.=Zeitschrift für romanische Philologie
Zeitschr. f. vergleich. Sprachforsch.=Zeitschrift für vergleichende Sprachforschung

## Δ' ΛΕΞΙΚΩΝ

### α') ελληνόγλωσσων

Ανδρ., Λεξ.=Ν. Π. Ανδριώτη, Ετυμολογικό Λεξικό της κοινής νεοελληνικής
Αραβαντ., Ηπειρωτ. γλωσσάρ.=Αραβαντινού Π., Ηπειρωτικόν γλωσσάριον

Βλαστού, Συνών.=Π. Βλαστού, Συνώνυμα και συγγενικά, Αθήνα 1931
Βλάχ.=Γερασίμου Βλάχου, Θησαυρός της εγκυκλοπαιδικής βάσεως τετράγλωσσος

Γενναδ., Λεξ.=Π. Γ. Γενναδίου, Λεξικόν φυτολογικόν
Γλωσσάρ. Λέσβ.=Γλωσσάριον Λέσβιον

Δαγκίτσης, Λεξ.=Κ. Δαγκίτσης, Ετυμολογικό Λεξικό της νεοελληνικής
Δημητράκ.=Δ. Δημητράκου, Μέγα Λεξικόν όλης της ελληνικής γλώσσης

Ερωτόκρ., Γλωσσάρ.=Ερωτόκριτος Ι., Γλωσσάριον

Ζώη, Λεξ. Ζακ.=Λ. Χ. Ζώη, Λεξικόν φιλολογικόν και ιστορικόν Ζακύνθου
Ζωναρ.=Ioannis Zonarae Lexicon, edidit I. A. H. Tittmann, τόμ. 1-2, Λειψία 1808, ανατ. 'Αμστερνταμ 1967

Ησύχ.=Hesychii Alexandrini Lexicon (έκδ. K. Latte)

Θρησκ. και ηθ. εγκυκλοπ.=Θρησκευτική και ηθική εγκυκλοπαιδεία, τόμ. 1-12, Αθήνα 1962-8.

ΙΛ=Ακαδημία Αθηνών. Λεξικόν της ελληνικής γλώσσης. Α': Ιστορικόν Λεξικόν της νέας ελληνικής

Κονδυλάκης, Κρ. Λεξιλ.=Ι. Κονδυλάκης, Κρητικόν Λεξιλόγιον
Κουμαν., Συναγ.=Στ. Κουμανούδη, Συναγωγή λέξεων αθησαυρίστων
Κουμαν., Συναγ. ν. λέξ.=Στ. Κουμανούδη, Συναγωγή νέων λέξεων
Κυριαζίδης Ν., Λεξ. Μακρυγ.=Το λεξιλόγιο του Μακρυγιάννη ή πώς μιλούσαν οι 'Ελληνες
Κωστ., Λεξ. τσακων.=Θ. Π. Κωστάκη, Λεξικό της τσακωνικής διαλέκτου

Λουκά, Γλωσσάρ.=Γ. Λουκάς, Γλωσσάριον

Παπαδ. Α., Λεξ.=Α. Α. Παπαδοπούλου, Ιστορικόν Λεξικόν της ποντιακής διαλέκτου
Παπαθαν., Γλωσσ. ρουμελ.=Παπαθανασόπουλος Θ., Γλωσσάρι ρουμελιώτικης ντοπιολαλιάς
Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ.=Παπαχριστοδούλου Χρ., Λεξικό των ροδίτικων ιδιωμάτων
Πάπ.—Λαρ., Γεν. Εγκυκλοπ.=Πάπυρος-Λαρούς, Γενική Παγκόσμιος Εγκυκλοπαιδεία μετά πλήρους λεξικού της ελληνικής γλώσσης
Πασπ., Γλωσσ.=Α. Γ. Πασπάτη, Το χιακόν γλωσσάριον
Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ.=Μ. Πιτυκάκης, Το γλωσσικό ιδίωμα της Ανατολικής Κρήτης

Πρωΐας Λεξ.=Λεξικόν της ελληνικής γλώσσης, επιμελεία Γεωργ. Ζευγώλη, έκδοσις «Πρωΐας»
Πρωΐας Λεξ. Συμπλ.=«Πρωΐας» Λεξικόν της νέας ελληνικής γλώσσης ορθογραφικόν και ερμηνευτικόν. Συμπλήρωμα

Σούδα=Suidae Lexicon (έκδ. A. Adler)
Σταματ.=Ι. Σταματάκου, Λεξικόν της νέας ελληνικής γλώσσης
Στεφ., Θησ., βλ. Steph., Θησ.

Φωτ., Λεξ.=Photii Patriarchae Lexicon

Χυτήρης, Κερκυρ. γλωσσάρ.=Γερ. Χυτήρης, Κερκυραϊκό γλωσσάρι, ακατάγραφες και δίσημες λέξεις.

## β') ξενόγλωσσων

Andr., Lex.=Nikolaos Andriotis, Lexicon der Archaismen in neugriechischen Dialekten

Battisti - Alessio, Diz. etim.=C. Battisti και G. Alessio, Dizionario etimologico Italiano
Bauer, Wört.=W. Bauer, Griechisch-deutsches Wörterbuch zu den Schriften des Neuen Testaments
Blaise, Lex. Lat. Med.=Blaise A., Lexicon Latinitatis Medii Aevi
Boerio=G. Boerio, Dizionario del dialetto veneziano
Buck, Dict. Synon.=A. Dictionary of Selected Synonyms in the Principal Indo-European Languages

Caracausi=G. Caracausi, Lessico greco della Sicilia e dell' Italia meridionale
Chantraine, Dict. étym.=Pierre Chantraine, Dictionnaire étymologique de la langue grecque. Histoire des mots

Devoto, Diz. etim.=G. Devoto, Avviamento alla etimologia italiana
DGE=Adrados Fr., Diccionario Griego Español
Du Cange=Du Cange, Glossarium ad scriptores mediae et infimae graecitatis

Frisk, Wört=H. Frisk, Griechisches etymologisches Wörterbuch

Garz., Diz.=Dizionario Garzanti della lingua italiana
Germ.=G. Germano, Vocabolario italiano e greco
Gr. d'Hauterive, Dictionn.= R. Grandsaignes d'Hauterive, Dictionnaire d'ancien français, moyen age et renaissance
Greim., Dictionn.=A. J. Greimas, Dictionnaire de l'ancien français jusqu' au milieu du XIV$^{e}$ siècle, Παρίσι 1968

Lampe, Lex.=G. W. H. Lampe, A Patristic Greek Lexicon
L-S=H. G. Liddell και R. Scott, A Greek-English Lexicon
L-S Κων/νίδη=H. G. Liddell και R. Scott, Μέγα Λεξικόν της ελληνικής γλώσσης, μετάφρ. Ξ. Μόσχου, επιστασία Μ. Κωνσταντινίδη
L-S Συμπλ.=H. G. Liddell και R. Scott, Συμπλήρωμα του Μεγάλου Λεξικού της ελλην. γλώσσης
L-S Suppl.=H. G. Liddell, R. Scott και H. S. Jones, Greek-English Lexicon, A Supplement

Meursius=Glossarium graecobarbarum
Meyer-Lübke, Rom. etym. Wört.= Meyer-Lübke W., Romanisches Etymologisches Wörterbuch.
Mittellat. Wört=Mittellateinisches Wörterbuch bis zum ausgehenden 13. Jahrhundert.



Niermeyer, Med. Lat. Lex.=J. F. Niermeyer, Mediae Latinitatis Lexikon minus
Nuovo Zingarelli=Il nuovo Zingarelli

Papahagi, Dict. arom.=Papahagi T., Dictionarul dialectului aromân. General si etimologie
Peek, Lex. Nonn.=W. Peek, Lexicon zu den Dionysiaka des Nonnos, Hildesheim 1968 κε.
Preisigke - Kiessling=F. Preisigke - E. Kilessling, Wörterbuch der griechischen Papyrusurkunden

Redhouse=Redhouse New Redhouse, Turkish-English Dictionary
Rohlfs, Diz. topon.=G. Rohlfs, Dizionario toponomastico e onomastico della Galabria, Ραβέννα 1974
Rohlfs, Et. Wört.=G. Rohlfs, Etymologisches Wörterbuch der unteritalienischen Gräzität

Segditsas, Naut. Dict.=P. Segditsas, Elsevier's Nautical Dictionary, τόμ. 2, 'Αμστερνταμ, Λονδίνο, Νέα Υόρκη 1966
Shipp=G. P. Shipp, Modern Greek Evidence for the Ancient Greek Vocabulary
Somav.=A. da Somavera, Θησαυρός της ρωμαϊκής και της φραγκικής γλώσσας
Sophocl.=E. A. Sophocles, Greek Lexicon of the Roman and Byzantine Periods
Steph., Θησ.=H. Stephanus, Θησαυρός της ελληνικής γλώσσης

Trapp, Prosop. Lex.=Prosopographisches Lexikon der Palaiologenzeit

Zingarelli=N. Zingarelli, Vocabolario della lingua italiana

## Ε' ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΑΛΛΩΝ ΛΕΞΙΚΟΓΡΑΦΙΚΩΝ ΟΡΩΝ ΚΑΙ ΛΕΞΕΩΝ

ά.=άρθρο του Λεξικού
άγν. ετυμ.=άγνωστη ετυμολογία
ά. γρ.=άλλη γραφή
αι.=αιώνας
αιτ.=αιτιολογικός
αιτιατ.=αιτιατική πτώση
άκλ.=άκλιτος
αμάρτ.=αμάρτυρος
αμτβ.=αμετάβατος
αναβιβ.=αναβιβασμός
αναγκ. αιτ.=αναγκαστικό αίτιο
ανάγν.=ανάγνωση
ανακ.=ανακοίνωση
αναλογ.=αναλογία, αναλογικώς
ανάτ.=ανάτυπο
αναφορ.=αναφορικός
ανέκδ.=ανέκδοτος
αντίθ.=αντίθετος
αντιθ.=αντιθετικώς
αντικ.=αντικείμενο
αντιμετάθ.=αντιμετάθεση
αντων.=αντωνυμία
αόρ.=αόριστος
αοριστολ.=αοριστολογικός
'Απ.='Απαντα
απ.=απαντά
απαρέμφ.=απαρέμφατο
απόλ.=απόλυτος
απορημ.=απορηματικός
απόσπ.=απόσπασμα
απρόσ.=απρόσωπο
αρ.=αριθμός
αραβ.=αραβικός
αραβοτουρκ.=αραβοτουρκικός
αραμ.=αραμαϊκός
αριθμτ.=αριθμητικό
άρν.=άρνηση

αρνητ.=αρνητικός
αρσ.=αρσενικός
αρχ.=αρχαίος
αρχαϊκ.=αρχαϊκός
άσχ.=άσχετος
αυτ.=αυτόθι
αφομ.=αφομοίωση
αχρον.=αχρονολόγητος

βενετ.=βενετικός
βιβλιοκρ.=βιβλιοκρισία
βλ.=βλέπε
βλάχ.=βλάχικος
βραχυλογ.=βραχυλογικώς
βυζ.=βυζαντινός

γαλλ.=γαλλικός
γεν.=γενική πτώση
γενικ.=γενικότερα
γερμ.=γερμανικός
γεωγρ.=γεωγραφικός
γλωσσ.=γλωσσικός
Γλωσσάρ.=Γλωσσάριο
γρ.=γράφε, γραφή
γραμμ.=γραμματικώς

δεικτ.=δεικτικός
δευτερόκλ.=δευτερόκλιτος
δευτεροπρόσ.=δευτεροπρόσωπος
δήλ.=δήλωση
δηλ.=δηλαδή
δημ.=δημοτικός
διάβ.=διάβαζε
διάγρ.=διάγραψε
διάφ.=διάφορος
διόρθ.=διόρθωσε
διορθώσ.=διορθώσαμε



δίστ.=δίστιχο
διφθογγ.=διφθογγισμός
δοτ.=δοτική πτώση

έγγρ.=έγγραφο
εθν.=εθνικός
εικασ.=εικασία
ειρων.=ειρωνικώς
έκδ.=έκδοση
εκδ.=εκδόσεις, εκδότης, εκδίδει
εκκλ.=εκκλησιαστικώς
εκφρ.=εκφράσεις
ελλειπτ.=ελλειπτικός
ελλην.=ελληνικός
εμπρόθ. προσδιορ.=εμπρόθετος προσδιορισμός
εν.=ενικός
έναρθρ.=έναρθρος
ενδεχομ.=ενδεχομένως
ενδοιαστ.=ενδοιαστικός
ενεργ.=ενεργητικός
ενεστ.=ενεστώτας
ενθύμ.=ενθύμηση
ενν.=εννοείται
επεξήγ.=επεξήγηση
επεξηγ.=επεξηγηματικός, -ώς
επιγρ.=επιγραφή
επίδρ.=επίδραση
επίθ.=επίθετο
επιθετ.=επιθετικός
Επίλ.=Επίλογος
επίρρ.=επίρρημα
επιρρ.=επιρρηματικός, -ώς
επιστ.=επιστολή
επιτ.=επιτατικός, -ώς
επιφ.=επιφώνημα
επόμ.=επόμενος
επών.=επώνυμο
επων.=επωνυμία
ερωτ.=ερωτηματικός, -ώς
εσφαλμ.=εσφαλμένος, -α
ετυμ.=ετυμολογία
ετυμολ.=ετυμολογικό τμήμα άρθρου
ευκτ.=ευκτική

ηθ.=ηθικός

θ.=θέμα
θεολ.=θεολογικός όρος
θετ.=θετικός
θηλ.=θηλυκός
θρησκ.=θρησκευτικώς

ιδιάζ. χρ.=ιδιάζουσα χρήση
ιδιώμ.=ιδιώματα
ιδιωμ.=ιδιωματικός, -ώς
Ιντ.=Ιντερμέδιο
ιταλ.=ιταλικός

κ.=κάτι
κ.ά.=και άλλα
κ.α.=και αλλαχού
κάπ.=κάποιος, -ον, κλπ.
κατάλ.=κατάληξη
κατάφ.=καταφατικός
κατηγ.=κατηγορούμενο
κε.=και εξής
κείμ.=κείμενο
κεφ.=κεφάλαιο
κλ.=κλίση
κλητ.=κλητική
κοιν.=κοινός, -ώς
κοινότ.=κοινότατο
κ.π.α.=και πολλαχού αλλαχού
κρητ. κ.=κρητικά κείμενα
κριτ. υπ.=κριτικό υπόμνημα
κτητ.=κτητικός, κτητικά
κ.τ.ό.=και τα όμοια
κυριολ.=κυριολεκτικώς
κύρ. όνομ.=κύριο όνομα
κώδ.=κώδικας

λ.=λέξη, λήμμα
λαϊκ.=λαϊκός
λατ.=λατινικός
λόγ.=λόγιος

μαθημ.=μαθηματικός όρος
μεγεθ.=μεγεθυντικός
μειωτ.=μειωτικώς
μέλλ.=μέλλοντας
μέσ.=μέσος
μεσν.=μεσαιωνικός
μεταπλ.=μεταπλασμός
μεταφ.=μεταφορικώς

μετρ. αν.=μετρική ανάγκη
μετων.=μετωνυμικώς
μόρ.=μόριο
μτβ.=μεταβατικός
μτγν.=μεταγενέστερος
μτξ.=μεταξύ
μτχ.=μετοχή, μετοχικός

ναυτ.=ναυτικός όρος
νεοελλ.=νεοελληνικός
νομ.=νομικός όρος

όνομ.=όνομα
ονομ.=ονομαστική
ονοματοπ.=ονοματοποιία
ό.π.=όπου παραπάνω
οριστ.=οριστική
ουδ.=ουδέτερο
ουσ.=ουσιαστικό
ουσιαστικοπ.=ουσιαστικοποιημένος

παθητ.=παθητικός
παλαιογρ.=παλαιογραφικός
παλαιότ.=παλαιότερος
παπυρ.=παπυρικό κείμενο
παράγ.=παράγωγο
παραγ.=παραγωγή
παράθ.=παράθεμα
παραθ.=παραθετικά
παρακελευσμ.=παρακελευσματικός
παράλ.=παράλειψη, παράλειψε
παραλ.=παραλείπεται, -ονται
παράλλ.=παράλληλος
παραπ.=παραπομπή, παραπεμπτικός
παράρτ.=παράρτημα
παρατ.=παρατατικός
παρεκτεταμ.=παρεκτεταμένος
παρετυμ.=παρετυμολογία
παρκ.=παρακείμενος
παροιμ.=παροιμία, παροιμιακός
παρων.=παρωνύμιο
πβ.=παράβαλε
περίοδ.=περίοδος
περιοδ.=περιοδικό
πιθ.=πιθανώς
πληθ.=πληθυντικός
ποιητ. αίτ.=ποιητικό αίτιο

πολλ.=πολλαχού
πραγμ.=πραγματολογικώς
προβηγκ.=προβηγκιανός
προέλ.=προέλευση
προηγ.=προηγούμενος
πρόθ.=πρόθεση
προθετ.=προθετικός
προκ.=προκειμένου
πρόσ.=πρόσωπο
πρόσθ.=πρόσθεσε
Προσθ.=Προσθήκη
προστ.=προστακτική
προσφών.=προσφώνηση
προσων.=προσωνυμία
προσωποπ.=προσωποποίηση
πρότ.=πρότεινε
προφ.=προφανής, προφανώς
πρωτόκλ.=πρωτόκλιτος

ρ.=ρήμα
ρηματ.=ρηματικός
ρωσ.=ρωσικός

σ.=σελίδα
σήμ.=σήμερα
σημ.=σημείωση
σημασ.=σημασία
σημασιολ.=σημασιολογικό τμήμα άρθρου
σημερ.=σημερινός
σπανιότ.=σπανιότατο, -τα
στ.=στίχος
στερ.=στερητικός
συγγ.=συγγενικός
συγκ.=συγκοπή
συγκριτ.=συγκριτικός
συμπερασμ.=συμπερασματικός
συμφ.=συμφυρμός
συν.=συνήθως
σύνδ.=σύνδεσμος
συνεκδ.=συνεκδοχή, συνεκδοχικά
συνεκφ.=συνεκφορά
συνηθέστ.=συνηθέστατος
σύνθ.=σύνθεση
συνθ.=συνθετικό
συνίζ.=συνίζηση
σύντ.=σύνταξη
συνών.=συνώνυμο



σύστ.=σύστοιχο
συχν.=συχνά
συχνότ.=συχνότατο, -τα
σχ.=σχήμα
σχετ.=σχετικός
σχηματ.=σχηματισμός, σχηματίζεται
σχόλ.=σχόλιο
Σχολ.=Σχολιαστής

τ.=τύπος
τεύχ.=τεύχος, τεύχη
τίτλ.=τίτλος
τόμ.=τόμος
τοπ.=τοπικός
τοπων.=τοπωνύμιο
τουρκ.=τουρκικός
τραγ.=τραγούδι
τριτόκλ.=τριτόκλιτος
τριτοπρόσ.=τριτοπρόσωπος
τροπ.=τροπικός
τσακων.=τσακωνικός

τυπογρ.=τυπογραφικός
τυπολ.=τυπολογικό τμήμα άρθρου

υβριστ.=υβριστικώς
υπερθ.=υπερθετικός
Υπόθ.=Υπόθεση
υποθ.=υποθετικός
υποκ.=υποκείμενο
υποκορ.=υποκοριστικό
υποτ.=υποτακτική
υποτιμ.=υποτιμητικός

φρ.=φράση
φωνητ.=φωνητικός

Χορ.=Χορικό
χρ.=χρήση
χρον.=χρονικός
χφ=χειρόγραφο
χφφ=χειρόγραφα
χ.χρον.=χωρίς χρονολογία

## ΠΡΟΣΘΗΚΕΣ ΣΤΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΤΟΥ ΤΟΜΟΥ

### Α΄ ΚΕΙΜΕΝΩΝ

α΄) ε π ώ ν υ μ ω ν

3618. Α θ α ν ά σ ι ο ς Ι ε ρ ο μ ό ν α χ ο ς ο ε ξ Α γ ρ ά φ ω ν, (1656;-1719). Η επιστολογραφία του (Ι. Κόλια, Μεσ. Ν. Ελλ. 3, 1990, 215-252· 4, 1992, 81-159).

3619. Ε υ γ ε ν ί ο υ Γ ι α ν ν ο ύ λ η τ ο υ Α ι τ ω λ ο ύ επιστολές. Κριτική έκδοση. Επιμέλεια: Ι. Ε. Στεφανής και Νίκη Παπατριανταφύλλου - Θεοδωρίδη [Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης. Επιστημονική Επετηρίδα Φιλοσοφικής Σχολής. Περίοδος Β΄, τεύχος τμήματος Φιλολογίας. Παράρτημα αριθμ. 1].

3620. Χ ο ρ τ ά τ σ η ς Γ ε ώ ρ γ ι ο ς. Η ελευθερωμένη Ιερουσαλήμ (Τα ιντερμέδια της Ερωφίλης). Επιμέλεια: Στυλιανός Αλεξίου - Μάρθα Αποσκίτη, Στιγμή, Αθήνα 1992.

β΄) α ν ώ ν υ μ ω ν

3621. Το πρότυπο κι ένας κώδικας της «Δ ι η γ ή σ ε ω ς τ ο υ Ι ω σ ή φ δ ι ά σ τ ί χ ω ν» (Κ.Ν. Παπαδόπουλος, Κληρονομία 20, τεύχ. Α΄-Β΄, 1988, 263-273).

3622. Η αρχαιότερη δημώδης μ ε τ ά φ ρ α σ η τ ω ν «Χ α ρ α κ τ ή ρ ω ν» τ ο υ Θ ε ο φ ρ ά σ τ ο υ, έκδ. Γ. Μ. Παράσογλου (Ελλην. 42, 1991-2, 115-133).

3623. Π ω ρ ι κ ο λ ό γ ο ς. Porikologos. Einleitung, kritische Ausgabe aller Versionen, Ubersetzung, Textergleiche, Glossar, kurze Betrachtungen zu den fremdsprachlichen Versionen des Werks sowie zum Opsarologos, besorgt von Helma Winterwerb [Neograeca Medii Aevi VII, Romiosini, Κολωνία 1992].

### Β΄ ΜΕΛΕΤΗΤΩΝ ΚΑΙ ΜΕΛΕΤΗΜΑΤΩΝ

α΄) ε λ λ η ν ό γ λ ω σ σ ω ν

ΑΓΑΠΗΤΟΣ Π. Α.

3624. Η έμμεση παράδοση του δημώδους μυθιστορήματος *Λίβιστρος και Ροδάμνη* (Ελλην. 42, τεύχ. 1, 1991-1992, 61-74).

ΑΓΓΕΛΟΜΑΤΗ - ΤΣΟΥΓΚΑΡΑΚΗ ΕΛΕΝΗ

3625. Συμβολή στην ιστορία της οικονομικής, κοινωνικής και εκπαιδευτικής ζωής της Λάρισας κατά την Τουρκοκρατία (πίν. Α΄ - ΙΣΤ΄) (Μεσ. Ν. Ελλ. 3, 1990, 255-332).

ΑΛΕΞΙΟΥ ΣΤΥΛΙΑΝΟΣ

3626. Βιβλιοκρ. του: Γ. Ι. Θανόπουλος, Το τραγούδι του «Αρμούρη», χειρόγραφη και προφορική παράδοση, Αθήνα 1991 (Ελλην. 42, τεύχ. 1, 1991-1992, 220-226).

ΑΤΣΑΛΟΣ Β.

3627. Η φόρμουλα: *ο γράφων παραγράφει* στα ελληνικά χειρόγραφα (Ελλην. 42, τεύχ. 1, 1991-1992, 21-59).

ΚΑΡΑΠΟΤΟΣΟΓΛΟΥ Κ.

3628. Ετυμολογικές παρατηρήσεις στο «Λεξικό των αρχαϊσμών» του Ν. Π. Ανδριώτη (Ελλην. 42, τεύχ. 1, 1991-1992, 135-136).

ΜΑΝΤΟΥΒΑΛΟΥ ΜΑΡΙΑ

3629. «Ρωμαίος», «Ρωμιός» και «Ρωμιοσύνη» (Κείμενα και μελέτες της μεσαιωνικής και νεοελληνικής γραμματείας. Νέες προσεγγίσεις και αναγνώσεις, Αθήνα 1990, 79-141).

3630. Περί των πρώτων στίχων του «Ερωτοκρίτου» (Κείμενα και μελέτες της μεσαιωνικής και νεοελληνικής γραμματείας. Νέες προσεγγίσεις και αναγνώσεις, Αθήνα 1990, 193-207).

3631. Τα «Ερωτοπαίγνια» εις την «Φλογέραν του βασιλιά» του Κωστή Παλαμά (Κείμενα και μελέτες της μεσαιωνικής και νεοελληνικής γραμματείας. Νέες προσεγγίσεις και αναγνώσεις, Αθήνα 1990, 209-220).

ΠΑΠΑΧΡΥΣΑΝΘΟΥ ΘΕΟΔΟΣΙΑ

3632. Ο Αθωνικός μοναχισμός. Αρχές και οργάνωση. Ελληνική έκδοση βελτιωμένη και επαυξημένη [Μορφωτικό ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης], Αθήνα 1992.

ΠΟΛΕΜΗΣ Ι. Δ.

3633. Διορθώσεις σε βυζαντινά κείμενα (Ελλην. 42, τεύχ. 1, 1991-1992, 162-173).

ΣΟΦΙΑΝΟΣ Δ. Ζ.

3634. Ο άγιος Νικόλαος ο Νέος της Βουναίνης (Ι' αι.). Συμπληρωματικά στοιχεία, ανέκδοτα αγιολογικά κείμενα Μαξίμου (1620) κ.ά. (πίν. Α-Μ) (Μεσ. Ν. Ελλ. 2, 1986, 71-148).

ΣΤΑΘΗ ΠΗΝΕΛΟΠΗ

3635. Το ανέκδοτο Οδοιπορικό του Χρύσανθου Νοταρά (πίν. ΜΔ' - ΜΖ') (Μεσ. Ν. Ελλ. 1, 1984, 127-280).

ΤΑΧΙΝΟΣΛΗΣ Ν.

3636. Παρατηρήσεις σε νεοελληνικά επώνυμα (Ελλην. 42, τεύχ. 1, 1991-1992, 175-180).

ΤΣΟΠΑΝΑΚΗΣ ΑΓΑΠΗΤΟΣ Γ.

3637. Ροδιακά γλωσσοϊστορικά μελετήματα [Εκδόσεις Δημόσιας Βιβλιοθήκης Ρόδου 4], Αθήνα 1992.

ΧΑΤΖΗ·Ι·ΩΑΝΝΟΥ Κ.

3638. Ετυμολογικά σταχυολογήματα (Επετ. Κύπρ. 18, 1991, 11-21).

β') ξενόγλωσσων

AGAPITOS PANAGIOTIS A.

3639. Narrative structure in the byzantine vernacular romances. A textual and literary study of Kallimachos, Belthandros and Libistros [Miscellanea Byzantina Monacensia 34. Institut für Byzantinistik und Neugriechische Philologie der Universität], Μόναχο 1991.

BREUILLOT MARTINE

3640. Passavant, chateau de Morée: toponymie et histoire (Bulletin de liaison, No 10, Centre d'études balcaniques, INALCO, Παρίσι 1992, 106-119).



EIDENEIER HANS

3641. Βιβλιοκρ. του: Ole Smith (ed.), The Oxford Version of the «Achilleid» [Opuscula Graecolatina 32], Κοπεγχάγη 1990 (Museum Tusculanum Press) (Ελλην. 42, τεύχ. 1, 1991-1992, 226-229).

PAPAZOGLOU C.

3642. «Démotique»: Δημοτική (γλώσσα) et δημοτικά (τραγούδια). Une transposition récente du français dans le grec moderne? (Μολυβδοκονδυλοπελεκητής 3, 1991, 15-29).

ROTOLO VINCENZO

3642α. In margine a una disputa linguistica in Grecia: neogr. αγκαλά < ital. sebbene (Studi linguistici e filologici offerti a Girolamo Caracausi, Παλέρμο 1992, 381-386).

SMITH O. L.

3643. Some Featurer of Structure and Narrative in the Byzantine Achilleid (Ελλην. 42, τεύχ. 1, 1991-1992, 15-94).

SPADARO GIUSEPPE

3644. La storia di Belisario (Ιταλοελλ. 3, 1990, 7-45).

3645. Originalità e imitazione nei romanzi medievali greci di origine occidentale (Medioevo romanzo e orientale. Testi e prospettive storiografiche. Colloquio Iinternazionale, Verona, 4-6 aprile 1990 [εκδότης Rubbettino 1992], σ. ανατ. 1-18).

THURN HANS

3646. Βιβλιοκρ. του: Studies in John Malalas, ed. by E. Jeffreys with B. Croke and R. Scott [Byzantina Australensia 6], Σίντνεϊ 1990, XXXVII, 370 S. (Ελλην. 42, τεύχ. 1, 1991-1992, 197-202).

TONNET H.

3647. Βιβλιοκρ. του: Emmanuel Kriaras, Dictionnaire de la littérature grecque médiévale en langue populaire (Λεξικό της μεσαιωνικής ελληνικής δημώδους γραμματείας) 1100-1669, volume 11 (μοναξιά - ξεκαθάρα), Thessalonique, 1990, 414 p. (Bulletin de liaison, No 10, Centre d'études balcaniques, INALCO, Παρίσι 1992, 217-221).

ZIMBONE ANNA DI BENEDETTO

3648. Note critiche al testo di Φλόριος και Πλατζιαφλόρα (Ιταλοελλ. 3, 1990, 195-204).

## ΠΡΟΣΘΗΚΕΣ ΣΤΙΣ ΒΡΑΧΥΓΡΑΦΙΕΣ ΤΟΥ ΤΟΜΟΥ

### Α΄ ΚΕΙΜΕΝΩΝ

Αθανάσιος εξ Αγράφων=3618
Ευγ. Ιωαννούλ., Επιστ. (Στεφανής - Παπατριαντ.)=3619
Διηγ. Ιωσήφ=3621
Μετάφρ. «Χαρακτ.» Θεοφρ.=3622
Πωρικ. (Winterwerb)=3623
Χορτάτσης, Ελευθ. Ιερουσ.=3620

### Β΄ ΜΕΛΕΤΗΤΩΝ ΚΑΙ ΜΕΛΕΤΗΜΑΤΩΝ

Παπαχρυσ., Αθων. μοναχ.=3632
Τσοπ., Ροδιακά=3637
Agapitos, Narrat. vernac. romances=3639

## ΕΙΔΙΚΟΤΕΡΕΣ ΟΔΗΓΙΕΣ ΓΙΑ ΤΗ ΧΡΗΣΗ ΤΟΥ ΛΕΞΙΚΟΥ

Ουδέτερο επιθέτου με χρήση ουσιαστικού καταρχήν μας απασχολεί σε ιδιαίτερη παράγραφο του άρθρου του επιθέτου. Συγκροτείται ιδιαίτερο λήμμα με το ουδέτερο του επιθέτου αν το τελευταίο αυτό χρησιμοποιείται περισσότερο ως ουσιαστικό παρά ως επίθετο σε ουδέτερο γένος.

Μετοχές παρακειμένου που είναι σύνθετες λέξεις σχηματισμένες χωρίς πιθανώς να έχει υπάρξει αντίστοιχος ενεστωτικός τύπος (λ.χ. *αγουρομαζωμένος*), όπως και μετοχές παρακειμένου που δεν ανάγονται σε ενεστώτα (λ.χ. *μυαλωμένος*) αποτελούν χωριστά λήμματα.

Στην περίπτωση που ένας τύπος αιτιατικής ή αορίστου δεν ανάγεται χωρίς δισταγμό σε ορισμένη ονομαστική ή σε ορισμένο ενεστώτα (αρχαϊστικός ή νεοτεριστικός τύπος), σημειώνονται στη θέση του λήμματος και ο αρχαϊστικός και ο νεοτεριστικός τύπος της ονομαστικής ή του ενεστώτα (λ.χ. *αήρ-αέρας*).

Σε ορισμένες ιδιάζουσες περιπτώσεις κοντά στους άλλους τύπους του ουσιαστικού παρέχονται στο τυπολογικό τμήμα του άρθρου οι ιδιότυπες πτώσεις. Ανάλογο συμβαίνει προκειμένου για χρόνους ρημάτων για τους οποίους η αναγωγή σε ορισμένο ενεστώτα δεν είναι βέβαιη.

Ο αραβικός αριθμός που τίθεται ως εκθέτης δίπλα σε όνομα εκδότη ή βραχυγραφία δηλώνει τον αριθμό της έκδοσης.

Προκειμένου για πεζό κείμενο, αν αριθμούνται οι γραμμές των σελίδων στην έκδοση, η παραπομπή γίνεται στη σελίδα και στη γραμμή της σελίδας. Υπάρχουν όμως και περιπτώσεις όπου ο πρώτος αραβικός αριθμός δηλώνει τον αριθμό της παραγράφου ή του ποιήματος μέσα στην έκδοση και ο δεύτερος (που σημειώνεται ως εκθέτης) τη σειρά ή το στίχο μέσα στο ποίημα (περίπτωση «Κυπριακών ερωτικών ποιημάτων» κ.ά.).

Καμιά φορά πριν από τη μνεία των αριθμών της παραπομπής σημειώνεται με γράμματα του λατινικού αλφαβήτου ή με άλλη βραχυγραφία η παραλλαγή ή το χειρόγραφο του κειμένου για το οποίο πρόκειται.

Με γράμματα του ελληνικού αλφαβήτου που συνοδεύονται με το σημείο της οξείας σημειώνονται τμήματα πεζού έργου ή πράξεις θεατρικού κειμένου. Με λατινικούς εξάλλου αριθμούς δηλώνονται κεφάλαια της μετάφρασης της «Πεντατεύχου» ή και άλλων κειμένων. Ο αραβικός αριθμός που ενδεχομένως ακολουθεί δηλώνει τη θέση του στίχου μέσα στο κεφάλαιο. Καμιά φορά για ευκολία του αναγνώστη (περίπτωση του κειμένου του «Πιστικού βοσκού», έκδ. Ioannou) η παραπομπή γίνεται σύμφωνα με τον τρόπο που ο εκδότης δηλώνει τα τμήματα του έργου. Άλλοτε πάλι προκειμένου για πεζό κείμενο μετά τη δήλωση της σελίδας ακολουθεί ένδειξη με γράμματα του ελληνικού αλφαβήτου που υπάρχει στη σελίδα προς την οποία γίνεται η παραπομπή.

Κατά την παραπομπή σε αυτοτελές δημοσίευμα ερευνητή, που αποτελείται από τόμους περισσότερους από έναν, χρησιμοποιούνται και εδώ τα γράμματα του ελληνικού αλφαβήτου με το σημείο της οξείας, για να δηλωθεί ο αριθμός του τόμου. Κατά την παραπομπή σε πραγ-

ματεία δημοσιευμένη σε περιοδικό δεν αναφέρεται ο τίτλος της πραγματείας, αλλά (βραχυγραφημένο, αν είναι η περίπτωση) το όνομα του ερευνητή και (βραχυγραφημένος πάλι, αν είναι η περίπτωση) ο τίτλος του περιοδικού.

Λέξεις που απαντούν για πρώτη φορά σε σχολιαστή ή σε επιγραφή δεν παίρνουν χαρακτηρισμό *(αρχ. ή μτγν.)*, αλλά δηλώνεται ότι η λέξη απαντά σε σχολιαστή ή σε επιγραφή.

Προκειμένου για παραπομπή σε γλωσσικές παρατηρήσεις ή σχόλια του εκδότη ενός κειμένου χρησιμοποιείται και για το εκδοτικό δημοσίευμα η βραχυγραφία του κειμένου, αλλά με προταγμένο ολόγραφο το όνομα του εκδότη (π.χ. Ξανθουδίδη [Ερωτόκρ.]).

Η αλλαγή στίχου στο παράθεμα δηλώνεται με αισθητή τυπογραφική αραίωση ανάμεσα στους δύο στίχους.

Όταν μιας αρχαίας λέξης υπάρχουν νεότεροι τύποι, όχι όμως και νεότερες σημασίες, το άρθρο δεν έχει σημασιολογικό τμήμα.

Χωρία που διορθώνονται σε ειδική πραγματεία καταγράφονται σύμφωνα με τη διόρθωση, εφόσον είναι βέβαιη ή πιθανή· σε παρένθεση, αμέσως μετά τη λέξη του παραθέματος που διορθώνεται, σημειώνεται η εσφαλμένη διαφορετική γραφή του εκδότη και αμέσως κατόπιν βραχυγραφημένη η βιβλιογραφική ένδειξη για τη διόρθωση. Προκειμένου για εσφαλμένη γραφή που απαντά σε έκδοση κειμένου που κατά κύριο λόγο τη χρησιμοποιούμε στο Λεξικό, εκτός του ότι χρησιμοποιείται στο οικείο άρθρο η γνήσια γραφή, καταρτίζεται και λήμμα με την εσφαλμένη γραφή ή τη λέξη στην οποία θα μπορούσε να αναχθεί (εσφαλμένα βέβαια) η γραφή αυτή και με παραπομπή στην έκδοση που την παρέχει, καθώς και με μνεία της γνήσιας γραφής που πρέπει να δεχτούμε στο κείμενο.

Για τη διάρθρωση των τριών τμημάτων του κάθε άρθρου παραπέμπεται ο αναγνώστης σε όσα σημειώθηκαν στα προλεγόμενα του τόμου Α΄, σ. ιδ΄, ιε΄, ις΄, καθώς και των τόμων Δ΄, σ. ιε΄ κε. και Ε΄, σ. ιβ΄.

# ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΤΟΥ ΤΟΜΟΥ

**ξεκαθαρίζω,** Θησ. ΙΒ' [$34^5$], Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. $246^r$, Αχέλ. 239, Αιτωλ., Μύθ. $55^4$, Πανώρ. Β' 353, Σουμμ., Ρεμπελ. 161, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 195, Χριστ. διδασκ. 389, Τζάνε, Κρ. πόλ. $220^3$, Διαθ. 17. αι. $1^{20}$, $2^{10}$, $4^{11}$, $5^{29}$, $11^{75}$, κ.π.α.· *εξεκαθαρίζω,* Σαχλ., Αφήγ. 387, Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. $44^v$, $52^v$, $112^v$, $139^v$, $299^v$, $317^r$, $392^r$· *ξεκαθερίζω,* Χρον. σουλτ. $126^{10}$.

Από τον αόρ. του μτγν. *εκκαθαρίζω* (Ανδρ., Λεξ.). Ο τ. *εξεκαθαρίζω* σε έγγρ. του 17. και 19. αι. (Κονόμ., Εραν. 8, 1970, 234, 241, 242). Τ. *εξηκαθαρίζω* σε έγγρ. του 1668 (Κώδ. Παναγ. Σπηλιώτ., ΔΙΕΕΕ 27, 1984, 356) και τ. *ξηκαθαρίζω* σήμ. στην Κύπρο (Σακ., Κυπρ. Β' 685). Η λ. σε έγγρ. του 16.αι. (Βισβίζ., ΕΑΙΕΔ 4, 1951, 162, Μέρτζιος, Κρ. Χρ. 15-16, τεύχ. Β', 1961/2, 231, 259, 277, Δετοράκης, Θησαυρ. 19, 1982, 156, όπου και τ. *ξεαθαρίζω*), στο Βλάχ. και σήμ.

**I** Ενεργ. **Α'** Μτβ. **1α**) Διευκρινίζω, εξηγώ: *Μα γιάντα να 'ρθετε εδεπά σας έκαμα θ' αρχίσω, γυναίκες μου ομορφότατες, να σας ξεκαθαρίσω* Γύπ. Πρόλ. Διός 54· *διατί λέγεται η έκτη ημέρα της εβδομάδος Παρασκευή του Πάσχα ο Ιωάννης ο Ευαγγελιστής το εξεκαθαρίζει* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. $261^v$· *Ξεκαθάρισέ μου αυτό το αίνιγμα* Μπερτόλδος 32· **β**) (με αιτιατ. προσ. συνεκδ.): αντιμετωπίζω επιτυχώς' ξεμπροστιάζω: *να μιλήσω εγώ ολίγον με τούτον τον χωριάτην, διατί εγώ θέλω να τον ξεκαθαρίσω* Μπερτόλδος 28· (ειρων. - σκωπτ.): *Δεν σου το είπα εγώ πως ... θέλεις διαβάσει το βιβλίον ανάποδα ... οπού εχθές είπες εις έπαινον των γυναικών; Τώρα ιδέ πώς αυτές σε εξεκαθάρισαν* Μπερτόλδος 19· **γ**) (προκ. για όνειρο) εξηγώ, ερμηνεύω: *ο βασιλεύς έκραξεν όλους τους σοφούς και τους ονειροκρίτας να του διαλύσουν τι πράγμα είναι τούτα τα όνειρα άπερ είδεν, και ουδένας εδυνήθη να του τα εξεκαθαρίσει* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. $148^v$· **δ**) (προκ. για γραμματικές και συντακτικές χρ. των μερών του λόγου) διασαφηνίζω: *ας αρχίσομεν ... να 'ξετάσομεν μετ' ακριβείας και καταλεπτώς ας ξεκαθαρίσομεν κατά τάξιν ένα ένα με τους κανόνας ...* Σοφιαν., Γραμμ. 252· **ε**) (προκ. για το αποτέλεσμα διεκδίκησης, αγώνα) διαλευκαίνω: *το στεφάνι το χρουσό για ένα κορμίν εγίνη κι αυτείνοι οι τρεις αν πεθυμού και θε να το νικήσου, αλλήλως τως ας τρέξουσι να το ξεκαθαρίσου* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 2232. **2**) Κάνω κ. σαφές, προσδιορίζω: *αμή δεν εξεκαθάρισεν* (ενν. *ο Μπερτόλδος*) *πού και εις τι τόπον εκείνοι* (ενν. *η γυναίκα του και το παιδί του*) *εκατοικούσαν* Μπερτολδίνος 92. **3α**) Αναλύω, διασαφηνίζω κ. (μέσα από διδασκαλία): *κανένα πράγμα δεν είναι οπού ... να πιστεύομεν ... οπού ο διδάσκαλός μας και δεσπότης ο Κύριός μας δεν το εσημάδευσε και εξεκαθάρισε διά των Ευαγγελιστών εκείνων* Κύριλλ. Κων/π. 371· *η αληθινή ετούτη Εκκλησία ... κάμνει χρεία να είναι κυβερνημένη διαμέσου της πνευματικής πολιτείας, εκείνης οπού μας εδίδαξεν ο Θεός και οπού εξεκαθάρισεν εις τον θείον του λόγον* Χριστ. διδασκ. 132· **β**) εκθέτω διεξοδικά, περιγράφω κ. αναλυτικά: *οι άλλες ιστορίες απερνούν έτσι ολίγα, δεν ξεκαθαρίζουν τόσο πολλά πολυποίκιλα την ιστορίαν του Νώε* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. $76^r$· *θέλω να σας ξεκαθαρίσω πλέον καλύτερα την γενεαλογίαν της 'Αννας της μητρός* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. $254^v$· *Τα κάλλη τση πόσά 'τανε δε θα ξεκαθαρίσω. Σώνει να πω πως μ' έκαμε τον ουρανό ν' αφήσω* Γύπ. Πρόλ. Διός 58. **4α**) Κάνω κ. γνωστό, φανερώνω: ***ανέν και βούλεσαι κι εσύ να μου ακολουθήσεις, βλέπεσαι μην ειπείς τινός,***

*να το ξεκαθαρίσεις* Ιμπ. (Legr.) 542· *Διά ταύτο επά με έστειλε να 'ρθώ να διαλαλήσω, την γκιόστραν εις την χώρα μας διά να ξεκαθαρίσω* Ευγέν. 1022· **β**) (γραμμ.) δηλώνω: *Ρήμα έναι έν από τα μέρη του λόγου οπού κλίνονται, τ' οποίον ξεχωρίζει τα πρόσωπα αν ενεργούν ή πάσχουν, ξεκαθαρίζοντας και τους καιρούς με διαφόρους σχηματισμούς* Σοφιαν., Γραμμ. 214. **5α**) Αποδεικνύω, τεκμηριώνω, αποκαλύπτω: *να μην αφήσουσιν ποτέ να περάσει η πρόβα τση αρχοντιάς τως … για να μην έχουσι περίσσα πείραξη να ξεκαθαρίζουσι την αρχοντιάν τως* Διαθ. 17.αι. $3^{172}$· *εγώ δέ την αλήθειαν θέλω να μαρτυρήσω και με πολλές απόδειξες να την ξεκαθαρίσω* Κρασοπ. (Eideneier) Β 30 (15Β)· **β**) βεβαιώνω, πιστοποιώ: *Ξεκαθαρίζω ότι πως τα σογκόρα όλα όπου εγόρασα αποú τον Πέρι Μπον είναι όλα λίμπερα* Διαθ. 17. αι. $10^{54}$. **6α**) Ορίζω, διατάζω: *εις της Ανατολής τα μέρη εδράμα,*
*καθώς εξεκαθάριζε το γράμμα. Λαό ξαναφορτώνει και γυρίζει στον τόπον που ο βιζιρης τον ορίζει* Λεηλ. Παροικ. 22· **β**) ορίζω, καθορίζω (μέσα από διαθήκη)· αποσαφηνίζω: *αφήνω οδιά κομμισσάριό μου τον αφέντη Ζουάνε Μελισσινό, …· ο οποίος θέλει κάμει και να τελειώσει ό,τι εδώ κάτω θέλω ξεκαθαρίσει* Διαθ. 17. αι. $10^{14}$· *θέλω και ξεκαθαρίζω και τον Γεώργη τον Σαρβίρη, τον καλού και μπιστικού μου φαμέγιου, το αυτό λεγάτο να λογάται υπέρπυρα εκατό* Διαθ. 17. αι. $3^{303}$· *εκράτηξα από κείνα αποú ήταξα του άνωθεν Ντζαν Φραντζέσκο του εγγόνου μου, καθώς εις τα προυκοχάρτια του ξεκαθαρίζονται, εβγάνοντας το εμισό λιόφυτο* Διαθ. 17. αι. $3^{90}$. **7α**) Διακρίνω, ξεχωρίζω: *Κι ήσβησε κι εσκοτείνιασε ίτις πολλά το φως μόυ 'τί δεν εξεκαθάριζα καθόλου τι έναι ομπρός μου* Φαλιέρ., Ιστ.$^2$ 260· *τυχαίνει τσ' ομορφιές καλά να τες ξεκαθαρίσεις, πού στέκουνται και πώς περνού να δεις και να γνωρίσεις* Φορτουν. (Vinc.) Ιντ. β' 63· **β**) καταλαβαίνω: *Εκείνος είν' ο δούλος μας, σώπαινε να γροικήσω· είντα φωνιάζει δε μπορώ να του ξεκαθαρίσω* Θυσ.$^2$ 1090. **8**) Υπολογίζω (εδώ την αντιστοιχία αριθμών σε γράμματα): *τ' όνομά μου γράφω το· που θε να το γροικήσει σε νούμερον ρωμαϊκόν κι ας το ξεκαθαρίσει: σαράντ' ας βάλει ομπροσθά και δέκα κι εξακόσια* (παραλ. 4 στ.) *να εύρει την γενέαν μου και τ' όνομά μου μένα* Καβαλίστας 122. **9**) (Προκ. για διαφορά) εξομαλύνω, διευθετώ: *ογιά κριτήν τως εκλεχτό σε 'χεν αποφασίσει, τσι διαφορές απδχουσι να τως ξεκαθαρίσεις* Φορτουν. (Vinc.) Ιντ. β' 20· *εις τα κορμιά τως ετουνώ να στέκει η διαφορά τως, να την ξεκαθαρίσουσιν οι δυο με τ' άρματά τως* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Δ' 1274· φρ. *ξεκαθαρίζω την δουλείαν* = ξεμπερδεύω τα πράγματα, τακτοποιώ την υπόθεση: *Τι έκαμεν η γυναίκα μου της βασίλισσας…; … 'Ορσου, εγώ θέλω να υπάγω να ξεκαθαρίσω την δουλείαν τώρα, τώρα* Μπερτολδίνος 135. **10**) Κάνω επιλογή (στρατιωτών) εκκαθάριση, ξεδιάλεγμα: *Τότε εξεδιάλεξε το φουσσάτο του ο σουλτάν Μπαγιαζίτης, τους γιανιτσάρους και σπαχήδες και άλλους, και εξεκαθάρισε το φουσσάτο του* Χρον. σουλτ. $126^{10}$· *είτιναν είδεν* (ενν. *ο Αχιλλεύς*) *μαύρον, χλομόν, έλεγεν ότι πολλά φοβάται και επεχώριζεν αυτούς απέ τους καλούς αγόρους και επεκράτιζεν όσους ήθελεν και ηγάπαν. Και όταν εξεκαθέριζεν όλον του το φουσσάτον, στριγγιάν φωνήν εφώναξεν όλα τα παλληκάρια* Αχιλλ. L 144. **11**) Εξετάζω, ανακρίνω (εδώ προκ. για το Χριστό· για τη σημασ. βλ. Μανούσ. — Parlangeli, Κρ. Χρ. 8, 1954, 132): *ήλθαμεν σ' εσέν* (ενν. *τον Πιλάτο*) *να τον* (ενν. *τον Χριστόν*) *ξεκαθερίσεις και τότες εις τα χέρια μας πάλιν να τον αφήσεις* Μυστ. παθ. 71. **12α**) Εκδικάζω: *κατηγορία κληρικού έχει άδειαν έως ένα χρόνον να εξεκαθαρίζεται* Βακτ. αρχιερ. 158· **β**) (μεταφ.): *Γιαύτος τά μ' όρισε* (ενν. *ο Ζευς*) *κι εμέ χρειά μού 'ναι να τα κάμω και τούτο το δικάσιμο…, καθώς μπορώ και δύνομαι, να το ξεκαθαρίσω* Φορτουν. (Vinc.) Ιντ. β' 51. **13**) Δέχομαι, αποδεικνύω την αθωότητα κάπ. (εδώ με το να μείνει αβλαβής): *να ποτίσει τα νερά και … αν εμαγαρίστην,… να πρηστεί η κοιλιά της … και αν δεν εμαγαρίστην, η γεναίκα και καθάρια αυτή και να ξεκαθεριστεί και να σποριστεί σπορά* Πεντ. Αρ. V 28. **Β'** Αμτβ. **1**) Μιλώ καθαρά, δεν τραυλίζω: *Διατί*



*'σαι συ βραδύγλωσσος και δεν ξεκαθαρίζεις, δίδω σου εσένα την εξάν αυτούνον να ορίζεις* Χούμνου, Κοσμογ. 2175. **2**) (Προκ. για σύννεφο) διαλύομαι: *έρχεται ένα γνέφος άσπρο και εσκέπασε όλο το βουνό του Σινά. Και … εστάθηκε ο Μωυσής επτά ημέρες έως ότου να εξεκαθαρίσει και μετά τες επτά ημέρες εξεκαθάρισε* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. $175^v$. **II** (Μέσ. με ενεργ. σημασ.) διευκρινίζω, κάνω σαφές· προσδιορίζω: *Ο περιβολάρης υπαγαίνει εις την χώραν διά να ξεκαθαρισθεί από την βασίλισσαν την αιτίαν του τοιούτου έργου* Μπερτολδίνος 135. Φρ. *ξεκαθαρίζει η ημέρα* = ξημερώνει: *όταν ήλθε η τρίτη ημέρα και εξεκαθάρισεν η ημέρα, ήκουγαν τα όργανα και τα βούκινα* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. $174^v$.

**ξεκαθάριση** η· *ξ ε κ α θ έ ρ ι σ η*, Φαλιέρ., Ιστ.$^2$ 462 χφ Α κριτ. υπ.

Από το *ξεκαθαρίζω* και την κατάλ. *-ση*. Λ. *ξεκαθάρισις* στο Βλάχ. (λ. *ξεκαθάρησις*). Τ. *εξεκαθάρισις* σε έγγρ. του 18.αι. (Τσίτσας, ΔΑΕ Κερκ. 12, 1975, 13) και τ. *ξηκαθάρισις* στο Meursius (λ. *ξηκαθάρησις*). Η λ. σε έγγρ. του 17.αι. (Κώδ. Παναγ. Σπηλιώτ., ΔΙΕΕΕ 26, 1983, 463) και σήμ.

**1**) Εξήγηση, ξεκαθάρισμα: *Και αρέσει μου ν' αποκοτάς, να δείχνεις και φοβάσαι, μετά την ξεκαθάριση πλια θαρρετή για να 'σαι* Φαλιέρ., Ιστ.$^2$ 462. **2**) Διευθέτηση: *όχι από μας να θέλουσι κρίσιμο 'ς τσι δουλειές τως γή πούρι ξεκαθάριση 'ς τούτες τσι διαφορές τως* Φορτουν. (Vinc.) Ιντ. β' 36. **3**) Εγγύηση, διαβεβαίωση: *Σε τούτο ξεκαθάριση, κερά - Πετρού, τση κάνω· μέσα στα προυκοχάρτια τση μεγάλη πένα βάνω* Φορτουν. (Vinc.) Γ' 283.

**ξεκαθάρισμα** το.

Από τον αόρ. του *ξεκαθαρίζω* και την κατάλ. *-μα*. Η λ. στο Somav. και σήμ.

Αποσαφήνιση, εξήγηση· (εδώ προκ. για σαφέστερη και αναλυτικότερη περιγραφή και πληροφόρηση): *ετούτο το βιβλίον έναι φως εισέ εκεινούς οπού ουδέν είδαν ποτέ τους τόπους και εισέ εκεινούς οπού τους είδαν καλύτερο ξεκαθάρισμα και μάθημα* Πορτολ. Α $XIV^{45}$.

**ξεκαθαριστά,** επίρρ., Κύριλλ. Κων/π. 371, Χριστ. διδασκ. 393, 407· *ε ξ ε κ α θ α ρ ι σ τ ά*, Χριστ. διδασκ. Προοίμ. [Ε']· συγκριτ. *ξ ε κ α θ α ρ ι σ τ ό τ ε ρ α*, Πηγά, Χρυσοπ. 280(12).

Από το ουδ. του επίθ. **ξεκαθαριστός* 〈 *ξεκαθαρίζω*. Τ. *ξεκαθάριστα* με άλλη σημασ. σε έγγρ. του 1604 (Κώδ. Παναγ. Σπηλιώτ., ΔΙΕΕΕ 23, 1980, 508). Η λ. σε έγγρ. του 15. αι. (Μανούσ., Θησαυρ. 13, 1976, 18) και στο Somav.

Ξεκάθαρα, καθαρά· με σαφήνεια: *εκείνα τα λόγια ξεκαθαριστά σου το εμαρτύρησαν, τα οποία έλεγα με στεναγμόν* Πηγά, Χρυσοπ. 338(15)· *Τούτό 'ναι ξεκαθαριστά δένδρον το εδικό μου, που 'χωνα χρόνους περισσούς μέσα στον λογισμό μου* Τζάνε, Κρ. πόλ. $135^3$· *Τα λεγόμενα ετούτα τα φανερώνει ξεκαθαριστά η θεία Γραφή* Χριστ. διδασκ. 395.

**ξεκάθαρος,** επίθ.

Από το *ξεκαθαρίζω* υποχωρητικά (Ανδρ., Λεξ.). Η λ. και σήμ.

**1α**) Ευδιάκριτος, σαφής· (εδώ προκ. για όνειρο) «ζωντανό»: *όνειρ' ευθύς μου φάνη ξεκάθαρον και παστρικό … και τόσον που μπορώ να ειπώ πως ήμου … … ξυπνημένος* Σουμμ., Παστ. φίδ. Α' [970]· **β**) (μεταφ.) διαυγής, ασυννέφιαστος: *ήτουνα διαβασμένη η μέρα μου η ξεκάθαρη και πάντα βραδιασμένη* Σουμμ., Παστ. φίδ. Β' [348]. **2**) Λαμπρός, φωτεινός: *φωστήρα τ' ουρανού, άστρα της Αφροδίτης* (ενν. *θρηνήσετε*), *Αυγερινέ ξεκάθαρε, οπού έφεγγες τον κόσμο* Θρ. Κων/π. διάλ. 25.

**ξεκαθαροσύνη** η, Διαθ. 17.αι. 3[23,134,159,299,309], 4[89].

Από το επίθ. *ξεκάθαρος* και την κατάλ. *-σύνη*. Τ. *εξεκαθαροσύνη* σε έγγρ. του 16. και 17. αι. (Μανούσ., Κρ. Χρ. 22, 1970, 293, Μέρτζιος, Κρ. Χρ. 15-16, τεύχ. Β', 1961/2, 286, Κώδ. Παναγ. Σπηλιώτ., ΔΙΕΕΕ 24, 1981, 481, 525 (όπου και τ. *εξικαθαροσύνη* σ. 501). Η λ. σε έγγρ. του 16. και 17. αι. (Δετοράκης, Θησαυρ. 19, 1982, 162, Βισβίζ., ΕΚΕΙΕΔ 12, 1965, 107, Μέρτζιος, ό.π. και 252, Vinc., Θησαυρ. 4, 1967, 61, 65).

**1α**) Σαφήνεια, ευκρίνεια: *Τούτο θέλετε το δει, καθάρια να το δείξω, ακώντας γαρ πως θέλω πει με ξεκαθαροσύνη* Θησ. (Foll.) Ι 5· **β**) διευκρίνιση, διασαφήνιση: *το κάμωμα και η τύχη και τ' όνειρον ομάδι συμφωνάει. ΚΑΛΟΓΟΝΟΣ: Τώρα τι πράγμα άλλο λείπομάσθε; Θες ξεκαθαροσύνην καλύτερη από τούτην;* Πιστ. βοσκ. V 5, 287. **2**) (Συνεκδ., νομ.) **α**) εγγύηση, ασφάλεια: *θέλω και με κάθα του λογής ξεκαθαροσύνη να έχει απού το πράμα μου τα αυτά δουκάτα χίλια* Διαθ. 17. αι. 1[73]· *παρακαλώ τα παιδιά μου να δούνε αν τση ρεστάρει ελίγο τίβοτσι να τση τα δώσου, για να κάμει ο άντρα τση ταχιά σιγουρτά για ξεκαθαροσύνη τση* Διαθ. 17. αι. 1[63]· **β**) επικύρωση, εγκυρότητα: *οδιά πλέα βεβαίωσιν και ξεκαθαροσύνην ετουνού μου του τεσταμέντου και ύστερής μου ορδινιάς θέλω το σοττοσκριβέρει και με το χέρι μου* Διαθ. 17. αι. 3[300].

**ξεκαθαρώ - ώνω.**

Από το επίθ. *ξεκάθαρος*. Η λ. *ξεκαθαρώ* πιθ. από μετρ. αν.

**Α'** (Μτβ.) διακρίνω καλά, ξεχωρίζω κ. εντελώς (από κ. άλλο): *τ' άλλο* (ενν. *το δεντρό*) *δε μπορεί κανείς ναν το ξεκαθαρώσει;* Πανώρ. Β' 194 χφ Α κριτ. υπ. **Β'** (Αμτβ.) (προκ. για τα μάτια) ξεθολώνω, αρχίζω να διακρίνω καθαρά: *Βλέπω το γράμμα σα θαμπό και δεν το ξεχωρίζω· ξεκαθαρούν τα μάτια μου κι αγάλι αγάλι αρχίζω ...* Ευγέν. Πρόλ. 56.

**ξεκαθερίζω,** βλ. *ξεκαθαρίζω*.

**ξεκαθέριση** η, βλ. *ξεκαθάριση*.

**ξεκαλοκαιρεύω.**

Από το *ξε-* και το *καλοκαιρεύω*. Τ. *ξηκαλοκαιρεύκω* σήμ. στην Κύπρο (Σακ., Κυπρ. Β' 685, λ. *ξηκαλοκερεύκω*), καθώς και τ. *ξηκαλοτζαιρεύκω* (Φαρμακ., Γλωσσάρ. 327). Η λ. στο Somav.

Περνώ το καλοκαίρι σε κάπ. τόπο, ξεκαλοκαιριάζω: *Στ' άλογα να καθίζετε κι εις τα χωριά να μπείτε να ξεκαλοκαιρεύσετε, περίσσα να χαρείτε!* Τζάνε, Κρ. πόλ. 570[10].

**ξεκά(μ)νω,** Μπερτόλδος 74· *ε ξ ε κ ά μ ω*.

Από το στερ. *ξε-* και το *κά(μ)νω* ή από τον αόρ. *εξέκαμον* του αρχ. *εκκάμνω* (Ανδρ., Λεξ.). Τ. *ξεκάμω* και *ξηκάμνω* σήμ. στην Κύπρο (Σακ., Κυπρ. Β' 685, λ. *ξηκάμνω* και Λουκά, Γλωσσάρ. 337 αντίστοιχα). Η λ. *ξεκάμων* στο Βλάχ. και σήμ. στην Κύπρο (Σακ., ό.π.). Η λ. *ξεκάνω* σήμ. κοιν.

**Α'** (Μτβ.) σκοτώνω κάπ.: *Περί αρπαζόντων καλογραίας ή τας εξεκάμουν ή τες φθείρουν* Βακτ. αρχιερ. 136. **Β'** (Αμτβ.) καταστρέφω, διαλύω: *Λέγει του ο Δανιήλ: «Ο Θεός σου δεν έχει καμίαν δύναμιν ή να κάμει ή να ξεκάμει...»* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 218[v].

**ξέκαμπα,** επίρρ.· *ξ ή κ α μ π α*.

Από το επιτ. *ξε-* και το ουσ. *κάμπος*.



Μέσα από τον κάμπο: *ο ποίος* (ενν. *ο ρήγας*) *εξέβην με την συντροφιάν του και ήρτεν ξήκαμπα και από την πόρταν του λουτρού ενέβην έσσω του* Μαχ. 56[37].

**ξεκαμπίζω·** *ε ξ η κ α μ π ί ζ ω*.

Από το επίρρ. *ξέκαμπα* και την κατάλ. *-ίζω*. Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ. Β' 733 (με άλλη σημασ.), Παπαθαν., Γλωσσ. ρουμελ. 136 και Ξεινού Κ., Γλωσσάρ. Ίμβρου 119, λ. *ξικαμπίζου*).

(Μτβ.) οδηγώ στον κάμπο, βγάζω σε ξάγναντο μέρος: *ειδέ εξηκαμπίσει τον* (ενν. *ο κυνηγός τον λαγωόν*), *εκεί ουδέν λυτρούται* Φυσιολ. (Legr.) 928.

**ξεκάνω,** βλ. *ξεκάμνω*.

**ξεκάπουλα,** επίρρ.

Από το επιτ. *ξε-* και το ουσ. *καπούλα* ή *καπούλια τα*. Η λ. στο Βλάχ. και σήμ. ιδιωμ. (Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ. Β' 733-4).

Πάνω στα καπούλια (Για τη σημασ. βλ. και Πιτυκ., ό.π.): *να καλλικεύσω πίσω του ξεκάπουλα στον μαύρο* Πικατ. 177.

**ξεκαρπίζω.**

Από το στερ. *ξε-* και το *καρπίζω*. Τ. *ξηκαρπίζω* σήμ. στην Κύπρο (Λουκά, Γλωσσάρ. 337 και Φαρμακ., Γλωσσάρ. 186). Η λ. στο Somav. και σήμ. στην Κρήτη (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Γ' 160 και Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ. Β' 734).

Χωρίζω από το περίβλημά του και παίρνω τον καρπό· (εδώ μεταφ.) κερδίζω, ξεκαθαρίζω κάπ. κέρδος από μια επιχείρηση: *Δαμάκι ακροστάθηκα για να 'βρω την αδειά μου, μα εις τό 'στερο εξεκάρπισα, σαν είναι η πεθυμιά μου* Στάθ. (Martini) Β' 84.

**ξεκαρφώνω,** Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 2007.

Από το στερ. *ξε-* και το *καρφώνω*. Η μτχ. παθητ. παρκ. σε έγγρ. του 1638 (Κωνσταντουδάκη, Θησαυρ. 12, 1975, 116[10]). Η λ. στο Βλάχ. και σήμ.

Αποχωρίζω κ. από τα καρφιά με τα οποία είναι συναρμολογημένο, ξεκαρφώνω: *Τα σίδερα τσ' αρματωσάς κόβγου και ξεκαρφώνου, τη σάρκα ξαρματώνουσι και τα κορμιά ματώνου* αυτ. Δ' 1801.

**ξεκαστρίζω,** βλ. Προσθ. Ι' τόμ., λ. *εκκαστρίζω*.

**ξεκατσώνω.**

Από το στερ. *ξε-* και το **κατσώνω* (< *κατσί(ον)* — κατάλ. *-ώνω*)· πβ. το σημερ. *κατσιάζω*· άσχ. το νεότ. *κατσώνω*, Δημητράκ. (< τουρκ. kaçmak) και το ποντιακό *κατσώνω* (Ι), Παπαδ. Α., Λεξ. (< ουσ. *κατσά* < τουρκ. keçe).

(Εδώ και μεταφ.) αναλαμβάνω δυνάμεις, «παίρνω απάνω μου»: *ήκαμεν δαμάκιν καιρόν και ήφαγεν και εχόρτασεν και εξεκάτσωσε, εποδιαντράπην* Κατά ζουράρη 6.

**ξεκαψώνω.**

Από το επιτ. *ξε-* και το *καψώνω*.

Ζεσταίνομαι υπερβολικά, «καίγομαι»: *'Ιδρωσα κι εξεκάψωσα και θα πλυθώ στη βρύση και κρύο νερό στο ύστερο να πιω να με δροσίσει* Πανώρ. Β' 141.

**ξεκδίκησις** η, βλ. *εκδίκησις -ση.*

**ξεκδικιώνω,** βλ. *ξεγδικιώνω.*

**ξεκδικώ,** βλ. *εκδικώ.*

**ξεκινημός** ο.

Από το *ξεκινώ* και την κατάλ. *-μός.*

(Εδώ) παρακίνηση, προτροπή: *Ξεκινημόν εις την καρδιά και προθυμιά στη γλώσσα γροικώ και θέλω να σας πω ποια νέφη μ' επλακώσα* Θυσ.$^{2}$ 623.

**ξεκινώ,** Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Γ' 607, Ε' 200, 641, Θυσ.$^{2}$ 243, Ιντ. κρ. θεάτρ. δ' 42.

Από τον αόρ. *εξεκίνησα* του αρχ. *εκκινώ* (Ανδρ., Λεξ.). Η λ. στο Χρον. Γαλα ξ. 213 και σήμ.

**Α'** (Αμτβ.) αναχωρώ, ξεκινώ: *τα καράβια εξεκίνησαν εις το Σίγειον το πόρτον, εκεί τα έστησαν και έριξαν τα σίδερα* Πόλ. Τρωάδ. 360. **Β'** Μτβ. **1**) (Με αντικ. τη λ. *φουσσάτον*) συγκροτώ (στράτευμα) και οδηγώ σε εκστρατεία: *τούτος γουν με την γνώσιν του, με τους καλούς του λόγους φουσσάτον εξεκίνησε περίφημον Ελλήνων* Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.) 759 (Δωδώνη 8, 1979, 358). **2**) (Μεταφ.) παρακινώ, προτρέπω, παροτρύνω: *κι εμένα μ' εξεκίνησε αγάπη μια μεγάλη να οδεύγω μόνο για να βρω τ' αγγελικά τση κάλλη* Ιντ. κρ. θεάτρ. δ' 47· *και τόσο πλια αυτή η καρδιά με ξεκινά και θέλει να μάθω τι 'ναι το βαρύ κακό οπού μας μέλλει* Θυσ.$^{2}$ 151· *είντα δουλειά σε ξεκινά; είντά 'ναι η βια η τόση κι εξύπνησες κι εντύθηκες δυο ώρες να ξημερώσει;* Θυσ.$^{2}$ 243.

**ξεκισμένος,** μτχ. παθητ. παρκ., βλ. *ξεσχίζω.*

**ξεκλειδώνω.**

Από το στερ. *ξε-* και το *κλειδώνω.* Η λ. και σήμ.

Ξεκλειδώνω: *έστειλε* (ενν. *ο βιζίρης*) *κι εξεκλείδωσε τες πόρτες για να μπούνε* Τζάνε, Κρ. πόλ. $559^{15}$.

**ξεκλερονημένος,** μτχ. παθητ. παρκ., βλ. *ξεκληρονομώ.*

**ξεκλερονομώ,** βλ. *ξεκληρονομώ.*

**ξεκληρία** η· *ε ξ ε κ λ η ρ ί α.*

Από το επίθ. *ξέκληρος* και την κατάλ. *-ία.*

Καταστροφή, αφανισμός: *Είπε τους γαρ την αφορμήν διά την εξεκληρίαν* Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.) 1409 (Δωδώνη 5, 1976, 367).

**ξεκληρίζω·** *ξηκληρίζω.* — Πβ. και ά. *ξακληρίζω* και *ξακληρώ.*

Από το στερ. *ξε-*, το ουσ. *κλήρος* και την κατάλ. *-ίζω* (Ανδρ., Λεξ.). Ο τ. στην Κύπρο (Σακ., Κυπρ. Β' 685). Η λ. στο Τραγ. Αληδ. 246 και σήμ.

**Α'** (Μτβ.) στερώ από κάπ. την περιουσία του, τα αγαθά του: *Αφέντη ... θέλομε να μας δώσεις εγγυμασίαν διά λ' χιλιάδες δουκάτα ... και να πλερωθούμεν ... και αν δεν θέλει ο κοντοστάβλης, να τον ξηκληρίσεις (από τα καλά του και δος τα άλλου να γενεί εγγυτής)* Μαχ. $518^{21}$. **Β'** (Αμτβ.) χάνω τα παιδιά μου, μένω χωρίς απογόνους: *αυτή* (ενν. *η γυναίκα*) *αιτία ήτονε μάννες κι εξεκληρίσαν κι έκαμε χήρες άμετρες* Διακρούσ. $115^{19}$.



**ξεκληρονομώ·** *ξ ε κ λ ε ρ ο ν ο μ ώ,* Πεντ. Αρ. XXXII 21, XXXIII 55, Δευτ. IV 38, IX 5, XI 23, XVIII 12· μτχ. παθητ. παρκ. *ξ ε κ λ ε ρ ο ν η μ έ ν ο ς.*

Από το στερ. *ξε-* και το *κληρονομώ.* Η μτχ. από ανομοίωση αντί *ξεκλερονομημένος.*

**1α**) Αφαιρώ βίαια από κάπ. κ. που του ανήκει ως κληρονομιά· (εδώ) εκδιώκω, απομακρύνω (λαό από τη χώρα του): *να ξεκλερονομήσω έθνη από τα πρόσωπά σου και να φαρδύνω το σύνορό σου και να μη πεθυμήσει ανήρ την ηγή σου* αυτ. Έξ. XXXIV 24· *απερνάτε το Ιαρδέν προς την ηγή του Κεναάν και να ξεκλερονομήσετε όλους τους καθισμένους της ηγής... και να κλερονομήσετε την ηγή και να κάτσετε εις αυτήν* αυτ. Αρ. XXXIII 52· **β**) (συνεκδ.) αφανίζω, εξολοθρεύω: *να απολέσεις όλα τα έθνη ος ο Κύριος ο Θεός σου δίδει εσέν... 'Οτι να πεις εις την καρδιά σου: πολλά τα έθνη ετούτα από εμέν, πώς να μπορέσω να τους ξεκλερονομήσω;* αυτ. Δευτ. VII 17· *Είπεν οχτρός: να δράμω, να φτάσω ... να 'φκαιρέσω το σπαθί μου, να τους ξεκλερονομήσει το χέρι μου* αυτ. Έξ. XV 9· **γ**) (συνεκδ.) κυριεύω, κατακτώ (χώρα): *να είναι ο Εδώμ ξεκλερονημένος και να είναι ξεκλερονημένος ο Σειρ τον οχτρόν του και ο Ισραέλ κάμνει φουσσάτο* αυτ. Αρ. XXIV 18. **2**) Καταστρέφω: *όλο το δέντρο σου και τον καρπό της ηγής σου να ξεκλερονομήσει το ζελαζάλ* αυτ. Δευτ. XXVIII 42.

**ξεκληρώνω·** *ε ξ η κ λ η ρ ώ ν ω,* Ασσίζ. $187^{5}$· *ξ η κ λ η ρ ώ ν ν ω,* Ασσίζ. $186^{19,24,28,31}$, $267^{20,21}$, $438^{15}$, $439^{30}$, $455^{19}$· *ξ η κ ρ η ρ ώ ν ω,* Ασσίζ. $19^{26}$, $188^{14}$.

Από το στερ. *ξε,* το ουσ. *κλήρος* και την κατάλ. *-ώνω.* Ο τ. *ξηκληρώννω* και σήμ. στην Κύπρο (Σακ., Κυπρ. Β' 685).

**1α**) Αποκληρώνω: *Διά πόσας αφορμάς ημπορεί να ξεκληρώσει ο πατήρ τα παιδιά τους* Ασσίζ. $19^{24}$· **β**) (για τέκνα) στερώ από τους γονείς τα δικαιώματά τους στην περιουσία: *Διά πόσας αιτίας ημπορεί να ξηκληρώσουν οι υιοί τον πατέραν τους ή την μητέραν τους από πάντα όσα έχουν* Ασσίζ. $188^{12}$. **2**) Στερώ, αφαιρώ από κάπ. αγαθά που του ανήκουν, την περιουσία του: *ο θυμός του αφέντη πολομά πολλήν ζημίαν εις ρέντες, σπίτια και έτερα και άλλους εμπάζει και άλλους κατεβάζει και πολλούς ξηκληρώννει τους απού τα αγαθά τους* Μαχ. $244^{30}$. **3**) Αφαιρώ, στερώ από κάπ. εξουσία ή εδάφη που του ανήκουν με κληρονομικά δικαιώματα (πβ. και ά. *ξακληρίζω, ξακληρώ*): *θέλομε να ξηκληρώσομεν τον ρήγα από το ρηγάτον του ... και να τον εκδικήσομεν από τους εχθρούς του* Μαχ. $476^{8-9}$· *ο θείος σου ο κοντοστάβλης θέλει να κρατήσει την Λευκωσίαν διά λλόγου του και ολλίγον ολλίγον θέλει να σε ξηκληρώσει από το ρηγάτονσ σου* Μαχ. $422^{10}$. **4**) (Εδώ) ακυρώνω το δικαίωμα εξουσίας ενός άρχοντα σε υπήκοό του: *θέλω να ποίσω καλόν διά την ψυχήν μου και ξηκληρώννω τον αφέντην μου τον ρήγαν με το τουέριν μου και ας το πάρει εις τον ορισμόν του* Μαχ. $248^{8}$.

**ξεκλίνω,** Χριστ. διδασκ. 181, 247, 444, 454.

Από τον αόρ. *εξέκλινα* του αρχ. *εκκλίνω* (Ανδρ., Λεξ.). Η λ. στο Τραπεζούντιος, Νομοκ. 384, 388, 512, 520, κ.α.

**I** (Ενεργ.) παρεκκλίνω, λοξοδρομώ· (εδώ μεταφ.): *αγαπούσι τον αληθινόν Θεόν αντάμα και τον πλησίον τους δεν ξεκλίνοντες ούτε δεξιά ούτε ζερβά* αυτ. 126. **II** (Μέσ.) παρασύρομαι, παρεκτρέπομαι: *εύκολα ξεκλίνομαι εις έχθρητα* αυτ. 178· *όσα είναι σιμά εις τον Θεόν μισητά και βαρετά έργα, να μην ξεκλινόμεσθε εις αυτά* αυτ. 320.

**ξεκόβω,** Θησ. Δ' [$51^{3}$], ΙΒ' [$14^{6}$]· μτχ. παθητ. παρκ. *ε ξ ε κ ο μ μ έ ν ο ς,* Θησ. ΙΑ' [$66^{4}$], 'Ανθ. χαρ. $299^{4}$.

Από τον αόρ. *εξέκοψα* του αρχ. *εκκόπτω* (Ανδρ., Λεξ.). Η μτχ. παθητ. παρκ. στο Du

Cange (λ. *ξεκομένος*). Τ. *ξεκόβγω* στο Somav. Η λ. στο Τραπεζούντιος, Νομοκ. 603 και σήμ.

**Ι** Ενεργ. **Α'** (Μτβ.) αποχωρίζω κ. από το σύνολο που ανήκει και το στρέφω σε άλλη κατεύθυνση· (εδώ για πλοίο): *Κάτεργο έν εξέκοψαν να πάγει να το πιάσει, μα κείνο ήτονε μακρά κι έφυγε* Τζάνε, Κρ. πόλ. 213[11]. **Β'** (Αμτβ.) απομακρύνομαι από το σύνολο στο οποίο ανήκω· (εδώ για αίγα που έχει αποκοπεί από το κοπάδι· βλ. και Κριαράς [Πανώρ. σ. 263] και Ξανθ., Μελετ. 382): *Τάχα και να κατέβηκε εδώ στη βρύση κάτω η γαίγα που μου ξέκοψε κι έφυγ' εκ το μητάτο;* Πανώρ. Γ' 266. **ΙΙ** (Μέσ.) διακρίνομαι, ξεχωρίζω· (εδώ) βγαίνω πρώτος: *'Ησαν τα μήλα τα 'μορφα της άγριας Αθαλάντες, οπού 'τον στο πηλάλημα πολλάκις ξεκομμένη* Θησ. Ζ' [67[6]].

Η μτχ. παθητ. παρκ. ως επίθ. = εξαιρετικός, ξεχωριστός, που υπερέχει σε σχέση με άλλα άτομα ή πράγματα **α**) (προκ. για ομορφιά): *Μέσα εις τες αρχόντισσες κι όλες τες κορασίδες οπού ευρισκόντησαν εκεί, μια ήτο εξεκομμένη, οπού τες εμορφότερες απέρνα εις τα κάλλη* Θησ. (Foll.) Ι 137· *Εβλέποντα την εμορφίαν που 'χε την ξεκομμένη, όμοια την επαρόμοιασε ωσάν και την Ελένη* Θησ. ΙΒ' [67[7]]· **β**) (προκ. για γενναιότητα): *ηφέραν έμπροσθέν του τον Παλαμόνε τον Θηβιόν και τον καλόν Αρκίταν κι εγνώρισέν τους αληθώς ότ' είναι ξεκομμένοι και εις το ήθος έδειχναν απόκοτης καρδίας* Θησ. Β' [96[4]]· *ήλθαμεν εις βοήθεια του με άνδρες ξεκομμένους* Θησ. Β' [87[8]]· (εδώ ως επίθ. του 'Αρη): *Ας είσαι μάρτυρας λοιπόν, ω 'Αρη ξεκομμένε* Θησ. (Foll.) Ι 3· **γ**) (προκ. για αγάπη): *τότε ο ρήγας ως είδεν τέτοιαν εξεκομμένην αγάπην οπού είχεν εις περί του άλλου και εσυμπάθησέν της τον θάνατον* 'Ανθ. χαρ. 299[2].

**ξεκοιλιάζω,** Διακρούσ. 68[27], 90[14].

Από τον αόρ. *εξεκοιλίασα* του *εκκοιλιάζω* (Ανδρ., Λεξ.). Διάφ. τ. ιδιωμ. (Λουκά, Γλωσσάρ. 338, λ. *ξηκοιλιάζω*, Φαρμακ., Γλωσσάρ. 187, λ. *ξητζοιλιάζω* και Ξεινού Κ., Γλωσσάρ. 'Ιμβρου 118, λ. *ξιγκ'λιάζου*). Η λ. στο Somav. και σήμ.

**1**) Τρυπώ την κοιλιά κάπ. με αποτέλεσμα να βγουν τα εντόσθιά του έξω, τραυματίζω θανάσιμα στην κοιλιά, σκοτώνω: *Οι κάμποι εγεμίσασιν κορμιά νεκρά, κομμένα, κι άλλα 'τον δίχως κεφαλές κι άλλα ξεκοιλιασμένα* Τζάνε, Κρ. πόλ. 286[24]· *Εμένα η ψη μου με βαστά να μπω σ' ένα φουσσάτο* (παραλ. 1 στ.) *να κόψω χίλιες κεφαλές, μέλη να τεταρτιάσω, πόδια και χέρια να πετώ, κορμιά να ξεκοιλιάσω* Στάθ. (Martini) Γ' 218· *Χύνεται χοίρος απεκεί αψύς... κρούει τον λεοντόπαρδον και εξεκοίλιασέν τον* Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 1054. **2**) Αφαιρώ με βία σπλάχνο τρυπώντας την κοιλιακή χώρα: *'Ορα την άσπονδον μήνιν των Ελλήνων εις τους Τρώας, ότι και τας μήτρας των εγγαστρωμένων γυναικών τας εξεκοιλιάζαν και έρριπταν εν τη γη* Ερμον. Χ μετά στ. 269. **3**) (Σε ιδιάζ. χρ. προκ. για την τιμωρία των γαστριμάργων στην κόλαση): *Θα κείτονται γαστρίμαργοι και να τους ξεκοιλιάζουν και να θυμούνται την ζωήν περίσσα να λιμάζουν* Τζάνε, Κατάν. 421.

**ξεκοκκαλιασμένος,** μτχ. επίθ., Αλφ. (Μπουμπ.) ΙΙ 42.

Η μτχ. παθητ. παρκ. του *ξεκοκκαλιάζω*, που απ. και σήμ. με άλλες σημασ.

(Προκ. για νεκρό) που έχουν απογυμνωθεί τα κόκκαλά του από τις σάρκες: *Φόβος είναι να ιδεί τινάς κανέν' αποθαμένον, ασούσσουμον και ανέγνωρον και ξεκοκκαλιασμένον* (Πβ. και ά. *ξεκοκκαλίζω*) Αλφ. 15[42].

**ξεκοκκαλίζω.**

Από το στερ. *ξε-*, το ουσ. *κόκκαλο* και την κατάλ. *-ίζω* (Χατζιδ., Γλωσσ. έρ. Β' 389



και 169 = Αθ. 26, 1914, ΛΑ 19). Με άλλη σημασ. τ. *ξηκοκκαλίζω* στο Meursius (λ. *ξηκοκκαλίζειν*) και η λ. στο Du Cange (λ. *ξεκοκαλίζειν*). Η λ. και σήμ.

Αφαιρώ τα κόκκαλα από το κρέας· (συνεκδ.) τρώω (με βουλιμία) το κρέας ώσπου να μείνουν μόνον τα κόκκαλα: *μια ματζέταν όμορφη παλιά να βρεις να σφάξεις* (παραλ. 1 στ.) *να την ξεκοκκαλίσομε στ' ογούι των οχουθρώ μας* Φορτουν. (Vinc.) Β' 318.

Η μτχ. παθητ. παρκ. ως επίθ. = που έχουν απογυμνωθεί τα κόκκαλά του από τις σάρκες· (εδώ προκ. για το Χάρο) σκελετωμένος: *Ποιος είν' τό βλέπω και έρχεται μαύρος, σκοτεινιασμένος, ασούσσουμος και ανέγνωρος και ξεκοκκαλισμένος;* (Πβ. και ά. *ξεκοκκαλιασμένος*) Π.Ν. Διαθ. φ. 244α 2.

**ξεκοκκίζω.**

Από τον αόρ. του αρχ. *εκκοκκίζω* (Πβ. σημερ. *ξεκουκκίζω*, Χατζιδ., Γλωσσ. έρ. Β' 174, 390). Η λ. και σήμ. στην Κύπρο (Σακ., Κυπρ. Β' 681, λ. *ξεκοκκονίζω*).

Αφαιρώ, αποσπώ κουκκούτσια ή σπόρους από καρπούς· (εδώ μεταφ. προκ. για βερτόνι) εκτοξεύω: *του πόθου το βερτόνι εξεκοκκίστη και μ' άμετρην γλυκότην μου πέρασε την δόλια την καρδιά μου* Πιστ. βοσκ. ΙΙ 1, 294.

**ξεκοκκινίζω, (Ι),** Πιστ. βοσκ. ΙΙΙ 5, 13, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 2086, Σουμμ., Παστ. φίδ. Α' [1238], Β' [616].

Από το επιτ. *ξε-* και το *κοκκινίζω*. Για τη λ. βλ. και Κριαρ., ΕΕΦΣΠΘ 8, 1960, 237= Κριαρ., Μεσαιων. μελετ. Α' 615. Τ. *ξηκοκκινιάζω* στο Meursius (λ. *ξηκοκκηνιάζειν*) και τ. *ξεκοκκινιάζω* στο Du Cange (λ. *ξεκοκκινιάζειν*) και το Somav. Η λ. στο Βλάχ. και σήμ. στην Κρήτη (Βλ. Κριαρ., ό.π.).

**α**) Γίνομαι κατακόκκινος, κοκκινίζω πολύ: *'Ολος εξεκοκκίνισε (ενν. ο βασιλιός) κι εφαίνετό σου ερίχνα χίλιες φωτιές τ' αμμάτια του* Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Ε' 95· *εντράπηκεν ο Κρητικός, άφτει, ξεκοκκινίζει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 1891· **β**) (μεταφ.): *η καρδιά μου ξεκοκκινίζει απ' τη ντροπή* Φορτουν. (Vinc.) Αφ. 36.

**ξεκοκκινίζω, (ΙΙ),** Θεματογραφία 10 (αν δεν πρόκειται για το *ξεκοκκινίζω Ι*).

Από το στερ. *ξε-* και το *κοκκινίζω*. Για τη λ. βλ. και Κριαρ., ΕΕΦΣΠΘ 8, 1960, 237= Κριαρ., Μεσαιων. μελετ. Α' 615. Η λ. και σήμ.

Χάνω το κόκκινο χρώμα που είχα, γίνομαι χλομός: *εξεκοκκίνισα κι εχλόμιανα την ώραν* Θησ. Ι' [75[5]].

**ξεκολλημός** ο, Ιστ. Βλαχ. 2092.

Από το *ξεκολλώ* και την κατάλ. *-μός*.

Το να ξεκολλά κανείς από κ.· φρ. *δεν έχω ξεκολλημόν* = δεν μπορώ να ξεκολλήσω (Η φρ. και σήμ. μεταφ.): *Η μέθη είναι ωσάν ιξός οπού κολλά και σέρνει και δεν έχει ξεκολλημόν κείνος οπού την φέρνει* Περί μεθύσου 46.

**ξεκολλώ·** ξ η κ ο λ λ ώ.

Από το στερ. *ξε-* και το *κολλώ*. Ο τ. και σήμ. στην Κύπρο (Σακ., Κυπρ. Β' 686). Η λ. στο Βλάχ. και σήμ.

**Ι** Ενεργ. **1**) (Μτβ.) αποκολλώ κ.· (εδώ) αποσπώ με βίαιο τρόπο: *Χέρια και πόδια γδέρνουσι (ενν. τα θεριά), τα νεύρα ξεκολλούσι κι οι φλέβες αίμα τρέχουσι, τα κόκκαλά του (ενν. του Ιούδα) σπούσι* Τζάνε, Κατάν. 319. **2**) (Αμτβ.) αποκολλώμαι, αποσπώμαι

από κ. με το οποίο είμαι κολλημένος· (εδώ σε μεταφ.): *Λίγα κι εσύ κατέχεις* (ενν. *γράμματα*), *λίγα, καημένε· τα βαστάς με πίσσα κολλημένα και πότε λίγο ξεκολλού και πέφτει σου ένα ένα* Στάθ. (Martini) Β′ 142. **II** (Μέσ., μτβ.) (μεταφ.) απομακρύνομαι από κάπ., αποχωρίζομαι, εγκαταλείπω κάπ.: *Μέραν 'δέ νύχτα δεν μου ξηκολλάται* (ενν. *τ'αδόνιν*), *ουδ' αντάν να πετάσει ξωμακρίζει* Κυπρ. ερωτ. $24^{13}$.

**ξεκομμένα,** επίρρ., Θησ. (Schmitt) 338 VII 131.

Ο πληθ. ουδ. της μτχ. παθητ. παρκ. *ξεκομμένος* (βλ. και ά. *ξεκόβω* σημασιολ.) ως επίρρ. Η λ. στο Du Cange (λ. *ξεκομένος*) και σήμ. με άλλες σημασ. (Δημητράκ.).

**1**) Εξαιρετικά, ξεχωριστά: *ουδέ από γείτονες τινές φόβον είχε* (ενν. *η Ιππόλυτα*) *κανένα, τόσο θαρρεί εις την δύναμιν οπού 'χε ξεκομμένα* Θησ. (Foll.) I 10. **2**) Με ξεχωριστή επιμέλεια και τέχνη: *Τότε απ' άνθη αρίθμητα, στεφάνια 'ροπλεμένα, τον πάτον γαρ τον δεύτερον αξιώσαν ξεκομμένα* Θησ. ΙΑ′ [$27^{8}$]. **3**) Με ξεχωριστή γενναιότητα, πολύ γενναία: *πώς επήγεν εις αυτούς Θησέος ανδρειωμένα και πώς τους επολέμησε ως άνδρας ξεκομμένα* Θησ. Πρόλ. 177· *όλοι πολεμήσετε ως άνδρες ξεκομμένα* Θησ. Ζ′ [$138^{8}$].

**ξεκοπιάζω.**

Από το στερ. *ξε-* και το *κοπιάζω*.

Ξεκουράζομαι: *σινιόρ Μερκούριε, στο σπίτι μου καλώ σε, να αριστήσεις μετ' εμού και να ξεκοπιάσεις κι είτα να βγεις εις τους εχθρούς κι άλλους σκλάβους να πιάσεις* Κορων., Μπούας 116.

**ξεκορδώνω.**

Από το στερ. *ξε-* και το *κορδώνω*.

Χαλαρώνω χορδή (μουσικού οργάνου ή τόξου): *το δοξάριν και την λύραν ξεκορδώνομεν διά να ηπορέσομεν* (μήπως *ημπορέσομεν*; βλ. λ. *ημπορώ*) *πάλιν να τα κορδώσομεν* Σοφιαν. Παιδαγ. 281.

**ξεκουμπίζω·** αόρ. *ε ξ η κ ο ύ μ π ι σ α,* Πηγά, Χρυσοπ. 184(40).

Πιθ. από τον αόρ. *εξεκόμισα* του αρχ. *εκκομίζω* (Ανδρ., Λεξ.). Η λ. στα Κυπρ. άσμ. $11^{114}$, στο Βλάχ. με άλλη σημασ. και στο Somav. Διάφ. τ. της λ. σήμ. σε ιδιώμ. (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Ϛ′ 163, λ. *ξεκοbίζομαι*, Μουσαίου, Βατταρισμοί 96, λ. *ξηκουμπίννου* και Κουκ., Αθ. 56, 1952, 313). Το μέσ. και σήμ. κοιν.

**I** Ενεργ. **1α**) Εκδιώκω, καταδιώκω, απομακρύνω βίαια· (εδώ σε ιδιάζ. χρ.): *Αμ' η ευχή σου, άγιε, δεν τονε θέλ' αφήσει* (ενν. *το σουλτάν Μουράτ*), *καθώς όλοι τ'ολπίζομεν να τονε ξεκουμπίσει* Καβαλίστας 90· **β**) (μεταφ.) απομακρύνω κ., κάνω να χαθεί, να πάψει να ισχύει: *Ακούεις χαλασμόν τόν παθαίνει η έρημη γυναίκα; Χαλάται από απόλαυσιν παραδείσου εις λύπες πολλές και στεναγμούς και από ισοκληρίας κυριότητα εις δουλείαν του ανδρός, το οποίον εξηκούμπισε τῃ αβουλίᾳ από την κυριότητα και δεσποτεία και της κτήσεως του παραδείσου* Πηγά, Χρυσοπ. 184(40). **2α**) Αφανίζω· (εδώ) σκοτώνω: *εκεί απού επεριπάτει* (ενν. *ο Ιωάννης Μαρίας*) *σιμά της θαλάσσης εβάλθηκε να τονε ξεκουμπίσει* (ενν. *ο μισόκαλος και ανθρωποκτόνος διάβολος*) ... *και ρίκτουσίν τονε κάτω από τα τείχη* Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 460· **β**) (μεταφ.) εξοντώνω (ηθικά), καταστρέφω: *σωρεύουσιν τα ξύλα των συκοφαντιών, βάλλουσι και την φωτιάν αποκάτω, το πυρ εκείνο και εκείνον τον αντίθεον ζήλον και φθόνον ή και την επιθυμίαν της κενής δόξης, διά την οποίαν ο ένας ξεκουμπίζει τον άλλον* Πηγά, Χρυσοπ. 96(4)· *του εκακοφαινότανε* (ενν. *του πρεβεδούρου*)



*να στρέψει τα άσπρα οπίσω, τα οποία τον εξεκούμπισαν και του επήραν την τιμήν του* Σουμμ., Ρεμπελ. 168. **II** (Μέσ.) τσακίζομαι από πέσιμο (Για τη σημασ. πβ. Βλάχ. στη λ., καθώς και λ. *ξεκουμπισμένος*): *Εκείνος οπού κάθεται σε υψηλότερον θρονίον κινδυνεύει να πέσει κάτω και να ξεκουμπιστεί* Μπερτόλδος 9.

**ξεκουμπισμός** ο.

Από τον αόρ. του *ξεκουμπίζω* και την κατάλ. *-μός*.

Καταστροφή, αφανισμός: *ετούτο διά να τους φέρει ο διάβολος εις ξεκουμπισμό, ως το επάθανε κιόλας αυτοί οι πρώτοι* Σουμμ., Ρεμπελ. 182.

**ξεκουνώ,** Ακ. Αθ. Δημ. τραγ. Α′ 42 Αδ $1^{8}$.

Από το επιτ. *ξε-* και το *κουνώ*. Η λ. σε ακριτικό τραγ. (Rosenthal - Kamarinea, Πρακτ. Β′ Κυπρ. Σ 3, 1987, 481) και στο Βλάχ.

**Α′** (Μτβ.) κουνώ κ. από τη θέση του, το κάνω να μετατοπιστεί: *την τέμπλα θα μπήξω παρακάτου, φόρσι θα το σαλέψω* (ενν. *το χαράκι*) ... (παραλ. 1 στ.). *Τώρα και από την άλλην θε να το ξεκουνήσω* Πιστ. βοσκ. III 9, 57· *μ' αγάπην θυμωμένην του κόσμου όλην την κτίσην μπορεί να ξεκουνήσει* (ενν. *ο Μιρτίνος*) *και όχι χαράκι ένα σαν ετούτο* Πιστ. βοσκ. IV 1, 69. **Β′** (Αμτβ.) φεύγω από τη θέση μου, μετατοπίζομαι (εδώ με βίαιο τρόπο): *δυο δόντια τού βγήκασι και τ' άλλα εξεκουνήσα, την κονταρά τα μέλη του όλα την εγροικήσα* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β′ 1811.

**ξεκουπρινιάζω·** μτχ. παθητ. παρκ. *ξ ε κ ο υ π ρ ι σ μ έ ν ο ς,* Πεντ. Δευτ. XXI 6· *ξ ε κ ο υ φ ρ ι ν ι ά ζ ω,* αυτ. 'Εξ. XIII 13.

Από το στερ. *ξε-*, το ουσ. *κούπρινας* (βλ. ά.) και την κατάλ. *-ιάζω*. Η μτχ. πιθ. με ανομοιωτική αποβολή (αν δεν πρόκειται για προϊόν γλωσσικού βιασμού). Ο τ. με β′ συνθ. τον τ. *κούφρινας*.

Συντρίβω, τσακίζω τον τράχηλο (εδώ ζώου· για τη σημασ. βλ. και Hesseling [Πεντ. σ. 435]· πιθ. και η σημασ. «σφάζω»): *άνοιγμα γάδουρου να ξαγοράσεις με πρόβατο και αν δεν ξαγοράσεις και να το ξεκουφρινιάσεις* αυτ. 'Εξ. XXXIV 20· *να κατεβάσουν οι γέροντες του κάστρου εκείνου το μουσκάρι προς ποταμό δυνατόν ος δε δουλεύγεται εις αυτόν και δε σπείρνεται και να ξεκουπρινιάσουν εκεί το μουσκάρι* αυτ. Δευτ. XXI 4.

**ξεκουπρισμένος,** μτχ., βλ. *ξεκουπρινιάζω*.

**ξεκουράζω,** Πιστ. βοσκ. V 1, 65, Διγ. 'Ανδρ. $370^{14}$, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β′ 1422, Δ′ 1235, Ε′ 38, Σουμμ., Παστ. φίδ. Ε′ [51], Τζάνε, Κρ. πόλ. $219^{5}$, $221^{1}$, $234^{3}$, $245^{6}$, $265^{25,29}$, $266^{4}$, $533^{22}$, $545^{12}$.

Από το στερ. *ξε-* και το *κουράζω*. Η λ. και σήμ.

**I** (Ενεργ.) ξεκουράζω, αναπαύω: *μετά σου πορπατώντας τόσην στράτα μπορώ τα κουρασμένα μου τα μέλη να ξεκουράσω* Πιστ. βοσκ. V 1, 72. **II** Μέσ. **1**) Ξεκουράζομαι, ξαποσταίνω: *Κι ο κόντες Μάρκος ήλεγε όλοι ν' αναπαγούσι, να βάλου κάτω τ' άρματα και να ξεκουραστούσι* Τζάνε, Κρ. πόλ. $359^{4}$. **2**) (Μεταφ.) ησυχάζω, ανακουφίζομαι, αναπαύομαι: *Και μεταταύτα και αυτός, απής εξεκουράστην από τα τόσα βάσανα, 'κ τους κόπους αναπαύτην* Παλαμήδ., Βοηβ. 1091· *στη βάρκα τον εβάλανε κι ελάμνανε να σώσει στη Σούδα να ξεκουραστεί απού τα βάσανά του* Τζάνε, Κρ. πόλ. $430^{23}$.

**ξεκούρασις -ση** η, Σουμμ., Παστ. φίδ. Β′ [685], Δ′ [118].

Από τον αόρ. του *ξεκουράζω*. Η λ. στο Κομνηνού, Προσκυν. 39 και σήμ.

**α**) Ξεκούραση, ανάπαυση: *θέλω μοναχάς να βρω στα κουρασμένα τα μέλη μου ξεκούρασιν κι ανασασμόν καμπόσο* Σουμμ., Παστ. φίδ. Ε' [57]· **β**) (μεταφ. προκ. για το λογισμό): *παντοτινή Παράδεισος* (ενν. *τούτοι οι τόποι*) *πάσα λογής αθρώπου, ξεκούραση του λογισμού κι ανάπαψη του κόπου* Ερωφ. Ιντ. α' 76.

**ξεκουρβουλώνω**· μτχ. παθητ. παρκ. *ε ξ ε κ ο υ ρ β ο υ λ ω μ έ ν ο ς.*

Από το στερ. *ξε-*, το ουσ. *κουρβούλα, κουρβούλι* ή *κούρβουλον* (βλ. ά.) και την κατάλ. *-ώνω*. Τ. *ξεκουρμουλώνω* στην Κρήτη (Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ.). Μέσ. *ξηκουρβουλίζομαι* με άλλη σημασ. στην Κύπρο (Λουκά, Γλωσσάρ. 338). Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Τσιτσέλη, Γλωσσάρ. Κεφαλλ. 279, λ. *ξεκουρβουλόνω* και Λάζαρης, Λευκαδ. 123, λ. *ξεκουρβ(ου)λώνω*· βλ. και Δημητράκ.).

Ξεριζώνω ή κόβω τους κορμούς των κλημάτων ενός αμπελιού (Βλ. και Eideneier [Σπανός σ. 294]) · (εδώ μέσ. για αμπέλι) γίνομαι, καταντώ όλο κούρβουλα· ξεραίνομαι, ρημάζω (οπότε το *ξε-* πιθ. επιτ.): *ανωγοκάτωγον αμπέλιν εις την ανατολήν και έτερον εξεκουρβουλωμένον εις την δύσιν* Σπανός (Eideneier) Β 126.

**ξεκουρκουμώνω**· *? ξ ε κ ο υ ρ κ ο μ ώ ν ω.*

Από το στερ. *ξε-* και το *κουρκουμώνω*.

Βγάζω το χαλινάρι, το φίμωτρο· (συνεκδ.) ξεσαμαρώνω, ξεφορτώνω: *ήρτεν ο ανήρ εις το σπίτι και εξεκουρκόμωσεν τα καμήλια και έδωσεν άχερο και ταγή τα καμήλια* Πεντ. Γέν. XXIV 32.

**ξεκουρσεύω, (I)**· *ξ ε γ κ ρ ο υ σ ε ύ ω· ξ ε κ ρ ο υ σ ε ύ γ ω.*

Από το στερ. *ξε-* και το *κουρσεύω*. Ο τ. πιθ. με επίδρ. του *εξαγκουσεύω* (Βλ. Vincent [Φορτουν. σ. 234]).

**α**) Σώζω, γλυτώνω: *μας εξεγκρούσεψε* (ενν. *τσ' αγάπης η θεά*) *και άβλαβα επέρασέ μας τόση μεγάλη θάλασσα και ως εδεπά έφερέ μας* Φορτουν. (Vinc.) Ιντ. γ' 51· **β**) (προκ. για πνευματική σωτηρία): *Η χάρη σου, μητέρα μας, να μασε ξεκρουσεύγει κι εις την οδό την αγαθή πάντα να μας οδεύγει* Π.Ν. Διαθ. φ. 336α 13.

**ξεκουρσεύω, (II)**· *ξ ε γ κ ο υ ρ σ ε ύ ω· να τηνε ξεγκουρσεύσει,* Βυζ. Ιλιάδ. 557, εσφαλμ. γρ. αντί *ξεγκουσεύσει*· διορθώσ. κατά το χφ.

**ξεκουτρουκίζω.**

Από το στερ. *ξε-*, το ουσ. *κούτρικας* (για το οποίο βλ. Βλάχ., Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Β' 514-5 και Τσουδερ., Ορολογ. 95 και 131) και την κατάλ. *-ίζω* (Βλ. Δετοράκης, Κρητολ. 8, 1979, 128). Η λ. στο Βλάχ. και σήμ. ιδιωμ. (Δετοράκης, ό.π.).

Σπάζω τον αυχένα κάπ.· (εδώ) κάνω κάποιον να σπάσει τον αυχένα του (Για τη σημασ. βλ. Δετοράκης, ό.π.· βλ. επίσης και Μανούσ., Κρ. Χρ. 8, 1954, 299): *εσένα εις νετσεσάριο εκαταγκρέμνισέ σε και τα νεφρά σου εσόσπασες κι εξεκουτρούκισέ σε* Στάθ. (Martini) Γ' 250.

**ξεκουτρούκισμα** το.

Από τον αόρ. του *ξεκουτρουκίζω* και την κατάλ. *-μα*. Λ. *ξεκουτρουκισμός* στο Βλάχ.

Σπάσιμο του αυχένα· φρ. *πάγω εις τα ξεκουτρουκίσματα* = (υβριστ.) φεύγω, ξεκουμπίζομαι, «γκρεμοτσακίζομαι» (πβ. σημερ. *στα τσακίδια!*): ΦΟΛΑΣ: *Πετρούτσο, πού 'ναι ο Δάσκαλος;* ΠΕΤΡΟΥΤΣΟΣ: *Πάγει στον κακό χρόνο κι εις τα ξεκουτρουκίσματα* Στάθ. (Martini) Β' 186.



**ξεκουφαίνω.**

Από το επιτ. *ξε-* και το *κουφαίνω*. Πβ. λ. *ξεκουφίζω* στο Βλάχ. Η λ. και σήμ.

**I** (Ενεργ.· εδώ αμτβ.) (για πρόσωπο) καταπονείται η ακοή μου από ισχυρό θόρυβο και (συνεκδ. για τόπο) αντιλαλώ, αντηχώ: *'Πού τας βροντάς και αστραπάς τες τόσες που εβγαίναν βουνά, λαγκάδια, άνθρωποι εκεί εξεκουφαίναν* Διακρούσ. $89^2$. **II** (Μέσ. μεταφ.) κωφεύω, αδιαφορώ, δεν απαντώ (εδώ γραπτώς) σε κάπ.: *'Εχει γουν και μίαν και δύο φορές οπού έγραψε προς ημάς... και ημείς εξεκουφαθήκαμεν διά την αιτίαν οπού είπα* Ευγ. Ιωαννουλ., Επιστ. $72^{11}$ (Ελλην. 8, 1935, 279).

**ξεκουφρινιάζω,** βλ. *ξεκουπρινιάζω.*

**ξεκουφώνω.**

Πλασματικός σχηματ. αναλογ. με ρ. σε *-ώνω* αντί του *ξεκουφαίνω*.

Κουφαίνω κάπ. εντελώς· (εδώ μεταφ.) ενοχλώ, ζαλίζω κάπ. υπερβολικά με τις φωνές ή τα λόγια μου (πβ. σημερ. «παίρνω τ' αφτιά κάπ.»): *'Ομως μην στέκεσαι πλέον να με ξεκουφώνεις, διατί όσον περισσότερον παρακαλείς, ρίχνεις μάταια τα λόγια σου* Μπερτόλδος 72.

**ξεκρεμώ ή ξεκρεμάζω, (I)** (αόρ. *εξεκρέμασε, εξεκρεμάσαν*).

Από το στερ. *ξε-* και το *κρεμώ* ή *κρεμάζω*. Τ. *εξεκρεμάζω* στο Χρον. Γαλαξ. 194. Η λ. στο Somav. (λ. *ξεκρεμάζω*) και σήμ.

Κατεβάζω κ. κρεμασμένο, ξεκρεμώ· αποκαθηλώνω: *οι άνθρωποι των Ιάβων ήβλεπαν τούτες τες δύο κεφαλές οπού ήσανε κρεμασμένες και ήλθαν τινές και εξεκρεμάσαν τες και εχώσαν τες εκεί εις τους Ιάβους της Γαλαάδ* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. $193^r$· *και έτσι του το έδωσεν και εξεκρέμασέ το* (ενν. *το σώμα*) *από τον σταυρόν* αυτ. φ. $288^v$.

**ξεκρεμώ ή ξεκρεμάζω, (II)** (αόρ. *εξεκρεμάστην*).

Από το επιτ. *ξε-* και το *κρεμώ* ή *κρεμάζω*. Βλ. και αρχ. *εκκρέμαμαι* (L-S).

(Μέσ.· μεταφ.) εξαρτώμαι ψυχικά από κ. (Βλ. και ά. *κρεμώ* ΙΑ' $2β^1$): *Είπα του και εβγάνει το, ήτον ως δακτυλίδιν, αυτόφυτον, αυτοκάματον, κόκκινον ως η φλόγα· είδα το, εξεκρεμάστην, την χρόαν του εθαύμασά την, βάνω το εις το δακτύλιν μου και ευθύς απενεκρώθην* Λίβ. Ρ 1097.

**ξεκρουσεύγω,** βλ. *ξεκουρσεύω, I.*

**ξεκωλωμένος,** μτχ. επίθ.

Η μτχ. παθητ. παρκ. του *ξεκωλώνω*, που απ. στο Βλάχ. και σήμ. με διάφ. σημασ., ως επίθ. Η λ. στο Du Cange (λ. *ξεκολωμένος*), στο Somav. και σήμ.

(Εδώ στο θηλ.) διεφθαρμένη ηθικά (Για τη σημασ. πβ. και Somav., λ. *ξεκωλωμένη* και Μινώτου, Λαογρ. 11, 1934-7, 420 σημ. 4): *Μ' απομονή τυχαίνει σου να 'χεις, κοιλιά καημένη, να πα γυρεύγεις μιαν πορδού, μια γρα ξεκωλωμένη* Φορτουν. (Vinc.) Α' 323.

**ξελαβωματιά** η· *ξ ε ρ α β ω μ α τ ι ά.*

Από το επιτ. *ξε-* και το ουσ. *λαβωματιά*.

Χτύπημα, μώλωπας (Βλ. και Hesseling [Πεντ. σ. 435, λ. *ξεραβωματιά*]): *αφηκριστείτε το λάλημά μου, ότι ανήρ εσκότωσα εις το συντριμμά μου και παιδί εις την ξεραβω-*

*ματιά μου* Πεντ. Γέν. IV 23· *καημάδα κατωθιό καημάδα, σκίσμα κατωθιό σκίσμα, ξεραβωματιά κατωθιό ξεραβωματιά* αυτ. 'Εξ. XXI 25.

**ξελαγιάζω·** (αόρ. *ε ξ ε λ ε γ ι ά σ α ν*).

Από το στερ. *ξε-* και το *λαγιάζω* (Βλ. Ξανθ., BZ 16, 1907, 474 = Ξανθ., Μελετ. 147-8, ά. *λαγιάζω*, ετυμολ., Κονομής, Κρ. Χρ. 7, 1953, 158-9 και Δημητράκ., λ. *λαγιάζω*)· βλ. ωστόσο και Ανδρ., Λεξ. και Χατζιδ., ΜΝΕ Α' 236. Η λ. σε κείμ. του 18. αι. (Σφυρ., Πληρώμ. 51) και σήμ. ιδιωμ. (Χατζιδ., ό.π., Ξανθ., ό.π., Μιχαηλ. - Νουάρ., Λεξ. 283 και Γλωσσάρ. Λέσβ. 413).

Παρακινώ, ξεσηκώνω: *ανθρώποι απέξω ήρθανε και μας εξελεγιάσαν· λέσι μας: «Βγάτε γρήγορα να δείτε τι μυρίζει»* Διήγ. ωραιότ. 588.

**ξελαιμίζω.**

Από το στερ. *ξε-*, το ουσ. *λαιμός* και την κατάλ. *-ίζω*. Η λ. στο Βλάχ. (λ. *ξελεμίζω*) και το Somav.

Κόβω το λαιμό κάπ., σφάζω: *Να κόψουσι τα πόδια του* (ενν. *του γαδάρου*), *να τονε ξελαιμίσουν, να τονε σκίσουν στην κοιλιά, να τον παραγεμίσουν, να τονε κάμουσι ψητόν και τότε να καθίσουν* Γαδ. διήγ. 431.

**ξέλαμπρος,** επίθ., Θησ. Δ' [$53^{2}$], ΙΑ' [$46^{3}$]· *ε ξ έ λ α μ π ρ ο ς,* Θησ. ΙΒ' [$49^{4}$], Θησ. (Foll.) I 129. — Βλ. και ά. *έκλαμπρος*.

Από το μτγν. επίθ. *έκλαμπρος* (Για τη σύνθ. του επιθ. με το επιτ. *ξε-* βλ. Χατζιδ., Αθ. 26, 1914, ΛΑ 35). Τ. *ξήλαμπρος* και *ξώλαμπρος* στην Κύπρο (Λουκά, Γλωσσάρ. 339). Η λ. ιδιωμ. (Χατζιδ., ό.π.).

**1**) Εξαιρετικά λαμπερός, αστραφτερός: *τα μαλλιά ολόξανθα σε στέμμαν αποκάτω, μακριά πολλά κι εφαίνονταν ως ξέλαμπρον χρυσάφι* Θησ. ΙΒ' [$53^{6}$]· *έλαμπεν* (ενν. *η παράδεισος*) *ως τ' ατίμητον και ξέλαμπρον λιθάρι* Πικατ. 563. **2**) (Με το ουσ. *λαμπρόν*) δυνατός, φλογισμένος: *Ετούτη ήλθε με μανιά την χήτη ξαγριωμένη* (παραλ. 3 στ.) *η όποι'απέ το* (έκδ. *τον*· διορθώσ.) *ξέλαμπρον λαμπρόν, απέ το τειάφι οπὄβγαινε 'κ το στόμα της μετά μεγάλον βρόμον* Θησ. (Schmitt) IX 5 κε. **3**) (Προκ. για άρματα) πολύ γυαλιστερός, αστραφτερός: *Οι δυο καλά ορθώθησαν και εις καιρόν ολίγον απ' άρματα εξέλαμπρα, όλα δοκιμασμένα κι από φαριά πανέμορφα, άγρια του πολέμου* Θησ. Ϛ' [$12^{2}$]. **4**) (Προκ. για στολή) πολυτελής, αστραφτερός, πολύ ωραίος: *Απ' αύτην* (ενν. *την άμαξαν*) *εξεπέζευσεν κι εις τον ναόν σεβαίνει* (ενν. *ο Θησέος*), *στολήν πολλά εξέλαμπρη απάνου του φορένει* Θησ. Β' [$93^{8}$]. **5**) (Μεταφ.) λαμπρός, περίφημος: *μας παρεκάλεσε βουβά να μη απομείνουν τα ξέλαμπρα καμώματα κι η εμορφογραφία, Θησέον να το λέγουσι και γάμους της Εμίλιας* Θησ. ΙΒ' [$90^{3}$]. **6α**) (Προκ. για άνθρωπο) εξαιρετικός· που αστράφτει, που ακτινοβολεί από ομορφιά: *Τούτη έναι κείνη η εύμορφη κι η ξέλαμπρη φιαμμέττα που την καρδίτσα μὄσφαξε με την χρυσήν σαΐτα* Θησ. Πρόλ. 33· *με ταυτείνην* (ενν. *την Ιππόλυτα*) *έρχετον μια ξέλαμπρη φεδούλα· Εμίλια ονομάζετον* Θησ. Α' [$124^{4}$]· **β**) (συνεκδ. προκ. για το πρόσωπο): *Τα κοκκινάδια τα 'μορφα του ξέλαμπρου προσώπου εβγήκαν και εφαίνετον ωσάν αποθαμένη* Θησ. ΙΒ' [$2^{1}$]. **7**) (Προκ. για μάτια) πολύ αστραφτερά, σπιθοβόλα, φωτεινά: *Είχαν γενεί τα 'ρωτικά και ξέλαμπρα ομμάτια της κόρης της Εμίλιας δυο βρύσες εκ τα δάκρυα* Θησ. Ι' [$66^{1}$]. **8**) (Μεταφ. με το ουσ. *καρδιά*) θαρρετός (βλ. και ά. *ξέθαρρος*): *τα χαρτιά του έδωκαν και πάλι απιλογία εξήτησαν οι έμνοστες με ξέλαμπρην καρδίαν* Θησ. Α' [$93^{8}$].





Το ουδ. ως ουσ. = φως· λαμπρότητα: *στον 'Αδην τον πικρόν ήλιος ουκ ανατέλλει, ουδέ το φέγγος του ουρανού το ξέλαμπρόν του στέλλει* Απόκοπ.$^{2}$ 450.

**ξελαμπρότητα** *η*.— Βλ. και ά. *εκλαμπρότης*.

Από το επίθ. *ξέλαμπρος* και την κατάλ. *-ότητα*. Βλ. και ά. *εκλαμπρότης*.

Εξαιρετικά αστραφτερή ομορφιά· μεγαλοπρέπεια: *Δείχνοντας του ηλιού μπροστά την ξελαμπρότητάν της, η όποια της Εμίλιας, τα μάτια τα ωραία* Θησ. Δ' [$74^{1}$].

**ξελεγιάζω,** πιθ. τ., βλ. *ξελαγιάζω*.

**'ξελεγμός** ο.

Από το *'ξελέγχω* (βλ. Προσθ. ΙΑ' τόμ., λ. *εξελέγχομαι*) και την κατάλ. *-μός*.

Επίπληξη, ψόγος· (εδώ ως σύστ. αντικ.): *μη μισήσεις τον αδερφό σου εις την καρδιά σου· ξελεγμό να ξελέγξεις τον σύντροφό σου και να μη σηκώσεις απάνου του φταίσιμο* Πεντ. Λευιτ. XIX 17.

**'ξελέγχομαι,** βλ. *εξελέγχομαι* και Προσθ. ΙΑ' τόμ. στο ίδιο λ.

**'ξελέγχω,** βλ. Προσθ. ΙΑ' τόμ., λ. *εξελέγχομαι*.

**ξελείπω.**— Βλ. και ά. *εκλείπω*.

Από το αρχ. *εκλείπω*. Τ. *ξηλείβκω* σήμ. στην Κύπρο (Λουκά, Γλωσσάρ. 339).

Ξοδεύω, τελειώνω κ.· (εδώ μέσ. σε γ' πρόσ. με γεν. προσωπική) *μου ξελειφτήκασι* = μου τελείωσαν, μου σώθηκαν: *αν ευρώ τα τάταλα, σ'τα φέρνω· πάντα είχα τα κι εβάστουν τα, μα ξελειφτήκασί μου — πού ν' αποσώσω εγώ η φτωχή 's μια χώρα μοναχή μου;* Κατζ. Γ' 269.

**'ξελείφω,** βλ. Προσθ. Ι' τόμ., λ. *εξαλείφω*.

**ξελετρώνω·** *ξ ε λ ε τ ρ ώ σ ε ι,* Τζάνε, Κρ. πόλ. $447^{6}$· εσφαλμ. γρ. αντί *ξελυτρώσει*· διόρθ. Τωμ., Κρητικά 1, 1930, 131.— Βλ. και ά. *ξελυτρώνω*.

**ξελησμονιά** *η*.

Από το *ξελησμονώ*. Η λ. στο Βλάχ.

Πλήρης λήθη, λησμονιά· φρ. *έχω ξελησμονιά* = λησμονώ, ξεχνώ εντελώς: *Μη μασε (έκδ. μαλε· διορθώσ.) λησμονήσετε ολότελα τους ξένους ογιά λιγούτσικο καιρό, τούς έχετε θαμμένους. 'Οντε μας εποβγάνετε, επόνιε η καρδιά σας και μετά μας επαίρναμε στον 'Αδη τα μαλλιά σας. Είχαμε τάχατες καιρούς παρηγοριά καμπόση κι εδά μας έχετε εδεπά ξελησμονιά ετόση* Π.Ν. Διαθ. (Μέγ.) 244.

**ξελησμονώ,** Φαλιέρ., Ιστ.$^{2}$ 126, Πιστ. βοσκ. V 6, 304, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 708, 1247, 1276, 1364, 1712, 1999, Γ' 42, 1206, Ε' 266, Θυσ.$^{2}$ 804, Τζάνε, Κρ. πόλ. $581^{2}$· *ε ξ α λ η σ μ ο ν ώ,* Σπαν. (Ζώρ.) V 483· *ξ α λ η σ μ ο ν ώ,* Φαλιέρ., Ιστ.$^{2}$ 126 κριτ. υπ., Βοσκοπ.$^{2}$ 287, Ιντ. κρ. θεάτρ. Δ' 171.— Βλ. και ά. *λησμονώ*.

Από το επιτ. *ξε-* και το *λησμονώ* (Βλ. και Χατζιδ., Αθ. 26, 1914, ΛΑ 35). Ο τ. *εξαλησμονώ* πιθ. με το *ε* προθετ. Ο τ. *ξαλησμονώ* στον Κατσαΐτ., Ιφ. Ε' 786 και σήμ. στην Κρήτη (Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ. Β' 725). Η λ. στο Βλάχ. και σήμ. (Χατζιδ., ό.π., Ανδρ., Λεξ., λ. ξε-, Δημητράκ.).

**I** Ενεργ. **1α**) Ξεχνώ, λησμονώ εντελώς: *Αρετή, τά μου 'τασσες εξελησμονηθήκα;*

Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Ε' 1077· *Νένα μου, λέγει η Αρετή, φρόνιμα δασκαλεύγεις, μα εγώ η φτωχή ξελησμονώ ό,τι κι α μ' αρμηνεύγεις* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Γ' 160· *ξελησμονούμεν πως είμεσταν επί γης αλλοτρίας σκλάβοι ασεβών απατά διά τούτα εκείνα τα αμαρτήματα* Πηγά, Χρυσοπ. 305-6(3)· **β**) Ξεχνώ (πού έχω αφήσει κ.), μου διαφεύγει: *Πράμ' α σου λείπει και ζητάς, ξελησμονάς το, γιε μου, και το κλειδί σου κιανενός δεν τό'δωκα ποτέ μου* Ερωτόκρ. (Αλεξ.Στ.) Α' 1855. **2α**) Σβήνω από τη μνήμη μου θεληματικά κ., παύω να το σκέφτομαι, το διαγράφω από το μυαλό μου: *εξελησμόνησα ζιμιό τά μου 'χες καμωμένα. Κι ήρθα το γληγορύτερο, 'ς βοήθεια σου επολέμου* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Ε' 1350· **β**) (εδώ προκ. για αμαρτήματα) συγχωρώ: *τα κρίματα, τά κάμαμε, να τα ξελησμονήσει* (ενν. *ο Ιησούς*) *κι εις την αγιάν Παράδεισο μέσα να μασε βάλει* Π.Ν. Διαθ. φ. 336β 2. **3**) Παύω να έχω κάπ. στο νου μου, παύω να νοιάζομαι για κάπ.: *Το νου μου γληγορότερα, κερά μου, θέλω αφήσει τον εμαυτό μου, κάτεχε, να τον ξαλησμονήσει, παρά να μη θυμούμ' εσέ* Κατζ. Β' 174· (με αντικ. σε γεν.): *Και τόσο μέσα στην καρδιά τούτη την έγνοια επιάσα, που εξελησμόνησα εκεινής οπού έτσι αφνίδια εχάσα* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Ε' 268· *Και την ευχή σου εξήτηξα, δώσ' μου τη, μην αργήσεις και κάμε πέτρα την καρδιά να μου ξελησμονήσεις* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Γ' 864· *Φροσύνη, 'ς τούτες τσι μερές μόνια σου τι ξετρέχεις; 'Ετσι τω 'μπιστεμένω σου φίλων την έγνοιαν έχεις; Τάχατες την Πανώρια μου ηύρες να τση μιλήσεις; Δεν το 'λπιζα έτσι ογλήγορα να μου ξαλησμονήσεις* Πανώρ. Α' 300. **4**) Απαρνιέμαι κάπ. (ξεχνώντας ό,τι καλό μου έκανε): *Μ' απής, Γιαζόνε μου ακριβέ, το πράμα αυτείνο ποίσεις, βλέπεσαι τση Μεδέας σου μην τση ξαλησμονήσεις, γιατί θωρείς τον κύρη μου τον ακριβό πως βλάφτω για να βοηθήσω μόνο εσέ* Ιντ. κρ. θεάτρ. Γ' 20. **II** Μέσ. **1**) Ξεχνιέμαι, παραμελώ, ξεχνώ τις δουλειές μου κι ασχολούμαι με κ. άλλο: *'Οσοι κι αν είχασι δουλειές εξελησμονηθήκα κι όπού 'θελε βρεθεί κιανείς για το Σκλαβούνο εγροίκα* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 2169. **2**) (Με ενεργ. σημασ.) ξεχνώ, λησμονώ: *Ο δούλος σου ο ευλαβής, άγιε Θεού, θυμάται τό 'πραξες εις αυτόν μισθόν κι ουδέν ξελησμονάται· δώρον πτωχής ανταμοιβής, ως δύναται, σοι στέλλει* Σκλέντζα, Ποιήμ. 5[52].

Η μτχ. παθητ. παρκ. ως επίθ. = ξεχασμένος, λησμονημένος: *Ηξεύρετε* ... (παραλ. 5 στ.) ... *τον κόσμο το θλιμμένο τόν έχει ο άδης ο σκληρός, τον ξελησμονημένο* Π.Ν. Διαθ. (Λαμπάκης) φ. 253r 26.

**ξελιγώνω**, ,Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Γ' 1615, Ε' 699, 1069, Θυσ.[2] 300, 306.

Από το στερ. *ξε-* και το *λιγώνω*. Τ. *ξελλιώννω* και *ξηλλιώννω* στην Κύπρο (Σακ., Κυπρ. Β' 688, λ. *ξηλλιόννω*). Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ. Β' 741) και κοιν. (συν. στο μέσ.) με διαφορετική σημασ.

(Μέσ.) συνέρχομαι από λιποθυμία: *εξελιγώθη η κερά, οπού 'το λιγωμένη, και πάσκει ν' ανεσηκωθεί* Θυσ.[2] 290· *Ξαναλιγώνεται η φτωχή απ' τη χαρά την τόση κι έκλινε μια και δυο φορές χάμαι στη γη να δώσει* (παραλ. 4 στ.). *Εξελιγώθη, στρέφεται* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Ε' 1097.

**ξέλινα** τα.

Λ. πλαστή από το *λινό* = δίχτυ κυνηγετικό. Πβ. όσα λέγονται για το *ξελινίζω* από τον Κουκ., Ευστ. Λαογρ. Α' 328, Ευστ. Γραμμ. 100, ΒΒΠ Ε' 413, ΕΕΒΣ 4, 1927, 47-8 και ΕΕΚΣ 3, 1940, 69.

'Εκφρ. *λινά και ξέλινα* = (ειρων. ή προκ. να δηλωθεί δυσφορία) δίχτυα κυνηγετικά: *Μα την Πανώρια συντηρώ με την Αθούσα πάλι· τίβοτας εδοξέψασι, γιαταύτος μια την*



*το κέρατο αποπίσω τως σαν άλλη σέρνει λινά και ξέλινα. Βάνουν το αψά κι αυτείνες και τσι προβατίνες* Πανώρ. Δ' 21.

**'ξελοθρεμός** ο, βλ. *εξολοθρεμός*.

**'ξελοθρεύω** και **'ξελουθρεύω**, βλ. *εξολοθρεύω*.

**ξελυτρώνω**, Τζάνε, Κρ. πόλ. 381[20].

Από το επιτ. *ξε-* και το *λυτρώνω*· βλ. και Χατζιδ., Αθ. 26, 1914, ΛΑ 35· πβ. μτγν. *εκλυτρόομαι* (L-S) και *εκλυτρόω*, που απ. τον 5. αι. (Sophocl.).

*μα να δοξάζουν το Θεό που τούτο είχε δώσει,*
**I** Ενεργ. **α**) (Απ)ελευθερώνω: *ο γενεράλες όρισε να μην τον επαινούσι,* *να τον παρακαλούσινε για να τους ξελυτρώσει* αυτ.
344[18]· *έστεκεν* (ενν. *ο γενεράλες*) *ογιά τα Χανιά πάρα πολλά γνοιασμένος και των Φραγκών εκδέχουντα να φτάσει και να σώσει με την αρμάδα τη χοντρή να τουσε ξελυτρώσει* αυτ. 156[16]· *Κι επήγασίνε κι άρχοντες με την καβαλαρία, να μπουν να ξελυτρώσουνε μετόχια και χωρία* αυτ. 306[2]· *τον μαρκέζε πέψανε Βίλλα ογιά να δώσει τση Κυδωνίας πόλεμον για να την ξελυτρώσει* (έκδ. *ξελετρώσει*· διόρθ. Τωμ., Κρητικά 1, 1930, 131) αυτ. 447[6]· **β**) (συνεκδοχικά): *Κι έφταξεν όλος ο λαός με τ' άρματα και σώνουν και διώχνουτας τον Ισμαήλ τα τείχη ξελυτρώνουν* αυτ. 287[24]· **γ**) σώζω, γλυτώνω (εδώ προκ. για το Μεγάλο Κάστρο, το Χάνδακα): *Κι εσύ, ω υπερθαύμαστη κυρία, Μαριάμ μου, ξελύτρωσέ με την πτωχή, Μεσοποντίτισσά μου* αυτ. 498[26]· *ποιος δύνεται να δώσει άλλην βοήθεια πλειότερη για να με ξελυτρώσει;* αυτ. 458[18]. **II** Μέσ. **1**) Σώζομαι, γλυτώνω: *Κι εμείς θε να μισεύσομεν, τσι τόπους μας να μπούμε, να μασε ρίξου στα νησά για να ξελυτρωθούμε* αυτ. 303[26]. **2**) Απαλλάσσομαι από την παρουσία κάπ.: *πως ο Γελντάσης έφυγε και πλιο δεν πολεμάει* (παραλ. 1 στ.). *Επαίζαν κι επηδούσανε πως εξελυτρωθήκαν* αυτ. 305[13].

**ξελωλαίνω.**

Από το επιτ. *ξε-* και το *λωλαίνω* (Βλ. και Χατζιδ., Αθ. 26, 1914, ΛΑ 35). Μτχ. *ξελουλαμένος* στον Κατσαΐτ., Θυ. Ε' 42 και *ξελουλωμένος* στην Ιστορ. Αθέσθη 765, 819. Η λ. στο Βλάχ. και σήμ. ιδιωμ. (Ξεινού Κ., Γλωσσάρ. 'Ιμβρου 120, λ. *ξιλουλαίνου*).

(Μέσ.) ξεκουτιαίνω εντελώς (εδώ από τα γηρατειά), ξεμωραίνομαι· η μτχ. παρκ. ως επίθ. = ξεμωραμένος: *Ανάθεμα τη μοίρα σου, γέρο ξελωλαμένε, που να σαλέψεις δε μπορείς, λωλέ, ξετρουμισμένε! Και παντρειά... γυρεύγεις* Φορτουν. (Vinc.) Α' 318.

**ξεμαδερώνω.**

Από το στερ. *ξε-*, το ουσ. *μαδέρι* και την κατάλ. *-ώνω*.

Σπάζω, καταστρέφω τα μαδέρια (πλοίου· βλ. ά. *μαδέρι* 1): *των κατέργων εδίδανε μπάλες να τα χαλάσουν* (παραλ. 6 στ.). *'Ενα καράβι ήτονε περίσσα τρυπημένο κι ήτο γεμάτο θάλασσα και ξεμαδερωμένο* Τζάνε, Κρ. πόλ. 319[6].

**ξεμαθαίνω.**

Από το στερ. *ξε-* και το *μαθαίνω*. Πβ. μτγν. *εκμανθάνω* (Sophocl.). Η λ. στο Βλάχ. και σήμ.

**1**) Ξεχνώ κ. που έχω μάθει, παύω να ξέρω: *Τά μάθαινες εξέμαθες, τά 'ξευρες ήσφαλές τα* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Γ' 501· *εκείνη η χέρα που 'καμε το ωριόπλουμο στεφάνι επά'ναι, δεν εξέμαθε, μα πλια όμορφο το κάνει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 2256. **2**) Ξεσυνηθίζω: *η πολυχρόνιος μοναξία ... κάνει τον άνθρωπον να ξεμάθει την συναναστρεπτικήν και*

*συντροφιασμένην αγάπην* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 112. **3**) ?Χάνω κ. (που είχα συνηθίσει
να έχω): *το χώμα και ο σκούληκας τελεύγει τα κορμιά σας. Οι ανέγλυτες και δροσερές*
*και ροδινές χλομιαίνου, σάν* (έκδ. *ωσάν*· διορθώσ.) *εις τον 'Αδη κατεβού όλα τα ξεμαθαί-*
*νου* Π.Ν. Διαθ. (Λαμπάκης) φ. $253^{v}$ 16.

**ξεμακραίνω**· αόρ. *ε ξ ε μ ά κ ρ υ ν α,* Χρον. Τόκκων 2461.

Από το επιτ. *ξε-* και το *μακραίνω*. Λ. *ξεμακρύνω* σήμ. στην Κύπρο (Σακ., Κυπρ. Β' 681). Η λ. στην Ιστορ. Αθέσθ. 785, στον Κατσαΐτ., Θυ. Α' 117, Β' 9, στο Βλάχ. και σήμ.

**1α**) Απομακρύνομαι από κάπου ή κάπ.· φεύγω: *αρχίνισαν 'κ την γην να ξεμακραί-*
*νουν κι εισέ νερά βαθύτατα της λίμνης να εμπαίνουν* Ζήνου, Βατραχ. 125· *Οι δέ βάρβα-*
*ροι φονεύσαντες και άλλους πολλούς εις την έρημον και λαβόντες πολλά κρουσεύματα επερι-*
*πάτησαν πολλήν στράταν και εξεμάκρυναν* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 118· *'Οποιος τιμωρεί*
*την σκύλαν, ο σκύλος ξεμακραίνει* Μπερτόλδος 79· *Ακρίτου γαρ του Διγενούς είναι αύτη η*
*νίκη· και ξεμακρύνετε ταχύ, μην χαλασθώμεν όλοι* Διγ. Ζ 2642· **β**) (μεταφ.): *'Ο-*
*ποιος βάζει την ελπίδα του εις την γην ξεμακραίνει από τον ουρανόν* Μπερτόλδος 78. **2**)
(Μεταφ.) παύω να συναναστρέφομαι κάπ. ή να συχνάζω κάπου, ξεκόβω: *εις τους προεστώ-*
*τας τους σκληρώνουνται και ξεμακραίνουσιν από λόγου τους* Χριστ. διδασκ. 366· *όποιος από*
*την αληθινήν ετούτην Εκκλησίαν ξεμακραίνει και χωρίζεται από τη συναναστροφή της ...*
*φανερός είναι αποστάτης* Χριστ. διδασκ. 121. **3**) (Προκ. για την αναχώρηση των μονα-
χών από τον κόσμο): *γυρεύοντες περισσότερην ησυχίαν οι τοιούτοι άνθρωποι ... εξεμά-*
*κρυναν παντελώς από του κόσμου* (έκδ. *κόσμον*· διορθώσ.) *φθάνοντες τα βαθύτερα της ε-*
*ρήμου* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 78.

**ξεμάκρεμα** το.

Από το *ξεμακραίνω* και την κατάλ. *-μα*. Η λ. στο Somav. (λ. *ξεμάκραιμα*) και σήμ.

(Εδώ με χρον. σημασ.) χρονοτριβή, καθυστέρηση: *Οι μέν πρεσβύτεροι και διάκονοι χω-*
*ρίς άργητα και ξεμάκρεμα ... θέλουσι ξεπέσει από τον ίδιο τους βαθμόν* Χριστ. διδασκ. 497.

**ξεμαλλίζω.**

Από το στερ. *ξε-*, το ουσ. *μαλλί* και την κατάλ. *-ίζω*. Τ. *ξημαλλίζω* σήμ. στην Κύπρο (Σακ., Κυπρ. Β' 689). Λ. *ξεμαλλιάζω* σήμ. κοιν.

Τραβώ, ξεριζώνω τα μαλλιά κάπ.· (εδώ μέσ. αυτοπαθές για δήλωση οδύνης και πέν-
θους): *Μια κοραχιά ψυχομαχεί και έβγην η ψυχή της* (παραλ. 3 στ.). *Ακούσατε θαύμα φρι-*
*κτόν, που 'καμεν η παρθένη, η κόρη τότ' εσύντυχεν φωνήν τρεμουχιασμένην: «Ακού-*
*σατέ μου... φέρετε την μητέρα μου, που 'ναι ξεμαλλισμένη»* Θρ. Κύπρ. (Παπαδ. Θ.)
886.

**ξεμανίζω.**

Από το στερ. *ξε-* και το *μανίζω*. Η λ. στο Somav.

Παύω να είμαι θυμωμένος, ξεθυμώνω: *ήταν η θεά μας μανισμένη· ... ποτέ δε θέλει*
*ξεμανίσει ανέν και την Λουγκρίνα δεν τση κάμου θυσιά* Πιστ. βοσκ. I 2, 238· *Παρα-*
*καλώ σε, αφέντη μου, λίγο να ξεμανίσεις κι εκείνο απού 'χω να σου πω ν'αφήσεις να*
*γροικήσεις* Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Δ' 469.

**ξεμανταλώνω.**

Από το στερ. *ξε-* και το *μανταλώνω*. Τ. *ξημανταλώννω* σήμ. στην Κύπρο (Σακ., Κυπρ. Β' 689, λ. *ξημανταλόννω),* Η λ. και σήμ.



Βγάζω το σύρτη από την πόρτα, ξεκλειδώνω: *Την πόρτα εξεμαντάλωσε και βγαίνει η Αρετούσα* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 1561.

**ξεμασελίζομαι.**

Από το στερ. *ξε-*, το ουσ. *μασέλα* και την κατάλ. *-ίζομαι*. Ενεργ. *ξεμασελίζω* σήμ. στην Κρήτη (Φραγκάκι, Δημ. ιατρ. 257).

Παθαίνω εξάρθρωση της κάτω γνάθου: *Μέρες ο Δούκας έκαμε οκτώ σωστές να κρίνει,*
*γιατί εξεμασελίστηκε τόσα πολλά οπού εγέλα και κρίσιμο δεν έδιδε πονώντας στη*
*μασέλα* Στάθ. (Martini) Γ' 57.

**ξεματώνω,** βλ. *ξαιματώνω.*

**ξεμαυλίζω,** Χρον. Μορ. Η 7043, Χρον. Μορ. Ρ 1146.

Από το επιτ. *ξε-* και το *μαυλίζω* ή από το *εξεμαύλισα* αόρ. του *εκμαυλίζω* (βλ. Ανδρ., Λεξ.· πβ. στον Κουμαν., Συναγ. ν. λέξ. τα νεότερα *εκμαυλισμός, εκμαυλιστής, εκμαυλί-στρια*). Τ. *ξημαυλίζω* σήμ. στην Κύπρο (Σακ., Κυπρ. Β' 689). Η λ. στο Somav.

**1**) Παρασύρω στην ανηθικότητα, στη διαφθορά: *ήσουνε πουτάνα και μεθύστρα ...*
*και μια κακή μαυλίστρα, οπού με εξεμαύλισες κι επήρες με μετά σου και να χαθώ*
*εκόντεψα εκ τα καμώματά σου* Γαδ. διήγ. 511. **2**) Παραπλανώ, ξεγελώ: *έδοξαν ότι φεύ-*
*γουσιν* (ενν. *οι Κούμανοι*) *με το κούρσο όπου είχαν· κι οι Φράγκοι, ως απαίδευτοι της*
*μάχης γαρ εκείνης, αρχίσαν να τους διώκουσιν διά να τους έχουν σώσει* (παραλ. 2 στ.).
*Τόσον τους επαράσυραν κι εξεμαυλίσανέ τους, ότι τους απεσώσασιν εκείσε εις την χω-*
*σίαν· ευθέως εξεχωσιάσασιν οι Τούρκοι κι οι Κουμάνοι, άρχισαν να δοξεύουσιν των*
*Φραγκών τα φαρία* Χρον. Μορ. Η 1146.

**ξεμαχαιρώνω.**

Από το στερ. *ξε-* και το *μαχαιρώνω*. Η λ. στο Βλάχ.

(Μέσ.) τραβώ, βγάζω το μαχαίρι από τη θήκη· εδώ η μτχ. παθητ. παρκ. ως επίθ. = που
έχει τραβήξει μαχαίρι, που κρατάει γυμνό το μαχαίρι: *όντε πιούσι το κρασίν... με πελατί-*
*κια και ραβδιά και ξεμαχαιρωμένοι, πληγώνονται και χάνονται* Σαχλ., Αφήγ. 238.

**ξεμεθώ.**

Από το στερ. *ξε-* και το *μεθώ*. Η λ. στο Somav. (λ. *ξεμεθυώ*) και σήμ.

**α**) Συνέρχομαι από μεθύσι, ξεμεθώ: *έπιεν* (ενν. *ο Νώε*) *και εμέθυσεν και από τόσην μέθην ... έπεσεν εις την γην εις την στράταν και εκοιμήθη. 'Οταν ... εξεμέθυσε και εξύπνησεν ...* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. $102^{r}$· **β**) ξεζαλίζομαι, ξαναβρίσκω τις αισθήσεις μου ύστερα από μεθύσι· (εδώ προκ. για γύπες): *το έβαλα όλον* (ενν. *το λιάτικον*) *εις το σκαφίδιον των γουρουνιών ... το έπιαν όλον* (ενν. *οι γύπες*) *και έτσι μέθυσαν, απέκει έπεσαν εις την γην ωσάν απεθαμένοι, ... εξεμέθυσαν και άρχισαν να χτυπούν τες φτερούγες των* Μπερτολδίνος 144.

**ξεμελετώ.**

Από το επιτ. *ξε-* και το *μελετώ*.

Σκέφτομαι κ. έντονα, έχω κ. στο νου μου, συλλογίζομαι: *εγώ φοβώντας μη έν' αυγή*
... *και πέσω εισέ πειρασμόν τούτο ξεμελετώντας* Φαλιέρ., $Ιστ.^{2}$ 232 χφ V $κριτ.^{?}υπ.$

**ξεμένω.**

Από το επιτ. ξε- και το *μένω*. Η λ. και σήμ.

Μένω κάπου τελευταίος, ξεμένω: *μας είπαν πολλοί οπού εξέμειναν έξου... πως εκεί είδαν και εφάνη ωσάν καπνός* Διήγ. πανωφ. 56.

**ξεμεσημβρίας** ο.

Από το *ξε-* (⟨*εκ*, για να δηλωθεί προέλευση) και τη γεν. του ουσ. *μεσημβρία*· πβ. ουσ. *μεσημβρίας*. Βλ. πάντως και Χατζιδ., Γλωσσ. έρ. Β′ 431.

Νότιος άνεμος, νοτιάς: *νότος, ξεμεσημβρίας, λίβας, συνεβρίας* Gesprächb. 121[15].

**ξεμηστεύω**· *ξ ε μ η σ τ ε ύ γ ω.*

Από το επιτ. ξε- και το *αμνηστεύω*· βλ. Χατζιδ., Αθ. 28, 1916, ΛΑ 16, Ξανθ., ΕΕΒΣ 3, 1926, 340-1 και Κριαρ., Μεσαιων. Μελετ. Β′ 527, 536. Για διαφορετική ετυμ. και ορθογράφηση από το ουσ. *μισθός* ο ή *μιστό* το βλ. Χατζιδ., Αθ. 26, 1914, ΛΑ 33 και Ξανθ., Αθ. 26, 1914, ΛΑ 165-6· βλ. επίσης και Andr., Lex., λ. *εκμισθώ*. Ο τ. στο Βλάχ. (λ. *ξεμιστεύγω*). Η λ. και ο τ. και σήμ. στην Κρήτη (Χατζιδ., Αθ. 26, ό.π., Ξανθ., Αθ. 26, ό.π., Andr., ό.π., Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Δ′ 472), όπου και τ. *ξεμηστέω* (Κοντοσόπ., Γλωσσογεωγρ. κρητ. 72).

**I** Ενεργ. **1**) Συγχωρώ· σώζω, λυτρώνω (εδώ για πνευματική σωτηρία): *Ελεημοσύνης δέσποινα, αγαθοσύνης φύσις, ξεμήστευγε τους δούλους σου, μην τους καταποντίσεις* Σκλέντζα, Ποιήμ. 7[60]· *εις της Εδέμ παράδεισον πλέον να μη γιαγείρεις* (παραλ. 6 στ.). *Λάδιν το πορφυρότατον, τό λεν ελεημοσύνην, εις τον ερχόμενον καιρόν με ταπεινοφροσύνην, είς εξ ημών θέλει φανεί, Εκείνον θέλω πέψει, διά σε να λάβει θάνατον και να σε ξεμηστέψει* Χούμνου, Κοσμογ. 112. **2**) Απαλλάσσω κάπ. από κατηγορία, δικαιώνω: *Λίτραν βοτάνιν ακριβόν είχες αγορασμένον να πας ν' αλείψεις τον Ιησούν* ... (παραλ. 4 στ.). *Είπε* (ενν. ο *Ιούδας*) *κρίμα στο βότανον το τίμιον ετούτον, να μην το δώσουν στα πτωχά μέγα κακόν οπού 'τον* (παραλ. 1 στ.), *κι ο δάσκαλος γλυκότατα είχε σε ξεμηστέψει. «'Εχετε, είπεν, τα πτωχά πολλά και πλησεμένα, αμέ ουκ έστι δυνατόν να 'χετε πάντα εμένα ...»* Σκλέντζα, Ποιήμ. 1[128]· (με επόμ. εμπρόθ. προσδιορ.): *ως λυτρωτήν αμαρτωλών παντού τον ομολόγας, διότι εξεμήστεψεν εσέν από τον Φαρισαίον, όταν σ' εκατηγόρησεν στον δείπνον των Ιουδαίων* Σκλέντζα, Ποιήμ. 1[33]· *είχε* (ενν. ο *Χριστός*)... *με σπλαγχνοσύνην απ' αυτήν* (ενν. τη *Μάρθα*) *εσένα ξεμηστέψει. 'Οταν τον εποδέχθηκεν ... ως βαρεμένη ελάλησεν κι είπεν του...: «Δεν έχεις έγνοιαν, Κύριε μου, κι η αδελφή μ' εφήκεν κι εγώ δουλεύω μόνη μου κι εις άλλα εκείνη εμπήκεν». Τες δύο με μίαν απόφασιν είχεν ακραναπάψει* Σκλέντζα, Ποιήμ. 1[70]. **3**) Χωρίζω (δύο που μονομαχούν): *επιάσαν τα κοντ' άρματα κι εφήκαν τα μεγάλα. Κιανείς δεν τως εσίμωσε να τουσε ξεμηστέψει, γιατί με θάνατο η μαλιά έχει να ξετελέψει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Δ′ 1839. **II** (Μέσ.) σώζομαι, γλυτώνω: *'Οντεν εγίνηκε ο σεισμός,...* (παραλ. 1 στ.) *όλοι στον 'Αμμο τρέχασι για να ξεμηστευτούσι, στα σπίτια οπού πέφτασι μην πα να πλακωθούσι* 'Ασμα σεισμ. 33.

**ξεμιστεύω,** βλ. *ξεμηστεύω*.

**'ξεμολογιά** η, βλ. *εξομολογία*.

**'ξεμολογώ,** βλ. *εξομολογώ*.

**ξεμολύνω.**

Από το στερ. ξε- και το *μολύνω* (άσχ. με το αρχ. *εκμολύνω*).

(Μεταφ. προκ. για την ψυχή) απαλλάσσω από την ενοχή, εξαγνίζω: *γι' αντίμεψιν τέτοιου κακού τον θάνατον να πάρω, ... το αίμα μου να πλύνει την λιγδωμένην μου ψυχήν και να την ξεμολύνει* Σουμμ., Παστ. φίδ. Δ′ [622].



**ξεμοναξιάζω**· *ξ ε μ ο ν α ξ ά ζ ω.*

Από το *ξεμοναχιάζω* με επίδρ. του επιθ. *μοναξός*. Για σημερ. χρ. του τ. και της λ. βλ. Vitti [Ευγέν. σ. 122, 139].

(Αμτβ.) απομένω μόνος· ξεμοναχιάζομαι: *Οι δούλοι αποκοιμήθησαν κι εκείνη την αφήκαν. Κι η Ευγένα εξεμονάξασε και θέλει εμπεί στα δάση* Ευγέν. 881.

**ξεμοναχεύω.** — Βλ. ά. *ξεμοναχίζω*.

Από το *ξεμοναχιάζω* με επίδρ. ρ. σε *-εύω*.

Παρασύρω κάπ. απόμερα, ξεμοναχιάζω: *Σαν είδεν η κεράτσα του δεν είχεν τό πεθύμα, διατί την ενεγύριζεν* (ενν. ο *Ιωσήφ*) *κι εκείνη λιγοθύμα, ξεμοναχεύει εις μοναξάν και αυτόν περιλαμπάνει* Χούμνου, Κοσμογ. 1667.

**ξεμοναχιάζω**· μτχ. παθητ. παρκ. *ε ξ ε μ ο ν α χ ι α σ μ έ ν ο ς.*

Από το επιτ. ξε- και το *μοναχιάζω* (που απ. στο Meursius, λ. *μοναχιάζειν*· βλ. Ανδρ., Λεξ., λ. ξε-). Η μτχ., καθώς και λ. *εξεμοναχιάζω* στο Meursius, ό.π. και λ. *εξεμοναχιάζειν* αντίστοιχα.

Ξεμοναχιάζω· εδώ η μτχ. παθητ. παρκ. ως επίθ. = μόνος, εγκαταλειμμένος: *πού είναι τα στολίδια σας και πού είναι οι φορεσιές σας* (παραλ. 1 στ.)*; Πού είναι οι βαγίτσες οι πολλές κι οι σκλάβες π' ακλουθούσαν* (παραλ. 1 στ.)*; Και τώρα πώς εμείνετε εξεμοναχιασμένα, στον τάφον μέσα κεφαλές και κόκκαλα γλειμμένα;* Πένθ. θαν.[2] 79.

**ξεμοναχίζω.** — Βλ. ά. *ξεμοναχεύω*.

Από το *ξεμοναχιάζω* με επίδρ. ρ. σε *-ίζω*.

Παρασύρω κάπ. απόμερα, ξεμοναχιάζω: *Σαν είδεν η κεράτσα του* (ενν. του *Ιωσήφ*) *δεν είχεν τό πεθύμα, γιατί την ενεγύριζεν κι εκείνη λιγοθύμα, ξεμαναχίζει εις μοναξάν και αυτόν περιλαμπάνει* Χούμνου, Κοσμογ. 1667 κριτ. υπ.

**ξεμπαρκάρω**· *ξ ε β α ρ κ ά ρ ω,* Διακρούσ. 78[7], Τζάνε, Κρ. πόλ. 306[9], 313[17], 519[11]· μέσ. *ξ η β α ρ κ ά ρ ο μ α ι,* Ιστ. Μακαρ. Μάρκο 733.

Από το στερ. ξε- και το *μπαρκάρω*. Ο τ. *ξεβαρκάρω* στο Somav. και σε δημ. τραγ. στην Κύπρο (Παπαδ. Θ., Δημ. κυπρ. άσμ. Β. 11[323]), όπου και το μέσ. *ξηβαρκάρομαι* (Παπαδ., ό.π. Β. 12[16]). Η λ. στο Χρονικόν Μάτεση (Σάθ., Ελλην. Ανέκδ. Α′ 208), στο Χρον. Γαλαξ. 218 και σήμ.

**I** (Ενεργ.) βγάζω από το πλοίο στη στεριά, αποβιβάζω (πρόσωπα ή φορτία): *Το Σαββάτο άρχισε* (ενν. ο *καπετάν πασάς*) *για να τους ξεβαρκάρει, να φέρει το σιφέριν του στον κάμπον να σταλάρει* Τζάνε, Κρ. πόλ. 149[11]· *Εσίμωσε στον Ρεβελή για να τσι ξεβαρκάρει, με την αρτελαρίαν του την Σούδα θε να πάρει* Τζάνε, Κρ. πόλ. 183[3]· *Μιαν νύκτα ήλθε κάτεργον ομπρός τσι Πετσακάδες κι εκεί εξεβαρκάρασι δυο θαυμαστές λουμπάρδες* Τζάνε, Κρ. πόλ. 212[18]· (εδώ υποκ. καράβια): *Τα μπεργαντιά εσιμώσανε και τον λαόν φορτώνου* (παραλ. 3 στ.)... *έξαφνα τους πλακώσαν* (ενν. οι *Μαλτέζοι τους Τούρκους*) (παραλ. 5 στ.). *Εξεβαρκάρα το λαό και το χωριό αρχίζουν όλο να το κρουσεύγουσι, τα σπίτια να κρεμνίζουν* Τζάνε, Κρ. πόλ. 312[3]. **II** Μέσ. **α**) αποβιβάζομαι στη στεριά: *Σαν εξηβαρκαρίστησαν, δεν στέκουν μίαν ώραν, προστάσσουν νά 'βρουν άλογα, να πάσιν μες στην Χώ-*

ραν Ιστ. Μακαρ. Μάρκο 209· *ευρισκόμενοι κάμποσον συγχυσμένοι από την θάλασσαν απο-φάσισαν να ξεμπαρκαρισθούν εις την άνωθεν χώραν και εκεί να αναπαυθούν ολίγες ημέρες* Μπερτολδίνος 114· **β**) (σε μεταφ.): *Όποιος ταξιδεύει εις την θάλασσαν της αισθήσεως ξεμπαρκάρεται εις τον λιμνιώνα της κακοριζικίας* Μπερτόλδος 80.

**ξεμπερδεμός** ο.

Από το *ξεμπερδεύω* ή *ξεμπερδένω* και την κατάλ. *-μός*. Η λ. σε δημ. τραγ. (Βλ. Νεο-ελληνικά Ανάλεκτα Παρνασσού Α', 1870, 277[269]).

Το να βγαίνει κάπ. από δύσκολη κατάσταση, ξεμπέρδεμα: *μα πιάστηκα, εμπερδεύτηκα, ξεμπερδεμό δεν έχω, μόλο που βλέπω το κακό, το βλάψιμο κατέχω* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 255.

**ξεμπερδένω.** — Βλ. και ά. *ξεμπερδεύω.*

Από το στερ. *ξε-* και το *μπερδένω*. Η λ. στο Du Cange (λ. *ξεμπερδαίνειν*) και σήμ. στην Κρήτη (Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ.).

**I** (Ενεργ., αμτβ.) ξεσκαλώνω, ελευθερώνομαι από κ. στο οποίο έχω πιαστεί· (εδώ σε μεταφ.): *επέσα σε βρόχια αγάπης βασιλιοί και δεν εξεμπερδέσα* Ροδολ. (Αποσκ.) Α' 350· *Κατέχεις πως εθέλησα να φύγω από το βρόχι* (ενν. του *'Ερωτα*) *κι απάνω, κάτω, επά κι εκεί αυτός στεμένο το 'χει κι αν ξεμπερδέσω 'ς μια μερά, σ' άλλη καταμπερδένω και πάντα βρίσκω μπερδεμούς εις όποιον τόπο πηαίνω* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 1205. **II** (Μέσ.) βγαίνω από περίπλοκη κατάσταση: *εμπήκες σ' έτοια δάσητα κι εξέσφαλες τη στράτα! 'Εβγα απ' τα δάση σήμερο, γλήγορα ξεμπερδέσου κι εκείνα που σου γροίκησα μην ξαναπείς ποτέ σου* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 729.

**ξεμπερδεύω,** Φαλιέρ., Ιστ. Ν 390. — Βλ. και ά. *ξεμπερδένω.*

Από το στερ. *ξε-* και το *μπερδεύω*. Η λ. σε έγγρ. του 1822 (Κρητικά έγγρ. Α' 127) και σήμ.

**I** Ενεργ., μτβ. **1**) Ξεμπερδεύω, ξεμπλέκω· (εδώ τα νήματα κατά την ύφανση): *Εκείνος οπού εμπέρδευσεν το πανίον ας το ξεμπερδεύσει* Μπερτόλδος 22· **2**) Ξεμπερδεύω, ελευθερώνω κάπ. που έχει πιαστεί σε κ.· (εδώ σε μεταφ.): *εκόλλησε* (ενν. *η πέρδικα*) *στα ξόβεργα και μυριεμπέρδευσάν την* (παραλ. 1 στ.). *«Ξεμπέρδευσέ με, αφέντη μου, τώρα η ψυχή μου εβγαίνει»* Ch. pop. 507. **3**) Ξεκαθαρίζω μια περίπλοκη κατάσταση: *πόθε αν πάμε κι εύρει ο Θιός, πάλι μηδέ μας πέψει χειρότερον και το 'βγα μας τις να το ξεμπερδέψει;* Φαλιέρ., Ιστ.[2] 392. **II** (Μέσ.) ξεμπερδεύομαι, ξεσκαλώνω από κ. στο οποίο έχω πιαστεί: *Κακά ημπορεί να ξεμπερδευθεί, οπόταν τα κεφάλια είναι εις τα δίκτυα* Μπερτόλδος 22.

**ξεμπιτάρω,** Λεηλ. Παροικ. 128.

Από το στερ. *ξε-* και το *'μπιτάρω*. Για τη λ. βλ. Κριαράς [Λεηλ. Παροικ. σ. 159] = Κριαρ., Μεσαιων. Μελετ. Α' 207. Η λ. στο Somav. και σε έγγρ. του 18. αι. ('Εγγρ. Σύρου Α' 257 και Α. Σιγάλας, Ελλην. 2, 1929, 57).

(Μτβ.) ερημώνω κάπ. χώρα διώχνοντας τους κατοίκους: *Εγώ 'λεγα στη Σίφνο να δράμω, με απόφαση να τηνε ξεμπιτάρω, γυναίκες και παιδιά και άνδρες να πάρω* αυτ. 103.

**ξεμπλάζω.**

Πιθ. από το επιτ. *ξε-* και το *μπλάζω* (για το οποίο βλ. Andr., Lex., λ. *εμπελάζω* και



Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ. 392)· πβ. σημερ. ιδιωμ. *ξαμπλάζω* και *ξαμπλώ* (Παπαχριστ., ό.π. 424), καθώς και *ξεμπλώ* (Andr., ό.π., λ. *εκπίμπλημι*).

(Εδώ προχ. για τα μάτια, την όραση) αδυνατίζω· (πβ. και Π.Δ. Ψαλμ. VI 8): *Τα μάτια μου εξέμπλασαν κι η δύναμίς μου χάθη 'πού των εχθρών μου τα κακά και τα πολλά τα πάθη* Παλαμήδ., Ψαλμ. 426.

**ξεμπλάριον·** *ξεμπλαρίου,* Λίβ. Ρ 2580, εσφαλμ. γρ. αντί *μαξιλαρίου·* διόρθ. Lambert [Λίβ. σ. 480]. — Βλ. και ά. *μαξιλάρι.*

**ξεμπουγγίζω,** βλ. *ξεπουγγίζω.*

**ξεμπουκάρω,** Πορτολ. Α 317[28]· *ε ξ ε μ π ο υ κ ά ρ ω,* Πορτολ. Α 5[7-8] και κριτ. υπ.

Από το στερ. *ξε-* και το *μπουκάρω*. Η λ. στο Somav. και σήμ.

(Ναυτ.) (μτβ. και αμτβ.) βγαίνω έξω από ..., εκπλέω: *από εκεί* (ενν. τη *Βόνιτσα*) *μίλια ιβ' έναι η μπούκα όπου ξεμπουκάρεις τον κόρφον* αυτ. Α 205[14]· *αν τη βάλεις* (ενν. *την κάρταν*) *περ τρεμουντάνα, ξεμπουκάρεις το κανάλι* αυτ. Α 305[10]· *Η Σμινέρα, όντεν έναι ρηχή, φαίνεται απομακρέας και αν έρχεσαι απομέσα να ξεμπουκάρεις, άφηνέ τηνε δεξιά και σίμωνε προς τη στερέα* αυτ. Α 80[12].

**ξεμυαλίζω,** Ιστ. Βλαχ. 505, Ροδινός (Βαλ.) 229, Μπερτολδίνος 117, 118, 130, 150, 151, 157.

Από το στερ. *ξε-*, το ουσ. *μυαλό* και την κατάλ. *-ίζω* (Βλ. Δαγκίτσης, Λεξ., λ. *μυαλό*)· πβ. επίθ. *ξέμυαλος* στο Βλαστού, Συνών. 113. Τ. *ξεμυελίζειν* στο Du Cange (λ. *ξεμυελλίζειν*). Η λ. στο Somav. και σήμ.

(Μτβ.) παρασύρω, ξελογιάζω: *δεν μου λέγεις κι ήσουνε πουτάνα και μεθύστρα και φραντσιασμένη και λωβή και μια κακή μαυλίστρα, οπού με εξεμυάλισες και πήρες μου μετά σου και να χαθώ εκόντεψα εκ τα καμώματά σου* Γαδ. διήγ. (Wagn.) 511.

Η μτχ. παθητ. παρκ. ως επίθ. = **α**) άμυαλος, απερίσκεπτος: *γυναίκα ήσουνε μωρή κι εντραλισμένη, καλά και ήσουν και κυρά, ήσουν ξεμυαλισμένη. Ο νους σου εις τον έρωτα ήτον κι εις το καμάρι* Αιτωλ., Βοηθ. 311· *δεν βάνεις εις τον νουν σου πως δεν έχεις στιγμήν μυελόν και πως είσαι όλως διόλου ξεμυαλισμένος;* Μπερτολδίνος 145· **β**) ανόητος, μωρός: *πώς δεν είναι αμαθέστατος, μάλιστα ξεμυαλισμένος, ευρισκόμενος εκείνος εις την μέσην της Ρούμελης, να καταπείθει τους ανθρώπους να μαθαίνουν λατινικά και όχι ελληνικά;* Ροδινός (Βαλ.) 84· *'Ερχεταί μου ... να κλαύσω και να γελάσω αντάμα τον ξεμυαλισμένον εκείνον Γ'εργανόν..., ο οποίος εις το υποβολιμαίον του και βδελυρόν βιβλίδιον ... δεν βλέπει το κακόν* Ροδινός (Βαλ.) 106· *ήθελεν είσται πλέον καλύτερον να είχες μας αφήσει να κατοικούσαμεν εκεί απάνω εις τα καλύβια μας παρά να κάμεις να μας φέρουν εδώ κάτω, να φανερωθούμεν διά δύο γίδια ξεμυαλισμένα, καταπώς εις την αλήθειαν ήμεστεν* Μπερτολδίνος 131.

**ξεμυαλισμός** ο· *ε ξ ε μ υ α λ ι σ μ ό ς.*

Από το *ξεμυαλίζω* και την κατάλ. *-μός*. Η λ. στο Du Cange (λ. *ξεμυελλίζειν*).

Αμυαλιά, απερισκεψία· (εδώ επιτ.) τρέλα, μανία: *Τι ζουρλαμάδα σου απήδησεν εις το κεφάλι; ... Τι εξεμυαλισμός σε παρακίνησεν να προστάξεις πως κάθε άνθρωπος να παίρνει εφτά γυναίκες;* Μπερτόλδος 18.

**ξένα** τα, Κομν., Διδασκ. Δ 4, Σπαν. Ο 5, 7, Φλώρ. 1218 κριτ. υπ., Σαχλ. Α' (Wagn.)

PM 307, Περί ξεν. A 5, 15, Περί ξεν. V 49, 56, Ερωτοπ. 448, Ιμπ. 257, 769, Αλφ. ξεν. 5, Ch. pop. 809, Ριμ. Απολλων. (Βεν.) [852], Ιμπ. (Legr.) 256, Βεντράμ., Φιλ. 18, Θρ. Κύπρ. Μ 492, 517, Θρ. Κύπρ. (Παπαδ. Θ.) 536, 546, Κυπρ. ερωτ. 59[6], Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 184, 1937, Ευγέν. 1432, 1434, Σουμμ., Παστ. φίδ. Ε' [55], Φορτουν. (Vinc.) Β' 246, Λεηλ. Παροικ. 626, Τζάνε, Κρ. πόλ. 561[17].

Το ουδ. πληθ. του αρχ. επιθ. *ξένος* ως ουσ. Η λ. και σήμ.

**1**) Ξένη χώρα, ξενιτειά: *Παν τα μαντάτα εδώ κι εκεί κι ανεβοκατεβαίνα πως ήρθεν ο Ρωτόκριτος, οπού 'τον εις τα ξένα* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 1782· *Τον κύρη καλοκάρδισε, τη μάννα σου κι εμένα, οπού για την αγάπη σου ήρθα εδεπά στα ξένα* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Ε' 678· *να δεις στα ξένα, στα μακρά τι κάνου, πώς περνούσι κι είντα λογής πορεύγουνται κι είντα λογής μιλούσι* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 1237· *και δεν ευρέθηκεν κανείς τινάς από τους ξένους να είπεν ή να σύντυχεν καλόν διά τα ξένα* Περί ξεν. A 167. **2**) Τόπος απομακρυσμένος και άγριος: *Πώς να 'ρθω στο παλάτι μου και να μην σ' εύρω, Ευγένα! Να ήθελεν μού το ειπεί κανείς στην ερημιά, στα ξένα πως διά τ' εμένα, μάτια μου, έχασες την ζωή σου* Ευγέν. 910.

**ξεναγήτρια,** *η*.

Από το *ξεναγώ* κατά τα ουσ. *οδηγήτρια, μαθήτρια*, κλπ. (Πβ. Ανδρ., Λεξ., λ. *-τρια*).

Αυτή που ξεναγεί σε κ.· (εδώ μεταφ.) αυτή που (καθ)οδηγεί, που κατευθύνει σε κ.: *η διδακτή σοφία, η πόρτα, η θεράπαινα, η ξεναγήτρια της πνευματικής σοφίας ... εβοήθα την εκκλησίαν εις τους πολέμους των αιρετικών* Νεκταρ., Ομ. Θεοφ. 2.

**ξεναγίζω.**

Από τον αόρ. του αρχ. *ξεναγώ* (Πβ. Ανδρ., Λεξ., λ. *-ίζω*, Ι).

Φιλοξενώ, περιποιούμαι ξένους: *καλόγηρος ευρίσκεται, θεόφοβος εις άκρον, ενάρετος, ευπρόσδεκτος, τους πάντας ξεναγίζει* Ναθαναήλ Μπέρτου, Στιχοπλ. ΙΙ 38.

**ξεναγωγώ.**

Από το επίθ. *ξεναγωγός*. Η λ. τον 4. αι. (Lampe, Lex., λ. *ξεναγωγέω*) και στον Ησύχ. (L-S, λ. *ξεναγωγέω*).

Ξεναγώ· (εδώ) (καθ)οδηγώ, βοηθώ κάπ. να βρει το δρόμο: *οι δέ θηραταί υπό της τοιαύτης φωνής* (ενν. *των νεοσσών*) *ξεναγωγούμενοι πλησίον αφικνούνται* Ιερακοσ. 337[19].

**ξενακιστός·** *ξενακιστόν*, Λόγ. παρηγ. L 750, εφαλμ. γρ. αντί *ξενακουστόν*· διορθώσ. — Βλ. ά. *ξενακουστός*.

**ξενακουστός,** επίθ.

Από το *ξενο-* και το *ακούω*. Πβ. και Lampe, Lex., λ. *ξενακούω* και Sophocl., λ. *ξενακουσθήναι*· βλ. επίσης Steph., Θησ., λ. *ξενάκουστος ο*, καθώς και μτγν. *ξενήκουστος*. Η λ. στο Μεσαρ. Κ., Λόγ. 44[38], 50[6] και στο Νικήτ. Χων. 365[25]-366[1].

Παράξενος, παράδοξος, ασυνήθιστος: *Ο συγγραφεύς αλλότριος, ξενακουστόν* (έκδ. *ξενακιστόν*· διορθώσ.) *το πράγμαν λογοκινεί τω πλάσματι· όλος ο μύθος ξένος* Λόγ. παρηγ. L 750.

**ξενερίζω,** Πορτολ. A 189[21], 226[10-11]. — Βλ. και ά. *ξενερώνω*.

Από το στερ. *ξε-*, το ουσ. *νερό* και την κατάλ. *-ίζω* (Βλ. Χατζιδ., Αθ. 26, 1914, ΛΑ 19, σημ. 2)· βλ. πάντως και Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Γ'. Η λ. στο Βλάχ. και σήμ. (Χατζιδ., ό.π. και Αθ. 29, 1917, 192).



Προεξέχω από την επιφάνεια της θάλασσας: *προς τον μάστορα έναι ένα νησί και ξενερίζει και θρέει η θάλασσα απάνω του* αυτ. A 346[3]· *έναι ένα νησί και ξενερίζει και έναι ψηλό ωσάν μία βάρκα και πλατύ ωσάν κάτεργο* αυτ. A 346[1].

**ξενερώνω.** — Βλ. και ά. *ξενερίζω*.

Από το στερ. *ξε-*, το ουσ. *νερό* και την κατάλ. *-ώνω*.

Προεξέχω από την επιφάνεια της θάλασσας: *και εις την χώρα κοντά έχει πολλά νησία και ξέρες και δεν ξενερώνουν* Πορτολ. A 243[13].

**ξενευρίζω.**

Από τον αόρ. του αρχ. *εκνευρίζω*. Η λ. στο Βλάχ.

(Εδώ) αφαιρώ τη νευρά, τη χορδή τόξου: *για να μην μπορείς* (ενν. *δοξάρι*) *ποτέ σαΐτα πλιο να σέρνεις* (παραλ. 1 στ.)· *να που σε κόφτω κι ανταμώς τώρα σε ξενευρίζω και τσακισμένο κι άνευρον στον λόγγον σε σκορπίζω* Σουμμ., Παστ. φίδ. Δ' [1453].

**ξενεφρίζω.**

Από το στερ. *ξε-*, το ουσ. *νεφρό(ς)* και την κατάλ. *-ίζω*. Τ. *ξηνεφρίζομαι* σήμ. στην Κύπρο (Σακ., Κυπρ. Β' 690). Μεσ. *ξενεφρίζομαι* σήμ. ιδιωμ. (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Γ', Ϛ' 165, Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ. Β' 746). Η λ. στο Βλάχ. και στην Κρήτη (Πιτυκ. ό.π.).

Προκαλώ κόπωση, πόνους στα νεφρά ή στην περιοχή των νεφρών κάπ.· (εδώ μεταφ.) αδειάζω, εξαντλώ (Βλ. Vincent [Φορτουν. σ. 173-4, 234]· βλ. όμως και ά. *καθουργάς*): *'Ηρθεν η ώρα και ο καιρός να τονε ξενεφρίσω του αφέντη μου το καθουργά, του ζελεπού, να ζήσω* Φορτουν. (Vinc.) Γ' 529.

**ξενηστικώνομαι.**

Από το επιτ. *ξε-*, το επίθ. *νηστικός* και την κατάλ. *-ώνομαι*. Πβ. λ. *ξενηστικώνομαι* στο Somav. με το *ξε-* στερ. και σημασ. «τρώω ώστε να μην είμαι πια νηστικός». Η λ. και σήμ. ιδίως στη μτχ. *ξενηστικωμένος* (Βλ. Χατζιδ., Αθ. 26, 1914, ΛΑ 35, 46, Georgac., Αφ. Τριαντ. 526).

Μένω εντελώς νηστικός· (εδώ προκ. για νηστεία για θρησκ. λόγους): *ξενηστικωθείτε, αγρυπνήσετε, ότι ο διάβολος ο εναντίος σας, ωσάν λεοντάρι οπού βρύχεται, περιπατεί γυρεύοντας ποίον να καταπίνει* Χριστ. διδασκ. 45.

**ξενία** *η*· *ξ ε ν ί α*, Βέλθ. 151.

Από το επίθ. *ξένος* και την κατάλ. *-ιά* (Βλ. Χατζιδ., ΜΝΕ Β' 229). Ο τ. *ξενία* πιθ. από μετρ. αν. (δεν πρόκειται για το αρχ. *ξενία*). Η λ. στο Du Cange (λ. *ξενία*) και το Somav.

**1**) Τα ξένα, η ξενιτειά: *μάθεις το θες κι απόθανα κι εις την ξενιά μ' εθάψα και ξένοι εμαζωχτήκασι κι ωσάν ξένο μ' εκλάψα* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Γ' 841· *μου κάνει χρεία με βαρεμένη και πρικιά καρδιά μου να μισέψω, ... και αλλού να πα γυρέψω τόπο στα μέρη τση ξενιάς* Φορτουν. (Vinc.) Ιντ. δ' 161. **2**) Το να βρίσκεται κανείς μακριά από την πατρίδα· (εδώ προκ. για εξορία): *'Ωφου, ξενιτεμένε μου, κι ας το 'θελες κατέχει, να 'χες πετάξει ωσάν πουλί να 'ρθεις να πολεμήσεις, να λυτρωθείς απ' την ξενιά κι εμένα να βοηθήσεις!* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Ε' 86· (εδώ προκ. για προσφυγιά): *Αρχίζουν οι γυναίκες οι καημένες, περιττοπλιάς οι Κρητικές οι ξένες, να κλαίσι, να θρηνούνται τη σκλα-*

*βιάν τως, την κακοριζικιάν και την ξενιάν τως* Λεηλ. Παροικ. 244. **3**) Μοναξιά (Βλ. Μαυρομάτης [Διαθ. 17. αι. σ. 139]): *δεν έχω άλλο παιδί ζωντανό παρά τούτη, και α μου 'θελε λείπει και τούτη, φόρσα να 'θελα ντεσπεραριστώ μονοτάρου απού την ξενιά, να 'ποθάνω ντεσπεράδα, να χάσω και την ψη μου* Διαθ. 17. αι. $6^{15}$.

**ξενία** τα, βλ. *ξένιον*.

**ξενιάζω,** Ελλην. νόμ. $520^{11,16}$, $561^{26}$, Χρον. Μορ. Η 2211, Κανον. διατ. (Χριστοδούλου) $422^{1049}$.

Από τον πληθ. του ουσ. *ξένιον* και την κατάλ. *-ιάζω*. Η λ. το 10. αι. (Sophocl.), στο χφ Ο του Μαχαιρά (Dawkins [Μαχ. Β' σ. 257]) και σήμ. ιδιωμ. (Κουκ., ΒΒΠ Β' 12 σημ. 8, Andr., Lex., λ. *ξένιος*).

(Αμτβ. και μτβ.) δωροδοκώ: *Αυτός οπού έναι μετ' αυτόν το δίκαιον εις την κρίσιν και δόσια ουδέν ορέγεται και να χαρίσει ου θέλει και να ξενιάσει εις τον κριτήν ουδέν συγκατεβαίνει, το δίκιον του το φανερόν αυτός να το αγοράσει και μετ' αυτόν τον λογισμόν ⟨το⟩ κιντυνεύει όλως* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 1066· *η αδελφή του Τζανίπεκ... εννοιάστη να πέψει να τον σκοτώσει* (ενν. τον *ρήγαν*)· *και εξενίασεν έναν Σαρακηνόν και ήρτεν εις την Κύπρον εις την Αμμόχουστον ως γιον πραματευτής* Βουστρ. 470.

**ξένιασμα** το, Αχιλλ. L 1013.

Από τον αόρ. του *ξενιάζω* και την κατάλ. *-μα*. Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Βλ. Κουκ., ΒΒΠ Δ' 111 σημ. 4).

**α**) Δώρο (ως ανταμοιβή): ... *ουκ έμαθες πώς κρουν τας κονταρέας· αλλά φιλοτιμήσου-με ξενιάσματα μεγάλα, κανίσκια και δωρήματα και εγώ να σε τα μάθω* Αχιλλ. Ν 1330· **β**) δωροδόκημα: *Η κρίση να στοχάζεται το δίκαιον του παράνα* (παραλ. 2 στ.) *χωρίς ξενιάσματα κι αυτήν της αδικιάς την χρήσιν, να διώξουν και τους πειρασμούς 'πιτρόπων αβουκάτων, να μη τους δώσουσιν να φαν φλουρίν ή και δουκάτο* Γεωργηλ., Θαν. 317.

**ξενίζω,** Σπαν. Α 504, Κομν., Διδασκ. Δ 307, Σπαν. Ρ 260, Σπαν. (Λάμπρ.) Va 533, Λίβ. Ρ 415, 2721, Λίβ. Sc. 1082, Λίβ. Esc. 255, 280, 413, 3320, Λίβ. (Lamb.) Ν 137, 291, Λίβ. Ν 1900, Ντελλαπ., Ερωτήμ. 1144, 1473, Ιμπ. 574, 852, Ψευδο-Γεωργηλ., 'Αλ. Κων/π. 708, Θησ. Πρόλ. [2], Δ' [$90^{5}$], Διήγ. Βελ. χ 538, Ριμ. Βελ. ρ (Bakk. - v. Gem.) 48, Διήγ. Αλ. V 36, Βυζ. Ιλιάδ. 74, Αλφ. $23^{53}$, Αλφ. (Μπουμπ.) Ι 53, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 1844· μτχ. ενεστ. *ε ξ ε ν ί ζ ο ν τ α*, Απόκοπ.$^{2}$ 384.

Το αρχ. *ξενίζω*. Η λ. και σήμ.

**Ι** Ενεργ. **Α'** Μτβ. **1α**) Φιλοξενώ, περιποιούμαι ξένους: Βίος Αισώπ. 298· *Πρόσφερε ξένους, ω υιέ, στον οίκον σου απέσω* (παραλ. 7 στ.) ... *λέγει γαρ και η Γραφή, των προφητών οι λόγοι «Οπού πτωχόν εξένισεν Χριστόν γαρ θεραπεύει και οπού πτωχόν ηλέησεν Θεόν γαρ το δανείζει»* Σπαν. (Ζώρ.) V 19· *Οι δέ άρχοντες αυτών πάλιν συνετοί και σοφοί και έντιμοι, ξενίζοντες τους τυχόντας και παραμυθούντες* Ψευδο-Σφρ. $538^{7}$· **β**) (εδώ μεταφ. προκ. για τον Ηρόδοτο, του οποίου η συγγραφή έλαβε τον τίτλο «Μούσαι»): *Πέψετε εσείς βοήθεια στα λόγια τα δικά μου, μούσες, ... καθώς και του Ηρόδοτου την είχετε χαρίσει, στην κατοικιά του μοναχός πως είχε σας ξενίσει* Λίμπον. 94. **2**) Προκαλώ έκπληξη και θαυμασμό: *το μοναστήριον και η εκκλησία αύτη, μόνον να σέβει τινάς μέσα, απορεί ο νους του λογιάζοντας εις τι τόπον ευρίσκεται τοιούτος πολύτιμος θησαυρός· ξενίζει γαρ τω όντι και νουν και διάνοιαν και καθένα κάνει να αστοχήσει τους κόπους και την ταλαιπωρίαν του δρόμου* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 161. **3**) Αναλογίζομαι, σκέφτομαι κ.



*με έκπληξη και θαυμασμό: Ξένισε και τον ποταμόν τόν λέγουσιν Αλφείον, πώς το θαλασσοπέλαγος το τόσον παρατρέχει και προς την λίμνην έρχεται την εις την Σικελίαν* Λίβ. (Lamb.) Ν 169. **Β'** (Αμτβ.) εκπλήσσομαι· εδώ η μτχ. ενεστ. ως επίθ. = έκπληκτος: *και απήτις μας εγνώρισεν, ήρθεν κι εσίμωσέ μας και τον καθέναν ήρπαξεν με πόθον και αγκαλιάσθην* (παραλ. 2 στ.) *κι είπε μας εξενίζοντα: «Τάχα και να 'σθ' εκείνοι, τούς είχα ομμάτια κι έβλεπα, τούς είχα φως κι εθώρουν...;»* Απόκοπ.$^{2}$ 384. **ΙΙ** Μέσ. **Α'** Αμτβ. **1**) Απορώ, παραξενεύομαι· εκπλήσσομαι, σαστίζω: *Μάθε και τα ονόματα των δύο και ξενίζου. Η κλήσις της χριστιανής όνομα Τοπατσία, της βασιλίσσης πάλιν δέ το όνομα Καλλιοτέρα* Φλώρ. 111 (Βλ. και Köstlin, BZ 1, 1892, 398)· *τα πράματα του κόσμου, ως όσον πλιο τα μελετώ, ξενίζομαι ατός μου* Φαλιέρ., Ρίμ. (Bakk. - v. Gem.) 160· *όταν ... εδιηγήθην του όλα τα συμβάντα, εις αυτόνον εξέστη ο νους του και ολωνών όσοι τον εκούγασι όλοι εξενίζουντανε* Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 434· *Κάμνεις με και ξενίζομαι ακόντα τέτοιαν τάξη. Και των ανθρώπω έν' δυνατό τη Μοίρα να κουρσεύου;* Φαλιέρ., Ιστ.$^{2}$ 117· *έπεσεν το στεφάνι από το πρόσωπον του Νεκτενάβου και έπεσεν εις το κεφάλι του Αλεξάνδρου. Και ως είδαν οι μεγιστάνοι και ο λαός, όλοι εξενίσθηκαν και εθαύμασαν* Διήγ. Αλ. G $267^{37}$· (με επόμ. τις προθ. εις, σε + αιτιατ.): *δέσποτά μου, θαυμάζομαί σε και ξενίζομαι εις τον λόγον σου. Εσύ βλέπεις πώς σε σφίγγουσιν οι όχλοι και στεναχωρούσιν οι άπειροι λαοί και συ λέγεις: «τίς μου ήψατο;»* Πηγά, Χρυσοπ. 235 (10)· *Ξενίζομαι στον άνθρωπον οπού ουδέν πιστεύει κρίσιν και ανταπόδοσιν εις τον παρόντα κόσμον, που παραβλέπει τον κριτήν, την φοβεράν ημέραν* Αλφ. καταν. 66. **2**) Νιώθω έκπληξη και θαυμασμό· θαυμάζω: *αυτός* (ενν. ο *ιερεύς*) *εξενίστηκε από το θαύμα, έμεινεν άφωνος* Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 445· *Βλέποντά σε* (ενν. *Μαρία*) *ξενίζεται των αρχαγγέλων χώρος. Λέγοντες ποια εκ την έρημον ετούτην αναβαίνει, ώσπερ καπνός του λιβανιού το άρωμα χρισμένη;* Σκλέντζα, Ποιήμ. $7^{42}$· *Χρήμαν πολύν, ατίμητον και πλούτον ουκ ολίγον ήφεράν εις τον βασιλέα· είδεν και εξενίστην* Διήγ. Βελ. χ 301· (με υποκ. τις λ. *νους, ψυχή*): *χρυσήν λεκάνην έθηκαν με το κρασίν ομπρός του, ωσάν ο μαύρος μεθυσθεί και άρξηται του παίζειν, να είδες, να εθαυμάστηκες, ο νους σου να εξενίστην* Αχιλλ. Ν 351· *είδαμεν κάστρου καλλονήν, είδαμεν κάστρου κτίσμαν και ως έχω από αφηγήματος να ξενιστεί η ψυχή σου* Λίβ. (Lamb.) Ν 784· (με επόμ. την πρόθ. εις + αιτιατ.): *και τραγουδεί του η άτυχος* (ενν. η *Τάρσια*) *με τέτοιαν μελωδία οπ' όλοι εξενίζονταν εις τέτοιαν ευωδία* Ριμ. Απολλων. (Βεν.) [1504]. **3**) Ξενιτεύομαι: *Ξενίζεται ο Ιμπέριος ο θαυμαστός εκείνος διά τα λόγια τα όπισθεν τά είπεν ο πατήρ του* Ιμπ. μετά στ. 188 κριτ. υπ. χφ V. **Β'** Μτβ. (Για τη μτβ. χρ. βλ. και Ανδρ., Προσφ. Κυριακ. σ. 53-4) **1**) Νιώθω απορία, περιέργεια, έκπληξη, ξάφνιασμα για κ.: *Λοιπόν μηδέν θαυμάζεσαι, μηδέν ξενίζεσαί το, ανέν και βλέπεις άνθρωπον σήμερον τιμημένον* (παραλ. 2 στ.) *και μετά μέρες πάλε αυτός ... βλέπεις-τον χαμηλότερον πολλά παρά τους άλλους* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 628· *Ευρέθησαν κι οι δυο γυμνοί κι είς τ' άλλου-των εθώρει, Αδάμ το εξενίζετο κι η Εύα το ηπόρει* Χούμνου, Κοσμογ. 80· *Ξενίζομαι τα λόγια σου, καλέ, μα την αλήθειαν* Ερωτοπ. 647· *Εξενιζόμην το πουλίν πώς εκατεδουλώθην και ανθρωπινά συνέτυχεν ως διά την δούλωσίν του* Λίβ. Ρ 1779· *όλοι εθαυμάζουνταν και εξενίζουνταν πώς εγλύτωκαν, απού ήτονε απάνω τως τόσα χαλάσματα* Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 408· *Είδα γραιάν κι επήδα τράφον και, ως την είδα, εξενιζόμην πώς η γραία επήδαν τράφον και ουκί φοβείται μη πέσει* Λέοντ., Αιν. Ι 38· *Ξενίζομαι πώς λείπεσαι* (ενν. *εσύ, μοίρα*), *θαυμάζομαι πώς χρειάζεις από τα πράματα της γης εσύ που τα μοιράζεις ...* Φαλιέρ., Ιστ.$^{2}$ 131· *όταν εγεννήθη το παιδίον και εξέβην εις το φως του κόσμου και έκλαυσεν και είπεν: «'Οταν σωθούν οι σαράντα χρόνοι, πάλιν θέλω γυρίσει εις εσένα, μητέρα εδική μου γης». Και είδεν πας άνθρωπος και εξενίστη πώς εσύντυχεν το παιδάριον* Διήγ. Αλ. V 27. **2α**) Νιώθω έκπληξη και θαυμασμό βλέ-

ποντας κάπ. ή κ.: *Θωρούσιν την* (ενν. *την Μαργαρόνα*) *οι καλογρές πάνυ ωραιωμένη, πολλά την εξενίζουνται, κράζουν και την 'γουμένη* Ιμπ. (Legr.) 642· *ήτον το δακτυλίδιν αυτόφυον, αυτοκόμματον, κόκκινον ως την φλόγα· είδα το, εθαυμάστην το, την θέαν του εξενίσθην* Λίβ. Ν 2241· *το μεσοκήπιν, ως δοκώ, αν το κατασκοπεύσεις, να το θαυμάσει ο λογισμός και ξενισθεί το* (έκδ. *ξενισθήτω*· διορθώσ.) *ο νους σου* Διγ. Ζ 97· **β**) Θαυμάζω κάπ. ή κ.: *τους σκλάβους να ξενίζεσαι με τσ' αργυρές μαχαίρες* Ριμ. Απολλων. (Βεν.) [768]· *όρισεν ο αυθέντης και παρόντος του Πέρσου έψαλε τούτο ο ψάλτης ομοίως ώστε και τον Πέρσην και τον αυθέντην θαυμάσαι. Εδωρήσατο ουν και αμφοτέροις δωρεάς και εξενίζετο την λεπτότητα του ψάλτου* Ιστ. πολιτ. 51[14]· *'Πιδέξια και 'πιτήδεια ήσα βαλμένα που 'στεκα κι εσυντήρουν ένα ένα και μέσα μου ξενίζουμου την τόση διάρμιση και την πάστρα και τη γνώση* Βοσκοπ.[2] 167· *'Εσωθεν δέ ήτον πράγμα πολλού θαύματος άξιον, οπού βλέποντας των καμερών το πλήθος και της καθεμίας την ωραιότητα εξενίζετο καθένας άξια όντως παλάτια γυναικός βασιλίσσης* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 430. **3α[1]**) Παρατηρώ, περιεργάζομαι κ. με απορία, έκπληξη και θαυμασμό: *εξενίζετο* (ενν. *ο Δάρειος*) *την φορεσίαν του Αλεξάνδρου* Διήγ. Αλ. G 276[4]· *έβλεπα εγώ την τροπικήν, εθαύμαζον τα πάντα· εξενιζόμην το έντεχνον το μάρμαρον εκείνον* Λίβ. Ρ 2747· **α[2]**) βλέπω, παρατηρώ κ. με θαυμασμό: *και αγάλι αγάλι επήγαινα, σιγά σιγά επερπάτουν, τον κόσμον εξενίζουμου, τ' άνθη και τα καλά του* Απόκοπ.[2] 18· **β**) σκέφτομαι, αναλογίζομαι κ. με έκπληξη και θαυμασμό: *Ξενίσου και τον ποταμόν τον λέγουσιν Αλφείο πώς το θαλασσοπέλαγος το τόσον παρατρέχει και προς την λίμνην έρχεται την εις τη Σικελίαν* Λίβ. Esc. 153. **4**) Νιώθω έκπληξη και δέος ή φόβο καθώς αναλογίζομαι κ.: *και ξενίζομαι και φρίττω πώς η κτίσις εγκρυβάται εις τα φρούρια και όρη και εις βάραθρα δασώδη και κρημνώδη και συντρέμει την απώλειαν τήν έχει* Χρησμ. Ι 46· *Ξενίζομαι τον θάνατον, την αδικίαν λυπούμαι, από κοντά να τον ιδώ την πρόσοψιν φοβούμαι* Νεκρ. βασιλ. 89. **5**) (Με γεν.) απομακρύνομαι από κάπ., αποχωρίζομαι· στερούμαι: *απεχαιρέτησε* (ενν. *ο Βέλθανδρος*) *τον βασιλέα τότε, ξεβαίνει και τον Φίλαρμον ευρίσκει τον να στέκει· σφικτά περιλαμβάνει τον, γλυκέα καταφιλεί τον και λέγει τον ...: «Ξενίζομαι ο δυστυχής αδελφικού σου σπλάγχνους»* Βέλθ. 49.

**ξενικός,** επίθ., Ασσίζ. 66[29], 213[8], Μαχ. 296[17], 500[11], 666[10]· *ξ έ ν ι κ ο ς,* Απολλών. 238.

Το αρχ. επίθ. *ξενικός*. Ο τ. με αναβιβ. τόνου. Η λ. και σήμ.

**1**) (Προκ. για πρόσ.) **α**) που κατάγεται από ξένη χώρα: *πραγματευτάδες ξενικούς από άλλην γην και τόπον* Φλώρ. 914· *γιατρός ξενικός, τουτέστιν οπού έρχεται απουπέρα της θαλάσσης ού απέ την Σαρακηνίαν* Ασσίζ. 437[26]· **β**) που κατοικεί σε άλλο τόπο: *Εάν γίνεται ότι εις άνθρωπος ξενικός έταξάν τον εις ημέραν τακτήν και γίνεται ότι εμπαίνει εις την στράταν διά να έλθει την ημέραν του...* Ασσίζ. 338[28]· **γ**) που κατάγεται από άλλη χώρα και συνεπώς δε γνωρίζει όσα αφορούν τον τόπο στον οποίο βρίσκεται (εδώ με γεν.): *Αφέντη, εγώ ως ξενικός άνθρωπος δέ του τόπου ερώτησα τους άρχοντες οπού 'ναι μετά σένα και ως πληροφορήθηκα απ' αύτους την αλήθεια, είδα και οφθαλμοφανώς το κάστρο της Κορίνθου, του 'Αργου και του Αναπλίου, την δύναμιν τήν έχουν* Χρον. Μορ. Ρ 1583. **2**) (Προκ. για πρόσ. τρίτο· πβ. ά. ξένος ως ουσ. σημασ. 7): *Εάν γένηται ότι οκάτις σκλάβος ή σκλάβα ποιεί καμμίαν αταξίαν ή καμμίαν ζημίαν κανενού ανθρώπου ξενικού* Ασσίζ. 153[9]. **3**) (Προκ. για συμμαχικά ή μισθοφορικά στρατεύματα): *άλλη* (ενν. *σύνταξις*) *πάλιν μετ' Αινείου, μετ' ανδρών ευγενεστάτων* (παραλ. 6 στ.)· *τα δέ ξενικά φουσσάτα ήσαν γαρ οκτώ συντάξεις και των επικούρων άλλη* Ερμον. Ο 303.

Το αρσ. ως ουσ. = αυτός που κατάγεται από ξένη χώρα, ο ξένος: *εξηγήθηκά σας πώς*



*τους Λατίνους και πώς εφέραν ξενι-*
*εστράφην το ρηγάτον απέ τους Ρωμαίους και εδόθην*
*κούς διά την βλέπησιν του τόπου* Μαχ. 88[16]· *εσηκώθην μεγάλη τάραξη και ταραχή μεσόν*
*τους λας των αρμάτων[τους νέους με τους παλιούς, τους Κυπριώτες, του(ς) Συριάνους].*
*και εσκοτώσαν απέ τους ξενικούς β' ανομάτους* Μαχ. 96[32]· *Ακμή όλοι οι Μονεμβασιώται ή*
*και έτεροι ξενικοί οίτινες ευρεθώσιν εκείθεν της σκάλας να ηπορούν θρασέως απελθήναι εις*
*τας αυτών οικίας* Συνθήκ. Καλλ. 328.

**ξένιν** το, βλ. *ξένιον*.

**ξένιον** το, Ιμπ. 737 χφ Ο κριτ. υπ., 744 χφ Ο κριτ. υπ., Μαχ. 402[35], Κανον. διατ. (Χριστοδούλου) 422[1046], 459[467], 472[932]· *ξ έ ν ι ν,* Ελλην. νόμ. 521[8]· πληθ. *ε ξ έ ν ι α,* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 2703· πληθ. *ξ ε ν ί α,* Μαχ. 402[29].

Το αρχ. ουσ. *ξένιον* (Βλ. L-S, λ. *ξένιος* Ι 2 και Steph., Θησ.). Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Βλ. Φαρμακ., Γλωσσάρ. 411· πβ. και Αθ. 30, 1918, 414).

**1**) (Στον πληθ.) **α**) δώρα: *πολλά χαρίσματα και μεγάλας δωρεάς τον* (ενν. *Αχιλλέα*)
*ετάχθησαν, μόνον να τους* (ενν. *τους 'Ελληνες*) *ποιήσει αγάπην. Και τα ξένια όπου τον ετάσ-*
*σουνταν, εξαιρέτως Αγαμέμνων ο βασιλεύς, ήσαν ταύτα· επτά πόλεις μεγάλας και πολυ-*
*ανθρώπους, ... χρυσόν τάλαντα πολλά* Τρωικά 529[10]· *Βρίσκει την μάννα του παιδιού, σ' αυ-*
*τήν το παραδώκαν, ξένια πολλά και στάμενα στα χέρια της τα 'δώκαν* Χούμνου, Κοσμογ.
2062· **β**) (εδώ προκ. για δώρα που δόθηκαν σε μισθοφόρο επιπλέον από το μισθό του):
*απιλογία εξητήσαν* (ενν. *οι Τούρκοι*) *του πρίγκιπος, καθώς ήτον η συμφωνία όπου είχαν*
(παραλ. 2 στ.)· *όρισεν κι επληρώσαν τους την ρόγαν τους ακέραιαν και τον Μελίκ φιλο-*
*τιμά και ξένια τού εδώκεν* Χρον. Μορ. Η 5716. **2**) Το δώρο που παίρνει ή δίνει κάπ.
όταν δωροδοκείται ή δωροδοκεί, δωροδόκημα: *έρχουνται οι μάρτυρες και ομνύουν ούτως:*
*«Εσύ ομνύεις ... να είπεις την αλήθειαν; να μηδέ ως διά ξένιν τό επήρες ή τό σου ετάκτησαν*
*ή διά παρακάλεσιν ή ως διά φιλίαν ή ως διά μίσος να μηδέν αφήσεις να μηδέν ειπείς την αλή-*
*θειαν;...»* Ελλην. νόμ. 521[8]· (στον πληθ.): *Αυτός* (ενν. *ο άδικος*) *θωρώντα το άδικον, διά*
*να το ποίσει δίκαιον, πέμπει του εξένια περισσά, δόσια παμφουμισμένα· παραλαμπά-*
*νει τα ο κριτής και εισμίαν τα δύο του μάτια τυφλώνουνται...· κάμνει το δίκαιον άδι-*
*κον, μόνο ως διά τά δώρα* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 1089· *εκόψαν τες κεφαλάδες τους κάτωθεν*
*δηλούμενους ... τουτέστιν τον κύρην του Αρσεφίου, ο ποίος έδωκεν μεγάλα ξενία να γλυτώ-*
*σει* Μαχ. 402[29]. **3**) Αμοιβή: *Ακομή ο σιρ Νικόλ Μαριτζά δεν επήρεν απού τινάν ξένιον*
*έ-*
*ώσπου να τελειώσει την δουλειάν του και, αν επήρεν και η δουλεία δεν την ετελείωσεν,*
*τρέ-*
*στρεφέν το και πολλά καλά εποίκεν* Μαχ. 550[22]· (στον πληθ.): *κι ο Θεόφιλος ευθύς*
*χει και πα στον οίκον, λαλεί πως την εσκότωσεν* (ενν. *την Ταρσιά*), *ζητά ελευθερίαν,*
*να πάρει και τα ξένια του, να πα στα γονικά του* Απολλών. 513. **4**) Ξενώνας (πβ. Ιμπ.
731· βλ. και ά. ξενών -ας): *Και ως τον είδαν άρρωστον* (ενν. *τον Ιμπέριον*), *κοντεύει του θα-*
*νάτου, σηκώνουν τον και υπάγουν τον στο ξένιον απέσω* Ιμπ. 731 χφ Ο κριτ. υπ.

**ξένισμα** το.

Από τον αόρ. του *ξενίζω* και την κατάλ. *-μα*. Η λ. στον Ησύχ. (Βλ. L-S Suppl.) με άλλη σημασ.

Δώρο, χάρισμα· (εδώ προκ. για δωροδόκημα): *Ιδόντα ο δολερός κριτής πως δεν του*
*πέμπει* (ενν. *αυτός οπού έναι μετ' αυτόν το δίκαιον*) *δώρα, αργεί να ποίσει απόφασιν και*
*όντεν ιδεί το τέλος να λείπουν τα ξενίσματα, να λείπουσιν τα δώρα, παύει τα κολακέματα*
Ντελλαπ., Ερωτήμ. 1074.

**ξενισμός** ο, Φλώρ. 1151.

Το αρχ. ουσ. *ξενισμός*.

Ξενιτεμός· απομάκρυνση, χωρισμός: *να είχεν βρέξει ο ουρανός ιστιάν να με είχεν καύσειν παρά ότι ατός μου ενέθρεψα, υιέ, τον ξενισμόν σου* αυτ. 1122· *Ωσάν η θέρμη του ηλιού τα χιόνια των ορέων, φλέγει μου δέ και την καρδιάν ο ξενισμός της κόρης. Πώς να το ιδούν τα μάτια μου, πώς να το υπομένω: Εγώ να ζω να περπατώ και άλλος να την κερδαίσει!* αυτ. 1384.

**ξενιτεία** η, Διγ. (Trapp) Gr. 874, Διγ. Α 1223, 1224, Διγ. Ζ 1180, Βέλθ. 67, 137, Ξανθόπ. Νικηφ. $80^{16}$, Φλώρ. 1140, Διήγ. πόλ. Θεοδ. 116, Περί ξεν. Α 219, Λίβ. Ρ 45, 66, Λίβ. Esc. 33, 62, Λίβ. (Lamb.) Ν 67, 88, Ιμπ. 12, Αλφ. ξεν. 2, Βησσ., Επιστ. $22^{5}$, Μαχ. $72^{23}$, Θησ. Γ' [$83^{7}$], Δ' [$24^{8}$], Ιμπ. (Legr.) 873, Κορων., Μπούας 8, Βίος Αισώπ. 298, Διγ. 'Ανδρ. $339^{17}$· *ξ ε ν ι τ ε ι ά*, Φλώρ. 109, Περί ξεν. Α 45, 250, Ιμπ. 177, 205, Αλφ. ξεν. 78, Απόκοπ.$^{2}$ 338, 'Ασμα σεισμ. 13, Αχέλ. 88, Θρ. Κύπρ. (Παπαδ. Θ.) 556, Παλαμήδ., Βοηβ. 442, Παλαμήδ., Ψαλμ. 425, Σουμμ., Ρεμπελ. 192, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 1916, Γ' 1521, Δ' 424, Ε' 160, Σουμμ., Παστ. φίδ. Ε' [11], Φορτουν. (Vinc.) Ιντ. δ' 171, 184, Λεηλ. Παροικ. 463, Διακρούσ. $70^{72}$, Τζάνε, Κρ. πόλ. $224^{26}$, $405^{25}$, κ.α.

Το μτγν. ουσ. *ξενιτειά*. Ο τ. στο Βλάχ. και σήμ. Η λ. και σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ.).

**1α**) Το να ξενιτεύεται κανείς, ξενιτεμός, εκπατρισμός: *πλιο δε μιλεί* (ενν. *ο Ρωτόκριτος*) *για μισεμούς, για ξενιτεία δε λέγει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Γ' 888· *η ξενιτειά και ο θάνατος αδέλφια λογούνται* Περί ξεν. Α 66· (με γεν. προσ.): *Ου δύναμαι, ω Βέλθανδρε, την ξενιτειάν σου ακούσαι* Βέλθ. 56· *του Ιμπερίου την ξενιτειάν κλαίει* (ενν. *η ρήγαινα*) *και ου 'πομένει* Ιμπ. 863· (στον πληθ.): *Διατ' εκείνην* (ενν. *την πατρίδα*) *γίνονται τόσοι πόλεμοι, τόσες ξενιτειές και τόσοι φόνοι εις το γένος των ανθρώπων* Ροδινός (Βαλ.) 159· *Εάν δέ νυκτί γένηται* (ενν. *σεισμός*), *κραιπάλη φέρει ο τόπος εκείνος και βαρβάρων στάσεις υπερθαύμαστες, εις τους πλουσίους ζημίες και κακοπραγίες, πολλάκις δέ και ξενιτείες κακές* Σεισμολ. (Οικονόμου) 43· **β**) περιπλάνηση σε ξένες χώρες (εδώ στον πληθ.): *ο οποίος* (ενν. *Οδυσσέας*) *τόσον επεθύμα να ιδεί την πατρίδα του ύστερα από εκείνες τες πολλές ξενιτειές και πλάνες* Ροδινός (Βαλ.) 159. **2α**) Ξένες χώρες, ξένος τόπος, τα ξένα: *Ακόμη κι ο Ρωτόκριτος στην ξενιτειά γυρίζει και τις κατέχει αν ήλαχε 'ς τόπο που δεν ολπίζει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 1715· *Και το λοιπόν εβάδισεν της ξενιτείας τον δρόμον, χώρας πολλάς εγύρισε και τοπαρχίας και κάστρα* Βέλθ. 215· *Ω ευγενική κόρη, έβγα να ιδείς τον ποθητόν σου και παρηγόρησέ τον ότι ήλθεν από την ξενιτείαν* Διγ. 'Ανδρ. $339^{17}$· *απέθανεν ο Παπα-Γιάγαρης εις την ξενιτείαν, εις τα Σιδεροκάψια* Συναδ., Χρον. - Διδαχ. $35^{r}$· *και συ στην ξενιτείαν εδά βρίσκεσαι 'ξορισμένη* Ριμ. Απολλών. (Βεν.) [1548]· (με το ουσ. *μέρη* τα): *και εμέν αφήτε μοναχόν να κλαίω την δυστυχιάν μου, ως ατυχής να περπατώ της ξενιτειάς τα μέρη* Φλώρ. 1219· **β**) (σε συνεκδ. χρ. για να δηλωθούν μαζί ο τόπος και ο χρόνος που βρίσκεται κανείς στα ξένα): *ο σκύλος του Τωβία, αφόντις εγύρισεν εις το σπίτι πρωτύτερα από τον αφέντην του, από την πολλήν ξενιτειάν οπού επεριπάτησεν, έκαμεν πολλές χαρές με την ουράν του* Ροδινός (Βαλ.) 86· **γ**) (μεταφ. προκ. για τον επίγειο κόσμο, την επίγεια ζωή): *Ξένοι κι εμείς πως είμεστεν δεν ξεύρεις και διαβάτες και παραδέρνομεν εδώ στης ξενιτειάς τις στράτες;* (παραλ. 1 στ.) *εδώ στην κοσμικήν ζωήν* Φαλιέρ., Ρίμ. (Bakk. - v. Gem.) 96· *και τον προπάτορα ημών και πάντας τους αγίους λαβών αποκατέστησας προς την αρχαίαν π(ατ)ρίδα και ημάς προς σε ανακάλεσε από της ξενιτείας* Νεόφ. 'Εγκλ. 31. **3**) Ερημικός τόπος, ερημιά: *Λυπήσου, Χάρων, το κορμί, λυπήσου και*



*τα κάλλη, την ξενιτειάν που βρίσκομαι, οπού 'ναι πλια μεγάλη, και μη μου δώσεις*
*θάνατον ζιμιό να ξεψυχήσω και το καημένον μου κορμί 'ς τούτο το δάσο αφήσω* Ευγέν.
702 (βλ. και Vitti [Ευγέν. σ. 139])· (εδώ για να δηλωθεί η απουσία ανθρώπων): *η χώ-*
*ρα του την έκαψεν ο Θεός και εκαίγοντον, και αυτός* (ενν. *ο Λωτ*) *δεν ετόλμα να γυρίσει να*
*μην απεθάνει και αυτός. Και έστεκε έτσι εις την ξενιτείαν μοναχός διχώς άλλους ανθρώπους*
Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. $131^{v}$. **4**) Ταλαιπωρία, δυστυχία (πβ. και Λίβ. Sc. 2273): *μα την*
*ξενιτείαν μου, τήν είδα, τήν επάσχισα, τήν έπαθα εις τον κόσμον* Λίβ. Esc. 3457. **5**)
Το να απομένει κανείς μόνος, μοναξιά: *Ελέησον* (έκδ. *ελεήσον* από τυπογρ. λάθος), *φιλάν-*
*θρωπε* (ενν. *Θεέ*), *την εμήν ξενιτείαν, την μοναξίαν οίκτειρον και ανάστησον τούτον,*
*ειδ' ου, κέλευσον ... προ τούτου τελευτήσαι με και την ψυχήν αφείναι, μη ίδω τούτον*
*άφωνον, νεκρόν, εξηπλωμένον* Διγ. (Trapp) Gr. 3539· *να λυπηθεί* (ενν. *ο Θεός*) *την πολλήν*
*μου ξενιτείαν και ταλαιπωρίαν και νεότητα και να σε αναστήσει ... και να μην γνωρίσω άλ-*
*λον άνδρα* Διγ. 'Ανδρ. $409^{8}$. **Φρ. 1**) *Ασκώ ξενιτείαν*, βλ. *ασκώ* φρ. **2**) *Δουλεύω ξενι-*
*τείαν, παίρνω την ξενιτειάν, σεβαίνω εις ξενιτείαν* = ξενιτεύομαι: *ηράσθην παραπονηθείς*
*δουλεύσαι ξενιτείαν· και δη περάσας άνωθεν τη γη της Χαζαρίας εύρον και γαίαν εύ-*
*μορφον, λιμένος γαληνίους* Διήγ. πόλ. Θεοδ. 3· *νέος επλανήθηκεν* (ενν. *ο υιός του Σπανέα*),
*αφήκεν τους γονείς του· στα ξένα εδιάβηκεν, την ξενιτειάν επήρε* Σπαν. Ο 5· *επαραπο-*
*νέθηκα εις τον εμόν πατέραν και εις ξενιτείαν εσέβηκα αλλότριαν, μεγάλην* Ιμπ. 771.

**ξενιτεμένος,** μτχ. παθητ. παρκ., βλ. *ξενιτεύω*.

**ξενιτεύγω,** βλ. *ξενιτεύω*.

**ξενίτευμα** το.

Από το *ξενιτεύω* και την κατάλ. *-μα*. Τ. *ξενίτεμα* στο Βλάχ. Τ. *ξενίτεμαν* σήμ. στο
ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ.).

Αποδημία· (εδώ συνεκδ. για το χρονικό διάστημα που διαρκεί η αποδημία): *εγύρισεν*
*ο Λίμπονας σ' εμένα την Αθήνα, διατί η περίσσα αγάπη μου εκράτιε την καρδιά του*
*και πάντα ο νους του ήτον σ' εμέ στα ξενιτεύματά του* Λίμπον 186.

**ξενιτεύω,** Ασσίζ. $115^{22}$, Βέλθ. 40, Φλώρ. 1045, 1416, μετά στ. 1523 κριτ. υπ., Περί
ξεν. Α 123, Περί ξεν. V 123, Ερωτοπ. 490, Λίβ. Esc. 2469, Ιμπ. 9, Γράμμα κρ. διαλ. 7,
Αρσ., Κόπ. διατρ. [1519], Χίκα, Μονωδ. 52, Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ. Μάρκ. ιγ 34,
Λίμπον. 254, Τζάνε, Κρ. πόλ. $195^{24}$· *ξ ε ν ι τ ε ύ γ ω*, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 1745,
Γ' 1362, Δ' 320, Ε' 1362· μτχ. παθητ. παρκ. *ξ ε ν ι τ ε μ έ ν ο ς*, Αλφ. ξεν. 102, Θρ.
Κύπρ. (Παπαδ. Θ.) 614, Ιστ. Βλάχ. 2161, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Ε' 84.

Το αρχ. *ξενιτεύω*. Ο τ. και η μτχ. στο Βλάχ., ενώ τ. *ξενιτεύκω-ομαι* σήμ. ιδιωμ.
(Σακ., Κυπρ. Β' 681, Παπαδ. Α., Λεξ. στη λ.). Μέσ. *ξενιτεύομαι* και ο τ. της μτχ. και σήμ.

**I** Ενεργ. **Α'** Μτβ. **α**) στέλνω κάπ. σε ξένη χώρα, τον κάνω να ξενιτευθεί: *Η γλώσσα*
*μου πώς να το πει το ναι, να με παντρέψεις και να με βγάλεις από 'πά και να με ξενι-*
*τέψεις;* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Δ' 334· (σε ιδιάζ. χρ.): *Ω Αβραάμ, ω Ισαάκ, πού να 'στε*
*μακρεμένοι; Εις ποιαν οδόν να πορπατεί το κανακάρικό μου και τις μου το ξενίτεψε*
*το φως των ομματιώ μου;* Θυσ.$^{2}$ 314· **β**) στέλνω μακριά, απομακρύνω· (μεταφ.) απο-
ξενώνω: *πόσους εξενίτευσεν* (ενν. *ο φθόνος*) *από τα γονικά των* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 300.
**Β'** (Αμτβ.) πηγαίνω στην ξενιτειά· αλλάζω τόπο διαμονής· (εδώ μεταφ. προκ. να δηλωθεί η
έννοια του θανάτου): *Ψυχή και αν ου αγανάκτησες πολλά εις ξενιτείαν, πάλι έβγα και ξε-*
*νίτεψε και φεύγε πίκρα* Αλφ. ξεν. 118. **II** (Μέσ.) φεύγω από τον τόπο μου, αποδημώ,
μεταναστεύω: *Μικρός εξενιτεύτηκα απ' τα δικά μου μέρη και πορπατώ στην ξενιτειά*

*χειμώνα καλοκαίρι* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Ε' 159· *'Ανθρωπος ξένος απεδώ είμαι κι εξενιτεύθην* να έλθω να δω τον θαυμαστόν τον πύργον τόν προσέχεις Φλώρ. 1416.

Η μτχ. παθητ. παρκ. ως επίθ. = **α**) ξένος, ξενιτεμένος και συνεκδ. ταλαίπωρος, δυστυχής: *ενεπαύετον ο γέρων* *ο ξενιτευμένος ούτος* (παραλ. 2 στ.)· *ήτον ούτος ο πτωχός μου* *εν λιμώ και δίψη, λέγω,* *τριάκοντα ποσόν ημέρας* *τυραννούμενος ο γέρων* Πτωχολ. α 289· (εδώ προκ. για λαό εξόριστο): *Ουαί εις τον πτωχόν λαόν και τον ξενιτεμένον,* *τον πεινασμένον περισσά και τον μαρτυρημένον* (παραλ. 4 στ.)· *εχάσαν τα σπιτάκια τους, έγιναν τέλεια ξένοι,* *μακρά 'πού την πατρίδαν τους βρίσκονται 'ξορισμένοι* Θρ. Κύπρ. Μ 470· **β**) ασήμαντος, ταπεινός: *τρίτον έφησεν* (ενν. ο *πατριάρχης*) *έσχατον επισκόπων* *του θρόνου Ελασσόνος* ... (παραλ. 1 στ.) *Αρσένιον αμαρτωλόν και τον ξενιτευμένον* Αρσ., Κόπ. διατρ. [709].

**ξενιτιά** η, βλ. *ξενιτειά.*

**ξενιών -ας** ο, βλ. *ξενών -ας.*

**ξενοαιχμαλώτισις** η.

Από τα ουσ. *ξένη* η ή *ξένα* τα και *αιχμαλώτισις.*

Περιπλάνηση στα ξένα: *αφήκασιν* (ενν. ο *Λίβιστρος και η Ροδάμνη*) ... *το τσίνεμα, τον έρωταν, τον πόθον, την αγάπην* (παραλ. 1 στ.), *τους πικρασμούς τους φοβερούς, τας ξενοαιχμαλωτίσεις* Λίβ. Sc. 3011.

**ξενοαφήγησις** η.

Από τα ουσ. *ξένος* και *αφήγησις.*

Διήγηση, εξιστόρηση που κάνει κάποιος ξένος: *Εγώ δέ ως εθώρουν άνθρωπον ολόξενον να πάσχει* (παραλ. 1 στ.), *απήρα τον, εβιάσα τον* ... *να με ειπεί τι ένι τό πονεί και το διατί στενάζει* (παραλ. 2 στ.). *«Λέγε την ξενοδόχισσαν, τα ήκουσες λέγε, ξένε».* *«'Ακουσε, ξενοδόχισσα, και τας ξενοαφηγήσεις...»* Λίβ. Sc. 2401.

**ξενογαμώ.** — Βλ. και ά. *ξενοπηδώ.*

Από το *ξενο-* και το *γαμώ.* Η λ. και σήμ.

(Το ενεργ. προκ. για άντρα· το παθητ. προκ. για γυναίκα) έχω έξω του γάμου σεξουαλικές σχέσεις: *η γυναίκα η κακή και η εντροπιασμένη* (παραλ. 1 στ.) *γίνεται τρεις φορές κακή με το μεγάλο σχήμα,* *οπότα ένι κορασιά και όταν ξενογαμιέται* *και όταν χηρεύσει η πονηρή και επαίρνει δεύτερο άνδρα* Σπαν. (Ζώρ.) V 617.

**ξενογυρισμένος,** μτχ. επίθ.

Η μτχ. παθητ. παρκ. του *ξενογυρίζω.*

Που έχει ταξιδέψει σε ξένους τόπους, κοσμογυρισμένος: *ως τον είδεν φρόνιμον και ξενογυρισμένον,* *εβγάζει τον εκ τ' άλογα, ποιεί τον 'πιτραπέζης* Ιμπ. (Lambr.) 593.

**ξενοδιαβάτης** ο. — Πβ. ά. *ξενομπασάρης.*

Από τα ουσ. *ξένη* η ή *ξένα* τα και *διαβάτης.*

Αυτός που έχει έρθει από ξένο τόπο, ξενομερίτης: ΜΟΝΤΑΝΟΣ: *Τώρα το θέλομεν ιδεί· πού 'σαι ξενοδιαβάτη!* ΚΑΡΙΝΟΣ: *Εδώ είμαι* Σουμμ., Παστ. φίδ. Ε' [771].

**ξενοδοχείον** το, Φλώρ. 1154, 1231, Λίβ. Sc. 1810, 1815, 1921, 1928, 2212, 2258, 2556, 2562, 2620, Λίβ. Esc. 2976, 3080, 3087, 3394, 3443, 3721, 3729, 3784, Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 146, 147· *ξ ε ν ο δ ο χ ε ι ό ν,* Φλώρ. 1303, 1465, 1469.



Το μτγν. ουσ. *ξενοδοχείον.* Ο τ. *ξενοδοχειόν* στο Somav. Η λ. στον τ. *ξενοδοχείο* και σήμ.

**α**) Πανδοχείο, χάνι: *και το ξενοδοχείον της καινούργιον να το ποίσει,* *να έχει σιμά του και λουτρόν να λούγονται οι ξένοι* Λίβ. Esc. 2971· *Ημέρας τρεις περιπατούν να εύρουν ξενοδοχείον* Φλώρ. 1230· **β**) ξενώνας (ως κατάλυμα για ταξιδιώτες, άρρωστους, φτωχούς): *να κτίσουσιν εις την Ιερουσαλήμ ένα νοσοκομείον και ένα άλλο ξενοδοχείον διά τους προσκυνητάδες. Επρόσταξε δέ να δίδουσιν εις αυτά κάθε χρόνον διά τροφήν των ασθενών και ξένων και την άλλην αυτών θεραπείαν χίλια οκτακόσια πενήντα φλωρία* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 145.

**ξενοδόχημαν** το· *ξ ε ν ο δ ό χ η μ α,* Φλώρ. 1140 χφ V κριτ. υπ.

Από το *ξενοδοχώ* και την κατάλ. *-μαν.* Τ. *ξενοδόχεμα* στο Βλάχ. Ο τ. στο Νικήτα Χωνιάτη (L-S Κων/νίδη) και το Somav.

Υποδοχή, κατάλυση ξένου σε ξενοδοχείο: *αν σ' έλθει ξενοδόχημαν, υιέ, στην ξενιτείαν,* *μη θέλεις του να φαίνεσαι τίνος και πόθεν είσαι* (παραλ. 6 στ.). *Ειδέ από προαιρέσεως αποδοχήν σε κάμουν,* *δέξου την από άρχοντας, παιδία μεγιστάνων* αυτ. 1140.

**ξενοδόχισσα** η, Φλώρ. 1239, Λίβ. Sc. 1952, 2326, 2528, 2562, 2733, Λίβ. Esc. 3086, 3120, 3583, 3692, κ.π.α.

Το θηλ. του ουσ. *ξενοδόχος.* Η λ. στο Somav. και σήμ.

**1**) Αυτή που δέχεται και περιποιείται ξένους (εδώ προκ. για την Πόλη σε προσωποπ.): *Πόλη, τό πάσχεις πάσχω το και τό πονείς πονώ το* (παραλ. 1 στ.), *γιατ' ήσουν ξενοδόχισσα, κυρά των αιχμαλώτων,* *χριστιανών το καύχημα και των αγίων δόξα* Θρ. Κων/π. Η 36. **2**) Ιδιοκτήτρια και διευθύντρια ξενοδοχείου, πανδοχείου: *μετά κείνον έποισε* (ενν. *η Ροδάμνη*) *τούτην την συμφωνίαν,* *να γένει ξενοδόχισσα τέσσερους χρόνους μόνον* (παραλ. 2 στ.) *και το ξενοδοχείον της καινούργιον να το ποίσει* Λίβ. Esc. 2968· *λέγει με η ξενοδόχισσα: «Πράγμα μηδέν φοβάσαι·* *έναι εις το ιππάρι σου ταγή και διά λόγου σου είτι θέλεις»* Λίβ. Esc. 3118. **3**) (Εδώ) σύζυγος ξενοδόχου, ξενοδόχισσα: *Λέγει* (ενν. *ο Φλώριος*) *την ξενοδόχισσαν: «Λέγε μοι διά την κόρην.* *Πότε το φως των ομματιών, κυρά, των εδικών μου* ... *εξενοδόχησές το* (παραλ. 3 στ.)». *Και ο ξενοδόχος παρευθύς τον Φλώριον ελάλει* Φλώρ. 1253.

**ξενοδόχος** ο, Φλώρ. 1152, 1234, 1259, 1268, 1279, 1280, 1296, 1304, 1319, 1326, 1331, Λίβ. Sc. 1922, 1923, 1925, 1929, 1931, 2695, Λίβ. Esc. 3081, 3092, 3857, 3893, Σοφιαν., Κωμωδ. Ricchi 14, 40.

Το μτγν. ουσ. *ξενοδόχος.* Η λ. και σήμ.

**1**) Ιδιοκτήτης ξενοδοχείου, πανδοχείου: *Τον ξενοδόχον λέγουσιν να τους ξενοδοχήσει και ο ξενοδόχος παρευθύς τον δείπνον ευτρεπίζει* Φλώρ. 1233· *ηύρα το ξενοδοχείον,* *εμπαίνω απέσω θαρρετά». Μη ξενοδόχος είναι;* *μη ξενοδόχος άνθρωπος και έναι μονή να μείνω;»* Λίβ. Esc. 3082. **2**) (Εδώ προκ. για το σύζυγο ή το σύντροφο ξενοδόχισσας): *ουκ έχει η ξενοδόχισσα πού ποτε ξενοδόχον,* *ξένη ένι και η ξενοδόχισσα, ξένε μου, από τον τόπον* Λίβ. Sc. 1926· *Αύριον αν γυρεύετε την ξενοδόχισσάν σας* (παραλ. 1 στ.), *μάθετε ότι ο ξενοδόχος της την έχει* Λίβ. Sc. 2735.

**ξενοδοχώ,** Φλώρ. 1246, 1255, 1256, 1258, 1261, 1285, 1305, 1308, Λίβ. Sc. 1973, 2300, Λίβ. Esc. 3485· παθητ. αόρ. *ε ξ ε ν ο δ ο χ ί σ θ η ν,* Φλώρ. 1303.

Το μτγν. *ξενοδοχέω.*

Δέχομαι και περιποιούμαι ξένους ως ξενοδόχος: *Τον ξενοδόχον λέγουσιν να τους ξενοδοχήσει και ο ξενοδόχος παρευθύς τον δείπνον ευτρεπίζει* Φλώρ. 1233· *πάλιν επεδήμησεν* (ενν. *ο Φλώριος*) *εις χώραν Βαβυλώνος* (παραλ. 1 στ.) *και απεκεί εις ξενοδοχειόν, εκεί εξενοδοχίσθην* Φλώρ. 1303.

**ξενοθαυμάζω.**

Από το *ξενο-* και το *θαυμάζω*.

Θαυμάζω κ. ως παράξενο: *Σταθείτε, πάντες άρχοντες, να σας ειπώ το τι 'δα και να ξενοθαυμάσετε σαρκός τε την πατρίδα* Νεκρ. Βασιλ. 2.

**ξενοιάζω,** Νεκταρ., Ιεροκόσμ. Ιστ. 380, Διγ. Ο 1744· *ξ ε γ ν ο ι ά ζ ω,* Αλεξ. 1583, Θυσ.[2] 109 κριτ. υπ., 1017, Ροδολ. (Αποσκ.) Ε' 138, Φορτουν. (Vinc.) Ε' 6, Λεηλ. Παροικ. 197, 389, Τζάνε, Κρ. πόλ. 240[17], 305[17], 317[11], 399[21], 458[10], 549[3].

Από το στερ. *ξε-* και το *νοιάζω* (Ανδρ., Λεξ.). Τ. *ξηννοιάζω* σήμ. στην Κύπρο (Σακ., Κυπρ. Β' 690). Η λ. και ο τ. στο Somav. (λ. *ξεννοιάζω* και *ξεγνοιάζω*) και σήμ.

**I** Ενεργ. **Α'** (Αμτβ.) απαλλάσσομαι από φροντίδες, παύω να έχω έγνοια για κάπ. ή κ.· ησυχάζω: *απήτις ορδινιάσασι, μισεύουσι και πάσι στην Κρήτην κι εσταλάρασι κι είχασίνε ξεγνοιάσει* Τζάνε, Κρ. πόλ. 214[20]. *Οι χριστιανοί ... ... πίσω εγυρίσασιν, αμμή δεν εξεγνοιάσαν. Δεν εσχολάσαν δέησες και προσευχές να κάμνουν* Τζάνε, Κρ. πόλ. 267[30]· *ας ξεγνοιάσομεν τώρα, καθώς θωρούμεν εκ γης κι από το πέλαγος βοήθειαν να δούμεν* Διακρούσ. 91[9]· (με επόμ. την πρόθ. *από*): *και τότε ξενοιάζοντας από την Δύσιν, έβαλε πάλιν βουλήν να περάσει εις την Ανατολήν* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 372. **Β'** (Μτβ.) απαλλάσσω κάπ. από μια έγνοια, φροντίδα· ανακουφίζω: *πε μου, Πετρονέλα μου, πώς θες να τα αποσάσεις ετούτα με τη μάννα σου και να τηνε ξεγνοιάσεις;* Φορτουν. (Vinc.) Γ' 496. **II** (Μέσ.) απαλλάσσομαι από φροντίδες, παύω να έχω έγνοια ή ενδιαφέρον για κ.: *κει που 'θελα να ξεγνοιαστώ, πλιότερην έγνοιαν έχω* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 496· *έπαρ' εμέ διά δούλον σου και άφες αυτόν να πάγει, να ξεγνοιαστεί ο πατέρας μας, παραμικρόν να φάγει* Χούμνου, Κοσμογ. 1926· *Εκείνον οπ' ορέγετο σ' άργητα τονε φέρνει, σκολάζει και ξεγνοιάζεται, πλιο δεν ξαναγιαγέρνει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 1142· (με επόμ. την πρόθ. *από*): *τώρα οπού απέθανεν* (ενν. *ο άνθρωπος*) *εξενοιάσθη από τα κακά* Ευγ. Ιωαννουλ., Επιστ. 31[40] (Ελλην. 7, 1934, 248).

Η μτχ. παθητ. παρκ. ως επίθ. = **α**) ξέγνοιαστος, αμέριμνος: *'Εφαγαν και έπιαν και έπεσαν όλα ξενοιασμένοι* Διήγ. Αλ. G 289· *είδε τηνε* (ενν. *την Αρετή*) *χαιράμενη, είδε τη ξεγνοιασμένη* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 1945· *στο στρώμα είναι το παιδί, κοιμάται ξεγνοιασμένο* Θυσ.[2] 317· **β**) αδιάφορος: *Μα σαν τη λυγερήν ιδού κι είν' πάντα ξεγνοιασμένη, σε πόρτα, εις παραθύρι τση ποτέ τση δεν προβαίνει* (παραλ. 1 στ.), *παίρνουνται κάτω το ζιμιό, σκολάζουσι τον κόπο* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 1127.

**ξενοιασμένα,** επίρρ.· *ξ ε γ ν ο ι α σ μ έ ν α.*

Από τη μτχ. παθητ. παρκ. του *ξενοιάζω*. Ο τ. από το *ξεγνοιάζω*.

Ξένοιαστα, αμέριμνα: *Αφήνουσι τα ρούχα σακκιασμένα και πέφτουν και κοιμούνται ξεγνοιασμένα* Λεηλ. Παροικ. 204.

**ξένοιαστα,** επίρρ.· *α ξ έ γ ν ο ι α σ τ α· α ξ έ ν ο ι α σ τ α.*

Από το επίθ. *ξένοιαστος*. Το *α-* των τ. προθετ. Η λ. και σήμ.

Χωρίς φροντίδα και ανησυχία, αμέριμνα: *στέκουνται* (ενν. *οι άνθρωποι*) *ανάμελα κι αξέγνοιαστα αποκοιμημένοι εις αυτήν* (ενν. *την ευσπλαχνία του Θεού*) Χριστ. διδασκ. 59· *είχε αγάπη με όλους τους αφεντάδες της Ανατολής, διά τούτο επολέμα εις την Ρούμελη αξένοιαστα* Χρον. σουλτ. 47[29].



**ξένοιαστος,** επίθ.· *α ξ έ γ ν ο ι α σ τ ο ς* Τζάνε, Κρ. πόλ. 241[7]· *α ξ έ ν ο ι α σ τ ο ς,* Διγ. Ο 1422· *ε ξ έ γ ν ο ι α σ τ ο ς,* Τζάνε, Κρ. πόλ. 202[26]· *ξ έ γ ν ο ι α σ τ ο ς,* Χρον. σουλτ. 142[32].

Από τον αόρ. του *ξενοιάζω* και την κατάλ. *-τος*. Ο τ. *ξέγνοιαστος* και η λ. και σήμ. κοιν.

**α**) Που δεν έχει φροντίδες ή ανησυχία για κ., ξένοιαστος, αμέριμνος: *Εφάγαμε κι επίαμε κι όλοι εχορταστήκαν, έπεσαν όλοι ξέγνοιαστοι εκεί κι αναπαυτήκαν* Αλεξ. 2054· *εκάθονταν αξέγνοιαστοι με δίχως φόβον πλήσον, γιατ' ήτονε πολλά μακρά εις το νησί αποπίσω* Τζάνε, Κρ. πόλ. 241[7]· **β**) (εδώ) που δεν έχει βλέψεις, έγνοια για εξουσία: *Να μην φοβάσαι τον αδελφό σου τον μουσουλμάνο, ότι αυτός δεν έχει καμίαν έννοια της βασιλείας του, μόνε έναι αξένοιαστος* Χρον. σουλτ. 44[32].

**ξενοίγω·** *ξενοίξει,* Πιστ. βοσκ. II 5, 94, εσφαλμ. γρ. αντί *ξανοίξει*· διορθώσ. κατά το κριτ. υπ. — Βλ. ά. *ξανοίγω*.

**ξενομπασάρης** ο, Πιστ. βοσκ. V 5, 45, 49, 78, 105, 234. — Πβ. ά. *ξενοδιαβάτης*.

Από το ουσ. *ξένη* η ή *ξένα* τα, το επίθ. **εμπασάρης* (< ουσ. *εμπασά*) και την κατάλ. *-άρης* (Πβ. όμως Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Γ' 172 και Ϛ' 165, λ. *ξενοbασάρις* και Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ. Β' 748). Η λ. και σήμ. στην Κρήτη (Παγκ. και Πιτυκ., ό.π.).

Αυτός που έχει έρθει από ξένο τόπο, ξενομερίτης: *Γιατί δεν είν' βγαλμένος από μένα, ξεύρε, ξενομπασάρη τονε λέγω* αυτ. V 5, 58.

**ξενοπηδώ.** — Βλ. και ά. *ξενογαμώ*.

Από το *ξενο-* και το *πηδώ*. Η λ. και σήμ.

(Το ενεργ. προκ. για άντρα· το παθητ. προκ. για γυναίκα) έχω έξω του γάμου σεξουαλικές σχέσεις: *αλήθεια, τέτοιον πράγμα δεν εφάνηκεν εις γράμμα, όπου κάμνουν οι γυναίκες, να 'ναι ξενοπηδημένες* Συναξ. γυν. 774.

**ξενοπρεπώς,** επίρρ.

Από το επίθ. *ξενοπρεπής,* που απ. στον Ιπποκράτη. Η λ. τον 7. αι. (L-S, λ. *ξενοπρεπής*).

Με τρόπο που να φαίνεται ότι κ. αφορά άλλο, τρίτο πρόσωπο (και όχι αυτόν που μιλά): (Πβ. ά. *ξενοπροσώπως*): *Ειδ' έχεις τίποτες κρυπτόν και συμβουλήν γυρεύεις, ξενοπρεπώς το αφηγού, να μην φανεί δικόν σου* Σπαν. Β 270.

**ξενοπροσώπως,** επίρρ., Σπαν. Ρ 144, Σπαν. (Μαυρ.) Ρ 22, Σπαν. (Λάμπρ.) Va 291.

Από το επίθ. **ξενοπρόσωπος*. Η λ. σε σχόλ. (L-S, λ. *ξενοπρόσωπος*).

Με τρόπο που να φαίνεται ότι κ. αφορά άλλο, τρίτο πρόσωπο (και όχι αυτόν που μιλά)· (Πβ. ά. *ξενοπρεπώς*): *⟨Ειδ' έχεις τίποτες κρυπτόν και συμβουλήν γυρεύεις⟩, ξενοπροσώπως αφηγού, ⟨να μη⟩ φανεί δικόν σου* Σπαν. Α 275.

**ξενόρια** τα.

Πιθ. από το *ξενο-* και το ουσ. *όρια(τα)*. Για τη λ. βλ. Τσαβαρή [Πουλολ.[2] σ. 331].

Μακρινά, απρόσιτα μέρη: *από την πείναν την πολλήν τήν έχεις, ταπεινέ μου, τα ακρωτήρια περπατείς, τα ξενόρια βλέπεις* Πουλολ. (Τσαβαρή)[2] 90.

**ξένος,** επίθ. και ουσ., Σπαν. Α 363, Προδρ. III 196, 380, Καλλίμ. 1570, 1649, Ασσίζ. 10[4], 100[26], Διγ. (Trapp) Gr. 1892, Διγ. Ζ 966, Βελθ. 1171, Πουλολ. (Τσαβαρή)[2] 17, Φλώρ. 698, 904, Ερωτοπ. 438, 673, Λίβ. Ρ 301, Λίβ. Sc. 1775, Λίβ. Esc. 3086, Λίβ. (Lamb.) Ν 64, Λίβ. Ν 2619, Αχιλλ. Ν 1438, Αχιλλ. Ο 340, Ιμπ. 687, 692, Χρον. Τόκκων 591, 1556, Μαχ. 520[6], Απόκοπ.[2] 366, Πεντ. Λευιτ. XX 2, Αρ. Ι 51, Πτωχολ. α 185, Κυπρ. ερωτ. 55[2], 92[64], Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Α' 452, Δ' 380, Διγ. Ἄνδρ. 408[14], Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 790, Β' 52, Ε' 345, Ιντ. κρ. θεάτρ. Δ' 90, 105, Ροδολ. (Αποσκ.) Δ' 426, Ζήν. Β' 159, Τζάνε, Κρ. πόλ. 139[22], 293[17], κ.π.α.

Το αρχ. επίθ. και ουσ. *ξένος*. Η λ. και σήμ.

**Α'** Ως επίθ. **1α**) Προκ. για χώρα διαφορετική από την πατρίδα: Φαλιέρ., Ενύπν.[2] 84, Ἄσμα σεισμ. 12, Πεντ. Ἔξ. II 22, Λίβ. Sc. 2650· **β**) (σε μεταφ.): *από την καρδιά την εδική μ' εβγήκα, για να μπορώ τση πρόσοψης ν' αρέσω τσ' όμορφής σου κι εις ξένον τόπον περπατώ* Ιντ. κρ. θεάτρ. Γ' 26· **γ**) (μεταφ. για τον επίγειο κόσμο σε σχέση με τον παράδεισο): *παραβάς την εντολήν δικαίως κατεδικάσθην* (παραλ. 1 στ.) *και δικασθείς εμάκρυνα Θεού και παραδείσου* (παραλ. 6 στ.), *διά τούτο πάντοτε θρηνώ εις τον ξένον κόσμον τούτον και επαναλύσαι επιποθώ προς την αρχαίαν πατρίδα* Νεόφ. Ἔγκλ. Β' 13· (στο συγκριτ. βαθμό· προκ. για την κόλαση): *και κατασπά με ο τύραννος προς την αυτού δουλείαν* (παραλ. 1 στ.) *βουλόμενος ξενώσαι με εις χώραν ξενοτέραν* (παραλ. 3 στ.), *εις πυρ το μη σβεννύμενον* Νεόφ. Ἔγκλ. Β' 17. **2**) Για πρόσωπα **α**) που κατάγεται από άλλη χώρα ή κατοικεί σε άλλη χώρα: *είναι άνθρωποι ξένοι απ' άλλους τόπους* (παραλ. 1 στ.) *και περπατούν την Βενετιάν, την Πόλιν, την Λεχίαν* Ιστ. Βλαχ. 2155· *ο Ρωτόκριτος στην ξενιτειά γυρίζει* (παραλ. 4 στ.)· *τις ξεύρει αν είν' κι αγάπησεν άλλη κοπέλα ξένη* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 1720· *είχεν αυτός και σύζυγον, εκ ξένων δέ γονέων* Αχιλλ. Ο 3· *εβούνηθσε το ριζικόν, ήλαχε ξένη γέννα κι εγλύτωκε το βασιλιό, τη χώρα μας κι εσένα* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Ε' 329· *ευρέθην άλλος έμπορος μακρόθεν ξένος, πλούσιος πραγματευτής* Πτωχολ. α 297· **β**) (σε κλητ. προσφών.): *Τα μέν εμά κατέλεξα, ξένε συνοδοιπόρε* Λίβ. Ρ 1819· **γ**) (με επόμ. το επίρρ. *απεδώ*, βλ. ά. *απεδώ* 3, ή την πρόθ. *από* + αιτιατ.): *Είσαι ξένος απεδώ* Σουμμ., Παστ. φίδ. Ε' [521]· *βρίσκομαι ξένος ο πικραμένος από τον τόπον τούτονε* Σουμμ., Παστ. φίδ. Α' [455]· *Ξένη έναι η ξενοδόχισσα, ξένε μου, απέ τον τόπον, απέ την χώραν τήν θεωρείς και απέ το ξενοδοχείον* Λίβ. Esc. 3086· **δ**) (συνεκδ.) που ταιριάζει σε ξένο: *μετά ξένου σχήματος ώσπερ οδίτης ξένος προς το παλάτιν έφθασεν, εκάθισεν ως ξένος* Καλλίμ. 1570. **3**) Αλλοεθνής: *θεγατέρα ιεριά ότι να είναι εις άντρα ξένο,* Πεντ. Λευιτ. XXII 12· *και όλοι οι αθρώποι του σπιτιού του, γέννημα σπιτιού και αγορά ασημιού από υιόν ξένον επορτομήθηκαν μετ' εκείνον* Πεντ. Γέν. XVII 27. **4α**) Ξενιτεμένος: *έφυγεν εκ την χώραν του και απέ τα γονικά του* (παραλ. 6 στ.)· *έδε στρατιώτου συμφοράς τάς πάσχει διά φουδούλας, ούτως είναι αιχμάλωτος, ξένος εις άλλον κόσμον* Λίβ. Esc. 3825· (για τη χρ. μαζί με το επίθ. *αλλότριος* βλ. ά. *αλλότριος*): *πώς την πατρίδα έφυγα και την ιδίαν χώρα και ξένος επροέκρινα και αλλότριος να γένω;* Βέλθ. 507· *Εβγάλετε τα ρούχα του, δότε εις το μοναστήριν, ίνα τον μνημονεύουσιν ως ξένον και αλλότριον* Ιμπ. 680· **β**) (με επόμ. την πρόθ. *από* + αιτιατ.) που περιπλανάται (αφού απαρνήθηκε την πατρίδα του): *δίχρονον είσαι αιχμάλωτος, Ροδάμνη, εκ τα δικά σου και τούτος ξένος δίχρονον δι' εσέν από τον κόσμον* Λίβ. Sc. 3007. **5**) (Μεταφ.· με γεν.) που έχει αποξενωθεί από κ.: *Νύττει μου την καρδίαν εχθρός τε ο Βελίαρ, ξένον απέδειξε των εντολών Θεού μου· οίδα γαρ, οίδα, πάντως απεξενώθην* Ιωάνν. ιερ. 14. **6**) (Με επόμ.



την πρόθ. *από* + αιτιατ.) διωγμένος, εξόριστος: *Είδα μικρούς και ανέβησαν κι εγίνησαν ρη-*
*γάδες, χώρες μεγάλες και όμορφες και κάστρη χαλασμένα* (παραλ. 1 στ.)· *ξένους από τα*
*σπίτια τους και από τα γονικά τους και αλλότριοι και κακοθελείς να 'χουν τα πράματά*
*τους* Φαλιέρ., Ρίμ. (Bakk. - v. Gem.) 203. **7α**) Που ανήκει σε άλλον, που δεν είναι δι-
κός μου: *εκίνησε να κλέπτει* (ενν. *ο μύρμηξ*) *και τας ξένας γεωργίας* Πτωχολ. α 831·
*άδικον είναι και κακά περίσσα καμωμένο να τάξεις και να θες αλλού να δώσεις πράμα*
*ξένο* Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Β' 48· *δε μπορώ ν' αναβατζάρω τίποτις, μόνε όσο πε-*
*σκουλάρω τα ξένα σολδία* Σεβήρ. - Μανολ., Επιστ. 172· *Εμέν τα λέγεις, ελεεινέ, χαλκέα,*
*κωπολάτα, οπού έφας την ενθήκην σου, το στάμενον το ξένον;* Πουλολ. (Τσαβαρή)[2]
14 (Για το πράγμα βλ. και Τσαβαρή [(Πουλολ.)[2] σ. 132 και 136-7])· *Περί θύρας οπού*
*ανοίγουσιν εις ξένην αυλήν* Βακτ. αρχιερ. 154· **β**) (εδώ προκ. για ξένες χώρες ή λαούς):
*Θάνατος είν' σ' εσένα* (ενν. *Αλέξανδρε*), *διατί γυρεύεις τα πράγματα τα ξένα; Ὅλα τα θες*
*αφήσει εδώ, τίποτε δεν κερδαίνεις, άφες τους στρατιώτες σου, μηδέν τους παραδέρνεις*
Διήγ. Αλ. G 289· **γ**[1]) (προκ. για εκκλησιαστική επαρχία) που ανήκει στη δικαιοδοσία
*άλλου* επισκόπου: *είτις ιερεύς υπάγει εις ξένην επαρχίαν και δεχθεί αυτόν ο επίσκοπος του*
*τόπου εκείνου, χωρίς να έχει συστατικά γράμματα, να έναι καθηρημένος και αυτός ο αρχιε-*
*ρεύς* Μαλαξός, Νομοκ. 169· *Περί φευγάτων κληρικών, οπού παγαίνουν εις ξένην επαρχίαν*
*χωρίς γράμμα του αρχιερέως αυτών συστατικόν και απολυτικόν και εκεί τους δεχθεί ο αρχιε-*
*ρεύς του τόπου* Βακτ. αρχιερ. 184· **γ**[2]) (συνεκδ.) στου οποίου τη δικαιοδοσία δεν ανήκει
κάπ.: *Περί κληρικών κρίσεων οπού ζητούν να κριθούν εις πατριάρχην ξένον και βασιλικόν*
*και κοσμικόν κριτήριον* Βακτ. αρχιερ. 157· **δ**) (μεταφ. για να δηλωθεί ότι όλα ανήκουν
στο Θεό και δίνονται από Εκείνον): *ποια παρηγοριά* (παραλ. 2 στ.) *δύνεται ο κόσμος ο πτω-*
*χός ετούτος να μας δώσει; Δεν γνώθεις πως δεν έχομε πράμαν εδώ κανένα δικό μας,*
*ουδέ θαρρετό τινάν, αμ' όλα ξένα;* Φαλιέρ., Ρίμ. (Bakk. - v. Gem.) 94· **ε**) (εδώ προκ.
για την αθανασία, που δεν ορίζεται από τον άνθρωπο): *Αυτοί δέ* (ενν. *οι Βραχμάνοι*) *πάντες*
*έκραξαν: «Δος την αθανασίαν». Ο δ'* (ενν. *Αλέξανδρος*) *απεκρίθη προς αυτούς: «Ούκουν*
*δεσπόζω ταύτης· κύριος ταύτης ουκ ειμί· ξένον το πράγμα, φίλοι· βροτός τυγχάνω*
Βίος Αλ. 4868. **8**) Που αφορά άλλον, που σύμβαίνει σε άλλον: *ν' αφήνεις τσι ξένες δου-*
*λειές, να πιάνεις τσ' εδικές σου* Φορτουν. (Vinc.) Γ' 166· *Τας ξένας συμφοράς, υιέ, λυπού ως*
*εδικάς σου* Σπαν. Α 514· *ως ήτον αγαθότατη, ίδιον και φυσικόν της τον ξένον πόνο να πο-*
*νεί ωσάν τον εδικόν της* Φαλιέρ., Ιστ.[2] 262· *Μα γιάντα ξένα και παλιά ν' αναθιβάνω τώρα*
*ξόμπλια, μακρά που λείπουσιν εκ τη δική σας χώρα;* Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Πρόλ.
59· (σε παροιμιακή φρ.: βλ. και Bakker - v. Gemert [Φαλιέρ., Ρίμ. σ. 157]): *από 'δε-*
*τίποτες σ' έκαμεν ο Θεός σου* (παραλ. 1 στ.) *... άνθρωπον ... Και τόσον πλέα του χρωστεῖς*
*στον Θιο να φχαριστήσεις* (παραλ. 1 στ.). *Και θες ιδεί το τι έδωκες και τι έναι αυτό τό πή-*
*ρες, και οπού χρωστεί μηδέν κρατεί ποσώς τες ξένες μοίρες* Φαλιέρ., Ρίμ. (Bakk. - v.
Gem.) 248· έκφρ. *ξένον παραμύθιν* = υπόθεση στην οποία είμαι αμέτοχος (η έκφρ. και
σήμ. στη Β. Ελλάδα· προφορική μαρτυρία): *ως πρωτύτερα ελέγα και ομιλούσαν...*
*και εγώ έστεκα και εθεώρουν τους, ωσάν ξένον παραμύθιν. Εντρεέπομου να τους θωρώ*
*ανθρώπους να πειράζουν* Σαχλ., Αφήγ. 312. **9α**) Που δεν έχει δεσμό συγγένειας ή φιλίας
με κάπ.: *αν γένηται ότι ο άνδρας έσφαξεν την γυναίκαν του,... το δίκαιον κρινίσκει ... ότι*
*πρέπει να κρεμασθεί ... ώσπερ να εσκότωσεν έτερον άνθρωπον ξένον* Ασσίζ. 227[4]· *αυτός το*
*εποίκεν συγγενή του ού συγγενάτριάν του μίαν γυναίκα ξένην ού έναν άνθρωπον ξένον* Ασσίζ.
391[28,28-29]· *ξένες ελογαριαστήκαμε αυτουνού, ότι επούλησέ μας και έφαγεν απατά φαγωμό*
*το ασήμι μας* Πεντ. Γέν. XXXI 15· (με επόμ. την πρόθ. *από* + αιτιατ.): *αν ιδεί* (ενν. *ο*
*σύζυγος*) *ότι σμίξω νέαν, ξένην από την γενέαν* (έκδ. *γενναίαν*· διορθώσ.), *λέγει:*
*«Φεύγε από την πολιτικήν και ποσώς μην πας εκεί»* Συναξ. γυν. 950· **β**[1]) (συχνά σε

αντιδιαστολή με το εδικός): *Χαίρονται οι άπαντες πολλά και εδικοί και ξένοι* Ιμπ. 892· *Πλούτη καταραμένα, ποιος σας φίλος   με ξένους, μ' εδικούς, με την καρδιά του   δεν είναι λυσσασμένος κι άγριος σκύλος;* Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Χορ. γ' 416· *Το φίλο κάνουσιν εχθρό, τον εδικό έχουν ξένο,   σαν τως μιλήσουν το πρεπόν εις πράμα κομπωμένο* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Γ' 135·   **β**$^{2}$) (σε σχ. υπαλλαγής): *τότες από το χάλασμα εβγαίνου οι αντρειωμένοι   κι ως τσ' είδεν ο Ρωτόκριτος σκολάζει και σωπαίνει·   και το λαγούτο εσκόρπισεν εις εκατό κομμάτια   να μην τονε γνωρίσουνε κείνα τα ξένα μάτια* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 528·   **γ**) (στο ουδ. για να προκληθεί συμπάθεια): *Να 'πιχαρείς, η λυγερή, μη με περηφανέσεις,   διατ' είμαι ξένον απ' εσέ και συγγενής σ' ουκ είμαι* Ερωτοπ. 289· **δ**) (προκ. για άντρα άλλον από το σύζυγο): *γυναίκα, πολλού καιρού κακοπαθισμένη, οπού σε εμάραναν οι άνδρες οι ξένοι και εγώ επεριεπάτουν και εχαίρομουν τον κόσμον* Σπανός (Eideneier) Α 277· *Εάν η γυναίκα υπάγει μετά ξένων ανθρώπων εις παραδιάβασιν ή να μείνει έξω του οίκου της άνευ του ορισμού του ανδρός αυτής, χωρίζεται* Ελλην. νόμ. $538^{3}$·   **ε**) (προκ. για παιδί) που γεννήθηκε από άλλους γονείς: *Στα χέρια σου αναθράφηκα κι εις τη δική σου αγκάλη,   στο σπλάχνος, στην αγάπη σου την πλήσα και μεγάλη,   και δεν το λόγιαζα ποτέ πως είμαι ξένη γέννα* Φορτουν. (Vinc.) Ε' 127·   **ς**) (προκ. για τον κόσμο, τους ανθρώπους γενικά) που δεν αποτελείται από φίλους, που δεν είναι φιλικός: *άλλο τινά δεν έχω στον κόσμο κανένα, πρώτα το Θεό και δεύτερα την πανιερότη σου ... Κύριος ο Θεός βοηθός στην πανιερότη σου, να σ' έχω και εγώ η μοναχή στον ξένο κόσμο* Σεβήρ. - Μανολ., Επιστ. 171.   **10**) (Συνεκδ.· εδώ προκ. για είδωλα, θεότητες) που λατρεύονται από ξένο λαό: *Εβγάλετε τα είδωλα τα ξένα ος μεσοθιό σας και καθαριστείτε και αλλάξετε τα ρούχα σας* Πεντ. Γέν. XXXIV 2· *να σηκωθεί ο λαός ετούτος και να πορνέψει καταπόδου είδωλα ξένα της ηγής ος αυτός έρχεται εκεί μεσοθιό; του και να με αφήσει και να χαλάσει τη διαθήκη μου ος έκοψα μετ' αυτόν* Πεντ. Δευτ. XXXI 16.   **11**) Που είναι άσχετος με κάπ. ή κ.: *Είναι* (ενν. η γυναίκα και το παιδί του Μπερτόλδου) *προσώπατα άγρια και ξένα από κάθε ευγένειαν* Μπερτολδίνος 92·   έκφρ. *ξένον προνοίας* = που δεν μπορεί να το προβλέψει κανείς: *Επί δέ τούτοις γέγονε ξένον προνοίας πράγμα.   Αιγύπτιος Νεκτεναβώ...   εις την Ελλάδα θάπτεται προς γην Μακεδονίας·   ο Μακεδών δ' Αλέξανδρος...   εις γην Αιγύπτου θάπτεται, τη του τοκέως χώρα* Βίος Αλ. 687.   **12**) Που δεν έχει δικαιολογημένη σχέση με κ., ανάξιος (βλ. και ά. *αλλότριος* 4· με γεν.): *αλλότρια, ξένη του βεργιού σε κρίνω, ω κυρά μου* Βέλθ. 557.   **13**) Που δεν είναι κατάλληλος για τη λατρεία του Θεού (εδώ των Εβραίων)· (συνεκδ.) ανίερος: *επρόσφεραν* (ενν. ο Ναδάβ και ο Αβισύ) *ομπροστά στον Κύριο 'στιά ξένη, ος δεν επαράγγειλεν αυτουνούς* Πεντ. Λευιτ. X 1· *μη αναβάσετε απάνου του* (ενν. στο θεσιαστήρι) *κάπνισμα ξένο και ολοκαύτωμα και κανίσκι* Πεντ. 'Εξ. XXX 9.   **14α**) Παράδοξος, παράξενος: *και την Λαμπρά την Κυριακή όνειρον ξένον είδα* Κρασοπ. (Eideneier) L 67 (100)· *μη πτοηθείς, ω γύναι·   το πράγμα το συμβάν εν σοι ξένον και παρά γνώμην   προσεπεγένετο την σην* Βίος Αλ. 423· *άρξομαι διηγήσομαι τά γέγονεν εις Τροίαν,   τα ξένα και παράδοξα και τα μεγάλα εκείνα* Βυζ. Ιλιάδ. 3·   **β**) περίεργος, ασυνήθιστος: *τις και πόθεν   και τις η ξένη σου μορφή και στολισμός ον φέρεις* Βίος Αλ. 3400· *επενδύθηκεν* (ενν. ο βασιλεύς) *εν πρώτοις   εν τοις πόδεσι κνημίδας   κι εν τοις στήθεσι χιτώνα,   σιδηρόφολον ουκάτι   ξένης φύσεως σουσάνιν* Ερμον. Ξ 211· *τι ξένον και παράδοξον λόγον να στιχοπλέξω   και ποίος νους και λογισμός λεπτογραφείν και λέγειν;* Θρ. Κων/π. διάλ. 3· *το καλάμι...   του φόνου έναι φύτευμαν και σπέρματα της τύχης   να 'χουν παράξενον ηχόν, μέλος οκάτι ξένον,   τό εγνωρίζουν τα κακά και τα πικρά του κόσμου* Λόγ. παρηγ. L 176.   **15α**) Που προκαλεί έκπληξη και θαυμασμό: *'Οντως λίαν το οραθέν παράδοξον και ξένον·   άνθρωπος άοπλος, πεζός, ράβδον κατέχων μόνην   ημάς τους εν τοις άρμασι καλώς καθοπλισμένους* (παραλ. 1 στ.) *καθο-*



*λικώς ενίκησεν* Διγ. (Trapp) Gr. 2647· *μακρόθεν εσκέψαντο άρκτους φοβεροτάτους* (παραλ.
1 στ.). *Βάλλει φωνήν ο θείος του: «Βασίλειε, άρτι ας ίδω,   πλην το ραβδίν σου έπαρον,
ξίφος μηδέν βαστάσεις·   άρκτους ουκ ένι επαινετόν πολεμείν μετά ξίφους».   Και ην
θαύμα φρικτόν ιδείν και ξένον τοις ορώσι* Διγ. (Trapp) Gr. 1063· *δένδρα πανυπερθαύμαστα
καρποίς πεπληθυσμένα,   ουχ ως παρ' 'Ελλησιν αυτά, αλλά τι θαύμα ξένον·   ήσαν μηλέαι
παρ' αυτοίς χρυσίζουσαι την όψιν,   οπώρας όγκον έχουσαι μείζον μεγίστου κίτρου* Βίος
Αλ. 5200· *συν τούτοις έρχομαι ειπείν διήγημά τι ξένον* Διήγ. πόλ. Θεοδ. 12· *βλέπε τότε
πράγματα και ξένας οπτασίας* Προδρ. III 295 χφ α κριτ. υπ.· *Ποιούσιν πόρταν φοβεράν,
γίνεται ξένον τέρας,   τον ρήγαν και τους άρχοντας φέρνουν της Εγγλιτέρας,   εκείνους
οπού εσκύλευσεν ο μέγας Βελισάρις* Ριμ. Βελ. ρ (Bakk. - v. Gem.) 481·   **β**) που προκα-
λεί δέος: *Ω παραδόξου συμφοράς, ω μυστηρίου ξένου,   ο κτίστης γαρ και Κύριος Θεός τε
και δεσπότης   εις γην κατήλθεν σαρκωθείς εκ κόρης απειράνδρου* Αλφ. καταν. 116·   **γ**)
που προκαλεί απορία: *αν ελυπήθην τίποτε και αν εκατεφρονήθην,   τίποτ' ουκ ένι θαυμα-
στόν, τίποτ' ουκ ένι ξένον* Σπαν. P 283.   **16**) Που προκαλεί έκπληξη και φόβο: *Και ην
ιδείν θέαμα ξένον και θρήνους πολλούς και ποικίλους και αμετρήτους ανδραποδισμούς των
ευγενών αρχουσών και παρθένων και αφιερωμένων τω Θεώ* Ψευδο-Σφρ. $430^{27}$· *'Εγεμε το
ροδόσταμα, εδόκει κυματίζειν·   εκόχλαζεν, εκάπνιζεν καπνόν οκάτι ξένον,   καπνόν
φρικτόν δυνάμενον σαλεύειν την καρδίαν* Καλλίμ. 326· *Και τότ' εκείνος έλαβε τον Διγενή και
ήλθον   στο λησταρχείον ένδοθεν το φοβερόν και ξένον* Διγ. Z 1571.   **17**) Φρικτός, φοβε-
ρός: *ήτο ξένον θέαμα τα δόλια τα κορμιά τους   να κείτουνται επανωτά, δίχως την ομορ-
φιά τους* Διακρούσ. $82^{5}$· *ο Παρθένιος έστεκε και έβλεπεν εκείνον το ξένον θέαμα, το ανθρώ-
πινον σώμα νεκρόν πώς το είχεν η θάλασσα καμωμένον* Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 432.   **18**)
Που προκαλεί θλίψη, δυστυχία: *Την πρώτην του μοναστηριού λαλεί την συνφοράν της,   το
ξένον πράγμαν τό έπαθεν· πολλά την συμπονούσιν* Ιμπ. 576.   **19**) Παράξενος, δυσνόητος:
*ξένον το πράγμα μοι δοκεί, ξένος ο λόγος ούτος·   ευθύς γαρ απορήσει τις ...* (παραλ. 3
στ.). *Αλλ' εύρον την επίλυσιν μόλις του ζητουμένου* Γλυκά, Αναγ. 2.   **20**) Πρωτάκουστος,
ασυνήθιστος: *Αυτός πάγει να 'παντηθεί Ιμπέριος με τον ξένον,   δίχως βουλήν γονέων του,
θαύμασμα ήτον ξένον* Ιμπ. (Legr.) 114.   **21**) Ανάρμοστος: *Και η της Εκκλησίας στάσις
ουκ έληξε, αλλ' ην ιδείν ξένην στάσιν εν τοις εμπιστευθείσιν ακούειν λογισμούς ανθρώπων*
Δούκ. $323^{9}$.   **22**) Που προκαλεί θαυμασμό εξαιτίας της ασυνήθιστης ομορφιάς του, πολύ
ωραίος **α**$^{1}$) (για πρόσωπο): *είχε* (ενν. η Ελένη) *γαρ την σάρκαν όλην   υπέρ χίονα λευκό-
χρουν   κι υπερτρύφερον το σώμα   και την ηλικίαν ξένην* Ερμον. Β 198· *κρυσταλλοκιο-
νοτράχηλη, ωριοχαριτωμένη,   στρογγυλομορφοπήγουνη και κάλλος είχε ξένον* Αχιλλ. L
555·   **α**$^{2}$) (για κινήσεις) πολύ κομψός, χαριτωμένος: *Πάντες γαρ ταύτην βλέποντες επί την
γην βαδίζειν   τας κινήσεις εθαύμαζον ποδών αυτής ορώντες,   τας των χειρών διαστροφάς,
γυρίσματά τε ξένα* Διγ. Z 4076·   **β**) (για τόπο): *την κορυφήν εφθάσαμεν, του δράκοντος
το κάστρον.   Είδαμεν τόπον εύμορφον, είδαμεν τόπον ξένον* Καλλίμ. 2525· *τερπνόν παρά-
δεισον εφύτευσεν εκείθεν,   άλσος ξένον, ευθέατον τοις οφθαλμοίς τω όντι* Διγ. (Trapp)
Gr. 3152·   **γ**) (γενικά για πράγματα ή κατασκευές): *εθέκασίν τα στο φαρίν ξένα, τετιμη-
μένα   τ' άρματα του Ιμπέριου τα μυριοπλουμισμένα* Ιμπ. (Legr.) 419· *επαίρει, φέρει προς
αυτήν λεπτόν χιτώνα ξένον* Καλλίμ. 643· *είχεν και άνθη πάμπλουμα, ξένα επταπλασίως*
Αχιλλ. Ο 478· *τα δέ εντεύθεν ποίος νους φράσαι όλως ισχύσει* (παραλ. 7 στ.) *των χορών το
ενήδονον και ξένην μελωδίαν;* Διγ. (Trapp) Gr. 1842· *την βρύσιν κέκτηται* (ενν. ο *Ευφρά-
της*) *από του παραδείσου,   εκείθεν φέρει την τερπνήν και ξένην ευωδίαν* Διγ. Z 3777·
*πορφυροχρυσομάρμαρον εποίησεν την τρούλλαν   μετά σαφείρων και σαρδιού και σμάραγ-
δων ωραίων·   τα πλάγια και η σύνθεσις ξένη, παρηλλαγμένη* Αχιλλ. N 783· *Ην εν τω μέ-
σω και βωμός χρυσίω και σμαράγδοις   καλώς ανοικοδομηθείς εν ξένη θεωρία* Βίος Αλ.

5602. **23**) (Για συναισθήματα) υπέρμετρος, υπερβολικός: Οι Γιαννινιώται άπαντες... άρχισαν να ευφημίζουσιν το όνομα του δούκα (παραλ. 1 στ.). Αγάπην είχαν εις αυτόν ξένην και υπερμέτρου Χρον. Τόκκων 1432· Ξένην αγάπην είχασιν ο ένας εις τον άλλον. Απ' την μίαν άκρην του ουρανού έως την άλλην άκρην δύο αφέντες αδελφοί δεν είχαν πλέαν αγάπην ⟨από⟩ τήν είχασιν αυτοί, οι δύο αυταδέλφοι Χρον. Τόκκων 3011· οίδα ότι ο πόθος φλέγει σε και η αγάπη η ξένη, ο λογισμός εισπείθει σε δι' εμού αποθνήσκειν Διγ. (Trapp) Gr. 1401· Εκείνη τον Καλλίμαχον περιεπλάκη πάλιν και λιποθύμημα γλυκύ εις τον καιρόν εκείνον και ξένην άλλην ηδονήν έγνωσαν εις τα δένδρη Καλλίμ. 1970. **24α**) Δυστυχής, ταλαίπωρος: Ουαί μας τους πτωχούς τους ξένους! Ο Θεός να μας βοηθήσει! Μαχ. 588[19]· (με το επίθ. μοναχός· πβ. ά. μοναχός 5β): αλίμονον εις εμένα τον μοναχόν και ξένον Συναδ., Χρον. - Διδαχ. 66[v]· νυν, δέσποτα, κἀμέ τον ταπεινόν και ξένον των δυσχερών απάλλαξον σοφών μηχανημάτων Προδρ. ΙΙΙ 442· Ωραιά κυπαρισσόλικη, λυπήσου με τον ξένον, εις τά πονώ συμπόνει με, δι' εσέναν τυραννούμαι Ερωτοπ. 650· Οϊμέν', οϊμέ, εσκοτώθηκε· βουηθάτε μου τση ξένης! Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Ε' 531· εθέλησα κι εγώ η ξένη κι η πολυπρικαμένη να 'ρδινιάσω εκείνον το λίγο πράμα απ' ορίζω Διαθ. 17. αι. 6[7]· Να γράψω τόσα βάσανα της Κρήτης της καημένης, της ξένης και της μοναχής και της πολλά θλιμμένης Διακρούσ. 111[11]· κλαίγασιν την νύκτα γιατ' επεινούσαν (ενν. τα παιδιά) (παραλ. 3 στ.), γιατ' ήτονε τα ξένα χωρίς την μάνναν, στα χέρια των Τουρκών όλ' αποθάναν Τζάνε, Κρ. πόλ. 137[25]· **β**) (στο ουδ. για να δηλωθεί ή να προκληθεί συμπάθεια): όλα τούτα τά 'πομένω, το βαριόμοιρο, το ξένο, εσείς τα φταίγετε ατοί σας Συναξ. γυν. 960· Ξένον είμαι και θλιμμένον και πολλά παραδαρμένο προς τον πόθον σου, κυρά μου Ch. pop. 138· (στον πληθ.): 'Ελα να παντρευτούμενε κι εμείς τα δυο τα ξένα Φορτουν. (Vinc.) Δ' 594. **25**) Που έχει στερηθεί, που έχει χάσει τα πάντα: στην λύπην πάντα βρίσκονται κι έχουν καρδιάν καμένην. Εχάσαν τα σπιτάκια τους, έγιναν τέλεια ξένοι, μακρά 'πό την πατρίδαν τους βρίσκονται 'ξορισμένοι Θρ. Κύπρ. (Παπαδ. Θ.) 519. **26**) Μόνος, έρημος: τονε παρακάλεσα, σα με 'φηκεν αφέντης μας ο Θεός πολλά ξένη και κακορίζικη, να 'ρθει να στέκει επά με την αρχόντισσάν του Διαθ. 17. αι. 6[26]· αφήνω τση και την εφική μου και πάγω με τον καημό τση στη γη, γιατί την αφήνω πολλά ξένη και μοναχή Διαθ. 17. αι. 6[83]· (με επόμ. την πρόθ. από + αιτιατ.): το σκοτωμένο μου κορμί της μάνας μου το δώσε (παραλ. 2 στ.). Ω μάννα, ω μάννα μ' ακριβή, μάννα μου πικραμένη, πώς απομένεις από με γυμνή, τυφλή και ξένη! Ιντ. κρ. θεάτρ. Δ' 150· (συνεκδ.): Ας κλάψου όλα τα νησά, Τσερίγο με την Τήνο, γιατί δεν είστε μετά με (ενν. την Κρήτη), μα ξένα σας αφήνω Τζάνε, Κρ. πόλ. 566[8]. **27α**) 'Αγνωστος: Ξένε άνθρωπε, διατί με καταράσαι; (παραλ. 1 στ.). Πού με γνωρίζεις άνθρωπε; Τις είσαι, πού με ηξεύρεις Λόγ. παρηγ. L 606· ήθελον ίνα τον ερωτήσω τις ένι, πόθεν ο άνθρωπος και τι ένι τό στενάζει (παραλ. 2 στ.). «Καλώς υπάγεις», λέγω τον, «ξένε συνοδοιπόρε» Λίβ. Ρ 35· τούτη (ενν. η χάρη τσ' αδυνατής αποκοτιάς) τσι ποταμούς περνά και τα βουνιά ανεβαίνει, τούτη με πλήσα δύναμη 'ς τσι ξένους τόπους μπαίνει, τούτη τα κάστρη πολεμά, τούτη νικά Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Γ' 342· τόσος επαρέδραμεν καιρός περιπατούντες και εις τόπον κατηντήσαμεν ανέλπιστον και ξένον Καλλίμ. 978· **β**) (συνεκδ. για οδό) που οδηγεί σε ξένες, άγνωστες χώρες: τότε γουν ηθέλησε (ενν. ο Βέλθανδρος) εις το ν' αποδημήσει, μακρά που να ξενιτευθεί, όπου τον πάρ' η τύχη. Ξένην οδόν εζήτησε πατρί τω βασιλεί του Βέλθ. 41. **28**) Που ανήκει στον εχθρό, εχθρικός: όλ' η αρμάδα έρχεται κι ομπρός τα ξένα βάνει τα κάτεργα οπού πιάσανε Τζάνε, Κρ. πόλ. 343[28]· αλλά μηδέ το λόγιαζεν (ενν. ο Μιχαήλ) να βρει 'ς Βλαχιάν φουσσάτα ξένα που να τον καρτερούν Παλαμήδ., Βοηβ. 1034· (σε σχ. υπαλλαγής): Ω Κρήτη, χώρα μου χρυσή, λυπούμαι δι' εσένα, πώς εδουλώθης άθλια μέσα σε χέρια ξένα; Διακρούσ. 113[16]. **29**) (Προκ. για στρατό) μισθοφορικός: ήλθε (ενν. ο



Φράντζας) μ' αμέτρητον στρατόν, ίδιόν του και ξένον κι έκβαλέ μ' εκ τον τόπον μου Κορων., Μπούας 42· ερώτησαν να τους ειπούν το πού ένι ο Δεσπότης κι αν έχει δύναμιν καμίαν, ξένον λαόν μετ' αύτον. Κι εκείνοι γαρ τους είπασιν ... το πώς ήλθεν ο πρίγκιπας, εκείνος του Μορέως, κι ο κόντος της Κεφαλονίας με όλα τους τα φουσσάτα Χρον. Μορ. Η 9142. **30**) (Προκ. για τα μαλλιά) που δεν είναι φυσικά: αλείφουνται (ενν. οι γυναίκες) τον σουλιμάν, βάνουσιν το ψιμύθιν (παραλ. 1 στ.), κρεμούσιν κι εις τον τράχηλον καδένες με τα εγκόρφια και πλέκουν τες πλεξούδες των με τα μαλλία τα ξένα Ναθαναήλ Μπέρτου, Στιχοπλ. Ι 716. **31**) (Στον υπερθ.) πολύ μακρινός: Πραγματευτάδες άρχοντες είναι από ξένην χώραν, από άλλην γην και θάλασσαν και ξενοτάτους τόπους Φλώρ. 905· όθεν ιέραξ προσελθών, ιπτάμενος... πολλῷ τῳ διαστήματι μεγάλη μαγγανεία, προς Φίλιππον υπάρχοντα τόποις τοις ξενοτάτοις, είπεν εν ύπνοις προς αυτόν άπαντα τα πραχθέντα Βίος Αλ. 370. **32**) (Σε ιδιάζ. χρ.) που έχει αλλάξει, που εμφανίζει χαρακτηριστικά διαφορετικά από αυτά που είχε: θεωρεί εκείνο το ζαφείρι μαύρον, θολόν, αγνώριστον, ξένον από την φύσιν, να χάσει την λαμπρότητα την φυσικήν τήν είχε Φλώρ. 494. **33**) Που δεν έχει συνείδηση ή συναίσθηση ή αισθήματα (ως σύνολο): Να μη είχα εγεννήθην και εις της γης το πρόσωπον άψυχος να είχα ευρέθην! Ειδέ ευρέθην έμψυχος, ως ξένος να εγνωρίσθην! Επεί δ' η φύσις έπλασεν και αίσθησιν μοι εδώκεν, τον κόσμον, τόν εγνώρισα να μη είχα γνωρίσει Βέλθ. 429. **34**) (Τριτοπρόσ.) φρ. ξένον υπάρχει (με επόμ. δοτ. προσ.) = δεν συνηθίζεται από ...: ξένον μοναχοίς υπάρχει του να γράφουσι τοιαύτα μυθικά και βίου λόγον Πτωχολ. α 24. **Β'** Ως ουσ. **1α**) Αυτός που κατάγεται από ξένο τόπο ή κατοικεί σε ξένο τόπο: Λίβ. Ρ 2042, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Ε' 308· Ας είσαι εις την ξενιτειάν φίλος ηγαπημένος. 'Εχε ταπείνωσιν πολλήν, υιέ μου, εις τους ξένους. Αλαζονείαν άπεχε Ιμπ. 206· Εξέβην και εμίσευσεν τον κόσμον να γυρίσει. 'Εχει τους ξένους αδελφούς, τους αλλοτρίους φίλους Ιμπ. 250· Κι ως ήσαν πρώτα ύγιαναν, έμορφα και 'πιδέξια, οι ξένοι και οι τοπικοί τόσα τους ιατρέψαν Θησ. Ι' [10[8]]· έπαρ' τον πόθον σου απ' εμέ και δώσ' τον όπου θέλεις κι εγώ να στέκω να θωρώ ως ξένη και διαβάτρα Ερωτοπ. 481· **β**) (περιληπτικά): Εφτά μέρες προζύμι να μη βρεθεί εις τα σπίτια σας, ότι παν οπού τρώει ανάβατο και να γλοθρευτεί η ψυχή εκείνη από την συναγωγή του Ισραέλ, εις τον ξένο και εις τον κάθεδρο της ηγής Πεντ. 'Εξ. ΧΙΙ 19· **γ**) (μεταφ. προκ. να δηλωθεί η σχέση του ανθρώπου με τον επίγειο κόσμο· βλ. Bakker - v. Gemert [Φαλιέρ., Ρίμ. σ. 133]): Ξένοι κι εμείς πως είμεστεν δεν ξεύρεις και διαβάτες και παραδέρνομεν εδώ στης ξενιτειάς τις στράτες; (παραλ. 1 στ.) εδώ στην κοσμικήν ζωήν Φαλιέρ., Ρίμ. (Bakk. - v. Gem.) 95· **δ**) (ως κλητ. προσφών.): Φλώρ. 1282, Λόγ. παρηγ. L 71· (σε ονομ.): Βασμίδιν βλέπω ότι πατείς της Ευτυχίας, ο ξένος Λόγ. παρηγ. L 271. **2α**) (Ως αντικείμενο της χριστιανικής φιλανθρωπίας συν. με το επίθ. πτωχός· βλ. Lampe, Lex., λ. ξένος, D· πβ. την αρχ. χρ. L-S, λ. ξένος Α ΙΙ): τους ξένους πάντα σύντρεχε, τους δέ πτωχούς ελέει, τους αδυνάτους, ασθενείς συνόδευε και δίδε Περί ξεν. Α 446· Ξένον ποτέ δεν σε 'δαμεν εσέν (ενν. Κύριε) ν' αποδεχθούμεν, ουδ' ασθενής μας έδειξας κι εις τούτο να σε δούμεν Ρίμ. θαν. 109· **β**) (στο ουδ. για να δηλωθεί συμπάθεια): Χαρά λοιπόν στον άνθρωπον οπού στο σπίτι τού 'σαν ξένα, πτωχά και αμάλωτα και από τον βιον του εζούσαν και τα φτωχά τα ξένα Καβαλίστας 64. **3α**) Αυτός που έχει ξενιτευθεί ή που επιστρέφει από την ξενιτειά: να βάλω λόγια θλιβερά, πικροφαρμακωμένα περί των ξένων τες πικρές, πώς περπατούν στα ξένα Περί ξεν. Α 5· εκατεφιλούσαν τον με πόθον πολύν ώσπερ ξένον, εις ένα τόπον η μητέρα του και εις άλλον οι συγγενείς και φίλοι, και επεριπλέκοντο εις αυτόν και Πικατ. 235· Το λοιπόν όλ' οι χριστιανοί τα θάρρη των σ' εσένα έχουσι κι οι αμαρτωλοί τον χωρισμόν, οπού έλειπεν, ποσώς δεν τον ενθυμούνταν Διγ. 'Ανδρ. 335[19]· από ξενιτείαν έρχομαι, έβγα να δεις τον ξένον Διγ. Α 1224· (με επόμ. την πρόθ. εκ + αιτιατ.): 'Αγουρος

*μυριόθλιβος, ξένος εκ τα δικά του, τόν εκατεβασάνισεν κόρης ωραίας αγάπη και έφυγεν εκ την χώραν του και από τα γονικά του* Λίβ. Sc. 2647· **β**) (μεταφ. προκ. γι' αυτόν που αποξενώνεται από το Θεό): *μη μακρυνθώμεν παντελώς και ξενωθώμεν άγαν· ότι ο ξένος πάντα θλίβεται, ο ξένος πάντα κλαίει* (παραλ. 1 στ.)· *οι δέ ενδημήσαντες* προς Σε (ενν. *Κύριε*) *από της ξενιτείας χαράς πολλής πλησθήσονται και δόξης αενάου* Νεόφ. 'Εγκλ. Β' 33. **4**) Εξόριστος, πρόσφυγας: *ξένοι θε να γενούσινε όλοι μικροί, μεγάλοι, γιατί κι από τα σπίτια ντως μέλλει να τουσε βγάλει* (ενν. *ο Τούρκος*) Τζάνε, Κρ. πόλ. 177[15]. **5**) Αυτός που δεν έχει δεσμό συγγένειας ή φιλίας με κάπ.: *Προτιμ' αγάπην συγγενών παρά των ξένων, τέκνον* Κομν., Διδασκ. Δ 192· *Εγώ δέ, ο ταλαίπωρος και δυστυχής και γέρων, εθάρρουν εις το γήρας μου να σε 'χω βοηθόν μου* (παραλ. 5 στ.). *Οι ξένοι εβαρέθησαν πάντα να με λατρεύουν* Σπαν. Ο 254· *Γραία πολλά επόνεσε κακά τους οφθαλμούς της και ξένον δεν εγνώριζε μηδέ τους εδικούς της* Αιτωλ., Μύθ. 20[2]· *Αμή γιατί 'μαι άδικα 'ξ εσένα χωρισμένος, σιωπώ και δεν αποκοτώ, σαν να 'μουν ένας ξένος* Θησ. Πρόλ. [255]. **6**) Πρόσωπο άγνωστο: *να δώσουν κονταρέας· και είτις εξέβει θαυμαστός, 'πιδέξιος να με αρέσει, εκείνον θέλω από του νυν άνδρα να τονε πάρω, μη πάρω ξένον πούπετε και ουκ έναι της καρδιάς μου* Ιμπ. 314. **7**) (Προκ. για πρόσωπο τρίτο σε αντιδιαστολή με τον εαυτό μας): *Ιδές καν έφαγες, υιέ, ξένου τινός τι πράγμα* Σπαν. Α 638· *ώσπερ τινές οι τρέφοντες ξένων τινών σκυλία* Σπαν. Α 231· *Περί του ράφτη οπού ράφτει τα ρούχα τους ξένους και φεύγει με όλα τα ρούχα* Ασσίζ. 73[13]. **8**) Πολίτης, υπήκοος άλλης χώρας: *Ποίσε ως γιον γροικώ απού ξένους και από τους λας σου τά ξηγούνται διά τα καλά σου καμώματα ... και παραγγέλλω σου, [μηδέν] βάλεις το κορμίν σου και την βασιλείαν σου εις δικιμήν* Μαχ. 644[3]. **9**) ? (Πιθ.) υποτακτικός, δούλος: *Αποκρίνεται ο γέρων μετά φόβου τε και τρόμου προς τον βασιλέαν ως ξένος* Πτωχολ. α 334· *Αποκρίνεται ο γέρων προς τον βασιλέα αυτίκα μετά προσοχής μεγάλης άπερ ήρμοζεν ως ξένος* Πτωχολ. α 359. **10α**) Προσήλυτος (Βλ. και Π.Δ. 'Εξ. XII 48, Δευτ. XXIX 10, Λευιτ. XVI 29· για το πράγμα βλ. Β. Μουστάκη, Λεξικό της Αγίας Γραφής, λ. *προσήλυτος*)· (περιληπτικά): *και ότι να κατοικήσει μετά σεν ξένος και να κάμει Πάσκα του Κύριου, πορτόμησε αυτουνού παν ασερνικό και τότες να σιμώσει να το κάμει και να είναι σαν τον καθισμένο της ηγής* Πεντ. 'Εξ. XII 48· *το νήπιο σας, οι γεναίκες και ξένος σου ος μεσοθιό τα φουσσάτα σου, από τόν κόπτει τα ξύλα σου ως τόν σύρνει τα νερά σου* Πεντ. Δευτ. XXIX 10· *εις τις δέκα του μηνού να κακουχήσετε τις ψυχές σας και παν δουλειά μη κάμετε, ο κάθεδρος και ο ξένος οπού κατοικάει μεσοθιό σας* Πεντ. Λευιτ. XVI 29· **β**) αλλοεθνής: *και παν ξένος να μη φάει άγιο· κάθεδρος ιεριάς και μισταργός να μη φάει άγιο* Πεντ. Λευιτ. XXII 10. **11**) (Στο θηλ.) ξενιτειά (σε γεν. με τις προθ. *από* και *εις*): *Κτίσε ξενοδοχείον καινούργιον, να 'χει και λουτρόν να λούω τους από ξένης* Λίβ. Sc. 2213· *Παύσε, κυρ Βελισάριε, μη ζητείς ώσπερ πένης, ου γαρ υπάρχεις ενδεής, ου ξένος από ξένης* Ριμ. Βελ. ρ (Bakk. - v. Gem.) 924· *βουνά, ξύλα, πέτρες, λιθάρια ... παρηγορήσετέ με τον ξένον εις ξένης* Συναδ., Χρον. - Διδαχ. 67[r]. **12**) (Στο ουδ.) **α**) το ασυνήθιστο, το ιδιότροπο: *Ην τοις γενάρχαις καταρχάς στοργή τις προς τον όφιν* (παραλ. 1 στ.)· *το ξένον γαρ του χρώματος, το βάμμα το ποικίλον και τα λοιπά τα του θηρός έθελγε τάχα τούτους* Γλυκά, Αναγ. 180· **β**) το παράδοξο, το δυσεξήγητο: *'Ωραν εστάθην περισσήν ο Βέλθανδρος προσέχων του γρύψου την κατασκευήν και του νερού το ξένον· πώς δέ το εξερχόμενον εκ στόματος του γρύψου χωρείται εις μικρολέκανον παντού μη έχον πόρον* Βέλθ. 308· **γ**) (στον πληθ. ως σύστ. αντικ.) πράγματα αξιοθαύμαστα, που προκαλούν έκπληξη, θαυμασμό ή φόβο: *'Απαντες φοβηθέντες ουν οι μετά του Φιλίππου άμα τε προσθαυμάζοντες, ξένα προσθεωρούντες, τρόμω κατεξεπλήττοντο βλέποντες ακορέστως* Βίος Αλ. 461· **δ**) η ασυνήθιστη ομορφιά: *Τι πρώτον είπω του λουτρού, τι δη και γράψω πρώτον; το μήκος, την λαμπρότηταν, την εκ του κάλλους χάριν*



*ή την ολόφωτον αυγήν ή των φυτών το ξένον;* Καλλίμ. 297. **13**) (Στον πληθ. ουδ.) **α**) ξένη περιουσία: *επιθυμά ο άτυχος* (ενν. *ο ζαριστής*) *με ξένα να πλουτήσει* Σαχλ. Ν 121· **β**) ξένες υποθέσεις: *Μηδέ τα ξένα αγαπάς, σώζουν σε τα δικά σου* Σπαν. Ο 162· *ο καθείς στα ίδιά του πρέπει να πράττει, να στοχάζεται, τα ξένα να μην βλέπει* Αιτωλ., Μύθ. 95[10].

**Φρ. 1**) *Γίνομαι ξένος* = (**1**) Απομακρύνομαι **α**) (με γεν.): *μέλλει* (ενν. *ο Λίβιστρος*) *του τόπου να γενεί του γονικού τον ξένος διά Ροδάμνης της καλής ερωτικόν τον πόθον* Λίβ. Esc. 542· *Βέλθανδρε, αν συ της χώρας μου θέλεις να γένεις ξένος, ανάθεμά μοι, Βέλθανδρε, αν εγώ σε κρατήσω* Βέλθ. 43· **β**) (με επόμ. τις προθ. *από, εκ* + αιτιατ.): *ξένος δι' εσέν εγένετο από τα γονικά του, ήλθεν εις αναζήτησιν του εδικού σου κάστρου* Λόγ. παρηγ. L 465· *οκάποιος τώρα δυστυχής, χρονοθλιμμένος πάλαι* (παραλ. 3 στ.), *ξένος διά σε εγένετο 'κ τα γονικά του όλως* Λόγ. παρηγ. O 479. (**2**) (Με την πρόθ. *από* + αιτιατ.) αποξενώνομαι: *από κόσμου την αρχήν γυναίκα είν' αιτία και έφερε τον θάνατον διά την αμαρτία και τον Αδάμ εξόρισε απ' τα καλά τα τόσα* (παραλ. 1 στ.)*και ξένοι εγινήκαμεν από τοιαύτα κάλλη και από χάριτος Θεού την λάμψη την μεγάλη* Διακρούσ. 116[1]· (**3**) (Στο συγκριτ.· προκ. για την πατρίδα): *σήμερον τάφος γίνεται ημών η Εγγλιτέρα και η γλυκεία μας πατρίς γίνεται ξενοτέρα. Ω πόλις η γεννήσασα, πατρίς η θρεψαμένη, έχε τα τέκνα σου εγγύς και ας είσαι ευλογημένη* Ριμ. Βελ. ρ (Bakk. - v. Gem.) 336. **2**) *Γίνομαι ξένος εκ τον λογισμόν* = «τα χάνω», σαστίζω: *ο καστελλάνος παρευθύς ετρόμαξεν και φρίττει και ως ξένος εκ τον λογισμόν εγίνετον αυτίκα ιδών τοιούτον ζήτημαν ότι να τον ζητήσει* Φλώρ. 1551. **3**) *Κάνω ξένον εκ ...* = αποξενώνω κάπ. από κ., τον κάνω να το απαρνηθεί: *Εμέναν εβουλήθηκες ξένον εσύ να κάμεις εκ τους θεούς τούς σέβομαι, σ' άλλον θεόν με βάνεις* Χούμνου, Κοσμογ. 841. **4**) *Ποιώ ξένον εκ, από ...* = απομακρύνω, στερώ κάπ. από ό,τι του ανήκει ή ό,τι αγαπά: *συμπάθησε τόν έθλιψες, κυρά μου Δυστυχία, σπλαγχνίσου τόν ελύπησες τώρα τοσούτους χρόνους. Ξένον μ' εποίκες εκ τα εμά και από τα εδικά μου* Λόγ. παρηγ. L 598.

**ξενοτικός,** επίθ., Χρον. Μορ. P 4257.

Από το ουσ. *ξένος* ή *ξένα τα* και την κατάλ. *-τικός*. Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Βαγιακ., Πελοπονν . 16, 1986, 491, Λάζαρης, Λευκαδ. 124, Χυτήρης, Κερκυρ. γλωσσάρ. 134).

(Με το ουσ. *άνθρωπος*) ξένος, που έχει έρθει από ξένη χώρα (και επομένως δε γνωρίζει τα πράγματα του τόπου): *Δέσποτα, άγιε βασιλέα, δέομαί σου το κράτος, ως άνθρωπος ξενοτικός κι απαίδευτος όπου είμαι, να έχω την συμπάθειον σου απόκρισιν ποιήσω* Χρον Μορ. Η 4257· (εδώ με γεν.): *Αφέντη, εγώ ως ξενοτικός άνθρωπος γαρ του τόπου, ερώτησα τους άρχοντες όπου είναι μετά σένα* Χρον. Μορ. Η 1583.

**ξενότροπος,** επίθ.

Από το επίθ. *ξένος* και το ουσ. *τρόπος*. Η λ. σε σχόλ. (L-S), τον 7. αι. (Lampe, Lex.) και σήμ.

Παράξενος, παράδοξος, αφύσικος: *έπρεπε γαρ προς τα μέλλοντα ξενότροπα γενήσεσθαι πράγματα προοίμια τινά φανήναι τα σημεία τούτων προλέγοντα* Κομνηνής 'Αννας Μετάφρ. 178.

Το ουδ. ως ουσ. = παραδοξότητα, αλλοκοτιά: *την γαρ Ισαακίου του Αγγέλου μητέρα... φέρων επάνω των ελεπόλεων και του κριού εκάθισε δεδεμένην και ούτω προσέφερε τα τείχη τα μηχανήματα· τω τοι και ην δακρύειν εν ταυτώ και θαυμάζειν, δακρύειν μέν διά το του οράματος ξενότροπον* ... Παράφρ. Χων. (Νικήτ. Χων., Βόνν., 365, κριτ. υπ.)· **έκφρ.** *ως από ξενοτρόπου* = για να παρουσιαστεί κ. με τρόπο παράξενο, πρωτότυπο: *Ανεγνωρίστου κρεμασμού μυθογραφή και λόγος τρυφής, αγάπης, συμπλοκής ως από ξενοτρόπου. Ο*

*συγγραφεύς αλλότριος, ξενακουστόν* (έκδ. *ξενακιστόν*· διορθώσ.) *το πράγμαν, λογοκινεί τω πλάσματι*· *όλος ο μύθος ξένος* Λόγ. παρηγ. L 749.

**ξενοτρόπως,** επίρρ.

Από το επίθ. *ξενότροπος*. Η λ. τον 4. αι. (Lampe, Lex.).

Με τρόπο που προκαλεί έκπληξη, θαυμασμό: *τους μετά Ξενοφώντος μυρίους όπως κατεφρόνησαν Αρταξέρξου, και ταύτα, του σφων Κύρου πεσόντος, ευσυντάκτως διελθόντες την Ασίαν ξενοτρόπως εις την ενεγκαμένην αφίκοντο* Θεολ., Τζίρ. 357[22].

**ξενοτροφώ.**

Το αρχ. *ξενοτροφέω*.

Τρέφω, συντηρώ μισθοφορικές ομάδες· (εδώ μεταφ. προκ. για το Θεό, που έθρεψε τους Εβραίους στην έρημο): *το μάννα ..., τον άρτον ... με τον οποίον εξενοτρόφησεν ο Θεός τον Ισραήλ σαράντα χρόνους εν τη ερήμω* Πηγά, Χρυσοπ. 113(6).

**ξενούτσικος,** ουσ. και επίθ., Φλώρ. 699, Διήγ. Αλ. V 86, Πτωχολ. α 431.

Από το ουσ. και επίθ. *ξένος* και την κατάλ. *-ούτσικος*. Η λ., καθώς και τ. *ξενίτσικος* και σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ., λ. *ξενίτζικος* και *ξενούτζικος*).

**Α′** Ως ουσ. **1**) (Σε προσφών. με συμπάθεια) **α**) ξένος, ξενομερίτης: *Καλώς υπάς, ξενούτσικε, είντα μαντάτα φέρνεις; Από τι τόπον έρχεσαι και πού τώρα παγαίνεις;* Ευγέν. 1049· *άμε καλώς, ξενούτσικε, και ο Θεός μετά σου* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 1199· **β**) (στο ουδ.): *πέζευσε, ξενούτσικο, έναι μονή να μείνεις, έναι του μαύρου σου ταγή* Λίβ. Ν 2763. **2**) Αυτός που είναι ταλαίπωρος, «καημένος» (με συμπάθεια): *Πώς να τα ειπώ καταλεπτόν τά πολεμείς, κουρούνα, ατσίπωτε, αδιάντροπε, στα έτοιμα καλεσμένη; Αν ήσουνε ξενούτσικη, τούτο γαρ και συνέχει* Πουλολ. (Τσαβαρή)[2] 453. **3**) Αυτός που βρίσκεται, που ζει στην ξενιτειά, ξενιτεμένος (με συμπάθεια): *ποίον μας* (ενν. *πουλίν*) *έναι γληγορότερον, πονετικόν απ' όλα να πάρει του ξενούτσικου ετούτο το πιττάκι να το υπάγει της μάνας του* Περί ξεν. Α 374· *ξένε, υπάγεις απεδώ, καλέ, και πού υπάγεις; ειπές μας το, ξενούτσικε, μηδέν μας τ' αποκρύψεις* Περί ξεν. Α 302. **Β′** Ως επίθ. **α**) (Στο ουδ. με συμπάθεια) ταλαίπωρος, δυστυχής: *είμαι, κυρά, ξενούτσικον, δειλιώ να σε συντύχω* Ερωτοπ. 12· *Κυρά, διά τείντα διάφορον, κυρά, διά τείντα κέρδος να χάσεις το ξενούτσικον και ποθοπειρασμένον...,* Ερωτοπ. 82· **β**) (συνεκδ. προκ. για άψυχο) ευτελής, φτωχικός: *Μη με θωρείς ξενούτσικο πως ζώνομαι ζωνάρι, αν θέλεις, 'γώ ζυγιάζω σε με το μαργαριτάρι* Εκατόλ. 26.

**ξενοχαραγόπλαγος,** επίθ.

Από το επίθ. *ξενοχάραγος* και το ουσ. *πλάγι*.

Που έχει ιδιόμορφες, ωραίες πλαγιές: *το νησίτσιν το καλόν, το εύμορφον εκείνον, το ξενοχαραγόπλαγον* Καλλίμ. 1242.

**ξενοχάραγος,** επίθ., Πόλ. Τρωάδ. 685, Λίβ. (Lamb.) Ν 17, Λίβ. Ν 307, 2790, Θησ. Β′ [84[4]], Η′ [23[5]], Αλεξ. 2060· *ε ξ ε ν ο χ ά ρ α γ ο ς,* Χρον. Μορ. Η 3874, Φλώρ. 1492 κριτ. υπ.

Από το επίθ. *ξένος* και το ουσ. *χαραγή* (Χατζιδ., ΜΝΕ Β′ 109· πβ. ωστόσο και Κακρ., Αθ. 38, 1926, 197 κε.). Τ. *ξενοχάραος* σήμ. ιδιωμ. (Μάνεσης, ΛΔ 16 (1984) 1986, 325, Βογιατζ., Κιμωλ. 1, 1970, 257, Μιχαηλ. — Νουάρ., Λεξ. 284). Η λ. στο Meursius (λ. *ξενοχάραγον*) και ιδιωμ. (Μιχαηλ. - Νουάρ., ό.π.).



**1**) Που έχει κατασκευαστεί ή διακοσμηθεί με ασυνήθιστα ωραίο τρόπο· εντυπωσιακός, πολύ ωραίος: *εποίησεν τόπον πάντερπνον και ωραίον παραδείσιν* (παραλ. 2 στ.) *και απέξω ορθομαρμάρωσις ... πάντερπνος, ξενοχάραγος, εξέχωρος εκ πάντων* Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 1632· *παλάτιν ξενοχάραγον μετά μουσιουσμαράγδου* Βυζ. Ιλιάδ. 500· *Η Δέσποινα ... ωραίον βιβλίον εκράτειν, όμορφον, ξενοχάραγον μετά λιθομαργάρων* Ντελλαπ., Στ. θρηνητ. 674. **2**) (Συνεκδ.) έξοχος, θαυμάσιος, λαμπρός (με το ουσ. *τέχνη*): *ένα αρκλίτσι ευγενικόν ξενοχάραγον τέχνης* Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.) 12789 (Δωδώνη 5, 1976, 359)· *Με τέχνην ξενοχάραγην ... το έποικεν θαυμάσιος εκείθεν είς τεχνίτης* Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.) 5721 (Δωδώνη 8, 1979, 414). **3**) (Μεταφ. για φρύδια) που έχουν ασυνήθιστα ωραίο σχήμα: *φρύδια ξενοχάραγα, ωραιωτικά ματάκια και στήθη ώσπερ μάρμαρα λευκά* Γεωργηλ., Θαν. 104. **4**) Που έχει εντυπωσιακό, εξαιρετικό παρουσιαστικό: *Ο Αίγιστος ... μετά και ξενοχάραγους φθάνει καβαλαρίους: να συμμαχήσει έθεε, της πόλεως να βοηθήσει* Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.) 13443 (Δωδώνη 5, 1976, 363). **5α**) Που έχει άγνωστη, πολύ παράξενη, ασυνήθιστη μορφή: *Είδε και πίθακους πολλούς, μεγάλους σαν αρνία, θηριά δέ ξενοχάραγα σ' εκείνα τα βουνία* Αλεξ. 2284· (προκ. για το Δούρειο ίππο): *Ξύλινον έναι ολότελα, ουκ οίδα δέ τι ξύλον και πώς και τι⟨ς⟩ να το έποικε; ξενοχάραγον έναι* Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.) 11705 (Δωδώνη 15, 1986, 152)· **β**) (συνεκδ.) ασυνήθιστος, ιδιότροπος· διαφορετικός: *ξενοδόχισσα, το σχήμα σου, ως το βλέπω, πολλά είναι ξενοχάραγον απέ τους Αιγυπτίους* Λίβ. Esc. 3138· **γ**) (προκ. για το Χάρο) που είναι δύσκολο να περιγραφεί· φοβερός (στη μορφή) (Για τη σημασ. πβ. Μιχαηλίδη, Θανατ. Ρόδου 84): *να 'σαι* (ενν. *Χάρε*) *σαν τον τρομάρχην, επάνω εις τον Κέρβερον ... πρόσωπον ξενοχάραγον* Γεωργηλ., Θαν. 214. **6**) Παράξενος, αλλόκοτος: *ξενοχάραγον αφήγημα αγάπης* Λίβ. (Lamb.) Ν 17· *Ακούσων ταύτα ο λαός ... το πράγμα το εξενοχάραγον, τό ουκ είδασιν ποτέ τους, όλοι εις φόβον επέσασιν* Χρον. Μορ. Η 3874· **7**) (Προκ. για οχλαγωγία ή θρήνο) υπερβολικός, σφοδρός: *κρότος μέγας ηγέρθηκε, οχλαγωγία μεγάλη, τέτοια ξενοχάραγη, φόβον ⟨εν⟩είχε μέγαν* Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.) 11672 (Δωδώνη 15, 1986, 151)· *Ο Πάρις ξενοχάραγον θρήνον μέγαν κάμνει* Πόλ. Τρωάδ. 630. **8**) Ακατανόητος, ανεξήγητος, παράξενος: *ο καστελλάνος το να ιδεί το χάρισμαν το τόσον, κρατεί-το ξενοχάραγον, καθόλου το θαυμάζει* Φλώρ. 1492.

Το ουδ. ως ουσ. = **α**) αυτό που είναι παράξενο, αλλόκοτο, (και συνεκδ.) αξιοθαύμαστο: *έβλεπα την τριμόρφωσιν, έλεγα: «Τις η πλάσις; και τι το ξενοχάραγον τούτο τό βλέπω τώρα;»* Λίβ. Esc. 430· *τι έναι το ξενοχάραγον εις τον λαόν ετούτον; όμοσαν να μη κοιμηθούν μέχρι και την ημέραν* Πόλ. Τρωάδ. 72· **β**) υπεροχή, ανωτερότητα: *Η θυγατέραν του δουκός ... ... είχεν ξενοχάραγο κάλλους και εμορφάδας* Χρον. Τόκκων 1920.

**ξενόχρεος,** επίθ., βλ. *ξενόχροος*.

**ξενόχροος,** επίθ., Λίβ. Esc. 2466· *ξ ε ν ό χ ρ ε ο ς,* Λίβ. P 1028· *ξ ε ν ό χ ρ ο υ ς,* Καλλίμ. 859.

Από το επίθ. *ξένος* και το ουσ. *χρόα*. Για την ετυμ. και τη σημασ. της λ. βλ. Κριαρ., Ελλην. 14, 1955, 162-3. Η λ. στο Steph., Θησ.

**1**) Που έχει παράξενα, ιδιότροπα χρώματα· (εδώ σε μεταφ.): *Βισκίνα, βρύση και νερόν, ξενόχροον μεσοκήπιν, κυρά χαρίτων ευγενής, βασίλισσα Ροδάμνη* Λίβ. Sc. 1326. **2**) (Συνεκδ. για πρόσ.) που έχει ιδιότροπο, ασυνήθιστο παρουσιαστικό: *εποφθείς καινός τις και ξενόχροος αποκρισιάριος ... γέλων ώφλε τω αήθει του περιβλήματος* Παράφρ. Χων. (Νικήτ. Χων., Βόνν., 631, κριτ. υπ.). **3**) (Προκ. για αφήγηση) παράδοξος, αλλόκοτος, θαυμαστός: *Ήρχετο λέγειν προς αυτόν* (ενν. *τον βασιλέα*) *όστις πολλάκις είδεν χώρας, πολέμους, θαύματα, ξενόχρους αφηγήσεις* Καλλίμ. 859.

**ξενόχρους,** επίθ., βλ. *ξενόχροος.*

**ξενοψωμίτης** ο.

Από το επίθ. *ξένος,* το ουσ. *ψωμί* και την *κατάλ. -ίτης.*

Αυτός που ζει εις βάρος άλλων: *πολλοί απ' αυτούς τους νέους συντροφεύονται με κόλακας και παρασίτους και ξενοψωμίτας* Σοφιαν., Παιδαγ. 103.

**ξεντερίζω,** βλ. *εξεντερίζω.*

**ξεντριγάρομαι,** βλ. *ξεϊντριγάρομαι.*

**ξενυχτώ·** αόρ. *ε ξ ε ν ύ χ θ η σ α ν.*

Από το ξε- (με τη σημασ. «περνώ»· βλ. Ανδρ., Λεξ.) και το ουσ. *νύχτα.* Η λ. και σήμ.

(Προκ. για νεκρό) συντροφεύω (το νεκρό) μένοντας ξάγρυπνος όλη τη νύχτα (η σημασ. και σήμ.): *Των καλογράδων των τριών οπού τον εξενύχθησαν* Σεβήρ., Τελ. Σημειωμ. 34β.

**ξενών -ας** ο, Προδρ. III 334 α χφφ SA κριτ. υπ., Ιμπ. (Lambr.) 673, 674· *ξ ε ν ι ώ ν - α ς,* Προδρ. III 334α χφφ HC κριτ. υπ., IV 89 χφφ SA κριτ. υπ., Ιμπ. 706, 731, 737, 744 και χφ Η κριτ. υπ.

Το αρχ. ουσ. *ξενών.* Η λ. *ξενώνας* και σήμ. με διαφορετική σημασ.

Ίδρυμα περίθαλψης φτωχών και αρρώστων, συνδυασμός πτωχοκομείου, ξενοδοχείου και νοσοκομείου, συνήθως ως εξάρτημα μονής (Για τη σημασ. βλ. Κουκ., ΒΒΠ Β' 130, Ορλάνδος, ΕΕΒΣ 17, 1941, 198-207, Δρανδάκης, ΕΕΒΣ 28, 1958, 529, Κουγ., Λαογρ. 3, 1911, 291): *εκαύθη δέ και πολύ μέρος της πόλεως και η μεγάλη εκκλησία ... και ο ξενών του Σαμψών* Byz. Kleinchron. Α' $42^{7}$· *ξενιώνα εκατέστησεν ωραία η Μαργαρώνα. Ξένοι και αρρώστοι και πτωχοί εις τον ξενιώνα υπάσιν* Ιμπ. 707· *ως πρήσμαν εκ του κρούσματος γέγονε τη χειρί μου, ολόκληρον εδιάβασα μήναν εις τον ξενώνα* Προδρ. IV 89.

**ξενώνω,** ,Λόγ. παρηγ. L 25, Λόγ. παρηγ. Ο 26, Καλλίμ. 2391, Ασσίζ. $267^{5}$, Βέλθ. 13, Φλώρ. 907, 908, Λίβ. P 2495, 2555, 2564, 2599, Λίβ. Sc. 1329, 2579, 2764, 2964, 3085, 3090, Λίβ. Esc. 3745, 3921, 4136, 4246, Λίβ. N 3184, 3667, 3672· προστ. αορ. *ξ ε ν ώ θ η σ ε,* Λίβ. Sc. 1223, Λίβ. N 2058.

Το αρχ. *ξενόω.* Η προστ. αορ. ανώμαλος σχηματ. Η λ. στο Βλάχ.

**I** Ενεργ. 1α$^{1}$) Αναγκάζω κάπ. να φύγει μακριά από την πατρίδα, εξορίζω: *Επαίρνουν με, ξενώνουν με και πλέον ουδέν με βλέπεις* Φλώρ., 1025· *Δεύτερον πράξιν έποικες νυν τε εις την ωραίαν να την ξενώσεις εις μακρούς τόπους να μην την βλέπω* Φλώρ. 1084· **α$^{2}$**) (εδώ συνεκδ. για εκούσια απομάκρυνση): *την κόρην οπού εξένωσεν ίδιους εκ τα δικά των μετά μου να συμπερπατούν, να την αναγυρεύουν* Φλώρ. 1522· **β**) (μεταφ. προκ. για την εκδίωξη του ανθρώπου από τον Παράδεισο): *βουλόμενος ξενώσαι με* (ενν. *ο τύραννος = ο* διάβολος) *εις χώραν ξενοτέραν, εις θλίψιν ατελεύτητον και πόνους βαρυτέρους* Νεόφ. 'Εγκλ. Β' 17· **γ**) απομακρύνω, αποσπώ κάπ. από κάπου· (εδώ σε μεταφ.): *η ζηλοφθονία ... εργάζεται ... να με ξενώσει εκ το σκαλίν της ευτυχοτυχίας* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 24. **2α**) Απομακρύνω κάπ. από τους δικούς του, τον κάνω να τους αποχωριστεί: *αλλ' όνπερ ευηργέτησας πολλάς ευεργεσίας* (παραλ. 4 στ.) *και σε κακώς διέθηκεν, εξ ύψους έρριψέ σε και συγγενών εστέρησεν, εξένωσε φιλτάτων* Γλυκά, Στ. 388· *οπόταν με εξένωσε η τύχη μου από σένα* Λίβ. N 3561· **β**) (μεταφ.) απομακρύνω, αποξενώνω: *ως σκλάβαν με επουλήσασιν διά να με ξενώσουν καθόλου απέ τον πόθον σου* Φλώρ. 1021· **γ**) (μεταφ. για



συναισθήματα, εμπειρίες) αποβάλλω, διώχνω: *τους οπίσω πικρασμούς ρίψε, ξενώθησέ τους, χάρησε, ζήσε, σκίρτησε* Λίβ. Sc. 1223. **3**) Αφαιρώ, αποστερώ από κάπ. κ.: *ειδέ και τολμήσει ... να τα επάρει* (ενν. *όσα πράγματα ... αφιερώθησαν*) *και ξενώσει εκ τον ναόν του Θεού, ... να κανονίζεται ώσπερ τους ιεροσύλους* Μαλαξός, Νομοκ. 198· *Δεν σε έσωσεν* (ενν. *χρόνε κακότατε*) *οπού μας υστέρησες βασίλεια, οπού μας επήρες πλούτους, οπού μας εξένωσες ευγένειες* Χίκα, Μονωδ. 90. **4**) (Εδώ) στερώ από κάπ. τη συμμετοχή του σε κ., τον εξαιρώ, αποκλείω: *ο Θεός εξαρχής εξένωσε τον πατριάρχην αυτών* (ενν. *των Αγαρηνών*) *και αυτούς της διαθήκης αυτού και της χάριτος* Ψευδο-Σφρ. $466^{26}$. **5**) (Εδώ νομ.) εκχωρώ, μεταβιβάζω σε τρίτο πρόσωπο το δικαίωμα κυριότητας κάποιου πράγματος, που παράνομα το κατέχω (προκ. να μην το διεκδικήσει ο νόμιμος κάτοχος): *Περί εκείνου ού εκείνης οπού κρατεί κανένα πράγμαν ξένον και βάνει-το αμάχι ού πολεμά να το ξενώσουν με καμία αφορμήν διά να μηδέν έρτει εις δικάσιμον* Ασσίζ. $427^{27}$. **II** Μέσ. **1α**) Ξενιτεύομαι: *μετά σου να ξενωθώ και μετά σου να έλθω εις χώρας ξένας εθνικάς* Βέλθ. 61· *Και ο λογισμός συχνώς με συμβουλεύει και λέγει μου: «Μη ξενωθεις και χάσεις την φουδούλαν»* Φλώρ. 243· **β**) (μεταφ. προκ. για την απομάκρυνση του ανθρώπου από τον Παράδεισο): *μη μακρυνθώμεν παντελώς και ξενωθώμεν ημάς προς Σε ανακάλεσαι από της ξενιτείας,* Νεόφ. 'Εγκλ. Β' 32. **2α**) Φεύγω μακριά, απομακρύνομαι από κάπ. ή κ., αποχωρίζομαι (με επόμ. γεν. ή εμπρόθ. προσδιορ.): *μόνος εγώ ουκ απέρχομαι 'ς τόπον ουδέ εις σκολείον να ξενωθώ από την εμήν ερωτικήν ωραίαν* Φλώρ. 240· *το μονωθήναι και ξενωθήναι των πολλών ανάπαυσιν ευρίσκει* Καλλίμ. 2263· *πάλιν αρχήν του στεναγμού και της εμής οδύνης, ίν' απ' εμένα ξενωθείς, φίλε μου Κλειτοβώντα* Λίβ. P 2551· **β**) απομένω μόνος: *σκύλων εθνών Σαρακηνών να πουληθώ ως κακούργα! Εις ξένους τόπους να με υπάν, νά ξενωθώ καθόλου!* Φλώρ. 1044. **3**) (Μεταφ. προκ. για την αγάπη) χάνομαι, σβήνω: *η αγάπη η πολλή φέρνει να έναι φόβος μη αστοχήσει τίποτα και ξενωθεί η αγάπη* Χρον. Τόκκων 3019. **4**) (Μεταφ.· προκ. εδώ για την ψυχή) εκπλήσσομαι, παραξενεύομαι: *ως το έχω από αφηγήματος να ξενωθεί η ψυχή σου* Λίβ. P 636.

Η μτχ. παθητ. παρκ. ως επίθ. = ξενιτεμένος και συνεκδ. στερημένος από όλα: *αδιάκριτος μηδέν γενείς σ' εμέν τον ξενωμένον, ότι από εδά συνέχει με ο πόνος της αγάπης* Φλώρ. 1545.

**ξένως,** επίρρ.

Το αρχ. επίρρ. *ξένως* (L - S, λ. *ξένος* Β.).

Με θαυμαστό, ασυνήθιστο τρόπο· σε μεγάλο βαθμό, εξαιρετικά: *Εισί και άλλα μοναστήρια πλείστα και εκκλησίαι άς ιδών συ θαυμάσεις διά τους θησαυρούς ούς κέκτηνται ξένως* Κυρίλλου, Ρωσσ. περιγρ. 473· *το σώον* (ενν. *λείψανον*) *πέλει ιεράρχου του θείου, του βαπτίσαντος ποτέ πάντας τους Ρούσους και εν θαύμασιν απαστράψαντος ξένως* Κυρίλλου, Ρωσσ. περιγρ. 95· *ολόχρυσοί τε* (ενν. *καρέται*) *αποστίλβουσαι ξένως, έχουσαι ένδον λίαν καλάς γυναίκας* Κυρίλλου, Ρωσσ. περιγρ. 486· *κτήριά εστιν υπερμεγέθη ξένως* Κυρίλλου, Ρωσσ. περιγρ. 364· (εδώ σε μεταφ.): *προς οίου δένδρου φύσιν μετεγκεντρίσας εμαυτόν και ξένως υπαλλάξας εξημερώθην ευγενώς εξ αγριότητός μου* Γλυκά, Στ. Β' 111.

**ξένωσις** η, Βέλθ. 82, 169, Λίβ. P 2327, Λίβ. Esc. 3489.

Το αρχ. ουσ. *ξένωσις,* για τη σημασ. του οποίου βλ. L-S Suppl.

Αποδημία, ξενιτεμός: *ζει και αναψυχεί και αναψηλαφά σε και κοσμοαναγυρεύει σε και κλαίει την ξένωσίν σου* Λίβ. Sc. 2304· *ιδού αποχαιρετίζω σας και εύξασθέ με τώρα και της ξενώσεως την οδόν ιδού να υπαγαίνω* Βέλθ. 214.

**ξενωτικός,** επίθ., βλ. *ξενοτικός.*

**ξεξαίνω.**

Από το επιτ. *ξε-* και το *ξαίνω.* Η λ. και σήμ. στην Κρήτη (Παγκ., Ιδίωμ., Κρ. Γ' 173), όπου και τ. *ξοξαίνω* (Σπυριδ. ΕΕΚΣ 1, 1938, 417). Πβ. και ά. *ξοξίνα.*

(Προκ. για τα μαλλιά σε ένδειξη πένθους) ξαίνω, ανακατεύω, ξεχτενίζω: *οι γυναίκες ... εις σύμβολον μεγάλης λύπης και πολλής θλίψεως ή τα ξεξαίνουσιν* (ενν. *τα μαλλιά*) *ή τα μαδιούσιν ή τα κόφτουσιν* Πηγά, Χρυσοπ. 156 (23).

**ξεξενίζω,** βλ. *ξεξοινίζω.*

**ξεξοινίζω·** *ε ξ ε ξ ο ι ν ί ζ ω,* Χούμνου, Κοσμογ. 551· *ξ ε ξ ε ν ί ζ ω,* αυτ. 551 χφ Β κριτ. υπ.

Από το επιτ. *ξε-* και το *εξοινίζω* (Βλ. και Ξανθ., ΕΕΒΣ 3, 1926, 343, καθώς και Μέγ. Β - NJ 7, 1930, 215-6). Η λ. στο Somav. (λ. *ξεξινίζω*) και σήμ. στην Κρήτη (Andr., Lex., λ. *εξοινίζω,* Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ. Β' 749 και Ξανθ., ό.π.).

Συνέρχομαι από μεθύσι, ξεμεθώ: *Και απήτις εξεξοίνισεν ο γέρων, το 'φορέθη, παίρνει τες, πα στον Αβραάμ και όλα τα 'ξαγορεύθη* αυτ. 1151.

**ξέομαι.**

Το αρχ. *ξέομαι.*

(Εδώ) γδέρνομαι, προκαλώ αμυχές στο πρόσωπό μου (προκ. να δηλωθεί απελπισία) (πβ. και ά. *ξαίνω* ΙΙ): *Γυναίκαν είδα, λέγει τον, με μαύρα να φωνάζει, να δέρνεται, να ξέεται και «δράμετε» να κράζει* Καλλίμ. 1345.

**ξεπαγιασμός** ο.

Από τον αόρ. του *ξεπαγιάζω* και την κατάλ. *-μός.* Πβ. λ. *ξεπάγιασμα* στο Somav. Η λ. και σήμ.

Ψύξη από δριμύ ψύχος, ξεπάγιασμα: Ιατροσ. κώδ. ψξβ'.

**'ξεπαίρνω.**

Από το αρχ. *εξεπαίρω* (βλ. και Andr., Lex., λ. *εξεπαίρω*). Το μέσ. *'ξιπαίρνουμ'* σήμ. στην Ίμβρο (Andr., ό.π.). Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Andr., ό.π., Παγκ., Ιδίωμ. κρ. Γ' 174, Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ. Β' 750).

Εξάπτω, εξεγείρω· (εδώ μεταφ.) αναζωπυρώνω, ξανάβω: *Και το βραδί, νιούτσικε, εξέπηρε* (ενν. *η χήρα*) *τον γάμον και πέφτει και εις την κλίνην της και γίνεται έγνοιαν νύμφη* Σπαν. (Ζώρ.) V 598.

**ξεπαρθενεύω,** Βέλθ. 1046· *ε ξ η π α ρ θ ε ν ε ύ ω,* Ελλην. νόμ. 552[15]· *ξ η π α ρ θ ε ν ε ύ ω,* Ασσίζ. 347[5], Κανον. διατ. (Χριστοδούλου) 402[58].

Από το στερ. *ξε-,* το ουσ. *παρθένος* και την κατάλ. *-εύω.* Βλ. και *εκπαρθενεύω* σε σχόλ. (L-S). Τ. *ξεπαρθενεύγω* στο Βλάχ. και *ξηπαρθενεύκω, ξηπαρθενεύω* στην Κύπρο (Σακ., Κυπρ. Β' 691). Η λ. στο Somav. και σήμ.

Φθείρω την παρθενία νέας, διακορεύω: *Περί εκείνου οπού ταπεινώσει παρθένον, ήγουν να την ξηπαρθενέψει, κάντε με το θέλημαν αυτής κάντε δυναστικού τρόπου* Ασσίζ. 12[23].

**ξεπάσα·** *ξ ε π ά σ α έ ν α,* Δεφ., Λόγ. 787, Εσφαλμ. γρ. αντί *σε πάσα ένα·* διορθώσ.



**ξεπαταγωμένος,** μτχ. επίθ.· *ε ξ ε π α τ α γ ω μ έ ν ο ς.*

Από το επιτ. *ξε-* και τη μτχ. παθητ. παρκ. του *παταγώνω,* για το οποίο βλ. Φάβ., Αθ. 30, 1918, 16, Τσοπ., Μακεδ. 5, 1961/63, 456-7, Αντιχάρ. Ανδρ. 243.

Εμβρόντητος, αποσβολωμένος· τρομοκρατημένος: *Ευρίσκει τον Καλλίμαχον κείμενον νεκρωμένον, την κόρην ολοαναίσθητον, εξεπαταγωμένην* Καλλίμ. 1319.

**ξεπατητής** ο· πληθ. *ξ ε π α τ η τ ά δ ε ς.*

Από το *ξε-* και το ουσ. *πατητής.*

Ανιχνευτής· κατάσκοπος (βλ. και ά. *καταπατητής*): *έμαθε αυτήν την παραγγελία από τους ξεπατητάδες* Χρον. σουλτ. προσθ. 601.

**'ξεπατώ,** βλ. *εξαπατώ.*

**ξεπατώνω,** (Ι)· *ξ α π α τ ώ ν ω.*

Από το στερ. *ξε-* και το *πατώνω.* Η λ. στο Somav., σε έγγρ. του 17. ('Εγγρ. Σύρου 38) και του 18. αι. (Σκουβαρά, Ολυμπιώτ. 426) και σήμ.

**1)** Αφαιρώ το δάπεδο δωματίου ή σπιτιού: *Τα παραθύρια βγάνασι* (ενν. *οι Τούρκοι*), *τα σπίτια ξεπατώνα, τσι πόρτες εσηκώνασι, τα μνήματ' αναχώνα* Τζάνε, Κρ. πόλ. 209[15]. **2)** (Συνεκδ. για πόλη ή χώρα) μεταβάλλω σε ερείπια, καταστρέφω ολοσχερώς: *το πως γυναίκες, κορασές δεν ηύραν να φιλήσουν* (ενν. *οι Τούρκοι*), *όλη με ξαπατώνουσι και θα με καταλύσουν* Τζάνε, Κρ. πόλ. 563[24]· *θέλουν σε ξεπατώσει έως τα θεμέλια* Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ. Λουκ. ιθ' 44. **3)** (Μεταφ. προκ. για τη γη) αφαιρώ σε βάθος το χώμα (για να ανοίξω τάφρο): *τη γη εσκάπτανε κι εξεπατώνα τόσοι να τη γεμίσουν πόλ-μπερη* Τζάνε, Κρ. πόλ. 471[17]· *άρχισαν... ...με τσαπιά να σκάπτουσι, την γην να ξεπατώνουν* Τζάνε, Κρ. πόλ. 254[19].

**ξεπατώνω,** (ΙΙ)· *εξηπάτωνε,* Αχέλ. 2062, εσφαλμ. γρ. αντί *εξυπάτονε·* διόρθ. Ξανθ., Χρ. Κρ. 1, 1912, 309.

**ξεπεζεύω,** Λουκάνη, Ομήρ. Ιλ. ΙΑ' [501]· *ξ α π ε ζ ε ύ ω,* Ιερόθ. Αββ. 331.

Από το *ξε-* και το *πεζεύω.* Τ. *ξεπεζεύγω* στο Somav. στη λ. Τ. *ξεπεζεύκω* και *ξηπεζεύκω* σήμ. στην Κύπρο (Σακ., Κύπρ. Β' 682, 691). Η λ. στο Somav. και σήμ.

**1)** Αφιππεύω, ξεπεζεύω: *Ευρισκόμενος τρομασμένος εις τ' άλογον απάνω μετά βίας εξαπέζευσα* Ιερόθ. Αββ. 331· *Αυτός ουν τον εδέχτηκε να μη καβαλικεύσει, παρακαλεί και λέγει του κάτω να ξεπεζεύσει* Βίος Δημ. Μοσχ. 328· (προκ. να δηλωθεί υπερβολή): *ηθέλησεν ο Ράδουλος να 'λθεί να αφεντέψει, αλλ' όμως δεν τον άφησαν μηδέ να ξεπεζέψει* Ιστ. Βλαχ. 474. **2)** (Συνεκδ.) στρατοπεδεύω, κατασκηνώνω: *Ύστερον πάπα Ιούλιος εις το φρουλίν 'πλικεύσαν με όλον το στρατόπεδον κι εκεί εξεπεζεύσαν* Κορων., Μπούας 69. **3)** Κατεβαίνω από άμαξα: *όρισε* (ενν. *ο Θησεύς*) *και σταμάτησαν την άμαξον αντίκα. Απ' αύτην εξεπέζευσεν κι εις τον ναόν σεβαίνει* Θησ. Β' [93[7]].

**ξεπεριορίζομαι,** Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Γ' 1077, 1408, Ε' 634.

Από το επιτ. *ξε-* και το *περιορίζομαι.*

Χάνω τα λογικά μου, γίνομαι εκτός εαυτού· τρελαίνομαι (Για τη σημασ. βλ. Ξανθουδίδης [Ερωτόκρ. σ. 635], Αλεξίου Στ. [Ερωτόκρ. σ. 492]): *Ο κύρης της κι η μάννα της τόση χαρά γροικούσι, που εξεπεριοριστήκασιν ώστε να τηνε δούσι* αυτ. Ε' 1220.

Η μτχ. παθητ. παρκ. ως επίθ. = που έχει χάσει τα λογικά του, που είναι εκτός εαυτού·

τρελός: *Ωσάν πουλιά όντε βόσκουνται κι αξάφνου να γροικήσου    κτύπο πολύ στη μέση τως ...    και να πετάξου το ζιμιό σαν ξεπεριορισμένα* αυτ. Β′ 1621· *Ο βασιλιός, οπού 'τονε στο στρώμα ακουμπισbένος,    πάραυτας εσηκώθηκε σαν ξεπεριορισμένος* αυτ. Δ′ 996.

**ξεπερνώ·**    *ξ α π ε ρ ν ώ.*

Από το *ξε-* και το *περνώ* ή από τον αόρ. *εξεπέρασα* του *εκπερώ* (Βλ. Ανδρ., Λεξ. στη λ.). Η λ. στο Βλάχ., στο Θωμάζος Παριτζίνος [Πρόλ. Somav.] $b^4$ και σήμ.

**Α′** Μτβ. **1**) Υπερβαίνω, υπερτερώ, ξεπερνώ κάπ.: *Ω της γυναίκας ευμορφιά χαριτωμένη* (παραλ. 3 στ.) *τόσ' όμορφη πολλά* (ενν. *η ωραιότης*) *που ξαπερνάει    του ουρανού το κάλλος και τερπνότης* Σουμμ., Παστ. φίδ. Χορ. γ′ [47]· *Ιδές, Αρτέμιδα θεά, τούτο είναι το δικόν σου    το τάμα* ... (παραλ. 2 στ.) *με δόντια άσπρα και γερτά και δείχνει πώς να φθάσει    τα κέρατά σου τα ψηλά και να τα ξαπεράσει* Σουμμ., Παστ. φίδ. Δ′ [958).    **2**) Αντιμετωπίζω επιτυχώς· υπερπηδώ: *η ζωή μας πούρι    χίλιους θανάτους ξαπερνά ως να-'ρθει στο κιβούρι* Σουμμ., Παστ. φίδ. Ε′ [1403].    **Β′** Αμτβ. **1**) Υπερέχω, υπερτερώ, είμαι ή γίνομαι ανώτερος σε κ.: *ως ξαπερνάς* (ενν. *συ, νου*) *στην δύναμιν, τέτοιας λογής ακόμη    να ξαπεράσεις βούλεσαι σε γνώσιν κι εισέ γνώμην* Σουμμ., Παστ. φίδ. Ε′ [717,718]. **2α**) Φέρομαι προς μια κατεύθυνση, προεκτείνομαι περνώντας μέσα από κ.: *Βλέπει τες ρίζες του δενδρού μέσα της παραδείσου    και αυτούνες κάτω ξεπερνούν στ' άβυσσα της αβύσσου* Χούμνου, Κοσμογ. 354·    **β**) Εισδύω, εισχωρώ βαθιά· καταλήγω, φτάνω: *Μηριόνης κτείνει τούτον·    εν γλουτώ κρούσας τω δόρει,    εξεπέρασεν αυτίκα    το γαρ δόρυ προς την κύστιν* Ερμον. Κ 148.    **3**) Διέρχομαι, περνώ μέσα από κ.· (εδώ μεταφ.): *Ο πόθος ρούχα δε θωρεί, ουδέ φορεσές ξανοίγει,    μα απού τα μάτια ξεπερνά και τσι καρδιές ανοίγει* Φορτουν. (Vinc.) Γ′ 770.

**ξεπεσμός** ο.

Από τον αόρ. του *ξεπέφτω* και την κατάλ. *-μός*. Η λ. και σήμ.

Θρησκευτική και ηθική κατάπτωση: *να αφήσει* (ενν. *ο Θεός*) *τους υπολοίπους* (ενν. *ανθρώπους*) *εις τον ξεπεσμόν της απωλείας τους* Χριστ. διδασκ. 62.

**ξεπετάζω·**    *ξ α π ε τ ά ζ ω.*

Από τον αόρ. του *εκπετάζω*. Μτχ. παθητ. παρκ. *ξεπετασμένος* στο Somav.

**Α′** (Μτβ.) κάνω κ. να πεταχτεί, να βγει βίαια από τη θέση του· (εδώ προκ. για μάτι) τραυματίζω πολύ, «βγάζω»: *ήλθεν εκείνη η ιατρεία όξω και του εχτύπησεν εις ένα του μάτιον με τόσην μεγάλην ορμήν οπού ολίγον έλειψεν να του το ξεπετάσει* Μπερτολδίνος **151**. **Β′** (Αμτβ.) πετώ· αναπηδώ· (εδώ μεταφ.) σκιρτώ, «πετώ» από χαρά, πανηγυρίζω: *Εχάρην, εξαπέτασεν· μέγαν καλόν τού άλθεν* Χρον. Τόκκων 1469.

**ξεπετώ·**    *ξ α π ε τ ώ.*

Από το επιτ. *ξε-* και το *πετώ*. Η λ. στο Somav. και σήμ.

(Προκ. για πουλιά) πετώ: *απάνω στον ναόν είδε να ξαπετούσι    σπουργίτες, περιστέρια πολλά να περπατούσι* Θησ. Ζ′ [$63^7$].

**ξεπέφτω,** Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 1536, Χρον. Μορ. Η 1202, 7332, 7655, 7720, 7988, Γεωργηλ., Θαν. 169, Βεντράμ., Φιλ. 6, Δεφ., Λόγ. 38, Μαλαξός, Νομοκ. 288, **Lucar**, Sermons 83, Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Δ′ 456, Ιστ. Βλαχ. 1368, 1805, 1969, 2372, 2414, Σουμμ., Παστ. φίδ. Δ′ [989], Φορτουν. (Vinc.) Α′ 270·    υποτ. αορ. *ε ξ ε π έ σ ω,* Χριστ. διδασκ. 128. - Βλ. και *εκπίπτω*.



Από τον αόρ. *εξέπεσα* του αρχ. *εκπίπτω*. Τ. *ξηπέφτω* στο Meursius (λ. *ξηπέφτειν*)
και *ξηπέφτω* σήμ. στην Κύπρο (Σακ., Κυπρ. Β′ 691). Η λ. σε έγγρ. των αρχών του 17.
αι. [Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $122^{22}$, $172^{13}$, $333^{8}$, $735^{11}$], στο Βλάχ. και σήμ.

**1α**) Πέφτω κάτω: *εξέπεσεν η Μαξιμού από το ιππάριν κάτω* Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc.
1589· *εξηστρεφτήν του έδωσα απάνω εις τον βραχίοναν    και το σπαθίν του εξέπεσεν* Διγ.
(Αλεξ. Στ.) Esc. 1272· *σου λέγει η θεία Γραφή πως οι αστέρες έσονται εκπεπτώτες, θέλουσι ξεπέφτει οι αστέρες του ουρανού ... Θες να μάθεις ... πώς θέλουσιν πέφτειν οι αστέρες ...;* Πηγά, Χρυσοπ. 130(15)·    **β**) (για κτίσμα) γκρεμίζομαι, καυταρρέω: *Εξέπεσεν η τρούλλα της εκκλησίας ... και ελαλήθην ο λόγος τότε εις όλον το νησίν ότι χαλά ο ναός του μεγάλου Θεοδώρου* Χειλά, Χρον. 349.    **2α**) Χάνω, παύω να έχω την οικονομική, κοινωνική ή πολιτική μου ισχύ, ξεπέφτω: *'Ησαν και κάποιοι πλούσιοι εις την Μονοβασία    ... κι εξεπέσασι* Βεντράμ., Φιλ. 340· *εξέπεσα και πτώχαινα* Σαχλ., Αφήγ. 83· *παρευθύς εσκόνταψεν το γένος των Σπαταίων·    αχάμνισαν, εξέπεσαν και ήλθαν παρακάτω* Χρον. Τόκκων 178· *'Ησαν και άλλοι πλούσιοι ρηγάδες που ξεπέσαν,    που οκ την πολλήν φιλαργυριάν εις τον Θεόν εφταίσαν* Βεντράμ., Φιλ. 239·    **β**) (εδώ μτβ. με αντικ. σε γεν. ή με τις προθ. από, εκ + αιτιατ.): *για τα πολλά μου κρίματα και τες παρανομίες    ... εξέπεσα του Θρόνου* Θρ. Κων/π. Β 71· *εκ το μεγαλείον    η Μίρτζαινα εξέπεσεν και από τον τόσον βίον* Αιτωλ., Βοηβ. 369· *εξεπέσαμεν από την βασιλείαν* Ιστ. Βλαχ. 2769·    (εδώ σε μεταφ.): *ύβρισα οκάτι σοβαρώς την πικροδυστυχίαν    και τώρα τσιγαρίζομαι στ' ανώφορον ετούτο    και είδα ότι εξέπεσα του βαθμιδίου τό είχον* Λόγ. παρηγ. Ο 410·    **γ**) χάνω, στερούμαι (κ. καλό): *εφθόνησέ τους* (ενν. *ο διάβολος*) *και ηθέλησεν ότι να τους κάμει να ξεπέσουν απ' αυτήν την χαράν* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. $371^r$· *πόσοι λογιάζεις είναι απ' τ' εμάς οπού μετά το ν' ασπασθούσι και να διαπιασθούσιν εις την αγάπην του κόσμου ξεπέφτουσιν από τον δείπνον εκείνον* Πηγά, Χρυσοπ. 223(38)· *στέκου ...    ... εμπρός στους δούλους σου αφέντης υψωμένος    διά να στέκεται σωστή της αφεντιάς η τάξις,    να μη ξεπέσεις της τιμής και πώς να την φυλάξεις!* Ιστ. Βλαχ. 1618· *Απής λοιπόν οι άρχοντες της Τρανσυλιβανίας    είδασιν πως εξέπεσε ο Μιχάλης της αξίας* (παραλ. 1 στ.), *... δεν τον εντηρούνταν πλια* Παλαμήδ., Βοηβ. 1098.    **3α**) Ολισθαίνω ηθικά, αμαρτάνω: *είχε* (ενν. *ο Αδάμ*) *... τόσην αθανασίαν και δικαιοσύνην με το αυτεξούσιον, κύριον, να δύναται, αν θέλει, να κρατιέται εις τέτοιαν κατάστασιν· σαν θέλει πάλιν να ξεπέσει...* Πηγά, Χρυσοπ. 177(14)· *πάσα άνθρωπος οπού να θέλει να εναντιείται τους λόγους του Θεού ... ξεπέφτει και χάνεται* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. $26^r$·    **β**) (εδώ προκ. για την πτώση του διαβόλου και των δαιμόνων): *να έχει ο Αδάμ απόφασιν, να γνωρίζει τον κύριόν του, να ταπεινοφρονά και να φυλάγεται να μην υπερυψωθεί και ξεπέσει, καθώς εξέπεσεν ο διάβολος* Πηγά, Χρυσοπ. 180(23)· *είναι η πολυστέναχτος αύτη περηφανία    και απ' αυτήν εξέπεσε Σατάν ο Εωσφόρος* Ιστ. Βλαχ. 1603· *το τάγμα που εξέπεσεν εξ ουρανού τα ύψη    απ' αυτουνούς* (ενν. *τους καλογέρους*) *να γεμισθεί ...    απ' αυτουνούς να γεμισθεί το ξεπεσμένον τάγμα,    έτσι μας λέγει η Γραφή* Ιστ. Βλαχ. 1811. **4**) Υποβαθμίζομαι πνευματικά, κατέρχομαι σε κατώτερο πνευματικό επίπεδο: *διά την μακράν και πικροτάτην δουλοσύνην το ημέτερον γένος εξέπεσε και ουδέ καν αναθυμάται την προκοπήν όπου είχαν οι προγόνοι μας* Σοφιαν., Παιδαγ. 259· *σύγνεφον μέγα και βαρύ αυτό της αμαθείας    εσκέπασε τα γράμματα και δόξαν της σοφίας.    Εξέπεσαν οι άνθρωποι, σαν ζώα περπατούσι,    γράμματα δεν ηξεύρουσι και πώς να φωτισθούσι;* Ιστ. Βλαχ. 2225.    **5α**) Καταντώ, περιπίπτω σε μια (άσχημη) κατάσταση: *Ω κόσμος σας επαίνεσεν όλος εις την σοφίαν.    Τώρα πώς εξεπέσετε εις ταύτην την σκλαβίαν;* Γέν. Ρωμ. 14· *Εσένα* (ενν. *Επτάλοφε*) *σε ευλόγησαν οι άγιοι πατέρες    και τώρα πώς εξέπεσες κι έχεις κακές ημέρες;* Γέν. Ρωμ. 54· *την γνώμην του μετάστρεψεν και λέγει: «ας φυλάγω    να μη*

*ξεπέσω πια κακά, ...  'πειδή βλέπω και τον καιρόν και πάγει εναντία»* Παλαμήδ., Βοηβ.
986· *ας έναι στην υπακοή, στης Εκκλησιάς την ζέση,  μηδέν το πάθει ως τον Αδάμ και εις*
*'Αδην να ξεπέσει* (έκδ. *εξεπέσει*· διόρθ. Κριαρ., ΕΜΑ 1, 1939, 143). Φαλιέρ., Λόγ. 38·
**β**) (μεταφ. για ζώο): *σαν άρχισε κι ετράνευεν* (ενν. *το λυκόπουλον*), *άρχισε να ξεπέφτει,*
*την τάξιν του επίασε τα πρόβατα να κλέφτει* Αιτωλ., Μύθ. $70^{3}$·  **γ**) υποκύπτω (σε κ.): *πώς*
*είναι μπορεζάμενον ποτέ της να μπορέσει* (ενν. *η Ερωπρικούσα*)  *ν' αντισταθεί του έρωτος*
*και να μηδέν ξεπέσει;* Σουμμ., Παστ. φίδ. Β′ [760]· *Εις του Μιρτίνου βέβαια δεν είναι να*
*μπορέσει* (ενν. *η Ερωπρικούσα*),  *στα λόγια του ν' αντισταθεί και να μηδέν ξεπέσει.*
*Γιατί κι εγώ καλότατα κατέχω τι μπορούσι  λόγια και παρακάλεσες να κάμουν ...  ...*
*σε μιαν καρδιάν καημένην* Σουμμ., Παστ. φίδ. Β′ [1068]·  **δ**) (μεταφ.· με την πρόθ. *εις,*
*σε* + αιτιατ.): *εξεπέσασιν εις πάθη ατιμίας  και εις αδόκιμόν τε νουν της αρρενομανίας*
Ιστ. Βλαχ. 2743· *ανίσως καμία* (ενν. *γυναίκα*) *ήθελεν ξεπέσει σε καμίαν λωλάδαν ή φαντα-*
*σίαν ανάποδην, ευρίσκονται από το εναντίον εκατόν τιμιόταται και καλαί* Μπερτόλδος 15-
**6**) Εξασθενώ ψυχικά, αισθάνομαι κατάπτωση ή συντριβή: *ο έρωτας κάθ' άνθρωπον τον κά-*
*μνει και ξεπέφτει,  γιατί σιμώνει* (έκδ. *στημόνει*) *άφαντα και την καρδιά-του κλέφτει*
Μαρκάδ. 257· *ποία λωλάδα έτσι βαριά επήρε το μυαλόν της  και την ζωήν την ήφερε να*
*την καταφρονέσει;*  ΜΑΝΤΑΤΟΦΟΡΟΣ: *Ο θάνατος ενού αλλουνού την κάνει να ξεπέσει*
Σουμμ., Παστ. φίδ. Ε′ [152].  **7**) Σκοτώνομαι, πεθαίνω: *τ' αλόγου του ο χαλινός εκό-*
*πηκεν λιάκιν,  μέσα στας χείρας των Τουρκών μπαίνει με φουργοσύνην  και παρευθύς*
*εξέπεσεν με την ταπεινοσύνην* Θρ. Κύπρ. Μ 212.  **8α**) Ξεφεύγω, παρεκκλίνω (με την
πρόθ. *από* + αιτιατ.): *πασαένας από τούτους, οπού διά να μη στολιστούσιν τα όμορφα και να*
*μη κρατούσιν δεσπότην, όχι μόνον ξεπέφτουσιν από την τάξιν της Εκκλησίας, αμή ... συγ-*
*χύζουσι τους ορθοδόξους* Πηγά, Χρυσοπ. 132(20)· *αλλ' η σπουδή και ο στοχασμός ουδέν*
*αφήνει τον λόγον να εξεπέσει από την πρέπουσαν συμμετρίαν* Σοφιαν., Παιδαγ. 274·  **β**)
(μεταφ.) εγκαταλείπω κ., απομακρύνομαι, παραιτούμαι από κ.: *γέμει η καρδία μου συμ-*
*φοράς, γομάρια φορτωμένα* (παραλ. 1 στ.) *και ακόμη ουκ εξέπεσες απέ το αγέρωχόν σου*
Λίβ. Esc. 1623.  **9**) Υστερώ στην επίδοσή μου, μένω πίσω (εδώ σε παιγνίδι): *Μα την αλή-*
*θεια, εξέπεσες, Φροσύνη, να σε πιάσω,  να φύγεις θέλεις, αμή εγώ σφικτά θα σ' αγκαλιά-*
*σω* Σουμ.., Παστ. φίδ. Γ′ [203].  **10**) Πέφτω στα χέρια κάπ. (με την πρόθ. *εις* + αιτιατ.):
*εγώ έσωσα πλούσιους πολλά περίσσα,  αιφνίδιως εξεπέσασιν 'ς Τούρκους* Βεντράμ., Φιλ.
344.  **11α**) (Για πλοίο) παρασύρομαι από τον άνεμο· ναυαγώ: *ήρκονταν δύο καραβόπουλα*
*... και το μέν ένα εξέπεσε μακρά από το νησί* Διήγ. εκρ. Θήρ. $110^{25}$·  **β**) (για φορτίο
πλοίου) χάνομαι στη θάλασσα: *Αρχή καράβια κάγησαν κι οι πραματείες ξεπέσα,  εκεί-*
*νος 'ς μιο εχάθηκεν 'κ τη Βενετία μέσα* Βεντράμ., Φιλ. 361.  **12**) Ρίχνομαι, βουτώ (στη
θάλασσα): *Εφτάσασιν τα κάτεργα και άλοι τότ' εμπαίναν,  άλλοι ξεπέφταν στον γιαλόν*
*και πλέον δεν εβγαίναν* Αχέλ. 2531.  **13**) (Αμτβ., για ακίνητη περιουσία και εξουσία) πε-
ριέρχομαι στη δικαιοδοσία κάπ.: *απόθανεν ο μισίρ ...* (παραλ. 1 στ.), *εξέπεσεν ο τόπος*
*του κι η αφεντία όπου είχεν  του κόντου Γατιέρη του υιού εκεινού του κόντου Ούγγου*
Χρον. Μορ. Η 7266· *ως έθνηκεν άνευ παιδί να αφήκει κληρονόμον,  εξέπεσεν ο τόπος του,*
*το κάστρον της Ακόβου  ετούτης μου της αδελφής όπου ένι κληρονόμος* Χρον. Μορ. Η
7432. **14**) (Παθητ.) Χάνομαι: *'Σ τούτο σας δίδω θύμησιν, ως για παραγγελία,  βασί-*
*λεια ξεπέσασιν οκ την φιλαργυρία* Βεντράμ., Φιλ. 10.

Η μτχ. παθητ. παρκ. ως επίθ. = **1**) Αμαρτωλός: *το ξεπεσμένον ανθρώπινον γένος*
Χριστ. διδασκ. 403.  **2**) Που έχει χάσει την κοινωνική ή οικονομική του ισχύ· δυστυχής,
ταλαίπωρος: *εις τους παπάδες φίλος,  εις τες χηράδες βοηθός, στους ξεπεσμένους στύλος*
Λίμπον. 176.  **3**) Αδύναμος, εξαντλημένος· γερασμένος: *Ασήκω με, παιδάκι μου, ότι*
*τα ξεπεσμένα  να τα σηκώσω δεν μπορώ μέλη χωρίς εσένα* Σουμμ., Παστ. φίδ. Ε′ [1172].



**4**) Απρόκοπος: *τσ' άνεργους ... και τσι παραθεσμιάρους,  τσ' ανάμελους και τους ο-*
*κνούς ...  ... στη σβίγα μου ζερβά πάλι τουσε γυρίζω  και κάτω προς τα βάθη τση ...*
*τσι γκρεμίζω.  Και δε λογιάζουν οι λωλοί πως η παραθεσμιά τως,  η δείλιαση, η ανά-*
*παψη, πως η αναμελιά τως  είνιαι αφορμή και στέκουσι πάντα τως ξεπεσμένοι  και*
*από τιμές πολλά γδυμνοί, φτωχοί και ρημασμένοι,  μα λέσι πως το Ριζικό τώς φταίγει*
Φορτουν. (Vinc.) Πρόλ. 29.  **5**) (Προκ. για γέροντα) ανόητος, ξεκούτης, ξεμωραμένος:
*Πήγαινε στη δουλειά σου,  γέροντα ξεπεσμένε* Πιστ. βοσκ. V 4, 97·  *δεν εντρέπεται*
*η ζαβή 'νούς γέρο ξεπεσμένου,  ανήμπορου και ανάστολου και ξετραχηλισμένου  μια*
*κορασίδα ωσάν αυτή στα χέρια του να βάλει;* Φορτουν. (Vinc.) Β′ 261· *είσαι γέρος και α-*
*νοστος, λωλός και ξεπεσμένος* Φορτουν. (Vinc.) Δ′ 356.

**ξεπηδώ,** Διγ. (Trapp) Gr. 1069, Διγ. Ζ 718, Ερμον. (Μαυρ.) 1738, Οψαρ. $361^{12}$,
Λίβ. Esc. 2563, Αχιλλ. L 982, 1172, Διγ. 'Ανδρ. $345^{2}$·  *ε ξ ε π η δ ώ,* Χρονογρ. (Λαμψ.)
241.

Από τον αόρ. του αρχ. *εκπηδώ*. Η λ. στο Βλάχ. και σήμ.

**1α**) Ξεπροβάλλω απότομα μέσα από κλειστό ή περιορισμένο χώρο, πηδώ έξω: *έκειτο*
*ο Θεόφιλος κρυμμένος εις τον τάφον·  εξαίφνης εξεπήδησεν και δράσσει την την κόρην*
*και το σπαθίν του 'ξέβαλεν διά να την αποκτείνει* Απολλών. (Wagn.) 502· *από των άρκων*
*τον βρυγμόν και των ποδών τον κτύπον  έλαφος εξεπήδησεν από της παγανέας* Διγ. Ζ
1421·  **β**) (για υγρό) χύνομαι: *δράκον μεγάλον είδα,  και μέσα από το στόμαν του φαρ-*
*μάκιν εξεπήδα* Πικατ. 8.  **2**) Πετιέμαι, ορμώ, ξεχύνομαι (για να δηλωθεί ορμητική εκ-
κίνηση, που επιτείνεται με την προσθήκη σχετικής παρομοίωσης ή χρον. επιρρ.): *Τότε*
*λοιπόν ελάκτισεν τον θαυμαστόν του μούντον  και ως αστραπή εξεπήδησεν* Αχιλλ. Ν 549·
*ως το ήκουσαν οι γυναικαδελφοί του,  εξαίφνης εξεπήδησαν απέσω εις το κουβούκλιν* Διγ.
(Αλεξ. Στ.) Esc. 588· *Την γουν φωνήν ακούσαντες οι αδελφοί της κόρης  πηδούν, καβα-*
*λικεύουσιν μετά πολλών φουσσάτων,  ως σφήκες εξεπήδησαν μέσα απέ το κάστρον* Αχιλλ.
Ν 1297·  **3α**) Πετιέμαι πάνω, τινάζομαι (μετά απότομο ξύπνημα ή ανάκτηση των
αισθήσεων): *«Εξύπνησον, αυθέντη μου, χαώνεις την καλήν σου».  Και της φωνής εις την*
*εμήν καρδίαν ηχησάσης,  τάχιον εξεπήδησα και τον οχλούντα είδον* Διγ. Ζ 2824· *εβγάνουν*
(ενν. *το δακτυλίδιν*) *τάχα να το ιδούν και ευθύς ανεψυχώθην.  Ανέζησα, εξεπήδησα, την*
*κόρην εψηλάφουν* Λίβ. Sc. 1413·  **β**) σηκώνομαι απότομα πάνω αντιδρώντας σε κ.:
*Τούτους ιδών ο δούλος σου γύροθεν καθημένους,  ως είχον έθος, συν αυτοίς έδραμον*
*συγκαθίσαι,  εκείνοι δ' εξεπήδησαν λέγοντες ομοφώνως:  «Μαθόν μηδ' άρτι βιά-*
*ζεσαι ελθείν ίνα καθίσεις* (παραλ. 1 στ.), *μη βλέπεις το απάκιν μας, ουκ έν' του λάρυγ-*
*γός σου»* Προδρ. IV 171· *Ευθύς εξεπήδησεν ο κυρ Κρομμύδιος μετά κοκκίνης στολής,*
*... μετά δριμείας χολής τους λόγους τούτους προς τον βασιλέαν απεκρίνατο: «Δέσποτα βα-*
*σιλεύ Κυδώνιε, ... ψευδώς ανήγγειλεν η Στάφυλος...»* Πωρικ. Ϛ $104^{25}$.  **4**) (Εδώ μτβ.) επι-
τίθεμαι: *οκάποιος μέγας ευγενής κόντης της Φλάνδρας ένας,  τόν εκαλούσαν Μπαλδουίν,*
*μετά τους Βενετίκους  μετά μεγάλον στόλον των εξεπηδά την πόλιν  και πιάνει και αυ-*
*θεντεύει την αυτός εξήντα χρόνους* Χρονογρ. (Λαμψ.) 241.

**'ξεπίσω,** επίρρ., βλ. *εξοπίσω*.

**ξεπλακώνω.**

Από το *ξε-* και το *πλακώνω*. Η λ. και σήμ.

Απομακρύνω τις πέτρες, το βάρος που έχει πλακώσει κάπ., τον ελευθερώνω από τα

ερείπια στα οποία έχει παγιδευτεί: *εξεπλακώνασι* (ενν. *πολλοί άνθρωποι*) *τον γέροντα τούτον πνευματικόν, οπού ήτον πλακωμένος* Ιερόθ. Αββ. 332.

**ξεπλανετικός,** επίθ., βλ. *ξεπλανητικός.*

**ξεπλανητικός,** επίθ., Χριστ. διδασκ. 316· *ξεπλανετικός* Χριστ. διδασκ. 336.

Από τον αόρ. του *ξεπλανώ* και την κατάλ. *-τικός.*

Που παραπλανά, που εξαπατά· που παρασύρει στο κακό, τη διαφθορά: *Εμποδίζει αμή όλες τες δολερές και ξεπλανητικές εργασίες* Χριστ. διδασκ. 316.

**ξεπλανώ,** Μπερτόλδος 55· αόρ. *-εσα.* — Βλ. και *ξεπλανεύω.*

Από το *ξε-* και το *πλανώ* ή τον αόρ. του *εκπλανώ* (Ανδρ., Λεξ.) που απ. στον Ησύχ. (L-S, λ. *εκπλανάω*). Η λ. στο Βλάχ. και σήμ.

**α**) Εξαπατώ, παραπλανώ, ξεγελώ· (εδώ προκ. για το διάβολο): *ο διάβολος μας ξεπλανά, φέρνει στο θέλημά του και λησμονούμεν τον Θεόν* Ιστ. Βλαχ. 597· *Εκείνον* (ενν. *τον εχθρόν της πίστεως*) *τον αντίπαλον, οπού μας ξεπλανάγει* Ιστ. Βλαχ. 2817. **β**) δελεάζω, παρασύρω: *πρόσεχε πολλά καλά να μη σε ξεπλανέσει αυτός ο ύπνος της αυγής και πάλιν θέλεις πέσει να κοιμηθείς* Ιστ. Βλαχ. 1639.

**ξεπλαταίνω.**

Από το επιτ. *ξε-* και το *πλαταίνω.* Πβ. μτγν. *εκπλατύνω* και *ξεπλατύνω* στο Βλάχ. Η λ. στο Somav.

**1**) (Προκ. για έντερο) πλαταίνω, παχαίνω (εδώ προκ. να δηλωθεί υπερβολή): *Χαίρου, καημένη μου κοιλιά κι εσύ παραδαρμένη και τ' άντερό σου πάλι εδά λογιάζω ξεπλαταίνει* Φορτουν. (Vinc.) Δ' 498. **2**) (Προκ. για την ημέρα) προχωρώ, «κυλώ» (Βλ. και Πολίτης Λ. [Κατζ. σ. 154]): *ας πηαίνομε κι ογλήγορα η μέρα ξεπλαταίνει* Κατζ. Α' 239.

**ξέπλεκος,** επίθ.· *εξήπλεκος.*

Από το *ξεπλέκω* (Ανδρ., Λεξ.). Τ. *ξήπλεχτος* σήμ. στην Κύπρο (Σακ., Κυπρ. Β' 691). Τ. *ξέπλεχτος* σήμ. κοιν. Η λ. και σήμ.

Που έχει λυτά τα μαλλιά του, ξέπλεκος (εδώ σε ένδειξη λύπης, πένθους): *η ωραία Πολυξένη, η θυγάτηρ του Πριάμου, εξήπλεκη πολλά φωνάζει* Λουκάνη, 'Αλ. Τροίας [755].

**ξεπλέκω,** Ζήν. Β' 240· *ξαπλέκω,* Ασσίζ. 124[27]· μτχ. παθητ. παρκ. *ξηπλεμένος,* Λουκάνη, 'Αλ. Τροίας [767].

Από τον αόρ. του μτγν. *εκπλέκω* (Ανδρ., Λεξ.). Τ. *ξηπλέκω* και *ξημπλέκω* σήμ. στην Κύπρο, όπου και η μτχ. *ξηπλεμένος* (Σακ., Κυπρ. Β' 691). Η λ. στο Somav., όπου και μτχ. *ξεπλεμένος* και σήμ.

**I** Ενεργ. **1**) Λύνω κ. που ήταν από πριν πλεγμένο, ξεπλέκω (εδώ σε μεταφ.): *τόσο έκαμες, Πελάγιε, όπου άλλοι το 'χα πλέξει* (ενν. *το στεφάνι της δάβνης*) *και μόνος με τα χέρια σου εσύ το 'χες ξεπλέξει* Ζήν. Β' 240. **2**) (Μεταφ. προκ. για πατέρα που παντρεύει και στέλνει μακριά την κόρη του): *'Ελεγα: «Την ανέκπλοκον, την ανεκλύτωτόν μου* (παραλ. 2 στ.), *των οδυνών μου κουφισμόν... και της πνοής μου σύστασιν, πώς να τηνε ξεπλέξω; Πώς να ηπορέσω στέρησιν να ίδω της θυγατρός μου...;* Επιθαλ. Ανδρ. Β' 555. **II** Μέσ. **1**) Αφήνω λυτά τα μαλλιά μου (σε ένδειξη λύπης, πένθους): *Τότε κι εγώ ξεπλέχθηκα κι έριξα* (έκδ. και *'ρίξαν*· διορθώσ. κατά την έκδ. Νενεδ. 271[1]) *τα μαλλιά μου, τα*



*μάγουλά μου ξέσκισα κι εδέρνα τα βυζιά μου* Τζάνε, Κρ. πόλ. 207[14]. **2**) (Μτβ.· μεταφ.) αφήνω κάπ. να φύγει από κοντά μου, αποδεσμεύω: *εάν η μητέρα ουδέν τα ξοπλέκεται να τα δώσει* (ενν. *τα παιδία της*), ... *το δίκαιον ορίζει* ... Ασσίζ. 124[27].

Η μτχ. παθητ. παρκ. ως επίθ. = που έχει λυτά τα μαλλιά του, ξέπλεκος (σε ένδειξη λύπης, πένθους): *κι έβλεπες και τας γυναίκας ξηπλεμένας διά την στράταν κι έκραζον ελεημοσύνην* Λουκάνη, 'Αλ. Τροίας [767].

**ξεπλέρωμα** το, βλ. *ξεπλήρωμα.*

**ξεπλερώνω,** βλ. *ξεπληρώνω.*

**ξεπλήρωμα** το· *εξεπλέρωμα*· *εξεπλήρωμαν,* Πορτολ. Α 123[7] κριτ. υπ.· *ξεπλέρωμα,* Πορτολ. Β 66[20].

Από το *ξεπληρώνω* και την κατάλ. *-μα.* Πβ. λ. *εκπλήρωμα* στον Ιπποκράτη. Η λ. στο Somav.

(Ναυτ.) τέρμα, τέλος, άκρη: *ευρίσκεις ακρωτήριν άσπρον και κρατεί μίλια δ' και τα βουνόπουλά του σύρνουν ασπράδες και εις το εξεπλέρωμα της ασπράδας έναι το Βασιλοπόταμον* Πορτολ. Α 123[7]· *εις το εξεπλήρωμάν των* (ενν. *των εγκρεμών*) *έχει αμμοκολόναν άσπρην* Πορτολ. Β 18[24].

**ξεπληρώνω,** Βέλθ. 1017, Χρον. σουλτ. 26[35]· *εξεπληρώνω,* Πορτολ. Α 27[3], 46[13] (υποτ. αορ. *εξεπληρώσεις*)· *εξοπληρώνω,* Καλλίμ. 1303 (προστ. αορ. *εξοπλήρωσε*)· *ξεπλερώνω,* Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 1066· *ξηπλερώνω,* Ασσίζ. 75[8], 394[5], 400[15], Ιστ. Μακαρ. Μάρκο 60. — Βλ. και ά. *εκπληρώ* και *εκπληρώνω.*

Από τον αόρ. του αρχ. *εκπληρόω.* Ο τ. *ξηπλερώνω* στην Κύπρο (Βλ. Σακ., Κυπρ. Β' 691, λ. *ξηπλερόνω*). Η λ. στο Somav. και σήμ.

**Α'** Μτβ. **1**) *Συμπληρώνω*: *Σαράντα εξεπλήρωσαν να σώσουσιν ημέρας. Και το λοιπόν εφθάσασιν κι εμίχθησαν ομάδιν* Γεωργηλ., Βελ. Λ (Bakk. - v. Gem.) 594. **2**) Τελειώνω, ολοκληρώνω κ.: *Ας έλθω εις τελείωσιν, τον λόγον να πληρώσω, μη ξεχυχήσω αποδά πριχού το ξεπληρώσω* Ψευδο-Γεωργηλ., 'Αλ. Κων/π. 869. **3α**) Εκτελώ, φέρω κ. εις πέρας, πραγματοποιώ: *Ναι, μοιρογράφημα κακόν, ναι, μαινομένη τύχη, ποίσε τό θέλεις, ποίσε το και εξοπλήρωσέ το* Καλλίμ. 1064· **β**) φρ. *ξεπληρώνω την αγάπη* = ολοκληρώνω την ερωτική μου σχέση: *Εξέβησαν πάλιν οι τρεις έξω στο περιβόλιν, εκεί οπού ξεπλήρωσαν αρχήθε την αγάπην* Βέλθ. 1017. **4**) Ικανοποιώ, εκπληρώνω: *ο 'Ερως εξεπλέρωσε πάσας των τας ελπίδας* Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 1066. **5**) (Ναυτ.) προσπερνώ πλέοντας και αφήνω πίσω (Βλ. ωστόσο και Τσοπ., Ελλην. 13, 1954, 186): *μίλια κ' ωσάν εξεπληρώσεις τες Τζιμέρες, ευρίσκεις κορφόπουλον και λέγουν το Πάνερμον* Πορτολ. Α 27[3]· *μίλια ς' ωσάν εξεπληρώσεις το νησίν της Σάντα Μαύρας, ευρίσκεις το κανάλιν* Πορτολ. Α 46[13]. **6α**) Εξοφλώ (χρέος): *Εκείνος ουδέν ημπορεί να τον ελευθερώσει δίχως το θέλημαν εκείνου ή εκείνης οπού τον κρατεί αμάχιν, εάν ου μη τον ξηπλερώσει τό χρεωστεί* Ασσίζ. 150[2]· *αν ουδέν ημπορεί να ξηπλερώσει το χρέος του απέ την πούλησιν της κληρονομίας του, καλά ορίζει ... το δίκαιον* Ασσίζ. 136[24]· *θέλω να με ξηπλερώσεις τα ρ' πέρπυρα* Ασσίζ. 314[18]· **β**) (συνεκδ. με αντικ. πρόσ.): Εκείνος λέγει *ότι τίποτες ουδέν να δώσει, ότι εξηπλέρωσέν τον* Ασσίζ. 328[3]· *το δίκαιον ορίζει ότι καλά ημπορεί να στραφεί εις τα λοιπά του τεθνεώτος και να επούλησεν επεσαύτα εωσόπου να ξηπλερωθεί* Ασσίζ. 142[25]. **Β'** (Αμτβ.) πληρώνω οφειλή, εξοφλώ χρέος: *δέκα χιλιάδες ασλανιά είπαν-του να τους δώσει, γιατί ο θρόνος έχει χριος και θεν να ξηπλερώσει* Ιστ. Μακαρ. Μάρκο 442· *Λοιπόν εδιάβη στην Βενετία και επλήρωσε· αμή δεν εσώσανε να ξεπληρώσει* Χρον. σουλτ. 26[35].

**’ξεπλήττω,** βλ. Προσθ. ΙΑ′ τόμ., λ. *εκπλήσσω -ττω.*

**ξεπλύνω,** Πεντ. Λευιτ. VI 21.

Από τον αόρ. του *εκπλύνω* (Ανδρ., Λεξ.). Τ. *εξιπλύνω* σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ.). Η λ. στο Somav. και σήμ.

**I** Ενεργ. **1α**) Πλένω κ. με νερό για να το καθαρίσω: *παν αγγό ξύλινο να ξεπλυθεί με το νερό* Πεντ. Λευιτ. XV 12· *Ωσάν κολόνα λαμπυρή τηνε ξεπλύνει η βρύση, στους ουρανούς ανέβαινεν* (ενν. *ο καπνός*) *ίσος ως κυπαρίσσι* Χούμνου, Κοσμογ. 167· (εδώ σε υπερβολή προκ. για δάκρυα): *Τούτό 'ναι, ναι, και χαίρου το, γλυκιά κανάκισέ το, κι αν είναι και λυπάσαι το, κλάψε και ξέπλυνέ το* (ενν. *το ματοκυλισμένο κεφάλι του Πανάρετου*) Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Ε′ 396· **β**) (σε μεταφ.): *τ' αμμάτια μου τα σκοτεινά δυο βρύσες να γ ενούσι, να σου ξεπλύνου την καρδιά την καταματωμένη* Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Ε′ 563· *ήτουνε πρεπόν και η δικαιοσύνη τ' ήθελε της ψυχής μου να ξεπλύνει τον αναμορδω μόν* (έκδ. *αναμουρδόν μου*· διορθώσ.) *και το σκουνάδι μόνο ετούτο το 'μα το δικόν μου* Πιστ. βοσκ. IV 5, 38. **2α**) (Μεταφ.) καθαρίζω κάπ. ή κ. από τον ηθικό ρύπο, εξαγνίζω: *Ας τρέξουν αίμα οι ποταμοί κι η θάλασσ' ας πληθύνει κι ας κάμει νιο κατακλυσμό τον κόσμο να ξεπλύνει* Πανώρ. Δ′ 128· *όποιος αναμούρδωσε τόση φιλιά μεγάλη τυχαίνει με το αίμα του να την ξεπλύνει πάλι* Ροδολ. (Αποσκ.) Δ′ 242· **β**) (μεταφ. προκ. για αμαρτίες) εξαλείφω, σβήνω: *Τες αμαρτίες του λαού έλυσε* (ενν. *ο πατριάρχης*) *και ξεπλύνει* Τζάνε, Κρ. πόλ. 410[27]. **II** Μέσ. (μτβ. μεταφ.) καθαρίζομαι ηθικά, απαλλάσσομαι (εδώ από ηθικά παραπτώματα): *Τά 'ποικες αγαθά, μισθά τώρα σε περκυκλώνου, ο περιστάτης σου λαός ζητά να τονε σώνου, να ξεπλυθεί τα πταίσματα και οπόθεν έχει κρίμα* Σκλέντζα, Ποιήμ. 5[41].

**ξεπλωρίζω·** *ε ξ ε π λ ω ρ ί ζ ω* (υποτ. αορ. *εξεπλωρίσεις*). —Βλ. και ά. *ξεπληρώνω* και *ξεπορίζω.*

Από το *ξε-* και το *πλωρίζω,* που απ. στο Βλάχ. (λ. *πλορίζω*).

(Ναυτ.) προσπερνώ με το πλοίο και αφήνω πίσω: *μίλια κ' ωσά ν εξεπλωρήσεις τη Χειμάρα, ευρίσκεις κορφόπουλον* Πορτολ. Α 27[3] χφ V κριτ. υπ.

**ξεπόδητος,** επίθ.

Από το *ξεποδένω,* που απ. στο Somav. (λ. *ξεποδαίνω*). Τ. *ξηπόδητος* στο Du Cange (λ. *ξεποδείνειν*).

Που δε φορά υποδήματα, ξυπόλυτος: *Δίχως γαμπά, ξεπόδητος να πηαίνω 'ς τόπον αγκαθερό και χιονισμένο* Βοσκοπ.[2] 417.

**ξεπονώ.**

Από το στερ. *ξε-* και το *πονώ.* Η λ. και σήμ.

(Εδώ) συνέρχομαι από αρρώστια, αναρρώνω: *Κάπου και αρ α ία να αστενήσει μία εβδομάδα και από τους εκατόν ένας να ξεπονέσει* Συναδ., Χρον. - Διδαχ. 82[v]· *'Ετσι είναι και η πανούκλα· άλλον παίρνει και άλλος ξεπονά και άλλος δεν παθαίνει τίποτες* αυτ. 131[r].

**ξεπορίζω·** *ε ξ ε π ο ρ ί ζ ω* (υποτ. αορ. *εξεπορίσεις*). —Βλ. και ά. *ξεπληρώνω* και *ξεπλωρίζω.*

Από το *ξε-,* το ουσ. *πόρος* και την κατάλ. *-ίζω.*

(Ναυτ.) προσπερνώ με το πλοίο και αφήνω πίσω: *τότε μίλια κ' ωσάν εξεπορίσεις τες Τζιμέρες, ευρίσκεις κορφόπουλον και λέγουν το Πάνερμον* Πορτολ. Α 27[3] χφ. W κριτ. υπ.



**ξεπορτίζω, (I).**

Από το στερ. *ξε-,* τ ο ουσ. *πόρτο* και την κατάλ. *-ίζω*

Βγαίνω α πό το λιμάνι: *φεύγει απ' τα Χανιά και ξεπορτίζει, τα κάτεργά του όλα ξαρμπουρίζει* Λεηλ. Παροικ. 73· *σαν εξεπορτίσα* (ενν. *οι Παροικιώτες*) *και εμακρύνα, τα πάθη τως πλια τότες επληθύνα* αυτ. 615.

**ξεπορτίζω, (II),** Τζάνε, Κρ. πόλ. 439[3]· *ε ξ ε π ο ρ τ ί ζ ω,* Προδρ. III 363 χφφ SA κριτ. υπ. (υποτ. αορ. *εξεπορτίσωσιν*).

Από το στερ. *ξε-,* το ουσ. *πόρτα* και την κατάλ. *-ίζω.* Τ. *ξηπορτίζω* σήμ. στην Κύπρο (Φαρμακ., Γλωσσάρ. 270). Η λ. στο Somav. και σήμ.

**Α′** (Μτβ.) βγάζω με βίαιο τρόπο κάπ. έξω από την πόρτα· διώχνω (Η χρ. και σήμ. Ιδιωμ.· βλ. Φαρ μακ., ό.π.): *υπάγαινε με το καλόν ... ... πριν σε κοπανίσωσι ... και της μονής ολόγυμνον εξεπορτίσωσίν σε* Προδρ. III 363 χφφ SA κριτ. υπ. **Β′** (Αμτβ.) βγαίνω, ορμώ έξω από την πύλη (από κάστρο ή πόλη που περικλείεται από τείχη): *Εξηπόρτισεν κι επήγεν προς την Κερ(υν)ίαν* Μαχ. 386[23]· *'Αφνω δέ εξεπόρτισαν από της Πόρτας της Εβραϊκής ... καβαλάριοι ολίγοι και ... απήλθον και εσέβησαν εις την του Αγιαλού Πόρταν* Σφρ., Χρον. μ. 30[19]· *Οι δέ Ρωμαίοι μαθόντες το γεγονός εξεπόρτισ αν και διά πολλού πολέμου και κραυγής έφερον το σώμα αυτού εντός της πόλεως* Δούκ. 129[6].

**ξεπουγγίζω·** *ξ ε μ π ο υ γ γ ί ζ ω.*

Από το στερ. *ξε-,* το ουσ. *πουγγί* και την κατάλ. *-ίζω.* Η λ. στο Somav. Ο τ. από φωνητ. αφομ.

Βγάζω (χρήματα) από το πουγγί μου, πληρώνω: *Θέλεις εσύ ότι η Βασίλισσα, οπού είναι τόσον ελεύθερη, να μην θελήσει να ξεμπουγγίσει τα σολδία διά να φανεί ακριβή;* Μπερτόλδος 62· *κάμνει χρείαν πάραυτα να ξεπουγγίσει δύο χιλιάδες ντούμπλες της Ισπανίας* αυτ. 60.

**ξεπούλησις** η· *ε ξ ε π ο ύ λ η σ ι ς.*

Από το *ξεπουλώ.*

Πώληση· (εδώ) απαλλοτρίωση: *έκαμαν την εξεπούλησιν του οσπιτίου* Διήγ. Αγ. Σοφ. 149[32-33].

**ξεπουλιάζω·** *ε ξ ε π ο υ λ ι ά ζ ω,* Φυσιολ. (Legr.) 202 (υποτ. αορ. *εξεπουλιάσωσιν*)· *ε ξ η π ο υ λ ι ά ζ ω,* Φυσιολ. 372[28]· *ε ξ η π ο λ ι ά ζ ω,* Φυσιολ. (Legr.) 693 (υποτ. αορ. *εξηπωλιάσουσιν*).

Από το *ξε-,* το ουσ. *πουλί* και την κατάλ. *-(ι)άζω.* Τ. *ξηπουλιάζω* σήμ. στην Κύπρο (Λουκά, Γλωσσάρ. 341, λ. *ξηπουλλιάζει*). Η λ. στο Βλάχ. και σήμ. ιδιωμ. (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Γ′ 177, λ. *ξεπουλλιάζω,* Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ. Β′ 754 και Βογιατζ., Γλώσσα 'Ανδρ. 243, λ. *ξεπουλλιάζω*).

**Α′** (Μτβ.) εκκολάπτω, ξεκλωσσώ· (εδώ με σύστ. αντικ. το ουσ. *πουλία*· για τη χρ. βλ. Ανδρ., Αθ. 47, 1937, 198): *'Οταν εξεπουλιάσωσιν* (ενν. *ο νυκτοκόραξ και ο κόρακας*) *τα εαυτών πουλία, υπάρχουν τα πιπίγκια τους άσπρα ως περιστέρας* Φυσιολ. (Legr.) 202. **Β′** (Αμτβ. προκ. για αβγά που επωάσθηκαν και βγήκαν οι νεοσσοί): *τότε γεννά* (ενν. *ο πετεινός*) *δύο αβγά· εις την κοπριάν τα χώνει· σ' ημέρας τεσσαράκοντα ευθύς εξηπουλιάζουν* (ενν. *τα αβγά*) Φυσιολ. (Legr.) 179· *όταν εξηπολιάσουσιν και πέτωνται ολίγον, υπάν τινές, αυτόχειρα βούλονται να τα πιάσουν* Φυσιολ. (Legr.) 693.

**ξεπουλώ,** βλ. ά. *εκπωλώ,* καθώς και Προσθ. ΙΒ′ τόμ. στο ίδιο λ.

**ξεπροβοδώ,** Σταυριν. μετά στ. 414, Ιστ. Βλαχ. 526.

Από το στερ. *ξε-* και το *προβοδώ.* Η λ. και σήμ.

Συνοδεύω (εδώ) τιμητικά κάπ. που αναχωρεί, κατευοδώνω: *τότε μέγας βασιλεύς εξεπροβόδησέν μας έξω απ' το παλάτιον* Αρσ., κόπ. διατρ. [1232]· *Από πάσα λογής φαγίν να τους φιλεύσει· και όταν τους εξεπροβόδα, όλους να τους δωρήσει* Συναδ., Χρον. - Διδαχ. 51$^{v}$· (μεταφ.): *Έτσι κι εσύ, αφέντη μου, κάμε να κυβερνήσεις όλον σου το παλάτιον, να το ξεπροβοδήσεις μέσα εις τον παράδεισον διά την μάθησίν σου* Ιστ. Βλαχ. 2044· *Αφέντη μου, κόμη, εκλαμπρότατε, και τούτο να ποιήσεις· ψυχάς εις τον παράδεισον να τας ξεπροβοδήσεις* Ιστ. Βλαχ. 2272.

**ξεπτέρι(ο)ν** το, βλ. *ξεφτέρι.*

**ξεπτερνιαστός,** επίθ.· *ξ ε φ τ ε ρ ν ι α σ τ ό ς.*

Από το στερ. *ξε-* και το *πτερνιάζω* (⟨*πτερνίζω* αναλογ. με ρ. σε *-ιάζω*).

(Προκ. για υπόδεση) που αφήνει ακάλυπτη τη φτέρνα: *υπόδυσιν ξεφτερνιαστήν στα πόδια του να βάλει* Χούμνου, Κοσμογ. 2430 κριτ. υπ.

**ξεπτέρνιστος,** επίθ.

Από το στερ. *ξε-* και το *πτερνίζω.*

(Προκ. για υπόδεση) που αφήνει ακάλυπτη τη φτέρνα: *καλίκωσιν ξεπτέρνιστην στα πόδια του να βάλει* (ενν. *ο λαός του Ισραήλ*) Χούμνου, Κοσμογ. 2430.

**ξεπτερώνω.**

Από το στερ. *ξε-* και το *πτερώνω* ή από τον αόρ. του *εκπτερόω,* που απ. στον Ιπποκράτη (Steph., Θησ.). Η λ. και σήμ.

Αποσπώ, μαδώ τα φτερά (πτηνού), ξεπουπουλιάζω: *του φάλκονος δέ το σημείον έτι ανήφερέ του και πώς πουλί ξεπτέρωσε, τα πάντα δήλωσέ του* Κορων., Μπούας 32.

**ξεπωλώ,** πβ. *εκπωλώ.*

**ξέρα** η, Πορτολ. Α 2 Τίτλ. κριτ. υπ., 4$^{3}$, 6$^{3,5}$, 7$^{11}$, 34$^{8}$, 117$^{1,3}$, 182$^{7}$, 186$^{9}$, Παΐσ., Ιστ. Σινά 1842, Ροδολ. (Αποσκ.) Α′ 273, Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 112, Τζάνε, Κρ. πόλ. 340$^{22}$, 373$^{1}$, 394$^{10}$, 435$^{13}$, Αγάπ. (Κωστούλα Δ.) σ. 353, κ.α.· *ξ έ ρ η,* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 37$^{r}$, 309$^{r}$, Πεντ. Γέν. Ι 9, Έξ. XV 19, Πορτολ. Α 5$^{12}$, 30$^{7}$, 42$^{4}$, 55$^{2}$ και κριτ. υπ., 64$^{7}$, 120$^{10}$, 121$^{5}$, κ.α.· *ξ ή ρ α,* Σπαν. Α 524.

Από το θηλ. του επιθ. *ξερός* (Χατζιδ., ΜΝΕ Β′ 135). Ο τ. *ξέρη* στο Βλάχ. Η λ. στο Somav. και σήμ.

**1α**) Η γη, η ξηρά σε αντίθεση προς τη θάλασσα: *έκραξεν ο Θεός τη ξέρη ηγής και το μάζωγμα των νερών έκραξεν θάλασσες* Πεντ. Γέν. Ι 10· *αυτός δεν ήρτεν του γιαλού, παρά 'ρτεν 'πού την ξέρην* Ιστ. Μακαρ. Μάρκο 496· (εδώ προκ. για το βυθό της Ερυθράς Θάλασσας που πέρασαν οι Εβραίοι χωρίς να βραχούν): *παιδιά του Ισραέλ έφυγαν εις την ξέρη μεσοθιό τη θάλασσα και τα νερά αυτωνών τείχο από δεξιά τους και από ζερβιά τους* Πεντ· Έξ. XIV 29· **β**) (γενικ.) γη, στεριά: *να πάρεις από τα νερά του ποταμού και να χύσεις εις την ξέρα και να είναι για αίμα εις την ξέρη* Πεντ. Έξ. IV 9· (εδώ προκ. για όχθη ποταμού): *μόνον όταν επέρασεν πάραυθ' αυτός* (ενν. *ο Σινάν μπασιάς*) *ορίζει τες άλυσες να ανασπούν 'κ την ξέρην ... και το γεφύριν χάλασεν, γιατί πολλά φοβάτον τον Μιχαήλ κατόπιν του μήπως και κυνηγά τον* Παλαμήδ., Βοηβ. 368. **2**) Τα αβαθή μέρη της θάλασσας, η ακρογιαλιά: *Μία σουλτάνα ήτονε εις την Αξιάν 'ραμένη στην ξέρα κι ήτονε διπλά αλεύρια φορτωμένη* Τζάνε, Κρ. πόλ. 341$^{18}$· *κάτεργα δυο δώκανε στην ξέρα, οπού 'τανε του πρέντσιπε κι είχαν πολύ αέρα. Επιάσαν τα τουφέκια τως οι Τούρκοι και κινούσι και σώνου προς τα κάτεργα και τουφεκιές πετούσι* Τζάνε, Κρ. πόλ. 393$^{25}$. **3**) Βράχος μέσα στη θάλασσα**α**) σκόπελος: *κοστάριζε εις τες Νέμες και όΑι πολλά εις την Ζέρβαν ότι έχει ξέρην ... και αν έναι ημέρα, θωρεις την ότι ασπρίζει απομακρέα ωσάν βαντάκι* Πορτολ. Α 6$^{8}$· *θέλεις εύρει μία ξέρην μαύρην ωσάν νησόπουλον* Πορτολ. Α 116$^{12}$· **β**) ύφαλος: *έναι μία ξέρα ... και έχει απάνω της νερό ποδάρια γ' και δ'* Πορτολ. Α 188$^{15}$· *Κι η ξέρα που 'ναι οχ τον γιαλόν χωστή και σκεπασμένη γελά τους ναύτες τους καλούς κι εις τον πνιμόν τους φέρνει* Σουμμ., Παστ. φίδ. Β′ [737]. **4**) Πιθ. βράχια που πετάχτηκαν στη στεριά κατά την έκρηξη υποθαλάσσιου ηφαιστείου: *όσοι εσίμωσαν σιμά εις τον γιαλόν εις την μεράν του Κάστρου έως την Απάνω Μεράν, όπου επήγαν πολλοί οδιά να ιδούν τες ξέρες οπού εβγήκαν όξω στην στερεάν* Διήγ. πανωφ. 58. **5**) Ξηρασία: *όλα τα πράγματα άπερ έκαμεν ο Θεός τα οποία έχουν τέσσαρα στοιχεία, ώσπερ έναι κρυότης, ξέρη, ζέστη και υγρότης* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 37$^{r}$· *από χειμώνος δυνατού, από ανυδριάς και ξήρας ξηραίνονται και χάνονται* (ενν. *τ' αμπέλια και τα χωράφια*) *και πάγει η ελπίς σου όλη* Διδ. Σολ. Ρ 12.



**ξερά** η, βλ. *ξηρά.*

**ξεραβωματιά** η, βλ. *ξελαβωματιά.*

**ξεραθυμώ,** βλ. *ξαραθυμώ.*

**ξεραίνω,** βλ. *ξηραίνω.*

**ξεραμμένος,** μτχ. παθητ. παρκ., βλ. *ξηραίνω.*

**ξέρασμα** το, Περί μεθύσου 607$^{10}$, Διαθ. Νίκωνος 260.

Από τον αόρ. του *ξερνώ* και την κατάλ. *-μα* (Δαγκίτσης, Λεξ., βλ. όμως και Ανδρ., Λεξ.). Τ. *εξέρασμα* στο Steph., Θησ. Η λ. στο Βλάχ. και σήμ.

**1**) Εμετός, ξερατό: *σαν μοχθηροί εκείτονταν* (ενν. *οι μέθυσοι*) *στην λάσπην εις την στράτα και ήσαν τα μουστάκια τους ξεράσματα γεμάτα* Ιστ. Βλαχ. 2056· *Έτσι ο ράφτης με το ξέρασμα όλος σημαδεμένος με το ζυμάρι του καστανίου, επήγεν εις το σπίτι μουρμουρίζοντας να πλύνει το πρόσωπόν του* Μπερτολδίνος 111. **2**) (Σε μεταφ.) αντιπάθεια, αποστροφή: *Δύο βαρέλια από μίαν πραγματείαν οπού κάνει στομάχι, σαν είμεστεν εμείς, οι οποίοι σε ολίγον καιρόν θέλομεν έλθει εις ξέρασμα σιμά εις όλους* Μπερτολδίνος 116.

**ξερατόν** το· *ξ η ρ α τ ό ν,* Βακτ. αρχιερ. 172.

Από το *ξερνώ.* Η λ. στο Somav. και σήμ. στον τ. *ξερατό.*

**α**) Το να κάνει κάπ. εμετό: έκφρ. *ξερατόν αίματος* = αιμόπτυση: *Εις ξερατόν αίματος* Ιατροσ. κώδ. ζ′· **β**) εμετός, ξερατό: *Εις ξερατόν ιέρακος* Ορνεοσ. αγρ. 571$^{23}$· *Περί ξηρατών του λαϊκού αφού μεταλάβει* Βακτ. αρχιερ. 172.

**ξεράφιον** το, βλ. *ξυράφι.*

**ξεραχίζω,** Φορτουν. (Vinc.) Δ′ 144.

Από το στερ. *ξε-*, το ουσ. *ράχη* και την κατάλ. *-ίζω* (βλ. Χατζιδ., Αθ. 26, 1914, ΛΑ 29· πβ. ωστόσο και αρχ. *ραχίζω* = διαμελίζω, κομματιάζω). Η λ. στο Βλάχ. και σήμ. Ιδιωμ. (Χατζιδ., ό.π.).

Προκαλώ εξάρθρωση της σπονδυλικής στήλης κάπ. χτυπώντας τον δυνατά στην πλάτη (εδώ σε υπερβολή): *να τη σύρω ομπρός μου απού τα μαλλιά, να τηνε ξεραχίσω κι απάνω ως κάτω εισέ δυο κομμάτια θα τη σκίσω* (ενν. *τη Μηλιά*), αυτ. Δ′ 155.

**ξεραχώνω,** Συναδ., Χρον. - Διδαχ. 16[r]. —Βλ. και ά. *ξεραχίζω*.

Από το στερ. *ξε-*, το ουσ. *ράχη* και την κατάλ. *-ώνω*. Για τη λ. βλ. και Χατζιδ., Αθ. 26, 1914, ΛΑ 29. Η λ. (στον αόρ. και το παθητ. *ξεραχούμαι*) και σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ. στη λ.).

Τραυματίζω, πληγώνω· ξεγδέρνω: *έρχεται μία πέτρα και τον κτυπά* (ενν. *τον κυρ Μανόλη*) *εις το κεφάλι και τον ξεραχώνει* αυτ. 16[r].

**ξερεμός·** *η ξ ε ρ ε μ ό ς*. —Βλ. και ά. *ξ ε ρ ω μ ό ς*.

Από το *ξέρω* και την κατάλ. *-μός*.

Το να γνωρίζει κάπ. κ. (εδώ ως σύστ. αντικ. για να δηλωθεί αμηχανία, απορία): *αναγγείλαμε αυτουνού διά στόμα τα λόγια ετούτα· αν ηξερεμό να ξέρομε ότι να πει: «κατεβάσετε τον αδερφό σας»;* Πεντ. Γέν. XLIII 7.

**ξέρη** η, βλ. *ξέρα*.

**'ξερίζω,** βλ. Προσθ. ΙΒ′ τόμ., λ. *εξερίζω*.

**ξεριζώνω,** Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 39, Περί ξεν. Α 283, Λίβ. Esc. 1964, Λέοντ., Αιν. IV 33, Ψευδο - Γεωργηλ., 'Αλ. Κων/π. 442, 686, Θησ. Δ′ [1[5]], Κορων., Μπούας 50, Πεντ. Δευτ. XXVIII 63, Αχέλ. 2119, Αιτωλ., Μύθ. 142[12], Πανώρ. Γ′ 401, Πιστ. βοσκ. III 2, 84, IV 2, 144, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β′ 690, 1386, Ροδολ. (Αποσκ.) Πρόλ. 16, Σουμμ., Παστ. φίδ. Δ′ [188], Ζήν. Γ′ 218, Διακρούσ. 94[15], 99[2], Τζάνε, Κρ. πόλ. 201[11], 334[6], 354[27], Κύριλλ. Λούκ., Ανάλ. Ιεροσ. σταχυολ. Α′ 229[32]· *ε ξ ε ρ ι ζ ώ ν ω*, Ερμον. Π 295, Λίβ. Sc. 882, Ντελλαπ., Ερωτήμ. 366, Ντελλαπ., Στ. θρηνητ. 399, Λέοντ., Αιν. I 268, V 35, Χρωσμ. I 231, 299, 388, Διήγ. Αλ. V 40· *ε ξ η ρ ι ζ ώ ν ω*, Ασσίζ. 127[11], 379[21]· *η ξ η ρ ι ζ ώ ν ω*, Ασσίζ. 360[9]· *ξ η ρ ι ζ ώ ν ω*, Νεκρολ. φ. 29 δις, Ασσίζ. 480[2], Λέοντ., Αιν. I 223, Κυπρ. ερωτ. 154[9]· *ξ ω ρ ι ζ ώ ν ω*, Χρον. Τόκκων 3201, 3395. —Βλ. και ά. *εκριζώνω*.

Από το αόρ. του μτγν. *εκριζόω*. Ο τ. *εξεριζώνω* στο Κατάλοιπ. Λάμπρ. 119. Ο τ. *ξηριζώνω* στο Meursius (λ. *ξηριζώννειν*). Τ. *ξηριζώνω* και σήμ. στην Κύπρο (Σακ., Κυπρ. Β′ 692, λ. *ξηριζόννω*, Λουκά, Γλωσσάρ. 341). Η λ. σε έγγρ. του 1643 (Vinc., Θησαυρ. 4, 1967, 64), στο Βλάχ. και σήμ.

**I** Ενεργ. **1α**) Βγάζω (φυτό) με τη ρίζα του, ξεριζώνω: *εκατέβην ο ποταμός της χώρας τόσον μέγας και εξηρίζωσεν πολλά δεντρά* Μαχ. 60[19]· *Ωσάν ανθός και λούλουδο πόχει ομορφιά και κάλλη* (παραλ. 1 στ.) *κι έρθει τ' αλέτρι αλύπητα, βαθιά το ξεριζώσει, ψυγεί ζιμιό και μαραθεί κι η ομορφιά του λειώσει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Δ′ 1891· *αφήνασι τα σπίτια τως κι οι Τούρκοι τα κρουσεύγαν. Τα δένδρη εξεριζώνασι, τον κόσμον αφανίσαν* Τζάνε, Κρ. πόλ. 187[9]· (εδώ με αντικ. το ουσ. *ρίζες*): *δεν κάνουν έτοια ταραχή τα δέντρη τα μεγάλα* (παραλ. 1 στ.), *όντεν ο Νότος γή ο Βορράς αδυνατά φουσκώσει και κατακόψει τσι κορφές, τσι ρίζες ξεριζώσει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β′ 1804· **β**) (σε μεταφ.): *Εφιλονικούσαν* (ενν. *ο Διοκλητιανός και ο Μαξιμιανός*) *οκαί να ξεριζώσουν το δενδρόν της ευσεβείας* Κείμ. αγ. Δημ. 379· *ηθέλησε να ορθοτομήσει την Εκκλησίαν του Χριστού, ... ήγουν να εβγάλει και να εξεριζώσει παντάπασι το κακόν δένδρον, το σεσαπημένον της κολάσεως* Ιστ. πατρ. 194[9]· *'Εκαμε* (ενν. *ο πόθος*) *κλώνους τρυφερούς και ρίζες στην καρδιά μου* (παραλ. 1 στ.). *Για τούτο να ξεριζωθεί δεν ημπορ' όξ' ομάδι με την καημένη μου ψυχή* Πανώρ. Γ′ 611. **2α**) (Μεταφ.) αφαιρώ, αποσπώ κ. βίαια: *πιττάκιν οπού δύνονται οι λόγοι του τούς είχεν να εξεριζώσουν από εμέν την όλην μου καρδίαν* Λίβ. Ν 1774· *Στρατιώτη, το γαϊτάνιν μου, το τριχογάιτανόν μου* [*σύρριζα*] *το εξερίζωσαν τα χέρια μου από εμέναν και εις εσέ το απέστειλαν* Λίβ. Ν 3512· **β**) αποχωρίζω, απομακρύνω κάπ. ή κ. (από κ. άλλο) βίαια: *τότε εξερριζωθώσιν τα παιδιά και οι μαννάδες, αι γυναίκες εκ τους άνδρας* Λέοντ., Αιν. I 291· *σα δυο δεντρά που σμίγουσι κι ομάδι ξεφυτρώνου κι ομάδι θρέφουνται στη γη κι ομάδι μεγαλώνου κι ένα πως είναι δείχνουσι και ... οκ τ' άλλο δε μπορεί κιανείς το 'να να ξεριζώσει;* Πανώρ. Β′ 194. **3α**) Γκρεμίζω από τα θεμέλια, κατεδαφίζω, ανασκάπτω, ξεθεμελιώνω: *θέλω να εξεριζώσω το ήμισον του τείχος* Ασσίζ. 361[2]· *εξερίζωσέν τους* (ενν. *ο γκενεράλες*) *και όλα τους τα υποστατικά και να μην ημπορούν ποτέ των καιρών να φτειαστούν* Σουμμ., Ρεμπελ. 191· *Εχάλασες, βαρόμοιρε, το κάστρον της Κλαρέντζας· τους πύργους, τα θεμέλια, όλα εξερίζωσές τα* Ψευδο - Γεωργηλ., 'Αλ. Κων/π. 53· **β**) (για βράχο) αποσχίζω, αποσπώ βίαια (από το έδαφος): *η θάλασσα ενέβη από την τόσην ταραχήν οπού είχεν επάνω υψηλά έως δύο μίλια ... και εξερίζωσεν από την 'Εξω Μεράν πέτρες μεγάλες απομέσα από την θάλασσαν και τις έριξεν έξω εις την γην* Διήγ. πανωφ. 57· *τα χαράκια που 'ταν 'κεί όλα ξεριζωμένα* Τζάνε, Κρ. πόλ. 501[24]. **4α**) Εξοντώνω, αφανίζω· ξεκληρίζω: *είν' γραμμένες οι αντρειές ... του Οδυσσέα του Θαυμαστού, οπού 'χε ξεριζώσει της Τρόγιας το βασίλειο με τη δική του γνώση* Πρόλ. εις έπαινον Κεφαλλην. 15· *Τότε εξωριζώθηκεν το γένος του Αλβάνου· οπού τον έπιαναν καλόν αποκεφάλιζάν τον* Χρον. Τόκκων 3201· *αυτός έναι όπου θέλει εξαλείψει το γένος μας και θέλει το ρουφήσει ως δράκων και παντελώς το θέλει αφανίσει και εξεριζώσει* Hist. imp. II 9· **β**) (εδώ προκ. για ζώο) θανατώνω: *εις το μυστήριο τους μη να έρτει η ψυχή μου ... ότι με το θυμό τους* (ενν. *ο Συμεών και ο Λεβί*) *εσκότωσαν ανήρ και με το θέλημά τους εξερίζωσαν βόδι* Πεντ. Γέν. XLIX 6. **5α**) Εξαλείφω: *Πατριαρχεύοντος ... του κυρού Μαξίμου ... εξεριζώθηκαν τα σκάνδαλα από το μέσον και έμεινεν η κατά Θεόν αγάπη* Ιστ. πατρ. 116[17]· *υπεγράφη παρ' αυτού ... του ... οικουμενικού πατριάρχου ... ότι όποιος από τους αρχιερείς παρέβη τους θείους άνωθεν κανόνας να είναι καθηρημένος και τη του Θεού χάριτι εξεσπάσθη και εξεριζώθη το σιμωνιακόν και το εμβατίκιον* Ιστ. πατρ. 197[1]· **β**) (εδώ για φιλία) εξαφανίζω, διαλύω: *Φόβοι, τρομάρες, μάνητες, κύματα κι α φουσκώσου, δεν ημπορού μια μπιστική φιλία να ξεριζώσου* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β′ 278. **6α**) (Επιτ.) εκτοπίζω, εκδιώκω: *όλοι ανιμένουσι καιρό να βρουν αντίδικά σας να σασε ξεριζώσουσιν απού την επαρχιά σας* Ροδολ. (Αποσκ.) Ε′ 64· *να κοπιάσετε να εβγάλετε τον Τούρκον, να τονε ξεριζώσετε απέσω από την Πόλιν* Ψευδο - Γεωργηλ., 'Αλ. Κων/π. 1034· *εμβάτε εις τον πόλεμον ... τον Τούρκον ξεριζώνετε σύρριζον εκ την Δύσιν* Ψευδο - Γεωργηλ., 'Αλ. Κων/π. 892· **β**) (εδώ σε μεταφ.): *κι ο πόθος σαν πληθύνει μέσα σε κιανενός καρδιά και βασιλιός τση μείνει, δεν είναι μπορεζάμενο να τονε ξεριζώσει μ' όσες φοβέρες και βουλές μπορεί κιανείς να δώσει* Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Β′ 191. **7**) Αποτρέπω, ματαιώνω (την πραγματοποίηση ενός πράγματος): *ετούτη η αδικοκρισά τάσσω σου πλήσα βάρη στ' ασβολωμένο σου κορμί το βρομερό να δώσει, τη βασιλεία που μελετάς να τηνε ξεριζώσει* Φορτουν. (Vinc.) Ιντ. β′ 174. **8α**) Πετυχαίνω (κ. δικαστικώς· πβ. και ανασπάζω 2, ανασπώ Α′ 2γ, αποσπώ Α′ 5): *αν είχεν ονοματίσει το έγκλημάν του, εκείνος οπού*

*έρτει εις την ημέραν του ήθελεν εξεριζώσειν με δίκαιον πάντα όσα τον εγκλήτεψεν* Ασσίζ.
$341^{22}$· *εκείνος οπού έβαλεν τα βολίκια σκεπαστά μέσον εις άλλου τοίχον ουδέν ηξηριζώνει,*
*ουδέ ένι εις την αυλήν ... και ένι κρατημένος παρευτύς να εβγάλει το βολίκι απέ τον ξένον*
*τοίχον* Ασσίζ. $360^{9}$·  **β**) αποσείω, ανατρέπω (την εις βάρος μου κατηγορία· πβ. απο-
σπάζω): *είς άνθρωπος εκκλητεύει εις την αυλήν απού έτερον κἀκείνος αρνάται παντελώς*
*απού όσον τον αγκαλεί, και έχει καλάς μαρτυρίας τούς σύρνει ομπρός εις την αυλήν και πο-*
*λεμνούν τον και κάμνει το αγκάλεμάν του, το δίκαιον ορίζει ότι εντέχεται να δώσει εις την*
*αυλήν διά τους β' μάρτυρας οπού εξεριζώσαν το έγκλημάν του ιε' σόρδια* Ασσίζ. $230^{13}$·
*γίνεται ότι ο άνδρας νικά το έγκλημαν κατά της γυναίκας του ... ού η γυναίκα εξηριζώσει*
*εκείνον τό εγκλήτευσεν εξ αυτόν του, δίκαιον ένι όπου νικηθεί απ' εκείνον το έγκλημαν να*
*πλερώσει τό δίκαιον της αυλής* Ασσίζ. $379^{21}$.  **II** Μέσ. **1**) Βγαίνω από τη ρίζα μου, ξερι-
ζώνομαι (συν. σε μοιρολόι ή κατάρα): *Ω πέτρες, νυν ραγίσετε· δέντρα, ξεριζωθείτε·  κι*
*εσείς, βουνά, θρηνήσετε και κάμποι λυπηθείτε* Σταυριν. 1139· *ν' αρχίσω ο κακότυχος να*
*γράψω τά παθάνω* (παραλ. 3 στ.)· *δένδρη να εξεριζωθούν και ποταμοί να φρίξουν,  η*
*θάλασσα να ξηραθεί, τα ψάρια να ψοφήσουν* Περί ξεν. V 284· *Ξεριζωμένο να 'σουνα δέντρον*
*καταραμένο,  άλλον εθάρρουν πως κρατώ κι εγώ 'χω σε πιασμένο* Σουμμ., Παστ. φίδ.
Γ' [161].  **2**) (Μεταφ. για να δηλωθεί υπερβολή): *η ώρα του θανάτου σου ήτον ο χαλασμός*
*μας,  της πόλης τα θεμέλια τότ' εξεριζωθήκαν* Ψευδο - Γεωργηλ., 'Αλ. Κων/π. 104.  **3**)
Χάνομαι, παύω να υπάρχω: *η τόση πεθυμιά οπού 'χα εφανερώθη  κι η προίκα οπού 'χα*
*στην καρδιά σήμερο εξεριζώθη* Ζήν. Ε' 24.

Η μτχ. παθητ. παρκ. ως επίθ. = **α**) αποσπασμένος από το χώμα με τη ρίζα του: *είναι*
*πράγμα* (ενν. *η δυστυχιά μας*) *οπού μπορεί να κάμει ν' ανασπάσουν  τα δένδρη και να*
*μείνουσι στην γην ξεριζωμένα  κι οχ τα χαράκια να χυθούν δάκρυα φαρμακωμένα* Σουμμ.,
Παστ. φίδ. Α' [465]·  **β**) (μεταφ.) ξεκληρισμένος: *ένα στρατιώτην ... μόνο κι αυτός κλω-*
*νάρι  ξεριζωμένης βασιλειάς, στον κόσμο απομονάρι* Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Πρόλ.
Χάρ. 106.

**ξερκίζω,** βλ. *ξεσχίζω*.

**ξερματώνω,** βλ. *ξαρματώνω*.

**ξερνώ,** Πωρικ. V 94, Πουλολ. (Τσαβαρή)$^{2}$ 53, 464, Σαχλ., Αφήγ. 310, 599, 602,
Φυσιολ. (Legr.) 1054, Περί μεθύσου $609^{68}$, Αλεξ. 2768, Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. $55^{r}$, $56^{v}$
(γ' εν. ενεστ. *ξερνάγει*), Μαλαξός, Νομοκ. 210, Π.Ν. Διαθ. φ. 246β 16, 17, Διαθ. Νίκωνος
260, Ζήν. Ε' 335, Μπερτολδίνος 114·  *ε ξ ε ρ ν ώ,* Ιατροσ. κώδ. τλς'·  *ξ ε ρ ώ,* Ορ-
νεοσ. αγρ. $522^{26}$, Ναθαναήλ Μπέρτου, Στιχοπλ. Ι 567, Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 245·
*ξ ι ρ ν ώ,* Ιατροσ. κώδ. χοβ'·  αόρ. *ε ν ε ξ έ ρ α σ ε,* Χούμνου, Κοσμογ. 1131 κριτ. υπ.

Από τον αόρ. του αρχ. *εξεράω* (Ανδρ., Λεξ.). Ο τ. *ξερώ* πιθ. τον 7. αι. (Βλ. Sophocl.,
λ. *ξεράω*), στο Du Cange Appendix (λ. *ξερείν*) και σήμ. ιδιωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ. και
Καρανικόλας, Συμ. 3, 1977, 83). Ο τ. *ξιρνώ* και σήμ. ιδιωμ. Η λ. στο Βλάχ. και σήμ.

**I** Ενεργ. **Α'** Αμτβ. **1α**) Κάνω εμετό: *Περί μοναχού, εάν ξεράσει από μέθης* Μαλαξός,
Νομοκ. 219· *να πίουν να χορτάσουν,  γεμάτα να σηκώσουσιν ώστε που να ξεράσουν* Ιστ.
Βλαχ. 2114· *'Οταν καυματισθεί όρνεον, διά τον πλεονασμόν της χολής ξερά* Ορνεοσ. αγρ.
$580^{28}$· *Ελειτούργησες και από γαστριμαργίας εξέρασες αυτήν την ημέραν;* Κανον. διατ.
(Χριστοδούλου) $404^{248}$·  **β**) (προκ. να δηλωθεί αποστροφή, αηδία για κ.): *Ερωτικοί ενό-*
*μασαν ήλιον την γυναίκα,  ήκουσα την μωρίαν τους και θέλω να ξεράσω* Κρασοπ. (Eide-
neier) Ι 6.  **Β'** Μτβ. **1α**) Αποβάλλω κ. με εμετό: *Τους μεθυστάδες εδεκεί ομάδι θα στα-*



*θούσι  και το κρασί το περισσό που πίναν να ξερνούσι* Τζάνε, Κατάν. 426· *εξέρνουν και τά*
*έφαγα και τ' άντερά μου ακόμη* Σαχλ. Β' (Wagn.) PM 377· *εξέρναν αίματα κι αφρούς*
*μαύρους απού το στόμα* Ροδολ. (Αποσκ.) Δ' 374· *εξέρνα αίμα από το στόμα αυτού και κά-*
*τω από τον πάτον του έτρεχε καθώς το νερό από το σωληνάρι* Ιστ. πατρ. $150^{19}$·  φρ. *αί-*
*μα να ξεράσεις* ως κατάρα: *τρία πιθάρια αίμα να ξεράσεις* Σπανός (Eideneier) Β 173·  **β**)
(μεταφ. προκ. για το Θεό, που κατά τη Δευτέρα Παρουσία θα αποστρέψει το πρόσωπό Του
από τους χλιαρούς χριστιανούς): *Επειδή λοιπόν είσαι χλιαρός, ... μέλλω να σε ξεράσω από*
*το στόμα μου* Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ. Αποκάλ. Ιω. γ' 16·  **γ**) (σε μεταφ.): *μη δώσεις*
*έτοιον κηπουρού το μήλο να το φάγει* (παραλ. 3 στ.), *γιατί, αν τη φάγει* (ενν. *τη βρώση*),
*δε μπορεί ποτέ να τη χωνέψει·  ξερνά τη, δεν τη δέχεται, πρι στην κοιλιά του σώσει·*
*... γιατί έτοιος λαιμός δεν είναι για έτοια βρώση* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Γ' 81· *Δεν ημπορεί*
*αμαρτωλός, άδης να τονε βάλει,  α δεν τον φάσι τα θεριά, να τον ξεράσου πάλι* Π.Ν. Διαθ.
(Λαμπάκης) φ. $246^{v}$ 16·  **δ**) (επιτ.) αποβάλλω, βγάζω· (εδώ μεταφ.): *αμή έβγαλές το*
(ενν. *το όνομα*) *αλύπητη όξω κι εξούρισές το,  για να μην μείνει στην καρδιάν σήμερ'*
*εξέρασές το* Σουμμ., Παστ. φίδ. Γ' [1246].  **2**) (Μεταφ.) υφίσταμαι τις συνέπειες, τι-
μωρούμαι για κάπ. κακή μου πράξη, «πληρώνω»: *Τους κλέπτες και τους άρπαγους όλους*
*θα τους κρεμάσουν  ανάποδα και τες κλεψιές κακά θα τες ξεράσουν* Τζάνε, Κατάν. 358·
*Ω ουρανέ, πώς το βαστάς, αν δε μου τα ξεράσεις* Σουμμ., Παστ. φίδ. Β' [1256].  **3α**) Εκ-
τοξεύω, χύνω: *το φίδι όταν διψάγει και θέλει να πάγει να πιει νερόν, ομπρός ξερνάγει το*
*φαρμάκι του και τότες πίνει* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. $60^{r}$· *ώσπερ το φίδι ξερνάγει ομπρός το*
*φαρμάκι, ... έτσι και ο νοητός όφις ο διάβολος ...* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. $55^{r}$·  **β**) (σε
μεταφ.): *είχε το φαρμάκι μέσα εις την κοιλίαν του φυλαμένον κατά του πατριάρχου και εγύ-*
*ρευε καιρόν επιτήδειον να εύρει να το ξεράσει* Ιστ. πατρ. $130^{10}$.  **4**) (Συνεκδ.) λερώνω (τα
γένια μου) με εμετό: *ο βασιλεύς ... κατηράσατο την Στάφυλον ούτως: ... το αίμα σου να πί-*
*νουσιν οι πάντες, ... τα γένια τους να ξερνούσιν, σκύλοι και κάτες να τους λείχουν* Πωρικ. Ρ
$107^{18}$.  **5**) (Μεταφ. προκ. για εχθρικά συναισθήματα) εκδηλώνω, εξωτερικεύω: *ύστερον*
*δέ, ως έτυχεν καιρού και δυνάμεως και παρρησίας, εξέρασεν την πικρίαν και το κακόν της ψυ-*
*χής του* Χρονογρ. (Λαμψ.) 244.  **6α**) (Προκ. για τη γη, για τα βάθη της γης) αποβάλ-
λω, βγάζω από το εσωτερικό μου, φέρνω στην επιφάνεια: *Είναι εκεί ένας τόπος εις τον ο-*
*ποίον κάθε χρόνον ξερνά αποκάτω η γη λείψανα παλαιά ανθρώπων* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ.
266·  (εδώ βίαια): *Η άβυσσος εξέρασεν πίσσ' ανακατωμένη  και 'πύριν βρέχει ο ουρανός*
*με 'στίαν αφτουμένη* Χούμνου, Κοσμογ. 1131 (πβ. και Π.Δ. Γέν. XIX 24)·  **β**) (μεταφ.
για τον 'Αδη κατά τη Δευτέρα Παρουσία): *Ανιστορίζου, παρακαλώ σε, τον πύρινον εκείνον*
*ποταμόν, τας φλόγας εκείνας τας ακαμάτους, όταν και ο 'Αδης θέλει αναστενάξει και να ξε-*
*ράσει τους νεκρούς* Πηγά, Χρυσοπ. 82 (31).  **7**) (Μεταφ. προκ. για γη, χώρα· βλ. και
Π.Δ. Λευιτ. XX 22: *ου μη προσοχθίση υμίν η γη*) αηδιάζω, θυμώνω με κάπ. και δεν τον α-
νέχομαι, τον αποβάλλω, τον διώχνω: *να φυλάξετε όλους τους τύπους μου και όλες τις κρίσες*
*μου και να κάμετε αυτά και να μην ξεράσει εσάς η γης ος εγώ φέρνω εσάς εκεί να κάθεστε*
*εις αυτήν* Πεντ. Λευιτ. XX 22.  **II** (Μέσ.) κάνω εμετό: *βάνοντας το χέρι της η μάμμη η Σα-*
*λώμη διά να την ψηλαφήσει* (ενν. *τη Θεοτόκο*) *εξεράσθη* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. $232^{r}$.

Η μτχ. παθητ. παρκ. ως επίθ. = (υβριστ.) σιχαμένος, αηδιαστικός: *'Ηλθες, τρυπα-*
*νορούθουνη, τρυγόνα ξερασμένη* Πουλολ. (Τσαβαρή)$^{2}$ 418· *Σώπασε, κακοτύχερε, γεράκιν*
*ξερασμένον* Πουλολ. (Τσαβαρή)$^{2}$ 53.

**ξερογιστέρνα** η.

Από το επίθ. *ξερός* και το ουσ. *γιστέρνα*.

Στέρνα ξερή, χωρίς νερό: *τότε τονε ρίκτουσιν* (ενν. *τον Ιωσήφ*) *εις μιαν ξερογιστέρνα* Χούμνου, Κοσμογ. 1566.

**ξεροκέφαλο** το.

Το ουδ. του επιθ. *ξεροκέφαλος* ‹μτγν. *ξηροκέφαλος*. Η λ. και σήμ. με διαφορετική σημασ.

Κρανίο ψόφιου ζώου: *Αρρωστά το παιδί σου κι εσύ πλύνεις ... το ξεροκέφαλο του σκύλου, έξω στα μνημεία, διά να γιάνει το παιδί* Πηγά, Χρυσοπ. 333 (2).

**ξεροπατώ,** Πορτολ. Α 128[2] κριτ. υπ., 235[13].

Από το ουσ. *ξέρα* και το *πατώ*.

(Προκ. για νησί ή ακρωτήριο) περιβάλλομαι από ξέρες ή το έδαφός μου καταλήγει σε ξέρες: *αν θελήσεις να υπάς απόξω, τίμησε το νησί μίλι μισό, διατί ξεροπατεί* αυτ. 353[17]· *ο κάβος του Σόρμο ξεροπατεί ήμισο μίλι* αυτ. 229[5].

**ξερόπετρον** το.

Από το επίθ. *ξερός* και το ουσ. *πέτρα*. Λ. *ξεροπέτρι* και σήμ. στην Κρήτη (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Γ' 179) με διαφορετική σημασ.

Βράχος στη θάλασσα, ξέρα: *το μικρόν νησίν σιμά του έχει ξερόπετρον* Πορτολ. Β 74[23].

**ξεροπήγαδο** το.

Από το επίθ. *ξερός* και το ουσ. *πηγάδι(ον)*. Λ. *ξηροπήγαδον* στο Du Cange. Η λ. και σήμ.

Πηγάδι χωρίς νερό, που έχει στερέψει: *μη μείνω από την πείνα μου ξερός και βγάλουσί με* (ενν. *από τη φυλακή*) *και σ' ένα ξεροπήγαδο σα σκύλο ρίξουσί με* Κατζ. Ε' 124.

**ξεροπόταμον** το, βλ. *ξηροπόταμον*.

**ξερορυάκι** το, βλ. *ξηρορυάκι*.

**ξερός,** επίθ., βλ. *ξηρός*.

**ξεροτρόχαλος** ο, βλ. *ξηροτρόχαλος*.

**ξεροφαγία** η, βλ. *ξηροφαγία*.

**ξεροφαγίζω,** βλ. *ξηροφαγίζω*.

**ξεροχασμώμαι,** βλ. *ξηροχασμώμαι*.

**'ξερτώνω,** βλ. *εξορθώνω*.

**'ξέρχομαι,** βλ. *εξέρχομαι*.

**ξέρω,** Πρόλ. εις έπαινον Κεφαλλην. 94, Βουστρ. 452, Κορων., Μπούας 3, 55, Πεντ. Γέν. XII 11, 'Εξ. III 7, VIII 6, XIV 4, XXXIII 13, Αρ. XXIV 16, XXXI 17, 35, XXXII 23, Δευτ. IV 35, IX 24, XIII 4, XXIX 15, XXXI 13, Χρον. σουλτ. 69[32], Πηγά, Χρυσοπ. 88 (11), Σοφ. πρεσβ. Β 47, Σταυριν. 1089, Ιστ. Βλαχ. 135, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 2003 κριτ. υπ., Β' 1006 κριτ. υπ., κ.π.α.· *ε ξ έ ρ ω,* Πεντ. Γέν. IV 17, 25, XX 7, Κυπρ. ερωτ. 125[18]· *ε ξ ε ύ ρ ω,* Σπαν. Α 36, Σπαν. V 161, Διδ. Σολ. Ρ 37, Προδρ. IV 167, Ασσίζ. 274[7], Πόλ. Τρωάδ. 291, 292, 293, Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.) 877 (**Δωδώνη 8,**



1979, 360), Ερμον. Μ 228, Χρον. Μορ. Η 283, 4460, 5567, 6910, Πουλολ. (Τσαβαρή)[2] 485 κριτ. υπ., 488 κριτ. υπ., Gesprächb. 26[367], 59[1163], Ερωτοπ. 172, 177, Απολλών. 214, Λίβ. Ρ 1750, Λίβ. Sc. 566, 1973, Χρον. Τόκκων 676, Βησσ., Επιστ. 37[11], Μαχ. 390[17], 646[16], Θησ. (Foll.) I 120, Βουστρ. 450, 'Εκθ. χρον. 53[11], Κυπρ. ερωτ. 59[7], 91[23], κ.π.α.· *ε ξ η ύ ρ ω,* Gesprächb. 59[1168]· *η ξ έ ρ ω,* Ασσίζ. 339[26], Αλφ. ξεν. 101, Πεντ. Γέν. IV 9, 'Εξ. IV 14, X 26, Αρ. XXII 6, Δευτ. III 19, XX 20, XXVIII 36, XXXI 21, Χρον. σουλτ. 63[36], Επιστ. Αδελφ. 52, Ιστ. Βλαχ. 671, 1523· *η ξ ε ύ ρ ω,* Σπαν. Α 664, Σπαν. V 113, Προδρ. III 65 χφ g κριτ. υπ., Καλλίμ. 1196, Ασσίζ. 80[23], 238[18], Διγ. Α 1584, Διγ. Ζ 1015, Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 1787, Χρον. Μορ. Ρ 5327, 6955, Πουλολ. (Τσβαρή)[2] 485, 486, Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 529, 722, Απολλών. 440, Λίβ. Ρ 2161, Λίβ. Esc. 2235, Λίβ. (Lamb.) Ν 571, Λίβ. Ν 2799, Ιμπ. 670, Χρον. Τόκκων 2166, 2851, Φυσιολ. 372[9], Ψευδο-Γεωργηλ., 'Αλ. Κων/π. (Wagn.) 335, 347, Μαχ. 114[13], 592[11], Βουστρ. 443, Απόκοπ.[2] 160, 161, Πικατ. 380, Πένθ. θαν.[2] 510, Πεντ. Γέν. XXXVIII 26, Πτωχολ. α 245, Αχέλ. 1796, Πτωχολ. (Κεχ.) Ρ 100, 102, Κυπρ. ερωτ. 53[5], 102[18], Διγ. 'Ανδρ. 327[31], Σουμμ., Παστ. φίδ. Β' [501], Δ' [492], Μπερτολδίνος 142, κ.π.α.· *ξ ε ύ ρ ω,* Σπαν. Α 172, Προδρ. IV 167 χφ g κριτ. υπ., Ασσίζ. 300[16], Χρον. Μορ. Ρ 4912, 5528, Ερωτοπ. 168, 321, 492, Αχιλλ L 1305, Ιμπ. 764, 828, Μαχ. 178[4], 480[19], Γαδ. διήγ. 504, Κορων., Μπούας 87, Κυπρ. ερωτ. 18[5,9,12], 39[7], 93[68], Πανώρ. Α' 195, Β' 287, Δ' 331, Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Α' 529, Β' 35, Δ' 675, Ερωφ. Ιντ. δ' 63, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 265, Β' 115, 416, Ε' 1287, Στάθ. (Martini) Πρόλ. 11, Ιντ. β' 3, Ιντ. κρ. θεάτρ. Β' 68, Ροδολ. (Αποσκ.) Γ' 378, Φορτουν. (Vinc.) Α' 307, Γ' 411, Ε' 157, Ιντ. γ' 106, Ζήν. Β' 190, Ε' 328, Διγ. Ο 898, 1647, Τζάνε, Κρ. πόλ. 264[4], 481[17], κ.π.α.· μτχ. ενεστ. *ξ ε υ ρ ά μ ε ν ο ς*.

Από το *(η)ξεύρω* ή *(ε)ξεύρω* ‹ αόρ. *εξεύρον* ή υποτ. *να εξεύρω* του αρχ. *εξευρίσκω*. Για την ετυμ. βλ. Κοραή, 'Ατ. Δ' 164 και Ε' 524, Χατζιδ., ΛΑ 6, 1923, 6-12 και Γλωσσ. έρ. Β' 392-96, Ανδρ., Λεξ. και Ν. Εστ. 56, 1954, 1334-35 (= Αντιχάρ. Ανδρ. 28-30). Για την αποβολή του *υ*(=β) βλ. Κακρ., Ελλην. 13, 1954, 173-4. Ο τ. *εξέρω* σε επιστ. του 1650 (Μαρκόπολις, Εστία, Ιούλ. - Δεκ. 1891, 374) και σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ.). Ο τ. *ηξέρω* σε διαθ. του 1634 (Αλιπράντης, Αθ. 75, 1974/5, 111), στο Somav. και σήμ. στην Κύπρο (Σακ., Κυπρ. Β' 538). Ο τ. *ηξεύρω* σε επιστ. του 1501 και 1503 (Μανούσ., Θησαυρ. 13, 1976, 26, 33 και Γιαννόπουλος, Θησαυρ. 11, 1974, 133), στο Βλάχ. και σήμ. στην Κύπρο (Σακ., ό.π. 554). Ο τ. *ξεύρω* σε επιστ. του 1498 και 1502 (Μανούσ., Θησαυρ. 13, 1976, 21, 29), στο Βλάχ. και σήμ. στην Κύπρο, όπου και η μτχ. *ξευράμενος* (Σακ., ό.π. 683· πβ. και μτχ. *ηξευράμενος* στο Somav.). Η λ. στο Somav., σε επιστ. του 1729 ('Εγγρ. Σύρου 48) και σήμ.

**Α'** Μτβ. **1α**) Γνωρίζω, μου είναι κάτι γνωστό (από προσωπική αντίληψη ή εμπειρία ή από πληροφορίες), ξέρω: *Τη φρόνεση την τόση της αφεντιάς σου ξεύρω τη και την περίσσα γνώση* Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Δ' 458· *Κυνήγια και ξεσκλίσματα ας έχουσιν οι άλλες, απού δεν ξεύρου τη ζωή του πόθου τη δροσάτη* Πανώρ. Γ' 201· *διά σέναν ήκουσεν και εγνώρισεν ο πατήρ μου και ηξεύρει και πολέμους σου και ανδραγαθήματά σου* Λίβ. Ρ 899· *ω μεγαλομάρτυς και μυροβλήτα Δημήτριε, ηξεύρομεν καλά τα μεγάλα σου κατορθώματα* Εγκ. αγ. Δημ. 112[265]· *Είπεν· ιδού, εδά εγέρασα, δεν ηξέρω την ημέρα του θανάτου μου* Πεντ. Γέν. XXVII 2· *Το σπίτιν σου δεν ήξευρα να 'ρθω κατά την ώραν* Ερωτοπ. 617· **β**) με αντικ. πλάγια ερωτ. πρόταση: *Οι πάντες γαρ ηξεύρουσιν ... το κρέας το ημέτερον τι νοστιμάδαν έχει* Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 363· *αν ήξερες την σήμερον πώς βρίσκομ' ο καημένος, χαρά 'χες πει την προίκα σου σιμά στην εδική μου* Πανώρ. Α' 68· *δεν εξεύρομεν πότε μας θέλει επανέβει ο θάνατος ωσάν άγριος λέων* Διήγ. πανωφ. 61· γ)

με προηγ. αρνητ. μόρ. για να εκφραστεί η απορία, αμηχανία ή απόγνωση του υποκειμένου:
αποὺ τα δυο δεν ξεύρω ποιον να ποίσω Κυπρ. ερωτ. 91[14]· ο πασάς δεν ήξερεν απέξω τι να
ποίσει,   γιατί δεν είχεν δύναμιν την Μάλτα να νικήσει Αχέλ. 2348· Δεν ξεύροντας εις τού-
το πώς να διάξου,   τα ρούχα ντως 'ς ποιον τόπο να φυλάξου,   κλαίσι την συμφορά τως
και τους πόνους Λεηλ. Παροικ. 247· πως κιντυνεύγει μοναχή τσ' εφάνη στ' όνειρό τση
και σκοτεινιάζει ο ουρανός, δεν ξεύρει πού να δώσει   και κλαίγοντας παρακαλεί, κοιμώντας,
να γλυτώσει Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Δ' 63· μη ηξεύροντας (ενν. ο βασιλεύς) τι ποιήσαι, έ-
κραξε τον Νέστορα και λέγει του Εγκ. αγ. Δημ. 108[136].   (παρενθετικά με ελλιπή πλάγια
ερώτηση): Φτωχοί στο λάκκο κατοικού, βουβοί με δίχως στόμα,   ψυχές γδυμνές, δεν ξεύ-
ρω πού, στη γη λιγάκι χώμα Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Πρόλ. 68· στέκομαι, δεν ξεύρω
πώς, σ' αγάπη κι εισέ μάχη Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Α' 27· σήμερον ο βασιλιός, δεν
ξεύρω σ' είντα τρόπο,   το γροίκησε Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Δ' 41·   **δ**) με αντικ.
ειδική πρόταση: Ξεύρω καλά πως πεθυμού χίλιοι βοσκοί στην 'Ιδα   γυναίκα να σε πάρουσι
Πανώρ. Γ' 23· καλά να ηξεύρεις ότι αφού διαβεί το τέρμενον των επτά ημερών κανείς άνθρω-
πος ουδέν ημπορεί να του το σηκώσει εκείνον αποὺ το εγόρασεν Ασσίζ. 39[11]· Ξεύρω πως
είσαι βασιλιού παιδί Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Α' 141· Δεν ξεύρεις και όντε τρω τινάς δεν
πρέπει να δηγάται; Φαλιέρ., Ιστ.[2] 497·   (εδώ και με σύστ. αντικ. για έμφαση): ρωτημό
ερώτησεν ο ανήρ γιατ' εμάς ... Αν ηξερεμό να ξέρομε ότι να πει: «Κατεβάσετε τον αδερφό
σας;» Πεντ. Γέν. XLIII 7·   **ε**) (με υποκ. το Θεό, τους ουρανούς): αλήθεια, το ομολογώ,
ως ο Θεός το ξεύρει Περί ξεν. V 213· αν με γελάσετε εμένα, παλληκάρια,   Θεόν δεν τον
λανθάνετε, που ξεύρ' όλα καθάρια Αιτωλ., Μύθ. 25[8]· οι γι-ορανοί το ξεύρουσι πόσα καλά για
σένα   τση κορασάς απ' αγαπάς έχ' ως εδά 'πωμένα Πανώρ. Β' 547·   φρ. ο Θεός ηξέρει
(για κ. άγνωστο ή αβέβαιο): ας φύγομεν γοργά, ότ' ο Θεός ηξέρει   αν είναι και γλυτώ-
σομεν απ' αυτουνού το χέρι Σταυριν. 995.   **2α**) Γνωρίζω κάπ. προσωπικώς: Ξεύρω τη
(ενν. την Πανώρια), καθώς την ξεύρουν ούλοι Πανώρ. Α' 96· Απ' όλες τες ευγενικές   ηξεύ-
ρω μιαν παγόνα   οπού έχει χείλη κόκκινα Ch. pop. 263· Εκείνη ουκ εγνωρίζει με, τις
είμαι ουδέν με ηξεύρει Λίβ. Ρ 1241· Πού 'ναι οι ανθρώποι ος ήρταν προς εσέν τη νύχτα;
έβγαλέ τους προς εμάς και να ξέρομε αυτουνούς Πεντ. Γέν. XIX 5·   (εδώ σε ιδιάζ. χρ.
προκ. για τη συνάντηση του Μωυσή με το Θεό): δεν εσηκώθην προφήτης πλια εις τον Ισραέλ
σαν τον Μοσέ, ος τον ήξερεν ο Κύριος πρόσωπα προς πρόσωπα Πεντ. Δευτ. XXXIV 10·
**β**) γνωρίζω κάπ. από πληροφορίες, έχω ακούσει για κάπ.: εσηκώθην βασιλέας καινούργιος
ιπί την Αίγυφτο, ος δεν ήξερεν τον Ιοσέφ Πεντ. 'Εξ. Ι 8· είπεν ο Φαρό: τις ο Κύριος ος να
ακούσω εις τη φωνή του, ν' απεστείλω τον Ισραέλ; δεν ηξέρω τον Κύριο και απατά τον
Ισραέλ δεν απεστέλνω Πεντ. 'Εξ. V 2·   **γ**) γνωρίζω το χαρακτήρα κάπ.: απαθείς άνθρω-
ποι ευρίσκεσθε· εγώ ηξεύρω σας Χειλά, Χρον. 357· Εγώ γαρ, ταταρόκοπε, βουλγαρομου-
σουδάτε (παραλ. 1 στ.), οίδα σε και ηξεύρω σε το τις και πόθεν είσαι Πουλολ (Τσαβαρή)[2]
626·   **δ**) γνωρίζω ως ερωτικό σύντροφο, έχω ερωτικές σχέσεις με κάπ.: Ιδού εδά εμέν δυο
θεγατέρες ος δεν ήξεραν ανήρ Πεντ. Γέν. XIX 8· η παιδοπούλα ομορφόθωρη πολλά, κορασί-
δα και ανήρ δεν την ήξερεν Πεντ. Γέν. XXIV 16· ο άθρωπος ήξερεν τη Χάβα τη γεναίκα
του και εγγαστρώθην και εγέννησεν τον Κάιν Πεντ. Γέν. IV 1.   **3**) (Για τόπο, περιοχή):
Οκάποιον ηύρεν άνθρωπον εντοπικόν εκείσε,   όπου καλά γαρ ήξευρεν τα μέρη της Πριγκί-
τσας Χρον. Μορ. Ρ 4831· όσοι δεν ηξεύρασι Μάλτας τοιούτον τόπον   ελέγαν πως τον
παίρνουσιν γοργό με λίγον κόπον Αχέλ. 127· Σαν πού να καταφύγομεν μήπως και ουδέν μας
εύρεις (ενν. Θάνατε),   αλλά και γην και θάλασσαν εσύ όλην την ηξεύρεις! Πένθ. θαν.[2]
184.   **4**) (Για γλώσσα): διότι έξευρεν φράγκικα, και το να ξηφωτίσει και να δουν τους
Βουργάρους πως έμελλε να τους σκοτώσουν, εβάλαν του φωνήν φράγκικα Μαχ. 440[33]·
την νύκταν αποχαιρέτησεν τον Αποστόλε και επήρε τον Ασαρχούς, διότι έξευρε την γλώσσαν



και ετραχτίασεν όλην την νύκτα με τους αμιράδες Βουστρ. 443· όλας τας γλώσσας ηξεύρει
(έκδ. ηξευρεί· διορθώσ. κατά Χατζιδ., ΜΝΕ Α' 512, Β' 158) (ενν. η γοργόνη), τας φω-
νάς των θηρίων Φυσιολ. (Legr.) 885.   **5**) Κατέχω (τέχνη ή συγκεκριμένη γνώση), έχω
εκπαιδευτεί, εξασκηθεί σε κ.: Ξεύρω τέχνην, άρχοντά μου,   ότι είμαι λιθογνώστης   και
γνωρίζω τι αξίζουν   τα πολύτιμα λιθάρια Πτωχολ. Α 54· ήτον ο Εσαύ ανήρ ξέρει κυνήγι
Πεντ. Γέν. XXV 27· ναύτης κανείς ουκ ήτον   να ξεύρει άστρον, να κρατεί αυτήν την τρα-
μουντάνα Πουλολ. (Τσαβαρή)[2] 544· διά να ήτον βάρβαρος, γράμματα να μην ξέρει,   μίαν
γραφήν εβούλλωσε με το δεξί του χέρι Ιστ. Βλαχ. 2213· τω χορτώ τσι χάρες όλες ξεύρει
και τη γιατρειά πάσ' αρρωστιάς δύνεται να την εύρει Πανώρ. Α' 271· ο Μπερτολδίνος ...
έκανε ... πολλές ζουρλαμάδες, αμή διά να μην είναι εκεί κανείς οπού να ηξεύρει να γράφει,
δεν γίνεται μηδεμία ενθύμησις Μπερτολδίνος 169.   **6**) Μαθαίνω, πληροφορούμαι: δεν
είχανε ηξέρει ακόμη το κακό και τον τσακισμό οπού εσυνέβη του Μουσταφά Χρον. σουλτ.
59[26]· ο πατήρ μου του Αργυροκάστρου εγένετο, ήξευρέ το Λίβ. Ρ 2167·   (με ειδική πρό-
ταση): ηξεύρετε ότι εις τούτο το ξύλον θέλει σταυρωθεί ο Υιός του Θεού Καρτάν., Π.Ν.
Διαθ. φ. 204[r]· ο αετός οπού έβλεπες να ηξεύρεις ότι ο γαμπρός μας είναι Διγ. 'Ανδρ. 330[7]·
Ξεύρε πως είμαι δάσκαλος di gran virtu e dotrina Φορτουν. (Vinc.) Δ' 259·   (εδώ και
με σύστ. αντικ.): είπεν (ενν. ο Θεός) του Αβράμ: «Ηξερωμό να ξέρεις ότι ξένος να είναι η
σπορά σου εις ηγή όχι εκείνων και να τους καταδουλώσουν και να κακουχήσουν αυτουνούς
τετρακόσια χρόνια» Πεντ. Γέν. XV 13.   **7α**) (Με κατηγ. του αντικ.) θεωρώ κάπ. ή κ.
(ως ...): έπεσεν εις μεγάλην αδημονίαν και λύπην, φοβούμενος τον Μαξέντιον, ότι ήξευ-
ρεν αυτόν μέγαν μάγον Χρον. 308· εκείνη (ενν. η αφεντιά σου) ... ξεύρει εμέ περίσσα μπιστε-
μένο Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Δ' 459· όντα γροικώ τα λόγια σου τα γλυκοσυθεμένα,
κιανένα καλορίζικο δεν ξεύρω σαν εμένα Ερωφ. Ιντ. α' 102·   (εδώ με προηγ. του κατηγ.
την πρόθ. διά): Τούτο ηξεύρω, Ιασού, δι' αλήθειαν πληρεστάτην Πόλ. Τρωάδ. 191·   **β**)
(με ειδική πρόταση στη θέση του κατηγ.): τον Ιερεμίαν ξεύροντας το πως είναι εχθρός του
να τον εξαλείψει έβαλεν μέσα ο λογισμός του Παλαμήδ., Βοηβ. 767· Αν ήξευρα κι ο θά-
νατος εις έφελός σου να 'το,   να σκοτωθείς, κακότυχε, κι εγώ αποφάσιζά το Πανώρ. Β'
571.   **8**) Είμαι βέβαιος, σίγουρος για κ.: ηξεύρω καλά ότι εάν έλθεις να βάλεις το χέρι σου
απάνω της ανασταίνεται Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 258[v]· ξεύροντας το πως ποτέ από σένα
άλλος τινάς τά θέλω πει δε θέλει έχει ακουσμένα,   ελόγιασα τη σήμερο να σου τα μολοήσω
Φορτουν. (Vinc.) Β' 157· Κύριε Θεέ, με τι να ξέρω ότι να την κλερονομήσω; Πεντ. Γέν.
XV 8.   **9α**) Καταλαβαίνω, εννοώ, αντιλαμβάνομαι: ήρτεν προς αυτόν η περιστερά εις ώ-
ρα βραδιού και ιδού φύλλο ελαιάς αρπαγμένο εις το στόμα της και ήξερεν ο Νοάχ ότι αλά-
φρυναν τα νερά αποπάνου την ηγή Πεντ. Γέν. VIII 11· εξέβην ο ευνούχος,   βλέπει, γνω-
ρίζει την γραφήν, εξεύρει πόθεν έναι Λίβ. Sc. 304· Εκείνος είπε: «Ξεύρω το τώρα τις με υ-
βρίζει,   ο τόπος, αμμή όχι συ, οπού με εμποδίζει» Αιτωλ., Μύθ. 138[5]· Είντα μιλούσι τα
πουλιά ξεύρει, σαν είχ' ακούσει,   όντε γυρίζου απεταχτά και γλυκοκιλαδούσι Πανώρ. Α'
267·   **β**) συνειδητοποιώ: τη φορά ετούτη εγώ απεστείλνω όλα τα θανατικά μου προς την
καρδιά σου, ... όμως να ξέρεις ότι δεν είναι σαν εμέν εις όλη την ηγή Πεντ. 'Εξ. IX 14· τώρα
ήξερα ότι μεγάλος ο Κύριος από όλους τους θεούς Πεντ. 'Εξ. XVIII 11·   **γ**) έχω επίγνω-
ση, συνείδηση ενός πράγματος: ούτε γαρ αυτός ηξεύρει   τι πουλεί και τι γυρεύει,   μήτε
σεις δεν ημπορείτε   να γνωρίσετε το κέρδος   που σας ήλθεν εις το χέρι Πτωχολ. Β 102·
«Θεέ μου, άφες αυτοίς», τουτέστι, συμπάθησέ τους, διότι δεν ηξεύρουσι τι κάμνουσι Ροδι-
νός (Βαλ.) 136· δεν τως οργίζομαι σ' ό,τι κι α θε να πούσι,   γιατί δεν ξεύρουσι ποσώς το
τι λαλού για μένα,   μηδ' ως εδά δεν έχουσι ποιος είμαι γνωρισμένα Πανώρ. Ε' 15·
**δ**) διακρίνω, ξεχωρίζω: τα παιδιά σας ... δεν ηξέρουν σήμερα καλό και κακό Πεντ. Δευτ. Ι
39· την ημέρα οπού φάτε από εκείνο και να ανοίξουν τα μάτια σας και να είστε σα Θεός ξέ-

ρουν καλό και κακό Πεντ. Γέν. ΙΙΙ 5· 'Ετους ,ς͵λμα' εχάθη ο ήλιος κ(αι) έγινεν σκότος μέ-
γα, όσον ουδέν ήβλεπεν ο άν(θρωπ)ος να οδεύει, ομοίως κ(αι) η σελήνη και τα άστρη, ε'
ημέρες ουδέν ήξευρε κανείς ουδέ ημέρα ουδέ νύκτα Μικρ. Χρον. Yale 73ᵛ. **10α**) Αναγνω-
ρίζω, καταλαβαίνω: *την Μαργαρώνα ουκ ήξευρεν* (ενν. *ο Ιμπέριος*) *ποσώς από τα ράσα,*
*ουδέ εκείνη πάλι αυτόν διά την ασθένειάν του* Ιμπ. 741· *Αν θέλεις ότι να ηξεύρεις την ξέρην*
*οπού έναι αλάργο από τους Απαξούς,...ο λιμνιώνας τους ... και η ξέρη με το κάστρον ...*
*θωρούν εις τον γρέγον λεμπέτζιο* Πορτολ. Α 41[11]· **β**) αναγνωρίζω, αποδέχομαι: *Ψοφι-*
*σμένη γαρ ευρέθη η αγού με το πουλάριν, έσχισάν την ψοφισμένην, έβγαλάν το*
*ζωντανόν γαρ, εμεσόζιεν το πουλάριν· έδωκάν το βουβαλάρην, έτρεφέν το με το*
*γάλα, άλλην μάνναν ουκ ηξεύρει, μόνον γαρ και τας βουβάλας* Πτωχολ. α 482. **11α**)
Βάζω κ. στο νου μου· λαμβάνω, έχω κ. υπόψη μου: *Τίμησε τον πατέρα σου και την μητέρα*
*ομάδι, τάδ' έξευρε και ο θάνατος σε θέλει κάμ' ορμάδι* Χούμνου, Κοσμογ. 2688· *Κανέ-*
*ναν άνθρωπον ποτέ μηδέν καταλαλήσεις, τάδ' έξευρέ το θαρρετά, συζώντανος να λύσεις*
Χούμνου, Κοσμογ. 2692· *Ακούσετε, γειτόνισσες και συνανάθροφές μου κι εσείς, κοράσια,*
*ξεύρετε, και συνομήλικές μου, αμέριμνα μην κάθεστε* Ριμ. κόρ. 751· **β**) θυμούμαι,
αναλογίζομαι: *Δάρειε βασιλέα, ηξεύρεις, όταν έπαιρνες από τον πατέρα του Αλεξάνδρου, τον*
*Φίλιππον, λιζάτο και φουσσάτο από της Μακιδονίας* Διήγ. Αλ. G 272[33]· *Ηξεύρεις, όταν ήμε-*
*θεν εις ένα σπίτι οι δύο, έναν αυθέντην είχαμεν ... και το ψωμί του ετρώγαμεν* Πουλολ.
(Τσαβαρή)² 535· *καλόν ένι, τό έμαθες, πάντοτε να το ξεύρεις* Σπαν. Β 171. **12α**) (Με
αντικ. βουλητική πρόταση) είμαι σε θέση, έχω τη δυνατότητα, μπορώ να ...: *'Ενας τον άλ-*
*λον τως παινά εκεί που πολεμούσι· τις να νικήσει από τους δυο δεν ξεύρουσι να πούσι*
Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Δ' 1742· *Τα 'πασι, τα μιλήσασι κι εις ό,τι κι αν εγίνη κιανείς δεν*
*ξεύρει να το πει, μόνον οι δυο τως κείνοι* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Ε' 1502· *ο νους των περιο-*
*ρίζεται, ου ξεύρουν να μιλήσουν* Περί ξεν. V 53· (εδώ με τελικό απαρέμφ.· βλ. και ση-
μασ. 5): *εκείνος έν' γραμματικός, τεχνίτης αναγνώστης, συ δέ ουδέ την αλφάβητον ε-*
*ξεύρεις συλλαβίσαι* Προδρ. ΙΙΙ 65· *τυγχάνεις πάρηχος και ψάλλειν ουκ εξεύρεις* Προδρ. ΙΙΙ
61 χφ V κριτ. υπ.· **β**) (με αντικ. τις λ. *συμβούλευμα, βουλή*) μπορώ να συστήσω κ.,
να συμβουλεύσω: *ένι κρατημένος* (ενν. *ο κριτής*) *... να δώσει βουλήν παντός ανθρώπου οπού*
*να του ζητήσουν βουλήν εις καλήν πίστιν ... την καλλιότερην οπού να ηξεύρει* Ασσίζ. 220[12]·
*εχάσα την γενεάν σας παρ' ουδέν απέ τον κόσμον με τα συμβουλεύματά μου τα*
*παμπόνηρα τά ξεύρω* Πτωχολ. α 150· **γ**) φρ. *τόσα* (ή *-ον*) *έ*(ή *ή-*)*ξευρεν να ...* = με τέ-
τοιο τρόπο μπόρεσε ή σκέφτηκε να ... (Η φρ. *τόσο ξέρει τόσο ...* και σήμ.): *Και τόσον ήξε-*
*ραν να ποίσουν και καταστήσαν έναν βαχλιώτην του Αποστόλε ... και εποίκεν μίαν μεγάλην*
*παραβουλίαν του Αποστόλε* Βουστρ. 424· *τόσον έξευρε να ειπεί, τόσην βουλήν να δώσει,*
*ότι εμεταστερέωσεν να γένει το πασσάτζο* Χρον. Μορ. Η 178· *τόσα έξευρε να ποίσει με τους*
*καβαλλάρηδες απού έξευρεν και εμισούσαν τον και λαλεί τους* Βουστρ. 424. **Β'** Αμτβ. **1α**)
Γνωρίζω, είμαι ενήμερος: *είχεν ορισμόν από τον ρήγα ό,τι ποίσει να του πέψει αντίλογον από*
*το Καργίος με την σατίαν, μοναύτα διά να ξεύρει* Μαχ. 178[33]· *Τό δεν ετόλμησα ποτέ οξυπνά*
*μου να δω, 'δέ να νοιαστώ στον εμαυτόν μου, είδα κοιμώντας, δίχως τ' αστρικόν μου*
*να ξεύρει* Κυπρ. ερωτ. 12[4]· *να κατέβω εδά και να διω αν σαν την κραυγή της οπού ήρτεν*
*προς εμέν έκαμαν τελειοσύνη και αν όχι να ξέρω* Πεντ. Γέν. XVIII 21· *Δίχως να ηξεύρει η*
*κόρη ή το παιδίν οπού μέλλουν να λάβουν τα μνήστρα ... ουδέν εξιάζουν όσα γενούν εις αυτούς*
Ελλην. νόμ. 524[23]· **β**) (με επανάληψη στην περίπτωση που εκλαμβάνεται ως σωστό κ.
που ειπώθηκε, αλλά στο οποίο αντιτάσσεται κ. πιο σημαντικό): *επεισμάτωσεν ο πατέρας του*
*και είπεν: «Ηξέρω, υιέ μου, ηξέρω· απατά αυτός να είναι για λαός και απατά αυτός να με-*
*γαλύνει· και αλήθεια ο αδερφός του ο μικρός να μεγαλύνει από αυτόν και η σπορά του να*
*είναι γέμωσμα των εθνών»* Πεντ. Γέν. XLVIII 19. **2**) Αισθάνομαι· αντιλαμβάνομαι: *δεν*



*έδωκεν ο Κύριος εσάς καρδιά να ξέρετε και μάτια να διείτε και αφτιά ν' ακούσετε ως την ημέρα ετούτην* Πεντ. Δευτ. XXIX 3. **3**) Παρενθετικά για να δοθεί έμφαση στα λεγόμενα **α**) (στο α' πρόσ.) είμαι σίγουρος, βέβαιος: *Δύνασαι, ξεύρω, δύνασαι τόσον καλόν να κάμεις, μόνον να μην ακριβευθείς και να τα παραδράμεις* Ιστ. Βλαχ. 1663· *Εκείνοι, ως είναι πρόθυμοι πολλά εις τον πόλεμόν τους, ηξεύρω, μετά προθυμίας θέλουν έλθει προς αύτους* Χρον. Μορ. Ρ 6978· *τότε να ήθελες ιδεί, να ήθελες πιστεύσει, ξεύρω καλά, τους άτυχους ήθελες ξολοθρεύσει από το πρόσωπον της γης* Ιστ. Βλαχ. 1534· **β**) (στο β' πρόσ.) μάθε, έχε υπόψη σου: *'Ο,τι περνά από λόγου μου σου τάσσω, και την ώρα, ξεύρε, στην ψη μου, δε θωρώ να πάγει στην κακηώρα* Φορτουν. (Vinc.) Β' 454· *δυο συβαστικοί, ξεύρε, εμηνύσασί μου του 'νούς απού τσι δυο τωνε να δώσω το παιδί μου* Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Β' 401· (συν. σε πρόταση που αιτιολογεί κ. που ειπώθηκε πιο πριν): *Δεν είμαστε, Γιαννούλη μου, μπλιο μας για πελελάδες. Κακά ταιριάζει ο έρωτας, ξεύρε, με τσι ψαράδες* Πανώρ. Γ' 334· *γογγυσμόν από τινός ουδέ ποσώς ευρήσεις* (παραλ. 2 στ.). *'Οτι το κάστρον, έξευρε, μεγάλην μάχην έχει* Καλλίμ. 991· *Μικρότεροί 'ναι παρά σε, φοβούνται, τρέμουσί σε, για κείνο, αφέντη, για δικό, ξεύρε, γυρεύγουσί σε* Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Β' 422· **γ**) φρ. *σαν ξέρεις* (για κ. που εξακολουθεί να συμβαίνει ή να ισχύει και είναι οικείο στο συνομιλητή): *μέσα 'ς τούτο τον καιρό, σαν ξεύρεις, εσηκώθη τση Πέρσιας ο πόλεμος* Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Α' 205· *Δεν τυχαίνει τη χάρην οπού μια φορά, σαν ξεύρεις, χαρισμένη σό̆χω αποστά σ' εγνώρισα να σου ξαναχαρίσω* Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Α' 334· *Πόσους στρατιώτες έπιασα ... κι εσκλάβωσά τσι* (παραλ. 1 στ.) *κι ακόμη 'θελα βρίσκεσθαι, σαν ξεύρεις, σφαλισμένοι σε σκοτεινότατη φλακή ...* Ερωφ. Ιντ. γ' 17· **δ**) (στο β' πρόσ., όταν κ. εκφράζεται με δισταγμό): *Ξεύρε, πολλά μ' επρίκανες, μ' ας ει συμπαθισμένο* Πανώρ. Ε' 259· *'Ανδρα στανιόν μου εσκότωσα και τότες τον υιόν μου· ο κύρης ήτον, ξεύρετε, αυτούνος των γονιών μου* Χούμνου, Κοσμογ. 274.

Η μτχ. ενεστ. ως επίθ. = **α**) έμπειρος, ικανός: *ο κοντοστάβλης ως ξευράμενος του πολέμου έβαλεν αππέσσω ς' ανθρώπους Βουργάρους και επήραν λαμπρόν μετά τους και εκάψαν τα β' μάγγανα, το Φαλκόνιν και το κλουβίν* Μαχ. 484[12]· **β**) γνωστός, οικείος: *καλλίο ν' απεθάνομεν με αφέντην ξευράμενον παρά να ζιούμεν ως γοιον κτηνά όπου να μεν έχουν βοσκόν* Μαχ. 374[25].

**ξερώ,** βλ. *ξερνώ*.

**ξερωγίζω,** Χρησμ. Ι 389· *ε ξ ε ρ ω γ ί ζ ω,* Χρησμ. Ι 279· *ε ξ ω ρ ω γ ί ζ ω,* Λέοντ., Αιν. V 38 (υποτ. αορ. *εξωρωγίσει*)· *ξ η ρ ω γ ί ζ ω,* Λέοντ., Αιν. Ι 269, IV 34.

Από το στερ. *ξε-*, το ουσ. *ρώγα* και την κατάλ. *-ίζω*. Η λ., καθώς και λ. *ξεραγιάζω* και *ξερωγιάζω* και σήμ. (Δημητράκ., λ. *ξερραγιάζω*).

**1**) Αφαιρώ, μαδώ τις ρώγες (των σταφυλιών): *Εις άμπελον ατρύγητον κάμνουν* (ενν. *οι ακανθόχοιροι*) *ζημιάν μεγάλην, τον βότρυν ρίπτουν εις την γην και ξηρωγίζουσίν τον* Φυσιολ. (Legr.) 471. **2**) (Μεταφ.) θανατώνω, εξολοθρεύω: *τον Ενώχ και τον Ηλία, Ιωάννην τον Θεολόγον θέλει τους εξωρωγίσει* (ενν. *ο Αντίχριστος*), *ήγουν αυτούς θανατώσει·* (παραλ. 1 στ.) *τας ημέρας του διαβόλου* Λέοντ., Αιν. V 38.

**ξερωμός·** *η ξ ε ρ ω μ ό ς.* —Βλ. και ά. *ξερεμός*.

Από το *ξέρω* και την κατάλ. *-μός*.

Το να γνωρίζει κάπ. κ.· (εδώ ως σύστ. αντικ. για να δηλωθεί βεβαιότητα): *είπεν του 'Αβραμ: «Ηξερωμό να ξέρεις ότι ξένος να είναι η σπορά σου εις ηγή όχι εκείνων»* Πεντ. Γέν. XV 13.

**ξεσαγονιάζω.**

Από το στερ. *ξε-*, το ουσ. *σαγόνι* και την κατάλ. *-(ι)άζω*. Η λ. και σήμ.

Εξαρθρώνω το σαγόνι κάπ.: *πτερνιστηρίαν τον μαύρον του εις τον Σαρακηνόν υπάγει* (ενν. *ο νέος*) *και σφόνδυλον τον έδωκε κι εξεσαγόνιασέ τον* Αρμούρ. (Αλεξ. Στ.) 57.

**ξεσειρίζω.**

Από το στερ. *ξε-*, το ουσ. *σειρά* και την κατάλ. *-ίζω*. Η λ. και σήμ. στην Κρήτη (Βλ. Ξανθουδίδης [Φορτουν. σ. 247]).

Βγαίνω από τη σειρά μου, τη φύση μου, φέρομαι διαφορετικά: *Μα απού την άλλη, ξεύροντας τω γυναικώ τη φύση, ωσά γυναίκα δε μπορεί και αυτή να ξεσειρίσει* Φορτουν. (Vinc.) Γ′ 412.

**ξεσελίζω,** Θησ. Β′ [67⁴].

Από τον αόρ. του *εκσελλίζω -ομαι*, που απ. τον 6. αι. (Sophocl. και Lampe, Lex.). Τ. *ξησελλίζω* σε δημ. τραγ. της Κύπρου (Κιτρομηλίδου, Λαογρ. 33, 1985, 235, λ. *ξισελλίζω*) με διαφορετική σημασ.

Ρίχνω τον αναβάτη από τη σέλα (Πβ. Lampe, Lex., ό.π.): *'Ετσι ο Θησεύς υπήγαινεν ... προς τες γυναίκες τες φρικτές με τους συντρόφους όλους· πολλές εξεσελίσασιν, χάμου στην γην τες ρίχνει και θάνατον των έδιδαν* Θησ. (Foll.) Ι 76· *'Αλλοι τους ίππους έσυρναν, οπού 'χαν αποδείρει εκείνους τους αυθέντας τους κι είχαν τους ξεσελίσει* Θησ. Θ′ [36²].

**ξεσελώνω.**

Από το στερ. *ξε-* και το *σελώνω*. Η λ. στο Somav. (λ. *ξεσελλώνω*) και σήμ.

**1**) Αφαιρώ τη σέλα: *να ξεσελώσουν τα άλογα, ότι ήτον συνήθεια παλαιά όταν έρχοντον ο βασιλεύς εις την πηλάλα, ήγουν εις το Μεγιτάνι, πάραυτα έτρεχαν τα άλογα με τα σαλιβάρια μόνον* Διήγ. Αγ. Σοφ. 149³⁴. **2**) Ρίχνω τον αναβάτη από τη σέλα: *Σκοτώνει* (ενν. *ο Ρωτόκριτος*) *και το δεύτερο, τον τρίτο ξεσελώνει και το κοντάρι ετσάκισε και τότες ξεσπαθώνει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Δ′ 1163.

**ξεσέρνω,** βλ. *ξεσύρνω*.

**ξεσκαλώνω.**

Από το *ξε-* και το *σκαλώνω*. Τ. *ξησκαλώννω* σήμ. στην Κύπρο (Σακ., Κυπρ. Β′ 692, λ. *ξησκαλόννω* και Παπαδ. Θ., Δημ. κυπρ. άσμ. Β. 9¹¹⁹,¹⁶¹,²⁵⁸, λ. *ξισκαλώννω*). Η λ. και σήμ. με διαφορετική σημασ.

Φτάνω σε λιμάνι και βγαίνω στη στεριά (Η σημασ. και σήμ. στην Κύπρο, βλ. Σακ., Κυπρ. Β′, ό.π.): *'Οταν επλησιάσασιν εις γην της Εγγλιτέρας, εράξαν, εξεσκάλωσαν, εβγήκαν οι Ρωμαίοι* Γεωργηλ., Βελ. Α (Bakk. - v. Gem.) 241.

**ξεσκατίζω.**

Από το στερ. *ξε-*, το ουσ. *σκατό* και την κατάλ. *-ίζω*. Η λ. στο Somav. και σήμ.

Καθαρίζω από τα περιττώματα· (εδώ ειρων. για γέρο) (Για τη σημασ. βλ. και Vincent [Φορτουν. σ. 235]): *λόγιασε τον άγγουρο α θ' αφήσει* (ενν. *η θυγατέρα τση Μηλιάς*), *απού μυρίζει, και αυτό το γέρο το λωλό να πα να ξεσκατίζει* Φορτουν. (Vinc.) Β′ 314.

**ξεσκατίστρια** η· *ε ξ ε σ κ α τ ί σ τ ρ ι α.*





Από τον αόρ. του *ξεσκατίζω* και την κατάλ. *-τρια* (Βλ. και Eideneier [Σπανός σ. 294]).

(Εδώ) η έδρα, ο πρωκτός: *πλησιάσας* (ενν. *ο σπανός*) *τας εαυτού παρειάς και τον πώγωνα εν τη αναχεσοφυσοπορδαλήθρα και εξεσκατίστριαν του κώλου του, εχάρισέ τον μετά βίας μεγάλης τρεις και ήμισυ τρίχας και έτι μιας τέταρτον* Σπανός (Eideneier) D 633.

**ξεσκελίζω·** *ξ ε σ κ λ ί ζ ω.*

Από το *ξε-* και το *σκελίζω*. Ο τ. και σήμ. ιδιωμ. (Λάζαρης, Λευκαδ. 125, λ. *ξεσκλάω -ίζω*). Η λ. στο Βλάχ.

**Ι** (Ενεργ.) ρίχνω κάτω βίαια· κομματιάζω, κατασπαράζω: *το άλογόν του το Βουκέφαλον τον επίασεν με τα ποδάρια του τον Βρυονούση και εξέσκλισέ τον έως την γην* Διήγ. Αλ. V 85. **ΙΙ** (Μέσ.) αποκόπτομαι, αποσχίζομαι: *εκ πτελέαν επιάσθη* (ενν. *ο Αχιλλεύς*) *κλάδον τρυφερόν ουκάτι κι εξεσκλίστηκεν ο κλάδος* Ερμον. Υ 102.

**ξεσκεπάζω,** Τριβ., Ρε 118, Σουμμ., Παστ. φίδ. Γ′ [1297], Τζάνε, Κατάν. 165, Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ. Ματθ. ι′ 26· *ξ η σ κ ε π ά ζ ω,* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 98ʳ δις.

Από το στερ. *ξε-* και το *σκεπάζω*. Ο τ. και σήμ. στην Κύπρο (Λουκά, Γλωσσάρ. 341). Η λ. στο Βλάχ. και σήμ.

**Ι** Ενεργ. **1α**) Βγάζω, αφαιρώ το κάλυμμα από κ., ξεσκεπάζω: *Σίμωσε τώρα το λοιπό, ξεσκέπασε* (ενν. *το βατσέλι*) *και δε τα* Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Ε′ 377· **β**) (εδώ για στέγη) αφαιρώ, ξηλώνω: *δεν ημπορώντας να τον σιμώσουσιν* (ενν. *τον Ιησού*) *από τον όχλον, εξεσκέπασαν την στέγην εκεί όπου ευρισκέτονε και τρυπούσι και κρεμνούσι το κραβάτι εις το οποίον εκείτετονε ο παράλυτος* Πηγά, Χρυσοπ. 49(2). **2α**) Βγάζω τα ρούχα κάπ., ξεγυμνώνω: *έλαμπε τ' όμορφο κορμί* (ενν. *της Σωσάννας*) *και στέκουν και θαυμάζουν, τον βίον του έδινε ο άντρας της να μην την ξεσκεπάσουν* Δεφ., Σωσ. (1569) 198· *Ορίζουν, ξεσκεπάζουν την, τα κάλλη της θωρούσι* Δεφ., Σωσ. (1569) 189· **β**) γυμνώνω μέρος του σώματος: *ένα σημάδι είχε απάνου στις πλάτες του· και ... το ξησκέπαζα και το φίλουνα* Εβρ. ελεγ. 174· **γ**) (προκ. για το κεφάλι μαζί με το πρόσωπο) αποκαλύπτω (εδώ βγάζοντας την περικεφαλαία): *όρισε κι ο βασιλιός ... ... στέφανο να του βάλω. Την κεφαλή δεν ήθελε ποσώς να ξεσκεπάσει, μ' απάνω εις το κασσίδι του ζητά να του το πάσι* Ροδολ. (Αποσκ.) Γ′ 509· **δ**) φρ. *ξεσκεπάζω τα μάτια μου* = (μεταφ.) συνέρχομαι, «βλέπω» καθαρά, απροκατάληπτα, κατανοώ: *τση φιλιάς το χρέος μού συντυχαίνει: «Ξεσκέπασε τ' αμμάτια σου να βλέπεις ως τυχαίνει...»* Ροδολ. (Αποσκ.) Δ′ 268. **3α**) (Μεταφ.) αποκαλύπτω, φανερώνω: *'Σ τούτην λοιπόν εξεσκέπασα τον πόθον της καρδιάς σου και μυστικά εφανέρωσα τό θέλ' η πεθυμιά σου* Σουμμ., Παστ. φίδ. Β′ [31]· *θεός δεν δύνεται τον δόλον να βαστάζει, μόνον ξεφανερώνει τον και τονε ξεσκεπάζει* Ιστ. Βλαχ. 1070· (εδώ για πρόσ.) ξεμπροστιάζω: *... στην 'πίβουλήν σου την κλεψιάν, αν σ' είχα ξεσκεπάσει στες τιμημένες κορασιές, κρίνω να μην εκάμαν ποτέ οι γυναίκες οι Θρακιές τόσον σκληρόν του πράγμα ...* Σουμμ., Παστ. φίδ. Γ′ [442]· **β**) ερμηνεύω, αναλύω: *Δεν έχω καιρόν να ξεσκεπάζω τόσον δόλιον λόγον και πλάνην και βλάβην* Πηγά, Χρυσοπ. 179(21). **4**) Παύω να καλύπτω (εδώ για τα νερά της θάλασσας κατά το φαινόμενο της άμπωτης): *εβγήκεν έξω η θάλασσα και έπνιξε τους φεύγοντας·... και αφού πάλιν η θάλασσα εσύρθη μέσα εις τον τόπον της, εξεσκέπασε τα νεκρά σώματα και εφάνησαν* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 40. **5**) (Για τάφρο) σκάβω, ανοίγω: *τους τάφρους εξεσκέπαζε και τα μπαστόνια 'φτειάνε και για την μάχην βοηθούς τέχνες πολλές επιάνε* Αχέλ. 169. **ΙΙ** Μέσ. **1**) Παύω να καλύπτομαι από κ.· φαίνομαι: *ο Θεός εσταμάτησε τον κατακλυσμόν και ... εξησκεπάσθη η γης και ...*

ο Νώε εβγήκε από την άρκλαν Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 98r· έστειλεν την περιστεράν να
του ειπεί αν εξησκεπάσθη η γης Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 98r. **2**) Ξεγυμνώνομαι: από τόσην
μέθην οπού είχεν … εξησκεπάσθηκε και εφαίνετον η αισχύνη του Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ.
101v. **3**) (Μεταφ.) αποκαλύπτομαι, γίνομαι γνωστός: διά να ξεσκεπαστούσι διαλογισμοί
πολλών καρδιών Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ. Λουκ. β' 35.

Η μτχ. παθητ. παρκ. ως επίθ. = **1**) Που έχει άνοιγμα (στη μέση): 'Εστι δέ μεγαλότα-
τη τούρλα ξεσκεπασμένη, κάτωθεν γίνεται πλατιά, άνωθεν μαζωμένη Προσκυν. Ιβ. 535
121. **2**) Που (άθελά του) έχει αποκαλύψει κάπ. μυστικό του: ΕΡΩΠΡΟΙΚΟΥΣΑ: 'Ε-
μεινα η κακορίζικη, θωρώ, ξεσκεπασμένη. ΚΟΡΙΣΚΗ: 'Ο,τι κι αν είπες εδεπά τ' αφτιά μου
όλα τ' ακούσαν Σουμμ., Παστ. φίδ. Γ' [590].

**ξέσκεπος,** επίθ.· ε ξ ή σ κ ε π ο ς.

Από το ξεσκεπάζω (Ανδρ., Λεξ.) και την κατάλ. -ος. Η λ. και σήμ.

**1**) Που δε φέρει σκεπή ή σκέπασμα, ακάλυπτος· (εδώ συνεκδ.) έκφρ. στον ξέσκεπ'
ουρανόν = στο ύπαιθρο: Γιατί στον ξέσκεπ' ουρανόν πρέπει να θυσιάσουν Σουμμ., Παστ.
φίδ. Ε' [295]. **2**) (Προκ. για τη στεριά μετά τον κατακλυσμό) που ξεσκεπάστηκε, απο-
καλύφθηκε (αφού αποτραβήχτηκαν τα νερά): η περιστερά … ηύρε την γην εξήσκεπην και
εγύρισε με ένα κλωνάρι της ελαίας εις το στόμα της Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 98r. **3**)
(Μεταφ. προκ. για την αλήθεια) ασυγκάλυπτος, ολοφάνερος: Το πράγμα πως απέρασε κάμε
με ν' αγροικήσω και την αλήθειαν ξέσκεπην κι ίσια να την γνωρίσω Σουμμ., Παστ. φίδ.
Ε' [168].

**ξεσκίζω,** βλ. ξεσχίζω.

**ξέσκισμα** το, βλ. ξέσχισμα.

**ξεσκισμός** ο, βλ. ξεσχισμός.

**ξεσκιστός,** επίθ., βλ. ξεσχιστός.

**ξεσκλαβώνω.**

Από το στερ. ξε- και το σκλαβώνω. Η λ. στο Somav. και σήμ.

**I** Ενεργ. **1α**) Απαλλάσσω, ελευθερώνω κάπ. ή κ. από τον ξένο ζυγό: επαρακαλούσαν να
νικήσουσιν οι Τούρκοι διά να τους ξεσκλαβώσουσιν από τους Τσερκέζους Νεκταρ., Ιερο-
κοσμ. Ιστ. 412· εξεσκλάβωσε (ενν. ο Θεός) το γένος το ισραηλιτικόν από την εν Αιγύπτω
δουλείαν Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 456· δεν ήρθαμε για πλούτη (παραλ. 1 στ.), μα για να
ξεσκλαβώσομε τον τάφο του Χριστού μας Ερωφ. Ιντ. δ' 11· **β**) σώζω, γλυτώνω από τον
κίνδυνο υποδούλωσης: ενίκησεν ο κύρης της (ενν. της Αρετής) κι η χώρα εξεσκλαβώθη κι
από τσι τόσους σκοτωμούς κι έξοδες ελυτρώθη Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Ε' 67· **γ**) (μεταφ.):
λύτρωσέ με από τας χείρας του Διαβόλου, ξεσκλάβωσέ με, μεσίτρια των αμαρτωλών Μο-
ρεζίν., Κλίνη Σολομ. 440. **2α**) Αφήνω ελεύθερο κάπ. που είναι αιχμάλωτός μου: Τινές
γουν εξ αυτών οπού επιάσθησαν, αφού εξσκλαβώθησαν και ήλθον εις τον Σελίμ, ανήγγειλαν
… Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 355· **β**) εξαγοράζω την ελευθερία κάπ. πληρώνοντας λύτρα:
είναι αιτία … ετούτο να το δώσουν το μέγα Κάστρον πλερωμήν για να το ξεσκλαβώσουν
(ενν. το παιδί) Τζάνε, Κρ. πόλ. 248[14]. **3**) (Μεταφ.) ξεμπλέκω, ξεσκαλώνω: Η χέρα του
(ενν. του Ρωτόκριτου) εσκλαβώθηκε στου οχθρού του τη μασκάλη (παραλ. 3 στ.). Και με
τη χέρα οπού 'τονε λεύτερη τον αμπώθει και με την αμπωστιά 'καμε κι η άλλη εξεσκλα-
βώθη Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Δ' 1858. **II** Μέσ. **1**) Απαλλάσσομαι από τον ξένο ζυγό, ανα-



κτώ την ελευθερία μου: ήξευραν (ενν. οι κάτοικοι και ο κοινός λαός) ότι, εάν από τους Τσερ-
κέζους ξεσκλαβωθούσι, μέλλει πάλιν να είναι σκλάβοι εις τους Τούρκους Νεκταρ., Ιεροκοσμ.
Ιστ. 414. **2**) Εξαγοράζω την ελευθερία μου πληρώνοντας λύτρα: Ακόμη αφήνω καιρό
λιμπερτάς είκοσι ριάλια του Μανόλη, παιδί του Δράκο Χιριακόπουλο, για να μπορέσει να
ξεσκλαβωθεί απού τη σκλαβιά Διαθ. 17. αι. 10[127].

**ξεσκλίζω,** βλ. ξεσκελίζω.

**ξέσκλισμα** το.

Από τον αόρ. του ξεσκλίζω (βλ. ά. ξεσκελίζω) και την κατάλ. -μα. Βλ. και Κριαράς
[Γύπ. σ. 252].

Κομμάτιασμα, ξέσχισμα· (εδώ συνεκδ.) ταλαιπωρία, παιδεμός: Κυνήγια και ξεσκλί-
σματα ας έχουσιν οι άλλες (ενν. οι κορασίδες), απού δεν ξεύρου τη ζωή του πόθου τη δρο-
σάτη, απού χαρές κι ανάπαψες πάσα καιρό εί γεμάτη Πανώρ. Γ' 200.

**ξεσκολίζω,** (**I**).

Πιθ. από επίθ. *ξέσκολος ή από το ξε- (με τη σημασ. «περατώνω»), το ουσ. σκολειό και
την κατάλ. -ίζω. Τ. ξεσχολίζω στο Somav. Τ. ξησκολίζω στην Κύπρο (Παπαδ., Κυπρ. Σπ.
38-39, 1974/75, 161, λ. ξισκολίζω). Η λ. και σήμ. ιδίως στη μτχ. παθητ. παρκ.

(Μεταφ.) εκπαιδεύω· καταρτίζω πλήρως κάπ. σε ένα ζήτημα· (εδώ με αισχρή σημασ.):
όντε τα 'ζαμινάρω (ενν. τα κοπέλια) θα τουσε δίδω πάντα μου τη 'ζάμινα από πίσω,
latin di stretta regola, για να τα ξεσκολίσω Κατζ. Β' 222.

**ξεσκολίζω,** (**II**)· ξεσκολισμένο, Ζήν. Γ' 127, εσφαλμ. γρ. αντί ξεστολισμένο·
διόρθ. Ξανθ., B-NJ 2, 1921, 69.

**ξεσκονίζω.**

Από το στερ. ξε- και το σκονίζω. Η λ. στο Βλάχ. και σήμ.

Αφαιρώ τη σκόνη· (εδώ με αισχρή σημασ.) φρ. ξεσκονίζω το πλιτσούνι = συνουσιάζο-
μαι (Για τη σημασ. βλ. Martini [Στάθ. σ. 174]): Βουλή σού δίδω τ' άπρεπο ετούτο να τ'
αφήσεις, μα το πλιτσούνι δεν μπορείς εσύ να ξεσκονίσεις Στάθ. (Martini) Β' 246.

**ξεσκοτίζομαι**· ξ η σ κ ο τ ί ζ ο μ α ι.

Από το στερ. ξε- και το σκοτίζομαι.

**1**) Συνέρχομαι από ζάλη, λιποθυμία: Τέτοιαν σπαθιά τού έδωκε στην κεφαλήν απάνω
(παραλ. 2 στ.)· απέμεινε γαρ εις την γην άσκημα ξαπλωμένος. Αφόν εξεσκοτίστηκεν και
ήλθεν εις τον νουν του, με βραχνιασμένη συντυχιά ελάλησε και λέγει Θησ. Η' [83[3]]. **2**)
Ξεκαθαρίζει το μυαλό μου, σκέφτομαι καθαρά, φωτίζομαι: Σηκώνεται Απολλώνιος από την
προσευχή του και βλέπει και γνωρίζει την πως ήτονε δική του (ενν. η κασέλα). Εισμιόν
εξησκοτίστηκεν, να μάθει τό συμβαίνει Ριμ. Απολλων. (Βεν.) [1639]. **3**) Περνώ, γλυ-
τώνω από ζοφερή, επικίνδυνη κατάσταση: Αφέντης ο Αλέξανδρος από μεγάλην ζάλην ε-
χώρισεν εκ την κυράν, έπιασε στράταν άλλην (παραλ. 18 στ.). Η δόμνα πάλιν έφυγε στο Ρού-
σικ' αποπέρα και τότε ξεσκοτίσθηκε και είδε την ημέρα Ιστ. Βλάχ. 1078.

**ξεσκουφαίνω**· εξεσκουφαίναν, Αχέλ. 1091, εσφαλμ. γρ. αντί εξεκουφαίναν·
διόρθ. Ξανθ., Χρ. Κρ. 1, 1912, 302.

**ξεσμηλώνω,** βλ. ξεσμηνώνω.

**ξεσμηνώνω·** *ξ ε σ μ η λ ώ ν ω.*

Από το στερ. *ξε-*, το ουσ. *σμήνος* και την κατάλ. *-ώνω* (Αναγνωστ., Αθ. 38, 1926, 160 και Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Γ' 183). Τ. *ξεσβηνώνω*, ο τ. (για το σχηματ. τους από ανομοίωση βλ. αντίστοιχα Παγκ., ό.π. 181, Χατζιδ., Γλωσσ. έρ. Β' 440, 443 και Αναγνωστ., ό.π.· πβ. και Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ. Β' 761-2), καθώς και τ. *ξεσμηλιώνω* σήμ. στην Κρήτη (Παγκ., ό.π., Πιτυκ., ό.π. και Φραγκάκι, Δημ. ιατρ. 257 αντίστοιχα).

Ερεθίζω τις μέλισσες να βγουν κατά σμήνη από την κυψέλη· (εδώ μεταφ. για πρόσ.) αναστατώνομαι και βγαίνω έξω σα σμήνος μελισσών: *οι φράροι ό,τι ώρα με 'δασι, όλοι τως ξεσμηλώνου και αρχίζου να με αναρωτού είντά 'χω και πού 'πόνου* Φορτουν. (Vinc.) Γ' 707.

**ξεσουβίζω.**

Από τον αόρ. του *εκσοβίζω* (για το οποίο βλ. Steph., Θησ.· πβ. L-S, *εκσοβέω* και *σοβέω*). Λ. *ξεσουβιάζω* σήμ. στην Κρήτη (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Γ' 183 και Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ. Β' 762, όπου και διαφορετική ετυμ.).

Εξάπτω, ερεθίζω (Για το πράγμα βλ. Παπατριανταφύλλου, Θησαυρ. 15, 1978, 81 σημ. 2): *ο γείς* (ενν. *αγαφτικός*) *με διχωστάς ναν το κατέχει ζυγώνει τη ζηλειά πὄδωκε άλλος γή κιας την* (έκδ. *τη*) *ξεσουβίζει και ξυπνά τη* (έκδ. *τση*) *σ'εκείνο απού ποτέ του δεν την έχει* Πιστ. βοσκ. I 3, 151.

**ξεσπάζω -ώ, (I)**, Πουλολ. (Τσαβαρή)² 321 χφ Α κριτ. υπ. (αόρ. *εξήσπασαν*).

Από τον αόρ. του *εκσπώ*. Η λ. *ξεσπώ* (με την ίδια σημασ.) στο Βλάχ.

Βγάζω τραβώντας, αποσπώ με βία, ξεριζώνω: *όρισεν ο αετός, ο μέγας βασιλέας, και την ουράν του* (ενν. *του παραγιαλίτη*) *ξέσπασαν, την μύτην του τσακίσαν* αυτ. 321 χφ Ζ κριτ. υπ.

**ξεσπάζω, (II)**, βλ. *ξυσπάζω*.

**ξεσπαθίζω.** —Βλ. και ά. *ξεσπαθώνω*.

Από το *ξεσπαθώνω* αναλογ. με ρ. σε *-ίζω*.

**Α'** (Αμτβ.) σύρω, τραβώ το σπαθί μου από το θηκάρι (έτοιμος να επιτεθώ)· (εδώ) η μτχ. παθητ. παρκ. ως επίθ. = που έχει σύρει το σπαθί του από το θηκάρι, που είναι οπλισμένος με το σπαθί στο χέρι: *άνθρωπος ήτον σοβαρός, γυμνός, ξεσπαθισμένος* (έκδ. *ξεσπαθωμένος*· διόρθ. κατά το χφ Χατζηγιακ., Δημώδη Α' 49), *άγριος πολλά το πρόσωπον, δεινός από το σχήμα* Λίβ. (Lamb.) Ν 272. **Β'** (Μτβ.· εδώ με αιτιατ. προσ.) εκφοβίζω, χπειλώ κάπ. με το σπαθί μου: *άλλοι τον αναμαλλιαρίζουν και άλλοι τονε ξεσπαθίζου* Συναξ. γυν. 986.

**ξεσπάθωμα** το, Ευρετ. Ερωτοκρ. 768¹⁵⁷.

Από το *ξεσπαθώνω* και την κατάλ. *-μα*. Η λ. στο Βλάχ. και σήμ.

Τράβηγμα του σπαθιού έξω από το θηκάρι του, ξιφουλκία· (εδώ συνεκδ.) **α)** συμπλοκή, :ναμέτρηση με σπαθιά: *Στρατηγοί επήγαν εις τον βασιλέα και του είπαν για το ξεσπάθω-:α τση νύκτας και πως εσκοτωθήκανε δύο* αυτ. 771³³· *Αρετούσα χαίρεται γροικώντας για ο ξεσπάθωμα του Ρωτόκριτου* αυτ. 763³⁴· **β)** μονομαχία: *ξεσπάθωμα του Ρωτόκριτου ε τον 'Αριστο* αυτ. 768⁴¹³.

**ξεσπαθωμένος,** μτχ. επίθ., Λίβ. (Lamb.) Ν 272, εσφαλμ. ανάγν. αντί *ξεσπαθισμέ-ος*· διόρθ. κατά το χφ Χατζηγιακ., Δημώδη Α' 49.



**ξεσπαθώνω,** Χούμνου, Κοσμογ. 689, Αλεξ. 1346, 1400, Σταυριν. 983, Ζήν. Γ' μετά στ. 94, μετά στ. 96· *ε ξ ε σ π α θ ώ ν ω,* Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 127, Φλώρ. 1391 κριτ. υπ., Λίβ. Ρ 2695, Αλεξ. 373, Σταυριν. 1083, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 677· *η ξ ε-σ π α θ ώ ν ω,* Βίος Αλ.² 126.

Από το *ξε-*, το ουσ. *σπαθί* και την κατάλ. *-ώνω*. Η λ. στο Βλάχ. και σήμ.

**Α'** Αμτβ. **1α)** Σύρω, τραβώ το σπαθί μου έξω από το θηκάρι (έτοιμος να επιτεθώ): *σα δράκος ξεσπαθώνει· και σμίγουν τα γδυμνά σπαθιά, σηκώνουν τα σκουτάρια* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 1052· *οι νέοι ξεσπάθωσαν και πόλεμον εποίκαν* Βεντράμ., Φιλ. 283· *με χολή ξεσπάθωσε, όλος εξαγριωμένος* Θησ. Ε' [64⁴]· *Τότες ξεσπαθώνει και του δίνει μία και πέφτει χάμαι* Ζήν. Α' μετά στ. 178· **β)** (τιμητικά σε συνοδεία νεκρού): *Ο Αλέξανδρος, ως είδεν ότι απέθανεν ο Δάρειος, ητοίμασεν να τον θάψει και όρισε τους μεγιστάνους του και τους άρχοντας με όλον το φουσσάτον να πηγαίνουν όλοι ξεσπαθωμένοι εμπροστά* Βίος Αλ.² 110. **2)** (Συνεκδ.) μονομαχώ: *Χαρίδημος γυρεύει θέλημα του βασιλέως για να ξεσπαθώσει με το Σπιθόλιοντα* Ευρετ. Ερωτόκρ. 773¹⁵⁵. **3)** Στασιάζω: *βασιλεύ Αλέξανδρε, τα φουσσάτα σου στέκουν έξω αρματωμένοι ... και δεν ησυχάζουν, αλλά θέλουν να ηξεσπαθώσουν και κανείς να μην απομείνει ζωντανός* Βίος Αλ.² 126. **Β'** (Μτβ. με σύστ. αντικ.) σύρω, τραβώ (το σπαθί) έξω από το θηκάρι: *κατέβα και ξεσπάθωσε μια νύκτα το σπαθί σου και σφάξε και 'ξολόθρεψε τα σπίτια τα δικά σου* Τζάνε, Κρ. πόλ. 220²¹· *είχαμεν όλοι τα σπαθιά έξω ξεσπαθωμένα* Τζάνε, Κρ. πόλ. 204¹¹.

**ξεσπηλαιώνω·** *ε ξ ε σ π η λ α ι ώ ν ω.*

Από το στερ. *ξε-*, το ουσ. *σπήλαιον* και την κατάλ. *-ώνω*. Τ. *ξεσπηλιώνω* σήμ. στην Κέρκυρα (Χυτήρης, Κερκυρ. γλωσσάρ. 135).

Βγάζω (αγρίμι) έξω από τη σπηλιά, τη φωλιά του ή τη λόχμη όπου κατέφυγε· (εδώ σε μεταφ.): *τον λύκον τον αχόρταγον εξεσπηλαιώσετέ τον* Ψευδο - Γεωργηλ., 'Αλ. Κων/π. 918.

**ξεσπιλώνω.**

Από το στερ. *ξε-* και το *σπιλώνω*.

(Μέσ.) καθαρίζομαι από τις ακαθαρσίες· (εδώ σε μεταφ.): *οι καρδίες μας ... να ξεσπιλώνουνται αχ εκείνες τες λάσπες και σπιλάδες από τες οποίες ο λόγος αγωνίζεται να μας ανασπάσει* Πηγά, Χρυσοπ. 312(1).

**ξεσπουράρω.**

Από το επιτ. *ξε-* και το **σπουράρω* ‹ ιταλ. *(e)spurgare*.

(Αμτβ.) καθαρίζομαι, απολυμαίνομαι: *να βάνουσιν όλοι τα ρούχα τως απάνω εις τα δώματα να ξεσπουράρουν· διότι ελέγασι πως εκράτει ακομή το θανατικόν* Byz. Kleinchron. Α' 510¹⁷⁻⁸.

**ξεσπώ, (I)**, βλ. *ξεσπάζω -ώ*, (I).

**ξεσπώ, (II)**, βλ. *ξυσπάζω*.

**ξέστα** η· *ξ ί σ τ α,* Ροδινός (Βαλ.) 187 δις. —Πβ. και ά. *ξέστης* και *ξεστίον*.

Από το ουσ. *ξέστης*. Η λ. και ο τ. και σήμ. ιδιωμ. (Βλ. Κουκ., ΒΒΠ Ε' 442, Παπαχριστ., Καταλόγ. 53, Πετρόπ., ΕΛΑ 7, 1952, 82-3, Χατζιδ., Αθ. 20, 1908, 581-2 και Αθ. 24, 1912, 300).

Δοχείο υγρών, λαγήνι, κανάτι (Για τη σημασ. βλ. Παπαχριστ., ό.π. και Καρανικόλας, Συμ. 3, 1977, 84): *Πενήντα βρύσες και αν χυθούν από 'κατόν λαγκάδια και να 'ρχουνται στην πόρτα σου και να 'ναι θέλημά σου, χρυσή ξίστα στο χέριν μου να 'λθω όπου κοιμάσαι* (παραλ. 1 στ.) *και να γεμίζω το ξιστίν, να βρέχω την καρδιά μου* Ερωτοπ. 281· *Πιάνοντας* (ενν. *ο Θεοφάνης*) *γιαμιά την ξίστα με όλον το μέλι το εκτύπησεν εις τον τοίχον* Ροδινός (Βαλ.) 187.

**ξεσταχιάζω,** βλ. *ξεσταχυάζω.*

**ξεσταχτίζω.** —Βλ. και ά. *ξεσταχτώνω.*

Από το στερ. *ξε-*, το ουσ. *στάχτη* και την κατάλ. *-ίζω.*

Καθαρίζω κ. από τη στάχτη· (εδώ προκ. για τεφροδόχη θυσιαστηρίου, βωμού, όπου συγκεντρώνεται η στάχτη): *να κάμεις τα κακκάβια του* (ενν. *του θεσιαστηρίου*) *να το ξεσταχτίζουν και τα χουλιάρια του και τα ραντιστήρια του* ... Πεντ. Έξ. XXVII 3.

**ξεσταχτώνω.** —Βλ. και ά. *ξεσταχτίζω.*

Από το στερ. *ξε-*, το ουσ. *στάχτη* και την κατάλ. *-ώνω.*

Καθαρίζω κ. από τη στάχτη: *να ξεσταχτώσουν το θεσιαστήρι και να απλώσουν απάνου του ρούχο οξύ* Πεντ. Αρ. IV 13.

**ξεσταχυάζω.**

Από το επιτ. *ξε-*, το ουσ. *στάχυ* και την κατάλ. *-άζω.* Η λ. στο Somav. και σήμ.

(Προκ. για σιτηρά) βγάζω στάχυα· (εδώ με υποκ. το ουσ. *αστάχυ* σε μεταφ. για να δηλωθεί η ώριμη ηλικία): *αστάχυα εθέριζε* (ενν. *ο Χάρος*) *ξερά κι άλλα ξεσταχυασμένα κι άλλά 'κοπτε πλησότατα, μόνο ξεφυτρωμένα* Τζάνε, Κρ. πόλ. 167[25].

**ξεστεγάζω,** Πηγά, Χρυσοπ. 50(3).

Από το στερ. *ξε-* και το *στεγάζω.*

(Με σύστ. αντικ.) **α**) αφαιρώ τη στέγη: *εξεστέγασαν το στέγασμα του σπιτίου* Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ. Μάρκ. β' 4· **β**) (σε μεταφ.): *να ξεστεγάσεις την στέγην, τουτέστιν και να κρεμασθείς κάτω, τουτέστι να ταπεινώσεις παν φρόνημα νοός* Πηγά, Χρυσοπ. 64(26).

**ξέστεγο(ν)** το, Θησ. ΙΒ' [66[1]].

Από το στερ. *ξε-* και το ουσ. *στέγη.* Η λ. στο Du Cange (λ. *ξόστεγον*).

Εξώστης, μπαλκόνι: *Οι στράτες και τα σπίτια τους, τα ξέστεγα κι οι πλάτζες, όλες εγέμαν τον λαόν κι εχαίρονταν περίσσια* αυτ. Θ' [41[5]].

**ξεστένω.**

Από το στερ. *ξε-* και το *στένω* (για το οποίο βλ. Χατζιδ., ΜΝΕ Α' 309-15, Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Γ' 452, Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ. Β' 1013). Τ. *εξεσταίνω* στο Βλάχ.

**I** (Ενεργ.) πετυχαίνω, κατορθώνω, κερδίζω: *ιδέτε τους το πώς τους κατασταίνει* (ενν. ο *θάνατος*) *και τότε καταλάβετε άνθρωπος τι ξεστένει με τους περίσσιους θησαυρούς και τα μεγάλα πλούτη* Πένθ. θαν.[2] 268· *Κεράτσα Πουλισένα μου, μη στέκεις ν' ανιμένεις, φεύγει ο καιρός και ύστερα τίβοτας δεν ξεστένεις* Κατζ. Β' 318· *Πύρρο, με δίχως μάνητα κάμε να συντυχαίνεις, γιατί από μένα με κακό τίποτες δεν ξεστένεις* Ιντ. κρ. θεάτρ. Λ' 48· *δεν θες ν' ακούσεις, άσπλαχνη, τον πόνον μου τον πλήσιο; Λιγότατο σου θέλω ειπεί, μόνον να ειπώ αποθαίνω και πάλιν με τον θάνατον λίγ' από σε ξεστένω. Ότι θω-*



*ρώ πως πεθυμάς περίσσια το κακόν μου* Σουμμ., Παστ. φίδ. Γ' [356]. **II** (Μέσ.) ταράζομαι, σαστίζω: *τότες τόσες λουμπαρδιές οι χριστιανοί πετούνε, να δούσινε τη μπόρεση τση χώρας που ζητούσι κι ετούτοι να τρομάξουνε και για να ξεσταθούσι* Τζάνε, Κρ. πόλ. 537[8]· (εδώ με υποκ. τα ουσ. *καρδιά, νους*): *καλά και να το θυμηθεί μόνο, η καρδιά τρομάσσει, φοβάται και ξεστένεται κι ο νους γροικώ κι αλλάσσει* Ροδολ. (Αποσκ.) Α' 86· *Θέλεις ακούσει παρεμπρός το κάμωμα το πλέον, οπού εγίνετον αυτού σύντομα, εις την ώραν· και να θαυμάσεις φοβερά και να ξεστεί ο νους σου* Χρον. Τόκκων 2856.

**'ξεστηκός,** επίθ., βλ. *εξεστηκός.*

**ξέστης,** ο. —Πβ. και ά. *ξέστα* και *ξεστίον.*

Το μτγν. ουσ. *ξέστης.*

**α**) Μονάδα μέτρησης υγρών (Για τη σημασ. βλ. Πετρόπ., ΕΛΑ 7, 1952, 82-3, Schilb., Byz. Metrol. 115, Κουκ., ΒΒΠ Β' 250, Β'[2] 105, Ε' 184, Χατζιδ., Αθ. 20, 1908, 581-2): *Κύνα μετά λιμόν ει κορέσαι θέλεις. Φάβατος λευκού την α', ελαίου ξέστην α', αξούγγιν αλιστόν το ίσον έψησον* Κυνοσ. 594[30]· *...μέλιτος ουγγ. α' ... οίνου καλού ξέστας β', ομού πάντα μίξας απ' αυτών μετά κρέατος τραγείου θρέψεις ημέρας δέκα* Ορνεοσ. αγρ. 558[14]· **β**) (εδώ σκωπτικά): *αποκριθείς* (ενν. *ο βασιλεύς*) *είπεν: πρώτον μεν θέλω δώδεκα μόδια βουρλοκάρβουνα, άλλα δέ τόσα γραίας ψείρας άλειμμα· ... έτι ασπίδος πορδήν ξέστας κδ'* Σπανός (Eideneier) D 570.

**ξεστήχου,** επίρρ., βλ. *εκστήθους.*

**ξεστίον** το, Ορνεοσ. αγρ. 552[1], 558[27]· *ξ ι σ τ ί,* Πεντ. Λευιτ. XIX 36, Αρ. XV 5, 6· *ξ ι σ τ ί (ν),* Θησ. ΙΑ' [51[1]]· *ξ ι σ τ ί ν,* Καλλίμ. 1312. —Πβ. και ά. *ξέστης* και *ξέστα.*

Το μτγν. ουσ. *ξεστίον.* Τ. *ξεστί* και ο τ. *ξιστί* σήμ. ιδιωμ. (Andr., Lex., λ. *ξεστίον,* Κουκ., ΒΒΠ Ε' 442, Πετρόπ., ΕΛΑ 7, 1952, 82-3).

**1**) Μονάδα μέτρησης υγρών (Για τη σημασ. βλ. Πετρόπ., ό.π.): *οίνου ξεστίον έν και ύδωρ γλυκύ θερμάνας θάλψον τον ιέρακα* Ορνεοσ. αγρ. 536[5]· *κοριάννου τον χυλόν και πεπέρεως κόκκους κε' και ελαίου κοινού ξεστίον έν ... αφέψησον* Κυνοσ. 593[8]· *και κρασί για το συγκέρασμα τρίτο του ξιστιού να προσφέρεις μυρωδιά, ανάπαψη του Κύριου* Πεντ. Αρ. XV 7. **2**) Δοχείο υγρών, λαγήνι (Για τη σημασ. βλ. Κουκ., ό.π. Β'[2] 105): *Η κόρη τον Καλλίμαχον ως είδε πολεμούντα* (παραλ. 1 στ.) *δράττει ξιστίν ολόχρυσον, υπά προς την φισκίναν νερό να φέρει προς αυτόν* Καλλίμ. 1298· *Οι κούπες, τ' αργυρά ξιστιά γεμάτα με τον οίνον και ζώων αίματα πολλά, τ' ολόλευκον το γάλα* Θησ. ΙΑ' [51[1]]· *να γεμίζω το ξιστίν, να βρέχω την καρδιά μου, οπού έναι καμένη, λυγερή, δι' αγάπην εδική σου* Ερωτοπ. 283.

**ξεστολίζω,** Τζάνε, Κρ. πόλ. 537[12], 539[19].

Από το στερ. *ξε-* και το *στολίζω.* Η λ. στο Βλάχ. και σήμ.

**I** Ενεργ. **1α**) Αφαιρώ, χαλώ το διάκοσμο κτίσματος: *Τες εκκλησιές τσ' αγίες εξεστολίσαν* (ενν. *οι Τούρκοι*), *τες εύμορφες εικόνες ετσακίσαν* Τζάνε, Κρ. πόλ. 138[1]· *μα πέσαν τα κεφάλια τως πρίχου το τέλος 'δούσι* (παραλ. 1 στ.), *πριν τες καμπάνες σπάσουνε και τες 'κκλησές να γδύσου, πρι τα παλάτια τα 'μορφα να 'δού να ξεστολίσου* Τζάνε, Κρ. πόλ. 562[18]· **β**) (με σύστ. αντικ.· εδώ σε μεταφ.): *τις τον εξεστόλισε τον στολισμόν σου, Κρήτη, και δεν απόμεινεν γερό έξω και μέσα σπίτι;* Σκλάβ. 173. **2**) (Προκ. για βασιλιά) ξεντύνω, βγάζω τη βασιλική στολή: *με διώχνει* (ενν. *ο Ζήνων*) *και οι στρατηγοί τότες μ' εξεστολίσα, τα ρούχα τα βασιλικά μού παίρνου* Ζήν. Β' 386. **II** Μέσ. **1**) Βγάζω τα

γιορτινά ρούχα και κοσμήματα: *εις τας κθ' του Ιουνίου, των αγίων Αποστόλων, εκεί όπου στολίζουνταν ξεστολίζουνταν η Μποζή απέθανεν* Συναδ., Χρον. - Διδαχ. 47[v]. **2**) (Με σύστ. αντικ.) βγάζω τα κοσμήματα που φορώ: *εξεστολίστηκαν τα παιδιά του Ισραέλ το στολίδι τους από το όρος του Χορέβ* Πεντ. Έξ. XXXIII 6.

**ξεστοματίζω.**

Από το *ξε-*, το ουσ. *στόμα, -ατος* και την κατάλ. *-ίζω*. Πβ. επιρρ. *ξεστοματίς, ξεστομάτου.*

Ξεστομίζω: *Εσύ μικρόν και ανήλικον, φιλιάν ουδέν εξεύρεις και πώς εξεστομάτισες και είπες ότι αγαπάς με και εκόπησαν τα μέλη μου και καρδιομάρανές με* Ερωτοπ. 173.

**ξεστοματίς,** επίρρ.· *ξ η σ τ ο μ α τ ί ς,* Μαχ. 382[11]. —Βλ. και ά. *εκστόματος.*

Από το επίρρ. *εκστόματος* αναλογ. με επιρρ. σε *-ίς*. Ο τ. στο Meursius (λ. *ξηστοματής*) και σήμ. στην Κύπρο (Σακ., Κυπρ. Β' 693, λ. *ξηστοματής* και Λουκά, Γλωσσάρ. 341 στο ίδιο λ.).

Προφορικά: *είπεν μου ξηστοματίς ότι να πάγω γλήγορα και θέλει με* αυτ. 414[12]· (με γεν. προσώπου): *είπεν της ξηστοματίς του τα λόγια τά του είπεν ο ρήγας* αυτ. 410[34].

**ξεστομάτου,** επίρρ., βλ. *εκστόματος.*

**ξεστρατίζω,** Αχιλλ. Ν 1022· *ξ η σ τ ρ α τ ί ζ ω.* —Βλ. και ά. *εκστρατίζω.*

Από το στερ. *ξε-*, το ουσ. *στράτα* και την κατάλ. *-ίζω*. Ο τ. και σήμ. στην Κύπρο (Σακ., Κυπρ. Β' 693 και Φαρμακ., Γλωσσάρ. 187). Μτχ. παθητ. παρκ. *ξεστρατισμένος* στο Βλάχ. Η λ. και σήμ.

**1α**) Βγάζω κάπ. από το δρόμο του και τον οδηγώ σε άλλο, ξεστρατίζω· (εδώ πιθ. προκ. για κάπ. επικίνδυνη παρέκκλιση από το δρόμο ή υπερβολική απασχόληση υποζυγίου): *να ομόσει επάνω εις τα άγια ότι εκείνος εκείνον το κτηνόν ουδέν το εξηστράτισεν, ουδέ εποίκεν του κανέναν πράγμαν παρά το ποιον έμελλε να ψοφήσει* Ασσίζ. 75[20]· **β**) (μεταφ.): *Πλήξη μου, πού με παίρνεις; γιατί με ξηστρατίζεις;* Κυπρ. ερωτ. 96[2]· *Έκαμεν ο Έρως, κύρης μου, θέλημαν εδικό σου κι εμέναν εξεστράτισεν στην εδικήν σου αγάπην* Αχιλλ. L 718. **2**) (Μεταφ. με αντικ. τη λ. *έννοια*) απομακρύνω: *Ανέν και τόσα μόνον θεν να ζήσω εις όσον που να νοιάζομαι σ' αυτόν σου, νοιάστου ανέν και θεν να ξηστρατίσω την έννοιαν μου αχ το δειν των αμματιώσ σου* Κυπρ. ερωτ. 70[19].

**ξεστραχηλισμένος,** μτχ. επίθ.· *ξεστραχηλισμένους,* Τζάνε, Κρ. πόλ. 462[22], εσφαλμ. γρ. αντί *ξετραχηλισμένους*· διόρθ. Ξανθ., ΒΖ 18, 1909, 597 [= Ξανθ., Μελετ. 58].

**ξεστρεπτός** και **ξεστρεφτός,** πβ. *εκστρεπτός* και Προσθ. αυτού του τόμ. στο ίδιο λ.

**ξεστρέφω,** Αχέλ. 1634· *ε ξ ε σ τ ρ έ φ ω· ε ξ η σ τ ρ έ φ ω· ξ η σ τ ρ έ φ ω.*

Από τον αόρ. του αρχ. *εκστρέφω*. Ο τ. *ξηστρέφω* και σήμ. στην Κύπρο (Σακ., Κυπρ. Β' 693), όπου και τ. *ξ η σ τ ρ έ β κ ω* (Σακ., ό.π. και Λουκά, Γλωσσάρ. 342). Η λ. στο Somav.

**I** Ενεργ. **Α'** Μτβ. **1**) Στρέφω (εδώ προς τα κάτω): *εξήστρεψε την κεφαλήν του κάτω και τα σκέλια του απάνω* Hist. imp. II 102. **2**) Αντιστρέφω, αναποδογυρίζω (εδώ προκ. για ρούχο) γυρίζω «απ' την ανάποδη», από το μέσα μέρος (Για τη σημασ. βλ. Eideneier [Σπανός σ. 294]): *υπουκάμισον τούρτουρον, έτερο πουκάμισον εξηστρεμμένον, βρακίν καλοεμπάλωτον με δεμάτιν ψείρας* Σπανός (Eideneier) Β 105. **3**) (Μεταφ. με αιτιατ. προσ.) αντιστρέφω τα πράγματα για κάπ., του τα «φέρνω ανάποδα»: *Όταν γουν λάβεις τό ποθεις και παραλάβεις δόξαν, η φύσις εξηστρέφει σε και χάνεις την την δόξαν* Αλφ. (Μπουμπ.) Ι 72. **Β'** Αμτβ. **1**) Στρέφομαι, γυρίζω από την άλλη μεριά: *αν νυστάξεις πάμπολλα ή κοιμηθείς βαρέα, αλί σ' εσέν', κακότυχε, πώς θέλεις εξεστρέψει, να γείρεις εξανάσκελα, να πέσεις άνω κάτω* Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 951. **2**) Γυρίζω πίσω, επιστρέφω: *οι τρεις εξέστρεψαν με την παραγγελίαν κι είπασιν τι τους φαίνετον μ' όμορφην ομιλίαν* Αχέλ. 940· *τα τρία κάτεργα που ξέστρεψαν οπίσω αφήνω και τον πόλεμον θέλω να ξαναρχίσω* Αχέλ. 1638. **II** (Μέσ.) παθαίνω διάστρεμμα, εξάρθρωση: *απηήδησεν ... και απέσωσεν χαμαί· και εξηστράφησαν τα ποδία του και εχρειάστην άλογο να καβαλλικεύσει* Μαχ. 600[34].



**ξεστρώνω,** Διγ. Α 2012· *ε ξ ε σ τ ρ ώ ν ω· ξ η σ τ ρ ώ ν ω.*

Από το στερ. *ξε-* και το *στρώνω*. Τ. *ξηστρώννω* σήμ. στην Κύπρο (Σακ., Κυπρ. Β' 693, λ. *ξηστρόννω*). Ο τ. *ξηστρώνω* σήμ. ιδιωμ. (Χυτήρης, Κερκυρ. γλωσσάρ. 137, λ. *ξιστρώνω*). Η λ. στο Somav. και σήμ.

**Α'** Αμτβ. **1**) Αφαιρώ τα κλινοσκεπάσματα, τα στρωσίδια: *στου Κουταγιώτη την αυλήν κέρατα ξεφυτρώνουν, κόπελος έν' στο σπίτι ντου, δι' αυτούνον εξεστρώνουν* Σαχλ. Β' (Wagn.) PM 584. **2**) Αφαιρώ τη σέλα, ξεσελώνω το άλογο (Για τη σημασ. πβ. ά. *αποστρώνω*): *όσοι τον εγνώριζαν* (ενν. *τον Διγενήν*) *έστρωναν, εξηστρώναν, όσοι δεν τον εγνώριζον, γοργά εκαβαλλικεύαν·* (παραλ. 6 στ.) *εκατεδίωκον αυτόν μετά πολλού του δρόμου* Διγ. Ζ 1975 κριτ. υπ. **Β'** (Μτβ.) αφαιρώ το σαμάρι, ξεσαμαρώνω: *Πιάνει και ξεστρώνει τον* (ενν. *το γάδαρο*), *έλυσε κι άφησέ τον να πα να περιβοσκηθεί, καμπόσο ν' ανασάνει* Γαδ. διήγ. 26.

**ξέστρωτος,** επίθ.· *α ξ έ σ τ ρ ω τ ο ς· ξ ή σ τ ρ ω τ ο ς.*

Από το *ξεστρώνω*. Το α του τ. προθετ. Η λ. και σήμ.

Που δε φέρει κάλυμμα ή στρώμα, ξεσκέπαστος· (προκ. για άλογο ή γαϊδούρι) που είναι χωρίς σέλα ή σαμάρι: *Άλλοι τους ίππους έσυρναν ...* (παραλ. 1 στ.). *Κουβερτιασμένα όλα τους, ξήστρωτα, χώρις σέλες* Θησ. Θ' [36[3]]· έκφρ. *γαϊδούρι αξέστρωτο* (επιτιμητικά για άνθρωπο αναιδή· για τη χρ. βλ. Κουκ., ΒΒΠ Γ' 303 σημ. 3 και πβ. το νεοελλ. *γαϊδούρι ξεσαμάρωτο*): *Σώπα, γαϊδούρι αξέστρωτο, μη σύρω να σου δώσω κιαμιά γλοτσά στο μήλιγκα και χάμαι σε ξαπλώσω* Φορτουν. (Vinc.) Δ' 163.

Στον πληθ. ως ουσ. (προκ. να δηλωθεί η γύμνια, η ασχήμια του Άδη): *με παραδίδει* (ενν. *ο κόσμος τούτος*) *στον Χάροντα να με κρατεί και σκλάβον να με έχει στα σκοτεινά, στα ξέστρωτα, στον Άδην σφαλισμένον* Διγ. Α 4513.

**ξεσυνερίζομαι.**

Από το επιτ. *ξε-* και το *συνερίζομαι*. Η λ., καθώς και τ. *ξεσυνορίζομαι*, και σήμ.

Ερεθίζομαι, κακιώνω από τα λόγια ή τις πράξεις κάπ. και τον αντιμάχομαι: *οι άρχοντες οι Ρωμαίοι είπανε του Γιουστινιά ότι να μην του ξεσυνεριστεί του κυρ Λούκα* Χρον. σουλτ. 86[14].

**ξεσυντροφιάζομαι.**

Από το στερ. *ξε-* και το *συντροφιάζομαι*. Ενεργ. *ξεσυντροφιάζω* στο Βλάχ. Η λ. στο Somav.

Δεν έχω συντροφιά ή προστασία: *Μια κορασίδα μοναχή και ξεσυντροφιασμένη πάντα κακότατα μπορεί να στέκει φυλαμένη* Σουμμ., Παστ. φίδ. Ε' [129].

**ξεσύρνω·** *ξ ε σ έ ρ ν ω,* Σουμμ., Παστ. φίδ. Α' [252].

Από το *ξε-* και το *σύρνω*. Πβ. μτγν. *εκσύρω*. Ο τ. και σήμ. (Δημητράκ.). Τ. *ξισυρνώ* σήμ. ιδιωμ. (Γεωργίου Χρ., Γλωσσ. ιδ. Καστορ. 156). Η λ. στο Somav. και σήμ. ιδιωμ. (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Γ' 186, Ϛ' 169, Πιτυκ. Ιδίωμ. Αν. Κρ. Β' 764, Παπαϊωάννου, Γλωσσάρ. Γρεβ. 90, λ. *ξισύρνουμι*, Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ. 440).

**I** Ενεργ. **Α'** Μτβ. **1**) Μετακινώ κ. σύροντάς το· (προκ. για σπαθί) τραβώ έξω από το θηκάρι: *το σπαθίν μου εξέσυρα και εις μίαν σπαθίαν πάραυτα τες τρεις* (ενν. *κεφαλές*) *αντάμα επαίρνω* Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 1117. **2**) (Προκ. για ρόκα ή αδράχτι) κρατώ· στρίβω, στριφογυρίζω: *διά την πλουμισμένην Ομφάλην την ευγενικήν* ... (παραλ. 1 στ.) ... *κορασίδας φορεσιάν ωσάν γυναίκα εντύθη* (ενν. *ο Ηρακλής*) (παραλ. 1 στ.), *την ρόκα εκαταδέχτηκε κι αδράχτι να ξεσέρνει* Σουμμ., Παστ. φίδ. Α' [252]. **3**) (Μεταφ. προκ. για χρήματα) παίρνω, αποσπώ: *δεν αφήνει παρά να του ξεσύρει κιας ένα χρουσό τσικίνι* Φορτουν. (Vinc.) Γ' 338. **Β'** (Αμτβ.) μετακινούμαι από τη θέση μου, σαλεύω: *Κάθου στη σέλα δυνατός μη λάχει και ξεσύρεις· πολλά μεγάλο σε θωρώ, φοβούμαι σε μη γείρεις* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 2123 κριτ. υπ. **II** (Μέσ.) αποσύρομαι, τραβιέμαι προς τα πίσω: *απάνω όνταν εμπαίναμε στην πόρταν, αφικρούμαι, ακώ μια σκλόπα κι έκραξε και αρχίζω να φοβούμαι και 'ς τούτον εξεσύρθηκα και ο πόρος εσφαλίστη* Φαλιέρ., Ιστ.[2] 279.

**ξεσφαίνω.** —Βλ. και ά. *ξεσφάλλω*.

Από το επιτ. *ξε-* και το *σφαίνω*. Η λ. στο Βλάχ. και σήμ. στην Κρήτη (Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ. Β' 764).

(Προκ. για σφάλμα, παράπτωμα) ξεφεύγω τον έλεγχο (Βλ. και Αλεξίου Στ. [Ερωτόκρ. σ. 415-6]): *όποια επληγώθη στην τιμή δεν είδαμε να γιάνει· ωσάν το πρώτο μπερδεθεί, το δεύτερο ακλουθά του, το τρίτο και το τέταρτο ξεσφαίνει και τσουρλά του* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 1578.

**ξεσφάλλω.** —Βλ. και ά. *ξεσφαίνω*.

Από το επιτ. *ξε-* και το *σφάλλω*.

**Α'** (Αμτβ.) αστοχώ, ξεφεύγω: *'Ηριξεν ο Ρωτόκριτος ... τ' Αρίστου κοπανιά μπηχτή και πάει προς το βυζί του κι ήτο δαμάκι ξώφαρσα κι η χέρα του ως ξεσφάλλει, 'Αριστος του την ήσφιξε 'ποκάτω στη μασκάλη* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Δ' 1849. **Β'** (Μτβ. με αντικ. το ουσ. *στράτα*) παίρνω λάθος δρόμο, δεν ακολουθώ το σωστό δρόμο· (εδώ σε μεταφ.): *εμπήκες σ' έτοια δάσητα κι εξέσφαλες τη στράτα!* αυτ. Α' 728.

**ξεσφονδυλίζω·** *ξ ε σ φ ο ν τ υ λ ί ζ ω.* —Βλ. και ά. *εκσφονδυλίζω*.

Από τον αόρ. του μτγν. *εκσφονδυλίζω*.

**I** (Ενεργ.) σπάζω τη σπονδυλική στήλη κάπ., τον τσακίζω· (εδώ μεταφ.) καταστρέφω, βλάπτω ηθικά: *ουδέν έναι χειρότερον γένος όπου να ξεσφονδυλίζει τους νέους ωσάν το γένος των κολάκων* Σοφιαν., Παιδαγ. 288. **II** (Μέσ.) σπάζει η σπονδυλική μου στήλη, τσακίζομαι· σκοτώνομαι: *το άλογόν σου πρόσεχε ότι να μην το παίζεις· ότι πολλά ενάντια φέρνει εκείν' η ώρα, πολλοί ξεσφονδυλίστηκαν κι εχάσαν την ημέρα* Ιστ. Βλαχ. 2136· *με τούτο το χαλάζι έπεσεν και εξεσφοντυλίσθη ο Σίμων ο μάγος και έγινε κομμάτια το κορμί του* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 336r.

**ξεσφοντυλίζω,** βλ. *ξεσφονδυλίζω*.



**ξεσχίζω,** Ερωφ. Ιντ. β' μετά στ. 120, Τζάνε, Κρ. πόλ. 362[24]· *ξ ε ρ κ ί ζ ω,* Διγ. Ο 169· *ξ ε σ κ ί ζ ω,* Ερωτοπ. 524, Χούμνου, Κοσμογ. 494, Αλεξ. 2668, Πικατ. 89, Πεντ. Γέν. XXXVII 34, 'Εξ. XXVIII 32, Λευιτ. XXI 10, Αχέλ. 2165, 2202, Αιτωλ., Μύθ. 108[20], Χρον. σουλτ. 82[3], Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Β' 154, Δ' 87, Ε' 185, Πιστ. βοσκ. III 3, 330, Διγ. 'Ανδρ. 345[1], Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Ε' 445, Ευγέν. 1131, Σουμμ., Παστ. φίδ. Δ' [86, 167], Ροδινός (Βαλ.) 218, Τζάνε, Κρ. πόλ. 207[15], 220[7], 502[15], Μπερτόλδος 84·

μτχ. παθητ. παρκ. *ε ξ ε σ χ ι σ μ έ ν ο ς,* Προδρ. IV 85, Hist. imp. II 34, Κορων., Μπούας 145, Προσκυν. Εθν. Βιβλ. 2043 872· *ξ ε κ ι σ μ έ ν ο ς,* Πεντ. Λευιτ. XIII 45.

Από το επιτ. *ξε-* και το *σχίζω*. Πβ. όμως και λ. *εκσχίζω* στον Αριστοτέλη, L-S. Ο τ. *ξερκίζω* (Πβ. Διγ. Ο 1340 *καταξερκά* και 1878 *καταξερχίζει*), για τον οποίο βλ. Pern., Ét. ling. Α' 473, Β' 404 και Du Cange (λ. *ξερκείν*), και σήμ. στη Χίο (Pern., ό.π., 430, 'Αμ., Χιακ. Χρον. 6, 1925, λ. *ξερκώ*). Ο τ. *ξεσκίζω* στο Βλάχ. και σήμ. Για τη μτχ. *ξεκισμένος* βλ. Hesseling [Πεντ. σ. XLI] και πβ. τους σημερ. ιδιωμ. τ. *ξεκώ, 'ξίκισε* κλπ. (Pern., ό.π. 430, 473). Η λ. στο Du Cange και σήμ.

**I** Ενεργ. **1α**) Σχίζω, κάνω κομμάτια: *τα φλάμπουρα ξεσκίσασι, τους Τούρκους επαιδεύαν, τους πρώτους και δυναμερούς διαλέγοντα φονεύαν* Αχέλ. 1074· *ξεσκίζει το χαρτί* Ζήν. Α' μετά στ. 138· *Τραγόπουλον εσφάξασι, το αίμαν περεχύσαν στου Ιωσήφ 'ποκάμισον και τότε το ξεσκίσαν* Χούμνου, Κοσμογ. 1590· φρ. *ξεσκίζω τα ρούχα μου* (για εκδήλωση μεγάλης λύπης ή οργής· βλ. και Κουκ., ΒΒΠ Ε' παράρτ. 22): *Τα δάκρυα δεν έχουν σταλαγμόν οκ τ' ανδρός της τ' αμμάτια, τα ρούχα του εξέσκιζε και τα 'καμνε κομμάτια* Δεφ., Σωσ. (1569) 210· *τα γένια τ' ούλ' ανέσπασε* (ενν. *ο Ιακώβ*) *και μοιρολόγι αρχίζει. Τα ρούχα του εξέσκισε και τα μαλλιά του βγάνει* Χούμνου, Κοσμογ. 1595· *αγοΐζει και απού την κακοσύνη τση τα ρούχα τση ξεσκίζει* Φορτουν. (Vinc.) Β' 374· (εδώ για δαιμονισμένο): *εκατακυριεύθη και αυθεντεύθη από τον δαίμονα ώστε οπού εξέσκιζεν τα ρούχα του* Διαθ. Νίκωνος 258· **β**) (μεταφ. για την καρδιά): *τα κλειδιά κρατεί του λογισμού μου και την καρδιά μου εξέσκισε κι επήρε μου το νου μου* Πανώρ. Α' 164· **γ**) (σε μεταφ.) αποκηρύσσω, απαρνούμαι: *το χάρισμα ετούτον απαρνήθης, τη 'στόρηση της ανθρωπιάς εξέσκισες κι εγδύθης και προπατείς ωσάν το ζο* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 1182· **δ**) (για πληγή) ανοίγω περισσότερο, επιδεινώνω: *απάνω 'ς τσι λαβωματιές τα πέταλα εβουλούσα και την πληγή εξεσκίζασι και πόνους εγροικούσα* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Δ' 1076. **2**) Σχίζω στα δυο: *'Ορισε, σύραν τις κορφές των δύο δενδρών κι εγγίσαν, τα πόδια του έδεσεν σ' αυτά, εισμιό τον εξεσκίσαν* Βεντράμ., Φιλ. 208· *αντιθυμών' ο Διγενής, χύνεται και αρπά την* (ενν. *την αρκούδα*) *σαν ανδρειωμένος που 'τονε εις δυο καταξερκά την. Ωσάν λοιπόν εξέσχισεν, αρχίζει την οδόν του* Διγ. Ο 1341. **3α**) (Για άγριο θηρίο ή αρπακτικό πτηνό) καταξεσχίζω, κατασπαράζω: *χίλια πρόβατα λοιπόν ο λύκος να ξαφνίσει δύνεται με τα δόντια του, όλα να τα ξεσκίσει* Αλεξ. 32· *Η αρκούδα εγριώθηκεν, σκληρά πολλά θυμώνει* (παραλ. 2 στ.). *Να τον ξεσχίσει ήθελεν και να τον καταφάγει* (ενν. *το Διγενή*) Διγ. Ο 1335· *είχαμεν και άλλον αδελφόν, θεριά τον εξεσκίσα* Χούμνου, Κοσμογ. 802· *'Ενα γεράκι ... πεινασμένον απάνω του εχούνιξεν ... Επίασέ το* (ενν. *το αηδόνι*) *με θυμόν διά να το ξεσχίσει* Αιτωλ., Μύθ. 3[5]· **β**) (για σκύλο): *έχει σκύλους δυνατούς ..., σκύλους χοντρούς, λαγωνικά από την Λομπαρδίαν* (παραλ. 1 στ.), *λιοντάρια, λύκους και θεριά, όσά 'βρουν τα ξεσκίζουν* Γαδ. διήγ. 88· *τα σκυλιά τους τον ... εξέσκισαν, αυθέντης τους οπού 'τον* Θησ. Ε' [57[6]]· *Αρκούδια να τους πνίγουσι, σκυλιά να τους ξεσκίζουν, το αίμα τους να πίνουσι και να τωνε γαυγίζουν* Τζάνε, Κατάν. 335· **γ**) (για πολεμικούς ελέφαντες): *οι δέ ελέφαντες, μεθυσμένοι όντες, έδραμον ως λυσσασμένοι προς τους στρατιώτας του Πτολεμαίου και τους εξέσκισαν* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 252. **4α**) Γδέρνω, προκαλώ αμυχές:

*ακλούθησ' εκεινής, απού με δίχως   τα πόδια σου στο δάσο να ξεσκίζεις   στα χέρια τα*
*γλυκιά και τ' άπονά σου   τηνε κρατείς πιασμένη* Πιστ. βοσκ. II 2, 100·   **β**) (με αντικ.
τα ουσ. *μάγουλα, στήθη* σε εκδήλωση πένθους): *Με άμετρον λύπην κι ο αδελφός του κλαίει,*
*τον θρηνάται,   ξεσχίζει και τα μάγουλα και τον μοιρολογάται* Λίμπον. 414· *ήβρε γυναίκα*
*στην οδόν, που 'μενε χωρίς γένναν   κι έκλαιε και οδύρετον ...   κι εξέσχιζε τα στήθη της*
Κορων., Μπούας 42· *όταν τους συνέβη κανένα φυσικόν ακολούθημα,...δέρνουσι του λόγου τους*
*αλύπητα, μαδούσι τα μαλλιά της κεφαλής τους, ξεσκίζουσι τα μάγουλά τους* Ευγ. Ιωαννουλ.,
Επιστ. $77^{15}$ (Ελλην. 8, 1935, 284).   **5α**) Εξοντώνω, αφανίζω, θανατώνω: *Πέταξε και*
*ξολόθρεψε φουσσάτο τ' Ουτομάνο   κι όλους γιαμιά τους ξέσκισε* Τζάνε, Κρ. πόλ. $498^{10}$·
*Το σίδερο οκ τους οχθρούς καθημερνό ξεσκίζει* Ζήν. Δ' 121· *ενίκα δυνατούς κι εξέσχιζε*
*λεοντάρια   και άρκτους εδιέφθειρε* Διγ. A 4401·   **β**) (εδώ με ταυτόχρονο κομμάτιασμα
της σάρκας): *ως αρκόν φτάνοντα κανονία   στρατιώτες τρεις εξέσκισεν μετά μεγάλην βία*
Αχέλ. 1065· *αυτόν* (ενν. *το χωριάτη*) *εσύρναν τον να τον λιθοβολήσουν   και ωσάν ληστάδες*
*στέκουσι πότε να τον ξεσκίσουν* Ριμ. Απολλων. (Βεν.) [1736]·   **γ**) διαμελίζω (νεκρό
σώμα): *Τελειώνει* (ενν. *ο θάνατος*) *... 'νούς κορμιού τα πάθη, μα οπού ζούσι   θλίβουνται*
*και πρικαίνουνται την ώρα που θωρούσι   το πως ξεσκίζου τα κορμιά πάλι τα νεκρωμένα*
*χέρια άπονα τω ζωντανώ* Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Ε' 185· *τον Μουσικόν Ορφεύ όλες*
*τους* (ενν. *οι Θρακιές*) *εξεσχίσαν   και τα κομμένα μέλη του σ' άγρια θηριά εσκορπίσαν*
Σουμμ., Παστ. φίδ. Γ' [445].   **6**) Συντρίβω, κομματιάζω: *ουδέ ψυχάρι ουδέ κερί ουδέ φω-*
*τιά ουδέ γράμμα   τού επόμεινε στην κεφαλή, κι ήτο μεγάλο πράμα   να τα ξεσκίσει η*
*κονταρά κι όλα να σκορπιστούσι* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 2393.   **7α**) (Μεταφ.) διασχί-
ζω, διαπερνώ: *εφάνη κι ήτονε βροντή, οπού απ' τα ύψη αρχίζει   και κάνει ταραχή πολλή,*
*τα νέφαλα ξεσκίζει   και με πολύ συχαλασμό στα βάθη κατεβαίνει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)
Β' 1124·   **β**) (προκ. για τη γη) αυλακώνω· οργώνω: *πεθυμιά μού 'φερ' ο λογισμός μου*
*άλλη παρά τα πρόβατα να βόσκω ή να τραβίζω   τ' αλέτρι και καθημερνώς την γην να την*
*ξεσκίζω* Σουμμ., Παστ. φίδ. Ε' [10]· *ξεσκίζω   την γην με το ζευγάρι* Πιστ. βοσκ. V
1, 12.   **8**) Παραβιάζω τα σύνορα (χώρας, πόλης), εισβάλλω: *Αλίμονον στην χώραν μας,*
*αφής την εξεσχίσαν   οι Τούρκοι και εσέβησαν μέσα κι εκατοικήσαν* Θρ. Κύπρ. (Παπαδ.
Θ.) 457.   **9**) Καταστρέφω οικονομικά, «γδέρνω»: *Μ' άλλος θαρρείς και παίρνει τη* (ενν.
*την Πανώρια*) *παρά να με ξεσκίσει,   να πάρει το κουράδι μου, το σπίτι μου να γδύσει;*
Πανώρ. Ε' 237.   **10**) Αδικώ κατάφωρα (Πβ. και *né lasciare stracciar i poveri litiganti,*
Gilio Cesare Croce, Le sottilissime astuzie di Bertoldo σ. 84 και Nuovo Zingarelli,
λ. *stracciare* 3): *Να ξοφλήσει* (ενν. *ο βασιλέας*) *τες κρίσεις και φιλονικίες και να μην αφή-*
*νει να ξεσκίζονται οι πτωχοί οπού κρένονται* Μπερτόλδος 84.   **II** Μέσ. **1α**) Σχίζομαι, κό-
βομαι: *έκαμεν το τερλίκι του απανωφοριού κάμωμα αλυφαντή όλο γεράνιο. Και το στόμα*
*του τερλικιού μεσοθιό του σαν στόμα λωρικιού, χείλος εις το στόμα του τριγύρο να μη ξε-*
*σκιστεί* Πεντ. 'Εξ. XXXIX 23·   (σε σχ. υπαλλαγής): *να με πέμπουσι να παίρνω και τα*
*φρύγανα να φέρνω,   να ξεσκίζομαι στο ράσο και να καίγομαι στο δάσο* Φαλλίδ. 120·   **β**)
(μεταφ. σε ιδιάζ. χρ.): *εβάλθη* (ενν. *η βασίλισσα*) *να γελάσει τοιουτοτρόπως οπού έκανε*
*χρεία να ξεσκισθεί και από τα δύο μέρη* Μπερτολδίνος 134.   **2**) (Προκ. για τους μυϊκούς
σπασμούς και τις αστατικές κρίσεις «δαιμονισμένου», επιληπτικού): *όπου τον φθάσει* (ενν. *το*
*πνεύμα*) *τον κάμει και ξεσχίζεται και αφρίζει... και ξηραίνεται* Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.
Μάρκ. θ' 18.   **3**) (Με αρνητ. σημασ.) τριγυρνώ, τραβολογιέμαι: *μόνο που την αρματωσά*
*πτον κόκκαλό σου βάνεις   κι εδώ κι εκεί ξεσκίζεσαι με τις συντρόφισσές σου   και σκιας*
*λαγό δεν ήφερες στο σπίτι μας ποτέ σου* Πανώρ. Β' 111.

Η μτχ. παθητ. παρκ. ως επίθ. = **1**) Σχισμένος, κουρελιασμένος: *τον εκάθισαν απάνω εις*



*ένα μικρόν και πενιχρόν καμήλι με ένα παλαιόν και ξεσκισμένον φόρεμα* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 425· *ποια 'ναι τούτα που θωρώ χάμαι τα ξεσκισμένα   ρούχα;* Ερωφ. Ιντ. β' 143· (εδώ ως ουσ.): *Επεριπάτει με παλαιά και ξεσχισμένα ζητών ελεημοσύνην* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 296.   **2α**) (Σε σχ. υπαλλαγής) που φορά σχισμένα ρούχα, κουρελής: *Πάσα όντας είναι αρχιμενιά τέσσερις λίτρες παίρνεις* (παραλ. 1 στ.) *... και μπορείς με τα μισά ... να ντύνεσαι καλότατα, ...   μα πάντα κακορίζικος είσαι και ξεσκισμένος* Στάθ. (Martini) Α' 183· *μου 'παντήξασι δυο φράροι ξεσκισμένοι* Φορτουν. (Vinc.) Β' 13·   **β**) ρακένδυτος· φτωχός: *όντεν επέρνα, στρέφεται και βλέπει ξεσκισμένους   ανθρώπους ανεγνώριστους* Τζάνε, Κρ. πόλ. $462^{21}$· *Μπλιο ζαμπέτια δε μυρίζω, μα βρομώ όλος και σκανίζω,   εγδυμνός και ξεσκισμένος κι εις τα ράσα τυλιμένος* Φαλλίδ. 48.   **3**) Που τον έχουν κατασπαράξει άγρια ζώα, κατασπαραγμένος: *μά την πρίκ' απ' έλαβες, σαν είδες ξεσκισμένο   στα δάση τον Αντόνε σου τον πολυαγαπημένο,   παρακαλώ σε, δώσ' τωνε βοήθεια* Πανώρ. Δ' 315.

**ξέσχισμα** το·   *ξ έ σ κ ι σ μ α.*

Από τον αόρ. του *ξεσχίζω* και την *κατάλ.* -*μα*. Ο τ. στο Βλάχ. και σήμ.

**1**) Κομμάτιασμα, ξέσχισμα· (συνεκδ.) ταλαιπωρία (Βλ. και ά. *ξέσκλισμα*): *Κυνήγια και ξεσκίσματα ας έχουσιν οι άλλες,   απού δεν ξεύρου τη ζωή του πόθου τη δροσάτη* Πανώρ. Γ' 200 χφ D κριτ. υπ.   **2**) Τραύμα, πληγή: *τ' άγρια θηριά ξετρέχει τα και μ' αύτα παιγνιδίζει,   διά να κάμει εις αυτά...   ξεσκίσματα αιματερά και να τεταρτιάζει* Σουμμ., Παστ. φίδ. Δ' [946].   **3**) Μαρτύριο, βασανισμός: *Ξεσκίσματα και παίδες,   κριτήρια, 'ξορισμούς, βαρούς θανάτους   πάντα μου ας έχω* Πιστ. βοσκ. III 6, 110· *αν έχει   λυπητερή καρδιάν παρά κουνέλι,   πάλιν να κάμει εμπόριεν εις εμένα   χίλιες ντροπές και χίλια   ξεσκίσματα μεγάλα* Πιστ. βοσκ. IV 1, 17.   **4**) Ράκος, κουρέλι: *ηύραν αποκάτω εις την προσκεφαλιάν ένα φαγόττον από ξεσκίσματα και γραφές* Μπερτόλδος 80.   **5**) (Συνεκδ.) ρούχο παλιό ή σχισμένο: *ο πτωχός ο χωριάτης εγδύθη από την βέσταν και έμεινεν με τα ξεσκίσματά του ολοτρόγυρα* Μπερτόλδος 70· *έβαλεν* (ενν. *η Μαρκόλφα*) *ολίγον στουπίον και τέσσερα αδράχτια και δύο ξεσκίσματα εις μίαν σπορτέλαν* Μπερτολδίνος 104.   **Φρ.** *έχω ξέσκισμα στην πρύμην* = έχω διαπράξει κ. ανήθικο, «έχω λερωμένη τη φωλιά μου» (Για το πράγμα βλ. και Giulio Cesare Croce, Le sottilissime astuzie di Bertoldo, σ. 26 σημ. 1): *μηδένας ήτον εκεί απόκοτος να του κάμει τίποτες μετεώρισμα, διότι όλοι είχανε σαν συνήθεια να λέγουν κανένα ξέσκισμα στην πρύμην* Μπερτόλδος 24.

**ξεσχισμός** ο·   *ξ ε σ κ ι σ μ ό ς,* Πιστ. βοσκ. II 7, 89, Σουμμ., Παστ. φίδ. Δ' [11].

Από τον αόρ. του *ξεσχίζω* και την *κατάλ.* -*μός*.

Ξέσκισμα, κομμάτιασμα· βάσανο, μαρτύριο: *ποιαν εκδίκησιν, τι τύραγνον να γένει, ποίον ξεσκισμόν σε δαύτηνε να κάμω σαν τυχαίνει* Σουμμ., Παστ. φίδ. Α' [1302]· *Σ'ετούτηνε* (ενν. *την Κορίσκη*), *λοιπόν, μπορείς και δύνεται η καρδιά σου,   σαν λες, να κάμουν ξεσκισμόν τα χέρια τα δικά σου;* Σουμμ., Παστ. φίδ. Β' [1178].

**ξεσχιστός,** επίθ.·   *ξ ε σ κ ι σ τ ό ς.*

Από τον αόρ. του *ξεσχίζω* και την *κατάλ.* -*τός*.

Ξεσκισμένος, κουρελιασμένος: *κείνους που νικήθησαν εβλέπασιν οι πάντες,   τα ρούχα τους τα ξεσκιστά και τα 'φκαιρα φαρία* Θησ. Θ' [$42^{2}$].

**'ξετάζω,** βλ. *εξετάζω*.

**ξετάρδος·** *ξετάρδους,* Θησ. Α' [$50^{1}$] (Βλ. και Marshall, BZ 30, 1929/30, 138), εσφαλμ. γρ. αντί ξε (⟨εκ) *τάρδους* [πβ. *από τάρδους,* Θησ. (Foll.) I 55]· διορθώσ.

**'ξετάσοντας,** μτχ. αορ., βλ. *εξετάζω.*

**ξετειχώνω,**

Από το στερ. *ξε-* και το **τειχώνω* ⟨ *τειχίζω* κατά τα ρ. σε *-ώνω.*

Κατεδαφίζω τείχος, οχύρωμα· (εδώ μεταφ.) καταστρέφω, εξολοθρεύω (αν δεν πρόκειται για τη σημασ. «αιχμαλωτίζω, παίρνω αιχμάλωτο»· βλ. και *προνομεύσει πάντας υιούς Σηθ* Π.Δ. Αρ. XXIV 17 και L-S, λ. *προνομεύω* II 2): *εσηκώθην ραβδί από τον Ισραέλ και να συντρίψει άκρες του Μοάβ και να ξετειχώσει όλα τα παιδιά του Σεθ* Πεντ. Αρ. XXIV 17.

**ξετελειώνω,** Θησ. Β' [$76^{8}$], Γ' [$62^{2}$], Δ' [$40^{1}$], Θησ. (Foll.) I 102, Χούμνου, Κοσμογ. 743, Ριμ. Βελ. ρ (Bakk. - v. Gem.) 34, Πεντ. Γέν. XXIV 15, 'Εξ. V 13, Αρ. IV 15, Δευτ. XX 9, Πιστ. βοσκ. II 4, 23, V 4, 27, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 100, Γ' 1043, Δ' 36, Ε' 102, Θυσ.² 20, 730, Στάθ. (Martini) Α' 221, Ροδολ. (Αποσκ.) Α' 588, Σουμμ., Παστ., φίδ. Ε' [427], Τζάνε, Κρ. πόλ. $536^{12}$, $544^{5}$, Διαθ. 17. αι. $6^{130}$, κ.α.· *ε ξ ε τ ε λ ε ι ώ ν ω,* Σκλέντζα, Ποιήμ. $5^{33}$· *? ξ ε θ ε λ ε ι ώ ν ω,* Πεντ. Γέν. XVII 22.

Από το επιτ. *ξε-* και το *τελειώνω.* Για τον τ. *ξεθελειώνω.* Βλ. Hesseling [Πεντ. σ. XXXVII]. Η λ. σε έγγρ. του 16. και 17. αι. (Μέρτζιος, Κρ. Χρ. 15-16, 1961/2, περ. β', 284, Καζανάκη, Θησαυρ. 11, 1974, 265, 267, Κώδ. Παναγ. Σπηλιώτ., ΔΙΕΕΕ 24, 1981, 527 κ.α.) και στο Βλάχ.

**Α'** Μτβ. **1α**) Τελειώνω κ. εντελώς: *όνταν θερίσετε το θέρισμα της ηγής σας, μη ξετελειώσεις άκρα του χωραφιού σου όνταν θερίσεις και μάζωμα του θέρου σου μη μαζώξεις* Πεντ. Λευιτ. XXIII 22· *Εκάμανε* (ενν. *οι Τούρκοι*) *σαν όρισεν* (ενν. *ο βιζίρης*) *κι ωσάν τα ξετελειώσαν* (ενν. *τα φορτιά*), *έριξαν πάλε λουμπαρδιές και τους εθανατώσαν* Τζάνε, Κρ. πόλ. $504^{17}$· *'Ελα ... να δεις την τράπεζα ...· τ' αρνί μόνο της λείπεται να βάλομε στη μέση. Σπούδαξε να ξετελειωθούν ετούτη την ημέρα και λακταρίζω, πεθυμώ να πάγω στη μητέρα* Θυσ.² 779· (για κείμενο, ιστορία) διαβάζω ως το τέλος: *δότε μου δύναμιν ο κόπος μου μη σφάλει, όσοι την 'κούσουν και ιδούν και όσοι την διαβάσουν* (ενν. *την ιστοριά*) *με όρεξη και πεθυμιά να τηνε ξετελειώσουν* Θησ. (Foll.) I 2· (για οδό) διανύω ως το τέλος: *της μακροτάτης γαρ οδούς αποστροφήν επιάσα και τώρ' αυτείνην παντελώς για να ξετελειώσω* (έκδ. *τετελειώσω*· διορθώσ.), *μηδέν γενεί πλέ' άργητα, με τον καιρόν να σώσω* Αχέλ. 2410· **β**) (προκ. για τη ζωή) δίνω τέλος: *Απής δεν είναι βολετό ... να βρω την κορασίδα μου την πολυαγαπημένη σ' αυτά τα δάση, κάνει χρειά την εδική μου ζήση να ξετελειώσω μόνος μου* Ιντ. κρ. θεάτρ. δ' 4. **2α**) Φέρνω σε πέρας, ολοκληρώνω: *Ως Μωυσήν στην Αίγυπτον ο Κύριος σ' έχεν πέψει* (παραλ. 1 στ.). *Πιστώς τό σ' επαρέδωκεν είχες εξετελειώσει, πάλιν σ' αυτόν εστράφηκες να σου τ' ανταποδώσει* Σκλέντζα, Ποιήμ. $5^{33}$· *Τον κόπον όπου έβαλα ν' αρχίσω και να δώσω στα χέρια των χριστιανών καλά να ξετελειώσω* Τζάνε, Κρ. πόλ. $133^{19}$· *Τα δυο βιβλία του Μωσή τώρα ξετελειωθήκαν, στον κόπο αυτόν τόν ήρχισα, τίποτας ουκ αφήκα* Χούμνου, Κοσμογ. 2829· (προκ. για διαδικασία θυσίας): *'Ολα ξετελειωθήκασι, άλλο δεν λείπει πούρι παρά το τέλος να γενεί, δότε μου το τσεκούρι* Σουμμ., Παστ. φίδ. Ε' [427]· (προκ. για δημιουργία ή κατασκευή): *τάχα εξαναγίνηκεν εις κάθε πράμα η φύση κι εκείνα οπού ξετέλειωσε θε να τα καταλύσει;* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Γ' 1268· *Κι αν έν' ο κόσμος γκαστρωμένος και τυπώνει πράγματα τόσον θαυμαστά, με πλήσια τέχνη και μ' ομορφιά τα ξετελειώνει* (ενν. *η δύναμη του πόθου*) Σουμμ., Παστ. φίδ. Χορ. α' [21]· *Φεγγίτη να κάμεις εις το κιβωτό και προς πήχη*



*να την ξετελειώσεις αποπάνου* Πεντ. Γέν. VI 16· (εδώ για τη δημιουργία του κόσμου από το Θεό): *ξετελειώθηκαν ο ουρανός και ηγής και όλο το φουσσάτο τους* Πεντ. Γέν. II 1· *ξετέλειωσεν ο Θεός εις την ημέρα την έφτατη τη δουλειά του* Πεντ. Γέν. II 2· **β**) (με βουλητική πρόταση) παύω, σταματώ (μετά την ολοκλήρωση μιας διαδικασίας): *ήτον καθώς εξετέλειωσεν ο Ιτσχάκ να ευλογήσει το Ιαακώβ* Πεντ. Γέν. XXVII 30· *εγώ ιμπρού να ξετελειώσω να συντύχω προς την καρδιά μου και ιδού η Ρίβκα εβγαίνει και το λαγήνι της ιπί το νώμο της* Πεντ. Γέν. XXIV 45· *εξετέλειωσεν να τον ποτίσει και είπεν: απατά για τα καμήλια σου να σύρω ωσάν εξετέλειωσαν να πιουν* Πεντ. Γέν. XXIV 19 δις· (εδώ με προηγ. την πρόθ. *από*): *να ξετελειώσει* (ενν. *ο Ααρών*) *από να συμπαθήσει το άγιο και την τέντα του τάρωμα και το θεσιαστήρι και να προσφέρει το 'ρίφι το ζωντανό* Πεντ. Λευιτ. XVI 20. **3**) Εκτελώ, πραγματοποιώ: *τσ' έστειλε* (ενν. *τους στρατηγούς*) *ο πατέρας μου να 'ρθουν συναφορμά μου, σαν έμαθε πού βρίσκομαι, ογιά να ξετελειώσει τον άπονό του λογισμό και να με θανατώσει* Ιντ. κρ. θεάτρ. δ' 17· *Ούτως με δάκρυα ο 'λενός για να ξετελειώσει τον ορισμόν που τὄποικεν αυθέντης ο Θησέος εμίσευεν ο άτυχος* Θησ. Γ' [$85^{1}$]· *κάλλιά 'χω θάνατο κι άσκημα ν' αποθάνω παρά να μην ξετελειωθεί ό,τι στο νου μου βάνω* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Δ' 212. **4**) (Προκ. για επιθυμία) εκπληρώνω, ικανοποιώ: *Απέρασε στους ουρανούς η παρακάλεσή του και σύντομα ξετέλειωσαν την πεθυμία τ' Αρκίτα* Θησ. Γ' [$83^{2}$]· *όλα εκείνα οπού ο μακαρίτης αφέντης Ανδρέας ο αδερφός μου έχει ορδινιασμένα με το τεσταμέντον του, καλά και δεν λείπω με πάσα πόθο και όρεξη να τα ξετελειώσω* Διαθ. 17. αι. $3^{280}$. **5**) (Με αντικ. τα ουσ. *τέλος, νίκη* και κατηγορηματικό προσδιορ.) πετυχαίνω: *Κορίσκη ευτυχισμένη, χαίρου, γιατί εξετέλειωσες νίκην μακαρισμένη* Σουμμ., Παστ. φίδ. Δ' [582]· *ελόγιαζε χαιράμενο τέλος να ξετελειώσει, να κάμει τό 'χε πεθυμιά* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 429. **6**) (Προκ. για γάμο) **α**) συμφωνώ οριστικά, «τελειώνω» (Για τη σημασ. βλ. και Αλεξίου [Ερωτόκρ. σ. 492]): *Θυγατέρα, το γάμο σου εξετέλειωσα ετούτη την ημέρα* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Ε' 1408· *'χτάσσεται η κερά - Μηλιά ... την κανακαρά και άξα τση θυγατέρα ... να τηνε παντρέψει* (παραλ. 1 στ.). *Και ανέν και ξετελειώσει τα, ποια ελπίδα πλιο απομένει στη βαρεμένη μου ζωή* Φορτουν. (Vinc.) Γ' 399· *κι εγώ οξωπίσω θα ξετελειώσω την παντρειά τση Φέντρας μου* Στάθ. (Martini) Α' 232· **β**) επικυρώνω, επιβεβαιώνω: *Κει οπού ποτέ το χέρι της δεν του 'δωκε* (ενν. *η Αρετούσα*) *ν' απλώσει, την ώρα κείνη σπλαχνικά, ογιά να ξετελειώσει το τάσσιμο του γάμου τως ..., αρχοντικά το επρόβαλε στη σιδερή θυρίδα* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Γ' 1460· **γ**) τελώ: *εκεί το γάμο μας δεν τον εξετελειώσα, για να γενεί στην επαρχιά τούτη την εδική του* Ροδολ. (Αποσκ.) Α' 604· *Εσυβάστηκε του ρήγα η θυγατέρα ο γάμος να ξετελειωθεί ετούτη την ημέρα* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Ε' 1158. **7α**) Αφανίζω, εξοντώνω, εξολοθρεύω: *όνταν είναι εις την ηγή των οχτρών τους δεν τους εσυμπάθηκα και δεν τους απομάκρυνα να τους ξετελειώσω να χαλάσω την διαθήκη μου μετ' αυτουνούς, ότι εγώ ο Κύριος ο Θεός τους* Πεντ. Λευιτ. XXVI 44· *να κολλήσει ο Κύριος εις εσέν το θανατικό ως να ξετελειώσει εσέν από την ηγή* Πεντ. Δευτ. XXVIII 21· **β**) νεκρώνω: *εγώ να κάμω ετούτο εσάς και να αναγράψω απάνου σας χτάμπισμα των πυρίσμω και των παροξύσμω ξετελειώνων μάτια και πονούν ψυχή* Πεντ. Λευιτ. XXVI 16. **8**) Καταστρέφω εντελώς, αποτελειώνω: *Κι επαρακάλιε τσ' άρχοντες ο Γοντζάγας έλεγε όλοι μαζί να δράμουν ... στα τειχιά ... να πάν' κι αυτοί να δώσουν βοήθειαν εις τα τειχιά μήπως τα ξετελειώσουν* (ενν. *οι Τούρκοι*) Τζάνε, Κρ. πόλ. $188^{10}$. **Β'** (Αμτβ.) καταλήγω: *Τώρα αρχινίζω να γροικώ πού έχει να ξετελειώσει ετούτη σου η αθιβολή και η αφορμάγρα η τόση* Φορτουν. (Vinc.) Α' 192· *και επασπάτεψεν· εις τον μεγάλο ήρχισεν και εις τον μικρό εξετέλειωσεν και ευρέθην η κούπα εις το δισάκι του Βενιαμίν* Πεντ. Γέν. XLIV 12.

Η μτχ. παθητ. παρκ. ως επίθ. = **1**) Πλήρης, ολοκληρωμένος: *Αγάπα πάσαν άνθρωπον να σ' αγαπού, κι εσένα και να 'χεις όλα τ' αγαθά πάντα ξετελειωμένα* Φαλιέρ., Λόγ. (Bakk. - v. Gem.) 58· *ας ήτο μπορετό ξετελειωμένο να γίνει το μιστό σου τ' αρχισμένο* Βοσκοπ. 105· *τούτα ήτον κρίματα που 'χαμεν καμωμένα, καθημερόν τα κάμνομεν όλα ξετελειωμένα* Θρ. Κύπρ. (Παπαδ. Θ.) 334. **2**) (Για πρόσ.) τέλειος, άριστος: *'ποπανωθιό 'ς τσι φρόνιμους (ενν. ο Ηράκλης), πρώτος εις τσι μεγάλους· ξετελειωμένος βασιλιός κι άξος σε πάσα τρόπο, που οι εμιλιές του ήσα σκολειό και νόμος των ανθρώπω* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 31. **3**) Βέβαιος, δεδομένος: *Η κρίσις του Πελάγιου ήτον ξετελειωμένη* (έκδ. και τελειωμένη· διόρθ. Κριαρ., B-NJ 12, 1936, 59), *καίσαρ, μα γιάντα βλέπομεν την όψη μερωμένη του φταίστη;* Ζήν. Δ' 224. **4**) (Συνεκδ.) στερεωμένος· (εδώ σε μεταφ.): *Δούλε πιστέ, δούλε καλέ, άνδρα χαριτωμένε, εις την αγάπη του Θεού πύργε ξετελειωμένε, εγνώρισεν ο Κύριος κι είδε την όρεξή σου* Θυσ.[2] 952. **5**) (Για εμπόδιο) που έχει ξεπεραστεί, αντιμετωπιστεί με επιτυχία: *Τώρα οπού τα 'μποδίσματα θωρώ ξετελειωμένα θα πάρω τούτο το χρυσό δερμάτι μετά μένα* Ιντ. κρ. θεάτρ. γ' 69.

**ξετέλειωσις** *η*.

Από τον αόρ. του *ξετελειώνω*. Πβ. λ. *εκτελείωσις* στο Θεόφραστο (L-S). Η λ. στο Somav. (λ. *ξετέλεψις*).

Ολοκλήρωση· τέλος, κατάληξη: *Το ποιον ακούσει θέλετε εις την διήγησίν του, ωσάν ιδείτε την αρχήν και την ξετέλειωσίν του* Ιμπ. (Legr.) 8.

**ξετελεμένος,** μτχ. παθητ. παρκ. και **ξετελεύγω,** βλ. *ξετελεύω*.

**ξετελεύω,** Γεωργηλ., Θαν. 145· *ε ξ η τ ε λ ε ύ ω*, Ψευδο-Γεωργηλ., 'Αλ. Κων/π. 937· *ξ ε τ ε λ ε ύ (γ) ω*, Σαχλ., Αφήγ. 229, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Ε' 281, 630, Φορτουν. (Vinc.) Α' 129, 176, 205, Γ' 732, Δ' 5· μτχ. παθητ. παρκ. *ξ ε τ ε λ ε μ έ ν ο ς*, Φορτουν. (Vinc.) Γ' 489, 676.

Από το επιτ. ξε- και το *τελεύω*. Ο τ. *ξετελεύγω* και σήμ. στην Κρήτη (Παγκ., Ιδιωμ. Κρ. Γ' 187, Ϛ' 169). Η λ. στο Θωμάζος Παριτζίνος [Πρόλ. Somav.)c[1], σε έγγρ. του 1647 (Κωνσταντουδάκη Μ., Θησαυρ. 12, 1975, 122[29]) και το Βλάχ. (λ. *ξετελειώνω*).

**Α'** Μτβ. **1**) Τελειώνω, αποτελειώνω: *να ξετελέψεις τη δουλειά, σαν πεθυμώ, να ζήσεις* Φορτουν. (Vinc.) Γ' 354. **2**) Αποπερατώνω: *όταν το εκυβέρνησεν* (ενν. *ο πατήρ της*) *και εξετέλεψέν το* (ενν. *το λουτρόν*) Αχιλλ. L 522. **3**) (Προκ. για γάμο) συμφωνώ οριστικά, «τελειώνω» (Βλ. και ά. *ξετελειώνω* Α' 6): *εσύ, κερα-Πετρού μου, να ξετελέψεις ξέδραμε το γάμο του παιδιού μου* Φορτουν. (Vinc.) Γ' 98· *μάλλιος λογιάζω σήμερο πως θα ξετελευτούσι* (ενν. *οι γάμοι*) Φορτουν. (Vinc.) Δ' 61. **Β'** Αμτβ. **1**) Τελειώνω: *με θάνατο η μαλιά έχει να ξετελέψει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Δ' 1840. **2**) Φτάνω, σταματώ: *όλην την μέσην ζώνεται* (ενν. *η άλυσις*) *και φθάνει έως κάτω και ξετελεύ' η άκρα της* (έκδ. *ξετελεύει άκρατα 'ς*· διόρθ. Πολ. Λ., Μετά 'Αλ. 41) *στου καλικιού τον πάτον* Γεωργηλ., Θαν. 145.

Η μτχ. παθητ. παρκ. ως επίθ. = τελειωμένος, ολοκληρωμένος: *η δουλειά σου ξετελεμένη βρίσκεται* Φορτουν. (Vinc.) Γ' 106· *Ετούτες τσ' αναγάλλιασες σήμερο να διπλώσω, ξετελεμένες και ακριβές χαρές να σασε δώσω* Φορτουν. (Vinc.) Ε' 172.

**ξετέλεψη** *η*.

Από τον αόρ. του *ξετελεύω*. Η λ. στον τ. *ξετέλεψις* στο Βλάχ.

Τελειωμός, ολοκλήρωση· φρ. *δίδω ξετέλεψη* (προκ. για γάμο) = συμφωνώ οριστικά (βλ. και *ξετελειώνω* Α' 6 και *ξετελεύω* Α' 3): *τάσσω σου ... να συβαστεί* (ενν. *η Πετρονέλα*) *ξετέλεψη να δώσομε του γάμου* Φορτουν. (Vinc.) Δ' 470.



**ξετεντώνω,** (**Ι**), Χρον. Μορ. Η 9018, Πεντ. Γέν. XII 8.

Από το στερ. ξε- και το *τεντώνω*. Η λ. και σήμ. με διαφορετική σημασ.

Μαζεύω τις σκηνές, μεταφέρω την κατασκήνωση· διαλύω το στρατόπεδο: *εξετέντωσεν* (ενν. *ο Ιτσχάκ*) *από εκεί και έσκαψεν πηγάδι άλλο* Πεντ. Γέν. XXVI 22· *ευθέως εξετέντωσαν* (ενν. *ο Δεμέστικος και όλα τα φουσσάτα*) *κι όρθωσαν τες κατούνες· αφνίδια, ως ευρέθησαν, εκίνησαν, υπάγουν* Χρον. Μορ. Ρ 9018.

**ξετεντώνω,** (**ΙΙ**).

Από το επιτ. ξε- και το *τεντώνω*.

Στήνω τις σκηνές, κατασκηνώνω· στρατοπεδεύω: *Εις το Τριγόβιστ' έφθασαν* (ενν. *οι πριντζιπάδες*) *με όλην την στρατείαν, στο κάστρον εξετέντωσαν μ' όμορφην παρρησίαν* Σταυριν. 322.

**ξετίμιωμα** το, βλ. *ξετίμωμα*.

**ξετιμιώνω,** βλ. *ξετιμώνω*.

**ξετίμωμα** το· *ξ ε τ ί μ ι ω μ α*, Πεντ. Λευιτ. XXVII 2, 12.

Από το *ξετιμώνω* και την κατάλ. *-μα*.

**α**) Εκτίμηση, υπολογισμός, καθορισμός της αξίας: *να είναι το ξετίμιωμά σου το ασερνικό από υιόν είκοσι χρόνω και ως υιόν εξήντα χρόνω* αυτ. Λευιτ. XXVII 3· **β**) (συνεκδ.) τιμή, αξία: *να φέρει την αμαρτιά του του Κύριου κριάρι τέλειο από το ποίμνιο εις το ξετίμιωμά σου ασήμι 'ξάγια με 'ξάγι του άγιου* αυτ. Λευιτ. V 15.

**ξετιμώνω**· *ξ ε τ ι μ ι ώ ν ω*, Πεντ. Λευιτ. XXVII 12.

Από τον αόρ. του *εκτιμώ* και την κατάλ. *-ώνω*. Λ. *ξετιμώ* με άλλη σημασ. στο Θωμάζος Παριτζίνος [Πρόλ. Somav.] g[1]. Η λ. και ο τ. και σήμ. (Δημητράκ.).

(Εδώ) εκτιμώ τις οικονομικές δυνατότητες κάπ., ορίζω το ύψος της χρηματικής προσφοράς κάπ.: *αν φτωχός αυτός από το ξετίμιωμά σου ... να ξετιμιώσει αυτόν ο γεριάς· διά στόμα ως να σώσει το χέρι του τάχτη να τον ξετιμιώσει ο γεριάς* αυτ. Λευιτ. XXVII 8.

**ξετιμωτής** ο· *ε ξ ε τ ι μ ω τ ή ς* (πληθ. *-άδες*).

Από το *ξετιμώνω* και την κατάλ. *-της* (Βλ. και Eideneier [Σπανός σ. 294, λ. *εξετιμωτής*] και Λωρεντζ., Αθ. 25, 1913, 254). Η λ. σε έγγρ. του 18.αι. (Κώδ. Παναγ. Σπηλιώτ., ΔΙΕΕΕ 27, 1984, 451) και σήμ. στην Κεφαλληνία (Τσιτσέλη, Γλωσσάρ. Κεφ. 279, λ. *ξετιμόνω* και Λωρεντζ., ό.π.).

Αυτός που καθορίζει την αξία πραγμάτων, εκτιμητής: *να πάρει την γυναίκα του* (ενν. *ο γαμπρός μας*) *και να πάγει εις την ροπήν του Θεού και εις την κατάραν μας ομού μετά τους εξετιμωτάδες αυτού* Σπανός (Eideneier) D 1719.

**ξετινάζω.** —Βλ. και *εκτινάσσω*.

Από τον αόρ. του *εκτινάσσω* (Ανδρ., Λεξ.). Η λ. και σήμ.

Τινάζω δυνατά: *τα σκοινιά τως εξετινάξασίν τηνε απ' τα ρούχα σου τη σκόνη* Φορτουν. (Vinc.) Γ' 87.

**ξετονίζω·** *εξετονίζω,* Πορτολ. Β $12^{13}$, $62^{8}$· *εξοτονίζω,* Πορτολ. Α $66^{7}$ χφ Α κριτ. υπ.· *ξατονίζω,* Πορτολ. Α $66^{7}$ χφ ω κριτ. υπ.

Από το *ξε-* και το **τονίζω* (=προέλκω, ρυμουλκώ ‹ *τόνος* = ναυτικό σχοινί· για το β' συνθ. βλ. Kahane - Tietze, Lingua Franca 585).

(Πιθ.) αφήνω ελεύθερο (το σχοινί της άγκυρας πλοίου) (Πβ. και Κοτσοβίλλη, Εξαρτ. πλοίων 136): *και τα σίδερα ράσσεις εις το μεσημέριν εις οργίες ιε'. Και μηδέν τα ξετονίσεις πολλά* (ενν. *τα σίδερα*) *ότι έναι βαθέα και τρήματα* αυτ. Α $66^{7}$.

**ξετραλίζω.** —Βλ. και ά. *τραλίζω.*

Από το επιτ. *ξε-* και το *τραλίζω*. Η λ. στο Βλάχ.

Ενοχλώ κάπ. φλυαρώντας, σκοτίζω το μυαλό κάπ. με τη φλυαρία μου (Για τη σημασ. βλ. και Vincent [Φορτουν. σ. 235]): *'Αμε στο γέρο δαίμονα, νιανιά! Εξαλίσασί με, να ζιω, τα παραμύθια σου κι εξετραλίσασί με* Φορτουν. (Vinc.) Γ' 572.

**ξετραχηλίζομαι·** μτχ. *(ε)ξετραχηλισμένος,* Τζάνε, Κρ. πόλ $462^{22}$ (έκδ. *ξεστραχηλισμένους*· διόρθ. Ξανθ., BZ 18, 1909, 597 [= Ξανθ., Μελετ. 258]).—Βλ. και ά. *εκτραχηλίζω.*

Από τον αόρ. του *εκτραχηλίζω* (Βλ. και Χατζιδ., Γλωσσ. έρ. Β' 177-8). Η λ. και σήμ. (Δημητράκ., λ. *ξετραχηλίζω*).

**1**) (Προκ. να δηλωθεί υπερβολή) τεντώνω πολύ το λαιμό μου, «βγάζω» το λαιμό μου από το πολύ τέντωμα: *βλέπεις εκείνον τον νέον και περιπατεί ζαρίφικα και ξετραχηλίζεται να κοιτάζει τα παραθύρια* Πηγά, Χρυσοπ. 324(8). **2**) (Μεταφ.) παρασύρομαι, βγαίνω από το σωστό δρόμο, ξεπέφτω ηθικά: *Αν μιμηθείς ... την αλαζονείαν ... του διαβόλου, εκείνη και τον διάβολον εκρέμνισε, μετά κείνη εξετραχηλίσθη ο Αδάμ* Πηγά, Χρυσοπ. 302(11). **3**) Ξεφεύγω από τον ορθό τρόπο συμπεριφοράς: *δεν εντρέπεται η ζαβή 'νούς γέρο ξεπεσμένου, ανήμπορου και ανάστολου και ξετραχηλισμένου, μια κορασίδα ωσάν αυτή στα χέρια του να βάλει;* Φορτουν. (Vinc.) Β' 262.

Η μτχ. παθητ. παρκ. ως επίθ. = **1**) Που έχει τον τράχηλο γυμνό· μισόγυμνος: *Τρέμουν ως φυλλοκάλαμον* (ενν. *τα παιδιά*) *εξετραχηλισμένα, γυμνά, χωρίς πουκάμισον* Ψευδο - Γεωργηλ., 'Αλ. Κων/π. 202· *Ιδέ μου τους νέους στολισμένους, ξετραχηλισμένους — έλα, οι γυναίκες εδώ καμπόσον σκεπάζονται* Πηγά, Χρυσοπ. 305(3). **2**) (Μεταφ.) απογυμνωμένος, (απο)στερημένος από κ.: *οι κρίσες οι αχαμνές και οι ελεημοσύνες εκάμαν τους ολόγυμνους* (ενν. *τους Ρωμαίους*) *και ξετραχηλισμένους* Ψευδο - Γεωργηλ., 'Αλ. Κων/π. 734. **3**) Που είναι γνωστές, φανερές οι πράξεις του (πβ. *πάντα δέ γυμνά και τετραχηλισμένα τοις οφθαλμοίς αυτού* Κ.Δ. Εβρ. δ' 13): *μετά κείνον* (ενν. *τον Κύριον*) *έχομεν, άνδρες αδελφοί, τότε να κρινομέσθεν, γυμνοί και ξετραχηλισμένοι* Πηγά, Χρυσοπ. 138(38).

**ξετράχηλος,** επίθ.

Από τη μτχ. παθητ. παρκ. *ξετραχηλισμένος* (βλ. *ξετραχηλίζομαι*) υποχωρητικά (πβ. *ξεσκεπασμένος - ξέσκεπος*).

Που έχει γυμνό τον τράχηλο· ξεγυμνωμένος· (συνεκδ.) φτωχός, που δεν έχει ρούχα να φορέσει (βλ. και *ξεγυμνώνω* στο τέλος του σημασιολ.): *Εσείς γαρ όταν ήλθετε εδώ εις τον Μορέαν, είστε γυμνοί, ξετράχηλοι* (έκδ. *τετράχηλοι*· διορθώσ. παρά την ύπαρξη του *τραχηλίζω*· βλ. πάντως Schmitt [Χρον. Μορ. P σ. 620]), *όλοι εξεγυμνωμένοι* Χρον. Μορ. Η 110.



**ξετρέξιμον** το.

Από τον αόρ. του *ξετρέχω* και την κατάλ. *-ιμον*. Η λ. στο Somav.

(Εδώ) διωγμός, κατατρεγμός: *Την εκκλησίαν ετούτην την φυλάγει ο Θεός από θυμόν και ξετρέξιμον του κόσμου* Χριστ. διδασκ. 115.

**ξετρέχω,** Σαχλ., Αφήγ. 288, Φαλιέρ., Ιστ.[2] 538, Φαλιέρ., Λόγ. (Bakk. - v. Gem.) 8, Φαλιέρ., Ενύπν.[2] 128, Ch. pop. 371, Χούμνου, Κοσμογ. 1500, Σκλέντζα, Ποιήμ. $1^{79}$, Κορων., Μπούας 8, Πένθ. θαν.[2] 331, Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 133r, Δεφ., Λόγ. 216, Αχέλ. 1368, Χρον. σουλτ. $86^{14}$, Πηγά, Χρυσοπ. 93(22), Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 404, Πανώρ. Α' 99, Ε' 186, Πιστ. βοσκ. V 5, 54, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 15, Β' 2216, Δ' 1400, Στάθ. (Martini) Γ' 94, 144, Ιντ. κρ. θεάτρ. Β' 20, Ροδολ. (Αποσκ.) Δ' 357, Σουμμ., Παστ. φίδ. Γ' [1112], Φορτουν. (Vinc.) Β' 312, Γ' 386, Χριστ. διδασκ. 102, Ζήν. Β' 142, Ε' 226, Τζάνε, Κρ. πόλ. $526^{24}$, Τζάνε, Κατάν. Αφ. 61, κ.π.α.· υποτ. αορ. *ξεδράμω,* Σαχλ., Αφήγ. 750, Φαλιέρ., Ρίμ. (Bakk. - v. Gem.) 13, Ριμ. κόρ. 702, Ριμ. Απολλων. (Βεν.) [173], Πανώρ. Β' 84, 589, Γ' 354, Δ' 389, Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Β' 281, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Γ' 303, Ε' 273, Φορτουν. (Vinc.) Β' 343, Γ' 469, Δ' 3, Ε' 187, Ιντ. β' 18· προστ. αορ. *εξάδραμε,* Σαχλ., Αφήγ. 272· *ξέδραμε,* Φορτουν. (Vinc.) Γ' 98· *εξετρέχω,* Σαχλ., Αφήγ. 345. —Βλ. και ά. *ξεδράμω.*

Από το νεότ. αόρ. *εξέτρεξα* του *εκτρέχω* (Ανδρ., Λεξ.). Η λ. στο Meursius (λ. *ξετρέχειν*), σε έγγρ. του 15. (Manouss., Θησαυρ. 13, 1976, 18) και 17. αι. (Καραθανάσης, Κρ. Χρ. 25, 1973, 25) και σήμ. ιδιωμ. με διάφ. σημασ. (Βογιατζ., Γλώσσα 'Ανδρ. 244, Μιχαηλ. - Νουάρ., Λεξ. 286, Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ. 441, Χυτήρης, Κερκυρ. γλωσσάρ. 136, λ. *ξετρέχομαι*).

**Α'** Μτβ. **1**) Αναζητώ, γυρεύω, ψάχνω να βρω κάπ. ή κ.: *Μα την αλήθεια, απουταψές ξετρέχω τη* (ενν. *την Πανώρια*) *το βράδι κι αγύρευτο δεν άφηκα κάμπο μηδέ λιβάδι* Πανώρ. Α' 301· *πέμπει* (ενν. *ο ρήγας*) *να τον ξεδράμει* (ενν. *το Ρωτόκριτο*), *να τον ευρεί κι απάνω του κρίση πρικιά να κάμει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Γ' 1171· *Εδά 'βρηκε* (ενν. *η Αρετούσα*) *τό εγύρευγε και πλιο δεν το ξετρέχει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 1551· *'ς τούτες τσι μερές μόνια σου τι ξετρέχεις;* Πανώρ. Α' 297. **2**) Διατρέχω κάπ. τόπο ερευνώντας, ψάχνοντας κάπ. ή κ.: *Και πάσκει* (ενν. *ο Τζαβάρλας*) *και ξετρέχει τη χώραν όλη να με βρει* Φορτουν. (Vinc.) Β' 440. **3α**) Επιδιώκω, επιχειρώ, προσπαθώ να κάνω κ.: *Οι άντρες πάσκου και κοπιού, ξετρέχου να μπερδέσου μια κορασά στα βρόχια τως* Φορτουν. (Vinc.) Γ' 451· *Τον ρήγα πάντα ξέτρεχεν εκ τ' άλογον να ρίξει* Κορων., Μπούας 10· *άλλοι, για να σωσθούσι, πλέγοντες εξετρέχασιν σε βάρκα ν' ανεβούσι* Αχέλ. 1741· **β**) επιζητώ, επιδιώκω, επιθυμώ κ.: *Σαν κάνει ο λύκος εις τ' αρνιά, όντε πεινά κι αράσσει και πνίγει τα όπου κι αν τα βρει ... έτσι ήκανε ο Ρωτόκριτος ξετρέχοντας το νίκος* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Δ' 1053· *προσωρινά ξετρέχεις κι εις τα παντοτινά θωρώ και λίγην έγνοιαν έχεις* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Γ' 1193· *εις όποιο μέρος και αν στραφώ εκδίκησιν ξετρέχουν των τέκνων μου τα δάκρυα π' ασχόλαστα με βρέχουν* Λίμπον. 25· *ξετρέχει* (ενν. *ο Ιωάννης*) *μάθησες, δασκάλους σοφισμένους, βιβλία για συντρόφους του και ανθρώπους τιμημένους* Τζάνε, Κατάν. Αφ. 59· *άθρωπος, σαν του βουληθεί να κάμει τό ξετρέχει, όποιος διατάσσει, όποιος μιλεί όφκαιρο κόπον έχει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Γ' 163. **4α**) Κυνηγώ, καταδιώκω: *ο σουλτάν Μουράτης, ωσάν ενίκησε τον αυτόν πόλεμον τον μεγάλον, εφοβάτονε να πηγαίνει ξετρέχοντας τους χριστιανούς εκεινούς οπού εφεύγανε* Χρον. σουλτ. $73^{35}$· **β**) (εδώ μεταφ. προκ. για το θάνατο): *τι έναι η μάχη η περισσή κι η έχθρα που μας έχεις* (ενν.

ίνατε) και ωσάν εχθρούς θανάσιμους πάντοτε μας ξετρέχεις; Πένθ. θαν.² 200· πρέπει
ισαείς τον κόσμον ν' απαρνάται και να σκοπίζει πούπετε και να θωρεί πού τρέχει και
ιο θεριόν αθάνατο, θάνατος, μας ξετρέχει Φαλιέρ., Ρίμ. (Bakk. - v. Gem.) 332· **γ**)
ιεταφ.) κυνηγώ ερωτικά, φλερτάρω: *Ανέμοιρε βοσκέ, πώς δεν κατέχεις το πως σου*
*ντυχαίνει* (έκδ. *σαντυχαίνει*· διορθώσ.) *να ξετρέχεις μια οπού σε 'χθρεύγει;* Πιστ.
οσκ. III 6, 88· *Εις την αρχήν η πολιτική, πριχού τηνε γνωρίσουν, όσοι τηνε ξετρέχουσιν*
*'λει να της χαρίσουν* Σαχλ. Ν 236· *ο άνθρωπος όποιαν και αν του αρέσει, τόσον μεγάλη*
*ιν μικρή, να μην το αμελέσει, να την ξεδράμει άφοβα* Τριβ., Ρε 19. **5α**) Ακολουθώ:
*α ζάλα 'νούς 'λαφιού τα όρη απάνου γυρίζεις, σκληροκάρδη, και ξετρέχεις* Πιστ.
οσκ. II 2, 90· *ομπρός στα πόδια κείνα, που με δίχως έφελος παραμπρός τηνε ξετρέχαν,*
*σκύφτει και γονατίζει* Πιστ. βοσκ. I 2, 251· **β**) (μεταφ.): *διά όλους εκείνους ...,*
*ιού ξετρέχουνε την οδόν του Κυρίου, την ευθείαν και ορθήν* Πηγά, Χρυσοπ. 178(15)· *Μάρθα,*
*ριμνάς και μην παραπονάσαι, άσ' να ξετρέχει την στράταν τήν επιάσε* Σκλέντζα,
οιήμ. 1[78]· *αυτός θέλει αποθάνει από έναν κακόν θάνατον, εάν αυτός ξετρέχει τες κακές αυτού*
*ιθυμίες* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 335ᵛ· *ξετρέχουσιν* (ενν. *οι φιλόσοφοι*) *εδικά τους ίδια δόγμα*
*ι έξω από τα κοινά* Πηγά, Χρυσοπ. 225(47)· (με επόμ. τις προθ. *εις, σε* + αιτιατ.): *Εκ*
*ι πρωτινά μου κρίματα, απ' αυτά να απέχω κι εις το δικόν σου θέλημα πάντοτε να ξετρέ-*
ο Διήγ. ωραιότ. 18· *'Αγγελε φύλαξ, βλέπε με από τα κακά να απέχω και στου Θεού το*
κδ. *στο*) *θέλημα πάντοτε να ξετρέχω* Διήγ. ωραιότ. 50. **6**) Κατατρέχω, βασανίζω: *Ωσάν*
*ριότατο θηριό που πείνα το ξετρέχει* Σουμμ., Παστ. φίδ. Γ' [273]. **7α**) Φροντίζω, ενδια-
:ρομαι για κάπ. ή κ., ασχολούμαι με ζήλο με κ. ή κάπ.: *ο πλούσιος οπού τον θεωρεί το πώς*
*νε ξετρέχει* (ενν. *ο αβουκάτος*), *συχνά συχνά εις το σπίτι ντου μετά κανίσχι τρέχει*
χχλ., Αφήγ. 404· *άφηνα εκ το πλήρωμα πολλών πτωχών ανθρώπων και εξέτρεχα και*
*όηθουν τους με πάσαν δίκαιον τρόπον* Σαχλ., Αφήγ. 282· *Το 'φίτσιον, μου είπεν* (ενν. *ο*
*ύκας*), *έπαρε, ως διά να σε τιμήσει και εξάδραμε και κράτει το και θέλει σε πλουτίσει*
χχλ., Αφήγ. 272· *ελογαριάζα και έλεγα, θέλω και εγώ να κάμω τα γεωργικά να τα*
*ιατώ, θέλω να τα ξεδράμω* Σαχλ., Αφήγ. 152· **β**) βοηθώ, συντρέχω κάπ.: *Λέγει* (ενν.
*διάβολος*) *τως: «Τι μου τάσσεστε κι εγώ να σας ξεδράμω, ήλιον και φως ωραιότατον*
*ι μέρα να σας κάμω;»* Χούμνου, Κοσμογ. 139· **γ**) ενισχύω προσφέροντας υλική ή άλλη
ήθεια: *εις ολιγούτσικον καιρόν εβγήκαν* (ενν. *οι νες οπού εχηρέψασιν*) *να γυρίζουν και*
*ξετρέχουν εκκλησιές, τον βιον σας να χαρίζουν* Απόκοπ.² 186· *οπού εκάμναν* (ενν. *οι κα-*
*ί κι ελεημονητάδες*) *εορτές, λιτές και πανηγύρεις, οπού εξετρέχαν εκκλησιές κι οπού*
*ις αγαπούσαν* Ναθαναήλ Μπέρτου, Στιχοπλ. I 113. **8**) Φέρω κ. εις πέρας: *'Ασ' την*
*ετρού να κάμει, όντε λογιάσει μια δουλειά να θέλει να ξεδράμει* Φορτουν. (Vinc.) Β'
28. **9**) Επισύρω, προκαλώ: *ας φάγουσιν σήμερον και ας πίουσιν, διότι τέτοια αίτια φα-*
*γτού και πιοτού, τέτοια αποτελέσματα ξετρέχουσι, θάνατον* Πηγά, Χρυσοπ. 173(3). **10**)
ροσπερνώ: *Ο προβεδόρος έρχεται τσι Ντίλες να ξεδράμει, να πάει στη Μονοβασιά και-*
*'δεκεί να κάμει* Τζάνε, Κρ. πόλ. 363[11]. **Β'** Αμτβ. **1**) Ψάχνω· εξετάζω, ερευνώ: *Ωσάν*
*ριότατο θηριό, που ... ... εβγαίνει από τα δάσετα κι εδώ κι εκεί ξετρέχει κι όθεν του*
*ιχει να βρεθεί, διαβάτην ν' απαντήσει, τον απηδά* Σουμμ., Παστ. φίδ. Γ' [274]· *'Οσον*
*τρέχεις, πλια τόσο μαθαίνεις χειρότερα μαντάτα* Πιστ. βοσκ. III 6, 382· *των αστρώ τα*
*τόκρυφα κατέχεις και με το νου σου ει τσ' ουρανούς επά κι εκεί ξετρέχεις και ξεύρεις*
*ντα ριζικό πάσα κανείς θέλει έχει* Ζήν. Α' 98. **2**) Τρέχω, σπεύδω: *μετρούν* (ενν. *οι Φράγ-*
*ι*) *τον λογισμόν ετότες κι εξετρέξαν και μέσα σ' όλην την Φραγκιά σολτάδους εδιαλέ-*
*ιν* Τζάνε, Κρ. πόλ. 447[9]· *πάει* (ενν. *ο Μοτσενίγος Λάζαρος*) *στ' Αρτσιπέλαο, τα κάτεργα*
*ρεύγει, να σμίξουν κι εις το κάτεργο να μπει το εδικόν του, να παν ξετρέξουσι για-*



*μιά να 'βρου τον οκουθρόν του* Τζάνε, Κρ. πόλ. 392[22]. **3**) Αγωνίζομαι, ριψοκινδυνεύω για
κάπ.: *Εις το κακόν που έπαθεν Χώρα η καημένη, εκεί μέσα ευρίσκουνταν δικοί μου κι άλ-*
*λοι ξένοι· εδώσετέ τους θάνατον, όντας ... ... ήλθαν κι επροσκυνήσαν σας ...· πλην*
*εκείνους το αίμα τους εγώ να το γυρεύσω, να βάλω το κεφάλιν μου, για κείνους να ξετρέ-*
*ξω* Θρ. Κύπρ. (Παπαδ. Θ.) 672. **4**) (Μεταφ. προκ. για διήγηση) ακολουθώ κάπ. πορεία,
σειρά γεγονότων: *Ας πιάσομεν πάλιν απαρχής τον λόγον και ας εξετάξομεν τους λόγους*
*πόθεν αρχίσαμεν, πώς εξετρέξαμεν και πώς εκαταντήσαμεν εις τούτον τον δαιμονισμένον*
Πηγά, Χρυσοπ. 323(4). **5**) Ξεπερνώ τα όρια, ξεφεύγω από τους καθιερωμένους κανόνες:
*Αφού 'σαι 'ποκρισάριος, δεν θέλω να ξεδράμω εις το δικό σου το κορμί κακό διά να κά-*
*μω, διότις εξ Αλέξανδρον πολλά 'ναι τιμημένοι μαντατοφόροι οι εμοί, 'ξ αυτού φκαρι-*
*στημένοι* Αλεξ. 1137.

Το έναρθρ. απαρέμφ. ως ουσ. = η καταδίωξη: *εφάνη με οκ' εδίωχνα με θράσος ελαφίνα·*
*Λοιπόν το τρέ-* (παραλ. 1 στ.). *χειν έπαυσα ομοίως και το σπουδάζειν* (παραλ. 3 στ.)· *...ευθύς από τα μάτια μου εχάθηκεν το 'λάφιν και το ξετρέχειν τ' άπιαστον και το φαρίν κολάζειν*
Απόκοπ.² 16.

**ξετρομάζω, (I)**.

Από το επιτ. *ξε-* και το *τρομάζω*. Η λ. στο Somav.

**Α'** (Μτβ.) αναστατώνω κάπ.: *μας εξετρόμαξεν* Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ. Λουκ.
κδ' 22. **Β'** (Αμτβ.) τρομάζω: *είδαν ένα νέον ... και εξετρόμαξαν* Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ.
Διαθ. Μάρκ. ις' 5.

**ξετρομάζω, (II)**· *ξετρομασμένε*, Πιστ. βοσκ. V 5, 237, εσφαλμ. γρ. αντί *ξετρου-*
*μισμένε*· διορθώσ. —Βλ. και ά. *ξετρουμίζω*.

**ξετρουμίζω,** Κατζ. Δ' 410, Πιστ. βοσκ. V 5, 237 (έκδ. *ξετρομασμένε*· διορθώσ.).

Από τον αόρ. του *εκτρομέω*. Για την ετυμ. βλ. Αλεξ. Στ., Γλωσσ. Μελετ. I 160-3, II
74, IV 2, Τσοπ., Κρητολ. 8, 1979, 63. Η λ. στο Βλάχ. και σήμ. στην Κρήτη (Παγκ., Ιδίωμ.
Κρ. Γ', Ξανθ., ΕΕΒΣ 4, 1927, 103).

**I** Ενεργ. **Α'** Μτβ. **1**) Βγάζω από το δρόμο, παρασύρω· τρομάζω, ταράζω: *γιατί έτσι η*
*σπίθα της φωτιάς στην ήσκα δεν καθίζει, σαν ο κακός τον αγαθό* subito *ξετρουμίζει*
Κατζ. Ε' 350. **2α**) Αναστατώνω, τρελαίνω: *'Εδε καραβοκύρη τόν ήκανες στο πέλαγος!*
*'Αξός 'σουνε, να ζήσεις, το τσούρμα σ' ένα κάτεργο χοντρό να ξετρουμίσεις* Φορτουν.
(Vinc.) Α' 104· *αποὐ να βρει τρομάρα τούτο το γέρο το λωλό, τον ξαναπανιασμένο,*
*που με τσι πελελάδες του μ' έχει ξετρουμισμένο* Φορτουν. (Vinc.) Β' 294· (με υποκ. τη
λ. *λογισμοί*): *η ζάλη αποὐ μ' επλάκωσε και οι λογισμοί μου οι τόσοι το πώς με ξετρου-*
*μίζουσιν ώστε να ξημερώσει* Φορτουν. (Vinc.) Α' 249· **β**) αναστατώνω ερωτικά, ξετρε-
λαίνω (Για τη σημασ. βλ. Ξανθ., ΕΕΒΣ, 4, 1927, 103): *μοσκοραίνω να γυρίζω στα στενά*
*να ξετρουμίζω, να περνώ, να με θωρούσι, όλοι να με προσκυνούσι* Φαλλίδ. 41. **Β'**
Αμτβ. **α**) Τρελαίνομαι, συμπεριφέρομαι χωρίς λογική, σύνεση, «χάνω τα λογικά μου»: *όλος*
*στον πόθο εδόθηκα τέτοιας λογής, να ζήσω, οπού, φοβούμαι, φέρνει με σ' ώρα να ξετρου-*
*μίσω. Δεν ημπορώ να κοιμηθώ* Φορτουν. (Vinc.) Α' 78· *Λογιάζω να ξετρούμισε* (ενν. *η*
*Φροσύνη*) *γή πούρι να κοιμάται γή όνειρο να 'δε άλλη βολά κι εδά να το δηγάται* Πανώρ.
Α' 281· **β**) ξεμωραίνομαι: *Δυο πέρπυρα ποτέ σωστά ... δε μου 'δωκε ποτέ του εμέ, να*
*πιω ένα ποτήρι κρασί κι εδά ξετρούμισεν ωσάν παιδί στην κούνια* Φορτουν. (Vinc.) Γ'
351· **γ**) αναστατώνομαι (από χαρά): *Δεν ξεύρω αν είμαι ζωντανός, μηδέ τα λογικά μου*
*δεν έχω κι εξετρούμισα όλος απ' τη χαρά μου* Φορτουν. (Vinc.) Ε' 82. **II** (Μέσ.)

ετρελαίνομαι από έρωτα: *είν' ξετρουμισμένος με μια κοπέλα εδεπά κι όλος ξελωλαμένος* :ατζ. Β' 225.

Η μτχ. παθητ. παρκ. ως επίθ. = **α**) που έχει χάσει τα λογικά του, τρελός: *Δε σον το ροίκησα καλά, γιατί ήμου μανισμένος και απ' το θυμό μου τον πολύ ωσάν ξετρουμισμέ-* ος Φορτουν. (Vinc.) Γ' 724· **β**) ξεμωραμένος, ανόητος: *Ανάθεμα τη μοίρα σου, γέρο ξε- ωλαμένε, που να σαλέψεις δε μπορείς, λωλέ, ξετρουμισμένε!* Φορτουν. (Vinc.) Α' 319· ) ταραγμένος, αναστατωμένος: *μ' έγνοιαν ήτο η Αρετή και λογισμούς γεμάτη* (παραλ. στ.)· *ξετρουμισμένη ευρίσκετο πολλά την ώρα εκείνη* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Γ' 544.

**ξετρυπώ.**

Από τον αόρ. του *εκτρυπάω*. Λ. *ξετρυπώνω* στο Θωμάζος Παριτζίνος [Πρόλ. Somav.] , στο Somav. και σήμ. Η λ. και σήμ. στην Κρήτη (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Γ').

**1**) (Μτβ.) τρυπώ: *και μετά ταύτα ο αρρενικός* (ενν. *πελεκάνος*) ... *... την πλευράν* ου *ξετρυπά με την δικήν του μύτην και τρέχει και το αίμα του* Φυσιολ. (Legr.) 799. ) (Αμτβ.) εξέρχομαι από μια οπή, προβάλλω έξω, ξετρυπώνω: *Δύο δράκοι είναι στα μάτια* ου (ενν. *του Ιούδα*), *στ' αφτιά του ξετρυπούσι* Τζάνε, Κατάν. 315.

**ξετσιγαρίζω.** —Βλ. και ά. *τσιγαρίζω*.

Από το επιτ. *ξε-* και το *τσιγαρίζω*.

Τσιγαρίζω πολύ· (εδώ μεταφ.) βασανίζω, ταλαιπωρώ πολύ: *όταν αυτήν την δέσποιναν ; τούτο το παλάτιν απήρασιν, εφέρασιν τα μαγικά της γραίας! Αυτήν εξετσιγάρισεν· ιείς αγανακτούμεν* Καλλίμ. 1645.

**ξετσιπώνω·** *ξ η τ σ ι π π ώ ν ω.*

Από το στερ. *ξε-*, το ουσ. *τσίπα* και την κατάλ. *-ώνω*. Ο τ. και σήμ. στην Κύπρο (Σακ., πρ. Β' 694, λ. *ξητσιπόννω*). Το μέσ. στο Somav. (λ. *ξετζιπόνομαι*) και σήμ. κοιν. Η λ. ι σήμ. στην Κρήτη (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Γ', λ. *ξετσυπώνω*).

**α**) Ντροπιάζω κάπ., ξεμπροστιάζω: *'Οσο γυρεύω και κοπιώ με τέχνη μου και κόπο, γάδι αν έχω τίποτας, να χώνω των αθρώπω, τόσο η μοίρα ... ... ξετσιπώνει με και ιει μου στη μούρη* Στάθ. (Martini) Β' 34· **β**) βγάζω το προσωπείο κάπ. μιλώντας του ραλέα: *Ο κοντοστάβλης, όπου τους αγρώνιζεν, δεν ετόλμα να τους ξητσιππώσει παρά ιαρίστην τους, ότι ο λόγος λαλεί: Κρατεί με ο δυνατός και δέρνει με ο αδύνατος* Μαχ. 6[18].

**ξετυλίσσω.**

Από τον αόρ. του *εκτυλίσσω*. Λ. *ξετυλίγειν* στο Du Cange (λ. *ξετηλύγειν*), *ξετυλίγω* Somav. και σήμ. Η λ. στο μέσ. και σήμ. στην Κρήτη με διαφορετική σημασ. (Παγκ., ωμ., Κρ. Ϛ' 170).

Ξετυλίγω, ξεδιπλώνω: *'Σ ψιλό πανίν η ζγουραφιά ήτονε καμωμένη* (παραλ. 1 στ.) ος *το 'πιασε στη χέρα της, ζιμιό το ξετυλίσσει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 1505.

**ξετυφλαίνομαι·** —Βλ. και ά. *ξετυφλώνομαι*.

Από το στερ. *ξε-* και το *τυφλαίνομαι*.

Επανακτώ την όρασή μου, ξαναβλέπω: *Πολλοί εξετυφλάθησα* Διήγ. ωραιότ. 747.

**ξετυφλώνομαι,** Διήγ. ωραιότ. 749. —Βλ. και ά. *ξετυφλαίνομαι*.

Από το στερ. *ξε-* και το *τυφλώνομαι*.



Επανακτώ την όρασή μου, ξαναβλέπω: *κι αξάφνου όντε ... πάρουσι φως τα μάτια του, ξετυφλωθεί ο καημένος* (ενν. *ο τυφλός*), *πασίχαρος, καλόκαρδος κι ελεύτερος γυρίζει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 1542.

**ξευκαιρώνω.**

Από το επιτ. *ξε-* και το *ευκαιρώνω*.

(Μτβ.) αδειάζω κ. εντελώς· (εδώ μεταφ. προκ. για απαλλαγή από αμαρτίες): *Ω καλή πόρνη, πώς εύρες καλήν και σύντομον στράταν να ξευκαιρώσεις το πέλαγός σου της αμαρ- τίας με τα δάκρυα της μετανοίας, με την κένωσιν του μύρου!* Πηγά, Χρυσοπ. 203(35).

**ξευράμενος,** μτχ. ενεστ., βλ. *ξέρω*.

**ξευριά** *η*.

Από το *ξεύρω* και την κατάλ. *-ιά*.

Γνώση: Κυπρ. χφ. 154.

**ξεύρω,** βλ. *ξέρω*.

**ξεφανερώνω,** Σαχλ. Ν 332, Ιμπ. (Legr.) 404, Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Β' 234, Πιστ. βοσκ. ΙΙΙ 5, 18, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Γ' 722, 725, Φορτουν. (Vinc.) Β' 212.

Από το επιτ. *ξε-* και το *φανερώνω*. Τ. *ξηφανερώννω* σήμ. στην Κύπρο (Σακ., Κυπρ. Β' 694, λ. *ξηφανερόννω*). Η λ. στο Βλάχ. και σήμ. στην Κρήτη (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Δ' 479).

**Ι** Ενεργ. **1α**) Κάνω κ. γνωστό σε κάπ., φανερώνω: *'Ωφου την κακορίζικη και πώς με θανατώνεις με τσι δουλειές απ' άρχισες να μου ξεφανερώνεις! Μα κάμε με καλύτερα το πράμα να γροικήσω, για να γυρέψω στά μπορώ σκιας να σασε βουηθήσω* Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Β' 72· *Μη θέλεις με το κλάημα σου* (ενν. *εσύ, Σάρρα*) *να του ξεφανερώσεις τέτοιο μυστήριο φοβερό και να το θανατώσεις* (ενν. *το παιδί*)· *μα σιγανά το ξύπνησε, το κλάημα σκόλασέ το, με τα κανάκια ντύσε το κι αποχαιρέτησέ το* Θυσ.[2] 427· *Ο Ιμπέριος εντρέπετον διά την δυστυχίαν, το πώς να ξεφανερωθεί ότι έναι ο υιός της* Ιμπ. 739· **β**) προδίδω: *Ταύτα ο Μέγας Μάστορας καταλεπτά 'μαθέν τα, διατ' ήλθεν γείς αρνούμενος κι εξεφανέρωσέν τα και τον Θεόν εδόξαζε που τίποτι κρυφίον οι Τούρκοι δεν ελόγια- σαν να μην το μάθ' εισμίον* Αχέλ. 2361. **2α**) (Προκ. για ανώτερη ή φυσική δύναμη) απο- καλύπτω· «βγάζω στο φως»· φωτίζω: *Θεός δεν δύνεται τον δόλον να βαστάζει, μόνον ξεφανερώνει τον και τονε ξεσκεπάζει* Ιστ. Βλαχ. 1070· *εκίνα κι ο κυρ ήλιος του δρόμου να φουσκώνει, της νύχτας τες κουρφοκλεψιές να τες ξεφανερώνει* Ριμ. κόρ. 607· *Θωρώ πως ξημερώνει κι ό,τι εις σκοτάδι γίνουνται το φως ξεφανερώνει* Ζήν. Α' 206· **β**) ξεσκε- πάζω, αποκαλύπτω κάπ.: *Η Αρετούσα όσο μπορεί ήπασκε να το χώνει, μα ο 'Ερωτας ο 'πίβουλος τηνε ξεφανερώνει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 2144. **3**) Εκθέτω κάπ.: *εσύ με ξε- φανέρωσες κι εκόλλησέ με σούρα· και μόνον εντροπιάσθηκα, για σεν καλόν ουκ είχα* Σαχλ. Α' (Wagn.) PM 303. **4α**) Εκμυστηρεύομαι, εξομολογούμαι: *Τα λόγια σου τα σπλαχνικά, το θάρρος τση φιλιά μας* (παραλ. 1 στ.) *με κάνουσιν αντήρητα να σου ξεφανε- ρώσω πράμα μεγάλο σήμερο, το νου μου ν' αλαφρώσω* Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Α' 117· *Και μη μπορώντας την κρουφήν αγάπη πλιο να χώνει* (ενν. *ο Ρωτόκριτος*) *μια ταχινή του φίλου του τηνε ξεφανερώνει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 146· **β**) ομολογώ: *να μου ξεφανερώσου* (ενν. *η Ερωφίλη και ο Πανάρετος*) *το σφάλμα τως εβάλθησα γονατιστοί ομπροστάς μου και να'χω λύπηση σ' αυτούς στο 'στερο λέγοντάς μου* Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Δ' 208. **5**) Εκφράζω με λόγια μια σκέψη: *Εκείνο που δεν ημπορεί ... ... η*

ύσσα μου 'ς τόση χαρά να σου ξεφανερώσει, εις την καρδιά μου ξάνοιξε κι εκεί θα 'δεις ιμμένα ό,τι έχω με το λογισμό τση χάρης σου 'πωμένα Θυσ.$^{2}$ 988· κι αν ήθελε μπορεί τωχή να το ξεφανερώσει (ενν. η Αρετούσα) κι εκείνο πού 'τονε χωστό με λόγια να ξεσει Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 2309. **II** (Μέσ.) φανερώνομαι, αποκαλύπτομαι: *να βρίμε ... όμορφα λόγια σοθετά και χίλιες τέχνες άλλες* (παραλ. 1 στ.) *να μην ξεφανερώνται στον κόσμο οι μαριολιές μας* Φορτουν. (Vinc.) Γ' 256.

**ξεφαντρίζω**

Από το επιτ. *ξε-* και το *φαντρίζω* (για το οποίο βλ. Φιλ., Γλωσσογν. Α' 94, Ξανθ., NJ 5, 1926, 367 = Ξανθ., Μελετ. 238).

Φανερώνομαι· (εδώ προκ. για νερό) ξεπηδώ, αναβλύζω: *τρέχεις όπου ξεφαντρίσει νεν και μου το 'πονομάζεις αγίασμα;* Πηγά, Χρυσοπ. 337 (14).

**ξεφάντωμα** το, Πηγά, Χρυσοπ. 133 (26), Σουμμ., Παστ. φίδ. Χορ. δ' [51].

Από το *ξεφαντώνω* και την κατάλ. *-μα*. Η λ. στο Βλάχ., στην Ιστορ. Αθέσθη 210 και ι.

**1α**) Διασκέδαση, γλέντι: *μιαν ημέρα κάλεσμα ήκαμε στο παλάτι, ξεφάντωμα από ταχύ ως το βραδίν εκράτει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 472· *μηδέ καν ωσάν εκείνους* (ενν. ς *Ιουδαίους*) *δεν προσκαρτερούμεν, αμή όλα τα άλλα πράματα, λόγια, παιγνίδια, μασκαιατα, τράπεζες, ξεφαντώματα, αν δεν τελειώσουν ποτέ, δεν μας βαραίνει* Πηγά, Χρυσοπ. (17)· **β**) απόλαυση: *μη ... δεν μας πλανέσουσι σαρκικά κάλλη και σωματικά ξεντώματα και δεν μας πλανέσουσι τα λαμπρά φορέματα του κόσμου* Πηγά, Χρυσοπ. 65 ). **2**) (Συνεκδ.) αυτό που προκαλεί διασκέδαση· αφορμή για αστεϊσμό, πείραγμα: *όλον ετούτο, αυτός δεν κάνει πράγμα ανυπομόνητον, αμή όλα του είναι μετωριστικά και αντώματα* Μπερτολδίνος 140. **3**) Ευχαρίστηση, απόλαυση: *διάβασε τούτο το βιβλίον, τί από τούτο θέλεις εβγάλει γλυκά ξεφαντώματα και ακερτερήματα, επειδή και το έργον ι πολλά αρεστόν και χαρούμενον* Μπερτόλδος 4· *τα τέτοια ξεφαντώματα και τέτοιες γλυτίες, διαπάς όνταν εσμίξουσι εις ένα-δυο καρδίες* Φαλιέρ., Ιστ.$^{2}$ 371.

**ξεφαντώνω,** Βέλθ. 1084, Γεωργηλ., Θαν. 164, Ιμπ. (Legr.) 496, Πένθ. θαν.$^{2}$ 138, ρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 223$^{r}$, Δεφ., Σωσ. 59, Χρον. σουλτ. 44$^{28}$, Πανώρ. Β' 475, Πιστ. κ. II 1, 143, 364, Διγ. 'Ανδρ. 318$^{21}$, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 726, 1392 κριτ. υπ., Β' , 981, Θυσ.$^{2}$ 492, 508, Ευγέν. 951, 1381, Στάθ. (Martini) Β' 52, Ροδολ. (Αποσκ.) Δ' Σουμμ., Παστ. φίδ. Α' [1042], Ε' [1379], Διγ. Ο 160, Διακρούσ. 101$^{3}$, Τζάνε, Κρ. . 424$^{4}$, 548$^{25}$, Μπερτόλδος 22, Μπερτολδίνος 119· *ε ξ ε φ α ν τ ώ ν ω,* Διγ. 'Ανδρ. $^{6}$.

Από το επίθ. *ξέφαντος* (Βλ. Δαγκίτσης, Λεξ.· βλ. ωστόσο και Ανδρ., Λεξ.). Τ. *ξηφανω* στο Meursius (λ. *ξηφαντόννειν*). Τ. *ξηφαντώννω* σήμ. στην Κύπρο (Σακ., Κυπρ. Β' , λ. *ξηφαντόννω*). Η λ. στο Βλάχ. και σήμ.

**Α'** Αμτβ. **1α**) Περνώ ευχάριστα τον καιρό μου, χαίρομαι· διασκεδάζω: *Νένα, όντεν θρέφουμου και κοπελιά ελογούμου, παιγνίδια και κουτσουνικά πάντά 'βανα στο νου και μετ' αυτά εξεφάντωνα κι επέρναν ο καιρός μου* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 977· *τσ' άλλες της συντρόφισσες είναι συνηθισμένη 'ς τούτη τη βρύση που 'χ' εδώ συχνά κατεβαίνει, να ξεφαντώνου αλλήλως τους και ύστερα να πλύνου τα πρόσωπά τους νερό να σκύφτουσι να πίνου* Ιντ. κρ. θεάτρ. Β' 89: *επήρε φίλους κι εδικούς να πα να ξεφασει. Σύρνει γεράκια και σκυλιά με συντροφιά μεγάλη* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 816·





*κι ώρες σε χόρτα πράσινα κι ώρες εις το μητάτο κι ώρες εις τ' άσπρο χιόνι σα δυο τρυγόνια 'μπιστικά θέλετε* (ενν. *εσύ κι ο Γύπαρης*) *ξεφαντώνει* Πανώρ. Γ' 230. **β**) (εδώ ερωτικά): **γ**) (μεταφ.): *γιατ', άπονε* (ενν. *'Ερωτα*), *όντα θες να ξεφαντώσεις, τσ' ανθρώπους συντηράς μόνο να σφάξεις* Πιστ. βοσκ. III 2, 49. **2**) Γλεντώ, γλεντοκοπώ: *Και θέλομεν χαρεί και ξεφαντώσει με τα τραγούδια, με ψωμί και βρώση* Βοσκοπ. 125· *και με σινιόρες όμορφες θέλομεν ξεφαντώσει με τα ρεάλια οπού έχομεν, πάντα καλή καρδίαν* Ευγέν. 457. **Β'** Μτβ. **1**) Κάνω να εμφανιστεί κάπ. ή κ.: *Τώρα που με τα μάγια μου σ' έκαμα* (ενν. *Γιαζόνε*) ... (παραλ. 1 στ.) *να σπείρεις την σπορά αυτή, πολύ να ξεφαντώσεις τους πολεμάρχους σήμερον με δύναμή σου τόση να 'ρθουσι όλοι απάνω σου, μετά σε να μαλώσου* (παραλ. 1 στ.) ... *ανάμεσά τους τούτην την πέτρα το ζιμιό ρίξε· και τ' άρματά τους θες 'δεις αντίδικά τωνε πάραυτας να γυρίσου, να σκοτωθούν αλλήλως τως* Ιντ. κρ. θεάτρ. Γ' 5. **2**) Ξοδεύω, καταναλώνω κ. σε εορταστική εκδήλωση: *αφήνω τα άλλα μουζούρια* (ενν. *στάρι*) *έξι εις τη Μαντόνα ντε Ροζάριο, εις τον 'Αγιο Πέτρο, να το ξεφαντώνουσι οι αφέντες οι πατέρες κάθα εορτή τση χάρη τση και να λέσινε μία λειτρουγία ογιά την ψυχή μου* Διαθ. 17. αι. 10$^{30}$. **3**) Χαίρομαι, απολαμβάνω: *ωσάν να είμεσθαν εις παραδείσους επιγείους, και, βασιλείς εμείς, ξεφαντώνομεν τον κόσμον* Πηγά, Χρυσοπ. 306 (4). **4**) (Με αντικ. το ουσ. *κορμί*) παρέχω στον εαυτό μου σωματικές απολαύσεις: *Τι σου 'ξάζει, άνθρωπε, ή άνδρα ή γυναίκα, να ξεφαντώσεις σήμερον το κορμί σου, να χαρείς, αν χαρείς, τον κόσμον και αύριον να γενείς μία χεριά χώμα βρομισμένον;* Πηγά, Χρυσοπ. 65 (29).

**ξεφάντωσις -ση** η, Βέλθ. 1035, Φαλιέρ., Ιστ.$^{2}$ 457, Χούμνου, Κοσμογ. 2042, Πικατ. 128, Περί γέρ. 131, Αιτωλ., Μύθ. 1$^{8}$, Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 438, Πανώρ. Πρόλ. 20, Γ' 167, Δ' 283, 406, Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Πρόλ. 85, Ερωφ. Ιντ. α' 161, Πιστ. βοσκ. II 5, 343, IV 7, 74, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 140, 505, 787, Δ' 628, Θυσ.$^{2}$ 533, 868, Ευγέν. 951, Ροδολ. (Αποσκ.) Α' 484, Β' 344, Σουμμ., Παστ. φίδ. Β' [132], Γ' [1102], Δ' [1302], Διακρούσ. 112$^{6}$, Τζάνε, Κρ. πόλ. 343$^{24}$, 430$^{24}$, Μπερτολδίνος 92, 165, κ.α.· *ε ξ ε φ ά ν τ ω σ η* (ή *- ι ς*), Φαλιέρ., Ιστ.$^{2}$ 752, Μπερτολδίνος 147, 157, 158· *ξ η φ ά ν τ ω σ η,* Κυπρ. χφ. 154, Ιστ. Μακαρ. Μάρκο 305, 712.

Από το *ξεφαντώνω* και την κατάλ. *-σις*. Πληθ. *ξεφάντωσες* στο Βλάχ. Η λ. στο Somav. και σήμ.

**1α**) Γλέντι, γιορτή: *Γέμου οι αυλές τους άρχοντες, γεμιζει το παλάτι, αρχίζουν την ξεφάντωση κι οληνερνίς εκράτει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Ε' 1492· *Αρχίνισε η ξεφάντωση κι ήρθαν οι καλεσμένοι κι η Αρετούσα με χαρά στέκεται κι ανιμένει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 489· *Σε περιβόλιν ήλαχα με κι άλλες μιαν ημέρα, χορούς πολλούς εκάμαμε κρατώντας απ' τη χέρα κι εις κείνη την ξεφάντωση κι εις κείνα τα παιγνίδια εχάσαμεν αλλήλως μας τέσσερα δακτυλίδια* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Ε' 653· *Ξύπνησε, κανακάρικο κι ακριβοαναθρεμμένο, να πας εις την ξεφάντωση, που σ' έχουν καλεσμένο* Θυσ.$^{2}$ 434· *Εποίκαν και ξεφάντωσην, επαίξαν, εχορέψαν· μετά δέ την ευλόγησην απεμερίμνησάν τους* Βέλθ. 1035· **β**) (εδώ προκ. για πανηγυρισμούς μετά επιτυχία σε πολεμική επιχείρηση): *Κι ο πρίντσιπος σαν έπιασεν εκείνο το φορτίνι, εις τους Φραντσέζους με βοή χαρά πολλή εγίνη* (παραλ. 4 στ.). *Ξανάστροφα θε να σου βγει τώρα, Φραντσέζ', η μάχη και βλέπε κι η ξεφάντωσις μη τύχει αίμα να 'χει* Τζάνε, Κρ. πόλ. 522$^{18}$· *Και λουμπαρδιές ερίξανε* (ενν. *οι Τούρκοι*) *ογιά χαρά δική ντως, πως οι Ρωμαίοι εκάμανε την νίκην μοναχοί ντως. Ξεφάντωσες, πολλές χαρές όλοι τως τότες κάνουν και τα μουράγια σ' ορδινιά ογιά να φτειάσουν βάνουν* Τζάνε, Κρ. πόλ. 367$^{23}$· **γ**) έκφρ. *φορεσιά ξεφάντωσης* = επίσημη, γιορτινή ενδυμασία (Για τη σημασ. πβ. και Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Ε' 1135-6): *Γλήγορα, κορασίδες μου, τ' άρματα βγάλετέ του και φορεσιά ξεφάντωσης κι αγάπης βάλετέ του* Ερωφ. Ιντ.

ι' 164. **2α**) Αίσθημα χαράς, ευχαρίστησης: *μα 'γώ ξεφάντωση κιαμιά δε βρίσκω παρά μόνο στα δάση 'λάφια και λαγούς κι αγρίμια να ζυγώνω* Πανώρ. Γ' 163· *πως την έχε ρέρει για να δώσει ξεφάντωση ολωνών τα δυο της μάτια λογιάζω, Εργάστο, μόνο* Πιστ. βοσκ. ΙΙ 1, 96· *δεν είν' η αγάπη κάτεχε παρά καλό περίσσο· παρά ξεφάντωση πολλή, παρά χαρά μεγάλη σε δυο καρδιές απ' αγαπού περίσσα μια την άλλη* Πανώρ. Β' 355· **β**) (γενικά) χαρά, αγαλλίαση (από γεγονός ευχάριστο): *'Ηρθεν η ώρα κι ο καιρός κι η μέρα ξημερώνει να φανερώσει ο Ρώκριτος το πρόσωπο που χώνει. Εφάνη ολόχαρη η αυγή και τη δροσούλα ρίχνει, σημάδια τση ξεφάντωσης κείνη την ώρα δείχνει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Ε' 770. **3α**) Διασκέδαση· απόλαυση: *κι ώστε απού να 'χ' η σπούρδα μου σαγίτες κι εις το δάσο να 'ναι θεριά, ξεφάντωση δε λείπομαι, σου τάσσω* Πανώρ. Γ' 166· *Γιατ' εσπουδάζαν όλοι τως να 'χουσι πάσα μέρα χιλιώ λογιώ ξεφάντωσες στη νιότη κι εις τα γέρα* Πανώρ. Πρόλ. 24· *Δοσμένον έναι καθανός αθρώπου απόχει γνώση, οπήτις φτάξει σε καιρό παιδιά και φανερώσει, να αρνάται κάθα του χαρά, κάθα ξεφάντωση άλλη* Φορτουν. (Vinc.) Α' 3 κριτ. υπ.· *τα μάτια μ' άνοιξες κι από φτωχή και χήρα διάφορα και ξεφάντωσες χίλιες του κόσμου επήρα* Κατζ. Β' 362· **β**) (στον πληθ. συνεκδ.) τρόποι διασκέδασης: *όλοι στέκουν με χαράν και παίζουν και γελούσι και μ' άμετρες ξεφάντωσες μαζί φιλονικούσι* Σουμμ., Παστ. φίδ. Β' [138]· **γ**) Ερωτική απόλαυση, ηδονή: *παρ' κι εσύ ξεφάντωσην 'ς τέτοιον γλυκύν αέρα, τα τέτοια ξεφαντώματα και τέτοιες γλυκασίες, διαπάς όνταν εσμίξουσι εις ένα δυο καρδίες* Φαλιέρ., Ιστ.$^{2}$ 370· *μα τσι κουρφές ξεφάντωσες τω γλυκοφιλημάτω απ' έδωκες* (ενν. *θεά της ομορφιάς*) *με το θεόν αλλότες των αρμάτω* (παραλ. 2 στ.), *παρακαλώ σε, δώσ' τωνε βοήθεια να μπορέσου τσ' αγαφτικές τωνε κι οι δυο σήμερο να κερδαίσου* Πανώρ. Δ' 313· *κείνη απού τον πόλεμο τον έβγαλε κι ομάδι στου πόθου τσι ξεφάντωσες στέκου πουρνό και βράδι* Ερωφ. Ιντ. α' 48· (εδώ προκ., για όνειρο): *Και μετ' αυτείνον τον σκοπόν το φίλημα, κυρά μου! 'Υπα ν' ανοίξεις κι έρχομαι με την επεθυμνιά μου. Και μέσα 'ς τούτην την χαράν τήν δε μπορώ 'ξεικάσω, γιατ' είχα των πολλών χρονών την πείνα να χορτάσω, ήλθεν είς ψύλλος άπονος κι καρδιοδάκασέ με και από την εξεφάντωσην τήν είχα εξύπνησέ με* Φαλιέρ., Ιστ.$^{2}$ 752· **δ**) (προκ. για την απόλαυση από θεατρική παράσταση· πβ. και Ευαγγελ., Ιστ. Θεάτρ. Κεφαλλην. 28-29, 34-35): *βλέπω σας κι όλοι σας καρτερείτε περίσσα πεθυμητικοί εμέ ν' αφουκραστείτε. Και το πρεπό 'ναι να σας πω και να σας φανερώσω ποιαν όμορφη ξεφάντωση θέλω να σασε δώσω* Πανώρ. Πρόλ. 8· *πάγω εγώ για να 'βγουσιν οι άλλοι, γιατί, τάζω, ξεφάντωση σας δίνομε μεγάλη* Πρόλ. εις έπαινον Κεφαλλην. 96. **4**) (Συνεκδ.) αυτό που δίνει ευχαρίστηση, χαρά, απόλαυση, ό,τι γίνεται αιτία διασκέδασης: *Ω συ δοξάρι μου ακριβόν, χάρις και δύναμίς μου και καθημερινή χαρά, γλυκιά ξεφάντωσίς μου* Σουμμ., Παστ. φίδ. Δ' [1140]· *τούτό 'ναι το περβόλι μου, τούτή 'ν' η βασιλειά μου* (παραλ. 2 στ.), *καντοτινή Παράδεισος πάσα λογής αθρώπου* (παραλ. 2 στ.), *των κορασιώ ξεφάντωση και τω Νεράιδω σκόλη* Ερωφ. Ιντ. α' 78· *η γυναίκα είναι ... αγαλλίασις της ημέρας και ξεφάντωσις της νυκτός* Μπερτόλδος 15· *κείνα της τα μάτια ετότες ήσα ξεφάντωση του πόθου πλια παρ' άλλη απ' όσες εφανήκασι μεγάλη* Πιστ. βοσκ. ΙΙ 1, 99. **5**) Αστείο περιστατικό· διασκεδαστική διήγηση: *Ποίημα γεμάτον από ηθικά και από ξεφάντωσες* Μπερτολδίνος 89. **Φρ. 1**) *Περνώ εξεφάντωσιν* = μου συμβαίνει κάτι διασκεδαστικό: *Ω μάννα μου, εγώ τούρου απέρασα μίαν όμορφην εξεφάντωσιν και οπόταν εσύ μάθεις το διατί, θέλεις γελάσει και ατή σου ακόμη* Μπερτολδίνος 157. **2**) *Πιάνω ξεφάντωση* = δοκιμάζω κάπ. χαρά, κάπ. απόλαυση: *δεν ήπιασες ξεφάντωση ποτέ σου του πόθου, μηδέ τη χαρά έχεις δικιμασμένη απ' αγαπώντας η καρδιά μιας κορασίδας παίρνει* Πανώρ. Γ' 168.



**ξεφαντωτής** ο.

Από το *ξεφαντώνω*. Η λ. στο Βλάχ. (λ. *ξεφαντωτής* και λ. *ξεφαντωτάδες*) και στον Κατσαΐτ., Ιφ. Ε' 915.

Γλεντζές, άτομο που διασκεδάζει πολύ: *ήτον εικοσιενούς χρονού όμορφος κοπελιάρης, πολλά μεγάλης δύναμης, πολλά μεγάλης χάρης· τραγουδιστής, ξεφαντωτής και νυκτογυρισμένος* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 219.

**ξεφεγγαρώνω.**

Από το επιτ. *ξε-*, το ουσ. *φεγγάρι* και την κατάλ. *-ώνω*. Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Ξεινού Κ., Γλωσσάρ. 'Ιμβρου 125, λ *ξιφιγγαρών'*) και στη λογοτεχνία.

(Τριτοπρόσ.) βγαίνει το φεγγάρι, σηκώνεται στον ουρανό: *εις ορδινίαν βάλθηκεν* (ενν. *ο Τούρκος*), *ωσάν ξεφεγγαρώσει με φοβεράν του δύναμιν τον πόλεμον να δώσει* (πβ. στ. 1010-11: *πάσπαλη εσηκώθηκεν εις την φοράν εκείνη τόση που δεν εφαίνουνταν ουδ' άστρη ου σελήνη*) Αχέλ. 978.

**ξεφέγγω.**

Από το επιτ. *ξε-* και το *φέγγω*. Η λ. στο Somav. Βλ. και νεοελλ. *ξεφέγγει - εξέφεξε* (Θαβώρ., Προσδιορ. ημερον. 55).

**1**) (Μτβ.) δίνω φως, φέγγω, φωτίζω· (εδώ προκ. για τον ήλιο και την ημέρα) ξημερώνει: *ουδέ καν εξέφεξεν ο ήλιος την ημέραν και πάλε απομοιράζεις τα* (ενν. *τα πουλία*) *αυτά τά την αφήκες* Πουλολ. (Τσαβαρή)$^{2}$ 394. **2**) Αμτβ. **α**) παίρνω φως: *οι μέρες με σιγανεμιά και λάμψη ξημερώνου. Η σκοτεινάδα εξέφεξεν, η συννεφιά σκολάζει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Ε' 99· **β**) (μεταφ.) φωτίζομαι, «ανοίγω»: *τα μάτια τση* (ενν. *της Αρετούσας*) *εξεφέξασι, τη συννεφιάν εδιώξα και την τυφλάγρα αφήκασι, το σκότος εξυγώξα* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 1549.

**ξεφεντωτής** ο.

Πιθ. από το **ξεφεντώνω*. Πβ. *ξεφεντεύω*, που απ. στο Somav.

Αυτός που διεξάγει νικηφόρες στρατιωτικές επιχειρήσεις, κατακτητής, θριαμβευτής: *οπού την εκέρδισε ο Πόντιος, οποίος ήτονε ... από τους πλέον ξεφεντωτάδες ανθρώπους, η γη της Ιουδαίας και η Ιερουσαλήμ εκυριεύθη υπό των Ρωμάνων* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. $216^{r}$.

**ξεφεύγω,** Λίβ. Ρ 566, Πιστ. βοσκ. ΙΙ 4, 16, Διήγ. πανωφ. 61, Σουμμ., Παστ. φίδ. Α' [275, 403]· *ε ξ ε φ ε ύ γ ω*, Δεφ., Λόγ. 83· *ε ξ ω φ ε ύ γ ω*, Ντελλαπ., Ερωτήμ. 1535· *'ξ ω φ ε ύ γ ω*, Γεωργηλ., Θαν. 403, Πανώρ. Β' 371, Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Δ' 522, Κατζ. Ε' 128, Πιστ. βοσκ. Ι 2, 99, 107, 190· 3, 71, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 1071, Στάθ. (Martini) Β' 153, Ιντ. β' 9, Ιντ. κρ. θεάτρ. Β' 17, Ροδολ. (Αποσκ.) Β' 463, Φορτουν. (Vinc.) Α' 353, Ιντ. δ' 130, Διαθ. 17. αι. $5^{4}$. — Πβ. και ά. *εκφεύγω*.

Από τον αόρ. του αρχ. *εκφεύγω* (Ανδρ., Λεξ.). Οι τ. *εξωφεύγω* και *'ξωφεύγω* από παρετυμολογική επίδρ. του επιρρ. *έξω* (Βλ. Χατζιδ., Γλωσσ. έρ. Β' 162). Η λ. στο Du Cange και σήμ.

**Α'** Μτβ. **1α**) Αποφεύγω κάπ. ή κ.: *Τώρα που ηύρες το λοιπόν κόρη που σε γυρεύγει, αγάπησ' τη και ξέφευγε την άλλη οπού σε φεύγει* Ιντ. κρ. θεάτρ. Β' 66· *όσο μπορείς με 'ξώφευγε, — γιατί δε θα το χώνω — μηδέ λογιάσεις από με να 'χεις παρ' έχθρα μόνο* Πανώρ. Β' 371· *πώς να ξεφεύγει τους κακούς και πονηρούς μαθαίνει* (ενν. *ο Μιχαήλ*), διατί

όποιος στέκει με χωλόν όμοια κι αυτός παθαίνει Λίμπον. 115· *Αλίμονον τον άνθρωπον οπού*
*εις τον κόσμον είναι!* *τες ηδονές τες κοσμικές πώς να τες εξωφύγει;* Ντελλαπ., Ερωτήμ.
1504· *Εσύ 'σαι νύμφη σήμερον και να το πεις ξεφεύγεις;* *...Νύμφ' είσ' εσύ, ναίσκε, και*
*μην το χώνεις* Σουμμ., Παστ. φίδ. Β' [864]· **β**) ξεφεύγω, γλυτώνω κ.: *ας ήθελε βρεθεί*
*τινάς να με 'χεν αβιζάρει* *να 'χα 'ξωφεύγει την ιστιά, τση κόλασης τα βάρη* Π.Ν. Διαθ.
(Λαμπάκης) φ. $253^{v}$ 8· *Τση σάρκας είν' ο θάνατος, πάντα τονε βαστούμε* *και να τονε*
*'ξωφεύγομε ποσώς δεν ημπορούμε* Θυσ.$^{2}$ 82· **γ**) (με γεν.) διαφεύγω από κ.: *Το πράγμα,*
*που ξεφεύγει* *της γροίκησής σου εσένα,* *γροικώ το εγώ* Πιστ. βοσκ. V 6, 66. **2**)
Ξεχνώ κ.: *Τό μάθει από μικρός κανείς ποτέ δεν το ξεφεύγει* Πανώρ. Α' 258 χφ Α κριτ. υπ.
**3**) (Προκ. για συναίσθημα) ξεπερνώ: ΜΙΡΤΙΝΟΣ: *Τό'χει κανείς εις την καρδιάν εύκαιρα το*
*ξεφεύγει.* ΕΡΩΠΡΙΚΟΥΣΑ: *Διώχνει αγάπην παλαιάν νέα επιθυμία* Σουμ., Παστ.
φίδ. Γ' [486]. **Β'** Αμτβ. **1α**) Φεύγω μακριά, απομακρύνομαι από κάπου· αποφεύγω να πλη-
σιάσω κάπου: *α μ' είχεν εύρει* (ενν. *ο αφάντης*) *μέσα* *στο σπίτι, έκοβε κι εμέ τη μύτη μου,*
*λογιάζω,* *γιατί του είπαν στις κλεψιές πως τονε συντροφιάζω* (ενν. *το Νικολό*) (παραλ. 8
στ.). *Γιαύτος 'ξωφεύγω όσο μπορώ, κι όλο το κρίμα ας έχου* *εκείνοι που τσι φυλακές να κά-*
*μουσι κατέχου* Κατζ. Ε' 125· (με την πρόθ. *από* + επίρρ. ή την *εκ* + αιτιατ.): *λέγω σου να*
*βλέπεσαι και τη φωτιά να σβήσεις* *κι εις το παλάτι του ρηγός πλιο σου να μην πατήσεις* (πα-
ραλ. 6 στ.) *κι αν είναι... ο ρήγας να το μάθει,* *κακομοιριές το σπίτι σας έχει πολλές να πάθει·*
*για τούτο 'ξώφευγε από κει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α'1993· *Εξέφευγε 'κ τα σκοτεινά,*
*αγάπα την ημέρα⟨ν⟩* Δεφ., Λόγ. 83· **β**) (εδώ συνεκδ. με την πρόθ. *εκ* + γεν. για να δη-
λωθεί απομάκρυνση από κάπ.): *Και πάλιν, Χρυσορρόη μου, και πάλιν,* *κρέμασμάν μου* (πα-
ραλ. 1 στ.), *εκ των χειρών εξέφυγες τούτων του Καλλιμάχου* Καλλίμ. 2386. **2**) (Προκ.
για τα μάτια) στρέφομαι αλλού: *Εγώ θαμμένος ζωντανός! και τα άστρα τούτο λέγου!*
*ανατριχιώ να το γροικώ, τ' αμμάτια μου 'ξωφεύγου!* Ζήν. Α' 140. **3**) (Προκ. για τροχό)
ξεφεύγω, γλιστρώ: *αι λουμπάρδες, οπού έσυρναν απάνω εις αυτό* (ενν. *το γεφύρι*), *τους εμπό-*
*διζαν, διότι τας έσυρναν* *αργά αργά διά να μη ξεφύγουσιν οι τροχοί απάνω εις τες τάβλες,*
*να πέσουσιν εις το ποτάμι* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 423. **4**) Καταφεύγω κάπου: *Βλέπεις*
*το πλήθος του λαού, ουκ έχει πού εξωφύγει* *ειμή εις τον άφθαρτον ναόν, στ' άξο σου κατα-*
*φύγι* Σκλέντζα, Ποιήμ. $5^{5}$. **Φρ.** *εξέφυγεν η νύκτα* = ξημέρωσε: *Παρέδραμεν, εξέφυγεν,*
*μίσσευσεν η νύκτα,* *πάλιν θωρώ την την αυγήν και ήρξατο να χαράσσει* Λίβ. (Lamb.) Ν
07.

**ξεφηκαρώνω,** βλ. *ξεθηκαρώνω.*

**'ξεφλισμένος,** μτχ. παθητ. παρκ., βλ. Προσθ. αυτού του τόμ., λ. *εξοφλώ.*

**ξεφλουδίζω.**

Από το στερ. *ξε-*, το ουσ. *φλούδα* και την κατάλ. *-ίζω*. Τ. *ξηφλουδίζω* σήμ. στην Κύπρο
(Σακ., Κυπρ. Β' 694). Η λ. στο Βλάχ. και σήμ.

(Εδώ με σύστ. αντικ.) αφαιρώ τη φλούδα, ξεφλουδίζω (Για το πράγμα πβ. Π.Δ. Γέν.
30, 37): *επήρεν αυτουνού ο Ιακώβ ραβδί του λίβνε χλωρό και λεπτοκαρυά και καστανιά*
*και εξεφλούδισεν εις αυτά ξεφλουδίσματα άσπρα, ξεφλούδισμα το άσπρο ος ιπί τα ραβδιά*
Πεντ. Γέν. XXX 37.

**ξεφλούδισμα** το.

Από το *ξεφλουδίζω* και την κατάλ. *-μα*. Η λ. στο Βλάχ. και σήμ.

Το να ξεφλουδίζει κάπ. κ. και συνεκδ.· (εδώ) τμήμα κλαδιού από το οποίο έχει αφαιρε-



*θεί η φλούδα* (Για το πράγμα πβ. Π.Δ. Γέν. 30, 37): *επήρεν αυτουνού ο Ιακώβ ραβδί του*
*λίβνε χλωρό και λεπτοκαρυά και καστανιά και εξεφλούδισεν εις αυτά ξεφλουδίσματα άσπρα,*
*ξεφλούδισμα το άσπρο ος ιπί τα ραβδιά* Πεντ. Γέν. XXX 37.

**'ξεφλώ,** βλ. *εξοφλώ* και Προσθ. αυτού του τόμ. στο ίδιο λ.

**ξεφοβούμαι -άμαι.**

Από το στερ. *ξε-* και το *φοβούμαι -άμαι.*

**1**) Αποβάλλω το φόβο: *πλέον δεν εφάνηκε* (ενν. *η φωτιά*) *και ήρθεν η εσπέρα* (παραλ.
2 στ.). *Κι άνθρωποι εξεφοβήθησαν, στον άμμον εδιαβήκαν,* *δεν ημπορώ να σας ειπώ τα*
*ψάρια οπού βρήκαν* Διήγ. ωραιότ. 139· *ολημνυκτίς ελόγιαζε* (ενν. *ο Ρωτόκριτος*), *καθόλου*
*δεν κοιμάται* *και μ' έτοια ξόμπλια φανερά αντρεύγει, ξεφοβάται.* *Λέγει: «Πώς είναι*
*μπορετό, πώς μοιάζει ετούτο, να 'χει* *η Αρετούσα μετά μέ τόση κακιά και μάχη,* *αν*
*είν' και ...* *τη μάννα μου εκανίσκεψε ξαρρωστικό για μένα; ...»* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)
Α' 2022. **2**) Παίρνω θάρρος, αποθρασύνομαι: *και εξεφοβήθηκε μονιτάρου και δέρνει άν-*
*δρες και γυναίκες* Κατά ζουράρη 69.

**ξεφορτώνω,** Φαλιέρ., Ρίμ. (Bakk. - v. Gem.) 143, Θησ. (Foll.) I 81, 82, Γαδ.
διήγ. 188, Αχέλ. 2018, Ροδολ. (Αποσκ.) Β' 425, Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 125, Τζάνε, Κρ.
πόλ. $277^{18}$, $440^{9}$, $443^{18}$, $448^{26}$, $474^{15}$, $504^{24}$, Μπερτολδίνος 149· *ε ξ ε φ ο ρ τ ώ ν ω,*
Χρον. Μορ. Η 4492· *ξ η φ ο ρ τ ώ ν (ν) ω,* Μαχ. $154^{5}$, Βουστρ. 535.

Από το *εξεφόρτωσα*, αόρ. του *εκφορτώ* (Ανδρ., Λεξ.). Ο τ. *ξηφορτώνω* και σήμ. στην
Κύπρο (Σακ., Κυπρ. Β' 695, λ. *ξηφορτόννω*). Τ. *ξηφορτώνω* στο Meursius (λ. *ξηφορτών-*
*νειν*). Η λ. στο Βλάχ. και σήμ.

**I** Ενεργ. **Α'** Μτβ. **1**) Αφαιρώ από κάπ. ή κ. το φορτίο που μεταφέρει: *'Οταν τες ξε-*
*φορτώνασιν, εχαίρουνταν αντάμα,* *γιατ' είχασιν τσι σάικες μέσα περίσσον πράγμα* Τζάνε,
Κρ. πόλ. $445^{17}$. *Και τ' αμάξια ήτον τους περβολάρηδες και ξηφορτώννοντά τα ο κοντοστάβλης,*
*εστράφησαν τ' αμάξια εις την Λευκωσίαν* Μαχ. $442^{6}$ κριτ. υπ.· *οι επιτρόποι τ' αφεντός τρέ-*
*χουν να ξεφορτώσουν,* *αυτούς τους ένδεκ' αδελφούς δείχνουν να τους σκοτώσουν* Χούμνου,
Κοσμογ. 1879. **2α**) (Με αντικ. φορτίο) μεταφέρω και τοποθετώ αλλού: *εδράμανε εις τον*
*γιαλό διά να ξεφορτώσουνε τις τροφές* Χρον. σουλτ. $132^{28}$· *Απής εφθάσαν οι εχθροί στον τό-*
*πον εκεί και σώνουν,* *τα κρούση και τα πράγματα φέρνουν και ξεφορτώνουν* Τζάνε, Κρ.
πόλ. $254^{17}$· *'Εφθασεν* (ενν. *το καράβι*) *κι άραξεν εκεί, εις την Προβέντζα σώνει* *και όστις*
*είχεν πραγματειά έξω την ξεφορτώνει* Ιμπ. (Legr.) 752· **β**) αποθέτω κάπου ένα φορτίο
που κουβαλώ: *να με πέμπουσι να παίρνω και τα φρύγανα να φέρνω* (παραλ. 1 στ.) *και απής*
*στο σπίτι σώσω, πρίχου να τα ξεφορτώσω,* *πήγαινε γοργό στη βρύση, μην αργήσεις να*
*γεμίσεις* Φαλλίδ. 121. **3**) (Εδώ συνεκδ. με υποκ. το όχημα που μεταφέρει φορτίο, επι-
βάτες, κλπ.): *Βάρκα, καράβι να μην μπει μέσα να ξεφορτώσει* *ανθρώπους, βρώσες κι άρ-*
*ματα, βοήθεια να μη δώσει* Τζάνε, Κρ. πόλ. $153^{5}$· *και τότες παν τα κάτεργα, καράβια και*
*σιμώνου* *και τα χοντρά τα κάτεργα σολντάδους ξεφορτώνου* Τζάνε, Κρ. πόλ. $359^{12}$. **4**)
(Προκ. για θυμό) εκτονώνω, κάνω να ξεσπάσει: *Στην πίστη μου, άσ' τα αυτείνα,* *γή το*
*θυμό μου απάνω σου σήμερο ξεφορτώνω* Φορτουν. Δ' 231. **5**) (Προκ. για την κοιλιά ή το
κεφάλι) αφαιρώ το αίσθημα βάρους ή πόνου, ανακουφίζω, ξαλαφρώνω: *Εγώ το λοιπόν θέλω*
*να δουλευθώ, να ξεφορτώσω* (έκδ. *ξεφερτώσω*: πιθ. από τυπογρ. λάθος) *την κοιλίαν, η ο-*
*ποία τόσην μου* *βαρεί όπου δεν ημπορώ πλέον να την κρατήσω* Μπερτόλδος 50· *Θέλω σου*
*πέψει να του δώσεις πέντε* *πίρουλες διά να του ξεφορτώσουν το κεφάλιον* Μπερτολδίνος
148. **Β'** Αμτβ. **1**) (Προκ. για μεταφορικό μέσο) μου αφαιρούν το φορτίο που μεταφέρω:

*υπάν και στέκουν τα ξύλα που δεν ημπορούν να έμπουν εις το ποτάμι της 'Αρτας και ξεφορτώνουν εκεί* Πορτολ. Α' $207^{7}$· *από τον κόπον τον πολύν, την δούλεψη την τόση, κι εκ τες ξυλιές οπού 'παιρνεν ώστε να ξεφορτώσει αδύνεψεν ο γάδαρος και πλέα δεν εμπόρει* Γαδ. διήγ. 20· *άλλα εξεφόρτωναν κι άλλα ακόμη τον δρόμον ήρχοντο* (ενν. *καμήλια*) Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 203. **2**) (Μεταφ.) απαλλάσσομαι από ένα ψυχικό βάρος, εκπληρώνω ένα χρέος: *Τότες ο Απολλώνιος το πράμα εθυμήθη, πως την γουνέλλαν του ψαρά ολόγδυμνος εντύθη* (παραλ. 6 στ.). *Λοιπόν ο Απολλώνιος θέλει να ξεφορτώσει και ο ψαράς στά δούλεψε θέλει να τον πληρώσει* Απολλών. (Κεχ.) [1809]. **ΙΙ** Μέσ. **Α'** Μτβ. **1**) Αποθέτω κάπου το φορτίο που μεταφέρω· (εδώ σε μεταφ.): *διά να ξηφορτωθείς το γομάριν το δυσβάστακτον των αμαρτιών* Κανον. διατ. (Χριστοδούλου) Α 10. **2**) Απαλλάσσομαι από κ. κακό, δυσάρεστο ή ενοχλητικό: *Λοιπόν εδώκαν την βουλήν για να 'ξαγορευθούσι από τα κρίματα να βγουν, να τα ξεφορτωθούσι* Γαδ. διήγ. 188· *Η φαμελιά σου την νεκρήν σάρκαν εξεφορτώθη και από του κόσμου την σκλαβιά εβγήκεν κι εγλυτώθη* Φαλιέρ., Ρίμ. (Bakk. - v. Gem.) 143· *ξεφορτώσου τα κακά πρίχου να σε φονεύσου* Νεκρ. βασιλ. 118. **Β'** Αμτβ. **1**) Απαλλάσσομαι από στενοχώρια, βάρος, ξενοιάζω: *εγώ εξεφορτώνομαι και λέγω την αλήθειαν κι εσύ, αδελφέ μου, ποίσε το εκείνο όπου σε ορίσαν* Χρον. Μορ. Η 4492. **2**) (Προκ. για χαλάζι) πέφτω με ορμή: — ΒΑΣΙΛΕΥΣ: *Ο ουρανός εφοβέριζεν μεγάλον χαλάζιον.* ΜΠΕΡΤΟΛΔΟΣ: *Το χαλάζιον εξεφορτώθη απάνω σε άλλους* Μπερτόλδος 26.

**ξεφουντώνω.**

Από το επιτ. *ξε-* και το *φουντώνω*. 'Ασχ. οι μτχ. παθητ. παρκ. *ξεφουντωμένον*, που απ. στο Meursius (λ. *ξεφουντομένον*) και *ξεφουντωμένος*, που απ. στο Du Cange (λ. *ξεφουντομένος*). Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ. Β' 770).

(Προκ. για φυτό) βγάζω φύλλα στην κορυφή ή (προκ. για λουλούδι) ανοίγω τα πέταλά μου, ανθίζω (Για τη σημασ. βλ. Αλεξίου Στ. - Αποσκίτη [Ερωφ. σ. 269] και Πιτυκ., ό.π.)· (εδώ μεταφ. προκ. για αγάπη): *στο λογισμό μου αρχίνισε κι εμέναν η αγάπη, γροικώντας τέτοια ευγενικά λόγια, να ξεφουντώνει κι εις την καρδιά μου το ζιμιό πλιότερα να ριζώνει* (Βλ. και Αλεξ. Στ. - Αποσκ., ό.π. σ. 224) Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Α' 349.

**ξεφούντωτος,** επίθ.

Από το *ξεφουντώνω* (βλ. ά.).

(Προκ. για λουλούδι) που έχουν ανοίξει τα πέταλά του, ανοιγμένος, ανθισμένος· (εδώ σε μεταφ.): *Ω ρόδο μου ξεφούντωτο, λουλούδι μέσα τ' άνθη, μηδέν φανεί η αγάπη σου ότι από μένα 'χάθη* Ch. pop. 380.

**ξεφουρκίζω.**

Από το στερ. *ξε-* και το *φουρκίζω*. Η λ. στο Somav.

(Εδώ σε παροιμ. φρ.) ελευθερώνω από την αγχόνη κάπ. κρεμασμένο: *Ξεφούρκισε τον φουρκισμένον και απέκει αυτός θέλει φουρκίσει εσέναν* Μπερτόλδος 71.

**ξεφραγμένος,** μτχ. επίθ.· *ξεφραμένος.*

Από το στερ. *ξε-* και το *φράσσω, φράζω*, Ο τ. και σήμ. στην 'Ιμβρο (Ξεινού Κ., Γλωσσάρ. 'Ιμβρου 125, λ. *ξιφραμένους*). Ρ. *ξεφράζω* και σήμ.

(Προκ. για πολεμιστή) ακάλυπτος (Για τη σημασ. βλ. Αλεξ., Ανθ.$^{2}$ 258): *όταν εκεί χριστιανοί στην μάχην κουρασμένοι κι από τες τόσες μπουμπαρδές τριγύρο ξεφραμένοι κι εκ τον αρίθμητον λαόν παντόθεν πηδημένοι* (παραλ. 5 στ.), *ήλθαν ... κι εδείξασιν στο 'στερ' ανδρείαν τόση* Αχέλ. 1093.



**ξέφραγος,** επίθ.

Από το στερ. *ξε-*, το *φράσσω, φράζω* και την κατάλ. *-γος* (για την οποία βλ. Κακρ., Αθ. 38, 1926, 194-212). Η λ. και σήμ.

Που δεν έχει φράχτη, που δεν είναι φραγμένος· (εδώ προκ. για σπήλαιο) που έχει ακάλυπτη είσοδο: *Φθάσαντες δέ εύρον και ήτον σπήλαιον κτισμένον απεμπρός με ολίγες πέτρες, ίνα μη όντας ούτω ξέφραγον και σεβαίνουσι μέσα τα θηρία* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 123.

**ξεφραμένος,** μτχ. επίθ., βλ. *ξεφραγμένος.*

**ξεφτειάζω**· *ξηφτειάζω.*

Από το στερ. *ξε-* και το *φτειάζω* (<*ευθειάζω*· βλ. Προσθ. Ι' τόμ., λ. *ευθειάζω*).

**Ι** Ενεργ. **1α**) Δίνω σε κάπ. την άδεια να φύγει: *Εμέρωσεν ο λύκος άγριος και μοναύτα έπεψεν και εξηφτείασεν (τον) τουρκοπουλιέρην και τους μαντατοφόρους με τα κανισκία τα συνηθισμένα και με καλόν πρόσωπον* Μαχ. $186^{7}$· **β**) στέλνω (μαντατοφόρο): *ο άνωθεν σιρ Πιέρ ... ήλθεν γυρεύγοντα τους μαντατοφόρους και επαρακάλεσεν τον ρήγα να τους ξηφτειάσει γλήγορα. Και μοναύτα ο ρήγας εμήνυσεν του τουρκοπουλιέρη ... να πάγει εις τον σουλτάνον το γληγορότερο τό να μπορήσει* Μαχ. $178^{20}$. **2**) Ξεφορτώνομαι, «ξαποστέλνω» κάπ.· εξοντώνω κάπ.: *αν σε αγαπά* (ενν. *η γυναίκα*), *θανατώννει σε και, αν σε μισά, γυρεύγει χωρίς κώλυση να σε ξηφτειάσει* Μαχ. $574^{33}$. **ΙΙ** (Μέσ.) απαλλάσσομαι: «*Ας μηνύσομεν*», *είπεν ο ρήγας*, «*να ξηφτειαστούμεν μη και παν απώδε!*» Μαχ. $370^{7}$ σημ. 2.

**ξέφτειασμα** το· *ξήφτειασμαν.*

Από τον αόρ. του *ξεφτειάζω* και την κατάλ. *-μα(ν)*. Τ. *ξεφτείασμα* σήμ. στην Κύπρο (Σακ., Κύπρ. Β' 695, λ. *ξηφτείασμαν*).

Το να αφήνει κανείς κάπ. να φύγει, το να δίνει κανείς σε κάπ. την άδεια να φύγει: *ο τουρκοπουλιέρης ... είχεν έναν φίλον Γενουβήσον, όπου εμουσθλουμάνισεν ...· έπεψεν και έκραξέν τον και έδωκέν του πρεπάμενα κανισκία να του δώσει και τους αμιράδες τους φελέσιμους, κι επαρακαλέσεν τον να ποίσουν κοντό το ξήφτειασμάν του από τον σουλτάνον* Μαχ. $184^{22}$.

**ξεφτέρι** το· *εξεπτέρι(ο)ν*, Φλώρ. 984· *εξυπτέρι(ο)ν*, Ορνεοσ. $579^{1}$· *εξυφτέριν*, Προδρ. ΙΙΙ 108α χφ g κριτ. υπ.· *ξεπτέρι(ο)ν*, Φλώρ. 292, Θησ. (Schmitt) 337 VII 99· *ξεφτέριν*, Ροδινός (Βαλ.) 129· *ξυπτέρι*, Κορων., Μπούας 79· *ξυπτέριν*, Ασσίζ. $200^{8}$ (γεν. πληθ. *-ιών*), $200^{14}$, $451^{17}$· *ξυφτέρι*, Πουλολ. Αθ. 478, 484, Πουλολ. (Τσαβαρή)$^{2}$ Finis alter 41, 112, 118, 120, 127, Ιατροσ. κώδ. σκδ', τογ', Ch. pop. 585, Σταυριν. 254, Ιστ. Βλαχ. 1900, 2356, Ευγέν. 265, Ιντ. κρ. θεάτρ. Β' 81· *ξυφτέριν*, Πουλολ. Αθ. 5, Πουλολ. (Τσαβαρή)$^{2}$ κριτ. υπ. χφφ ΑΖ post v. 3· *ξυφτέρι(ο)ν*, Ιατροσ. κώδ. σκθ'.

Από το μτγν. ουσ. *οξύπτερος* ο ή *οξύπτερον* το <αρχ. επίθ. **οξύπτερος* (βλ. Θαβώρ., Ουσιαστ. 90, καθώς και Κουκ., Αθ. 56, 1952, 322). Κατά Ανδρ., Λεξ. από το υποκορ. του λατ. accipiter (Βλ. και Τριαντ., 'Απ. Α' 17, 383, 423). Οι τ. *εξυπτέριον* και *ξεπτέριον* στο Meursius. Ο τ. *ξυφτέριν* στο Ζωγγρ. 99 και σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ., όπου και τ. *ξαφτέριν*, λ. *ξυφτέριν*). Η λ. και σήμ.

Είδος γερακιού (Για το πράγμα βλ. Καραλέκας, Πουλιά και αγρίμια του τόπου μας 97):

*Περί των γερακιών και των ξυπτεριών και ... πάντων των όρνεων, τά οι μπαρούνηδες και οι καβαλάριοι αναγιώνουν να κυνηγούν* Ασσίζ. 20$^{26}$· *Γεράκια και ξεπτέρια, πετρίτες και φαλκόνια, ζαγάρια και λαγωνικά τες άλυσες δεμένα στα χέρια τους τα βάσταζαν ο καθείς σεργέντης* Θησ. Ζ' [105$^{5}$]· *Τα εξυπτέρια οφείλουσιν είναι κοντοπόδαρα, αι δυσωμίαι αυτών πλατέαι, οι ελάται αυτών στενοί, πλην αποσκελωτοί* Ορνεοσ. 579$^{2}$· (σε παρομοίωση): *και ο Μιχάλης έτρεχεν με το σπαθί στο χέρι, στην μέσην τους εσέβαινεν σαν το γοργόν ξυφτέρι* Σταυριν. 384.

**ξεφτερνιαστός,** επίθ., βλ. *ξεπτερνιαστός*.

**ξεφυσώ,** βλ. *εκφυσώ*.

**ξεφυτρώνω,** Σαχλ., Αφήγ. 780, Χούμνου, Κοσμογ. 308, 371, Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 53$^{v}$, 290$^{r}$· *ε ξ ε φ υ τ ρ ώ ν ω,* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. φ. 133$^{r}$ (υποτ. αορ. *εξεφυτρώσει*).

Από το επιτ. *ξε-* και το *φυτρώνω*. Μέσ. *ξεφυτρώνομαι* στο Somav. Η λ. στο Βλάχ. και σήμ.

**1**) Φυτρώνω: *εις αυτές τες πατημίες δεν ξεφυτρώνει, μήτε θέλει ξεφυτρώσει ποτέ χόρτον* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 92$^{v}$· *άρχισε να ξεφυτρώνει νέον χορταράκιν άσπρο* Κατάλοιπ. Λάμπρ. 113· *θεωρεί* (ενν. *η παρθένος Μαρία*) *εις τον τόπον απού εκείτετόνε πολλά χορτάρια ξεφυτρωμένα κόκκινα ωσάν τα άκρη του βάτου* Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 421· (εδώ σε μεταφ.): *αστάχυα θέριζε* (ενν. *ο Χάρος*) *ξερά κι άλλα ξεσταχυασμένα κι άλλα έκοπτε πλησότατα, μόνο ξεφυτρωμένα* Τζάνε, Κρ. πόλ. 167$^{26}$· (εδώ σε παρομοίωση): *τα δυο κορμιά να 'ν' περιλαμπωμένα σα δυο δεντρά πού σμίγουσι κι ομάδι ξεφυτρώνου κι ομάδι θρέφουνται στη γη κι ομάδι μεγαλώνου* Πανώρ. Β' 191. **2**) Βγάζω ρίζες και κλαδιά: *όταν ιδεί* (ενν. *ο Λωτ*) *και εκείνοι οι δαυλοί θέλουν εξεφυτρώσει, τότες να ηξεύρει ότι εσυγχώρησε ο Θεός εκείνην την αμαρτίαν* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 133$^{r}$. **3**) (Μεταφ.) γεννιέμαι: *το τέκνο, απού καρπός του γάμου ξεφυτρώνει, καρπός κυρού, το βάρος πλιαση μάνας ανασώνει* Ροδολ. (Αποσκ.) Β' 423. **4**) (Προκ. για πρόσωπο) εμφανίζομαι απροσδόκητα: *Μα σάλαγο αγροίκησα. Θαρρώ ξεφυτρωμένοι να 'ναι οι στρατιώτες κι έρχονται περίσσια θυμωμένοι* Ιντ. κρ. θεάτρ. Γ' 55. **5**) (Σε παρομοίωση, προκ. για κατάσταση) αρχίζω, ξεκινώ: *'ς τούτο τον κόσμο η μοναρχιά σα δένδρο ξεφυτρώνει και αγάλια αγάλια θρέφεται, ριζώνει και ψηλώνει* Ζήν. Ε' 375. **6**) (Μειωτ., προκ. για κατάσταση, γεγονός, κλπ., δυσάρεστο ή επιζήμιο) παρουσιάζομαι, συμβαίνω: *τες διάφορες αίρεσες οπού εκεί* (ενν. *εις την επαρχίαν του πτωχού της Αλεξανδρείας*) *εξεφύτρωσαν* Ροδινός (Βαλ.) 105· *λέγουσι* (ενν. *ο λαός*) *του Φαραώ τσ' Εβραίους να λυτρώσει, πάλι αυτούν' η παίδευσις να μην τως ξεφυτρώσει* Χούμνου, Κοσμογ. 2372. **7**) (Εδώ προκ. για την κατασκευή του χρυσού μόσχου από τους Εβραίους) προκύπτω, εμφανίζομαι, «βγαίνω»: *πιάνουν και αναλιώνουν τα* (ενν. *τ' ασημοχρούσαφα*), *εις λάκκο αυτούνα γέρνουν. Μοσχάριν εξεφύτρωσε ε κέρατα μεγάλα· σ' αυτό την πίστιν δίδουσι κι εκ τον Θεόν την 'βγάλα* Χούμνου, Κοσμογ. 2713. **Φρ.** *μου ξεφυτρώνουν κέρατα στην αυλή*, βλ. *κέρατον*.

**ξεφωνίζω.**

Από τον αόρ. του *ξεφωνώ*. Μέσ. *ξηφωνίζομαι* σήμ. στην Κύπρο (Σακ., Κυπρ. Β' 696). Η λ. στο Somav. και σήμ.

Φωνάζω δυνατά· (εδώ με αντικ. τη λ. *τραγούδι*) τραγουδώ με δυνατή φωνή: *η κόρη αρχινίζει τραγούδι ωραιότατον διά να ξεφωνίζει* Διγ. Ο 2436.



**ξεφωνώ.** —Βλ. και ά. *εκφωνώ* και *ξεφωνίζω*.

Από τον αόρ. του μτγν. *εκφωνώ* (Ανδρ., Λεξ.). Μτχ. αορ. *ξεφωνηθέν* στο Act. Xér. Appendice IV 243$^{23}$. Τ. *ξηφωνώ* σήμ. στην Κύπρο (Σακ., Κυπρ. Β' 696· βλ. και Παπαδ. Θ., Δημ. κυπρ. άσμ. Β. 31$^{22}$). Η λ. και σήμ. (Δημητράκ., λ. *ξεφωνίζω*).

Φωνάζω δυνατά: *Ο δυνατός και ισχυρός Βασίλειος Ακρίτης, ο θάνατος τον πολεμά εις το παλάτι μέσα. Ακρίτης τον εγνώρισε και ξεφωνεί και λέγει: «Ω πάντερπνε Βασίλειε, ο θάνατός σου ήλθεν ...»* Διγ. Α 4406.

**ξεφώτι** το· *ξ η φ ώ τ ι ν,* Κυπρ. ερωτ. 106$^{7,14,22,29,33}$.

Από το *ξεφωτίζω* (Για την παραγ. βλ. Ανδρ., Λεξ., λ. *-ι*· για την ετυμ. βλ. ωστόσο και Kahane, Mediterranean Language Review 3, 1987, 80). Ο τ. και σήμ. στην Κύπρο (Σακ., Κυπρ. Β' 696, Φαρμακ., Γλωσσάρ. 29 και Γιαγκουλλή, Ποιητάρ. 414).

(Συν. στον πληθ.) χάραμα, ξημέρωμα, το πρώτο φως της ημέρας: *αφόν στον ουρανόν να λάψουν τ' άστρα στρέφονται* (ενν. *πάσα χτηνόν*) *ποιον στο σπίτιν, ποιον στο δάσος και 'πνάζουν ώστι να 'ρτουν τα ξηφώτια* αυτ. 106$^{6}$· *τα γλυκιά ξηφώτια της Εύας* αυτ. 138$^{6}$· *η μέρα θέλει πα 'γεμάτη τ' άστρα πριν με γλυκιά ξηφώτια δω τον ήλιον* αυτ. 106$^{39}$.

**ξεφωτίζω**· *ξ η φ ω τ ί ζ ω.*

Από το μτγν. *εκφωτίζω* (Steph., Θησ.). Ο τ. (για τον οποίο βλ. Meyer, Γλωσσ. πραγμ. Κύπρ. 101) και η λ. και σήμ. στην Κύπρο (Σακ., Κυπρ. Β' 696, λ. *ξηφωτίζω* και Πανάρετος, Κυπρ. Σπ. 27, 1963, 169).

**Α'** (Μτβ.) ρίχνω φως, φωτίζω· (εδώ σε μεταφ.): *δεν λαμπρίζουν* (ενν. *οι λογισμοί*) *αν εσύ, Ζευ, ποιητά της κτίσης, 'Ηλιε του κόσμου λαμπυρέ, δεν τουσε ξεφωτίσεις* Σουμμ., Παστ. φίδ. Ε' [1065]. **Β'** (Αμτβ.) **1α**) (Προκ. για τον ήλιο) αρχίζω να φαίνομαι, να λάμπω στον ουρανό: *πάφτουσιν οι αστραπές κι ο ήλιος ξεφωτίζει* Τζάνε, Κρ. πόλ. 334$^{10}$· **β**) (προκ. για τον αυγερινό) ανατέλλω: *τον αυγερινόν τον κοιμισμένον κάμετε να βιαστεί, με του βουκίνου τον κτύπον τον βραχνόν να ξεφωτίσει* Πιστ. βοσκ. Ι 1, 27. **2**) (Τριτοπρόσ. ή με υποκ. το ουσ. *ημέρα*) χαράζει, ξημερώνει: *το να ξηφωτίσει και να δουν* (ενν. *οι Γενουβήσοι*) *τους Βουργάρους πως έμελλε να τους σκοτώσουν, εβάλαν του φωνήν* Μαχ. 440$^{34}$· *απήτις εξεφώτισε μαζώνει* (ενν. *ο Χουσεγίνης*) *τον Γιλδάσην* Τζάνε, Κρ. πόλ. 281$^{27}$· *το ταχύ ως άρχιζεν να ξεφωτίζει ημέρα, η μάννα της εξύπνησε* Μαρκάδ. 323. Φρ. *ξεφωτίζω τα μάτια μου* = βρίσκω το φως μου, παύω να είμαι τυφλός: *κι ο τυφλός καμιά βολά μπορεί να ξεφωτίσει τα μάτια του και να θωρεί* Σουμμ., Παστ. φίδ. Α' [1304].

**ξεχαημένος,** μτχ. παθητ. παρκ., βλ. *ξεχάνω*.

**ξεχάνω,** Λίμπον. Επιλ. 30, Φορτουν. (Vinc.) Ε' 50· *ξ ε χ ά ν ω ή ξ ε χ ν ώ,* Πεντ. Δευτ. IV 31, XXV 19, Σουμμ., Παστ. φίδ. Γ' [266]· *ξ η χ ά ν ν ω,* Κυπρ. ερωτ. 108$^{28}$, 115$^{10}$· υποτ. αορ. *ε ξ ε χ ά σ ω,* Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 213· μτχ. παθητ. παρκ. *ε ξ ε χ α σ μ έ ν ο ς*· *ξ ε χ α η μ έ ν ο ς.*

Από το επιτ. *ξε-* και το *χάνω*. Ο τ. *ξεχνώ*, από τον αόρ. *ξέχασα* κατά το σχ. *επέρασα - περνώ* (Χατζιδ., ΜΝΕ Α' 214), και σήμ. Ο τ. *ξηχάννω* και σήμ. στην Κύπρο (Σακ., Κυπρ. Β' 696, Λουκά, Γλωσσάρ. 343). Πβ. και τ. *ξιχάνω* στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ., λ. *ξεχάνω*). Η μτχ. *εξεχασμένος* και στα Αιν. άσμ. 79. Η λ. στο Βλάχ. και σήμ. ιδιωμ. (Σακ., ό.π., λ. *ξεχάννω*, Παπαδ. Α., ό.π.).

**1α**) Δε θυμούμαι κ., ξεχνώ κ., μου διαφεύγει κ.: *Τό μάθει από μικρός κιανείς ποτέ δεν*

το ξεχάνει Πανώρ. Α' 258· *φύλαξε την ψυχή σου πολλά, πρόσποτε να ξεχάσεις τα τίπετα ος είδιαν τα μάτια σου* Πεντ. Δευτ. IV 9· **β**) (ως ένδειξη αχαριστίας) λησμονώ, παύω να σκέφτομαι κάπ.· (εδώ το Θεό): *δυνατόν οπού σε εγέννησεν εξέχασες και αλησμόνησες Θεόν οπού σε εκοιλιοπόνησεν* Πεντ. Δευτ. XXXII 18· *να ψηλύνει η καρδιά σου και να ξεχάσεις τον Κύριο τον Θεό, οπού σε έβγαλεν από την ηγή την Αίγυφτο από σπίτι σκλαβιών* Πεντ. Δευτ. VIII 14. **2**) Ξεχνώ κ. κάπου, αφήνω κ. πίσω μου φεύγοντας: *να θερίσεις το θέρος σου εις το χωράφι σου και να ξεχάσεις δεμάτι εις το χωράφι, μη στραφείς να το πάρεις· του ξένου, του ορφανού και της χήρας να είναι* Πεντ. Δευτ. XXIV 19. **3**) Παραλείπω να μνημονεύσω: *Τούτα για τούτους έγραψα…* (παραλ. 1 στ.) *κι έτσι συμπάθιο να ζητώ, αν είχα λησμονήσει γή ο λογισμός μου ξέχασε κιανένα και είχε αφήσει* Τζάνε, Κρ. πόλ. 431[4]. **4**) Λησμονώ· παραβαίνω, αθετώ: *φυλαχτείτε εσάς πρόσποτε να ξεχάσετε τη διαθήκη του Κύριου του Θεού σας … και να κάμετε εσάς πελεκητό 'στόριαση* Πεντ. Δευτ. IV 23. **5**) Εγκαταλείπω, παρατώ, παύω να ασχολούμαι με κ.: *να σε δαμάσει η άσβεστος και να σε κάψει η στύψις, να εξεχάσεις την πολλήν, ψηλήν φιλοσοφίαν* Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 213. **6**) (Με αντικ. τα ουσ. *οδός, δρόμος*) ξεχνώ, χάνω το δρόμο μου: *ακ το μεθύσι το πολύ τον δρόμον ξέχασά τον* Αιτωλ., Μύθ. 128[17]· *εις τη σκοτεινάδα όντα δε βλέπει* (ενν. *ένας*) *πού πατεί και την οδό ξεχάνει κι εκείνη με τη λόχη τση στη στράτα τονε βάνει* Πανωρ. Γ' 473· (εδώ με αντικ. πλάγια ερωτ. πρόταση): *έτρεμα μήπως και γερόν το ξύλον δεν με σύρει* (παραλ. 1 στ.), *μήτε και σφάλω την οδόν και πού 'τρεχα ξεχάσω κι εις άλλα μέρη άτυχα και ξένα να περάσω* Αχέλ. 2370. **7**) (Για χρήματα ή άλλα κέρδη) χάνω, στερούμαι: *όσα και αν μας εκέρδισεν τριπλά τα θέλει χάσει, έρημον να τον κάμομεν και όλα να* 〈*τα*〉 *ξεχάσει* Σαχλ. Ν 184.

Η μτχ. παθητ. παρκ. ως επίθ. = **1**) Που έχει ξεχαστεί, λησμονηθεί από κάποιους: *οι θλίψες μ' έποικαν έτσι καταλλαγμένον, πλην το νέο μου όνομα, απ' αυτό που 'χα πρώτα, την ξεχασμένη μου 'μιλιά και την εμήν θωρίαν, παρακαλώ σε, φύλαξε, ξανάνιωσε σ' εμένα* Θησ. Δ' [47[3]]. **2**) Που έχασε τη μνήμη ή το λογικό του, «χαμένος», αλλοπαρμένος: *Σαν ξεχαημένος πορπατεί, δεν τρώγει, δεν κοιμάται* Πανώρ. Γ' 507· *ο δούκας τότ' ανέστηκε πολλά του λυπημένος κι εκ την πολλήν την αθυμίαν 'βρέθη εξεχασμένος και να συντύχει προς αυτούς δεν ηδυνήθη ουδόλως* Κορων., Μπούας 22. **3**) (Προχ. για λογισμό) χαλαρωμένος, που έχει χάσει την αυτοσυγκέντρωσή του (Για τη σημασ. βλ. Κριαράς [Πανώρ. σ. 264]): *Κι ο ξεχαημένος λογισμός στην παίδα μου την τόση βουλή καλή μηδεκιαμιά δεν ξεύρει να μου δώσει* Πανώρ. Ε' 105. **4**) (Υβριστ.) άτιμος: *ελάβωσαν και δύο ανθρώπους απ' αυτό* (ενν. *το κάτεργο*) *δίνοντάς του φάσκελα και λέγοντάς του* (ενν. *τον αφέντη του κουμεσάριου*) *με φωνή δυνατή: κερατά ξεχασμένε, δεν θέλομεν πλέον να είμασθε σούδιτοί σας* Σουμμ., Ρεμπελ. 179.

**ξεχαρβαλωμένος,** μτχ. επίθ.· *ε ξ ε χ α ρ β α λ ω μ έ ν ο ς.*

Η μτχ. παθητ. παρκ. του ξεχαρβαλώνω ως επίθ. Η λ. και σήμ.

**α**) Που έχει υποστεί φθορές, που είναι σε κακή κατάσταση, σαθρός, σαραβαλιασμένος: *τ' ένα πέλαγο άμετρο … με βάρκα τόσα απόμικρη και ξεχαρβαλωμένη, δίχως κουπιά μηδέ άρμενα…, τέτοιας λοής ανέφοβα να θε να αποκοτήσω μέσα να μπω στα βάθη τση* .. Φορτουν. (Vinc.) Αφ. 13· **β**) (εδώ για παπούτσια) ξηλωμένος, φθαρμένος: *άλλος φορεί ολότελα εξεχαρβαλωμένα* (ενν. *παπούτσια*) *και οπού 'ναι πλούσιος τάχατες έναι καλιγωμένα* Σαχλ., Αφήγ. 190.

**ξεχειλίζω·** *ξ η χ ε ι λ ί ζ ω·* υποτ. αορ. *ε ξ ε χ ε ι λ ί σ ω.*

Από το στερ. *ξε-*, τον πληθ. *χείλη* του ουσ. *χείλος* και την κατάλ. *-ίζω*. Ο τ. συν. στο γ'



πρόσ. και σήμ. στην Κύπρο (Σακ., Κυπρ. Β' 696 και Λουκά, Γλωσσάρ. 343, λ. *ξηχειλίζει*). Η λ. στο Βλάχ. και σήμ.

**Α'** (Μτβ.) (για λόγο) ξεστομίζω, προφέρω: *τις δύναται από τους δυο … … να το πει και να το ξεχειλίσει, να φανερώσει την αρχήν του έρωτος την τρώσιν;* Βυζ. Ιλιάδ. 688· *πώς άνοιξες τα χείλη σου τα παχυλοπετσάτα και έφησεν η γλώσσα σου η πολυψαλιδάτη* (παραλ. 2 στ.) *Και ουκ εντράπης, άθλιε, να το εξεχειλίσεις;* Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 588. **Β'** (Αμτβ.) πλημμυρίζω, ξεχειλίζω· ξεχύνομαι, κατακλύζω· (εδώ σε μεταφ.): *η θάλασσα και το πέλαγος των χαρίτων εξεχείλισεν εις το γένος των ανθρώπων* Ροδινός (Βαλ.) 62.

**ξεχειμάζω,** Χρον. Μορ. Η 704, 2866, 5626, Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 324[r], Χρον. σουλτ. 141[28]· υποτ. αορ. *ε ξ ε χ ε ι μ ά σ ω,* Χρον. Μορ. Η 583, 3374, Ρ 3655· προστ. αορ. *ε ξ ε χ ε ι μ ά σ ε τ ε,* Χρον. Μορ. Η 698.

Από το *ξε-* (= «περνώ»· βλ. Ανδρ., Λεξ.) και το *χειμάζω*. Απαρέμφ. αορ. *εξεχειμάσαι* σε επιστ. του 1493 (Μανούσ., ΕΜΑ 6, 1956, 167). Η λ. στο Somav. και σήμ.

**1**) Περνώ το χειμώνα (σε κατάλληλο μέρος), ξεχειμωνιάζω (εδώ κυρίως για στρατεύματα): *εις την Βερόνα διέβησαν να παν να ξεχειμάσουν, πάλιν δέ διά την άνοιξην πόλεμον να 'τοιμάσουν* Κορων., Μπούας 118· *Αφότου γαρ ηπήρασιν της Αντιοχείας την πόλην, εκεί εξεχειμάσασιν μέχρι τον Μάρτιον μήνα* Χρον. Μορ. Η 87· *κι ο πρίγκιπας μετ' εκείνους οπού 'σαν φαμελιά του πααίνει στην Λακιδαιμονιάν εκεί να εξεχειμάσει* Χρον. Μορ. Ρ 2978. **2**) Παραμένω κάπου μέχρι να περάσει η κακοκαιρία· (εδώ προχ. για πλοίο): *Το πόρτο του Τούνεζι έναι κόρφος και ημπορεί να σταθείς να ξεχειμάσεις* Πορτολ. Α 354[15].

**ξεχειμωνιάζω,** Τζάνε, Κρ. πόλ. 237[24], 396[27]· *ε ξ η χ ε ι μ ω ν ι ά ζ ω·* *ξ η χ ε ι μ ω ν ι ά ζ ω,* Θρ. Κύπρ. (Παπαδ. Θ.) 696.

Από το *ξε* (= «περνώ»· βλ. Ανδρ., Λεξ.) και το *χειμωνιάζω*. Η λ. στο Βλάχ. και σήμ.

Περνώ το χειμώνα (σε κατάλληλο μέρος), ξεχειμωνιάζω: *έμεινε* (ενν. *ο Σελίμ*) *να ξεχειμωνιάσει εις την Προύσαν καρτερώντας την άνοιξην διά να υπάγει πάλιν κατά του Αχμάτ* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 353· *Εβγήκαν από τα Χανιά οι Τούρκοι να μισεύσουν μ' όλα τα κάτεργά τωνε χωστά να ταξιδεύσουν· στην Πόλην να γυρίσουνε για να ξεχειμωνιάσουν* Τζάνε, Κρ. πόλ. 241[29]· *ότ' εννοήσουν* (ενν. *οι πελαργοί*) *τον καιρόν ότι έρχεται χειμώνας, περνούσιν εις την έρημον, εκεί εξηχειμωνιάζουν· πάλιν στο έαρ στρέφονται, στον τόπον τους υπάσιν* Φυσιολ. (Legr.) 621.

**'ξεχνιάζω,** βλ. *εξιχνιάζω*.

**'ξεχνυσιάζω.**

Άγν. ετυμ., αν δεν προέρχεται από το *'ξεχνιάζω* ( *εξιχνιάζω* ή αν δεν πρόκειται για εσφαλμ. γρ. αντί *ξεζηχίζω* (βλ. ά.). Βλ. και Hesseling [Πεντ. σ. 435].

Τιμωρώ· μαστιγώνω (ή πιθ. διεξάγω έρευνα): *ανήρ ότι να πλαγιάσει με γεναίκα πλάγιασμα σποράς και αυτή σκλάβα προξενεμένη εις ανήρ και ξαγορασμό δεν εξαγοράστην γή η λευθεριά της δεν εδόθην αυτηνής· ξεχνυσιασμένη να είναι, να μή θανατωθούν, ότι δεν ελευθερώθην* Πεντ. Λευιτ. XIX 20.

**ξεχνώ,** βλ. *ξεχάνω*.

**ξεχουρδίζω.**

Από το *ξε-* και το ουσ. *χορδή* (Βλ. Ξανθουδίδης [Ερωτόκρ. σ. 637]) ή το επίθ. *χούρδος*

(Βλ. Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Ϛ′ 171 στη λ. και 368, λ. *χούρδος* και Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ. Β′ 1216, λ. *χούρδος*). Η λ. και σήμ. στην Κρήτη Παγκ., ό.π. και Πιτυκ., ό.π. 774).

**1**) (Προκ. για γενειάδα) ανακατεύω, μπερδεύω: *γιατί 'χαν* (ενν. ο τραγουδιστής κι ο *ιίλος του) εις το πρόσωπο γενειάδες καμωμένες και καθ' αργά τσι εβάνασι μακρές, εχουρδισμένες και δεν εμπόριεν άνθρωπος ποτέ να τους γνωρίσει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Λ′ 578. **2**) (Μεταφ. προκ. για δουλειά) περιπλέκω, κάνω άνω κάτω, χαλώ: *η Σάρρα ελιγώθηκε κι έχει να με μπερδέψει, να φανερώσει του παιδιού το φοβερό μυστήριο, να εχουρδίσει τη δουλειά, να δώσει πλια κριτήριο* Θυσ.[2] 302.

**ξεχρεώνω,** Συναδ., Χρον. - Διδαχ. 46ʳ· *ξ ε χ ρ ι ώ ν ω*· *ξ ε χ ρ ώ ν ω,* Συναδ. Χρον. - Διδαχ. 31, 48ᵛ, 73ʳ.

Από το στερ. *ξε-* και το *χρεώνω*. Ο τ. *ξεχριώνω* στο Somav. (λ. *ξεχρειώνω*) και ο τ. *ξεχρώνω* στο Βλάχ. και σήμ. στην Κρήτη (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Ϛ′ 171, λ. *ξεχρένω*). Η λ. σε έγγρ. του 17. αι. (Βισβίζ., ΕΚΕΙΕΔ 12, 1965, 89) και σήμ.

**Α′** (Μτβ.) πληρώνω το χρέος κάπ., απαλλάσσω κάπ. από το χρέος του: *έδωσεν το τί-μητές του και εξέχρωσε την μητρόπολην και έκοψεν τους μαμελέδες* Συναδ., Χρον. - Διδαχ. 3ᵛ. **Β′** (Αμτβ.) εξοφλώ το χρέος μου (εδώ σε μεταφ.): *'Ενας γνωστικός κι εμένα ραβ-δές μου 'χει δανεισμένα και εγώ το χρέος τρέμω κι ήρθα να τονε γυρεύω να ξε-χρεώσω, να πληρώσω, το δικό του να του δώσω* Διγ. Ο 2551.

**ξεχριώνω,** βλ. *ξεχρεώνω*.

**ξέχρυσος,** επίθ.· *ξ ή χ ρ υ σ ο ς.*

Από το επιτ. *ξε-* και το επίθ. *χρυσός*. Πβ. λ. *εκχρυσόομαι* το 12. αι. (L-S).

Ολόχρυσος· (εδώ προκ. για φόρεμα) χρυσοΰφαντος ή χρυσοποίκιλτος: *στην κλίνην ίται κόρη με το ξήχρυσο φουστάνι, με τ' ολόχρυσον ινάχλι* Ch. pop. 531.

**ξεχρώνω,** βλ. *ξεχρεώνω*.

**ξεχρωστώ.**

Από το στερ. *ξε-* και το *χρωστώ*.

Εξοφλώ κάπ. χρέος μου: *σου είμασθε χρεοφειλέται χιλιάδες τάλαντα, μην έχοντες να τα ξεχρωστήσομεν* Χριστ. διδασκ. 430.

**ξεχύνω.** —Πβ. και *εκχύνω*.

Από τον αόρ. *εξέχυσα* του *εκχέω - εκχύνω*. Το μέσ. σήμ. κοιν. Διάφ. τ. της λ. σήμ. σε ιδιώμ. (Andr., Lex., λ. *εκχύνω*).

**Ι** Ενεργ. **1**) (Μεταφ. προκ. για την καρδιά) δίνομαι, αφήνομαι (σε κάπ. συναίσθημα)· ξεχειλίζω, πλημμυρίζω: *τώρα θωρώ πολλά στενόν το αγγείο μας πως εγίνη και η καρ-διά μας αχαμνή, σ' αγάπη όταν ξεχύνει* Σουμμ., Παστ. φίδ. Γ′ [600]. **2**) (Προκ. για τη γλώσσα) «παίρνω δρόμο», ξεσπώ με λόγια: *μη με κάμεις να μιλώ κι η γλώσσα να ξεχύσει ...ποθαμένη κι άσκημη η χέρα μου σ' αφήσει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Δ′ 387. **ΙΙ** Μέσ. ...ίνω τον εαυτό μου, αφήνομαι σε κ.: *Εκεί, λέγει, εσκόρπισε την ουσίαν αυτού, πως ζων ...τως εξεχύθη όλος εις τα έξω από τα ένδον και διά τούτο εσκορπίσθη* Πηγά, Χρυσοπ. ...(2). **2**) (Προκ. για πρόβατα) απομακρύνομαι από το κοπάδι, σκορπίζομαι, χάνο-μαι (εδώ σε μεταφ.): *τα πεπλανημένα και ξεχυμένα* (ενν. πρόβατα) *δεν τα αναγυρεύετε* (... *ανιγυρεύετε*) *και δεν τα επιστρέφετε* Πηγά, Χρυσοπ. 215 (13).



**ξεχωνεύω.**

Από το στερ. *ξε-* και το *χωνεύω*.

Σκάβω: *Και άρχουνται* (ενν. ο *Βαρλαάμ και ο Θεόδουλος*) *έξωθεν και γύρωθεν του ναού και ξεχωνεύουν κύκλοθεν και κτίζουν τοίχον* (έκδ. *τεί-*) *και περιορίζουν τον ναόν* Χειλά, Χρον. 350· *τα κηπεία τα εξεχώνευσαν οι γονείς μου και ημέρωσαν ... και εφύτευσαν* αυτ. 357.

**ξεχώνω.**

Από το στερ. *ξε-* και το *χώνω*. Η λ. στο Somav. και σήμ.

**1α**) Ξεθάβω (νεκρό από τον τάφο του): *απέθανεν ένας άνθρωπος από το φουσσάτον του* (ενν. του *Αμπτουλά Σεφάα*) *και τον έθαψαν· αυτός δέ τον εξέχωσε και του έδωσεν ούτως απεθαμένου ραβδές εκατόν εξήντα* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 290· **β**) κάνω να φανερωθεί κ. που ήταν χωμένο μέσα στη γη: *επήρεν* (ενν. *η θάλασσα*) *συκίες, αφάνισε εκκλησίες από θεμε-λίων και εξέχωσεν εις το Καμάρι και εις την Περίσα κτίσματα ελληνικά, οπού δεν τα ήξευρε τινάς από μας, ούτε από τους γονέους μας* Διήγ. πανωφ. 57· **γ**) ξεθάβω από ερείπια κάπ. (νεκρό ή ζωντανό), ξεπλακώνω: *πολλοί βρίσκουνται 'ς τσι πέτρες πλακωμένοι* (παραλ. 3 στ.). *Μάννα, κύρη δεν έχουνε κι αδέλφια να τους κλάψουν, να πα να τσι ξεχώσουνε, στο μνήμα να τσι θάψουν* 'Ασμα σεισμ. 8· *εφαίνετόν τως* (ενν. *των κοπελιών*) *και η δέσποινα, καθώς είναι ζωγραφισμένη, και ήλεγέν τως να μην φοβούνται, διότις αυτείνη τους σκέπει και δεν φοβούνται να πάθουν τίβοτας βλάβην και εθεωρούσαν την ως την ώραν απού τα εξεχώσαν* Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 409. **2**) (Μεταφ.) αποκαλύπτω, φανερώνω κ.: *αν ήθελε μπορεί η φτωχή να το ξεφανερώσει κι εκείνο που 'τονε χωστό με λόγια να ξεχώσει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β′ 2310.

**ξέχωρα** τα· *ε ξ έ χ ω ρ α.*

Από το *ξε-* (για να δηλωθεί η έννοια του «έξω»· βλ. και Χατζιδ., Γλωσσ. έρ. Β′ 182) και το ουσ. *χώρα* ή *χώρος*. Ο τ. με επίδρ. του επιρρ. *έξω*· πβ. ά. *εξώμερα, εξωχώρι, εξώχω-ρον, εξωχωρίτης*.

Τα περίχωρα, οι γύρω περιοχές: *Ακούσων γαρ τα εξέχωρα, τα μέρη των Βατίκων κι εκείνοι από την Τσακωνίαν ...* Χρον. Μορ. Η 2960· *έχει* (ενν. *ο καπετάνος*), *και εκ τα εξέ-χωρα, ολίγους διά βίγλα* Χρον. Τόκκων 566.

**ξέχωρα,** επίρρ., Παλαμήδ., Βοηβ. 1155, Προσκυν. Αγ. Αθ. 6 187[8]· *ε ξ έ χ ω ρ α,* Προσκυν. Αγ. Αθ. 6 177[33].

Από το επίθ. *ξέχωρος*. Ο τ. σε έγγρ. του 17. αι. (Βισβίζ., ΕΑΙΕΔ 1, 1948, 159) και σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ.). Η λ. στο Βλάχ. και σήμ.

**1**) Χωριστά, χώρια: *δεν σου λέγει* (ενν. *ο Θεός*) *ξέχωρα το ένα και ξέχωρα το άλλο· αμή και τα δύο σου τα ορίζει μαζί* Πηγά, Χρυσοπ. 56 (13)· *βλέπει* (ενν. *ο Σήθης*) *ποτάμιν φοβερόν κι εις τέσσαρα μοιράζει, πάσα ποτάμιν ξέχωρα τον δρόμον του ανακράζει* Χούμνου, Κοσμογ. 340. **2**) Σε άλλο μέρος, αλλού: *Αυταί αι εκκλησίες είναι κολλημένες με τον 'Αγιον Τάφον, αι δέ άλλαι είναι ξέχωρα* Προσκυν. α′ 119[7]. **3**) Χώρια, ιδιαίτερα (για να δηλωθεί διάκριση από κ. άλλο): *πώς θέλει φύγει ο εικονομάχος εκείνην την άλλην προφητείαν του Προφήτου οπού λέγει· «Υμνείτε Κύριον τον Θεόν υμών», ακούετε ξέχωρα τον Θεόν και προσκυνάτε «τω υποποδίω των ποδών αυτού», οπού είναι άλλο τι παρά τον Θεόν* Πηγά, Χρυσοπ. 57 (14). **4**) Εκτός: *τούτοι ήτον εις τ' άλογα, ξέχωρα ήτον άλλοι έξι χιλιά-δες απεζοί* Παλαμήδ., Βοηβ. 271· (με επόμ. την πρόθ. *από*): *μέσα στο καθολικόν, οπού*

ɔοσκυνούν οι χριστιανοί, άπτουσι κανδήλας 213, όλα των ορθοδόξων, ξέχωρα από εκείνα οπού
ναι εις το άγιον βήμα Προσκυν. Αγ. Αθ. 6 $187^{6}$. **5**) Επιπλέον: ΜΟΥΣΤΡΟΥΧΟΣ: *Μα-*
*ίνει το, δεν πάγω.* —*Τούτη την ώρα τίβοτις τορνέσα θα του φάγω.*— ΑΡΜΕΝΗΣ: *Να*
*ο τσενίκια ξέχωρα, κι άμε, πάρε τσι κότες κι απόκεις έλα το ζιμιό να σου τα δώσω τότες*
ετζ. Α' 353. **6α**) Ιδιαιτέρως, κατεξοχήν: *ήτον ο βεζίρης μισεμένος, ήβαλε γνώμη*
*α νησά ν' αράξει και ξέχωρα την Πάρο να ρημάξει* Λεηλ. Παροικ. 72· *ξέχωρα θέλουν να*
*ιθούν αυτοί οπού ζουρεύουν, Θεού φόβον δεν έχουσιν, ουδέ ψυχή γυρεύουν* Αλφ. $15^{27}$·
*χωρα σ' όλες τες ψυχές έπρεπε να διαλέξεις* (ενν. *θάνατε*) *των Καστρινώ 'λα τα κορμιά*
*ιίοντας να τες βρέξεις* Τζάνε, Κρ. πόλ. $527^{1}$· **β**) με ιδιαίτερη ένταση: *όσοι μετρούσιν*
*:κα και άδικα καμπανίζουν σε κάμινα θα μπούσινε, ξέχωρα να λαβρίζουν* Τζάνε, Κατάν.
5.

**ξεχωρίζω,** Διγ. Ζ' 3317, Πικατ. 316, Βεντράμ., Γυν. 200, Αλφ. $10^{38}$, Ερωφ. (Αλεξ.
. - Αποσκ.) Δ' 386, Φορτουν. (Vinc.) Ιντ. α' 38, Τζάνε, Κρ. πόλ. $322^{13}$· *ε ξ ε χ ω ρ ί-*
, Αχιλλ. L 513, 955, 965, 1278, Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. $3^{v}$. —Βλ. και *ξηχωριστώντα.*

Από το *εξεχώρισα,* αόρ. του μτγν. *εκχωρίζω* (Ανδρ., Λεξ.). Τ. *ξηχωρίζω* σήμ. στην
προ (Σακ., Κυπρ. Β' 697) και στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ. στη λ.). Λ. *ξη-*
*ριστείν* στο Meursius. Η λ. στο Βλάχ. και σήμ.

**I** Ενεργ. **Α'** Μτβ. **1α**) Διαλέγω, ξεχωρίζω: *τους δώδεκα νεότατους τούς θέλω εξεχω-*
*ι ο κάθε είς εγώ θαρρώ χιλίους να πολεμήσει* Αχιλλ. Ο 131· *εμάζωξεν* (ενν. *ο Μελε-*
*τζης*) *όλους τους απελάτας και εξεχώρισεν απ' αυτουνούς εκ των χιλίων τους εκατόν*
. 'Ανδρ. $386^{38}$· **β**) (ειδικά): *ο αετός ο βασιλεύς ήταν ξεχωρισμένος Διός Ελλήνων*
*Θεού παντ' αφιερωμένος* Αιτωλ., Μύθ. $2^{23}$· **γ**) διαλέγω· ορίζω: *να σημαδεύσει* (ενν.
*εκκλησία*) *καιρόν και ξεχωρίσει τόπον της συνόδου οπού θέλει έλθει* Χριστ. διδασκ. 482.
Απομακρύνω, χωρίζω (ή κάνω να απομακρυνθούν, να χωρίσουν) άτομα που παλεύουν,
ɔμαχούν, κ.τ.ό.: *επαλεύγαμεν πολλήν ώραν και τινάς δεν μας εξεχώριζε, τόσον απού*
*ιλήθηκα εγώ να τονε ρίξω εκείνον εις την θάλασσαν* Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 433. *Στη*
*: τως επόμεινε μια πιθαμή κοντάρι, τ' άλογα εγονατίσασι κι απάνω οι καβαλάροι. Ο*
*ας είχε πεθυμιά να τουσε ξεχωρίσει και μ' άξο αποστολάτορα πέμπει να τως μηνύσει*
τόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 2369· *Τότες μεγαλώνουσι και μπατέρου τη μορέσκα και όντεν*
*κοντά να φινίρει, εβγαίνουσι δυο στρατιώτες, ήγου αράλντοι βαστώντας εις τα χέρια*
*καθαείς το σκήπτρο το βασιλικό, και μπαίνου και ξεχωρίζου τσι* Φορτουν. Ιντ. γ' μετά
.62. **3α**) Κάνω δύο πρόσωπα να απομακρυνθούν, να μην έχουν πια σχέσεις, χωρίζω:
*, τον κύρη οκ το παιδί γιάντα το ξεχωρίζεις;* Ζήν. Δ' 349· (εδώ με υποκ. το *μελλά-*
το *θάνατο* ή το *Χάρο*): *Γιατί, μελλάμενο άσπλαγχνο, έτσι μας ξεχωρίζεις, ανέν κι ο*
*ς σφίγγει μας πολλά, σαν το γνωρίζεις...;* Σουμμ., Παστ. φίδ. Γ' [547]· *Ω θάνατε*
*ίτατε, τούς σμίγει ο πόθος γιάντα γυρεύγεις έτσι αλύπητα να ξεχωρίζεις πάντα;*
ρ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Ε' 211· *απής μας εξεχώρισεν ... ο Χάρος, πάσα μου ελπίδαν*
*α* Ροδολ. (Αποσκ.) Β' 361· **β**) τοποθετώ δύο πρόσωπα σε διαφορετικά μέρη, τους ορί-
αφορετικό χώρο διαμονής: *Φοβούμαι...να μην σκοτώσει ο Κάιν τον 'Αβελ, και διά να μην*
*συγύρει τίποτες κακόν ας τους χωρίσομεν έναν από τον άλλον και ας έχει πάσα ένας την*
*κησίν του χώρια. Και τότε εξεχώρισεν ο Αδάμ τον Κάιν από τον 'Αβελ και έκαμε τον*
*να δουλεύει την γην και τον 'Αβελ τον έκαμε ποιμένα* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. $82^{r}$.
Προκ. για το Χάρο) χωρίζω (την ψυχή από το σώμα): *Κλαίω πικρά και δέρνομαι γιατί*
*ιίρνεις* (ενν. *Χάρε*) *πρώμα και ξεχωρίζεις την ψυχή γλήγορ' απού το σώμα* Αλφ.
.) ΙΙΙ 48· **β**) (συνεκδ. με υποκ. την *ψυχή*) αφήνω, εγκαταλείπω: *ΝΕΚΡΟΣ:*
*ψυχή αθάνατε, να σμίξεις του χωμάτου, γιατί, όταν μ' εξεχώρισες, έμεινα του θα-*



*νάτου κρούσος* Τζάνε, Κατάν. 2. **5α**) Απομακρύνω κάπ. (από κοντά μου): *με παρακάλεσε να μην την ξεχωρίσω μιαν ώρα απού το πλάγι μου, όσο καιρό κι α ζήσω* Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Β' 11· *ποτέ από λόγου μου δε σ' είχα ξεχωρίσει, ανέν κι ο Χάρος τη ζωήν ομπρός δε μου 'χε λύσει* Ροδολ. (Αποσκ.) Ε' 239· **β**) κρατώ σε απόσταση: *Και ο βιζίρης όρισε σκάπτοντας να σιμώνου και μπόμπες να πετούσινε μέσα για να σκοτώνου τους Φράγκους, που 'τονε 'δεκεί, για να μηδέ προβαίνου να βλέπου πως σιμώνουσι σιμά και κατεβαίνου. Και βόλια τόσα τουφεκιές, ογιά να τσ' αμποδίσει να πέφτουνε στην μέσην τως, για να τους ξεχωρίσει* Τζάνε, Κρ. πόλ. $479^{16}$. **6**) Τοποθετώ (πράγματα) σε απόσταση: *εφύτεψέ τα* (ενν. *τα κλωνάρια*) *ένα εδώ και άλλο εκεί, ξεχωρισμένα ένα από το άλλο* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. $100^{v}$. **7α**) Αποχωρίζομαι κάπ.: ΠΑΝΑΡΕΤΟΣ: *Τάχα πονεί η ψυχή τση να μας αφήσει;* ΝΕΝΑ: *Βλέπω τη και συχναναστενάζει και βαρεμένη κάθεται και μοναχάς λογιάζει. Γιαύτος λογιάζω πως πονεί να μασε ξεχωρίσει* Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Β' 297· **β**) (με γεν.) αφήνω κάπ. να απομακρυνθεί από κοντά μου: *'Εχομεν και άλλον αδελφόν και μετ' αυτόν γυρίζει, Βενιαμίν τον λέγουσιν και δεν του ξεχωρίζει* Χούμνου, Κοσμογ. 1808. **8**) (Προκ. για μέλος του σώματος) αποχωρίζω, κόβω: *να με ξανοίγεις πώς πηδώ σε μια μερά και εις άλλη, ώρες μαντρέτα να κολλώ ...* (παραλ. 1 στ.) *να ξεχωρίζω κεφαλές, κορμιά να τεταρτιάζω, πόδια και χέρια να πετώ* Φορτουν. (Vinc.) Β' 55· *τα βόλια ήρχουντα στη χώρα κι εκτυπούντα και κεφαλές ανοίγανε και ομναλοί εσκορπούντα. Τα χέρια εξεχωρίζανε κι άλλους εξεντερίζαν* Τζάνε, Κρ. πόλ. $162^{22}$. **9**) (Μεταφ., προκ. για συναίσθημα) απομακρύνω, διαλύω: *πάσα μου άλλη πεθυμιά διώχνει* (ενν. *ο έρωτας*) *και μου 'ξορίζει και κάθε πόθον που να βρει σ' εμέ τον ξεχωρίζει* Σουμμ., Παστ. φίδ. Α' [694]· *η γι-αγάπη* (παραλ. 2 στ.) *... πάσα μ' άλλη πεθυμιά και πόθο διώχνει και ξεχωρίζει* Πιστ. βοσκ. Ι 3, 16. **10α**) Διακρίνω, αναγνωρίζω, μπορώ να ξεχωρίσω: *Τον τάφον άνοιξε και ιδέ, αν είναι και γνωρίσεις, πτωχούς και πλούσιους άρχοντας αν είν' και ξεχωρίσεις* Αλφ. $15^{38}$· *'Ητον εκείνη η ζγουραφιά με μαστοριά μεγάλη, οπού δεν εξεχώριζες τη μιαν από την άλλη: με τόση 'πιδεξότητα την είχε καμωμένη οπού ίδια σαν τη ζωντανήν ήτο η ζγουραφισμένη* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 1494· **β**) κάνω διάκριση, ξεχωρίζω: *δεν ελόγιαζε* (ενν. *η Αρετούσα*) *να πει το πως δεν ξεχωρίζει τραγούδι απ' τον τραγουδιστή* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 737. *Τυχαίνει καθανός κριτή, που μια δουλειά θα κρίνει* (παραλ. 2 στ.) *το δίκιον απού τ' άδικο καλά να ξεχωρίζει* Φορτουν. (Vinc.) Ιντ. α' 150· **γ**) διακρίνω (γράμματα), βλέπω, διαβάζω καθαρά: *Βλέπω το γράμμα σα θαμπό και δεν το ξεχωρίζω* Ευγέν. Πρόλ. 55. **11**) (Προκ. για φιλία) σταματώ, διακόπτω, χαλώ: *Για το χρουσάφι τσι γονέους μισούσι τα ίδια παιδιά και μάχονται περίσσα· τ' αντρόγυνα πλιο πίστη δεν κρατούσι, οι φίλοι τσι φιλιές εξεχωρίσα* Ροδολ. (Αποσκ.) Πρόλ. Μελ. 28· *αγάπη απού 'ναι νόμιμη φιλιά δεν ξεχωρίζει, μα σφίξη πλια και μπόρεση μεγάλη τση χαρίζει* Ροδολ. (Αποσκ.) Ε' 105. **12**) Χωρίζω κ. για να το δώσω σε κάπ.· (εδώ ειδικά για τον παράδεισο και τους πρωτοπλάστους): *εξεχώρισε* (ενν. *ο Θεός*) *τον παράδεισον της μάννας σου και εμένα έδωσε το μέρος της ανατολής και της μάννας σου το μέρος της μεσημβρίας* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. $91^{v}$. **13**) (Προκ. για διαφορές) διευθετώ, λύνω: *τον κόσμο κυβερνάς και τσι θεούς ορίζεις και ανάμεσά τως διαφορές μεγάλες ξεχωρίζεις* Φορτουν. (Vinc.) Ιντ. α' 72. **Β'** Αμτβ. **1**) Ξεχωρίζομαι, απομακρύνομαι από κ.: *Με ένα ροβέρσο μοναχάς θα δεις την κεφαλήν τως να ξεχωρίσει απ' το λαιμό* Φορτουν. (Vinc.) Δ' 150· (εδώ προκ. για αποσύνθεση του σώματος) ξεκολλώ: *Η γλώσσα πρώτας μου 'λυσε, τα μάτια μου εχυθήκαν, τ' αφτιά μου εξεχωρίσασι και τότες πλήσοι εβγήκαν σκούληκες αγριότατοι που κατοικούν στον 'Αδη και εφάγασί μου την καρδιά και όλην την σάρκα ομάδι* Τζάνε, Κατάν. 20. **2**) Χωρίζω από κάπ.: *ξεχωρίσαν αδελφοί, πατέρες και παιδιά τους και πλουτισμένοι άρχοντες από τα γονικά τους*

, Κρ. πόλ. $95^{19}$. **3α**) Προχωρώ, φεύγω, απομακρύνομαι: *έπαρε την καρδίαν μου,*
*; μου, την ζωήν μου, μετά τους πέντε δυνατούς συντρόφους και αδελφούς σου·*
*ρίσετε εμπρός, στους εδικούς μου αμέτε· ολίγον ν' αναμένω εδώ μετά τους άλλους*
Αχιλλ. L 965· **β**) προχωρώ, βγαίνω μπροστά, απομακρύνομαι από το σύνολο στο ο-
νήκω: *Εκεί στον πόρο εστέκανε* (ενν. *τα καράβια*) *και πέντε ξεχωρίζουν, μέσα τσι*
*; μπαίνουσι και τον εχθρόν γνωρίζουν* Τζάνε, Κρ. πόλ. $318^{3}$· *τα κάτεργα τα τούρκικα*
*τα ξεχωρίζουν και πάσινε απάνω του και λουμπαρδές αρχίζουν* Τζάνε, Κρ. πόλ.
**4α**) (Προκ. για την ψυχή) βγαίνω από το σώμα, το αποχωρίζομαι: *απού το δόλιο*
*ρμί η ψη να ξεχωρίσει παρά τον πόθο μου κιανείς άλλος να μου γροικήσει* Φορτουν.
.) Β' 153· **β**) (προκ. για το σώμα) χωρίζομαι από την ψυχή, παύω να έχω ψυχή:
*ίναι μπορεζάμενο κορμί να ξεχωρίσει απού την ίδια του ψυχή και να μπορεί να ζή-*
ρωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Α' 487. **ΙΙ** Μέσ. **Α'** Μτβ. **1**) Αποχωρίζομαι κάπ.: *ελυ-*
(ενν. *η θυγατέρα*) *τάχα να μας ξεχωριστεί* Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Δ' 182·
*τεμένος διά την αμαρτίαν, ξεχωρισμένος του πατρός, απαλλοτριωμένος των συγγε-*
*ξορισμένος της πατρίδος του* Πηγά, Χρυσοπ. 306(6). **2**) Απαρνούμαι κ., απέχω
.: *Του κόσμου τες απόλαυσες ας τες ξεχωριστούμεν κι εκείνα τά χρειαζόμεσταν*
*ο να βαστούμεν* Πένθ. θαν.$^{2}$ 29. **Β'** Αμτβ. **1α**) Αποχωρίζομαι κάπ., απομακρύνομαι
κπ.: *δε μου 'ναι μπορετό, μηδέ ποτέ τυχαίνει μιαν ώρα απού το ταίρι μου να ζω ξε-*
*μένη* Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Ε' 444· *Κλαίγω, θρηνώ και θλίβομαι το πως εκατε-*
*και πως εξεχωρίστηκα εκ το δικό σου πλάγι* Θησ. Πρόλ. 8· *με λόγια και με δάκρυα*
*τον άλλον 'φίλει σαν όταν ξεχωρίζουντεν πολλά μεγάλοι φίλοι* Αχέλ. 993· *με το*
*έτο μου θέλω να σμίγεις πάλι ένα φαντό κι ένα πιστό, κι αν έναι μπορεμένο το*
*α να μη σε κρατεί ποτέ ξεχωρισμένο* Φορτουν. (Vinc.) Ε' 166· **β**) (προκ. για την
: *οπόταν η ψυχή εξεχωριστεί από το κορμί, υπαγαίνει εις άλλο κορμί και στέκει διά να*
*υλαγμένη* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. $35^{v}$· **γ**) βγαίνω μπροστά, αποχωρίζομαι από το
ο στο οποίο ανήκω: *Ευθύς εξεχωρίστησαν οι αδελφοί και οι πέντε και εις τον Α-*
*υπάγουσιν, ίνα τον πολεμήσουν* Αχιλλ. Ο 279· *Πάντρουκλε ανδρειωμένε, έπαρον την*
*σα μου, το φως μου, την ζωήν μου, μετά τους πέντε σου αδελφούς... εξεχωρίσθη-*
*τρός, άμε εις τους γονείς μας, να ακαρτερέσω εγώ εδώ μετά τους άλλους έξι* Αχιλλ.
0. **2**) (Με επόμ. την πρόθ. εις + αιτιατ.) **α**) φεύγω, απομακρύνομαι: *ξεφεύγομεν*
*ας αγκάλας τας πατρικάς, ξεχωρίζομέστανε εις χώραν μακράν, εκεί σκορπίζομεν τον*
ας Πηγά, Χρυσοπ. 308(10)· **β**) πηγαίνω κατά μέρος: *ο καθείς όγοιον αγαπά απέ*
*δυο Θηβαίους* (παραλ. **1** στ.) *εις μέρος ας ξεχωριστεί με εκατόν συντρόφους* Θησ.
nitt) 336 VII 11. **3**) (Προκ. για χώρα) χωρίζομαι, παύω να είμαι μέλος μιας συμ-
ς: *όταν λοιπόν ξεχωριστεί αύτ' η Τρανσυλβανία, δεν έχει τόσην δύναμιν ν' αντισταθεί*
α Παλαμήδ., Βοηβ. 513. **4α**) Διαχωρίζομαι, χωρίζομαι: *'Ενα κορμίν και τρεις*
*; ήσαν ξεχωρισμένες κι οι ρίζες 'ς τριά μοιράζουντα* Χούμνου, Κοσμογ. 397· **β**)
ρ., προκ. για την Αγία Τριάδα): *Η Αγία Τριάς φαίνεται εις τρεις χαρακτήρας: Πατήρ,*
*και Πνεύμα άγιον, αλλά απ' αλλήλων δεν έναι ξεχωρισμένη* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ.

Ι μτχ. παθητ. παρκ. ως επίθ. = **1**) Χωριστός, μεμονωμένος: *γυρεύει ο πόθος τσι καρ-*
*αι σμίγει των ανθρώπω και κάνει μια τσι δυο ψυχές και τα ξεχωρισμένα κορμιά*
*όσμο ζούσινε μόνο με πνέμαν ένα* Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Ε' 219· *ημπορούμεν να*
*ίσομεν φανερά την υπόστασιν της φύσεως, πώς αυτή σιάζει τα πράγματα τα ξεχωρι-*
Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. $17^{r}$. **2**) Μόνος, που δεν έχει ταίρι: *Η ανθρωπότητα εις*
.. *ωσά ζυγός είναι βαρύς και κοπιαστό γομάρι· και μια γυναίκα μόνια τση γή*



*άντρας ξεχωρισμένος να τη στυλώνει δεν μπορεί, μηδ' είναι αναπαημένος. Μ' απής τσι σμίξει ο έρωτας κι αντρόγυνο γενούσι, γείς με τον άλλο αλλακτικά μπορού να τη βαστούσι* Ροδολ. (Αποσκ.) Β' 335. **3α**) Ξεχωριστός, διαλεχτός, εξαίρετος (εδώ για πρόσ.): *ο δέ Αχιλλεύς ο θαυμαστός, ο εξεχωρισμένος, άσπρον βλαττίν εφόρεσεν μετά χρυσά πουλία* Αχιλλ. L 671· *και η ακαταδούλευτος, η εξεχωρισμένη* (ενν. *Χρυσηίς*), *γλυκύν τραγούδιν ήρχισεν, έμορφον, πανωραίον* Αχιλλ. L 675· *τριγύρου της εστέκασιν οι βάγιές της όλες, όλες καλές και 'βγενικές, όλες ξεχωρισμένες* Αχιλλ. L 671· **β**) ιδιαίτερος, ξεχωριστός, διαλεχτός: *την τύπωσιν την έβαλεν εις τόπον ξεχωρισμένον, τίμιον και άγιον* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. $334^{r}$· **γ**) εξαιρετικός, πολύ μεγάλος: *έχει* (ενν. *ο Αχιλλεύς*) *και κάλλος θαυμαστόν, ανδρειάν εξεχωρισμένην και εις την καρδιάν του εβάλασιν την εδικήν σου ερωτοαγάπην* Αχιλλ. L 708. **4**) (Για λόγια) εξαιρετικά ωραία: *τούτα τα λόγια ως τ' άκουσεν* (ενν. *ο Αχιλλεύς*) *τα εξεχωρισμένα, έπεσεν κάτω εις την γην νεκρός, ελιγοθυμημένος* Αχιλλ. L 1278. **5**) Διαφορετικός: *Το φόρεμάν των να 'ν' μακρύν, κοπτόν κι ομπρός ραμμένον και απ' όλα τα φορέματα ας έν' ξεχωρισμένον* Χούμνου, Κοσμογ. 2794.

**ξεχωρισιά** η· *ξ ε χ ω ρ ι σ ά.*

Από τον αόρ. του *ξεχωρίζω* και την κατάλ. *-ιά*. Τ. *ξεχωρισία* σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ.).

Χωρισμός (δύο προσώπων): *Της Αίγυπτος ο βασιλιός μπορεί να τ' απομείνει να δώσει τη γυναίκα του να θέσει εις άλλη κλίνη; Ω άδικη ξεχωρισά κι έσμιξη ντροπιασμένη* Ροδολ. (Αποσκ.) Α' 405.

**ξεχώρισις** η.

Από τον αόρ. του *ξεχωρίζω* και την κατάλ. *-ις*. Η λ. στο Βλάχ.

Χώρισμα: *εφύτεψέ τα* (ενν. *τα κλωνάρια*) *ένα εδώ και άλλο εκεί ξεχωρισμένα ένα από το άλλο. Και ... έσμιξαν τα τρία αντάμα και έγινεν ένα μεγάλο δένδρον τούτα τα τρία. Και εις την μέσην του δένδρου δεν ήτον καμία ξεχώρισις, μόνον τα φύλλα του οπού επαρομοίαζαν ώσπερ του κέδρου και πεύκου και κυπαρισσίου* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. $100^{v}$.

**ξεχωρισμός** ο.

Από τον αόρ. του *ξεχωρίζω* και την κατάλ. *-μός*. Η λ. στο Du Cange (λ. *ξεχωρίζειν*), στο Τραπεζούντιος, Νομοκ. 543 και σε δημ. τραγ. (Λαμπάκης, Οι καταβάσεις στον κάτω κόσμο στη βυζαντινή και στη μεταβυζαντινή λογοτεχνία 162).

?Χωρισμός: *αναγκασθήκαμεν ... να μεταχειρισθούμεν τα τεταγμένα του ξεχωρισμού του* Χριστ. διδασκ. 418.

**ξεχωριστά,** επίρρ., Μορεζίν., Λόγ. 482, Σκούφ. Φ. 269, Διαθ. 17. αι. $9^{16}$, $11^{186}$, Σουμμ., Παστ. Φίδ. Γ' [612], Λεηλ. Παροικ. Αφ. 6, 141, Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ. Λουκ. θ' 10· *ξ ε χ ω ρ ι σ τ ά ς,* Αποκ. Θεοτ. ΙΙ 102.

Από το επίθ. *ξεχωριστός*. Η λ. σε έγγρ. του 16. (Δετοράκης, Κρητολ. 16-19, 1983/4, 112) και 17. αι. (Αμάλθ. 10, 1979, 253, Κωνσταντουδάκη, Θησαυρ. 12, 1975, 116, κ.α.), στο Βλάχ. και σήμ.

**1**) Κατ' ιδίαν, ιδιαίτερα, παράμερα: *Για τούτο σ' έκραξα εδεπά ξεχωριστά, ν' αφήσεις σε μια μερά τσι λογισμούς όλους, να μου γροικήσεις* Ροδολ. (Αποσκ.) Α' 89· *εγύρισεν εις τους μαθητάς και ξεχωριστά τους είπε* Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ. Λουκ. ι' 23. **2α**) Μεμονωμένα: *ανεχώρησεν απεκεί με καράβι ξεχωριστά εις ένα έρημον τόπον* Μάξιμ. Καλ-

οπ., Κ. Διαθ. Ματθ. ιδ' 13· *επήγαν εις ένα έρημον τόπον με καράβι ξεχωριστά* Μάξιμ.
λλιουπ., Κ. Διαθ. Μάρκ. ς' 32· *ανέβασέν τους εις ένα όρος υψηλόν ξεχωριστά μοναχούς*
ξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ. Μάρκ. θ' 2· **β**) (με επόμ. γεν. προσωπικής αντων.): *Η*
*ρα με τον Αβραάμ επήγεν κι ενεπάγη  κι ο βασιλεύς με λογισμόν ξεχωριστά του πάγει*
ύμνου, Κοσμογ. 726. **3**) Χωριστά ο καθένας ή το καθένα: *εμείνασι του χρυσαφιού*
*τση πλουσότης δούλοι  και βαρεμένους λογισμούς κι έγνοιες επροκαλέσα  με χίλια*
*η και καημούς στο λογισμό ντως μέσα,  πάσα κιανείς για λόγου του ξεχωριστά κο-*
*ντας,  φυλάττοντας το πράμα ντου και των αλλών αρπώντας* Πανώρ. Πρόλ. 37· *ας*
*νουν άλλοι τα θεριά τ' άγρια και μερωμένα  πάσ' ένα τως ξεχωριστά, μ' ολόχρουση*
*ένα* Ροδολ. (Αποσκ.) Γ' 82. **4α**) Ιδίως, ιδιαιτέρως: *Τώρα μια κοπανιά 'μορφη να κά-*
*μου τυχαίνει  στους δυο τους, μα ξεχωριστά 'ς τούτην την ντροπιασμένη* Σουμμ., Παστ.
. Γ' [1366]· *πρέπει τους προεστώτας των εκκλησιαστικών, ήγουν τους ιερείς και αρχιε-*
*και εις όλας μέν τας ημέρας, αμή ξεχωριστά εις τες Κυριακές όλου του χρόνου, να διδά-*
*υσιν όλον τον κλήρον και τον λαόν τους λόγους της αρετής και της ευλαβείας* Δαμασκ.
υδ., Διαλ. 454· *ξεχωριστά δέ επαράγγειλε* (ενν. *ο Σελίμ*) *του Μουσταφά Μπασία, ότι,*
*δεν τον κάμει να στέρξει, θέλει κόψει το κεφάλι του* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 350· (με
μ. γεν.): *αφήνω αγάπη και συγχώρεσην ολωνών των ορθοδόξων χριστιανών και ξεχω-*
*τά ολωνών εκεινών απού εις όλον τον καιρόν της ζωής μου με εβλάψασιν εις κανένα μόδον*
θ. 17. αι. $3^{18}$· *Δεν είναι ... μεγαλύτερη κόλασις ουδέ φοβερότερη ... ωσάν του πόρνου και*
*κλέφτη, ξεχωριστάς του χωστού πόρνου και τση χωστής πόρνης· ετούτοι κολάζουνται*
*σσότερο* Αποκ. Θεοτ. II 102· *ξεχωριστά του λόγου μας τόσες και τετοιανής λογής χά-*
*ς μας εχάρισες, οπού δεν ημπορούμεν να τες διηγηθούμεν* Χριστ. διδασκ. 433· **β**)
τέρως, περισσότερο: *Ξεχωριστά αφεντάκης του παρ' άλλο  είχε διά το παιδί καημό*
*ίλο* Λεηλ. Παροικ. 453. **5**) Επιπλέον: *έχω καμπόσες βίζιτες κι αποδεκεί ασπετά-*
*τορνέσα, και όσα σου χρειαστού, εγώ σε κοντεντάρω.  Και πάλι αλεύρι και τυρί ξε-*
*ιστά και λάδι  και ό,τι άλλο έχω στο σπίτι μου πάντα θες έχει αμάδι* Φορτουν. (Vinc.)
43· *Κι εις την γαστέρα είπε τους διά να τηνε γεμώσουν  αίμα από την καρδίαν μου να*
*να τησε δώσουν·  είπε τους και ξεχωριστά τα χέρια να μου πάρου,  διατί σαν μου*
*όψουνε θέλω διαβεί εις τον Χάρου* Ευγέν. 1323. **6**) Τόσο περισσότερο, κυρίως: *Για*
*ο δεν ετύχαινε σ' εμέ να κρύβεις τόσον  την αφορμήν της παίδας σου, για να μηδέν*
*γνώσω.  Ξεχωριστά γιατί ποτέ δε σου 'τον μπορεμένον  τον πόνον σου τον άμετρον*
*ου κρατείς κρυμμένον* Σουμμ., Παστ. φίδ. Α' [337]. *Μ' ανίσως κι άλλοι την γροικούν*
. *την αγάπη*) *και καίγονται για κείνη,  λογιάζω κι άσφαλτα κρατώ να την γροικά*
*υτείνη.  Ξεχωριστά γιατί το πως τηνε θωρώ αλλαμένη  στην όψη και στο λογισμό*
*στέκεται γνοιασμένη* Σουμμ., Παστ. φίδ. Α' [1039]. **'Εκφρ.** *ξεχωριστά από,* βλ.
*πό 1α.*

**ξεχωριστόντα,** βλ. *ξηχωριστώντα.*

**ξεχωριστός,** επίθ., Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 75, Λίμπον. Αφ. 12· *ε ξ ε χ ώ ρ ι-*
*ς,* Θεματογραφία 10· *ε ξ ε χ ω ρ ι σ τ ό ς,* Αχιλλ. L 1244· συγκριτ. *ξ ε χ ω-*
*τ ό τ ε ρ ο ς,* Χριστ. διδασκ. 327.

Από το *ξεχωρίζω*. Η λ. στο Du Cange (λ. *ξεχωρίζειν*) και σήμ.

**1α**) Ξεχωρισμένος, ιδιαίτερος, χωριστός: *'Οχι άλλος ο Πατήρ και άλλος ο Υιός και*
*; το Πνεύμα το άγιον, αλλ' ένας Θεός αυτοί οι τρεις ... ώσπερ ουδ' ο ήλιος έναι ξεχωρι-*
*απ' αυτόν, και λέγομέν τον τρισυπόστατον, έτσι ουδέ την αγίαν Τριάδα χωρίζομεν από*
*νότητα* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. $21^{r}$· **β**) αποχωρισμένος, απομακρυσμένος: *μ' απήτις*



*αποθάνω, μη μου πάρει* (ενν. *ο χάρος*)  *να ζω σ' εκείνην κιας με την ψυχήν μου  ξεχω-*
*χωριστή 'κ τα μέλη τα δικά μου* Πιστ. βοσκ. V 3, 97. **2**) Χωριστός, μεμονωμένος: *τσι*
*φίλους τσι καλούς και τσι πιστούς κρατούσι  σε δυο κορμιά ξεχωριστά με μια ψυχή πως*
*ζούσι* Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Α' 110· *η αγία ετούτη εκκλησία ούτε εις τόπους, ουδέ*
*εις πρόσωπα ξεχωριστά χωρίζεται, αμή εις όλον τον κόσμον είναι διεσπαρμένη* Χριστ.
διδασκ. 115· *θέλεις ιδεί ακόμη ένα βουνί τζιμαρόλον και δείχνει σου από μακρέα ωσά ξε-*
*χωριστόν* Πορτολ. Β $58^{12}$. **3**) (Μεταφ., προκ. για χώρα) μόνος, που δεν έχει συμμά-
χους: *Πάντα σμικτές οι βασιλειές κάλλιά 'ναι φυλαμένες  και μόνιες και ξεχωριστές*
*πέφτου οι πολεμημένες* Ροδολ. (Αποσκ.) Ε' 42. **4**) Διαφορετικός: *μόνον αυτό ήτον με*
*κεραμίδια και ουχί δεύτερον· και ως το είδεν ο σουλτάνος, ότι ήτον ξεχωριστόν μοναχόν, ε-*
*ρώτησε τους γέροντας της χώρας «τι έναι αυτό το μοναχόν οσπίτιον...;»* Ιστ. πατρ. $137^{16}$.
**5**) Σημαντικός, ιδιαίτερος: *Διότι είναι το ξεχωριστότερον μέρος της ευχαριστίας εκείνης*
*οπού είμαστε χρεώσται του Θεού* Χριστ. διδασκ. 327. **6α**) Που διακρίνεται, που ξεχω-
ρίζει: *εφαίνουνταν* (ενν. *οι Αθηναίοι*) *ξεχωριστοί με πολιάν γηραίοι  και με τα σκιάδια*
*τα ψηλά και εδείχνασιν ωραίοι* Λίμπον. Επίλ. 77· **β**) (για πράγματα ή τόπο): *τα εντελη-*
*νοπροστέληνα και η κεφαλαρέα  κόκκινα συρματένα 'σαν, ξεχωριστά του κόσμου  με*
*τα χρουσά αετόπουλα και τα χρουσά λεοντάρια* Αχίλλ. L 805· *το χωριό ερήμαξεν, τες εκ-*
*κλησιές του ρίκτει,  οπού 'τονε ξεχωριστόν ετούτο εις την Κρήτην* Τζάνε, Κρ. πόλ. $234^{16}$.
**7**) (Μεταφ.) εξαίρετος, εκλεκτός: *Καλά και μυριοχάριτο τον ήκαμεν η φύση  κι εφάνηκε*
*ξεχωριστός σ' Ανατολή και Δύση* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 548· *ας είν' η τζόγια ολόχρου-*
*ση και πλούσα πλια παρ' άλλη  σαν είν' κι αυτή* (ενν. *η θυγατέρα*) *ξεχωριστή και απ' ό-*
*λους τως μεγάλη* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 1352· *Ηράκλη τον ελέγασι, ξεχωριστό από τσ'*
*άλλους,  'ποπανωθιό 'ς τσι φρόνιμους, πρώτος εις τσι μεγάλους* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α'
29· (εδώ σε προσωποπ.): *Τότ' ένας εκ τους ποντικούς ξεχωριστός απ' όλους  επήγεν*
*εις το σπίτι του ...  και τον υιόν του έκραξε να 'λθεί να πολεμήσει* Ζήνου, Βατραχ. 411·
το θηλ. ως ουσ. = εκλεκτή, εξαιρετική γυναίκα: *ας έλθει, ας κλάψει και ας δαρθεί, ας δει*
*την εξεχωριστήν του κόσμου·  ως ήλιος εκείτετον η κόρη στο κρεβάτιν* Αχιλλ. L 1244.
**8**) (Με την πρόθ. *εις* + αιτιατ.) που διακρίνεται σε κ.: *Αντρέας είχε τ' όνομα, Κορνάρος η*
*γενιά του,  στη φρόνεση ξεχωριστός κι εις τα καμώματά του* Τζάνε, Κρ. πόλ. $443^{6}$· *εσένα*
*θέλουσιν οι φρόνιμοι πως να 'σαι  στη διάκριση ξεχωριστός κι απ' όλους μαρτυράσαι*
Τζάνε, Κρ. πόλ. $144^{26}$· (εδώ σε προσωποπ.): *μαχαίρι στους Αγαρηνούς, της αρχοντιάς*
*στολίδι,  στη φρόνευση ξεχωριστή* (ενν. *η Βενετία*) *και στερεό στασίδι* Τζάνε, Κρ. πόλ.
$567^{22}$. **9α**) Εξαιρετικός, θαυμαστός· (εδώ σε μεταφ.): *Και θρέφεις* (ενν. *έρωτα*) *και*
*κρατείς σ' αυτόν τον τόπον  θεριό ξεχωριστό κι εξαίσιο πλήσια  στην βλέψη των θεών*
*και των ανθρώπων* Σουμμ., Παστ. φίδ. Χορ. γ' [26]· **β**) εξαιρετικός, μοναδικός: *Είναι*
*λοιπόν η μακαρίαν παρθένος μία νεφέλη φωτεινή, ξεχωριστή και πολλά διαφορετική από*
*όλα τα νέφη* Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 407· **γ**) εξαιρετικός, πολύ μεγάλος: *ξεχωριστή 'ναι*
*η δύναμη και φημιστή η αντρειά σας* Ροδολ. (Αποσκ.) Ε' 39· *ανδραγαθίας έκαμεν ξεχωρι-*
*στές στον κόσμον* Αχιλλ. L 1225.

**ξεχωριστότερος,** συγκριτ., βλ. *ξεχωριστός.*

**ξεχωριστώντα,** βλ. *ξηχωριστώντα.*

**'ξεχωρίτης** ο, βλ. *εξωχωρίτης.*

**ξέχωρος,** επίθ.· *ε ξ έ χ ω ρ ο ς.*

Από το *εκχωρίζω* (Βλ. Ανδρ., Λεξ.· πβ. και Δαγκίτσης, Λεξ., λ. ξε- 3γ). Η λ. στο

ίζος Παριτζίνος [Πρόλ. Somav.] $b^{4}$, $c^{1,2}$ και στο ποντιακό ιδίωμ., όπου και ο τ. :αδ. Α., Λεξ. στη λ.).

Που ξεχωρίζει από τους άλλους, εξαιρετικός, ξεχωριστός: *εποίησεν περίχωρον* (πα- l στ.) *και απέξω ορθομαρμάρωσις φαίνεται απομακρόθεν, πάντερπνος, ξενοχάραγος, ›ρος εκ πάντων* Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 1632.

**ξεψυχημένος,** μτχ. παθητ. παρκ., βλ. *ξεψυχώ*.

**ξεψυχημός** ο. —Βλ. και *ξεψυχισμός*.

Από το *ξεψυχώ* και την κατάλ. *-μός*.

Ξεψύχισμα· η στιγμή του θανάτου: *σύντροφος με το σύντροφο να ξεψυχούν αμάδι, το είναι η κλίνη τως κι η γης προσκεφαλάδι. Κείτεται απάνω στο νεκρόν ο ζωντανός όμη δεν ήρθαν του ξεψυχημού οι ίδρωτες κι οι τρόμοι* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Δ′

**ξεψυχιάζω·** *ε ξ ε ψ υ χ ι ά ζ ω,* Ερωτοπ. 669.

Από το *ξεψυχίζω* ή το *ξεψυχώ* κατά τα ρ. σε *-ιάζω*.

Ξεψυχώ, πεθαίνω: *Εδ' αρρωστώ και κρίνομαι, ψυχομαχώ και πέφτω και τ' όνομά έλω πει και θέλω εξεψυχιάσει* αυτ. 605.

**ξεψυχίζω·** *ε ξ ε ψ υ χ ί ζ ω.*

Από τον αόρ. του *ξεψυχώ*. Τ. *ξηψυσίζω* και *ξηψυχίζω* σήμ. στην Κύπρο (Φαρμακ., σάρ. 329 και Σακ., Κυπρ. Β′ 697).

Ξεψυχώ, πεθαίνω: *έχουν τα όρνεα αυτά δεινόν, πικρόν φαρμάκιν· ει τινάν τύχει να , ευθύς εξεψυχίζει* Φυσιολ. (Legr.) 182.

**ξεψυχισμένος,** μτχ. παθητ. παρκ., βλ. *ξεψυχώ*.

**ξεψυχισμός** ο. —Βλ. και *ξεψυχημός*.

Από τον αόρ. του *ξεψυχώ* με πιθ. επίδρ. ουσ. σε *-ισμός* (Βλ. και Ξανθουδίδης [Ερω- σ. 637-8]). Η λ. και σήμ.

Ξεψύχισμα· η στιγμή του θανάτου: *του ξεψυχισμού οι ίδρωτες κι οι τρόμοι* Ερωτόκρ. ;. Στ.) Δ′ 1084 κριτ. υπ.

**ξεψυχώ,** Ψευδο-Γεωργηλ., 'Αλ. Κων/π. (Wagn.) 360, 361, Ch. pop. 523, Χούμνου, ογ. 2274, Ζήνου, Βατραχ. 343, 401, Κυπρ. ερωτ. $69^{13}$, Πανώρ. Δ′ 228, Ε′ 364, Ερωφ. ;. Στ. - Αποσκ.) Β′ 438, Ερωφ. Ιντ. Β′ 68, Ιντ. κρ. θεάτρ. Δ′ 160, Πιστ. βοσκ. Ι 2, 10, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α′ 1690, Β′ 709, 720, Γ′ 86, 312, 1292, Δ′ 341, 1044, Ε′ 1035, Θυσ.$^{2}$ 859, Ροδολ. (Αποσκ.) Δ′ 122, 254, Φορτουν. (Vinc.) Δ′ 580, Τζάνε, τόλ. $206^{2}$, $210^{18}$, $512^{9}$, κ.α.· *ε ξ ε ψ υ χ ώ,* Γλυκά, Στ. 229, Λίβ. Sc. 674, Λίβ. 1992, Λίβ. Ν 1573, Ψευδο-Γεωργηλ., 'Αλ. Κων/π. (Wagn.) 815· *ξ η ψ υ χ ώ,* Κύπρ. (Παπαδ. Θ.) 581, Κυπρ. ερωτ. $5^{5}$, $11^{8}$, $50^{7}$, $101^{37}$, $102^{22}$, $116^{42}$, $123^{8}$, $127^{30}$· παθητ. παρκ. *ξεψυχημένος* και *ξεψυχισμένος*. —Βλ. και ά. *εκψύχω*.

Από το *εκψύχω* κατά μεταπλασμό προς τα συνηρημένα ρ. Ο τ. *ξηψυχώ* και σήμ. στην ο (Σακ., Κυπρ. Β′ 697 και Φαρμακ., Γλωσσάρ. 188). Η λ. στο Meursius (λ. *ξεψυ-* και σήμ.

**1**) Αφήνω την τελευταία μου πνοή, ξεψυχώ, πεθαίνω: *ο Ιησούς εφώναξε φωνήν μεγάλην και είπεν: ω Πάτερ, εις τα χέρια σου παραδίδω το Πνεύμα μου, και ωσάν είπεν ετούτα εξεψύχησε* Χριστ. διδασκ. 78· *την ώραν ταύτην ξεψυχώ και πάγω με τον Χάρο* Ιμπ. (Legr.) 494· *Να θελήσεις μια μοναχά φορά να σου μιλήσω πριχού ποθάν', οϊμέ, πριν ξεψυχήσω* Πιστ. βοσκ. ΙΙΙ 3, 124· *να 'σαι πάντα μετά με κι απήτις ξεψυχήσω, τέκνο και κληρονόμο μου εις όλα να σ' αφήσω* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Δ′ 1205. *Ζωοτροφίαν των έπαιρνε* (ενν. *ο Μερκούρης*) *και δεν είχαν να ζήσουν κι ολίγον πάντες έλειψε τότε να ξεψυχήσουν* Κορων., Μπούας 119· *Λίγό 'λειψε εκ τον φόβον τον περίσσιον τώρα να ξεψυχήσω* Πιστ. βοσκ. ΙΙΙ 3, 62. **2**) Χάνω τις αισθήσεις μου, λιγοθυμώ· «σβήνω», «χάνομαι»: *'Σ τούτο πέφτει* (ενν. *η Αννάζια*) *λιγωμένη*. ΧΟΡΟΣ: *Λογιάζω να ξεψύχησε η δόλια απού την πρίκα* (παραλ. 1 στ.)! *Βοηθήσετέ τση, κορασές, πιάστε την από χάμαι, να τηνε συντροφιάσομε, στο σπίτι να την πάμε* Ροδολ. (Αποσκ.) Ε′ 341· *όντε γυρεύουν κόπελον και σφάλλουν και αστοχούσιν, λιγώνονται και χάνονται και εισμιάν εξεψυχούσιν* Σαχλ., Αφήγ. 755· *'Ηρθασιν όσες περπατούν στη χώρα και στοιχούσιν και τους κοπέλους θέλουσιν και κλαίουν και ξεψυχούσιν* Σαχλ. Αφήγ. 753. *Ξεψυχούσι* (ενν. *οι γυναίκες*) *ομπροσθά σου και οπίσω σου σε περιγελούν* Μπερτόλδος 15. **3**) (Μεταφ.) **α**) «πεθαίνω» από επιθυμία (για κ.): *άλλον πιττάκιν να μη δεις ποτέ σου εδικόν μου· να εξεψυχάς διά γραφήν, ποτέ να μην την ίδεις* Λίβ. Esc. 1776· **β**) (μτβ.): *γινώσκεις τό πικραίνομαι, τό εξεψυχώ θεωρείς το* Λίβ. Sc. 910· *ά εξεψυχάς διά γραφής ποτέ ουδέν θεάσεις* Λίβ. Ρ 1562. **4**) (Μεταφ., προκ. για ξεφάντωση, χαρά) σβήνω, χάνομαι, εξαφανίζομαι: *πάσα λοιπόν ξεφάντωσις σήμερο ας ξεψυχίσει, πάσαν χαράν για λόγου μου η γη ας την ρουφήξει* Σουμμ., Παστ. φίδ. Γ′ [1001].

Η μτχ. παθητ. παρκ. ως επίθ. = **α**) νεκρός: ΒΑΣΙΛΕΑΣ: *Κι ομπρός σας εσκοτώθηκε;* ΧΟΡΟΣ: *Χάμαι ξεψυχισμένη την ηύραμε, όντεν ήρθανε* Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Ε′ 612· *να 'μπουσι στον παράδεισον Θεόν παρακαλείτε. Και σώνει των η κόλαση όπου είδαν οι καημένοι που όλοι τως ευρέθησαν ξάφνου ξεψυχισμένοι* Διήγ. ωραιότ. 832· (σε παρομοίωση): *μείναμε εκ του φόβου μας ωσάν ξεψυχισμένοι* Διήγ. ωραιότ. 604· *είμεστα εκ την πίκρα μας ωσάν ξεψυχισμένοι* Διήγ. ωραιότ. 380· **β**) (μεταφ.): *εμείναμε κρουμένοι κι οι δυο ξεψυχισμένοι εκ την τρομάραν* Πιστ. βοσκ. IV 3, 168.

**ξεψυχώνω.**

Από το *ξεψυχώ* αναλογ. με ρ. σε *-ώνω*.

Ξεψυχώ, πεθαίνω: *Βλέπω το βλέμμα προς τον Θεόν γλυκιά να το σηκώνει και απόκει το κεφάλιν του κλίνει και ξεψυχώνει. Και αυτήν την ώρα γροίκησα το πνεύμα του κι εβγήκε* Φαλιέρ., Θρ. 264.

**ξηβαίνω,** βλ. *ξεβαίνω*.

**ξηβαρκάρομαι,** βλ. *ξεμπαρκάρω*.

**'ξήγημα** το, βλ. *εξήγημα*.

**'ξήγηση** η, βλ. *εξήγησις -ση*.

**'ξηγορευτής** ο, βλ. *εξαγορευτής*.

**'ξηγορεύω,** βλ. *εξαγορεύω*.

**'ξηγοριά,** βλ. Προσθ. ΙΑ′ τόμ., λ. *εξαγορία*.

**ξηγυμνώνω,** βλ. *ξεγυμνώνω*.

**'ξηγώ,** βλ. *εξηγώ.*

**'ξηδαρκίτης** ο, βλ. *οξυδρακίτης.*

**ξήκαμπα,** επίρρ., βλ. *ξέκαμπα.*

**ξηκληρίζω,** βλ. *ξεκληρίζω.*

**ξηκληρώννω,** βλ. *ξεκληρώνω.*

**ξηκολλώ,** βλ. *ξεκολλώ.*

**ξηκρηρώνω,** βλ. *ξεκληρώνω.*

**'ξηλειμμός** ο, βλ. *εξαλειμμός.*

**'ξηλείφω,** βλ. *εξαλείφω.*

**'ξηλοθρεμός** ο, βλ. *εξολοθρεμός.*

**'ξηλοθρεύγω** και **'ξηλοθρεύω,** βλ. *εξολοθρεύω.*

**ξήλωμα** το· *ξ ή λ ω μ α ν* (γεν. εν. *ξηλωμάτου*).

Από το *ξηλώνω* και την κατάλ. *-μα*. Ο τ. *ξήλωμαν* και σήμ. στην Κύπρο (Σακ., Κυπρ. 688). Η λ. στο Somav. (λ. *ξύλωμα*) και σήμ. με διαφορετική σημασ.

**1**) Ανατροπή· διάλυση: *εγώ λαλώ σου από τον ρήγαν ότι εσού ήσουν η αφορμή του, του ωμάτου της χαράς του ... και ακωλύτως ο ρήγας θέλει πάρειν βεντέτταν απού 'ξ αυτόν* Μαχ. $320^{2}$. **2**) Εμπόδιο· ανωμαλία, αναποδιά: *σου περνούν τα πάθη και τούτα τα ύματα, που ο κύρης σου αμποδίζει* (παραλ. 1 στ.), *κάτεχε πως τελειώνουσι* Ερωτόκρ. εξ. Στ.) Δ' 161· *τελειώνουν τα ξηλώματα, το δυνατό απαλαίνει, όλα μερώνουν, κά-; κι αφς τον καιρό να πηαίνει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Δ' 167.

**ξηλωμός** ο.

Από το *ξηλώνω* και την κατάλ. *-μός*. Η λ. στο Somav. (λ. *ξύλωμα*).

Εμπόδιο· ενόχληση· ταραχή: *Ω πειρασμέ του πόθου μου και διώκτη του καλού μου το σκουλήκι της καρδιάς και ο ξηλωμός του νου μου* Φαλιέρ., Ιστ.$^{2}$ 604. —Βλ. και ά- *)μα.*

**ξηλώνω,** Χρον. Μορ. Η 2112, Χρον. Μορ. Ρ 7006, Γράμματα Μετεώρ. $17^{23}$, $50^{9}$, Απολλων. (Βεν.) [611], Ερωφ. (Αλεξ Στ. - Αποσκ.) Β' 173, 187, Γ' 187, Κατζ. Β' Γ' 120, Πιστ. Βοσκ. ΙΙ 5, 165, V 6, 26, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 982, 1011, Ιντ. Θεάτρ. Α' 20, Σουμμ., Παστ. φίδ. Β' [902], Φορτουν. (Vinc.) Δ' 76, 79, 455· *λ ώ ν (ν) ω,* Ασσίζ. $280^{15}$· *ξ η λ ώ ν ν ω,* Ασσίζ. $20^{30}$, $31^{21}$, $131^{22}$, $356^{23}$, $366^{7}$, $468^{21}$, Μαχ. $164^{17}$, $164^{17}$ κριτ. υπ., $164^{31}$, $258^{24}$, $502^{9}$, $534^{19}$, $568^{21}$, $600^{7}$.

Από το *εξηλόω,* που απ. σε παπυρ. του 2. αι. (Ανδρ., Λεξ.). Ο τ. *εξηλώνω* και σήμ. στη (Πασπ., Γλωσσ. 154). Ο τ. *ξηλώννω* στο Meursius (λ. *ξιλώννειν*) και σήμ. στην Κύ- (Σακ., Κυπρ. Β' 688, λ. *ξηλόνω*). Η λ. στο Somav. (λ. *ξυλώνω*) και σήμ.

**Ι** Ενεργ. **1**) Ξεκαρφώνω· διαλύω κ. στα μέρη που το αποτελούν: *εξήλωσεν* (ενν. *η Ελένη*) *τους σταυρούς των ληστών και έβαλεν το μακρύσιν του καλού με το κοντόσιν ονηρού και εποίκεν έναν* Μαχ. $6^{10}$· (εδώ προκ. για οικοδομικά υλικά ενός κτίσματος): *εκείνου οπού παχτώσει άλλου γην διά να ποίσει σπίτια και αφού τα ποίσει, θέλει να τα*



*ξηλώσει και να τα πουλήσει* Ασσίζ. $202^{7}$. **2**) Γκρεμίζω: *αι θύραι συνεστράφησαν εξ ολοκλήρου πάσαι, τα κάγκελα εξηλώθησαν απ' άκρας έως άκραν* Προδρ. Ι 82· *Εποίκεν σχήμαν ο παπάς, τάχα υπά να ψάλει, και εξήλωσεν την φυλακήν και αφήκε σε και εξέβης* Πουλολ. (Τσαβαρή)$^{2}$ 501. **3**) (Μεταφ. σε απειλή): *εξάφες τα στιλβώματα και τας ανδρολαλίας και το να λέγεις αναιδώς και μετά παρρησίας, μη δώσουν και ξηλώσωσι* (έκδ. *ξυλώσωσι*· διορθώσ.) *το στόμα σου το μάγουλόν σου τώρα* Προδρ. ΙΙΙ 360α χφ C. **4**) Διαλύω, διασκορπίζω (συγκεντρωμένους): *αφόν τους εξηλώσομεν και σκορπιστούν τα αλλάγια, πολλά ελαφρά κι εγρήγορα θέλουσιν κιντυνέψει* Χρον. Μορ. Η 7006· *Ο ρήγας με τούτα ούλα τον κάμπον δεν τον εξήλωσεν* Μαχ. $576^{7}$. **5**) Διαλύω· καταργώ: *ουδέν ημπορεί να ξηλωθεί η συντροφία έως τον καιρόν του τάρμε τό να βάλουν* Ασσίζ. $333^{5}$. **6**) Χαλώ, ανατρέπω: *Τις σου είπε να 'ρτεις έσσω μου και ξηλώννεις τες δουλειές μου!* Μαχ. $46^{17}$· *επεθάναν οι μαντατοφόροι, ο μισέρ Ούντας και η συντροφία του· και πεθανίσκοντα πάσα πράμαν εξηλώθην* Βουστρ. 443· *το κάλεσμα του βασιλιού μη θέλει* (ενν. *ο Σπιθόλιοντας*) *να ξηλώσει κι ας σιγανέψει η μάνητα κι η όργητα ας μερώσει* Ερωτόκρ. (Αλέξ. Στ.) Β' 943· *Η θυσία με την μιλιάν ετούτην έμεινε ξηλωμένη* Πιστ. βοσκ. V 4, 178.
**7**) Παρεμποδίζω· ματαιώνω: *'Ενα τσεκίνι μου 'λαχε και θέλω τση* (ενν. *τσ' Αρκολιάς*) *το δώσει, τ' Αρμένη μόνο τη δουλειά δυο μήνες να ξηλώσει κι ως τότε φόρσι να ευρώ στράτα να με φελέσει* Κατζ. Α' 156· *Θα δω α μπορώ να κάμω μόδο για να ξηλώσομε του γέροντα το γάμο* Φορτουν. (Vinc.) Β' 418· *αυτοί 'ναι πρέντσιποι πολλοί και βασιλείς μεγάλοι κι αν έρθουσιν απάνω μας, φωτιά μας θέλου βάλει ... και οι θεοί ας δώσου άλλη βουλή στον λόγου τως, τη μάχη να ξηλώσου* Στάθ. (Martini) Ιντ. β' 126. **8**) (Νομ.) ακυρώνω: *εάν καμμίαν των κουμουνίων αυλήν να έκρινεν ... κανέναν απ' αυτά τα πράγματα απού ένι διαφεντεμένα, ουδέ εντέχεται να αξιάζουν τίποτες, με δίκαιον και με την ασσίζαν, και εντέχεται όλον να το ξηλώσει η αυλή η ρηγική* Ασσίζ. $106^{10}$· *⟨εκείνος ε⟩προυμούταρεν πώς να τους δικαιώσει, ⟨την γράφτ⟩ουσαν του Μαρκουλή έλεγεν να ξηλώσει* Ιστ. Μακαρ. Μάρκο 742. **9**) Εμποδίζω κάπ. (να κάνει κ.)· αποτρέπω: *πιάνω το χοιρομεροκόκκαλο τούτο ...* (παραλ. 1 στ.) *... να το γλείψω. Κι εσύ ... μ' ασπλαχνιά μεγάλη με τσ' αθιβολαρίνες σου θα με ξηλώσεις πάλι και στέκομαι να λιγωθώ* Φορτουν. (Vinc.) Α' 100· *η βουλή του δεν αφήκεν* (ενν. *τον ρε Τζένιον*) *να ποίσει τις ορέξεις του και εξηλώνναν τον* Μαχ. $678^{25}$· *Ο ποίος* (ενν. *ο σίρε Λουσίερ τε Λορτ*) *επήγεν και εδήθην με τον αμιράν απού εξήλωσεν τον σουλτάνον να μεν ποίσει την αγάπην* Μαχ. $184^{23}$· (με επόμ. τις προθ. *από, εκ* + αιτιατ.): *τόσον τον* (ενν. *τον μισέρ Τζεφρέ*) *είπασιν, τόσον τον εβιάζαν ότι τον εξηλώσασιν εκ την διάκρισίν του* Χρον. Μορ. Ρ 2112· *Γροικώντα ο αφέντης της Αταλείας ότι ο ρήγας αρματώννει, έπεψεν μαντατοφόρους ... και χαρτία παρακαλητικά, να μεν πέψει τούτην την αρμάδαν απάνω του, παντέχοντα να ξηλώσει τον ρήγα απέ το θέλημάν του* Μαχ. $106^{3}$. **10**) Δεν αφήνω κάπ. να ακολουθήσει το δρόμο του: *πε τον αμιράλλη να πέψει στην Κερυνίαν κανέναν Γενουβήσο να μου 'μόσει ... να μεν μου ποίσουν καμίαν ζημίαν ουδέ να με ξηλώσουν απέ την στράταν μου* Μαχ. $512^{29}$· *δεν εθέλησε* (ενν. *ο ρήγας*) *να τους αγκρίσει διά να μεν ξηλωθεί από το ταξίδιν του* Μαχ. $134^{21}$ κριτ. υπ. **11**) Αποτρέπω, απομακρύνω: *εσφάλισ' ο μισόκαλος ο δαίμονας τες στράτες και διά φθόνον του Αβραάμ ξηλώνει τους διαβάτες* Χούμνου, Κοσμογ. 1008. **12**) Αρπάζω, κλέβω: *Εάν γίνεται ότι είς βίος ού ένα ζώον εξήλωσέν το κανένας κανενού ανθρώπου ού εστέρησάν του το δυναστικώς* Ασσίζ. $425^{20}$. **13α**) Ενοχλώ, ταράζω: *ούτε τσ' ανάπαψές τως* (ενν. *των Θεών*) *τσι μεγάλες πειράζει και ξηλώνει ... τση Ντορίντας, μηδέ τσ' Ερωπρικούσας η αγάπη* Πιστ. βοσκ. Ι 1, 380· **β**) αναστατώνω: *Τούτη απού τσ' Ανατολής τα μέρη είχε σώσει, τσι λογισμούς τω χριστιανώ μόνο για να ξηλώσει, και πλήσια ανακατώματα και ταραχή μεγάλη για τσ' ομορφιές τση τσι πολλές μέσα τως είχε βάλει* Ερωφ. Ιντ. α' 32· *ο ρήγας επε-*

λαβέν τους με μεγάλην χαράν και ... δεν εθέλησε να τους αγκρίσει διά να μηδέν ξηλωθούν
λας Μαχ. 134[21]. **14**) Καταδικάζω σε θάνατο· θανατώνω: *κανείς άνθρωπος απέ την*
*ουσίαν του ου χρη σφάξαι τον φονέαν ..., αμμέ εντέχεται να τον προσφέρει εις την κρίσιν*
*ι η κρίσις μετά ταύτα ένι κρατημένη να τον κρίνει και να τον ξηλώσει κατά την κακο-*
*αξίαν του* Ασσίζ. 216[19]. **15**) ? αφαιρώ: *αν ίσως ότι εκείνος ή εκείνη οπού εσυγγενιάζα-*
*ν ... οπού ευλογήθησαν, είχαν έτερον έγγιστα συγγενήν ... και ήτον του έτους να ξηλώσει*
*είνον το συγγενήν τού εκρατούσαν τό ενομεύτην ο ρήγας με τους αρχηγούς ..., ένι κρατη-*
*νοι ... να τους στρέψουν εκείνον τό εκείνοι ουδέν ημπορούσαν πλείον να κρατήσουν* Ασσίζ.
4[31]. **16**) Ξεχερσώνω: *εξήλωσεν άν(θρωπ)ός τις λεγόμενος Μιχαλάκης τόπον αλσώδ(η)*
*ι λογγώδη, ήτοι άβατον, κι εκαλλιέργησεν αυτ(όν) εις γην χωραφιαί(αν)* Γράμματα
ετεώρ. 76[47]. **II** Μέσ. **1**) Διαλύομαι· (εδώ μεταφ.) εξαφανίζομαι, εξαλείφομαι: *Σεν ο*
*θος σου ξηλώθην γι' άλλον αξ αυτόν μου μέναν* Κυπρ. ερωτ. 119[19]. **2**) Αποχωρώ,
οσύρομαι: *όσον εξηλωθήκαν από την βουλήν, παραύτα εκηρύξαν τ' όνομαν του ρε Τζάκ*
*δέκα* Μαχ. 598[23]. **3**) Αποχωρίζομαι: *αν γίνεται ότι ο είς τους συντρόφους θελήσει να*
*λωθεί, να χωριστεί της συντροφίας ...* Ασσίζ. 333[7]. **4**) Αλλάζω γνώμη: *Και γροικώντα*
*άρχοντες όπου εθέλα να κατεβούν εις το παζάγιν* (έκδ. -ριν· διόρθ. Σάθ., ΜΒ Β' 136· βλ.
: Dawkins [Μαχ. Β' σ. 118]), *εξηλώθησαν και δεν ήλθαν* Μαχ. 162[21]. **5**) Διαφωνώ,
λώ τη συμφωνία: *Οι μαντατοφόροι διά να 'ξετάσουν καλά τον τόπον, εποίκαν ς' ημέρες*
*σάζουνται και να ξηλώννουνται* Μαχ. 490[14-5].

**ξηματώνω,** βλ. *ξαιματώνω*.

**ξημέρωμα** το, Βέλθ. 1101, Rechenb. 77[2], 89[2,4], Θησ. Ε' [52[7]], ΙΒ' [77[3]], Γεωργηλ.,
ν. 498, Κορων., Μπούας 119, 132, Θρ. Κύπρ. (Παπαδ. Θ.) 844, Αρσ., Κόπ. διατρ.
0], Συναδ., Χρον. - Διδαχ. 22v, Χριστ. διδασκ. 117· *ε ξ η μ έ ρ ω μ α*, Byz. Klein-
on. Α' 206[3], Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 358· *ξ η μ έ ρ ω μ α ν*, Ασσίζ. 87[23], Φλώρ.
7, Μαχ. 362[18], Κανον. διατ. (Χριστοδούλου) Α' 1085.

Από το *ξημερώνω* και την κατάλ. *-μα*. Ο τ. *ξημέρωμαν* και σήμ. ιδιωμ. (Παπαδ. Α.,
., Σακ., Κυπρ. Β' 689). Η λ. στο Βλάχ. και σήμ.

**1**) Η ανατολή της ημέρας, η αυγή: *πριν το εξημέρωμα, πριν να ξεβεί ο ήλιος* Βέλθ.
· (εδώ στον πληθ., επιρρ.): *Οληνυκτίς πειράζουνται δίχως να κοιμηθούσι, όντε*
*ξημερώματα το φως τσ' αυγής θωρούσι* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 1694. **2**) Η ώρα
από την ανατολή: *εκεί προς το ξημέρωμα όρισε τον τρουμπέταν* (παραλ. 1 στ.): *Σάλ-*
*ε, ω τρουμπέτα μου, όλοι ν' αρματωθούσι, πριν ανατείλ' ο ήλιος σ' ορδίνιαν να βρε-*
*σι* Κορων., Μπούας 26· (εδώ στον πληθ.): *εκεί στα ξημερώματα έσωσεν υπηρέτης*
όκοπ.[2] 435. **3**) Το χρονικό διάστημα της νύχτας που μεσολαβεί έως το επόμενο
ί (εδώ η δοτ. και η αιτιατ. επιρρ.): *μηνί Νοεμβρίῳ θ', ημέρᾳ Παρασκευή ... ώρᾳ μεσο-*
*τίου, εξημερώματι Σαββάτου* Byz. Kleinchron. Α' 205[1]· *επήγεν η αρμάδα του Τούρ-*
*εις την Κύπρον ... και ούτως ... εξαίφνης τους εσαλτάρισεν ... εις τας η' του Σεπτεμβρίου,*
*βατον, ξημέρωμα* Byz. Kleinchron. Α' 505[19]. **4**) Το πρωί της επόμενης ημέρας (εδώ
ρ.): *το ταχύ ξημέρωμα, τρεις ώρες της ημέρας ο Βεστιάρης έφθασε με το χαρτί εις*
*χείρας* Αρσ., Κόπ. διατρ. [1330]. **5**) (Ειδικά) κλήτευση στο δικαστήριο: *κανέναν*
*έρωμαν τό γίνεται εις δύο ανθρώπους ουδέν χρήζει τίποτες, εάν ου μη γίνεται έμπροστεν*
*ενού και του άλλου, τουτέστιν του εγκαλών και του απολογητού* Ασσίζ. 337[20]. **6**)
νεκδ.) δώρο που δινόταν στη νύφη το πρωί της επομένης του γάμου (Για τη σημασ. βλ.
vkins [Μαχ. Β' σ. 257], Μενάρδ., Τοπων. μελ. 223, Μέγ., ΕΛΑ 2, 1940, 161): *ο σιρ*
*ίτ είχεν πολλά βαρύτιμα πράματα να δώσει χάρισμα και ξημερώματα της ρήγαινας*



*της Βαλιαντίνας, τήν εχδέχουνταν* Μαχ. 576[10]. **7**) (Συνεκδ.) το πρώτο πρόσωπο που συναντά κανείς το πρωί (Για τη σημασ. βλ. Χριστοδούλου [Κανον. διατ. σ. 366]): *'Οστις λέγει διά το φεγγάριν, όταν φανεί κινούργιον και πέσει εις άνθρωπον, ή περίκομμα ή ξημέρωμα ή έλλεται το αμμάτιν του ..., όστις πράσσει τοιούτα πράγματα, τα πονηρά του διαβόλου και τηρούν αυτά ομοιασθαί είν' τους ειδωλολάτρες* Κανον. διατ. (Χριστοδούλου) Β' 504.

**ξημερωμένα,** επίρρ.

Από τη μτχ. παρκ. του *ξημερώνω*.

'Εχοντας ξημερώσει, με φως της ημέρας: *Αυγίτσαν εσηκώθηκα κι ήτον ξαστερωμένα και το φεγγάριν έφεγγεν ωσάν ξημερωμένα* Χούμνου, Κοσμογ. 826.

**ξημερώνω,** Χρον. Μορ. Ρ 2499, Απολλών. 397, Λίβ. Ρ 545, Λίβ. Sc. 258, Ντελλαπ., Στ. θρηνητ. 179, Αχιλλ. L 788, 1073, Ψευδο-Γεωργηλ., 'Αλ. Κων/π. 119, Θησ. Γ' [42[3]], Ch. pop. 845, Βουστρ. 453, Byz. Kleinchron. Α' 485[14], Κορων., Μπούας 40, Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 42v, Byz. Ιλιάδ. 428, 429, Αχέλ. 2416, Αιτωλ., Μύθ. 77[4], Χρον. σουλτ. 59[20], 111[15], Πανώρ. Β' 49, 81, Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Ε' 552, Βοσκοπ.[2] 252, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 594, Γ' 623, 1511, Δ' 109, Ε' 688, Συναδ., Χρον. - Διδαχ. 40r, Ροδολ. (Αποσκ.) Α' 536, Διήγ. πανωφ. 60, Διήγ. ωραιότ. 183, Φορτουν. (Vinc.) Α' 81, Διγ. Ο 1724, Διακρούσ. 77[16], 93[7], Τζάνε, Κρ. πόλ. 175[19], 212[19], 215[23], 281[21]· *ε ξ η μ ε ρ ώ ν ν ω,* Ασσίζ. 11[25], 87[26,29,31], 94[27]· *ε ξ η μ ε ρ ώ ν ω,* Χρον. Μορ. Η 1055, 1479, 1777, 2205, 2499, 5053, Χρον. Μορ. Ρ 1055, 1777, 2205, 2320, Αχιλλ. Ν 1097, 1396, Χρον. Τόκκων 593, 1377, 1536, 1541, 2798, 2799, 2978, Byz. Kleinchron. Α' 644[7], Κώδ. Χρονογρ. 69[1], Διήγ. εκρ. Θήρ. 110[12], Ροδινός (Βαλ.) 136· *ξ η μ ε ρ ώ ν ν ω,* Ασσίζ. 88[6,13,28], 89[18], 93[25], 94[16], 257[4], 337[18,24,26], 343[19-20], Μαχ. 556[25,27], Κυπρ. ερωτ. 78[2,13,30].

Από το *ξε-*, το ουσ. *ημέρα* και την κατάλ. *-ώνω* (Βλ. όμως και Ανδρ., Λεξ., Δαγκίτσης, Λεξ., Θαβώρ., Προσδιορ. ημερον. 12, Γαρδίκας, Αθ. 24, 1912, 170). Τ. *ξεμερώνω* στο Somav. Ο τ. *ξημερώννω* και σήμ. στην Κύπρο (Σακ., Κυπρ. Β' 689, λ. *'ξημερόννω*, Φαρμακ., Γλωσσάρ. 328). Η λ. στο Meursius (λ. *ξημερόνει*) και σήμ.

**I** Ενεργ. **Α'** Αμτβ. **1α**) (Τριτοπρόσ.) αρχίζει η ημέρα, χαράζει, ξημερώνει: *Αφού γαρ εξημέρωνεν κι ανέτελνεν ο ήλιος* Θησ. Δ' [78[3]]· *το ταχύ, ωσάν εξημέρωσε και ήλθεν η ημέρα* Κώδ. Χρονογρ. 52[3]· **β**) (με υποκ. τις λ. *μέρα, Κυριακή, Δευτέρα*, κλπ.): *Οϊμένα, θυγατέρα, είντα κακή εξημέρωσε για σένα ετούτ' η μέρα!* Ροδολ. (Αποσκ.) Δ' 420· *άνταν εξημέρωσεν η ευλογημένη Κυριακή* Μαχ. 658[10]· *όνταν εξημέρωσεν η Δευτέρα* Μαχ. 10[16]· *Δευτέρα επέρασε κι η Τρίτη ξημερώνει* Διήγ. ωραιότ. 781· **γ**) (σε μτχ. ενεστ. για να δηλωθεί χρονικό σημείο): *Την αύριον ξημερώνοντα, ώρα ανατελμάτου* Χρον. Μορ. Ρ 5053· *ξημερώννοντα της Παρασκευής εσηκώθημαν και επήγαμεν εις την Χεροκοιτίαν* Μαχ. 652[34]· *την Κυριακήν ξημερώνοντας, προς την ώραν του μεσονυκτίου* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 297v.
**2**) (Με υποκ. τη λ. *άστρον*) ανατέλλω, προβάλλω: *Στρέφεται πάσα ζον εις την βοσκήν του, αφότις δει και τ' άστρον ξημερώσει* Κυπρ. ερωτ. 78[26]. **3**) Ξενυχτώ ως το πρωί: *Τζελέπηδες το χάρηκαν μικροί τε και μεγάλοι, στην πόρταν του ξημέρωσαν, χαράν μεγάλην 'ποίκαν* Στ. Βοεβ. 36. **4**) Με βρίσκει το πρωί (εδώ) ζωντανό: *Μα τούτο να 'σαι θαρρετή, ότι αν εξημερώσω* (έκδ. *ανεξημερώσω*· διορθώσ.), *του αφεντός μου να το πω* Τριβ., Ρε 301. **Β'** (Μτβ.) (καθ)ορίζω σε κάπ. την ημερομηνία παρουσίασής του στο δικαστήριο (Για τη σημασ. πβ. Σακ., Κυπρ. Β' 689, λ. *ξημερόνω*): *αν ένι ότι η αυλή εξημέρωσέν του, ήγουν έταξέν τους τους δύο εν τω άμα ενώπιον του ενού και του άλλου* Ασσίζ. 337[28]. **II** Μέσ. **1**) (Με υποκ. τις λ. *ημέρα, Κυριακή, Δευτέρα*, κλπ.) ανατέλλω, ξημερώνω: *Καλή*

*α ξημερώννεται!* Μαχ. $386^{15}$· *Τρία μερονύκτια σκοτεινά όλοι αγανακτούσι·  αμ' ο ; του Ισραήλ τίβοτας δεν γροικούσι·  είχαν αυτούνοι την φωτιάν ξημερωμένην μέρα* μνου, Κοσμογ. 2395· *Τετράδη εάν ξημερωθεί, όλοι να μαζωκτούσι* Διήγ. ωραιότ. 216. Με βρίσκει το πρωί: *Αλάργα το 'δαν* (ενν. *το ξύλο*) *από την γην στέκει ...  εκεί όπου ερώθηκε πάλ' ήθελε βραδιάσει* Διήγ. ωραιότ. 812· *Ελθόντες δέ περί τον συμφωνηθέντα ον περί ώραν αλεκτροφωνίας ... Εξημερωθέντες δ' εκείσε, βουλευόμενοι τι άρα να πρα- ' ... απέστειλαν ένα των αρχόντων* Σφρ., Χρον. μ. $30^{4}$. **3**) Φτάνω τα ξημερώματα κά- ή σε κάπ.: *η μέρα είχεν δυσκολιάν κείνου του φεγγαρίου,  οι Τούρκοι ξημερώθη- όλοι τους μες στην Χώραν  και τις ηξεύρει να σας πει κακόν, τό γίνην, τώρα;* Θρ. ρ. Μ 297· *Ποίος είναι ο περίτου γλήγορος να πάρει έναν χαρτίν του ρηγός να ξημερωθεί ρός του* Μαχ. $556^{19}$· *επήρεν ο Κίνναμος τους απελάτας του όλους και εξημερώθησαν εις Μαξιμώ* Διγ. 'Ανδρ. $387^{8}$. **4**) Καθυστερώ ως το πρωί: *την γυναίκα του εσκέντζεψαν  οι χαραμήδες*) *μερικώς και ομολόγησεν τα ασημικά της και την άφησαν, διότι εξημε- ηκαν και βίον δεν ηύραν* Συναδ., Χρον. - Διδαχ. $56^{r}$. **5**) Παρουσιάζομαι στο δικαστή- σε καθορισμένη ημερομηνία: *Περί εκείνου οπού μέλλει να ξημερωθεί εις την αυλήν και ν έρχεται εις την τακτήν ημέραν* Ασσίζ. $87^{20}$· *εντέχεται να έλθουν εις την ημέραν τους οι ιλώντα οπού εντέχεται να ξημερωθούν* Ασσίζ. $337^{13}$. **Φρ. 1**) *Βραδιάζω και ξημε- ο εις την έχθραν, νυκτώνομαι και εξημερώνομαι εις την έχθραν,* βλ. *νυκτώνω* φρ. 2: *; δεν συμπαθά εκ καρδίας τον εχθρόν του, μόνον βραδιάζει και ξημερώνει  εις την έχθ- ολίγον ή μηδετίποτες τον ωφελά ο σταυρός και ο θάνατος του Χριστού* Ροδινός (Βαλ.) **2**) (Εδώ παροιμιακώς) *εάν βραδιαστούμεν, ήξευρέ το ότι δεν ξημερώνομεσθεν* = ολιγωρία, αμέλεια στα πνευματικά θέματα οδηγεί στην καταστροφή: *δεν ηξεύρεις ο τος πότε έρχεται, ή τώρα ή καμπόση ώρα· διότι εάν βραδιαστούμεν, ήξευρέ το, ότι δεν ρώνομεσθεν* Συναδ., Χρον. - Διδαχ. $112^{v}$.

**'ξημινάρω,** πβ. *εξαμινάρω.*

**'ξηναγκάζω,** πβ. *εξαναγκάζω.*

**'ξήντα,** αριθμτ., βλ. *εξήντα.*

**'ξηούμαι,** βλ. *εξηγώ.*

**ξηπαρθενεύω,** βλ. *ξεπαρθενεύω.*

**;ηπλεμένος,** μτχ. παθητ. παρκ., βλ. *ξεπλέκω.*

**;ηπλερώνω,** βλ. *ξεπληρώνω.*

**;ήρα** η, βλ. *ξέρα.*

**;ηρά** η, Πουλολ. (Τσαβαρή)$^{2}$ 548, Κομνηνής 'Αννας Μετάφρ. 139, 271, Λίβ. Ρ 2073, Esc. 3010, Ριμ. Βελ. ρ (Bakk. - v. Gem.) 124, Κορων., Μπούας 39, Δωρ. Μον. XXIX, ούσ. $72^{24}$, $96^{20}$·  *ξ ε ρ ά,* Ιων. $214^{9}$.

Το αρχ. ουσ. *ξηρά* (L-S, λ. *ξηρός*). Η λ. και σήμ.

**α**) Η γη, η στεριά (σε αντιδιαστολή με τη θάλασσα): *τον Γύριο Θεό των ουρανώ εγώ μαι, ος έποικεν τη θάλασσα και τη ξερά* Ιων. $214^{9}$· *ειδέ περάσω θάλασσαν και την ξη- ιτήσω* Λίβ. Sc. 1851· *εσέν* (ενν. *κυρ κόρακα*) *ο αυθέντης έπεμψεν να υπάς να 'ξωβι- ;  το πού 'μεθεν ... και πού 'ναι γης και τόπος.  Και εσύ απελθών εις την ξηράν...* λ. 1 στ.) *έμεινες και εξώμεινες* Πουλολ. (Τσαβαρή)$^{2}$ 558·  **β**) (στην έκφρ. *από ξη-*



*ράς και συχνότερα διά ξηράς*): *ο γουν βασιλεύς συμφέρον λογισάμενος ως αν και από ξηράς πέμψει βοήθειαν προς το καταπολεμήσαι την Λαοδίκειαν* Κομνηνής 'Αννας Μετάφρ. 94· *στενοχωρούμενος τοίνυν ο Βαϊμούντος από τε ξηράς και θαλάττης* Κομνηνής 'Αννας Μετάφρ. 384· *ορίζει* (ενν. *ο βασιλεύς*) *τον μέν Καντακουζηνόν διά ξηράς απελθείν μετά του φοσσάτου* Κομνηνής 'Αννας Μετάφρ. 85· *ο μέν Καντακουζηνός από θαλάσσης, αυτός δέ διά ξηράς μάχονται την Λαοδίκειαν* Κομνηνής 'Αννας Μετάφρ. 94· *επεί ούτε διά ξηράς ούτε διά θαλάσσης είχε* (ενν. *ο Βαϊμούντος*) *στρατεύματα* Κομνηνής 'Αννας Μετάφρ. 104·  **γ**) η γεν. με το ουσ. *φουσσάτον* = χερσαίες στρατιωτικές δυνάμεις: *φουσσάτον μέγαν, δυνατόν, ξηράς τε και θαλάσσης* Διήγ. Βελ. χ 74.  **2**) Ξέρα: *δέσε τα πλωρήσια σου εις το ακρωτήρι ... και να στέκεις κοντά ως διά το άστρον και τα σίδερά σου από το μεσημέρι· και πρόσεχε ότι παρακάτω ολίγον έχει πλακήν ξηράν* Πορτολ. Β $29^{18}$.

**ξηραίνω,** Σπαν. Α 525, Κρασοπ. (Eideneier) V 37(42), Ιερακοσ. $459^{29-30}$, Διγ. (Trapp) Gr. 2220, Ιατροσ. κώδ. χδ', Θρ. Κων/π. διάλ. 7, Μαλαξός, Νομοχ. 181, Διγ. 'Ανδρ. $371^{6}$, Τζάνε, Κατάν. 104, Παλαμήδ., Ψαλμ. 427, Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 187, 202, 219·  *ξ ε ρ α ί ν ω,* Θρ. Κων/π. Η 4, Θρ. Κων/π. Β 4, Πανώρ. Γ' 139, 143, Δ' 120, Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Ε' 504, Βοσκοπ.$^{2}$ 476, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Γ' 280, Ευγέν. 628, Ροδολ. (Αποσκ.) Αφ. 50, Ζήν. Ε' 233, Διακρούσ. $69^{64}$, Τζάνε, Κρ. πόλ. $552^{11}$· μτχ. παθητ. παρκ. *ξ ε ρ α μ μ έ ν ο ς·  ξ η ρ α μ μ έ ν ο ς,* Θρ. Κύπρ. (Παπαδ. Θ.) 485.

Το αρχ. *ξηραίνω*. Ο τ. στο Βλάχ. και σήμ.

**I** Ενεργ. **Α'** Μτβ. **1**) Κάνω κ. να χάσει την υγρασία που έχει, αφυδατώνω, ξεραίνω: *Το αλατισμένον κρέας είναι βλαβερόν, διατί δίδει ολίγην τροφήν, ξηραίνει την σάρκα και γεννά χοντρόν αίμα* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 191·  (μεταφ.): *Το φως σκοτίδι μού γεννά, το πλούτος με φτωχαίνει,  πρίκα μού προξενά η χαρά, το δρόσος με ξεραίνει* Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Γ' 216.  **2**) (Προκ. για φυτό ή μέρος φυτού) κάνω να χάσει τους χυμούς του, να ξεραθεί, να μαραθεί: Παλαμήδ., Ψαλμ. 427, Διδ. Σολ. Ρ 13· *'ς καιρό που σ' ανακρέμασην ο ήλιος τον κόσμο κάψει,  ανθούς, χορτάρια, λούλουδα, δέντρη, κλαδιά ξεράνει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 1309·  (σε μεταφ.): *ήπασκεν* (ενν. *η νένα*) *όσο το μπορεί να τηνε δυσκολέψει* (ενν. *την Αρετούσα*),  *να τση ξεράνει το δεντρό πρίχου να το φυτέψει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 670.  **3α**) (Προκ. για καρπούς, άνθη, φύλλα) αποξηραίνω: *ξηραίνουσι* (ενν. *οι πατέρες*) *το καλοκαίρι από τους καρπούς των δένδρων, φοινίκων δηλαδή και ετέρων όσα διά φαγί είναι χρήσιμα* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 114· *'Επαρε άνθη χαμομήλας και φάκλας ..., ξέρανε και κάμε τα σκόνην λεπτήν* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 234· *Κολοκυθόφυλλα ξεράνας και τρίψας* Σταφ., Ιατροσ. $10^{290}$·  **β**) (γενικότερα): *ειδέ σικχανθή τας χλωροσαύρας, εις τον ήλιον αυτάς ξήρανον και τρίψας εις κρέας χοίρειον δος τω ιέρακι φαγείν* Ορνεοσ. αγρ. $559^{28}$.  **4**) Ψήνω κ. ώσπου να ξεραθεί εντελώς: *Ξήρανε εις τον φούρνον δενδρολίβανον και ρίζαν της ατσικνίδας, κάμε τα σκόνην* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 228· *Βάλε εις ένα αγγείον λαγόν ζωντανόν να ξηρανθεί εις τον φούρνον, κάμε τον σκόνην και πίνε την* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 236.  **5**) (Προκ. για τους ανθρώπους στην κόλαση): *Νυν ώδε αγωνίσθητι ...,  ότι ενταύθα ο αγών, εκεί η αντιμισθία.  Ξηραίνονται και τήκονται πάντες εκεί, ως έφυν,  οι μήπω εις μετάνοιαν ελθόντες απεντεύθεν* Καλορείτ., Περί ματ. βίου 27.  **6α**) Αδρανοποιώ, «νεκρώνω»: *αφανίζει* (ενν. *το μαρούλιον*) *το σκάνδαλον της σαρκός, διατί ξηραίνει το σπέρμα* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 204·  **β**) κάνω να ατονήσει ως προς τα συμπτώματα: *ο περισσός ύπνος ψυχραίνει και ξηραίνει την θέρμην και αχαμνίζει την* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 176.  **7**) (Μεταφ., με αντικ. τη

ι): Συν τούτοις ουν και ετέροις κολακευτικοίς λόγοις, εχούσας εν τω μέσω των κολα-
ιαι τας καρδίαν στυφούσας και το αίμα ξηραινούσας δακνώδεις μνήμας απέλυσεν (ενν.
ών) Δούκ. 313[20]. 8) Εξαντλώ, ταλαιπωρώ σωματικά: έφευγον (ενν. οι Τρώες)
πεδίον ξηρανθέντες εκ του κόπου, εκ της κόνης και της δίψης Λουκάνη, Ομήρ.
Ρ′ [199]. 9) Εξοντώνω: Η γυνή το θέλημά σου ου κάμνει, αμή έμπροστεν εις
θρούς βούλεται να σε μιάνει (παραλ. 1 στ.)· πάντα περιεργάζεται το πώς να σε ξη-
Συναξ. γυν. 308. B′ Αμτβ. 1) (Προκ. για δέντρο) χάνω τους χυμούς μου, μα-
κι, ξεραίνομαι: εμείναν τα δεντρά γυμνά ως γοιον τον χειμώναν, και κιτρομηλίες και
ι ελιές και κερατσιές και εξεράναν πολλά Μαχ. 624[4]. 2) (Με υποκ. τις λ. νερά,
) στερεύω: ούλα τα νερά των βρύσων εξεράναν και επηγαίνναν οι ανθρώποι απού τό-
τόπον ... να εύρουν νερόν Μαχ. 2[25]· (σε μεταφ.): Αλλ' όμως ουκ εκρύβηκεν η άδι-
ρίσις, το δίκαιον απέσβεσεν και εξήρανεν η βρύσις Ριμ. Βελ. ρ (Bakk. - v. Gem.)
II Μέσ. 1) Χάνω το νερό ή την υγρασία που έχω, στεγνώνω: εις το μήνα το δεύτερο,
είκοσι εφτά μέρες του μηνού εξεράθην η γης Πεντ. Γέν. VIII 14. 2) (Με υποκ. λ.
ρύση, πηγάδι, λίμνη, θάλασσα) στερεύω, αποστραγγίζομαι, ξεραίνομαι: κι επήγαν
ύο βαθρακοί) εις πηγάδι (παραλ. 1 στ.). Ο ένας αποκρίθηκε ... (παραλ. 1 στ.) ...
αι ... ότι σαν ξηρανθεί κι εδώ δεν έχω πώς να ξέβω Αιτωλ., Μύθ. 19[10]· Εις λίμνην
τήγασι (ενν. δύο βαθρακοί) και πάλε εξηράνθη, από την ζέστην την πολλή Αιτωλ.,
9[3]· (σε κατάρα): Αι βρύσες ας φυράξουσι κι όλες ας ξεραθούσι Τζάνε, Κρ. πόλ.
ποταμοί να φρύξουν, η θάλασσα να ξηρανθεί, τα ψάρια να ψοφήσουν Περί ξεν. Α
(σε μεταφ.): εις τας μεγάλας λύπας ξηραίνονται αι πηγαί των δακρύων Νεκταρ.,
ιμ. Ιστ. 250. 3) Αφυδατώνομαι, εξαντλούμαι από τη δίψα και τη ζέστη: Τη βρύ-
ιω και θωρώ, δε θε να με δροσίσει κι αφήνει με να ξεραθώ, δεν κάνει δίκια κρίση
ιρ. (Αλεξ. Στ.) B′ 214. 4α) (Συνεκδ. για τη γλώσσα, το λάρυγγα) στεγνώνω:
ις αθυμίαν, εστέγνωσαν τα χείλη μου, η γλώσσα μου ξηράνθη Κρασοπ. (Eide-
ΑΟ 42· Ο θάνατος εσκέπασε τ' αμμάτια τα δικά μου, η γλώσσα μου εξεράθηκε,
η αναπνιά μου Ροδολ. (Αποσκ.) Ε′ 260· αποκοτιά δεν έχω να μιλήσω, μα η
ι μου ξεραίνεται κι ο λόγος στρέφτει οπίσω Ροδολ. (Αποσκ.) Δ′ 360· ο λάρυξ εξη-
ου από της ακρασίας Προδρ. III 419f χφ V κριτ. υπ.· (σε κατάρα): Αν εγώ, Ιε-
ήμ, εσέ θέλω ξεχάσει (παραλ. 1 στ.), να ξηρανθεί η γλώσσα μου εκεί που σ' αναβάλλω
ήδ., Ψαλμ. 426· β) (ειδικά): τα μάτια μου εξηράνθησαν από της αγρυπνίας
III 419v χφ g κριτ. υπ.· γ) (προκ. για την αναπνοή) «κόβομαι» (επειδή στεγνώ-
τοματική κοιλότητα): η γλώσσα μου η τρεμάμενη στο στόμα αποκρυγιαίνει κι η
ξεραίνεται κι ολόβουβο απομένει Ροδολ. (Αποσκ.) Α′ 88. 5α) (Προκ. για φυτό ή
υτού) χάνω τους χυμούς μου, ξεραίνομαι, μαραίνομαι: περισσές (ενν. ελαίαι) ξη-
ι, διότι και τα νερά οπού τες ποτίζουσιν ολιγοστεύουσιν υπό της ανομβρίας Νεκταρ.,
μ. Ιστ. 171· Σαν ξεραθεί ο βασιλικός, Γιαννούλη, δε γυρίζει στην πρώτη ντου
ι ποτέ Πανώρ. Γ′ 307· ένα δεντρόν ... μαραμένο (παραλ. 1 στ.) κι ήδειχνε πως ξεραί-
ι κλώνοι και τα φύλλα Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) B′ 210· (σε κατάρα): Σήμερο οι
ας ξεραθού και τα βουνά 'ς βουλήσου Πανώρ. Δ′ 117· (σε μεταφ.): Τα ρόδα του
ου σου κι οι κρίνοι ας ξεραθούσι Πανώρ. B′ 407· β) (μεταφ. για πρόσωπο) χάνω
άνια, την ομορφιά μου· μαραίνομαι (πβ. Bauer, Wört. στη λ. 2b): ωσάν ένα δένδρον
υτον, οπού να ξηρανθεί πριν του καιρού του έτσι και εγώ πριν του καιρού μου εξη-
ο κάλλος μου Διγ. 'Ανδρ. 371[7]· Οίμοι λοιπόν παντάλαινα και παναθλία τύχη (πα-
στ.) η το γλυκύ προ του τυχείν ολέσασα του κάλλους, ως δένδρον νεοφύτευτον α-
ξηρανθείσα Διγ. Ζ 2625. 6α) (Προκ. για νερό, υγρά) στεγνώνω, εξατμίζομαι:



επέστειλεν (ενν. ο Νόαχ) τον κόρακα και εβγήκεν· εβγαίνοντα και στρέφοντα ως να ξερα-
θούν τα νερά αποπάνου την ηγή Πεντ. Γέν. VIII 7· Καύσε αβγόφυλλα, βάλε τα εισέ ολίγον
ξίδι δριμύ να κάμουν έως να ξηρανθεί το ξίδι Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 241· β) (εδώ
προκ. για το υγρό στοιχείο του ανθρώπινου οργανισμού): δεν έχουσιν (ενν. τα γερατειά)
αποκοτιά ... και, το βραστό τση ζήσης τως εσβήνει και κρυγιαίνει· ξεραίνεται η ανά-
δοση, το δρόσος τση θροφής τως Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Γ′ 829. 7) Γίνομαι στερεός, συμ-
παγής, δύσκαμπτος: βάλε το εισέ λεκάνες απλωτές ... όσον να γένει το χόντρος του μόνον
ένα δάκτυλον διά να ημπορείς ύστερα να το κόπτεις, διατί ξηραίνεται ωσάν την πετσόκολλα
Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 226. 8) (Μεταφ. προκ. για τα μέλη ή ολόκληρο το σώμα)
παραλύω, πιάνομαι: Αι γενεαί πάσαι, όλοι καθυβρίζουν σπανόν τον τραγογένην. Αι χεί-
ρες σου και οι πόδες σου εξεράθησαν Σπανός (Eideneier) Α 387· τα μέλη ξηραίνονται και
αχαμναίνει όλη η δύναμις Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 176· Εις του Μαχαιρά την εκ-
κλησιάν ... μια ρήγαινα ... έσσω εδοκίμασεν να μπει κι ευρέθην ξεραμμένη και
κάμνοντας παράκλησες έβγην ιατρεμένη Θρ. Κύπρ. Μ 442. 9) Μένω αναίσθητος, λιπο-
θυμώ: τον κάμει και ξεσχίζεται και αφρίζει ... και ξηραίνεται Μάξιμ. Καλλιούπ., Κ. Διαθ.
Μάρκ. θ′ 18. 10) Αποσβολώνομαι, μένω σύξυλος: οι Ρωμαίοι ακούσαντες την πικράν
ταύτην αγγελίαν ... υπερήλγησαν, εξηράνθησαν Δούκ. 297[6].

**ξηραμμένος,** μτχ. παθητ. παρκ., βλ. ξεραίνω.

**ξηραντικός,** επίθ.

Η λ. στον Ιπποκράτη και σήμ.

Που αποξηραίνει· (εδώ μεταφ.) που προκαλεί πνευματική ένδεια: εις τοιαύτην μεγάλην και ξηραντικήν πείναν και δίψαν του λόγου της Γραφής Ευγ. Ιωαννουλ., Επιστ. 75[13] (Ελλην. 8, 1935, 282).

**ξηρασία** η.

Η λ. στον Ιπποκράτη. Τ. ξερασία σήμ. στη Μάνη (Βαγιακ., Πρακτ. B′ Συμπ. Γλωσσολ. Βορειοελλ. Χώρου 17). Η λ. και σήμ.

'Ελλειψη υγρασίας, ξηρασία, ξεραΐλα: αφορία του σίτου παντελής κατά τε Δύσιν και Ανατολήν από της πολλής ανομβρίας και ξηρασίας Notizb. 79.

**ξηρατόν** το, βλ. ξερατόν.

**ξηρέμβολος** ο (αν δεν πρόκειται για ουδ.).

Από το επίθ. ξηρός και το ουσ. έμβολος.

Ξερή τάφρος, χαράκωμα, χαντάκι (Βλ. Κουκ., Ευστ. Λαογρ. Α′ 386, Schreiner (Byz. Kleinchron. Γ′ 250]): απήλθον εις το Εξαμίλι και ήρξαντο κτίζειν και τειχίζειν αυτό ξηρέμβολον Byz. Kleinchron. Α′ 255[62].

**ξηριζώνω,** βλ. ξεριζώνω.

**ξηρίον** το, Ιερακοσ. 402[18], 424[24], 487[4], 498[14].

Το μτγν. ουσ. ξηρίον.

Φαρμακευτικό παρασκεύασμα σε σκόνη που χρησιμοποιείται ως επίπασμα σε πληγές: ξηρίον καθαίρον την κεφαλήν του ιέρακος και κόρυζαν αυτ. 388[20]· λαβών το ξηρίον το γεγενημένον εκ των προκειμένων ειδών, τριβέτω την υπερώαν του ιέρακος αυτ. 420[11].

**ρματώνω,** βλ. *ξαρματώνω.*

**ροκοιτία** η.
τό το επίθ. *ξηρός* και το ουσ. *κοίτη*. Η λ. τον 5. αι. (Lampe, Lex).
να κοιμάται κανείς καταγής, στο πάτωμα ή στο χώμα: *αφήκα και τα μαλακά στρώ-*
*ι κοιμούμαι· τα οστέα μου συνετρίβησαν από ξηροκοιτίας* Προδρ. ΙΙΙ 419ρ χφ g
π.

**ρόλιθος** ο.
τό το επίθ. *ξηρός* και το ουσ. *λίθος*. Η λ. τον 5. αι. (Lampe, Lex.).
ρή πέτρα, δηλαδή πέτρα χωρίς κονίαμα, που χρησιμοποιείται ως οικοδομικό υλικό
τοθετείται χωρίς συνδετική ύλη: *Κύκλοθεν κύκλῳ κέκτηται* (ενν. *ο αμπελών*) *φραγ-*
*ξηρολίθων* Παϊσ., Ιστ. Σινά 1417.

**ροπόταμον** το, Προσκυν. Λαύρ. 874 106[37]· *ξ ε ρ ο π ό τ α μ ο ν,* Προσκυν.
390 149[20], Προσκυν. α′ 125[22]· *ξ η ρ ο π ό τ α μ ο ν ή - ο ς* ο, Παράφρ. Χων.
Χων., Βόνν., 241, κριτ. υπ.).
τό το επίθ. *ξηρός* και το ουσ. *ποτάμι(ον)*. Τ. *ξεροπόταμο* στο Meursius και σήμ.
ο αρσ. *ξηροπόταμος* σε γλωσσάρ. (L-S). Η λ. σε έγγρ. του 14. αι. (Act. Lavr. IV
[39], κ.α.) και ως τοπων. ήδη το 10. αι. (Act. Xér. σ. 278).
ιμαρρος: *έχει ένα ξεροπόταμον άσπρον και κρατεί απάνω από το βουνί έως την θά-*
Πορτολ. Α 27[1]· *κάτω εις το ξηροπόταμον είναι το σπήλαιον* Προσκυν. Μπεν. 54
*πόλεμος, οποίος όλα τα σύρει ... ωσάν ξεροπόταμον* Σοφιαν., Παιδαγ. 273.

**ροπόταμος** ο, βλ. *ξηροπόταμον.*

**ρορυάκι** το, Πουλολ. (Τσαβαρή)[2] 90 κριτ. υπ.· *ξ ε ρ ο ρ υ ά κ ι.*
τό το επίθ. *ξηρός* και το ουσ. *ρυάκι*. Τ. *ξερορυάκιον* σε έγγρ. του 11. αι. (Act. Ivir.
και *ξηρορυάκιον* σε έγγρ. του 14. αι. (Act. Lavr. IV 108[614, 652]).
άκι που έχει νερό μόνο το χειμώνα, ξεροπόταμο: *τα ξηρορυάκια της Συρίας αίμα να*
*σω* Αρμούρ. (Αλεξ. Στ.) 183.

**ρός,** επίθ., Προδρ. (Eideneier) IV 108, Ασσίζ. 178[4], Ιερακοσ. 386[29], 423[19, 24],
487[12], 491[13], Ορνεοσ. αγρ. 547[10], 563[27], Σπανός (Eideneier) D 730, Κομνη-
νας Μετάφρ. 288, 373, Gerprächb. 78[1], Σαχλ., Αφήγ. 459, Κορων., Μπούας
γέν. 628, Συναδ., Χρον.-Διδαχ. 15r, 18r, Νεκταρ., Ιερακοσμ. Ιστ. 276, Μά-
λλιουπ., Κ. Διαθ. Ματθ. ιβ′ 10, Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 189, 192, 216,
*ξ ε ρ ό ς,* Προδρ. (Eideneier) IV 608 χφ P κριτ. υπ., Σπανός (Eideneier) D
513, Gesprächb. 47[14], 93[23], Sprachlehre 173, Μαχ. 454[27], Αγν., Ποιήμ. Α 58,
Μπούας 151, Κυπρ. ερωτ. 150[15], Πανώρ. Γ′ 309, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β′ 310,
Ιντ. κρ. θεάτρ. Α′ 57, Σουμμ., Παστ. φίδ. Γ′ [667], Τζάνε, Κρ. πόλ. 67[25].
αρχ. επίθ. *ξηρός*. Η λ. και ο τ., που απ. στο Steph., Θησ., και σήμ.
) Που δεν έχει νερό ή υγρασία, στεγνός: Αιτωλ., Μύθ. 84[5]· (σε παροιμ. φρ. για να
το αδύνατο): *να μη φοβείσαι ποταμόν ξηρόν να κινδυνεύσεις* Προδρ. (Eideneier)
**β**) (προκ. για τον καιρό) που δεν είναι βροχερός, που κατά τη διάρκειά του δε
ονται βροχές: *τα δέ ευεκτά* (ενν. *σώματα*) *... γίνονται ευεκτότερα παρού υπήρχον*
*ίπερον καιρόν* Μάρκ., Βουλκ. 348[24]· **γ**) που χαρακτηρίζεται από ξηρότητα ή ξη-



ρασία: *η ιστία έναι ζεστή και ξερή* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. φ. 37r· *η άνοιξις έναι ξερή και υγρά*
Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 37r· **δ**) (προκ. για τόπο) άνυδρος, αυχμηρός· που έχει ελάχιστη
ξερή βλάστηση: *Χελώνην από ξηρών τόπων ληφθείσαν ... παράσχου τῳ ιέρακι* Ιερακοσ.
365[16]· *όντας λοιπόν ο τόπος εκείνος ξηρός, ωσάν καημένος και παντελώς να μην έχει υγρό-*
*τητα* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 25· **ε**) (προκ. για βήχα) που είναι χωρίς έκκριμα, χωρίς
φλέμα: *ο ασθενής εγύρισέν του βήχας ξηρός* Ασσίζ. 183[7]· **ς**) (με το ουσ. *κόρυζα*) αρ-
ρώστια των πουλιών: *Ξηρά κόρυζα λέγεται όταν του ιέρακος αποπταρόντος ουδέν εξέρχεται*
*τοις μυκτήρσιν αυτού* Ιερακοσ. 411[17]· **ζ**) (συνεκδ. προκ. για θεραπευτικά βότανα ή
άλλα φαρμακευτικά επιθέματα) που προκαλεί ξηρότητα που δεν είναι μαλακτικός: *έμελλεν*
*να βάλει πράγματα μαλαχτά ... διά να σύρει εκείνον το κακόν έξω και εκείνος ο γιατρός βά-*
*νει πράγματα θερμά και ξερά και διά τούτο εκείνο το κακό ένοιξεν απέσω και επέθανε* Ασ-
σίζ. 430[25]· **η**) που κάνει να αφαιρεθούν τα υγρά (του σώματος): *ο θυμός ... έναι ζεστός*
*και ξερός, το φλέγμα ... έναι ψυχρόν και υγρόν* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 37r. **2**) (Προκ.
για σάρκες) άπαχος, ισχνός, «στεγνός»: *Είχασι ... τας σάρκας ξηράς και στυγνάς από την*
*πολλήν εγκράτειαν* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 80. **3α**) Που έχει χάσει την υγρασία του,
τους χυμούς του, που δεν είναι χλωρός: *είναι τούτο που θωρείς* (ενν. *το στεφάνι*) *... με δί-*
*χως ομορφιά καμιά, ξερόν και μαραμένο* Σουμμ., Παστ. φίδ. Β′ [314]· *ήτον ξερόν* (ενν. *το*
*δεντρόν*), *παντέρημον, το φύλλον μαδισμένον* Χούμνου, Κοσμογ. 346· *σαν όταν κανείς στον ά-*
*νεμον τραβήξει λάβρα φωτιάς κι απάνου της ξερά κλαδάκια ρίξει, τόσον κι αυτή την λά-*
*βραν της αυξαίνει και πληθαίνει* Σουμμ., Παστ. φίδ. Β′ [54]· *κάλαμον ξηρόν ανασχίσας και*
*τον ευρισκόμενον ένδοθεν καθ' εκάστην κοτύλην υμένα λευκόν στρογγύλον λαβών... εις το διά-*
*σχισμα του πτερού εκείνου* Ιερακοσ. 475[26]· *ώστε οπού ... κι εκείνη ετότες βρεί θροφή*
*ξερή και δυναμώσει* (ενν. *η φωτιά*) Στάθ. (Martini) Β′ 208· με το ουσ. *δάσος* = ξύλο
(προκ. για φέρετρο· βλ. και Siapkaras - Pitsillidès [Κυπρ. ερωτ. σ. 253 σημ. στο στ. 37
και σ. 356]): *Εγώ κάτω στο χώμα 'ς ξερόν δάσος* Κυπρ. ερωτ. 106[37]· **β**) (προκ. για
οστά): *η σιαγόνα η ξερή βρύση ωραία γενήθη* Βεντράμ., Γυν. 134· **γ**) στεγνός, που δεν
έχει υγρασία: *Σταφίδος αγρίας εξάγια β′, πεπέρεως ουγγ. δ′ ... ταύτα λειώσας και σήσας λε-*
*πτῷ κοσκίνῳ έχε ξηρόν, παραφυλάττων αδιάπνευστον* Ιερακοσ. 416[20]· *Γήρας όφεως λαβών*
*ξήρανον και κόψον αυτό, και σήσας έχε ξηρόν φυλάττων αυτό αδιάπνευστον* Ιερακοσ. 396[27]·
**δ**) (προκ. για χείλη): *του 'πε η νένα με ξερά χείλη και μαυρισμένα πως το φαρμάκι*
*εκ το χρουσό λαήνι έχει πιωμένα* (ενν. *η Αρετούσα*) Ροδολ. (Αποσκ.) Ε′ 219. **4α**) Απο-
ξηραμένος, αφυδατωμένος, ξερός: *Αιγειοζούλαπον να βράσει με ξερές αίγες και ινωπές*
Ιατροσ. κώδ. σε′· *Λάσαρον είτε υγρόν είτε ξηρόν δίδου διά των ρινών* Ιερακοσ. 415[27]· *πεπέ-*
*ρεως μακρού κοκκία ε′, κόστου γραμμ. γ′... Ταύτα ξηρά κόψας και σήσας επίβαλε τούτοις*
*του οπού βαλσάμου* Ιερακοσ. 407[32]· (προκ. για καρπούς ή άλλα τρόφιμα): *σταφύλια*
*χλωρά και ξερά να μη φάει* Πεντ. Αρ. VI 3· *τα σύκα τα ξερά* Ασσίζ. 496· *φοινίκια ξηρά*
Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 115· *με τον άρτον τον ξηρόν, το δόλιον το αγιοζούμιν διαβάζω*
*την ημέραν μου στενήν και τεθλιμμένην* Προδρ. (Eideneier) IV 245· (υβριστ. με το ουσ.
*σκατά*): *λέρα πολλή στα μάτια σου και ξηρά σκατά στ' αντζιά σου* Σπανός (Eideneier)
D 1764· **β**) παστωμένος ή (απλώς) στεγνός, αποξηραμένος: *Εις δέ τας επισήμους δε-*
*σποτικάς εορτάς και μνήμας αγίων καταλύουσιν εις οψάρια ξηρά* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ.
172· *μη θεωρείς τους βαθρακούς, τας ύσκας, τα ψησσία* (παραλ. 1 στ.) *μαθών ου μη τα γεύε-*
*σαι, ξηρά να τα διαβάσεις* Προδρ. (Eideneier) IV 108. **5**) (Μεταφ.) που είναι χωρίς
νεανική φρεσκάδα, «μαραμένος»: *βλέπει τον άνδραν της ωσάν ξερόν, λέγει· θέλω να*
*'βρω, να χαρώ με άλλον νέον τρυφερόν* Συναξ. γυν. 765. **6**) (Προκ. για πρόσ.) λιπό-
σαρκος, ξερακιανός: *οι ολιγόσαρκοι και ξηρότεροι άνδρες τοις τε όπλοις αεί εγκαρτερούσι*
*δεινώς και πάσι τοις άλλοις δεινοίς γενναίως ανταγωνίζονται* Θεολ., Τζίρ. 355[27]· *Άνθρωπος*

ξηρός, κοντός, μωροσπανός και μουστακάτος Σύναδ., Χρον.-Διδαχ. 37ν. **7α)**
ιός, τραχύς: *Μ' ας είναι ως θες εσύ ξηρός και ριζωμένος λίθος ή μαλακόν και τρυ-*
*τον Σίλβιου μου το στήθος* Σουμμ., Παστ. φίδ. Δ' [1411]· (σε μεταφ.): *είχε* (ενν.
*τζάκης*) *διπλήν καρδίαν και ξερήν σαν πέτραν* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 286· **β)**
:δ.) που δεν είναι άνετος, άβολος· που γίνεται καταγής: *εκειτόμην εν τη τοιαύτη φυ-*
*τικρώς διαβιβάζων από τε των λαβωμάτων και των σιδήρων και του ξηρού κοιτασμού*
*ν άλλων οπού είχεν ... το οσπίτιον κακών* Σφρ., Χρον. μ. 32[11]. **8)** (Προκ. για υλικά
ρησιμοποιούνται σε φαρμακευτικό παρασκεύασμα και σε αντίθεση προς τα υγρά) στε-
*καρδαμώμου σπέρματος ουγγ. α' ... πίσσης, προπόλεως ... στέατος ταυρείου ... ανά*
*α'. Τα ξηρά κόψας και σήσας και τα τηκτά τήξας, επίπαττε τα ξηρά και αναμαλάξας*
ρακοσ. 500[6,7]· *πέπεριν κ'' μ', κόστου κ'' ιβ' ... ζωμόν βαλσάμου τρία των κοχλιαρίων.*
*ρά τρίψας εν τη θυΐα ένωσον αυτά τοις υγροίς* Ιερακοσ. 424[12]. **9)** (Προκ. για θα-
ι περιοχή) που έχει ξέρες: *από τον Τρούλον έως το νησίν της Κρήτης έναι ξερόν όλον*
λ. Α 74[11]. **10)** (Μεταφ.) άψυχος: *Μα κι οι κολόνες του ναού και τα ξερά λιθάρια*
*δεν έχουν αίσθησιν εβγάνασι καθάρια δάκρυα πικρά και θλιβερά δείχνοντας 'τι επο-*
Σουμμ., Παστ. φίδ. Ε' [173]· *των δενδρών οι ξεροί κορμοί θέλουν σ' το πει καθάρια*
*ως σ' αγαπώ*) Σουμμ., Παστ. φίδ. Γ' [325]. **11)** (Μεταφ. προκ. για τα μέλη ή ο-
ο το σώμα) παράλυτος, «πιασμένος»: *άνθρωπος οπού είχε το χέρι του ξηρόν* Μάξιμ.
ουπ., Κ. Διαθ. Ματθ. ιβ' 10· (σε κατάρα· πβ. σημερ. *να ξεραθείς!*): *τα πόδια σου*
*τια να γενούσι και ξερά τα χέρια σου, σπανέ παγκάκιστε* Σπανός (Eideneier)
· *Επεπόθησα του ιδείν σε ξηρόν και ο γέλως σου μελέτη μου εστίν. Ο μέγας μα-*
*της* (παραλ. 1 στ.) *σπανός ετελειώθη* Σπανός (Eideneier) D 1480· (υβριστ.):
*άλι το ξηρόν και πανάσχημον να το κάψει φλόγα, λάβρα και αστραπή* Σπανός (Eide-
D 1202. **'Εκφρ.** *ξηρά γη* = ήπειρος, ξηρά, στεριά: *απήλθον εις την Κνίδον την*
*ην ξηράν γην της ανατολής διακειμένην* Κομνηνής 'Αννας Μετάφρ. 63· *τα πλοία εις*
*ράν γην σύραντες διά το ίνα ταύτα μετά της ασφάλτου πλέον εξασφαλίσωσι* Κομνη-
Άννας Μετάφρ. 62. **Φρ.** *μένω ξερός* = **α)** χάνω τις αισθήσεις μου, λιποθυμώ·
ύμαι (παραλ. 2 στ.) *μη μείνω από την πείνα μου ξερός* Κατζ. Ε' 123· **β)** κατα-
ομαι, αποσβολώνομαι, μένω σύξυλος· γοητεύομαι, «μαγεύομαι»: *γελώντας ολίγον*
*τον περιπαίξει, έκαμαν τον πτωχόν να μείνει ολότελα ξηρός, ο οποίος, μην ημπο-*
*να μείνει την μεγάλην κάψαν οπού εγροίκουνε εις το στήθος του, ηθέλησεν να καρ-*
*απάνω από τα τειχία* Μπερτολδίνος 164.

ο ουδ. ως ουσ. = **1)** Ξηρά, στεριά: Ψευδο-Σφρ. 242[27]. **2)** Αποξηραμένη ποσότητα
υτικής ύλης σε σκόνη προκειμένου να χρησιμοποιηθεί ως επίπασμα: *εκ δέ του ξη-*
*τού έμβαλε και εις τους μυκτήρας αυτού* (ενν. *του ιέρακος*) Ιερακοσ. 383[16]· (σε
αιτιατ. επιρρ.): *Σταφίδος αγρίας κόκκον ένα, πεπέρεως κόκκους επτά ..., ταύτα κό-*
*ι σήσας χρω ξηρώ διαχρίων την υπερώαν αυτού* Ιερακοσ. 385[15]· *μίξον συμφύτω και*
*και αριστολόχω και ρητίνη και κόπρω περιστεράς αγρίας εκάστου το ίσον κόψας*
*τας λεπτώ κοσκίνω επίπασσε ξηρόν* Ιερακοσ. 487[9]. **3)** Ως ένα από τα στοιχεία που
ούν το σύμπαν ή τον ανθρώπινο οργανισμό: *Η σύστασις και διατήρησις της ανθρω-*
*υσίας γίνεται από τα τέσσερα ταύτα: υγρόν, θερμόν, ψυχρόν και ξηρόν* Αγαπ.,
. (Κωστούλα) 172· *Ο κρόκος τον παρομοιάζουν της γης, το ασπράδι του αέρος και*
*ι οπού έναι ανάμεσα το ασπράδι και την σκόρτσαν του αβγού την παρομοιάζουν εις*
*ν και διά το κόκκινο την ιστίαν και έτσι είναι αντάμα οπού εσμίχθησαν διά να είναι*
*ανακατωμένα το κρύο με το ζεστό και το ξερόν με το υγρόν* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ.
*νώριζε* (ενν. *ο 'Σκληπιός*) *την κρυότην και την θέρμην και το υγρόν και το ξηρόν*
[13[6]].





Το ουδ. στον πληθ. ως τοπων.: Ευγέν. 511.

**ξηρότης -ητα,** η, Σφρ., Χρον. μ. 54[7].

Το αρχ. ουσ. *ξηρότης*. Τ. *ξερότητα* στο Somav. Η λ. *ξηρότητα* στο Βλάχ. και σήμ.

**1)** 'Ελλειψη υγρασίας, ξηρότητα: Ιερακοσ. 409[2]· Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 192. **2)** Ξηρασία, ξεραΐλα: *όσον αναβαίνει τινάς ... προς νότον ... και πλησιάζοντας αυτής της διακεκαυμένης ζώνης, ευρίσκει περισσότερην κάψην και ξηρότητα* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 25. **3)** Τραχύτητα, σκληρότητα: *εμείναμεν εν εκείνη τη νυκτί εις τας έξωθεν της γεφύρας πέτρας, εν ή και πολλά εναντία επάθομεν από τε ψύχους και πείνας και από της ξηρότητος των πετρών* Ψευδο-Σφρ. 304[13].

**ξηροτρόχαλος** ο· ξ ε ρ ο τ ρ ό χ α λ ο ς.

Από το επίθ. *ξηρός* και το ουσ. *τρόχαλος*. Ο τ. και ουδ. *ξεροτρόχαλο* το και σήμ. Επίθ. *ξεροτρόχαλος* στο Somav. και *ξεροτράχαλος* σήμ. κοιν. Η λ. σε έγγρ. του 11. αι. (Act. Lavr. 17[22]).

Τοίχος φτιαγμένος από πέτρες χωρίς συνδετικό κονίαμα, ξερολιθιά: *καταλήγει* (ενν. *το αμπέλιον*) *κατ' ευθύ άχρι και της γωνίας του ξηροτροχάλου, εν ώ και δημοσία οδός, εκεί-θεν ανέρχεται διά του ξηροτροχάλου εις την αμπελικέαν* Miklos. - Müller, Acta II 384· *λίγό 'λειψε να γρεμιστώ, να ζήσω, και σ' ένα ξεροτρόχαλο να δώσω να σκορπίσω* Κατζ. Β' 130.

**ξηροτύρι** το.

Από το επίθ. *ξηρός* και το ουσ. *τυρί*.

Ξερό τυρί, άπαχο: *έφερνεν κι ένα σχοινί ... μέσα εις το μπουρέκιον το είχε ζυμωμένον, άλλοτε πάλιν στο κρασί... ... ή και στο ξηροτύρι* Ιστ. Βλαχ. 740.

**ξηροφαγία** η, Προδρ. (Eideneier) II 19-3 χφ Η κριτ. υπ., IV 330-2 χφ Ρ κριτ. υπ., 331, 333 χφφ ΡΚ κριτ. υπ., Προσκυν. Ιβ. 535 189, Προσκυν. Ιβ. 845 209· ξ ε ρ ο φ α γ ί α.

Το μτγν. ουσ. *ξηροφαγία*. Τ. *ξεροφαγιά* στο Somav. και σήμ. στην Κρήτη (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Γ' 180). Τ. *ξεροφαΐα* στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ., λ. *ξεροφαγία*) και *ξηρουφαγιά* στην 'Ιμβρο (Ξεινού Κ., Γλωσσάρ. 'Ιμβρου 117). Ο τ. και η λ. και σήμ.

Το να τρώει κανείς ξηρά τροφή χωρίς προσφάι (εδώ προκ. για νηστεία): *Ο μοιχός ομοίως χρόνους ιε' έσται ακοινώνητος, ημείς δέ εκκόπτομεν του πάθους χρόνους ζ' και καθ'-εκάστην ξηροφαγίαν έω⟨ς⟩ θ'* Κανον. διατ. (Χριστοδούλου) Α' 705· *οι οδόντες εσπαράχθη-σαν εκ τας ξηροφαγίας* Προδρ. (Eideneier) IV 631· (εδώ ειρων.): *Τετράδα και Παρα-σκευήν ξεροφαγία όλως, ιχθύν γαρ ουκ εσθίουσιν, άναξ, ποσώς εν ταύταις, ειμή ψω-μίτσιν και σταχούς* Προδρ. (Eideneier) IV 317 χφ Κ κριτ. υπ.· φρ. *γίνεται ή κάμνω ή ποιώ ξηροφαγία* = τρώγω ξηρά τροφή· νηστεύω: *αρχίζουσι και τρώσιν, ξηροφαγία γί-νεται με τα παξιμαδία* Προσκυν. Εθν. Βιβλ. 2043 151· *γέροντες που ... ... νηστεύγασι ψωμί, κρασί και λάδι κι ενήστευγαν κι εκάμνασι κι οι δυο ξεροφαγία* Δεφ., Σωσ. 295· *να ποιούν* (ενν. *οι μοιχοί*) *ξηροφαγίαν μετά την ενάτην και μετανοίας διακοσίας πενήντα* Μαλαξός, Νομοκ. 351.

**ξηροφαγίζω**· ξ ε ρ ο φ α γ ί ζ ω.

Από τον αόρ. του *ξηροφαγώ* (βλ. λ.).

]ρώγω ξηρά τροφή (εδώ προκ. για νηστεία): *Θέλω γένειν μοναχός, να πα να μετανί- να κάμω νήστειες* (έκδ. *νηστείες*· διορθώσ.), *προσευχές και να ξηροφαγίζω* Πένθ. ζ φ. 25ʳ· *ήτον ως ξ' χρονών άνθρωπος, ... φιλοκκλήσιος, Τετράδη και Παρασκευή άγιζεν* Συναδ., Χρον. - Διδαχ. 33ᵛ.

**ξηροφαγώ,** Προδρ. (Eideneier) IV 317 χφφ HVP κριτ. υπ., Μαλαξός, Νομοκ. —Βλ. και *ξηροφαγίζω.*

Το μτγν. *ξηροφαγέω.*

Τρώγω ξηρά τροφή χωρίς προσφάι (εδώ προκ. για νηστεία): *να κάμνουν μετανοίας και ροφαγούν Τετράδα και Παρασκευήν* Μαλαξός, Νομοκ. 263· (εδώ ειρων.): *Τετρά- ι Παρασκευή ξηροφαγούντες όλως, ιχθύν γαρ ουκ εσθίομεν, άναξ, ποσώς εν τούτοις, ιή ψωμίτσια, αστακούς, αληθινά παγούρια* Προδρ. (Eideneier) IV 317.

**ξηροχασμώμαι·** *ξ ε ρ ο χ α σ μ ώ μ α ι,* Προδρ. III 46 χφ H κριτ. υπ.

Από το επίθ. *ξηρός* και το *χασμώμαι*. Λ. *ξηρουχασμίζουμι* στην Ίμβρο (Ξεινού Κ., ισάρ. Ίμβρου 117).

Χασμουριέμαι από ανία: *ψάλλε από ψυχής και φώναζε μεγάλως· τι μουρμουρίζεις; ιχε, μηδέν ξηροχασμάσαι, μη τρίβεσαι, μη κνήθεσαι, μη περισσοψωρίζεις* Προδρ. 6.

**ξηρωγίζω,** βλ. *ξερωγίζω.*

**ξησκεπάζω,** βλ. *ξεσκεπάζω.*

**ξησκοτίζομαι,** βλ. *ξεσκοτίζομαι.*

**'ξηστηκός,** επίθ., βλ. *εξεστηκός.*

**ξηστοματίς,** επίρρ., βλ. *ξεστοματίς.*

**ξηστρατίζω,** βλ. *ξεστρατίζω.*

**ξηστρέφω,** βλ. *ξεστρέφω.*

**ξηστρώνω,** βλ. *ξεστρώνω.*

**ξήστρωτος,** επίθ., βλ. *ξέστρωτος.*

**'ξητιμάζω,** βλ. *εξατιμάζω.*

**ξητσιππώνω,** βλ. *ξετσιπώνω.*

**ξηφανερώνω,** βλ. *ξεφανερώνω.*

**ξηφάντωση** η, βλ. *ξεφάντωσις -ση.*

**ξηφορτώνω,** βλ. *ξεφορτώνω.*

**ξηφτειάζω,** βλ. *ξεφτειάζω.*

**ξήφτειασμαν** το, βλ. *ξέφτειασμα.*

**ξηφωτίζω,** βλ. *ξεφωτίζω.*



**ξηφώτιν** το, βλ. *ξεφώτι.*

**ξηχάννω,** βλ. *ξεχάνω.*

**ξηχειλίζω,** βλ. *ξεχειλίζω.*

**ξηχειμωνιάζω,** βλ. *ξεχειμωνιάζω.*

**ξήχρυσος,** επίθ., βλ. *ξέχρυσος.*

**ξηχωριστώντα,** επίρρ.

Από το επίθ. *ξεχωριστός* ή το επίρρ. *ξεχωριστά* και την κατάλ. *-ώντα*. (Βλ. Siapkaras-Pitsillidès [Κυπρ. ερωτ. σ. 388-89] και Μενάρδ., Γλωσσ. μελ. 94).

Χωριστά, χώρια: *Ω τυπωμένοδ δει στον λογισμόν μου, που ζω για σέν' 'πού μεν ξηχωριστώντα* Κυπρ. ερωτ. 8⁸.

**ξηψυχώ,** βλ. *ξεψυχώ.*

**'ξιά,** η, βλ. *εξά.*

**'ξιάζω,** βλ. *αξιάζω.*

**ξιδάτο** το.

Το ουδ. του επιθ. *ξιδάτος*, που απ. στο Somav. και σήμ., ως ουσ.

Κρέας μαγειρεμένο με ξίδι (Για το πράγμα βλ. Κουκ., ΒΒΠ Ε' 51-2 και Ξανθ., Βυζαντίς 1, 1909, 368-9 = Ξανθ., Μελετ. 177): *Και τότε η Κουταγιώταινα φέρνει κρασίν ακράτο, είχεν τες τάβλες έτοιμες, κενώνει* (έκδ. *και κώνι*· διόρθ. Ξανθ., ό.π.) *το ξιδάτο.* Σαχλ., Αφήγ. 793.

**ξίδι** το, Σταφ., Ιατροσ. 8²¹⁷, 13³⁵⁸, Γαδ. διήγ. 367, Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. φ. 284ᵛ δις, 291ʳ, 295ʳ, Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ. Ματθ. κζ' 34, Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 241· *ξ ί δ ι ν,* Προδρ. III 221 χφ g κριτ. υπ., Χριστ. διδασκ. 73· *ο ξ ί δ ι,* Ιατροσ. 7¹⁹⁵· *ο ξ ί δ ι ν,* Προδρ. II G 39, III 261 χφφ SA κριτ. υπ., 322 χφ H κριτ. υπ., Σταφ., Ιατροσ. 2³⁷, 15⁴²⁷, Κυνοσ. 599¹⁹, Ιατροσόφ. (Oikonomu) 44¹³, 81²⁰, 83⁷, 88²· *ο ξ ί- δ ι ο ν,* Νομοκ. 387²¹.

Το μτγν. ουσ. *οξίδιον* (L-S). Ο τ. *ξίδιν* στο Meursius (λ. *ξήδιν* και *ξίδιν*). Τ. *ξίιν* σήμ. στην Κύπρο (Σακ., Κυπρ. Β' 697).

**1α**) Ξίδι: *'Επαρε μαύρον κουκκούδιν ... και έσμιξέ το με το ξίδιν δριμύν* Ιατροσόφ. (Oikonomu) 82¹⁹· *Βάλε οξίδιν και κρασίν και δάφνης φύλλα ... και ας βράσουν* Σταφ., Ιατροσ. 5¹²⁰· *εξεμάτισε* (ενν. *ο βασιλεύς*) *ξίδι και του έριξε στα μάτια και τον ετύφλωσε* Χρον. σουλτ. 25¹⁴· *Σκεύος ευρέθηκεν εκεί, είχε απόσω ξίδιν συγκερασμένον με χολήν... 'Εδραμεν είς εκ τους Εβραίους, γεμίζει ένα σφουγγάριν χολήν και ξίδιν ανταμώς, ως διά να τον ποτίσει* (πβ. Κ.Δ., Ιω. ιθ' 29, Ματθ. κζ' 48) Ντελλαπ., Στ. θρηνητ. 410, 413· *φορτώνουν σε* (ενν. *όνε*) *και το κρασίν, οξίδι και το λάδι* Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 669· (σε παροιμιακές φρ.)· (μεταφ.· βλ. και Vincent [Φορτουν. σ. 164]): *Πολλά κακά συβάζεται το ξίδι με το μέλι και όμοιος τον όμοιον αγαπά και όμοιος τον όμοιο θέλει* Φορτουν. (Vinc.) Β' 379· (εδώ ως μέσο για να περάσει θυμός ή επιθυμία· βλ. και Δημητράκ., λ. *ξίδι(ν)* και Παπαδ. Α., ΛΔ 7, 1955, 100): *αυτή αιτία ήτονε μάννες κι εξεκληρίσαν* (παραλ. 1 στ.) *και να 'θελ' ήτονε κακά, να 'θελε πίει ξίδι, παρά την γνώμη π' έβαλε να πάει στο ταξίδι* Τζάνε,

ϳλ. 115[21]· **β**) (εδώ προκ. για ξίδι φτιαγμένο όχι από κρασί, αλλά από χουρμάδες ή
ιβίνα): *και από τούτους* (ενν. *τους κουρμάδες*) *κάνουσι και ϱακί και ξίδι διά την τϱά-*
Νεκτάρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 172· *από κϱασί και μουδουβίνα να χωϱίσει ξίδι κϱασιού και*
*ιυδουβίνας να μη πιει* Πεντ. Αρ. VI 3· **γ**) (εδώ σε μεταφ. για να δηλωθεί η αχα-
· πβ. εκκλ. *αντί του μάννα χολή, αντί του ύδατος όξος*): *διατί ⟨ε⟩σάς ετάγισε στην*
*ι το μάννα, εσείς χολήν τού εδώκετε, ξίδια συγκεϱασμένα* Πλουσιαδ., Θρ. Θεοτ.
**δ**) (προκ. να δηλωθεί ξινίλα του στομαχιού): *Πϱος όταν ο άνθϱωπος εϱεύγεται ωσάν*
Σταφ., Ιατροσ. 16[463]. **2**) Κρασί ξινισμένο, κακής ποιότητας: *εκείνοι να κοτσώ-*
*το χιώτικον εις κόϱον, ο δ' εδικός μου ο στόμαχος να πάσχει από το ξίδιν* Προδρ.
1 χφ g κριτ. υπ.· *ουδέ συμφθάνει ο ταπεινός ... ... το κϱασοβόλιν του οξίδιν να πλη-*
Προδρ. III 221 χφ C κριτ. υπ.

**ιδόκρασο** το.
.πό τα ουσ. *ξίδι και κϱασί*. Η λ. στον τ. *ξιδόκϱασον* στο Βλάχ.
ρασί που έχει τη γεύση ξιδιού, ξινό, ξινισμένο: *ήδιδέ ντου τόσον κϱασί ξιδόκϱασο και*
*ϑάϱι και ξυλοκέϱατα* Κατά ζουράρη 44.

**ιδωτός,** επίθ.
.πό το ουσ. *ξίδι* και την κατάλ. *-ωτός*.
[Προκ. για κρασί) υπόξινο, μπρούσκο (πβ. *όξινο κϱασί* στο Somav., λ. *κϱασί*· βλ.
ο και Αλεξίου Στ. [Βοσκοπ. σ. 46]): *Είχε* (ενν. *το κοϱάσο*) *και ξιδωτό κϱασί δαμά-*
*ι' ένα μικϱό και πλουμιστό φλασκάκι* Βοσκοπ.[2] 197.

**ξίζω,** βλ. *αξίζω*.

**ξινάριν** το, βλ. *αξινάϱιν*.

**ινίζω.**
.πό το επίθ. *ξινός* και την κατάλ. *-ίζω*. Η λ. στο Du Cange (λ. *ξίδι*) και σήμ.
[Προκ. για τρόφιμα) αποκτώ δυσάρεστη, ξινή γεύση ή οσμή, αλλοιώνομαι: *Και έτσι*
(ενν. *οι υιοί του Ισϱαήλ*) *το πϱοζύμι εκείνο οπού εβαστούσαν,... εκείνο το ζυμάϱι*
*εν είχαν σώσει να το ψήσουν και εξίνισεν* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 168[r].

**ινόγαλα** το.
.πό το επίθ. *ξινός* και το ουσ. *γάλα*. Λ. *ξινόγαλον* στο Somav. Η λ. και σήμ.
ινόγαλα· (εδώ σε αδύνατον): *βαμπακεϱήν αγελάδα και πλεμένον ξινόγαλα* Σπανός
ιeier) D 1696.

**ίο,** επιφ.
.. ηχομιμητική. Διάφ. τ. της λ. και σήμ. ιδιωμ. (Καλογερά, Ηχοπ. λέξ. 206, Παπαδ.
εξ., λ. *ξι*, Φαρμακ., Γλωσσάρ. 329, λ. *ξιά*, Μπόγκα, Γλωσσ. Ηπείρου Α' 276, λ.
Ιαπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ. 423, λ. *ξα*, Τσιτσέλη, Γλωσσάρ. Κεφ. 282, λ. *ξίτι*).
Αποτρεπτικά για πουλιά) έξω, μακριά, φύγε: *Αποδιωκτικά* (ενν. *επιϱϱήματα*). *σίττο,*
*ιύγε, σίο, τάτι, κάτι, ξίο* Σοφιαν., Γραμμ. 250.

**ιππάζω,** πβ. *εξυπάζω*.

**ιρνώ,** βλ. *ξεϱνώ*.



**ξίστα** η, βλ. *ξέστα*.

**ξιστί(ν)** το, βλ. *ξεστίον*.

**ξιφάρα** η.

Από το ουσ. *ξίφος* και την κατάλ. *-άϱα*. Η λ., καθώς και τ. *αξιφάϱα*, σήμ. ιδιωμ. με διαφορετική σημασ. (Μενάρδ., Αθ. 18, 1906, 362, 'Αμ., Χιακ. Χρον. 6, 1925, 49).

Μεγάλο ξίφος· (εδώ περιληπτικά για να δηλωθεί πλήθος από αιχμές): *Ειδέ και πάγει άνθϱωπος διά την αϱκούδα, θώϱακον ίσχει σιδηϱάν και βάλλει την εκείνη ολόγυϱον του θώϱακος, όλον ξιφάϱαν έχει* Φυσιολ. 374[28].

**ξιφάρι** το, Φαλιέρ., Ενύπν.[2] 26, Γεωργηλ., Θαν. 221, Γεωργίου ρήτορος, Στίχ. α' 51, Πανώρ. Α' 341 κριτ. υπ., Β' 126, 149 κριτ. υπ., 281, Ε' 46, Πιστ. βοσκ. II 2, 176, IV 2, 202 (έκδ. *δοξαφάϱι*· διόρθ. Kriar., B-NJ 19, 1966, 279), IV 7, 76, 101, Ερωτόκρ. Α' 419, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 1669, Σουμμ., Παστ. φίδ. Δ' [1458], Ε' [1297]· *ξ ι φ ά ϱ ι (ν)*, Κομνηνής 'Αννας Μετάφρ. 381· *ξ ι φ ά ϱ ι ν*, Σπανός (Eideneier) D 1734, Κυπρ. ερωτ. 10[1], 109[25]· *ξ ο υ φ ά ϱ ι ν*, Κυπρ. ερωτ. 107[9,18,19,26,34,39], 109[14], 114[7].

Από το ουσ. *ξίφος* και την κατάλ. *-άϱι*. Ο τ. *ξιφάϱιν*, καθώς και τ. *ξιφάϱ'*, και σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ., λ. *ξιφάϱιν*). Λ. *ξιφάϱιον* στο Du Cange (λ. *ξίφος*) Η λ. στο Somav.

**1α**) Ξίφος, σπαθί: *Και λαβών αυτού το δόϱυ σύναμα και το ξιφάϱιν πϱος τον Νέστοϱα ποιείσθαι έμελλέ γε την ποϱείαν* Ερμον. Ξ 108b· *το ξίφος το βάνει* (ενν. *ο Σαούλ*) *εις την κοιλία του και αμπώνει το και απέϱασέ το έως την ϱάχην και ακόμη δεν είχεν απεθάνει, διότι δεν τον έσωσε εις την καϱδίαν το ξιφάϱι* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 192[r-v]· **β**) (μεταφ.): *Η αγάπη σκίζει και σκοϱπά πάσα λογής ξιφάϱι, κόφτει πάσα αϱματωσιά, έχει αυτήν την χάϱη* Δεφ., Λόγ. 395· **γ**) (προκ. για λεπίδες κοφτερές που μοιάζουν με αιχμές· πβ. και ά. *οβελίσκος*): *Ειδέ και πάγει άνθϱωπος ως διά την αϱκούδα, θώϱακα να 'χει σιδηϱάν ...· ολόγυϱον του θώϱακος όλον ξιφάϱια έχει, αλλά να είναι δίστομα, καλά ως οβελίσκους* Φυσιολ. (Legr.) 361. **2**) Αιχμή βέλους: *να δοκιμάζει αϱχίζει* (ενν. *ο κοπελιάϱης*) *να βγάλει την σαΐτα εκ την πληγήν της. Μα δεν κατέχω πώς το ξύλο εβγήκε και το ξιφάϱι μέσα στο βάθος της πληγής, Κοϱίσκα, αφήκε* Πιστ. βοσκ. V 7, 60· *Εβϱυάζασι οι τουφεκιές κι επαίζα τα δοξάϱια κι εκεί σαΐτες ήϱχουντα με δίστομα ξιφάϱια* Τζάνε, Κρ. πόλ. 388[22]· *Ξιφάϱια, σαϊτόκαϱφα των σολνταδών να κϱούνε* Τζάνε, Κρ. πόλ. 166[9]· *εκεί και τες σαΐτες μου βάνω και το δοξάϱι κι εκεί τες φτειάνω κι εδεκεί τους βάνω το ξιφάϱι* Στάθ. (Martini) Πρόλ. 24· *εξίφωναν τα βέλη και τα ξιφάϱια έβαφαν στην βϱύσην την μεγάλην* Θησ. Ζ' [60[8]]· *ίσιαξες* (ενν. *θεά*) *της σαΐτας του το ξυμυτόν ξιφάϱι κι εφόνευσε το φοβεϱόν θηϱιό με δύναμίν σου* Σουμμ., Παστ. φίδ. Δ' [960]· *'Αλλη δεν έχω πεθυμιά, μόνο 'ς θεϱιά να λάχω* (παραλ. 1 στ.) *για να 'χα ιδού άνε δύνομαι να σύϱω το δοξάϱι κι αν έχουν οι σαΐτες μου αδυνατό ξιφάϱι* Πανώρ. Β' 126. **3**) (Συνεκδ.) βέλος: *'Εσυϱες, πόθε, πάσα σου ξουφάϱιν κι όλα τϱιγύϱου δώκαν στην καϱδιάμ μου* Κυπρ. ερωτ. 30[1]· *'δε τόσα γλήγοϱα πετά ξουφάϱιν γιον φεύγουν τούτης της ζωής οι χϱόνοι* Κυπρ. ερωτ. 107[5]· *μηδέ ν' αφήσ' η χάϱη σου* (ενν. *θεά της ομοϱφιάς*) *να πηαίνου να καυκούνται* (παραλ. 3 στ.)... *πως οι δυο τως μοναχάς στον κόσμον είχα χάϱη να σπάσουσι τ' αδυνατό του γιου σου το ξιφάϱι* Πανώρ. Δ' 308 κριτ. υπ.· *εσύ ξιφάϱια και φωτιά βαϱαίνεις και δοξεύγεις όποιαν γυϱίσει να σ' ιδεί* Σουμμ., Παστ. φίδ. Β' [547]. **4**) Ακόντιο· αιχμή ακοντίου: *ο ... Μιϱτίνος ... ... έϱιξε το κοντάϱι* (παραλ. 8 στ.)... *το κοφτεϱόν ξιφάϱι τονε φτάνει* (ενν. *το Νίκανδϱο*) *στην φοϱεσιάν την μαλλιαϱήν κι εχώθη σαν*

ι και δεν ηξεύρω πώς σ' αυτήν το σίδηρο εμπερδεύτη και να 'βγει δεν ημπόρεσε ., Παστ. φίδ. Δ' [503]· ο ... Μιρτίνος ... ... έριξε το κοντάρι. Κι αν το ξιφάρι αβεί ίσια σ' αυτά τα μέρη, οπού με τόσην δύναμιν το πέταξε το χέρι, βέβια ο δρος σήμερον έμενε πληγωμένος Σουμμ., Παστ. φίδ. Δ' [495]· ένας από ταυτουνούς με το κοντάρι κι ευρήκεν τον εις την καρδιά εκείνο το ξιφάρι Σταυριν. 1086.

**ιφερής**, επίθ.

πό το επίθ. *ξιφήρης* με επίδρ. επιθ. σε *-ερής*.

Που είναι μυτερός και κοφτερός σαν ξίφος: *μόνον δέ τούτων* (ενν. *του Ααρών και* ·ννας) *έδακνε ψυχήν τε και καρδίαν η στέρησις του θήλεος ως ξιφερής περόνη* Διγ.

**ιφηκόνταρα** τα, βλ. *ξιφοκόνταρο*.

**ιφηφόρος**, επίθ.

ο αρχ. επίθ. *ξιφηφόρος*.

ου φέρει, κρατά ξίφος: Βίος Αλ. 3124, Δούκ. 281[31]· (ως ουσ.): *Εβόων δέ κηρύσ- και λόγχαγοι μυρίοι, άρματά τε πετόμενα μυρίων ξιφηφόρων εξ εκατέρων των* Βίος Αλ. 3423.

**φθερογυρευτής** ο.

πό τα ουσ. *ξιφτέρι* και *γυρευτής*. Για την τροπή του *τ* σε *θ* βλ. Τριαντ., 'Απ. Α' 383. ίδος κυνηγετικού γερακιού (Βλ. και ά. *ξεφτέρι*): *πάντες διασκορπίζονται εν μέσῳ του* ·ος *ως ζάγανοι και σταυραϊτοί, ξιφθερογυρευτάδες* Συναξ. γαδ. 35.

**φίας** ο.

λ. στον Αριστοτέλη και σήμ.

Εδώ) είδος κομήτη (Η σημασ. ήδη μτγν.· βλ. L-S στη λ. II): *τότε εφάνη και κομήτης όν λέγουσι ξιφίαν* Byz. Kleinchron. Α' 404[42] χφ R κριτ. υπ.

**φικώς**, επίρρ.

ο μτγν. επίρρ. *ξιφικώς* (Steph., Θησ.).

ε ξίφος: ⟨*Ο*⟩ *δέ Λαγκράφος τολμηρός και μέγας επεδείχθη της μάχης, αλλ' εις* · *και ξιφικώς* ⟨*εβλήθη*⟩ Αξαγ., Κάρολ. Ε' 792.

**φιος** ο, Θεολ., Τζίρ. 355[12].

ο μτγν. ουσ. *ξίφιος*. Τ. *ξιφιός* στο Somav. και σήμ. (Δημητράκ., λ. *ξιφίας*, Ανδρ., Για τη λ. στον Ησύχ. (λ. *ξιφίας*) βλ. Χατζιδ., Αθ. 24, 1912, 378.

ο ψάρι ξιφίας: *Εξαποστελώ δέ εκ μέν Ευξείνου Πόντου πάσαν σαυρομματικήν και κου- ν δύναμιν των κυνίσκων συν ορκύνοις και τοις ξιφίοις* αυτ. 358[14].

**φιοτράχηλος** ο (αν δεν πρόκειται για ουδ.)· *ξ ι φ ο τ ρ ά χ η λ ο ς*, Προδρ. ειer) IV 207 χφ Κ κριτ. υπ.

πό τα ουσ. *ξιφίας* και *τράχηλος*. Ουδ. *ξιφοτράχηλον* στο Du Cange.

ομμάτι από το λαιμό του ξιφία (Για τη σημασ. βλ. Κουκ., ΒΒΠ Ε' 85, Eideneier ). σ. 255]): *ξιφιοτράχηλον παστόν, κυπρίνου παξιμάδια* (παραλ. 1 στ.), *γλαύκους κα- ιν είκοσι απάκια βερζιτίκου* Προδρ. (Eideneier) IV 207.



**ξιφοθήκη** η.

Από τα ουσ. *ξίφος* και *θήκη*. Η λ. στον Ησύχ. και σήμ. (Δημητράκ.).

**α**) Η θήκη ξίφους: *του φασγάνου δέ κρατήσας εκ χρυσής από της κώπης Νεο- πτόλεμος εξείλκεν απ' αυτής της ξιφοθήκης* Ερμον. Ψ 166· *Ζώννυται* (ενν. *ο βασιλεύς*) *σπαθίν ωραίον με χρυσήν γαρ ξιφοθήκην* Ερμον. Ξ 227· **β**) (πιθ.) φαρέτρα: *η κου- λεός, ήγουν η ξιφοθήκη* Λεξ. IV 142.

**ξιφοκόνταρο** το· πληθ. *ξιφηκόνταρα*.

Από τα ουσ. *ξίφος* και *κοντάρι*.

Η αιχμή του κονταριού: *εθέλησαν οι άρχοντες και πάντες οι αγούροι να παίξουσιν τας κονταρεάς και να χαρούν αλλήλως δίχως τα ξιφηκόνταρα* Βυζ. Ιλιάδ. 648.

**ξίφος** το, Γλυκά, Στ. Β' 32, Διγ. (Trapp) Gr. 1061, 1062, 2658, Διγ. Ζ 1728, Κα- ναν. 73D, Σφρ., Χρον. μ. 114[19], Ζήν. Γ' 361· γεν. πληθ. *ξίφων*, Χρον. Μορ. Ρ 1542.

Το αρχ. ουσ. *ξίφος*. Η λ. και σήμ.

**1α**) Σπαθί, ξίφος: Λουκάνη, Ομήρ. Ιλ. ΙΒ' [256], Λίμπον. 358, Χρον. Μορ. Ρ 1542, Ιμπ. 233, Καναν. 72Α· **β**) (μεταφ.): *Ξίφος έρχεται του Χάρου, που θερίζει την ζωήν* Αλφ. (Μπουμπ.) ΙΙΙ 27· **γ**) (σε συνεκδ. για το χτύπημα με ξίφος): *Ούτος ουκ έστιν άν- θρωπος από τον κόσμον τούτον· να μη φοβάται τας πληγάς, να μη φοβάται ξίφη!* Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 1327. **2**) (Μεταφ.) **α**) (ως όργανο πνευματικής θανάτωσης, τιμωρίας): *Ξίφος εστί των ασεβών και των φθονούντων ζάλη η του βιβλίου σύνθεσις* Αξαγ., Κάρολ. Ε' 1341· **β**) (προκ. για ερωτικό πάθος): *έχω ξίφος μέσα στην καρδιάν και πόνους της αγάπης* Αχιλλ. L 214. **3**) Αιχμή κονταριού ή σπαθιού: *Στο ξίφος γαρ του κονταρίου την κεφαλήν του ηφέραν* Χρον. Μορ. Η 7079· (στην έκφρ. *με του σπαθίου το ξίφος* για να δη- λωθεί ότι κ. κερδήθηκε με ένοπλο αγώνα): *με δίκαιον την απήραμεν* (ενν. *τη βασιλεία*), *με του σπαθίου το ξίφος* Χρον. Μορ. Η 919. **4α**) Βέλος: *τα ξίφη της φαρέτρας έκλαξαν εντός απέσω* Ερμον. Η 178· **β**) (μεταφ.): *αλλάχτησαν εις αύτου τους όλα τα βέλη* (ενν. *του Χάρου και του 'Ερωτα*) (παραλ. 4 στ.). *Ω Ζευ, ... μετάστρεψε κείν' τ' άρματα και πε να γένει όπως το ξίφος της φιλιάς τους νιους ν' αφταίννει κι ο θάνατο στους γέ- ροντες δίκιον να μπαίνει* Κυπρ. ερωτ. 156[11].

**ξιφοτράχηλος** ο, βλ. *ξιφιοτράχηλος*.

**ξιφουλκία** η.

Το μτγν. ουσ. *ξιφουλκία*. Η λ. και σήμ. (Δημητράκ.).

Το τράβηγμα του σπαθιού από τη θήκη του, ξεσπάθωμα: Μανασσ., Ποίημ. ηθ. 328.

**ξιφτέρα** η, βλ. *ξυφτέρα*.

**ξιφτέρι** το, βλ. *ξεφτέρι*.

**ξιφώνω**.

Από το ουσ. *ξίφος* και την κατάλ. *-ώνω*. Η λ. και σήμ. στη Θήρα με διαφορετική ση- μασ. (Andr., Lex., λ. *ξιφώ*).

Βάζω (σε βέλος, ακόντιο, κλπ.) ξιφάρι (βλ. λ. στις σημασ. 2, 4), αιχμή: *ξίφωναν τα βέλη και τα ξιφάρια, έβαφαν στην βρύσην την μεγάλην* Θησ. Ζ' [60[7]]· *με το χέρι τση κρα- τεί βερτόνι ξιφωμένο* Ροδολ. (Αποσκ.) Γ' 422· *εκόψασι τες φελουρές τες τόσες, οπού εκ*

ιωνάρια τους, όντά 'ναι ξιφωμένα, *πολλές φορές τες δυνατές καρδίες και ανδρωμέ-* *όντα σεβούν εις πόλεμον σκιάζουν και θανατώνουν* Θησ. ΙΑ' [22[2]].

**ξιχνιάζω,** βλ. *εξιχνιάζω.*

**ξιώνω,** βλ. *αξιώνω.*

**ξόανον** το.

Το αρχ. ουσ. *ξόανον.* Η λ. και σήμ. στον τ. *ξόανο* και υβριστ.

Αγαλμα συν. από ξύλο· (γενικά) είδωλο: Βακτ. αρχιερ. 172.

**ξόβεργο(ν)** το, Ch. pop. 506, Εκατόλ. Μ 22· *ο ξ ό β ε ρ γ ο (ν),* Ch. pop. 502.

Από τα ουσ. *ιξός* και *βεργί(ν)* (Βλ. και Χατζιδ., ΜΝΕ Β' 170-173). Ο τ. *οξόβεργον* Romav. στη λ. Τ. *ιξόβεργον* στο Du Cange (λ. *βέργα*). Θηλ. *ξόβεργα* η και σήμ. Η λ. *γον* στο Du Cange (λ. *βέργα*).

**α**) Κλαδί αλειμμένο με ιξό ή μίγμα ιξού που χρησιμεύει ως παγίδα για τη σύλληψη ιών (Για το πράγμα βλ. Γενναδ., Λεξ., λ. *ιξία* και Κουκ., ΕΕΒΣ 9, 1932, 15)· (σε φ.): *έστησεν τα ξόβεργα τριγύρου από την βρύσην* Ch. pop. 503· *απέρασεν η πέρδικα να εις την βρύσην και εκόλλησε στα ξόβεργα και μυριεμπέρδευσάν την* Ch. pop. 505· ιεταφ.) τα σαγηνευτικά μέσα (θέλγητρα) που παγιδεύουν κάπ.: *Μιαν κόρην ενεντράνισα ιάσε με εις τα βρόχια· στα ξόβεργά σου με κρατείς, λησμονώ τα εδικά μου* Ερωτοπ.

**'ξοδεύγω** και **ξοδεύω,** βλ. *εξοδεύω.*

**ξοδιάζω,** βλ. *εξοδιάζω,* καθώς και Προσθ. αυτού του τόμ. στο ίδιο λ.

**ξόδι(ν)** το, βλ. *εξόδιον.*

**'ξολλυσμός** ο, βλ. *εξολλυσμός.*

**'ξολόθρευμαν** το, βλ. *εξολόθρευμα.*

**'ξολοθρεύω,** βλ. *εξολοθρεύω.*

**'ξομολόγηση** η, βλ. *εξομολόγησις -ση.*

**ξομολογώ** ,βλ. *εξομολογώ.*

**ξόμπλι** το, Ντελλαπ., Ερωτήμ. 957, Φαλιέρ., Λόγ. (Bakk. - v. Gem.) 135, Θησ. [91[4]], Δεφ., Λόγ. 268, Πανώρ. Β' 462, Γ' 481, Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Πρόλ. 60, 116, Α' 450, Γ' 288, Κατζ. Γ' 168, Πιστ. βοσκ. V 5, 399, Φαλλίδ. 139, Ερω- . (Αλεξ. Στ.) Α' 13, 637, 644, 2022, Γ' 806, 1583, Ε' 665, Θυσ.[2] 963, Στάθ. (Mar- Ιντ. α' 36, Ιντ. β' 68, Γ' 407, Ροδολ. (Αποσκ.) Πρόλ. Μελλ. 12, Ε' 212, Σουμμ., τ. φίδ. Δ' [357], Φορτουν. (Vinc.) Γ' 78, 619, Ζήν. Α' 300, κ.α.· *ε ξ έ μ π λ ι ο ν,* . Βοϊλά 24[143]· *ε ξ ό μ π λ ι,* Ασσίζ. 274[28]· *ε ξ ό μ π λ ι ν,* Ντελλαπ., Ερωτήμ. *ε ξ ό μ π λ ι ο ν,* Χριστ. διδασκ. 473· *ε ξ ό μ π λ ι (ο) ν,* Διήγ. Βελ. χ 500· *ι π λ ι ν,* Κυπρ. χφ 160· *ξ ό μ π λ ι ν,* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 909, Φαλιέρ., Λόγ. ιkk. - v. Gem.) 164, Μαχ. 572[13], 'Ανθ. χαρ. 296[26], 298[21], Κυπρ. χφ 160, Πανώρ. Γ' Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Β' 222, Παλαμήδ., Βοηβ. 746· *ο ξ ό μ π λ ι ν,* Μαχ.



Από το μτγν. ουσ. *έξομπλον* ⟨ λατ. exemplum (Βλ. Ανδρ., Λεξ. στη λ.). Για την τροπή του *-έ-* σε *-ό-* βλ. Triand., Lehnw. 9 = Τριαντ., 'Απ. Α' 333. Για το αρκτικό ο του τ. *οξόμπλιν* βλ. Meyer, Γλωσσ. Πραγμ. Κύπρ. 109. Ο τ. *εξόμπλι(ν)* σε έγγρ. του 1688 (Βαγιακ., ΕΚΕΙΕΔ 5, 1954, 72) και σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ., Meyer, NS III 49-50). Ο τ. *ξόμπλιν* στο Meursius και σήμ. ιδιωμ. (Ξανθουδίδης [Ερωτόκρ. σ. 638], Φαρμακ., Γλωσσάρ. 85 και 412, Παπαδ. Α., Λεξ., λ. *εξόμπλιν*). Τ. *ξόμπλιο* στη Ζάκυνθο (Κονόμ., Ζακυθ. λεξιλ., λ. *ξομπλιάζω*). Η λ. στο Βλάχ. και σήμ.

**1α**) Παράδειγμα, δείγμα: *έχομεν πολλά ξόμπλια στην οικουμένη αυθεντάδων και στρατηγών οπού 'ναι ακουσμένοι* Παλαμήδ., Βοηβ. Εισαγ. 27· *Λοιπόν τον 'Ερωτα αν κι αυτή να τη γελάσει αφήκε, που 'ναι δεκατριώ χρονώ* ... (παραλ. 2 στ.), *μην την καταδικάσομε, μα ας τηνε λυπηθούμε, γιατί σε νιες, γιατί σε γρες ξόμπλια πολλά θωρούμε* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Γ' 1612· *εσύ μιας πίστης αληθινής σημάδι κι ενούς μεγάλου πόθου ξόμπλι ομάδι* Πιστ. βοσκ. V 3, 59· **β**) παράδειγμα προκ. για περιγραφή, επιβεβαίωση, απόδειξη: *Μα 'ναι φωτιά όνταν αγαπά κιανείς κι αυτός μισάται* (παραλ. 1 στ.). *Κι α θες με ξόμπλι να το δεις, στράφου και δες εμένα πόσες φωτιές τα μέλη μου καίσινε τα καημένα* Πανώρ. Β' 359· *ξένα ξόμπλια δε θα πω, μάλλιος με τα δικά σου, αναθυμώντας μέσα μου τα τόσα βάσανά σου, πιάνω πολλούς λογαριασμούς* Ροδολ. (Αποσκ.) Β' 453· *αρχίσα να παρηγορού του φίλου τως την πρίκα και ξόμπλια μυριαρίφνητα πολλά 'μορφα του λέσι, καταδικάζουσί τονε, να βλέπεται μη φταίσει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 731· (συχνά με τα ρ. *δείχνω, παίρνω, φέρνω·* πβ. σημερ. *παίρνω (για) παράδειγμα*): *σώπασε το διάταμα, τα ξόμπλια οπού μου δείχνεις, γιατί τα λόγια που μιλείς στον άνεμο τα ρίχνεις* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Γ' 517· *ιδές τα έργα των γονεών κι όλην την πολιτείαν κι έπαρε ξόμπλι απ' αυτούς ως για την κορασίαν* Δεφ., Λόγ. 292· *ήφερνε* (ενν. *ο Πεζόστρατος*) *ξόμπλια απόμακρα, πράματα περασμένα και καταπώς του σάζασι τα 'λεγεν έναν ένα. Με τούτες τες παραβολές αγάλια αγάλια σώνει εις το σημάδι το μακρύ κι ήρχισε να ξαμώνει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Γ' 911. **2**) Κ. ανάλογο ή παρόμοιο μ' αυτό για το οποίο γίνεται λόγος: *Ω χάρη δίχως ξόμπλι, ω λύπηση μεγάλη των θεών μας* Πιστ. βοσκ. V 6, 287. **3**) (Εδώ προκ. για τη θυσία που γίνεται σε ανάμνηση της Εξόδου των Εβραίων): *είπ' ο Θεός να πιάσουν τα ζα τως τα πρωτότοκα να του τα θυσιάσουν, εξόμπλιν της ενθύμησης διά την ελευθεριάν τως* Χούμνου, Κοσμογ. 2467. **4α**) Παράδειγμα προς μίμηση, πρότυπο, υπόδειγμα: *το έπαινός του και η καλή του ακουγή να γίνεται εξόμπλι εις πάντας, καλόν ποιείν πάντας εκείνους οπού ένι υπό την εξουσίαν του* Ασσίζ. 274[28]· *ας μηδέν μιμηθούμεν εκείνους τους ανάξιους, ... μόνον κείνους τους ακουστούς το αίμαν τως που χύσαν όλοι για την πατρίδαν τως κι εμάς ξόμπλιν αφήσαν* Παλαμήδ., Βοηβ. 92· *να σε πάρω συντροφιά, να δεις πώς θυσιάζω, να πάρεις ξόμπλι από με, να διάζεις τά διάζω* Θυσ.[2] 560· *όσοι είναι της εκκλησιαστικής τάξεως, του λόγου τους θέλουσι δείχνει παράδειγμα του ποιμνίου τους και εξόμπλιον* Χριστ. διδασκ. 473· **β**) (αναφορ. με πρόσ. ως αντικείμενα μίμησης): *κρατείς σ' όλους κοινή κι ίσα τη δικιοσύνη κι είσαι το ξόμπλι της τιμής* Στάθ. (Martini) Ιντ. β' 9· *Κόρη μου ευγενικότατη, του δάσου στολισίδι, ξόμπλι της καλοριζικιάς, τσ' ανάπαψης παιγνίδι* Ιντ. κρ. θεάτρ. δ' 34· *Εγίνης των αμαρτωλών το εξόμπλιν και καθρίπτης, διότ' εις τες αμαρτίες σου ουδεποσώς εκρύπτης* Σκλέντζα, Ποιήμ. 1[211]· **γ**) περίπτωση άξια προσοχής προς νουθεσία: *ο άνθρωπος ... θωρώντα ξόμπλια των αρχιών πρέπει του να νοήσει την στράταν την ορδινιαστήν ογιά να μη σκοντάψει και πέσει μέσα στην ιστιάν κι η λάβρα τονε κάψει* Φαλιέρ., Λόγ. (Bakk. - v. Gem.) 140· *Αφήνω ξόμπλια αμέτρητα ... ... σαν είν' τ' Αλέξανδρου, τ' Αλκείδη,... ... κι έρχομαι εις νιοι, απού επέσα σε βρόχια αγάπης βασιλιοί και δεν εξεμπερδέσα* Ροδολ.

ι.) Α' 347· *Τούτα τα ξόμπλια φέγγουσι του καθενός να βλέπει, να ζει στον κόσμο,*
*ά μ' ειρήνη και μ' αγάπη* Δεφ., Λόγ. 263· **δ**) πάθημα που μπορεί να χρησιμεύσει
ημα, παράδειγμα προς αποφυγήν: *Ω ποθητοί απονήρευτοι, σήμερον απ' εμένα λά-*
*μπλι, μάθετε εις τά μου 'χει καμωμένα και μηδέν κάμετε ποτέ είδωλον της καρ-*
*ς το πρόσωπον μιας γυναικός* Σουμμ., Παστ. φίδ. Α' [1240]· *'Ερωτα, με το ξόμπλι*
*δένας μην ελπίζει πολύ καιρό πασίχαρος μετά σου να γυρίζει* Ερωφ. (Αλεξ. Στ. -
.) Γ' 227· *ο σκλαβωμός κι η μοίρα μου κι ετούτη η δόλια χώρα ξόμπλι ας γενούν*
*νό του λογισμού σου τώρα, για να μην είσ' αλύπητος στούς έπιασες στη μάχη,*
*ό μ᾽λαχεν εμέ μπορεί κι εσέ να λάχει* Ερωφ. Ιντ. δ' 102· **ε**) (προκ. για τιμωρία που
για παραδειγματισμό των άλλων): *συντροφιαστούς στον 'Αδη ... εβάλθηκα τώρα*
*τε πέψω και με το ξόμπλι ετουτουνών τους άλλους να φρονέψω* Ιντ. κρ. θεάτρ. Α'
*ι μηδέν μείνει η αφορμή των παιδίων χωρίς να παιδευτούν, να δώσει ξόμπλιν ο ρήγας*
*αποτορμούν οι λας να φεύγουν* Μαχ. $76^{29}$. **5**) Σημάδι, ένδειξη, απόδειξη: *Τη*
*και τον κύρη σου η Αρετή λυπάται, γιαύτος το σφάλμα οπού 'καμες για δα δε*
*ίται* (παραλ. 2 στ.), *μ' αν είν' και δει από λόγου σου ξόμπλι κιανέναν άλλο, το φα-*
*ι του κυρού, κάτεχε, για μεγάλο* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 1989· *ολημερίς κι ολη-*
*τρομάσσει και φοβάται* (ενν. *ο Ρωτόκριτος*) *και πάντα ξόμπλιν εγνοιανό στήν α-*
*νρεύγει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Ε' 745· *εγνώρισέ το φανερά πως δεν τον απαρνάται,*
*μεγάλον ήδειξε εκεί όπου τυραννάται* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Δ' 818. **6α**) Δια-
τικό θέμα κεντήματος: *ώρες ψιλότητες ξομπλιών εγάζωνεν η κόρη κι ώρες βιβλία*
*νιμων εδιάβαζε κι εθώρει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 633· *ένα ζευγάρι σεντόνια και-*
*ι με τα ξόμπλια και άλλο με τα πλεκτά* Διαθ. 17. αι. $10^{121}$· **β**) (συνεκδ.) η εργασία
ιτήματος: *Το διάβασμαν εσκόλασε* (ενν. *η Αρετούσα*), *το ξόμπλι δεν τσ' αρέσει,*
*αιδα τση δεν ηύρισκε πράμα να τη 'φελέσει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 639. **7**)
μητικό στοιχείο, στολίδι, κόσμημα: *τον βασιλέαν ετέντωσαν τένταν χρυσήν, ωραίαν,*
*ιρομαργαρίταρα εξόμπλια της τέντας* Διήγ. Βελ. χ 500. **8**) Σχεδίασμα (Βλ.
ς [Καλλίμ. σ. 261]): *Αι δέ του κάστρου πύλαι μέγα τι πράγμα και φρικτόν και*
*μετά φόβου: χρυσός και λιθομάργαροι, πλην των προτιμητέων, των πολυτίμων,*
*ιλών και των ενδοξοτέρων και τάξιν επαρμόζουσαν* (έκδ. -*ζουσιν*· διόρθ. Χατζη-
Δημώδη Α' 205) *προς είδος εξομπλίου* Καλλίμ. 187.

**μπλιάζω,** Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 1075, 1417, Δ' 303· *ε ξ ο μ π λ ι ά ζ ω.*

τό το ουσ. *ξόμπλι* και την κατάλ. *-ιάζω*. Διάφ. τ. της λ. σήμ. ιδιωμ. (Παπαδ. Α.,
.. *εξομπλάζω*, Παπαδ. Φ., Κρ. Μερακλ. 86, λ. *ξομπλάζω*, Ρήγας, Σκιάθ. πολιτ. Γ'
. *ξουbλιάζου*, Αναγνωστόπουλος, Λαογρ. 2, 1910, 321, λ. *ξουμπλιάζω*, Meyer NS
50). Η λ. στο Βλάχ. και σήμ. (Δημητράκ.).

Ενεργ. **1α**) Σχεδιάζω ακολουθώντας ένα υπόδειγμα, αντιγράφω: *Να εξομπλιάσεις*
*από άλλον χαρτίν* Ιατροσ. κώδ. φξζ'· **β**) (μεταφ.) «ξεσηκώνω»: *πού τα 'μαθες και*
*σκολειόν εμπήκες κι εξόμπλιασες και βρήκες τα, τίβοτες δεν εφήκες* Ριμ. κόρ.
**2**) Διακοσμώ, κεντώ: *γυναίκα νέα ...* (παραλ. 1 στ.) *άσπρον ιμάτιον να φορεί, χρυ-*
*μπλιασμένον* Λόγ. παρηγ. Ο 295. **3α**) (Μεταφ.) σκέφτομαι, συλλογίζομαι: *Τού-*
*ιάζει η νένα τση κι άλλα λογιάζει εκείνη κι άλλα ξομπλιάζει η Αρετή κι άλλα θωρεί*
*ύνη* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 1734· *λόγιασε, ξαναλόγιασε, δε τα και καλοδέ τα,*
*είπεν ο Ρωτόκριτος... και κάθε λόγο μέσα τση εξόμπλιαζε κι εθώρει* Ερωτόκρ.
Στ.) Γ' 641· **β**) μελετώ, σχεδιάζω να κάνω κ.: *Τούτος αγάπα από καιρό μια*
*σμένη κόρη κι εκόπιαζε κι εξόμπλιαζε πολλά να τηνε κάμει να πει το ναι* Ερω-



τόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 463· *Ξομπλιάζει* (ενν. *ο Ρωτόκριτος*) *πώς να τση το πει, πώς να τηνε κομπώσει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Ε' 401. **4α**) Κοιτάζω, παρατηρώ: *Ταχιά κι αργά το ξόμπλιαζε* (ενν. *το στεφάνι ο Ρωτόκριτος*), *συχνιά τ' αναντρανίζει θυμώντας πως το γάζωσε κείνη που τον ορίζει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Γ' 369· *η κόρη τον ασπροφόρο εξόμπλιαζε κι εκείνο πάντα εθώρει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 1326· **β**) εξετάζω: *τον τόπο εκείνο εξόμπλιασε κι είδε το πως εμπόρει να πει, να ξομολογηθεί τά 'χε στο νου τση η κόρη* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Γ' 407· *πού να κάμει κοπανιά ξομπλιάζει με το μάτι* (ενν. *ο ρηγόπουλος*) Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 1776. **ΙΙ** (Μέσ.) παραδειγματίζομαι (εδώ προκ. για παράδειγμα προς αποφυγήν): *Ω καλές γυναίκες, ... μην ανοίξετε ποσώς τα αφτία σας εις το κακόν ... Ιδέτε την Εύαν και ξομπλιασθείτε τι λέγει ο όφης* Πηγά, Χρυσοπ. 179(20).

**ξομπλίζω**· *ε ξ ο μ π λ ί ζ ω,* Παράφρ. Χων. (Νικήτ. Χων., Βόνν., 607, κριτ. υπ.). —Βλ. και *εξοπλίζω*.

Από το ουσ. *ξόμπλι* και την κατάλ. *-ίζω*.

Διακοσμώ, στολίζω, πλουμίζω: *κτίζει* (ενν. *ο βασιλεύς*) *... μετά εξόμπλου πύργον, μέγαν πολύ ... από σαμφειροσάρδιον ήτον εξομπλισμένος* Βυζ. Ιλιάδ. 104· *το ιππάριν του ήτον αρματωμένον κουβέρταν χρυσοπράσινην έμπροσθεν και οπίσω, αρμάτωσιν καβαλαριού ακέρια εξομπλισμένην* Φλώρ. 536.

**ξόμπλιν** το, βλ. *ξόμπλι*.

**ξόμπλισις -ση** η· *ε ξ ό μ π λ ι σ ι ς,* Φλώρ. 525. —Πβ. ά. *έξόπλισις*.

Από το *ξομπλίζω* και την κατάλ. *-σις*.

**1**) Παράδειγμα, δείγμα: *απ' αυτείνη* (ενν. *την ιστορία*) *ημπορεί να βγάλει ρόδον σαν απ' αγκάθι και να πάρει ξόμπλιση της ζωής της πρικαμένης και τέλους της βοσκοπούλας της καημένης* Βοσκοπ.$^{2}$ Επίλ. 15. **2α**) Στολίδι, πλουμίδι: *κούπαν ορθήν ολόχρυσην μετά λιθομαργάρων γύροθεν να 'χει εξόμπλισες να πρέπουν κατ' αξίαν* Φλώρ. 986· (περιληπτ.): *χαρίζω σου και το φαρίν με την εξόμπλισίν του* Φλώρ. 624· *άρτι να είχον τας βάγιας μου και την εξόμπλισίν μου να εγίνωσκε κι ο σος πατήρ τίνος παιδίν απήρες* Διγ. (Trapp.) Gr. 1761 κριτ. υπ.· **β**) (συνεκδ.) στολισμός, διακόσμηση: *Ρωμαίους ... σπουδαίους μόνον όντας εις την των λιθαρίων και ιματίων εξόμπλισιν* Παράφρ. Χων. (Νικήτ. Χων., Βόνν., 630, κριτ. υπ.).

**ξομπλιστός,** επίθ.· *ε ξ ό μ π λ ι σ τ ο ς.*

Από τον αόρ. του *ξομπλίζω* και την κατάλ. *-τός*.

Διακοσμημένος, στολισμένος: *έβαλαν τον Πάριν εις τον πύργον, ... τον αφυρόν και μέγαν. 'Ητον εν τέχνη εξόμπλιστος όλος μετά μουσίου* Βυζ. Ιλιάδ. 354.

**ξομπλωτός** επίθ.· *ε ξ ο μ π λ ω τ ό ς.*

Από το ουσ. *ξόμπλι* και την κατάλ. *-ωτός*.

(Προκ. για υφάσματα, ρούχα, κλπ.) διακοσμημένος με κοσμήματα κεντητά ή υφαντά (Βλ. Κουκ., ΒΒΠ Β'$^{2}$ 41): *της Κλώρης τ' όμορφο και ξομπλωτό πλατάρι, της Δάφνης πάλε το ψιλό και κεντιστό βελέσι* Σουμμ., Παστ. φίδ. Β' [1126]· *την βασιλίδα νήα κλοποφορούσι και ... τας εν αυτή βασιλικάς διαιτήσεις καλλωπίζουσι μετά βλαττίων χρυσών και πευκίων εξομπλωτών* Παράφρ. Χων. [Νικήτ. Χων., Βόνν., 114, κριτ. υπ.].

**ξοξίνα** η, Φορτουν. (Vinc.) Α΄ 317.

Από το ουσ. *ξέξα* και την κατάλ. *-ίνα*. Για το -ο- της συλλαβής ξο- βλ. τ. *ξοξαίνω* υριδ., ΕΕΚΣ 1, 1938, 417).

Γυναίκα με ξεχτένιστα μαλλιά, ατημέλητη· (εδώ) προξενήτρα (Για τη σημασ. της καθώς και για το πρόσωπο της Πετρούς βλ. Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Γ΄, λ. *ξέξα*, Σπυριδ., 417-8, Vincent [Φορτουν. σ. λζ΄-λη΄]): *Γνωρίζεις την κερα-Πετρού, εκείνη την ξο-, που την παρανομιάζουσι και λεν τηνε Ντροντίνα;* αυτ. 301.

**ξοπίσω,** επίρρ., βλ. *εξοπίσω.*

**ξοπλέκω,** βλ. *ξεπλέκω.*

**ξοπληρώνω,** πβ. *ξεπληρώνω.*

**'ξορθώνω,** βλ. *εξορθώνω.*

**'ξοριά** η, βλ. *εξορία.*

**ξορίζω·** *να τασε ξορίζουν,* Συναξ. γυν. 539, εσφαλμ. γρ. αντί *ξουρίζουν·* διορθώσ. λ. ά. *ξυρίζω.*

**'ξορίζω,** βλ. *εξορίζω, Ι.*

**'ξόρισμα** το, βλ. *εξόρισμα.*

**'ξορισμός** ο, βλ. *εξορισμός.*

**ξόρκι** το.

Από το *ξορκίζω* υποχωρητικό (Ανδρ., Λεξ.). Η λ. και σήμ.

Ευχή, επωδή για την απομάκρυνση κακού· (εδώ) πρόβλεψη, μαντεία με τη μελέτη αστερισμών: *η μέρα η φωτεινή ακόμη μην χαράξει* (παραλ. 1 στ.) *ώστε το άστρο οπού 'ε οπίσω να γυρίσει και εις το ξόρκι που έκαμα τέλειωσιν να μου δώσει* Ευγέν. Πρόλ. (Βλ. και αυτ. Πρόλ. 50-63).

**'ξορκίζω,** βλ. *εξορκίζω.*

**'ξορτών(ν)ω,** βλ. *εξορθώνω.*

**'ξουλοθρεύω,** βλ. *εξολοθρεύω.*

**ξουράφι** και **ξουράφιν** το, βλ. *ξυράφι.*

**ξουρίζω,** βλ. *ξυρίζω.*

**'ξουρίζω,** βλ. *εξορίζω.*

**'ξουρισμός** ο, βλ. *εξορισμός.*

**'ξουσία** και **'ξουσιά** η, βλ. *εξουσία.*

**'ξουσιάζω,** βλ. *εξουσιάζω.*

**'ξούσιασμα** το, βλ. *εξουσίασμα.*

**'ξουσιασμός** ο, βλ. *εξουσιασμός.*



**'ξουσιαστής** ο, βλ. *εξουσιαστής.*

**'ξουφάριν** το, βλ. *ξιφάρι.*

**'ξόφλησις -ση** η, βλ. *εξόφλησις -ση.*

**ξοφλώ,** βλ. *εξοφλώ,* καθώς και Προσθ. αυτού του τόμ. στο ίδιο λ.

**'ξοχνιάζω,** βλ. *εξιχνιάζω.*

**Ξτιανός** ο, βλ. *χριστιανός.*

**'ξύγαλα** το, βλ. *οξύγαλα.*

**'ξύγαλον** το, βλ. *οξύγαλον.*

**ξύγγι(ν)** και **ξυγγίον** το, βλ. *αξούγγι(ον) - αξούγγι(ν).*

**ξυγγόκωλος,** επίθ., Σπανός (Eideneier) D 153.

Από τα ουσ. *ξύγγι* και *κώλος* (Βλ. Eideneier [Σπανός σ. 311]). Η λ. και σήμ. στην Κρήτη (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Γ΄ 195, Δ΄ 480, λ. *ξυγόκολος*).

Που έχει ξύγγι στα οπίσθια, χοντρόκωλος: *δρεπανομύτη, ξυγγόκωλε, αντζάτε, κλέπτη και ψεύτη, άθλιε, σπανέ* αυτ. D 64.

**ξυγκατακλίνω,** βλ. *συγκατακλίνω.*

**ξυγκόπτω,** βλ. *συγκόπτω*

**ξυγχωρώ,** βλ. *συγχωρώ.*

**'Ξυδαρκίτης** ο, βλ. *Οξυδρακίτης.*

**ξυλάβιν** το· *ξ υ λ ά β ι,* Gesprächb. $52^{1001}$.

Πιθ. από το ουσ. **οξυλάβιον,* υποκορ. του ουσ. *οξυλάβη,* που απ. στη Σούδα (Κοραή, 'Ατ. 5, 255 και Andr., Lex. λ. **οξυλάβιον*)· κατά L-S, λ. *ξυλάβιον* αντί *ξυλολάβιον* (Βλ. ωστόσο και Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Γ΄ 196, λ. *ξυλάβι*). Τ. *ξυλάβιον* στο Meursius. Ο τ. *ξυλάβι* και σήμ. στην Κρήτη (Παγκ., ό.π.). Τ. *ξουλάφι* και *ξυλάβ',* καθώς και η λ. και σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ.).

Εργαλείο των σιδηρουργών με ξύλινη λαβή, τσιμπίδα: *όταν πετάσει* (ενν. *ο τσικνέας*) ... *βλέπετε εις τον κώλον του το πώς γαρ το βαστάζει, τό είχεν εις το εργαστήριν του, εκείνον το ξυλάβιν* Πουλολ. (Τσαβαρή)$^2$ 82.

**ξυλάθρωπος** ο, βλ. *ξυλάνθρωπος.*

**ξυλάκι** το.

Από το ουσ. *ξύλον* και την κατάλ. *-άκι.* Η λ. και σήμ.

**1**) Μικρό κομμάτι ξύλου, ξυλαράκι: *Το ξυλάκι οπού είναι εις το μάτι* Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ. Ματθ. ζ΄ 3. **2**) (Συνεκδ.) μικρό πλοίο κατασκευασμένο από ξύλο, βάρκα: *η Γλαρέντζα έχει καλό 'ράξιμο όπου 'ράζουν τα καράβια εις φούντος οργίες η΄ και ι΄, αμή τα ξυλάκια τα μικρά στέκαν απομέσα τους βουνούς* Πορτολ. Α $212^{31}$.

**ξυλαλάς** ο, Ασσίζ. $237^{14-15}$, Μαχ. $82^{10,21}$, Υγρομαντ. $131^{15}$. — Βλ. και ά. *ξυλαλόη.*

Από τα ουσ. *ξύλον* και *αλάς.* Για το β΄ συνθ. βλ. Φαρμακ., Γλωσσάρ. 452, λ. *αλάς* και

δ., Λεξ., λ. *Αλάς*. Η λ. στο Du Cange (λ. *ξυλαλά*) και σήμ. στην Κύπρο (Σακ., Β′ 698, Φαρμακ., ό.π. 189, λ. *ξυλαλά* και Andr., Lex., λ. *ξυλαλόη*).

:) Είδος ινδικού αρωματικού ξύλου, το δεντρολίβανο (Για το πράγμα βλ. Τσαγγαλάς μαντ. σ. 138-9]): *να 'χεις ένα κατζί με κάρβουνα και να καπνίσεις πίσσα του ξυ-* Γγρομαντ. 131[14]· *όταν το εκυβέρνησεν και εξετέλεψέν το* (ενν. *το λουτρόν*), *το κα- εκαίγασιν με τους ξυλαλάδες* Αχιλλ. L 523· *Περί του ξυλαλά. Το δικαίωμαν του ξυ- κελεύει το δίκαιον να πάρουν δικαίωμαν εις τα ρ′ πέρπυρα, θ′ πέρπυρα ήμισον* Ασσίζ.
**β**) (συνεκδ.) η ευωδιά του δεντρολίβανου: *τον μόσχον και τον ξυλαλάν μυρίζει η σου* Ερωτοπ. 223.

**ξυλαλόα** η, βλ. *ξυλαλόη*.

**ξυλάλογον** το, Τρωικά 533[23].

Από τα ουσ. *ξύλον* και *άλογον*. Η λ. το 12. αι. (Steph., Θησ.).

.) Ξύλινο ομοίωμα αλόγου· ο «Δούρειος ίππος»: *εποίησαν* (ενν. *οι 'Ελληνες*) *το ξυ- ον μηχανικόν και έβαλαν απέσω άνδρας αρματωμένους* Τρωικά 533[16]· *οι άνδρες όπου έσω εις το ξυλάλογον εγκρυμματωμένοι εξέβησαν μετά σιωπής επιδέξια και ανέβησαν υς πύργους* Τρωικά 534[7]. **2**) Το παιχνίδι «αλογάκι» ή «ξυλογαϊδάρα» (Για τη ση- βλ. Κουκ., ΒΒΠ Γ′ 266 και Τωμ., Αθ. 78, 1980-82, 57): *ξυλάλογον ποιήσας και χρυ- βλαττίν σκεπάσας αυτό και σαγίσας ως δήθεν καβαλικεύων αυτό εισήλθε μέσον του ου και ποτέ μέν ως άλογον εφαίνετο καμαρώνων και τον σφόνδυλον υψών και τσατσα- και χρεμετίζων, ποτέ δέ ως καβαλάριος επί αλόγου δήθεν εγκαθήμενος και επαιρόμε-* αράφρ. Χων. (Νικήτ. Χων., Βόνν., 674, κριτ. υπ.).

**ξυλαλόη** η, Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 1643, Ιατροσ. κώδ., ‚αϛε′, Αχιλλ. Ν 785, Πα- Χων. (Νικήτ. Χων., Βόνν., 316, κριτ. υπ.), Διγ. 'Ανδρ. 375[16-17]· *ξ υ λ α λ ό α* .. Ν 1587· *ξ υ λ α λ ό γ η*, Πεντ. 'Εξ. XXX 24· *ξ υ λ α λ ο ή*, Θησ. ΙΑ′ [28[8]]. και ά. *ξυλαλάς*.

Από τα ουσ. *ξύλον* και *αλόη*. Ο τ. *ξυλαλοή* πιθ. από μετρ. αν. Η λ. τον 6. αι. (L-S), Σηθ, Τροφ. 72[15], 74[4,14,18,18-9] και σε έγγρ. του 1375 (Act. Lavr. III 107[8]).

Είδος ινδικού αρωματικού ξύλου, το δεντρολίβανο (Για το πράγμα βλ. και Γενναδ., λ. *Αγάλλοχον*): *Πέμματα εκαπνίζοντο παντοία τε και πλείστα, μόσχοι, κασίαι, ραί, άμπαρ και ξυλαλόαι και ην ο άνεμος ηδύς και πλήρης ευωδίας* Διγ. Ζ 2805· *καμίνιν* (ενν. *του λουτρού*) *εύρηκεν ανάπτον μοναχόν του χωρίς τινός του συνεργού, τινός ανθρώπου και ξυλαλόην ινδικήν αντί των ξύλων γέμον* Καλλίμ. 354· *τότε τε αδελφοί εις την τένταν υπαγαίνουν και ηύραν κλινάριν έμορφον, ξυλαλόην εφεια- ν* Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 179.

**ξυλάνθρωπος** ο· *ξ υ λ ά θ ρ ω π ο ς*.

Από τα ουσ. *ξύλον* και *άνθρωπος*. Ο τ. και σήμ. ιδιωμ. με διαφορετική σημασ. (Κονόμ., ). λεξιλ.). Η λ. στο Somav. με διαφορετική σημασ. (Βλ. και Ζώη, Λεξ. Ζακ.) και στο κν., Συναγ. ν. λέξ.

Ξύλινο ομοίωμα ανθρώπου, ανδρείκελο (Βλ. Vincent [Φορτουν. σ. 236] και Τωμ., 8, 1980-82, 63): *Εδά μου φαίνεται απατά κι είσαι ξανανιωμένος, ωσάν ξυλάθρωπος ς ξαναζγουραφισμένος* Φορτουν. (Vinc.) Δ′ 482. — Η λ. και ως παρων.: Διαθ. Νίκω- 56[146].



**ξυλαράκι** το.

Από το ουσ. *ξυλάρι* και την κατάλ. *-άκι* (Ανδρ., Λεξ.). Λ. *ξυλαράκιον* στο Meursius. Η λ. στο Somav. και σήμ.

Μικρό κομμάτι ξύλου, ξυλάκι: *Εγλάκησε* (ενν. *ο ψαράς*) *με την χαρά κι έφερε ξυλαράκια, πυροβολά και άφτει φωτιά απάνω στα χαράκια* Ριμ. Απολλων. (Βεν.) [337]· (εδώ σε μεταφ.): *τι βλέπεις το ξυλαράκι οπού είναι εις το μάτι του αδερφού σου;* Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ. Λουκ. ϛ′ 41.

**ξυλάριον** το, Ιερακοσ. 361[27-8], Lucar, Sermons 90· *ξ υ λ ά ρ ι*· *ξ υ λ ά ρ ι ν*.

Το μτγν. ουσ. *ξυλάριον*. Ο τ. *ξυλάρι* και σήμ. ιδιωμ. (Andr., Lex. στη λ. και Κωστ., Λεξ. τσακων., όπου και άλλοι τ.).

**1**) Μικρό κομμάτι ξύλου, ξυλαράκι: *Εις τον τόπον, εις όν πρησμονήν έχει* (ενν. *ο ιέραξ*), *βδέλλας επίθες προς ολίγον και μετά ταύτα κόριδας συντρίψας μετά ξυλαρίου τω τόπω προσέγγισον και ευθέως η βδέλλα αφίησιν* Ορνεοσ. αγρ. 566[16]· *Υποκοριστικόν, οίον, ... ξύλον, ξυλάρι, ξυλύφι* Σοφιαν., Γραμμ. 213. **2**) (Συνεκδ.) μικρό ξύλινο πλοίο, βάρκα: *είτα απήλθαμεν εις το Βαθύν στήσαντες τας τέντας έξω, έχοντες και κάτεργα β′ και ξυλάρια ωσεί μ′* Πανάρ. 77[26]· (εδώ σε μεταφ.): *Δούλος δεν επεθύμησεν 'ς κανέναν τόπον την λευτεριάν, 'δέ τον χειμώναν ξυλάριν επεθύμησεν λιμνιώναν ωσάν εγώ το στρέψιμόν σου σέναν* Κυπρ. ερωτ. 104[3].

**ξυλάχυρον** το.

Από τα ουσ. *ξύλον* και *άχυρον*. Η λ. στο Steph., Θησ. και σε έγγρ. του 14. αι. (Schreiner, JÖB 27, 1978, 207[16], Act. Xér. 25[35] κριτ. υπ., Act. Esph. 23[31], Act. Lavr. III 130[24], Act. Xén. 29[20]).

Φόρος στα ξύλα και στα άχυρα: *ευεργετεί η βασιλεία μου ... τους Μονεμβασιώτας, ... ίνα, εφ' αις αν ποιώσι πραγματείας, δίδωσιν εις το κομμέρκιον της θεοδοξάστου Κωνσταντινουπόλεως υπέρ εκβολής ποσότητος νουμισμάτων εκατόν νούμισμα έν, ... μηδόλως παρά μηδενός κωλυόμενοι επί ταις διαπράσεσι των τοιούτων πραγματειών αυτών ή καθελκόμενοι εις απαιτήσεις καμπανιστικού, μεσιτικού, ζυγαστικού, ... βιγλιατικού, δεκατίας, ... ξυλαχύρου* Ψευδο-Σφρ. 540[24].

**ξυλέ** η, βλ. *ξυλιά*.

**ξυλένιος,** επίθ., Πεντ., Λευιτ. XI 32, Αρ. XXXI 20· *ξ υ λ έ ν ο ς,* Ασσίζ. 415[5], Μαχ. 496[23], Γεωργηλ., Βελ. Λ (Bakk. - v. Gem.) 689.

Από το ουσ. *ξύλο* και την κατάλ. *-ένιος* (Ανδρ., Λεξ.). Ο τ. (για τον οποίο βλ. Χατζιδ., ΜΝΕ Α′ 555) και σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ.) και στην Κύπρο (Σακ., Κυπρ. Β′ 698). Η λ. σε έγγρ. του 1644 (Μαυρομάτης, Θησαυρ. 20, 1990, 477), στο Somav. και σήμ.

Κατασκευασμένος από ξύλο, ξύλινος: *εποίκαν έναν σταυρόν μέγαν, ξυλένον κάρυνον* Μαχ. 70[27]· *απέζευσεν ο ρήγας εις το γιοφύριν το ξυλένον* Μαχ. 678[2]· (εδώ προκ. για ξύλινο ομοίωμα): *'Ενας ξυλένιον θεόν είχε κι επαρακάλιε να τονε ποίσει άρχοντα* Αιτωλ., Μύθ. 127[1].

**ξυλή** η, Θησ. ΙΑ′ [14[4], 39[2]].

Κατά Andr., Lex. το αρχ. ουσ. *ξυλέη. Η λ. τον 8. αι. (L-S Κων/νίδη), σε έγγρ. του 1493 (Τσοπ., Δωδεκανησιακόν Αρχείον 5, 1970, 56), στο Du Cange και σήμ. ιδιωμ.

:παδ. Α., Λεξ., Μπόγκα, Γλωσσ. Ηπείρου Β' 163, Τσοπ., ό.π., Πιλαβάκης, Πρακτ. Α' :ρ. Σ. 284).

1) Ξυλεία: *ο Θησεύς τους όρισε εκεί να παν να κόψουν τόση ξυλή που να γενεί μια ι δριμυτάτη* Θησ. ΙΑ' [18[5]]· *μου έδωσεν η αυθεντία ξυλήν και σίδερα, ήγουν πατερά,* λες Ιερόθ. Αββ. 338· φρ. *κάνω ξυλήν* = κόβω ξύλα: *ο Θεός δεν με άφησεν να κάμω* ήν *διά να κάψω το καμίνιον* Διαθ. Νίκωνος 254. **2)** Ξύλινη κατασκευή: *την ξυλήν των γωμάτων* (παραλ. 2 στ.) *εκατέλυσαν* (ενν. *οι Τρώες*) *αυτίκα* Ερμον. Ο 165.

**ξυληγός,** επίθ.

Το μτγν. επίθ. *ξυληγός*.

Που μεταφέρει ξύλα· *ξυληγή χώρησις* = (προκ. για πλοίο) χωρητικότητα σε ξύλα: *ος ψηφίζων ευρήσεις εκάστου πλοίου την τε σιτηγήν, ξυληγήν και την διά μαγαρικών ησιν όση εστίν* Metrol.[2] 129[9].

**ξυλιά** η, Τριβ., Ρε 287, Φορτουν. (Vinc.) Δ' 143, Μπερτόλδος 24· *ξ υ λ έ,* λ. 1972, Τσιρίγ., Επιστ. 169· πληθ. *ξ υ λ ί ε ς,* Σπανός (Eideneier) D 156, Αχιλλ. 99.

Από το ουσ. *ξύλο* και την κατάλ. *-ιά* (Ανδρ., Λεξ.). Τ. *ξυλέα* και *ξυλεά* σήμ. στο ποντια-ιδιωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ.) και στην Κρήτη (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Δ' 480) αντίστοιχα. Η το Βλάχ. και σήμ.

Χτύπημα με ξύλο, ξυλιά: *στένεται και δίδει τσι ξυλιές ότι οπού την αφήκε μισα(πο)-νη* Κατά ζουράρη 76· *βλέπεσαι, καημένε* (παραλ. 1 στ.), *μηδέ σου δώσω τσι ξυλιές κεί-του σου τοκάρου και το πετσί σου γνάψω το σα να 'τονε γαϊδάρου* Φορτουν. (Vinc.) 13· *εκ τες ξυλιές οπού 'παιρνεν ώστε να ξεφορτώσει αδύνεψεν ο Γάδαρος* Γαδ. διήγ. (εδώ σε είδος σύστ. αντικ.): *θέλει δαρθεί πολλές ξυλιές* Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ. ι. ιβ' 47· *ήθελαν της βαρήσει πλέον ξυλές* Μπερτόλδος 47. Φρ. *φορτώνω ξυλιές* = τον δέρνω αλύπητα: *οι Μώροι να σε πάρουν και ξυλιές να σε φορτώσουν* Σπανός eneier) D 1758.

**ξυλίζω.**

Από το ουσ. *ξύλο* και την κατάλ. *-ίζω*. Μέσ. *ξυλίζομαι* με διαφορετική σημασ. ήδη αρχ. στο Βλάχ. και σήμ.

Χτυπώ, δέρνω με ξύλο, δίνω ξυλιές: *καθεμία από τες δουλεύτρες να ήθελαν πιάσει ένα και να τον ξυλίσουν καλά καλά* Μπερτόλδος 24· *'Αξιον εστί του κλοτσίζειν σε ομ- και οπίσω και ξυλίζειν πάντα την ράχην σου μετά ράβδων και ματσούκων* νός (Eideneier) D 1231.

**ξύλινος,** επίθ., Ασσίζ. 163, Ιερακοσ. 441[20], Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.) 11.675 (Δω-5, 1976, 353), Ερμον. Χ 133, Διήγ. Βελ. N[2] 245, Ιμπ. (Legr.) 972, Κανав. 65 C, ΙΑ' [14[6]], Διήγ. Αλ. V 41, Πεντ. Αρ. XXXV 18 (έκδ. *ξυλινό*), Χρον. σουλτ. 84[17], ., Ιστ. Σινά 1345, Στάθ. (Martini) Α' 196· θηλ. *ξ ύ λ ι ν ο ς,* Δούκ. 349[16].

Το αρχ. επίθ. *ξύλινος*. Η λ. και σήμ.

Κατασκευασμένος από ξύλο: Ερμον. Ω 227, Τζάνε, Κρ. πόλ. 346[27], Νεκταρ., Ιεροκοσμ. 90, Παϊσ., Ιστ. Σινά 1343, Χρον. Μορ. Η 856, Πορτολ. Β 44[30], Βακτ. αρχιερ. (κώδ. ΕΒΕ) 27, Πεντ. Δευτ. Χ 1· (εδώ προκ. για ομοίωμα από ξύλο): *σαν έβλεπ' ο πωρος πως πάγει σε πτωχεία ακ τον θεόν τον ξύλινον, δεν βλέπει αρχοντία, τον*



*έριξε στο έδαφος και τότε ετσακίστη* Αιτωλ., Μύθ. 127[4]· *ανθρώπους είχαν* (ενν. *οι Φράγκοι*) *ξύλινους τρίγυρα να τσι δούνε* (ενν. *οι Τούρκοι*). *Κι ερίκτασίν τως τουφεκιές ωσάν αν-θρώποι να 'τον κι οι Φράγκοι τους σκοτώνασι απού τη γη αποκάτω* Τζάνε, Κρ. πόλ. 420[8]· *έκαμε* (ενν. *ο Μικερίνος*) *ένα βόδιον ξύλινον και το εχρύσωσε απέξω όλον και εις αυτό μέσα την έθαψε* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 240· (εδώ σε αδύνατον): *μία απόχη νερόν, βαμπακερή σκάρα και ξύλινην αγελάδα και πλεματένιο 'ξύγαλα* Σπανός (Eideneier) Α 439.

**ξυλινοσκευασμένος,** μτχ. επίθ.

Από το επίθ. *ξύλινος* και τη μτχ. παθητ. παρκ. του *σκευάζω*.

Κατασκευασμένος από ξύλο: *Αύται* (ενν. *αι θύραι*) *μέν έσωθεν εισίν ξυλινοσκευασμέναι, έξωθεν δέ παμφυλλωτά περιχαρακωμέναι* Παϊσ., Ιστ. Σινά 693.

**ξυλίτικος,** επίθ., Gesprächb. 99[20].

Από το ουσ. *ξύλο* και την κατάλ. *-ίτικος* (Βλ. και Χατζιδ., Αθ. 28, 1916, ΛΑ 107-9). Η λ. στο Somav. (λ. *ξυλένιος*) και σήμ. ιδιωμ. ('Αμ., Χιακ. Χρον. 6, 1925, 50, Χατζιδ., ό.π. 107, Μηνάς, Τα ιδιώματα της Καρπάθου 103, Κοντοσόπ., Αθ. 62, 1958, 295).

Φτιαγμένος από ξύλο, ξύλινος: *Πώς την λέγεις πέτρινην γή ξυλίτικην την σκάλαν;* Πηγά, Χρυσοπ. 337(12).

**ξύλο** το, βλ. *ξύλο(ν)*.

**ξυλοβάλσαμον** το.

Το μτγν. ουσ. *ξυλοβάλσαμον*.

Το ξύλο του βαλσαμόδεντρου: *ποίησον την ιατρείαν, ήν λέγουσι θεοδώρητον, κρόκον ... ξυλοβάλσαμον* Ορνεοσ. αγρ. 537[16].

**ξυλοβλέπω·** *ξυλόβλεπε,* Θησ. Δ' [30[8]], εσφαλμ. γρ. αντί *ξυλό 'βλεπε*· διορθώσ.· βλ. ωστόσο και Marshall, BZ 30, 1929/30, 138.

**ξυλόγατα** η, Ζήνου, Βατραχ. 87.

Από τα ουσ. *ξύλο(ν)* και *γάτα*. Τ. *ξελοκάττα* και *ξυλουγάτα* σήμ. ιδιωμ. (Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ. και Μπόγκα, Γλωσσ. Ηπείρου Α' 277). Τ. *ξυλόκατα* στο Βλάχ. Η λ. στο Meursius, λ. *ξυλογάτα* (όπου τ. *ξυλογάτα* και *ξυλοκάτα*) και σήμ. στην Κεφαλονιά (Τσι-τσέλη, Γλωσσάρ. Κεφ. 283).

Ξύλινη ποντικοπαγίδα: *Τον άλλον* (ενν. *ποντικόν*) *πάλιν έπιασαν άνδρες αγριοτά-τοι μ' εκείνην την ξυλόγατα, πὄναι φοβερότάτη. Πολλοί την ονομάζουσι παγίδα όπου φθέρνει τους ποντικούς με πονηριά κι εις θάνατον τους παίρνει* αυτ. 206.

**ξυλογέφυρον** το.

Από τα ουσ. *ξύλον* και *γεφύρι*. Τ. *Ξυλογιόφυρον* ως τοπων. σήμ. στην Κύπρο (Πιλαβά-κης, Κυπρ. Σπ. 40, 1976, 99).

Ξύλινο γεφύρι: *Βλέποντάς τους δέ* (ενν. *ο Τουμούτμπεης*), *άρχισε να χαλά το ξυλογέ-φυρον του αυλακίου, να τους εμποδίσει να μη περάσουσι γοργά* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 424.

**ξυλογούργουρος,** επίθ., Σπανός (Eideneier) Α 6, D 21, 1559.

Από τα ουσ. *ξύλο(ν)* και *γούργουρος*. Η λ. και σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ.).

Που έχει ξύλινο λάρυγγα (Για τη σημασ. βλ. Eideneier [Σπανός σ. 311]): *Ω σπανέ ϱμηγκοσφόνδυλε και ξυλογούϱγουϱε, ο θεός μου πατάξει σε* αυτ. D 505.

**ξυλόκαστρο(ν)** το, Κομνηνής 'Αννας Μετάφρ. 334, 338, 339, Θησ. (Foll.) I 94, εξ. 911, Παράφρ. Χων. (Νικήτ. Χων., Βόνν., 174, κριτ. υπ., 561, κριτ. υπ.).

Από τα ουσ. *ξύλο(ν)* και *κάστϱο(ν)*. Η λ. τον 9. - 10. αι. (Sophocl.) και σήμ. ως το-ν. ('Αμ., Ελλην. 3, 1930, 536).

**1**) Ξύλινο κάστρο, πύργος: *τα τείχη της πόλεως οικοδομεί* (ενν. *ο βασιλεύς*) *και ξυλόττϱα επάνω των τειχών τίθησι* Παράφρ. Χων. (Νικήτ. Χων., Βόνν., 82, κριτ. υπ.)· *Ο ίς ... έφυγον εν τοις όϱεσι και βαλτώδεσι τόποις μετά γυναικών και παίδων, ποιούντες τά αμαξών και δένδϱων ξυλόκαστϱα* 'Εκθ. χρον. 74[24]. **2**) Είδος ξύλινης πολιορκητικής χανής: *Το πϱώτον μάγγανον ήτον έναν ξυλόκαστϱον και ήτον τϱίπατον με γ' πεϱδεσκίες, μία απάνω της άλλης, και μέσα είχεν έναν πετϱοκόπον και με τα αϱγαλεία του διά να πήσουν τον τοίχον του κάστϱου* Μαχ. 482[36].

**ξυλοκέρατο(ν)** το, Πηγά, Χρυσοπ. 303(2), 306(5).

Από τα ουσ. *ξύλο(ν)* και *κέϱατο(ν)*. Η λ. τον 6. αι. (L-S), στο Σήθ., Τροφ. 73 και σήμ.

Ο καρπός της κερατέας, ξυλοκέρατο, χαρούπι (Για το πράγμα βλ. Γενναδ., Λεξ., λ. ατέα): *Εις πόνον και εισέ βήχαν. Αψινθίαν, πήγανον, ξυλοκέϱατα βϱάσον ομού μετά ύδα- και πότισον τϱεις πϱωίας* Σταφ., Ιατροσ. 8[233-4]· *τϱία ξυλοκέϱατα εις τον τάφον σου* (Για χρ. βλ. Eideneier [Σπανός σ. 311-12]) Σπανός (Eideneier) A 531.

**Ξυλοκέρατος** ο.

Προσωποπ. του ουσ. *ξυλοκέϱατο(ν)* με αλλαγή γένους. (Η λ. ως επών. σε έγγρ. του αι., Τσικριτσής, Κρ. Χρ. 23, 1971, 460 και Σάθ., ΜΒ Ϛ' 667[25]): *ο Καϱύδιός τε και ο ττοκάϱυδος, ... ο Ξυλοκέϱατος, ... οίπεϱ ήσαν αληθείς μάϱτυϱες* Πωρικ. S 105[14].

**ξυλοκέρι(ν)** το.

Πλαστή λ. από τα ουσ. *ξύλο(ν)* και *κεϱί(ν)*.

Ξύλινο κερί (εδώ σε αδύνατον· βλ. και Eideneier [Σπανός σ. 312]): *τϱία ξυλοκέϱια εις τάφον σου* Σπανός (Eideneier) B 212.

**ξυλόκοκκον** το, Ορνεοσ. αγρ. 525[20]· *ξ υ λ ό κ ο υ κ κ ο (ν),* Πεντ. 'Εξ. XXX 13 δ. *ξύλο κουκκά*· διορθώσ.), Αρ. III 47.

Από τα ουσ. *ξύλο(ν)* και *κοκκί(ο)ν*. Η λ. τον 4. αι. (Steph., Θησ.) και σε σημ. του αι. (ΝΕ 2, 1905, 229).

**1**) Μονάδα βάρους (Για το πράγμα βλ. Τωμ., Αθ. 70, 1968, 23, Κουκ., ΒΒΠ Β' [1] 267 Schilb., Byz. Metrol. 185-186, λ. *κεϱάτιον*): *βάλε εντός του βαμβακίου θηϱιακήν ξυ- κκον έν και χανιάσας το όϱνεον βάλε το βαμβάκιν* Ορνεοσ. 579[17]. **2**) Μικρή νομισμα- μονάδα: *είκοσι ξυλόκουκκα να είναι το 'ξάγι* Πεντ. Λευιτ. XXVII 25.

**ξυλοκονταρέα** η.

Από τα ουσ. *ξύλο(ν)* και *κονταϱέα*. Τ. *ξυλοκονταϱιά* σε κείμ. του 12. αι. (ΝΕ 5, 1908, ).

Ιππικός αγώνας δύο αντίπαλων ομάδων (αλλιώς *τοϱνεμές* ή *κονταϱοκτύπημα*· βλ. Κουκ., Ι Γ' 145 κε.): *μη θέλοντος* (ενν. *του βασιλέως*) *ξυλοκονταϱέας και εγκϱάσματα αλόποιήσαι* Παράφρ. Χων. (Νικήτ. Χων., Βόνν., 674, κριτ. υπ.).



**ξυλοκονταρίζω,** Χρον. Μορ. P 2409.

Από το ουσ. *ξυλοκονταϱέα* και την κατάλ. *-ίζω*.

Παίρνω μέρος σε ξυλοκονταρέα (βλ. λ.), σε κονταροκτύπημα: *εφάγασιν κι εχάϱησαν κι εξυλοκονταϱίσαν* Χρον. Μορ. H 2409.

**ξυλοκόνταρο(ν)** το, Σπανός (Eideneier) B 81.

Από τα ουσ. *ξύλο(ν)* και *κοντάϱι(ν)*. Η λ. με διαφορετική σημασ. σήμ. στην Κύπρο και στη Χίο (Τωμ., Αθ. 78, 1981, 64). Λ. *ξυλοκοντάϱιον* στο Meursius.

Ξύλινο στέλεχος ακοντίου (εδώ ξύλινο κοντάρι: *έτεϱοι βαθϱακοί με τα 'ποδήματα, χελώνες με τα παϱαμάνδυα, τζιβίκια με τα ξυλοκόνταϱα* αυτ. A 258.

**ξυλοκόπος** ο, Αιτωλ., Μύθ. 43[1], 126[6,7,11], Κορων. Μπούας 36.

Το μτγν. ουσ. *ξυλοκόπος*. Η λ. και σήμ.

Ξυλοκόπος: *'Ωσπεϱ γαϱ των δενδϱοτόμων, των καλών γαϱ ξυλοκόπων ο γαϱ κτύπος αναβαίνει όταν εις το όϱος κάμνουν* (παραλ. 2 στ.)· *ούτως γαϱ ο κτύπος τούτων εσυνέβηκεν το τότε μετά γαϱ ξυστών και τόξων* Ερμον. Σ 82.

**ξυλοκοπώ,** Μαλαξός, Νομοκ. 220.

Το μτγν. *ξυλοκοπέω*. Η λ. και σήμ.

Χτυπώ με ξύλο, δέρνω: *τον έδειϱε* (ενν. *το σκύλο ο αφέντης*) *πολύν δαϱμόν κι εξυλοκόπησέ τον* Αιτωλ., Μύθ. 128[12].

**ξυλόκουκκο(ν)** το, βλ. *ξυλόκοκκον*.

**ξυλοκουκουδέα** η, Σπανός (Eideneier) B 129.

Παιγνιώδης σχηματ. από το ουσ. *ξυλοκούκουδον* (για το οποίο βλ. Lampe, Lex.) και την κατάλ. *-έα*. Εδώ σε αδύνατον ή πιθ. με άσεμνη σημασ. (Βλ. και Eideneier [Σπανός σ. 312]): *την ξυλοκουκουδέαν τιμάϱι και εκατόν δύο γαδάϱων σίβων ματσούκια να τα συναϱμόσει να ποιήσει θϱόνον υψηλόν, να καθέζεται* αυτ. A 443.

**ξυλοκράβατον** το, βλ. *ξυλοκϱέβατο(ν)*.

**ξυλοκράμβιν** το.

Από τα ουσ. *ξύλο(ν)* και *κϱαμβί(ο)ν*. Λ. *ξυλοκϱάμβη* πιθ. το 10. αι. (L-S).

Είδος λάχανου, πιθ. κουνουπίδι (Βλ. Κουκ., ΕΕΒΣ 17, 1941, 68 και Eideneier [Προδρ. σ. 255]): *τϱυγοκϱάμβιν εκ το γουλίν και από το ξυλοκϱάμβιν* Προδρ. (Eideneier) II 42 χφ H κριτ. υπ.

**ξυλοκρέβατο(ν)** το, Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 312[v]· *ξ υ λ ο κ ϱ ά β α τ ο ν.*

Από τα ουσ. *ξύλο(ν)* και *κϱεβάτι(ν)*. Η λ. σε διάφ. τ. και σήμ. ιδιωμ. (Παπαδ. Θ., Δημ. κυπρ. άσμ. σ. 318, Μπόγκα, Γλωσσ. Ηπείρου Α' 277, λ. *ξυλουκϱέβατου,* Κωστ., Λεξ. τσακων. 355, λ. *ξυλοκϱέβατε,* Μουσαίου, Βατταρισμοί 100, λ. *ξυλουκϱέβαττουν,* κ.α.).

Ξύλινο νεκροκρέβατο· φέρετρο: *δεν ευϱήκασι πανί να τον σαβανώσουσι, μήτε ξυλοκϱάβατον να τον σηκώσουσι και τον έβαλαν απάνω εις μίαν ξυλόποϱταν* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 292.

**ξυλοκροκυδίτικος,** επίθ., Σπανός (Eideneier) Β 120.

Από τα ουσ. *ξύλο(ν)*, *κροκύδα* ή *κροκύδιον* και την κατάλ. *-ίτικος*.

Που αποτελείται από ξύλινο πλέγμα (εδώ σε αδύνατον· βλ. και Eideneier [Σπανός σ. :12]): *ξυλοκροκυδίτικην σκάραν* αυτ. D 1694.

**ξυλολίθινος,** επίθ.

Από το ουσ. *ξύλο(ν)* και το επίθ. *λίθινος*.

Που είναι φτειαγμένος από ξύλο και πέτρα· (εδώ μεταφ. για πρόσ. που απομένει μαρμαρωμένος» από υπερβολικό θαυμασμό): *οι άρχοντες της χώρας ... ως ξυλολίθινοι* ·θρωποι εστέκαν και εβλέπαν *το κάλλος τό ουκ εφάνηκεν και άνθρωπος ουκ είδε* Βυζ. ιάδ. 918.

**ξύλο(ν)** το, Σπαν. Α 244, Σπαν. Ρ 131, Προδρ. (Eideneier) I 254, IV 112, Καλλίμ. 19, Ασσίζ. $46^{31}$, $245^{1}$, $496^{3}$, Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.) 2933 (Δωδώνη 8, 1979, 379), Χρον. ορ. Η 1694, 2036, Σαχλ. Α' (Wagn.) PM 6, Περί ξεν. Α 464, Απολλών. (Wagn.) 526, :β. Ρ 646, Αχιλλ. Ν 377, Χρον. Τόκκων 1476, Φαλιέρ., Ιστ.² 201, Μαχ. $62^{11}$, $106^{6}$, $110^{35}$, $0^{10}$, Θησ. (Foll.) I 13, 53, Γεωργηλ., Βελ. Λ (Bakk. - v. Gem.) 253, Βουστρ. 423, 456, :δ. διήγ. 18, Byz. Kleinchron. Α' $223^{2}$, Συναξ. γυν. 909, Κορων., Μπούας 36, Καρτάν., Ν. Διαθ. φ. $241^{v}$, $253^{v}$, Θρ. Θεοτ. 94, Πεντ. Δευτ. XIX 5, XXVIII 64, Τριβ., Ταγιαπ. 59, ιζ. Ιλιάδ. 27, Πορτολ. Α $187^{14}$, Αχέλ. 2368, Αιτωλ., Μύθ. $113^{1}$, Παϊσ., Ιστ. Σινά 1333, ενώρ. Γ' 195, Ε' 101, Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Α' 129, Ε' 90, Ιστ. Βλαχ. 2653, ωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Δ' 61, 708, Ε' 1527, Στάθ. (Martini) Α' 255, Γ' 327, Ροδολ. (Α-σκ.) Α' 259, Γ' 382, Διήγ. ωραιότ. 800, Ροδινός (Βαλ.) 89, Λεηλ. Παροικ. 582, Τζάνε, . πόλ. $147^{25}$, $361^{15}$, $575^{6}$, κ.π.α.

Το αρχ. ουσ. *ξύλον*. Η λ. *ξύλο* και σήμ.

**1α**) Η σκληρή ουσία από την οποία αποτελείται ο κορμός και τα κλαδιά των δέν-ων: *ξύλα* (έκδ. *ξυλά*) *εδρινά* Πεντ. 'Εξ. XXV 10· **β**) ξύλο χλωρό (εδώ σε μεταφ.): *ί 'ν' το ξύλο δροσερό και σάζεις το, α θελήσεις· σαν ξεραθεί, δεν ημπορείς παρά να το* :κίσεις Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Γ' 279· **γ**) κομμένο ξύλο κατάλληλο για την κατασκευή ικειμένων ή κτηρίων: Διήγ. Αγ. Σοφ. $151^{31}$· *θα χαθούν οι τέχνες σας που κάνετε με ξύλα* ίνε, Κρ. πόλ. $552^{26}$· *να δουλέψεις εκεί είδωλα άλλα, ξύλο και πέτρα* Πεντ. Δευτ. XXVIII (εδώ προκ. για πολύτιμο ξύλο): *Αι θύραι πάλιν του λουτρού σύγκραμα μέγα, ξένον· ον υγρόν εκ της Ινδών και της Αράβων χώρας* Καλλίμ. 334· **δ**) κομμάτι ξύλου χρή-ο για καύση, καυσόξυλο: Ιστ. Βλαχ. 2803, Τζάνε, Κρ. πόλ. $402^{23}$, Ερωτόκρ. (Αλεξ. ) Β' 1855· (εδώ σε ιδιάζ. χρ.): *βλέπω υμάς την αγίαν Κυριακήν έχοντας μεγάλους :σπασμούς και δουλείας αναγκαίας, εις ξύλα, εις μύλους και άλλα πολλά έργα* Ναθαναήλ ·ρτου, Ομιλίαι IX 5· (εδώ σε μεταφ.): *Νένα, λογιάζω να θαρρείς πως με το θέλη-μου βάνω τα ξύλα στη φωτιά και καίγω την καρδιά μου* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Γ' *α λάχει ξύλον ή κλαδί, όντεν αναστενάζω, βγαίνει έτοια φλόγα και καημός που καί-τα, λογιάζω* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Γ' 345. **2**) (Ειδικότερα) κομμάτι, βέργα από ιό ή κλαδί δέντρου ή φυτού: Φυσιολ. (Offerm.) G $38^{12}$· *εισέ ψηλό ερμοχάρακον τα ξύλα ί* (ενν. *τον πεύκο, τον κέδρο και το κυπαρίσσι*) *φυτεύουν* Χούμνου, Κοσμογ. 1174· *λέγει μετ' εντολής στον ποταμό Ιορδάνη να πα να φέρνει το νερόν, στα ξύλα να το βάνει* ·νου, Κοσμογ. 1178· (σε μεταφ.): *η τύχη θέλησε ξύλα ξερά ν' ανθίσου* Ερωτόκρ. :ξ. Στ.) Ε' 275. **3**) Ξυλεία: *ειδέ ξύλα μέλλεις εισαγαγείν, οφείλεις αντί φ4δ' μο-εισαγαγείν πήσας νθ' c''* Metrol.² $131^{1}$. **4**) (Μεταφ. και σε μεταφ., για κ. που απο-



κτά ξυλώδη υφή, που γίνεται σκληρό και άκαμπτο): *επέσαν οι ολπίδες μου σαν του δεντρού τα φύλλα, όντε τα ψύγουν οι χιονιές και κάνουσί τα ξύλα* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Γ' 118· (εδώ προκ. για πρόσ.): *Σηκώσετέ με, δούλες μου, βάλτε με στο κρεβάτι, ότ' από την πικριαν μου είμαι ξύλον κομμάτι* Αιτωλ., Βοηβ. 283· *Ο κρουσμένος, όταν κοιμάται, ως το ξύλον δεν γροικάται* Συναξ. γυν. 760. **5**) Ραβδί· μπαστούνι: Τζάνε, Κρ. πόλ. $225^{28}$, Ιστ. Βλαχ. 831, Ζήνου, Πρόλ. Πένθ. θαν.² 145. **6α**) Δοκός: Χωνιάτη, Παράφρ. III 77· **β**) σανίδα: *ξύλα να μαζώνουσι 'πού τες σπασμένες βάρκες* Τζάνε, Κρ. πόλ. $328^{12}$. **7**) (Συν-εκδ.) ξυλοκόπημα, ξυλοδαρμός: *επαίδευσέ σας ... διά δαρμού και ξύλου* Σπαν. Β 429. **8**) (Συνεκδ., ως μέσο βασανιστηρίου ή θανάτωσης) **α**) αγχόνη, κρεμάλα: *⟨να⟩ έχουσιν τας χείρας του* (ενν. *του κακούργου*) *εξάγκωνα δεμένας και να τον υπαγαίνουσιν εις το της φούρκας ξύλον* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 3088· **β**) σταυρός: *να κρεμάσει* (ενν. *ο Φαρώ*) *εσέν ιπί ξύλο να φάει το πουλί το κρέας σου* Πεντ. Γέν. XL 19. **9**) (Συνεκδ. προκ. για τον Τίμιο Σταυρό): *τον Σωτήρα βλέπουσα* (ενν. *η Θεοτόκος*) *κρεμάμενον εν ξύλῳ* Θρ. Θεοτ. 2· *Ασπάζομαί σε, ω σταυρέ, πεποθημένον ξύλον* Θρ. Θεοτ. 91· **εκφρ.** α) *ζωοποιόν ξύλον* = ο Τίμιος Σταυρός: *ένας παπάς Λατίνος ... τη νύκταν έκλεψεν τον ζωοποιόν ξύλον* Μαχ. $62^{9}$· **β**) *τίμιον ξύλον* = μικρό κομμάτι του Τίμιου Σταυρού: *το τίμιον και άγιον ξύλον του Τιμίου Σταυρού* Σεβήρ., Διαθ. 191. *Διά των τιμίων ξύλων και αγίων λειψάνων* Κώδιξ Βιβλιοθήκης μονής Πάτμου 512. **10α**) (Συνεκδ.) δέντρο: Φυσιολ. $345^{6}$, Καλλίμ. 97· (εδώ προκ. για την κληματαριά): Πωρικ. V 85· β) ο καρπός του δέντρου της γνώσης του καλού και του κακού: *ως έκαμε η Εύα με τον Αδάμ και έφαγε το ξύλον της παραδείσου εναντίον της θελήσεως του Θεού* Σουμμ., Ρεμπελ. 167· *διά να φάγει* (ενν. *ο Αδάμ*) *από το ξύλον, εβγήκεν από τον παράδεισον* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. $94^{v}$. **11**) (Συνεκδ.) **α**) πλοίο: *εις ολίγες ημέρες ήρτεν ένα ξύλον από την Συρίαν πραματευτάρικον* Βουστρ. 441· *τότε το ξύλον έπεσεν στ' αριστερόν το πλάγι κι εποίκεν κτύπον φοβερόν και, ως έδειξεν, ερράγην* Απόκοπ.² 357· **β**) (γενικά) πλεούμενο: *διά τούτο έκαυσα τα ξύλα και τα πλοία* Γεωργηλ., Βελ. Λ (Bakk. - v. Gem.) 286· *αρματώσας ο βασιλεύς κάτεργα δύο και ξύλα μικρά ικανά* Πανάρ. $71^{2}$. **12**) (Συνεκδ.) σήμαντρο: *ο δέ παρευθύ κελεύει το ξύλον κρουσθήναι και της ενάτης τελεσθείσης συνεπάδεσθαι και το λυχνικόν* Βίος Ευθυμ. πατριάρχ. $57^{35}$. **13**) (Συνεκδ.) ξύλινο μουσικό όργανο: *άλλος να παίζει τεχνικά καλάμιν απέ πόθου και το καθέναν των ηχών του καθενός του ξύλου ήκουες πώς εφώναζαν εκ την φοράν* (έκδ. *φθοράν*· διορθώσ.) *του ανέμου* Λίβ. Esc. 933. **14**) Ξύλινο κοντάρι: *κινούντες αυτό* (ενν. *χελώνην μετά του κριού*) *μετά ξύλων και ετέρων μηχανημάτων επί τα τείχη του κάστρου προσήγγισαν* Κομνηνής 'Αννας Μετάφρ. 325. **15**) (Προκ. για τόξο): *έπαρ' την παίδα σήμερον, ξύλον καταραμένον, κι ως για να μην μπορείς ποτέ σαΐτα πλιο να σέρνεις* (παραλ. 1 στ.), *να που σε κόφτω* Σουμμ., Παστ. φίδ. Δ' [1450]. **16**) Ξύλινη πολεμική μηχανή: *πλοιάρια συζεύξας* (ενν. *ο βασιλεύς*) *και επάνω τούτων τα πετρο⟨βόλα στήσας⟩ ξύλα έρριπτε τα των κάστρων τείχη* Χωνιάτη, Παράφρ. I 48. **17**) Μονάδα μέτρησης μήκους: *Μέτρων είδη εστίν τάδε: δάκτυλος, παλαιστής, λιχνάς, σπιθαμή, πους, πυγών, πήχυς, βήμα, ξύλον* Metrol.² $43^{22}$· *τω δέ ξύλῳ καταμετρείται τα ναύβια, το μέν βασιλικόν εστί πηχών γ'* Metrol.² $43^{11}$. **18**) (Μεταφ., προκ. για χαρακτηρισμό προσ.) **α**) που μένει εμβρόντητος, αποσβολωμένος: *Ασάλευτη εστοχάζετο, με δίχως να μιλήσει κι οπού την ήθελεν ιδεί δεν ήθελε γνωρίσει γή άνθρωπος είν' γή ζγουραφιά γή ξύλο είναι γή λίθος* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Ε' 965· **β**) που είναι σκληρός, ασυγκίνητος: *Είτις ποτέ ουκ έκλαυσεν δάκρυα από καρδίας, αν ήτον λιθοκάρδιος ή φύσιν είχε ξύλον, ...* Αχιλλ. Ν 1591.
**Έκφρ.** *το ξύλον της ζωής* = η Θεοτόκος: *χαίρε, ζωής το ξύλον* Εις Θεοτ. 100. **Φρ. 1**) *Μένω, απομένω ή γίνομαι (ω)σάν ξύλο* = «μαρμαρώνω», μένω άναυδος (από θαυμασμό, πίκρα ή φόβο): *στο νου τα παινεμένα τση κάλλη να ζγουραφίζω κι όλος εμεταστάθηκα*

ι επόμενα σαν ξύλο Φορτουν. (Vinc.) Α' 220· ωσάν ιδεί τον άντρα της, πλήσκει και ιαλαντώνει (έκδ. καλοντώνει· διορθώσ.) κι εισμιόν ταχύ μετανογά, ωσάν το ξύλο μέει (έκδ. ωσάν τ' οξύ λιμόνι· διορθώσ., βλ. ά. λιμόνι). Περί γέρ. 70· Οι κληρικοί εύνονται στα μάτια να με ιδούσι οπ' όλοι εκινδύνευε σαν ξύλα να γενούσιν; Αιτωλ., ιοηβ. 190. 2) Στέκω ως ξύλον ή κείτομαι ωσάν ξύλον = μένω ακίνητος: στρέφομαι ρος τον Λίβιστρον, βλέπω τον στέκει ως ξύλον (παραλ. 1 στ.)· είχεν μεγάλην ταραχήν και όβον η ψυχή του Λίβ. Ν 2674· ωσάν το ξύλ' αν κείτεσαι, ωσάν ασκί αν γένεις, εδώ ποτέ πό ημάς τινάν μην αναμένεις Αιτωλ., Μύθ. 27[17].

**ξυλόπιθος** ο.

Από τα ουσ. *ξύλο(ν)* και *πίθος*. Τ. *ξυλοπίθος* και σήμ. στη Χίο (Andr., Lex., λ. *πίθος*).

Ξύλινο πιθάρι (Για το πράγμα βλ. 'Αμ., ΑΔ 3, 1941, 148): *αγγεία μεγάλα ξυλοπίθους* νάξας πολλούς Ψευδο-Σφρ. 396[5].

**ξυλοπίνακο(ν)** το, Σπανός (Eideneier) Α 452.

Από τα ουσ. *ξύλο(ν)* και *πινάκι(ο)ν*. Η λ. και πληθ. *ξυλοπινάκια* σε έγγρ. του 13. αι. Act. Xér. 9B26 και 9A17 αντίστοιχα).

Ξύλινο πιάτο (εδώ σε αδύνατον· βλ. και Eideneier [Σπανός σ. 312]): *βαμπακένια ξυπίνακα* αυτ. D 1708.

**ξυλοπίσκλανο(ν)** το.

Παιγνιώδης σχηματ. από το ουσ. *ξύλο(ν)*, το επίρρ. *(ο)πίσ(ω)* και το *κλάνω* κατά ρωδία του ουσ. *ξυλοπίνακο(ν)*· εδώ σε αδύνατον (Βλ. και Eideneier [Σπανός σ. 312]): *αμπακερά ξυλοπίσκλανα* Σπανός (Eideneier) Β 123.

**ξυλοπόδημα** το, Σπανός (Eideneier) Α 435, Β 107.

Από τα ουσ. *ξύλο(ν)* και *(υ)πόδημα*.

Ξύλινο παπούτσι, τσόκαρο (Για το πράγμα βλ. Κουκ., ΒΒΠ Δ' 417 και σημ. 6 και deneier [Σπανός σ. 312]): *δίδομεν ... έτερα ξυλοποδήματα ζευγάρια τρία* αυτ. D 1686.

**ξυλόποδο** το.

Από τα ουσ. *ξύλο(ν)* και *πόδι*.

(Μεταφ.) αδύνατο πόδι που μοιάζει ξύλινο (Για τη σημασ. βλ. Αλεξίου Στ. [Απόκοπ. 35]): *οι φράροι με ξυλόποδα εξεζωνάτοι τρέχουν* Απόκοπ.[2] 220.

**ξυλόπορτα** η, Ιστ. πολιτ. 17[16].

Από τα ουσ. *ξύλο(ν)* και *πόρτα*.

Ξύλινη πόρτα: *όταν απέθανεν* (ενν. ο *Μααμέτ*) ... *τον έβαλαν απάνω εις μίαν ξυλόπορ- και φέροντες τον έθαψαν αποκάτω εις μίαν καρύαν* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 292· ώ προκ. για μια από τις πύλες του τείχους της Κωνσταντινούπολης): *από το έν άκρον της εως της Χρυσίας έως το έτερον άκρον της Ξυλοπόρτης εκράτει* (ενν. *η παστία*) Καναν. ).

**ξυλόπυργος** ο, Κομνηνής 'Αννας Μετάφρ. 338 (δις).

Από τα ουσ. *ξύλο(ν)* και *πύργος*. Η λ. στο Steph., Θησ.

**α**) Ξύλινος κινητός πύργος, είδος πολιορκητικής μηχανής: *έποικαν* (ενν. *οι Τρώες*) *και* πυργους *προς αφάνισιν τελείαν της χαράκωσης Ελλήνων* Ερμον. Ο 170· *τέσσαρα*



*ξύλα μακρά πολλά καταντικρύ του ξυλοπύργου στήσαντες ... και αναμέσον των τοιούτων ξύλων εις πήχυν ένα υπερέχειν τον έξωθεν ξύλινον πύργον ποιήσαντες και επάνω τούτου στρατιώται αναβάντες, ως αν το της σκευής πυρ προς τον ξυλόπυργον ρίπτωσι* Κομνηνής 'Αννας Μετάφρ. 337 δις· **β**) μικρός ξύλινος πύργος στην πλάτη πολεμικού ελέφαντα: (μιλά ο *έλεφας*) *ποιούσιν γαρ απάνω μου κάστρη με τας σανίδας και ξυλοπύργους δυνατούς, πολλά οχυρωμένους και στέκουσιν οι άνθρωποι μέσα στερεωμένοι και πολεμούσιν δυνατά όλους τους εναντίους* Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 910.

**ξυλοσκευή** η.

Από τα ουσ. *ξύλο(ν)* και *σκευή*.

Ξύλινη πολεμική μηχανή (Για το πράγμα βλ. ΝΕ 5, 1908, 407): *Εφύλαττον ουν αυτό* (ενν. *το τείχος*) *ποιούντες ξυλοσκευάς μετά κληματίδων και βαμβάκων* 'Εκθ. χρον. 13[14].

**ξυλοσοφία** η, Πόλ. Τρωάδ. (Πολ. Λ.) 9.

Λ. πλαστή από παιγνιώδη παραφθορά του ουσ. *φιλοσοφία* (Χαριτων., ΕΕΦΣΠΘ 4, 1938, 318). Η λ. στο Κουμαν., Συναγ.

Ανόητη, κενή φιλοσοφία: *διά την ξυλοσοφίαν των πολλούς εξηπατήσαν* (ενν. *οι αιρετικοί*), *ως άνθρωποι μέν τη μορφή ..., την πίστιν ως απάνθρωποι, ως όνοι δέ την γνώσιν* Φυσιολ. (Legr.) 464.

**ξυλοσοφώ,** Γαδ. διήγ. 99.

Λ. πλαστή από παιγνιώδη παραφθορά του *φιλοσοφώ* (Χαριτων., ΕΕΦΣΠΘ 4, 1938, 318, Αλεξίου Λ. [Γαδ. διήγ. σ. 106]).

Παριστάνω το φιλόσοφο χωρίς να είμαι: *μηδέν ξυλοσοφάς πολλά ότι χωριάτης είσαι, βάνανσος και απαίδευτος, χοντρός και ψευδολόγος* Συναξ. γαδ. **49**.

**ξυλοσπάθιν** το.

Από τα ουσ. *ξύλο(ν)* και *σπαθίν*.

Ξύλινο σπαθί (Για τη λ. βλ. και Pichard [Καλλίμ. σ. 20 σημ. 2 και Apostolopoulos, «Callimaque et Chrysorrhoé» 204): *Ρίψε το ξυλοσπάθιν σου μη τώρα φονευθώμεν* Καλλίμ. 570.

**ξυλοσπίτιον** το.

Από τα ουσ. *ξύλο(ν)* και *(ο)σπίτιον*. Λ. *ξυλόσπιτο* στο Βλάχ. και *ξυλόσπιτον* στο Somav. Η λ. στο Meursius.

Ξύλινο σπίτι, παράπηγμα: *πολλοί δέ της πατρίδος άγχιστα πηξάμενοι ξυλοσπίτια, ούτω δοκούν τω Πέρση, προσέμειναν δούλειον υποδύντες ζυγόν* Παράφρ. Χων. (Νικήτ. Χων. Βόνν., 626, κριτ. υπ.).

**ξυλόστομος,** επίθ.

Από τα ουσ. *ξύλο(ν)* και *στόμα*. Η λ. πιθ. το 10. αι.

(Προκ. για άλογο) που έχει ξύλινο, δηλ. σκληρό στόμα· ατίθασο, δυσήνιο: *ποίον άλογον πάλιν, αν μείνει αγύμναστον, ουδέν έναι ξυλόστομον και μισάνθρωπον;* Σοφιαν., Παιδαγ. 266.

**ξυλοστομώ.**

Από το επίθ. *ξυλόστομος*.

(Προκ. για άλογο) είμαι «ξυλόστομος» (βλ. λ.)· (εδώ μεταφ.) είμαι απείθαρχος, ατί-

χσος: *Τότε η ψυχή εθυμώθηκεν προς το κορμίν και λέγει:* (παραλ. 2 στ.) ... *ώσπερ ⟨ίππος⟩ τινιστής, ... άτακτος, ανυπότακτος* ... (παραλ. 5 στ.). *Ξυλοστομείς, κακότυχε, ώσπερ υτόν τον ίππον* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 201.

**ξυλουργός** ο, Βακτ. αρχιερ. 215.

Το μτγν. ουσ. *ξυλουργός*. Η λ. σε επιγρ. (L-S) και σήμ.

Ξυλουργός, μαραγκός: *Περί τεχνιτών, χειροτέχνων, εργολάβων, κτιστών, ξυλουργών, υφαντών, ραπτών και παντός τεχνίτου* αυτ. 181.

**ξυλοφάγι** το.

Από το ουσ. *ξυλοφάγος*. Τ. *ξυλοφάι* στην Πελοπόννησο (Τωμ., Αθ. 78, 1981, 59). Η στον Κώδ. Σισανίου (Πανταζόπ.) $30^{81}$.

Σιδερένια λίμα για τη λείανση ξύλων (Για τη σημασ. βλ. Τωμ., ό.π.): Gesprächb. ²².

**ξυλοφάγος,** επίθ.· *ξ υ λ ο φ ά ο ς· ξ υ λ ο φ ά ς.*

Το μτγν. επίθ. *ξυλοφάγος*. Οι τ. με αλληλοδιάδοχη αποβολή των φθόγγων *γ* και *ο*. Ο *ξυλοφάος* στην Κεφαλονιά (Λωρεντζ., Αθ. 25, 1913, 241). Ο τ. *ξυλοφάς* στο Βλάχ. και μ. στην Κρήτη (Παγκ., Ιδίωμ., Κρ. Ϛ') και στην Κάρπαθο (Andr., Lex. στη λ.). Η λ. ι σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ.), όπου και τ. *ξυλοφαγάς*.

Που τρώει τα ξύλα: *ξυλοφάγος σκώληξ* Μανασσ., Ποίημ. ηθ. 852.

Η λ., καθώς και οι τ. ως τοπων. (Βλ. και 'Αμ., Γλωσσ. μελετ. 492, Κουκ., ΒΒΠ Ε' 3): Πορτολ. Α $108^{8}$ και κριτ. υπ., $124^{11}$.

**ξυλοφάος** και **ξυλοφάς,** επίθ., βλ. *ξυλοφάγος*.

**ξυλοφόρος** ο.

Το αρχ. ουσ. *ξυλοφόρος*. Η λ. και σήμ. στη Χίο και Κύπρο (Andr., Lex., Σακ., Κυπρ. 699).

Μεταφορέας ξύλων: *οι υποχείριοι, ήγουν οι στοιχητοί, ωσάν είναι οι ξυλοφόροι, ζευγί-, βοσκοί* Βακτ. αρχιερ. (Γκίνης) 296.

**ξυλύφι** το.

Από το ουσ. *ξύλο* και την κατάλ. *-ύφι* (Βλ. Κουκ., Αθ. 51, 1941, 123). Πβ. λ. *ξυλή-ν* στον Ιπποκράτη (L-S). Η λ. στη Σούδα (L-S, ό.π.).

Μικρό κομμάτι ξύλου, ξυλαράκι: *Υποκοριστικόν, οίον ... ξύλον, ξυλάρι, ξυλύφι* Σο-ν., Γραμμ. 213.

**ξυλώνω, (Ι).**

Το ξυλόω, που απ. στο Θεόφραστο. Η λ. στο Βλάχ. (λ. *ξυλώνομαι*) και σήμ. στο πο-κό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ.).

(Αμτβ.) γίνομαι σαν ξύλο· (εδώ μέσ., μεταφ.) παραλύω, χάνω τις αισθήσεις μου: *υν* (ενν. *οι μέθυσοι*)... *ώστε μεθούν και δεν μπορεί κανένας να σπαράξει· νεκρώ-ται, ξυλώνουνται και γίνονται σαν χοίροι* Ιστ. Βλαχ. 2121.

**ξυλώνω, (ΙΙ)·** *ξυλώσωσιν*, Προδρ. (Eideneier) IV 476, εσφαλμ. γρ. αντί *ξηλώσω-* βλ. ά. *ξηλώνω* Ι 3.



**ξυμβάλλω,** βλ. *συμβάλλω*.

**ξυμμερίζομαι,** βλ. *συμμερίζομαι*.

**ξυμμέτρως,** επίρρ., βλ. *συμμέτρως*.

**ξύμμικτος,** επίθ., βλ. *σύμμικτος*.

**ξυμμορία** η, βλ. *συμμορία*.

**ξυμπαθής,** επίθ., βλ. *συμπαθής*.

**ξυμπαίζω,** βλ. *συμπαίζω*.

**ξύμπας,** επίθ., βλ. *σύμπας*.

**ξυμπλέκω,** βλ. *συμπλέκω*.

**ξυμπλοκή** η, βλ. *συμπλοκή*.

**ξυν,** πρόθ., βλ. *συν*.

**ξυναρπάζω,** βλ. *συναρπάζω*.

**ξυναυλία** η, βλ. *συναυλία*.

**ξυνεκπλέω,** βλ. *συνεκπλέω*.

**ξυνεκτέμνω,** βλ. *συνεκτέμνω*.

**ξυνεφελκύω,** βλ. *συνεφελκύω*.

**ξυνεφέλκω,** βλ. *συνεφέλκω*.

**ξυνεφιζάνω,** βλ. *συνεφιζάνω*.

**ξυνέχω,** βλ. *συνέχω*.

**ξυνήθης,** επίθ., βλ. *συνήθης*.

**ξυνοινοχοεύω,** βλ. *συνοινοχοεύω*.

**ξυνοίχομαι,** βλ. *συνοίχομαι*.

**'ξυντόκωλος,** επίθ., βλ. *οξυντόκωλος*.

**'ξυντόραχος,** επίθ., βλ. *οξυντόραχος*.

**'ξυντός,** επίθ., βλ. *οξυντός*.

**'ξυντωτός,** επίθ., βλ. *οξυντωτός*.

**ξύνω,** βλ. *ξύω*.

**ξυνωρίς** η, βλ. *συνωρίς -ίδα*.

**ξυπάζω,** βλ. *εξυπάζω*.

**ξυπνημένος,** μτχ. παθητ. παρκ., βλ. *εξυπνώ*.

**'ξυπνητός,** επίθ., βλ. *εξυπνητός.*

**'ξυπνίζω,** βλ. *εξυπνίζω.*

**'ξυπνός,** επίθ., βλ. *έξυπνος.*

**'ξύπνου,** επίρρ., βλ. *εξύπνου.*

**'ξυπνώ,** βλ. *εξυπνώ.*

**ξυπόλυτος,** επίθ., Ημερολ. 8, Χρονογρ. (Λαμψ.) 233 χφ S κριτ. υπ., Θησ. Ζ' [$63^{5}$], ›ύμνου, Κοσμογ. 130, Τριβ., Ταγιαπ. 75, Χρον. σουλτ. $88^{24}$, Σταυριν. 124, 172, Φορτουν. 'inc.) Ε' 32, 42, Τζάνε, Κρ. πόλ. $247^{6}$· *α ξ υ π ό λ υ τ ο ς,* Απολλών. 159, Τζάνε, ›. πόλ. $309^{24}$· *ε ξ α π ό λ υ τ ο ς,* Hist. imp. II 38, Χρονογρ. (Λαμψ.) 232· *ε ξ υ- ό λ υ τ ο ς,* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 2378, Παράφρ. Χων. (Νικήτ. Χων., Βόνν., 784, κριτ. .).

Από το *εξυπολύω* (Βλ. ά. Λεξ. *εξυπολύομαι*). Ο τ. *αξυπόλυτος* και σήμ. ιδιωμ. (Καρα- :όλας Σ., Γλωσσ. Σύμης 28, Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ. Β', λ. *ξυπόλητος,* Παπαχριστ., ξ. ροδ. ιδιωμ. 68, κ.α.). Ο τ. *εξαπόλυτος* με επίδρ. της πρόθ. *από.* Ο τ. *εξυπόλυτος,* καθώς διάφ. άλλοι τ. της λ., και σήμ. ιδιωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ. και Κωστ., Λεξ. τσακων. 260, λ. *τσαπόλητε*). Τ. *ξεπόλυτος* σε έγγρ. του 19. αι. (Τωμ. - Παπαδάκη Α., Κρητ. ρ. Α' 130). Η λ. στο Meursius (λ. *ξηπόλητος*) και σήμ.

Ξυπόλυτος, ανυπόδητος: *τίνος πτωχού ξυπόλυτον παπούτσια αγοράζεις;* Δεφ., Σωσ. · *ήτον* (ενν. *η Καλεπούτσια*) *αξυπόλυτη κι ουδέν είχε παπούτσια* Σαχλ. Β' (Wagn.) 507.

**ξυπτέριν(ν)** το, βλ. *ξεφτέρι.*

**'ξύπτερος,** επίθ., βλ. *οξύπτερος.*

**ξυπώ.** —Βλ. και ά. *εξυπάζω* και *ξυσπάζω.*

Από τον αόρ. του *ξυπάζω,* τ. του *εξυπάζω.*

**I** (Ενεργ.) τρομάζω, φοβίζω κάπ.: *άφοβος εγεννήθηκα, κάμε να το κατέχεις, κι εσύ ε ξυπάς εδά, χαημένο κόπον έχεις* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 1604· *Εικοσιπέντε σάλπιγ- και βούκινα χτυπούσι και το πατάρι εσείστηκε και τ' άλογα ξυπούσι* Ερωτόκρ. ξ. Στ.) Β' 1304 κριτ. υπ. **II** Μέσ. **α**) Τρομάζω, φοβούμαι: *Κτύπους, λουμπάρδες Λίδο έξαφνα και γροικούνται, μέσα λοιπόν στη Βενετιά όλοι 'δεκεί ξυπούνται* Τζά- Κρ. πόλ. $380^{22}$· *τότε οι χριστιανοί, 'πειδή εθεωρούσαν κι οι Τούρκοι τόσες μπου- ές στα φανερά 'πολούσαν, αρχίσαν κι εξυπούντανε* Αχέλ. 632· *ο 'Αρης εξυπάτονε . εξηπάτωνε·* διόρθ. Ξανθ., Κρ. Χρ. 1, 1912, 309) *δειλός οπού φοβάτον τέτοιες σπα- ταράξενες και κτύπους των αρμάτων* Αχέλ. 2062· *σα χαράκι ριζιμιό π' άνεμο δε φο- ι και μηδέ σ' αστραπή δειλιά, μηδέ 'ς βροντή ξυπάται, έτσι εσταθήκα ασάλευτοι κονταράν εκείνη* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 2362· **β**) (εδώ από όνειρο ή τύψεις) τα- μαι, τρομάζω: *όντε σ' ελίγο μια φοράν ύπνο τα κουρασμένα μάτια σφαλίσω με θω- άγριες ξυπούμαι, οϊμένα* Ροδολ. (Αποσκ.) Α' 526· *Πολλές φορές στον ύπνο τση εξυ- , αμοναχή τση εμίλιε κι'εδηγάτο κι ήπλωνε 'ς μια μερά κι άλλη να πιάσει κά- βοσκόν* Βοσκοπ.² 369· *όνειρο είδεν ο μικρός αδελφός και ξυπάται, σηκώνετ' αφ' πνο του* Διγ. Ο 721· *και καταδίκη α δε γροικώ και λόγια α δε 'ντηρούμαι, αδυνατά είδησις μουγγάται και ξυπούμαι* Ροδολ. (Αποσκ.) Α' 32.



**ξυράφι** το, Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. $183^{r}$, Σουμμ., Παστ. φίδ. Ε' [1303]· *ξ ε ρ ά- φ ι ο ν· ξ ο υ ρ ά φ ι,* Λεξ. Μακεδ. 35, Πεντ. Αρ. VI 5, VIII 7· *ξ ο υ ρ ά φ ι ν,* Διήγ. Αλ. G $273^{19}$, Σεβήρ., Σημειώμ. 52· *ξ υ ρ ά φ ι ν.*

Το μτγν. ουσ. *ξυράφιον,* που απ. και σε σχόλ. (L-S). Οι τ. *ξουράφι, ξουράφιν, ξυράφιν,* καθώς και διάφ. άλλοι τ. της λ., και σήμ. ιδιωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ., λ. *ξυράφιν,* Κωστ., Λεξ. τσακων. Β' 353, λ. *ξουράφι,* Σακ., Κυπρ. Β' 698, λ. *ξουράφιν,* Μιχαηλ. - Νουάρ., Λεξ. 285, λ. *ξεράφι,* κ.α.). Ο τ. *ξουράφι* και η λ. και σήμ.

Ξυριστική λεπίδα, ξυράφι: *εις το κεφάλιν του έβαλε* (ενν. *η γυνή*) *ξουράφι να το ξου- ρίσει* Συναξ. γυν. 213· *τα γένια αυτού είτε κόκκινα είτε ξανθά το ξυράφιν εγίνωσκε, οποίον χρώμα είχον· σαρξ γαρ μόνη εφαίνετο* Κομνηνής 'Αννας Μετάφρ. 411· (εδώ σε μεταφ.): *Ωσάν ξυράφι η γλώσσα του ήσφαξε την καρδιά μου* Ζήν. Γ' 183· *τοιούτον γελά μου εις το στόμα οπού έχει το ξεράφιον αποκάτω* Μπερτόλδος 72.

**ξυραφιστής** ο.

Από τον αόρ. του *ξυραφίζω* και την κατάλ. *-τής.*

Κουρέας: *ξυραφιστής κακότυχος, απορουχοσυνάκτης* Προδρ. (Eideneier) IV 556 χφ Ρ κριτ. υπ.

? **ξυρίδι** (το).

Πιθ. παραφθορά από το ιταλ. sorridi (ρ. sorridere)· βλ. Καψ., ΕΕΚΣ 1, 1938, 573 και Dölger, Byzanz und Staatenwelt 211.

*'Εδε χορός αρχοντικός με δίχως το παιγνίδι είπεν τον γέρον ποντικό κυρ μποντικέ ξυρίδι. 'Ερχετ' ο δόλιος μποντικός τα χάχαρα να δείξει* Κάτης 100.

**ξυρίζω, (I)** Λεξ. II 198, Ναθαναήλ Μπέρτου, Στιχοπλ. I 881, Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. $183^{r}$, Μαλαξός, Νομοκ. 446, Κανον. διατ. (Χριστοδούλου) Α 230, Αποκ. Θεοτ. I 134· *ξ ο υ ρ ί ζ ω,* Θησ. Ζ' [$30^{5}$], Αλεξ. 39, Συναξ. γυν. 539 (έκδ. *ξορίζουν·* διορθώσ.), Πεντ. Λευιτ. XXI 5, Αρ. VI 9 δις, 18, Δευτ. XXI 12, Στ. Βοεβ. 27, Κανον. διατ. (Χριστοδού- λου) Α 1388, Σουμμ., Παστ. φίδ. Α' [1195]· μτχ. παθητ. παρκ. *ε ξ υ ρ ι σ μ έ ν ο ς,* Νεκταρ, Ιεροκοσμ. Ιστ. 398.

Από το *ξυρέω* και την κατάλ. *-ίζω* (Ανδρ., Λεξ.). Ο τ. στο Somav. και σήμ. ιδιωμ. (Σακ., Κυπρ. Β' 698, Παπαδ. Α., Λεξ. στη λ. και Κωστ., Λεξ. τσακων. Β' 353, όπου και άλλοι τ.) και λαϊκ.· για το σχηματ. του τ. βλ. Χριστοδούλου [Κανον. διατ. σ. 487]. Η λ. τον 4. αι., σε σχόλ. (L-S) και σήμ.

**I** Ενεργ. **1**) Ξυρίζω: *τας τρίχας του πώγωνος αποκείρειν, ήγουν το γένειον ξυρίζειν* Μαλαξός, Νομοκ. 441· *πυρίαζε τους τόπους ένθα εισίν αι πληγαί, πλην πρώτον ξύρισον τα μαλλία ένθα εισίν αι πληγαί* Σταφ., Ιατροσ. $7^{188}$. **2**) Κόβω· κουρεύω: *έσυρεν* (ενν. *ο 'Αβυσσος*) *το σπαθί του ... και τα μαλλία του* (ενν. *του Αλεξάνδρου*) *εξούρισεν ωσάν με ξουράφιν* Διήγ. Αλ. G $273^{18}$· *Η Δαλιδά γουν τον Σαψών ξύρισε τα μαλλιά του* Βεντράμ., Γυν. 19· *εις το κεφάλιν του έβαλε* (ενν. *η γυνή*) *ξουράφι να το ξουρίσει* Συναξ. γυν. 213. **3**) Αποτριχώνω: *ανοίγει* (ενν. *η άκρη της κλωστής*) *και σφαλίζει και κόφτει και ξυρί- ζει και από το κούτελό σας το μαλλιαρό με πόνο αμέτρητό σας τις τρίχιες καθαρί- ζει* Πιστ. βοσκ. I 5, 111. **II** Μέσ. **1**) Ξυρίζομαι: *τοτεσά ξυρίζεσαι και βάνεις το μαν- τέλλο ... και α δεν τσ' αρέσεις, θέλω τα μάτια μου απού τον καφά οπίσω να μου βγάλεις* Φορτουν. (Vinc.) Δ' 405. **2**) Κουρεύομαι: *εις το κεφάλι μου ποτέ ξυράφι δεν έ- βαλα, διότι είμαι Ναζωραίος του Θεού από την κοιλίαν της μάννας μου και αν ξυρισθώ γέ-*

ομαι ίσα με τους άλλους... Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 183r· *να πάρει ο ιεριάς την βράχονα μα- 'ερεμένη από το κριάρι ... και να δώσει ιπί απαλάμες του χωρισμένου ύστερα οπού ξουριστεί ο χώρισμά του* Πεντ. Αρ. VI 19. **3**) Κάνω αποτρίχωση: *Εάν γυνή ψιμυθιάζεται και ξου- ίζεται ... και αλλάσσουν το πρόσωπον του Θ(εο)ύ, έχει επιτίμιον χρόνον α' ακοινώνητη* ;ανον. διατ. (Χριστοδούλου) Β 744· *Περί ξυριζομένων γυναικών τρίχας της κεφαλής υτών* Βακτ. αρχιερ. 172.

Η μτχ. παθητ. παρκ. ως επίθ. = ξυρισμένος: *αντίς για νέους με μαλλιά όμορφα κτενι- ιένα, με πιάσανε Αράπηδων κεφάλια ξυρισμένα* Τζάνε, Κρ. πόλ. 571[18].

**ξυρίζω, (II)**, βλ. *εξορίζω*, II.

**ξυρίστρα** *η.*

Από τον αόρ. του *ξυρίζω* και την κατάλ. *-τρα*.

Η γυναίκα που ξυρίζει τη νύφη πριν από το γάμο (Για τη σημασ. βλ. Vincent [Φορ- ɔν. σ. 236] και Κουκ., ΕΕΚΣ 3, 1940, 56): *εβιάζουμου να πάγω 'ς τση ξυρίστρας, κα- ς μου 'χες παραγγελιά κι απόκει 'ς τση στολίστρας* Φορτουν. (Vinc.) Ε' 15.

**ξύσμα** το.

Η λ. στον Ιπποκράτη (L-S) και σήμ.

Ξύσμα: *Τον ... πληγέντα ιέρακα**ρίπτε ένδοθεν του σχίσματος στέαρ χοίρειον και ως ράπτε και επίπαττε ρητίνην λεπτήν, ξηράν και χαλκείου ξύσμα εκ του υποκάτωθεν ους του χαλκείου* Ιερακοσ. 486[12].

**ξυσμένος,** μτχ. παθητ. παρκ., βλ. *ξύω*.

**ξυσμός** ο.

Η λ. στον Ιπποκράτη.

**1**)Κνησμός, φαγούρα: *Εις τας ιε'* (ενν. *του μηνός*) *γεννά* (ενν. *το να φλεβοτομεί ο άν- πος*) *ξυσμόν μέγα του πλευρίτου* Σταφ., Ιατροσ. 14[409]. **2**) Χάραξη (Βλ. και Ζωναρ., 'ράμματα): *ξυσμοίς αριθμών, ύστερον εν τω χρόνω* Λέοντ., Αιν. (Knös) 169[3].

**ξυσπάζω·** *ξ ε σ π ά ζ ω -ώ.* —Βλ. και ά. *εξυπάζω* και *ξυπώ*.

Από το *εκσυσπώ* (Βλ. Χατζιδ., ΜΝΕ Α' 127, Β' 433-4). Λ. *ξυσπαίνω -ομαι* σήμ. ι. (Μουσαίου, Βατταρισμοί 100, λ. *ξυσπαίνου*, Παπαδ. Α., Λεξ.). Η λ. και οι τ. και ιδιωμ. (Pernot, Chio A' 473, Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ. 439 και Χατζιδ., ό.π.).

**I** (Ενεργ.) ταράζω, φοβίζω, τρομάζω κάπ.: *χώρις να 'χει* (ενν. *το φαρί*) *ανάπαυση, ώρα χλιμιτρώντα, υπάγαινε με μιαν φωνήν που ξύσπαζε τους πάντας* Θησ. Ϛ' ]· *Εγείρου, σύρε, μίσευσε, ύπαγε εκ τον γάμον, να μην ξεσπάσεις τον λαόν και εμπο- ί ο γάμος* Πουλολ. (Τσαβαρή)² 109 χφ Α κριτ. υπ. **II** (Μέσ.) φοβούμαι, τρομάζω: ;ς *δει* (ενν. *ο Μαχουμέτ*), *να ξεσπασθεί, να φοβηθεί, να σκάσει* Ψευδο-Γεωργηλ., 'Αλ. 'π. 561· *Τι εγίνονταν οι δύο αδελφοί, εκ 'δίπου γεννημένοι, πώς να το πω; ξεσπάζο- ον θάνατον εκείνον* Θησ. Ε' [59²].

**;υσπώ,** βλ. *συσπώ*.

**ξύστερα,** επίρρ., βλ. *εξύστερα*.

**;υστερνά,** επίρρ., βλ. Προσθ. Ι' τόμ., λ. *εξυστερινά*.



**'ξυστερνός,** επίθ., βλ. *εξυστερινός,* καθώς και Προσθ. Ι' τόμ. στο ίδιο λ.

**'ξύστερον,** επίρρ., βλ. *εξύστερον, (I).*

**'ξυστέρου,** επίρρ., βλ. *εξυστέρου,* καθώς και Προσθ. Ι' τόμ. στο ίδιο λ.

**ξυστολή** η, βλ. *συστολή*.

**ξυστός,** επίθ.

Το αρχ. επίθ. *ξυστός*. Η αιτιατ. πληθ. του ουδ. *ξυστά* και σήμ. ως επίρρ.

**1**) Ξυμένος, που έχει λειανθεί: Διγ. (Trapp) Gr. 3154. **2**) (Προκ. για χτύπημα) που γίνεται ξυστά, ξώφαλτσος: *κονταρέαν μοι δέδωκεν* (ενν. *η Μαξιμού*) *ξυστήν εις το λουρίκιν· και μηδαμώς αδικηθείς έκοψα το κοντάριν* αυτ. 2918.

**ξύστρα** *η.*

Η λ. στον Ιπποκράτη και σήμ. με διαφορετική σημασ. Πβ. και λ. *ξύστρια* στο Βλάχ. (λ. *ξύστρα*).

Πιθ. τσουγκράνα (Για τη σημασ. βλ. Αγγέλου [Μπερτόλδος σ. 179])· (εδώ σε μεταφ.): *από όποιον μισεύγει* (ενν. *η γυναίκα*) *τραβίζει οπίσω της με την ξύστραν ό,τι και αν ημπορεί* Μπερτόλδος 19.

**ξύστρον** το, Metrol.² 78[28], 80[13].

Το μτγν. ουσ. *ξύστρον*. Αρσ. *ξύστρος* σήμ. ιδιωμ. με διαφορετική σημασ. (Σακ., Κυπρ. Β' 699 και Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ. 448). Η λ. και σήμ. ιδιωμ. με διαφορετική σημασ. (Andr., Lex.).

Αυλάκι, χαντάκι, τάφρος (Για τη σημασ. βλ. Schilbach [Metrol.² σ. 198]): *ποτέ μέν αναβαίνει* (ενν. *το χωράφιον*), *ποτέ δέ καταβαίνει και έχει σκάλας μυρίας και κρημνά και δάση και ξύστρα και ρύακας* αυτ. 80[11].

**ξυφτέρα** *η.*

Από το ουσ. *ξυφτέρι* και την κατάλ. *-α*.

Είδος θηλυκού γερακιού: *Πώς ο χιούχας κι η ξυφτέρα μιαν φουλιάν θέλουν ποιγή- σει;* Κυπρ. ερωτ. 142[15].

**ξυφτέρι(ν)** και **ξυφτέρι(ο)ν** το, βλ. *ξεφτέρι*.

**ξύω** (ή **ξύνω**) Ιερακοσ. 339², Αχιλλ. L 496 (έκδ. *εζωσμένα·* διορθώσ.), 509 (έκδ. *εζωσμένον·* διορθώσ.)· *ξ υ ώ,* Ροδινός (Βαλ.) 215 δις· μτχ. παθητ. παρκ. *ξ υ σ μ έ ν ο ς,* Αλεξ. 1629.

Το αρχ. *ξύω*. Ο τ. *ξυώ* (για τον οποίο βλ. Μενάρδ., Αθ. 37, 1925, 54) στο Somav., σε έγγρ. του 18. αι. (Κώδ. Παναγ. Σπηλιώτ., ΔΙΕΕΕ 27, 1984, 402) και σήμ. ιδιωμ. (Λουκά, Γλωσσάρ. 345, Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Γ' 201, Ϛ' 173 και Andr., Lex., λ. *ξύω*). Τ. *ξω* σε έγγρ. του 18. αι. (Κώδ. Παναγ. Σπηλιώτ., ό.π., 397, 401) και σήμ. ιδιωμ. (Πιτυκ., Αμάλθ. 10, τεύχ. 40, 1979, 244, Αντιχάρ. Ανδρ. 240, κ.α.). Η λ. *ξύω* και διάφ. τ. σήμ. ιδιωμ. (Σακ., Κυπρ. Β' 681, λ. *ξείζω,* Caracausi 490 και Andr., ό.π.). Η μτχ. παθητ. παρκ. *ξυσμένος* και η λ. *ξύνω* και σήμ.

**I** Ενεργ. **1**) Κάνω κ. λείο με το τρίψιμο, λειαίνω: *Η δέ στρώσις του ναού είναι μετά λεπτών μαρμάρων πολυτίμων, διότι έδωκεν και τα έξυσαν και τα εστίλβωσαν* Διήγ. Αγ.

155[33]· *κάλαμον ξύσας επιμελώς ... κύκλῳ περίθες του όρνιθος τῳ ποδί* Ιερακοσ. 487[24].
αθαρίζω κ. με ξύσιμο **α**) (προκ. για άλογο) ξυστρίζω: *ξύουν το* (ενν. *το άλογο*) *και τα-*
*ν το, ποτέ του δεν δουλεύει* Αιτωλ., Μύθ. 57[3]· **β**) (προκ. για ψάρι) ξελεπίζω: *E-*
*ουν τα οι καλογρές τα ψάρια να τα ξύσουν, για να τα ξεντερίσουσιν, πλύνουν και τη-*
*ουν* Ιμπ. (Legr.) 681. **3**) (Προκ. για βασανιστήριο) γδέρνω: *όρισε* (ενν. *ο κριτής*) *να*
*ίσουν τον 'Αγιον και να τον ξυούσιν με νύχια σιδερένια* Ροδινός (Βαλ.) 215. **4**)
ο με τις άκρες των νυχιών μέρος του σώματος (εδώ σε παροιμ. φρ.): *'Οποιος ξύει την*
*ν του άλλου, δροσίζει την εδικήν του* Μπερτόλδος 78. **5**) Κομματιάζω: *Λαγωού ορ-*
*ξύσε τα με το μαχαίριν και το ψιλότερον πότισον με τον οίνον τον χλίον* Σταφ., Ιατροσ.
**6**) Σκαλίζω, λαξεύω: *λιθάριν ήτον έμορφον, βαθία εξυσμένον* (έκδ. *εζωσμένον*·
ύσ.) Αχιλλ. L 494. **II** (Μέσ.) ξύνω μέλη του σώματός μου με σκοπό την αποτρί-
: *άλλες* (ενν. *γυναίκες*) *ξυούνται* (έκδ. *ξύουνται*) *με γυαλία διά να εβγάζουν τα*
α Συναξ. γυν. 526.

**ξωβιγλίζω**· *'ξ ω β ι κ λ ί ζ ω.*

Από το επίρρ. *έξω* και το *βιγλίζω*.

ι) Παρατηρώ από μακριά, κατοπτεύω: ***Μίαν φρεάδαν έστειλε*** (ενν. ***ο Τούρκος***), ***διά***
***υβικλίσει, αν εύρ' αρμάδαν στον γιαλόν, εδώ να μην πατήσει*** Θρ. Κύπρ. (Παπαδ.
5. **β**) Κάνω αναγνώριση· εξερευνώ: *εσέν ο αυθέντης έπεμψεν να υπάς να 'ξωβι-*
ς *το πού 'μεθεν και πού 'παμεν και πού 'ναι γης και τόπος* Πουλολ. (Τσαβαρή)[2]

**ξωβικλίζω,** βλ. *'ξωβιγλίζω.*

**ξώκαρδα,** επίρρ., βλ. Προσθ. Ι' τόμ., λ. *εξώκαρδα.*

**ξώκαστρον** το, βλ. *εξώκαστρον.*

**ξωμακρίζω,** Κυπρ. ερωτ. 24[14], 64[7], 113[11]· μτχ. παθητ. παρκ. *'ξωμακρισμένος.*

πό το επίρρ. *εξώμακρα,* που απ. στο Du Cange, και την κατάλ. *-ίζω*. Η λ. στο Meur-
λ. *ξομακρίζειν και ξωμακρίζειν*) και σήμ. στην Κύπρο (Σακ., Κυπρ. Β' 699).

(Ενεργ.) φεύγω μακριά, απομακρύνομαι: *κι αν 'ξωμακρίσει* (ενν. *κάποιος*) *την καρ-*
*ληγώνει* Κυπρ. ερωτ. 138[15]. **II** (Μέσ.) απέχω από ενέργεια: *από πολέμους περισ-*
*ταν 'ξωμακρισμένη* (ενν. *η Βενετιά*) Θρ. Κύπρ. (Παπαδ. Θ.) 758.

**ωμακρώ.**

πό το *'ξωμακρίζω* αναλογ. με συνηρημένα ρ., εδώ προκ. να επιτευχθεί ομοιοκατα-

πομακρύνομαι: *το θάρρος δείχνει μου σιμά, αμμέ το έργο 'ξωμακρά* Κυπρ. ερωτ.

**ωμένω,** Κατζ. Γ' 495.

τό το επίρρ. *έξω* και το *μένω*. Η λ. στο Meursius (λ. *ξωμένειν*), σε δημ. τραγ. (Κρ.
αγ. 166) και σήμ. στην Κρήτη (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Ϛ' 174).

Διανυκτερεύω έξω από το σπίτι: *Θυσία θε να κάμομε κι είναι μακρά δαμάκι* (πα-
ττ.)· *για κείνο είν' η μάννα σου σαν κακοκαρδισμένη, γιατ' είπα της: «'ξωμένομε»*
*μας ανιμένει* Θυσ.[2] 522. **2α**) Απομένω κάπου μόνος, ξεμένω: *Οι λύκοι τρώσι*
ε (ενν. *την αίγα*) *στα δάση ανέν 'ξωμείνει* Πανώρ. Γ' 268· **β**) μένω κάπου περισ-



σότερο από το κανονικό, «ξεχνιέμαι» κάπου: *έμεινες κι εξώμεινες, υπόληψιν ουκ είχες, ουδέ μανδάτον ήφερες, ως κάμνουσιν οι δούλοι* Πουλολ. (Τσαβαρή)[2] 560.

**'ξώνω,** βλ. *αξιώνω.*

**'ξωπέτσιν** το, βλ. *εξωπέτσιν.*

**'ξώπυργον** το, βλ. *εξώπυργον.*

**ξωριζώνω,** βλ. *ξεριζώνω.*

**'ξώστης** ο, βλ. Προσθ. Ι' τόμ., λ. *εξώστης.*

**ξωτικός,** επίθ., βλ. *εξωτικός.*

**ξώφαλσα,** επίρρ.· *ξ ώ φ α ρ σ α.*

Από το επίθ. *ξώφαλσος*. Η λ., καθώς και τ. *ξώφαλτσα* και σήμ.

(Προκ. για χτύπημα ή τραύμα) επιφανειακά, ξώδερμα· ελαφρά: *εβούηθησεν η Μοίρα του* (ενν. *του Ρώκριτου*) *και ξώφαρσα του πάγει* (ενν. *η κοπανιά*). *Λιγάκι τον ελάβωσε, μα πόνο δεν εγροίκα* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Δ' 1708· *'Ηριξεν ο Ρωτόκριτος μ' όλη τη δύναμή του τ' Αρίστου κοπανιά μπηχτή και πάει προς το βυζί του κι ήτο δαμάκι ξώφαρσα* αυτ. Δ' 1849.

**ξώφαλσος,** επίθ.

Από το επίρρ. *έξω* και το επίθ. *φάλσος*. Η λ., καθώς και τ. *ξώφαλτσος* και σήμ.

(Προκ. για χτύπημα ή τραύμα) επιφανειακός· ελαφρός: *εις του μηλίγγου τη μεράν οι κοπανιές κτυπούσι, μα επήγασίνε ξώφαλσες και βλάβη δεν εκάμα* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 1791.

**ξώφαρσα,** επίρρ., βλ. *ξώφαλσα.*

**'ξωφεύγω,** βλ. *ξεφεύγω.*

**'ξωχώραφο(ν)** το, βλ. *εξωχώραφον.*

**'ξωχώρι** το, βλ. *εξωχώρι.*

**'ξωχωρίτης** ο, βλ. *εξωχωρίτης.*

# Ο

ɔ, άρθρο, Προδρ. (Eideneier) II 63, IV 20, Ασσίζ. 275[20], 511[24], Διγ. (Αλεξ. Στ.) 1216, 1427, Βέλθ. 505, Ερμον. Η 114, Χρον. Μορ. Η 425, Χρον. Μορ. Ρ 64, Λίβ. 17, Λίβ. (Lamb.) Ν 54, Λίβ. Esc. 3282, Αχιλλ. Ν 7, Αχιλλ. Ο 303, Ιμπ. 682, Μαχ. , 306[20], Θησ. Β' [65[1]], Απόκοπ.[2] 234, 353, Πεντ. Γέν. IX 24, Πτωχολ. α 122, Χρον. . 27[22], Κυπρ. ερωτ. 86[10], 95[18], Πανώρ. Α' 396, Δ' 224, Ερωφ. Ιντ. δ' 119, Ερωφ. ;. Στ. - Αποσκ.) Ε' 666, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 247, Β' 1079, Θυσ.[2] 394, Στάθ. tini) Α' 145, Ροδολ. (Αποσκ.) Β' 323, Ζήν. Γ' 60, Τζάνε, Κρ. πόλ. 498[2], κ.π.α.· Αλφ. (Mor.) III 6· ονομ. ουδ. *τ ο υ,* Ασσίζ. 300[28]· γεν. εν. *τ σ η,* Πανώρ. Α' 2, Β' 525, 526, Ε' 387, Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Πρόλ. 28, Α' 74, Β' 157, Γ' 78, 8, Ε' 65, Ερωφ. Ιντ. β' 54, γ' 78, δ' 95, 97, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 180, Θυσ.[2] 307, Λεηλ. Παροικ. 18, κ.α.· γεν. πληθ. αρσ. *τ ω,* Θρ. Κων/π. (Mich.) 15, Ερωφ. ;. Στ. - Αποσκ.). Πρόλ. 41, Δ' 584, 678, Θυσ.[2] 233, Λεηλ. Παροικ. 130, 592· :. πληθ. αρσ. *τ ι ς,* Χρον. σουλτ. 67[5], 85[3] (δις), Πιστ. βοσκ. II 1, 310, Διήγ. ωραιότ. *τ σ ι,* Πανώρ. Πρόλ. 55, Γ' 441, Δ' 286, Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Αφ. 10, . 43, Α' 380, 545, Β' 254, Γ' 105, 135, Δ' 602, Ε' 173, 251, Ερωφ. Ιντ. α' 32, γ' 32, ρωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Δ' 555, Θυσ.[2] 681, Ιντ. κρ. θεάτρ. Α' 10, Λεηλ. Παροικ. 65, Γζάνε, Κρ. πόλ. 391[15], κ.α.· αιτιατ. πληθ. θηλ. *τ ε ς,* Χρον. Μορ. Η 3031 (δις), εις έπαινον Κεφαλλην. 41, 73, 81, Θρ. Κων/π. (Mich.) 44, Σκλέντζα, Ποιήμ. 1[3], ›π.[2] 101, Κυπρ. ερωτ. 107[8]· *τ σ ι,* Πρόλ. εις έπαινον Κεφαλλην. 12, Πηγά, Χρυ- 09 (57), Πανώρ. Αφ. 13, 32, Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Αφ. 68, Πρόλ. 84, Α' 14, 3' 72, 257, Γ' 37, Δ' 688, Ε' 218, 647, Ερωφ. Ιντ. α' 93, β' 33, γ' 22, Ερωτόκρ. Α' Λεηλ. Παροικ. 279, κ.α.

'ο αρχ. άρθρο *ο, η, το.* Για τον σχήματ. των τ. *τση* και *τσι* (και για τη χρ. του δεύτερου σ.) βλ. Χατζιδ., Γλωσσ. έρ. Β' 199, 201 και ΜΝΕ Α' 198. Η γεν. του θηλ. *τση* και κτ. πληθ. του θηλ. και του αρσ. *τσι* και σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ., ιαι στην Κρήτη (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Α' 258-9). Η αιτιατ. πληθ. *τες* του θηλ. σε δημ. τραγ. (Eideneier, Πρακτ. Β' Κυπρ. Σ. Γ' 421). Η λ. και σήμ.

.' Ως οριστικό άρθρο **1**) Πριν από ονόματα **α**) γνωστά (ή που καθορίζονται με κάπ. ›ρισμό)· πβ. Τζάρτζ., Νεοελλ. σύντ. 172-3: *δεν εφάνην του ρηγός, 'δέ της βουλής του ώσουν αλλού παρά του Τακκά* Μαχ. 344[20]· *τον επέτρωσαν της ξενιτειάς αι λύπες* Περί 72· *είδα* ... (παραλ. 1 στ.)... *τες εικόνες τω θεώ παρέκει να στραφούσι* Ερωφ. (Αλεξ. :οσκ.) Ε' 175· *εσυμβουλεύτην ο ρήγας με τον δάσκαλόν του, ... ο ποίος ήτον υιός μίας ιάς Ρωμέσσας* Μαχ. 562[5]· **β**) ουρανίων σωμάτων (πβ. Τζάρτζ., ό.π. 173): *τον ου- ιρακαλώ, τον ήλιο, το φεγγάρι, τ' άστρα ... πάντοτες πλήσα χάρη να σασε δί-* ανώρ. Ε' 391-2· *επλάτυνεν ο ήλιος, έλαμψεν πανταχόθεν* Φλώρ. 635· **γ**) γεωγρα- ›ρων (πβ. Τζάρτζ., ό.π.): *τούτη* (ενν. *η αποκοτιά*) *τσι ποταμούς περνά και τα βου- βαίνει* Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Γ' 341· *Τόπος ουδέν τους έμνεσκε της γης και της ου* Πένθ. θαν.[2] 281· *ώρες 'ς τσι κάμπους πορπατώ* Πανώρ. Ε' 57· **δ**) φυσικών :νων (πβ. Τζάρτζ., ό.π.): *είναι όλα τα ποιήματα ... μέτοχα τούτων των τεσσάρων*



*στοιχείων, ήγουν της γης, του αήρ, του ύδατος και του πυρός* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 18[r]· *Τα περιστέρια τσι βροντές και τα νερά γροικούσι* Ερωφ. Γ' 67· *ωσάν περάσουν οι βροχές πάλι καλοσυνεύγει* Πανώρ. Β' 256· *εφοβήθηκε κι αυτή τσ' αντάρες, το σκοτίδι* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Δ' 182· **ε**) χρονικών σημείων ή περιόδων (πβ. Τζάρτζ., ό.π.): *ο χειμώνας και το καλοκαίρι ήσαν όμοια, διότι ήτον κανένας άνεμος* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 98[v]· *οι χρόνοι τρέχουσιν και εμείς πάντα γερούμεν* Πένθ. θαν.[2] 255· *Τσι δεκαεννιά 'τον τότες του Μαΐου* Λεηλ. Παροικ. 265· *Εν τη ημέρα των Ρωμαίων και τη ευημερία του βα- σιλέως Ιουστινιανού* Διήγ. Βελ. 4· **ς**) φυτών ή ζώων (πβ. Τζάρτζ., ό.π.): *Με την κι- τριάν η λεμονιά συχνιά συμπεθεριάζει* Πανώρ. Γ' 109· *τρυγοκράμβιν εκ το γουλίν και από το ξυλοκράμβιν* Προδρ. II 42· *με τον καιρόν μερώνουνται τ' αμέρωτα λιοντάρια* Πα- νώρ. Α' 137· *θαύμασον του μύρμηκος την τηλικαύτην τόλμαν* Προδρ. (Eideneier) IV 14· **ζ**) ασχολιών ή γεγονότων της καθημερινής ζωής: *πείσθητι γεροντικοίς ... μου λό- γοις και μάθε τα γραμματικά* Προδρ. IV 14· *έπραττεν* (ενν. *ο μύρμηξ*) *την γεωρ- γίαν* Πτωχολ. Ν 730· *δίχως να με κράζουσι συχνιά 'ς τσι γάμους μπαίνω* Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Πρόλ. 82· *'ς τούτο τον καιρό, σαν ξεύρεις, εσηκώθη τση Πέρσιας ο πόλεμος* Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Α' 206· **η**) συναισθημάτων ή εννοιών στις οποίες ο άνθρωπος πιστεύει ή που τον χαρακτηρίζουν (-όταν γίνεται γενικά αναφορά σ' αυτές): *Στη δούλεψη ... μικρή περίσσα εμπήκα τσ' αγάπης* Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Γ' 16· *εκείνος* (ενν. *ο πόθος*) *τση φιλιάς φίλος κι εσύ τση μάχης* Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Ε' 213· *η Περηφανειά* ... (παραλ. 1 στ.) ... *με τση τιμής περιντυμένη τ' όνομα πορπατεί* Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Χορ. Β' 506· *επερίσσευσε στον κόσμον η κακία* Ιστ. Βλαχ. 2621· *τη λευτεριά σκλαβώνει* (ενν. *η περηφάνεια*) *κι όλες παίρνει τσ' ανάπαψες του πόθου* Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Χορ. Β' 512· **θ**) συγγενικών προ- σώπων ή πραγμάτων πολύ σχετικών με τον άνθρωπο (πβ. Τζάρτζ., ό.π. 174): *ο γιος του ο μικρός* Πεντ. Γέν. IX 24· *Μια μόνο μου βασάνιζεν έγνοια το λογισμό μου, τση θυγατέρας μου η παντρειά* Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Γ' 354· *πλερωμή τση τόσης τιμής απ' απο- κότησες τον κύρη σου ν' αξώσεις* Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Ε' 392· *εστράφην αφ' τα ξένα του, ήλθε στα γονικά του* Βέλθ. 1312· *εβγήκα αππού τα γεννητούρια μου και την πατρίδα εφήκα* Φορτουν. (Vinc.) Γ' 292· **ι**) μελών του σώματος: *ποιος του 'δερνε τσι πλάτες του, ποιος τσι πατούχες κάτω, ... ποιος του 'φρασσε με το πανί το στόμα* Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Ε' 113, 114· *τη μάχη βάνω ... 'ς τσι νώμους σας απάνω* Ερωφ. Ιντ. δ' 64· *διή- γησιν ηρξάμην και το ους ευήκοον έχε* Πτωχολ. α 30· *ως πρήσμαν εκ του κρούσματος γέ- γονε τη χειρί μου* Προδρ. IV 88· *τα μάτια μου πλιο τως να μην τη δούσι* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 378· **ια**) πριν από κύρια ονόματα (προσώπων ή πραγμάτων· πβ. Τζάρτζ., ό.π.): *Πέψετε εσείς* (ενν. *μούσες*) *βοήθεια στα λόγια τα δικά μου* (παραλ. 1 στ.), *καθώς και του Ηρόδοτου την είχετε χαρίσει* Λίμπον. 93· *τώρα πολεμά την Πόλη, οπού την έκτισε ο μέγας Κωνσταντίνος* Χρον. σουλτ. 89[17]· *αρμάτωσεν ο βασιλεύς κάτεργα ... ... τριά- κοντα εκ την Θεσσαλονίκην* Διήγ. Βελ. N[2] 89· *οι Ρωμαίοι αντιστέκανε ανδρειωμένα εις τους Τούρκους* Χρον. σουλτ. 90[11]· *τ' 'Αδη και τση Κόλασης δύναμη, μ' είντα τρόπο ... κομπώνετε τ' αμμάτια των αθρώπω* Ερωφ. Ιντ. β' 61· *εκείνο το φιλίν αππού ανοιγοσφαλίζει τσι πόρτες τση Παράδεισος και τσι καρδιές δροσίζει* Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Β' 358· *μα τον Χριστόν, το βασιλιά του κόσμου* Ch. pop. 26· **ιβ**) πριν από παράθεση ή κάπ. επίθ. που δίνει μια ιδιότητα στο ουσ.: *ο Θεός, ο πάντων κτίστης* Πτωχολ. α 896· *Κωνσταν- τίνος, ο ύστερος βασιλέας* Χρον. σουλτ. 53[23]· *πώς η κακορίζικη, πώς ημπορώ ν' αφήσω την Ερωφίλη μοναχή* Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Δ' 19· *τον επιάσανε οι Ρωμαίοι και τον εδώσανε του βασιλέως κυρ Μανοήλ του Παλαιολόγου* Χρον. σουλτ. 53[11]· *Τάχα να είχε περισ- σότερη δύναμη ο Αλέξανδρος ο Μακεδών από εμένα;* Χρον. σουλτ. 87[30]. **2**) Οριστικό με

κτητ. σημασ. (πβ. Τζάρτζ., ό.π. 173 σημ.): *Τα περιστέρια τσι βροντές και τα νερά γροικούσι κι απού τσι κάμπους με σπουδή προς τσι φωλιές πετούσι* Ερωφ. Γ' 68· *στο σπίτι να τ' αφήσουν να γυρίσει και το Μαριώ να τωνε τραγουδήσει* Λεηλ. Παροικ. 436· *οληνυκτίς ... μιλούν* (ενν. *η Αρετούσα και ο Ρώκριτος*) *τους πόνους έναν ένα* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Γ' 667. **3α**) Ειδοποιό (στον εν. ή πληθ. αρ. όταν γίνεται αναφορά σε σύνολο ομοειδών προσώπων ή πραγμάτων· πβ. Τζάρτζ., ό.π. 173): *Ο λαγός έναι γλήγορος και δειλός πλέον παρά τα άλλα ζώα* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 18[r]· *ουδεμιά δε βρίσκεται καλομοιριά μεγάλη σαν ειν' τση κόρης το φιλί* Ερωφ. Ιντ. α' 172· *Ελπίδα κάνει τσι γιωργούς κι ολημερνίς δουλεύγου* Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Α' 283· *τα σφάλματα 'ς τσ' αθρώπους εί δοσμένα* Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Α' 459· **β**) ειδοποιό με διανεμητική σημασ. (με ονόματα που σημαίνουν διαίρεση χρόνου· πβ. Τζάρτζ., ό.π. σημ.): *Αυτός μικρός ουδέν είδεν το του λοετρού κατώφλιν, και τώρα λουτρακίζεται τρίτον την εβδομάδαν* Προδρ. (Eideneier) III 63· *ουκ οίδα πώς χορτάζουσιν οι δεκατρείς τον μήνα* Προδρ. (Eideneier) II 27· *ως σηκωτής να εδούλευα την άπασαν ημέραν* Προδρ. (Eideneier) III 182. **4**) Με απόλ. αριθμτ. δηλώνει **α**) ενωμένο σύνολο: *πλήθος ανδρών επέθαναν απέ των δύον τα μέρη* Διήγ. Βελ. 219· (με προηγ. το σύνδ. *και*· πβ. Τζάρτζ., ό.π. 175): *να μας κρατούσι τυραννισμένους και τσι δυο 'ς μια λόχη* Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Α' 173· *αν θέλουν τρώγειν και οι δεκατρείς τους δώδεκα μοδίους* (παραλ. 1 στ.) *τι τούς ου θάπτω ως ότε ζω* Προδρ. II H 26i· **β**) μέρος συνόλου (πβ. Τζάρτζ., ό.π. 176): *εκ την μύτην καλά το ήμισον έκοψε* Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.) 4094 (Δωδώνη 8, 1979, 394)· *να τση μιλήσει τον ένα απού τσι δυο τωνε* (ενν. *βασιλιούς*) *να πάρει* Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Β' 20. **5**) Ουσιαστικοποιεί **α**) επίθ. (πβ. Τζάρτζ., ό.π. 177): *ελπίδα κάνει και τσι νιους τες κόρες ν' αγαπούσι* Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Α' 289· *τσι πλούσους βλέπομε συχνιά το πως φτωχαίνου και τσι φτωχούς κιαμιά φορά πως βασιλιοί απομένου* Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Δ' 563· *εις τα βουνά δεν πρέπει πλιο κι εις δάση να γυρίζεις, να μη θωρείς τσι λυγερές, τσι νιους να μη γνωρίζεις* Πανώρ. Αφ. 4· **β**) αριθμτ.: *ουκ οίδα πώς χορτάζουσιν οι δεκατρείς τον μήνα* Προδρ. (Eideneier) II 27· *τον πλια αντρειωμένο από τους δυο δεν ξεύρουσι να πούσι* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 1064· *ένωσον τα δδ' και λδ' και τα κδ' και γίνονται ρ.β'. Βάλε τα εις την μέθοδον των τριών και λέγε ...* Rechenb. 63[6]· **γ**) επίρρ.: *Ούτως ένας ... και των αυθεντών η αγάπη: τους κοντότερα θερμαίνουν, επί πλείον μεγαλώνουν* Πτωχολ. ι 107· *αν εξετάσεις ακριβώς έμπροσθεν και τοις άνω και να νοήσεις και τα πρόλοιπα* Προδρ. II H 25b· **δ**) δευτερεύουσες προτάσεις: *είπε γαρ ο που το επούλει, ο πραγματευτής εκείνος* Πτωχολ. α 471· *με το να πάθ'* (ενν. *ο Ιησούς Χριστός*) *ως άνθρωπος έσωσεν τον λαόν του* Διγ. Ο 1077· *'Αφες το να θυμώνεσαι, φουδούλα μου, ουδέν αρμόζει, άφες το να είσαι μανική κατά του πόθου τόσα, άφες το να κακώνεσαι τους ερωτοποθούντας* Λίβ. Sc. 325, 326, 327. **6**) Επιθετοποιεί **α**) επίρρ. (πβ. Τζάρτζ., ό.π.): *να ρίκτου τουεκιές ... εκεί στον τόπον της φωτιάς τους μέσα να σκοτώνου* Τζάνε, Κρ. πόλ. 482[22]. *οικούντες γαρ εισίν* (ενν. *οι Αλβανίται*) *εν όρεσιν υψηλοίς και αβάτοις, κατερχόμενοι δέ ερούσευον τας κάτω χώρας και ηφάνιζον* 'Εκθ. χρον. 79[17]· **β**) αριθμτ.: *κάμετε τσι δυο ροξενητάδες να τσι τιμάτε, σύμβουλε, σα να 'σα βασιλιάδες* Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) ' 547· *αν θέλουν τρώγειν και οι δεκατρείς τους δώδεκα μοδίους* Προδρ. II H 26i. **7**) υνοδεύει **α**) ερωτ. ή αναφορ. αντων. όταν πρόκειται να δοθεί κάπ. πρόσθετη πληροφορία για πρόσ. ή το πράγμα για το οποίο γίνεται λόγος (πβ. L-S B I 7 β): *ο Λουνυάδης, οπού έφυ, ηθέλανε να τονε σκοτώσουνε ... Ο οποίος Λουνυάδης εγίνη και ρήγας της Ουγγαρίας τέρου από τον πόλεμον* Χρον. σουλτ. 73[32]· *Κι ευθύς μοντάρμους σύναξε τον αριθμόν χιους, τα ονόματά των αγνοώ να σας ειπώ τους ποίους* Κορων., Μπούας 18· *ακόμη 'θέλα ίσκεσθαι ... σφαλισμένοι σε σκοτεινότατη φλακή ... αν ο Ρινάλδος άτυχος δεν είχε*



*θανατώσει τόσους στρατιώτες μ' ακριβούς ..., ο ποιος Ρινάλδος, ξεύρετε, τ' όνομα μόνο σώνει τσι πράξες τ' ολομόναχο στον κόσμο να ξαπλώνει* Ερωφ. Ιντ. γ' 21· **β**) το επίθ. *ίδιος* και την αντων. *αυτός* και τους προσδίδει ιδιότητες οριστικής αντων. (βλ. και ά. *ίδιος* Α' και *αυτός* 1): *μάρτυρα τον Ουρανό κι εσέ τον ίδιο βάνω* Ερωφ. Ιντ. γ' 37· *πλιότερ' είχα μάχη με την αγάπη την κουρφή σ' όποια μερά 'χα λάχει παρά με τσ' ίδιου μας εχθρούς* Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Α' 269· *το πρόσωπό τση τ' όμορφο ... ... εθάμπωνε τον ίδιον ήλιο, κρίνω* Πανώρ. Α' 314· *αν είχεν ποίσειν ο Θεός το θέλημάν του από τον αυτόν μας αφέντην, έθελεν στεφθείν η αφεντιά σου ρήγας* Μαχ. 306[16]· *όνταν εγροίκησεν τον ορισμόν του ρηγός, εκατέβην ο αυτός πρίνζης να καβαλλικεύσει* Μαχ. 548[18]· **γ**) δεικτ. αντων. όταν γίνεται αναφορά σε κ. για το οποίο έγινε λόγος προηγουμένως: *'Ανθρωποι δύο ηθέλησαν ωνήσασθαι ναυν, ής η τιμή νομισμάτων ρ'· τών δέ μηδείς έχων τον τοσούτον ποσόν, ήτησεν ο πρώτος του δευτέρου τα γ''* Rechenb. (Vog.) 7[2]· *θέλει δράμει η τοιαύτη παιδοπούλα παρά φύσιν περισσότερον εκείνης της κακώς γεννησαμένης την τοιαύτην παρά φύσιν* Πτωχολ. α 695· *όσοι αν ουκ εδέξασθε τρώσιν ποσώς αγάπης, άπαντες νυν ακούσατε αφήγησιν την ταύτην* Αχιλλ. Ν 11· *η δόξα κι η τιμή εσέν' ας είν' δοσμένη τουνής τση νίκης σήμερο, Χριστέ* Ερωφ. Ιντ. γ' 124· **δ**) την αντων. *άλλος* = υπόλοιπος: *πλια απού τσ' άλλες κορασές του κόσμου τιμημένη* Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Α' 310· *Τούτο μπορέσειν ήθελε να λέγεται για τσ' άλλους κι όχι ποτέ για βασιλιούς* Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Ε' 629· *'Ενας Δαίμονας προς τσι άλλους μιλεί* Ερωφ. Ιντ. α' πριν από στ. 1· **ε**) τα επίθ. *άπας, πας* για να δηλωθεί ότι δεν υπάρχει εξαίρεση (πβ. L-S, B I 8): *οι άπαντες γαρ έφριξαν διά τον Αλαμάνο* Ιμπ. (Legr.) 385· *λυπούνται, κλαίουν οι άπαντες, μικροί τε και μεγάλοι* Διήγ. Βελ. 359· *των άλλων* (ενν. *κορασίδων*) (παραλ. 1 στ.) ... *ωραία τω είδει πάνυ παρά τας γυναίκας πάσας* Πτωχολ. α 510· **ς'**) πλεοναστικά κλητική προσφών.: *Ούτως έναι, το παιδίν μου, και των αυθεντών η αγάπη* Πτωχολ. α 105· *ειπές το, θυγατέρα, ειπές μας, το παιδάκι μου, κάμε να ζει η ψυχή σου* Ιμπ. (Legr.) 307· *Τι θέλεις, η Ροδάμνη; τι θέλεις, η καρδία μου, το φως των οφθαλμών μου;* Λίβ. Esc. 258, 259· *Να ηξεύρετε, οι σύντροφοι εδικοί μου και αδελφοί μου, ότι όλην την οικουμένην ηπήρεν Αλέξανδρος* Διήγ. Αλ. G 286[10]· **ζ**) πλεοναστικά αντων.: *αν εκείνος ετελεύτησεν πριν του εκείνου, καλά ορίζει το δίκαιον ότι μετά τα ταύτα ημπορεί να ποίσει το θέλημάν του* Ασσίζ. 157[20,21]. **8**) Προσδίδει σημασ. υπερθ. βαθμού, όταν συνοδεύει επίθ. ή επίρρ. συγκριτ. βαθμού: *'Ερωτα, απού συχνιά 'ς τσι πλια μεγάλους κι όμορφους λογισμούς κατοικημένος βρίσκεσαι* Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Χορ. Α' 585· *Μη στέκετε το λοιπονίς, κάμετε το σημάδι τση μεγαλύτερης μαλιάς, απού μπορείτ' ομάδι* Ερωφ. Ιντ. δ, 40· *Το πλέον γληγορότερον εις τον στρατόν να σπεύσω* Κορων., Μπούας 59. **9**) Επαναλαμβάνεται **α**) για λόγους επίτασης όταν το επίθ. προηγείται του ουσ. (βλ. και Χατζιδ., ΛΑ 6, 1923, 6): *Ο Θεός εθέλησεν να βοηθήσει του πτωχού του ρηγάτου της Κύπρου* Μαχ. 554[16]· *των πολεμάρχω η χάρη, του βροντοφόρου του Διός είσαι* (ενν. *στρατηγέ*) *αστροπελέκι* Ζήν. Γ' 61· *Απιλογίαν τήν έδωσεν ο θαυμαστός ο Γιάγκος* Αργυρ., Βάρν. Κ. 163· *απήλθεν εις τα ίδια ο σοφότατος ο γέρων* Πτωχολ. α 964· **β**) όταν το επίθ. ακολουθεί το ουσ.: *εις τσι δροσιές τσ' αρίφνητες σμίγεις φωτιές περίσσες* Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Γ' 230· *άλλη ελπίδα ... δεν έχω τση ζωής μου παρά τον πόθο μοναχάς τση κόρης τσ' όμορφής μου* Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Β' 448· *πρι γεράσεις* (παραλ. 1 στ.) *τση νιότης σου τση δροσερής ξεφάντωση να δώσεις* Πανώρ. Γ' 131.

Το ουδ. *τ ο* **1**) Χρησιμοποιείται πλεοναστικά πριν από **α**) επίρρ. (πβ. Τζάρτζ., ό.π. 177 σημ. β): *Γάδαρος κι ένας πετεινός εβόσκουνταν αντάμα· το έξαφνα ο γάδαρος έπαθεν τέτοιον πράμα* Αιτωλ., Μύθ. (Legr.) 65[2]· *η θυγατέρα του Φαραώ ... είχε το ώσπερ υιόν*

της και το ομοίως το αγάπα και ο Φαραώ Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 155[r]· τότε ευρέθη ο γέ-
ρων αληθινός ως το πρώην Πτωχολ. (Κεχ.) Ρ 267· Τες πράξες του τες θαυμαστές οπδ-
ποικε 'φηγάτον (ενν. ο Θησεύς) και το συχνιό τα μάτια της (ενν. της Ιππόλυτας) εσφά-
ξαν την καρδιά του Θησ. Β' [95[6]]· Μη το τυχόν περιτραπείς, μηδ' εκλυπείς τας ώρας Γλυ-
κά, Στ. 334· **β**) το συνδ. λοιπό(ν) (βλ. και ά. λοιπόν): Με θέλημά του το λοιπόν εις τα
καράβια επήρα κι έβαλα τη βασίλισσαν Ροδολ. (Αποσκ.) Α' 217· άκουσε, φίλε μου, το τι
έγραφεν το λοιπόν εις το χαρτίν της Λίβ. Esc. 977· Φόβος κι αγάπη το λοιπό μαζί συντροφια-
σμένοι, καθώς γροικάς, με κάνουσι κι έχω ζωή κριμένη Πανώρ. Α' 175. **2**) Συνο-
δεύει πλεοναστικά δευτερεύουσες προτάσεις (πβ. Τζάρτζ., ό.π. 176): **α**) πλάγιες ερωτ.:
το τίνος έναι το χαρτιν και διά τίναν γράφει, Βέλτανε, ουκ εγνωρίζω το Λίβ. Ν 1285·
Ουχί γαρ τόσο σκοτεινά, που να μηδέν εβλέπει εκείνος με τα μάτια του το τι έκανε εκείνη
Θησ. Γ' [12[4]]· εξαπορεί μου ο λογισμός, αι χείρες και η γλώσσα το πώς να αφηγήσομαι
χαρές του παλατίου Ιμπ. 57· Βλέπεις, κοράσιον μου καλόν, το τι λαός μας διώκει; Διγ.
(Αλεξ. Στ.) Esc. 950· **β**) ειδικές: ουδένα μέλι εσάλευγε (ενν. ο Πανάρετος), τόσο που
μονοτάρου το πως απόμεινε νεκρός στα χέρια των εθάρρου Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.)
Ε' 130· λέγει (ο Κιοσές) το πως ραγιάς δεν είναι εδικός τως Λεηλ. Παροικ. 515· είδασι
το πως τον κόπο χάνου Λεηλ. Παροικ. 661· **γ**) αιτιολογικές: η Μαργαρώνα ... είχεν
μεγάλην λύπην το πως ουδέν εφάνηκεν ο Ιμπέριος εις την ρένταν Ιμπ. 365· εξήτησεν ο
ιρ Τουμάς τε Μουντολίφ ο αδετούρης διά τον αδελφότεκνόν μου, ζητώντα μου να του το
τρέψω τα ρηγάτα του, το πως είναι δικά του Μαχ. 306[32]· μεγάλην θλίψιν έχω το πως
υδέν προσκλίνεσαι εις έρωταν να έρθεις Αχιλλ. Ο 370· **δ**) βουλητικές (συν. σε γεν.):
ι θέλεις του να φύγεις (παραλ. 1 στ.), ατός μου με τα χέρια μου εσένα να φονεύσω Παρασπ.,
ιάρν. C 305· θέλω του να πολεμήσω Αχιλλέαν μοναχός μου Ερμον. Τ 52· ξένον μονα-
οίς υπάρχει του να γράφουσι τοιαύτα Πτωχολ. α 25· των εμών τις δέ των παίδων τις
χρεία το να μάθουν του τε θησαυρού τον τόπον; Ερμον. Ω 170· **ε**) τελικές: ποίαν ουκ
ύρεν (ενν. ο Βερδερίχος) μηχανήν το να με κολακεύει Λίβ. Sc. 2178· έδωκα πέρπυρα ι'
ού ανθρώπου ... διά το να μου ποίσει ... κάμωμαν ... και ... ουδέν εποίησεν εκείνον Ασσίζ.
55[29]· 'Ορμησα τάχα και εγώ το να γενώ τσαγγάρης, μήνα χορτάσω το ψωμίν Προδρ.
Eideneier) III 145· (και σε γεν.): καλούσιν των Ελλήνων άρχοντες του να δικά-
ων περί των αρμάτων τούτου (ενν. του Αχιλλέως) Ερμον. Φ 354· (εδώ με παράλ.
υ να): από τα κάλλη του δεντρού, την ηδονήν του τόπου και των πουλιών την μελωδιάν
ι ολημερνού του κόπου ... ηκούμπισα του περιανασάνω Απόκοπ.[2] 31· **ς'**) συμπε-
σμ.: εποίησαν συμβίβασιν ... όλα τα αρχοντόπουλα ... να έχουσιν ο καθεείς προς την
σίαν τήν είχεν, την ανθρωπίαν και την στρατείαν τόσην το να του μένει Χρον. Μορ. Ρ
46· **ζ**) αναφορ.: και τώρα, υιέ μου, άκουσε εις τη φωνή μου, εις το ος εγώ παραγγέλ-
εσέν Πεντ. Γέν. XXVII 8· εξύπνησεν ο Νοάχ από το κρασί του και ένιωσεν το ος έκαμεν
τουνού ο υιός του ο μικρός Πεντ. Γέν. IX 24. **3**) Συνοδεύει πλεοναστικά απαρέμφ. που
ελύεται σε δευτερεύουσα **α**) βουλητική πρόταση (συν. σε γεν.): βουλόμενος (ενν. ο υιός)
ν ζήσαι, έποικεν τον ορισμόν του (ενν. του γέρου) Πτωχολ. α 176· αξίωσον την δούλην
ν ... του λυτρωθήναι Εις Θεοτ. 48· εβιάζετον του δράξαι εκ χειρός γαρ του Εκτόρου
μον. Σ 140· Μη δύνοντα (ενν. εγώ) το αποκριθείν και περιαναμένειν (παραλ. 1 στ.) «...
λλω στραφείν» τους είπα Απόκοπ.[2] 457· (με επόμ. το σύνδ. να): Τότε ουν ο βασιλεύς
βουληθείς του να γνωρίσαι την γενεάν του και την γνώμην εκ το χέρι του ε-
ρνει Πτωχολ. α 708· **β**) τελική πρόταση: Το κάστρον ήτον μοναξόν, ως μοναστήρι
ν, το σώσει επολεμήσαν το, από σπαθί το επήραν Χρον. Μορ. Ρ 1713· Αν είχες βά-
δέσποτα, ετότε τους δοξιώτες το ιδεί τους Φράγκους ότι έρχονται ... (παραλ. 1 στ.)
ρδαινές τους παρευτύς Χρον. Μορ. Η 4937· (και σε γεν.): ούτοι οι παράνομοι και



άθλιοι Εβραίοι εκάμμυσαν τους οφθαλμούς, έφραξαν και τα ώτα του μη ιδείν τον ήλιον
τον άδυτον, υιέ μου Θρ. Θεοτ. 49· και ώμοσεν (ενν. ο Αίσωπος) αυτῷ (ενν. τῳ βασιλεί) να
υποστρέψει πάλιν, του κατοικήσαι εις την Βαβυλώνα Βίος Αισώπ. 301[15]. **4**) Ουσιαστικο-
ποιεί: **α**) επιρρ.: το ταχιά, καλά ταχιά, απήγεν η Χρυσάντζα, το υποκάμισο έδωκεν
Βέλθ. 1041· πιστεύει (ενν. ο παιγνητής) ... με τ' αύριον, με το σήμερον τίβοτες να κερ-
δίσει Δεφ., Λόγ. 101· (και στον πληθ.): εξέβην (ενν. η σατία) έξω του λιμνιώνος, διατί τα
ταχία έμελλε ν' αρμενίσει Μαχ. 202[17]· ήτον ο τόπος μοναξός, θάλασσα τα έμπροσθέν μας
Λίβ. Sc. 1591· **β**) το ουδ. των επιθ. και μτχ.: είδα γουν το κάλλος (παραλ. 1 στ.) το γορ-
γόγλωσσον εκείνον και το τολμηρόν τό είχεν Πτωχολ. α 647, 648· 'Ισασι ... και το προς
τας παραταγάς των πολέμων το τολμηρόν και θρασύ και λεόντειον Δούκ. 217[22]· ρίψε το κε-
νόδοξον, άφες το επηρμένον Λίβ. Ρ 1316· **γ**) απαρέμφ.: μεγάλη διαφορά είναι από το
πειν ως το να ποίσει Μαχ. 476[27]· εγέρασεν ο Ιτσχάκ και εθαμπώθηκαν τα μάτια του από του
ιδεί Πεντ. Γέν. XXVII 1· έδωκέν της ρούχα (ενν. της αρχόντισσας) ... κι εδήγαν καλά και το
φαν της και το πιειν της Μαχ. 216[22,23]· Υποπτεύσαντες δέ είναι αίτιον και τον μητροπολίτην
της αυτής Παλαιάς Πάτρας του ελθείν κατ' αυτών το αρμάτωμα λαβόντες εις τον πάλον
εκάθισαν Σφρ., Χρον. μ. 132[34]· έκφρ. το έχειν, βλ. ά. έχω· **δ**) προτάσεις κύριες και
δευτερεύουσες: Ου φέρω γαρ, ω δέσποτα, την ταύτης μοχθηρίαν, τους καθ' ημέραν χλευα-
σμούς και τας ονειδισίας· το «κύρη, ουκ έχεις προσοχήν», το «κύρη, πώς το λέγεις;»
το «κύρη, τι προσέθηκας;» το «κύρη, τι επεκτήσω;» Προδρ. (Eideneier) I 44, 45· με το
να τον ηξεύρουν οι άνθρωποι το πως είναι (ενν. ο παπακυρ- Αδριανός ο Πρωτοσύγκελος)
μωρολωλός δεν τον εσυνορίζονταν Συναδ., Χρον. - Διδαχ. 31[r]· **ε**) οποιαδήποτε λ. ή έκφρ.,
της οποίας προηγείται: το «κυρά μου» προσειπών και το «καλή σου ημέρα», και το «ψυ-
χή, ουκ ανοίγεις μοι, καρδιά, ου θεωρείς με», και στεναγμόν από ψυχής εκπέμψας
άχρι τρίτου Προδρ. (Eideneier) I 227, 228· Αν έναι δύναμις σ' αυτόν ... (παραλ. 1 στ.) ν'
ανάψει τη σβεστή φωτιά και να σε στρέψει μ' ένα που, δεν ηξεύρω το γιατί, εχόλιασες μ'
εμένα Θησ. Πρόλ. 263. **5**) Συνοδεύει το επίρρ. πολύ για να δηλωθεί ανώτατο όριο (η χρ.
και σήμ.): πράτσα των φούντων ... θέλουν να είναι το έναν μακρύν οργίες επτά, το πολύ ως
οκτώ Καραβ. 493[18]. **6**) Συνοδεύει το ουδ. επιθ. προσδίδοντας επιρρ. σημασ.: πρέπει το
ίσο να κρίνουν τον μέγα και τον μικρόν Ασσίζ. 28[24]· 'Ωστε να ζιω το όμοιο κι εγώ ο φτωχός
σού τάσσω Πανώρ. Δ' 415. **Β'** Ως αναφορ. (κυρίως στην αιτιατ. εν. και πληθ.) **1α**)
Εισάγει δευτερεύουσες αναφορ. προτάσεις: εισμίαν ορίζει ο αμιράς κι εκράτησε μετ' αύτον
τους θαυμαστούς αγούρους του, τούς είχε εις την βουλήν του Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 200·
Μωρόν παιδίν το φτιάζουν, γιον τον (ενν. τον πόθον) θωρείς εδά ζωγγραφισμένον,
γιατ' οί ποθούν έχουν τον νουν χαμένον Κυπρ. ερωτ. 18[17]· Είντα μαντάτο μου 'φερες, άγγε-
λε, απού τον θρόνο τ' αφέντη μου κι ορίζεις με να κάμω τό δε σώνω; Θυσ.[2] 32· Αλί τούς
καρτερεί το δολερόν μαντάτον οπού στον 'Αδην έπεψαν μιαν νύκτα, μιαν εσπέραν τούς
είχασιν παρηγοριάν, δυο υιούς και θυγατέραν Απόκοπ.[2] 406· να συμβουλευτούμεν και να
εγκλέξομεν το καλλύττερον τό να θελήσει ο Θεός Μαχ. 234[4]· Ειπέ μοι, το παιδάκι μου, ...
πώς δεν συμπέφτεις θέλημα άνδρα διά να πάρεις - τό έναι νόμος πανταχού εις άπαντα τον
κόσμον; Ιμπ. 279· **β**) (εδώ χωρίς να ακολουθεί το γένος και την πτώση του ουσ. που
προσδιορίζει): Ουαί ζημία τό εγίνοτον εκείνην την ημέραν 'ς τοιούτους ανθρώπους ευγε-
νείς εκ το άθος της Φραγκίας Χρον. Μορ. Ρ 1111· να τον (ενν. το γραμματικό) πάρου άχρι
της κρεμάστρας τό λέγεται φούρκα και να τον κρεμάσουν Ασσίζ. 479[3]. **2**) Εισάγει πλά-
για ερωτ. πρόταση: Σολομών ο φρόνιμος εις τα χαρτία του δείχνουν το γέλασμα και τό
περπάτημα έχει ο Αλέξανδρος Διήγ. Αλ. G 264[28,29]. **Γ'** Ως δεικτ. αντων. **1**) Αυτός, ε-
κείνος (χωρίς ουσ.· πβ. L-S A II και λ. μεν A II 2): Αλλ' όμως πάντα ταύτα μέν παρείδε
Θεός, τίσι κρίμασιν ουκ οίδα, τα δέ ηγνοούσαν οι άνθρωποι και έκαστος έλεγε κατ' εκείνου

τό ήθελεν Σφρ., Χρον. μ. 104[14]. **2**) (χωρίς να ακολουθεί ουσ.) στο σχήμα **α**) *ο μέν ... ο δέ* = ο ένας ... ο άλλος, άλλος... άλλος (πβ. L-S A VI και Τζάρτζ., Νεοελλ. σύντ. Α' 170): *Εν μέρει ορίζει ο ηγούμενος, εν άλλῳ ο οικονόμος, ο μέν προστάσσει: «τρίψε με και τάρασσε το σκάμμα», ο δ' άλλος πάλιν: «γέμισε, περέχυσέ με, ας έκβω»* Προδρ. (Eideneier) IV 126· *εθανατώσαν* (ενν. *οι Λευκωσίτες*) [*τους*] *Γενουβήσους ... και τους μέν ερίβγαν εις τους λάκκους, τους δέ ερίβγαν στα χαντακία* Μαχ. 416[15,16]. **β**) *ο δέ ... ο δέ* = άλλος ... άλλος: *άνταν ήλθαν οι μαντατοφόροι μου έμπροσθέν σου, τους δέ ηθέλησες να τους στρώσεις, τους δέ εσέραν τους ομπρός σου* Μαχ. 212[7,8]. **γ**) το ουδ. στη φρ. *το και το, τα και τα* = αυτό κι αυτό, αυτό κι εκείνο (πβ. L-S A VII 2 και Τζάρτζ., ό.π.): *όρισέ μοι* (ενν. *ο βασιλεύς*) *και έγραψα ιδίως ... ότι να έχει είς έκαστος* (ενν. *των υιών*) *το και το ... από των ιδίων αυτού αξιολόγων ειδών* Σφρ., Χρον. μ. 20[17] κριτ. υπ.· *λέγουσι* (ενν. *οι ιατροί*) *«ποίησε τα και τα και ας γίνεται και τάδε»* Προδρ. III 404· **δ**) *το μέν ... και* = αφενός ... αφετέρου: *και βασιλείς ρηγάδες τε εσέναν επεθύμουν, το μέν διά το κάλλος σου και διά την ευμορφιάν σου* Απολλών. 29.

**ό,** σύνδ., Κυπρ. ερωτ. 103[2].

Το ιταλ. *o*. Η λ. σε έγγρ. του 16. (Ναξ. έγγρ. 10[18], Δημητροκάλλης, Παρνασσ. 16[3], 1974, 407, Κώδ. Παναγ. Σπηλιώτ., ΔΙΕΕΕ 23, 1980, 483), 17. (Μαυροειδής, Δωδώνη 7, 1978, 148[56], Κώδ. Παναγ. Σπηλιώτ., ΔΙΕΕΕ 24, 1981, 509· 26, 1983, 492, 526) και 18. αι. (Σιγάλας, Ελλην. 2, 1929, 28[41], Έγγρ. Σύρου Α' 268).

**1**) (Προκ. για απλή διάζευξη) ή, είτε: *είς άνθρωπος ενοικιάζει το σπίτιν του ετέρου ανθρώπου ό μιας ετέρας γυναίκας* Ασσίζ. 323[2]· *να πέμψω τες κασέλες στο Τζάντε ό με τον καπετάν - Κώμη ό με άλλον πασάτζον* Σκούφ. Φ. 268. **2**) Στη θέση του και: *Επιστολήν σού προβοδώ, φίλε μου Μανογήλη, και μηδέν δεις του μελανιού ό του χαρτιού την ύλην, αλλά την γνώμην της φιλιάς του πέμποντος γραφέως* Κυπρ. ερωτ. 141[2].

**οβέλα·** *(να παίξει) την οβέλα,* Βίος Δημ. Μοσχ. 582, εσφαλμ. γρ. αντί *τη νοβέλλα*· διορθώσ. (βλ. Προσθ. αυτού του τόμ., λ. *νοβέλλα*).

**οβελίσκος** ο· *'β ε λ ί σ κ ο ς,* Φυσιολ. 371[29].

Το αρχ. ουσ. *οβελίσκος*. Ο τ. από παρεξήγηση της πρώτης συλλαβής, που θεωρήθηκε άρθρο.

Το άκρο αμφίστομου μαχαιριού ή ξίφους, αιχμή ακοντίου, λόγχη (Για τη σημασ. πβ. L-S στη λ., II και Steph., Θησ.): *Ειδέ και πάγει άνθρωπος* [*ως*] *διά την αρκούδα, θώρακα να 'χει σιδηράν και βάλλει την εκείνην, ολόγυρον του θώρακος όλον ξιφάρια έχει, αλλά να είναι δίστομα, καλά ως οβελίσκους, όλα υπάρχουν κοπτερά ως διά το θηρίον* Φυσιολ. (Legr.) 362.

**οβελός** ο.

Το αρχ. ουσ. *οβελός*.

**1**) (Εδώ ως όργανο ανασκολοπισμού) αιχμηρός πάσσαλος, παλούκι: *ούς μέν αυτών εκαρατόμησεν, ούς δέ οβελοίς απέκτεινε* Ψευδο-Σφρ. 544[5]. **2**) (Προκ. για πουλί) νύχι: *τους των ποδών οβελούς ραδίως εγκαταπείραντες* (ενν. *οι νεοττοί*), *αφίπτανται πάλιν, μετά της θοίνης επί την ύλην σπουδάζοντες αλεύειν* Ιερακοσ.338[8].

**όβολον** το, Σφρ., Χρον. μ. 102[10].

Το αρχ. ουσ. *οβολός* με αλλαγή γένους. Τ. *όβολο* και σήμ. (ιδίως στον πληθ.)· τ. *οβολό*



σήμ. ιδιωμ. (Andr., Lex., λ. *οβολός* και Παπαδ. Α., Αθ. 55, 1951, 120).

Νόμισμα πολύ μικρής αξίας, «πεντάρα»: *Από δέ της Σερβίας, δυνατού όντος να αποστείλει χρήματα, ... από πολλά μέρη ... είδε τις ένα όβολον;* αυτ. 102[6].

**οβολός,** ο, Διήγ. Βελ. 534, 536, 547, Γεωργηλ., Βελ. Λ (Bakk. - v. Gem.) 693, 708.

Το αρχ. ουσ. *οβολός*. Για ιδιωμ. τ. *'βολός* βλ. Andr., Lex. στη λ.

Νόμισμα πολύ μικρής αξίας, «πεντάρα»· ασήμαντο χρηματικό ποσό: *βλέπετε Βελισάριον, άρχοντες, βλέπετέ τον, δότε τον πάντες οβολόν και διακονήσετέ τον* Γεωργηλ., Βελ. Λ (Bakk. - v. Gem.) 696.

**οβραίικα,** επίρρ., βλ. *εβραίικα*.

**οβραίικος,** επίθ., βλ. *οβραίικος*.

**Οβραίος** ο, βλ. *Εβραίος*.

**Οβραίσσα** η, βλ. *Εβραίισσα*.

**Οβριά,** η, βλ. *Εβραία*.

**οβριόπουλον** το, βλ. *εβραιόπουλον*.

**Οβριός** ο, βλ. *Εβραίος*.

**ογγάριος,** επίθ., βλ. *ουγγάριος*.

**ογγιά** η, βλ. *ουγγία*.

**όγδογον,** επίρρ., βλ. *όγδοον*.

**ογδοήκοντα,** αριθμτ.· *ο γ δ ο ή ν τ α,* Rechenb. 89[24], Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 108[r], 127[r], 128[r], 238[v], 317[v] (τρις), 322[v], Κατά ζουράρη 59, Ιστ. πατρ. 165[13]· *ο γ δ ό ν τ α,* Rechenb. 89[26], Βίος Δημ. Μοσχ. 507.

Το αρχ. αριθμτ. *ογδοήκοντα*. Ο τ. *ογδοήντα* σε επιγρ. (L-S Suppl.), στο Somav. (λ. *ογδόντα*) και στο ποντιακό ιδιωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ., λ. *ογδόντα*). Ο τ. *ογδόντα* στο Du Cange και σήμ.

Ογδόντα: *ο δέ μέγας Διομήδης, ο καλός γουν ο κουρτέσης, ογδοήκοντα γαρ ξύλα των Αργείων εναδάρχει* Ερμον. Γ 289.

**ογδοήντα** και **ογδόντα** αριθμτ., βλ. *ογδοήκοντα*.

**ογδοντάδα** η. —Πβ. και ά. *ογδοντάρι*.

Από το αριθμτ. *ογδόντα* και την κατάλ. *-άδα*. Η λ. και σήμ.

Ογδόντα μονάδες ομοειδών πραγμάτων, ογδοντάδα· (εδώ συνεκδ. για άτομο που είναι ογδόντα χρονών): *Ευρίσκετον ο Μωυσής στους χρόνους ογδοντάδα* Χούμνου, Κοσμογ. 2253 χφφ VB κριτ. υπ.

**ογδοντάρι** το. —Πβ. και ά. *ογδοντάδα*.

Από το αριθμτ. *ογδόντα* και την κατάλ. *-άρι*. Η λ. και σήμ.

Ογδοντάδα· (εδώ συνεκδ. για άτομο που είναι ογδόντα χρονών): *Ευρίσκετον ο Μωυσής στους χρόνους ογδοντάρι* Χούμνου, Κοσμογ. 2253.

**όγδοον,** επίρρ.· *ό γ δ ο γ ο ν.*

Το ουδ. του επιθ. *όγδοος* ως επίρρ. Η λ. και σήμ.

Σε απαρίθμηση, για να δηλωθεί η όγδοη σειρά: *όγδογον δει πιστεύειν αυτόν μετά τεσσαράκοντα ημέρας της εκ νεκρών αναστάσεως ανεληφθείς* Κανον. διατ. (Χριστοδούλου) Α 672.

**όγδοος,** επίθ., Rechenb. $77^{5}$.

Το αρχ. επίθ. *όγδοος*. Η λ. και σήμ.

**1**) Ὀγδοος: Rechenb. $23^{9}$. **2**) Που αντιστοιχεί στο ένα όγδοο κάπ. ποσού: *ο δέ εβδόμην, ο δέ ογδόην* (ενν. *μοίραν*), *ο δέ ενάτην, ο δέ ένατος αδελφός δεκάτην μοίραν λαβείν* Rechenb. $23^{3}$.

Το θηλ. ως ουσ. = είδος ποιητικής σύνθεσης που αποτελείται από οκτώ στίχους, οκτάβα: *διά να τα ασηκώσουν* (ενν. *τα στοιχήματα*) *επροστάζουνταν διάφορα πράγματα, κάνοντες έναν να ανακαλέσουν όγδοες, άλλον επιγράμματα, ... κατά την θέλησιν εκείνου οπού είχε το στοίχημα εις το χέρι του* Μπερτολδίνος 137.

Το ουδ. ως ουσ. = το ένα όγδοο: *ιδού ένι γη μοδίου ενός και πινακίου το ς'', ήτοι όγδοον του μοδίου· τα γαρ σ' έχουσι μόδιον α', τα δέ κε' όγδοον* Metrol.² $57^{8,9}$.

**όγεσκε,** επίρρ., βλ. *όχισκε.*

**ογιά,** πρόθ., βλ. *διά.*

**ογιαείντα,** σύνδ. και επίρρ., βλ. *γιάντα.*

**ογιακείνο,** επίρρ., βλ. *γιακείνον.*

**ογιαμιά,** επίρρ., βλ. *γιαμιά.*

**ογιάντα,** σύνδ. και επίρρ., βλ. *γιάντα.*

**ογιατί,** σύνδ., βλ. *διατί.*

**ογιαυτός,** επίρρ., βλ. *γιαύτος.*

**ογκαρίζω,** βλ. *γκαρίζω.*

**ογκία** η, βλ. *ουγγία.*

**όγκος** ο.

Το αρχ. ουσ. *όγκος*. Η λ. και σήμ.

**1**) Η μάζα, το μέγεθος, οι διαστάσεις κάπ. πράγματος: Βίος Αλ. 5202, Δούκ. $221^{9}$. **α**) (Προκ. να δηλωθεί μεγάλος αριθμός ή ποσότητα ή μεγάλη αξία): *ακούσας τοίνυν ο ... ]ρχάν την προς γάμον της κόρης συνάφειαν ... και τον της προικός όγκον και τα σταλθέντα ]αρά του Καντακουζηνού προγαμιαία δωρήματα, συνένευσεν ευκόλως* Δούκ. $59^{20}$· **β**) ]μεταφ.) μεγαλοπρέπεια: *Τω γαρ πλουτείν διεπαρθείς και όγκω της ανδρείας στρατολο]είν απήρξατο* (ενν. *ο αμιράς*) *Τούρκους και Διλεμίτας* Διγ. (Trapp) Gr. 15· *Τούτον ιδών βασιλεύς και εκπλαγείς την θέαν, παντός επιλαθόμενος όγκου της βασιλείας, μι]ρόν του θρόνου προσελθών κατησπάζετο χαίρων* Διγ. (Trapp) Gr. 1970. **3**) Εξόγκω]η· (εδώ προκ. για τη διόγκωση της κοιλιάς εγκύου γυναίκας) «φούσκωμα»: *ο όγκος της ]ιλίας σου δείχνει σ' εγγαστρωμένη* Φλώρ. 102· *έκανε* (ενν. *η βασίλισσα*) *με τέχνες ότι η*



*κοιλία της να κάνει και όγκον κάνοντας όλα τα των εγγαστρωμένων γυναικών* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 10. **4**) (Μεταφ.) έπαρση, αλαζονεία: Μανασσ., Ποίημ. ηθ. 333.

**ογκοφορούμαι.**

Από το ουσ. *όγκος* και το -*φορώ* (<*φέρω*).

Μεγαλώνω, αυξάνομαι σε όγκο: *έχουσι τύπον οι ναύται, όταν μέλλει εξαμωθήναι το πλοίον, εκβάλλειν τους ζυγούς του πλοίου αφ' ών ειώθασι κείσθαι τόπων και ... εμβάλλειν εκατέρους ζυγούς προς το μη περισσότερα κούφα εφ' ύψους τίθεσθαι και ογκοφορείσθαι τον έξαμον του πλοίου* Metrol.² $129^{31}$.

**ογκώδης,** επίθ.

Το αρχ. επίθ. *ογκώδης*. Η λ. και σήμ.

Το ουδ. ως ουσ. = αυτό που έχει μεγάλο όγκο· (εδώ μεταφ.) η αλαζομεία: *Και γαρ, ως έθος, το ογκώδες και βαρύ ταπεινωθέν, το κούφον και λεπτόν εις ύψος αίρεται* Δούκ. $49^{25}$.

**όγκωμα** το· *έ γ κ ω μ α,* Πορτολ. Α $39^{7}$ χφ V κριτ. υπ.· *ό γ κ ω μ α ν.*

Το μτγν. ουσ. *όγκωμα*. Ο τ. *έγκωμα* και σήμ. ιδιωμ. (Andr., Lex. στη λ., Χυτήρης, Κερκυρ. γλωσσάρ. 54). Τ. *όγκουμα* σήμ. στη Σάμο (Χατζιδ., Αθ. 25, 1913, 304). Η λ. σε σχόλ. (L-S) και σήμ. (Δημητράκ.).

(Εδώ) πλημμυρίδα, φουσκοθαλασσιά: *ήξευρε ότι εμπαίνει όγκωμαν του γαρμπή εις τον έναν λιμνιώναν και εις τον άλλον ουδέν σε βλάπτει* αυτ. Α $39^{7}$.

**ογκώνω**· *ε γ κ ώ ν ω,* Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 246 χφφ VAL κριτ. υπ.· για τους τ. *αγκώνω* και *'γκώνω*, καθώς και για τις σημασίες τους βλ. ά. *αγκώνω.*

Το αρχ. *ογκόω*. Τ. *αγκώννω* σήμ. ιδιωμ. (Λουκά, Γλωσσάρ. 10 και Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ. 30). Ο τ. *'γκώνω* και μέσ. *'γκώνομαι, 'γκώνουμ'* σήμ. ιδιωμ. (Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ., λ. *γκώνω*, Χυτήρης, Κερκυρ. γλωσσάρ. 46, Λάζαρης, Λευκαδ. 40, λ. *γκόνω*, Τσιτσέλη, Γλωσσάρ. Κεφαλλ. 189, λ. *γκόνω*, Κονόμ., Ζακυθ. λεξιλ. 17 και Παπαθαν., Γλωσσ. ρουμελ. 50, Ανδρ., ΕΕΦΣΠΘ 12, 1973, 519, λ. *ογκώνομαι* αντίστοιχα). Τ. *'γκώννω* σήμ. στη Ρόδο (Παπαχριστ., ό.π. 149) και τριτοπρόσ. *ογκώννει* στη Μύκονο και τα Κύθηρα (Λουκά, ό.π.).

Μέσ. **1**) Φουσκώνω, πρήζομαι: *να εύρεις πούπετα νερόν και να το αποφρύξεις και να πρησθείς, να ογκωθείς, να συχνοπυκνοκλάεις* Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 246 χφ P κριτ. υπ. **2**) (Μεταφ.) **α**) «φουσκώνω» από θυμό, θυμώνω υπερβολικά: *παρευθύς ο βασιλεύς ωγκώθην, από του φόβου ετρόμαξεν, η όψις του ηλλοιώθην* (παραλ. 1 στ.) *και η οργή επλήθυνεν και κατ' αυτού* (ενν. *του Βελισαρίου*) *εκακώθην* Ριμ. Βελ. ρ (Bakk. - v. Gem.) 527· **β**) υπερηφανεύομαι: Αλφ. καταν. 87.

**ογλάνι** το, βλ. *τσογλάνι.*

**ογλήγορα,** επίρρ., βλ. *γρήγορα* και Προσθ. αυτού του τόμ. στο ίδιο λ.

**ογληγοράδα** η, βλ. Προσθ. αυτού του τόμ., λ. *γρηγοράδα.*

**ογλήγορος,** επίθ., βλ. *γρήγορος.*

**ογληγορύτερα** και **ογληγορύτερον,** επίρρ., βλ. *γρήγορα.*

**ογό** και **ογόι** επιφ., βλ. *γόι.*

**όγοιος, ογοῖος,** και **ογοιός,** *αντων.*, βλ. *οίος.*

**ογόν** *το*, βλ. *γόι το.*

**ογού** και **ογούι,** *επιφ.*, βλ. *γόι.*

**ογρήγορα,** *επίρρ.*, βλ. *γρήγορα.*

**Ογύφτος** *ο*, βλ. *Γύφτος.*

**οδ',** *σύνδ.*, βλ. *ουδέ, Ι.*

**οδείνα(ς),** *αντων.*, βλ. *δείνα και δείνας.*

**οδεινός,** *επίθ.*, βλ. *δεινός.*

**οδεύω,** Λόγ.παρηγ. L 318, Προδρ. (Eideneier) IV 74, Διγ. (Trapp) Gr. 2896, Διγ. Ζ 2536, 3338, Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 1740, Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.) 10.886 (Δωδώνη 15, 1986, 141), Χρον. Μορ. Η 5259, 6345, 6432, Χρον. Μορ. Ρ 3668, Βίος Αλ. 3373, Διήγ. Βελ. N² 389, Ερωτοπ. 380, Ιμπ. 574, Θησ. Ζ' [83³], Χούμνου, Κοσμογ. 658, Σκλέντζα, Ποιήμ. 1⁹⁷, Αλεξ. 1773, Απόκοπ.² 78, Μικρ. χρον. Yale 73ᵛ, Διγ. Ο 331, 1312, κ.α.· *ο δ ε ύ γ ω,* Χούμνου, Κοσμογ. 2501, Ριμ. Απολλων. (Βεν.) [884], Πεντ. 'Εξ. XV 13, Δευτ. IV 27, Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Δ' 2, Πιστ. βοσκ. II 5, 108, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 557, Ιντ. κρ. θεάτρ. δ' 42, 52, Ζήν. Ε' 212.

Το αρχ. *οδεύω*. Τ. *νοδεύ(γ)ω* σήμ. στην Κρήτη (Andr., Lex. στη λ.). Ο τ. στο Somav.

**Α'** Αμτβ. **1α**) Προχωρώ, οδοιπορώ, βαδίζω, πηγαίνω: Βίος Αλ. 2986, Διγ. Ζ 2454, 2552, Χρον. Μορ. Ρ 3379, Χούμνου, Κοσμογ. 2624· (προκ. για στρατεύματα): *έξ επαλλάξας θαυμαστούς ίππους έως εσπέραν· άχρις ού αν θη το στρατόν επιμελώς οδεύσαι κι εν πάση γενναιότηταν προς τους εχθρούς στρατεύσαι* Αξαγ., Κάρολ. Ε' 495· (μεταφ.): *η ζήλεια με τον έρωτα αντάμα αυτά οδεύουν* Δεφ., Λόγ. 373· *Νεκροί, γοργόν εγείρεσθε, οδεύετε στην κρίσιν, στην φοβεράν απόλαυσιν αμαρτωλούς βυθίσει* Ρίμ. θαν. 63· **β**) (μεταφ.) συμβαίνω, εκτυλίσσομαι: *Απλότερα ήθελα να πεις το πράμα πώς οδεύγει, γιατί η γραφή του δύσκολα τα λόγια σημαδεύγει* Ροδολ. (Αποσκ.) Ε' 493· **γ**) (μεταφ.) ζω, φέρομαι με ορισμένο τρόπο: *Με τους απίστους άπιστος, δίχως την πίστη οδεύγει* Ζήν. Δ' 14· *εγώ μονογενής είμαι και μόνος θέλω οδεύειν και μόνην κόρην έλαβα και τίποτα ου χρήζω* Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 1299· *Ας μάθει ο υιος οπ' αγαπά σ' εκείνο τό γυρεύει, στον κόσμον όπου περπατεί, με τι τρόπο να οδεύει* Φαλιέρ., Ενύπν.² 126· **δ**) πηγαίνω (κάπου): Ιμπ. (Legr.) 251, Πιστ. βοσκ. III 2, 10, Ζήν. Πρόλ. 162. **2α**) Πραγματοποιώ μια πορεία, ένα ταξίδι: Χρον. Μορ. Η 8129, Αλεξ. 2708, Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Α' 216, Π.Ν. Διαθ. (Μέγ.) 247· (μεταφ. προκ. για τον ήλιο): *βασιλεύει ο ήλιος από λόγου μας κι εις άλλα μέρη οδεύει* Σουμμ., Παστ. φίδ. Ε' [476]· **β**) (προκ. για ουράνια σώματα) διαγράφω τροχιά: *τ' άστρα, πλανήτες, κύκλους τως και στράτες, απ' οδεύουν στον ουρανό ...* Ροδολ. (Αποσκ.) Α' 435. **3**) Εκστρατεύω: *Αλέξανδρος συν πάση τη δυνάμει προς την Συρίαν ώδευε και προς τας πόλεις ταύτης* Βίος Αλ. 1531. **4α**) Κατευθύνομαι: *Κρουσάρικον με ηύρηκεν, στο Κάερος οδεύγει* Ιμπ. (Legr.) 925· *ήκανε (ενν. ο πασάς) πως στη Σίφουνο οδεύγει* Λεηλ. Παροικ. 212· *όπου ανατέλλει ο ήλιος, εκεί είμε να οδεύεις* Χούμνου, Κοσμογ. 305· *για τούτη πάντα φεύγω απού τσι τόπους τσ' ήμερους κι εις τσ' άγριους οδεύγω* Πανώρ. Α' 106· **β**) κινούμαι ορμητικά προς κάπ.·



εφορμώ, επιτίθεμαι: *ευθύς εκαβαλλίκευσα ... οδεύγω προς τον Λίβιστρον, επήγα και ηύρηκά τον* Λίβ. Esc. 3714· *Ο Διγενής στο άλογο που 'χεν καβαλικεύει, απάνω εις το στράτευμα σαν λέοντας οδεύει* Διγ. Ο 1948. **5**) Έρχομαι: *Ειπέ μοι, τις είσαι, αδελφέ, πόθεν οδεύεις ώδε;* Λόγ. παρηγ. Ο 580· *από πού έρχεσαι, ξένε, και τι γυρεύεις; ξεύρεις μαντάτα να μας πεις, επόθεν οπ' οδεύεις;* Ριμ. Απολλων. (Βεν.) [826]· *τον ερωτά ποιος έν', πόθεν οδεύει και τι χρειά τον έφερε στα μέρη αυτά ν' ανέβει* Χούμνου, Κοσμογ. 1307. **6α**) Αναχωρώ, φεύγω, απομακρύνομαι: *όδεψε από την Λουμπαρδίαν, στην Βενετίαν εσώσεν* Χρον. Μορ. Η 496· *Τ' αδύναμα* (ενν. *δαμάλια*) *λιμάξασι και τρώσι τα δαμάλια και απείτις τ' αποφάγασιν, οδεύασιν αγάλια* Χούμνου, Κοσμογ. 1722· **β**) (μεταφ.) φεύγω (από το σωστό δρόμο), παραστρατίζω: *άθρωπον απ' αγαπάς όντε θωρείς και οδεύγει* (παραλ. 1 στ.) *δε θα σκολάζεις, μα συχνιά* necesse est amonirlo Φορτουν. (Vinc.) Α' 366. **7**) Περιφέρομαι, περιπλανιέμαι, τριγυρίζω: *Εγώ λογιάζω τίβοτας αντραγαθιές γυρεύγεις, γιακείνον ολομόναχη 'ς τούτα τα δάση οδεύγεις* Πανώρ. Β' 80· *Η δάμαλις, του μοσχαριού η μάννα, το γυρεύει, έξω και μέσα κλαίγοντα διά το μοσχάρι οδεύει* Χούμνου, Κοσμογ. 1044· *εμένα μ' εξεκίνησε αγάπη μια μεγάλη να οδεύγω μόνο για να βρω τ' αγγελικά τση* (ενν. *της Νερίνας*) *κάλλη* Ιντ. κρ. θεάτρ. δ' 48· (εδώ προκ. για την ψυχή): *τ' αδερφού μου την ψυχή, που πρικαμένη οδεύγει επά κι εκεί, τέτοιας λογής τώρα την αναπεύγει;* Ροδολ. (Αποσκ.) Α' 645. **Β'** Μτβ. **1α**) (Με σύστ. αντικ.) πορεύομαι, βαδίζω, περπατώ· ακολουθώ: *Αφόντις τους επιάσασιν, ρωτούν τους τι γυρεύουν, της Ρωμανίας την οδόν διατί δεν την οδεύουν* Διγ. Ο 768· (σε μεταφ.): *ας φλυαρούσιν οι εχθροί, του λόγου τους πομπεύουν, όλοι γινώσκουσι το πως κακήν οδόν οδεύουν* Ιστ. Βλαχ. 2692· **β**) (με είδος σύστ. αντικ. τις λ. *εμπασά, δρόμος, στράτα*): *Ειπέ μου, πόθεν κι από πού, τις είσαι, πόθε οδεύεις της Παλαιστίνης εμπασάν και τ' έναι τό γυρεύεις;* Χούμνου, Κοσμογ. 705· *προς την Βοιωτίαν εκίνησε* (ενν. *ο Αρκίτας*) *τον δρόμον να οδέψει* Θησ. Δ' [2⁸]· *εγώ την στράταν όδευγα την του ξενοδοχείου και εκείνος πάλι του δενδρού και του αναλιβαδίου* Λίβ. Esc. 3077· (σε μεταφ. με τις λ. *στράτα, τρίβος*): *όποιος την στράταν του Χριστού ορέγεται να 'δεύγει απ' ό,τι ορίζει η Εκκλησιά ας πάσκει να μην έβγει* Φαλιέρ., Λόγ. (Bakk. - v. Gem.) 35· *Τρίβους ευθέσιν κι αγαθούς οδεύσαι και πλατείας προς πάσαν δόξαν και τιμήν άγει και πολιτείας* Αξαγ., Κάρολ. Ε' 1369. **2**) (Με αιτιατ. τόπου) διέρχομαι διαμέσου, διασχίζω: *Οδεύσας ουν Αλέξανδρος την περσικήν την χώραν εισήλθεν, επλησίασε τω ποταμώ τω Στράγγα* Βίος Αλ. 3544· *εξέβησαν* (ενν. *οι Φράγκοι καβαλάροι*) *'κ την Βενετίαν, την Λουμπαρδίαν οδέψαν, στο Μουφαράν εσώσασι* Χρον. Μορ. Η 374· *την έρημον οδεύσαμεν πλησίον της θαλάσσης* Βίος Αλ. 4326· *Οδεύσασιν μετά σπουδής τους κάμπους και τους κήπους* Ριμ. Βελ. ρ (Bakk. - v. Gem.) 809· *Επικατάρατος λοιπόν να τρέμεις και να φεύγεις κι από το πρόσωπον της γης όρη, βουνά να οδεύγεις* Χούμνου, Κοσμογ. 200· (σε μεταφ.): *Παράξενο μου φαίνεται πλιότερα μοναχή τση γυναίκα να μπορά περνούν οι χρόνοι οι εδικοί τση και τα λιβάδια τα γλυκιά τση ζήσης, απ' οδεύγει, μ' έναν αλέτρι έτσι βαρύ να θε να σημαδεύγει* Ροδολ. (Αποσκ.) Β' 351. **3α**) Οδηγώ, φέρνω κάπ. κάπου· (εδώ με υποκ. το Χάροντα): *Δεν τους λυπάσαι* (ενν. *τους ανθρώπους*), *Χάροντα, δεν τους πονεί η ψυχή σου, να τους οδεύγεις πάντοτες στο σκότο της αβύσσου;* Π.Ν. Διαθ. φ. 260 β 4· **β**) (μεταφ.) κάνω κάπ. να περιέλθει σε μια κατάσταση: *η τύχη μου με καλοριζικεύγει και ξανακαινουργιώνει με κι εισέ χαρές μ' οδεύγει* Ροδολ. (Αποσκ.) Β' 520· **γ**) (με αιτιατ. προσ. και είδος σύστ. αντικ.) οδηγώ κάπ. διαμέσου: *ήτον όνταν απέστειλεν ο Φαρώ τον λαό και δεν τους όδεψεν ο Θεός στράτα ηγή των Φελισθίμ, ότι σιμό αυτό* Πεντ. 'Εξ. XIII 17. **4**) Διευθύνω, βάζω σε δρόμο, «κυβερνώ»: *Μέσα σ' εμέν ελόγιασα, αυτά Θεός οδεύει, θάλασσαν, γην και ουρανόν αυτούνος τ' αφεντεύει* Χούμνου, Κοσμογ. 827. **5α**) Καθοδηγώ, κατευθύνω: ΕΡΩΠΡΙΚΟΥΣΑ: *Του λογισμού*

μπορούσι   τα μάτια τις καρδιές και συντηρούσι.   ΝΙΚΑΝΔΡΟΣ: *Μα 'ναι τυφλά κι εκεί-να,   όντα η αίσθησίς μας δεν τα 'δεύγει;* Πιστ. βοσκ. IV 5, 133·   **β**) (μεταφ.): *Η χάρη σου, μητέρα μας ...   ... εις την οδό την αγαθή πάντα να μας οδεύγει* Π.Ν. Διαθ. φ. 336α 14·   **γ**) (ηθ.) υποδεικνύω το σωστό τρόπο ζωής, συμπεριφοράς, νουθετώ: *ο Κύριος μοναχός τον οδεύγει* (ενν. *τον Ιακώβ*) *και δεν είναι μετ' αυτόν Θεός ξένος* Πεντ. Δευτ. XXXII 12· *Το νου φωτίζω τω χοντρώ, τσι πελελούς φρονεύγω,   διατάσσω τους ευγενικούς, τσ' ακάτεχους οδεύγω* Πανώρ. Ε' 28· *διά τούτο καθεείς ας ξεύρει να παιδεύει,   τ' αρσενικά του τα παιδιά καλά να τα οδεύει* Βεντράμ., Γυν. 252·   **δ**) συμμορφώνω, σωφρονίζω: *Πάσχισε όσον ημπορείς το σκάνδαλον να φεύγεις   και αν γεννηθεί απ' την γυνή* (έκδ. *από την γην*· διορθώσ.· πβ. και Φαλιέρ., Λόγ. 310) *μάθε να την οδεύγεις* Δεφ., Λόγ. 562·   **ε**) (μεταφ.) (καθ)οδηγώ κάπ. (ιδίως στο κακό), «δασκαλεύω»: *και τότε επήγεν ο διάβολος την Εύαν να πλανέσει,   επειδή ήξερε ότι ομοιάζει του, είπε: «Να την οδεύσω»* Συναξ. γυν. 25.   **6**) (Προκ. για όχημα) κάνω να κινείται, να προχωρεί: *έβγαλεν* (ενν. *ο Κύριος*) *τον τρόχο των καρρουχών του* (ενν. *του φουσσάτου της Αίγυφτος*) *και όδεψέν το με βαροσύνη* Πεντ. Έξ. XIV 25.

**οδηγεύγω,** *βλ. οδηγεύω.*

**οδηγεύω,** Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.) 3349, 3412, Χρον. Μορ. Η 254, 4832, 6894, Χρον. Μορ. Ρ 254, 4200, 4696, 5301·   *'δ η γ ε ύ ω,* Θησ. Α' [$18^{6}$]·   *ο δ η γ ε ύ γ ω,* Χρον. Μορ. Η 5300, 9052.

Από το αρχ. *οδηγέω* αναλογ. προς τα ρ. σε *-εύω*. Η λ. στο Βλάχ.

**Α'** Μτβ. **1α**) Οδηγώ, δείχνω το δρόμο: *άλογα του εδώκεν   και οδηγούς τον έδωκεν, όπου τον οδηγέψαν·   υπάν εις την Βελίγοστην* Χρον. Μορ. Ρ 2296· *πολλοί απ'   αύτους έφυγαν διατό εξεύραν τον τόπον   και άλλοι φίλους είχασιν και οδηγέψανέ τους* Χρον. Μορ. Η 7075· *Ιδόντα γαρ οι Σκορτινοί το πλήθος του φουσσάτου,   ευθέως όλοι επροσκύνησαν ·...·   κι εκείνοι τους οδήγεψαν κι επροβεδίζανέ τους* Χρον. Μορ. Η 4677·   (μεταφ.): *Μηδέ η Κορίσκα φαίνεται οπού 'ς τούτην   την στράτα μ' οδηγεύγει·   μόνον εσύ, ορα-'έ μου,   παρακαλώ σε, τώρα βουήθησέ μου* Πιστ βοσκ. III 2, 27·   **β**) συνοδεύω ως ένα σημείο ξεπροβοδίζοντας κάπ.: *τον οδήγεψεν* (ενν. *ο μισίρ Ντζεφρές*) *και συντροφίαν τού ποίκεν·   ατός του εδιάβη μετ' αυτόν μέχρι εις την Ανδραβίδα* Χρον. Μορ. Η 2432·   **γ**) με είδος σύστ. αντικ. το ουσ. *οδός*) ακολουθώ το δρόμο που πήρε κάπ. άλλος, παίρνω κάπ. αταπόδι: *Επί την αύριον το πρωί κινούν και υπαγαίνουν   των αντιδίκων την οδόν ολόρθα δηγεύαν* Χρον. Μορ. Ρ 9052.   **2α**) Είμαι επικεφαλής (στρατεύματος): *έρχετον το φουσάτο   του βασιλέως, τό οδήγευεν ο δεμέστικος ο μέγας* Χρον. Μορ. Η 4696· *Ημείς θέ-ομεν να έχομεν απάνω μας στρατιώτην   και φρόνιμον και δυνατόν, του να μας οδηγεύει, αλάς βουλάς, βοήθειαν να δίδει του φουσσάτου* Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.) 4362 (Δωδώνη , 1979, 400)· *κράζουν τις αρχόντισσες, όλες τις φουμισμένες   οπού είναι άξιες να κρατούν, ουσσάτα να οδηγεύουν* Θησ. (Foll.) I 23·   **β**) (εδώ προκ. για τον άγιο Γεώργιο): *ο άγιος εώργιος ήτον κι οδήγευεν κι αντρείευεν τους Φράγκους να πολεμούσιν* Χρον. Μορ. Η 4792. ) (Μεταφ.) καθοδηγώ, συμβουλεύω: *σε λιγούτσικον καιρόν την Τάρσαν οδηγεύει   και μπει την εις το σκολειό να τηνε δασκαλεύει* Ριμ. Απολλων. (Βεν.) [1131].   **Β'** (Αμτβ.) κνύω μια απόσταση, πορεύομαι, ταξιδεύω: *όλοι εκαβαλίκεψαν, μετ' αυτόν υπαγαίνουν,   ο-γεψαν κι εδιέβησαν άνω εις βουνίν επάνω* Χρον. Μορ. Η 6913· *'Αλογα αγόρασεν του δάου εβάλθη εις την στράταν   και τόσο οδήγεψεν καλά, εις το Παρίς εσώσεν* Χρον. Μορ. Η 79· *εξήλθεν εκ την Λουμπαρδίαν, οδήγεψεν και ήλθεν,   στην Βενετίαν απέσωσεν* Χρον. ορ. Η 2173.



**οδηγή** η. —Βλ. και ά. *οδηγήτρια.*

Από το μτγν. ουσ. *οδηγός* κατά τα θηλ. σε *-ή*.

Αυτή που οδηγεί, που δείχνει το δρόμο: *Ω μετάνοια, η θύρα της σωτηρίας, η οδός προς την οδόν του Σωτήρα, η οδηγή προς το αγαθόν, η πρόξενος της δόξης* Πηγά, Χρυσοπ. 307(8).

**οδηγήτρια** η, Ταμυρλ. 90, Notizb. 33, Θρ. Κων/π. διάλ. 63, Μαχ. $34^{13}$, Θρ. Κύπρου Μ 387, Προσκυν. Ιβ. 535, 344·   *ο δ η γ η τ ρ ί α,* Συναξ. γυν. 778, Παϊσ., Ιστ. Σινά 428. —Βλ. και *οδηγή*.

Από το *οδηγώ* και την κατάλ. *-τρια*. Ο τ., που απ. στο Du Cange, από μετρ. αν. Η λ. σε σχόλ. (L-S), στις Σημ. ιστορ. Κύπρ. $89^{10}$, στο Somav. και σήμ.

(Προκ. για την Παναγία) **1**) Αυτή που καθοδηγεί, που δείχνει το σωστό ηθικά δρόμο: *έχου σε οδηγήτριαν,   εμπρός εις τον μονογενή σ' ελπίζουν και μεσίτριαν* Σκλέντζα, Ποιήμ. $7^{35}$· *Ω Παναγία δέσποινα, του κόσμου οδηγητρία* (έκδ. *οδηγήτρια*· διορθώσ.)   *και πλανωμένων οδηγέ, του κόσμου σωτηρία* Αλφ. $15^{47}$.   **2α**) Ως προσων. της Παναγίας (Η χρ. και σήμ.): *ευρίσκεις μοναστήριον κι είναι των καλογραίων,   της Οδηγήτριας εστί, μητρός δέ του Κυρίου* Προσκυν. Ιβ. 535 453· *Ο Θεός μόνος και η υπεραγία Θεοτόκος η Οδηγήτρια να ποιήσει το συμφέρον υπέρ των χριστιανών* Notizb. 85·   (εδώ προκ. για την εικόνα της Παναγίας της Οδηγήτριας στην Αγία Σοφία): *πού'ναι η Αγιά Σοφιά μετά την Οδηγήτριαν, οπού'χες στην αγάπην σου, δούκα μου της Μπουργούνιας;* Ψευδο-Γεωργηλ., 'Αλ. Κων/π. (Wagn.) 373· *πού'ναι λοιπόν τα λείψανα, πού αι αγιαί εικόνες;   η Οδηγήτρια η κυρά, η δέσποινα του κόσμου;* Ψευδο-Γεωργηλ., 'Αλ. Κων/π. (Wagn.) 137·   **β**) σε ορκωτική έκφρ.: *ιδέτε μόνο αν έχει γνώση   η γυναίκα να μετρήσει   ένα, δύο και τα τρία,   ναι μα την Οδηγητρία* Συναξ. γυν. 778.   **3**) Ναός ή μοναστήρι αφιερωμένο στην Παναγία: *έλαβον από του Σταυρακίου υπέρ του κλήρου της Οδηγητρίας ... άσπρα ιδ'* Notizb. 43· *Παραπάνω δέ από το πατριαρχείον ... είναι η Οδηγήτρια, μοναστήρι των καλογριάδων* Προσκυν. Λαύρ. 874 $98^{38}$· *απήγεν ο βασιλεύς εις την Οδηγήτριαν* Chron. brève (Loen.) 116.

**οδηγία** η·   *ε δ η γ ί α,* Μαχ. $192^{12}$·   *ο δ η γ ι ά,* Χούμνου, Κοσμογ. 958.—Πβ. και ά. *οδηγώ.*

Από το *οδηγώ*. Ο τ. *εδηγία* και σήμ. στην Κύπρο (Σακ. Κυπρ. Β' 537). Ο τ. *οδηγιά* από μετρ. αν. Η λ. τον 4. αι. (Lampe, Lex.) και σήμ.

**1α**) Καθοδήγηση· υπόδειξη: *Ημερωθέντων τοιγαρούν των παίδων πα[ραυτίκα], ανέβηκα την σκάλαν μου τη τούτων οδ[ηγίᾳ]* Προδρ. (Eideneier) I 261·   **β**) (εκ μέρους μοναχού) πνευματική καθοδήγηση: *όπως δῴη αυτῷ* (ενν. *τῳ μοναχῷ*) *τον μισθόν εν τῳ μέλλοντι αιώνι διά την ενάρετον αυτού πολιτείαν και των άλλων παρ' αυτού αγαθήν οδηγίαν* Γράμματα Μετεώρ. $94^{34}$·   **γ**) (εκ μέρους του Θεού) πρόνοια, μέριμνα: *ήτον του Θεού οδηγία να πιάσει* (ενν. *ο Μωυσής*) *τα κάρβουνα διά να μην το σκοτώσει ο Φαραώς* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. $155^{r}$·   **δ**) εντολή: *απήν επεριτόμησεν αυτήν την φαμελιάν του* (ενν. *ο Αβραάμ*),   *το ποιον ο Κύριος όρισε να κάμει εις οδηγιάν του,   παίρνει τους στου Μελχισεδέκ διά να τους ευλογήσει* Χούμνου, Κοσμογ. 958.   **2**) (Συνεκδ.) οδηγός· (εδώ προκ. για την Παναγία): *οδηγία απλανής εί των οδοιπορούντων,   αρραγεστάτη φυλακή καλώς επαγρυπνούντων* Διακρούσ., Πένθος 217.   **3α**) Εφοδιασμός (πλοίου) σε τρόφιμα και πολεμικό εξοπλισμό· (πβ. *οδηγώ* 4α): *εμήνυσεν* (ενν. *ο εμπαλής*) *του καπετάνου της Αμοχούστου να ορίσει να γενεί οδηγία εις τα κάτεργα να πάσιν εις το κούρσος* Μαχ. $282^{16}$·   **β**) (περιληπτικά) υλικό κατασκευής: *Τα κάτεργα απεξεύσαν ... και εκουρσέψαν την χώραν*

*και το χωρίον και ηύρασιν κουπία πολλά και πίσσαν και στουππίν, εδηγίαν των κατέργων*
*τά εθάρρεν ο σουλτάνος να ποίσει* Μαχ. $192^{12}$. **4**) (Ως σύστ. αντικ.· εδώ προκ. για κατα-
σκευή έργου): *Τότε ορδινίασεν τον μισέρ Τζουάν τε Πριές τον τουρκοπουλιέρην και τον*
*σιρ (Ρε)νιέρ τε Σκολάρφ και εδηγούσαν την οδηγίαν του κάστρου* Μαχ. $590^{12}$. **5**) Ανα-
τροφή, αγωγή: *ουδέν ένι* (ενν. *ο άνθρωπος*) *τοιούτος οπού της πρέπει* (ενν. *της παρθένου*),
*τουτέστιν ένι χείρων αυτής και από κακήν οδηγίαν* Ασσίζ. $97^{21}$. **Φρ.** *Βάνω εις οδηγίαν*
*ή -ιάν* = **1**) Δείχνω σε κάπ. το δρόμο που πρέπει να ακολουθήσει: *βάλε με εις οδηγιάν κι εγώ*
*γοργόν να τρέχω. —'Επαρε τ' αναβάσταμαν, τη στράταν την μεγάλην και κράτει*
*πάντα σου δεξιά, η οδός σε θέλει εβγάλει όπου ανατέλλει ο ήλιος* Χούμνου, Κοσμογ. 302·
*ελάλησεν ο Θεός σομαρικόν να στρώσει* (ενν. *ο Αβραάμ*) ...*και να βαστά και βρώση*
(παραλ. 1 στ.) *και βάνει τον εις οδηγιάν και λέ' του την αιτία. Λέ'τον: «Να πα⟨ς⟩ στο*
*σπήλαιον, στο όρος Τοβορίο ...»* Χούμνου, Κοσμογ. 784. **2**) Εξοπλίζω και εφοδιάζω
(πλοίο) με τα απαραίτητα για πολεμική αποστολή: *Το λοιπόν ο ρήγας, φρένιμος και απότορ-*
*μος, εμήνυσεν εις την Αμόχουστον να βάλουν εις οδηγίαν ούλα τα κάτεργα και όσα ξύλα έχει*
*μικρά και μεγάλα διά να πάγει εις την Συρίαν* Μαχ. $164^{34}$.

**οδηγός** ο, Χούμνου, Κοσμογ. 257, 270.

Το μτγν. ουσ. *οδηγός*. Η λ. και σήμ.

**1α**) Αυτός που προπορευόμενος δείχνει το δρόμο: *Εκείθεν ουν παραλαβών* (ενν. *εγώ, ο*
*Αλέξανδρος*) *πλείονας οδηγούς μου ηθέλησα του προσελθείν μέρη τα προς οπίσω τα*
*της ερήμου* Βίος Αλ. 4175· **β**) (σε μεταφ.): *στο φως τυφλώνομαι και χάνω την οδό μου*
*ι το σκοτάδι έχω φως καθάριο κι οδηγό μου* Στάθ. (Martini) Α' 310· *γίνε* (ενν. *εσύ, ο*
*...ουρμούρης*) *οδηγός τση στράτας μου* Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.). Αφ. 59· **γ**) (εδώ
...οκ. για το βοηθό στο κυνήγι του τυφλού Λάμεχ): *Είχεν* (ενν. *ο Λάμεχ*) *κοπέλλιν οδηγόν*
*...χέριν του να σάζει, να σύρνει την σαΐταν του, αυτούνον διά να σφάζει* Χούμνου, Κο-
...γ. 245· *Μιαν εκ τες διαβαζόμενες επήγεν να γυρέψει, διά να 'βρει με τον οδηγόν*
*...ι να τα δοξέψει* Χούμνου, Κοσμογ. 252. **2**) Αυτός που δείχνει το σωστό ηθικά δρόμο:
*...συμφοράν οπού κοινά όλοι επάθαμεν από το να στερηθούμεν τον πατέρα μας τον γλυκύ-*
*...ον,... τον σύμβουλόν μας τον δεξιότατον τον οδηγόν μας τον απλανέστατον* Χίκα, Μο-
...50· *Ο Διγενής πάλι της λέ'* (ενν. *της Μαξιμίλλας*): *«Σύρε εις την οδό σου και δόξασε*
*Κύριον κι έχε τον οδηγό σου»* Διγ. Ο 2898. **3**) Καθοδηγητής· συμβουλάτορας: *ο*
*...ξότατος αυθέντης και οδηγός του ρηγάτου των Ιεροσολύμων, ονόματι κούντε Οφρίου*
*...οιλιούν* Ασσίζ. $3^{3}$· *ανέστη Θέστωρ ο οιωνομάντης, ως γινώσκων τα τε όντα, τα*
*...ενα και μέλλον· και διά των φοιβασμάτων ήτον οδηγός των πάντων* Ερμον. Η 251·
*...ι είς Θεός συνήγορος πάντοτε και προστάτης και τείχος και βοήθεια και οδηγός κι*
*...της* (παραλ. 1 στ.) *του κραταιού και ισχυρού Καρόλου βασιλέως* Αξαγ., Κάρολ. Ε'
**4α**) Πληροφοριοδότης (με αρνητ. χρ.): *Τό χρήζει, ευθύς το πολεμά δίχως τινός*
*...δου και τούτο όλον γίνεται διά την τυφλήν την ρόγαν, οπού ρογεύγει αμιράς*
*...ούς και προδότας* Ψευδο-Γεωργηλ., 'Αλ. Κων/π. 660· **β**) (προκ. για τον Ιούδα)
...ότης: *πρέπει να πληρωθεί η γραφή τούτη, οπού είπε το άγιον Πνεύμα με το στόμα*
*...α(βί)δ για τον Ιούδαν οπού έγινεν οδηγός εκείνων οπού έπιασαν τον Ιησούν* Σανκτα-
...ς, Πράξ. Αποστόλ. $17^{40}$. **5**) Αρχηγός, ο επικεφαλής στρατού: *ν' απέλθω μετ'*
...(ενν. *τους κοντάδες*) *εις του Κυρίου τον τάφον καπετάνος και οδηγός απάνω εις*
*...σσάτα* Χρον. Μορ. Η 267. **6**) Είδος βιβλίου με οδηγίες: *έτερον βιβλιδόπουλον προ-*
*..., το λεγόμενον Οδηγός* Κώδιξ βιβλιοθήκης μονής Πάτμου 523.

**...ηγώ,** Ασσίζ. $159^{1}$, $164^{24}$, $465^{6,18}$, Πρόλ. εις έπαινον Κεφαλλην. 36, Μαχ. $428^{34}$,



Ιστ. Βλαχ. 22, Σουμμ., Παστ. φίδ. Ε' [500]· *'δ η γ ώ,* Μαχ. $102^{20}$, $144^{31}$, $160^{27}$, $162^{23,3}$ $166^{9}$, $168^{33}$, $186^{15,36}$, $202^{22,26}$, $212^{34}$, $274^{16}$, $344^{20}$, $386^{18}$, $414^{1,4}$, $432^{3}$, $452^{21}$, $502^{13}$, $522^{20}$, $524^{22\text{-}23}$, $578^{29}$, Βουστρ. 441, 489 (δις), 532, 535, Κυπρ. ερωτ. $110^{11}$.

Το αρχ. *οδηγέω*. Ο τ. *'δηγώ* και σήμ. ιδιωμ. (Andr., Lex. στη λ., Σακ., Κυπρ. Β' 521). Η λ. και σήμ.

**I** Ενεργ. **1α**) Δείχνω σε κάπ. το δρόμο προχωρώντας μπροστά από αυτόν: Βίος Αλ. 4459· **β**) (με είδος σύστ. αντικ. τις λ. *δρόμος, στράτα*): *Ο υδροφόρος καρευθύς την στράτ' οδήγησέν τον και εις τον λήσταρχον ομπρός ήφερεν κι ήστεσέν τον* Διγ. Ο 1451· *Ο αμπελών αυτού μακρά εστίν απεδώ; —Ουκ έστιν μακρά.— 'Αρα οδηγάς-με τον δρόμον εκεί;*—Ναι Sprachlehre 186· **γ**) (με υποκ. τη λ. *στράτα*) «βγάζω», απολήγω: *εις τους λοιπούς συντρόφους μου η στράτα οδηγεί με* Διγ. Ο 1446. **2α**) Καθοδηγώ, κατευθύνω: *Των βασιλέων οι καρδιές και αφεντών γαρ λέγω υπό χειρών κρατύνονται, παιδί μου, του Υψίστου, και οδηγεί τους εις καλόν και ωφέλειαν των ανθρώπων* Κομν., Διδασκ. Δ 137· *να πάμεν να γυρέψομεν το ριζικόν μας όπου να μας οδηγήσει ο Θεός* Μαχ. $262^{6}$· *να μας προμουτιάσει εις την πίστιν του να μας κρατεί και να μας οδηγά κατά τες ασσίζες μας* Μαχ. $262^{2}$·
**β**) (σε μεταφ.): *ποίος μας εσκόρπισε την φωτεινήν νεφέλην εκείνην και τον στύλον του πυρός* (ενν. *το μητροπολίτη Γαβριήλ Σεβήρο*), *οπού μας οδήγα εις την έρημον;* Χίκα, Μονωδ. 171· **γ**) (με σύστ. αντικ.): *ορδινίασεν τον μισέρ Τζουάν τε Πριές τον Τουρκοπουλιέρην και τον σιρ (Ρε)νιέρ τε Σκολάρφ και εδηγούσαν την οδηγίαν του κάστρου* Μαχ. $590^{11\text{-}2}$·
**δ**) (προκ. για πλοίο) κυβερνώ: *είχαν τ' άρματα ότοιμα απουκάτω της κουβέρτας να μέν φανούν, και οι ανθρώποι ... ήσαν απουκάτω της στεγής χωσμένοι και απάνω οκάμποσ' όπου εδηγούσαν το καράβιν* Μαχ. $554^{32}$· *έβαλέν τους εις τα σίδερα απάνω εις το καράβιν· και απέ το καράβιν έβαλεν* (ενν. *ο σιρ Τιπάτ*) *λας να 'δηγούν τα κάτεργα* Μαχ. $556^{12}$. **3α**) Διαχειρίζομαι, έχω την οικονομική επίβλεψη της περιουσίας κάπ.: *ένι κρατημένος* (ενν. *ο εμπαλής*) *εις τον αφέντην του ού εις την κυράν του να οδηγά και να βλέπει καλά τα πράγματά του και να μηδέν δώσει ού δανείσει, ουδέ να εμπιστευτεί, ουδέ να πουλήσει τίποτες του αφέντη του άνευ της ειδήσεώς του* Ασσίζ. $410^{14}$· *Ποταπός άνθρωπος εντέχεται να ένι ο βισκούντης και πώς να οδηγάται οι δουλείες του αυθεντός* Ασσίζ. $3^{14}$· **β**) προσφέρω τις υπηρεσίες μου σε κάπ.: *ποίσε αβιτσιάληδες και μοίρασε το ρηγάτον σου ... και ποίσε τους κληρονομίες ... θέλουν έχειν καρδίαν να 'δηγούν το ρηγάτον σου και θέλουν είσταιν αναπαμένοι και σού αναπαμένος, ότι δεν θέλου σε περιβαρύνει να τους πλερώννεις τους κόπους τους* Μαχ. $22^{28}$. **4α**) (Για πλοίο ή κάστρο) προμηθεύω, εφοδιάζω με τα απαραίτητα είδη διατροφής και (πολεμικού) εξοπλισμού: *και όρισεν* (ενν. *ο ρήγας*) *και επήραν φαγούραν πολλήν και οδήγησεν το κάστρον* Μαχ. $114^{3}$· *βίγλισε όλον το κάστρον καταληπτώς πάσα χρήσιν τήν ευρίσκεται μέσα, διά να πέψομε να το 'δηγήσομεν ως γιον πρέπει* Μαχ. $508^{21}$· *το καστέλλιν ήτον αδύνατον, ότι δεν ήτον 'δηγημένον* Μαχ. 620 σημ. 7· *ο μέγας μάστρος έπεψέν του δ' κάτεργα και όσα άλλα ξύλα είχεν 'δηγημένα εις τον έξοδόν του* Μαχ. $168^{30}$· *ο ρήγας ... εμήνυσεν του αδελφού του ... ν' αρματώσει όσα ξύλα έχει ... και να ποίσει ποξαμάτιν πολύν και σιτάριν πολύν διά το άνωθεν αρμάτωμαν· και άνταν τα 'δηγήσει να πέψει εις την Ρόδον να εγδεκτούν τον ρήγα* Μαχ. $144^{24}$· (εδώ με β' αντικ. το ουσ. *βιτουαλία*): *εθάρρησεν ο σιρ Μουντολίφ να κουβερνιάσει και να 'δηγήσει την Κερυνίαν βιτουαλίαν* Μαχ. $428^{27}$· **β**) παρέχω, εξασφαλίζω σε κάπ. τα απαιτούμενα μέσα για κάπ. σκοπό (εδώ για μονομαχία): *εάν γένηται ότι μία γυναίκα χήρα ή ορφανή ... οπού βάνει καμπίτην και πολεμά ... και ουδέν έχουν απόθεν να τους 'δηγήσουν τους καμπίτας τους, το δίκαιον κρινίσκει ότι ο αυθέντης ένι κρατημένος να του οδηγήσει καθ ό άνωθεν ελαλήθην* (ενν. *έντυμαν κόκκινον, κλάτσες κόκκινες, σκουτάριν, ραβδίν*) Ασσίζ. $213^{9\text{-}10\text{-}11}$· **γ**) εξασφαλίζω τη διατροφή κάπ.: *εκεί*

*είχεν πολλούς λας των αρμάτων και η Κύπρος εχρήζετόν τους διά την Αμόχουστον. ... ακομή και τον όξοδον εχρήζουνταν διά τα μηνία να τα'χουν διά την Κύπρον, πως και δεν ημπορήσουν να τους οδηγούν* Μαχ. $344^{15}$· (με είδος σύστ. αντικ.): *έπεψεν τον κυρ Βασίλη του Σακκή μετά του να τον οδηγά μουφλεττία άσπρα, κρασίν άσπρον του στομάτου του ρηγός και στομαχικά και άλλα πολλά όμορφα πράματα* Μαχ. $644^{29}$· *και 'δήγαν καλά και το φαν της* (ενν. *της αρχόντισσας*) *και το πιειν της* Μαχ. $216^{22}$· **δ**) συντηρώ οικονομικά, ζω κάπ.: *η κυρά η Χελουγής ... με τα καρτσά του ραψιμάτου της εδήγαν τον άντραν της και την ζωήν* της Μαχ. $540^{30}$. **5α**) Κάνω τις αναγκαίες προετοιμασίες για κ., προετοιμάζω κ.: *η ρή- γαινα ... έρκεται εις την Αγίαν Σοφίαν διά να κουρουνιαστεί και ... μηνά σου να μηνύσεις ε- κείνου οπού 'ναι κεφάλιν, να τον ορίσεις να 'δηγήσει την εκκλησίαν, ως γίον πρέπει* Βουστρ. ι35· *εποίκαν μ' περδέσκες σανιδένες και πύργους σανιδένους και απάνω στον πύργον του* ιμνιώνος *και εκαρφώσαν και εδηγήσαν τας έως γ' ώρες της ημέρας* Μαχ. $584^{5}$· *είχεν δηγη- μένον το μάτιν του ρηγός του αντρός της όπου τον εσκοτώσαν μέσα εις την σανίαν και είπεν* ους *εκείνους όπου είχεν χωσμένους: «Όσον να δείξω το μάτιν, εσείς ας είστε όtοιμοι να* ον *σκοτώσετε»* Μαχ. $548^{36}$· **β**) (με επόμ. τελική πρόταση - δήλωση του σκοπού της ροετοιμασίας): *όρισε* (ενν. *ο ρε Πιέρ*) *να 'δηγήσου να στεφθεί την ημέραν του πασχάτου* Ιαχ. $92^{28}$· *και ξημερώνοντα, όρισεν ο κοντοστάβλης να 'δηγήσουν να φάγει γιόμαν* Βουστρ. 31· [*και η τάβλα ήτον 'δηγημένη να κάτσουν να φάσιν* ...] Μαχ. $548^{30\text{-}1}$. **6**) Επεξερ- άζομαι: *Εάν κάτινες δώσου τα ρούχα τους ενού ράφτη διά να τα ράψει ... ού να δώσει τα* ήματά *του ενού ανυφαντάρη να τα κάμει πανί ού άλλον τίποτες δίδει άλλου τινός εργολάβου* ιά *να τα οδηγήσει και ο χειροτεχνίτης παίρνει τα και φεύγει ..., το δίκαιον ορίζει να ανα- άβει το εδικόν του* Ασσίζ. $322^{17}$. **7**) Επιδιορθώνω, φτιάχνω: *Εάν ... ένας άνθρωπος δώ- ει τα ρούχα του ενού ράφτη να τα ράψει και να τα οδηγήσει..., το δίκαιον ορίζει ότι να περι- ίβει το εδικόν του* Ασσίζ. $73^{16}$· *κύρη, αγκαλιώ εις εσέναν τον οδείναν άνθρωπον οπού εστοι- γμάτισεν να ποιήσει την οικίαν μου ού να οδηγήσει το ρούχον μου ού περ' ετέρου τινός υφα- ιάτου να το ποιήσει* Ασσίζ. $335^{2}$. **8**) Καλλιεργώ (γη): *ειδέ εκείνος οπού εκράτεν* (ενν. *ιν κλήραν*) *πρωτύτερα είχεν ποίσειν κανέναν έξοδον, ώσπερ ... ού ... να συνμπιάσει το* ιυμίν *ού να οδηγήσει το αμπέλιν, ... το δίκαιον κρίνει ότι εάν εκείνος έλαβεν τίποτες απέ αγαθά εκείνου του τόπου ότε να το ψηφίσουν εις τους εξόδους* Ασσίζ. $416^{11}$· *φουμίζεται ο* ός *σου να τον παιδεύσουν και τότες να ποίσουν αγάπην, διά να κου(ρ)σέψουν αμάλωτα* ιρακηνούς, *να 'δηγούν τες κλερονομίες τους* Μαχ. $640^{33}$. **II**) Μέσ. **1α**) Ετοιμάζομαι: *οι* ινουβήσοι *εδηγήθησαν και εκαβαλλικεύσαν και επήγαν εις την στράταν της Κερυνίας* ιχ. $442^{12}$· *ούλοι εδηγήθησαν, καβαλλάροι και άλλοι, και ενέβησαν εις την στράταν* Μαχ. $4^{13}$· **β**) (με επόμ. τελική πρόταση): *άνταν ο κοντοστάβλης εδιάβασεν το χαρτίν, παραύ- εδηγήθη να καβαλλικέψει να πάγει εις την Αμόχουστον* Μαχ. $372^{25}$· *οι Σαρακηνοί 'δη- ίνται ν' απηδήσουν του φουσσάτου μας* Μαχ. $656^{34}$· *ήμουν 'δηγημένος να έλθω* Μαχ. $5^{5}$. **2**) Ενεργώ· ακολουθώ ένα πρόγραμμα δράσης: *οι βιγλατόροι να έρτουν εις την α- τίαν του ρηγός να τους δώσει όρδινον πώς να 'δηγούνται* Μαχ. $362^{21}$. **3**) Συντηρούμαι, ικονομώ τα απαραίτητα για να ζήσω: *εάν εκείνος* (ενν. *ο καμπίτης*) *ουδέν έχει τίποτες* ιύ *να οδηγηθεί, ... εντέχεται να του δώσει η αυλή να φα και να πιει* (έκδ. *πη*) Ασσίζ. $^{28}$· *οι άνδρες ουδέν ένι κρατημένοι* (έκδ. *-νοις*· διορθώσ.) *με δίκαιον τίποτες να πλερώ- ν, παρά επεσαύτα όσον αγνωρίσουν ότι εδηγήθην* (ενν. *η γυναίκα*) *απ' εκείνον το δάνειον ουχί πλέον* Ασσίζ. $134^{31}$. **4**) (Μτβ.) εξασφαλίζω σε κάπ. τα αναγκαία για κάπ. πό: *εάν αυτή η γεναίκα ένι χήρα ού ορφανόν ... οπού βάνει τον τσαπιούνην και πολομά ... ουκ έχουν απόθεν να 'δηγηθούν τον τσαπιούνην τους, το δίκαιον ορίζει ότι ο αφέντης ένι τούμενος να τους οδηγήσει τα πάντα* Ασσίζ. $465^{17}$.



**οδιά,** πρόθ., βλ. *διά*.

**οδιάζω,** βλ. *οπεγιάζω*.

**οδιατά,** επίρρ., βλ. *διατά*.

**οδιατί** και **οδιατίν,** σύνδ., βλ. *διατί*.

**οδίτης** ο.

Το αρχ. ουσ. *οδίτης*.

**1**) Οδοιπόρος, στρατοκόπος· ταξιδιώτης: Μανασσ., Ποίημ. ηθ. 73, Καλλίμ. 1570. **2**) (Προκ. για στρατιώτες που πήγαιναν πεζοί): *Δύο χιλιάδες ήβαλεν ομπρός του Αραβίτες χρυσόζωνους με ορδινιά και πήγαιναν οδίτες* Διγ. Ο 1180.

**οδίχα,** πρόθ., βλ. *δίχα*.

**οδίχως,** πρόθ., βλ. *δίχως*.

**οδό** η, βλ. *οδός*.

**οδοιπορία** η, Βίος Αλ. 1475, Προσκυν. Ιβ. 845 1209· *'δ ο ι π ο ρ ί α,* Προσκυν. Ιβ. 535 927· *ο δ ο ι π ο ρ ι ά,* Διγ. Ο 1206.

Το αρχ. ουσ. *οδοιπορία*. Ο τ. *οδοιποριά* από μέτρ. αν. Η λ. και σήμ.

**α**) Οδοιπορία, πεζοπορία: Παϊσ., Ιστ. Σινά 1617, Διγ. Ο 1155· **β**) (εδώ μεταφ.): συνοδοιπορία, συμπόρευση: *το ποτήριον κοινόν γαρ εγεγόνει του θανάτου και οδοιπορίαν έχει με το σώμαν του ανθρώπου* Ερμον. Υ 337.

**οδοιπόρος** ο.

Το αρχ. ουσ. *οδοιπόρος*. Η λ. και σήμ.

**1**) Ταξιδιώτης, στρατοκόπος: Χούμνου, Κοσμογ. 1015, Ωροσκ. $39^{11}$· (εδώ προκ. για πλανόδιο έμπορο, πραματευτή): *ύστερ' αυτούνοι οι αδελφοί* (ενν. *του Ιωσήφ*) *στους οδοιπόρους λέγουν, με όρκον συντυχαίνουν των, ψόματα τήν ομνέγουν* Χούμνου, Κοσμογ. 1583. **2**) Οδηγός: *Πώς ήλθες; τις οδήγησεν την τσάμπραν μου να σέβεις;* (παραλ. 1 στ.) *... Ουδέν έχω οδοιπόρον, μόνον και το μαντάτον σου και την μαστόρισσάν σου ...* Πόλ. Τρωάδ. 125.

**οδοιπορώ,** Φλώρ. 44· *'δ ο ι π ο ρ ώ,* Χούμνου, Κοσμογ. 1023.

Το αρχ. *οδοιπορέω*. Η λ. και σήμ.

**Α'** (Αμτβ.) οδοιπορώ, βαδίζω, πεζοπορώ, προχωρώ: Βίος Αλ. 5398, Προδρ. (Eideneier) III 189. **Β'** (Μτβ.) περνώ μέσα από κ., διαβαίνω: *μέλλεις θεωρήσαι θύραν αριστερόθεν σου, ήν δει οδοιπορήσαι* Παϊσ., Ιστ. Σινά 1220.

**οδόντι(ν)** το, βλ. *δόντι(ν)*.

**οδοντοπρόσωπον** το.

Από τα ουσ. *οδούς, οδόντος* και *πρόσωπον*.

Προκ. για παράσταση κεφαλής λιονταριού με ανοιχτό το στόμα: *εάν θέλει να πολεμήσομεν, ας έλθει εκεί όπου είναι τα χρυσά αμάξια, οπού είναι γεγραμμένα των λεόντων τα οδοντοπρόσωπα* Βίος $Αλ.^{2}$ 105.

**οδοντοτύραννος** ο, Βίος Αλ. 4855.— Πβ. ά. *οδοτύραννος*.

Το μτγν. ουσ. *οδοντοτύραννος*.

Μεγάλο ερπετό, πιθ. κροκόδειλος (στον Ινδό ή το Γάγγη ποταμό): *ιστορικοί δέ λέγουσι*
*τον ποταμόν τον Γάγγη    είναι δυσπεραιότατον και κινδυνώδη τούτον.    Οδοντοτύραννος*
*εκεί θηρίον εφιζάνει,    λίαν πολύ το μέγεθος* αυτ. 4842.

**οδός** η, Γλυκά, Στ. 3, Λόγ. παρηγ. L 284, Ιων. III[8], Ασσίζ. 203[17], Διγ. (Trapp)
Gr. 2260, Διγ. Ζ 946, Βέλθ. 82, Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.) 219 (Δωδώνη 8, 1979, 356),
Χρον. Μορ. P 1608, Βίος Αλ. 3965, Ερωτοπ. 361, Λίβ. P 892, Λίβ. Esc. 3696, Λίβ. N
2270, Αχιλλ. N 1220, Δούκ. 163[27], Σφρ., Χρον. (Maisano) 60[6], Γεωργηλ., Βελ. Λ (Bakk. -
v. Gem.) 385, Διήγ. Αγ. Σοφ. 152[19], Συναξ. γυν. 352, Κορων., Μπούας 42, Αχέλ. 2370,
Ιστ. πολιτ. 76[1], Πανώρ. Γ′ 473, Βίος αγ. Νικ. 156, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Ε′ 429, Θυσ.[2]
313, Στάθ. (Martini) Α′ 309, Ροδολ. (Αποσκ.) Β′ 150, Διγ. Ο 1858, Τζάνε, Κρ. πόλ.
378[9], Προσκυν. Μεταμ. 50 116[7], κ.π.α.· γεν. εν. *ο δ ο ύ ς,* Αχέλ. 2409·    *ο δ ό,* Φορ-
τουν. (Vinc.) Γ′ 296·    *ο δ ό ς* ο, Ch. pop. 562.

Το αρχ. ουσ. *οδός*. Ο τ. *οδός* ο, με αλλαγή γένους, απ. και σήμ. στην Κύπρο (Φαρμακ.,
Γλωσσάρ. 329) και στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ. στη λ.). Η λ. και σήμ.

**1α**) Δρόμος, στράτα: Έκθ. χρον. 29[6], Ασσίζ. 454[8]·    (μεταφ.): *Ταύτα ειπών ο αμι-*
*ράς και οδόν υπανοίξας    της αμωμήτου πίστεως τη μητρί ούτως λέγει* Διγ. (Trapp) **Gr.**
807· *τα μάτια μάς εχάρισεν ο Θιος να συντηρούμε,    της παραδείσου την οδόν όλοι μας να*
*κρατούμε* Φαλιέρ., Ρίμ. (Bakk. - v. Gem.) 102 χφφ LN κριτ. υπ.·    **β**) (προκ. για το
Θεό): *εγώ 'μαι ο Θεός τους    και όλους αυτούς αποκρατώ κι εγώ 'μαι η οδός τους* Χού-
μνου, Κοσμογ. 2190·    **γ**) (προκ. για το θάνατο): *ανεπίστροφην* (έκδ. *ανεπιστροφήν*·
διόρθ. Κριαρ., B-NJ 19, 1966, 87 σημ.) *οδόν έδραμαν έως τέλους    και μία ποίμνη γέγο-*
*ναν μετά τους αρχαγγέλους* Βίος αγ. Νικ. 41.    **2α**) Πορεία· κατεύθυνση: *να φοβηθού και*
*όλοι για να τρομάξουν    κι εκεί να μη σιμώσουνε κι άλλην οδόν ν' αλλάξουν* Τζάνε, Κρ. πόλ.
359[26]· *η δέ καυχίτσα προς οδόν άλλην ετράπη πάλιν* Καλλίμ. 2224· *πώς προς εμέναν ήλθεν,*
*τις τον εξείπεν την οδόν, πόθεν την ερμηνεύθην;* Λίβ. Sc. 2498·    **β**) (μεταφ.): *είμ' οφθαλ-*
*μός και φωτισμός κι οδός του λογισμού σου* Σουμμ., Παστ. φίδ. Ε′ [942]· *ούτως δούλος*
*πας ο ερών του έρωτος υπάρχει,    έστι γαρ ούτος* (ενν. *ο έρως*) *δικαστής βασανίζων καρ-*
*δίας    των μη τηρούντων ακριβώς τας οδούς της αγάπης* Διγ. (Trapp) Gr. 611· *οδόν την*
*της υπακοής επλήρωσα, καθάπερ    βίβλοι, προφήται και Θεός εδίδαξεν αρχήθεν* Μανασσ.,
Ποίημ. ηθ. 3· *Ύπα - και η πίστις σ' έσωσεν -, γυνή, εις οδόν ειρήνης* Σκλέντζα, Ποιήμ.
1[62]·    **γ**) (συνεκδ.) το περπάτημα, η πορεία, η πράξη του οδεύειν: *Πάτερ Αδάμ, μετά*
*χαράς στον ορισμόν σου να'ναι·    ουδέν βαριούμαι την οδόν, καλά μακρά και να 'ναι* Χού-
μνου, Κοσμογ. 300·    **δ**) (προκ. για ερωτικό πόθο): *ας είμεστεν ελεύθεροι στον πόθου το*
*λιβάδι* (παραλ. 1 στ.). *Κι είτις εμπεί 'ς τέτοιαν οδόν κι εις τέτοια στράτα να 'ρθει    γη αγά-*
*πη έναι ζάχαρη, μέλι και γλυκορίζι* Ριμ. κόρ. 681·    **ε**) (ως προσφών. αγαπημένου προ-
σώπου): *Οιμέ, παιδί μου, θάρρος μου, μάτια μου και οδός μου* Ριμ. Απολλων. (Βεν.)
1455]·    έκφρ. *ευθεία ή καλή οδός* = ομαλή, ανεμπόδιστη πορεία: *ο Νδάνος προσκυνήσας*
*τω βασιλεί εξήτει ελευθερίαν και οδόν ευθείαν του ελθείν εις τα ίδια* Δούκ. 253[11]· *να πορευ-*
*θούν με καλήν οδόν και με καλήν πίστιν εις την συντροφίαν* Ασσίζ. 84[4]·    φρ. *(1) έρχομαι*
*της οδού, κά(μ)νω την οδό(ν) μου* (βλ. *κάμνω* Φρ.), *παγαίνω ή πηαίνω ή περιπατώ την*
*οδόν* = πορεύομαι, προχωρώ· ταξιδεύω: *Ο δ' αμιράς, οι συν αυτώ κι οι αδελφοί της κόρης*
*χαίροντες άμα της οδού ήρχοντο μετά μόχθου* Διγ. Ζ 560· *ο ξένος πάλιν την οδόν ήρξατο να*
*παγαίνει* Λόγ. παρηγ. L 322· *ένα τραγούδιν έλεγε πηαίνοντας την οδόν της* Πανώρ. Α′ 323·
*περιπάτειν την οδόν, επήγαινεν τον δρόμον* Λόγ. παρηγ. L 225·    *(2)* (προκ. για τον ή-
λιο): *πηαίνω στην οδό μου* = ακολουθώ σταθερή πορεία: *Ήλιε, πώς δίδεις σήμερο 'ς τούτη*



*τη γη το φως σου    και θαμπωμένος και κλιτός δεν πηαίνεις στην οδό σου;* Ερωφ.
(Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Ε′ 18·    *(3) πιάνω κάπ. οδόν* = παίρνω ορισμένη κατεύθυνση:
*ποίαν οδόν να πιάσουσιν κι εις ποίον μέρος να απέλθουν* Χρον. Μορ. Η 6594· *γιατ' ήρθαν όλα*
*τα κακά σε τούτα τα κοράσια·    και τάχα πού να βρίσκονται ή ποιαν οδόν επιάσαν;* Τζάνε,
Κρ. πόλ. 207[19]·    (4) *πληρώνω την οδόν* = τελειώνω την πορεία, την περιπλάνηση: *αφού*
*πληρώσεις την οδόν ...,    θέλεις εβγείν εις ορεινόν λιβάδιν* Λόγ. παρηγ. L 132· *Ουδέ γαρ*
*ήξευρε ποσώς τον τόπον και να δράμει    και να πληρώσει την οδόν, να 'βρει το θέλημάν*
*του,    αλλ' ούτως ανεπίγνωτα ...    επεριπάτειν* Καλλίμ. 1479.    **3**) Ταξίδι, πορεία:
*τότε ήρξατο τα της οδού ευτρεπίζειν    και συσκευάσας άπαντα ...,    γνωστή πάσιν εγέ-*
*νετο η εξέλευσις τούτου* Διγ. (Trapp) Gr. 568.    **4**) Αναχώρηση, (εδώ) απόπλους: *της ο-*
*δού το θέλημα 'κ την κεφαλήν επήραν* (ενν. *οι ναύτες*) Απόκοπ.[2] 334·    φρ. (1) *άπτομαι*
*της οδού, διαβαίνω* (βλ. *διαβαίνω* Α′ 4α) *ή κρατώ, παγαίνω, ή πη(γ)αίνω ή παίρνω ή*
*πιάνω ή ποιώ ή υπάγω (σ)την οδό(ν) (μου), κρατώ ή παίρνω την οδόν του δρόμου* = ανα-
χωρώ, φεύγω: *πάντας ασπασάμενος εποίει υποστρέψαι,    αυτός της οδού ήπτετο άμα*
*συν τοις αγούροις* Διγ. (Trapp) Gr. 608· *πάλε όταν κινήσομεν και πιάσομεν την στράταν*
*και την οδόν κρατήσομεν πάλε να σε αφηγούμαι* Λίβ. (Lamb.) N 736d· *Σηκώνουνται* (ενν.
*ο Αδάμ και η Εύα*), *μισεύγουσιν, παγαίνουν την οδόν τως,    ξυπόλυτοι, ολόγδυμνοι περι-*
*πατούν στ' ογόν τως* Χούμνου, Κοσμογ. 129· *πρίχου η Σάρρα σηκωθεί και δει το μισεμό*
*σου,    σπούδαξ' εσύ, όσο μπορείς, πήγαινε στην οδό σου* Θυσ.[2] 236· *επροσκύνησαν οι ά-*
*παντες τον Αχιλλεά πρεπόντως,    ευθύς απεχαιρέτησαν και την οδόν επήραν* Αχιλλ. N
659· *ετότ' επιάσεν την οδόν να πα στην Σικελίαν* Αχέλ. 2454· *εγείρου, η ημέρα ανέτειλεν*
*και πιάσε την οδόν σου    και άφες μόνην να θρηνώ πάλιν τας συμφοράς μου* Λίβ. P 2391·
*Κάκείθεν εσηκώθησαν και την οδόν ποιούσιν* Ριμ. Βελ. ρ (Bakk. - v. Gem.) 441· *Αυτός*
*κινεί και όρμησεν, υπάγει στην οδόν του* Διήγ. Βελ. N[2] 281· *του δρόμου την οδόν επήραμεν*
*και τότες    ο νους μας εκλονίζετο το στρέμμα να 'ναι πότες* Απόκοπ.[2] 335· *έδειξεν με το*
*χέριν του τότε να σηκωθούμεν    και την οδόν του δρόμου μας σύντομα να κρατούμεν* Α-
πόκοπ.[2] 326·    (μεταφ. με υποκ. τις λ. *όρεξις, νους, λογισμός*) *πιάνει μακράν οδόν* =
χάνει κάπ. τα λογικά του: *η όρεξή μου, νένα μου, ο νους κι οι λογισμοί μου    μακράν οδόν*
*επιάσασι, δεν είναι πλιο δικοί μου* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Γ′ 198·    (σε προστ.): *αμέτε*
*στην οδόν σας* = πηγαίνετε, τραβάτε το δρόμο σας: *Σύρετ', αμέτε στο καλόν κι αμέτε στην*
*οδόν σας* Τζάνε, Κρ. πόλ. 193[27]·    *πάγαινε ή σύρε την (τον) οδόν σου* = φύγε, εξαφανί-
σου (πβ. και *διαβαίνω* Α′ 4α): *διάβαινε την στράτα σου, πάγαινε την οδόν σου* Γεωργηλ.,
Βελ. *Λ* (Bakk. - v. Gem.) 731· *Εγώ έλεγα να μ' αγαπάς, να σ' έχω μοναχός μου    και συ,*
*αφόν είσαι των πολλών, σύρε και τον οδόν σου* Ch. pop. 562·    (2) *αρχίζω την οδόν, βάλ-*
*νομαι ή εμβαίνω* (βλ. *μπαίνω* Φρ. 15) *εις την οδόν* = ξεκινώ: *Ωσάν λοιπόν εξέσχισεν* (ενν.
*την αρκούδα*), *αρχίζει την οδόν του    και πάλ' εκαβαλίκευσεν απάνω στ' άλογόν του* Διγ.
Ο 1341· *εβάλθησαν εις την οδόν κι αρχάσαν να υπαγαίνουν* Χρον. Μορ. Η 3668.    **5**) Πέ-
ρασμα, διάβαση: *Ρωμαίων δέ, Σαρακηνών, Περσών και των Ταρσίτων,    οί τας οδούς διέ-*
*τριβον εκείνας τότε πάσας,    ουδείς ποτέ ετόλμησεν εκείσε πλησιάσαι* Διγ. Ζ 3945· *εγώ*
*ειμί ο τον Μουσούρ ενδίκως θανατώσας,    τον οδοστάτην, τον ληστήν, τον τας οδούς κρα-*
*τούντα* Διγ. Ζ 2675.    **6**) Τόπος, μέρος: *Πολλήν ουν έρημον οδόν και τόπους διελθόντες*
*ανύδρους, φαραγγώδεις* Βίος Αλ. 4476· *Υπήρχε τοίνυν καθ' οδόν του κυνηγιού Ακρίτου    ο*
*οίκος ο πανθαύμαστος στρατηγού του μεγάλου* Διγ. Ζ 1646.    **7**) Το διανυόμενο διάστημα
(υπολογιζόμενο ως μονάδα μήκους): *ούτως η δύναμις ... αποπέμπει ταύτην* (ενν. *την βο-*
*λίδαν*) *άχρι μιλίου οδόν* Δούκ. 265[9]·    εκφρ. *οδός ημέρας* = απόσταση που για να διανυθεί
απαιτείται πορεία μιας ημέρας: *ως εξήλθεν απεκεί ο αμιράς και αυτοί ούτως δέσμιοι, μετά τι-*
*νάς οδούς ημερών εις τα περί του Μαύρου 'Ορους βουνά ηλευθέρωσεν αυτούς* Σφρ., Χρον. (Mai-

sano) 168[6]· *οδός Σαββάτου* = απόσταση που επιτρεπόταν να διανύσουν οι Εβραίοι την ημέρα του Σαββάτου (Βλ. Bauer, Wört. στη λ. 1b, Καδάς, Προσκυν. Αγ. Τόπων 301): *'Εξωθεν της αγίας πόλεως Ιερουσαλήμ, Σαββάτου οδόν, είναι το όρος των Ελαιών* Προσκυν. Λαύρ. 874 101[13]. **8α**) Σύστημα, μέθοδος: *Για χάρη σου* (ενν. *τον έρωτα*) *ο γιαλός μες στο καυκί του στέκει ... και μιαν οδό ουρανός κρατεί δική του* Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Χορ. Α' 608· **β**) (ως ενέργεια) ο τρόπος του πράττειν, ζειν: *στενή γαρ εστίν, λοιπόν, η πύλη και τεθλιμμένη η οδός η απάγουσα εις την ζωήν την αιώνιον* Φυσιολ. Μ 14[7]· *Μαγδαληνή εκ το Μάγδαλον, γροίκα, μεγαλοτάτη* (παραλ. 1 στ.), *τήν ενελέκτηκες οδόν ουδεποσώς την χάνεις* Σκλέντζα, Ποιήμ. 1[15]· *ούτως πας ανήρ δίψυχος ακατάστατος εστί εν πάσαις ταις οδοίς αυτού* Φυσιολ. Μ 33[9]· εκφρ. (1) *οδός αγαθή ή ίση* = ζωή ενάρετη, σύμφωνη προς τις εντολές του Θεού: *Η χάρη σου, μητέρα μας* (ενν. *Παρθένα*), *να μασε ξεκρουσεύγει εις την οδό την αγαθή πάντα να μας οδεύγει* Π.Ν. Διαθ. (Μέγ.) φ. 336α 14· *Την πίστιν την αληθινήν οι χριστιανοί έχουν και είτις θέλει έρχεσθαι εις την οδόν την ίσην, ακολουθήτω συν εμοί, να έλθωμεν εις ταύτην* Διγ. Ζ 1049· (2) *οδός κακή* = αμαρτωλή, άνομη ζωή: *είδεν ο Θεός τα ποίματα αυτών, ότι εστράφησαν από οδόν αυτών την κακή, κι εμεταμελέθην ο Θεός* Ιων. III[10]· **γ**) (προκ. για το Θεό) τρόπος, ενέργεια, μέθοδος: *τις η εγκατάλειψις αύτη, Κύριε; ... τα κρίματά σου άβυσσος πολλή και ανεξιχνίαστοι αι οδοί σου* Κώδ. Χρονογρ. 53[12]. **9**) (Μεταφ.) τρόπος συμπεριφοράς (Βλ. Αλεξίου Στ. [Ερωτόκρ. σ. 493]) ή ιδέα, σκέψη (Βλ. Ξανθουδίδης, [Ερωτόκρ. σ. 640]): *εκείνος πάντα ελόγιαζε πώς να τον αγαπήσει* (ενν. *η κόρη*) *κι ουδεποσώς δεν ήθελε τέτοιαν οδό ν' αφήσει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 468. **10**) (Μεταφ.) αιτία: *Λέγεις, κλαδίν εφύτρωσεν εις την εσόν καρδίαν, πόθου και πόνου ...* (παραλ. 5 στ.) *και ανέσπασέ το το κλαδί, αν έναι οδός του πόνου* Λίβ. Esc. 3967. **Φρ. 1**) (Με υποκ. τη λ. *ημέρα*) *ανέδραμε την οδόν* = ξημέρωσε: *εχάραξεν η ανατολή και ανέτειλεν η ημέρα και την οδόν ανέδραμεν* Λίβ. Ν 2287. **2**) *Βάνω κάπ. στην οδό* = παροτρύνω, ωθώ: *Τούτη* (ενν. *η αγάπη*) *με βάνει στην οδό κι εκείνος* (ενν. *ο φόβος*) *με σποδώνει* Πανώρ. Α' 205. **3**) *Είναι ή έν(α)ι οδός* = είναι δυνατό, υπάρχει τρόπος: *να έβγω να υπάγω μοναχός εις την εμήν την χώραν, αν είναι οδός και αν ημπορώ να την αναζητήσω* Λίβ. Esc. 4376· *ο πόθος με εσέβηκε, πατήρ μου, του Λιβίστρου και ουκ ένι οδός τον πόθον του του να τον αποφύγω* Λίβ. Ν 1963. **4**) *'Εχω (την) οδόν* = έχω τη δυνατότητα, τον τρόπο, μπορώ: *είπεν* (ενν. *ο Παλαιολόγος*), *αν είχεν την οδόν να επέρασεν στην Δύσιν, γουργόν πολλά τον ήθελεν θλίψει, αλλά και βλάψει* Χρον. Μορ. Ρ 3072· *επεί διά ζώσης μου φωνής λαλείν σε οδόν ουκ έχω, γράφω σε στίχους εκλεκτούς* Σπαν. U 36. **5**) *Πάγω την οδόν μου* = είμαι στα τελευταία μου: *γέρος είμαι κι ανήμπορος και πάγω την οδόν μου* Χούμνου, Κοσμογ. 638. **6**) (Προκ. για λόγο) *παραπλατύνω την οδόν* = τραβώ σε μάκρος την αφήγηση: *Τι λόγον, τι πολύλογον προς την αφήγησίν μου; παραπλατύνω την οδόν, εσώσαμεν εις το ξενοδοχείον* Λίβ. Esc. 3827.

**οδοστάτης** ο, Διγ. (Trapp) Gr. 2260, Διγ. Ζ 2468.

Από το ουσ. *οδός* και το -*στάτης* (*ίσταμαι*). Η λ. τον 7. αι. (Lampe, Lex.).

Αυτός που ενεδρεύει στους δρόμους· κακοποιός, ληστής: *ο Μουσούρ, ο ανδρείος και ληστής οδοστάτης επεριέτρεχε τας άκρας και εκούρσευεν* Διγ. 'Ανδρ. 367[22]· *εγώ ειμί ο τον Μουσούρ ενδίκως θανατώσας, τον οδοστάτην, τον ληστήν, τον τας οδούς κρατούντα* Διγ. Ζ 2675.

**οδοτύραννος** ο. — Πβ. και ά. *οδοντοτύραννος*.

Από τα ουσ. *οδός* και *τύραννος*.

(Προκ. για μεγάλο ερπετό, πιθ. κροκόδειλο) τύραννος, δυνάστης των οδών: *Επέρασε δε και τινά άλλον ποταμόν πάνυ επικίνδυνον ... διά τι ζώον αμφίβιον μέγα σφόδρα, ό κατοικεί εν εκείνου του ποταμού τω ύδατι, καλούμενον τη εκείνων διαλέκτω οδοτύραννον, οίον και ελέφαντα δύναται καταπιείν ολόκληρον* Ψευδο-Σφρ. 352[23] (πβ. αυτ. κριτ. υπ., όπου κατά την έκδ. Bekker *οδοντοτύραννον*).





**οδύνη** η, Σπαν. Β 508, Σπαν. (Λάμπρ.) Vα 571, Λόγ. παρηγ. L 404, Μανασσ., Ποίημ. ηθ. 724, Καλλίμ. 2112, Ασσίζ. 89[10-11], Ιερακοσ. 436[2], Διγ. (Trapp) Gr. 3552, Διγ. Ζ 3985, Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 1700, Κομνηνής 'Αννας Μετάφρ. 159, Διήγ. Βελ. Ν[2] 2, Φλώρ. 209, 1014, Λίβ. Ρ 426, 2550, Λίβ. Sc. 519, Λίβ. Esc. 677, Λίβ. Ν 1369, Αχιλλ. Ν 1567, 1684, Ιμπ. 43, 743, Φαλιέρ., Ιστ.[2] 714, Θησ. Θ' [8[6]], Γεωργηλ., Βελ. Λ (Bakk. - v. Gem.) 6, Ιστ. Βλαχ. 1320, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 1229, Γ' 365, Ε' 1494, κ.π.α.

Το αρχ. ουσ. *οδύνη*. Τ. *εδύνη*, ήδη αρχ. (L-S στη λ.), σε έγγρ. του 16. αι. (Πατρινέλης, ΕΜΑ 17, 1967, 56 σ. ανατ.). Τ. *οδύνα* στο ποντιακό ιδίωμ. (Andr., Lex. στη λ.). Η λ. και σήμ.

**1α**) Πόνος σωματικός: Σταφ., Ιατροσ. 1[1], Ιατροσ. κώδ. ιστ', Ιερακοσ. 439[10], Σφρ., Χρον. (Maisano) 194[16]· **β**) (συνεκδ.) το μέρος του σώματος που πονάει: *Προς ήλιον αυτόν* (ενν. *τον κύνα*) *στήσον και ένθα οδυνάται, εκεί αι μυίαι χωρούσιν. Ούτως την οδύνην ευρήσεις* Κυνοσ. 596[7]. **2**) (Συνεκδ.) αρρώστια: *απόψε την μητέρα σου επέπεσεν οδύνη* Φλώρ. 255. **3α**) Πόνος ψυχικός, λύπη, στενοχώρια: Καλλίμ. 2029, Διγ. (Trapp) Gr. 3280, 3495, Διγ. Ζ 3975, Δούκ. 211[21]· **β**) ανησυχία, έγνοια· στενοχώρια: *Φροντίδα τον εισέβηκε και μέριμνα και οδύνη να εβγεί από την πατρίδαν του και εκ τους συγγενείς του* Λόγ. παρηγ. L 26· *Επλήθαινέ τση ο λογισμός, επλήθαινε η οδύνη, τη βοσκοπούλα ελόγιαζε πως φίλαινά του εγίνη* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 659· **γ**) (προκ. για τον έρωτα) πόνος, «σεβντάς»: *τον εκατεφλόγισεν ο κεραυνός του πόθου· τους χρόνους όσους έζησεν ήσαν με την οδύνην* Λίβ. Sc. 407· *έργοις γνωρίσεις έρωτος γλυκόπικρας οδύνας* Καλλίμ. 21· *κρουφά, κλεφτάτα επάτασσε* (ενν. *την Αρετούσα*) *του 'Ερωτα η οδύνη* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 444· *ετραγούδιε κι ήλεγε τσ' αγάπης την οδύνη* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 872· *ου με εκοίμιζαν του πόθου οι οδύνες* Λίβ. Sc. 647. **4α**) Καταπόνηση, ταλαιπωρία, παίδεμα: *τόπους πολλούς παρέδραμα και πόνους υπεστάθην, ηύρα τό είχα θέλημα μετά πολλής οδύνης* Λίβ. Esc. 1228· **β**) (στον πληθ.) δεινοπαθήματα, βάσανα: *το έκτισεν* (ενν. *το κάστρο της Δυστυχίας*) *η συμφορά ... και πυργοεθεμελίωσαν αι οδύνες των ανθρώπων* Λόγ. παρηγ. L 142· *αρχινά ο Ιμπέριος ... να λέγει τας οδύνας του, τες παραπόνεσές του* Ιμπ. 766· *είπα σε τας οδύνας μου τάς έπαθα εις τον κόσμον* Λίβ. Esc. 4226· *έπαθεν* (ενν. *ο στρατιώτης*) *πολλάς οδύνας έως νά 'βρει την ωραίαν* Λίβ. Sc. 829· **γ**) (περιληπτικά): *Εσύ, αδελφέ, εις τα γράμματα κείτεσαι της οδύνης* Λόγ. παρηγ. L 98· *Ο κόσμος τούτος γέγονεν θλίψις τε και οδύνη, στενοχωρία και κλαυθμός υπάρχει η ζωή μας* Διγ. Α 4758· *όσα εκακοπάθησες τους παραπάνω χρόνους εδά απέ τώρα επέτυχες το τέλος της οδύνης* Λίβ. Ν 2621. **5**) (Προκ. για τον κολασμό, την αιώνια τιμωρία των αμαρτωλών): *υπάν οι δίκαιοι εις τα ωραία κάλλη, οι δ' άδικοι κι επίορκοι εις μεγάλην οδύνην* Αλφ. καταν. 74.

**οδυνηρά,** επίρρ.

Από το επίθ. *οδυνηρός*. Η λ. και σήμ.

Με πόνο (ψυχής), με πολλή θλίψη· σπαρακτικά: *να λυπηθώ και να δαρθώ, οδυνηρά να κλάψω* Πλουσιαδ., Θρ. Θεοτ. 107.

**οδυνηρός,** επίθ., Καλλίμ. 471, 2254, Διγ. (Trapp) Esc. 219, Φλώρ. 451, Φυσιολ.

[Legr.] 1033, Φυσιολ. Β′ $3^{25}$, Σφρ., Χρον. (Maisano) $106^{9}$ (έκδ. *οδυνός*· εσφαλμ. γρ.· διορθώσ.).

Το αρχ. επίθ. *οδυνηρός*. Η λ. και σήμ.

**1**) Που προκαλεί (σωματικό) πόνο, επώδυνος: Δούκ. $431^{18}$, Φλώρ. 443. **2α**) Που περικλείει, φέρνει πόνο, θλίψη, στενοχώρια: *ζωήν να ζω επώδυνον, πάντοτε πονεμένην* (παραλ. 1 στ.) *τό τρώγω να ένι οδυνηρόν, τό πίνω να έναι πόνος* Φλώρ. 1013· **β**) (σε ιδιάζ. χρ.) πονεμένος, θλιμμένος· «βαρύς»: *ευρίσκουσι μετά πικράς, οδυνηράς καρδίας* το *χρυσοδρακοντόκαστρον και την δρακόντου πόλιν* Καλλίμ. 1379· **γ**) που είναι γεμάτος βάσανα, ταλαιπωρίες: *σκοτεινόν, οδυνηρόν περιπατήσω δρόμον* *μετά θλιμμένου λογισμού και σκοτεινής καρδίας* Καλλίμ. 1471. **3**) (Προκ. για φωνή) θρηνητικός, γοερός, σπαρακτικός· *Οι δέ Ρωμαίοι τους Τούρκους ιδόντες εντός της πόλεως και φωνήν αφέντες οδυνηράν: το οίμοι, από του τείχους κατέπιπτον* Δούκ. $369^{28}$· *βάλλει* (ενν. *ο έλεφας*) *φωνήν οδυνηράν, κράζει μεγαλοφώνως* *κι έρχεται άλλος έλεφας ίνα του βοηθήσει* Φυσιολ. (Legr.) 43· *Παρήλθεν* (ενν. *ο Καλλίμαχος*) *τόπους ικανούς αναζητών την κόρην* *μετά φωνής οδυνηράς, μετά νεκρούς τους λόγους* *και μετά πόνων και κλαυθμών* Καλλίμ. 1474.

**οδυνηρώς,** επίρρ.

Η λ. στον Αριστοτέλη (L-S, λ. *οδυνηρός*).

**1**) Με πόνο (σωματικό), επώδυνα: *εις ολίγον καιρόν απέθανε* (ενν. *ο Ιωαννίκιος*) *κακώς και οδυνηρώς και ευρέθη αφορισμένος τυμπανιαίος* Ιστ. πατρ. $157^{19}$. **2**) Με θρήνο, σπαρακτικά: *έκλαυσεν πικρώς και οδυνηρώς* Οψαρ. $362^{45}$· *στενάζει, κλαίει, οδυνηρώς, τίλλει τας τρίχας κλαίων* Ριμ. Βελ. ρ. (Bakk. - v. Gem.) 611.

**οδυνός**· *ου χαριέν μαντάτον, αλλά και οδυνόν λίαν* Σφρ., Χρον. (Maisano) $106^{9}$, εσφαλμ. γρ. αντί *οδυνηρόν*· διορθώσ.

**οδυρμός** ο, Προδρ. II Η 16, Διγ. (Trapp) Gr. 204, 3569, Ανάλ. Αθ. 49, Διήγ. πόλ. Θεοδ. 131, Απολλών. 386, Λίβ. Esc. 4403, Αχιλλ. Ν 1267, 1655, Θρ. Κων/π. (Mich.) 69, Ριμ. Βελ. ρ (Bakk. - v. Gem.) 2, Σκλάβ. 34, Αιτωλ., Βοηβ. 16, Κώδ. Χρονογρ. $53^{23}$. ’δ υ ρ μ ό ς, Αποκ. Θεοτ. Ι 20.

Το αρχ. ουσ. *οδυρμός*. Ο τ. *’δυρμός* (εξαιτία <της παρουσίας του άρθρου) σε κείμ. του 17. αι. (Vitti [Ευγέν. σ. 101]).

Κλάμα γοερό, θρήνος: Φλώρ. 81, Δούκ. $367^{5}$, Διγ. (Trapp) Gr. 1559· (συν. με τα ουσ. *θρήνος, κλαυθμός, στεναγμός*, κ.τ.ό.· πβ. L-S και Π.Δ. Ιερεμίας ΛΗ′ 15): *κλαυθμός και οδυρμός γαρ* *άπας βίος των ανθρώπων* Ερμον. Ω 359· *Θρήνος, κλαυμός και οδυρμός και στεναγμός και λύπη,* *θλίψις απαραμύθητος έπεσεν τοις Ρωμαίοις* Ανακάλ. 1· *υπήγασι* (ενν. *ο Αρχάγγελος Μιχαήλ και η Παναγία*) *εκεί οπού είναι ο ’δυρμός και ο κλαθμός* Αποκ. Θεοτ. Ι 20.

**οδύρομαι,** Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 393, 978, 1017, Φλώρ. 60, Αχιλλ. Ν 1731, Ιμπ. 06, Έκθ. χρον. $53^{26-7}$, Θρ. Κύπρ. (Παπαδ. Θ.) 722, Επιστ. Ηγουμ. 175· ’δ ύ ρ ο μ α ι, ...ησ. Β′ [$25^{4}$].

Το αρχ. *οδύρομαι*. Ο τ. *’δύρομαι* (από έκκρουση φωνήεντος) και αρχ. (*δύρομαι*) για ...λους λόγους.

**Α′** (Μτβ.· με αιτιατ. πράγματος) θρηνώ για κ.: *να κλαίγω και να ’δύρομαι το πρικο...ικό μου* Ερωφ. Δ′ 606. **Β′** (Αμτβ.) κλαίω γοερά, θρηνώ: Χούμνου, Κοσμογ. 126· ...ν. με τα ρ. *κλαίω, θρηνώ, κόπτομαι, στενάζω*): *έκλαιεν και οδύρετον* (ενν. *η λυγερή*),



*τα αδέλφια της εζήταν* Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 182· *όλο θρηνώ και οδύρομαι σαν μάννα κακομοίρα* Λίμπον. 82· *θρήνοις πολλοίς και γοεροίς εκόπτετο και οδύρετο* (ενν. *η πόλις των Ιωαννίνων*) Ηπειρ. $235^{15}$· *στενάζω και οδύρομαι και τύπτω εις το στήθος* Ανακάλ. 107. **Φρ.** *οδύρεται η καρδία μου* = σπαράζω από θλίψη: *Η ψυχή μου φλέγεται, οδύρεται η καρδία μου* Διγ. Άνδρ. $333^{30}$.

**οζό** το, βλ. *ζώο(ν)*.

**οζούρα** η, βλ. Προσθ. 12. τόμ., λ. *ζούρα*.

**όζω.**

Το αρχ. *όζω*. Διάφ. τ. της λ. και σήμ. ιδιωμ. (Andr., Lex. στη λ.).

Αναδίδω οσμή ευχάριστη ή δυσάρεστη· (εδώ) βρομώ, ζέχνω: Προσκυν. Ιβ. 535 1040, Ιερακοσ. $463^{29}$· (εδώ σε παροιμιακή φρ.): *Εβραίος όζει και βρομεί και όλη του η θήκη* Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 424 (Για τη χρ. βλ. και Πολ. Ν., Παροιμ. 635-6).

**οζώο(ν)** το, βλ. *ζώο(ν)*.

**όθεν,** επίρρ., Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 1530 κριτ. υπ., Κομνηνής Άννας Μετάφρ. 142, Γεωργηλ., Βελ. Λ (Bakk. - v. Gem.) 795, Πανώρ. Α′ 10 χφ Α κριτ. υπ., 42, Σουμμ., Παστ. φίδ. Β′ [1302], Χριστ. διδασκ. 206· ό θ ε, Χρον. Μορ. Ρ 4825, Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Δ′ 487.

Το αρχ. επίρρ. *όθεν*. Ο τ. στο Τζέτζη (Steph., Θησ. στη λ.), σε έγγρ. του 17. αι. (Bakker. - v. Gemert. (Βαρούχ. σ. 839]) και σήμ. ιδιωμ. (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Γ′ 206, Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ. και Πρωτοπ. - Μπουμπ. Γ., Θέατρ. Ζακ. 96). Τ. *όθενε* σε έγγρ. του 14. αι. (Πεντόγαλος Γ., Παρνασσ. 16, 1974, 43) και στον Κατσαΐτ., Ιφ. Δ′ 50, Θυ. Α′ 5. Τ. *όνθεν* σε έγγρ. του 1746 (Κώδ. Παναγ. Σπηλιώτ., ΔΙΕΕΕ 27, 1984, 442). Η λ. και άλλοι τ. και σήμ. ιδιωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ., Σακ., Κυπρ. Μ′ 700, λ. *όθες* και Κουκ. Αθ. 56, 1952, 362).

**1**) (Τοπ.) **α¹**) (για να δηλωθεί κίνηση από ένα τόπο) απ' όπου: Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Δ′ 428· Πόλ. Τρωάδ. 595· **α²**) εκεί απ' όπου: *εγύρισα στην ξενιτιάν κι οχ τόπον σ' όπου εμπήκα,* *'ς τέλος γυρίζω γέροντας όθεν ξαθός εβγήκα* Σουμμ., Παστ. φίδ. Ε′ [12]· **β**) (για να δηλωθεί κίνηση προς ένα τόπο) προς όποια κατεύθυνση, προς όποιο σημείο (Η σημασ. και σήμ. ιδιωμ., βλ. Κουκ., ό.π., και Παπαδ. Α., Αθ. 29, 1917, 123): *εις φυγίον εβάλθησαν όθε ημπορεί καθένας* Χρον. Μορ. Ρ 4825· *μπαίνει* (ενν. *ο δράκος*) *μέσα στο νερόν κι έρχετον όθεν ήμον* Πικατ. 43· **γ¹**) (για να δηλωθεί στάση) όπου: Σουμμ., Παστ. φίδ. Ε′ [2]· Καλλίμ. 1816· **γ²**) εκεί όπου, στο σημείο που: *Διατί την παίδα δίδουσι, όθεν το κρίμα εγίνη* Σουμμ., Παστ. φίδ. Ε′ [292]· **δ**) (με επόμ. το *κι αν*) όπου κι αν, οπουδήποτε: *Οι Μακεδόνες έτρεχαν τους Πέρσες κι εσκοτώναν* *με το δραπανοάμαξο όθεν κι αν τους εσώναν* Αλεξ. 1222· *εδώ κι εκεί πηγαίναμε όθεν κι α μας εβόλει* Αλεξ. 2030· **ε**) (σε μεταφ. για πρόσ.): *Η αρετή δεν δύνεται όθεν ο πόθος πάει* Σουμμ., Παστ. φίδ. Γ′ [482]. **2**) (Χρον.) **α**) όταν, κάθε φορά που (Για τη χρ. βλ. Holton [Αλεξ. σ. 269]): *όθεν τον ηβλέπασι* (ενν. *τον Αλέξανδρο*) *του κάμνασι μερέα* Αλεξ. 250· *όθεν μας εβλέπασι* (ενν. *τα θεριά*), *τρέχαν και πιλαλούσι* Αλεξ. 1649· **β**) (στην αρχή πρότασης) στη συνέχεια, έπειτα, τότε: *Απατήσαντες ουν αυτόν έφερον εν τη Πόλει· όθεν ο αυθέντης χαριέντως αυτόν υποδεξάμενος δέδωκεν αυτώ χώρας εις διατροφήν* Έκθ. χρον. $23^{8}$· *βλέπει τον άγιον ιερατικήν στολήν ενδεδυμένον ...· όθεν και γνωρίσας τον άγιον μετά φόβου και υποστολής εξήτει γνωρίσαι τίνων εστίν ο αστήρ* Κομνηνής Άννας Μετάφρ. 184· **γ**) τότε λοιπόν: *απήτις την απαντοχήν της σωτηριάς μου εχάσα,* *όθεν εις τέλος έμελλε να καταντήσω*

*επιάσα* Απόκοπ.[2] 60. **3**) (Συμπερασμ.) ώστε, με αποτέλεσμα να: *Εις τόσον το κατέφε-*
*ραν και έκλινε να πέσει* (ενν. *το δένδρον*), *όθεν η ρίζα την κορφήν εκέλευσε να θέσει*
Απόκοπ.[2] 52. **4**) (Αιτ.) **α**) (στην αρχή πρότασης) γι' αυτό το λόγο: *τους νόμους των*
*βασιλικών διατάξεων ακριβώς γινώσκων ... 'Οθεν και έγραφεν ε ξ ορισμού του βασιλέως*
*προς τε τον δούκα του στόλου* Κομνηνής 'Αννας Μετάφρ. 301· *εκείνος δέ ήν αργός προς το*
*καλόν ποιήσαι· όθεν και πολύν καιρόν εν τη φυλακή εποίησε* Κομνηνής 'Αννας Μετάφρ. 256·
**β**) επειδή, για το λόγο ότι: Διγ. Ζ 972.

**οθόνη** η, Διγ. (Trapp) Gr. 2470, Αξαγ., Κάρολ. Ε' 927· δοτ. πληθ. *οθόναισι* Αξαγ.,
Κάρολ. Ε' 956.

Το αρχ. ουσ. *οθόνη*.

**1**) Λεπτό, λευκό, συν. λινό ύφασμα **α**) (προκ. για μαντήλι του χεριού): *τας τε βροχάς*
*των οφθαλμών άρασα τη οθόνη* Διγ. (Trapp) Gr. 2087· **β**) (προκ. για μαντήλι κεφαλιού):
*λόγοις αυτών* (ενν. *των απελατών*) *πιστεύσασα* (ενν. *η κόρη*), *μεγάλως δειλιώσα και*
*τη οθόνη την αυτής καλυψαμένη όψιν επί την τένταν έδραμεν* Διγ. Ζ 2909. **2α**) 'Υ-
φασμα ιστίου πλοίου, ιστίο: *επάνω δ' εστεγάσαντο ποιούντες υπερώα και χάρακας υπ'*
*οθονών και κάμιλων ευρώα* Αξαγ., Κάρολ. Ε' 952· **β**) (συνεκδ.) ιστιοφόρο πλοίο: *Ο*
*δέ γε του επάρχοντος στόλος επαριθμήθη οθόναισιν σαράκοντα* Αξαγ., Κάρολ. Ε' 956·
*πλεύσας εν Αλγιραίων της Αφρικής μετ' οθονών και πολλοστών ηρέων* Αξαγ., Κάρολ.
Ε' 604.

**όθος** ο.

Από το ουσ. *ίονθος*, που απ. στον Ιπποκράτη. Η λ. και άλλοι τ. και σήμ. ιδιωμ. (Andr.,
Lex., λ. *ίονθος*).

Φουσκάλα του δέρματος: *αμυχάς δίδου εις τους δακτύλους κατ' όθον* (έκδ. *οθόν*·
διορθώσ.) *ή μετά φλεβοτόμου ιατρικού ή μετά οξυτάτης ... μαχαίρας* Ιερακοσ. 493[16].

**οθός**· *οθόν*, Ιερακοσ. 493[16], πιθ. εσφαλμ. γρ. αντί *όθον*· διορθώσ. — Βλ. ά. *όθος*.

**οθρός** ο, βλ. *εχθρός*.

**Οθωμανός** ο· *Ο τ μ ά ν ο ς*, Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 347, 352· *Ο τ ο μ ά-*
*ν ο ς* (γεν. *Οτομάνο*), Τζάνε, Κρ. πόλ. 399[12]. *Ο υ τ ο μ ά ν ο ς* (γεν. *Ουτομάνο*),
Τζάνε, Κρ. πόλ. 498[9]· *'Τ ο μ ά ν ο ς* (γεν. *'Τομάνο*), Τζάνε, Κρ. πόλ. 324[6].

Από το αραβ. Utmān ‹ ιδρυτή του οθωμανικού κράτους Osman (Ανδρ., Λεξ.· βλ.
και Mor., Byzantinot. Β' 214-216). Τ. *Αθωμανός* σήμ. στην Κύπρο (Γιαγκουλλή, Ποιη-
τάρ. 398). Για το σχηματ. του τ. *Οτομάνος* και τις γεν. του εν. βλ. Heinrich, Κλητ. - γεν.
σε -ο σ. 128-9. Θηλ. *Οθωμάνισσα* στον Κουμαν., Συναγ. ν. λέξ. Η λ. και σήμ.

Οθωμανός: *το γένος των Οτμάνων ήτον και είναι έργον Θείας Προνοίας να αυτοκρα-*
*τορεί* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 351· *Τώρα λογούμαι βασιλιός, τώρα μπορά καυχούμαι,*
*πως τέτοιο άξιο νησί στα χέρια μας κρατούμε. Τώρα πληθαίνει τ' όνομα 'Τομάνο Μαου-*
*μέτη να με τρομάσου οι χριστιανοί να λέσινε: «μεντέτι»* Τζάνε, Κρ. πόλ. 578[1]· (εδώ
περιληπτικά): *Σαρανταπέντε των Χανιών τον 'Αγουστο, α δε σφάνω, τα 'δώκανε τες*
*δώδεκα στο χέρι του Οτομάνο* Τζάνε, Κρ. πόλ. 579[20].

**οιβοί,** επιφ.

Από το αρχ. επιφ. *οιβοιβοί* με συγχ.



(Για έκφρ. ενθουσιασμού): *Θιασμού* (ενν. *επιρρήματα*): *ω καλά, αχ α, οιβοί* Σοφιαν., Γραμμ. 250.

**οιδημάζω.**

Από το ουσ. *οίδημα* και την κατάλ. *-άζω*.

Φουσκώνω, πρήζομαι: *η φλέβα η κεφαλιακή ει κακώς κεντηθήναι, ... οιδημάζει και ταχύν τον θάνατον υποφέρει* Ιατροσόφ. (Oikonomu) 77[12].

**οιδυό,** αριθμτ., βλ. *δύο*.

**οικειοβούλως,** επίρρ.

Από το επίθ. **οικειόβουλος*. Η λ. στον Κουμαν., Συναγ. και στην Κάτω Ιταλία και Σικελία (Μηνάς, Γλωσσάρ. Ιτ. 278 και Caracausi).

Με την ίδια (μου) τη θέληση, «οικεία βουλήσει»: *εις Μακεδόνων έρχονται χώραν οικειοβούλως* Βίος Αλ. 1141.

**οικειοθελώς,** επίρρ.· *ο ι κ ε ι ο τ ε λ ώ ς*, Ηπειρ. 226[4].

Από το επίθ. *οικειοθελής*, που απ. τον 11. αι. (Sophocl.).

Με τη θέλησή (μου, σου, κλπ.), εκουσίως: *οι δέ τον γουλάν ληιστρεύοντες οικειοθελώς παρεδόθησαν* αυτ. 224[19].

**οικείος,** επίθ., Σπαν. Α 459, Κομν., Διδασκ. Δ 258, Προδρ. (Eideneier) IV 530 χφφ VPK κριτ. υπ., Διάτ. Κυπρ. 507[2], Διγ. Ζ 978, 1626, 3137, Βέλθ. 733, 801, Διήγ. Βελ. χ 409, Λίβ. Esc. 1179 κριτ. υπ., Λίβ. Ν 1027, Ψευδο - Γεωργηλ., 'Αλ. Κων/π. (Wagn.) 185, Σφρ., Χρον. (Maisano) 126[10], 154[29], Μάρκ., Βουλκ. 343[29], Ριμ. Βελ. ρ (Bakk. - v. Gem.) 735, Byz. Kleichron. Α' 149[88], Διγ. 'Ανδρ. 349[30]· *ο ι κ ε ι ό ς*, Σπαν. (Μαυρ.) Ρ 173.

Το αρχ. επίθ. *οικείος*. Για τον τ. βλ. Hatzid., Einleit. 438. Η λ. και σήμ.

**1**) (Για πρόσ.) **α**) που ανήκει στην οικογένεια: Χρον. Τόκκων 2139· *Υιόν τους τον εποίησαν* (ενν. *τον Κάρουλον*), *οικείον κληρονόμον* Χρον. Τόκκων 3481· *«προς μακράν αποχωρείτε μοναχόν μετά των παίδων των οικείων και ιδίων εν τω οίκω αιχμαλώτων των τε γυναικών αφήτε»* Ερμον. Ω 137· **β**) (κατ' επέκταση) έμπιστος, αφοσιωμένος: *εκείνον το ευνουχόπουλον ήτον οικείον της κόρης* Λίβ. Sc. 50· *Εν μιά γαρ των ημερών καθίσας συν εκείνοις, τοις φίλοις του τοις ποθητοίς, τοις φίλοις τοις οικείοις* Διγ. Ζ 2426· *Ο Βελισάριος, ο νικητής ο μέγας, ο μέγας φρονιμότατος, της βασιλείας οικείος* Διήγ. Βελ. χ 554· **γ**) (προκ. για χριστιανό) πιστός (Πβ. Lampe, Lex., στη λ., 3, έκφρ. *οικείος της πίστεως*): *χριστιανός ορθόδοξος και του Χριστού οικείος* Παρασπ., Βάρν. C 46. **2**) Που ανήκει σε κάπ., ατομικός, προσωπικός **α**) (προκ. για πράγμα): 'Εκθ. χρον. 57[12]· **β**) (προκ. για έκταση) ιδιωτικός: *Χώρος οικείος έξωθεν υπήρχεν εκ του τείχους* Διγ. Ζ 3787· **γ**) (προκ. για μέλος του σώματος): Διγ. (Trapp) Gr. 2619· Ψευδο - Σφρ. 162[13]· **δ**) (προκ. για αφηρημένη έννοια): *Ο γαρ Κάδμων εδιδάχθη εκ την γνώσιν την οικείαν* Ερμον. Α 61· *Οικείον πένθος έκαστος την συμφοράν ηγούντον* Αχιλλ. Ν 1735· *ο δέ Βαϊμούντος την οικείαν συνείδησιν έχων αυτόν ελέγχουσαν επιτηδείως προς τους λόγους του βασιλέως απεκρίνατο* Κομνηνής 'Αννας Μετάφρ. 415. **3**) Κατάλληλος, ταιριαστός: Μάρκ., Βουλκ. 342[11], 343[27].

Το αρσ. ως ουσ. **1**) Συγγενής, οικείος: Σφρ., Χρον. (Maisano) 68[5]. **2**) Στενός φίλος, σύντροφος: Αχιλλ. Ν 165. **3**) 'Ανθρωπος της εμπιστοσύνης κάπ., έμπιστος: ο

*βασιλεύς υπέμεινε με τους οικειούς του μόνος τους πρεσβυτέρους* Σπαν. (Μαυρ.) Ρ 173.
**4**) Συμπατριώτης· ομόφυλος (Η σημασ. στο Lampe, Lex. στη λ. 2): *ος* (ενν. ο *Ιωακείμ*)
*και συνῴκει μετ' αυτής ποτέ προς Βαβυλώνα* (παραλ. 1 στ.) *καθ' όν καιρόν και Δανιήλ ο*
*θαυμαστός προφήτης υπήρχεν ο περίδοξος πάσχων συν τοις οικείοις* Σωσ. 6.

Το θηλ. ως ουσ. = πιστή ακόλουθος, έμπιστη υπηρέτρια: *επεί ως οικείαν της θυγατρός*
*αυτός της ιδικής μου ενέπλεξε και ηγάπησεν, να της τον δώσω απάρτι* Βέλθ. 968.

Το ουδ. στον πληθ. ως ουσ. = **α**) σπίτι, οίκος· τόπος διαμονής: *Ο πέμπτος λόγος ...*
*... έχει μέν την αρπαγήν του στρατηγού της κόρης, ήν ο Ακρίτης έλαβε, εις τα οικεία ήλθεν*
Διγ. Ζ 1632· *Διήλθον ουν τον ποταμόν, η δέ* (ενν. η *Μαξιμώ*) *προς τα οικεία* Διγ. Ζ 3612·
*εσέβημεν όλοι εις τα κελία και πάντες άλλοι πήγασιν όλοι εις τα οικεία* Αρσ., Κόπ. διατρ.
[1329]· **β**) οικογενειακή, ιδιωτική περιουσία: *Ει γαρ και γέγονας τυφλός, αλλ' έχεις*
*εξ οικείων πράγματα των καμάτων σου ..., ύπαγε εις τον οίκον σου και τρέφου εξ*
*εκείνων* Γεωργηλ., Βελ. Α (Bakk. - v. Gem.) 725.

Το συγκριτ. του ουδ. ως επίρρ. = πιο κατάλληλα, ταιριαστά: *Ταύτα γαρ ιδόντος του*
*Κροκοντείλου (ή μάλλον Κροκοδείλου ειπείν οικειότερον) προσεκύνησε και αυτός τον αμιράν*
Σφρ., Χρον. (Maisano) 162[24].

**οικειοτελώς,** επίρρ., βλ. *οικειοθελώς*.

**οικειότης** *η*.

Το αρχ. ουσ. *οικειότης*. Λ. *οικειότητα και σήμ.*

Οικειότητα, στενή φιλία ή σχέση: Ωροσκ. 39[22].

**οικειόχειρος,** επίθ., Λίβ. Sc. 719, Συναδ., Χρον. - Διδαχ. 175r.

Από το επίθ. *οικείος* και το ουσ. *χειρ*. Η λ. τον 11. αι. (Sophocl.), σε έγγρ. του 10.-16.
αι. (Act. Lavr. 2[36], 3[17], 153[2], κ.α., Act. Doch. 3[70], 42[6], κ.α., Act. Xér. 8[6,27], κ.π.α.) και
στον Αρμεν., Εξάβ. Α' 11[6] (σχόλ.).

Γραμμένος ιδιοχείρως: *θέλω να δώσω οικειόχειρόν μου ανάθεσιν έχουσαν κεφάλαια*
*πέντε* Σφρ., Χρον. (Maisano) 122[7]· *γραφήν μου οικειόχειρον στέλλω σε, ανάγνωσέ την*
Λίβ. Ρ 1592.

**οικειοχείρως,** επίρρ., Σφρ., Χρον. (Maisano) 118[12], Ψευδο - Σφρ. 366[21]· *οι-*
*κ ε ι ο χ ε ι ρ ώ ς,* Ψευδο - Σφρ. 262[22].

Το μτγν. επίρρ. *οικειοχείρως* (Lampe, Lex.). Ο τ. σε έγγρ. του 13. και 14. αι. (ΝΕ 7,
1910, 37, 44). Η λ. στην Κάτω Ιταλία και Σικελία (Μηνάς, Γλωσσάρ. Ιτ. 278).

**α**) Με τα ίδια (μου, σου, κλπ.) τα χέρια: *τω δέ χειμώνι του αυτού έτους ... έπεσε καθ'*
*όλην την νήσον τοσαύτη χιών ... ώστε και αλώπεκας και λαγωούς οικειοχείρως εθήρευον*
Ψευδο-Σφρ. 584[13]· *οι πατέρες αυτών παρόντες μετά δακρύων εκελεύσθησαν, ίνα έκαστος*
*αυτών τον υιόν αυτού οικειοχείρως θανατώση* Ψευδο-Σφρ. 192[33]· **β**) ιδιοχείρως: *εμείς*
*οι άνωθ(εν) οικειοχείρως χαράξαντες τους τιμί(ους) και ζωοποιούς στ(αυ)ρούς* Γράμματα
Μετεώρ. 53[1].

**οικειώ,** Σπαν. Α 130, Σπαν. V 125.

Το αρχ. *οικειόω*. Η λ. στην Κάτω Ιταλία και Σικελία (Μηνάς, Γλωσσάρ. Ιτ. 278).

Μέσ. με ενεργ. σημασ. **1**) Οικειοποιούμαι, κάνω κ. δικό μου, κατακτώ: Έκθ. χρον.
2[3]. **2**) Κάνω κάπ. οικείο, φίλο· (εδώ προκ. για το Θεό· πβ. Lampe, Lex., λ. *οικειόω* 3



και 4α): *Η προσευχή προς τον Θεόν μεγάλως οικειούται* (ενν. τον *άνθρωπο*), *οπόταν μετά προσοχής γίνεται και καρδίας* Σπαν. (Λαμπρ.) Va 134 (Βλ. και *οικειώνω* 1).

**οικειώνω,** Σπαν. Β 127, Χρον. Τόκκων 2074.

Το αρχ. *οικειόω*.

**1**) Εξοικειώνω, «φέρνω κοντά», κάνω κάπ. φιλικό απέναντι σε κάπ. άλλο: *Η προσευχή προς τον Θεόν μεγάλως οικειώνει* Κομν., Διδασκ. Δ 159 (Βλ. και *οικειώ* 2). **2**) Εποικίζω, εγκαθιστώ κατοίκους σ' έναν τόπο (Για τη σημασ. βλ. και Schirò [Χρον. Τόκκων σ. 566]): *Εις το νησίν τούς έβανεν ..., κρατήματα τους έδιδε, προνοίες των αρχόντων. Τον τόπον γαρ οικείωνε, είχε και πιστοσύνην* Χρον. Τόκκων 141· *πάντα αχαμνίζουσιν τον τόπον του του Σγούρου και του δουκός οικειώνεται και δυναμώνει ο τόπος* Χρον. Τόκκων 958.

**οικείωσις** *η*.

Το αρχ. ουσ. *οικείωσις*.

**1**) Σχέση, επικοινωνία, συναναστροφή: *είτα έφερεν ο καιρός και οικείωσιν εμού εις τον μακαρίτην και αοίδιμον πατέραν αυτού και τά έχρηζεν απ' εκείνον, πολλά και αναγκαία, εύρισκεν αυτά δι' εμού* Σφρ., Χρον. (Maisano) 34[4]. **2**) Συμφιλίωση (Για τη σημασ. βλ. Lampe, Lex. στη λ. 6d): *τοις δ' ευνούχοις κατά το παρόν εναντίωσις και μετ' ολίγα διόρθωσις και καλωσύνη και οικείωσις και ενέργειαι εκ των βασιλικών αυλών* Ωροσκ. 40[14]. **3**) (Συνεκδ. για το Θεό) προσέγγιση, πλησίασμα (Για τη σημασ. βλ. Lampe, Lex. στη λ. 6α, b, c): *σταθείσαι* (ενν. *αι καλογραίαι*) *έψαλλον την εις την Θεοτόκον παράκλησιν μετά δακρύων. Τούτου τι κρείττον εκμαρτύριον της εις Θεόν εκείνης αρετής και οικειώσεως;* Σφρ., Χρον. (Maisano) 52[13]. **4**) Ικανοποίηση, εκπλήρωση επιθυμίας ή αίτησης: *ειδέ και εκ πν(εύματο)ς και αρετής έχει το εμφανές και προτερήματα κοσμικά ο αιτούμενος και τ(ην) των πραγμάτων πείραν, πολλῷ πλέον εις οικείωσιν προσκαλείται* Γράμματα Μετεώρ. 81[8].

**οικέτης** ο, Διγ. Ζ 3128.

Το αρχ. ουσ. *οικέτης*.

**1α**) Δούλος, υπηρέτης: Φλώρ. 359· **β**) ευπατρίδης έμπιστος στην υπηρεσία άρχοντα (Πβ. Hunger [Κομνηνής Άννας Μετάφρ. 38[47], 100[310,311], 142[422] και Verpeaux, REB 23, 1965, 94): *ευθέως εξαπέστειλε* (ενν. ο *κράτιστος*) *τινάς πεπαιδευμένους οικέτας και δημαγωγούς αυτού γεγυμνασμένους της μάχης* Αξαγ., Κάρολ. Ε' 242· **γ**) υπήκοος· (εδώ με ταπεινότητα· πβ. και Lampe, Lex. στη λ.): *ήλθον ... προς κράτος το γαλήνιον της αυτοκρατορίας* (παραλ. 1 στ.). *Αλλά μη κλείσης ακοάς, μηδέ αποστραφής μοι τον δούλον και οικέτην σου, τον κατηχρειωμένον* Προδρ. (Eideneier) ΙΙΙ 46. **2**) Υποτελής, υπόδουλος: *κατά πολύ δέ φοβερώς τα έθνη υποτάξας* (ενν. ο *Ακρίτης*), *ώστε και φόρους βασιλεί παρέχειν ετησίους και οι ποτέ πολέμιοι γεγόνασιν οικέται* Διγ. Ζ 4200.

**οίκημα(ν)** το, Λόγ. παρηγ. Ο 611, Βακτ. αρχιερ. (κώδ. 1373, ΕΒΕ) 28.

Το αρχ. ουσ. *οίκημα*.

**1**) Οικοδόμημα, κτίσμα· κατοικία, σπίτι: Χρον. Μορ. Η 8083· (εδώ σε μεταφ.): *έδε χαρίτων σκήνωμαν, έδε κατούνα ερώτων και της αγάπης οίκημαν και ανάπαυσις του πόθου* Αχιλλ. Ν 765. **2**) Κτηνοτροφική εγκατάσταση (Για τη σημασ. βλ. και Schilbach [Metrol.[2] σ. 198]): *ούτως ουν οφείλεις αποτιμάσθαι και τα οικήματα, όσα και οία εισί* Metrol.[2] 60[2].

**οίκησις** η, Διγ. Ζ 3624.

Το αρχ. ουσ. *οίκησις*.

**1**) Εγκατάσταση· διαμονή: Δούκ. 139[13]. Φρ. 1) *Την οίκησιν έχω* = κατοικώ, δια-
μένω: *εκείσε* (ενν. *εις Βοδενά*) *γαρ ο Θωμάς την οίκησιν είχε* Ηπειρ. 216[5]. 2) *Την οίκη-*
*σιν ποιούμαι* (Η φρ. ήδη αρχ. με διαφορετική σημασ.) = εγκαθίσταμαι προσωρινά: *λαβών*
(ενν. *ο Συμεών*) *παραυτίκα και φρούρια τινά και πόλεις και χώρας πλείστας εν τη Καστορία*
*την οίκησιν εποιήσατο* Ηπειρ. 212[6]. 3) *Την οίκησιν ποιώ* = εγκαθίσταμαι· κατοικώ, δια-
μένω: *Εν συστήμασι μοναχών βούλει την οίκησιν ποιήσαι ...;* Ευγ. Ιωαννουλ., Επιστ. 25[48]
(Ελλην. 7, 1934, 240)· *εν τω Ευφράτη έκρινα την οίκησιν ποιήσαι κατασκευάσαι τε λαμ-*
*πρόν και εξαίσιον οίκον* Διγ. (Trapp) Gr. 3137 (Βλ. και N. Eideneier, Ελλην. 23, 1970,
317). **2**) Κατοικία: Καλλίμ. 1461. **3**) (Προκ. για στρατιωτική χρήση) καταυλισμός,
κατασκήνωση: *Είχομεν και γαρ ικανούς τους ημίν υπουργούντας, την οίκησίν των έχο-*
*ντας απόμακρα της τένδας, ουχί δέ άπαντες ομού, αλλ' άνδρες μέν ιδίως και αι γυναίκες*
*ωσαύτως είχον αυτών τας τένδας* Διγ. (Trapp) Gr. 3057. 4) (Συνεκδ.) συνοικία: **το**
*φοσσάτον ... να αιχμαλωτίση τους ευρισκομένους έξωθεν ανθρώπους και πάσαν ⟨την⟩ των*
*Εβραίων οίκησιν* Σφρ., Χρον. (Maisano) 44[8].

**οικήτωρ, -ορας** ο, Λίβ. P 621, Λίβ. (Lamb.) N 760, Λίβ. Esc. 897, Σφρ., Χρον.
(Maisano) 156[24], Byz. Kleinchron. A' 42[8], 155[107] δις.

Το αρχ. ουσ. *οικήτωρ*.

Κάτοικος: Ψευδο-Σφρ. 534[2]· Byz. Kleinchron. A' 113[12]. (εδώ σε μεταφ.): *Ει*
*δ' ίσως τις αμαρτωλός ιδία προαιρέσει μετανοήσει των κακών πάντων και επιστρέψει*
*εις του Θεού το πρόσωπον εξ όλης της καρδίας, οικήτορας των ουρανών γίνεται βασιλείας*
Αξαγ., Κάρολ. Ε' 1136.

**οικία** η, Ασσίζ. 18[26] (γεν. πληθ. *οικίων*), 156[24], 202[11], 419[8]· *ο ι κ ι ά*.

Το αρχ. ουσ. *οικία*. Ο τ. από μετρ. αν.

**1**) Κατοικία, σπίτι, ενδιαίτημα: Ασσίζ. 167[20], 'Εκθ. χρον. 56[1], Byz. Kleinchron. A'
312[13]. **2**) (Γενικά) τόπος κατοικίας: *χάνεσαι και εσύ σήμερον και είναι κρίμα την*
*ώραν τούτην να γενεί εις την οικιάν του* (ενν. *του Δράκου*) *μνήμα* Δαρκές, Προσκυν. [86].
**3**) Υποθέσεις του σπιτιού: *όμως εκ της εξόδου μου και συ να καταλάβεις το πώς οικο-*
*νρεύω μου την άπασαν οικίαν* Προδρ. (Eideneier) II 110.

**οικιακός,** επίθ., Ιστ. Ηπείρ. Χ[16], Χρον. σουλτ. 91[26], Χρονογρ. (Λαμψ.) 233, Ψευδο-
Σφρ. 550[4], Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ. Ματθ. ι' 36, Ιστορ. δεσποτών Ηπείρ. 10[52].

Το μτγν. επίθ. *οικιακός*. Η λ. και σήμ.

Που ανήκει ή αναφέρεται στο σπίτι, σπιτικός· (εδώ προκ. για πτηνά) οικόσιτος, κα-
τοικίδιος: *στρουθία ουν οικιακά ζώντα σχίσεις και εις μέλι αποβάψεις και δώσεις αυτώ* (ενν.
*ιέρακι*) *φαγείν* Ορνεοσ. αγρ. 535[20]. **Εκφρ.** *οικιακός της βουλής κάπ.* = σύμφωνος
με τη γνώμη κάπ., ομόγνωμος: *ο δέ πατριάρχης κύρης Διονύσιος μετά των οικιακών*
*της βουλής αυτού δεν ηθέλησαν ουδέ να ομιλήσουν, ουδέ να αποκριθούν* Ιστ. πατρ. 176[4-5].

Το αρσ. ως ουσ. = **1α**) Συγγενής, «δικός», άνθρωπος του σπιτιού: *του σουλτάν Μπα-*
*ζίτη του ήρθανε πολλές πείραξες όχι από ξένους, μόνε οικιακούς, από τους υιούς του*
Χρον. σουλτ. 135[12]· *από την τάξιν και γνώσιν αυτών τους ηγάπησεν ο ρήγας πολλά και τους*
*α και τους είχεν εις την κόρτε του ωσάν οικιακούς του* Δωρ. Μον. XLI· **β**) άνθρωπος
του στενού περιβάλλοντος ή της εμπιστοσύνης κάπ. (άρχοντα), φίλος· σύμβουλος (Βλ. και



Guilland, REB 8, 1950, 7, 8): *ο Ιωάννης ... εγγύς υπάρχων πάντοτε εκ πολλού τω αμιρά ... ακολουθών και συνοδεύων αυτώ και οικιακός ην πάντοτε και φιλούμενος* Ψευδο - Σφρ. 202[4]· *Ην γαρ μετ' αυτού* (ενν. *του πατριάρχου*) *ο Θεόληπτος, οικιακός ων αυτού· ώρμητο μέν ούτος εξ Ιωαννίνων φιλευόμενος μετά του πατριάρχου* 'Εκθ. χρον. 67[17]· *ο βασιλεύς υπέμεινεν μετά τους οικιακούς του. «Ειπέτε με τι λέγετε, δότε βουλήν εις τούτο». Ευθύς οι φρονιμότεροι γέροντες είπον τούτο* Σπαν. Α 429. **2**) Υπηρέτης (Βλ. Κουκ., Ευστ. Λαογρ. Β' 83): *Υιέ μου, τους δουλεύοντας και τους οικιακούς σου αγάπα τους και τίμα τους, δίδε και χάριζέ τους* Σπαν. Α 672.

Το ουδ. στον πληθ. ως ουσ.· έκφρ. *ο λογοθέτης των οικιακών* = αξιωματούχος που είχε ως καθήκον τη διαχείριση των αυτοκρατορικών κτημάτων (Για το πράγμα βλ. Du Cange, λ. *οικειακός* και *λογοθέτης*, Ζακυθ., BI 333, Drew - Bear - Koder, JÖB 38, 1988, 207 και Guilland, REB 29, 1971, 95, 96· πβ. και ά. *λογοθέτης*): *μα' ο πραίτωρ του δήμου, μβ' ο λογοθέτης των οικιακών* Μαλαξός, Νομοκ. 516.

**οικίζω.**

Το αρχ. *οικίζω*. Η λ. και σήμ. ιδιωμ. με διαφορετική σημασ. (Andr., Lex. 402).

**Α'** Μτβ. **1**) Μετακινώ κάπ. από έναν τόπο και τον εγκαθιστώ σε άλλον, μετοικίζω: 'Εκθ. χρον. 70[5]· (εδώ προκ. για ολόκληρη πόλη· βλ. και Schreiner [Byz. Kleinchron. Γ' σ. 223]): *εν έτει ,ϛϡε' απήραν οι Τούρκοι την Μεσημβρίαν και οίκισάν την εις τον Τζίμονα* Byz. Kleinchron. A' 214[3]. **2**) (Προκ. για οικισμό που έχει ερημώσει) εγκαθιστώ νέους κατοίκους σ' έναν τόπο, εποικίζω: *το βαριόμοιρον βασίλειον είχε μείνει εκ τον λαόν του εύκαιρον κι ήτον γεμάτο πόνους. Αμή σ' ολίγον τον καιρόν εστήσετο Κρεόντες και οίκισέν* (έκδ. *-κη-*) *το θαυμαστά και βασιλεύς εγίνη* Θησ. Β' [12[4]]. **Β'** (Αμτβ.) εγκαθίσταμαι· κτίζω την κατοικία μου (Βλ. και N. Eideneier, Ελλην. 23, 1970, 316-8): *μετά το πάσας ανδρικώς τας άκρας υποτάξαι* (ενν. *ο Διγενής*) *πλείστας τε πόλεις κατασχών και χώρας απειθούντων οικίσαι* (έκδ. *οικήσαι*· διόρθ. N. Eideneier, ό.π. 317) *ηρετίσατο πλησίον του Ευφράτου* Διγ. (Trapp) Gr. 3145.

**οικιστής** ο.

Το αρχ. ουσ. *οικιστής*.

(Πιθ.) ιδρυτής (μονής)· (εδώ μεταφ. προκ. για άγιο): *έχομεν τούτον* (ενν. *τον άγιον*) *οικιστήν εξ αρχής και βοηθόν* Χειλά, Χρον. 347.

**οικοδέσποινα** η· *'κ ο δ έ σ π ο ι ν α*, Πουλολ. (Τσαβαρή)[2] 32 χφ P κριτ. υπ.

Το μτγν. ουσ. *οικοδέσποινα*. Ο τ., καθώς και διάφ. άλλοι τ. της λ., και σήμ. ιδιωμ. (Andr., Lex. στη λ. και Παπαδ. Α., Λεξ., λ. *κοδέσποινα*). Η λ. και σήμ.

Η κυρία του σπιτιού, οικοδέσποινα: *σε εκράτησα* (ενν. *κυρ - Αρκολεά*) *επά, να μ' ορμηνέψεις, οπού 'σαι σαν 'κοδέσποινα, σε στράτα να με πέψεις* Ευγέν. 316· (εδώ ειρων. προσφών.): *ο καπουκάνος ήρξατο υβρίζειν την ωτίδα: «'Ηλθες, κυρά οικοδέσποινα, και εσύ εις τον γάμον τούτον και έκατσες ως κουβουκλαρέα απάνωθεν των όλων...»* Πουλολ. (Τσαβαρή)[2] 32.

**οικοδεσποτεύω** .—Πβ. *οικοδεσποτώ*.

Από το ουσ. *οικοδεσπότης* και την κατάλ. -εύω. Πβ. μτγν. *οικοδεσποτέω* (L-S) και σημερ. ιδιωμ. *'κοδεσπενεύκουμαι* (Χατζιδ., Γλωσσ. έρ. Α' 268).

Επιμελούμαι, διαχειρίζομαι (οικονομικές υποθέσεις): *στείλας* (ενν. *ο Μεχεμέτ*) *ένα των δούλων αυτού εν τοις κατά τον Στρυμόνα χωρίοις εκώλυσε την πρόσοδον την ευεργετη-*

*θείσαν τω βασιλεί και τους επιβλέποντας και οικοδεσποτεύοντας ταύτην εδίωξε* Δούκ. $295^{28}$.

**οικοδεσπότης** ο· *'κ ο δ ε σ π ό τ η ς.*

Το μτγν. ουσ. *οικοδεσπότης*. Τ. *'κοδεσπότη* σήμ. ιδιωμ. (Andr., Lex. στη λ.). Ο τ. σε
επιστ. του 17. αι. (Μαυροειδής, Δωδώνη 7, 1978, 148). Η λ. και σήμ.

**1α**) Κύριος του σπιτιού, νοικοκύρης, οικοδεσπότης: *Εάν έμαθον την ραπτικήν εντέχνως*
*επιστήμην μετά βελόνης ταρτερού και ράμματος σταμένου και ψαλιδόπουλον καλόν,*
*νά ημουν οικοδεσπότης* Προδρ. (Eideneier) III 160· **β**) (ειδικότερα) έγγαμος, οικογε-
νειάρχης (Για τη σημασ. βλ. Κακρ., Κρ. Χρ. 7, 1953, 411· διαφορετικά Αλεξ. Στ., Κρ. Χρ.
17, 1963, 231, 243): *αν προτιμεύγουν γέροντες μικροί και 'κοδεσπότες, ωσάν επροτι.*
*μεύγουντα, όντεν εζούμαν τότες* Απόκοπ.[2] 125. **2**) Αφέντης, ηγεμόνας: *η αφεντία σου*
*δεν είσαι σαν τους άλλους, οπού τους* (ενν. τους ιερέας) *εγγαρεύασι μικρούς τε και μεγά-*
*λους· μάλιστα είσαι εύσπλαγχνος, γλυκύς οικοδεσπότης, και ας γενεί προς αυτουνούς*
*μικρά φιλανθρωπότης* Ιστ. Βλαχ. 1793.

**οικοδεσποτώ**.. — Πβ. *οικοδεσποτεύω.*

Το μτγν. *οικοδεσποτέω.*

**1**) Είμαι κύριος του σπιτιού, διαχειρίζομαι το νοικοκυριό: *βούλομαι ουν νεωτέρας γα-*
*μείν, τεκνογονείν, οικοδεσποτείν* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. φ. 380r. **2**) (Αστρολογία) είμαι
κυρίαρχος πλανήτης σε κάπ. ζώδιο: *του ηλίου μεταβάντος από τους ... (Ιχθύας) επί τον ...*
*(Κριόν) κατά την ιβ' του παρόντος Μαρτίου μηνός ... ωροσκοπούντος ... (Καρκίνου) και*
*οικοδεσποτούντος ...* Ωροσκ. $38^{4}$.

**οικοδομή** η, Διήγ. Αγ. Σοφ. $148^{24,28,36}$, Ψευδο - Σφρ. $342^{27}$.

Το μτγν. ουσ. *οικοδομή*· για πιθ. παλαιότ. μνεία βλ. L-S. Η λ. και σήμ.

**1α**) Οικοδόμηση, χτίσιμο, ανέγερση: *'Ολων δέ εκείνων οπού εσυνδράμανε αντάμα μου*
*εις την οικοδομήν της εκκλησίας, ο Θεός να τους ενθυμηθεί* Διαθ. Νίκωνος $254^{99}$· *ο άγιος*
*υπήγεν εις τους χριστιανούς ζητώντας βοήθειαν διά να κτίσει αυτήν την εκκλησίαν, και αυ-*
*τοί ... του έδιδαν περισσότερον από ό,τι εζήτα ... διά την οικοδομήν της εκκλησίας* Σουρού-
ης, Ιωάνν. Ξέν. Κ 45-6· **β**) (μεταφ., προκ. για την εδραίωση και την ανάπτυξη της
χριστιανικής εκκλησίας): *να τυπωθεί το παρόν βιβλίον εις δόξαν Θεού και οικοδομήν της*
*εκκλησίας* Μάξιμ. Καλλιουπ., Πρόλ. (Legr.) 370· **γ**) (μεταφ.) πνευματική καλλιέρ-
γεια, μόρφωση· χριστιανική αγωγή: *ο σκοπός όλος εκεινών οπού αναγινώσκουνται εις την*
*εκκλησίαν είναι διά οικοδομήν· και η οικοδομή είναι διά της γνώσεως εκεινών οπού λέ-*
*γονται* Μάξιμ. Καλλιουπ., Πρόλ. (Legr.) 367 δις. **2**) Οχύρωση: *Νυν δέ εγώ μέν απέρ-*
*χομαι προς οικοδομήν καλλίω του Εξαμιλίου* Σφρ., Χρον. (Maisano) $98^{1}$. **3α**) Οικοδό-
μημα, κτίσμα: *εγένετο ο εμπρησμός εν Βενετία ... και κατεκάησαν οικίαι παμπληθείς και*
*εργαστήρια και οικοδομαί* Byz. Kleinchron. Α' $312^{13}$. **β**) ικρίωμα, σκαλωσιά: *εδιόρθω-*
*σεν ο δούκας ο αφέντης ανθρώπους επιδέξιους, δόκιμους εις το πράγμα, με σκάλες, με*
*οικοδομήν εύκολα να το κλέψουν* (ενν. τον πύργο) Χρον. Τόκκων 784. **4**) Το σύνολο των
οικοδομικών υλικών που χρησιμοποιούνται για κάπ. οικοδόμημα (εδώ κυρίως για πολυτε-
λικά): *έγραψε* (ενν. ο βασιλεύς) *εις πάσαν αφέντην ανατολής και δύσεως ... όπου εύ-*
*ρουν μάρμαρα εκλεκτά και κολόνας και πορφύρα και καγκελοθυρίδας οπού να είναι επιτήδεια*
*εις την εκκλησίαν, να του τα προβαδίσουν εις την Κωνσταντινούπολιν ... Και ούτως εσύναξε*
*διά την οικοδομήν πασαένας από ναούς ειδώλων οπού τους εχαλούσαν και από παλαιά πα-*
*λάτια και τα έστελναν του βασιλέως Ιουστινιανού εις την Κωνσταντινούπολιν ... από όλον*
*τον κόσμον* Διήγ. Αγ. Σοφ. $148^{9}$.





**οικοδομίτης** ο, Μαλαξός, Νομοκ. 428.

Από το ουσ. *οικοδόμος* αναλογ. με ουσ. σε *-ίτης*.

Οικοδόμος, κτίστης: *έν τι ωραιότατον κάθισμα ησυχίας* (παραλ. 1 στ.) *(όπερ ανέκτισε ποτέ μοναχός Σιναΐτης, ονόματι Γρηγόριος, οίκων οικοδομίτης)* Παϊσ., Ιστ. Σινά 230.

**οικοδομώ.**

Το αρχ. *οικοδομέω*. Η λ. και σήμ.

**I** Ενεργ. **1**) Χτίζω, ανεγείρω: Ασσίζ. $202^{11}$. **2**) Ξαναχτίζω, ανοικοδομώ: *Περί του ρημαδίου οπού ουδέν είχεν απού πολύν καιρόν σπίτια, και τώρα βούλουνται αναστήσαι και οικοδομήσουν* Ασσίζ. $260^{4}$. **3**) Οχυρώνω, τειχίζω: *Διερχόμενος ουν κάγώ εύρον και τον Ισθμόν οικοδομηθέντα παρά του αυθεντός μου του δεσπότου* Ψευδο - Σφρ. $338^{13}$. **4**) (Μεταφ.) ιδρύω: *Εκεί* (ενν. *στη Ρώμη*) *απήλθεν* (ενν. *ο άγιος Πέτρος*) *και ῳκοδόμησεν της εκκλησίας τον θρόνον* Χρον. Μορ. Η 785. **5**) (Μεταφ.) σχεδιάζω, ετοιμάζω: *το δίχρονον οπού εδιάβαζεν ο Λίβιστρος μετά μου, εκείνος* (ενν. *ο μέγας Βερδερίχος*) *εκαθέζετον πάντοτε και εκαρτέρει την αρπαγήν να οικοδομεί πάντα την εδικήν μου* Λίβ. Ν 2888. **II** (Μέσ.) (Μεταφ.) αναπτύσσομαι ηθικά: *ο Χριστός ... δίδει μας και τες αρετές να περιπατούμεν εις τα έργα εκείνα τα καλά οπού προητοίμασεν ο Θεός και μετ' εκείνα να οικοδομούμεσθαν* Πηγά, Χρυσοπ. 183(32).

**οικοκήτωρ** ο· *οικοκήτορας,* Μανασσ., Ποίημ. ηθ. 138, εσφαλμ. γρ. αντί *οικοκτήτορας ή οίκων κτήτορας*· βλ. Miller [Μανασσ., Ποίημ. ηθ. σ. 37 σημ. 5].

**οικοκτήτωρ** ο.

Από τα ουσ. *οίκος* και *κτήτωρ*. (Ο εκδότης δικαιολογημένα διστάζει ανάμεσα στο *οικοκτήτορας* και στο *οίκων κτήτορας*· βλ. Miller [Μανασσ., Ποίημ. ηθ. σ. 37 σημ. 5]). Η λ. στο Κουμαν., Συναγ. ν. λέξ.

Νοικοκύρης: *Ούτος* (ενν. *ανήρ μανικός*) *τους οικοκτήτορας* (έκδ. *οικοκήτορας*) *εκ τούτων απελαύνει* Μανασσ., Ποίημ. ηθ. 138.

**οικοκυρά** η, Γράμματα Μετεώρ. $41^{12}$· πληθ. *ο ι κ ο κ υ ρ ά δ ε ς,* Γεωργηλ., Θαν. 27· *ν ο ι κ ο κ ε ρ ά,* Σπανός (Eideneier) Β 143, Μορεζίν., Διαθ. 482, Κατζ. Ε' 145, Διαθ. 17. αι. $5^{31}$· *ν ο ι κ ο κ υ ρ ά,* Βακτ. αρχιερ. 171, Σουμμ., Παστ. φίδ. Β' [1082]· πληθ. *ν ο ι κ ο κ υ ρ ά δ ε ς,* Σαχλ. Β' (Wagn.) PM 646· πληθ. *ν ο ι κ ο υ κ υ ρ ά δ ε ς,* Σαχλ. Β' (Wagn.) PM 646 χφ Μ κριτ. υπ.

Από τα ουσ. *οίκος* και *κυρά*. Οι τ. *νοικοκερά* και *νοικοκυρά* από τη συνεκφ. με προηγ. λ. που λήγουν σε *-ν* (Βλ. Hatzid., Einleit. 51 σημ. 1 και Παντελίδης, Αθ. 41, 1929, 40). Ο τ. *νοικοκερά* σε έγγρ. του 16. (Βισβίζ., ΕΑΙΕΔ 4, 1951, 58, 71, κ.α. και ΕΚΕΙΕΔ 12, 1965, 95) και 17. αι. (Μαλτέζου, ΕΕΒΣ 39-40, 1972/73, 525) και σήμ. στην Κρήτη (Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν.Κρ. Β' 703). Τ. *νοικοκυουρά* στο Somav. (λ. *νοικοκυαρά*) και σε έγγρ. του 18. αι. (Βισβίζ., ό.π. 8, 1958, 162). Ο τ. *νοικοκυρά* στο Βλάχ., σε έγγρ. του 16., 17. και 18. αι. (Βισβίζ., ό.π. 4, 1951, 54, 84, Κώδ. Παναγ. Σπηλιώτ., ΔΙΕΕΕ 23, 1980, 509, Τουρτόγλου, Αθ. 73-74, 1972/73, 371, κ.α.) και σήμ. Οι πληθ. *νοικοκυράδες* και *οικοκυράδες* στο Du Cange (λ. *οικοκυρός*). Διάφ. άλλοι τ. της λ. σήμ. ιδιωμ. (Κωστ., Λεξ. τσακων. Β' 301, λ. *νοικοτσούρη* και Παπαδ. Α., Λεξ., λ. *οικοκύρης*). Η λ. και σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., ό.π.).

**1**) Οικοδέσποινα, νοικοκυρά: *Δε βρίσκεται μηδέ ψωμί μηδέ μαγερεμένα* (παραλ. 1

στ.), *μα βρίσκει* (ενν. ο άντρας) *τη νοικοκυρά και κλώθει ανακλαημένη* Πανώρ. Β′ 25· *Να*
*πω και τση Λουγρέτσιας λόγο εκεί παρέκει, οπού, θαρρώ, κατέχεις τη· νοικοκερά*
*μια στέκει οπού 'χαμε παλιά φιλιά* Στάθ. (Martini) Β′ 44. **2α**) Σύζυγος: *'Εζησεν*
*Απολλώνιος με την νοικοκερά του χρόνους ογδόντα με τιμήν* Ριμ. Απολλων. (Βεν.)
[1855]· **β**) γυναίκα έγγαμη: *πίκρανε* (ενν. το θανατικό) *τους γέροντας κι έθλιψεν τες*
*μαννάδες, τες κόρες τες ανέγλυτες και τες οικοκυράδες* Γεωργηλ., Θαν. 27. **3α**) Α-
φέντρα, οικοδέσποινα (σε σχέση με το υπηρετικό προσωπικό): *Νύκταν και μέραν πειρα-*
*σμόν είχε* (ενν. ο Ιωσήφ) *με την κερά του, διατ' ήθε' να του συγκλιθεί κουρφά η νοικο-*
*κερά του Χούμνου,* Κοσμογ. 1662· **β**) (μεταφ.): *βασίλισσα και αφέντρα του κορμιού*
*μου, νοικοκερά τση θέλησης, του λογισμού και νου μου* Φορτουν. (Vinc.) Ιντ. Γ′ 44.
**4α**) Ιδιοκτήτρια, κάτοχος: *η οσιότατη μοναχή κερά Μακαρία Κουκάκαινα, η ηγουμένη και*
*οικοκυρά του μοναστηρίου* Διαθ. Ηγουμ. Μακαρίας $164^{3}$ (Για τη σημασ. και το πράγμα
βλ. Χαιρέτη [Διαθ. Ηγουμ. Μακαρίας σ. 165])· (εδώ και διαχειρίστρια κληρονομικής
περιουσίας· για το πράγμα βλ. Βισβίζ., ό.π. 4, 1951, 146): *Τη θυγατέρα μου αφήνω κερά*
*και [νοι]κοκερά και κομμεσσάρα ... σ' ό,τ' έχω μόμπελε και στάμπελε* Διαθ. 17. αι. $6^{78-9}$.
**β**) (ειδικότερα) ιδιοκτήτρια μισθίου: *Περί εκείνου οπού ουδέν θέλει να πλερώσει το ενοίκιν*
*του σπιτίου και εις τίνα να κρατηθεί ο νοικοκύρης ή η νοικοκυρά* Ασσίζ. $74^{29}$.

**οικοκυράτον** το· *νοικοκεράτο(ν)*· *νοικοκυράτον*.

Από το ουσ. *οικοκυρά* και την κατάλ. *-άτον* (Για την κατάλ. *-άτον* βλ. Χατζιδ., Αθ. 22,
1910, 232). Ο τ. *νοικοκεράτο* και σήμ. στην Κρήτη (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Ϛ′ 155).

Τα σχετικά με τη διαχείριση του σπιτιού, το νοικοκυριό (Βλ. Ξανθουδίδης [Ερωτόκρ.
σ. 626]): *'Ηφηκες τσ' έγνοιες του σπιτιού και τα νοικοκεράτα* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α′
805· *ήθελεν η αρχόντισσα εις τους γάμους να παγαίνει* (παραλ. 1 στ.), *να αναμελά τον κά-*
*ματον ⟨και το⟩ νοικοκυράτον* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 1612.

**οικοκυρεύω**· *νοικοκυρεύγω*· *νοικοκυρεύω*, Μαχ. $404^{30}$, Πεντ.
Γέν. XX 3, Δευτ. XXIV 1· μτχ. παθητ. παρκ. *νοικοκεραμένος*· *νοικο-*
*κυρημένος*.

Από το ουσ. *οικοκύρης* και την κατάλ. *-εύω*. Ο τ. *νοικοκυρεύγω* και σήμ. στην Κύπρο
(Σακ., Κυπρ. Β′ 675, όπου και τ. *νοικοκυρεύκω*)· ο τ. *νοικοκυρεύω* και σήμ.· για το σχη-
ματ. τους βλ. Hatzid., Einleit. 51 σημ. 1, Παντελίδης, Αθ. 41, 1929, 40 και Hesseling
[Πεντ. Εισαγ. σ. XLII]. Τ. *νοικοκυουρεύγω* και *νοικοκυουρεύω* στο Somav. (λ. *νοικοκυου-*
*ρεύω*). Μτχ. *νοικοκερεμένος* σε έγγρ. του 17. αι. (Vincent, Θησαυρ. 4, 1967, 62). 'Αλλοι
:. της λ. σήμ. ιδιωμ. (Κωστ., Λεξ. τσακων. Β′ 301, λ. *νοικοτσ͡ουρεύγω*).

**1**) Περιποιούμαι, φροντίζω: *[... ενοικοκύ]ρευσεν ο προπάππος αυτών ... [τα προαύ-*
*ια] του μοναστηρίου* Χειλά, Χρον. 357· *ανέν και ιδείς ότι ...* (παραλ. 1 στ.) *νοικοκυρεύγει*
:νν. *η σύζυγος*) *από καρδίας το ισπίτι σου ..., έχε την ως αμάλαγον χρυσάφιν εδικόν σου*
τελλαπ., Ερωτήμ. 1640. **2α**) Κυβερνώ, διοικώ: *Θέλομε να μεν πάγεις αππώδε, αμμέ να*
*ίνεις διά να μας αγιτιάσεις και να μας νοικοκυρέψεις ως καλός μας αφέντης* Μαχ. $372^{35}$.
διευθετώ, διαχειρίζομαι (Για τη σημασ. βλ. Dawkins [Μαχ. Β′ σ. 256]): *ορδινιάσαν*
ιν. *οι καβαλλάρηδες*) *... ιβ' καβαλλάρηδες της βουλής να νοικοκυρεύγουν τον ρηγάτον*
:χ. $594^{9}$· (εδώ με είδος σύστ. αντικ.· για τη χρ. βλ. Ανδρ., Αθ. 47, 1937, 199): *εκ της*
*δου μου και συ να καταλάβεις το πώς οικοκυρεύω μου την άπασαν οικίαν* Προδρ.
deneier) II 110. **3**) Παντρεύομαι: *να έρτεις προς αυτήν και να την νοικοκυρέψεις και*
*είναι εσέν για γεναίκα* Πεντ. Δευτ. XXI 13. **4**) (Μεταφ.) εξουσιάζω: *οι χαρές του*
*μου* (παραλ. 1 στ.) *δεν είν' παρά καημοί και πρίκες μόνον· κι εκείνοι οπού χαρά*





*'χουσι περίσσια δίκαια μπορούν να πούσι πως έχουσί τσι πλιότερ' από τσ' άλλες, και νοικοκυρημένοι να κρατιούνται, πλια παρά που λογιούνται νοικοκυροί σ' εκείνα* Πιστ. βοσκ. II 5, 22.

Η μτχ. παθητ. παρκ. ως επίθ. = παντρεμένος: *να ευρηθεί ανήρ πλαγιάζει με γεναίκα νοικοκεραμένη νοικοκέρου και να πεθάνουν απατά οι δυο τους* Πεντ. Δευτ. XXII 22.

**οικοκύρης** ο, Ασσίζ. $271^{21}$, Γράμματα Μετεώρ. $40^{3}$, Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ. Ματθ. ιγ′ 52, Λουκ. ιγ′ 25, Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 431· γεν. εν. *οικοκυρού*, Εκλογής χειρόγρ. 242, Ροδινός (Βαλ.) 122· ονομ. πληθ. *οικοκυροί*, Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 392, Ροδινός (Βαλ.) 71, 72· *νοικοκύρης*, Λίβ. Esc. 3085, 3088, Λίβ. N 2755, Rechenb. $83^{2}$, Φαλιέρ., Ιστ.$^{2}$ 368, 394, Ιμπ. (Legr.) 639, 660, Συναξ. γυν. 637, 806, 812, 981, 1065, 1168, Διήγ. Αλ. G $286^{28}$, Πεντ. 'Εξ. XXII 7, Δευτ. XV 2, Πιστ. βοσκ. I 1, 125, Διαθ. 17. αι. $4^{34}$, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α′ 790, Γ′ 1022, 1482, Θυσ.$^{2}$ 84, Φορτουν. (Vinc.) Ε′ 142· γεν. εν. *νοικοκέρου*, Πεντ. Δευτ. XXII 22· ονομ. πληθ. *νοικοκέροι*, Πεντ. Γέν. XIV 13, XLIX 23· *νοικοκυραίοι*, Σουμμ., Ρεμπελ. 185· *νοικοκυροί*, Πιστ. βοσκ. II 5, 24, Τζάνε, Κρ. πόλ. $528^{10}$· γεν. πληθ. *νοικοκυρώ*, Λεηλ. Παροικ. 602· αιτιατ. πληθ. *νοικοκυρούς*, Βουστρ. 461.

Από τα ουσ. *οίκος* και *κύρης*. Ο τ. *νοικοκύρης* στο Βλάχ., σε έγγρ. από το 16. αι. κε. (Αλιπράντης, Αθ. 75, 1974/75, 109, 110, 112, Βισβίζ., ΕΑΙΕΔ 7, 1957, 76, 8, 1958, 162, 168, 183, ΕΚΕΙΕΔ 12, 1965, 103, Κώδ. Παναγ. Σπηλιώτ., ΔΙΕΕΕ 23, 1980, 499, 513, 519, κ.π.α.) και σήμ.· για το σχηματ. του βλ. Hatzid., Einleit. 51 σημ. 1, Παντελίδης, Αθ. 41, 1929, 40 και Hesseling [Πεντ. Εισαγ. σ. XLII]. Ο πληθ. *νοικοκέροι* πιθ. εσφαλμ. αντί *νοικοκεροί*. Ο πληθ. *νοικοκυραίοι* σε έγγρ. του 16. και 17. αι. (Βισβίζ., ό.π. 4, 1951, 65, 71, 81, Κώδ. Παναγ. Σπηλιώτ., ό.π., 467, 494, Νικολόπουλος - Οικονομίδης, Σύμμ. Α′ 294 και Τσελίκας, Πελοποννν. 16, 1986, 669) και σήμ. Η γεν. πληθ. *νοικοκυρώ* σε έγγρ. του 17. αι. (Βισβίζ., ό.π. 12, 1965, 82). Η αιτιατ. πληθ. *νοικοκυρούς* σε θέση γεν. (Βλ. Hadjioannou, The Medieval Dialect of Cyprus 208). Για πιθ. τ. *οικοκυρός* βλ. Lampe, Lex. και Du Cange. Η λ. στο Du Cange (λ. *οικοκυρός*), σε έγγρ. του 15. (Act. Saint - Pantél. $19^{15}$ στον πληθ. *οικοκυροί*) και 16. αι. (Κακ. - Πάνου, Κρ. Χρ. 22Β, 1970, 476 και Κώδ. Παναγ. Σπηλιώτ., ό.π., 463) και σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Andr., Lex., λ. **οικοκύριος* και Παπαδ. Α., Λεξ. στη λ.), όπου και άλλοι τ.

**1α**) Οικοδεσπότης, νοικοκύρης: *επήγαιναν* (ενν. *οι ποπολάροι στο παλάτι*) *θαρρετά ωσάν νοικοκυραίοι να μπαίνουν και να βγαίνουν όποιαν ώραν ήθελαν* Σουμμ., Ρεμπελ. 185· *σου τάσσω, ανισωστάς και βγούμενε με νίκη* (παραλ. 1 στ.),... *ως νοικοκύρης σπίτι μου να μπαίνεις και να βγαίνεις* Φορτουν. (Vinc.) Α′ 132· *Αδερφούς έχεις γή κύρη και ποιον έχει το σπήλιο νοικοκύρη;* Βοσκοπ.$^{2}$ 178· (εδώ σε μεταφ.): *εγώ χωρίς το θέλημα του Τούρκου του σουλτάνου αφέντης σας δεν γίνομαι ...* (παραλ. 2 στ.)· *σε ξένο σπίτι δεν μπορώ ποτέ να κατοικήσω, τον νοικοκύρην κάμνει χρεία εγώ να ερωτήσω* Ιστ. Βλαχ. 806· **β**) οικογενειάρχης: *ο νοικοκύρης αν είχεν υιούς και κόρες εις την τάβλαν του, ... εκείνος μοναχά επλέρωννεν* Μαχ. $8^{34}$. **2**) Ως τυπική προσφών. άντρα: *ιδού ο Ααρών και ο Χουρ μετά σας· τις νοικοκύρης λογιών να σιμώσει προς αυτουνούς* Πεντ. 'Εξ. XXIV 14.
**3α**) Σύζυγος: *αν νοικοκύρης γεναικούς αυτός* (ενν. *ο σκλάβος*) *και να έβγει η γεναίκα του μετ' αυτόν* Πεντ. 'Εξ. XXI 3· *όταν έλθει ο κακομοίρης ο γαμπρός και ο νοικοκύρης να την πιάσει διά να πέσει* (παραλ. 1 στ.), *τότε λέγει ότι πονεί* Συναξ. γυν. 669· **β**) (εδώ πλεοναστικά): *να ευρηθεί ανήρ πλαγιάζει με γεναίκα νοικοκεραμένη νοικοκέρου* Πεντ.

Δευτ. XXII 22· γ) (ως προσφών. συζύγου): *'Αγωμε, νοικοκύρη μου, 'πειδή ο Θεός το*
*θέλει* Θυσ.$^2$ 397. **4α**) Ιδιοκτήτης, κάτοχος: *έστεκαν τα περιβόλιά τως φορτωμένα τας ο-*
*πώρας και μη φυλάττοντές τα οι οικοκυροί, τινάς δεν ετόλμα να πάρει τίποτες από ταύτα*
Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 392· *Εάν θέλεις να κόψεις μίαν μαΐστραν,... στέκει εις το θέλημα*
*του οικοκυρού ως θέλει να την κάμει* Εκλογής χειρόγρ. 242· (εδώ) αφεντικό (ζώου):
*προς τον όνον έφησεν* (ενν. *το άλογο*) *ρήματα τα τοιαύτα: «Ειπέ με, μαυροπείσματε,*
*ειπέ, ψωλογομάρι* (παραλ. 20 στ.),*... ανέν και εύρεις και νερόν και να 'σαι φορτωμένος,*
*γυρίζεις και τον κώλον σου και βρέχεσαι και στέκεις και κάμνεις νοικοκύρην σου και*
*σκα 'πό το κακό του ...»* Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 687· **β**) ιδιοκτήτης μισθίου, ενοικιαστής:
*Περί εκείνου οπού ουδέν θέλει να πλερώσει το ενοίκιν του σπιτίου και εις τίνα να κρατηθεί*
*ο νοικοκύρης* Ασσίζ. $74^{29}$· **γ**) ιδιοκτήτης κληρονομικής περιουσίας: *ο Μπερτόλδος είχεν*
*κάμει ενθύμησιν εις την διαθήκην του διά την γυναίκα του και το παιδί του τον Μπερτολδί-*
*νον, τον οποίον άφησεν κύρην και νοικοκύρην εις τα πάντα του* Μπερτολδίνος 92· *θέλω και το*
*αυτό άλλον εμισό να 'ναι κι εκείνο του αυτού Ντζαν Φραντζέσκο, για να 'πομείνει μοναχός*
*νοικοκύρης εις όλον το αυτό λιόφυτο* Διαθ. 17. αι. $3^{92}$. **5α**) Διαχειριστής (περιουσίας):
*εκατέστησεν αυτούνον* (ενν. *τον Ιωσήφ*) *οικοκύρη ο άνδρας μου στο έχειν του Χούμνου,*
Κοσμογ. 1677· *ηύρεν* (ενν. *ο γονής*) *... βλεπάτορα 'ς τσ' ανημποριές, στο πράμα νοικο-*
*κύρη* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Δ' 328· **β**) συνετός διαχειριστής του «οίκου», οικονόμος:
*Λείπε από τόσην έξοδον και γίνου νοικοκύρης* Σαχλ., Αφήγ. 119· *είστεν οικοκυροί, διότι τα*
*έχετε* (ενν. *τα στάμενα*) *βαλμένα εις καλόν και βέβαιον τόπον* Ροδινός (Βαλ.) 71· *ως καλός*
*νοικοκύρης ... ο κοντοστάβλης επήγεν ... και εκουβάλιεν τους ψουμίν* Μαχ. $428^{33}$. **6α**)
Κύριος, αφέντης, εξουσιαστής: *ο 'πίβουλός του κύρης εις το σπαθίν οπού βαστά εγίνη*
*νοικοκύρης* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 804· *ήταν ... ο βεζίρης εις τα πάντα όλα της βασιλείας*
*κύριος και καθολικός νοικοκύρης και είτι ήθελεν έκαμεν καν τε καλά καν τε άτυχα* Συναδ.,
Χρον. - διδαχ. $74^{r}$· έκφρ. *νοικοκέροι σαγιτιών* = τοξότες· (εδώ σε μεταφ.): *επίκρανάν*
*τον* (ενν. *τον Ιωσέφ*) *και εδόξεψαν κι εμανιοκράτηξάν τον νοικοκέροι σαγιτιών* Πεντ. Γέν.
XLIX 23· **β**) (μεταφ.): *την καρδιάν ο 'Ερωτας δοξεύγει και νοικοκύρης γίνεται, τα*
*φύλλα τσή γυρεύγει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Γ' 250· *αφέντη του κορμιού μου και νοικο-*
*κύρη οπού κρατείς στα χέρια σου τον νουν μου* Ερωτοπ. 79· *ιδού ο νοικοκύρης των ονείρων,*
*ετούτος έρχεται* Πεντ. Γέν. XXXVII 19· **γ**) (εδώ προκ. για το Θεό): *Συμπάθησέ μου,*
*καλογιέ, του πρικαμένου κύρη· δεν είν' δικό μου θέλημα, μα 'ναι του νοικοκύρη* Θυσ.$^2$
812· *όταν πεθάνει* (ενν. *ο φιλάργυρος*), *όταν ο οικοκύρης τον προστάζει να εβγεί από τούτην*
*την ζωήν* Ροδινός (Βαλ.) 131. **7**) Ηγεμόνας, κυβερνήτης: *παραλαβών* (ενν. *ο Σελίμ*)
*τελείως εκείνην την παλαιάν και μεγάλην βασιλείαν της Αιγύπτου άρχισεν ευθύς να επιμε-*
*λείται της χώρας εκείνης ως οικοκύρης ταύτης* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 416· *για να γνω-*
*ρίσουν τα χωριά τον Τούρκο νοικοκύρην* Τζάνε, Κρ. πόλ. $252^{12}$· (εδώ προκ. για τους
ιερείς, τους αρχηγούς της φυλής του Ισραήλ): *να μη μαγαριστεί νοικοκύρης εις τους λαούς*
*του να λιτωθεί* Πεντ. Λευιτ. XXI 4. **8**) (Με το ουσ. *διαθήκη*) σύμμαχος: *απλικεύγει*
(ενν. *ο Αβράμ*) *εις τους γάμπους του Μαμερέ του Εμορί, αδερφός του Εσκόλ και αδερφός*
*του Ανέρ, και αυτοί νοικοκέροι διαθήκη του Αβράμ* Πεντ. Γέν. XIV 13.

**οικοκυρία** *η*.

Από το ουσ. *οικοκύρης* και την κατάλ. *-ία*. Η λ. σε έγγρ. του 14. αι. με διαφορετική
σημασ. (Διαθ. Θεοδ. Σαρ. $19^{24}$) και σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Andr., Lex., λ. **οικοκύριος*
και Παπαδ. Α., Λεξ. στη λ., όπου και τ. *νοικοκυρία*).

Η διαχείριση των υποθέσεων του σπιτιού· (εδώ) φροντίδα μόνο για το προσωπικό συμ-



φέρον: *η ... χαύνωσις και η οικοκυρία η τα των Ρωμαίων διεξάγουσα πράγματα* Παράφρ. Χων. (Νικήτ. Χων., Βόνν., 775, κριτ. υπ.).

**οικοκύριος** ο, Γράμματα Μετεώρ. $26^{13}$, Χειλά, Χρον. 351.

Από τα ουσ. *οίκος* και *κύριος*. Τ. *νοικοκύριος* σε έγγρ. του 16. αι. (Βισβίζ., ΕΑΙΕΔ 4, 1951, 55, 70). Η λ. σε έγγρ. του 14. αι. (Act. Lavr. $154^{21}$).

Ιδιοκτήτης, κάτοχος: *απέθανεν εκείνος ο Κυπαρισσιώτης και απέμεινεν ο δίκαιος ούτος απ' εκείνης της ημέρας οικοκύριος ίδιος του μοναστηρίου με την γραφήν εκείνου και το πάχθος* Χειλά, Χρον. 352.

**οικομενικός,** επίθ., βλ. *οικουμενικός*.

**οικονόμηση** *η*.

Από τον αόρ. του *οικονομώ*. Η λ. στο Somav.

Μέριμνα, φροντίδα: *όλα συ* (ενν. *Κύριε*) *τα θεωρείς και τες δικές μας πρίκες· συ και τες οικονόμησες* Ιστ. Βλαχ. 2669.

**οικονομητικός,** επίθ.

Από το *οικονομώ* και την κατάλ. *-ητικός* (Βλ. και Γαρδίκα, Αθ. 22, 1910, 455 κε.). Η λ. στο Somav.

Ικανός, επιτήδειος στη διαχείριση: *Υπήρχε* (ενν. *ο Θεόληπτος*) *γαρ οικονομητικός εν τοις κοινοίς πράγμασιν* 'Εκθ. χρον. $67^{29}$.

Το ουδ. ως ουσ. = βοήθεια· συμπαράσταση (Πβ. και ά. *οικονομικόν*): *φίλε καλέ, ... ηύρηκα τό είχα θέλημαν με το οικονομητικό σου* Λίβ. Sc. 3042 χφ.

**οικονομία** *η*, Διγ. (Trapp) Gr. 3350, Χρον. Μορ. Η 5265, 6128, Λίβ. Esc. 4199, Λίβ. Sc. 3034, Αξαγ., Κάρολ. Ε' 1367, Διαθ. Ηγουμ. Μακαρίας 164, Προσκυν. Κουτλ. 390 $133^{18}$· *ο ι κ ο ν ο μ ι ά,* Παρασπ., Βάρν. C 48.

Το αρχ. ουσ. *οικονομία*. Ο τ. *οικονομιά* στο Βλάχ. Διάφ. τ. της λ. ιδιωμ. (Γεωργίου Χρ., Γλωσσ. ιδ. Καστορ. 160, λ. *οικουνουμία,* Μιχαηλ. - Νουάρ., Λεξ. 289, λ. *οικονόμος* και Χατζιδ., Γλωσσ. έρ. Β' 698). Η λ. και σήμ.

**1**) Διοίκηση, διαχείριση νοικοκυριού: Γλυκά, Στ. Β' 353. **2**) Διευθέτηση: *Αν δέ κελεύεις, άκουσον και την οικονομίαν* Πρόδρ. (Eideneier) II 19-4. **3**) Φροντίδα, βοήθεια· σύμπραξη, συμπαράσταση: *δι' αυτήν επάσχισεν πικρίας αναριθμήτους και ηύρεν την πάλε από καλού φίλου οικονομίαν* Λίβ. Sc. 2737· (εδώ προκ. για τη μέριμνα του Θεού): *ούτως δέ επέρασον, Θεού οικονομία, τρισπιθαμαίον εύρον τον την μεσοποταμίαν* Αξαγ., Κάρολ. Ε' 773· φρ. *ποιώ οικονομίαν* = **α**) μεριμνώ, φροντίζω: *ποιήσας οικονομίαν όπως στείλωσι κάτεργον εκ της Πόλεως εν τη Ηρακλεία τού άραι τον αυθέντην τάχα ως ασθενή* 'Εκθ. χρον. $69^{3}$· **β**) (προκ. για το Χριστό) μεριμνώ, φροντίζω για τη σωτηρία του ανθρώπου: *'Ωσπερ Χριστός συγκαταβάς οικονομίαν ποιήσας να ελευθερώσει από δεσμού τα γένη των ανθρώπων* (παραλ. 2 στ.), *ούτως ...* Αργυρ., Βάρν. Κ 45. **4**) Μέτρο, προφύλαξη: *αυτού γαρ* ⟨*τον*⟩ *Σαρδαναπάλου διάγοντος και μηδόλως μήτε αυτού μήτε των θεραπευτών αυτού οιανδήτινα στρατιωτικήν ή αρχοντικήν οικονομίαν ενησχολημένων, τα μέν περιλειφθέντα κάστρα και αι χώραι της Δύσεως λεία Βλάχων γεγόνασι* Byz. Kleinchron. Α' $149^{89}$. **5α**) Προνοητικότητα· σκοπιμότητα (εδώ προκ. για τη Θεία Πρόνοια): *Ευχαριστώ σε, Κύριε, ...* (παραλ. 3 στ.) *αυτός και με το θέλημα της σης οικονομίας να ποίσει πατριάρχην μας εις το βασίλειόν μας* Αρσ., Κόπ. διατρ. 414· **έκφρ.** *θεία οικονομία*

= η μέριμνα του Θεού: *'Ετυχε, λέγω, κατά θείαν οικονομίαν, να φθάσει πολεμώντας τού-*
*τος ο Τζερνοτάμπεης με μερικούς άλλους χριστιανούς σπαήδες* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ.
432· **β**) (προκ. για το σχέδιο του Θεού για τη σωτηρία του ανθρώπου· βλ. και L-S στη
λ. 6, Lampe, Lex. στη λ. C3): *να ενθυμάσθε πάντα πως τούτα τα θαύματα τα έδειξεν ο*
*Θεός με οικονομίαν και ευσπλαγχνίαν οδιά να μας καλέσει εις μετάνοιαν* Διήγ. πανωφ. 61·
*εβαπτίσθη ο Χριστός ... δείχνοντας τον τρόπον της ημών σωτηρίας και το μέγα της οικο-*
*νομίας μυστήριον* Προσκυν. Κουτλ. 390 $144^{18}$· *έσωθεν ευρίσκεται ... σπήλαιον ... και*
*υποκάτω τούτου δέ Θεού οικονομία η 'Αννη γαρ εγέννησεν εκεί την Παναγίαν* Προσκυν.
Ιβ. 535 543. **6**) (Προκ. για το Χριστό) ενσάρκωση, ενανθρώπιση (Για τη σημασ. βλ.
και Lampe, Lex. στη λ. C a, b): *ούτε η σαρξ του Χριστού ή η ψυχή αυτού μετετράπη εις*
*λόγον Θεού, αλλά ην και έστιν εν τω Χριστώ μετά την υπερθαύμαστον αυτού οικονομίαν*
*εκείνην* Ιστ. πατρ. $89^{4}$· έκφρ. *ένσαρκος οικονομία*: *μάλλον και εις την Νέαν Γραφήν, όπου*
*θέλω ν' αναφέρω, την ένσαρκον οικονομίαν εις πλάτος να την φέρω* Συναξ. γυν. 122·
*άγγελοι ηκούοντο υμνείν το θείον και την ένσαρκον του Θεού Λόγου οικονομίαν* Ψευδο -
Σφρ. $420^{11}$. **7**) Ετοιμασία, τακτοποίηση: *απήτις το ευτρέπισεν* (ενν. *το κάτεργον*) *απ'*
*άρματα και πλούτη* (παραλ. 2 στ.), *ορέχθην την οικονομίαν ως όμορφόν τι πράγμα* Απόκοπ.[2]
316· (εδώ προκ. για ετοιμασίες που αποβλέπουν στην απόδοση τιμής σε νεκρό): *ο δέ*
*Ισάκ λαβών το πτώμα του ηγεμόνος συν πλείστοις άρχουσι και οικονομία πολλή εις Πρού-*
*σαν απήλθε και έθαψεν αυτό* Δούκ. $283^{35}$. **8**) Ελεημοσύνη, φιλανθρωπία (Πβ. Lampe,
Lex. στη λ. A 9 a,b): *'Αλλοτε πάλιν έποικεν* (ενν. *ο άγιος Νικόλαος*) *άλλην οικονομία*
*στον πένητα και άπορον οπού 'χεν τα παιδία* Βίος αγ. Νικ. 149. **9**) Χρηματικό απόθεμα:
*και την οικονομίαν ήν ο πατήρ αυτών είχε δέδωκε αυτοίς προς το ζην* Ψευδο - Σφρ. $562^{19}$.
**10**) Προμήθεια, αποθέματα: *στον παραπόταμον του Αλφέως, εκεί γαρ απεσώσαν* (παραλ. 1
στ.) *με τον λαόν τόν είχασιν ομοίως οι φλαμουριάροι· δύο μήνες ορίστησαν να έχουν*
*οικονομίαν* Χρον. Μορ. P 6600· *όλες τες οικονομίες, όσες κι αν εβασταίναν,*
*εφόρτωσαν σ' αμάξια* Χρον. Μορ. P 6128. **11**) Μισθός· έσοδα: *λέγειν προς τον πρίγκιπα*
*την παραπόνεσίν τους* (παραλ. 1 στ.), *το πώς γαρ τους εκράτησεν όρισε και*
*την ρόγαν και οικονομίαν όπου είχαν εξ⟨εδ⟩ουλέψει* Χρον. Μορ. H 5265. **12**) (Συνεκδ.)
διαθήκη: *απέθανεν ο πρώην πατριάρχης κύρης Συμεών Δεμέστικος ο Μέγας*
*πειρον και δεν έκαμε ζώντος αυτού καμίαν οικονομίαν διά τον βίον αυτού* Ιστ. πατρ. $129^{22}$.
**13α**) Οπλισμός, κατοχή όπλων: *δεν έχομεν άρματα, μηδέ οικονομίαν* Ιστ. Βλαχ. 1019·
**β**) (προκ. για πλοίο) εξοπλισμός με τα αναγκαία, αρματωσιά: *οι από της Λογγιβαρδίας*
*μετά πολλής της οικονομίας ανέμου ε⟨υ⟩φόρου επιπεσόντος διεπέρουν εκείνοι* Κομνηνής
'Αννας Μετάφρ. 378· *να εβγάλουν εκ τα κάτεργα πάσαν οικονομίαν, άρμενα λέγω και*
*κουπιά* Ριμ. Βελ. ρ (Bakk. - v. Gem.) 273. **Εκφρ.** *κατ' οικονομίαν* = **α**) σύμφωνα με
τη θεία πρόνοια: *Διανυκτού τον έδωκεν πόνος εις τα νεφράν του* (παραλ. 5 στ.). *Πίστευσε*
*ότι εγίνετον και κατ' οικονομίαν, ίνα ⟨τυχαία⟩ μη επηρθή ο νους του από την δόξαν, να*
*ενθυμείται τον Θεόν οπού να δίδει πάντα* Χρον. Τόκκων 1538· **β**) (γενικότερα): *παρευ-*
*θύς οράς εκεί πέτραν μεγάλην μίαν, κειμένην ώσπερ σπήλαιον κατά οικονομίαν* Παΐσ.,
Ιστ. Σινά 154· **γ**) μέριμνα, φροντίδα· διευθέτηση: *ο δέ Ιωάννης ο βασιλεύς ... υπέγραψε*
*τη κατ' οικονομίαν δήθεν ψευδεπιπλάστω ενώσει τη γεγονυία μεταξύ Γραικών και Λατίνων*
*εν Φλωρεντία* Byz. Kleinchron. A' $652^{8}$.

**οικονομικό** το, Λίβ. Sc. 3042, Λίβ. Esc. 4205.

Το ουδ. του επιθ. *οικονομικός*. Η λ. με άλλη σημασ. και σήμ. ιδίως στον πληθ.

Βοήθεια· συμπαράσταση: *μετά καμπόσον καιρόν με το οικονομικό του ηύρηκα τήν*
*γύρευγα, τήν είχα εις την ψυχήν μου* Λίβ. Esc. 4299.





**οικονομικώς,** επίρρ., Διγ. Z 3275, Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. $60^{v}$, $164^{v}$, Ιστ. πατρ.
$164^{11}$, Προσκυν. Κουτλ. 390 $152^{4}$.

Το μτγν. επίρρ. *οικονομικώς*. Η λ. και σήμ. με άλλη σημασ.

**1**) Προνοητικά· σκόπιμα: *οι άλλοι Απόστολοι έστειλαν τον Μακάριον Βαρνάβαν,*
*ωσάν Κυπριώτην, οικονομικώς διά να στερεώσει ως απόστολος εκείνο οπού οι άλλοι Κυ-*
*πριώτες είχαν κάμει εις το κήρυγμα του Ευαγγελίου* Ροδινός (Βαλ.) 175· *καλώς και εις*
*τούτο εσοφίσθη* (ενν. *ο ηγεμών*) *και οικονομικότατα και διά πολλάς άλλας αιτίας και να μη*
*βλέπη μάλιστα προ οφθαλμών τας απείρους κακώσεις* Ευγ. Ιωανουλ., Επιστ. $81^{13}$ (Ελληνι-
κά 9, 1936, 55). **2α**) Σύμφωνα με τη θεία πρόνοια: *ο Θεός οικονομικώς έκαμεν την νύ-*
*κταν και την ημέραν, την ημέραν διά να δουλεύει ο άνθρωπος και την νύκτα διά να αναπεύεται*
Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. $48^{v}$· *η πρόνοια του Θεού όσους ήθελε να καθορίσει οδηγούς και κυ-*
*βερνήτας του λαού τον παλαιόν καιρόν, πρώτον τους έδιδεν οικονομικώς να κυβερνούσιν άλο-*
*γα ζώα* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 13· **β**) σύμφωνα με το θεϊκό σχέδιο σωτηρίας του αν-
θρώπου (Βλ. και Lampe, Lex. στη λ. 5): *εγεννήθη ο Χριστός ... εκ της αγίας Θεοτόκου και*
*αειπαρθένου Μαρίας οικονομικώς διά την ημών σωτηρίαν* Προσκυν. Κουτλ. 390 $147^{23}$·
*θέλουν* (ενν. *πολλοί των ανθρώπων*) *να δείχνουν την ψευδοσοφία τους ... με εκείνα οπού έκα-*
*μεν ο Χριστός δι' ωφέλειαν και σωτηρίαν του ημετέρου γένους οικονομικώς* Καρτάν., Π.Ν.
Διαθ. φ. $300^{r}$.

**οικονόμισσα** η, Πωρικ. A 16.

Από το ουσ. *οικονόμος* και την κατάλ. *-ισσα*. Η λ. τον 5. αι. (L-S).

Η υπεύθυνη για τη διαχείριση του νοικοκυριού· (εδώ) μοναχή υπεύθυνη για την προμήθεια, φύλαξη και συντήρηση των τροφίμων: *έχω ελαίαν την κυρά ηγουμένην, φακήν την κυρά οικονόμισσα, σταφίδα την κυρά καλογραίαν* Πωρικ. V 27.

**οικονόμος** ο, Προδρ. (Eideneier) IV 123, 125, Νεκρολ. φ. $167^{v}$, $178^{v}$, Ασσίζ. $31^{13}$, $37^{8}$, $93^{22}$, $280^{8}$, Notizb. 87, Byz. Kleinchron. A' $323^{1,3}$, $324^{6}$, $325^{4}$, Αλεξ. 1981, 1987, Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. $319^{v}$, Αξαγ., Κάρολ. E' 1255, Ψευδο-Σφρ. $320^{21}$, Συναδ., Χρον. - Διδαχ. $25^{v}$, Διήγ. ωραιότ. 289, Βακτ. αρχιερ. 172, Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 170, 201· *'κ ο ν ό μ ο ς,* Διήγ. ωραιότ. 312· *ο ι κ ό ν ο μ ο ς,* Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) A' 515.

Το αρχ. ουσ. *οικονόμος*. Ο τ. *'κονόμος* σε έγγρ. του 17. (και ως κύρ. όνομ.) και 18. αι. (Κώδ. Παναγ. Σπηλιώτ., ΔΙΕΕΕ 26, 1983, 482, 492 και 27, 1984, 429 αντίστοιχα) και σήμ. ιδιωμ. με διαφορετική σημασ. (Παγκ., Ιδίωμ., Κρ. B' 485)· για το σχηματ. του βλ. Χατζιδ., Αθ. 36, 1924, 190. Ο τ. *οικόνομος* από μετρ. αν. (Ξανθουδίδης [Ερωφ. σ. 162]). Η λ. και σήμ.

**1α**) Ο διαχειριστής ενός νοικοκυριού: Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) A' 515· **β**) (προκ. για μοναχό) ο υπεύθυνος για την προμήθεια, φύλαξη και διαχείριση τροφίμων (Βλ. και Βαγιακ., Αθ. 63, 1959, 235· πβ. και Lampe, Lex. στη λ. 4): *Πολλοί απ' εμάς εστέκαμεν, όλον εκεί θωρούμεν και ο 'κονόμος μάς μηνά να πάμεν να γευτούμεν* Διήγ. ωραιότ. 312. **2**) Διαχειριστής, ρυθμιστής **α**) (προκ. για ηγεμόνα): *ο άρχος και η κυρά ουδέν ένι αφέντης παρά ένι οικονόμος δίκαιος κατά τους ανθρώπους του να ποιήσει τον ορισμόν του* Ασσίζ. $285^{28}$· *ου βασιλέα θέλει η ημών αρχή, αλλ' οικονόμον* Σφρ., Χρον. (Maisano) $82^{22}$·
(εδώ μεταφ.): *δεν οικονόμησαν τον βίον οπού τους έδωσε ο Θεός ως καλοί οικονόμοι* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. $349^{v}$· **β**) (μεταφ., προκ. για το Θεό και τη θεία πρόνοια· βλ. και Lampe, Lex. στη λ. B): *ελπίζω εις τον Κύριον ... θέλει κρατήσει τους εκεί τόπους διά συντόμως*

*και έσηται κυβερνήτης πάντων και οικονόμος* Αξαγ., Κάρολ. Ε' 996· *ένας εστίν ο φροντιστής Θεός ο επί πάντων και οικονόμος των αυτών έχει την έννοιαν πάντων* Προσκυν. Ιβ. 535 874. **3α**) (Μεταφ.) αυτός που υπηρετεί την εκκλησία και το Θεό (Βλ. και Bauer, Wört. στη λ. 2): *Διά τούτο οι ποιμένες κράζουνται εις τες αγίες γραφές οικονόμοι και επίσκοποι του Θεού* Χριστ. διδασκ. 398· *Εις τους θεούς ευρίσκομαι και είμαι οικονόμος, αυτοί με ορίζουσι* Διήγ. Αλ. G 289· **β**) φύλακας του θείου νόμου: *Δεύτε οι ευλογημένοι την βασιλείαν λάβετε ... ... και κληρονόμους αυτής υμάς ποιούμαι νυν· πιστούς γαρ οικονόμους εύρον υμάς και βοηθούς αεί των δεομένων* Πένθ. θαν.² 600. **4**) Εκκλησιαστικός αξιωματούχος, κληρικός, υπεύθυνος κυρίως για την οικονομική διαχείριση εκκλησίας ή μοναστηριού (Για το πράγμα βλ. Τριαντ., Οικογεν. 47 και Βαγιακ., ό.π. 219-20· πβ. και Lampe, Lex. στη λ. 3): *Ωσάν έγινεν* (ενν. *ο Θεοφάνης*) *επίσκοπος μίαν βολάν, έστοντας να ελέγξει τον οικονόμον του διά κάποιον του πταίσιμον* Ροδινός (Βαλ.) 186· *Περί πραγμάτων της εκκλησίας, ότι ο αρχιερεύς να έχει την φροντίδα ομού μετά του οικονόμου, ο οποίος οικονόμος πρέπει να είναι αρετής άνθρωπος* Βακτ. αρχιερ. 173· *εις μέν τον τόπον όπου εφάνη η Παναγία του Οικονόμου έκτισεν ο αυτός ευλαβής οικονόμος εκκλησίαν* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 203· έκφρ. *μέγας οικονόμος* = αξιωματούχος κληρικός: *ο τιμιότατος μέγας οικονόμος της μεγάλης εκκλησίας, ο εν ιερεύσι κύρης Αναστάσιος, ως πρώτος των κληρικών, εστάθη εις το μέσον της μεγάλης εκκλησίας* Ιστ. πατρ. 191[17]· *εκοιμήθη ο δούλος του Θεού Παύλος ιερομόναχος ... ο πρώην μέγας οικονόμος της Αρσινόης* Νεκρολ. 191.

Η λ. ως κύρ. όνομ. (Βλ. και Βαγιακ., ό.π. 219): Συναδ., Χρον. - Διδαχ. 35v, 36r, 44r.

**οικονομώ,** Σπαν. (Λάμπρ.) Vα 423, Γλυκά, Στ. 429, Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 1072, Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.) 10861 (Δωδώνη 15, 1986, 140), Χρον. Μορ. Η 4997, 8806, 8847, Χρον. Μορ. Ρ 146, 2019, 6416, Κομνηνής 'Αννας Μετάφρ. 418, Λίβ. Ρ 2050, Λίβ. Esc. 2959, 2981, Ντελλαπ., Στ. θρηνητ. 664, Χρον. Τόκκων 733, 1059, Σφρ., Χρον. (Maisano) 112[18], 160[16-17], Θησ. Ε' [44[1]], Χούμνου, Κοσμογ. 567, 2534, Ριμ. Βέλ. ρ (Bakk. - v. Gem.) 219, Byz. Kleinchron. Α' 81[35], Χωνιάτη, Παράφρ. ΙΙ 70, 'Εκθ. χρον. 79[6], Αξαγ., Κάρολ. Ε' 631, Ιστ. πολιτ. 59[20], Ιστ. πατρ. 131[1], Δωρ. Μον. XXV, Ψευδο - Σφρ. 216[8], 226[20], Ιστ. Βλαχ. 1257, Διγ. 'Ανδρ. 360[3], Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 432, κ.π.α.· αόρ. *ο ι κ ο ν ο μ ί σ θ η κ α,* Χρον. Τόκκων 1729· *'κ ο ν ο μ ώ,* Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 466, Χρον. Μορ. Ρ 705, Λίβ. Esc. 1203, Χούμνου, Κοσμογ. 2448, Πεντ. Γέν. XI 3, XXIX 21, XXXVIII 16, 'Εξ. XVI 5, XIX 15, XXXIV 2, Λευιτ. XVI 21, Αρ. XXIII 29, XXXV 11, Δευτ. XIX 3, Αρσ., Κόπ. διατρ. [426], Ιστ. Βλαχ. 996, Διγ. Ο 1691.

Το αρχ. *οικονομέω*. Ο τ. *'κονομώ* και σήμ. ιδιωμ. (Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ. 73, Μιχαηλ. - Νουάρ., Λεξ. 289, λ. *οικονόμος*)· για το σχηματ. του βλ. Λωρεντζ., Αθ. 6, 1904, 219. Ο αόρ. *οικονομίσθηκα* αναλογ. με ρ. σε *-ίζω*. Μέσ. *οικονομίουμαι* στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ.). Η λ. και σήμ.

**Ι** Ενεργ. **Α'** Μτβ. **1**) Διευθύνω, διοικώ το σπίτι: Προδρ. (Eideneier) I 92. **2**) Προετοιμάζω· ετοιμάζω **α**) (προκ. για πράγμα) *παρευθύς ως ήκουσεν ο στρατηγός εκείνος, τας προίκας ωκονόμησε κι έπεμψε προς την κόρην* Διγ. Ζ 2215· *Ως δέ πάντα τα χρειώδη της οδού ωκονόμησα και έλειπον μόνον αι γραφαί,... εσέβηκα εις το του βασιλέως κελλίον* Σφρ., Χρον. (Maisano) 126[21]· *άρματα ωκονόμησεν, εστίλβωσεν μαχαίρας* Ριμ. Βελ. (Bakk. - v. Gem.) 134· **β**) (προκ. για γεύμα ή δείπνο): *τραπέζιν τού 'κονόμησε με ... λους διά να φάγει* Χούμνου, Κοσμογ. 1306· *εκεί μου οικονομήσατε να φάγω εγώ το ... ίσχα* Ντελλαπ., Στ. θρηνητ. 71. Έκφρ. *οικονομώ εαυτόν* = ετοιμάζομαι: *η πόλις ... ονόμει εαυτήν ίνα παραδοθή* Χωνιάτη, Παράφρ. III 166. **3α**) Ρυθμίζω, διευθετώ:



*Αυτών δέ πάντα των Ινδών καλώς οικονομήσας* (ενν. *ο Αλέξανδρος*) Βίος Αλ. 4914· *ος και εν πολλοίς ωκονόμει τα εκκλησιαστικά* Ιστ. πολιτ. 60[10]· *Οπὄχει χρήματα πολλά και φρόνησιν ουκ έχει ουκ ημπορεί να οικονομεί τα πράγματ' εις τιμήν του* Σπαν. Α 220· (εδώ προκ. για διαθήκη): *Μετά δέ τον θάνατον ού είπομεν πατριάρχου Συμεώνος, ο πλούτος αυτού, επειδή ζων ουδέν τι ωκονόμησεν, εγένετο αυθεντικός,... ότι κληρονόμον ουκ είχεν* Ιστ. πολιτ. 59[7]· **β**) (προκ. για λόγο) οργανώνω, χειρίζομαι: *Νομίζω ταύτην την φωνήν προς Παύλον λαληθήναι* (παραλ. 1 στ.) *διδάσκουσαν τον κήρυκα πώς άρα δει κηρύττειν, πώς άρα τον διδάσκαλον οικονομείν τους λόγους* Γλυκά, Αναγ. 294. **4**) (Προκ. για στράτευμα ή πλοίο) εξοπλίζω, εφοδιάζω με τα αναγκαία για πόλεμο: *ο βασιλεύς κυρ Μιχαήλ ... φουσσάτα οικονόμησεν να στείλει προς την 'Αρταν* Χρον. Μορ. Ρ 8803· *οι δέ Αγαρηνοί, μενούσης της ειρήνης, ωκονόμησαν πλοία στόλου πολλά και ώρμησαν κατ' αυτών* Ιστ. πολιτ. 55[15]· *οι Τούρκοι δε οικονόμουν αρμάδαν μεγίστην και φοβεράν* 'Εκθ. χρον. 42[22-3]. **5α**) Σχεδιάζω, διευθετώ από πριν (Βλ. και Lampe, Lex. στη λ. Α5): *'Ηκουσεν η παράξενος, έμαθεν την μελέτην και από τότε οικονόμησεν μετά μεθόδου τρόπου πώς να εβγώ της φυλακής, του φόνου να γλυτώσω* Λίβ. Sc. 2345· *ο Ιωσήφ οικονομά όλοι να μαζωκτούσι στον Ιακώβ, στους αδελφούς να συναπαντηκτούσι* Χούμνου, Κοσμογ. 1963· *οικονόμησε δέ και περί τα γύροθεν νησία και εις τα μέρη της Ασίας ποιήσαι στόλον* Κομνηνής 'Αννας Μετάφρ. 188· **β**) (προκ. για το Θεό ή την Παναγία) προνοώ, προσχεδιάζω: *διότι όλα, Κύριε, προς το συμφέρον κάνεις και όλα τα οικονομείς και προνοάς και φθάνεις* Ιστ. Βλαχ. 2596· *η Δέσποινα Θεοτόκος οδιά να δώσει θάρρος των χριστιανών ... οικονομά το τοιούτον* Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 399. **6**) Σκοπεύω να κάνω κ.: *έμαθε γαρ την του πατρός αυτού βουλήν, όπως οικονομεί δούναι την αυθεντίαν προς τον αυτού αδελφόν* 'Εκθ. χρον. 50[5]. **7**) Καθοδηγώ, συμβουλεύω: *ομολόγησεν η δίγνωμος εκείνη το πως την εκονόμησεν τον άνδρα να σκοτώσει* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 2072· *να σας συμβουλεύσομαι το πώς να την ιδείτε και πώς να την επάρετε, να σας οικονομήσω* Λίβ. Sc. 1770· *εκλαμπρότατε,... όλους του παλατίου σου να τους οικονομήσεις διά να έχουν και αυτοί την της ψυχής φροντίδα* Ιστ. Βλαχ. 2024. **8**) Αντιμετωπίζω: *Περί των αρνησαμένων την ορθόδοξον πίστιν, εάν επιστραφώσιν πώς να οικονομηθούν υπό της Εκκλησίας* Βακτ. αρχιερ. 132. **9**) Ορίζω, αναθέτω σε κάπ. κ.: *ωκονόμησαν και τον σύνδουλόν μου τον Δημήτριον ... ίνα έλθη και την βασιλείαν σου φονεύση* Κομνηνής 'Αννας Μετάφρ. 313· *Δούκας τον οικονόμησεν τάχατε ως γαμβρόν του* Χρον. Τόκκων 2091· *Ηθέλησεν Αλέξανδρος διά να 'κονομήσουν αποκρισάρην άρχοντα και ποιον να προβοδήσουν* Αλεξ. 1093. **10**) Φέρνω, προξενώ: *Και τι βαστάζεις, ουρανέ, και δεν χαλάς και πίπτεις; γη και ουδέν διχάζεσαι και μόνην καταπίνεις οπού μας εκονόμησεν την συμφοράν ετούτην;* Καλλίμ. 1543. **11α**) Εξοικονομώ, προμηθεύομαι: *αλλά και ξένα φοσσάτα διά γραμμάτων οικονόμησεν, ⟨ίν'⟩, οπόταν καιρός γένηται, έχη τούτους εξ ετοίμου* Κομνηνής 'Αννας Μετάφρ. 186· *τα ξύλα εκονομήσασι, άπτουσι την ιστίαν* Χούμνου, Κοσμογ. 1266· (με αντικ. πρόσ.) εξασφαλίζω: *Μη έχων δέ ο πατριάρχης ό,τι και δράσειεν, οικονόμησε μάρτυρας όπως μαρτυρήσωσιν ότι ο Βασίλειος εστίν ανεψιός αυτού* 'Εκθ. χρον. 46[25]· **β**) (με αντικ. αφηρημένη έννοια) αποκτώ: *γίνεται ωσάν πραγματευτής, εμπαίνει εις το κάστρον και πώς την εκονόμησεν, ουκ οίδα, την φιλίαν* Λίβ. Sc. 76 κριτ. υπ.· *εκείνα τά χρειαζόμεσταν εδώθεν να βαστούμεν· αυτά ας οικονομήσομεν και μεν ακαρτερούμεν, τι α δεν τα πάρομ' απεδώ εκείθε να τα βρούμεν* Πένθ. θαν.² 31· **γ**) εφοδιάζω κάπ.: *μετά δέ ταύτα οικονομήσας αυτόν εις όσον εις τα στρατιωτικά έχρηζε* Κομνηνής 'Αννας Μετάφρ. 356. **12α**) Κατασκευάζω: *Εάν κανείς άνθρωπος ού καμία γυναίκα πακτώνει μία εδικήν μου γην διά να οικονομήσει οικίαν* ... Ασσίζ. 453[11]· *εκ του όπισθεν μέρους του Γαλατά διά του λόφου οδόν ευθείαν ωκονόμησε κατερχομένην άχρι του λιμένος και σανίσι και ξύλοις πάσαν κατέστρωσε* Ψευδο - Σφρ. 394[26]· *Φισκίνας έστησε πολλάς, από*

χυτού οικονομημένας, διά το ποτίζειν εξ αυτάς τόπους αποκλεισθέντας Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 1636· **β**) (μεταφ.) φιλοτεχνώ: δακτυλίδι ερωτικόν η κόρη τον εδώκεν, εκείνο τό εκονόμησεν η τέχνη των Ερώτων και η Χάρις το εκόσμησεν Φλώρ. 273. **13**) (Προστ. αορ. 'κονόμησε για να δηλωθεί προτροπή· βλ. και Π.Δ. Γέν. ΙΑ' 4, 7) εμπρός, ελάτε: 'κονόμησε να χτίσομε εμάς κάστρο και πύργο Πεντ. Γέν. XI 4· 'κονόμησε να κατέβουμε και να ανακατώσομε εκεί τη γλώσσα τους ως να μην ακούσουν ανήρ γλώσσα του σύντροφού του Πεντ. Γέν. XI 7. **Β'** Αμτβ. **1**) Τακτοποιώ, διευθετώ: όταν εγώ εις το άριστον μετά τους μεγιστάνους καθέζομαι, οικονόμησον, ποίσε το προσταχθέν σοι Φλώρ. 352. **2**) Ετοιμάζω: κατά τον βασιλικόν όρισμα οικονομούσαν οι γονείς τους ... και έβανάν τας εις τα κάτεργα Hist. Imp. $195^{21}$· 'κονόμησε εις τους οίκους σου Αχιλλ. Ν 1092· (εδώ προκ. για τραπέζι): Δείξε μας το κατάλυμαν, λέγει ο διδάσκαλό μας, ως διά να 'κονομήσομεν να έλθει να φάει το Πάσχα Ντελλαπ., Στ. θρηνητ. 67. **3**) Οδηγώ: Ο ... Λουκάνης Νικηφόρος ... και τινές άλλοι συν αυτῷ ... μη λογιζόμενοι ότι ά επιμελούντο πράξαι εις κακίαν αυτών πρόχειρον ῳκονόμουν, έπεισαν τον δεσπότην Ψευδο - Σφρ. $528^{26}$. **ΙΙ** Μέσ. **Α'** Μτβ. **1α**) Τακτοποιώ, διευθετώ: πάντα τα της πόλεως καλώς οικονομήθη (ενν. ο Παρμενίων) Βίος Αλ. 1469· τας τάξεις, τας παραταγάς, τας μηχανάς, τους λόχους, όλα προετοιμάζουσι, καλώς οικονομούνται Διήγ. Βελ. $N^{2}$ 213· την στράταν του ετοίμασε και την οικονομήθη Ιστ. Βλαχ. 820· **β**) προσέχω· φροντίζω: πασάνας να εντρέπεται, πασάνας να φοβάται και πάσα εις την τάξην του να την οικονομάται Ιστ. Βλαχ. 1614. **2**) Ετοιμάζομαι: Αντί τιμής ανταμοιβήν πολλά κακήν ηγείται, τῳ Βελισάρῃ ο βασιλεύς να δώσει οικονομείται Ριμ. Βελ. ρ (Bakk. - v. Gem.) 582. **3**) Προσχεδιάζω, προετοιμάζω: οι οικονομηθέντες τον βασιλέα φονεύσαι επί της κλίνης αυτού κείμενον Κομνηνής 'Αννας Μετάφρ. 223· η συννεφιά απονάτον· πώς να προσφέρει κίνδυνον τότες οικονομάτον Απόκοπ.$^{2}$ 348 Λοιπόν ας ενθυμούμεστεν διά να 'κονομηθούμεν εις τον αδέκαστον Κριτήν τι ν' απολογηθούμεν Πενθ. θαν.$^{2}$ 499. **4**) (Προστ. αορ. 'κονομηθείτε για να δηλωθεί προτροπή· βλ. και Π.Δ. 'Εξ. Α' 10) εμπρός, ελάτε: 'κονομηθείτε να φρονεθώμεν αυτουνού προς ποτέ να πληθύνει και να είναι ότι να συναντιάσει πόλεμος Πεντ. 'Εξ. Ι 10. **Β'** Αμτβ. **1α**) Τακτοποιούμαι· ετοιμάζομαι: Οικονομήθη ως έπρεπεν τέτοιου μεγάλου ανθρώπου· εσέβην εις τα κάτεργα μετά την θυγατήρ του Χρον. Μορ. Η 6420· **β**) προετοιμάζομαι για πόλεμο ή εκστρατεία: προς πόλεμον οι άπαντες ως χρη οικονομούνται Διήγ. Βελ. $N^{2}$ 210· **γ**) προετοιμάζομαι για ταξίδι: Οικονομήθη ευγενικά, απήρε οχτώ σιργέντες, εξέβη από τον τόπον του κι εβάλθη να οδεύει Χρον. Μορ. Η 8128· Οικονομήθη παρευτύς εκείνος ο μαρκέζης (παραλ. 2 στ.). Τοσούτον γαρ οδήγεψεν, απήλθεν εις την Φράντζαν Χρον. Μορ. Ρ 251. **2**) Ενεργώ: ως κρίν' ο βασιλιάς, ο δούλος 'κονομάται Π.Ν. Διαθ. φ. 260β 16.

Η μτχ. παθητ. παρκ. ως επίθ. = **α**) έτοιμος: να είναι 'κονομημένοι για την ημέρα την τρίτη, ότι την ημέρα την τρίτη να κατέβει ο Κύριος εις τα μάτια ολουνού του λαού επί το όρος του Σινα῎ι Πεντ. 'Εξ. XIX 11· ας είσαι πάντα καθαρός και οικονομημένος, με πίστιν και ευλάβειαν καλά περιφραγμένος Ιστ. Βλαχ. 2007· **β**) εξοπλισμένος για πόλεμο, ετοιμοπόλεμος: γράψε μας απόκριση 'ς τούτα τα γεγραμμένα, διότις τα φουσσάτα μας στέκουν 'κονομημένα Αλεξ. 2518· εις το επάνω δέ μέρος ήσαν άνδρες αρματωμένοι εις τας χείρας αυτών σπάθεις έχοντες και οικονομημένοι προς πόλεμον Κομνηνής 'Αννας Μετάφρ. 336· ήσαν δέ και κάτεργα περί τα εκατόν ῳκονομημένα Χωνιάτη, Παράφρ. II 66.

**οικονόμων,** ο, Γράμματα Μετεώρ. $47^{14,14-15}$. — Πβ. ά. οικονόμος.

Από το οικονόμος αναλογ. με τα ουσ. διάκων, έγγων (αντί διάκονος, έγγονος) (Βλ. ...γιακ., Αθ. 63, 1959, 235).



Αξιωματούχος κληρικός (υπεύθυνος κυρίως για την οικονομική διαχείριση εκκλησίας ή μοναστηριού): τα του επισκόπου καλά ο οικονόμων και το κλήρος της αυτής εκκλησίας τῳ μέλλοντι αρχιερεί πιστώς βλεπήσωσιν και επιδώσωσιν Διάτ. Κύπρ. $508^{7}$.

**οικόπεδον** το, Φυσιολ. (Zur.) $XXVI^{1}$, Φυσιολ. (Kaim.) 19 $\alpha^{2}$.

Το αρχ. ουσ. οικόπεδον. Η λ. και σήμ. και στον τ. οικόπεδο.

'Εκταση προορισμένη για να χτιστεί σ' αυτήν οικοδόμημα· οικόπεδο: Φησίν ο ψαλμωδός: «Εγενόμην ωσεί νυκτικόραξ εν οικοπέδῳ» Φυσιολ. $344^{10}$.

**οικοπεθερά** η· ν ο ι κ ο π ε θ ε ρ ά.

Από τα ουσ. οίκος και πεθερά.

Η πεθερά του σπιτιού: Εποίησαν δέ οι νοικοπεθεράδες σου καθ' ά συνέταξεν αυτοίς ο Συριάνος και ο Βαλισουράς Σπανός (Eideneier) Β 153.

**οίκος** ο, Φυσιολ. Μ 54, Προδρ. (Eideneier) Ι 270, Ασσίζ. $79^{8}$ (έκδ. τον όκον· διορθώσ.), $146^{22}$, $152^{7}$, Διγ. (Trapp) Gr. 409, 919, 1830, Διγ. Ζ 1177, 1242, 1647, Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 339, 482, 1001, 1003, 1071, Πόλ. Τρωάδ. 762, Χρον. Μορ. Ρ 1706, Ιστ. Ηπείρ. $XXXI^{8}$, Χειλά, Χρον. 347, Απόκοπ.$^{2}$ 232, 'Εκθ. χρον. $34^{14,15}$, Ρίμ. θαν. 67, Προσκυν. Ιβ. 845 478, Αλφ. (Μπουμπ.) V 34, Προσκυν. Λαύρ. 874 $94^{16}$, Προσκυν. Κουτλ. 156 $80^{38}$, Προσκυν. Αγ. Αθ. 6 $170^{2}$, Προσκυν. Μεταμ. 50 $109^{16}$.

Το αρχ. ουσ. οίκος. Η λ. και σήμ.

**1α**) Σπίτι, κατοικία: Ασσίζ. $44^{6}$· Προσκυν. Εθν. Βιβλ. 2043 553, 882· (προκ. για το πατρικό σπίτι): Αισχύνομαι, αυθέντα μου, ότι μόνη τυγχάνω· πώς του πατρός μ' ουκ ήκουσας στραφήναι εις τον οίκον; Διγ. Ζ 2170· Πριν φθάσει εις τον οίκον του, ενόησεν ο πατήρ του και βίγλας έστησεν πολλάς και αναμένασίν τον Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 1028· (εδώ στον πληθ.): Αχιλλ. Ν 1092, Απόκοπ.$^{2}$ 249· (μεταφ.): το περιβόλιν γίνεται παστάς της Αφροδίτης και των Χαρίτων κάτοπτρον και των Ερώτων οίκος Καλλίμ. 2159· **β**) (συνεκδ.) πρόχειρο κατάλυμα, παράπηγμα: 'Εκθ. χρον. $34^{6}$. **2**) Παλάτι, ανάκτορο, μέγαρο (στον εν. και πληθ.· για τη σημασ. βλ. Bauer, Wört. στη λ. 1β): ιστορογραφίζουσιν και χρωματοπλουμίζουν σπίτια και παλάτια μεγάλων βασιλέων και άλλους οίκους φοβερούς μεγάλων μεγιστάνων Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 401· Απέχει δέ ο οίκος του Δαβίδ του προφήτου και θεοπάτορος βασιλέως από τον 'Αγιον Τάφον στάδια δ' Προσκυν. Μεταφ. 50 $115^{10}$· εις οίκους μου την έφεραν (ενν. την Πλάτζια - Φλώρε) εις τα εμά παλάτια Φλώρ. 414. **3**) Ο λατρευτικός χώρος, ναός: Κύριε, ηγάπησα, λέγει μας ο προφήτης, ευπρέπεια του οίκου σου, ώσπερ καλός τεχνίτης Ιστ. Βλαχ. 1668· ο επ' ονόματι της του Θεού Λόγου Σοφίας ανοικοδομηθείς ναός και τέμενος της Αγίας Τριάδος ... σήμερον βωμός βαρβάρων και οίκος του Μωάμεθ επεκλήθη και γέγονεν Δούκ. $375^{30}$. **4α**) Οικοδόμημα: ενδείας ούσης ξύλων, κατέρριπτον τους εξαισίους οίκους και τας δοκούς κατέκαιον Δούκ. $79^{14}$· **β**) οίκημα, κτίσμα: οίκος γαρ εστίν πλησίον του ναού συγκολλημένος· μέσον γαρ εκείσε τούτου είν' οι θησαυροί κρυμμένοι Ερμον. Ω 191· **γ**) (εδώ προκ. για ταφικό μνημείο· για το πράγμα βλ. Κουκ., ΒΒΠ Δ' 201· πβ. και Διγ. (Αλεξ. Στ.) 1665): 'Ενδοθεν τούτου έτερος κατεσκευάσθη οίκος το ύψος μέν ωσεί πηχών είκοσί τε και δύο Διγ. Ζ 3819· αι δέ θυρίδες άπασαι του πανευφήμου οίκου από χρυσίου καθαρού πεποικιλμέναι υπήρχον Διγ. Ζ 3828. **5α**) Οικογένεια, φαμελιά: Προδρ. (Eideneier) II 62 χφ Η κριτ. υπ.· **β**) επιφανής οικογένεια ή γένος, Οίκος: οκάποιον μέγαν άνθρωπον εκεί του παλατίου, Φιλανθρωπινόν τον έλεγαν, 'κ τους δώδεκα οίκους ήτον Χρον. Μορ. Η 8710. **6**) Ο τόπος όπου κάπ. είναι κύριος, επικράτεια· (εδώ) βασίλειο: «ύπαγε εις τον

*οίκον σου, ποίμαινε τον λαόν σου, ουκ έχεις μέρος μεθ' ημών ουδέ κληρονομίαν». Και παρευθύς εγίνησαν τα σκήπτρα μερισμένα. Ο βασιλεύς απόμεινε με δύο σκήπτρα μόνον* Κομν., Διδασκ. Δ 287. **7**) (Εκκλ.) το τροπάριο ενός κοντακίου εκτός από το προοίμιο (Για το πράγμα βλ. Παπαδ. Α., Αθ. 40, 1928, 76 και Βεργωτής, Λεξικό λειτουργικών και τελετουργικών όρων 88): *η αγία εκκλησία την ανυμνεί* (ενν. *την παρθένο Μαρία*) *εις τους οίκους* Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 431.

**οικοσκευή** *η*.

Από τα ουσ. *οίκος* και *σκευή*. Η λ. τον 4. αι. (L-S), σε έγγρ. του 11. αι. (Act. Lavr. 34[17]), σε γλωσσάρ. της Κάτω Ιταλίας και Σικελίας (Μηνάς, Γλωσσάρ. Ιτ. 279 και Caracausi 412), στον Αρμεν., Εξάβ. Ε' 11[42] και σήμ.

Το σύνολο των οικιακών σκευών και επίπλων, νοικοκυριό (Για το πράγμα βλ. Κουκ., ΒΒΠ Β'[2] 61-67): *τα γονικά σου πράγματα και η οικοσκευή σου αρκούν τας θυγατέρας σου να τας εξωπροικίσεις* Προδρ. (Eideneier) Ι 64.

**οικουμένη** *η*, Διγ. Ζ 1798, Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 1612, Χρον. Μορ. Η 775, 790, Θρ. Κων/π. (Mich.) 80, Byz. Kleinchron. Α' 560, 659[1], Διήγ. Αλ. V 61, Κορων., Μπούας 117, Αξαγ. Κάρολ. Ε' 1225, Πανώρ. Α' 409, Ε' 416, Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Πρόλ. 114, Β' 508, Δ' 138, Πιστ. βοσκ. Ι 1, 293 (έκδ. *οινκουμένη*· διόρθ. Kriar., B-NJ 19, 1966, 279), III 6, 280, Σταυριν. 616, Ιστ. Βλαχ. 2364, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Δ' 1254, Ροδολ. (Αποσκ.) Πρόλ. 44, Ζήν. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Γ' 162, Ε' 181, Διακρούσ. 84[19], κ.α.· *'κουμένη*, Πένθ. θαν.[2] 159 κριτ. υπ.

Το αρχ. ουσ. *οικουμένη*. Η λ. και σήμ.

**1α**) Γη, υφήλιος: *πέτρες, δεντρά και σίδερα και ζα στην οικουμένη όλα γνωρίζουν και γροικού τον πόθο πως τα γιαίνει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Γ' 1273· *'Ηλιε μου, ανάτειλε παντού, σ' ούλον τον κόσμον φέγγε κι έκτεινε τας ακτίνας σου σ' όλην την οικουμένη* Ανακάλ. 58· *ήτον πράγμα αξιοθέατον και θαυμασιότερον από τας πυραμίδας και από τα λοιπά μεγάλα της οικουμένης θεάματα* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 242· **β**) το καθένα από τα δύο ημισφαίρια: *Τούτα τα δύο ημισφαίρια, ήγουν αι δύο οικουμένες, η εδική μας και εκείνη, έχουσιν εναντία τα πράγματα και τους καιρούς αλλήλως τως* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 7. **2**) Σύμπαν, πλάση: *εις καιρόν αναστάσεως, ημέρα πικραμένην, όταν το βούκινον ανεί σ' όλην την οικουμένην φωνή φρικτή και φοβερά, η γης θέλει τρομάξει* Ρίμ. θαν. 8. **3**) 'Ολοι οι κάτοικοι της γης, η ανθρωπότητα: *Δεν είναι αυτοί τούς έτρεμεν ο κόσμος ι η 'κουμένη* (έκδ. *κ' η οικουμένη*) *και πώς εκαταστάθησαν γυμνοί και αραχνιασμένοι;* Πένθ. θαν.[2] 159· *Επεί πού γαρ ηδύνατο η του Θεού αγία εκκλησία, ίνα πρώτον σταθήναι ι διδάξαι την άπασαν* [*οικουμένην*] Μάρκ., Βουλκ. 341[4]· *Του πλούτου αχορταγιά, τση ξας πείνα, τον χρυσαφιού ακριβειά καταραμένη* (παραλ. 2 στ.), *πόσες συχνιές μαλιές ναφορμά σας γροικούνται ολημερνίς στην οικουμένη!* Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) 378· *να κλαύσομεν του λόγου μας, να κλαύσομεν την Πόλη, αυτήν οπού επαίνεσεν η ουμένη όλη* Ιστ. Βλαχ. 2392. **4**) 'Ολος ο χριστιανικός κόσμος: *έτσ' ήταν οι Απόστολοι ωχοί, ταπεινωμένοι, αλλά τους επροσκύνησεν όλη η οικουμένη* Ιστ. Βλαχ. 1758· *τον υρόν τον τίμιον υβρίζουν κατά μόνας, το ξύλον το σεβάσμιον πάσης της οικουμένης* . Βλαχ. 2653. *Είτα ο αγιότατος πρόεδρος οικουμένης ελθέτω προς τον αγιασμόν* ύ Αξαγ., Κάρολ. Ε' 1237. **5α**) (Προκ. για εκτεταμένο κράτος) επικράτεια: *την οιμένην όρισεν* (ενν. *ο Μεεμέτης*) *εις πλάτος και εις μήκος, αρίθμητους χριστιανούς νευσεν αδίκως* Ιστ. Βλαχ. 2531· *αν έλθει θάνατος σ' εμέν, χάνεται ⟨η⟩ οικουμένη* Αλεξ.



2014· *«χαρά εις εσέναν, Λίβιστρε, κερδαίνεις την Ροδάμνην». Ανεκηρύχθην βασιλεύς στην οικουμένην όλην* Λίβ. Ρ 956· **β**) (εδώ προκ. για τη ρωμαϊκή αυτοκρατορία· πβ. και Bauer, Wört. στη λ. 2): *τους χρόνους εκεινούς η πόλις γαρ της Ρώμης τον κόσμον όλο αφέντευεν, όλην την οικουμένην* Χρον. Μορ. Η 782· *Εκείνοι γαρ οι βασιλείς, οι ευσεβείς, οι θείοι, έλαμπον, εφωτίζασιν την παναγίαν Πόλην, την Δύσην, την Ανατολήν, όλην την οικουμένην* Ανακάλ. 105.

**οικουμενικός**, επίθ., Byz. Kleinchron. Α' 147[84], 567[14], Αρσ., Κόπ. διατρ. [923], Παρθεν., Γράμμ. 227· *οικομενικός*, Συναδ., Χρον. - Διδαχ. 17[v].

Το μτγν. επίθ. *οικουμενικός*. Ο τ. με αντικώφωση· απ. σε έγγρ. του 1740 (Καδάς, Βυζαντ. 14, 1988, 345). Η λ. και σήμ.

**1**) Που αναφέρεται σ' όλη την οικουμένη, παγκόσμιος, πανανθρώπινος: *νύξας* (ενν. *ο Κύριος ημών Ιησούς Χριστός*) *την πλευράν αυτού, εξήλθεν αίμα και ύδωρ και επήγασεν την οικουμενικήν σωτηρίαν* Φυσιολ. Β 7[13]. **2**) Ως τίτλος του πατριάρχη Κων/πόλεως (Βλ. και Lampe, Lex. στη λ. 3): *εκοιμήθη ο οικουμενικός πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως κυρ Ιερεμίας επί έτους ,ζνδ'* Byz. Kleinchron. Α' 673[4]· *να πάρει έκδοσιν από τον οικουμενικόν πατριάρχην, να μας την στείλει να μετατεθούμεν εις την Ζάκυνθον* Βελλερ., Επιστ. 55· (συνεκδ.): ο Πατριάρχης Κων/πόλεως: *Τον Πατελάρο, λέγω σου, πως έστεκεν στην Πόλην κι ήτονε Οικουμενικός, καθώς το ξεύρουν όλοι* Τζάνε, Κρ. πόλ. 586[10]· (ως ουσ.): *τον κυρ Δαμασκηνόν αυτός τον έκρινεν εις τον Οικουμενικόν διά την πλεονεξίαν του την πολλήν* Συναδ., Χρον. - Διδαχ. 50[r]. **3**) Που προέρχεται από οικουμενική σύνοδο: *δεν έχει παντελώς να εξουσιάζει εις το Σίναιον όρος ... κατά την διασάφησιν του παλαιού εκείνου Κώδικος και κατά την οικουμενικήν κρίσιν και απόφασιν* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 217· *'Εγινε γουν το οικουμενικόν συνοδικόν του κατά Διονυσίου, όπου έλαβεν ο κυρ Γερμανός, ότι το Σινά όρος είναι εις την επαρχίαν του* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 218. **Εκφρ.** **1**) *οικουμενική σύνοδος* = το ανώτατο συλλογικό όργανο της Εκκλησίας συγκαλούμενο περιοδικά για την επίλυση σοβαρών συνήθως δογματικών ζητημάτων: *ο πρώτος ⟨επίσκοπος 'Αργους και Ναυπλίου⟩ Πέτρος ην εν τοις χρόνοις του ευσεβούς βασιλέως του Μακεδόνος εν τη α' και β' οικουμενική αγία συνόδω* Byz. Kleinchron. Α' 227[1]. **2**) *οικουμενικόν κριτήριον* = το συνοδικό δικαστήριο του πατριαρχείου: *μη δυνάμενοι πλέον οι του τότε καιρού οσιότατοι πατέρες να υποφέρουσι την αγρίαν και άλογον ταύτην ορμήν των δύο τούτων πατριαρχών, κινουμένην κατά του μοναστηρίου και τέλειον αφανισμόν προξενούσαν, ώρμησαν εις το οικουμενικόν κριτήριον της Κωνσταντινουπόλεως* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 216.

**οικτίριμων**, επίθ., βλ. *οικτίρμων*.

**οίκτιρμος**, επίθ.· *οίχτιρμος*.

Από το επίθ. *οικτίρμων* (Πβ. ά. *ελέημος*).

(Προκ. για το Θεό) ελεήμων, πολυεύσπλαχνος: *έγνωα ότι εσύ είσ' Κύριος οίχτιρμος, ελέημος, μακρύθυμος και πολυέλεος* Ιων. 216[94].

**οικτιρμός** ο, Κείμ. αγ. Δημ. 21, Δωρ. Μον. XXXVI, Ιστ. Βλαχ. 2493, Διακρούσ. 99[27]· *εχτερεμός*, Πεντ. Γέν. XLIII[30].

Το αρχ. ουσ. *οικτιρμός*. Για τον τ. βλ. Hesseling [Πεντ. σ. 427].

(Στον πληθ.) έλεος, ευσπλαχνία· συμπάθεια: *τερπνή παρηγορία των ορφανών και των χηρών εν οικτιρμοίς εφάνης* (ενν. *δέσποτα αυτοκράτορ*) Ριμ. Βελ. ρ. (Bakk. - v. Gem.)

83· *Συ* (ενν. *βασιλεύ*) *γαρ ελέους οικτιρμών μετά Θεόν η θύρα* Προδ. (Eideneier) III 280· (συν. για την ευσπλαχνία του Θεού· πβ. και Bauer, Wört., στη λ.): *παρακαλούμεν σε* (ενν. *Κύριε*), *δείξον τους οικτιρμούς σου, σύντριψον και ταπείνωσον τους πονηρούς εχ-θρούς σου* Ιστ. Βλαχ. 2671· έκφρ. *διά τους οικτιρμούς του Θεού* = στο όνομα της ευ-σπλαχνίας, του ελέους του Θεού (Πβ. Andr., Lex. στη λ.): *μη αναμεταξύ υμών μάχεσθε διά τους οικτιρμούς του Θεού* Ψευδο - Σφρ. 402[22]· *Εις τούτο όλαι* (ενν. *οι καλογρές*) *προσκυνη-τώς παρακαλούσι την πανιερότητά σου να κάμεις ελεημοσύνην, διά τους οικτιρμούς του Θεού να τας ελευθερώσεις από τέτοιαν σκλαβίαν* Επιστ. Ηγουμ. 175.

**οικτίρμων,** επίθ., Μιχ. ιερομ. 36· *ο ι κ τ ί ρ ι μ ω ν.* — Πβ. ά. *φίλοικτος.*

Το αρχ. επίθ. *οικτίρμων.*

Φιλεύσπλαχνος: *οικτίριμων πολλά, πράττεις τας τιμάς* Sprachlehre 143· (συν. για το Θεό) πολυεύσπλαχνος, ελεήμων: *να κλαύσουν και να λυπηθούν* (ενν. *τα ματάκια*) *ώστε που ν' αποκάμουν προς τον οικτίρμονα Θεόν να την ελευθερώσει* (ενν. *την Κρήτη*) Διακρούσ. 114[5]· *ελθέ* (ενν. *δέσποτα φιλάνθρωπε*) *εις την βοήθειαν ημών των δεομένων και τα ελέη σου ημίν θαυμάστωσον, οικτίρμων* Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 1842.

**οίκτος** ο, Μανασσ., Ποίημ. ηθ. 162, 165, Κορων., Μπούας 16.

Το αρχ. ουσ. *οίκτος.* Η λ. και σήμ.

**α**) Ευσπλαχνία, συμπόνια: Προδρ. (Eideneier) II 11· Κορων., Μπούας 24· **β**) έκ-φραση λύπης, θρήνος, οδυρμός: Λίβ. N 2290.

**οικτρός,** επίθ.

Το αρχ. επίθ. *οικτρός.* Η λ. και σήμ.

**1**) Ελεεινός, αξιοθρήνητος, δύστυχος: Προδρ. (Eideneier) IV 648 - 1 χφ P κριτ. υπ.· (εδώ για να δηλωθεί ταπεινοφροσύνη): *Οικτρός Γεώργιος Σφραντζής ... ταύτα έγρα-ψεν υπέρ των καθ' εαυτόν και τινών μερικών γεγονότων* Σφρ., Χρον. (Maisano) 4[1]. **2**) (Πιθ.) που δείχνει οίκτο, έλεος: *γίνου οικτρού ορνέου μιμητής* Φυσιολ. B 9[18].

**οϊμέ,** επιφ., Φαλιέρ., Ιστ.[2] 55, 563, Ch. pop. 257, 485, Πένθ. θαν. (Knös.) S F 6[v], Τριβ., Ρε 305, Πανώρ. Β' 55, Γ' 247, 438, Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Α' 16, Γ' 96, 139, 440, Ε' 451, 460, 531, Πιστ. βοσκ. I 3, 31, II 1, 103, 261, III 1, 48, IV 8, 147, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Γ' 151, 1246, Δ' 449, Στάθ. (Martini) Β' 291, Ροδολ. (Αποσκ.) Β' 365, Δ' 443, Ε' 323, Ζήν. Β' 277, Μπερτολδίνος 142, κ.π.α.· *ό ι μ ε,* Σοφιαν., Γραμμ. 249· *ο ϊ μ έ ν α,* Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 111, 1162, Φαλιέρ., Ρίμ. (Bakk. - v. Gem.) 79 κριτ. υπ., 233, Πανώρ. Β' 63, Γ' 439, 546, 644, Δ' 111, 241, Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Α' 230, Γ' 11, Δ' 437, Ε' 385, 421, 531, 551, Πιστ. βοσκ. I 5, 156, II 7, 131, Θαλλίδ. 86, Στάθ. (Martini) Α' 287, Ιντ. κρ. θεάτρ. Α' 137, Ροδολ. (Αποσκ.) Α' 25, 314, Β' 227, Γ' 173, Ε' 423, 517, Τζάνε, Κρ. πόλ. 386[22], Μπερτολδίνος 136, κ.π.α.· *ο ϊ μ έ ν α ν,* Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Δ' 195, Ε' 561, 567, 579, Ροδολ. (Αποσκ.) Δ' 457, 11, Ε' 551· *ο ϊ μ έ ν α ν α,* Μπερτολδίνος 142· *ο ϊ μ έ ν α ν ε,* Μπερτόλδος 16· *ο ϊ μ έ ν α,* Πικατ. 541. — Πβ. *αγιμέννα.*

Πιθανώς από το βενετ. *hoimé, oimé* κατά παρετυμ. προς την αιτιατ. *(ε)μέ(να)* της προσωπικής αντων. *εγώ* (Βλ. Ξανθουδίδης [Ερωτόκρ. σ. 641] και πβ. ά. *αγιμέννα*). Κατά τον Ανδρ. από το επιφ. *ω* και την αιτιατ. *εμέ(να)* της προσωπικής αντων. *εγώ* (Βλ. Ανδρ., Λεξ., λ. *ωιμέ* και Ανδρ., ΛΑ 3, 1941, 72-74). Κατά τον Κουκ. και τον Eideneier από το επιφ. *οι* ((αρχ. *οἴ*) και την αιτιατ. *'μέ(να)* της προσωπικής αντων. *εγώ* (Βλ. Κουκ., Ευστ. Γραμμ. 84 και Eideneier, JÖBG 17, 1968, 220-1). Ο τ. *οϊμένα* στο Βλάχ. Οι τ. *οϊμένα* και *οϊμένανε* στον Κατσαΐτ., Ιφ. Β' 579, Δ' 217, στην Ιστορ. Αθέσθη 296 και 851 και στο Ρουσμ. - Σαβ. (Πρωτοπ. - Μπουμπ.) Ιντ. 126 και Α' 87 αντίστοιχα. Η λ. στο Somav., πολλ. στον Κατσαΐτ., όπου και άλλοι τ. της λ., κ.π.α.



Αλίμονο (από απόγνωση, απελπισία, θλίψη αβάσταχτη): *Οϊμέ τον κακορίζικο, οϊμέ τον κακομοίρη, τον πονεμένο γέροντα, τον πρικαμένον κύρη* Θυσ.[2] 201· *άρχοντες, πλού-σιοι και πτωχοί, όλοι μαζί εκλαίγαν κι εσύρναν γένια και μαλλιά και «οϊμέ» ελέγαν* Σκλάβ. 36· *Οϊμέναν, Ερωφίλη μου, τον 'Αδη πώς πλουταίνεις με τσ' ομορφιές σου τσι πολλές κι όλη τη γη φτωχαίνεις!* Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Ε' 573· (από πικρία, α-πογοήτευση): *Οϊμέ! κι ας ήμου κοπελιά κι όμορφη σαν κι αλλότες* Πανώρ. Γ' 51· *οϊμέ, και πού 'στε στρατηγοί; που με προδώσαν τώρα!* Ζήν. Γ' 96· (από αγωνία, φόβο): *Οϊμέ-ναν, Ερωφίλη μου, και πόσο φόβον έχω, μόνο γιατί τον κύρη σου τόσα άπονο κατέχω!* Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Δ' 13· *και τούτο το μαντάτο, οϊμέ, και πώς να του φανεί;* Φορτουν. (Vinc.) Β' 407· *τσ' αγκάλες μου το έσφιξα να κρύψω το παιδί μου φωνιά-ζοντας οϊμένανε* Σουμμ., Παστ. φίδ. Α' [995]· (από έκπληξη, ξαφνική δυσάρεστη είδη-ση, συμφορά): *Οϊμένα, κι είντα σου γροικώ! Χρυσόνομη, έσφαξές μου με το μαντάτο την καρδιάν, απού 'ρθες κι έδωκές μου* Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Δ' 45· *Οϊμένα, θυγα-τέρα μου, οϊμέ, οϊμέ, οϊμένα! κι είντα θωρούν τα μάτια μου τα πολυπικραμένα;* Ιντ. κρ. θεάτρ. Δ' 189· (από ερωτικό καημό, λαχτάρα, απελπισία, πικρία, παράπονο): *Οϊμέ! κοιμούμαι κι όνειρο θωρώ το πως κρατώ σε, πως σ' αγκαλιάζομαι σφιχτά, το πως γλυ-κιά φιλώ σε* Πανώρ. Ε' 361· *Οϊμέ, κι ας μου 'το μπορετό το στήθος μου ν' ανοίξω και φυτεμένο στην καρδιά πως σ' έχω να σου δείξω* Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Γ' 125· (από ενόχληση, αγανάκτηση): *Οϊμένα, πόσο με πειράζεις· τα μέλη τ' όλα τάσσω ναν του δέσω, όξω οκ την γλώσσαν μόνον. Θέλεις άλλο;* Πιστ. βοσκ. II 5, 320· (από σωματικό πόνο): *Οϊμένα, Σάτυρέ μου, σα να 'μου αγελιά με κωλοσέρνεις* Πιστ. βοσκ. II 7, 52· *Οϊμένα τις πλεξίδες μου, γιατί μου τες τινάσεις* Σουμμ., Παστ. φίδ. Β' [1096]· (από απροσδόκητη και μεγάλη χαρά): *Οϊμένα, απού τη χαρά γροικώ κι απολιγαίνω κι ο λο-γισμός μου εσάλεψε κι απού το νου μου εβγαίνω* Στάθ. (Martini) Γ' 307· *Λοιπό έτσι ογλήγορά 'ναι επά; οϊμένα, αναστενάζω κι εκ τη χαρά να τον ιδώ πως να μη ζιω λογιά-ζω* Ροδολ. (Αποσκ.) Β' 129· (από απορία): *Τέσσαρα χορτάρια ανάλατα, οϊμέναν, πώς ημπορείς να φάγεις;* Μπερτολδίνος 98. **'Εκφρ.** *ωχ οϊμέ (οϊμένα, οϊμέναν, ομένα)* ή *ώχου οϊμέ*: *Εγώ όμορφη; Ωχ οϊμέ, γιατί με κράζεις τέτοιας λογής αλύπητα; Δεν είμαι ποτέ όμορφη στα μάτια τα δικά σου* Πιστ. βοσκ. II 2, 77· *Τούτα τα λόγια λέγασι και τ' ωχ οϊμένα μόνο κι ετρέχασι τα μάτια τους, μετρήσετε τον πόνο* Τζάνε, Κρ. πόλ. 196[17]· *Ωφ, ωχ οϊμέναν! η καρδιά! Αθούσα, βούηθησέ μου!* Πανώρ. Γ' 535· *έσυρνε* (ενν. *ο Αδάμ*) *γέ-νια και μαλλιά και «ωχ ομέν'» ελάλει και δυνατά αναστέναζεν με λύπησιν μεγάλη* Πικατ. 541.

**οϊμένα, οϊμέναν, οϊμένανα** και **οϊμένανε,** επιφ., βλ. *οϊμέ.*

**οϊμπό,** επιφ.

Το ιταλ. *ohibò* (Βλ. Battisti - Alessio, Diz. etim., λ. *oh*).

(Για να δηλωθεί αγανάκτηση ή οργή): *Ω να σου έλθει ο καρκίνος, γουρούνι! Ιδές πώς μου έφτυσες το μουστάκιον! Οϊμπό, άμποτες να σκάσεις εσύ!* Μπερτολδίνος 111.

**οινάνθη** η. — Βλ. και *οινάνθι.*

Το αρχ. ουσ. *οινάνθη.*

Ἄνθος άγριου αμπελιού· εδώ πιθ. είδος ελαίου ή κρασιού με φαρμακευτικές ιδιότητες που παρασκευαζόταν από το άνθος αυτό (Για τη σημασ. βλ. L-S Κων/δη II· για το πράγμα βλ. Γενναδ., Λεξ. στη λ., Λογοθέτης, ΕΓΔΣΠΘ 1958, 26· πβ. και Κουκ., ΒΒΠ Δ' 348): *Όταν ο άνθρωπος κενώσει και άνω και κάτω χολήν μετά ανάγκης ... Ρόδα ξηρά βράσον με το κρασίν το αυστηρόν και βάλε και οινάνθην και ας το πίνει* Σταφ., Ιατροσ. 4[109].

**οινάνθι** το. — Βλ. και *οινάνθη*.

Από το αρχ. ουσ. *οινάνθη* με αλλαγή γένους. Η λ. το 10. αι. (Steph., Θησ.).

Μυρωδικό από άνθη άγριου αμπελιού (Για το πράγμα βλ. Κουκ., ΒΒΠ Δ' 348 και Πορφυρογ., Ἔκθ. (Βόνν.) 586[3]): *Ο μβ' ψαλμός· εάν έχει ο οφθαλμός σου τίποτε βρόμα, διάβασέ τον εις το ροδόσταμα, εις το οινάνθι, και βάλε το ροδόσταμα εις τον οφθαλμόν* Ιατροσ. 21[92].

**οινάριν** το, Προδρ. II Η 269, Ασσίζ. 413[15], Σαχλ. Β' (Wagn.) Ρ 465, 480, Σαχλ., Αφήγ. 148, 702, 738, Αρμούρ. (Αλεξ. Στ.) 112.

Το αρχ. ουσ. *οινάριον*. Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ., όπου και άλλοι τ., Σακ., Κυπρ. Β' 700 και Caracausi 412, λ. *οινάριον*).

Κρασί (Βλ. και Κουκ., ΒΒΠ Ε' 122 και ΕΕΚΣ 3, 1940, 62): *ουδέν εγέμιζα σωρούς κριθάρια και σιτάρια, ουδέ πιθάρια ουδέ βουτσιά να γέμουσιν το οινάριν* Σαχλ., Αφήγ. 146· *Ἄμετε, ιδέτε, οι άρχοντες, τι έχει και αναστενάζει· αν έν' το γιόμα του κακόν, να φάγει εκ το δικόν μου, είτ' έν' το οινάριν του κακόν, να πίει εκ το δικόν μου,* Αρμούρ. (Αλεξ. Στ.) 107· *κρύον οινάριν ρόφησε [μ]η κ[ρυώ]σεις και πυρέξεις* Γλυκά, Στ. 268.

**οινέλαιον** το.

Το μτγν. ουσ. *οινέλαιον*.

Μίγμα από κρασί και λάδι: *Χαλκή ραφίδι κατατίτρωσκε αυτήν* (ενν. *την γούλαν*) *και οινελαίῳ θερμῷ ύγρανον, και καλώς έξει* (ενν. *ο ιέραξ*) Ιερακοσ. 452.

**οινηγός**, επίθ., Metrol.[2] 127[22].

Το μτγν. επίθ. *οινηγός*.

(Προκ. για μέτρο χωρητικότητας) που χρησιμοποιείται για τη μέτρηση του κρασιού (Για τη σημασ. βλ. Schilbach [Metrol.[2] σ. 161]· πβ. και ά. *οινηρός*, L-S σημασ. 2): *το θαλάσσιον οινηγόν μέτρον οφείλει είναι χωρήσεως οίνου λιτρών λ'* αυτ. 127[14]· *Είδησις των εξάμων του τε θαλασσίου μοδίου, του ελαϊκού μέτρου, του οινηγού ... πώς οφείλουσιν εξαμώνεσθαι και δηλοποιείσθαι αι τούτων χωρήσεις* αυτ. 126[18].

**οινκουμένη** η· *την οινκουμένη,* Πιστ. βοσκ. I 1, 293, εσφαλμ. γρ. αντί *οικουμένη*· διόρθ. Kriar., B-NJ 19, 1966, 279.

**οινοδόχος**, επίθ.

Το μτγν. επίθ. *οινοδόχος*.

Που περιέχει κρασί: *Η δέ κατασκευή* (ενν. *της γέφυρας*) *ην ούτως· αθροίσας* (ενν. *ο τύραννος*) *κελεύσει οινοδόχα αγγεία υπέρ τα χίλια και δήσας καλωδίοις ... σανίδας κατέστρωσεν ...* Δούκ. 349[17-8].

**οινόμελι** το.

Το μτγν. ουσ. *οινόμελι*.





Μίγμα από κρασί και μέλι (Για το πράγμα βλ. Κουκ., ΒΒΠ Ε' 131, 134): *ει δ' ουκ έστιν ευπορία ροδομέλιτος, οινομέλιτι χρῶ και θερμοφαγείν δίδου* Ιερακοσ. 432[26].

**οινοποσία** η.

Η λ. στον Ιπποκράτη, τον Αριστοτέλη και σήμ.

Κατανάλωση κρασιού: *την οινοποσίαν εκώλυσεν* (ενν. *ο Μωάμεδ*) Διάλ. Ευθυμ. 127α[310].

**οινοποτώ.**

Το μτγν. *οινοποτέω*.

Πίνω κρασί: *Νόμος δέ παρά Βακτριανοίς η εκ προγόνων παιδεία και ευσέβεια, μη κρεοφαγείν ή οινοποτείν* Ψευδο - Σφρ. 362[13].

**οίνος** ο, Metrol.[2] 127[14,19,21,24], 143[15], Προδρ. (Eideneier) IV 260, Πουλολ. Αθ. 451, Ιατροσ. κώδ. ,αϟϛ', Ηπειρ. 219[10,13], Notizb. 150[67], Ζήν. Ε' 333.

Το αρχ. ουσ. *οίνος*. Η λ. και σήμ.

**1**) Κρασί: Προδρ. (Eideneier) IV 330-3 χφφ VPK κριτ. υπ.· Κρασοπ. (Eideneier) ΑΟ 29· Πόλ. Τρωάδ. 695. **2**) (Συνεκδ.) μέθη, μεθύσι: *εξεγέρθητι, Χριστέ ως εξ ύπνου και οίνου και βάλε την ρομφαίαν σου κατά του Ισμαήλ τε* Θρ. αλ. 43.

**οιόν**, επίρρ., βλ. *γιον*.

**οίος**, αντων., Σπαν. Α 47, Γλυκά, Στ. 303, Ασσίζ. 131[3], Διγ. (Trapp) Gr. 2742, Διγ. Ζ 3724, Βέλθ. 540, Χρον. Μορ. Η 8727, Μάρκ., Βουλκ. 339[6], Πτωχολ. (Κεχ.) Ρ 860, Κανον. διατ. (Χριστοδούλου) Β 499· *ό γ ο ι ο ς*, Ασσίζ. 117[10], 207[26], Χρον. Μορ. Ρ 4905, Φαλιέρ., Ιστ.[2] 72 χφ Ν κριτ. υπ., Θησ. (Schmitt) 336 VII 11, Αλεξ. 364· *ο-γ ο ί ο ς*, Ασσίζ. 148[24]· *ο γ ο ι ό ς*, Ασσίζ. 40[31], Μαχ. 24[32]. — Βλ. και επίρρ. *γιον*.

Η αρχ. αναφορ. αντων. *οίος*. Τ. *όγοιος* και *όγοιους* και σήμ. ιδιωμ. (Βλ. Andr., Lex., λ. *οίος*).

**1α**) Ο οποίος: Διγ. Ζ 256· **β**) τέτοιος που: Βέλθ. 762· Πτωχολ. (Κεχ.) Ρ 352· **γ**) τέτοιος όπως: Προδρ. (Eideneier) II 6· (με προηγ. την αντων. *τέτοιος*· πβ. αρχ. *τοιούτος οίος*, L-S στη λ. II): *έως ού να ζω, χαράν ποτέ, αγάπην ή φιλίαν με άνθρωπο ου μη αποκτήσω ⟨εγώ⟩ τέτοιαν οίαν μετ' εσένα* Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.) 4272 (Δωδώνη 8, 1979, 397)· **δ**) ό,τι, εκείνο που: *Τούτο εγίνετον για να καλώσουν την σουπερπίαν τους Ρωμαίους να μεν ρεβελιάσουν, να τους ποίσουν ογοιόν εποίκαν τους Τεμπλιώτες* Μαχ. 24[32]. **2**) Τι λογής: Φλώρ. 1414, Διγ. (Trapp) Gr. 2820. **3**) Ὅσος: *εάν ουδέν πουληθεί* (ενν. *το σπίτιν*) *οτοσαύτα ογοιόν ένι το χρέος, ...* Ασσίζ. 40[31]. **4**) Ο καθένας που: *Βουλευόμεθά σας δέ ίνα έκαστος αρκεσθή εις την μοιρασίαν ταύτην, επειδή κοινή βουλή εγένετο, και οίος αρκεσθεί, ας δουλεύει καλά και επιμελημένα τα αυθεντόπουλα* Βησσ., Επιστ. 37[24]. **5**) Ὁποιος, οποιοσδήποτε: *ας γένει ρέντα των πεζών και των καβαλαρίων* (παραλ. 4 στ.) *και οίος νικήσει εις τα άρματα να τον επάρω εκείνον* Λίβ. Sc. 2050· *οίος εκ τους φίλους μου και εκ τους συγγενείς μου θέλει μετ' εμέναν να ελθεί να με συγκακοπαθήσει, ευχαριστώ τον* Λίβ. Ρ 467· *οίον εύρει* (ενν. *το πυρ*) *πλέον των άλλων πλησιέστερον των πάντων εκεινού τα γένια ανάπτει* Πτωχολ. (Κεχ.) Ρ 94· *Ου χρη τον ιερέαν να ρίπτει προσκομισμένας προσφοράς ζώον, οίον υπάρχει* Κανον. διατ. (Χριστοδούλου) Β 913. **6**) (Με προηγ. το *καν*) όποιος και εάν: *Λέγουν εις πέτραν σταλαγμός συχνάσει να σταλάζει, καν οίος ένι ο σταλαγμός και οίον το λιθάριν* Λίβ. Sc. 525, κριτ. υπ.

Το ουδ. ως επίρρ. = **α**) που: *ευρίσκεται μία περνιέρα γεμάτη λείψανα, όγοιον λέγονται*

*Άγιοι Φανέντες* Μαχ. 36[14]. **β**) όπως, σαν: Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 1703· *η μία στεφάνι να φορεί όλον μαργαριτάριν, άσπρον ογοιόν το χιόνι το καλό τό ακόμη ουκ επατήθην* Λίβ. Esc. 471.

**οιστροκινούμαι,** Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 654 χφ P κριτ. υπ.

Από το ουσ. *οίστρος* και το *κινούμαι.*

Ερεθίζομαι από σφοδρή ερωτική επιθυμία: *όταν οιστροκινηθεί και πυρωθεί* (ενν. *το νεύρον*) *ολίγον, ομοιάζει το κεφάλιν του φράγκικον σαρσαρόλιν* Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 654.

**οίστρος** ο, Πτωχολ. α 681.

Το αρχ. ουσ. *οίστρος.* Η λ. και σήμ.

**α**) Μανία· (εδώ) ερωτικό πάθος: *ο εχθρός και βάσκανος του γένους των ανθρώπων εις έρωτα σατανικόν και οίστρον θηλυμανίας εξέκλινε τον κύρην της αγάπη εις εκείνην* (ενν. *την Αναστασία*) Απολλών. 15· *Τούτο* (ενν. *η κόρη*) *έναι του διαβόλου γέννημα και σπέρμα, να πληθύνει και τον οίστρον εις τον κόσμον τούτον όλον* Πτωχολ. (Κεχ.) P 252· **β**) ερωτικός παροξυσμός: *στέκεται* (ενν. *η γοργόνη*) *κι εκδέχεται οίστρον της ασελγείας* Φυσιολ. (Legr.) 903.

**οίχτιρμος,** επίθ., βλ. *οίκτιρμος.*

**οκ,** πρόθ., βλ. *εκ.*

**όκα** η, Σαχλ. Α' (Wagn.) PM 190 (έκδ. *ώκαν,* διόρθ. Papadimitriu [Σαχλ., Αφήγ. σ. 204]).

Το βενετ. *oca.* Πβ. σήμ. *αλλόκια* ‹ βενετ. *all'oca* στα Επτάνησα (Κουκ., Αθ. 59, 1955, 176).

Είδος τυχερού παιχνιδιού (Για το πράγμα βλ. Boerio, λ. zogàr και Κουκ., ΒΒΠ Α'1 222-3): *Εχάσα τα δηνέρια μου και πάλε ας γελάσω, από δεκάξι το κρατώ εις την όκαν πάντα λ' άσσο* Σαχλ. Ν 176.

**οκά** η, Rechenb. 29[1], Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 288, Τζάνε, Κρ. πόλ. 140[6].

Το τουρκ. *okka.* Η λ. στο Somav. και σήμ.

Μονάδα βάρους που αντιστοιχεί σε 1.282 γραμμάρια: *παίρνουσιν από την σκάλαν του Μισιρίου από καθένα μόδι καρπόν μίαν οκάν* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 154.

**οκαζιόν** η, άκλ., Σκούφ. Φ. 269, Μπερτόλδος 84· πληθ. *ο κ α ζ ι ό ν ε ς,* Μπερτόλδος 62, Μπερτολδίνος 99.

Το βενετ. *ocasion.* Τ. *οκαζιό* σε έγγρ. του 1643 (Vinc., Θησαυρ. 4, 1976, 64) και *οκατζιόν* σε έγγρ. του 1603 (Κρ. συμβόλ. 343). Η λ. σε έγγρ. του 17. [Βαρούχ. (Bakk.-v. Gem.) 104[17], 144[32], κ.α.] και του 18. αι. (Μπόμπου - Σταμάτη, Πρακτ. Ε' Παν. Σ. 472).

Ευκαιρία· περίπτωση: *ήμουν και είμαι έτοιμος προς τον πλουν. Όμως ουδεμία οκαζιόν ως τώρα έτυχε* Βελλερ., Επιστ. 62· *Ανίσως και η βασίλισσα εγέλασε εις τοιούτην οκαζιόν αφήνω να το λογιάσει ο καθένας* Μπερτολδίνος 155.

**οκαθεμιά,** θηλ. αντων., βλ. *καθείς.*



**οκαί,** σύνδ., βλ. Προσθ. Η' τόμ., λ. *και.*

**οκάμποσος,** αντων., βλ. *καμπόσος.*

**οκάμποτε,** επίρρ., βλ. *κάποτε.*

**οκάποθεν,** επίρρ., βλ. *κάποθεν.*

**οκάποιος,** αντων., βλ. *κάποιος.*

**οκάποσος,** αντων., βλ. *καμπόσος.*

**οκάποτε, οκαποτέ** και **οκάποτις,** επίρρ., βλ. *κάποτε.*

**οκάπου,** επίρρ., βλ. *κάπου.*

**οκάτι** και **οκάτιν,** αντων., βλ. *κάτι.*

**οκάτις - οκάτινας,** αντων., βλ. *κάτις - κάτινας.*

**όκε,** μόρ.

Από το αρχ. μόρ. *ουκ* (Βλ. Χατζ., Διασπ. 510 = Hadjioannou, Beginning of Cypr. Dial. 297). Τ. *ούκε,* καθώς και άλλοι τ. σήμ. ιδιωμ. (Andr., Lex., λ. *ουκί* και Georgac. The -ιτσ- Suffixes 70 σημ. 5). Για το σχηματ. του *όκε* πβ. τον τ. *όξε* του *εκ.*

(Αρνητ.) δεν: *πάντα τα στοιχήματα οπού όκε εναντιούται του νόμου πρέπει και εντέχεται να ένι στερεωμένα* Ασσίζ. 294[27].

**οκέλα** η· *ν ο κ έ λ α.*

Λ. με αραβ. προέλ. Για τη χρ. της λ. στα αιγυπτιώτικα ελληνικά βλ. Τριαντ., Ελλην. 12, 1952, 330 (= Άπ. Β' 297). Ο τ. από επίδρ. της αιτιατ. *την οκέλα.*

Κτήριο διώροφο ή με περισσότερους ορόφους, με μια κεντρική αυλή γύρο από την οποία υπάρχουν δωμάτια συν. για εμπόρους και ταξιδιώτες: *Έξωθεν δέ του μετοχιού νοκέλα* (έκδ. *νωκέλλα*) *μία πέλει, εν ή άπας τις έμπορος εγκατοικείσθαι μέλλει* Παϊσ., Ιστ. Σινά 2263· (ως ξενώνας μονής): *θεωρήσαι μέλλεις αυλήν πλατείαν ... Και κύκλωθεν δέ της αυλής υπάρχουσι κελία ανώγαια, κατώγαια, ...* (παραλ. 26 στ.). *Ταύτην γουν ήνπερ είπομεν αυλήν με τα κελία νοκέλαν* (έκδ. *νωκέλλαν*) *ονομάζουσι· δίδοται εις φιλία τοις ερχομένοις ... χριστιανοίς του κατοικείν* αυτ. 1214.

**οχθρός** ο, βλ. *εχθρός.*

**οκκιάλια** τα, Στάθ. (Martini) Α' 237.

Από το ιταλ. occhiali.

Ματογυάλια: *Το φως μου, λέγω, εκόντυνε, δι' αυτό βάνω οκκιάλια και από χθες ως σήμερον εθώρουν πλέον κάλλια* Ευγέν. 27.

**οκλόχευμα** το· *ο κ ό χ λ ε υ μ α.*

Η γρ. της έκδ. *οκόχλευμα* ίσως πρέπει να αναχθεί στο *εκλόχευμα* (βλ. κριτ. υπ.). Πιθανόν να οφείλεται σε αντιγραφική παραδρομή του *εκλόχευμα,* που μαρτυρείται στον Ψευδο-Καλλ. (Βλ. και Σούδα, λ. *Πολύευκτος*).

Αποκύημα, έκγονο, τέκνο: *Ω κάκιστον οκόχλευμα Καδμείων των κακίστων, ω βλάστημα κακόδοξον* Βίος Αλ. 2352.

**οκνάς** ο, βλ. Προσθ. αυτού του τόμ., λ. *κινάς.*

**οκνεύω,** Φαλιέρ., Λόγ. 14, Γεωργηλ., Θαν. 469, Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 396, Διγ. 'Ανδρ. 394$^{16}$, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 479, Ροδολ. (Αποσκ.) Γ' 114, Ε' 320, Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 147, 320, Φορτουν. (Vinc.) Α' 34, Διγ. Ο 1596, Τριβ., Ρε 354.

Από το επίθ. *οκνός* και την κατάλ. *-εύω.* Διάφ. τ. της λ. σε ιδιώμ. (Andr., Lex., λ. *οκνώ,* Παγκ. Ιδιωμ. Κρ. Γ', Αναγνωστ., Αθ. 38, 1926, 172, Αντιχάρ. Ανδρ. 243 και Κοντοσόπ., Πρακτ. Α' Συμπ. Γλωσσολ. Βορειοελλ. Χώρου 212). Η λ. στον Κατσαΐτ., Κλ. Β' 837, στο Ρουσμ. - Σαβ. (Πρωτοπ. - Μπουμπ.) Κμ. Α' 197, Β' 122, Ιντ. 183, στο Βλάχ. και σήμ.

**1**) Αδρανώ, αμελώ: *να σε διδάξω βούλομαι κι ολπίζω να πιστέψεις τους λόγους που σου θέλω ειπεί και να μηδέν οκνέψεις* Δεφ., Λόγ. 14· *Για δαύτο μην οκνεύετε, μηδέν το αμελάτε πράγμα που να 'ν' της φύσεως ποτέ μην το μισάτε* Τριβ., Ρε 347. **2**) Τεμπελιάζω: *διά τούτο χρεωστώ εγώ να σε δουλεύω εις πράγμα οπού δύνομαι και να μηδέν οκνεύω* Θρ. Κων/π. Βαρβ. 6· *και το νερό τα βόδια ας πίουν που δουλεύουν εμπιστεμένα και καλά, ποτέ τους δεν οκνεύουν* Αιτωλ., Μύθ. 51$^{12}$. **3**) (Μτβ.) καθυστερώ, αποφεύγω να κάνω κ.: *Ενός και αλλού τα εχάρισεν· τις πλιότερον, πιστεύεις, από τους δύο τον αγαπά; πες μου το, μην τ' οκνεύεις* Σκλέντζα, Ποιήμ. 1$^{52}$. — Βλ. και ά. *οκνώ.*

**οκνηρεύω.**

Το μτγν. *οκνηρεύω.*

Αδρανώ, αμελώ: *Επειδή η άρρωστος γυναίκα ήκουσεν το παραπάνω θαύμα παράδοξον, δεν ημέλησεν μήτε οκνήρευσεν* Διαθ. Νίκωνος 259.

**οκνηρία** η· *ο κ ν η ρ ι ά.*

Το μτγν. ουσ. *οκνηρία.* Ο τ., εδώ από μετρ. αν., στον Κατσαΐτ., Ιφ. Γ' 239, στο Βλάχ. Η λ. και σήμ.

**1**) Τεμπελιά: *'ξάφες την οκνηριάν και πιάσε το κονδύλι* Γεωργηλ., Θαν. 472· *Σ'αυτόν ο ύπνος ο βαρύς κείτεται κι εκ την μία μερά 'ναι η ανάπαψη, 'κ την άλλην οκνηρία* Αχέλ. 1389. **2**)Ανία: *την γραφήν σχολάζω ... το γαρ πολύν και υπέρμετρον πολλάκις βάρος έχει και τους αναγιγνώσκοντας εις οκνηρίαν τους βάλλει* Σπαν. (Μαυρ.) Ρ 475.

**οκνηρός,** επίθ., Διγ. Ζ 1164, Διγ. (Trapp) Esc. 850, Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 1371, Ο γεννηθείς νεώτερος φ. 146$^{v}$.

Το αρχ. επίθ. *οκνηρός.*

**1**) Δειλός, άτολμος: *Ω άνανδρε και οκνηρέ, είπεν, ουδέν εβγαίνεις εμπρός από τα μάτια μου, μα στέκεις κι εδώ μένεις;* Κορων., Μπούας 75. **2**) Φυγόπονος, τεμπέλης: *Εγώ, κύρκα, ονειδίζω σε, διατί επαραβραδιάστης και ως οκνηρόν και ράθυμον πάντα να σε ονειδίζω* Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 857.

**οκνία** η, Ιερακοσ. 512$^{23}$, Θησ. Β' [43$^{4}$], Κορων., Μπούας 59, Κανον. διατ. (Χριστοδούλου) Β 85· *ο κ ν ι ά,* Θησ. Ζ' [60$^{6}$], 'Ανθ. χαρ. 287$^{13}$, Δεφ., Λόγ. 207.

Από το ουσ. *όκνος* και την κατάλ. *-ία.* Η λ. σε σχόλ. (L-S Suppl.). Ο τ. στο Βλάχ. (λ. *οκνηριά*) και σήμ. στην Κύπρο (Σακ., Κυπρ. Β' 700, Λουκά, Γλωσσάρ. 346, Φαρμακ., Γλωσσάρ. 190, Γλωσσ. πραγμ. Κύπρ. 198, λ. *οκνιάρης*). 'Αλλοι τ. της λ. σήμ. ιδιωμ. (Andr., Lex., Κοντοσόπ., Πρακτ. Α' Συμπ. Γλωσσολ. Βορειοελλ. Χώρου 212, Μπόγκα, Γλωσσ. Ηπείρου Α' 281, λ. *ουκνός*). Η λ. και σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ.).



**1**) Οκνηρία, τεμπελιά: *Πλούτος και αξιότητα και σε τιμήν μεγάλη(ν) με την οκνιάν κι ανάπαυσιν δεν ημπορεί να βγάλει* Δεφ., Λόγ. 366· *πολλά βίτσια και κρίματα και μιζέριες έμαθεν τον άνθρωπον η οκνιά* 'Ανθ. χαρ. 287$^{19}$· *Η ακηδία προξενά όλα τα κακά, ήγουν η οκνία προξενά εφιορκίαν και κλεψίαν* Κανον. διατ. (Χριστοδούλου) Β 83. **2**) Αδράνεια, απραξία: *Μερόνυκτα δυο στάθηκαν Φραντσόζοι σ' απορίαν και μηχανή δεν ηύρασι, μα στέκασι σ' οκνίαν* Κορων., Μπούας 75· *Ο δέ Μερκούριος θαυμαστός δεν 'μπόρε να 'πομένει, τους εναντίους βλέποντα κι αυτός σ'-οκνία να μένει* Κορων., Μπούας 107. **3**) Καθυστέρηση, αργοπορία: *αυτείνη χωρίς καμίαν οκνίαν πάγει αμάδι του εις το οσπίτιν του* Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 423.

**οκνιάρης,** επίθ.· πληθ. *ο κ ν ι ά ρ ο ι,* Π.Ν. Διαθ. (Λαμπάκης) φ. 249$^{v}$ 22· ουδ. *ό κ ν ι ά ρ ι κ ο ν,* Ροδινός (Βαλ.) 72.

Από το ουσ. *οκνιά* και την κατάλ. *-άρης* (Ανδρ., Λεξ.). Η λ. στο Βλάχ. (λ. *οκνιός*) και σήμ. ιδιωμ. (Σακ., Κυπρ. Β' 700, Λουκά, Γλωσσάρ. 346, Παπαδ. Α., Λεξ., Andr., Lex., λ. *οκνία*).

Τεμπέλης, νωθρός: *κάνει* (ενν ο *'Ερωτας*) *και τον ανήμπορον άντρα και παλληκάρι· το φοβιτσιάρην άφοβο, πρόθυμο τον οκνιάρη* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 549.

**οκνιάρικον,** ουδ. επίθ., βλ. *οκνιάρης.*

**οκνίζω.**

Από το *οκνώ* αναλογικά με ρ. σε *-ίζω.*

**1**) (Μτβ.) αμελώ, αδιαφορώ για κ.: *Μόνον, υιέ μου, σπούδαζε καλόν μηδέν τ' οκνίζεις* Κομν., Διδασκ. Ι 179. **2**) (Αμτβ.) πλήττω, αισθάνομαι ανία: *τι να σε λέγω τα πολλά εύκολα να οκνίζεις;* Χρον. Μορ. Ρ 2524.

**οκνός,** επίθ., Θησ. Β' [4$^{4}$], Πιστ. βοσκ. ΙΙ 4, 16, Σουμμ., Παστ. φίδ. Β' [443] Φορτουν. (Vinc.) Πρόλ. 51.

Από το *οκνώ* ή το ουσ. *όκνος* (Βλ. Ανδρ., Λεξ.). Τ. *οκνιός* στο Βλάχ. και σήμ. στην Κύπρο (Σακ., Κυπρ. Β' 701). 'Αλλοι τ. της λ. και σήμ. ιδιωμ. (ΛΔ 11, 1966, 96, Κρεκούκιας, ΛΔ 14, 1982, 13, Κοντοσόπ., Πρακτ. Α' Συμπ. Γλωσσολ. Βορειοελλ. Χώρου 212 και Κρεκούκιας, Πρακτ. Β' Συμπ. Γλωσσολ. Βορειοελλ. Χώρου 151). Ουσ. *οκνός* ο τον 3. αι. (L-S Suppl.). Η λ. στο Βλάχ. (λ. *οκνιός*) και σήμ.

**1α**) Οκνηρός, τεμπέλης: *τσ' ανάμελους και τους οκνούς κι όλους τσ' ανεπαψάρους, αυτούς στη σβίγα μου ζερβά πάλι τούσε γυρίζω* Φορτουν. (Vinc.) Πρόλ. 24· (σε ιδιάζ. χρ.): *Τούτα 'ν' εκείνα τα μαλλιά ξανθά τα χρουσαφένα που μ' έδησεν ο 'Ερωτας που δεν ⟨ε ο⟩κνός για μένα;* Κυπρ. ερωτ. 114$^{2}$· **β$^{1}$**) αδρανής, νωθρός: *η εκκλησία απολνά κι ημέρα θέλει γένει και θέλεις ευρεθεί οκνός απάνω στο κρεβάτι, να χασμουροτανύζεσαι* Ιστ. Βλαχ. 1645· **β$^{2}$**) (προκ. για ζώο) αργό, βραδυκίνητο: *το ζώον το οκνότερον, που ξύπνησε την βέσταν* Θησ. Ζ' [66$^{5}$]· **γ**) αμελής: *πορεύεται* (εννο *διάβολος*) *εις έτερον ακάρδιον, κωφόν τε, ράθυμον, οκνόν προσευχής, γαστρίμαργον, υπνώδη* Φυσιολ. (Legr.) 857· *εκάθουμουν όλην την νύκταν και αγρύπνουν να σε απαντέχω. Και από τώρα πάντα οκνόν και ψεύτην να σε έχω* Διγ. 'Ανδρ. 354$^{29}$. **2**) Δειλός, φοβιτσιάρης: ΛΟΥΠΙΝΟΣ: *...αν πεινάσει τούτο τ'αγριότατο θεριό, θαρρώ, ρουφά με.* ΝΤΟΡΙΝΤΑ: *Ω, πόσον είσαι οκνός και φοβητσιάρης* Πιστ. βοσκ. ΙΙ 2, 58.

**οκνότητα** η.

Από το επίθ. *οκνός* και την κατάλ. *-ότης -ότητα.*

*Οκνηρία, τεμπελιά: την ιστορίαν διάβασε απ' άκριαν έως άλλη τούτην διχώς οκνότητάν, με προθυμιάν μεγάλη* Παλαμήδ., Βοηβ. Εισαγ. 54.

**οκνώ,** Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 488, 1419, Χρον. Μορ. Η 4566, 4727, Λίβ. Ρ 1198, Λίβ. Sc. 241, Λίβ. Ν 2513, Χρον. Τόκκων 858, 2628, Σκλέντζα, Ποιήμ. 1[80], Κορων., Μπούας 110, Τριβ., Ρε 353, Τζάνε, Κρ. πόλ. 336[18], 541[7]· παρατ. *ό κ ν ι ε,* Λόγ. παρηγ. L 43.

Το αρχ. *οκνέω.* Ο σχηματ. του παρατ. ιδιωμ. Η λ. και διάφ. τ. και σήμ. ιδιωμ. (Andr., Lex.).

**Α'** Μτβ. **1α)** Φυγοπονώ, αποφεύγω τον κόπο: *Και άλλα πολλά ελάλησε* (ενν. *ο δούκας*)· *οκνώ να σας τα γράφω* Χρον. Τόκκων 1374· *Μην οκνήσεις, παιδίον μου, να έλθεις προς ημάς* Διγ. 'Ανδρ. 363[17]· **β)** αμελώ, παραμελώ: *τούτο σε συμβουλεύομαι, ποίησέ το, μην το οκνήσεις· γράψε εις σαγίταν γράμματα* Λίβ. Sc. 60· *γράφε, μη οκνήσεις τας γραφάς, η κόρη ορέγεταί τας* Λίβ. Esc. 1364. **2)** Αποφεύγω κ. από φόβο, δειλιάζω: *πάντες απαγορεύουσιν, τον πόλεμον οκνούσιν και φεύγουσιν τας συμβουλάς και αποχωρούν της μάχης* Καλλίμ. 1055. **Β'** Αμτβ. **1α)** Αμελώ: *Μηδέν οκνείς και κάμε το, ότι ο καιρός το δίδει να φάμε με γλυκότητα του πόθου μας τ' απίδι* Φαλιέρ., Ιστ.² 421· **β)** αδιαφορώ: *διά ένα ψυχικόν, ανέν και δεν οκνήσει, όποιος διαβάσει το χαρτί εμέ να μακαρίσει* Δαρκές, Προσκυν. [147]. **2)** Φοβούμαι, διστάζω, λιποψυχώ: *ο Μορεζίνης με ψυχήν έδειξεν την ανδρειάν του. Των σολνταδών και ναύκληρων λέγει να μην οκνήσουν* Τζάνε, Κρ. πόλ. 242[11]· *'Οσοι εκοπιάσαν από καιρόν πιστώς κι εμαρτυρήσαν κι εδώκασιν τες σάρκες τους, βέβαια και δεν οκνήσαν* (παραλ. 1 στ.)· *τώρα να στέκουν ήσυχοι, πολύ αναπαυμένοι* Δαρκές, Προσκυν. [257].

**οκνώς,** επίρρ.

Από το επίθ. *οκνός.*

Με νωθρότητα: *ανεργώς και οκνώς* (έκδ. *εκνώς* διορθώσ.) Λουκάνη, Ομήρ. Ιλ. Εξήγ. μ.

**όκος** ο· *όκον,* Ασσίζ. 79[8], εσφαλμ. γρ. αντί *οίκον*· διορθώσ. — Βλ. ά. οίκος.

**οκουθρός** ο, βλ. *εχθρός.*

**οκόχλευμα** το, βλ. *οκλόχευμα.*

**οκτάγωνος,** επίθ., Διγ. Ζ 3842.

Το μτγν. επίθ. *οκτάγωνος.* Η λ. και σήμ.

Που έχει οκτώ γωνίες, οκτάγωνος: *'Εφθασεν, πρώτον ηύρηκεν του Χρόνου το καστέλλιν, παράξενον, οκτάγωνον, μάρμαρον όλον έναν* Λόγ. παρηγ. L 418· *καμπαναρείον είς παμμέγιστος πύργος* (παραλ. 1 στ.) *και οκτάγωνος* Κυρίλλου, Ρωσσ. περιγρ. 118.

**οκταήμερος,** επίθ.

Το μτγν. επίθ. *οκταήμερος.* Η λ. και σήμ.

(Εδώ προκ. για το Χριστό) που είναι ηλικίας οκτώ ημερών: *Οπίσω του σπηλαίου, δεξιά του βήματος, έναι ο τόπος οπού επεριετμήθη ο Χριστός οκταήμερος* Προσκυν. Ολυμπ. 177 92[25].

**οκταηχόπουλον** το· *ο κ τ ω η χ ό π ο υ λ ο ν.* — Βλ. και *οκτάηχος.*

Από το ουσ. *οκτάηχος* και την κατάλ. *-πουλον.*



Εκκλησιαστικό βιβλίο με οχτώ σειρές τροπαρίων που η καθεμιά ψάλλεται σε διαφορετικό ήχο: *⟨προς⟩ τον εν τη Στροβήλω μοναχόν* (ενν. *εδόθησαν*) *οκτωηχόπουλα δύο, στιχεροκαθίσματα και οι αναστάσιμοι κανόνες* Κώδιξ βιβλιοθήκης μονής Πάτμου 524.

**οκτάηχος** η, Διαθ. Βοϊλά 25[163], Προσκυν. Ιβ. 535 209[850]· *ο κ τ ώ η χ ο ς,* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 23v, 387r, Προσκυν. Λαύρ. 874 106[35], Προσκυν. Κουτλ. 390 149[18], Προσκυν. Εθν. Βιβλ. 2043 278[779].

Το θηλ. του επιθ. **οκτάηχος* ως ουσ. (Βλ. Θαβώρ., Ουσιαστ. 131, λ. *οκτώηχο(ς)*). Ο τ. στο Meursius και σήμ. Λ. *αντώηγος* ή *αντώηδος, αφτόηχος* και *οκτώηχος* ο στην Κύπρο (Κιτρομιλίδου, Λαογρ. 33, 1982-4, 233, Φαρμακ., Κυπρ. Χρ. 3, 1925, 50 και Χατζιδ., ΜΝΕ Α' 66). Η λ. στο Lampe, Lex., σε έγγρ. του 1142 (Act. Saint - Pantél. 7[26]) και σήμ.

Εκκλησιαστικό βιβλίο με οχτώ σειρές τροπαρίων που η καθεμιά ψάλλεται σε διαφορετικό ήχο: *αυτού έγραψεν ο Ιωάννης ο Δαμασκηνός την οκτάηχον και έτερα πολλά* Προσκυν. Ολυμπ. 177 92[37]· *έτερα βιβλία η', οκτώηχοι ανά δ' ήχους έχουσαι. 'Αλλη οκτώηχος κανόνας έχουσα παρακλητικούς της Θεοτόκου* Κώδιξ βιβλιοθήκης μονής Πάτμου 515.

**οκτακόσιοι,** αριθμτ., Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 322v· *ο κ τ α κ ό σ ο ι,* Αχέλ. 686· *ο χ θ ω α κ ό σ ι ο ι,* Θρ. Κων/π. (Mich.) 97 (έκδ. *οχθωακοσίες* από μετρ. αν.)· *ο χ τ α κ ό σ ι ο ι,* Χρον. Μορ. Η 45, Πεντ. Γέν. V 4.

Το αρχ. αριθμτ. *οκτακόσιοι.* Οι τ. *οκτακόσοι* και *οχτακόσιοι* και σήμ. Για τον τ. *οχθωακόσιοι* βλ. και Michailidis, BZ 65, 1972, 308. Τ. *οκτωκόσιοι* σε επιγρ. (Κουμαν., Συναγ.). Η λ. και σήμ.

Οχτακόσιοι: *Των χριστιανών η ένωσις εγίνοτον μεγάλη· ογδοήντα οχτώ ευρέθησαν χιλιάδες καβαλλάροι κι οχτακοσίες* (αντί *οχτακόσιες* από μετρ. αν.) *δεκοχτώ χιλιάδες οι πεζοί τους* Χρον Μορ. Ρ 45· *εις ολίγον εποίκαν τα ονομίσματα οκτακόσια* Μαχ. 196[19]

**οκτακοσιοστόπρωτος,** αριθμτ.

Από τα αριθμτ. *οκτακοσιοστός* και *πρώτος.*

Που αναφέρεται στον αριθμό 801· (εδώ σε θέση ουσ.): *ύφελε ταύτα* (ενν. *ά,βυκ'* = 12420) *παρά των ωα', γίνονται ιε' και ωα'' ωα'' νε'* (= 405/801), *ά και λέγομεν οκτακοσιοστόπρωτα* Rechenb. (Vog.) 55[22].

**οκτακόσοι,** αριθμτ., βλ. *οκτακόσιοι.*

**οκταμέρεια** η, Notizb. 87. — Βλ. και *εξαμέρεια.*

Από το επίθ. *οκταμερής* και την κατάλ. *-ια.*

Μερισμός, διαίρεση σε οχτώ μέρη: *κρατεί ο σακελλάριος ο Αλμυριώτης ζητούλιν από του κλήρου της εξαμερείας και οκταμερείας των Ασωμάτων ... άσπρα* α αυτ. 31.

**οκταπόδι(ο)ν** το, Παράφρ. Χων. (Νικήτ. Χων., Βόνν., 303, κριτ. υπ.).

Από το ουσ. *οκτάπους* και την κατάλ. *-ιον.* Η λ. σε σχόλ. (L-S, λ. *οκταπόδιον*). Τ. *χταπόδι* σήμ.

Χταπόδι: *Ελάβαμεν και τα οκταπόδια και θέλομεν τα χαρεί εις την υγείαν σου και την σωτηρίαν της ψυχής σου* Ευγ. Ιωαννουλ., Επιστ. 60[31] (Ελλην. 8, 1935, 146).

**οκταποδίτσι(ν)** το.

Από το ουσ. *οκταπόδι(ο)ν* και την κατάλ. *-ίτσιν*. Τ. *χταποδίτσι* σήμ. ιδιωμ. (Georgac., The -its - suffixes 239).

Χταποδάκι: *Τετράδα και Παρασκευή ξηροφαγούντες όλως* (παραλ. 2 στ.) *οκταποδίτσια και σηπιάς και τα καλαμαρίτσια* Προδρ. (Eideneier) IV 320.

**οκτάρι** το.

Από το αριθμ. *οκτώ* και την κατάλ. *-άρι*. Τ. *οκτάριν* σε έγγρ. του 17. αι. (Βισβίζ., ΕΑΙΕΔ 1, 1948, 66, 67). Τ. *οχτάρι* και σήμ.

Μέτρο χωρητικότητας δημητριακών ίσο με οχτώ οκάδες (Βλ. Καφταντζής [Συναδ., Χρον. σ. 37 σημ. 5, 96 σημ. 4]· πβ. και ά. *κιλόν*): *επουλήθην το σιτάρι το οκτάρι απ' άσπρα κε' και η σίκαλη και το κεχρί ιβ' και το κριθάρι η'* Συναδ., Χρον. - Διδαχ. 77r.

**οκτάστιχο** το· *ο χ τ ά σ τ ι χ ο.*

Το ουδ. του επιθ. *οκτάστιχος*, που απ. τον 4. - 5. αι. (Steph., Θησ.), ως ουσ. Η λ. και ο τ. και σήμ.

Οχτάστιχη στροφή: *Γροίκησε έναν οχτάστιχο πὄκαμα του* Rangone *κι εβάλαν το* (έκδ. *τον*· διορθώσ.) *στο μνήμα του* Κατζ. Δ' 361.

**οκτασύλλαβος,** επίθ. *ο κ τ ω σ ύ λ λ α β ο ς.*

Το μτγν. επίθ. *οκτασύλλαβος*. Η λ. και σήμ.

Που αποτελείται από οχτώ συλλαβές· (εδώ προκ. για στίχο): *τα γουν πρέποντα εισφέρειν προς την ιστορίαν ταύτην οκτωσύλλαβα γραφέντα* Ερμον. Πρόλ. 60.

**όκτατος,** αριθμτ. επίθ., Rechenb. 89[18]· *ό χ τ α τ ο ς,* Πεντ. Λευιτ. IX 1, XII 3, XXII 27, Αρ. VI 10, VII 54.

Από το αριθμτ. *οκτώ* και την κατάλ. *-τος*. αναλογ. με τα αριθμτ. επίθ. *ένατος, δέκατος,* κ.τ.ό. Το ουδ. στο Du Cange (λ. *όκτατον*).

'Ογδοος (Βλ. και Hesseling [Πεντ. σ. XLVII]): *εφτά μέρες να είναι* (ενν. το βόδι) *με τη μάννα του, την ημέρα την όχτατη να το δώσεις εμέν* Πεντ. 'Εξ. XXII 29· *την ημέρα την όχτατη σκόλη να είναι εσάς, παν δουλειά δούλεψη μη κάμετε* Πεντ. Αρ. XXIX 35.

Το ουδ. ως ουσ. = το ένα όγδοο: *'Ενας πύργος ήτον το ύψος οργυιές ρ... και ένας ποντικός ανέβαινεν την νύκταν ένα όκτατον του πύργου* Rechenb. 77[1].

**οκτρεμένος,** μτχ. παθητ. παρκ., βλ. *εχθρεύω*.

**οκτρός** ο, βλ. *εχθρός*.

**οκτώ,** αριθμτ., Προδρ. (Eideneier) IV 248-38 χφφ PK κριτ. υπ., Rechenb. 89[23], Μαχ. 92[34], 224[22], 512[19], 634[3], 636[20], Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 573, 585, Β' 381, Δ' 1225, κ.α.· *ό χ τ ω,* Πεντ. Αρ. III 28· *ο χ τ ώ,* Πεντ. Γέν. XVII 12 (γεν. πληθ. *οχτών*), Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Δ' 1973.

Το αρχ. αριθμτ. *οκτώ*. Η λ. και ο τ. *οχτώ* και σήμ.

Οκτώ: Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 376· Μαχ. 502[30]· *να είναι όχτω σανίδια και τα ογδιά τους, ασήμι δεκαέξι ογδιά* Πεντ. 'Εξ. XXVI 25· *επορτόμησεν ο Αβραάμ τον Ιτσχάκ τον υιόν του, υιόν οχτών ημερών* Πεντ. Γέν. XXI 4.





**Οκτώβριος** ο, Λίβ. Ρ 773, Λίβ. Ν 930· *Ο κ τ ώ β ρ η ς,* Μαχ. 600[5]· *Ο κ τ ώ μ β ρ ι ο ς,* Ισπαν. έγγρ. (Χασιώτης) 82[36], Σεισμολ. (Oikonomu) 62· *Ο χ τ ώ β ρ ι ο ς,* Μαχ. 362[4], 366[4], Βουστρ. 464 (τρις), 486 (δις), 487 (τρις).

Το μτγν. ουσ. *Οκτώβριος*. Ο τ. *Οκτώβρης* στο Somav. και σήμ. Γεν. *Οκτώβρου* σε έγγρ. του 1643 (Κώδ. Παναγ. Σπηλιώτ., ΔΙΕΕΕ 27, 1984, 412). Ο τ. *Οκτώμβριος*, του οποίου το *μ* αναλογ. με τα *Σεπτέμβριος, Νοέμβριος, Δεκέμβριος* (βλ. Ανδρ., Λεξ.), τον 6. αι. (Lampe, Lex.), στο Σκουζέ, Χρον. Αθ. 105 και σε έγγρ. του 1797 (Apostolopoulos, Ελλην. 27, 1974, 114). Η λ. και σήμ.

Ο δέκατος μήνας του χρόνου, ο Οκτώβριος: *Και τη β' Οχτωβρίου εσηκώθην η αρμάδα από την Αμμόχουστον* Βουστρ. 485· (εδώ ως επιθετ. προσδιορ. του ουσ. *μήνας*): *τον Οκτώβριον μήναν γροικώντα το ο σιρ Οτέτ Λα Μπαμ έπληξεν και είπεν ...* Μαχ. 600[10]· (ως προσωπ.): *Είδα και τον Οκτώβριον άνθρωπον εις το σκήμαν, ηύρα τον και ήτον κυνηγός* Λίβ. Esc. 1072.

**οκτωηχόπουλον** το, βλ. *οκταηχόπουλον*.

**οκτώηχος** η, βλ. *οκτάηχος*.

**Οκτώμβριος** ο, βλ. *Οκτώβριος*.

**οκτωμερίζω.**

Από το αριθμτ. *οκτώ*, το ουσ. *ημέρα* και την κατάλ. *-ίζω*.

(Προκ. για νεκρό) συμπληρώνω οχτώ μέρες από την ταφή μου, είμαι θαμμένος εδώ και οχτώ μέρες: *ο άνδρας της, όταν 'ποθάνει, τέτοιαν στράταν τότε πιάνει, όπου ο άτυχος δεν φτάνει εις την ηγήν να οκτωμερίσει, τούτο και να τριγυρίσει, και ουδέν θωρεί την ώραν να έβγει έξω εις την χώραν* Συναξ. γυν. 1149.

**οκτωσύλλαβος,** επίθ., βλ. *οκτασύλλαβος*.

**ολά,** επιφ.

Το ιταλ. *olà*.

Ε, καλέ, μωρέ: *Είναι αλήθεια τούτο, Μπερτολδίνε; Ολά, εσύ δεν αποκρίνεσαι* Μπερτολδίνος 120.

**ολάκερος,** επίθ., Λίβ. Esc. 3961, Ροδινός (Βαλ.) 107, 186, 217· *α λ ά κ ε ρ ο ς,* Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Πρόλ. 22, Φορτουν. (Vinc.) Ε' 54.

Από το α' συνθ. *ολο-* και το επίθ. *ακέραιος* (Βλ. Χατζιδ., ΛΑ 6, 1923, 488 και Ανδρ., Λεξ. όπου και διαφορετική ετυμολόγηση, κατά P. Kretschmer, από το επίθ. *ολόκληρος*). Ο τ. στο Βλάχ. και σήμ. στην Κύπρο (Φαρμακ., Γλωσσάρ. 120) και στην Κρήτη όπου και λ. *ολαλάκερος* (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Β', λ. *αλάκερος*). Η λ. στο Βλάχ. και σήμ.

**1**) Ολόκληρος: *Εκείνο τό υποσχεθείς, ολάκερον το δίδε, ειδέ και δώσεις το μισό, η χάρις όλη εχάθη* Κομν., Διδασκ. Δ 360· *έκαμεν σαράντα ημέρες ολάκερες οπού δεν έφαγε* (ενν. ο *'Αγιος*) *τίποτες* Ροδινός (Βαλ.) 213· *σήμερον είναι έθνη και επαρχίες ολάκερες χριστιανοί* Ροδινός (Βαλ.) 147. **2**) Που έχει όλα του τα μέλη, ακέραιος, άρτιος: *Λέγεις, κλαδίν εφύτρωσε δι' εμένα στην καρδιάν σου, πόθου και πόνου ολάκερον λέγεις εξέβη δένδρον* Λίβ. Ν 3382· *Εις την Πάφον είναι ολάκερον το λείψανον του αγίου Ιωάννου* Ροδινός (Βαλ.) 199.

**ολάκης** ο, βλ. *ουλάκης*.

**ολαπόκοτος,** επίθ.

Από το α' συνθ. *ολο-* και το επίθ. *απόκοτος*.

Πολύ τολμηρός, θαρραλέος, γενναίος: *Αμέθος ολαπόκοτος ... στ' αλλάγι εκατέβηκεν του πάγκαλου Σικέου* Θησ. Η' [51$^{1}$].

**ολάργυρος,** επίθ., Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 13, Χούμνου, Κοσμογ. 2788, Λουκάνη, Ομήρ. Ιλ. Ι' [140, 316], Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Δ' 1944, 1955, Τζάνε, Κρ. πόλ. 559$^{7}$· ο- *λ α ρ γ υ ρ ό ς,* Πανώρ. Α' 82 κριτ. υπ.

Το μτγν. επίθ. *ολάργυρος*.

**1α**) Κατασκευασμένος όλος από ασήμι: *τες κούπες τες ολάργυρες* Πανώρ. Δ' 62· *θυμιατόν ολάργυρο* Πανώρ. Δ' 266· *βραχιόνια ολάργυρα* Φλώρ. 531· *ολόχρυσα και ολάργυρα ζωδία* Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 1652· **β**) που έχει σ' όλη την επιφάνειά του κοσμήματα ή επίστρωμα από ασήμι, αργυροποίκιλτος, επάργυρος: *σκριτόριο είχε ολάργυρο, καδέγλα χρουσωμένη, καλαμαρθήκη πλουμιστή και μαργαριταρένη* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 1423· **γ**) (προκ. για ύφασμα) φτιαγμένος ή κεντημένος με ασημένια κλωστή: *Χάσδια χρυσά κι ολάργυρα* Θησ. Β' [19$^{7}$]· *Ηύρε την κόρη κείτετον στ' ωριό της το κρεβάτι, προσκεφαλάδι ολάργυρο στο στήθος της εκράτει* Ριμ. κόρ. 719. **2**) (Προκ. για μέλος του σώματος) που έχει το χρώμα του ασημιού, λευκός, ωραίος: *γείς κρουσταλλένιος τράχηλας, βυζάκια δυο και στήθη ολάργυρα, χρυσά μαλλιά, νεράιδας ίδια ήθη* Πανώρ. Α' 82.

**ολάρμεγος,** βλ. *ανάρμεγος* στις Προσθ. αυτού του τόμ.

**ολάσπρος,** επίθ.

Από το α' συνθ. *ολο-* και το επίθ. *άσπρος*. Τ. *ολόασπρος* και σήμ.

Κάτασπρος, κατάλευκος: *ολάσπρα ήσαν τα ρούχα της* Λίβ. Esc. 474· *ήτο* (ενν. το φαρίν) *στο στήθος κόκκινο, μαύρ' ήτον η κοιλιά του* (παραλ. 1 στ.), *ολάσπρα τα καπούλια του* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 299· *παρακάτω μίλια δ' έχει νησόπουλον ολάσπρον πτενόν* Πορτολ. Α 9$^{8}$.

**ολαστίζω.**

Από το τουρκ. *ulaşmak*.

Πλησιάζω, συναντώ, «διπλαρώνω» κάπ.: *εκεί οπού εκοίταζεν* (ενν. ο παπακυρ-Αδριανός) *έμορφο παιδί ή έμορφη γυναίκα, α δεν την ολάστιζεν δεν εγίνονταν* Συναδ., Χρον. - Διδαχ. 31.

**ολεθρέας** ο.

Λ. πλαστή από το ουσ. *όλεθρος* και την κατάλ. *-έας*.

Αυτός που προξενεί καταστροφή: *Αχιλλεύς γουν* ... (παραλ. 1 στ.) *ην το στράτευμα τοιήσας του μεγάλως ταραχθήναι και αυτόν γαρ παραστείλαι του μη στρατηγείν ἐλλήνων ως κακόν και ολεθρέαν* Ερμον. Ζ 75.

**ολεθρεμός** ο· *γ λ ο θ ρ ε μ ό ς.*

Από το *ολεθρεύω* και την κατάλ. *-μός*.

Καταστροφή, εξόντωση (εδώ ως σύστ. αντικ.): *τον λόγο του Κύριου εχύδιασεν ...· ...λοθρεμό να γλοθρευτεί η ψυχή εκείνη, το κρίμα της εις αυτήν* Πεντ. Αρ. XV 31.



**ολεθρεύω,** Δούκ. 199$^{7}$· *γ λ ο θ ρ ε ύ (γ) ω,* Πεντ. Γέν. IX 11, XVII 14, XLI 36, 'Εξ. IX 15, XII 15, 19, XXX 33, 38, XXXI 14, Λευιτ. XVII 4, 9, 10, XIX 8, XX 3, 17, 18, XXII 3, XXIII 29, XXVI 22, Αρ. IV 18, IX 13, XV 30, Δευτ. III 29, XIX 1.

Το μτγν. *ολεθρεύω*.

**α**) Καταστρέφω: *να αφανιάσω τα ψηλώματά σας και να γλοθρέψω τους ήλιους σας* Πεντ. Λευιτ. XXVI 30· **β**) εξοντώνω, θανατώνω: *Καλλιούπολιν, ήτις εστί λαιμός των μουσουλμάνων καταφορών άπαν γένος των χριστιανών και πνιγμονή των χριστιανών καταπνίγων και ολεθρεύων αυτούς* Δούκ. 199$^{7}$· *να βάλω εγώ τα πρόσωπά μου εις τον ανήρ εκείνον και όλους οπού πορνεύγουν καταπόδου του* Πεντ. Λευιτ. XX 5· *να γλοθρέψω τους βαθρακούς από εσέν και από τα σπίτια σου· μόνε εις τον ποταμό να απομείνουν* Πεντ. 'Εξ. VIII 5· (με σύστ. αντικ.): *τον λόγο του Κύριου εχύδιασεν ..· γλοθρεμό να γλοθρευτεί η ψυχή εκείνη, το κρίμα της εις αυτήν* Πεντ. Αρ. XV 31.

**ολέθριος,** επίθ., Διγ. (Trapp) Gr. 215, 3224, Διγ. Ζ 3894, Ερμον. Ω 306, Καναν. 64Β, Επιστ. Μουρ. Β' 58Β, Χίκα, Μονωδ. 98.

Το αρχ. επίθ. *ολέθριος*. Η λ. και σήμ.

**α**) Ολέθριος, καταστροφικός: Ερμον. Η 22· Διγ. Ζ 4246· Notizb. 82· (σε επανάληψη, επιτ): *την ολκάδα της ψυχής επόντωσα βιαίως ολέθριον ολέθριον κακόν γεγενημένην* Μιχ. ιερομ. 20· **β**) θανάσιμος, θανατηφόρος: *παρά ατίμως ζήσαι ηρετήσω τον θάνατον και σφαγήν ολεθρίαν* Διγ. Ζ 429· *ολιγοί μέλλουν στραφήναι εις τας χώρας τας ιδίας, άμφω γαρ εκ του θανάτου κι εκ της ολεθρίας μάχης* Ερμον. Η 229· (με δοτ.): *ταχείς μέν άλλοι* (ενν. *ιέρακες*) *προς θήραν, περιστεραίς μάλιστα και φάσσαις ολέθριοι* Ιερακοσ. 345$^{23}$· *έστι δέ λίαν επαχθές και βλαβερόν τω ζώω και ολέθριον το τοιούτον εφεύρεμα* Ιερακοσ. 351$^{31}$.

Το ουδ. ως ουσ. = πράξη κακή και απεχθής: *ακόμη το ολέθριον και το κακόν τό κάμνεις,* (ενν. *χοίρε*), *κανένα ζώον ... ουκ εισηκούστηκε ποτέ το κρέας του να φάγει· κι εσύ αν εύρεις μοχθηρόν και ένι ψοφισμένον* (παραλ. 1 στ.), *εκεί στέκεις και τρώγεις το* Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 440.

**ολεθρίως,** επίρρ.

Το μτγν. επίρρ. *ολεθρίως* (L-S, λ. *ολέθριος*).

Με τρόπο ολέθριο, καταστροφικό: *ως ποταμός κατέρρεε το των σφαχθέντων αίμα αυτών βαρβάρων και Περσών κτανθέντων ολεθρίως* Βίος Αλ. 3630.

**όλεθρος** ο, Εξήγ. πέτρ. 275.

Το αρχ. ουσ. *όλεθρος*. Η λ. και σήμ.

**1α**) Καταστροφή· θάνατος: Δούκ. 305$^{25}$, 377$^{3}$· **β**) (μεταφ., προκ. για την ψυχή) φθορά, καταστροφή: *τον θάνατον απόφευγεν του σώματος εκείνη και της ψυχής ο όλεθρος πίπτει την παραχρήμα* Απολλών. 533. **2**) Φθορά της παρθενίας, αποπλάνηση (Για τη σημασ. βλ. L-S στη λ.): *ούτως γαρ απέφυγεν* (ενν. η *Ταρσία*) *τον όλεθρον του πλάνου και σώαν από του Θεού την παρθενιάν της είχεν* Απολλών. 605.

**ολεθροτόκος,** επίθ.

Από το ουσ. *όλεθρος* και την κατάλ. *-τόκος* < *τίκτω*. Η λ. του 4. αι. (Steph., Θησ.).

(Ως επίθετο του διαβόλου) που προκαλεί καταστροφή, που γεννά συμφορές: *φύλαξόν με,* (ενν. *δέσποινα*), *μη κατ' εμού καυχήσεται Σατάν ολεθροτόκος και κατ' εμού ο μιαρός μη επαρθή εχθρός μου* Εις Θεοτ. 28.

**ολέκαστος,** Ριμ. Βελ. 424, εσφαλμ. γρ. αντί *αλλ' έκαστος*· διόρθ. Bakker και van Gemert [Ριμ. Βελ. ρ 426].

**ολημέρα,** επίρρ., Χρον. Τόκκων 272, Χρησμ. Ι 308, Ερωφ. Ιντ. β' 4, Κατζ. Δ' 64, 566 (έκδ. *ολημερί*· διορθώσ.). *ο λ ή μ ε ρ α,* Σαχλ., Αφήγ. 179, Ch. pop. Πιστ. βοσκ. III 2, 95, Ερωτόκρ. Δ' 435·

Από την έκφρ. *όλη (την) ημέρα* (Ανδρ., Λεξ.). Τ. *ουλημέρον* στην Κύπρο (Παπαδ., Κυπρ. Σπ. 38-39, 1974/75, 130, 148). Η λ. στο Βλάχ., σε επιστ. του 1678 (Δετοράκης, ΕΕΦΣΠΑ, περ. β', 21, 1970/71, 133) και σήμ. ιδιωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ., όπου και τ. *ελημέρα,* και Μουσείου, Βατταρισμοί 101). Η έκφρ. *όλη (τη) μέρα* σήμ.

Σε όλη τη διάρκεια της ημέρας, όλη μέρα: *'Ησανε νέοι δροσεροί στον φόρον ολημέρα και κάθ' αργά εστολίζουντα ψοματινά τα γέρα* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 581· *εδά θα πηαίνω να'ρχομαι στο σπίτι του ολημέρα να βγάλω δυο κακόλιτρες οχ τη δική του χέρα* Κατζ. Γ' 289.

**ολημερί, I,** επίρρ., βλ. *ολημερίς.*

**ολημερί, II,** Ch. pop. 566, διορθώσ. σε *ολήμερ' η*· βλ. ά. *ολημέρα.*

**ολημεριά** η, βλ. *αλλημεριά.*

**ολημερίζω.**

Πιθ. από το επίθ. *ολήμερος* και την κατάλ. *-ίζω* (Ανδρ., Λεξ., λ. *λημέρι*), αν όχι από το επίρρ. *ολημέρα* ή *ολημερίς.* Λ. *ολημεριάζω* στο Βλάχ. Τ. *ολημερ'νάζω* και *'λημερ'νάζω* σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ.).

Περνώ όλη τη μέρα: *εις ορχησμούς, εις γέλια, πάντες ολημερίζουν, εις εκκλησίαν δέ Θεού ουδόλως υπαγαίνουν* Ναθαναήλ Μπέρτου, Στιχοπλ. Ι 538.

**ολημερινόν,** επίρρ.· *ο λ η μ ε ρ ν ό ν,* Πλουσιαδ., Θρ. Θεοτ. 145.

Το ουδ. του επιθ.· *ολημερινός* ως επίρρ. Ο τ. στο Somav. (λ. *ολημέρα*). Λ. *ολημερνά* σήμ. ιδιωμ. (Κωστ., Λεξ. τσακων. 360).

'Ολη μέρα· συνεχώς: *ας τον προσκυνήσομεν* (ενν. *τον Χριστό*), *όλοι να γιατρευτούμεν από τα αμαρτήματα του πομπονήρου όφη, απού μας ρίπτει ολημερνόν* Πλουσιαδ., Θρ. Θεοτ. (Βασιλείου) 148.

**ολημερινός,** επίθ.· *ο λ η μ ε ρ ν ό ς.*

Από το επίρρ. *ολημέρα* και την κατάλ. *-ινός* κατά τα επίθ. *σημερινός, χθεσινός,* κ.τ.ό.

Που διαρκεί όλη μέρα: *Και από τα κάλλη του δεντρού ... ... και ολημερνού του κόπου, ως από βιας ηκούμπησα του περιανασάνω* Απόκοπ.[2] 30.

Το ουδ. στον πληθ. ως ουσ. = η διάρκεια της ημέρας: *Εγώ πιλάλουν πάντοτε εις έμορφα λιβάδια* (παραλ. 1 στ.) *και καβαλάρης και πεζός ολημερνά και βράδια* Νεκρ. βασιλ. 42.

**ολημερινώς,** επίρρ.· *ο λ η μ ε ρ ν ώ ς,* Τζάνε, Κρ. πόλ. 190[16].

Από το επίθ. *ολημερινός.*

'Ολη μέρα: *ολημερνώς εμάχοντο και κατεδάμασέ τους* Κορων., Μπούας 122.

**ολημερίς,** επίρρ., Χρον. Μορ. Ρ 3664, Πουλολ. (Τσαβαρή)[2] 387 κριτ. υπ., Νεκρ. βασιλ. 10, Δεφ., Λόγ. 348, Τριβ., Ρε 61, Αχέλ. 2088, Αιτωλ., Μύθ. 77[4], Πιστ. βοσκ. II



4, 63, Ευγέν. 406, 887, Διήγ. ωραιότ. 694, Σουμμ., Παστ. φίδ. Α' [1042], Μαρκάδ., 351, Διακρούσ. 79[17]· *ο λ η μ ε ρ ί,* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 2088· *ο λ η μ ε ρ ν ί ς,* Γύπ. Πρόλ. Διός 64, Πανώρ. Β' 162, Δ' 26, 29, 36, 227, 431, Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Α' 296, Β' 330, 350, Κατζ. Α' 256, Βοσκοπ.[2] 361, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 963, Γ' 654, Δ' 885, 1112, Ε' 1492, Ιντ. κρ. θεάτρ. Δ' 64, Φορτουν. (Vinc.) Δ' 84, 333, Πρόλ. άγν. κωμ. 5, Ζήν. Δ' 8, Τζάνε, Κρ. πόλ. 211[15], 301[17], 433[22], 441[8], 514[19], 520[14], 531[26], κ.π.α.· *ο λ ο μ ε ρ ί ς,* Διήγ. πανωφ. 57.

Από το επίρρ. *ολημέρα* και την κατάλ. *-ίς* κατά το *νωρίς* (Ανδρ., Λεξ.). Ο τ. *ολημερνίς* από επίδρ. του επιρρ. *ολημερ(ι)νώς,* κ.τ.ό. (Χατζιδ., Γλωσσ. έρ. Α' 225· βλ. και Ξανθουδίδης [Ερωτόκρ. σ. 641]) · απ. στον Κατσαΐτ., Ιφ. Αφ. 120, Πρόλ. 75, στο Ρουσμ. Σαβ. (Πρωτοπ. - Μπουμπ.) Κμ. Β' 78, 82, Γ' 218, 224, κ.α., στο Somav. και σήμ. ιδιωμ. (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Γ' 207 και Ϛ' 178 στη λ., Κοντοσόπ., Γλωσσογεωγρ. κρητ. 74 και Πασπ., Γλωσσ. 264). Ο τ. *ολομερίς* και σήμ. στην Κύπρο (Φαρμακ., Γλωσσάρ. 330), όπου και τ. *ουλημερίς* (Σακ., Κυπρ. Β' 706 και Παναρέτου, Κυπρ. Σπ. 8, 1944, 81). Τ. *ουλημερνίς* στα Poèm. hist. 272[186], 288[438] και σήμ. ιδιωμ. (Κοντοσόπ., ό.π. και ΛΔ 14, 1982, 112). Η λ. και σήμ. στην Κρήτη (Παγκ., ό.π., Πιτυκ., Αμάλθ. 10, τεύχ. 40, 1979, 240) και την Κύπρο (Παναρέτου, ό.π., Rosenthal-Kamarinea, Πρακτ. Β' Κυπρ. Σ. Γ' 480).

**α)** 'Ολη τη μέρα: *'Ενας, παιδί μου, οπ' αγαπά ολημερνίς συχνιάζει και να θωρεί ταχιά κι αργά την κόρη δε σκολάζει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 1481· *άρχισεν να κάμει σεισμούς και κάνοντας ολημερίς εθαυμάζαμεν και πάλιν ξημερώνοντας η Κυριακή δεν έπαυαν* Διήγ. πανω φ. 55· *Ελπίδα κάνει τσι γεωργούς κι ολημερνίς δουλεύγου* Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ. Α' 283· *όσοι καθέζονται αργοί ολημερνίς είναι ασθενείς τον περισσότερον καιρόν και ζούσιν ολίγους χρόνους* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 175· **β)** (συνεκδ.) κάθε μέρα, όλο τον καιρό: *Δεν ξεύρεις τα συγχύσματα τσ' όχθρητες οπού ανάφτου στη χώρα ετούτη ολημερνίς και ουδεποσώς δεν παύτου;* Ζήν. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Πρόλ. 116· *Ω! κακομοίρα μου καρδιά, είντα φωτιά σ' επιάσε και δεν μπορείς να γιατρευτείς, μα ολημερνίς χαλάσαι με τόση μάνητα Τουρκών* Τζάνε, Κρ. πόλ. 433[4]· *πόσες συχνιές μαλιές συναφορμά σας γροικούνται ολημερνίς στην οικουμένη!* Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Γ' 378· έκφρ. *ολημερνίς κι ολην υκτίς* ή *ολην υκτίς κι ολημερνίς* ή *ολονυκτίς κι ολομερίς* = συνέχεια: *Την χώρα όλη έβλεπες ωσάν καμίνι ν' άφτει ολημερνίς και ολην υκτίς ποτέ να μηδέν παύτει* Τζάνε, Κρ. πόλ. 152[27]· *ολημερνίς κι ολην υκτίς αναπαημό δεν έχει κι εκείνην οπού αγάπησε με προθυμιά ξετρέχει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 621· *ολην υκτίς κι ολημερνίς οι άλλοι επολεμούσαν* Τζάνε, Κρ. πόλ. 455[2]· *Ολονυκτίς κι ολομερίς εκείνος επολέμα* Τζάνε, Κρ. πόλ. 197[22].

**ολημερνίς,** επίρρ., βλ. *ολημερίς.*

**ολημερνόν,** επίρρ., βλ. *ολημερινόν.*

**ολημερνός,** επίθ., βλ. *ολημερινός.*

**ολημερνώς,** επίρρ., βλ. *ολημερινώς.*

**ολημερόν,** επίρρ.· *ο λ ή μ ε ρ ο ν,* Κυπρ. ερωτ. 93[46].

Από το επίρρ. *ολημέρα* κατά τα επιρρ. σε *-όν.* Λ. *ολημερού* σήμ. στην Κύπρο (Παναρέτου, Κυπρ. Σπ. 8, 1944, 81).

'Ολη μέρα: *με το κρασίν, με την ρακήν ολημερόν εμέθυαν* Ιστ. Μακαρ. Μάρκο 330.

**ολημερούσιο,** επίρρ. — Βλ. και *καθημερούσιον.*

Από το α' συνθ. *όλο-* και το επίθ. *ημερούσιος* (αντί *ημερήσιος*· βλ. L-S, λ. *ημερούσιος* και Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Ϛ' 178, λ. *ολημερούσιως*) ή από το επίρρ. *ολημέρα* με επίδρ. του επιθ. *ημερούσιος.* Λ. *ολημερούσιως* σήμ. στην Κρήτη (Παγκ., ό.π.).

'Ολη μέρα: *'Ηβγανε* (ενν. *η φλέγα*) *και εσκόλαζε, το μαύρο κατεβαίνει, το άσπρο φαίνουνταν καπνός, στον ουρανό* (έκδ. *ουρανόν*) *ανεβαίνει· ολημερούσιο ήβγανε, μα πότε πού και λίγον* Διήγ. ωραιότ. 387.

**ολημυκτίζω,** βλ. *ολονυκτίζω.*

**ολημυκτίς,** επίρρ., Πόλ. Τρωάδ. 712, Θησ. Ζ' [$47^{3}$], Ζήνου, Βατραχ. 325, Περί γέρ. 63, 141, Βοσκοπ.$^{2}$ 361, Παλαμήδ., Βοηβ. 1049, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 425, 437, 957, 963, 1693, 2021, Β' 72, 247, 621, Γ' 667, Δ' 1196, Ε' 143, 697, 741, Τζάνε, Κρ. πόλ. $254^{24}$, $281^{2}$, $317^{22}$, $354^{17}$, $455^{2}$, $503^{10}$, $507^{23}$, $550^{17}$, $560^{13}$, $570^{18}$· *ο λ η ν υ χ τ ί ς,* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 776, Φορτουν. (Vinc.) Α' 42, 79, 82, 352· *ο λ ο ν υ κ τ ί,* Διγ. (Trapp) Gr. 412, Διγ. Ζ 652, Κορων., Μπούας 76, 77, 90· *ο λ ο ν υ κ τ ί ς,* Διγ. Ζ 1848, Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 461, Διγ. 'Ανδρ. $328^{20}$, Τζάνε, Κρ. πόλ. $156^{17}$, $197^{22}$, $213^{24}$, $221^{2}$, $280^{12}$· *ο λ ο ν υ χ τ ί ς,* Αιτωλ., Βοηβ. 73.

Από την έκφρ. *όλη (τη) νύκτα* κατά το *νωρίς, ολημερίς,* κ.τ.ό. (Χατζιδ., ΜΝΕ Β' 97). Ο τ. *ολημυχτίς* και σήμ. ιδιωμ. (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Γ' 208 και Κοντοσόπ., ΛΔ 14, 1982, 112). Ο τ. *ολονυκτί* το 10-11 αι. (Sophocl.). Ο τ. *ολονυκτίς* και σήμ. στην Κύπρο (Λουκά, Γλωσσάρ. 346 και Ερωτόκρ., Γλωσσάρ. 147), όπου και άλλοι τ. της λ. (Σακ., Κυπρ. Β' 706, λ. *ουλημυχτής,* Παναρέτου, Κυπρ. Σπ. 8, 1944, 81, λ. *ολονυχτίς* και Ερωτόκρ., ό.π., λ. *ολονυκτίς*). Ο τ. *ολονυχτίς* και σήμ. ιδιωμ. (Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ., Παναρέτου, ό.π. και Πασπ., Γλωσσ. 265).

'Ολη νύχτα: *να γροικούνται λουμπαρδιές κι η χώρα να λαβρίζει ολημυκτίς και ο λαός όλος να δυναμίζει* Τζάνε, Κρ. πόλ. $529^{26}$· *Ολονυκτίς σε 'πάντεχα εγώ με αγρυπνία, να φύγομεν κι ευρίσκουνταν σ' εμάς πολλή αδεία* (παραλ. 1 στ.), *γιατί όλ' εκοιμούντανε* Διγ. Ο 1767· *εκείνη δέ ως εκδέχετο ολονυκτί αγρυπνούσα, την αυγήν εραθύμησε και εις ύπνον ετράπη* Διγ. (Trapp) Gr. 1360· *τριάντα πέμπει* (ενν. *ο ρήγας*) *πάσα αργά και τάσσει τως και δώρα. Λέγει τως να γυρίζουσι ολημυκτίς τη χώρα, να βρουν να τονε πιάσουσι* (ενν. *τον τραγουδιστή*) Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 770· έκφρ. *ολημυκτίς κι ολημερνίς ή ολημερνίς κι ολημυκτίς ή ολονυκτίς κι ολομερίς,* βλ. ά. *ολημερίς.*

**ολημυχτίς,** επίρρ., βλ. *ολημυκτίς.*

**ολίγα,** επίρρ., Λόγ. παρηγ. 487, Βίος Αισώπ. 298, Δεφ., Λόγ. 485, Αχέλ. 654, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Δ' 851, 1068· *ε λ ί γ α,* Ροδολ. (Αποσκ.) Χορ. δ' 12· *λ ί γ α,* Πανώρ. Γ' 326, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 330, 1662, 1670, Δ' 47, Ε' 171.

Ο πληθ. ουδ. του επιθ. *ολίγος* ως επίρρ. Η λ. στο Βλάχ.

Λίγο, σε μικρό βαθμό: *Πάγει στου ρήγα το ζιμιό, με γνώση χαιρετά τον, λίγα σαλεύγει το κορμί, λίγα το κλίνει κάτω* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 408· *ο κοπιάσας ολίγα και ολίγον μισθόν λήψεται* Ναθαναήλ Μπέρτου, Ομιλίαι ΙΙ 11· *ο άλλος λέγει ότι «δεν ημπορώ να νηστεύω», ω ανευλαβείς ημάς και ολίγα πρόθυμως εις το καλόν!* Πηγά, Χρυσοπ. 120 (32)· *Μ' ανέν κι αργεί* (ενν. *η δικιοσύνη*) *καμιά φορά την παιδωμή να δώσει* (παραλ. 1 στ.) *πάλι θυμάται κι έρχεται με μάνητα μεγάλη την ώρα που λιγότερα την καρτερούσιν άλλοι* Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Γ' 310· *μόλον οπού μια ψυχή, όμορφη κι ανδρειωμένη, με την τιμήν λιγότατα να μένει πλερωμένη, μόλον αυτό κανείς στην γην δεν ημπορεί να σώσει, πλέρωμα μεγαλύτερον στην αρετήν να δώσει* Σουμμ., Παστ. φίδ. Δ' [296].





**ολιγαίνω,** Απόκοπ.$^{2}$ 58, Πορτολ. Α $50^{7}$, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Γ' 827, Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 192· *'λ ι γ α ί ν ω,* Φαλιέρ., Θρ. 92, 123, Πικατ. 220, Αχέλ. 2023, Πανώρ. Α' 218, 229, 232, Β' 338, Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Α' 436, Β' 14, Δ' 152, 271, Ε' 507, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Ε' 137, Στάθ. (Martini) Πρόλ. 18, Ροδολ. (Αποσκ.) Α' 181, Σουμμ., Παστ. φίδ. Χορ. β' [9], Τζάνε, Κρ. πόλ. $367^{7}$, $452^{5}$, $511^{28}$, $517^{14}$, $541^{9}$, $542^{4}$· *'λ λ ι α ί ν ω,* Θρ. Κύπρ. Μ 741· *ο λ λ ι γ α ί ν ω,* Μαχ. $426^{6}$.

Από το επίθ. *ολίγος* και την κατάλ. *-αίνω.* Ο τ. *'λιγαίνω* στο Ρουσμ. Σαβ. (Πρωτοπ. - Μπουμπ.) Κμ. Ε' 21, στο Δαβίδ 284, 357, στο Βλάχ. (λ. *ληγαίνω* και *λιγαίνω*) και σήμ. στην Κρήτη (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Ϛ' 87 και Σπυριδάκις, Κρητικά 1, 1930, 193). Ο τ. *'λλιαίνω* και σήμ. στην Κύπρο (Σακ., Κυπρ. Β' 637, Λουκά, Γλωσσάρ. 283, όπου βλ. και για το σχηματ. του, λ. *λλίος*). Ο τ. *ολλιγαίνω* στο Du Cange (λ. *ολλίγος*). Λ. *ολλιγάνειν* στο Meursius. Η λ. στο Poèm. Hist. $278^{256}$ και στο Βλάχ.

**Α'** Αμτβ. **1**) Ελαττώνομαι, λιγοστεύω **α**) (προκ. για αριθμό ή ποσότητα): *οι Τούρκοι επληθαίνασιν κι οι Φράγκοι ελιγαίναν* Τζάνε, Κρ. πόλ. $455^{4}$· *Χριστιανοί επέφτανε κάθ' ώρα κι αποθαίναν από τα βόλια τα πολλά, κι οι τέχνες ελιγαίναν* Τζάνε, Κρ. πόλ. $155^{16}$· *Ω πλήσια κακορίζικοι και γιάντα δε θωρούσι τσι μέρες πως 'λιγαίνουσι, τσι χρόνους πως περνούσι!* Ερωφ. Πρόλ. 74· *επληθύνασιν οι πόνοι, ουδέ 'λιγάνα* Φαλιέρ., Θρ. 108· (ειδικά): *δεν ελίγανεν η χάρις της Παρθένου Μαρίας* Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 397· **β**) (προκ. για το βάθος ή τη στάθμη της θάλασσας): *έχεις φούντον οργίες ιζ' ώστε να κοστάρεις το ακρωτηράκιν και τότε ολιγαίνει ο φούντος* Πορτολ. Α $50^{7}$· *βάρκες πολλές επνίγησαν μπαίνοντας στο Μαντράκι, πληθαίνοντας το πέλαγος κι ελίγαινε δαμάκι* Τζάνε, Κρ. πόλ. $333^{24}$· **γ**) (με υποκ. τις λ. *φως, λαλιά*): *δεν έχουσιν* (ενν. *τα γερατειά*) *αποκοτιά, το φως τως ολιγαίνει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Γ' 827· *το πνεύμα μου εταράχτηκε, την αναπνιά μου εχάσα κι αληθινά κι επίστεψα πως πέφτω αποθαμένη, γιατί το φως μου ελίγανε γροικώντας του η καημένη* Ροδολ. (Αποσκ.) Δ' 176· *αναχασκίζω κι η λαλιά χάνεται και 'λιγαίνει κι η γλώσσα μου βουβαίνεται* Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Α' 391. **δ**) (προκ. για ένταση αισθήματος) καταπραΰνομαι, απαλύνω: *εφαίνουντό του* (ενν. *του Ρωτόκριτου*) *τα τειχιά ανάπαψη του δίδα* (παραλ. 1 στ.) *κι ο πόνος του κι η πείραξη του εφαίνετο 'λιγαίνει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 1071· *απήτις από του γιαλού τον τράφο θέλει βγάλει* (ενν. *η ολπίδα του ναύτη*) *το ροδοστολισμένο τση και το χρυσό κεφάλι, τότες αρχίζει ο φόβος του κι η γέγνοια να 'λιγαίνει* Στάθ. (Martini) Α' 9· *σε μεγάλες δυσκολιές και πείραξες εμπήκε* (ενν. *ο νους μου*) *κι η πεθυμιά μου επλήθυνεν, αμ' όχι να 'λιγάνει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Γ' 513. **2α**) (Προκ. για μέγεθος) μικραίνω: *Εκεί ηυρίσκονταν δενδρά, εις ώρας έξ αυξαίνουν· σαν επατούσαν οι επτά, αρχίζαν να 'λιγαίνουν* Αλεξ. 1606· *από την χάριν του Θεού αυξάνου* (ενν. *τα βλασταράκια*), *ουδέ 'λιγαίνου* Χούμνου, Κοσμογ. 401· **β**) (προκ. για διάρκεια) συντομεύω: *'λιγαίνει και κοντεύγεται το μάκρος τση ζωής τως* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Γ' 830· **γ**) (προκ. για κερί) λειώνω: *ήφτε ημέρα και νύκτα και ποτέ δεν έσβηνε και δεν ελίγαινε, ουδέ εχαλάτονε το κερί* Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 446· (σε μεταφ.): *Ολημερνίς κι ολημυκτίς να κλαίγει* (παραλ. 1 στ.), *σαν το κερί ελίγαινε, όνταν άφτει* Βοσκοπ.$^{2}$ 363· *μα'γώ 'λιγαίνω σαν κερί καίγοντας κι όλη λειώνω και δεν μπορώ τα βάσανα, τσι χαλασμούς οπού'χω* Τζάνε, Κρ. πόλ. $460^{4}$. **3α**) Εξασθενώ, χάνω τις δυνάμεις μου, λιγοθυμώ: *οἶμένα, πώς 'λιγαίνω; Εχάθηκε το αίμα μου κι όλος αποκρυγαίνω* Ζήν. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Γ' 175· **β**) (με υποκ. τις λ. *καρδιά, δύναμη, πνοή,* κλπ.): *Φοβούμαι δυνατά, πολλά τρομάσσω, κι όλη γροικώ η καρδιά μου και 'λιγαίνει* Ερωφ. (Αλεξ.

Στ. - Αποσκ.) Χορ. α′ 641· τα σωθικά μου σφάζουνται, ᾿λιγαίνει η ψυχή νου Μαρκάδ. 377· Η εμιλιά του εχάθηκεν, ελίγανε η πνοή του Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Γ′ 939· μηδέ να το κου- νήσω (ενν. το χαράκι) μπορώ … (παραλ. 1 στ.)· τάχατες μέσα εδώ᾿ναι ο κόσμος όλος ή μένα μου ᾿λιγάνα οι δύναμές μου; Πιστ. βοσκ. III 9, 64· ᾿λιγαίνει η ζέστη η φυσική και σβήνει τη ζωή του Ροδολ. (Αποσκ.) Β′ 28. **4**) (Προκ. για την ημέρα) πλησιάζω προς το τέλος μου: η μέρα πάντ᾿ ολίγαινεν κι εσίμωνεν η νύκτα Απόκοπ.² 58. **Β′** Μτβ. **1**) Κάνω κ. να ελαττωθεί, να μειωθεί **α**) (προκ. για αριθμό προσώπων, κλπ.): για να᾿ναι α- γάπη πάντοτες κι ο κόσμος να πληθαίνει κι ο θάνατος να μη μπορεί τσ᾿ ανθρώπους να ᾿λιγαίνει Πανώρ. Ε′ 36· Πάθη ποτέ και κλάηματα, Αλέξη, δε μπορούσι βάσανα να ᾿λι- γάνουσι, μάλλιος αυτά γεννούσι πλιότερα βάρη στην καρδιά Πανώρ. Α′ 226· **β**) (εδώ σε συνεκδ.): οι Γενουβήσοι … εθέλα ν᾿ αφεντέψουν τον τόπον και επλημελούσαν να ολλιγά- νουν τον τόπον Μαχ. 426[6]· **γ**) (προκ. για ποσότητα): πρέπει να κάμνεις οπτόν το παχύ κρέας, ότι το πυρ ολιγαίνει το πάχος του Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 192. **2**) (Προκ. για ένταση συναισθήματος) απαλύνω κ. (δυσάρεστο), καταπραΰνω: Για να μπορέσεις μετ᾿ αυτά (ενν. τα φιλιά), μέρος να μου ᾿λιγάνεις την πίκραν του θανάτου μου και να μου την γλυκάνεις Σουμμ., Παστ. φίδ. Δ′ [817]. **3**) (Με αντικ. τις λ. καρδιά, δύναμη) κάνω να εξασθενήσει: Μιαν εμιλιά γροικώ τριγύρου-γύρου μουρμουριστή και μπαίνει από τ᾿ αφτιά μου και μέσα μου ᾿λιγαίνει την καρδιά μου Πιστ. βοσκ. I 2, 50· τα τόσα γερατειά την όρεξη μαργώνου, τη δύναμη ᾿λιγαίνουσι, το φόβο δυναμώνου Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Γ′ 824.

**ολιγάκι**, επίρρ., Κρασοπ. (Eideneier) B 78, Προσκυν. Κουτλ. 390 139[12]. ε λ ι- γ ά κ ι, Διήγ. ωραιότ. 788· ᾿λ ι ά κ ι ν, Θρ. Κύπρ M 210· λ ι γ ά κ ι, Πανώρ. Α′ 221, Β′ 385, Δ′ μετά στ. 346, Ε′ 201, Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Β′ 63, Ε′ 60, 329, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α′ 1119, Δ′ 315, Στάθ. (Martini) Ιντ. α′ 13, Ροδολ. (Αποσκ.) Α′ 637, Σουμμ., Παστ. φίδ. Α′ [416], Β′ [16, 168, 1202], Δ′ [274, 626], Ε′ [752], Τζάνε, Κρ. πόλ. 386[3], 470[22]· λ ι γ ά κ ι ν, Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Δ′ 191, Ε′ μετά στ. 524· λ ι γ ά κ ι ς, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α′ 1563· ᾿λ λ ι ά κ ι ν· ᾿λ λ ι γ ά κ ι ν.

Από το επίθ. ολίγος και την κατάλ. -άκι. Ο τ. λιγάκι στο Du Cange (λ. λίγος) και σήμ. Η λ. στο Βλάχ.

**Α′** (Προκ. για ποσότητα, μέγεθος, ένταση, κλπ.) λίγο: την καρδιά σου τη σκληρή λι- γάκι να δροσίσεις Πανώρ. Β′ 448· εδιάβασέ το (ενν. το πιττάκι) κι ήκουσεν κι έκλαψε ολι- γάκι Βεντράμ., Φιλ. 188· Πάμε, λοιπόν, στο σπίτι μας λιγάκι να χαρούμεν Ευγέν. 1357· ή συντροφιά τ᾿ αντρός μπορεί λιγάκι ν᾿ αλαφραίνει τη ραθυμιά Ροδολ. (Αποσκ.) Β′ 107· Λιγάκι τον ελάβωσε Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Δ′ 1709· Τ᾿αλόγου του ο χαλινός εκόπη- εν ᾿λλιγάκιν Θρ. Κύπρ. (Παπαδ. Θ.) 252· Ο Ράδουλ βόδας … στην Βενετίαν έφυγε να παιδευθεί λιγάκι Ιστ. Βλαχ. 462· Τούτ᾿ όχι, μα λιγάκι χειρότερο από τούτο Πιστ. Βοσκ. 2, 44. **Β′** (Τοπ.) λίγο, σε μικρή απόσταση: απ᾿ το θρονί του το χρουσό λιγάκι ανεση- κώθη (ενν. ο βασιλιός) Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β′ 425· Τούτος λιγάκι το κορμί είχε παρα- γείσει Σουμμ., Παστ. φίδ. Δ′ [500]· Στην χώραν μέσα σκάπτοντας εμπήκανε λιγάκι Τζάνε, Κρ. πόλ. 515[5]. **Γ′** (Χρον.) **α**) για λίγο, για σύντομο χρονικό διάστημα: ο πόλεμος φοβερός λιγάκι να σιγήσει Τζάνε, Κρ. πόλ. 533[26]· Παρακαλώ σε, Χάροντα, άφησέ με λι- γάκι να κράξω τον πνευματικό Αλφ. 11[63]· Παρακαλώ σε στον ναόν λιγάκι να μ᾿ αφήσεις Σουμμ., Παστ. φίδ. Γ′ [842]· **β**) κάθε λίγο: Καθόλου δεν εσκόλαζε, αμέ λιγάκι κάνει δέκα-δώδεκα φορές το μερονύκτι βγάνει Διήγ. ωραιότ. 857. **Εκφρ. 1**) εις λιγάκι(ν) ή σε λιγάκι(ν) = μετά λίγη ώρα, σε λίγο: πε τση κεράς πως έρχομαι ᾿ς λιγάκιν αποπίσω Φορτουν. (Vinc.) Γ′ 270· ᾿ς λιγάκιν εσυνήφερε Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Ε′ 143· ᾿Αμε



και μεταγύρισε να τηνε βρεις ᾿ς λιγάκι Ιντ. κρ. θεάτρ. Β′ 109· πότες να κάμω τη δουλειά μα σε λιγάκι σώνει Στάθ. (Martini) Β′ 266· **2**) τώρα λιγάκι = πριν από λίγο: Τάχατες είδες … το … σκυλί μου; Τώρα λιγάκι το ᾿λυσα σ᾿ ενού ᾿λαφιού αξωπίσω Σουμμ., Παστ. φίδ. Β′ [461]. Φρ. ᾿λλιάκιν έλειψεν να … = παραλίγο να … (πβ. ά. λείπω Απρόσ. 3 φρ.): ᾿λλιάκιν έλειψεν να ᾿ναι όλοι παρμένοι Θρ. Κύπρ. (Παπαδ. Θ.) 852.

Η λ. ως ουδ. επίθ. **1**) (᾿Ακλ.) **α**) λίγος: άλλη λιγάκι πείραξη βούλεται να της δώσει Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Ε′ 872· ως τ᾿ άκουσεν η Αρετή, ώρα λιγάκι εστάθη Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Ε′ 959· (σε χρον. χρ. με προηγ. την πρόθ. εισέ ή σε): επρόβαλε εισέ λιγάκιν ώρα Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β′ 163· μέσα ᾿ς λιγάκιν ώρα ήπεσε Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β′ 1823· ᾿ς λιγάκι ώρα αபού τη λαβωματιά έμεινε αποθαμένη Φορτουν. (Vinc.) Δ′ 566· **β**) (προκ. για μέρος, τμήμα μιας ομάδας) λίγοι: Λιγάκι που εγλυτώσανε στα κόπανα εγυρίσαν Τζάνε, Κρ. πόλ. 327[13]. Λιγάκι οπ᾿ εφύγασι σμίγουσιν όλ᾿ αντάμι Τζάνε, Κρ. πόλ. 240[19]. **2**) Λίγος (σε ποσότητα): Λιγάκια ρούχα στα σακκιά εβάνασι Τζάνε, Κρ. πόλ. 196[3]. Λιγά- κια (ενν. καράβια) εφυλαχτήκασι και πλήσα ετσακιστήκα Ροδολ. (Αποσκ.) Α′ 269· οι πει- νασμένοι ευχαριστούνται με ολιγάκι ψωμί Ροδινός (Βαλ.) 129· αν … το τινάξει το αγγειόν … να έβγει ολιγάκι τίποτες νερόν Ροδινός (Βαλ.) 62· πλήθυνέ τους (ενν. ο Χριστός) το κρασί οπού ᾿ταν ολιγάκι Κρασοπ. (Eideneier) B 111. **3**) Μικρός, κοντός (σε μήκος): αχαμνά ᾿χει (ενν. το καράβι) τα σκοινιά τσ᾿άγκουρας κι ελιγάκια Ροδολ. (Αποσκ.) Γ′ 159· (σε μεταφ.): η Μούσα μου φτερά λιγάκια μου ᾿χε τάξει Ροδολ. (Αποσκ.) Αφ. 67. **4**) Όχι αξιόλογος, ταπεινός, μικρός: η ανθρωπότη η σπλαχνική της αγαθότητάς σου θέλει συγκλίνει να δεχτεί το δώρος το λιγάκι Φορτουν. (Vinc.) Αφ. 47.

**ολιγανίσκω**· ο λ λ ι γ α ν ί σ κ ω.

Από τον αόρ. του ολιγαίνω κα την κατάλ. -ίσκω (Χατζ., Κυπρ. Σπ. 51, 1987, 3, λ. λλῑανίσκω). Η λ. και σήμ. στην Κύπρο (Σακ., Κυπρ. Β′ 701), όπου και τ. ᾿λλιανίσκω (Λουκά, Γλωσσάρ. 283).

Ελαττώνομαι, λιγοστεύω (εδώ προκ. για σύνολο προσώπων): Εστάθησαν και εσυμ- βουλεύτησαν οι Γενουβήσοι τείντα να ποίσουν, ότι πάσα πόλεμον χάννουνται πολλοί και κα- θημερινόν ολλιγανίσκουν Μαχ. 422[23].

**ολιγεύω**, Καλλίμ. 2417, Λίβ. Sc. 227· ᾿λ ι γ ε ύ ω, Λίβ. P 1335, Λίβ. N 1200.

Από το επίθ. ολίγος και την κατάλ. -εύω. Ο τ. στο Somav., όπου και τ. λιγεύγω, και σήμ. ιδιωμ. (Φιλ., Θρακ. 4, 1933, 293, Πασπ., Γλωσσ. 212). Η λ. στο Somav., όπου και τ. ολιγεύγω.

Ελαττώνομαι, λιγοστεύω: έπεσ᾿ αρρωστημένος στο κλινάρι κι ελίγεψέ μου η δύναμη κι η χάρη Βοσκοπ.² 310· ολίγεψεν η ταραχή, η ζάλη απεπληρώθη, οι πάντες εσκορπίσα- σι Λίβ. Esc. 1351.

**ολίγο** και **ολιγό**, επίρρ., βλ. ολίγον.

**ολιγογρηγορώ.**

Από το επίρρ. ολίγον και το γρηγορώ.

Βοηθώ κάπ. να επανακτήσει τις αισθήσεις του: φέρνω νερόν, δροσίζω την, ολιγογρη- γορώ την (ενν. τη φουδούλα), απέσω φέρω, θέτω την εις το ξενοδοχείον· ήλθεν εις νουν, εις αίσθησιν Λίβ. Sc. 2673.

**ολιγόδεια** *η*.

Το μτγν. ουσ. *ολιγόδεια*.

Το να έχει κάπ. ανάγκη από λίγα πράγματα, το να είναι ολιγαρκής: *Αναγκαίον καλόν και χρήσιμον τοις ανθρώποις η ολιγόδεια* Ευγ. Ιωαννουλ., Επιστ. (Παπατριαντ.) 85.

**ολιγοζωία** *η*.

Από το επίθ. *ολιγόζωος*. Τ. *λιγοζωία* σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ., λ. *ολιγοζωία*). Η λ. στον Αχμέτ, Ον. $34^{7}$, $47^{2}$, $85^{25}$ και σήμ.

Η βραχύτητα της ζωής: *ουδέν δυνάμεθα τους αρχαίους σώσαι των χρόνων αυτών και υπό της ολιγοζωίας ημών ου σώζομεν τα μαθήματα αυτών* Μάρκ., Βουλκ. $341^{27}$.

**ολιγόζωος**· *λιγόζωον*, Διγ. 'Ανδρ. $316^{5}$, πιθ. εσφαλμ. γρ. αντί *λίζιον*· διορθώσ.

**ολιγόζωτος**, επίθ.· *ο λ λ ι γ ό ζ ω τ ο ς*.

Από το επίθ. *ολίγος*, το *ζω* και τη ρηματ. κατάλ. *-τος*. Τ. *'λλιόζωτος* σήμ. στην Κύπρο (Σακ., Κυπρ. Β' 637, Φαρμακ., Γλωσσάρ. 413 στη λ.) και τ. *ολιγοζώετος* στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ.). Η λ. και σήμ. στην Κύπρο (Σακ., ό.π. 701).

Που ζει λίγο, βραχύβιος: *οι σκύλλοι είναι ολλιγόζωτοι και δεν έχουν ζωήν όσον ς' χρόνους και ψοφούσιν* Μαχ. $244^{26}$.

**ολιγοθυμημένος**, μτχ. παθητ. παρκ., βλ. *ολιγοθυμώ*.

**ολιγοθυμία** *η*, Κομν. Διδασκ. Δ 44· *λ ι γ ο θ υ μ ί α*, Λίβ. Ρ 2418, Λίβ. Esc. 3742, Λίβ. Ν 3117, 3181, Ιμπ. 841· *λ ι γ ο θ υ μ ι ά*, Βυζ. Ιλιάδ. 398, Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Ε' 271, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Γ' 371. — Βλ. και ά. *λιποθυμία*.

Από το επίθ. *ολιγόθυμος* (Βλ. και Χατζιδ., ΜΝΕ Β' 225)· *κατά* Ανδρ., Λεξ., λ. *λιγοθυμιά*, από το ουσ. *λιποθυμία* με παρετυμολογική επίδρ. του επιθ. *ολίγος*. Ο τ. *λιγοθυμία* στο Meursius και σήμ. Ο τ. *λιγοθυμιά* στο Somav. και σήμ. Τ. *'λλιοθυμία* και *'λλιοθυμιά* σήμ. στην Κύπρο (Σακ., Κυπρ. Β' 637, Χρυσάνθη, Κυπρ. Σπ. 7, 1943, 84). Η λ. στο Meursius (λ. *λιγοθυμία*) και σε επιστ. του 13. αι. (Trapp, ΕΕΦΣΠΚ 5, 1989, 190).

**1α**) Απώλεια αισθήσεων, λιποθυμία: *Μικρή 'τονε η λιγοθυμιά κι αρχίζει και περνά του* ... Στάθ. (Martini) Γ' 311· *ως ήκουσεν η παράξενος όνομα του Λιβίστρου* (παραλ. 1 στ.), *την* ... *ώραν έπεσε νεκρή από λιγοθυμίαν* Λίβ. Ν 3080· *Και ειμή η στρατήγισσα έβρεχε τούτους* ... *δωρ, εις γην αν έπεσον ευθύς απ' ολιγοθυμίας* Διγ. (Trapp) Gr. 891· *λιγοθυμιές στο* ... *πίτιν ήρθασί μου περίσσες* Ροδολ. (Αποσκ.) Δ' 461· **β**) (σε σχ. υπερβολής): *όταν με* ... *είψει το κρασί, πέφτω εις λιγοθυμίαν* Κρασοπ. (Eideneier) S 113. **2**) Αδυναμία, εξάν... ... *νηση* **α**) (από σωματική εξασθένηση): *μη δώσεις την καρδίαν μου στενάγματα και πό*... ... *υς και φέρεις και το γήρας μου εις ολιγοθυμίαν* Σπαν. Α 33· *τ' άρρωστου η λιγοθυ*... ... *ά συχνιά συχνιά μου δίδει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Γ' 240· **β**) (από στενοχώρια, αγωνία ... αναστάτωση): *Και φαίνεταί μου κι αν το πω ψόματα, σε παιγνίδι, «έχετε γεια, μισεύ*... ... *σας» λιγοθυμιά μου δίδει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Δ' 344· *λιγοθυμιά μου δίδει, ώστε* ... *ακούσω που 'βρηκε τούτος το δακτυλίδι* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Ε' 589· *λιγοθυμιές μού* ... *ουσι και πόνοι του θανάτου, οντά 'θελα συλλογισθεί το τέλος του πραγμάτου* Μαρκάδ. ... 9· *Τι ήτον αυτόν το καλομύρωδον είδος οπού με εσήκωσεν από την λιγοθυμίαν* Σπανός ... (Eideneier) Α' 278· **γ**) (από ερωτική συγκίνηση): *να την ιδεί* (ενν. *την κόρη*) *ο Αχιλ*... ... *ς λιγοθυμιά τον πιάσεν* (έκδ. *επιάσεν*), *φωνήν ουκ είχεν να μιλεί ανά πολύ της ώρας* ... Αχιλλ. L 472. **3**) Αστάθεια (Για τη σημασ. βλ. Marschall, BZ 30, 1929/30, 137): *Για*



*την γλυκείαν σου πρόσοψιν και για την εμορφιά σου ευρίσκομαι εις τυραννισμόν για την λιγοθυμιά σου* Θησ. Πρόλ. [20].

**ολιγόθυμον** το.

Το ουδ. του επιθ. *ολιγόθυμος* (για το οποίο πβ. Χατζιδ., ΜΝΕ Β' 225) ως ουσ.

Λιποψυχία· αδυναμία (από αναστάτωση, ανυπομονησία): *εγώ διά τ' ολιγόθυμον τό θώρουν εις εκείνον* (παραλ. 3 στ.) *είπα τον: «Στά, μη ολιγωρείς, ηύρα τό επεθύμας ...»* Λίβ. Esc. 3722.

**ολιγοθυμώ**, Προδρ., Ανέκδ. ποιήμ. 3, Ημερολ. 127, 131, Λίβ. Ρ 2134, Λίβ. Esc. 3738, Λίβ. Ν 2771, 3094, Αχιλλ. Ν 897, 1070· *λ ι γ ο θ υ μ ώ*, Κρασοπ. (Eideneier) S 137, Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 194, 1864, Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.) 14141 (Δωδώνη 5, 1976, 367), Ιατροσ. κώδ. ϡϟϛ', Φλώρ. 995, Ερωτοπ. 216, 217, Λίβ. Ρ 2317, Λίβ. Esc. 3105, 3739, 3834, 3837, Λίβ. Ν 3088, 3170, Αχιλλ. L 771, 783, Αχιλλ. Ν 1078, 1397, Αχιλλ. Ο 469, Ιμπ. 294, 799, 878, Ch. pop. 165, Πηγά, Χρυσοπ. 119(30), Διγ. 'Ανδρ. $410^{14}$· μτχ. παθητ. παρκ. *λ ι γ ο θ υ μ η μ έ ν ο ς*, Διγ. Ο 2610· *λ ι γ ο θ υ μ ι σ μ έ ν ο ς*, Ιμπ. (Wagn.) 762· *ο λ ι γ ο θ υ μ η μ έ ν ο ς*, Ιμπ. (Legr.) 974. — Βλ. και ά. *λιποθυμώ*.

Από το επίθ. *ολιγόθυμος* (Βλ. Χατζιδ., ΜΝΕ Β' 225)· *κατά* Ανδρ., Λεξ., λ. *λιγοθυμώ*, από το *λιποθυμώ* με παρετυμολογική επίδρ. του επιθ. *ολίγος* (Βλ. και Φιλ., Θρακικά 4, 1933, 289, λ. *λιγοθυμώ*). Ο τ. στο Βλάχ. και σήμ. Τ. *'λλιοθυμώ* στην Κύπρο (Σακ., Κυπρ. Β' 637). Η λ. τον 8. ή 9. αι. (Lampe, Lex., λ. *ολιγοθυμέω*) και στον Αχμέτ, Ον. $126^{19}$.

**1α**) Χάνω τις αισθήσεις μου, λιποθυμώ: *την δέ ημέραν, τους εσκέπαζε* (ενν. *ο Θεός τους Εβραίους*) *με ένα σύννεφον, να μην τους καυματίζει ο ήλιος, να ολιγοθυμούσι* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 35· *εκείνος* (ενν. *ο Διγενής*) *έπεσεν, στην γην κάτ' απλωμένος κι εκείτουντον ο ταπεινός σαν λιγοθυμημένος* Διγ. Ο 2610· *εκ του πόνου του πολλού λιγοθυμά καί πίπτει* Βέλθ. 77· *πάραυτα ετρόμαξεν, λιγοθυμά και πέφτει* Λίβ. Esc. 3734· **β**) (εδώ από πείνα· πβ. Georgac., Αφ. Τριαντ. 524): *λιγοθυμώ, λιγοψυχώ από πολλής μου πείνας* Προδρ. (Eideneier) ΙΙΙ 105· **γ**) (σε σχ. υπερβολής): *για σεν λιγοθυμώ, κερά μου, όντα σε θυμηθώ* Αγν., Ποιήμ. Β 49· *η κόρη ελιγοθύμησεν στ' αγούρου τες αγκάλες* Αχιλλ. L 1080· **δ**) (με υποκ. τη λ. *ψυχή*): *σπαράσσεται η καρδία του* (ενν. *του Λίβιστρου*), *λιγοθυμά η ψυχή του* Λίβ. Esc. 3735. **2**) Εξασθενώ, χάνω τις σωματικές μου δυνάμεις: *ελαβώθην εν τω μήρω και δεινώς λιγοθυμήσας έπαυσεν του πολεμίζειν* Ερμον. Κ 289. **3**) Λιποψυχώ, χάνω το κουράγιο μου: *Μηδέν βαραίνεσαι ποτέ, μηδέν λιγοθυμήσεις, μηδέ ποτέ σου στον Θεόν κάμε μη βλασφημήσεις* Ριμ. Απολλων. (Βεν.) [1863]· *έπαθες τόσας συμφοράς ... και ουδέν ελιγοθύμησες* Λίβ. Ρ 2417· *λιγοθυμεί, λιγοψυχεί και αυτή γλυκοφιλεί τον, κλαίουν, βρυχούνται και οι δυο* Βυζ. Ιλιάδ. 314. **4α**) Επιθυμώ πολύ, λαχταρώ (Για τη σημασ. βλ. Ανδρ., Σημασ. εξ. 55): *ψυχή γαρ ερωτότρωτος ...* (παραλ. 1 στ.) *... εις τό ποθεί ολιγοθυμεί να μάθει τι επεσέβη* Λίβ. Esc. 3725· *Ακούσας ταύτα ο Φλώριος σπαράσσεται η καρδιά του, λιγοψυχά, λιγοθυμά να μάθει διά την κόρην* Φλώρ. 1252· **β**) (εδώ προκ. για ερωτικό πόθο): *Σαν είδε η κεράτσα του δεν είχε τό πεθύμα, διατί την ενεγύριζεν* (ενν. *ο Ιωσήφ*) *κι εκείνη λιγοθύμα, ξεμοναχεύει εις μοναξάν και αυτόν περιλαμπάνει* Χούμνου, Κοσμογ. 1666.

**ολιγοκαιρία** *η*.

Από το επίθ. *ολιγόκαιρος*, που απ. στον Ιπποκράτη (Βλ. και Χατζιδ., ΜΝΕ Β' 225).

**α**) Μικρό χρονικό διάστημα: *'Ακων και μη βουλόμενος έδωκ' ελευθερίαν του ευγενούς Μερκούριου και διά ολιγοκαιρίαν* Κορων., Μπούας 86· **β**) (προκ. για παιδιά) το μικρό χρονικό διάστημα της ζωής τους: *από την αχαμνότητα δεν ημπορούν* (ενν. τα παιδόπουλα) *να τελειώσουν την ενθύμησίν τους, και τούτο έναι από την ολιγοκαιρίαν ήν έχουν* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 35ʳ.

**ολιγόκαρδος,** επίθ.

Από το επίθ. *ολίγος* και το ουσ. *καρδιά*. Η λ. και τ. *λιγόκαρδος* στο Somav.

Μικρόψυχος, δειλός: *γιατί με ένα μικράκι και λίγον στεναγμόν, — που 'νοματούσι θάνατο οι ολιγόκαρδοι κι εκείνοι που χαμηλά τον νουν στην γην* (έκδ. στη 'ην· διόρθ. Kriar., B-NJ 19, 1966, 284) *κρατούσι — σήμερα του θανάτου του δικού σου παντοτινά σκεπάσει σε και φεύγεις* Πιστ. βοσκ. V 3, 50.

**ολιγοκλιμένος,** μτχ. επίθ.

Από το επίρρ. *ολίγον* και τη μτχ. παθητ. παρκ. του *κλίνω*.

Που γέρνει λίγο, που έχει μια μικρή κλίση προς τα κάτω: *δένδρον πολλά παράξενον. 'Ητον κλιτή η κορφή του* (παραλ. 2 στ.) *και ως προς του δένδρου την κορφήν την ολιγοκλιμένην να κάθηται η επώδυνος η δυστυχής εκείνη* Λόγ. παρηγ. L 522.

**ολιγολογία** η.

Από το επίθ. *ολιγόλογος* και την κατάλ. *-ία*. Τ. *λιγολογία* στο Ρούσμ. - Σαβ. (Πρωτοπ. - Μπουμπ.) Κμ. Ε' 49. Η λ. στο Βλάχ., σε κείμ. του 17. αι. (Hörandner, Βυζαντ. 13², 1985, 819), σε έγγρ. του 1765 (Σερεμέτης, Ηπειρωτική Εστία 1970, 28) και σήμ.

Βραχυλογία, συντομία λόγου· έκφρ. *εις ολιγολογίαν* = με λίγα λόγια, με συντομία (Για τη σημασ. βλ. Πρωτοπαπά - Μπουμπουλίδου [Ρούσμ. - Σαβ. σ. 114] και πβ. Σερεμέτης, ό.π.): *Τότ' ο σινιόρ Τζουάν Ιάκομος ... ... φρόνιμος, πρακτικός εις ομιλίαν, ... του ρηγός εις ολιγολογίαν εσύντυχεν ... κι ουχί μ' αργολογίαν* Κορων., Μπούας 30· *τον νουν μου να συνάξω, την πράξη μου εις ολιγολογίαν βαθέα να την στήσω και την αλήθειαν να ειπώ* Συναξ. γυν. 466.

**ολιγομαθής,** επίθ.

Το μτγν. επίθ. *ολιγομαθής* (Lampe, Lex.). Η λ. και σήμ.

Που δεν έχει επαρκή μόρφωση: *όχι μόνον οι τέλειοι και σοφοί..., αλλά ακόμη και οι μικρότεροι και ολιγομαθείς ομοίως έχουσι χρέος να μεταδώσουν το τάλαντον εις τον πλησίον* Ευγ. Ιωαννουλ., Επιστ. (Παπατριαντ.) 70.

**ολιγομέτρα,** Μανασσ., Ποίημ. ηθ. 858, εσφαλμ. γρ. αντί *ολιγομέτρου*. — Πβ. Μανασσ., Αριστ. II 108 [= Μανασσ., Αριστ. (Mazal) 90¹]. —Βλ. ά. *ολιγόμετρος*.

**ολιγόμετρος,** επίθ.

Από το επίθ. *ολίγος* και το ουσ. *μέτρον*.

Που έχει μικρό μέγεθος· (εδώ μεταφ.) που έχει μικρή διάρκεια: *παράτασις μιάς νυκτός ολιγομέτρου* (έκδ. *ολιγομέτρα*· διορθώσ.) *όλος αιών νομίζεται τοις ονειροπολούσιν* Μανασσ., Ποίημ. ηθ. 858.

**ολίγον,** επίρρ., Προδρ. (Eideneier) I 193, IV 250, Καλλίμ. 1100, 1499, Ασσίζ. 82¹, Διγ. (Trapp) Gr. 2539, Διγ. Z 2131, Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 1142, Κομνηνής 'Αννας Μετάφρ. 410, Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 646, Λίβ. P 535, Λίβ. Esc. 795, 3839, Λίβ. (Lamb.)



N 776, Ιμπ. 796, Φυσιολ. 226, Παϊσ., Ιστ. Σινά 110, κ.π.α.· *ε λ ί γ ο,* Ροδολ. (Αποσκ.) A' 273, 525, Φορτουν. (Vinc.) B' 295· *ε λ ί γ ο ν,* Αχιλλ. L 1079· *λ ί γ ο,* Λίβ. Esc. 1592 χφ, Πανώρ. Γ' 171, Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Δ' 166, 229, 267, 446, 469, E' 530, 536, Ερωφ. Ιντ. γ' 24, Πτωχολ. A 77· *λ ί γ ο ν,* Διγ. Z 2061, 'Αλ. Κύπρ. 1542, Σουμμ., Παστ. φίδ. E' [1449]· *λ λ ί ο ν,* Ιστ. Μακαρ. Μάρκο 120· *ο λ ί γ ο,* Ιστ. Βλαχ. 1548, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) B' 2164· *ο λ ι γ ό,* Χρον. Τόκκων 2827· *ό λ ι γ ο ν,* Πουλολ. (Τσαβαρή)² 631, Λίβ. N 2466, Βυζ. Ιλιάδ. 1160· *ο λ ι γ ό ν,* Σπαν. O 79, Σπαν. P 215, Λόγ. παρηγ. O 120, Προδρ. (Eideneier) IV 203, 598, Καλλίμ. 1270, 2494, Χρον. Μορ. P 611, Λίβ. Sc. 738, 1637, Λίβ. Esc. 2788, Λίβ. N 3426, Χρον. Τόκκων 154· *ο λ ί ο ν,* Μαχ. 560²⁹· *ο λ λ ί γ ο ν,* Μαχ. 10¹¹, 266¹⁵· *ο λ λ ί ο ν,* Μαχ. 612¹²˒¹³.

Το αρχ. επίρρ. *ολίγον* (L-S, λ. *ολίγος*). Τ. *έλιγο* σήμ. στην Κρήτη (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. B', Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ.) και στο τσακων. ιδίωμ. (Κωστ., Λεξ. τσακων., λ. *λίγο*). Ο τ. *λίγο* στο Somav. και σήμ. Ο τ. *λίγον* στο Somav. (λ. *λίγον*). Ο τ. *λλίον* σήμ. στην Κύπρο (Σακ., Κυπρ. B' 701, λ. *ολίον*, Λουκά, Γλωσσάρ. 283, λ. *λλίος*) και στη Ρόδο (Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ. 326, λ. *λλ<sup>d</sup>ίομ*). Ο τ. *όλιγον* από μετρ. αν. Η λ. και σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. A., Λεξ., λ. *ολίγος*).

**A' α**) (Προκ. για ποσότητα, μέγεθος, ένταση, κλπ.) λίγο: Προδρ. (Eideneier) III 271, Ερμον. Δ 237· *αμή από σε λιγότερον είναι δυστυχισμένος* Σουμμ., Παστ. φίδ. Δ' [1248]· *ήμουν εγώ είκοσι χρονών και αυτός λίγο πλεοτέριν* Απόκοπ.² 367· *τείντα κλάμαν και ποτάπη λύπη εγίνετον! αμμέ ολλίγον εφέλεσαν* Μαχ. 522²⁴· *ο γκενεράλες την γροικά* (ενν. *την απόφασιν*) *και λίγο αναστενάζει* Τζάνε, Κρ. πόλ. 194¹⁴· **β**) (με την αντων. *τίποτε* για να δηλωθεί κάτι το ελάχιστο): *θέλει από τους πόνους του, τούς έπαθεν τους τόσους, τίποτε ολίγον, άνθρωπε, του να περιανασάνει* Λίβ. (Lamb.) N 671. **B'** (Τοπ.) λίγο, σε μικρή απόσταση: Καλλίμ. 537· *περιπατήσας δέ ολιγόν εύρον οδόν αρχαίαν* Διήγ. πόλ. Θεοδ. 31. **Γ'** (Χρον.) **α**) για λίγο: *καρτέρησε όλιγον* Λόγ. παρηγ. L 571· *θέσ' εδά κι εσύ, λίγο, Γιαννούλη, χάμαι* Πανώρ. B' 106· *εζήτηξε* (ενν. *η Αρετούσα*) *να κοιμηθεί λίγο την ώρα κείνη* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) A' 1437· **β**) σε λίγο: *ολίγον δέ και η ψυχή του σώματος εκφεύγει και τάφος σε τον ισχυρόν ένδοθεν κλείσαι έχει* Διγ. Z 4257· **γ**) σιγά σιγά: *η μέρα ωσάν ήρχισε λίγο να ξημερώνει* Τζάνε, Κρ. πόλ. 281²¹. **Εκφρ. 1**) *Ακόμη ολίγο και να ...* = λίγο έλειψε, παρολίγο (να γίνει κ.): *εκραύαξεν ο Μοσέ προς τον Κύριο τού ειπεί: τι να κάμω του λαού ετουτουνού; ακόμη ολίγο και να με λιθοβολήσουν* Πεντ. 'Εξ. XVII 4. **2**) *Εις ολίγον ή ολιγόν* = **α**) σε μικρό χρονικό διάστημα, σύντομα: *Λέγω εις ολίγον σε φέρνομεν εκείνην, στάσου πούρου χαρούμενος* Μπερτόλδος 65· **β**) λίγο έλειψε, παρολίγο να γίνει κ. (Η χρ. ήδη αρχ., L-S λ. *ολίγος* IV 5): *πάλιν ο Θεός πέμπει τετάρτην πληγήν ..., μυίας μεγάλας ... και εις ολίγον ήλθεν η Αίγυπτος από το κακόν ετούτο να εξολοθρευθεί* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 22· **γ**) μόλις που: *Τον καπετάνιον έδωκαν στο μέτουπον σπαθία* (παραλ. 1 στ.)· *εις ολιγόν εγλύτωσεν ότι να μη τον πιάσουν* Χρον. Τόκκων 1753. **3**) *Κάθε λίγο*, βλ. ά. *κάθε* 2. **4**) *Κατά ολίγον* (Η έκφρ. ήδη αρχ., L-S, ό.π. IV 7) = λίγο λίγο, σιγά σιγά, βαθμηδόν: *άρχομαι τρώγειν τίποτε, μασούμαι καν ολίγον και κατά ολίγον τάχατα συντρίβω τα οστέα* Προδρ. (Eideneier) IV 248-42 χφ K κριτ. υπ. **5**) *Κατ' ολίγον ολίγον* (ή *όλιγον* ή *ολιγόν*), *ολίγον (δέ) κατ' ολίγον* (ή *όλιγον*), *ολ(λ)ίγον το κατ' όλιγον* ή *του κατ' όλ(λ)ιγου* = λίγο λίγο, σιγά σιγά, βαθμηδόν: *κατ' ολίγον ολίγον άφηναν* (ενν. *οι Τσερκέζοι*) *τους τόπους οπού εφύλαγον καί ήρχοντο παραμέσα εις τόπους της χώρας στενούς και εκρύβοντο* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 415· *ως πολεμούσι τα παιδία των ευγενών ανθρώπων και κατ' ολίγον όλιγον προσήφερέ με η τύχη, φροντίδα μού εσυ-*

νέβηκεν να ιδώ, κερά, τα ξένα Ντελλαπ., Ερωτήμ. 1212· Λέγουν εις πέτρα αν σταλαγμός συχνάζει να σταλάζει (παραλ. 1 στ.)..., κατ' ολίγον ολιγόν τρυπά το το λιθάριν Λίβ. Esc. 1630· ν' αρχίσω τίποτες εκ την αρχήν του κόσμου να γράψω ο πολύθλιβος ολίγον κατ' ολίγον Περί ξεν. V 3· ολίγον δέ κατ' όλιγον βάλλει τον εις την μάνδραν της εκκλησίας του Θεού και μένει σεσωσμένος Ναθαναήλ Μπέρτου, Στιχοπλ. 1016· ας θέσει ο γέρων μετά μας σπέρμα διά να γένει, ολίγον το κατ' όλιγον ο κόσμος να πληθαίνει Χούμνου, Κοσμογ. 1148· οι πιστικοί σε τα 'κλεψαν (ενν. τα πρόβατα) ..., ολίγον του κατόλιγον επήρασίν τα όλα Πουλολ. (Τσαβαρή)$^2$ 631 κριτ. υπ.· οι Σαρακηνοί όπου ήσαν πρησμένοι ήλθαν ολλίγον του κατ' ολλίγου ως τον Λευκομιάτην Μαχ. 34$^{28}$. **6**) Με ολίγον, βλ. ά. μετά 24α. **7**) Ολίγον ολίγον ή ολλίον ολλίον = λίγο-λίγο, σιγά σιγά, βαθμηδόν: 'Ητον δέ ο Βασίλειος φρόνιμος ... και ανδρειωμένος ... Και ολίγον ολίγον έδειχνε την φρόνησιν και την δύναμίν του Hist. imp. 47· εστράφην η λιτανεία και ολλίον ολλίον εστάθην το θανατικόν Μαχ. 612$^{12,13}$. **8**) Παρ' ολίγον (Η έκφρ. ήδη αρχ., L-S ό.π. IV 9α) = λίγο έλειψε, παρολίγο (να γίνει κ.): Ο Δικλέους ο Αινείας τον Ορσίλοχον σκοτώνει, τον Μενέλαον συν τούτοις παρ' ολίγον εκατέλει Ερμον. Κ 249. **9**) Προς ολίγον ή ολιγόν = για λίγο, για σύντομο χρονικό διάστημα: μικρόν καρτέρησον, στήθητι προς ολίγον Καλλίμ. 1325· ειδέ και αφήσουν με ποτέ να έκβω προς ολίγον ... Προδρ. (Eideneier) IV 311· Ημείς επαναπαύθημεν προς ολιγόν, προς ώραν Καλλίμ. 2418. **10**) Σαν ολίγο = λίγο έλειψε, παρολίγο (να γίνει κ.): είπεν ο Αβιμελέκ· τι ετούτο έκαμες εμάς; σαν ολίγο επλάγιαζεν ένας απέ το λαό με τη γεναίκα σου και να φέρεις απάνου μας αμαρτιά Πεντ. Γέν. XXVI 10. **Φρ. 1**) Λίγό 'ναι που ... = πριν από λίγο: Λίγό 'ναι απού 'ρθε ο λογισμός ετούτος εις το νου μου, μ' αν ήτονε πολλού καιρού, αλί του ριζικού μου Πανώρ. Ε' 121. **2**) Ολίγο (ή ελίγο ή λίγο) λείπει ή λείπεται να ..., βλ. ά. λείπω Απρόσ. 3. **3**) Ολίον έμεινεν, βλ. ά. μένω Φρ. 1.

**ολιγονούσης,** επίθ.· *'λ ι γ ο ν ο ύ σ η ς.*

Από το επίθ. *ολίγος* και το ουσ. *νους* με επίδρ. θηλ. σε *-ουσα,* για την οποία βλ. Παπαδόπουλος, Αθ. 37, 1925, 197. Πβ. σημερ. ιδιωμ. *αλαφρονούσης, αχαμνονούσης, βαρυνούσης* (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Β').

Που έχει λίγο μυαλό, ανόητος: *εγώ λογιάζω καλότατα το πως ανιστοράσαι τη νύκτα κείνη ... ... - μα ποιος ανάμεσά μας τόσά 'ναι λιγονούσης να μην τηνε θυμάται;* Πιστ. βοσκ. Ι 4, 96.

**ολιγοπηγαίνω**· *'λ ι γ ο π η α ί ν ω.*

Από το επίρρ. *ολίγον* και το *πηγαίνω.* Τ. *'λλιοπηγαίνω* σήμ. στην Κύπρο (Μπαμπιν., Υποκορ. 190).

Πηγαίνω σπάνια: *Εβάλθηκά το από καιρό κι ηθέλησα ν' αρχίσω να λιγοπηαίνω στου ρηγός για να τσ' αλησμονήσω* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 284.

**ολιγόπιστος,** επίθ.

Το μτγν. επίθ. *ολιγόπιστος.* Τ. *λιγόπιστος* στο Somav. και σήμ. Η λ. και σήμ.

Που δεν έχει ισχυρή θρησκευτική πίστη: *εδοκίμαζε την καρδίαν εκείνην την αβραμιαίαν ο Θεός και εστήριζε την εδικήν σου, ολιγόψυχε και ολιγόπιστε άνθρωπε, οπού ηθές να χαθείς γιατί δεν έχεις παιδία* Πηγά, Χρυσοπ. 199 (25).

**ολίγος,** επίθ., Σπαν. Α 548, Σπαν. Β 462, Προδρ. (Eideneier) II 84, IV 507, Διγ. (Trapp) Gr. 1094, Διγ. Ζ 1426, Χρον. Μορ. Η 1274, 1736, Λίβ. Esc. 4192, Λίβ. (Lamb.) Ν 369, Φαλιέρ., Ιστ.$^2$ 349, Ριμ. Βελ. ρ (Bakk. - v. Gem.) 51, Κορων., Μπούας 53, Διήγ.



Αλ. G 270$^{32}$, Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 114$^r$, Πεντ. Γέν. XXX 15, Πορτολ. Α 239$^{13}$, Διγ. 'Ανδρ. 345$^6$, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Δ' 269, 1700, κ.π.α.· *α λ ί γ ο ς,* Ροδινός (Βαλ.) 198· *ε λ ί γ ο ς,* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 552, Πανώρ. Β' 182, 326, Πιστ. βοσκ. Ι 4, 50, Στάθ. (Martini) Γ' 6, 54, Ροδολ. (Αποσκ.) Α' 271, Γ' 4, Ε' 516, 521, Φορτουν. (Vinc.) Ε' 264, Ζήν. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Β' 211, κ.α.· *ε λ λ ί γ ο ς,* Μαχ. 480$^6$, Κυπρ. ερωτ. 148$^2$· *λ ί γ ο ς,* Σπαν. (Μαυρ.) Ρ 387, Χρον. Μορ. Ρ 3843, Φαλιέρ., Ιστ.$^2$ 148, Φαλιέρ., Ρίμ. (Bakk. - v. Gem.) 193, 237, Θησ. Β' [82$^6$], Χούμνου, Κοσμογ. 1022, Πανώρ. Β' 12, Γ' 225, Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Αφ. 55, Γ' 292, Ε' 593, 652, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 331, 1957, Β' 897, 980, Γ' 110, Τζάνε, Κρ. πόλ. 169$^{21}$, 522$^{26}$, κ.α.· *'λ ι γ ό ς,* Σπαν. Β 479, Παρασπ., Βάρν. C 152· *'λ ί ο ς,* Χρον. Μορ. Η 1471, 3850, 3869, Χρον. Μορ. Ρ 5072· *'λ ι ο ς,* Χρον. Μορ. Ρ 3869· *'λ λ ί γ ο ς,* Κυπρ. ερωτ. 3$^7$, 83$^{13}$, 94$^{30}$, 150$^{11}$· *'λ λ ί ο ς,* Κυπρ. ερωτ. 126$^7$· *ό λ ι γ ο ς,* Λόγ. παρηγ. L 550· *ο λ ι γ ό ς,* Σπαν. Ο 218, Προδρ. (Eideneier) IV 329, 441, Χρον. Μορ. Ρ 4724, Φλώρ. 645, Λίβ. Ρ 1279, Λίβ. Sc. 262, 344, Λίβ. Esc. 401, 1274, Λίβ. Ν 1237, Ντελλαπ., Ερωτήμ. 545, Χρον. Τόκκων 130, 442, 501, 521, Παρασπ., Βάρν. C 99, 161, κ.α.· *ο λ λ ί γ ο ς,* Μαχ. 22$^{34}$, 32$^{36}$, 338$^{14}$· υπερθ. *λ ι γ ό τ α τ ο ς,* Σουμμ., Παστ. φίδ. Β' [715], Γ' [355]· *ο λ ι γ ό τ α τ ο ς,* Λίμπον. 141.

Το αρχ. επίθ. *ολίγος.* Ο τ. *ελίγος* σε έγγρ. του 1598 (Μαυρομάτης, Θησαυρ. 16, 1979, 248), σε επιστ. του 1605 (Μαυροειδή, Δωδώνη 7, 1978, 149) και σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. όπου και τ. *έλιος* και *ελίος* (Παπαδ. Α., Λεξ. στη λ.). Ο τ. *λίγος* στο Βλάχ. και σήμ. Οι υπερθ. *λιγότατος* και *ολιγότατος* στο Somav. Ο τ. *'λλίος* σήμ. στην Κύπρο (Σακ., Κυπρ. Β', Λουκά, Γλωσσάρ. 283) και στη Ρόδο (Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ. 326). Ο τ. *όλιγος* σε έγγρ. του 1407 (Act. Xér. 212$^5$). Ο τ. *ολλίγος* στο Meursius. Η λ. και σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ.).

**1α**) Που υφίσταται σε μικρή ποσότητα, λίγος: Προδρ. (Eideneier) IV 599· *γιατρικό λίγο* Πανώρ. Α' 150· *ανάσανα και πήρα λίγο αέρα* Φαλιέρ., Ενύπν.$^2$ 7· *να μπουν του ηλιού οι ακτίνες ... λίγη φωτιά ας προβάλει* Απόκοπ.$^2$ 113· *ελίγον κέρδος* Αχέλ. 1057· **β**) (μεταφ.): *ελπίζω παντελώς να μην τονε ξεχάσω* (ενν. *το δρόμο μου*), *μάλλον κι ελίγον βάνοντα κόπον να τονε φθάσω* Αχέλ. 546· *έπρεπε να 'βρα 'λλίγην 'λεμοσύνην* Κυπρ. ερωτ. 29$^8$· *αξάφτει η βράση της καρδιάς, η ολπίδα μεγαλώνει και κάθε λίγη στην αρχή παρηγοριά τους σώνει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 1122. **2α**) Που υφίσταται σε περιορισμένο αριθμό: Χρον. Μορ. Η 5070· Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 373· Ερωφ. Ιντ. δ' 3· *εγώ 'μαι μαθημένος* (παραλ. 1 στ.) *και μ' άνδρας ολιγότατους ... πλήθος πολύ να πολεμώ* Κορων., Μπούας 96· *τρίχας ολιγάς* Λόγ. παρηγ. Ο 568· *πράγματα ολιγά* Σπαν. (Ζώρ.) V 103· *η χαρά μου 'λλίους μήνες και πολλούς τα κλάματά μου* Κυπρ. ερωτ. 126$^7$· **β**) (ως ουσ.): *ολιγοί μέλλουν στραφήναι εις τας χώρας τας ιδίας άμφω γαρ εκ του θανάτου κι εκ της ολεθρίας μάχης* Ερμον. Η 226· *η πόρτα τούτη με κρουφό τρόπον ογιά ν' ανοίγει, πίστεψε, και για να 'ν' στενή, την ξεύρουσιν ολίγοι* Φαλιέρ., Ιστ.$^2$ 190· *μα 'γώ, που είμαι πραχτική, τσ' ανδραγαθιές του πόθου, οπού λιγότατες καλά μπορούσι να τες γνώθουν, δεν θέλω κομπωθεί ποτέ* Σουμμ., Παστ. φίδ. Β' [750]· **γ**) που αριθμεί λίγα μέλη, ολιγάριθμος: *όχι από την πληθότητά σας από όλα τα έθνη ορέχτην ο Κύριος εις εσάς και εδιάλεξεν εις εσάς, ότι εσείς το ολιγότερο από όλα τα έθνη* Πεντ. Δευτ. VII 7· *Αυτός ηυρήκεν αφορμήν φουσσάτο έναι ολίγον και εστράφηκεν εις την Βλαχιάν τάχα να μάσει πλέον* Χρον. Τόκκων 505. **3**) (Προκ. για χρον. διάστημα) που έχει μικρή διάρκεια, σύντομος: Αχιλλ. Ν 1166· Ψευδο-Σφρ. 158$^{18}$· Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Δ' 126· *την 'λλίγην την ζωήν με δίχα κλάμαν να την περάσω* Κυπρ. ερωτ. 136$^5$· *μετά ώραν ολιγήν εξέβην η Ροδάμνη*

Λίβ. Sc. 152. **4**) (Προκ. για τοπ. έκταση, απόσταση) μικρός: Ροδινός (Βαλ.) 107·
Τζάνε, Κατάν. 16· *τόπον ολιγόν δραμόντες* Ερμον. Ψ 112. **5α**) (Προκ. για μέγεθος) μι-
κρός: Προδρ. (Eideneier) IV 652· **β**) (εδώ προκ. για κείμενο, ομιλία) σύντομος: ο-
*λίγον καταλόγιν* Περί ξεν. Α 3· *ακούσατέ μου, παρακαλώ, του ταπεινού και αμαρτωλού γέ-*
*ροντος μικράν διδασκαλίαν και λόγον ολίγον* Ναθαναήλ Μπέρτου, Ομιλίαι Ι 3. **6**) (Στο
συγκριτ., προκ. για ηλικία) μικρότερος: *η γυναίκα οπού είναι εις τους χρόνους ολιγότερη*
*από τους εικοσιπέντε* Νομοκριτ. 68. **7α**) (Προκ. για ένταση) αδύναμος, ασθενής: *σαν η*
*φωτιά η μεγάλη καταπονά την άλλη, την ελιγότερή της, έτσι και ο πόνος τούτος ο*
*δικός σου σβήνει τον εδικόν μου* Πιστ. βοσκ. V 5, 423· *Δεν σου πιστεύω, 'Ερωτα τυφλέ,*
*γιατί κομπώνεις όσους σ' εσέ πιστεύσουσι ... Κι αν είναι ολίγη η βλέψις σου, πίστιν*
*λιγότερ' έχεις* Σουμμ., Παστ. φίδ. Γ' [109]· *Λέγει ο Μωυσής: Το πλήθος δεν με θέλει η-*
*κούγει από την ολίγην φωνήν οπού έχω* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. $157^{v}$· **β**) (προκ. για
συναισθήματα): *εάν ποτέ με ηγάπησες, εδά ας το ιδώ, κυρά μου, να μηδέν η αγάπη σου*
*λιγότερή μοι γένει* Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.) 5806 (Δωδώνη 8, 1979, 414)· **γ**) (προκ.
για την ψυχή): *ο Αλέξανδρος ... ήτον λωλός και από ολίγη ψυχή* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ.
$241^{v}$. **8α**) (Προκ. για ποιότητα ή αξία) μικρός, ασήμαντος, μηδαμινός: *όταν ποιήσεις*
*τίποτες προτέρημαν ολίγον, μη καυχηθείς* Σπαν. Α 486· *Για τόσο λίγο χάρισμα ...*
*δεν κάμνει χρεια διαμέσου μας τόση ευχαριστία* Φαλιέρ., Ιστ.$^{2}$. 163· *εσύ φοβάσαι το λοιπόν*
*για τέτοιον λίγον πράμα* Ευγέν. 509· *Πάσα κιανείς απ' αγαπά, δίκιό 'χει να φοβάται με*
*πάσα λίγην αφορμή* Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Γ' 112· **β**) (για πρόσ.) ανίκανος,
ανεπιτήδειος (σε κ.): *όποιος ήταν ολίγος εις την γνώσιν έπαιρνεν παπία, ορνίθια* Συναδ.,
Χρον. - Διδαχ. $25^{r}$. **9**) Ανεπαρκής: *'Ατυχα εφυλάγονταν τότε οι Αλβανίται, φύλαξιν*
*είχαν ολιγήν και βίγλα ουδέ όλως* Χρον. Τόκκων 792· *Να μεγαλώσω ελόγιαζα και να πλη-*
*θύνω πλούτος, μα λίγος ήτονε για με όλος ο κόσμος τούτος* Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.)
Γ' 290. **10**) (Ως σύστ. αντικ.): *εποίκεν και ο ρε Ζακ ολλίγον και ο ρε Τζενίος ολλίον*
Μαχ. $590^{30}$. **11**) (Με την αντων. τίποτις για να δηλωθεί κάτι το ελάχιστο): *Μαγάρι ας*
*εύρομε για 'δά τίποτις λίγο μίσσο, αμ' όχι δίχως τίποτις να στρέψομεν οπίσω* Φαλιέρ.,
Ιστ.$^{2}$ 389· έκφρ. *ολίγον τίποτε περισσότερον* = κάτι παραπάνω: *πολλοί πατέρες είναι*
*τόσον φιλάργυροι και μισότεκνοι ώστε, διά να μη δώσουν του διδασκάλου ολίγον τίποτε*
*περισσότερον, προαιρούνται να δώσουν τα παιδία τους εις διδασκάλους χονδρούς και απαι-*
*δεύτους* Σοφιαν., Παιδαγ. 270. **12**) (Με το αρνητ. μόρ. ουκ για να δηλωθεί αρκετός, ση-
μαντικός αριθμός, ποσότητα, χρόνος, κλπ.): *είχεν και την γυναίκαν του, υιούς άμα και νύμ-*
*φας και άλλα ψυχάρια μετ' εμάς χιλιάδας ουκ ολίγας* Πουλολ. (Τσαβαρή)$^{2}$ 552· *Γέγονε*
*δέ αργία ουκ ολίγη του επιστρέψαι τον πατριάρχην ένεκεν των γεγονότων σκανδάλων* 'Εκθ.
χρον. $76^{25}$. **Εκφρ. 1**) *Εν ολίγω* (Η έκφρ. ήδη αρχ.· βλ. L-S στη λ. IV 3α, Bauer,
Wört. στη λ. 3b) = **α**) σε μικρό χρονικό διάστημα, σύντομα: *ο δέ Ιμπρεΐμ μπασίας ην οτάμ-*
*πασης· ως εν ολίγω δέ εποίησεν αυτόν ο αυθέντης και βεζίρην* 'Εκθ. χρον. $75^{16}$. **β**) περι-
ληπτικά, με λίγα λόγια: *έλαβε* (ενν. *ο Αμουράτης*) *... και χώρας και φρούρια ..., καθώς εν*
*ολίγω εν τη της ζωής αυτού διηγήσει ρηθήσεται* Ψευδο-Σφρ. $188^{20}$. **2**) *Λίος λαός*, βλ.
ά. λαός έκφρ. α.

Το αρσ. ως ουσ. = (προκ. για εβραϊκή φυλή) **α**) αυτή που αριθμεί λίγα μέλη (Πβ.
*κατακληρονομήσετε την γην ... κατά φυλάς υμών, τοις πλείοσι πληθυνείτε την κατάσχεσιν ...*
*και τοις ελάττοσιν ελαττώσετε* Π.Δ. Αρ. XXXIII 54): *να κλερονομηθείτε την ηγή με σκαλ-*
*φί εις τις γενεές σας· του πολύ να πληθύνετε την κλερονομιά του και του ολίγου να ολιγο-*
*στέψεις την κλερονομιά του* Πεντ. Αρ. XXXIII 54· **β**) αυτή που έχει μικρή ιδιοκτησία
(Πβ. *από των τα πολλά πολλά και από των ελαττόνων ελάττω· έκαστος κατά την κληρονο-*





*μίαν αυτού ... δώσουσιν* Π.Δ. Αρ. XXXV 8): *τα κράτη ος να δώσετε από διακράτηξη παι-*
*διά του Ισραέλ από το πολύ να πληθύνετε και από τον ολίγο να ολιγοστέψετε* Πεντ. Αρ.
XXXV 8.

Το ουδ. ως ουσ. = **1**) Μικρή ποσότητα: *Κάλλιον να δώσεις το ολιγόν και μετά προθυμίας, περί να δώσεις το πολύν και να τον ονειδίσεις* Σπαν. (Ζώρ.) V 16· *το λίγο εγίνηκε πολύ και το πολύ να κάμει αρχίνισεν απλοκαμούς σα οι ρίζες στο καλάμι* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 101. **2**) (Περιληπτικά, προκ. για εκείνες από τις εβραϊκές φυλές που αριθμούν λίγα μέλη· πβ. *μεριείς την κληρονομίαν αυτών ανά μέσον πολλών και ολίγων* Π.Δ. Αρ. XXVI 56): *εις ονόματα σκήφτρα των γονεών τους να κλερονομήσουν· διά στόμα του σκαλφί να μοιραστεί η κλερονομιά του ανάμεσα πολύ εις ολίγο* Πεντ. Αρ. XXVI 56. **3**) (Ο συγκριτ. επιρρ.) τουλάχιστον: *εκείνο το βουτσί δεν ήτον τόσο μέγα, σα να 'χεν το λιγότερον δέκα χιλιάδες μέτρα* Κρασοπ. (Eideneier) Β 74· *αν δεν είναι εις όλον, το ολιγότερον εις μέρος* Μπερτολδίνος 91.

**ολιγόσαρκος,** επίθ.

Το μτγν. επίθ. *ολιγόσαρκος*.

Ισχνός, λιπόσαρκος: λεπτοκαμωμένος: *οι ολιγόσαρκοι και ξηρότεροι άνδρες τοις τε όπλοις αεί εγκαρτερούσι δεινώς και πάσι τοις άλλοις δεινοίς γενναίως ανταγωνίζονται* Θεολ., Τζίρ. $355^{25}$.

**ολιγοστά,** επίρρ.

Ο πληθ. του ουδ. του επιθ. *ολιγοστός* ως επίρρ. Η λ., καθώς και τ. *λιγοστά*, στο Somav.

Λίγο: *παιδίν μου, πρόσεχε πρώτον καλά και σκόπει και τότε λάλει ολιγοστά και μεμελετημένα* Σπαν. Ρ 59.

**ολιγοσταίνω·** *'λ ι γ ο σ τ α ί ν ω·* αόρ. *ο λ ι γ ό σ τ υ ν α.*

Από το επίθ. *ολιγοστός* και την κατάλ. *-αίνω*.

**1**) Ελαττώνομαι, λιγοστεύω (σε αριθμό, ποσότητα, ένταση)· κοντεύω να τελειώσω: *Εις σπίτι μέσα ποντικών ατζίδι είχε πάγει* (παραλ. 1 στ.) *καθημερνώς εσκότωνε κι έτρωγεν έναν έναν κι οι ποντικοί αρχίνησαν όλοι κι ελιγοσταίναν* Αιτωλ., Μύθ. $27^{4}$· *θέλεις ειπεί του αγγέλου ... ότι η θροφή μου ολιγόστυνε και να μου στείλει από το λάδι της ελεημοσύνης* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. $92^{v}$· *Το φως τση μέρας λιγοσταίνει κι ο ήλιος, άγουρέ μου, θε να πηαίνει* Βοσκοπ.$^{2}$ 117. **2**) (Μεταφ., προκ. για άνθρωπο που έχει ερωτικό καημό) χάνομαι, σβήνω: *την ζωή μου πήρεν την* (ενν. *εκείνος ο δοξότης*), *γροικώ πως λιγοσταίνω, απέ την φλόγα την πολλήν θέλω καεί, πιστεύω* Θησ. Γ' [$20^{7}$].

**ολιγοστεύγω,** βλ. *ολιγοστεύω*.

**ολιγοστεύω,** Χρον. σουλτ. $125^{2}$, Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 413· *λ ι γ ο σ τ ε ύ ω*, Θησ. Ε' [$10^{4}$], Η' [$88^{7}$], Αιτωλ., Μύθ. $20^{14}$· *ο λ ι γ ο σ τ ε ύ γ ω*, Πεντ. 'Εξ. V 8, 11, 19, XII 4, XXX 15, Λευιτ. XXV 16, XXVII 18, Αρ. XXXIII 54, XXXV 8, XXXVI 4, Δευτ. XIII 1.

Από το επίθ. *ολιγοστός* και την κατάλ. *-εύω*. Ο τ. *λιγοστεύω* στο Somav., όπου και τ. *λιγοστεύγω*, και σήμ. Η λ. στο Somav. (λ. *λιγοστεύω*) και σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ., όπου και τ. *ελιγοστεύω*).

**Α'** Μτβ. **1α**) Ελαττώνω, μειώνω (σε αριθμό, ποσότητα ή ένταση): *να αποστείλω εις* *εσάς το αγρίμι του χωραφιού και να ατεκνέψει εσάς και να γλοθρέψει το χτήνο σας και να* *ολιγοστέψει* (έκδ. *ολιγοστρέψει*· διορθώσ.) *εσάς και να αφανιάσουν οι στράτες σας* Πεντ. Λευιτ. XXVI 22· *οπόταν είναι περασμένοι σχεδόν οι μισοί Τούρκοι εις το ποτάμι,... να πέσει* *απάνω τους να τους κόψει και ούτως ήθελεν ολιγοστέψει την δύναμιν του Σελίμ* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 422· *Διότι το να δείχνει τινάς εις τους ανθρώπους τα κατά Θεόν έργα του ...* *την μέν γαρ προθυμίαν του αποκόπτει με την υπερηφάνειαν, τον δέ μισθόν ολιγοστεύει με* *τους επαίνους των ανθρώπων* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 111· *τον πολύ να πληθύνεις την κλε-* *ρονομιά του και τον ολίγο να ολιγοστέψεις την κλερονομιά του* Πεντ. Αρ. XXVI 54· *Δώσε* *τους υπομονήν και δύναμιν και ολιγόστευσε τες θλίψες οπού έχουσι* Χριστ. διδασκ. 440· **β**) (προκ. για χρόνο) μειώνω σε διάρκεια, συντομεύω: *εάν ολιγοστεύσει* (ενν. *ο πνευματικός* *πατήρ*) *των επιτιμίων τον χρόνον, δεν έναι άξιον ... να έχει κατάκρισιν* Μαλαξός, Νομοκ. 410. **2**) Αφαιρώ μέρος από κ.: *μη προσμίξετε ιπί το πράμα ος εγώ παραγγέλνω εσάς και* *μη ολιγοστέψετε από αυτό· να φυλάξετε τις παραγγειλές του Κύριου του Θεού σας ος εγώ* *παραγγέλνω εσάς* Πεντ. Δευτ. IV 2. **3**) Στερώ, αποστερώ: *αν του υιού του να την αρρα-* *βωνιάσει, σαν την κρίση των θεγατέρων να κάμει αυτηνής· αν άλλη να πάρει αυτουνού, τη* *θροφή της, τη φορεσιά της και την ώρα της να μην ολιγοστέψει* Πεντ. 'Εξ. XXI 10. **Β'** Αμτβ. **1α**) Ελαττώνομαι, μειώνομαι (σε αριθμό, ποσότητα ή ένταση): *συχνώς πολεμούμενοι* *οι τα μέρη ταύτα οικούντες χριστιανοί ολιγόστεψαν πολλά παρά εις άλλον τόπον και πολλά* *κάστρη και χώρες ερημώθησαν* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 254· *τώρα ... ούτε στούδια ούτε* *σοφία ούτε άλλο τι αυξαίνεται εις τόπους τούτους και το γένος ολιγοστεύει* Ροδινός (Βαλ.) 106· *όλα τα πράγματα, όταν ξοδιάζονται, λιγοστεύουσι: και στάμενα και καρποί και ρούχα* Θεματογραφία 20· *όταν δεν βρέξει,... περισσές ξηραίνονται* (ενν. *ελαίαι*), *διότι και τα νερά* *οπού τες ποτίζουσιν ολιγοστεύουσιν υπό της ανομβρίας* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 171· *Αρκίτας ο πανέμνοστος εγνώριζεν ατός του πως πάντα ελιγόστευε η δύναμις απ' αύτον* *και χωρίς λάθος έβλεπεν ότ' ήτον του θανάτου* Θησ. Ι' [16[3]]· **β**) (εδώ προκ. για συναί- *σθημα*): *πότ' έχουν φόβον μέσα τους και πότε λιγοστεύει* Θησ. Ζ' [113[7]]. **2**) Ελατ- τώνομαι ως προς κ.· (εδώ) ανακουφίζομαι: *Ευεργεσία να έδωκαν θεοί ... να είδ' αυτό* *το πρόσωπον τ' όμορφον και ωραίον* (παραλ. 1 στ.) *κι αν τύχει 'πέ τους πόνους μου δαμί να* *λιγοστέψω* Θησ. Γ' [82[8]]. **3**) Αφαιρούμαι (από ένα σύνολο): *να ολιγοστέψει η κλερονο-* *μιά τους από την κλερονομιά των γονεών μας και να προσμίξει ιπί κλερονομιά του σκήφτρου* Πεντ. Αρ. XXXVI 3. **4**) (Μεταφ., προκ. για την ψυχή) χάνω τις δυνάμεις μου: *Το τι να* *ποίσω γαρ ουαί, ψυχή μου λιγοστεύει και η καρδία στο κούφος μου όλη καταχωνεύει* Θησ. Γ' [79[7]].

Τριτοπρόσ. σε ιδιάζ. χρ., προκ. να δηλωθεί η μικρότερη ανάγκη σε μάννα των ολιγο- μελών οικογενειών των Εβραίων σε αντίθεση με τις πολυμελείς· πβ. *συναγάγητε ... κατά* *αριθμόν ψυχών ... και συνέλεξαν ό το πολύ και ό το έλαττον* Π.Δ. 'Εξ. XVI 17): *έκαμαν έτσι* *τα παιδιά του Ισραέλ και εμάζωξαν* (ενν. *το ψωμί*) *οπού πληθαίνει και οπού ολιγοστεύγει* Πεντ. 'Εξ. XVI 17· *εμέτρησαν με το μέτρο και δεν επέρσεψεν οπού πληθαίνει και οπού ολιγο-* *στεύγει δεν έλειψεν* Πεντ. 'Εξ. XVI[18].

**ολιγοστός,** επίθ., Προδρ. (Eideneier) IV 392, Διγ. (Trapp) Gr. 2950, Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 604, Αχιλλ. N 506, Ιμπ. 532, 794, Διήγ. Βελ. χ 421, Αργυρ., Βάρν. K 103, 401, Βυζ. Ιλιάδ. 603, Θρ. Κύπρ. (Παπαδ. Θ.) 362, Διήγ. πανωφ. 60, Χριστ. διδασκ. 477· *ε λ ι γ ο σ τ ό ς,* Παρασπ., Βάρν. C 81· *λ ι γ ο σ τ ό ς,* Ψευδο - Γεωργηλ., 'Αλ. Κων/π. 688, Παρασπ., Βάρν. C 395, 'Αλ. Κύπρ. 948, Γεωργίου ρήτορος, Στίχ. β 2.



Το αρχ. επίθ. *ολιγοστός*. Ο τ. *ελιγοστός* σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ. στη λ.). Ο τ. *λιγοστός* στο Somav. και σήμ. Η λ. στο Somav. και σήμ. στο ποντιακό ι- δίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ.).

**1**) Πολύ λίγος (σε αριθμό ή ποσότητα): *εξήλθεν ο βασιλεύς μετά τινών ολιγοστών* *στρατιωτών* Πανάρ. 77[11]· *Οι γαρ άνθρωποι του τόπου [τότε] ήσαν ολιγοστοί και οι ιερείς* *ολιγότεροι* Χειλά, Χρον. 348· *τρία βαρέλια εγέμισεν δουκάτα τραχωμένα και απάνω* *βάνει ολιγοστόν άλας και εγέμισέν τα να φαίνεται εις τους άπαντας ότι άλας έν' γεμάτα* Ιμπ. 640· *κάλλιον έπαρ' σιγανήν* (ενν. *γυναίκα*), *να θέλει την τιμήν σου και ας έχει χρήμα* *λιγοστόν και ας ένι τιμημένη* Σπαν. (Μαυρ.) P 236. **2**) Μικρός σε μέγεθος: *εν δέ τη* *χειρί τανύζει* (παραλ. 1 στ.) *συν του απαιωρουμένου του ολιγοστού σιδήρου του ημι-* *σφαιρίου κύκλου* (παραλ. 1 στ.) *την νευράν μάλα γενναίως* Ερμον. Ε 263. **3**) Περιορι- σμένος σε έκταση ή βαθμό: *τον Ιούλιον μήναν πάλιν εγίνην θανατικόν εις τας Σέρρας, αμή* *ήτον ολιγοστό* Συναδ., Χρον. - Διδαχ. 46. **4**) (Προκ. για χρόνο) λίγος, πολύ σύντομος: *σαν περάσει λιγοστός καιρός θέλω γυρίσει* Ιμπ. (Legr.) 197· *Καιρόν εκάμαν λιγοστόν όσον* *να ητοιμασθούσι* 'Αλ. Κύπρ. 918. **5**) (Με αφηρημένο ουσ.) λίγος, μικρός: *κάμού ολίγον* *κουφισμόν τάχατε του πατρός σου* (ενν. *να δώσεις*) *κι ολιγοστήν ανακωχήν εκείνης της* *μητρός σου* Ριμ. Βελ. ρ (Bakk. - v. Gem.) 794. **6**) Ασήμαντος, μη υπολογίσιμος, ανά- ξιος λόγου: *στης Εγγλητέρας ύστερον νησίν εκαταντήσαν, οπού 'σαν οι αντίδικοι της* *Κωνσταντίνου πόλης, ολιγοστοί εις δύναμιν και εις στρατίαν μώλεις* Ριμ. Βελ. ρ (Bakk. - v. Gem.) 258.

Ο θετ. βαθμός του επιθ. ως συγκριτ. = λιγότερος: *Εκείνοι που έρχονται εδώ του να* *μας πολεμήσουν όλοι είναι πολυσύναχτοι από διαφόρες γλώσσες* (παραλ. 3 στ.). *Ημείς* *γαρ και αν είμεστεν ολιγοστοί απ' αύτους, όλοι είμεθεν εγνώριμοι και μιας ουσίας αν-* *θρώποι* Χρον. Μορ. P 3991.

Το ουδ. του επιθ. *(ολιγοστό(ν), λιγοστό)* ως επίρρ. (πβ. ά. *ολιγοστά*) = λίγο: *Θέλω* *από την σήμερον να εξέλθω από τον τόπο, να πάγω να λείψω ολιγοστό* Ιμπ. 177 κριτ. υπ.· *Εξέβην ο Ιμπέριος μέσα εκ το καράβιν να αναπαυθεί ολιγοστόν, μικρόν να ανασά-* *νει* Ιμπ. 653· *εύλογον εν' το ζήτημα και μη τους παρακούσεις· ανάπαυσέ τους λιγοστόν* *και πάντας θέλεις έχειν* Σπαν. (Μαυρ.) P 180.

**ολιγοστρέφομαι** *'λ ι γ ο σ τ ρ έ φ ο μ α ι.*

Από το επίρρ. *ολίγον* και το *στρέφομαι*.

Στρέφομαι, γυρίζω λίγο (για να δω): *'Ολοι τα μάτια τως σ' αυτόν στρέφου και συντη-* *ρούσι* (παραλ. 1 στ.). *Η Αρετούσα μοναχάς, πού 'χεν αλλού το νου της, ελιγοστράφηκε* *να δει, μα εμίλιε του κυρού της* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 438.

**ολιγοστρέφω** *ολιγοστρέψει*, Πεντ. Λευιτ. XXVI 22, εσφαλμ. γρ. αντί *ολιγο-* *στέψει*· διορθώσ. — Βλ. ά. *ολιγοστεύω*.

**ολιγοσύλλαβος,** επίθ.

Το μτγν. επίθ. *ολιγοσύλλαβος*. Η λ. και σήμ. (Δημητράκ.).

Που αποτελείται από λίγες συλλαβές· (εδώ προκ. για επιστολή) σύντομος: *ούτε γαρ* *διά λόγου προσηγόρευσας ημάς ψιλού ούτε μην διά γράμματος ολιγοσυλλάβου* Ευγ. Ιωαν- νούλ., Επιστ. 89[5] (Ελλην. 9, 1936, 61).

**ολιγότεκνος,** επίθ.

Το μτγν. επίθ. *ολιγότεκνος*. Η λ. και τ. *λιγότεκνος* στο Somav. (λ. *λιγότεκνος*).

Που έχει λίγα παιδιά: *Η γεννηθείσα κόρη εν καιρῴ ζωδίου παρθένου έσται γυνή ... ο-λιγότεκνος. Ο γεννηθείς νεώτερος ...* φ. 148ᵛ.

**ολιγότης -ητα** η, Αχιλλ. L 389, Αχιλλ. N 505, Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 15ᵛ, 19ᵛ, Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 400, Ψευδο-Σφρ. 416[27].

Το αρχ. ουσ. *ολιγότης*. Η λ. και τ. *λιγότητα* στο Βλάχ.

**1**) Μικρός αριθμός, ολιγαριθμία: Ψευδο - Σφρ. 426[36], Πεντ. Λευιτ. XXV 16. **2**) Το να είναι κ. λίγο (σε ποσότητα)· σπανιότητα, ανεπάρκεια: Lucar, Sermons 71, Ωροσκ. 43[9], Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 172. **3α**) (Μεταφ.) έλλειψη ισχύος, κύρους· παρακμή: *αφού απέθανεν ο Ιωσήφ, υιοί του Ισραήλ ήλθαν εις ολιγότητα και εζούσαν κακά* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 152ᵛ· **β**) φθορά: *πάσα πράγμα όπερ έναι εις τον κόσμον γεννημένον και τυπωμένον έρχεται εις ολιγότητα* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 15ᵛ.

**ολιγοτόκος,** επίθ.

Η λ. στον Αριστοτέλη.

(Προκ. για ζώο) που γεννά λίγα μικρά: *Τα ευαλωτότερα των ζώων πολυγονότερα,... τά δέ φθαρτικά των άλλων ολιγοτόκα, όθεν λέοντος ενός μόλις η λέαινα μήτηρ γίνεται* Φυσιολ. (Offerm.) M 21[14].

**ολιγότροφος,** επίθ., Ψευδο - Σφρ. 284[36].

Η λ. στον Αριστοτέλη (L-S, λ. *ολιγοτρόφος*).

Το ουδ. ως ουσ. = το να τρώει κανείς λίγο· η εγκράτεια στο φαγητό: *το μέν των κα-λογραιών το κοινόν της τροφής και φορεμάτων ... και το ανυπόδητον και ολιγότροφον ... και τ' άλλα, όσα της αρετής εισίν εκμαρτύρια, των περισσών εστί διηγείσθαι* Σφρ., Χρον. (Maisano) 50[18].

**ολιγότσουκο,** επίρρ., βλ. *ολιγούτσικον*.

**ολιγού,** επίρρ.

Η γεν. του επιθ. *ολίγος* ως επίρρ. αναλογ. με άλλα επιρρ. από γεν. — Πβ. και ά. *μι-κρός*, τέλος του σημασιολ.

Λίγο: *Εύλογον έναι τό ζητούν, μηδέν τους παρακούσεις, ανάπαυσέ τους ολιγού* (έκδ. *ολίγον*· διόρθ. Κριαρ., ΕΜΑ 1, 1939, 143-4) *και πάντα τα τους έχεις* Φαλιέρ., Λόγ. 88.

**ολιγόυλος,** επίθ.

Από το επίθ. *ολίγος* και το ουσ. *ύλη*. Η λ. το 12. αι. (L-S).

Λιπόσαρκος, ισχνός: *Περί πώς και διατί γίνονται τα ευεκτά σώματα βουλκολάκων ... Επί δέ των λεπτών σωμάτων τούτο ουκ έστιν, διότι εστί το σώμα ολιγόυλον και πίνουσα η γη την μερικήν ύλην αυτού σταπιδιάζεται το σώμα αυτού* Μάρκ., Βουλκ. 348[17].

**ολιγούτσικο,** επίρρ., βλ. *ολιγούτσικον*.

**ολιγούτσικον,** επίρρ., Χρον. Μορ. H 5358· *ε λ ι γ ο ύ τ σ ι κ ο ν*· *'λ ι γ ο ύ-τ σ ι κ ο ν*· *ο λ ι γ ό τ σ ο υ κ ο*· *ο λ ι γ ο ύ τ σ ι κ ο*.

Το ουδ. του επιθ. *ολιγούτσικος* ως επίρρ.

**1**) (Προκ. για μέγεθος, ποσότητα, βαθμό, κλπ.) λιγάκι: *ήτον* (ενν. ο τράχηλός της)



*μακρύς 'λιγούτσικον, νόστιμα συνθεμένος* Μαρκάδ. 51· *ενύσταξεν* (ενν. *η κόρη*) *'λιγούτσικον, έπεσεν εις την κλίνην* Αχιλλ. O 420· *κι εσύ διά 'λιγούτσικον που έπεσες λυπάσαι;* Αιτωλ., Μύθ. 113[11]· έκφρ. *ολιγούτσικον ολιγούτσικον* = λίγο λίγο, σε μικρές ποσότητες: *Στραγ-γουρία δέ ένι όταν κατουρεί και στάζει ολιγούτσικον ολιγούτσικον μετά πόνου και ανάγκης και βίας* Σταφ., Ιατροσ. 2[52]. **2**) (Χρον.) για μικρό χρονικό διάστημα, για λίγο: *υπάει* (ενν. *ο μισέρ Ασελής*) *στο Μακρύ Πλάγι. Εστάθην ολιγούτσικον και λέγει τον λαόν του* Χρον. Μορ. P 5358. **3**) Με λίγα λόγια, με συντομία: *ειπές κι εσύ ολιγότσουκο σε τού-την την αιτίαν, των γυναικών την αλαζονείαν και την πολλήν κακίαν* Συναξ. γυν. 456· *θέλω να ειπώ ολιγούτσικο και να μηδέν βαρύνει τον διαβαστήν και ακροαστήν, να μην τον παροχλύνω* Συναξ. γυν. 135.

Η λ. ως ουδ. επίθ. (άκλ.) = **α**) λίγος: *εκείνους οπού συνηθούν να βαστούν τα παπού-τσια τους σωστά και ίσια με τα ποδάρια τους,... αν συνέβη και σέβη κανένα πετραδάκι ή ολιγούτσικο άμμος ή χώμα, πάραυτα τους δίδει πείραξιν* Ροδινός (Βαλ.) 134· **β**) (προκ. για μέρος, τμήμα ενός συνόλου) λίγα: *Πολλά είν' καλέ, τα πράγματα οπού κινούν την κρί-σιν και τον κριτήν να εργάζεται το άδικον εις την κρίσιν* (παραλ. 1 στ.) *και εκ τα πολλά ελιγούτσικον εγώ να αποδείξω* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 1018.

**ολιγούτσικος,** επίθ., Σπαν. A 294, Σπαν. B 288, Σπαν. P 156, Προδρ. (Eideneier) IV 507 χφφ HVPK κρίτ. υπ., 535, 596, Περί ξεν. A I 18, Ντελλαπ., Ερωτήμ. 2463, Λέοντ., Αιν. IV 13, Χρησμ. I 367, Ναθαναήλ Μπέρτου, Στιχοπλ. I 218, Θησ. Δ' Υπόθ. [5], Θησ. (Foll.) I 92, Αλεξ. 183, Απόκοπ.[2] 185, 439, 465, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 519, Συναδ., Χρον. - Διδαχ. 36, Σουμμ., Παστ. φίδ. B' [368], Διγ. O 1253· *ε λ ι-γ ο ύ τ σ ι κ ο ς,* Π.Ν. Διαθ. (Λαμπάκης) φ. 253ᵛ στ. 9· *λ ι γ ο ύ τ σ ι κ ο ς,* Σουμμ., Παστ. φίδ. B' [108], [ή *ε λ ι γ ο ύ τ σ ι κ ο ς* (*εισέ ή σε λι-*)] Ch. pop. 459, Ριμ. Απολ-λων. (Βεν.) [1131, 1845], Πανώρ. Αφ. 47, Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Γ' 320, Φορτουν. (Vinc.) Πρόλ. 118.

Από το επίθ. *ολίγος* και την κατάλ. *-ούτσικος*. Ο τ. *λιγούτσικος* στο Du Cange (λ. *ολιγούτζικος*) και σήμ. Η λ. στο Meursius και σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ., λ. *ολιγούτζικος*).

**1**) Πολύ μικρός σε αριθμό ή ποσότητα, λιγοστός, ελάχιστος: *εις μέρες ολιγούτσικες έ-φθασαν στην Μισσίνα* Αχέλ. 592· *αλλήλως να συντύχωσιν λόγους εκ των αστείων και ολιγούτσικα τινά των μετεωρισμάτων* Διήγ. Παιδ. (Tsiouni) 100· *με ψωμίν λιγούτσικον και δόλιον αγιοζούμιν διαβάζω τας ημέρας μου στενάς και τεθλιμμένας* Προδρ. (Eideneier) IV 245 χφ P κριτ. υπ. **2**) (Προκ. για χώρο) που έχει πολύ μικρή έκταση: *ο νους γαρ μέγας θησαυρός επέκεινα των όλων κι εις τόπον ολιγούτσικον έναι προχωρεμένος* Σπαν. (Μαυρ.) P 32. **3**) (Προκ. για χρόνο) που διαρκεί πολύ λίγο, πολύ σύντομος: *έβα-λαν τα σπυράκια κι εις ολιγούτσικον καιρόν τρια βγαίνουν βλασταράκια* Χούμνου, Κο-σμογ. 394· *εσύ τόση εντροπή μ' έκανες να γνωρίσω σε τούτο το λιγούτσικο καιρό που θε να ζήσω* Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Ε' 416· *θωρούσιν πλοίον κι ήρχετον και αυτοί προσ-καρτερούσιν· κι εις ώραν ολιγούτσικη έγγιστα πα και 'ράσσει* Βέλθ. 1226. **4**) Σύντο-μος: *Αρκεί σε λέγειν τα πολλά, άφες κι εμέν να είπω μικρά και ολιγούτσικα και κοντο-λογημένα* Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 358. **5**) (Με αφηρημένο ουσ.) πολύ λίγος, πολύ μικρός· αδύναμος: *με ολιγούτσικην χαράν επαρηγόρα τούτον* Θησ. Δ' [31[4]]· *γλυκαίνει ο πόθος ολι-γόν, πικραίνει ο πόνος πλέον και ο πόνος ολιγούτσικος τα πλέα 'πεικάζει πόνον* Λίβ. Esc. 3947.

**ολιγοχαμογελώ** *'λ ι γ ο χ α μ ο γ ε λ ώ.*

Από το επίρρ. *ολίγον* και το *χαμογελώ.*

Χαμογελώ λίγο: *Η κόρη, ως τον ήκουσεν, με σπλάγχνος τον θωράει, και το πράγμα εγροίκησεν, 'λιγοχαμογελάει* Μαρκάδ. 88.

**ολιγοχάριτος,** επίθ.· *'λ ι γ ο χ ά ρ ι τ ο ς.*

Από το επίθ. *ολίγος* και το ουσ. *χάρις.*

Που δίνει ελάχιστη χαρά, άχαρος· θλιβερός: *Ω κόσμε 'λιγοχάριτε και τις να σε τηρή-σει, τες πράξες σους τες άχαρες και τη σφαλτή σου φύση!* Φαλιέρ., Ρίμ. (Bakk. - v. Gem.) 227.

**ολιγοχρονία** *η.*

Από το επίθ. *ολιγόχρονος.* Τ. *λιγοχρονιά* στο Βλάχ.

Μικρή διάρκεια ζωής: *τω γηραιώ εκ της λύπης εδίδοτο ασθένεια, εξ ής και ολιγοχρο-νία* Ψευδο - Σφρ. 356[12].

**ολιγοχρόνιος,** επίθ., Ιερακοσ. 344[4].

Το αρχ. επίθ. *ολιγοχρόνιος.* Η λ., καθώς και τ. *λιγοχρόνιος* στο Somav.

**α**) Που ζει λίγα χρόνια, βραχύβιος: *το δέ κίτρινον χρώμα της ρινός αυτών μη έστω λίαν λαμπρόν· ολιγοχρόνιον γαρ δηλοί τον ιέρακα* Ιερακοσ. 343[28]· **β**) που του μένουν λίγα χρόνια ζωής: *αν είχεν ευδοκήσειν ο Θεός να απέθνησκεν ούτος, ο υιός αυτού,... επεί άλλον ουκ είχε και από της λύπης ήθελε γενείν και ασθενέστερος και ολιγοχρονιότερος* Σφρ., Χρον. (Maisano) 108[3].

**ολιγόχρονος,** επίθ.

Το μτγν. επίθ. *ολιγόχρονος.* Τ. *λιγόχρονος* σήμ. Θηλ. *λιγοχρονούσα* σήμ. στην Κρήτη (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Δ' 653). Η λ. στο Βλάχ. και σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α. Λεξ.).

**α**) Που ζει λίγα χρόνια, βραχύβιος: *Μήτερ, επεί έτεκές με ολιγόχρονον τοιούτον, ώ-φελεν ο Ζευς ο μέγας καν τιμήν να ευεργέτα* Λουκάνη, Ομήρ. Ιλ. Α' [604]· (ο θετ. βαθ-μός του επιθ. ως υπερθ.): *Παύσε, τέκνον, και μη κλαίε, οίδα γαρ ότι υπάρχεις ολιγόχρο-νος των πάντων, ούτως γαρ η μοίρα θέλει* Λουκάνη, Ομήρ. Ιλ. Α' [622]· **β**) που του μέ-νουν λίγα χρόνια ζωής: *Οι γέροντες πολλά είναι τιμημένοι, αμή είναι ολιγόχρονοι* Διήγ. Αλ. V 36[26].

**ολιγοψυχία** *η*· *λ ι γ ο ψ υ χ ί α,* Λίβ. Ν 3697 (έκδ. *λιθοψυχία*· διορθώσ.)· *λ ι γ ο ψ υ χ ι ά,* Κάτης 75.

Η λ. στον Ιπποκράτη. Ο τ. *λιγοψυχία* στο DuCange (λ. *λίγος*) και σήμ. Ο τ. *λιγο-ψυχιά* σε ιδιώμ. (Δετοράκης, Κρητολ. 1, 1975, 119, Ξεινού Κ., Γλωσσάρ. Ίμβρου, λ. *λ'γουψ'χιά*). Τ. *'λλοψυχιά* στην Κύπρο (Σακ., Κυπρ. Β' 638).

**1**) Έλλειψη θάρρους, ψυχικού σθένους, ατολμία, δειλία: *αφήνουσι* (ενν. *οι Φράγκοι*) *την Τένεδο εις των Τουρκών το χέρι· για δέτε μια λιγοψυχιά είντα των είχε φέρει, ...ουφέκι δεν αμόλαραν, λουμπάρδα δεν εσύραν, και σαν γυναίκες να 'τονε* Τζάνε, Κρ. ...όλ. 400[19]· *Ήκουσα, συνεκλίθην τον, συνεκατέβηκά το, κατεμαλάχθην ολιγόν εκ της ...ιγοψυχίας, αφήκα το σκληρόγνωμον* Λίβ. Sc. 3115. **2**) Λιποθυμία (εδώ προσποιη-...ή): *ο κάτης ο ταλαίπωρος παίρνει την αναπνιάν του, κι ετρέχασιν τα σάλια του εις την ...γοψυχιάν του* Κάτης 42.



**ολιγόψυχος,** Λίβ. Ρ 843, Λίβ. Sc. 24, 2557, Λίβ. Ν 998, 3169, Ο γεννηθείς νεώτε-ρος... φ. 148v, 158v, Ευγ. Ιωαννούλ., Επιστ. 31[28] (Ελλην. 7, 1934, 247).

Το μτγν. επίθ. *ολιγόψυχος.* Τ. *λιγόψυχος* στο Somav., στο Τραγ. Σούσ. Β' 99 και σήμ. Τ. *λιόψυχος* σήμ. στην Κύπρο (Σακ., Κυπρ. Β' 638). Η λ. στο Βλάχ. και σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ.).

**1α**) Που δεν έχει αρκετή ψυχική δύναμη, σθένος· λιπόψυχος: *πολλοί γαρ πειραζόμενοι και υποφέροντες πλείονα μισθόν λήψονται,... οι δέ ολιγόψυχοι μη υποφέροντες απόλλυνται* Φυσιολ. (Zur.) XLIII 3[19]· **β**) φοβιτσιάρης, δειλός: *άλλοι μέν εχαίρουντο τον χωρισμόν της ψυχής από την σάρκα, ελευθερίαν λογιζόμενοι, άλλοι πάλιν με λόγια παρηγορητικά ενε-δυνάμωναν τους ολιγοψύχους* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 88. **2**) Ανυπόμονος: *καλόν είναι ο μακρόψυχος και οπού μακροϋπομένει παρά τον ολιγόψυχον ες την ερωτοτέχνην* Λίβ. Esc. 1153.

Το ουδ. ως ουσ. = έλλειψη ψυχραιμίας· ανυπομονησία: *είδε με, τρέχει από μακρά και συναπήντησέ με* (παραλ. 1 στ.)*·... ερωτά πώς εκατευοδώθην· και εγώ διά τό ολιγόψυ-χον, τό εθεώρουν εις εκείνον, είπα τον: «στα, μη ολιγωρείς, τό ήθελες ηύρηκά το...»* Λίβ. Ρ 2407.

**ολιγοψυχώ,** Προδρ. (Eideneier) IV 598, Διγ. (Trapp) Gr. 884, Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.) 14142 (Δωδώνη 5, 1976, 367), Λίβ. Sc. 2560· *λ ι γ ο ψ υ χ ώ,* Ιμπ. 294, 878, Βυζ. Ιλιάδ. 314, Αιτωλ., Μύθ. 31[8], Κατζ. Γ' 334, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 1423, Ευρετ. Ερωτοκρ. 764[301].

Το αρχ. *ολιγοψυχέω.* Ο τ. *λιγοψυχώ* στο Somav. και σήμ. Τ. *'λιοψυχώ* και *'λλιοψυχώ* σήμ. στην Κύπρο (Σακ., Κυπρ. Β' 638, Λουκά, Γλωσσάρ. 283).

**Ι** Ενεργ. **1α**) Χάνω τις αισθήσεις μου, λιποθυμώ: Προδρ. (Eideneier) III 105, Περί ξεν. Α 397· **β**) ζαλίζομαι, έχω τάση λιποθυμίας: *εκ το κράτημαν του δακτυλιδοπούλου αγανακτεί, λιγοψυχεί, ζαλίζεται, κλονείται* Καλλίμ. 1770. **2**) Εξασθενώ, χάνω τις δυ-νάμεις μου· (εδώ με υποκ. τη λ. *καρδιά*): *Την δύναμίν μου πήρες τη, Χάρο, και παραδέρνω και η καρδιά λιγοψυχά, μέγα βουνάρι μπαίνω* Αλφ. 10[74]. **3**) Χάνω το θάρρος, το κουρά-γιο μου, λιποψυχώ: *Τούτον τον Βασίλειον ... ως τον είδεν* (ενν. *η βασίλισσα Θεοδώρα*), *ολιγοψύχησεν, ότι από σημάδια τινά εκατέλαβεν ότι η βασιλεία εις εκείνον θέλει στραφεί* Hist. imp. 123[3-4]· *ο λαός των Εβραίων ολιγοψύχησαν και εγόγγυζον εις τον Θεόν και εις τον Μωυσήν* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 61· *Λέγει τως* (ενν. *ο διάβολος*): *«Τι μου τάσσεστε κι εγώ να σας ξεδράμω, ήλιον και φως ωραιότατον και μέρα να σας κάμω;» Και αυ-τοί* (ενν. *ο Αδάμ και η Εύα*) *ολιγοψύχησαν, χειρόγραφον του κάμνουν, τέτοια λογής του έταξαν* Χούμνου, Κοσμογ. 141. **4**) Επιθυμώ πολύ, λαχταρώ (Για τη σημασ. βλ. Ανδρ., Σημασ. εξ. 55): *Ακούσας ταύτα ο Φλώριος σπαράσσεται η καρδιά του, λιγοψυχά, λιγο-θυμά να μάθει διά την κόρην* Φλώρ. 1252· *Πέρασε, η αφεντιά σου, κι η μάννα μου λιγο-ψυχά να 'χει την εμιλιά σου* Φορτουν. (Vinc.) Α' 261· (με υποκ. τη λ. *καρδιά*): *Εβρά-διασεν, ενύκτιασε, λιγοψυχά η καρδιά τως στο παραθύρι να βρεθού, να πουν τα βάσανά τως* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Γ' 1349. **5**) Ανυπομονώ: *λιγοψυχά ο Ρωτόκριτος και κάνουσί του χάρη να 'ν' πρώτος, για τον κύρη του, να τρέξει το κοντάρι* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β, 1369. **ΙΙ** (Μέσ.) λιποθυμώ: *Χάριν πολλήν σε δείχνουσιν* (ενν. *αι πονηραί γυναίκες*) *... φιλούν, περιλαμπάνουν σε, τάχα λιγοψυχώνται και τότε παγιδεύονται το πώς να σε κομπώσουν* Αλφ. 23[86].

**ολιγοψύχως,** επίρρ.

Από το επίθ. **ολιγόψυχος**. Η λ. τον 4 αι. (Steph., Θησ., λ. **ολιγόψυχος**).

Στη φρ. *ολιγοψύχως έχω* = ανυπομονώ: *μετά πάσης της σπουδής, μετά πολλού του δρόμου έτρεχεν όλην την οδόν ολιγοψύχως έχων ως και τι πάσχων άρρητα από μικροψυχίας* Καλλίμ. 1532.

**ολιγώνομαι,** βλ. *λιγώνω*.

**ολιγωρία** *η*.

Το αρχ. ουσ. *ολιγωρία*. Τ. *'λιγωρία* σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Andr., Lex. στη λ. και Παπαδ. Α., Λεξ., λ. *λιγωρία*). Η λ. και σήμ.

Απροσεξία: *Ειδέ πολλάκις πλανηθεί κανείς των καλογέρων, αν μουρμουρίσει πως ποτέ και αναστενάξει ολίγον, και λόγος εξεπέσει τον εκ της ολιγωρίας* (παραλ. 2 στ.), *αυτίκα γαρ ανάρπαστον σηκώνουν τον αθλίως* Προδρ. (Eideneier) IV 251.

**ολιγωρός·** *την κόρην την ολιγωρήν*, Λίβ. Ν 2510, εσφαλμ. γρ. αντί *τήν ολιγωρεί·* διόρθ. Lambert [Λίβ. σ. 481]. — Βλ. ά. *ολιγωρώ*.

**ολιγωρώ,** Καλλίμ. 1583, Φλώρ. 429, 882 χφ L κριτ. υπ., 1741, 1744, Ερωτοπ. 114, Λίβ. Ρ 845, 1826, 2408 Λίβ. Sc. 2561, Λίβ. Esc. 1156, 1820, 2676, 3726, 3963, 4028, Λίβ. Ν 1000, 1621, 2365, 2510 (έκδ. *ολιγωρήν·* διόρθ. Lambert [Λίβ. σ. 481], 3444, Φαλιέρ., Ιστ.$^2$ 567 χφ V κριτ. υπ.· παρατ. *ε λ ι γ ω ρ ο ύ σ α*, Συναξ. γυν. 1179· *'λ ι γ ω ρ ώ*, Φαλιέρ., Ιστ.$^2$ 464, Βυζ. Ιλιάδ. 317.

Το αρχ. *ολιγωρέω*. Διάφ. τ. της λ. σήμ. ιδιωμ. (Andr., Lex., λ. *ολιγωρία* και στη λ. και Παπαδ. Α., Λεξ., λ. *λιγωράζω* και **λιγωρίζω*). Η λ. και σήμ.

**Α'** Αμτβ. **1α**) Χάνω τις αισθήσεις μου, λιποθυμώ: *λιποθυμώ και ολιγωρώ εκ της πολλής μου πείνας* Προδρ. IV 37· *'Ωραν αν ποιήσεις εις λουτρόν, ολιγωρείς αυτίκα· γοργόν αν σε ουκ εκβάλουσιν, εκεί να εξεψυχήσεις* Γλυκά, Στ. 228· *Μανθάνει ταύτα ο Φλώριος, ολιγωρά εκ την λύπην· πάλιν συμφέρνει, αποκρατεί στερεά τον λογισμόν του* Φλώρ. 1317· (εδώ με υποκ. τη λ. *ψυχή*): *πάντα να πάσχω ο ταπεινός και να 'μαι πονεμένος ως διά την γλυκοπόθητον κόρην, την Πλάτζια - Φλώρε·* (παραλ. 1 στ.) *την κόρην - ολιγώρησε, πολύθλιβε ψυχή μου* Φλώρ. 1519· **β**) χάνω τις δυνάμεις μου, εξαντλούμαι, υποφέρω· λιγοψυχώ· (εδώ από πόνο): *όταν ουν πονεί ο άνθρωπος τους οδόντας αυτού, ουχ υπομένει, αλλ' ολιγωρεί και ταράττεται* Ναθαναήλ Μπέρτου, Ομιλίαι XIII 10· (εδώ από ερωτικό πόθο): *ο πειρασμός του πόθου που με σφάζει και κάμνει τα τα μέλη μου όλα και 'λιγωρούσι και δε μπορούν θυμώντα σου ποσώς ν' αναπαυτούσι* Φαλιέρ., Ιστ.$^2$ 567. **2**) Ανυπομονώ, αδημονώ: *Ανάμενε, μη ολιγωρείς, εάν χρονοαργοποθήσεις, διότι ο πόθος εις ψυχήν υπομονήν φυτρώνει* Λίβ. Sc. 26. **Β'** Μτβ. **1α**) Επιθυμώ πολύ κ.: *πλούτον ποθεί και επιθυμά και ολιγωρά και θέλει* Φλώρ. 1371· *να αποθάνουν* (ενν. *οι άνδρες τους*) *ελιγωρούσα* (ενν. *οι γυναίκες*) *και άλλο δεν επεθυμούσα* Συναξ. γυν. 1179· **β**) (με αντικ. πρόσ.) επιθυμώ, ποθώ κάπ. ερωτικώς: *Τέχνη γυναικός δολεροκακομάγου την κόρην τήν ολιγωρείς θέλει σε αποξενώσει* Λίβ. Sc. 1528· **γ**) (με την πρόθ. *για* + αιτιατ.) ανυπομονώ, λαχταρώ για κ.: *'Ολοι για την ξεφάντωσιν του πόθου 'λιγωράτε και σαν σας την δώσουσιν ουδέν τηνε ψηφάτε* Φαλιέρ., Ιστ.$^2$ 457· **δ**) (με την πρόθ. *για* + αιτιατ. προσ.) υποφέρω, «πεθαίνω» από την επιθυμία μου για κάπ.: *Μα 'ναι ποτέ να μ' αγαπάς στερέα κι εμπιστεμένα εσύ που δείχνεις και ψοφάς και ολιγωρείς για μένα;* Φαλιέρ., Ιστ.$^2$ 464 χφ V κριτ. υπ. **2α**) Υποφέρω, στενοχωριέμαι για κ.: *άδικον έναι τό λαλείς, δίκαιον ουκ ένι τούτο· διά πόθον τόν ολιγωρείς, πολλάκις αν πονέσεις, να αρνήσεσαι τον ωταν τόν εκατεδουλώθης* Λίβ. Sc. 2838· **β**) (με την πρόθ. *εις* + αιτιατ.) συμπονώ, συμπάσχω για κ.: *πονώ τα τά λυπείσαι και ολιγωρώ εις τά θλίβεσαι* Λίβ. Sc. 721.



**ολίγωσις** *η*, Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 142· *'λ ί γ ω σ ι ς*.

Από το μτγν. *ολιγόω*. Ο τ. στο Βλάχ. (λ. *λήγωσις*) και σήμ. στην Κρήτη (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Γ' 40, λ. *'λίγωσι* και Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ. Α' 550, λ. *λίγωση*). Η λ. τον 4. αι. (Lampe, Lex.).

**1**) Αδυναμία, εξασθένηση: *Εις ολίγωσιν* (ενν. *ιέρακος*). *Μυελόν κριαρίου ξεστόν αυτώ δώσεις φαγείν και ισχύσει* Ορνεοσ. αγρ. $567^{16}$· *Εις ολίγωσιν, ήτοι πτωχείαν. Ει ιέραξ σχει ολίγωσιν, ούτως αυτόν νοήσεις· όταν ίδεις αυτόν εκτινάσσοντα υπό ατονίας και βραδέως, γνώθι ότι από πείνης είη* Ορνεοσ. αγρ. $526^{7,8}$. **2**) Ελάττωση, μείωση, λιγόστεμα· (προκ. για τη σελήνη) χάση, η περίοδος της βαθμιαίας ελάττωσης: *Εις την 'λίγωσιν της σελήνης έπαρον αβγόν νωπόν και βάλε το εις βλαττί πουκόπουλον* Ιατροσ. $8^{211}$· *όταν φυτεύεις δένδρον, κάμνει χρεία να είναι το φεγγάρι υποκάτω της γης και ... εάν το φυτεύσεις, όταν αυξάνει η σελήνη, ήγουν γέμωσιν, αυξαίνει ογλήγορα. Ειδέ και φυτεύσεις το 'λίγωσιν, γίνεται ευφορότερον* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 150.

**ολικά,** επίρρ.

Από το επίθ. *ολικός*. Η λ. και σήμ.

Καθολικά, όλοι μαζί: *ήρτεν ο ρήγας εις την Κύπρον και εγίνετον εις τη χώρα μεγάλη χαρά και εχάρησαν οι λας ολικά·* (έκδ. *ο λας ιλη⟨μένως?⟩·* διόρθ. Kambylis, βλ. Schreiner [Byz. Kleinchron. Γ' σ. 172]) Byz. Kleinchron. Α' $210^9$.

**ολίον,** επίρρ., βλ. *ολίγον*.

**ολίος,** επίθ., πβ. *ολίγος*.

**ολιπίδα** *η*, βλ. *ελπίς*.

**όλισθος** *ο*.

Η λ. στον Ιπποκράτη.

Ολισθηρός δρόμος και συνεκδ. το να ολισθαίνει κανείς· (εδώ μεταφ.): *ενήργει* (ενν. *ο όφις*) *της απωλείας τον όλισθον και τον κρημνόν* Πηγά, Χρυσοπ. 123 (48).

**ολκάς** *η*, Ερμον. Γ 279, 350, Αξαγ., Κάρολ. Ε' 355 (αιτιατ. πληθ. *ολκάς*), 584.

Το αρχ. ουσ. *ολκάς*. Η αιτιατ. πληθ. *ολκάς* πιθ. από μετρ. αν.

**α**) Είδος πλοίου (εδώ πολεμικού): *ο δ' Επίστρατος και Χίων* (παραλ. 1 στ.) *τεσσαράκοντα γαρ στόλον εδεσπόζασιν ολκάδων* Ερμον. Γ 277· *⟨Ο⟩ δέ γε καίσαρ... ευθύς συνάσσει φοβερόν από την Ισπανίαν στόλον ακαταμάχητον ...* (παραλ. 9 στ.)... *και τας ολκάς ευθέως εις την ακτήν ο βασιλεύς απέστειλε σπουδαίως* Αξαγ., Κάρολ. Ε' 353· **β**) (εδώ μεταφ.): *εις άντλον γαρ αλίμενον ενέπεσον ο τάλας και την ολκάδα της ψυχής επόντωσα βιαίως* Μιχ. ιερομ. 20.

**ολκή** *η*.

Το αρχ. ουσ. *ολκή*. Η λ. και σήμ. λόγ.

**1**) Βάρος: *Πραγματευτής τις έδωκεν προς τινα άσπρ(α) ,γ...' προστάξας αυτόν αγοράσαι κανέλ(α) και πιπέρι εξίσου την ολκήν των αριθμών, ήγουν ίσας τας λίτρας* Rechenb. $14^2$. **2**) Μονάδα βάρους ίση με το ένα όγδοο της ουγγιάς: *η ουγγία ολκές η'* Metrol.$^2$ $143^{18}$.

**ολλαλλά,** επιφ., βλ. *αλλάχ - αλλάχ*.

**ολλίγ-** και **ολλέγ-**, βλ. *ολη-* και *ολλίγ-*.

**ολλιγαίνω**, βλ. *ολιγαίνω*.

**ολλιγανίσκω**, βλ. *ολιγανίσκω*.

**ολλιγόζωτος**, επίθ., βλ. *ολιγόζωτος*.

**ολλίγον**, επίρρ., βλ. *ολίγον*.

**ολλίγος**, επίθ., βλ. *ολίγος*.

**ολλίον**, επίρρ., βλ. *ολίγον*.

**όλμος** ο.

Το αρχ. ουσ. *όλμος*. Τ. *ολμός* στο Du Cange. Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Κουκ., ΒΒΠ Β$'^2$ 103, Dawk., Modern Gr. 628 και Andr., Lex. 404, όπου και άλλοι τ.) και κοιν. με διαφορετική σημασ.

Γουδί: Ιερακοσ. $385^2$.

**όλο**, I, Ριμ. Βελ. 326, πιθ. εσφαλμ. γρ. αντί *άλλο*· βλ. Ριμ. Βελ. ρ (Bakk. - v. Gem.) 328.

**όλο**, II, επίρρ., βλ. *όλον*.

**ολοάγουρος**, επίθ., Λίβ. Esc. 2505.

Από το α' συνθ. *ολο-* και το επίθ. *άγουρος*.

Εντελώς άγουρος· (εδώ προκ. για καρπό): *όταν ουκ είχεν το νερόν, επρόσεχες το αμπέλιν ότι έχει τον καρπόν ολοάγουρον, φίλε μου, και ακόμη οπόταν ήτον το νερόν, επρόσεχες το αμπέλιν ότι έχει απάρτι τον καρπόν ολώριμον εις τρύγος* Λίβ. Sc. 1364.

**ολοαιμάτωτος**, επίθ.· *ο λ ο μ ά τ ω τ ο ς*, Θησ. Θ' [$12^2$], Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Ε' 906, Ροδολ. (Αποσκ.) Β' 188.

Από το α' συνθ. *ολο-*, το *αιματώνω* και την κατάλ. *-τος*. Ο τ. και σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ.).

Που είναι γεμάτος αίματα, καταματωμένος: *Θωρούν τον* (εν. *το Ρωτόκριτο*) *ολοάτωτο, κρυγιό και χλομιασμένο, ωσά νεκρό τον κλαίσινε κι ωσάν αποθαμένο* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Ε' 9· *ώρες μι' ασκιά ψηλότατη, άγρια και θυμωμένη, μ' ένα σπαθί ολομάτωτο με διώχνει την καημένη* Ροδολ. (Αποσκ.) Α' 532.

**ολοαναίσθητος**, επίθ.

Από το α' συνθ. *ολο-* και το επίθ. *αναίσθητος*.

Που έχει χάσει εντελώς τις αισθήσεις του: *ευρίσκει* (εν. *ο βασιλεύς*) *τον Καλλίμαχον ...ίμενον νεκρωμένον, την κόρην ολοαναίσθητον, εξεπαταγωμένην* Καλλίμ. 1319.

**ολοανασκομπωμένος**, μτχ. επίθ., Λίβ. Esc. 1053.

Από το α' συνθ. *ολο-* και τη μτχ. παθητ. παρκ. του *ανασκομπώνω*.

Που έχει ανασηκωμένα τα μανίκια (για να κάνει κάπ. δουλειά): *Είδα τον Ιούλιον απε... τέτοιον κι εκείνον άνδραν, να έναι γυμνός τα χέρια του και ολοανασκομπωμένος* ...3. (Lamb.) Ν 912.





**ολοανέκφραστος**, επίθ. (συγκριτ. *ολοανεκφραστότερος*).

Από το α' συνθ. *ολο-* και το επίθ. *ανέκφραστος*.

(Επιτ.) που δεν μπορεί να περιγραφεί, εντελώς απερίγραπτος, ανείπωτος: *εις υπαντήν ετέραν φοβεροτέραν έρχομαι και ολοανεκφραστοτέραν* Επιθαλ. Ανδρ. Β' 552.

**ολοαρμάτωτος**, επίθ.

Από το α' συνθ. *ολο-*, το *αρματώνω* και την κατάλ. *-τος*.

Πάνοπλος: *Οι κορασίδες στα φαριά τα δυνατά κι ωραία* (παραλ. 1 στ.) *έρχονταν ολοαρμάτωτες η καθεμιά της χώρια* (παραλ. 1 στ.) *και των Ελλήνων έδειχναν στον κάμπον την ανδρειάν τους* Θησ. (Foll.) Ι 71.

**ολοαρμοψηλαφώ.**

Από το α' συνθ. *ολο-*, το ουσ. *αρμός* και το *ψηλαφώ*.

Ψηλαφώ, χαϊδεύω όλους τους αρμούς κάπ., (συνεκδ.) όλα τα μέλη, όλο το κορμί κάπ.: *πότε εις το όλον σώμαν της τα χέρια μου απλώσουν, ποθοχωροβατήσω* (έκδ. *-χο-*) *την, ολοαρμοψηλαφήσω και επιχαρώ τό επιθυμώ, κερδίσω το τό θέλω;* Λίβ. Sc. 450.

**ολοασκέπαστος**, επίθ.

Από το α' συνθ. *ολο-* και το επίθ. *ασκέπαστος*. Για πιθ. τ. *ολασκέπαστος* βλ. Μαυροφρύδης [Λίβ. Ρ 1895 κριτ. υπ.].

(Επιτ.· προκ. για πρόσ.) που έχει ακάλυπτο το κεφάλι του: *Εβγαίνει γραία ταλαίπωρος, μαύρη ως Σαρακήνα, γυμνή και ολοασκέπαστος και κάθηται εις το βράχος* Λίβ. Sc. 1613.

**ολόβηρος**, επίθ., Διγ. Ζ 3357, Διαθ. Θεοδ. Σαρ. $20^{57}$.

Από το επίθ. *όλος* και το ουσ. *βήρος* (<λατ. verus) (Βλ. και Mihăescu, RES-EE 19, 1981, 426-7, Grégoire, AIPhHOS 12, 1952, 648-9 και Κουκ., ΒΒΠ Β$'^2$ 40 και Ϛ' 281). Ουδ. *ολόβηρον* το τον 6. αι. (L-S). Θηλ. *αλαβέρα* η σήμ. ιδιωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ. και ΙΛ).

(Προκ. για ύφασμα) που είναι βαμμένος με γνήσια, αληθινή πορφύρα, ολοπόρφυρος (Για το πράγμα βλ. Κουκ., ό.π. και N. Eideneier, Ελλην. 23, 1970, 315): *εφόρει* (εν. *η Μαξιμού*) *επιλώρικον ολόβηρον, καστόριν, φακεολίτσιν πράσινον, χρυσόν ρεραντισμένον* Διγ. (Trapp) Gr. 3069.

**ολόβουβος**, επίθ.

Από το α' συνθ. *ολο-* και το επίθ. *βουβός*.

(Επιτ.) βουβός, άφωνος: *όλους τους ψευδομάρτυρας οπού 'χασι 'φιορκήσει για δώσια ή για έχθρητα και ανθρώπους καταλύσει, να 'ταν τυφλοί και ολόβουβοι τον κόσμον να μη δούσι, παρά σ' εκείνην την οδόν πάλιν να προπατούσι* Τζάνε, Κατάν. 363· *η γλώσσα μου η τρεμάμενη στο στόμα αποκρυγαίνει κι η αναπνιά ξεραίνεται κι ολόβουβο απομένει* Ροδολ. (Αποσκ.) Α' 88· (εδώ σε μεταφ.): *εσύ 'σαι τση τιμής τσ' ίδιας καθάρια εικόνα και φως και μοναχή στολή 's τούτο μας τον αιώνα. Για τούτο και τσι πράξες σου ζηλειά η καταραμένη ντρέπετ', όντα σε στοχαστεί, κι ολόβουβη απομένει* Ροδολ. (Αποσκ.) Αφ. 24.

**ολοβούρκωτος**, επίθ.

Από το α' συνθ. *ολο-* και το *βουρκώνω*. Η λ. στο Meursius (λ. *βουρκόννειν*).

Οργισμένος, αγριωπός: *Εις πάσαν τόπον φαίνετον, με ήθος αγριωμένο, ο 'Αρης ολοβούρκωτος, με χρώμα μανιωμένο* Θησ. Ζ' [43$^{8}$].

**ολογδυμένος**. μτχ. επίθ.

Από το α' συνθ. *ολο-* και τη μτχ. παθητ. παρκ. του *γδύνω*.

Εντελώς γυμνός· (εδώ σε ιδιάζ. χρ.) απογυμνωμένος: *Σαν είμ' εγώ έτσι να 'μουνα, ήσκιος ολογδυμένος και μαυρισμένος κουρνιαχτός και γη καταστημένος* Σουμμ., Παστ. φίδ. Γ' [895].

**ολόγδυμνος,** επίθ., βλ. *ολόγυμνος*.

**ολογέματος,** επίθ., Κρασοπ. (Eideneier) S 94.

Από το α' συνθ. *ολο-* και το επίθ. *γεμάτος*. Η λ. σε έγγρ. του 16. αι. (Βισβίζ., ΕΚΕΙΕΔ 12, 1965, 104, 107).

Τελείως γεμάτος: *Χριστέ μου, να εγίνουντον βουτσίν αντί ηλίου, προς την ευρυχωρίαν του να είχεν και το βάθος και να 'τον ολογέματον καλόν κρασίν ακράτον* αυτ. ΑΟ 23.

**ολόγεμος,** επίθ.· *ο λ ό γ ο μ ο ς,* Διαθ. Θεοδ. Σαρ. 20$^{51,52}$.

Από το α' συνθ. *ολο-* και το *γέμω*. Η λ., καθώς και τ. *ολόγιομος*, και σήμ.

**1α**) Εντελώς γεμάτος: *'Κατό πίθους ολόγομους έκαμα να σου στείλω, να 'μαι στη δουλοσύνη σου και να σε κάμω φίλο* Αλεξ. 2175· *έτερον* (ενν. *ζωνάριον*) *όμοιον αργυροδιάχρυσον, ολόγομον τας φόλας* Διαθ. Θεοδ. Σαρ. 20$^{50}$·   **β**) (προκ. για το φεγγάρι) ολόγιομος, που βρίσκεται στη φάση της πανσελήνου: *όσον γουν γαρ διαφέρει η ολόγομος σελήνη των νυκτερινών αστέρων, τόσον γαρ υπήρχεν αύτη* (ενν. *η Ελένη*) *των γε γυναικών ωραίων* (παραλ. 2 στ.), *ωραιόκαλλος τα πάντα* Ερμον. Β 292·   (εδώ σε μεταφ.): *ευλογημέν' η μάννα σου κι ο κύρης σου, Ταρσία, οπού εποίκαν ήλιον έκλαμπρο ωσάν ημέρα και φέγγος εξ ανατολών, ολόγομον σελήνην* Απολλών. 476.   **2**) Συμπαγής, «γεμάτος»: *το ιερόν και άγιον Ευαγγέλιον χρουσόγραφον διόλου, χρουσάς ιστορίας έχον τους τέσσερεις ευαγγελιστές μετά ολογόμων χουμευτών εξεμπλίων* Διαθ. Βοϊλά 24$^{143}$.

**ολογένα,** επίρρ., βλ. *ολοένα*.

**ολόγερα,** επίρρ., βλ. *ολόγυρα*.

**ολογέρανος,** επίθ., Πεντ. Αρ. IV 6.

Από το α' συνθ. *ολο-* και το επίθ. *γερανός*.

(Προκ. για ρούχο) που είναι αποκλειστικά από γαλάζιο ύφασμα, καταγάλανος: *να κάμεις το τερλίκι του απανωφοριού ολογέρανο* αυτ. 'Εξ. XXVIII 31.

**ολόγερος,** επίθ., Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ. Ματθ. ιβ' 13, Ιω. ε' 4, 14.

Από το α' συνθ. *ολο-* και το επίθ. *γερός*. Η λ. στο Somav. και σήμ.

**1**) Εντελώς γερός, υγιέστατος: *λέγει τον πάλ' ο ιατρός: «εις τούτο μη φοβείσαι, γλήγορα θέλεις σηκωθείν, ολόγερος να είσαι»* Αιτωλ., Μύθ. 42$^{10}$.   **2**) 'Αφθαρτος, αβλαβής, ακέραιος: *τινάς αγίους οπού τους ηβλέπομεν την σήμερον απεθαμένους και τα σώματα αυτών στέκονται ολόγερα* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 16$^{v}$.

**ολόγιομος,** επίθ., βλ. *ολόγεμος*.



**ολόγλυκα,** επίρρ.

Από το επίθ. *ολόγλυκος*.

Πολύ γλυκά· (εδώ μεταφ.) πολύ τρυφερά: *εκάθετον* (ενν. *ο Θησεύς*) *με την νεόνυφόν του, ολόχαρα κι ολόγλυκα, πολλά φχαριστημένος* Θησ. Β' [2$^{2}$].

**ολόγλυκος,** επίθ., Λίβ. (Lamb.) Ν 368.

Από το α' συνθ. *ολο-* και το επίθ. *γλυκός*. Η λ. και σήμ.

**1**) Πολύ εύγευστος: *παρακάτου του ηλιακού φισκίνα ήτον κτισμένη, ύδωρ να γέμει ολόγλυκον, καθάριον και χιονάτον* Λίβ. Esc. 372.   **2**) (Μεταφ. προκ. για τον άνεμο) πολύ ευχάριστος, απαλός: *ο άνεμος, οπὄρχετον εκείθεν, ολόγλυκος κι ηδονικός του φαίνετον εκείνου* Θησ. Δ' [32$^{6}$].   **3**) (Μεταφ. προκ. για πρόσ.) πολξ αγαπητός: *στρατιώτα μου ολόγλυκε, καρδία αχώριστέ μου* Λίβ. Esc. 4036.

**ολόγομος,** επίθ., βλ. *ολόγεμος*.

**ολόγραφα,** επίρρ.

Από το επίθ. *ολόγραφος*.

(Προκ. για τρόπο γραφής) με ολόκληρη τη λέξη, ολογράφως: *Να ξεύρετε ποίος το έβγαλε* (ενν. *το βιβλίο*), *εβάλθηκα να δείξω και τ' όνομά μου ολόγραφα να σας αποκαλύψω.* (παραλ. 1 στ.). *Τζάνε με λέσι τ' όνομα και την γενιά Βεντράμου* Βεντράμ., Γυν. 294.

**ολόγραφος,** επίθ.

Από το α' συνθ. *ολο-* και το *γράφω*. Η λ. τον 4. αι. (Lampe, Lex.) και σήμ. με διαφορετική σημασ.

(Προκ. για χειρόγραφο) που έχει γραμμένη ολόκληρη την επιφάνεια: *εις χέριν του είχεν* (ενν. *ο Νοέμβριος*) *το χαρτίν ολόγραφον να λέγει* Λίβ. (Lamb.) Ν 938.

**ολόγυμνος,** επίθ., Προδρ. (Eideneier) IV 478, 621, Βέλθ. 1115, Σαχλ. Β' (Wagn.) PM 627, Φυσιολ. (Legr.) 998, Φαλιέρ., Ρίμ. (Bakk. - v. Gem.) 180 χφ L κριτ. υπ., Ψευδο-Γεωργηλ., 'Αλ. Κων/π. (Wagn.) 734, Μαχ. 12$^{21}$, Θησ. Ζ' [70$^{8}$], [85$^{6}$], Χούμνου, Κοσμογ. 116 χφφ VB κριτ. υπ., Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 283$^{r}$·   *ο λ ό γ δ υ μ ν ο ς,* Φαλιέρ., Ρίμ. (Bakk. - v. Gem.) 180 χφ Ν κριτ. υπ., Χούμνου, Κοσμογ. 120, 130, Σουμμ., Παστ. φίδ. Α' [981], Φορτουν. (Vinc.) Δ' 70, Ζήν. Α' 18, Τζάνε, Κρ. πόλ. 138$^{25}$, 293$^{20}$, 377$^{18}$, 413$^{18}$, 462$^{4}$.

Από το α' συνθ. *ολο-* και το επίθ. *γυμνός*. Ο τ. στο Somav. (λ. *ολόγυμνος*) και σήμ. στην Κρήτη (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Ϛ' 178). Η λ. τον 4. αι. (Lampe, Lex.) και σήμ.

**1α**) Εντελώς γυμνός, ολόγυμνος: *βλέπετε* (ενν. *τα παιδιά*) *ολόγδυμνα το πώς όλα γεννά τα η φύση* Φορτουν. (Vinc.) Πρόλ. 37· *άλλος θωρώ να βγάλει τα ρούχα του* (ενν. *του Πανάρετου*) *κι ολόγδυμνο στη γη τον εξαπλώσα* Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Ε' 109· *αφήνει* (ενν. *η γοργόνη*) *το κορμίν της, από την μέσην φαίνεται ολόγυμνον ως κάτω* Φυσιολ. (Legr.) 902· *όλην αυτήν την νύκταν ολόγυμνοι εκοιμόντησαν* (ενν. *ο Ιασούς και η κόρη*), *γλυκύτατα φιλούντο* Πόλ. Τρωάδ. 244·   έκφρ. *τ' ολόγδυμνο παιδί* = ο 'Ερωτας: *πολλά μεγάλη χάρη έχει τ' ολόγδυμνο παιδί που παίζει το δοξάρι· βαστά κουρφά ψιλή μαγνιά, τα μάτια μας κουκλώνει και το κακό που μελετά δε μας το φανερώνει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 274·   **β**) μισόγυμνος, που απομένει με τα εσώρουχα: *'Ερως τους εκατέτρωσε* (ενν. *τον Αχιλλέα και την κόρη*) *να ποιήσει θέλημάν του και ολόγυμνην την έκδυσεν μετά λινού και μόνου, το δέ λινόν εις το εκ παντός ήτον ως άχνη μόνον* Αχιλλ. Ν

1249· *εκείνοι οπού τον έδεραν εντέχεται να ένι γεβεντισμένοι ολόγυμνους με τα βρακία εις*
*την χώραν και καλά να τους δέρνουν* Ασσίζ. 463[6-7]·  γ) (συνεκδ.) που δεν έχει ρούχα να
φορέσει: *Ρούχο δε μασε δίδουσι μηδέ καλίκωσή μας, μα μοναχάς ογιά ψωμί θέλου τη*
*δούλεψή μας. Κι αν είσται να μας λείπουσι τούτοι απού παραΐδάρου, ξυπόλυτες και*
*ολόγδυμνες επηαίναμε μοντάρου* Φορτουν. (Vinc.) Ε′ 32.  **2**) Άοπλος: *με τα πολλά άρ-*
*ματα άτυχος τον αντρειωμένο κάνει, μα όντε μαλώνει ολόγδυμνος, τρομάρα τονε πιάνει*
Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β′ 986.  **3**) (Μεταφ.) που έχει στερηθεί, χάσει τα πάντα: *να μισέ-*
*ψουν όλοι από την χώραν ολόγυμνοι, να μην πάρουσι τίποτας απού το πράγμαν τως, ουδεκάν*
*'ποκάμισον, με όφκαιρα χέρια* Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 401· *Ω Θεέ, να το 'χαν πολεμάν και*
*οι Ρωμαίοι ούτως* (παραλ. 1 στ.), *ποτέ να μη εχάνασιν, λέγω, την βασιλείαν· αμέ οι κρί-*
*σες οι αχαμνές και οι ελεημοσύνες εκάμαν-τους ολόγυμνους και ξετραχηλισμένους*
Ψευδο-Γεωργηλ., Άλ. Κων/π. 734· *Όταν θαρρεί ο παιγνητής καθίσει εντυμένος, θω-*
*ρείς τον⟨ε⟩ ολόγυμνον και κάθεται οργισμένος, εις το παιγνίδι του θαρρεί, στον άνεμον*
*ολπίζει και ⟨σ⟩τ' άκερδα ο θεόργιστος το πράγμα του σκορπίζει* Δεφ., Λόγ. 104·  (εδώ
προκ. για τους πρωτόπλαστους): *Είς εξ ημών ηθέλησεν Αδάμ διά να γένει και απέξω της*
*παράδεισος ολόγδυμνος εβγαίνει* Χούμνου, Κοσμογ. 116.  **4**) (Μεταφ. προκ. για πόλη ή
κάστρο) **α**) έρημος, που έμεινε χωρίς ανθρώπους: *κράζω και το Ρέθεμνος να σμίξομε ομάδι·*
*οπού κι εκείνοι εφύγανε τ' όμοιο κι οι δικοί μου κι ολόγδυμνο αφήκασι και στέκει το*
*κορμί μου* Τζάνε, Κρ. πόλ. 564[12]·  **β**) λεηλατημένος, κατεστραμμένος: *απήτις τ' απαδειά-*
*σανε* (ενν. οι εχθροί το κάστρο), *τους τοίχους εκρεμνίσα και τα φορτιά ερίξανε κι ολόγδυ-*
*μνο τ' αφήσαν* Τζάνε, Κρ. πόλ. 396[9].

**ολόγυρα,** επίρρ., Περί ξεν. Α 40, Περί ξεν. V 494, Χρον. Τόκκων 907, 909, 1827,
3144, 3615, Σκλέντζα, Ποιήμ. 1[199], Αλεξ. 211, 582, 1126, 1158, 1308, 1468, 1774, 2483,
2626, Διήγ. Αγ. Σοφ. 156[20], Διήγ. Αλ. G 267[14], Βυζ. Ιλιάδ. 403, Αρσ., Κόπ. διατρ. [553],
Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 235, Ευγ. Ιωαννουλ., Επιστ. 42[15] (Ελλην. 8, 1935, 127), Ευγ.
Ιωαννουλ., Επιστ. (Παπατριαντ.) 89·  *'λ ό γ υ ρ α,* Αρσ., Κόπ. διατρ. [1008]·
***ο λ ό γ ε ρ α,*** Διήγ. Αλ. G 275[38].

Από το επίθ. *ολόγυρος*. Ο τ. *ολόγερα* και σήμ. ιδιωμ., καθώς και άλλοι τ. της λ. (Πα-
παδ. Α., Λεξ. στη λ., Σακ., Κυπρ. Β′ 701, λ. *ολόϋρα*, Μηνάς, Πρακτ. Β′ Συμπ. Γλωσσολ.
Βορειοελλ. χώρου 200 και Κοντοσόπ., Γλωσσογεωγρ. κρητ. 65). Η λ. στο Somav., σε έγγρ.
του 18. αι. (Μπόμπου - Σταμάτη, Πρακτ. Ε′ Παν. Σ. 482) και σήμ.

**1**) Γύρο, τριγύρο: *Ευρίσκετον πανέμορφος η αυλή της εκκλησίας* (παραλ. **1** στ.),
*κολόνας είχε ολόγυρα στρογγυλοσυνθεμένες* Προσκυν. Ιβ. 845 440· *ο Αχιλλεύς τον έλεγεν:*
*«Πάντρουκλε, συγγενή μου, ολόγυρα τριγύριζε απέσω απέ το τείχος και οι έτεροί μας*
*αδελφοί απέξωθεν ας βλέπουν»* Αχιλλ. Ν 1239.  **2α**) Γύρο γύρο, από κάθε πλευρά: *όρι-*
*σεν Αλέξανδρος να αρματωθούν τα φουσσάτα του και αρχίρισαν ολόγυρα το κάστρο να πολε-*
*μούν* Διήγ. Αλ. G 267[13]· *άρχισαν και εμάχονταν ολόγυρα την 'Αρταν* Χρον. Τόκκων 2306·
**β**) (για πρόσ.): *Το πώς δεν αποδάρθηκε* (ενν. ο δούκας) *εγώ απορεί ο νους μου. Ολόγυρα*
*τον έβαλαν πεζοί, καβαλαραίοι, και το φαρίν του έσφαξαν με τέσσερα κοντάρια* Χρον.
Τόκκων 255.  **3**) Γύρο από **α**) (με γεν. ή αιτιατ.): *Ο δέ ναός αυτός είναι στρογγυλοει-*
*δής...· έχει και κελία ολόγυρα της εκκλησίας* Προσκυν. Κουτλ. 390 147[18]· *Πολλήν τιμήν του*
*έκαμεν αφέντης ο Μιχάλης· έμορφα τον εκήδευσε...· τους άρχοντές του όρισεν να παν*
*ολόγυρά του και τ' άλογό του στόλισεν με όλα τ' άρματά του* Σταυριν. 703· *ολόγυρα την*
*κλίνην μου κρυτήρια δεκαπέντε* Κρασοπ. (Eideneier) L 74 (106d)·  **β**) (με την πρόθ.
εις + αιτιατ.): *να ο ικτίν οπού αρχίνησε να γυρίζει ολόγυρα εις το σπίτιον και να κάνει το*





*διάβημα κατεβαίνοντας από ολίγον από ολίγον απάνω εις τα άνωθεν πουλία* Μπερτολδίνος
156.  **4**) (Προκ. να δηλωθούν οι γύρο περιοχές): *Οι χριστιανοί ολόγυρα, ο τόπος, τα νη-*
*σία ελπίδα ουκ έχουσιν αλλού ειμή εις την βασιλειάν σου* Χρον. Τόκκων 3409· *τα 'Αλβα-*
*να ολόγυρα, όλοι οι Μαλακασαίοι τρέχουν, φωνάζουν απομπρός να πιάσουσιν τους δρό-*
*μους* Χρον. Τόκκων 2312.  **5**) (Προκ. να δηλωθεί ολόκληρη η επικράτεια): *Αφήνω γαρ*
*τον Πέκιστα αφέντη στην Περσία ολόγυρα, ωσάν υπά, μ' όλη της την 'μπασία* Αλεξ.
2904· *Πώς ο πασιάς εγύρισεν όλην την χώραν ... Ο δέ πασιάς σαν έλαβε το κάστρο και τον*
*τόπον, ολόγυρα εγύρισε με πλήθος των ανθρώπων* Διακρούσ. 97[19]· *αυτός* (ενν. ο *Αλέ-*
*ξανδρος*) *τες χώρες μου ολόγυρα γυρίζει, ένας ληστής ωσάν αυτόν να τες περιορίζει*
Αλεξ. 775.  **6**) (Εδώ προκ. να δηλωθεί η έκταση που καταλαμβάνει ένα κτίσμα): *καθώς*
*φαίνεται τώρα ολόγυρα η εκκλησία, άγγελος Κυρίου ήλθεν και έδειξεν τον τόπον και τον*
*εμέτρησεν του βασιλέως εις τον ύπνον του* Διήγ. Αγ. Σοφ. 151[4].  **7α**) Σε όλη την επιφάνεια
ή την περίμετρο: *τα μεγάλα μυρμήγκια στέκονται ολόγυρα της αγριαπιδιάς και ροκανίζουσιν*
*την φλούδαν της* Μπερτόλδος 9· *ενά 'μορφο κλινάρι, άλλο δεν ήτον εις αυτό μόνο μαργα-*
*ριτάρι· ολόγυρά του ήτονε πολύτιμο λιθάρι με στρώματα ολόχρυσα κι είχε μεγάλη*
*χάρη* Αλεξ. 2317· *'λόγυρα στο φόρεμα ως μίαν απαλάμη τέχν' είχε παντεξαίρετον, αξιο-*
*τιμημένη* (παραλ. 2 στ.) *με έκλαμπρα ρομπίνια, με στρογγυλούς μαργάρους* Αρσ., Κόπ.
διατρ. [1008]·  **β**) (για κτίσματα): *'Σ παλάτια Κύρου πήγαμε, πολλά 'ταν ωριωμένα,*
*ήσανε γαρ ολόγυρα κι απάνω χρυσωμένα* Αλεξ. 2638·  **γ**) (για το σώμα): *οι μύγες άρχι-*
*σαν να του δίδουν κεντήματα ... Πότε απάνω εις τον έναν πλάτην, πότε εις τον άλλον, πότε*
*εις το μπράτσον, πότε εις τον λαιμόν, πότε από το ένα μερίον, πότε από το άλλον δίδοντές*
*του ένα σκληρότατον απήδημα ολόγυρα* Μπερτολδίνος 145.  **8**) (Συνεκδ. σε χρον. χρ.) πε-
ρίπου: *ο ... Μπερτολδίνος ήθελεν έχει δεκατέσσερες δεκαπέντε χρόνους ολόγυρα* Μπερτολ-
δίνος 94.

Η λ. με το οριστικό άρθρο σε επιθετ. χρ.: *Ευλογημένοι χριστιανοί οι εν τοις ολόγυρα*
*χωρίοις ευρισκόμενοι* Ευγ. Ιωαννουλ., Επιστ. 103[1] (Ελλην. 9, 1936, 318).

**ολόγυρον,** επίρρ.·  *ο λ ό γ υ ρ ο.*

Το ουδ. του επιθ. *ολόγυρος* ως επίρρ.

**1**) Γύρο γύρο, τριγύρο, από κάθε πλευρά: *το νησί ολόγυρο με κίσηραν το δέρνει*
*η θάλασσα* Διήγ. ωραιότ. 717.  **2**) (Με γεν.) σε όλη την επιφάνεια: *Ειδέ και πάγει άν-*
*θρωπος [ως] διά την αρκούδα, θώρακα να 'χει σιδηράν ..., ολόγυρον του θώρακος όλον*
*ξιφάρια έχει* (παραλ. 1 στ.)· *όλα υπάρχουν κοπτερά ως διά το θηρίον* Φυσιολ. (Legr.) 361.

**ολοδάκρυος,** επίθ.

Από το α′ συνθ. *ολο-* και το ουσ. *δάκρυ(ον)*.

Γεμάτος δάκρυα· που χύνει πολλά δάκρυα: *απιλογάται ο Λίβιστρος τον φίλον Κλιτο-*
*βούντα ολόθλιβος, ολοδάκρυος και μυριοπονεμένος* Λίβ. Esc. 36.

**ολοδιαβάζω.**

Από το α′ συνθ. *ολο-* και το *διαβάζω* (βλ. ά.).

Διαπερνώ πέρα ως πέρα: *σα δεν ολοδιαβάσει πέντ' έξε η χέρα μου κορμιά, ετούτο*
*τ' αντρειωμένο σπαθί 'πομένει το ζιμιό σαν παραπονεμένο* Κατζ. Β′ 2.

**ολόδοξος,** επίθ.

Από το α′ συνθ. *ολο-* και το ουσ. *δόξα*. Η λ. τον 4. αι. (Lampe, Lex.).

Γεμάτος δόξα, ένδοξος· (εδώ ως επίθ. της Παναγίας, σε κλητ. προσφών.): ***Αλλ' ω***

*παρθένε δέσποινα, άχραντε Θεοτόκε, κυρία μου ολόδοξε, υπερπανάγαθέ μου* Εις Θεοτ. 2.

**ολόδρομα,** επίρρ. — Πβ. και ά. *ολοδρομαίως.*

Από το α' συνθ. *ολο-* και το ουσ. *δρόμος*, αναλογ. με τα επιρρ. σε *-α.*

(Επιτ.) πολύ γρήγορα: *ομοίως εκ την Τσακωνίαν, που ήσαν ροβολεμένοι, ολό-δρομα ερχόντησαν, όλοι επροσκυνούσαν* Χρον. Μορ. Ρ 2963.

**ολοδρομαίως,** επίρρ. — Πβ. και ά. *ολόδρομα.*

Από το α' συνθ. *ολο-* και το επίρρ. *δρομαίως.*

(Επιτ.) πολύ γρήγορα: *εκείνοι από την Τσακωνίαν που ήσαν ροβολεμένοι* (παραλ. 1 στ.) *ολοδρομαίως ερχόντησαν κι επροσκυνούσανέ τον* (ενν. *τον πρίγκιπα Γυλιάμον*) Χρον. Μορ. Η 2963.

**ολοεγκάρδιος,** επίθ.

Από το α' συνθ. *ολο-* και το επίθ. *εγκάρδιος.*

(Επιτ.) αγαπημένος, καρδιακός (εδώ σε κλητ. προσφών.): *αρχίρισεν Αλέξανδρος να συντυχαίνει με το φουσσάτο του: «Ω ανδρειωμένοι μου, ολοεγκάρδιοί μου, ηγαπημένοι και θαυμαστοί Μακεδόνες ...»* Διήγ. Αλ. G $269^{15}$.

Το ουδ. ως ουσ. = απόλυτη εγκαρδιότητα· θέρμη, ζεστασιά που προέρχεται από τα βάθη της ψυχής: *να ενθυμείσαι πόθον μας, τόν είχαμεν αντάμα και της αγάπης το στερρόν, το ολοεγκάρδιόν μας* Φλώρ. 1031.

**ολοέκλαμπρος,** επίθ.

Από το α' συνθ. *ολο-* και το επίθ. *έκλαμπρος.*

Πολύ φωτεινός, ολόλαμπρος: *Το ηλιοκυκλοθεώρημαν το ολοέκλαμπρόν της, το χαριτοερωτόμορφον, το εξαίρετον και ωραίον η θλίψις τής το έσβεσεν, τελείως το αφανί-ζει* Φλώρ. 77.

**ολοένα,** επίρρ., Ροδινός (Βαλ.) 135· *ο λ ο γ έ ν α,* Κατζ. Ε' 386 κριτ. υπ.· *ο λ ο ν έ ν α,* Συναδ., Χρον. - Διδαχ. $41^v$, $89^r$, Κατζ. Ε' 386, Ροδινός (Βαλ.) 143· *ο λ ο-ν έ ν α ν,* Παλαμήδ., Βοηβ. 208.

Από τη συνεκφ. της έκφρ. *όλο ένα* (Ανδρ., Λεξ.). Ο τ. *ολονένα* και σήμ. στην Κρήτη (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Γ' 209 στον τ. και Ϛ' 179 στη λ.), όπου και τ. *ολοdόνα* (Παγκ., ό.π.). Η λ. στο Somav. και σήμ.

**1**) (Για να δηλωθεί επανάληψη λόγου ή πράξης) κάθε τόσο, συχνά: *να έχομε καβγάδες ολονένα* Συναδ., Χρον. - Διδαχ. $61^v$· *ολονένα ήτο εις το χάψι* Συναδ., Χρον. - Διδαχ. $74^v$· *ως λύκοι αγριότατοι ... τον εκαταξεσχίσασι και εκείνος ολοένα τους έλεγε: «βαρείτε μου, σκληρά φονεύσετέ με ...»* Λίμπον. 374. **2**) (Για να δηλωθεί η διάρκεια μιας πράξης) συνεχώς, διαρκώς: *το κοπέλι του έστεκε ολοένα εκεί* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. $185^v$· *Απής είδεν ο βασιλεύς πως αυτός δυναμώνει, ολονέναν κάμνει ζημιάν, τους Τούρκους θανατώ-νει, πάραυθα εβουλήθηκεν διά να εξαλείψει* Παλαμήδ., Βοηβ. 208· *εδέρνασιν ολοένα το τρυφερόν εκείνο σώμα του νέου εις την ηλικίαν* Ροδινός (Βαλ.) 212. **3**) (Για να δηλωθεί η συνέχιση μιας πράξης ή κατάστασης με το πέρασμα των χρόνων) μέχρι και σήμερα: *ο Κινάρης ... πρώτος έδειξε πώς να κάμνουν τα κεραμίδια και άλλα αγγεία από χώμα εις το κάστρο της Λαπήθου, εις τον οποίον τόπον ακόμη βαστά ολονένα αυτή η τέχνη* Ροδινός (Βαλ.) 164· *αφόντις άρχισε το σχίσμα κοντά οκτακόσιοι χρόνοι σήμερον, ολονένα ούτε η*





*βασιλεία ούτε η Εκκλησία ορθοπόδησαν* Ροδινός (Βαλ.) 149. **4**) (Για να δηλωθεί σταδιακή εξέλιξη κατάστασης, συναισθήματος, κλπ.) ολοένα, συνέχεια: *εμένα ολοένα ο θυμός επερίσσευέ με και η φλόγα της καρδίας μου περισσότερον εξήπτεν* Διγ. 'Ανδρ. $396^8$. **5**) (Προκ. για κτίσμα) σ' όλη την έκταση: *'Εφθασε πρώτον και ηύρηκε του Χρόνου το καστέλλιν, παράξενον, οκτάγωνον, μάρμαρον ολονένα* Λόγ. παρηγ. Ο 428.

**ολοεξανθισμένος,** μτχ. επίθ., βλ. *ολοεξηνθισμένος.*

**ολοεξηνθισμένος,** μτχ. επίθ.· *ο λ ο ε ξ α ν θ ι σ μ έ ν ο ς,* Λίβ. Esc. 618.

Από το α' συνθ. *ολο-* και τη μτχ. παθητ. παρκ. του *εξανθίζω.*

Ολάνθιστος: *Εφάνη με εις παράξενον εσέβην περιβόλιν, εις μυριοδεντροφύτευτον, εις ολοεξηνθισμένον* Λίβ. (Lamb.) Ν 505.

**ολοεχθρία** η· *ο λ ο υ χ θ ρ ί α.*

Από το α' συνθ. *ολο-* και το ουσ. *εχθρία.*

(Επιτ.) έντονη έχθρα, μίσος: *Κι εσείς Εβραίοι για να 'χετε πολλήν την ολουχθρίαν πράσσετε κατεπάνω του ως άνομα* (έκδ. *όνομα*) *θερία* Φαλιέρ., Θρ. 131.

**ολοζάλιστος,** επίθ.

Από το α' συνθ. *ολο-* και το *ζαλίζω.*

**1**) Που είναι κυριευμένος από ζάλη, σύγχυση, ταραχή: *εξύπνησεν ο Λίβιστρος της ονειροπλασίας, εξύπνησεν ολοζάλιστος* (έκδ. *ολόθαμπος*· διόρθ. Schreiner H., BZ 34, 1934, 276), *μυριοθορυβισμένος* Λίβ. (Lamb.) Ν 347b. **2**) Που έχει πολλές έγνοιες, φροντίδες: *θορυβημένος εξυπνά* (ενν. *ο Φλώριος*), *έμφοβος ανηγέρθη και ταραχή εκατέλαβεν τον λογισμόν του αγούρου και υπάρχει ολοζάλιστος, μυριομεριμνημένος* Φλώρ. 489.

**ολόζαμπος,** Λίβ. (Lamb.) Ν 347b, βλ. *ολόθαμπος.*

**ολόζορκος,** επίθ., Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. $282^r$, Τζάνε, Κρ. πόλ. $518^{20}$.

Από το α' συνθ. *ολο-* και το επίθ. *ζόρκος.*

Ολόγυμνος: *ο Ιησούς Χριστός ασήκωσε το ένα του ποδάρι και έβαλέ το εις το άλλο διά να σκεπάσει την ανθρωπίνην αισχύνην, διότι ήτονε ολόζορκος* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. $282^r$· *Μ' απήτις εσκοτώνουντα, οι ζωντανοί τους 'γδύναν κι επαίρνανε τα ρούχα τως κι ολόζορκους τσ' αφήναν* Τζάνε, Κρ. πόλ. $518^{24}$.

**ολοζόφωτος,** επίθ.

Από το α' συνθ. *ολο-* και το *ζοφώ* αναλογ. με το επίθ. *ολόφωτος.*

Τελείως σκοτεινός· (εδώ προκ. για ολική έκλειψη ηλίου): *εγένετο μεγάλη έκλειψις του ηλίου ολοζόφωτος* Byz. Kleinchron. Α' $97^{36}$.

**ολοζώντανος,** Κρασοπ. (Eideneier) ΑΟ 72.

Από το α' συνθ. *ολο-* και το επίθ. *ζωντανός.* Η λ. και σήμ.

**α**) (Επιτ.) ζωντανός: *το δίκαιον κρίνει ότι πάντες εκείνοι οπού ήσαν εις το αυτόν κακόν εντέχεται να τους φυτέψουν ολοζώντανους απακάτω της γης* Ασσίζ. $474^{23-4}$· **β**) (μεταφ., προκ. για μούστο) που είναι όλο ζωή, ζωντάνια, ζωηρός, ορμητικός: *ο μούστος ολοζώντανος πηδά και κοντοβήχει, το δέ ελάδι το πτωχό κείτεται αποθαμένο* Κρασοπ. (Eideneier) V 70.

**ολόθαμπος,** επίθ., Λίβ. (Lamb.) N 347b, εσφαλμ. γρ. αντί *ολοζάλιστος*· διόρθ. Schreiner H., BZ 34, 1934, 276· πβ. Lambert [Λίβ. σ. 535] και Χατζηγιακ., Δημώδη Α' 59.

**ολόθλιβος,** επίθ., Λίβ. Esc. 36, 4399, Λίβ. N 3432.

Από το α' συνθ. *ολο-* και το *θλίβομαι*.

**α**) Γεμάτος θλίψη, περίλυπος: *Στην άμαξον ολόθλιβοι, με κόλαση μεγάλη, πότε σε τόπον έστεκαν και πότε πάλι σ' άλλον* Θησ. Θ' [47⁵]· *'Εδε χαρτίν από ψυχήν ερωτοπονεμένην, έδε γραφήν από ολόθλιβον, ερωτικήν καρδίαν* Λίβ. Sc. 2826· (εδώ προκ. για την έκφραση του προσώπου): *Επήγε το λοιπόν γουργά ο Παλαμών εμπρός της με ήθος ολόθλιβον και με ταπεινοσύνη* Θησ. Θ' [63²]· **β**) (συνεκδ., προκ. για χώρα): *ήτον η χώρα ολόθλιβος, εκείνην τήν σε λέγω* Λίβ. Esc. 593.

**ολόθρασος,** επίθ.

Από το α' συνθ. *ολο-* και το ουσ. *θράσος*.

Γεμάτος θάρρος, ορμή, δύναμη: *Απ' αύτον τον Γεννάριον, ιστέκετο και εκείνος άνθρωπος να είναι κυνηγός, ολόθρασος το σκήμαν* Λίβ. Esc. 1093.

**ολοθρευτήρ** ο.

Από το *ολοθρεύω* και την κατάλ. *-τήρ*.

Καταστροφέας, εξολοθρευτής: *μη κατά το πρέπον αυτοίς ενεργούντες* (ενν. *οι Κομνηνοί 'Αγγελοι*) *της αυτών πατρίδος ολοθρευτήρες εγένοντο* Παράφρ. Χων. (Νικήτ. Χων., Βόνν., 701, κριτ. υπ.).

**ολοθρευτής** ο, Λέοντ., Αποκ. 396.

Το μτγν. ουσ. *ολοθρευτής*. [Η λ. και σήμ. σε σύνθ. με την πρόθ. *εξ*].

Καταστροφέας, εξολοθρευτής: *άνεμος σφοδρός και μέγας, χαλεπότατος, δεινός γαρ και ολοθρευτής των πλοίων* Ερμον. Ψ 116· (εδώ προκ. για το διάβολο): *επειδή δέ τω της ηδονής ηττήθημεν δελεάματι και τω αγκίστρω του ολοθρευτού προσεπάρημεν, εξ αφθαρσίας εις φθοράν μετηνέχθημεν* 'Εγγρ. του 12. αι. [MB Ϛ' 636¹³].

**ολόθρηνος,** επίθ., Θησ. (Schmitt) 335 III 75.

Από το α' συνθ. *ολο-* και το ουσ. *θρήνος*.

Γεμάτος θρήνο: *Λοιπόν αφήνω την ψυχήν εδώ και την καρδιά μου και κλαίοντας ολόθρηνος κι έξω απέ τον νου μου πηγαίνω πόθεν βλέπουσι τα δολερά μου μάτια* Θησ. Γ' [76²].

**ολοθυμού,** επίρρ.

Από το επίρρ. *ολοθύμως* (Lampe, Lex.) με επίδρ. επιρρ. σε *-ού*. Η λ. στο Κουμαν.' Συναγ.

Με μεγάλη οργή, μανία: *Ούτως ειπών ολοθυμού αντέστη κατ' εμού τε* Διγ. Z 3380.

**ολοκαημένος,** μτχ. παθητ. παρκ., βλ. *ολοκαί(γ)ω*.

**ολοκάθαρα,** επίρρ.

Από το επίθ. *ολοκάθαρος*. Η λ. και σήμ.

Ολοκάθαρα, ολοφάνερα: *Εμφατικά. διαρρήδην, ολοφάνερα, ολοκάθαρα* Σοφιαν., Γραμμ. 50.





**ολοκάθαρος,** επίθ., Θησ. Δ' [65⁴]· *'λοκάθαρος*.

Από το α' συνθ. *ολο-* και το επίθ. *καθαρός*. Για τον τ. βλ. Φιλ., Γνωσσογν. Γ' 204. Η λ. τον 7. αι. (L-S) και σήμ.

**1**) Εντελώς διαυγής, διάφανος (εδώ συνεκδ.): *θωρεί τον οίκον και ναόν κι έμοιαζεν ως περβόλι* (παραλ. 3 στ.) *και βρύσες ολοκάθαρες είδε που αναβρούσαν* Θησ. Z' [57⁶]. **2**) (Προκ. για μέταλλο) αμιγής, χωρίς προσμίξεις, ατόφυος: *φόρον να τον δίδουν, τον βασιλέα, τον άνακτα της Κωνσταντίνου πόλης, χρυσάφιν ολοκάθαρον λίτρας τριάντα κατ' έτος* Γεωργηλ., Βελ. Α (Bakk. - v. Gem.) 622. **3**) (Μεταφ.) αγνός, άδολος, αληθινός: *όλος απελπίστηκα, ουκ έχω πλιο βοήθεια, εις τέτοιαν κατάντησιν μ' απέσωσε η αγάπη, της όποιας πάντα δούλευα εις την ζωήν μου όλη, με πίστιν ολοκάθαρη, με 'πεθυμίαν μεγάλη* Θησ.Ι' [26⁸]· *Θησεύς γαρ ουκ εγνώρισε τους λόγους πώς τους λέγει* (ενν. *ο Αρκίτας*) (παραλ. 1 στ.) *και με καρδία 'λοκάθαρη τους λόγους έπιασέ τους* Θησ. Γ' [58³].

**ολοκαί(γ)ω,** Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 346 κριτ. υπ.· *ολοκαημένος*.

Από το α' συνθ. *ολο-* και το *καίω*.

(Επιτ.) καίω εντελώς, κατακαίω, μεταβάλλω σε στάχτη: *ώστε οπού να 'μαι ζωντανός, παίδαν έχω μεγάλη: μαγάρι να μ' ολόκαψε, να μ' έκαμεν αθάλη* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 346· *Τώρα την πονηρή αλουπού στην τρούπ' έχω κλεισμένην, τώρα της βάνουσί φωτιάν, να μείνει ολοκαημένη* Σουμμ., Παστ. φίδ. Γ' [1414].

**ολοκαίω,** βλ. *ολοκαί(γ)ω*.

**ολοκαλάμωτος,** επίθ.

Από το α' συνθ. *ολο-* και το επίθ. *καλαμωτός*.

Γεμάτος καλάμια: *ήτον ο τόπος εκείνος ολοκαλάμωτος* Διήγ. Αλ. V 54.

**ολόκαλος,** επίθ., Αχιλλ. L 694.

Από το α' συνθ. *ολο-* και το επίθ. *καλός*. Η λ. τον 8. αι. (Sophocl.), καθώς και σε επιγρ. και παπυρ. (L-S).

**1**) Εξαιρετικά ωραίος, πανέμορφος: *εις την χρυσήν την πλάτανον ησκέψατο γεράκιν μέγαν, μουτάτον, έμορφον, ολόκαλον, ωραίον* Αχιλλ. N 991· *τα λαμπροκαλαμόστυλα, ορθομαρμάρωσίς τε, κιττόφυλλα, χρυσόφυλλα ίων, κρίνων και ρόδων* (παραλ. 1 στ.), *λαμπράν είχαν την σύνθεση το ένα προς το άλλο και λίθον πανεξαίρετον, ολόκαλον, ωραίον* Βέλθ. 480. **2**) 'Εξοχος, εξαίσιος, λαμπρός: *η τέντα του ην εξάμιτος, κόκκινη, ωραιωμένη, με τα αργυρά τα δέματα, τα ξύλα και κουσπία, μήλα χρυσά είχεν επτά και τα σκοινιά μετάξιν, τα πάντα ήσαν ολόκαλα της συνοδειάς εκείνης* Αχιλλ. N 379. **3**) (Προκ. για πρόσ.) αγαθός στην ψυχή, στο ήθος, χρηστός: *τις να με ειπεί τό θεωρώ και τις να με το ορμηνεύσει; και τις άνθρωπος ολόκαλος να με το αναδιδάξει;* Λίβ. Esc. 432.

**ολοκάρδιος,** επίθ.

Από το α' συνθ. *ολο-* και το ουσ. *καρδιά*. Η λ. τον 4. αι. (Lampe, Lex.).

**1**) Που έχει σταθερή θέληση· ψυχικά και ηθικά δυνατός: *ει μέν ευρίσκει* (ενν. *ο διάβολος*) *τον άνθρωπον ανίσχυρον και ράθυμον, εισέρχεται εις αυτόν και ποιεί εις την καρδίαν την φωλίαν αυτού· ει δέ εύρει αυτόν στερεόν και ολοκάρδιον, αναχωρεί εξ αυτού* Φυσιολ. Β 8¹¹. **2**) (Προκ. για δέντρο) που διατηρεί ολόκληρο και υγιές το εσωτερικό μέρος του κορμού του, την «καρδιά» του (Για τη σημασ. βλ. και Lampe, Lex. στη λ. 2): *ει μέν καταλάβει*

(ενν. *ο δενδροκόλαφος*) *ότι κούφον και ένσηπτον τυγχάνει το δένδρον, ποιεί εν αυτῷ την φωλεάν αυτού· ει δ' ουν* [*ολοκάρδιον εστίν*], *ταχέως αναχωρεί εκ του δένδρου* Φυσιολ. 367[25].

**ολόκαρδος,** επίθ.

Από το α' συνθ. *ολο-* και το ουσ. *καρδιά*.

Γεμάτος ορμή, θάρρος, τόλμη: *Ελάτε να εντριμώσομεν ολόκαρδοι, ως πρέπει, και έχω θάρρος εις τον Θεόν μέσα* (ενν. *εις το καστέλλι*) *να εσεβούμεν* Χρον. Τόκκων 2056· *Αμή ας προθυμήσομεν ολόκαρδοι οι πάντες απόκοτα και πρόθυμα εις αύτους να υπάμεν* αυτ. 3921.

**ολοκάρπωμα** το.

Το μτγν. ουσ. *ολοκάρπωμα*.

**α**) Ολόκληρη, άρτια προσφορά (ζώου ή καρπών) σε έμπυρη θυσία: *Στο φρέαρ ολοκάρπωμα πιάνει και θυσιάζει κι ο Κύριος εκ τον ουρανόν αυτούνον αγιάζει* Χούμνου, Κοσμογ. 921· (εδώ προσφορά που συνοδεύει ανθρώπινη θυσία): *Να φέρει τ' ολοκάρπωμα το καθαρόν κι ό,τι άλλη εις την θυσία χρειάζεται ετούτην την μεγάλη* Σουμμ., Παστ. φίδ. Ε' [963]· **β**) (προκ. για ανθρώπινη θυσία): *'Σ τούτην την άγιαν τράπεζαν δεν ημπορεί άλλο χέρι ανθρώπιν' ολοκάρπωμα να σφάξει με μαχαίρι* Σουμμ., Παστ. φίδ. Ε' [862].

**ολοκάρπωσις** η, Χούμνου, Κοσμογ. 165, 511, 1281.

Το μτγν. ουσ. *ολοκάρπωσις*.

Έμπυρη θυσία ολόκληρης, άρτιας προσφοράς (ζώου ή καρπών)· ολοκαύτωμα: *Ως το 'κουσεν ο Αβραάμ, την όνον ετοιμάζει, τα ξύλα τσ' ολοκάρπωσης, την 'στίαν ορδινιάζει* αυτ. 1244· *Εθέλησεν και ο φθονερός Κάις να θυσιάσει, να κάμει ολοκάρπωσιν, του 'Αβελ να ομοιάσει* αυτ. 172.

**ολοκατεστιγμένος,** Απολλών. (Wagn.) 202, πιθ. εσφαλμ. γρ. αντί *όλος κατεστημένος*· βλ. Πολ. Λ., Ελλην. 19, 1966, 355.

**ολόκαυτος,** επίθ., Θησ. Ζ' [65[3]].

Το αρχ. επίθ. *ολόκαυτος* (L-S Suppl.).

(Μεταφ.) που είναι γεμάτος φλόγα, πάθος: *τότες την φωνίτσα του σύρνει* (ενν. *ο Αρκίτας*) *προς την αγάπην με πλιο σκληρή κι ολόκαυτον και μανική 'μιλία* αυτ. Δ' [11[2]].

Το ουδ. στον πληθ. ως ουσ. = προσφορά που καίγεται ολόκληρη κατά τη θυσία: *δέξου τα ολόκαυτα οπού σου προσκομίζω* αυτ. Ζ' [83[4]].

**ολοκαύτωμα** το, Δούκ. 341[2], Πεντ. Έξ. XVIII 12, XXIV 5, XXIX 18, 42, Λευιτ. I 3, 6, III 5, IV 24, V 7, VI 18, VII 37, IX 22, X 19, XXIII 37, Αρ. VII 15, 21, 51, VIII 12, X 10, XV 8, XXVIII 3, 6, XXIX 16, Δευτ. XII 6, 13· γεν. *ο λ ο κ α ύ τ ω μ α*, Πεντ. Γέν. XXII 3, Λευιτ. I 4, IV 18.

Το μτγν. ουσ. *ολοκαύτωμα*. Για τη γεν. βλ. Hesseling [Πεντ. σ. XLV]. Η λ. και σήμ. συν. με μεταφ. σημασ.

**1α**) Ζώο που καίγεται ολόκληρο κατά τη θυσία: *για ολοκαύτωμα ασερνικό τέλειο να το προσφέρει* Πεντ. Λευιτ. I 10· *θεσιαστήρι χωματένιο να κάμεις εμέν και να θεσιάσεις απάνου του τα ολοκαυτώματά σου και τα ερηνικά σου* Πεντ. Έξ. XX 24· *αν από το πουλί ολοκαύτωμα η προσφορά του του Κύριου και να προσφέρει από τα τρυγόνια ή από τα παιδιά του περιστε-*



*ριού την προσφορά του* Πεντ. Λευιτ. I 14· *με 'στιάς ολοκαυτώματα αυτά* (ενν. *τα ζα*) *να θυσιάσω* Χούμνου, Κοσμογ. 2404· *ανέβασεν* (ενν. *ο Νόαχ*) *ολοκαυτώματα εις το θεσιαστήρι* (βλ. και ά. *ανεβάζω* 1α[3]) Πεντ. Γέν. VIII 20· **β**) (προκ. για ορισμένα μέλη του ζώου που καίγονται εντελώς): *να μελίσει αυτό* (ενν. *το ζώο*) *εις τα μέλια του και το κεφάλι του και το ξύγγι του και να ορδινιάσει ο ιεριάς αυτά ιπί τα ξύλα ος ιπί την ιστιά ος ιπί το θεσιαστήρι... και να προσφέρει ο ιεριάς τα όλα και να καπνίσει εις το θεσιαστήρι, ολοκαύτωμα αυτό, πυριά, μυρωδιά, ανάπαψη του Κύριου* Πεντ. Λευιτ. I 13· *την κοιλιά του και τα γόνατά του να πλύνει με το νερό και να καπνίσει ο ιεριάς τα όλα εις το θεσιαστήρι ολοκαύτωμα, πυριά, μυρωδιά, ανάπαψη του Κύριου* Πεντ. Λευιτ. I 9. **2**) (Συνεκδ.) θυσία κατά την οποία καίγεται ολόκληρο το θύμα: *να κάμει* (ενν. *ο Ααρών*) *το ολοκαύτωμά του και το ολοκαύτωμα του λαού και να συμπαθήσει για ταυτόν και για το λαό* Πεντ. Λευιτ. XVI 24· *να πάρει ο ιεριάς από το αίμα του φταίσιμου με το δάχτυλό του και να δώσει ιπί τις άκρες θεσιαστήριου του ολοκαύτωμα* Πεντ. Λευιτ. IV 25· *εσίμωσεν το κριάρι του ολοκαύτωμα και ανακούμπισεν ο Ααρών και τα παιδιά του τα χέρια τους ιπί κεφάλι του κριαριού* Πεντ. Λευιτ. VIII 18· (εδώ προκ. για ανθρώπινη θυσία): *ανέβασέ τον* (ενν. *τον υιό σου*) *εκεί για ολοκαύτωμα ιπί ένα τα όρη ος να πω προς εσέν* Πεντ. Γέν. XXII 2.

**ολοκαύτωσις** η.

Το μτγν. ουσ. *ολοκαύτωσις*.

Θυσία κατά την οποία καίγεται ολόκληρο το θύμα: *ουκ ην εν αυτῇ ούτε προσφορά ούτ' ολοκαύτωσις ούτε θυμίαμα* Δούκ. 327[14].

**ολοκέντριος,** επίθ. —Βλ. και ά. *ολόκεντρος*.

Από το α' συνθ. *ολο-*, το ουσ. *κέντρον* και την κατάλ. *-ιος*.

Που είναι γεμάτος αγκάθια· (εδώ προκ. για σκαντζόχοιρο): *Αι εχίνοι μόρφωσιν σφαίρας έχουσιν κι ολοκέντριοι* (έκδ. *ολοκέντρια*· διορθώσ.) *εισίν* Φυσιολ. (Zur.) XXVIII.

**ολόκεντρος,** επίθ., Φυσιολ. (Offerm.) G 62[3], Φυσιολ. 350[19]. — Βλ. και ά. *ολοκέντριος*.

Από το α' συνθ. *ολο-* και το ουσ. *κέντρον*. Η λ. τον 4. αι. (Lampe, Lex.).

**1**) Που είναι γεμάτος αγκάθια· (εδώ προκ. για σκαντζόχοιρο): *Ο δέ εχίνος μορφήν σφαίρας έχων ολόκεντρός εστιν* Φυσιολ. (Offerm.) M 63[2]. **2**) (Προκ. για τρίχα) που είναι πολύ μυτερή, σαν κεντρί: *σχοίνου μορφήν γαρ έχουσιν αυτού* (ενν. *του ακανθόχοιρου*) *τοίνυν αι τρίχες, ολόσφαιρες, ολόκεντρες, μακριές και πλουμισμένες* Φυσιολ. (Legr.) 469.

**ολόκλειστος,** επίθ.

Από το α' συνθ. *ολο-* και το επίθ. *κλειστός*. Η λ. και σήμ.

Που είναι τελείως κλειστός: *Τ' άνθη που 'ναι ολόκλειστα στους κάμπους και λιβάδια απέ την κρυότην της νυκτού και παρευθύς ανοίγουν απέ την θέρμην του ηλίου* Θησ. Θ' [28[1]].

**ολόκληρα,** επίρρ., Ασσίζ. 77[18].

Από το επίθ. *ολόκληρος*.

Ολοκληρωτικά, εντελώς: *εκείνος οπού έχασεν το πράγμαν εντέχεται να αναλάβει το εδικόν του ολόκληρα* Ασσίζ. 174[6].

**ολόκληρος,** επίθ.

Το αρχ. επίθ. *ολόκληρος*. Τ. *ολιόκληρος* στην Κρήτη (Κοντοσόπ., Γλωσσογεωγρ. κρητ. 65). Η λ. και σήμ.

Ολόκληρος: *η μήτηρ δέ η πολυπαθής, η ευγενική και ωραία πολλάκις διεβίβαζεν ημέρας ολοκλήρους καταφιλούσα τον υιόν* Αχιλλ. Ν 92· *ολόκληρον εδιεβίβασα μήναν εις τον ξενώνα* Προδρ. (Eideneier) III 155.

**ολοκλήρως,** επίρρ.

Το μτγν. επίρρ. *ολοκλήρως*. Η λ. στην Κάτω Ιταλία και Σικελία (Caracausi 414).

Ολοκληρωτικά, εντελώς: *ως είδον αυτούς μετά σκευών και πετρών και μετά ετέρων ακατίων, το έν ακάτιον εβύθισαν και μέρος των ανθρώπων εξώγρησαν και τα έτερα δύο ολοκλήρως επίασαν* Ψευδο-Σφρ. 402[7].

**ολοκόκκαλος,** επίθ.

Από το α' συνθ. *ολο-* και το ουσ. *κόκκαλο(ν)*.

Που το σώμα του αποτελείται μόνο από κόκκαλα: *'Ησαν* (ενν. *οι καρκίνοι*) *και ψαλιδόστομοι, σκληρόν το σώμα είχαν, γιατί 'σαν ολοκόκκαλοι, σάρκες ποσώς δεν είχαν* Ζήνου, Βατραχ. 454.

**ολοκόκκινος,** επίθ., Λίβ. P 235, 242, Λίβ. Esc. 478 κριτ. υπ., Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Δ' 1102.

Από το α' συνθ. *ολο-* και το επίθ. *κόκκινος*. Η λ. και σήμ.

**1α**) Εντελώς κόκκινος, κατακόκκινος: *η σέλα όλη έλαμπεν ωσάν αυτόν τον ήλιον με φούντας ολοκόκκινας και χρυσαργύρους κόμπους* Αχιλλ. L 812· *τα ακρωτήριά της έχει ένα κάστρον ολοκόκκινον* Πορτολ. Β 46[10]. **β**) βαμμένος κόκκινος από αίμα: *Ευρήκασι το γέροντα κι ως λιόντας επολέμα με το σπαθί ολοκόκκινον από το τόσον αίμα* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Δ' 1132· *εμπλέκουνται μ' οι ψείρες μου άνωθεν έως κάτω και βάνω το χερίτσιν μου, συντρίβω και τσακίζω, εβγάνω ολοκόκκινον, να 'πες βαφεάν ομοιάζω* Προδρ. (Eideneier) III 273-79 χφ P κριτ. υπ. **2**) (Προκ. για γυναικεία μορφή που ακτινοβολεί σαν φλόγα): *έναι αυτή ολοκόκκινος, ολόλευκος εκείνη και ως κρύσταλλον παρείκαζε εκείνη εκ τα νέφη και ως φλόγα ταύτη εκ την γην διά το αψευδήγορόν της* Λίβ. Esc. 485 κριτ. υπ.

**ολόκοπος,** επίθ.

Το μτγν. επίθ. *ολόκοπος*. Το ουδ. ως ουσ. σήμ. στην Κύπρο (Λουκά, Γλωσσάρ. 346), όπου και επίρρ. *ολόκοπα* με διαφορετική σημασ. (Φαρμακ., Γλωσσάρ. 270). Η λ. και σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. με διαφορετική σημασ. (Παπαδ. Α., Λεξ.).

(Προκ. για ψωμί) που γίνεται με χοντροκοσκινισμένο αλεύρι: *θερμανείς το γάλα και ίρτον ολόκοπον εν αυτῷ θρύψεις* Ορνεοσ. αγρ. 546[21].

**ολοκόσμητος,** επίθ., Κώδιξ Βιβλιοθήκης μονής Πάτμου 511, 512.

Από το α' συνθ. *ολο-*, το *κοσμώ* και την κατάλ. ρηματ. επιθ. *-τος*.

Φορτωμένος με στολίδια, καταστόλιστος: *εισί και εις το κελίον του δηλωθέντος καθηγουμένου εγκόλπιον ολοκόσμητον η Αγία Θεοτόκος ... μετά βρέφους* Κώδιξ Βιβλιοθήκης μονής Πάτμου 512· *έτερον* (ενν. *εικόνισμα*) *πάλιν της Αποκαθηλώσεως, ολοκόσμητον* Διαθ. Ιεοδ. Σαρ. 20.



**ολοκοτίνιν** το, Προδρ. (Eideneier) IV 452· *'λ ο κ ο τ ί ν ι ν*, Προδρ. (Eideneier) IV 452 χφ P κριτ. υπ., Ασσίζ. 52[2], Βουστρ. 460, 469. —Βλ. και ά. *ολοκότινον*.

Από το ουσ. *ολοκότινον*. Η λ. τον 5. αι. (Steph., Θησ.· βλ. πάντως και Du Cange Appendix, λ. *ολοκοτίνην*).

**α**) Είδος χρυσού νομίσματος (πιο γνωστό ως *χρυσούν, χρύσινον, υπέρπυρον, νόμισμα*): *Ει τις αν έχει σήμερον ψωμίν και 'λοκοτίνιν, εκείνος και φιλόσοφος, ρήτωρ και καλλιγράφος* Προδρ. (Eideneier) III 273-10 χφ P κριτ. υπ.· *και ολοκοτίνιν, πίστευσον, ουκ είχα να αγοράσω* (ενν. *αλεύριν*) Προδρ. (Eideneier) III 183-2 χφφ SAC κριτ. υπ.· **β**) είδος νομίσματος της Κύπρου, πιο γνωστό ως *βυζάντι(ο)ν* (Για τις σημασ. βλ. Dawkins [Μαχ. Β' σ. 168]): *είπεν να δώσει τ' μόδ(ια) κριθ(ά)ρ(ιν) απέ την Κολόταν, τό επουλιέτον ιβ' καφιζία εις το 'λοκοτίνιν* Μαχ. 436[19].

**ολοκότινον** το, Metrol.[2] 66[13]· *'λ ο κ ό τ ε ν ο (ν)*. — Βλ. και ά. *ολοκοτίνιν*.

Πιθ. από το επίθ. *όλος* και το λατ. quatinus (βλ. Gregoire, Varia Etymologica. *Ολοκότινος*, ΑΙΡΗΟS 12, 1952 ⟨1953⟩, 648-50, όπου και οι παλαιότερες ετυμολογίες). Η λ. τον 6. αι. σε παπυρ. (L-S Suppl., λ. *ολοκόττινον*· για τη λ. πβ. και Du Cange Appendix, λ. *ολοκοτίνην*).

**α**) Είδος χρυσού νομίσματος (πιο γνωστό ως *χρυσούν, χρύσινον, υπέρπυρον, νόμισμαν*): *Ο δέ τόπος ο υποσπόριμος πράσινος σ' οργίας εις το ολοκότινον, έχουν δέ αι ,α οργίαι νομίσματα ε'* [ανά] *σ' οργίας εις το ολοκότινον* Metrol.[2] 65[12,13]. **β**) είδος νομίσματος της Κύπρου, πιο γνωστό ως *βυζάντι(ο)ν* (Για τις σημασ. βλ. Dawkins [Μαχ. Β' σ. 168]): *εχάρισεν* (ενν. *ο ρήγας*) *τους ψουμάτους την ταλίαν όπου έπαιρνεν δύο 'λοκότενα τα ρ'* Μαχ. 612[4].

**ολόκουφος,** επίθ.

Από το α' συνθ. *ολο-* και το επίθ. *κουφός*.

Εντελώς κουφός, θεόκουφος: *τυφλή, βουβή κι ολόκουφη σου φαίνετο πως ήτο* (ενν. *η νένα*) Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Γ' 633.

**ολοκοφτός,** επίθ.

Από το α' συνθ. *ολο-* και το επίθ. *κοφτός*.

(Προκ. για βράκα) που κάνει πολλές δίπλες, σούρες: *Το φεραρόλι το μακρύ και τ' όμορφο τζιπόνι κι οι βράκες οι ολοκοφτές και το σπαθί δε σώνει 's τσ' αγαφτικούς την σήμερον* Κατζ. Α' 182.

**ολόκρατος,** Byz. Kleinchron. A' 635[1], πιθ. εσφαλμ. γρ. αντί *ολοκράτως*· διορθώσ. (λιγότερο πιθ. διόρθωση σε *ολοκρατώς* ⟨**ολοκρατής*⟩). — Βλ. ά. *ολοκράτως*.

**ολοκράτως,** επίρρ. — Βλ. και ά. *ολόκρατος*.

Από συμφ. των επιρρ. *ολοσχερώς* και *κατακράτος*.

Ολοκληρωτικά, κατακράτος: *ήλθεν ο Τεμίρ χάνης και επολέμησεν μετά του Παγιαζίτ πέη εις την 'Αγκυραν ... Και ετσάκισέν τον ολοκράτως* (έκδ. *ολόκρατος*· διορθώσ.) *και επίασεν αυτόν και ετέθνηκεν* Byz. Kleinchron. A' 635[1].

**ολόκρυγιος,** επίθ., βλ. *ολόκρυος*.

**ολόκρυος,** επίθ., Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Ε' 28· *ο λ ό κ ρ υ γ ι ο ς*, Ερωφ. χορ. δ' 737.

Από το α' συνθ. *ολο-* και το επίθ. *κρύος.*

**1**) Παγωμένος: *Θωρεί* (ενν. *ο Βλαντίστρατος*) *την όψη κι ήσπριζε, τα μάτια σφαλι- σμένα, ολόκρυα τα μέλη του, τ' αρθούνια παχνιασμένα* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Δ' 1934· *Απόμεινεν* (ενν. *η Αρετούσα*) *ολόκρυα, η αναπνιά τση εχάθη ωσάν αθός εψύγηκε, σα ρόδον εμαράθη* Ροδολ. (Αποσκ.) Δ' 375. **2**) (Προκ. για εστία, βωμό) που δεν έχουν α- νάψει πάνω του φωτιά για θυσία: *Ούποτε την τράπεζάν σου την αγίαν, Ζευ, αφήκα αθυ- σίαστη κι ολόκρυα* Λουκάνη, Ομήρ. Ιλ. Θ' [275].

**ολόκρυφος,** επίθ.

Από το α' συνθ. *ολο-* και το επίθ. *κρυφός.*

(Επιτ.) που κρατά κ. μυστικό: *αφόν αγάπησε* (ενν. *ο Παλαμών*), *λεπτός εγίνη ο- νους του και πονηρός κι ολόκρυφος εις τα καμώματά του* Θησ. Γ' [49[6]].

**ολόκυκλος,** επίθ., Λίβ. Sc. 1279.

Από το α' συνθ. *ολο-* και το ουσ. *κύκλος.* Η λ. τον 11. - 12. αι. (L-S). Για τη λ. βλ. και Steph., Θησ.

**α**) Που έχει ολοστρόγγυλο σχήμα· (προκ. για τη σελήνη): *παρείκασεν* (ενν. *η Ροδάμνη*) *ανθόμοιον τον κύκλον της σελήνης, οπότεν είναι ολόκυκλος, καθάριος και γεμάτος, ως προς την στρογγυλότηταν της κόρης του προσώπου* Λίβ. Esc. 2410· **β**) που έχει κυκλική περίμετρο: *'Ην αν παραλαβείν επιχειρήσωσιν οι νοτάριοι γην, ει μέν ώσπερ ολόκυκλον εύ- ρωσιν, ολόκυκλον ποιούσι και το μέτρον αυτής* Metrol.[2] 67[17].

**ολολαγαρισμένος,** μτχ. επίθ., Λίβ. P 499, 1022, Λίβ. Esc. 757 (έκδ. *ολολογαρισμέ- νον*· διορθώσ.), Λίβ. N 2159.

Από το α' συνθ. *ολο-* και τη μτχ. παθητ. παρκ. του *λαγαρίζω.*

Που έχει καθαριστεί εντελώς από ξένες ουσίες, λαμπικαρισμένος· (συνεκδ.) **α**) (προκ. για «κρύο», είδος διάφανης πέτρας) εντελώς διαυγής: *ήτον το υαλίν ... της φισκίνας ως ένι το κρύον το αμάλαγον το ολολαγαρισμένον* Λίβ. Sc. 1322· **β**) (προκ. για καθαρό α- τήμι) έντονα αστραφτερός: *έβλεπες τα λιθάρια του κάστρου ότι λάμπουν ως έν' το ασή- μιν το άδολον ολολαγαρισμένον* (έκδ. *ολολογαριασμένον*· διορθώσ.) Λίβ. (Lamb.) N 636.-

**ολολαμπής,** επίθ., Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 85.

Η λ. στον Αριστοτέλη.

**1**) Έντονα αστραφτερός, ολόλαμπρος: *ο θρόνος ην εγκολαπτός, ολολαμπής* (έκδ. *ολο- λαμπίς*· διορθώσ.), *χρυσίζων* Ριμ. Βελ. ρ (Bakk. - v. Gem.) 880. **2**) (Μεταφ. προκ. για άνθρωπο) που αστράφτει, ακτινοβολεί (από πνευματική αίγλη): *ήτον δέ από ποδών έως κεφαλής ολολαμπής ως φλόγα πυρός* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 85.

**ολόλαμπρος,** επίθ.

Από το α' συνθ. *ολο-* και το επίθ. *λαμπρός.* Η λ. τον 4. αι. (Lampe, Lex.) και σήμ.

**1**) (Προκ. για το φως της ημέρας) πάρα πολύ λαμπερός, άπλετος: *το φως τ' ολόλαμπρο ...τα κιανείς δε λέγει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 1886. **2**) Που λαμποκοπά ολόκληρος (από αντανάκλαση της ηλιακής ακτινοβολίας), εκθαμβωτικός: *είδε του θεού* (ενν. *του 'Αρη*) *... οίκον του μεγάλου, απ' άρματα πολλά σκληρά κτισμένος ήτον όλος. Ολόλαμπρος ... ήτονε, έλαμπεν ως τον ήλιον, όταν ο ήλιος έκρουε άστραπτεν ως το φέγγος* Θησ. Z' [...[3]]. **3**) Πολύ αστραφτερός· πολυτελής: *ολόλαμπρα ην τα ρούχα της* Λίβ. P 230.



**ολόλευκος,** επίθ., Φυσιολ. (Offerm.) G 24[4], Λίβ. P 242, Φυσιολ. (Kaim.) 120[4].

Το αρχ. επίθ. *ολόλευκος.* Η λ. και σήμ.

**1α**) Κάτασπρος, κατάλευκος: *Οι κούπες, τ' αργυρά ξιστία, γεμάτα με τον οίνον, ... τ' ολόλευκον το γάλα* Θησ. ΙΑ' [51[2]]· *ολόλευκόν εστι* (ενν. *το πετεινόν χαραδριός*), *μη έχον όλως μελανίαν* Φυσιολ. 342[15]· **β**) (προκ. για είδος περιστεριών): *Εισίν γαρ πηγματισταί περιστεραί και πολύχρωμα εισίν, ο ψαρός, ο μελανοειδής ... ο ολόλευκος* Φυσιολ. (Zur.) CXX (XII 1[7]). **2**) (Μεταφ. προκ. για το Χριστό) αμόλυντος, αναμάρτητος: *ολόλευκος γαρ εστίν ο Κύριος ημών, μηδεμίαν μελανίαν έχων* Φυσιολ. 342[18]. **3**) Που έχει κάτασπρη, πολύ ανοιχτόχρωμη επιδερμίδα: *άσπρη* (έκδ. *άπορη*· διορθώσ.) *πολλά κι ολόλευκη, ερωτική εις άκρον* (ενν. *η κόρη*) Θησ. ΙΒ' [53[4]]. **4**) (Προκ. για γυναικεία μορφή που απαυγά- ζει λευκή λάμψη· βλ. και *ολοκόκκινος* 2): *έναι αυτή ολοκόκκινος, ολόλευκος εκείνη και ως κρύσταλλον παρείκαζε εκείνη εκ τα νέφη* Λίβ. Esc. 485.

**ολόλιγνος,** επίθ.

Από το α' συνθ. *ολο-* και το επίθ. *λιγνός.*

Πολύ λεπτός, λυγερός, κομψός: *Η μέση της ολόλιγνη μετά μεγάλης τέχνης απλώς ως λεπτοκάλαμον εκατασκεύασέν την* Βέλθ. 707.

**ολολίγος,** επίθ.

Από το α' συνθ. *ολο-* και το επίθ. *ολίγος.*

Πολύ λίγος: *Εις δ' ολολίγο διάστημα μισού χρόνου ημέρας άρματα φκονόμησεν* Ριμ. Βελ. ρ (Bakk. - v. Gem.) 133 χφ P κριτ. υπ.

**ολολογαριασμένος,** μτχ. επίθ.· *ολολογαριασμένον,* Λίβ. (Lamb.) N 636, εσφαλμ. γρ. αντί *ολολαγαρισμένον*· διορθώσ. — Βλ. ά. *ολολαγαρισμένος.*

**ολολογαρισμένος,** μτχ. επίθ.· *ολολογαρισμένον,* Λίβ. Esc. 757, εσφαλμ. γρ. αντί *ολολαγαρισμένον*· διορθώσ. — Βλ. ά. *ολολαγαρισμένος.*

**ολολούρικος,** επίθ. — Βλ. και ά. *ολόλουρος.*

Από το α' συνθ. *ολο-* και το ουσ. *λουρίκι(ο)ν.*

Που είναι ολόκληρος θωρακισμένος και συνεκδ. πάνοπλος: *διεχώρισεν χιλίους Αραβί- τας, ολολουρίκους και καλούς, χρυσοκλιβανιασμένους* Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 579.

**ολόλουρος,** επίθ. — Βλ. και ό. *ολολούρικος.*

Από το α' συνθ. *ολο-* και το ουσ. *λουρί(ο)ν* αντί του ουσ. *λουρίκι(ο)ν.*

Που είναι ολόκληρος θωρακισμένος και συνεκδ. πάνοπλος: *απήρχοντο χίλιοι Αραβί- ται ολόλουροι και θαυμαστοί, χρυσοκλιβανισμένοι* Διγ. Z 1153.

**ολολύπητος,** επίθ.

Από το α' συνθ. *ολο-* και το *λυπώ.*

Λυπημένος, θλιμμένος πολύ: *Τότε λοιπόν εβγαίνασιν ως αιχμαλωτισμένοι, μαύ- ροι και ολολύπητοι και καταδικασμένοι* Τζάνε, Κρ. πόλ. 105[10].

**ολομάκελλος,** επίθ., Ασσίζ. 476[5].

Από το α' συνθ. *ολο-* και το ουσ. *μάκελλον* ή το *μακελλεύω.* Τ. ολομάτζελλος σήμ. στην

Κύπρο (Φαρμακ., Γλωσσάρ. 85, Παπαδ. Θ., Δημ. κυπρ. άσμ. Β. $14^{126}$ και Χατζ., Ξεν. στοιχ. 49).

Καταματωμένος, αιματοβαμμένος: *ήλθαμεν προς αυτόν και επήραμεν το σπαθίν του και ηύραμέν τον ολομάκελλον* Ασσίζ. $476^{1}$.

**ολομάρμαρος,** επίθ., Θησ. Ζ' [$114^{5}$].

Από το α' συνθ. *ολο-* και το ουσ. *μάρμαρον.*

Που όλη η επιφάνειά του καλύπτεται από μάρμαρο: *ο τοίχος ολομάρμαρος στα ύψη σηκωνέτον* (παραλ. 1 στ.) *με μάρμαρα κατάγλυπτα μετά μεγάλης τέχνης* Θησ. (Schmitt) VII 108.

**ολομάτωτος,** επίθ., βλ. *ολοαιμάτωτος.*

**ολόμαυρος,** επίθ., Ιμπ. 84, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 519.

Από το α' συνθ. *ολο-* και το επίθ. *μαύρος.* Διάφοροι τ. της λ. ιδιωμ. (Κοντοσόπ., Γλωσσογεωγρ. κρητ. 65, Αφ. Τριαντ. 139, Κυπρ. άσμ. $10^{56}$ και Παπαδ. Α., Λεξ. στη λ.). Η λ. και σήμ.

**1**) Πολύ μαύρος, κατάμαυρος: *τα ομμάτια σου τα ολόμαυρα, τα ασύγκριτα του πόθου* Αχιλλ. Ν 1680. **2α**) Ολότελα μαύρος· μαύρος σ' όλη του την επιφάνεια: *Δίδει σοι ...* (παραλ. 1 στ.) *σόφια μεταξωτά και εύμορφα σαμούρια ολόμαυρα* Αρσ., Κόπ. διατρ. [1268]· *άλλα* (ενν. *άλογα*) *σαράντα ολόμαυρα με κόκκινα ντυμένα* Βίος Δημ. Μοσχ. 458· *Στην κεφαλή είχε* (ενν. *ο Σπιθόλιοντας*) *ολόμαυρο το Χάρο με δρεπάνι* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 361· **β**) (προκ. για νόμισμα) που έχει μαυρίσει σ' όλη του την επιφάνεια: *Βλέπουν τα γρόσα ολόμαυρα και όλοι θαυμαστήκαν* Διήγ. ωραιότ. 679. **3**) (Μεταφ.) πολύ δυστυχισμένος, πονεμένος: *τούτος είν' ο Χαρίδημος κι από την ώρα εκείνη οπού 'χασε το ταίρι του, ολόμαυρος εγίνη* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 766.

Το ουδ. στον πληθ. ως ουσ. (εδώ ως σύστ. αντικ.) = μαύρα, πένθιμα ρούχα: *δυο χιλιάδες στρατηγοί ... το ρήγα εσυντροφιάζασιν ολόμαυρα ντυμένοι* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Δ' 1968· *Του βασιλιού όλα τ' άλογα θλιμμένα επορπατούσα κι εκείνοι οπού τα σύρνασι ολόμαυρα εφορούσα* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Δ' 1976 κριτ. υπ.

**ολομέλεια** η.

Το μτγν. ουσ. *ολομέλεια.* Η λ. και σήμ.

Το σύνολο των μελών του σώματος: *Μέρη δέ εισί του σώματος τα μετά γεννήσεως αναφυόμενα, οίον οδόντας, όνυχας,... μέλη δέ η ολομέλεια η γεννηθείσα άμα συν τη αυτού γεννήσει, οίον η κεφαλή, ωτία, ρίνα, χείλη ... και τα τούτων όμοια* Μάρκ., Βουλκ. $346^{8}$.

**ολομελής,** επίθ.

Το μτγν. επίθ. *ολομελής.* Η λ. και σήμ.

Ολόκληρος, ακέραιος: *ουκ έστι παρατήρησις ενταύθα του Μωσέως, καν έστι τις* (ενν. *άρτος*) *ολομελής, καν και λελωβημένος* Γλυκά, Αναγ. 202.

**ολομερίς,** επίρρ., βλ. *ολημερίς.*

**ολομέταξος,** επίθ., Διαθ. Βοϊλά 24, Διγ. 'Ανδρ. $361^{20}$.

Από το α' συνθ. *ολο-* και το ουσ. *μετάξι.* Η λ. και σήμ.

Κατασκευασμένος ολόκληρος από μετάξι: *σόφι ολομέταξον* (ενν. *δίδει σε*) *και εύμορφον*



*ατλάζι* Αρσ., Κόπ. διατρ. [1156]· *χρυσοκόκκινον σκηνήν, ωραίαν, παμμεγέθη, σχοινία ολομέταξα και αργυροί οι πάλοι* Διγ. Ζ 2226.

**ολομετρητός,** επίθ.

Από το α' συνθ. *ολο-* και το επίθ. *μετρητός.*

Μετρημένος εντελώς, καταλεπτώς (Βλ. Πολίτης Λ. [Κατζ. σ. 155]): *αγόρασέ την* (ενν. *την Κασσάντρα*) *άντρας μου κι έδωκε δυο χιλιάδες πέρπερα ολομετρητά* Κατζ. Ε' 181.

**ολόμικρος,** επίθ.

Από το α' συνθ. *ολο-* και το επίθ. *μικρός.*

**1**) (Προκ. για μέγεθος ή διαστάσεις) εντελώς μικρός· (εδώ στον υπερθ.) πολύ μικρόσωμος και κατ' επέκταση εντελώς ανίσχυρος: *πρέπό 'ναι να μη καταφρονούμεν και τον ολομικρότερον να μην τσαλαπατούμεν* Αιτωλ., Μύθ. $2^{58}$. **2**) (Σε μεταφ.) τελείως αδύναμος· μηδαμινός: *από μια σπίθα ολόμικρη φωτιά μεγάλη εγίνη* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 466.

**ολόμοιος,** επίθ.

Από το α' συνθ. *ολο-* και το επίθ. *όμοιος.* Η λ. στο Somav.

Εντελώς όμοιος, ολόιδιος: *Ολόμοιος είναι του Σιμπάν και μοναχός γιαγέρνει!* Θυσ.[2] 1057.

**ολομοναξιά** η.

Από το α' συνθ. *ολο-* και το ουσ. *μοναξιά.*

Το να είναι κανείς τελείως μόνος, απόλυτη μοναξιά: *εκείνος ολομοναξιάν εγύρευε να εύρει, διά να κλέψει ό,τ' ευρεί* Αιτωλ., Μύθ. $20^{6}$.

**ολομόναξος,** επίθ.

Από το α' συνθ. *ολο-* και το επίθ. *μοναξός.* Η λ. στο Meursius.

Τελείως μόνος, ολομόναχος: *μίαν ημέρα κίνησε, ως ήτον μαθημένος, Πενθέος ολομόναξος, εις τον γιαλόν υπάγει* Θησ. Δ' [$32^{2}$].

**ολομόναχος,** επίθ., Λίβ. Ν 2895, Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Α' 274· *'λομόναχος,* Σταυριν. 110. — Βλ. και ά. *μοναχός.*

Από το α' συνθ. *ολο-* και το επίθ. *μοναχός.* Ο τ. και σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ. στη λ.), όπου και άλλοι τ. Η λ. στο Meursius, στην Ιστορ. Αθέσθη 968 και σήμ.

**1**) (Επιτ.) τελείως μόνος **α**) (χωρίς τη συντροφιά ή την παρουσία άλλων): *ολομόναχη 'ς τούτα τα δάση οδεύγεις* Πανώρ. Β' 80· *ακόμη ολομόναχος στέκεται στον δρυμώνα* Θησ. Ε' [$6^{6}$]· *εκίνησα ολομόναχος και σιγανά σιμώνω στην κάμεράν τση* Ερωφ. (Αλεξ. Στ.-Αποσκ.) Δ' 193· **β**) (χωρίς την παρουσία ερωτικού συντρόφου): *Δε θέλει παρά μια φορά να την αναντρανίσει* (παραλ. 1 στ.) *κι απόκει πλιο να μη στραφεί στον τόπο που 'ναι εκείνη, να καίγεται ολομόναχος 'ς τσ' αγάπης την οδύνη* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 2078· **γ**) (προκ. για ορφανό): *δεν είχε εκείνο τον καιρό ουδέ κύρην ουδέ μάννα, αμ' ήτον ολομόναχος, γιατί κι οι δυο αποθάνα* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 618· **δ**) (με προηγ. το επίθ. *μόνος*): *μόνος κι ολομόναχος με λογισμό επορπάτει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 1067· *μόνος κι ολομόναχος εβάλθη να περάσει και να μη δει ξεφάντωσην ώστε που να γεράσει* Ε-

ρωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α΄ 139· **ε**) (με αριθμτ. ή με τον εμπρόθ. προσδιορ. *με* + αιτιατ προκ. να δηλωθεί συνοδεία ή συντροφιά από κάποιον ή κάποιους πολύ οικείους): *να'ν' οι δυο ολομόναχοι, ογιά να μη γροικήσει κιανείς εκείνα τα μιλούν κι αλλού τα 'μολογήσει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α΄ 1093· *ήμασθεν ολομόναχοι με τα παιδόπουλά μας* Λίβ. Sc. 2083. **2**) (Συνεκδ.) τελείως αβοήθητος, που ενεργεί χωρίς τη συμπαράσταση ή βοήθεια άλλων: *εβγήκεν ολομόναχος και με τη δύναμή του τσ' εχθρούς* ... (παραλ. 1 στ.) *έδιωξε* Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Δ΄ 576· *να πεταχτώ ολομόναχος στη μέσην τως σαν ένα λιοντάριν, όντε τα παιδιά βρει κι έχουν του παρμένα, να κάμω πόδια, κεφαλές και χέρια να γεμίσει ο κάμπος* Φορτουν. (Vinc.) Δ΄ 197· *'Ενα καράβι πάει ομπρός, που κράζασι σουλτάνα κι εκείνο ολομόναχο θέλει την καραβάνα, να πολεμήσει* Τζάνε, Κρ. πόλ. 438[24]. **3**) Τελείως ασυνόδευτος: *εμίσεψα ολομόναχη και δίχως συντροφιά άλλη κι ήδωκα μες στα χέρια σου και εις τη δική σου αγκάλη* Φορτουν. (Vinc.) Ιντ. γ΄ 29. **4**) (Σε χρ. οριστικής αντων.) ο ίδιος, από μόνος μου: *ο ποιος Ρινάλδος, ξεύρετε, τ' όνομα μόνο σώνει τσι πράξες τ' ολομόναχο στον κόσμο να ξαπλώνει* Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Ιντ. γ΄ 22.

Η λ. σε επιρρ. χρ. για να δηλωθεί τέλεια μοναδικότητα, αποκλειστικότητα: *εδόθη μ' ολομόναχη τον κόσμο να γεμίζω χαρές και περιδιάβασες* Πανώρ. Πρόλ. 13· *Τούτη* (ενν. *η ομορφιά*), *σ' αντίς αποκοτιά και γλώσσα στολισμένη γή νου ψηλό, ολομόναχη μας είναι χαρισμένη απού τη φύση* Ροδολ. (Αποσκ.) Β΄ 270.

**ολομοντάρου,** επίρρ.

Από το α΄ συνθ. *ολο-* και το επίρρ. *μοντάρου* (τ. του *μονοτάρου*, βλ. ά.) Τ. *ολομονιτάρου* και σήμ. στην Κρήτη (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Γ΄ 209 και Ϛ΄ 180).

Εντελώς, ολότελα: *Ετούτη 'ναι, παιδάκι μου, μίζερη και γυρεύγει δίχως χαρίσματα γαμπρό· και άν ήτο μπορετό τση ολομοντάρου ολόγδυμνη την ήβγανε απομπρός τση* Φορτουν. (Vinc.) Δ΄ 70.

**ολόμπροστα,** επίρρ.

Από το α΄ συνθ. *ολο-* και το επίρρ. *μπροστά.*

Εντελώς μπροστά· (εδώ προκ. για εμπροσθοφυλακή): *ήτον ο Ρεσβάμπεγης με το δικόν τ' αλλάγι ερχόμενος ολόμπροστα, βίγλα διαφυλάγει* Σταυριν. 318.

**ολόμωρος,** επίθ.

Από το α΄ συνθ. *ολο-* και το επίθ. *μωρός.* Η λ. στο Steph., Θησ.

(Επιτ.) τελείως απερίσκεπτος, άμυαλος· που δεν επιδεικνύει σύνεση: *εγενόμην τοσούτον ολόμωρος ως θείος βασιλέως ων ... καταλείψαι σε τον όν ως υιόν και βασιλέα ακριβώς γινώσκω* Παράφρ. Χων. (Νικήτ. Χων., Βόνν., 502, κριτ. υπ.).

**όλον,** επίρρ., Ασσίζ. 32[11], 44[1], 136[20], Σπανός (Eideneier) Α 260, Χρον. Μορ. Η 3828, Παλαμήδ., Βοηβ. 670· *ό λ ο,* Ασσίζ. 334[10-11], 363[16], 387[23,25], Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.) 5211 (Δωδώνη 8, 1979, 409), Χρον. Τόκκων 2334, Θησ. (Foll.) Ι 90, 102, Διήγ. Αλ. G 269, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β΄ 222.

Το αρχ. επίρρ. *όλον.* Ο τ. και σήμ.

**1**) Εντελώς, ολοκληρωτικά: Αχιλλ. Ν 1665· Θησ. (Foll.) Ι 114· Γλυκά, Στ. 371. **2**) Αποκλειστικά, μόνο: *εγύρευε πάντα καιρόν τους Μόσχοβους να κόψει και μέσ' από την πατρίδα τους τελείως να τους διώξει, να έχει* (ενν. *ο βασιλέας*) *όλον άρχοντες μέσ' από την Λεχίαν* Βίος Δημ. Μοσχ. 379. **3**) (Επιτ.) απολύτως, πλήρως: *με φωνήν αγριότατη, τρέμοντας το μουστάκι του ρήγα απιλογήθηκε με λόγια όλο φαρμάκι* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β΄ 950· *εις τούτο άρξεται λαλεί και να τους αφηγείται ο Δεσπότης λεπτομερώς εκείνα τα μαντάτα, καθώς τα αφηγήσετον εκείνος ο δημηγέρτης..., όλον με πονηρία* Χρον.Μορ. Ρ 3828· έκφρ. *όλο πρωτύτερα* = κατεξοχήν, πρώτα πρώτα: *το δίκαιον κρίνει και κελεύει ότι εκείνος ένι κρατούμενος όλο πρωτύτερα να μου στρέψει εκείνον τό του έδωκα διά να μου ποίσει την δουλείαν μου* Ασσίζ. 407[21]· *εντέχεται ότι εκ πίστεως και εκ της κρίσεως να έχομεν προοίμιον όλο πρωτύτερα, διότι εκ πίστεως και κρίσεως εντέχεται να στρέψομεν του καθενού ανθρώπου και της καθημιάς γυναικός το δίκαιόν τους* Ασσίζ. 273[10]· *το δίκαιον κρινίσκει και ορίζει να κρίνουν ότι εκείνος οπού πολεμά ούτως ένι κρατημένος όλον πρωτύτερα να στρέψει τα μελίσσια οπίσω εις τον μελισσιώναν μου* Ασσίζ. 198[18]. **4**) (Για να δηλωθεί η διάρκεια πράξης ή κατάστασης) συνεχώς, διαρκώς: *πουλίτσιν ήθελες γενεί να κιλαδείς τας νύκτας και να κιλάδεις, να 'λεγες όλον διά την αγάπην* Ερωτοπ. 476· *πάντοτες εις την τέντα του, όλον εκεί βρισκούνταν* (ενν. *οι δούλοι*) Παλαμήδ., Βοηβ. 1272. **5**) (Για να δηλωθεί επανάληψη πράξης ή λόγου) ολοένα, κάθε φορά: *όλο αφράτα μας χαρίζει, έξοδον ουδέν μας δίδει* Πτωχολ. α 801· *λέγει* (ενν. *ο ασθενής*)· *ω φίλε αδελφέ, εγίνηκα χαμένος, όλον καλά, όλον καλά και είμαι χαλασμένος* Αιτωλ., Μύθ. 42[18]. **6**) (Προκ. για έκταση) παντού, σ' όλη την επιφάνεια ή έκταση: *Εις τον ένα στύλον τον χρυσόν εποίησεν* (ενν. *ο Αλέξανδρος*) *τον εμαυτόν του όλο με μάλαμα ιστορισμένον* Διήγ. Αλ. G 267· *Ειδέ και πάγει άνθρωπος* [ως] *διά την αρκούδα, θώρακα να'χει σιδηράν και βάλλει την εκείνην, ολόγυρον του θώρακος όλον ξιφάρια έχει* Φυσιολ. (Legr.) 361· *είδε εκεί η Παναγία πύρινη νεφέλη και εις την μέση της φωτιάς στρώματα στρωμένα και απάνω εκάθουντα πλήθος άντρες και γυναίκες και δράκοντες και θεριά, όλο φωτιά, τους ετρώγασι* Αποκ. Θεοτ. 117.



**ολόνεκρος,** επίθ., Λίβ. Esc. 1975, 4016.

Από το α΄ συνθ. *ολο-* και το επίθ. *νεκρός.*

(Μεταφ.) που έχει παραλύσει τελείως, που δεν μπορεί να αντιδράσει καθόλου (από ψυχική κατάπτωση): *Δέξου απ' αναίστητον ψυχήν αισθήσεως πονοχάρτιν και από καρδίαν ολόνεκρον γραφήν εμψυχωμένην, τήν έποικαν τα γράμματα, φουδούλα, τα ιδικά σου να νεκρωθεί παρά καιρόν και να χαθεί εκ τον κόσμον* Λίβ. Sc. 893.

**ολονένα(ν),** επίρρ., βλ. *ολοένα.*

**ολονήστικος,** επίθ.

Από το α΄ συνθ. *ολο-* και το επίθ. *νηστικός.*

Τελείως νηστικός, θεονήστικος: *ήβγαλες γέρο δαίμονα μόνο με τσι φωνές σου σύναυγα και ολονήστικος να τρέχω 'ς τσι δουλειές σου* Φορτουν. (Vinc.) Α΄ 92.

**ολονυκτί,** επίρρ., βλ. *οληνυκτίς.*

**ολονυκτία** η.

Το θηλ. του επιθ. *ολονύκτιος* (Ανδρ., Λεξ.) ως ουσ. Η λ. και σήμ.

**1**) Διανυκτέρευση, επαγρύπνηση όλη τη νύχτα: *τότες κρυφώς οι Μόσχοβοι ολονυκτία 'ποίκαν, οι Λέχοι δέ εμέθυσαν, πήγαν κι εκοιμηθήκαν* Βίος Δημ. Μοσχ. 605. **2**) Ιερή ακολουθία με έντονα παρακλητικό χαρακτήρα που διαρκεί όλη τη νύχτα, αγρυπνία: *Σημαίνουσιν οι εκκλησιές, ψάλλουν τα μοναστήρια και ολονυκτίες κάμουσιν όλα τ' αγιαστήρια* αυτ. 738.

**ολονυκτίζω** *ο λ η ν υ κ τ ί ζ ω· ο λ ο ν υ χ τ ί ζ ω.*

Από το ουσ. *ολονυκτία* και την κατάλ. *-ίζω* αναλογ. με ρ. σε *-ίζω*. Η λ. στο Βλάχ.

**1α**) Μένω άγρυπνος όλη τη νύχτα, ξενυχτώ (εδώ με την πρόθ. εις + αιτιατ.): *ούτως εξεβαίνουσιν κι υπάν κι ολονυκτίζουν: οι γέροντες εις το κρασίν, οι νέοι στα τραγούδια* Ναθαναήλ Μπέρτου, Στιχοπλ. I 558· **β**) (εδώ για ερωτική σχέση) περνώ τη νύχτα μου με κάπ.: *Θυμούμαι τηνε μια φορά να θα διαβεί* (ενν. *η μάννα*) *στον 'Αδη μόνο γιατί ολονύχτισα μ' ένα μου φίλο ομάδι* Κατζ. Β' 354. **2**) Πιθ. περνώ όλη τη νύχτα, διανυκτερεύω στην ύπαιθρο: *Αποβραδίς πηγαίνασι και το πωρνό γυρίζαν κι εφέρνασι λάδια, κρασιά και δεν οληνυκτίζαν με φόβον πλήσιον να θωρούν οι Τούρκοι μην τους λάχουν κι απάνω στα φορτώματα σακιά γεμάτα να 'χουν* Τζάνε, Κρ. πόλ. 251[10].

**ολονύκτιον,** επίρρ.· *ο λ ο ν υ κ τ ί ο ν.*

Το ουδ. του επιθ. *ολονύκτιος* ως επίρρ. Ο τ. από μετρ. αν. Η λ. σε σχόλ. (L-S).

Σε όλη τη διάρκεια της νύχτας **α**) (προκ. για ιερή ακολουθία): *έκαμαν εις την Μητρόπολιν όλ' οι ιερείς μαζί και ελειτουργούσαν τέσσερεις και πέντε δέησες ολονύκτιον* Συναδ., Χρον. - Διδαχ. 85r· **β**) (προκ. για επιφυλακή, επαγρύπνηση): *εις το φουσσάτον πήγασι κι εβάλαν ορδινία ολονυκτίον εις εκεινούς να γίνει αγρυπνία, να μην δεν λάχει κι έλθωσι αιφνίδια οι εχθροί τους* Κορων., Μπούας 26.

**ολονύκτιος,** επίθ., Προσκυν. Εθν. Βιβλ. 2043, 262[154].

Από το α' συνθ. *ολο-* και το επίθ. *νύκτιος*. Το ουδ. *'ληνύχτιο* ιδιωμ. (Andr., Lex. στη λ.). Η λ. τον 5. αι. (Lampe, Lex.) και σήμ.

(Προκ. για ιερή ακολουθία με έντονα παρακλητικό χαρακτήρα) που διαρκεί όλη τη νύχτα: *έκαμαν όλ' οι ιερείς εις τες ενορίες τους ολονύκτιον δέησιν προς τον Θεόν* Συναδ., Χρον. - Διδαχ. 54v· *τον Θεόν πάντοτε εδυσώπει ολονυκτίους εκπληρών ύμνους και πανυχίους* Διγ. Z 4031· (εδώ προκ. για ατομική προσευχή): *βλέποντες εκείνοι οι θαυμάσιοι ασκηταί ... πώς εκοπίαζε περισσώς εις την άσκησιν με νηστείαν, προσευχήν και αγρυπνίαν ολονύκτιον τον αγαπούσαν κατά Θεόν* Μαρτύρ. Αγ. Νικολ. 163[72].

Το ουδ. ως ουσ. = ολονυκτία (Βλ. ά. σημασ. 2): *ώραν μικράν υπνώττουσι και πάλιν εξυπνούσι διά το ολονύκτιον, πάντες δέ αγρυπνούσι* Προσκυν. Ιβ. 535 192.

**ολονυκτίς,** επίρρ., βλ. *οληνυκτίς*.

**ολονυχτίζω,** βλ. *ολονυκτίζω*.

**ολονυχτίς,** επίρρ., βλ. *οληνυκτίς*.

**ολόξανθος,** επίθ., Θησ. Γ' [50[4]].

Από το α' συνθ. *ολο-* και το επίθ. *ξανθός*. Η λ. στον Κουμαν., Συναγ. ν. λέξ. και σήμ.

(Προκ. για μαλλιά) ολότελα ξανθός, κατάξανθος: *Μορφήν γαρ πόρνης κέκτηται θηρίον η γοργόνη· αι τρίχες δέ της κεφαλής ολόξανθες υπάρχουν* Φυσιολ. (Legr.) 878· *Σηκώνει το κεφάλιν του, το πρόσωπόν του εφάνη, η κεφαλή του ολόξανθος, καθάπερ το χρυσάφι* Φλώρ. 1625.

**ολόξενος,** επίθ., Λίβ. Sc. 2809, 3195, Λίβ. Esc. 3577, 4343, Λίβ. N 3777.

Από το α' συνθ. *ολο-* και το επίθ. *ξένος*. Η λ. στον Κουμαν., Συναγ.

Που περιπλανιέται μακριά από την πατρίδα του σε τελείως άγνωστα μέρη, ολότελα ξένος: *Εγώ δέ ως εθώρουν άνθρωπον ολόξενον να πάσχει εις τίτοιον τόπον έρημον, εις γην άλλην και ξένην απήρα τον* Λίβ. Sc. 2394· *ποίαν τ' αμάλωτο να πιάσω πάλιν στράταν και κόσμον ποίον ο ολόξενος πάλιν να περιπατήσω;* Λίβ. Esc. 3997· *Ο δυστυχής ο ολόξενος, αδελφή μου Ευτυχία, χρόνον επεριπάτησεν και προς εμέναν ήλθεν* Λόγ. παρηγ. L 643.



**ολόξερος,** επίθ., βλ. *ολόξηρος*.

**ολοξέσκιστος,** επίθ.

Από το α' συνθ. *ολο-* και το *ξεσκίζω*.

Εντελώς σχισμένος, καταξεσχισμένος: *ηύρηκαν* (ενν. *οι πραγματευτάδες*) *τα σακία τους ολοξέσκιστα και την πραγμάτειαν τους φαγωμένην* Μπερτολδίνος 114.

**ολόξηρος,** επίθ.· *ο λ ό ξ ε ρ ο ς,* Σαχλ. Β' (Wagn.) PM 240 κριτ. υπ.

Το μτγν. επίθ. *ολόξηρος*. Ο τ. και σήμ.

Εντελώς ξερός· (εδώ προκ. για άνθος) τελείως μαραμένος: *μαραίνει* (ενν. *ο βρόμος της φυλακής*) *τους βασιλικούς και ψύγει τους βαλσάμους και τες μυρτιές τες δροσερές ολόξηρες τες κάμνει* αυτ. 240.

**ολόπασι,** επίρρ.

Από συμφ. του α' συνθ. *ολο-* και του επιρρ. *παντάπασι*. Πβ. και Andr., Lex., λ. **ολώνπασι*, καθώς και Τσοπ., Συμβολές Α' 621. Η λ. στο Somav. και σήμ. ιδιωμ. (Andr., ό.π.).

(Επιτ.) εντελώς, ολοκληρωτικά: *το απελατίκιν έσυρεν* (ενν. *ο Αχιλλεύς*) *και πάλιν εκατέβην να τους φονεύσει ολόπασι και πάλιν ελυπήθη* Αχιλλ. L 1001.

**ολόπεζος,** επίθ.

Από το α' συνθ. *ολο-* και το επίθ. *πεζός*.

(Επιτ.) που προχωρεί με τα πόδια, πεζός: *Ολόπεζος εγλύτωσεν* (ενν. *ο Γιαγούπης*) *απέσω εκ τους λόγγους* Χρον. Τόκκων 2329.

**ολόπηλος,** επίθ.

Από το α' συνθ. *ολο-* και το ουσ. *πηλός*. Η λ. στον Κουμαν., Συναγ.

Που όλο το σώμα του καλύπτεται από λάσπη: *αυτός τοίνυν ο ένυδρος εις ποταμόν εμπαίνει, κυλίεται στον βόρβορον, ολόπηλος εβγαίνει* Φυσιολ. (Legr.) 295.

**ολοπικροκακόδαρτος,** επίθ.

Από τα επίθ. *ολόπικρος* και **κακόδαρτος*.

Πάρα πολύ βασανισμένος, ταλαιπωρημένος: *σ' επρόσεξα πολλά δυστυχισμένον και ολοπικροκακόδαρτον από την δυστυχίαν* Λόγ. παρηγ. L 186.

**ολοπικροκατάδαρτος,** επίθ.

Από το επίθ. *ολόπικρος* και το *καταδέρνω*. Η λ. στον Κουμαν., Συναγ.

Πάρα πολύ βασανισμένος, ταλαιπωρημένος: *σ'επρόσεξα πολλά δυστυχισμένον και ολοπικροκατάδαρτον από την δυστυχίαν* Λόγ. παρηγ. O 185. - Πβ. *μυριοκατάδαρτος*.

**ολόπικρος,** επίθ.

Από το α' συνθ. *ολο-* και το επίθ. *πικρός*.

Πάρα πολύ πικρός· (εδώ μεταφ., προκ. για το χειμώνα) πάρα πολύ δριμύς: *Εδώ κι εκεί εκ τους πολλούς κι ολόπικρους χειμώνας νερά πολλά ου γίνονται, μόν' χιόνια και χαλάζι* Θησ. Ζ' [36⁵].

**ολοπλέρωτος,** επίθ., βλ. *ολοπλήρωτος*.

**ολόπληγος,** επίθ.

Από το α' συνθ. *ολο-* και το ουσ. *πληγή*.

Γεμάτος πληγές: *οι ίπποι ηγανάκτησαν, πάντας έπληξις είχεν· ολόπληγοι γεγόνασι, μηδείς τροπήν ποιών τε* Διγ. (Trapp) Gr. 154.

**ολοπλήρωτος,** επίθ.· *ο λ ο π λ έ ρ ω τ ο ς*.

Από το α' συνθ. *ολο-* και το *πληρώ*.

(Προκ. για ορισμένο χρονικό διάστημα) που έχει συμπληρωθεί η διάρκειά του, ολόκληρος: *Εις πέντε ολοπλέρωτες ημέρες εφθασάμεν από του Μπέρεστι ημείς στην Βίλνα κονεψάμεν* Αρσ., Κόπ. διατρ. [48].

**ολοπόλιος,** επίθ.

Από το α' συνθ. *ολο-* και το επίθ. *πολιός*. Η λ. τον 6. αι. (Lampe, Lex.), σε παπυρ. (L-S Suppl.) και στον Αχμέτ, Ον. $14^{22}$, $16^{15}$.

**1**) Κατάλευκος· (προκ. για γενειάδα): *Ήτον* (ενν. ο *Οτμάν*) *δέ γηραιός, ως ετών ογδοήκοντα, ..., γένειον ολοπόλιον και μακρόν και δασύ* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 284. **2**) (Προκ. για άνθρωπο) τελείως ασπρομάλλης: *Ολοπόλιος ο Κάλχας και μικρός τη ηλικίᾳ* Ερμον. Δ 210.

**ολόπονος,** επίθ., Λίβ. Esc. 4399.

Από το α' συνθ. *ολο-* και το ουσ. *πόνος*.

Που έχει πονέσει πολύ: *ει τις καλός νεούτσικος να τ' αναγνώθει ταύτα να'χει καρδιάν ολόπονον, μυριοτυραννημένην, να συμπονεί τους πάσχοντας και τους πονοψυχούντας* Λίβ. Ν 3840.

**ολοπόρφυρος,** επίθ.

Το αρχ. επίθ. *ολοπόρφυρος*. Η λ. και σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ.).

Τελείως πορφυρός: *τα εντεληνοπροστέληνα και η κεφαλαρέα μάλαγμαν ολοπόρφυρον μετά λιθομαργάρων* Αχιλλ. Ν 1117· *βηρύλλιόν τε θώρακα και πόλειον χλαμύδα χρύσεον ολοπόρφυρον πλείστη τιμή προπέμπει* (ενν. η *Κανδάκη*) Βίος Αλ. 5388.

**ολοπράσινος,** επίθ.

Το μτγν. επίθ. *ολοπράσινος*. Η λ. και σήμ.

Τελείως πράσινος, καταπράσινος: *Με φορεσά ολοπράσινη μ' αΐτούς χρουσούς στη μέση ήρθε και τ' αρχοντόπουλο που Ηράκλη τονε λέσι* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 201· *Ο οποίος δρυς ήτον στην μέσην ενός περιβολίου ολοπράσινου* Μπερτολδίνος 113.

**ολοπρόθυμα,** επίρρ., Λόγ. παρηγ. L 351, Λόγ. Παρηγ. Ο 89, 333.

Από το επίθ. *ολοπρόθυμος*.

**α**) Με μεγάλη προθυμία: *Ο ξένος ολοπρόθυμα λέγει τον τ' όνομάν του* Λόγ. παρηγ. L 91· **β**) με πολύ ευχάριστη διάθεση: *ο ξένος ολοπρόθυμα επήγαινεν τον δρόμον* Λόγ. παρηγ. L 325.





**ολοπρόθυμος,** επίθ., Σπαν. Β 387, Σπαν. (Μαυρ.) Ρ 145, Σπαν. (Λάμπρ.) Va 430.

Από το α' συνθ. *ολο-* και το επίθ. *πρόθυμος*. Η λ. στον Κουμαν., Συναγ. και Κουμαν., Συναγ. ν. λέξ.

**α**) Γεμάτος προθυμία, ζήλο, ευχαρίστηση: *Εις τας χαράς των φίλων σου κι εις τα καλέσματά των μη γίνεσ' ολοπρόθυμος και τρέχεις κι υπαγαίνεις* Σπαν. Α 406· **β**) πολύ βιαστικός, ανυπόμονος: *είχεν επιβούλλωμα η επιγραφή να λέγει· «της Δυστυχίας η γραφή προς μόνον Ευτυχίαν». Και αφόν 'κείνος τ' ανέγνωσε και έμαθε την γραφήν του, ήρξατο ολοπρόθυμος, φθάνει στην Ευτυχίαν* Λόγ. παρηγ. Ο 674.

**ολοπροθυμώ,** Λίβ. Sc. 2053.

Από το επίθ. *ολοπρόθυμος*.

Δέχομαι με πολλή προθυμία, με ζήλο, ευχαρίστηση: *μηνυτήν απέστειλεν γοργόν τον Βερδερίχον· ήκουσε, προσεδέχθη το* (ενν. *να δώσουν κονταρέας*) *και ολοπροθύμησέ το* Λίβ. Ρ 2217.

**ολόπτωχος,** επίθ.

Από το α' συνθ. *ολο-* και το επίθ. *πτωχός*. Η λ. στο Meursius.

Πολύ φτωχός, πάμφτωχος: *ας ενθυμούνται ότι είναι διωγμένοι από τον τόπον τους ορφανοί, ξένοι, ολόπτωχοι* Βησσ., Επιστ. 25⁴.

**ολόρθα,** επίρρ., Χρον. Μορ. Η 1430, 3325, 3562, 4586, 4670, 4673, 4754, 5096, 5172, 5871, 6130, 6343, 7025, 7112, 7393, 8020, 8885, 9007, 9120, 9149, Χρον. Μορ. Ρ 96, 2024, 2121, 4019, 4520, 9052, Θησ. Β' [15¹, 22², 23⁷], Θησ. (Foll.) Ι 85· *'λ ό ρ θ α*, Θησ. Δ' [12⁸]· *ο λ ό ρ τ α*, Πεντ. Λευιτ. XXVI 13.

Από το επίθ. *ολόρθος*. Ο τ. *'λόρθα* στο Meursius (στη λ.) και ο τ. *ολόρτα* και σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ. στη λ.). Η λ. στο Meursius και σήμ.

**1α**) Σε εντελώς όρθια στάση: *Εκείνος δέ ο μισίρ Ντζεφρές ολόρθα εσηκώθη* Χρον. Μορ. Η 2391· **β**) (μεταφ.) με το κεφάλι ψηλά, με αξιοπρέπεια, με παρρησία: *εγώ ο Κύριος ο Θεός σας ος έβγαλα εσάς από την ηγή την Αίγυφτο από το να είστε εκείνων σκλάβοι και ετσάκισα λοστούς του ζύγου σας και επόρευσα εσάς ολόρτα* Πεντ. Λευιτ. XXVI 13. **2α**) Κατευθείαν, ολόισια: *ολόρθα εκεί απήλθασιν όπου ήτον ο λιμνιώνας όπου έστεκαν τα κάτεργα, εκείνα των Γενουβήσων* Χρον. Μορ. Η 9203· *Τότε προς την οδόν έσυρεν* (ενν. ο *Θησεύς*) *που ο Φρίξος είχεν πάγει όταν στην θάλασσα έπεσεν η αδελφή του εκείνου κι απαύτου εκατήντησεν ολόρθα εις το Βυζάντιον* Θησ. (Foll.) Ι 42· *ολόρθα εις την κόλασιν υπάσιν* (ενν. *οι πλούσιοι*) *ακωλύτως* Ναθαναήλ Μπέρτου, Στιχοπλ. Ι 413· **β**) (προκ. για ποτάμι) κατά μήκος της όχθης: *το παραπόταμον του Αλφέως ολόρθα εκατέβαιναν* Χρον. Μορ. Η 5029· *επί την αύριον ήλθαν εις την Λεοδώραν του παραποταμού του Αλφέως και εκατέβαιναν ολόρθα* Δωρ. Μον. XXXIX. **3**) Χωρίς καθυστέρηση, αμέσως· κατευθείαν: *Ουδέν ανέμειναν* (ενν. ο *μισέρ Τζας*) *ποσώς να πολεμεί τους Ρωμαίους. Ολόρθα πάντα εσπούδαζεν να σώσει εις την τένταν* Χρον. Μορ. Ρ 4785· *οι μέν απ' αύτους* (ενν. τους κεφαλάδες) *είπασιν, τέτοιαν βουλήν του εδώκαν να επάρει τα φουσσάτα του και να απέλθει ολόρθα εκείσε* Χρον. Μορ. Η 6682· *τα αλλάγια ας χωρίσουσιν, σπουδαίως να υπαγαίνουν*

*ολόρθα εις τα Γιάννινα να σώσομεν τους Ρωμαίους* Χρον. Μορ. Η 9036· *Ουδέν εποίκαν*
*άργηταν· από το Δεσποτάτο επέρασαν κι εδιάβησαν ολόρθα στο Βροντήσι* Χρον. Μορ. Η
6892.

**ολόρθος,** επίθ., Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 947, 954, Λίβ. Esc. 926, Ερωτόκρ. (Αλεξ.
Στ.) Δ' 1372· *'λ ό ρ θ ο ς·* *'λ ό ρ τ ο ς,* Αιτωλ., Μύθ. (Legr.) 4[8]· *ο λ ό ρ τ ο ς,*
Φυσιολ. (Legr.) 352.

Από το α' συνθ. *ολο-* και το επίθ. *ορθός*. Ο τ. *ολόρτος* και σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ.
(Παπαδ. Α., Λεξ. στη λ.). Τ. *όλορθος* στο Du Cange. Η λ. στο Somav. και σήμ.

**1α**) Που στέκεται εντελώς όρθιος, στητός: *'Εδωκεν* (ενν. *ο καπετάν μπασιάς*) *έξω στο*
*βουνό κι ολόρθος εκεί εστάθη    κι ήρθε ένα βόλι απάνω του και παίρνει τον κι εχάθη* Τζάνε,
Κρ. πόλ. 327[7]· *Απ' αύτην* (ενν. *την Μακροθυμίαν*) *πάλι ιστέκετον ολόρθη η Ελπίδα,*
*βλέπει απάνου εις ουρανόν,    την χέραν να σηκώνει* Λίβ. Esc. 1004· *Τα ιεράκια οφείλουσιν να*
*είναι μακρύλαμνα, αι δυσωμίαι αυτών πλατέαι ... η γλώσσα μαύρη και ίνα κάθηνται ολόρθα*
Ορνεοσ. 578[23]· *Τ' άλογον εγονάτισε, μα χάμαι δεν εστράφη    και το ζιμιόν επήδηξεν ολόρ-*
*θο σαν το 'λάφι* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 2142·   **β**) (προκ. για ζώο) που έχει ανασηκω-
μένα και ακίνητα τα δυο μπροστινά του πόδια: *'Οταν στέκει* (ενν. *η άρκος*) *από μακρά και*
*βλέπει προς τον άνδρα,    πατεί οπίσω εις τα πόδας της και ίσταται ολόρθη* Φυσιολ. 371[19]·
*Τον τράγον λέγ' η αλεπού·...* (παραλ. 1 στ.) *Τους μπροστινούς τους πόδας σου κάμε να α-*
*κουμπήσεις,    έμορφα 'λόρθος στάθησε, προσέχου μην τους σείσεις* Αιτωλ., Μύθ. 4[8].   **2**)
(Προκ. για τα χέρια) υψωμένος, τεντωμένος προς τα πάνω: *σήκωνε* (ενν. *Μωυσή*) *τα χέρια*
*σου στον ουρανόν ολόρθα    διά να'χει νίκος ο λαός εις τους εχθρούς οπόρθα* Χούμνου, Κο-
σμογ. 2607.   **3**) Κάθετος προς το έδαφος, κατακόρυφος: *Είπ' ο Θεός του Μωυσή να κά-*
*μει την βουλήν του,    ολόρθ' απάνω στα ψηλά να στέσει το ραβδίν του* Χούμνου, Κοσμογ.
2350· *το χερόβολον το εδικό μου έστεκε ολόρθο και τα εδικά σας επροσκυνούσαν το εδικό*
*μου* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 145[v].

**ολόρτα,** επίρρ., βλ. *ολόρθα*.

**ολόρτος,** επίθ., βλ. *ολόρθος*.

**όλος,** επίθ., Ασσίζ. 146[13], Χρον. Μορ. Η 1229, 3594, Πουλολ. (Τσαβαρή)[2] 60,
193, Κομνηνής 'Αννας Μετάφρ. 343, Σαχλ., Αφήγ. 503, Φαλιέρ., Ιστ.[2] 79, Γεωργηλ.,
Βελ. Α (Bakk. - v. Gem.) 771, Κορων., Μπούας 76, Πεντ. Γέν. VIII 1, Πανώρ. Γ' 220,
293, Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Α' 357, 455, Δ' 87, 722, Ε' 227, Ιστ. Βλαχ. 1225, Ερω-
τόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 301, 567, Γ' 114, Δ' 1775, Τζάνε, Κρ. πόλ. 181[1], 407[20], Μπερτόλ-
δος 68, κ.π.α.·   γεν. εν. (αρσ., ουδ.) *ο λ ο ν ο ύ,* Διήγ. Αλ. V 50, Κορων., Μπούας 4,
Ροδολ. (Αποσκ.) Δ' 296, Ζήν. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Β' 349·   *ο λ ο υ ν ο ύ,* Καραβ.
492[16], Διήγ. Αλ. V 26 (δις), 28, Διήγ. Αλ. G 263, 265, 266, 268, 269, 272, 276, 281 (δις),
285, Πεντ. Αρ. XI 13, XVI 29, Δευτ. XIII 10, Σουμμ., Ρεμπελ. 178[27], Μπερτόλδος 19·
(θηλ.) *ο λ η ν ή ς,* Πεντ. Γέν. I 29, Αρ. XX 27·   αιτιατ. εν. (αρσ.) *ό λ ο ν ο,* Σουμμ.,
Παστ. φίδ. Ε' [1005]·   γεν. πληθ. *'λ ω ν ώ ν,* Αλεξ. 1106·   *ο λ ο υ ν ώ ν,* Καρτάν.,
Π. Ν. Διαθ. φ. 168[r], Σανκταμαύρας, Πράξ. Αποστόλ. 18[59].   *ο λ ώ ν,* Ασσίζ. 166, Χρον.
Μορ. Η 230, 418·   *ο λ ω ν ώ,* Πανώρ. Β' 442, Δ' 78, Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.)
Α' 546, 584, Β' 214, Γ' 203, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 2458·   *ο λ ω ν ώ ν,* Σκλέντζα,
Ποιήμ. 7[4], Γεωργηλ., Θαν. 196, Πεντ. Γέν. XVI 30 (δις), Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.)
Πρόλ. 122, Α' 130, Επιστ. Ηγουμ. 174, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 920, Β' 299, 412, Ροδι-
νός (Βαλ.) 81, 121, Μπερτόλδος 64·   *ο λ ω ν ώ ν ε,* Χρον. σουλτ. 104[29].   αιτιατ. πληθ.



(αρσ.) *ό λ ο υ,* Κυπρ. ερωτ. 108[15]·   *ο λ ο υ ν ο ύ ς,* Διήγ. Αλ. G 271, 'Αλ. Κύπρ. 1267, Ιστ. Βλαχ. 1911, Μπερτολδίνος 125·   *ο ύ λ ο ς,* Ασσίζ. 109[25], Συναξ. γαδ. 307, Ανακάλ. 41, 57, Παρασπ., Βάρν. C 323, Μαχ. 52[25], Βουστρ. 415, 419, Κυπρ. ερωτ. 24[16], 90[42], 106[29], 109[19], Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Α' 556, Ε' 100, 106, Πιστ. βοσκ. I 1, 51, Στάθ. (Martini) Γ' 356, Ιντ. κρ. θεάτρ. Δ' 5, Λίμπον. 474, Μαρκάδ. 524, Τζάνε, Κρ. πόλ. 279[12], 507[21], κ.π.α.

Το αρχ. επίθ. *όλος*. Οι γεν. πληθ. *ολουνών* και *ολών* και η αιτιατ. πληθ. *ολουνούς*, καθώς και *ολωνούς* στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ.). Η γεν. πληθ. *ολωνών* και σήμ. Για την αιτιατ. πληθ. *όλου* βλ. Siapkaras - Pitsillides [Κυπρ. ερωτ. σ. 257] και Μενάρδος, Αθ. 8, 1985, 439, καθώς και Σακ., Κυπρ. Β' ξα'. Ο τ. *ούλος*, για τον οποίο βλ. Kahane, BZ 66, 1973, 24 και σήμ. ιδιωμ. (Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ. 457, όπου και τ. *ούλ-λdος*, Παπαδ. Α., Λεξ. και Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Ϛ' 180). Επίσης τ. *ούλλος* στην Κύπρο (Φαρμακ., Γλωσσάρ. 191) και *ούλους* στην 'Ηπειρο (Μπόγκα, Γλωσσ. Ηπείρου Α' 281). Η λ. και σήμ.

**1**) Ολόκληρος **α[1]**) (χωρίς άρθρο πριν από άναρθρο ουσ.): *χέρι των μαρτύρων να είναι εις αυτόν εις την αρχή να τον θανατώσουν και χέρι ολονού λαού εις το υστερνό* Πεντ. Δευτ. XVII 7·   **α[2]**) (με προηγ. άρθρο): Κομνηνής 'Αννας, Μετάφρ. 319, Καλλίμ. 564·   **α[3]**) (πριν ή ύστερα από έναρθρ. ουσ.): *έτρεξεν ούλη η χώρα* Βουστρ. 420 κριτ. υπ.· *ούλη η Ρόδος* Βουστρ. 419 κριτ. υπ.· *ετρόμαξεν το νησίν ούλο* Ανων., Ιστ. σημ. ρμα'·   **α[4]**) (με επόμ. το επίρρ. *ομάδι* επιτ.): *Τη θάλασσα περνά* (ενν. *η Περηφανειά*), *τη γη χωρίζει,    'ς τσ' ανθρώπους διαφορές και μάχες φέρνει    κι όλο τον κόσμο ομάδι αναμιγίζει* Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Χορ. β' 511· *πλήσο εβγήκαν    σκούληκες αγριότατοι που κατοικούν στον 'Αδη    και εφάγασί μου την καρδιάν και όλην την σάρκα ομάδι* Τζάνε, Κατάν. 22·   **α[5]**) (με επανάληψη του άρθρου): *ίνα ... ολοαρμάτωτος ευρίσκωμαι προς ούς γνωρίσω ότι επιβουλεύονται την βασιλείαν υμών, αλλά και υπέρ της όλης της υμετέρας ⟨χώρας⟩* Κομνηνής 'Αννας, Μετάφρ. 429·   **β[1]**) (προκ. για πρόσ.) που αφορά όλη του την υπόσταση: *δούλη σου όλη γέγονα, να μην το απιστήσεις* Διγ. Ζ 242·   *Ο πατήρ του ως ήκουσεν τον ερχομόν ετούτον* (ενν. *του Ακρίτη*),   *όλος εγένετο χαράς, ευθύς καβαλικεύει* Διγ. Ζ 2149· *Με την αγάπη καίγομαι κι όλος αναλαμπαίνω    και με το φόβο τον πολύ σα χιόνι αποκρυγιαίνω* Πανώρ. Α' 199·   **β[2]**) (εδώ προκ. για ποταμό): *ο ποταμός κοκκίνησε κι έγινεν όλος αίμα    και τ' άθλια τα σώματα κάτω σέρνε το ρεύμα* Κορων., Μπούας 38.   **2**) (Επιρρ. πριν από επίθ. ως επιτ. της σημασίας του) πολύ: *Η Βασίλισσα είναι όλη εύσπλαγχνος και επιθυμεί να σε ιδεί* Μπερτόλδος 23· *φίλον ...    έγκαλον, όλον πρόθυμον, πολλά ηγαπημένον* Σαχλ. Β' (Wagn.) Ρ 90· *άνθρωπον όλον γέροντα την τρίχαν και την όψιν* Λίβ. Esc. 1099.   **3**) (Στον πληθ., για πλήθος προσώπων ή πραγμάτων) όλοι **α**) (πριν από έναρθρ. ουσ.): *Των αρετώ τα 'πωρικά πάντά 'ναι μυρισμένα    κι όλοι οι ανθρώποι τα 'χουσι πολλά πεθυμισμένα* Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Α' 42· *Στη δούλεψη κι εις τσι καημούς μικρή περίσσα εμπήκα    τσ' αγάπης, κι όλα τα κακά κι οι παιδωμές μ' ευρήκα* Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Γ' 16·   **β**) (μετά το έναρθρ. ουσ.): *να έλθουσιν οι ιερείς όλοι από την χώραν* Ιμπ. 689·   **γ**) (με επόμ. το επίρρ. *ομάδι* επιτ.) όλοι μαζί: *Κορμιά που γεννηθήκατε σήμερο όλα ομάδι    κι όλ' αποθάνετε μαζί* Ιντ. κρ. θεάτρ. Γ' 89· *όλες ομάδι τσι τιμές και δούλεψες ξεφεύγω* Ροδολ. (Αποσκ.) Α' 19· *Τα πράματα όλα ομάδι όλου του κόσμου* (παραλ. 2 στ.) *όσα εγενήκα κι όσα γεννηθούσι* (παραλ. 1 στ.) *τα'δα και βλέπω πού και τι ποθούσι* Ροδολ. (Αποσκ.) Πρόλ. Μελ. 65· *στολίσου    τα ρούχα τα βασιλικά για να σε προσκυνήσου    οι στρατηγοί κι η χώρα μας κι όλα τα έθνη ομάδι* Ζήν. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Ε' 185·   **δ**) (με προηγ. το άρθρο): *μετά το ερωτηθήναι οι όλοι μάρτυρες, αναγινώσκονται*

*αι μαρτυρίαι όλαι παρρησίᾳ των δύο μερών* Ελλην. νόμ. 575[30]· **ε**) (μετά το ουσ. με επανά-
ληψη του άρθρου): *τα μικρά στρουθόπουλα τα όλα να μισεύουν* Πουλολ. (Τσαβαρή)[2] 374.
**4**) (Στον πληθ. ως ουσ.) όλοι οι άνθρωποι, σύνολο ατόμων ή πραγμάτων **α**) (έναρθρ.): *να*
*ποίσετε ομόνοιαν εις μιαν καρδιάν οι όλοι* Ψευδο-Γεωργηλ., 'Αλ. Κων/π. 451· *Οι πάντες*
*τον ζηλεύουσιν, οι όλοι τον τιμούσιν* Σπαν. Ο 160· **β**) (χωρίς άρθρο): *μέσα σ' όλους ή-*
*λαμπεν* (ενν. *ο Ρωτόκριτος*) *ωσάν τση μέρας τ' άστρο* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 520· *τ'*
*αμμάτι και το πρόσωπον όλα τα φανερώνει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 1956· **γ**) (με
τους εγκλιτικούς τύπους της προσωπικής αντων. μας, σας, τους, τως): *ν' αφήσομε τσι τό-*
*πους μας, τα σπίτια, τα παιδιά μας κι έτσι μακριά να φέρομε όλοι μας τα κορμιά μας*
Ερωφ. Ιντ. δ' 8· *Περίσσια είχα πεθυμιά, κοράσια μ' ακριβά μου, να σασε δούσιν όλες*
*σας τ' αμμάτια τα δικά μου* Ερωφ. Ιντ. α' 128· *εσπουδάζουν όλοι τως να 'χουσι πάσα μέ-*
*ρα χιλιώ λογιώ ξεφάντωσες στη νιότη κι εις τα γέρα* Πανώρ. Πρόλ. 23· **δ**) (με επόμ.
τα επιρρ. αντάμα και ομάδι επιτ.) όλοι μαζί: *παραύτα ούλοι αντάμα έναν στόμαν εβάλαν φω-*
*νήν: «Ζει ο ρε Πιερ!»* Μαχ. 456[32]· *ανέν κι ετούτ' η γεγλογή σάς άρεσε, όλοι ομάδι κά-*
*μετε να το γνώσομε με τίβοτας σημάδι* Πανώρ. Ε' 421· *όλοι ομάδι συχνιά τον ουρανόν ευχα-*
*ριστούσα* Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Β' 480· **ε**) (με επόμ. γεν. ουσ. προκ. να δηλωθεί
το σύνολο από αυτό που δηλώνει το ουσ.): *ούλοι του φουσσάτου επήγαν εις την Αμόχου-*
*στον* Μαχ. 516[23].

Το θηλ. στη γεν. εν., επιρρ. = συνεχώς: *συ εί παιδίον παίζον, όλης παίζον και χάνον τας*
*ημέρα[ς] σου, μεταμέλεσαι ύστερον* Sprachlehre 91.

Το ουδ. ως ουσ. = **1α**) Το σύνολο: *το όλον του προσώπου της ανάλογον να κείται* Λίβ.
N 2134· *έδωσα εσάς το όλο* Πεντ. Γέν. IX 3· (σε αιτιατ. της αναφοράς): *την αξιοπρεπέ-*
*στατην την Κωνσταντίνου πόλιν* (παραλ. 2 στ.) *Ανατολής το καύκημα και των Ρωμαίων*
*η δόξα, τό είδεν και τό έλαβεν πολέμους αριθμήτους και τυραννίσματα πολλά, αρίθμη-*
*τα το όλον* Θρ. Κων/π. (Mich.) 62· **β**) (στον πληθ. επιτ. με προηγ. την αντων. *πάντα*):
*εκείνος οπού είδε τα πάντα όλα* Σουμμ., Ρεμπελ. 168· *κλέφτει το και χώνει το μέσα σε μιαν*
*σακκούλα, εγάπαν το και πρόσεχε παρά τα πάντα ούλα* Χούμνου, Κοσμογ. 1498· **γ**)
(χωρίς άρθρο): *έδωσεν αυτουνού δέκατο από όλο* Πεντ. Γέν. XIV 20· *'Οταν πρησθεί όλον*
*του σώματος* Σταφ., Ιατροσ. 3[71]· *να μην απεθάνει από όλο των παιδιών του Ισραέλ τίπετα*
Πεντ. 'Εξ. IX 4· *εδώ θέλετε ακούσει την ζωήν ενός απλού, ειπές πούρου μπαλόρδου, αν δεν*
*είναι εις όλον, το ολιγότερον εις μέρος* Μπερτολδίνος 91· (εδώ για σύνολο υπαρχόντων,
περιουσίας): *εσύ υπηγαίνεις εις το σπίτι της νύφης και με τον καιρόν θέλεις γένει κληρονό-*
*μος εις όλον και θέλεις τιμάσαι από όλους σαν άρχοντας* Μπερτόλδος 62. **2**) Ο αντικειμε-
νικός σκοπός, το σπουδαιότερο πράγμα, το παν: *το δέ όλον ήτονε ίνα διώξη παντελώς εκείθεν*
*τους Σιναΐτας* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 220. **Εκφρ. 1**) *Διά όλων* = ολοκληρωτικά: *δοξά-*
*ζω σε, Θεέ και ποιητά των όλων, ότι ενικήθη απ' εμού εχθρός μου διά όλων* Κορων.,
Μπούας 132. **2**) *Δι' όλης νυκτός και ημέρας* = συνεχώς, ασταμάτητα: *δι' όλης νυκτός και*
*ημέρας πολεμίζων το κάστρον ουκ αφίστατο* (ενν. *ο Καντακουζηνός*) Κομνηνής 'Αννας,
Μετάφρ. 90. **3**) *Μεθ' όλης της καρδίας* = «με όλη μου την καρδιά»: *τον εμαυτόν μου δίδω*
*τον μεθ' όλης της καρδίας και ως άδικον και αλλότριον όρισε με φονεύσουν* Αχιλλ. Ν
352· πβ. ά. *καρδία* 10. **4**) Με προηγ. την πρόθ. *με (μ')* και στις εκφρ. *με (μ') όλ(α)*
*αυτά ή αυτείνα, κείνα, τούτα, με (μ') όλον εκείνο ή (ε)τούτο(ν), απού, (ο)πού, τούτο οπού,*
*τούτον όλον, τούτο όλον οπού, ούλο ετούτο*: βλ. ά. *μετά* 19· *ιμπορτάρησεν υπέρπυρα σα-*
*ράντα δύο, μ' ούλο ετούτο ο λεγόμενος Στράτης, διά να 'ναι πάλι κοντέντος, του τα απόσω-*
*σεν έως υπέρπυρα εβδομήντα* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) 846[26]. **5**) *'Ολον καιρόν* =
συνέχεια: *Κάμποι, που πρασινίζετε όλον καιρόν με τα νερά, ραχίδια, δέντρη τρυφε-*



*ρά, νερά που τα δροσίζετε* Κυπρ. ερωτ. 125[2]. **6**) *'Ολος εξ ολοκλήρου* = (επιτ.) όλος
μαζί, ολόκληρος: *Οδοντοτύραννος εκεί θηρίον εφιζάνει, λίαν πολύ το μέγεθος, ώστε πιείν*
*ακόπως ελέφαντα τον ισχυρόν όλον εξ ολοκλήρου* Βίος Αλ. 4844. **7**) *Ούλοι οι περίτου* =
οι περισσότεροι (Για τη σημασ. βλ. Dawkins [Max. B' σ. 261]): *ελευθερώθησαν πολλοί*
*ούλοι οι περίτου και εσυνπιάσαν πολλύν λογάριν* Μχχ. 196[22]. **8**) *Σ' όλον το ύστερον* =
τελικά: *εβάλαν τα κοράσια τους διά να φυλαχθούσιν, με τα παλληκαράκια τους διά να*
*μην σκλαβωθούσιν, αμμέ σ' όλον το ύστερον φοβούμαι μην τα πάρουν οι Τούρκοι εις*
*τας χείρας τους και να τα τραπατσάρουν* Θρ. Κύπρ. Μ 287. **9**) *(Το) όλο ος* = όλα (όσα):
*εσείς είδιετε το όλο ος έκαμεν ο Κύριος* Πεντ. Δευτ. XXIX 1· *η πείνα ήτον ιπί όλα τα πρό-*
*σωπα της ηγής και άνοιξεν ο Ιωσέφ το όλο ος εις αυτουνούς και επούλησεν της Αίγυφτος*
Πεντ. Γέν. XLI 56· *σαν όλο ος επαράγγειλεν ο Κύριος τον Μωσέ, έτσι έκαμαν τα παιδιά του*
*Ισραέλ* Πεντ. Αρ. IX 5· *απέ το χτήνο το καθάριο και απέ το χτήνο ος δεν είναι καθάριο και*
*απέ το απετούμενο και όλο ος σερπετεύγει ιπί την ηγή* Πεντ. Γέν. VII 8· *απέστειλαν αυτόν*
*και τη γεναίκα του και όλο ος αυτουνού* Πεντ. Γέν. XII 20.

**ολόσβηστος,** επίθ.

Από το α' συνθ. *ολο-* και το επίθ. *σβηστός*.

**1**) Εντελώς σβηστός· (εδώ μεταφ.) που μένει στην αφάνεια: *ωσά δεν αναντράνισε να*
*δει κιανένα ετούτη, ολόσβηστα επομείνασι της ομορφιάς τα πλούτη* Ερωτόκρ. (Αλεξ.
Στ.) Β' 2222. **2**) (Προκ. για πρόσωπο) κατάπληκτος, αποσβολωμένος: *το δειν της ο*
*Στραγγύλιος, εχάθη ο λογισμός του, απόμεινεν ολόσβηστος, τυφλός και σκοτισμένος* Ριμ.
Απολλων. (Βεν.) [1699].

**ολοσίδερος,** επίθ., βλ. *ολοσίδηρος*.

**ολοσίδηρος,** επίθ., Διγ. (Trapp) Gr. 3215, Διγ. Z 3884, Λίβ. P 735, Θησ. Z'
[38[6]]· *ο λ ο σ ί δ ε ρ ο ς,* Φυσιολ. 371[32] (πληθ. ουδ. *ολοσίδεραν*), Θησ. Ϛ' [32[1]].

Το αρχ. επίθ. *ολοσίδηρος*.

**1α**) Κατασκευασμένος ολόκληρος από σίδερο: Τρωικά 533[9]· *Το έμπα απέ δύο μερές*
*ήτονε ορθωμένο, με πόρτες ολοσίδερες, έμορφα ορδινιασμένο* Θησ. Z' [115[1]]· **β**)
(σε μεταφ.): *στήλας ολοσιδήρους και ανδριάντας χαλκούς* Παράφρ. Χων. (Νικήτ. Χων.,
Βόνν., 718, κριτ. υπ.). **2α**) (Προκ. για πολεμιστή) καλυμμένος ολόκληρος με σιδερένια
πανοπλία και συνεκδ. πάνοπλος: *εκείνοι γαρ ολοσίδηροι ήσαν παντελώς και ουκ ετιτρώ-*
*σκοντο παρά των σαγιτών περιπεπλεγμένοι όντες μετά σιδήρων* Κομνηνής 'Αννας Μετάφρ.
380· *ως είδασιν εξαρχής οι 'Ελληνες τους Ινδούς ... εδειλίασαν και την μορφήν τους και τα*
*άρματά τους, ότι ήσαν ολοσίδηροι* Τρωικά 531[6]· *εις χιλίους εκατέβηκα κι εις τετρακισχι-*
*λίους και ήσαν ολοσίδεροι και τετραλυγισμένοι και είχαν άρματα καλά, ιππάρια α-*
*φυρωμένα* Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 1233· **β**) (εδώ προκ. για μέλη του σώματος): *Ειδέ*
*και πάγει άνθρωπος [ως] διά την αρκούδα, θώρακα να 'χει σιδηράν,... τα χέρια του*
*κι η κεφαλή, οι πόδες του ανθρώπου, όλα είναι ολοσίδερα, όλος αρματωμένος* Φυσιολ.
(Legr.) 365.

**ολοσκέπαστος,** επίθ.

Από το α' συνθ. *ολο-* και το επίθ. *σκεπαστός*.

**1**) Που είναι σκεπασμένος σ' όλη την επιφάνειά του: *απέκει επροσκύνησα έως της γης*
*το 'δάφος οπού 'τον ολοσκέπαστον με της Περσίας πεύκια* Αρσ., Κόπ. διατρ. [1771].
**2**) (Εδώ προκ. για δρόμο, πέρασμα υπόγειο): *Μα οι Τούρκοι πλήσια εσκάπτανε κι εκάνασίνε*

*στράτες κι εστέκασίνε σκεπαστοί προς του γιαλού τες πάντες* (παραλ. 1 στ.) ... *στην* *'Αμμο πολλά σώνου με στράτες ολοσκέπαστες για να μπορεί να δούσι κάτω σιμά* *προς τα τειχιά του Δερματά να βρούσι* Τζάνε, Κρ. πόλ. $479^{25}$. **3**) (Προκ. για πρόσωπο) που έχει εντελώς καλυμμένο το κεφάλι: *γραιά ταλαίπωρος, μαύρη ως Σαρακήνα, σεμνή* *και ολοσκέπαστος* Λίβ. Ρ 1895.

**ολοσκόρπιστος,** επίθ.

Από το α' συνθ *ολο-* και το επίθ. *σκορπιστός*.

Εντελώς διασκορπισμένος, διαλυμένος: *Παίρνει ψυχή και δύναμη τσ' Αθήνας το φουσσάτο που το 'βρεν ολοσκόρπιστο κι επήγαινε άνω κάτω* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Δ' 1064.

**ολόσκοτος,** επίθ.

Από το α' συνθ. *ολο-* και το ουσ. *σκότος*.

Πολύ σκοτεινός· (εδώ προκ. για τόπο που δε φωτίζεται από τον ήλιο): *Θεέ μου παντοδύναμε, που χιονισμένα όρη κατοικούν τα οσπίτια σου εκείσε στην Πιστόνια, στους τόπους τους ολόσκοτους, που 'χθρεύονται τον ήλιον* Θησ. Ζ' [$30^{3}$].

**ολοσκοτώνω.**

Από το α' συνθ. *ολο-* και το *σκοτώνω*.

(Επιτ.) θανατώνω· (εδώ μεταφ.): *αν την ολοσκοτώσει* (ενν. *η αγάπη την καρδιά σου*), *μπορεί ακομή τη ζήση να την ξαναχαρίσει* Πιστ. βοσκ. Ι 1, 167.

**ολοσκότωτος,** επίθ., Ερμον. Σ 99.

Από το α' συνθ. *ολο-* και το *σκοτώνω*. Πβ. ωστόσο και *ολοσκοτώνω* (Πιστ. βοσκ. Ι **1**, 167).

(Επιτ.) σκοτωμένος: *οκτακαίδεκα γαρ άνδρας ολοσκότωτους εποίκεν* (ενν. *ο Πρωτεσίλαος*) *εκ των Τρώων του φουσσάτου* αυτ. Ε 75.

**ολοσόβαρος,** επίθ., Λίβ. Ρ 1255, Λίβ. Esc. 1250.

Από το α' συνθ. *ολο-* και το επίθ. *σοβαρός*. Η λ. στο Κουμαν., Συναγ.

Πολύ σοβαρός· σκεφτικός, προβληματισμένος: *με τον τοιούτον λογισμόν εσκόπουν και εμελέτουν, σηκώνομαι ολοσόβαρος, εβγαίνω από την τένταν* Λίβ. Sc. 126.

**ολόστερο,** επίρρ., βλ. *ολοΰστερο*.

**ολοστινός,** επίθ., Χρον. Μορ. Η 5081, 7862, Χρον. Μορ. Ρ 3837, 6328.

Από το επίθ. *ολοστός*, που απ. στον Ησύχιο (L-S), και την κατάλ. -ινός (βλ. Schmitt [Χρον. Μορ. Ρ σ. 613]).

**1**) (Επιτ.) ολόκληρος: *εγένετον του βασιλέως ο άνθρωπός του λίζιος, ουδέν ημπόρει άλλον κανείν εκείνος να δουλέψει, μόνι κι αυτός ολοστινός εις αύτον να το ποιήσει* Χρον. Μορ. Η 6328· *όσοι είναι λίζιοι και χρεωστούν ομάντζιν του Ρούσσου να το ποιήσουσιν διά τα γονικά τους, ώσπερ να ήτον ολοστινός ο ρήγας γαρ ατός του* Χρον. Μορ. Ρ 7862. **2**) (Στον πληθ.) όλοι: *Το ιδεί ο Μέγας Δεμέστικος κι ο Μακρυνός ομοίως το πως εχάθη η κεφαλή όπου είχαν τα φουσσάτα, εφάνη τους ολοστινοί απόθαναν εκείνοι* Χρον. Μορ. Ρ 5081· *όλα όσα ήσαν λόγια εύκαιρα, καύχημα των Ρωμαίων όπου επαινούνται ολοστινοί και ψέγουν τους εχτρούς τους* Χρον. Μορ. Η 3837.



**ολοστινώς,** επίρρ., Χρον. Μορ. Η 6172.

Από το επίθ. *ολοστινός*.

Εξ ολοκλήρου· απόλυτα: *οι αποκρισάροι εστράφησαν από την Βενετίαν κι ηφέρασιν τες συμφωνίες, ούτως ωσάν εξήτει ο πρίγκιπας ολοστινώς, ως ήθελεν κι αγάπα* Χρον. Μορ. Η 2848.

**ολοστόλιστος,** επίθ.

Από το α' συνθ. *ολο-* και το *στολίζω*.

Γεμάτος στολίδια: *τότε πάλι εσκέφθηκεν την νιότην κι εστεκέτον, 'πιτήδεια ολοστόλιστη, όλο χαρά γεμάτη* Θησ. Ζ' [$62^{6}$].

**ολοστρόγγυλα,** επίρρ.· *'λ ο σ τ ρ ό γ γ υ λ α*.

Από το επίθ. *ολοστρόγγυλος*.

(Προκ. για τη σελήνη) σ' όλη τη σφαιρική επιφάνεια· ολόγυρα: *εγέμισε* (ενν. *του Φοίβου η αδελφή*) *'λοστρόγγυλα, ως έν' το σύνηθές της* Θησ. ΙΒ' [$81^{3}$].

**ολοστρόγγυλος,** επίθ., Λίβ. Ρ 1005, Λίβ. Sc. 1296, Λίβ. Ν 2133, Φυσιολ. $373^{12}$, Θησ. (Schmitt) VII 108, Πτωχολ. Β 192.

Από το α' συνθ. *ολο-* και το επίθ. *στρογγυλός*. Η λ. σε σχόλ. (L-S) και σήμ.

**1α**) (Επιτ.) που έχει κυκλική περιφέρεια, περίγραμμα, κυκλοτερής: *έμορφον ολοστρόγγυλον* (ενν. *το θέατρο*) *εγύριζ' ένα μίλι* Θησ. Ζ' [$114^{2}$]· *εβδομήντα χιλιάδες ολοστρόγγυλα δουκάτα* Πτωχολ. Β 400· *έστι δέ η Κερκυραίων άκρα ... ολοστρόγγυλος επάνω βράχων κειμένη* Παράφρ. Χων. (Νικήτ. Χων., Βόνν., 104, κριτ. υπ.)· **β**) (προκ. για σημείο, χαρακτηριστικό προσώπου) στρογγυλεμένος, μη γωνιώδης: *πηγούνιν ολοστρόγγυλον να μοιάζει με τον γύρον, το όλον της το πρόσωπον ανάλογον ιστέκειν* Λίβ. Esc. 2433. **2α**) (Επιτ.) σφαιρικός: *υπάρχει* (ενν. *ο βασιλίσκος*) *ολοστρόγγυλος σαν μύλος που αλέθει* Φυσιολ. (Legr.) 158· (σε μεταφ.): *Στα στήθη της εφαίνονταν, καμπόσο παρακάτω, δύο μήλα ολοστρόγγυλα, ως έδειχναν απέξω* Θησ. ΙΒ' [$61^{6}$]· **β**) (μεταφ., προκ. για πρόσ.) κοντόχοντρος: *Ο Μισέρ Μπερτόλδος ήτον τέτοιος, μικροπρόσωπος, χοντροκέφαλος, ολοστρόγγυλος σαν φούσκα* Μπερτόλδος 6.

**ολοσύξυλος,** επίθ.

Από το α' συνθ. *ολο-* και το επίθ. *σύξυλος*.

Ολόκληρος· (εδώ) με ψυχή και σώμα: *όποιος δεν κοινωνεί και δεν μεταλαμβάνει, εκείνος ολοσύξυλος στον 'Αδην κατεβαίνει* Ιστ. Βλαχ. 2018.

**ολοσυχνοπαραγγέλλω** (γ' εν. παρατ. *ολοεσυχνοεπαράγγελλεν*).

Από το α' συνθ. *ολο-*, το επίρρ. *συχνά* και το *παραγγέλλω*.

(Επιτ.) ρωτώ επανειλημμένα: *εκράτειν το* (ενν. *το βεργίν*) *εις τα χέρια της, εθεώρειν το τι γράφει κι ολοεσυχνοεπαράγγελλεν να μάθει πόθεν εγράφη* Λίβ. Sc. 151.

**ολόσφαιρος.**

Από το επίθ. *όλος* και το ουσ. *σφαίρα*. Η λ. στο Κουμαν., Συναγ.

**1**) Που έχει το σχήμα σφαίρας, ολοστρόγγυλος· (εδώ σε ιδιάζ. χρ. προκ. για το σφαιρικό σχήμα που αποκτούν οι ακανθώδεις τρίχες του σκαντζόχοιρου όταν συσπειρώνεται): *σχοίνου μορφήν γαρ έχουσιν αυτού* (ενν. *του ακανθόχοιρου*) *τοίνυν αι τρίχες, ολόσφαιρες,*

ολόκεντρες, μακριές και πλουμισμένες Φυσιολ. (Legr.) XXI 469. **2)** (Προκ. για το Θεό) πιθ. μονοπρόσωπος (Για το πράγμα βλ. Μπόνης, ΕΕΒΣ 19, 1949, 164 σημ.): *Θεόν γαρ προσκυνεί και κηρύττει* (ενν. ο *Μαχούμετ*) *ολόσφαιρον και ψυχρότατον* Ψευδο-Σφρ. 514[32-33].

**ολοσφύρητος,** επίθ.

Το μτγν. επίθ. *ολοσφύρητος.*

(Προκ. για μέταλλο) κατεργασμένος ολόκληρος με σφυρηλασία, ολότελα σφυρήλατος: *Εστείλαμεν, Αλέξανδρε, πρέσβεις κομίζοντάς σοι ολοσφυρήτους εκατόν πλίνθους καλού χρυσίου* Βίος Αλ. 5046.

**ολοσχερώς,** επίρρ., Διγ. Ζ 2265, 2699, 3273.

Το επίρρ. *ολοσχερώς,* που απ. τον 4.-3. αι. π.Χ. (L-S, λ. *ολοσχερής* II).

**α)** Ολότελα, εντελώς, τελείως: *απήλθον* (ενν. *οι παίδες*) *εις τας βίγλας τούς ατάκτους ολοσχερώς σπεύδοντες αφανίσαι* Διγ. (Trapp) Gr. 2731· **β)** σε υπερβολικό βαθμό: *πυρ όλος εγενόμην του έρωτος ολοσχερώς εν εμοί αυξηθέντος* Διγ. (Trapp) Gr. 2285· *ετοίμως γαρ ως αγχιστάς τούτους και ως συμμάχους εδέξατο η Μαξιμού ολοσχερώς τερφθείσα* Διγ. (Trapp) Gr. 2787.

**ολοσώματος,** επίθ.

Το μτγν. επίθ. *ολοσώματος.*

Που ανήκει ή αναφέρεται σε όλο το σώμα· (εδώ σε μεταφ. προκ. για πληγή) που εκτείνεται σε όλο το σώμα: *Μεγάλη, Δέσποτα, η τωρινή πληγή και περιφανής και ολοσώματος· ουδεμία τις ελπίζεται θεραπεία ή σωτηρία ή των αμετρήτων κακών διόρθωσις* Ευγ. Ιωαννουλ., Επιστ. 81[17] (Ελλην. 9, 1936, 55).

**ολοσωματωμένος,** μτχ. επίθ.

Από το α' συνθ. *ολο-* και τη μτχ. παθητ. παρκ. του *σωματώνω.*

Που έχει αποκτήσει σώμα, υλική υπόσταση, ενσαρκωμένος (Για τη σημασ. βλ. και Κριαράς [Βέλθ. σ. 270]): *την συγκοπήν και σύνθεσιν, τα του κορμιού της μέλη αύτη η βασιλεία σου* (ενν. *τον 'Ερωτα*) *εκαλοδώρησέν τα και καθεδρίαν έποικεν ολοσωματωμένην επάνω να καθέζεται εις κενοδόξισμά σου* Βέλθ. 684.

**ολόσωμος,** επίθ., Byz. Kleinchron. Α' 656[7].

Από το α' συνθ. *ολο-*, το ουσ. *σώμα* και την κατάλ. *-ος.* Η λ. τον 3. - 4. αι. (Lampe, Lex.) και σήμ.

**1)** (Θρησκ., προκ. για νεκρό στη μεταθανάτια ζωή) που μετέχει με ολόκληρο το γήινο σώμα του: *ο αποθανών εν καιρώ τοιούτω ολόσωμος εν τω παραδείσω μετά του Μωά μεθ αριστήσει και πιεί* Ψευδο-Σφρ. 412[27]. **2)** (Προκ. για έκλειψη ηλίου) ολικός: *γέγονεν έκλειψις ολόσωμος του ηλίου, ώστε και τα άστρα εφάνησαν* Byz. Kleinchron. Α' 656[5].

**ολότελα,** επίρρ., Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.) 11704 (Δωδώνη 15, 1986, 152), Σαχλ. Β' (Wagn.) Ρ 84, Σαχλ., Αφήγ. 190, Ch. pop. 259, Κυπρ. ερωτ. 96[16], Διγ. 'Ανδρ. 329[29], Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Δ' 839, Σουμμ., Παστ. φίδ. Δ' [1192], Ε' [1515], Φορτουν. (Vinc.) Α' 84, Γ' 156, Χριστ. διδασκ. 297, 351, 456, Ροδινός (Βαλ.) 77, 115, 128, 164, Διαθ. Νίκωνος 257· *ο λ ό τ ε λ α ς,* Ιντ. κρ. θεάτρ. Δ' 21 (κατά πιθ. διόρθ. της R. E. Bancroft - Marcus, Κρητολ. 5, 1977, 34).

Από το επίρρ. *ολοτελώς* (Ανδρ., Λεξ.). Ο τ. σε έγγρ. του 1668 (Κώδ. Παναγ. Σπηλιώτ., ΔΙΕΕΕ 27, 1984, 356) και σήμ. στην Κρήτη, όπου και άλλοι τ. της λ. (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Ϛ' 180, λ. *ολότελας* και *ολότενας,* Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ. Β' 788, λ. *ολότενα* και Κοντοσόπ., Γλωσσογεωγρ. κρητ. 65). Η λ. στο Meursius και σήμ.



**1α)** Τελείως, εντελώς: *Λοιπόν, ας έμπει εις άρματα όποιος αξιάν γυρεύει, κι όπου δεν αγαπά τιμή, ολότελα ας τ' αφήσει* Θησ. (Foll.) Ι 65· *καλά φαίνεται πως δεν έχεις στιγμήν εμυαλόν και πως είσαι ζουρλός ολότελα* Μπερτόλδος 19· *πτώχευσα κι εγένομουν ολότελα ρημάδιν* Σαχλ., Αφήγ. 158· (εδώ σε υπερβολή): *μερικούς ολότελα εις την ώραν τους σκοτώνουν, και να 'πες ότι οπού έχουσιν αθιβολήν μαλώνουν;* Σαχλ., Αφήγ. 234· *ολότελα έβγαλε απ' αυτήν το δείλος το γυναίκειον* Θησ. (Foll.) Ι 10· **β)** ολοσχερώς, ολοκληρωτικά, σ' όλη την έκταση, απ' άκρη σ' άκρη: *Και εγώ σου βρίσκω χώρα να πατήσεις* (παραλ. 2 στ.) *και ολότελα να τηνε ξε⟨μ⟩πιτάρεις* Λεηλ. Παροικ. 128· **γ)** (προκ. για το σύνολο των ενδυμάτων, της περιβολής): *όταν χηρέψει η πονηρή...* (παραλ. 7 στ.), *βαστάζει μαύρα ολότελα* Σπαν. (Ζώρ.) V 449. **2)** (Σε αρνητ. πρόταση) καθόλου, με κανένα τρόπο: *ευρίσκεστεν σκεπασμένοι με τόσην παχιάν σκοτεινάδα οπού ολότελα δεν ημπορείτε να ιδείτε το φως* Ροδινός (Βαλ.) 210· *ολότελα δεν έβαναν εις τον νουν τους τα πρώτα λόγια οπού εκαυχούνταν* Διγ. 'Ανδρ. 381[30]· *οι άρχοντες να κάθουνται να τρώσι και να πίνουν και του πτωχού ολότελα πράγμα να μην του δίνουν* Τζάνε, Κατάν. 508.

**ολότελας,** επίρρ., βλ. *ολότελα.*

**ολοτελειώνω.**

Από το α' συνθ. *ολο-* και το *τελειώνω.* Η λ. σε έγγρ. του 1639 (Καζανάκη, Θησαυρ. 11, 1974, 273[21]).

Τελειώνω κ. εντελώς, ολοκληρώνω, αποπερατώνω· (εδώ μεταφ.) δίνω το τελικό θανάσιμο χτύπημα σε κάπ., σκοτώνω: *τον σύντροφόν μου φόνευσαν κι εμέναν ελαβώσαν, αλλ' ως εμπόρου κρύφθηκα και δεν μ' ολοτελειώσαν* Αχέλ. 1905.

**ολοτελιάς,** επίρρ., βλ. *ολοτελίς.*

**ολοτελίς,** επίρρ., Ντελλαπ., Στ. θρηνητ. 236, Φαλιέρ., Ενύπν.[2] 124, Θησ. Ε' [2[6]], Βεντράμ., Γυν. 132· *ο λ ο τ ε λ ι ά ς,* Φαλιέρ., Θρ. 257· *ο λ ο τ ε ν ι ά ς,* Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Β' 274, Δ' 52, 615, Ε' 141, Πιστ. βοσκ. IV 8, 162, Ροδολ. (Αποσκ.) Γ' 261, Ε' 251.

Από το επίρρ. *ολοτελώς.* Ο τ. *ολοτενιάς* από ανομοίωση του *λ* (Βλ. Κριαράς [Γύπ. σ. 251] και Ξανθουδίδης [Ερωφ. σ. 162]). Η λ. και σήμ. στην Κρήτη (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Ϛ' 180).

**1)** Τελείως, εντελώς, ολότελα: *λόγιασε, γδίκια ανέ θες να πιάσεις απάνω στον Πανάρετο, πως μέλλεται να χάσεις τη βασιλειά σου ολοτενιάς* Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Δ' 539· *εκ τον καιρόν τα ρούχα μου ολοτελίς ελύσα* Μυστ. παθ. 128[98]· *Ολοτελίς επέρασε η μυρωδιά κι εχάθη* Διήγ. ωραιότ. 605· *περίσσια πρικαμένη, μάλιστα ολοτενιάς απολπισμένη, μὄρχεται τη ζωή μου να πάρω με τη χέρα τη δική μου* Πιστ. βοσκ. II 5, 193· *εις την καρδιά μου εσέβασα ... πόθον να φλέγει ολοτελίς όλην μου την καρδίαν* Ερωτοπ. 508· *εκ τον θυμόν ολοτελίς άνεψεν η καρδία του* Θησ. Ε' [41[3]]. **2)** (Σε αρνητ. πρόταση) καθόλου: *Καρδιά άπονη περίσσια ή ολοτενιάς καρδιά δεν είχεν είσθαι* (παραλ. 1 στ.) *... όποιος λύπ'ση στο κακόν σου, κόρη πολλά καημένη, δεν ήθελ' αγροικήσει* Πιστ. βοσκ. IV 5, 2.

**ολοτελώς,** επίρρ., Κορων., Μπούας 14, Μαλαξός, Νομοκ. 126· *ο λ ο τ έ λ ω ς,* Γραμμ. Μετεώρ. 100[18].

Το μτγν. επίρρ. *ολοτελώς* (Lampe, Lex.· βλ. και L-S, λ. *ολοτελής*). Η λ. στην Κάτω Ιταλία και Σικελία (Caracausi).

**α**) Εντελώς, τελείως: *εγώ να βγάλω όξω το κεφάλι μου και απέκει θέλεις γυρίσει να το κλείσεις* (ενν. το σακκίον) *σαν γροικήσεις το έργον ολοτελώς* Μπερτόλδος 60· *εις την καρδιάν μου εσέβασα... πόθον να φλέγει ολοτελώς την όλην μου καρδίαν* Φλώρ. 1514· **β**) απόλυτα· τελειωτικά: *κατά την του θείου νόμου απόφασην, έχομεν διαζευγμένην ολοτελώς και κεχωρισμένην από τον αυτού ανδρός αυτής* Μαλαξός, Νομοκ. 526· *Ειδέ και ελεγχθεί φανερώς ότι ήμαρτεν* (ενν. ο ιερεύς),... *καθήρεται ολοτελώς και γυμνούται και των άλλων προνομίων* Μαλαξός, Νομοκ. 99· **γ**) ολοκληρωτικά, ολοσχερώς, σ' όλη την έκταση, απ' άκρη σ' άκρη: *να χαλάσω τα τειχία ολοτελώς του κάστρου* Χρον. Μορ. Ρ 8398.

**ολοτενιάς,** επίρρ., βλ. *ολοτελίς.*

**ολοτζάμπωτος,** επίθ., βλ. *ολοτζάπωτος.*

**ολοτζάπωτος,** επίθ., Κώδιξ βιβλιοθήκης μονής Πάτμου 512 (δις), Διήγ. Βελ. χ 280, Ριμ. Βελ. ρ (Bakk. - v. Gem.) 461· *ο λ ο τ ζ ά μ π ω τ ο ς,* Ριμ. Βελ. ρ (Bakk. - v. Gem.) 461 κριτ. υπ.

Από το α' συνθ. ολο- και το *τζαπώνω*. Η λ. στο Somav. και σε δημ. τραγ. (Μαστροδημήτρης, Δημ. τραγ. Γ' 192).

**α**) (Προκ. για εικόνα) που είναι όλη επικαλυμμένη συνηθέστ. με λεπτό στρώμα πολύτιμου μετάλλου (Για τη σημασ. βλ. Lemerle [Act. Saint - Pantél. σ. 68, 215] και Somav. στο λ. *ολοτζάποτη εικόνα*): *ετέρα εικών ολοτζάπωτος ο Χριστός και οι δύο Ευαγγελισταί, Λουκάς και Ιωάννης* Κώδιξ βιβλιοθήκης μονής Πάτμου 512· **β**) ολοκέντητος, ολοποίκιλτος, ολοστόλιστος (Για τη σημασ. βλ. Πολίτης Λ. [Πριν 'Αλ.² σ. 129 σχόλ. στο στ. 266 και Μετά 'Αλ.² σ. 167]· πβ. και Κουκ., ΒΒΠ Β'² 43): *τέντες ολοτζάπωτες μετά χρυσά κουδούνια* Διήγ. Βελ. N² 300· *ήσαν* (ενν. τα *καλίκια*) *ολοτζάπωτα χρυσοκλαβαρισμένα, με λιθομαργαρίταρα τριγύρου στολισμένα* Γεωργηλ., Θαν. 154.

**ολότης -τητα** η, Θησ. Γ' [41³, 74⁶], Πεντ. Λευιτ. XXV 23· *ο λ ό τ η,* Συναδ., Χρον. - Διδαχ. 68r.

Η λ. στον Αριστοτέλη. Ο τ. σε επιστ. του 1822 (Κρητ. 'Εγγρ. Α' 129) και σήμ. ιδιωμ. (Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ. 451 και Andr., Lex. στη λ., όπου και τ. *ελότη*). Η .. *ολότης* σε έγγρ. του 1755 (Μπόμπου - Σταμάτη, Πρακτ. Ε' Παν. Σ. 456). Η λ. *ολότητα* στον Κατσαΐτ., Ιφ. Γ' 359 και σήμ.

**1**) Σύνολο πραγμάτων (όπου ανήκει κ.): *καθένα από ταύτα* (ενν. τα *πράγματα της εκκλησίας*) *φαίνεται ως μέρος ευρισκόμενον εις την ολότητά του, το οποίον, αν λείψει, δείχνει ασχημον το όλον* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 160. **2**) (Με επιρρ. σημασ.) **α**) σύνολο, ο συνολικός αριθμός: *'Εχει και εις την Ανατολήν άνδρες εκλελεγμένους, χιλιάδες εβδομήντα Τούρκους πολεμιστάδες* (παραλ. 1 στ.) *και αύτη ένι η δύναμις, η ολότης του σκύλου* Ψευδο - Γεωργηλ., 'Αλ. Κων/π. 778· **β**) (συνηθέστ. με αριθμτ.): *έτερα ξύλα, ομού η οκάδα ρς' και ιβ' κουρσάρικα και δύο του πάπα, ομού ολότης ριθ'* Μαχ. 102[34]· *έγιναν έξοδα τα ..ντα η ολότη άσπρα ,σκ* Συναδ., Χρον. - Διδαχ. 53v. **3**) Γινόμενο: *πολλαπλασιάζειν τα .. με τα βδ' και την ολότην μερίζετε με τα βς'* Rechenb. 12. **4**) Σε θέση επιρρ. **α**) ολόκληρα, εντελώς: *εβρέθηκα πτωχός κι ολότης 'ξορισμένος* Θησ. Δ' [84¹]· *χώρες πολλές καημέ-*



*νες κι εκ τους πολέμους τους κακούς ολότης ρημασμένες* Θησ. Ζ' [41⁸]· **β**) (με την πρόθ. για προκ. για χρον. προσδιορισμό) για πάντα, οριστικά: *να κυριωθεί το σπίτι ... για ολότητα εις τόν αγοράζει αυτό εις τις γενές του* Πεντ. Λευιτ. XXV 30.

**ολότρεμος,** επίθ.

Από το α' συνθ. ολο- και το *τρέμω*.

Που τρέμει ολόκληρος: *ολότρεμη κι ολόφοβη επαίρναν την τα δάκρυα* Θησ. Ζ' [35⁶].

**ολοτρίγυρα,** επίρρ.· *ο λ ο τ ρ ό γ υ ρ α,* Μπερτόλδος 70.

Από το α' συνθ. ολο- και το επίρρ. *τρίγυρα*. Ο τ. στον Κατσαΐτ., Κλ. Β' 274, στο Ξανθοπ.-Κυρ., Κοσμ. Αιτωλ. 131[253] και σήμ. στην 'Ηπειρο (Χατζιδ., Αθ. 24, 1912, 26). Η λ. σε έγγρ. του 1637 (Κώδ. Παναγ. Σπηλιώτ., ΔΙΕΕΕ 26, 1983, 454), στον Κατσαΐτ., Θυ. Β' 24 και σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ.), όπου και τ. *ολοτρόερα*.

**1α**) Γύρο-γύρο, απ' όλες τις μεριές, ολόγυρα: *ήτον τόσον το πλήθος εκεινών οπού ήτον ολοτρόγυρα οπού εκινδύνευε να πνιγούν από το πλήθος οι πουλησταδες* Μπερτολδίνος 115· **β**) (με γεν.) γύρο από: *Ιδές πόσοι αυθεντάδες και μπαρούνοι κάθονται ολοτρόγυρά μου διά να μου υπακούσουν* Μπερτόλδος 9· *ολοτρίγυρα της γης και του πελάγου, ... ώσπερ κύνες λυσσαροί ήθελαν να τους φάγουν* Διακρούσ. 82[31]. **2**) (Προκ. για ορισμένο γεωγραφικό χώρο) παντού, σε κάθε γωνιά: *Ο βασιλεύς Αλμποΐνος πέμπει ανθρώπους ολοτρίγυρα να γυρεύσουν, ανίσως και ευρίσκεται τινάς από το γένος του Μπερτόλδου* Μπερτολδίνος 92.

**ολοτρόγυρα,** επίρρ., βλ. *ολοτρίγυρα.*

**ολότυφλα,** επίρρ.

Από το επίθ. *ολότυφλος*.

Σε πυκνό σκοτάδι, χωρίς να βλέπει κανείς εντελώς από έλλειψη του ηλιακού φωτός: *στον κόσμο δε μπορούμε δίχως το φως του* (ενν. του *ήλιου*) *ολότυφλα και σκοτεινά να ζούμε* Ροδολ. (Αποσκ.) Δ' 452.

**ολότυφλος,** επίθ., Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Γ' 766, Ε' 261.

Από το α' συνθ. ολο- και το επίθ. *τυφλός*. Η λ. το 10.-11. αι. (Sophocl.) και σήμ.

**1α**) Τελείως τυφλός: *ας ήθελά 'σται ολότυφλος γή πούρι αποθαμένος* Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Δ' 196· *οχ τα πολλά του γερατειά ολότυφλος υπάρχει* Σουμμ., Παστ. φίδ. Ε' [300]· (συνεκδ.): *σκοτεινό κι ολότυφλο που φαίνεται το φως μου* Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Α' 22· **β**) (σε μεταφ.) άμαθος, άπειρος: *τυφλή ήτονε κι ολότυφλη κι εδά με φως εγίνη. Τυφλά επροπάτιε στη φιλιά, τυφλή ήτονε στα πάθη, τυφλά επασπάτευγε να βρει τόν αγαπά να μάθει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 1546. **2**) (Μεταφ.) που δεν έχει ελπίδα, απελπισμένος, δυστυχισμένος: *θέλεις να μ' αφήσεις ολότυφλη και σκοτεινή, του πόνου και τση κρίσης;* Θυσ.² Δ' 26· *εσύ να μου μακρύνεις, να πορπατείς στην ξενιτειάν, ολότυφλο μ' αφήνεις· ... πότες να σ' ανιμένω, οπού 'μαι γέροντας πολλά και γλήγορα αποθαίνω;* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Γ' 952· (συνεκδ. προκ. για συναισθήματα): *σκοτεινήν κι ολότυφλην θωρώ την πεθυμιάν μου οπού δίχως κανένα φως εδώ κι εκεί γυρίζει* Σουμμ., Παστ. φίδ. Γ' [58].

**ολοΰγιος,** επίθ.· *ο λ ό γ ι ο ς.*

Από το α' συνθ. ολο- και το επίθ. *ύγιος* ή *υγιής*. Πβ. και Παπαδ. Α., Λεξ., όπου ο τ. με άλλη ετυμ. και σημασ.

Τελείως υγιής: *δείξει τους θέλω αύριον ότι ολόγιος ειμί κρατώντα το κοντάριν* Πόλ.

Τρωάδ. (Παπαθωμ.) 4238 (Δωδώνη 8, 1979, 397).

**ολόυγρος,** επίθ.· *ο λ ό γ ρ ο ς,* Εγκ. αγ. Δημ. 110[196].

Από το α' συνθ. *ολο-* και το επίθ. *υγρός*. Ο τ. και σήμ. ιδιωμ. (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Ϛ' 179, Δομένικος, [Ραντεβού] 119).

Τελείως μουσκεμένος, βρεγμένος: *εκεί στη μέση ξάφνου του ποταμού ένα γέρο βλέπω ζιμιό και ολόγρο και προβαίνει* Πιστ. βοσκ. Ι 4, 166· *κι είχε οχ τον ίδρωτα ολόγρον το κεφάλι* Σουμμ., Παστ. φίδ. Δ' [436]· *ευρέθη ολόγρος εκ το μύρον* Εγκ. αγ. Δημ. 110[198].

**ολούθεν,** επίρρ., Χριστ. διδασκ. 437, 469, 490.

Από το επίθ. *όλος* και την κατάλ. *-θεν*. Τ. *ολόθεν* στο Somav. και τ. *ολούθενε* στην Κεφαλονιά (Λουκάτ., Κεφαλλ. Χρον. 1, 1976, 190). Η λ. στο Βλάχ. και σήμ. στον τ. *ολούθε* (Δημητράκ.).

**1**) (Προκ. για δήλ. προέλευσης) από όλες τις κατευθύνσεις, από παντού: *όλα τα είδα γκρεμνισμένα* (ενν. *τα σπίτια*), *ακούοντας φωνές θλιβερές και θρήνον των ανθρώπων ολούθεν όθεν ήταν τα χωριά* Ιερόθ. Αββ. 331. **2**) Σε κάθε μέρος της γης, σε κάθε τόπο και χώρο, παντού: *να κηρύσσεται ολούθεν ο άγιος του Ευαγγελίου λόγος* Χριστ. διδασκ. 159· *η θεότης είναι αχώρητη και ολούθεν εις όλον τον κόσμον ευρίσκεται παρών* Χριστ. διδασκ. 230· *ευρίσκεται* (ενν. *η θεϊκή φύσις*) *ολούθεν και εις όλα* Χριστ. διδασκ. 74.

**ολοΰστερο,** επίρρ.· *ο λ ό σ τ ε ρ ο.*

Το ουδ. του επιθ. *ολοΰστερος* ως επίρρ. Λ. *ολοΰστερα, ολοΰστερνά* στο Somav. και λ. *ολωνυστέρ(ου)* στο Andr., Lex. και Παπαδ. Α., Λεξ. Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Γ' 209, Πιτυκ., Αμάλθ. 10, 1979, τεύχ. 40, 241 και Λουκάτ., Κεφαλλ. Χρον. 3, 1979, 188).

'Εκφρ. *στο 'στερό και στ' ολόστερο*= στο τέλος: *εκείνος εζυγάριζε και πλιο του αντρειά δεν έχει, μα στέκει απάνω στο φαρί και πού'ναι δεν κατέχει. Στο 'στερό και στ' ολόστερο, μέσα 'ς λιγάκιν ώρα ήπεσε* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 1823· (πβ. και εκφρ. *σ' όλο d' ολούστερο, σ' όλο do 'στερό*, που απ. στην Κρήτη (Παγκ., ό.π.) και *όλο(ν) τ' ολοΰστερο* (Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ. στη λ.).

**ολοΰστερος,** επίθ.

Από το α' συνθ. *ολο-* και το επίθ. *ύστερος*. Λ. *ολοστερνός, ολοΰστερινός* στο Somav. στη λ. Η λ. στο Βλάχ. και σήμ. στην Κρήτη (Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ.).

(Επιτ.) τελευταίος: *Εσύ'σαι μόνο, κάτεχε, η πρώτη αγαφτική του· κι εσύ θες είσται, κάτεχε, κι η ολοΰστερή του* Πανώρ. Γ' 38.

**ολουχθρία** η, βλ. *ολοεχθρία*.

**ολοφάλακρος,** επίθ.· *ο λ ο φ ά ρ α κ λ ο ς,* Λόγ. παρηγ. L 549.

Από το α' συνθ. *ολο-* και το επίθ. *φαλακρός*. Ο τ. από αναγραμματισμό. Η λ. στο Κουμαν., Συναγ.

Εντελώς φαλακρός: *ήτον γουν ολοφάλακρος, το μέτωπον και μόνον να έχει τρίχας ολιγάς* Λόγ. παρηγ. Ο 567.

**ολοφάνερα,** επίρρ., Κυπρ. ερωτ. 148[4], Ροδολ. (Αποσκ.) Γ' 178.

Από το επίθ. *ολοφάνερος*. Η λ. και σήμ.



Τελείως φανερά, ολοκάθαρα: *'γώ βλέπ' ολοφάνερα κι είσαι κοντά να κλάψεις*, Κυπρ. ερωτ. 150[4]· *Εμφατικά* (ενν. *επιρρήματα*): *διαρρήδην, ολοφάνερα, ολοκάθαρα* Σοφιαν., Γραμμ. 250.

**ολοφάρακλος,** επίθ., βλ. *ολοφάλακρος*.

**ολόφεγγος,** επίθ., Αχιλλ. L 904, Αχιλλ. Ν 1216.

Από το α' συνθ. *ολο-* και το ουσ. *φέγγος*. Η λ. και σήμ.

Πολύ φωτεινός· (εδώ προκ. για φεγγαρόλουστη νύχτα· πβ. και Μέγας, ΕΛΑ, 3-4, 1941/2, 143): *ήτον η νύκτα ολόφεγγος, χαριτωμένη νύκτα* Βέλθ. 124.

**ολόφκαιρος,** επίθ., Αχιλλ. Ν 1293.

Από το α' συνθ. *ολο-* και το επίθ. *εύκαιρος*.

**1α**) Εντελώς άδειος, κενός: *το πουλάκιν ήρπαξα και το κλουβίν εφήκα έρημον και ολόφκαιρον* Αχιλλ. L 979· **β**) τελείως έρημος, εγκαταλειμμένος: *Σήμερον τα σπιτάκια μας ολόφκαιρα 'πομένου* Διήγ. ωραιότ. 529· *εφύγασι χριστιανοί, τη χώρα αρνηθήκαν κι οι Τούρκοι μέσα μπήκανε κι ολόφκαιρη τη βρήκα* Τζάνε, Κρ. πόλ. 580[2]. **2**) Που έρχεται με τελείως «άδεια χέρια», που δε φέρνει τίποτε· (σε ιδιάζ. πρ.): *εκείνες* (ενν. *οι μέλισσες*) *πού'νι ολόφκαιρες έρχοντα στο γυψέλιν κλοτσοκοπά* (ενν. *ο βασιλιάς*) *και διώχνει τες να παν να φέρου μέλιν* Φαλιέρ., Λόγ. (Bakk. - v. Gem.) 85.

**ολόφοβος,** επίθ., Θησ. Ζ' [35[7]].

Από το α' συνθ. *ολο-* και το ουσ. *φόβος*.

Γεμάτος φόβο, καταφοβισμένος: *ολότρεμη κι ολόφοβη επαίρναν την τα δάκρυα* αυτ. [35[8]].

**ολόφορα,** επίρρ.

Από το α' συνθ. *ολο-* και το ουσ. *φόρα*.

Κατευθείαν, αμέσως· γρήγορα: *οι μέν δύο να μείνομεν να την φυλάγομεν* (ενν. *την κόρην*) *και ο τρίτος να έλθει εις εσάς να σας δώσει λόγον και να έλθετε μετ' αυτόν ολόφορα εκεί οπού είναι* Διγ. 'Ανδρ. 387[20].

**ολοφόρτωτος,** επίθ.

Από το α' συνθ. *ολο-* και το *φορτώνω*. Η λ. και σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ.).

Υπερφορτωμένος, βαρυφορτωμένος: *Καμήλια ολοφόρτωτα με βίο διακόσια έστειλεν* Διγ. Ο 1165.

**ολόφωτος,** επίθ., Αχιλλ. Ν 1582, Αχιλλ. Ο 510, Προσκυν. Ιβ. 845 226[204].

Από το α' συνθ. *ολο-* και το ουσ. *φως*. Η λ. τον 7.αι. (Lampe, Lex.), στα Μακρεμβ., Υσμ. 279[24-25], Χρον. Μον. Κ 71, Χρον. Μον. Τ 72 και σήμ.

**α**) Πολύ φωτεινός, λαμπερός: *Φως μου, ψυχή μου, ομμάτια μου, πνοή μου, ανασασμός μου, ήλιε, σελήνη ολόφωτος και άστρον της Αφροδίτης* Αχιλλ. Ν 932· (προκ. για φεγγαρόλουστη νύχτα): *'Ητον η νύκτα ολόφωτος από το φεγγάρι* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 36· **β**) (προκ. για το περιστέρι του αγίου Πνεύματος) πολύ ακτινοβόλος: *ο ουρανός γαρ έσχισε, το Πνεύμα κατεβαίνει, περιστερά ολόφωτος* Προσκυν. Εθν. Βιβλ. 2043 281[901]· (μεταφ. προκ. για την ψυχή): *η μέν μακαρία του ψυχή και ολόφωτος ανήλθεν εις τα ου-*

ϱάνια σκηνώματα Μαρτύρ. αγ. Νικολ. 165[177]· **γ**) (συνεκδ. προκ. για λάμψη) αστραφτε-
ρός, εκθαμβωτικός, εκτυφλωτικός: *Τι πρώτον είπω του λουτρού; τι δη και γράψω πρώτον;*
*το μήκος, την λαμπρότηταν... ή την ολόφωτον αυγή ή των φυτών το ξένον;* Καλλίμ.
297· **δ**) (προκ. για χώρο) πολύ φωτισμένος, κατάφωτος: *Υψώνουσι τας χείρας τους με*
*τα κηρί' αντάμα, ολόφωτος η εκκλησιά γίνεται εν τω άμα* Προσκυν. Ιβ. 535 192[184].
*Τούτη η Παρθένος είναι ο νυμφών εκείνος ο ολόφωτος, εις τον οποίον ενυμφεύθη ο νυμφίος*
*την νύμφην Παρθένον* Πηγά, Χρυσοπ. 85(7).

**ολόχαλκος,** επίθ., Διγ. Ζ 115.

Από το α' συνθ. *ολο-* και το ουσ. *χαλκός*. Η λ. τον 5. αι. (Sophocl.), σε σχόλ. (L-S)
και σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ.) όπου και τ. *ολόχαρκος*.

Κατασκευασμένος ολόκληρος από χαλκό: *Εκτίσασίν την και λουτρόν μέσα στο μεσο-*
*κήπιν* (παραλ. 1 στ.)· *εποίησαν εις τον λουτρόν ολόχαλκον την θήκην* αυτ. 113.

**ολοχαλώ,** Ερωφ. Ιντ. β' 119.

Από το α' συνθ. *ολο-* και το *χαλώ*.

Φθείρω, καταστρέφω εντελώς· (εδώ μεταφ.) καταπατώ, προδίδω: *μια άπιστη κορα-*
*σίδα με τον αγαφτικόν της* (παραλ. 1 στ.) *βλάφτει τον νόμο εσάς τον εδικό σας και*
*ολοχαλά την πίστην την δοσμένην* Πιστ. βοσκ. IV 3, 200.

**ολοχάνω.**

Από το α' συνθ. *ολο-* και το *χάνω*. Η λ. και σήμ. στην Κρήτη (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Ϛ'
181).

**Ι**) (Ενεργ.) χάνω εντελώς, ολοκληρωτικά: *Μ' ας δράμω το λοιπονιθές κι αν τύχει*
*σκιας να φτάσω το κρες τση ακόμη αφάγωτο, να μην την ολοχάσω* (ενν. *την αίγα*) Πα-
νώρ. Γ' 278. **ΙΙ**) (Μέσ.) (προκ. για τέχνες και γράμματα) εκλείπω, παύω να καλλιερ-
γούμαι: *να μηδέν ολοχαθούν* le arti liberali, *μα πάντα να φιορίσουσι* lettere bone,
quali Giorivan *όντες ήτανε στον κόσμον οι Ντονάδοι* Κατζ. Ε' 363.

**ολόχαρα,** επίρρ.

Από το επίθ. *ολόχαρος*.

Με πολή χαρά: *εκάθετον με την νεόνυφόν του, ολόχαρα κι ολόγλυκα, πολλά φχαρι-*
*στημένος* Θησ. Β' [$2^2$].

**ολοχαρής,** επίθ.

Από το α' συνθ. *ολο-* και το *χαίρω*. Η λ. στο Κουμαν., Συναγ. ν. λέξ.

Γεμάτος χαρά: *τρέχοντας* (ενν. *ο σουλτάν Σελίμ*) *ποτέ μέν εις το ένα μέρος, ποτέ δέ*
*εις το άλλο ως ένας μεγαλοπρεπής γίγας, ολοχαρής, επαρακίνα ... τους καβαλαραίους*
Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 389.

**ολοχαριτωμένος,** μτχ. επίθ., Θησ. ΙΒ' [$58^3$].

Από το α' συνθ. *ολο-* και τη μτχ. παθητ. παρκ. του *χαριτώνω*.

Γεμάτος χάρες, εξαιρετικά όμορφος: *Ποτέ ουκ οίδα πρόσοψιν έτσι 'μορφοπλασμένη*
*κι έτσι ομορφοκάμωτη, ολοχαριτωμένη* Θησ. Γ' [$14^8$]· *εφαίνονταν* (ενν. *τα μάγουλα*)
*γλυπτά ολοχαριτωμένα, άσπρα και κοκκινόμορφα ως ρόδα μυρισμένα* Μαρκάδ. 41.

**ολόχαρος,** επίθ., Καλλίμ. 2045, Σαχλ. Ν 266, Λίβ. Ρ 1564, Λίβ. Sc. 676, Λίβ. Esc.



1778, 4159, Λίβ. Ν 1576, 3580, Θησ. Β' [$9^6$], Γ' [$10^6$], Θησ. (Foll.) Ι 128, 130, 132,
Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 441, Κυπρ. ερωτ. $146^4$, Ερωφ. Ε' 322, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α'
1971, Γ' 885, Δ' 788, 1287, Ε' 384, Θυσ.$^2$ 419.

Από το α' συνθ. *ολο-* και το ουσ. *χαρά*. Η λ. με διαφορετική ετυμ. και σημασ. στο
Meursius και σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ.)· πβ. και ά. *ολοχαρής*.

**1α**) Πολύ χαρούμενος, γεμάτος χαρά: *[Τ]ην στράταν τήν εδιέβηκα θλιμμένος ως δι'*
*εσέναν τώρα την τρέχω ολόχαρος, ωραία μου, μετ' εσένα* Λίβ. Sc. 2983· *την κόρην*
*κατεφίλει ο Αχιλλεύς και ήστεκεν πολλήν πολλήν την ώραν επάνω της ολόχαρος εκ*
*την πολλήν αγάπην* Αχιλλ. L 1098· *ολόχαρος πάγω να βρω τον 'Αδη* Θυσ.$^2$ 922· *ολόχαρος*
*τη ζήση μου τελειώνω* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Γ' 1372· **β**) που εκφράζει μεγάλη χα-
ρά, αγαλλίαση: *με τραγούδια 'δονικά ... μ' αγγελική κι ολόχαρη φωνίτσα 'κ την καρ-*
*δία της* Θησ. Γ' [$10^8$]· *όψη ολόχαρη και παρηγορημένη* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Ε' 186.
**2**) (Προκ. για *ημέρα και αυγή*) που φέρνει χαρά, εξαιρετικά ευχάριστος, τερπνός: *Εφάνη*
*ολόχαρη η αυγή και τη δροσούλα ρίχνει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Ε' 769· *ολόχαρη και λαμπυ-*
*ρή ημέρα ξημερώνει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Ε' 775.

**ολόχλομος,** *'λ ό χ λ ο μ ο ς.*

Από το α' συνθ. *ολο-* και το επίθ. *χλομός*.

**α**) (Προκ. για άνθρωπο) κατάχλομος, ωχρός: *Αφόν τους λόγους ήκουσεν ετούτος ο*
*Πενθέος, ολόχλομος εγίνετον κι ανέβην η χολή του* Θησ. Ε' [$41^2$]· (εδώ προκ. για
το φόβο προσωποποιημένο): *τον Φόβον είδε 'λόχλομον, εκείσε 'ς μίαν μερία* αυτ. Ζ' [$39^8$]·
**β**) θαμπός, που έχει χάσει το ζωηρό του χρώμα: *καθώς εβλέπομε τριαντάφυλλον και ρόδον*
*απέ την θέρμην του ηλίου ολόχλομον να γένει* αυτ. Ε' [$99^2$].

**ολοχρονικά** ,επίρρ.

Από το α' συνθ. *ολο-* και το επίθ. *χρονικός*. Η λ. σε έγγρ. του 19. αι. (Καδάς, Βυζαντ.
15, 1989, 440). Λ. *ολοχρονικού* σήμ. στην Κρήτη (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Ϛ' 181 και Πιτυκ.,
Ιδίωμ. Αν. Κρ.).

'Ολο το χρόνο, διαρκώς: *Ποία ακολουθία επιμελημένα ψάλλεται; Πού μηναία ολοχρο-*
*νικά;* Ναθαναήλ Μπέρτου, Στιχοπλ. IV 245· *δεδώκασι δέ οι Φράγγοι... και δύο κάτεργα ο-*
*λοχρονικά φυλάττειν την πόλιν διά θαλάττης* Notizb. 85.

**ολόχρουσος,** επίθ., βλ. *ολόχρυσος*.

**ολοχρυσοκλωσμένος,** μτχ. επίθ.

Από το επίθ. *ολόχρυσος* και τη μτχ. παθητ. παρκ. του *κλώθω*.

Κλωσμένος με ολόχρυση κλωστή: *Είχε* (ενν. *το μαντήλι*) *μαργάρους περισσούς ως*
*έξι χιλιάδας και άκρας ωραιότατας ολοχρυσοκλωσμένας* Αρσ., Κόπ. διατρ. [973].

**ολοχρυσομαργάρωτος,** επίθ.

Από το επίθ. *ολόχρυσος* και το *μαργαρώνομαι*. Η λ. στο Κουμαν., Συναγ.

Ολόχρυσος και στολισμένος με μαργαριτάρια (Για τη σημασ. βλ. και Apostolopoulos
«Callimaque et Chrysorrhoé» 202, 204): *Είχεν εκείνο το κελίν ... ολοχρυσομαργάρω-*
*τον, κατάχρυσον την στέγην* Καλλίμ. 420.

**ολόχρυσος,** επίθ., Καλλίμ. 416, 799, Διγ. (Trapp) Gr. 1744, Διγ. Ζ 3645, Διγ.
(Αλεξ. Στ.) Esc. 1053, 1075, 1652, Πόλ. Τρωάδ. 684, Φλώρ. 529, 985, Ντελλαπ., Ε-

ρωτήμ. 275, Αχιλλ. L 378, Αχιλλ. Ν 809, Θησ. Β' [$73^7$], Ch. pop. 532, Χούμνου, Κοσμογ. 2796, Αλεξ. 2318, Διήγ. Αγ. Σοφ. $153^{37}$, Κορων., Μπούας 64, 91, Διήγ. Αλ. G $288^{28}$, Αρσ., Κόπ. διατρ. [565], Παΐσ., Ιστ. Σινά 661, Βίος Δημ. Μοσχ. 431, Σταυριν. 633, Ιστ. Βλαχ. 1172, Διγ. 'Ανδρ. $339^{10}$, Ροδολ. (Αποσκ.) Β' 252, Γ' 35, Φορτουν. (Vinc.) Γ' 8, Τζάνε, Κρ. πόλ. $328^{24}$· *'λ ό χ ρ ο υ σ ο ς*, Ανακάλ. 64· *'λ ό χ ρ υ σ ο ς*, Θησ. Β' [$79^3$], Ϛ' [$16^1$], Αλεξ. 2034, Βίος Δημ. Μοσχ. 460· *ο λ ό χ ρ ο υ σ ο ς*, Αχιλλ. L 54, 260, Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Αφ. 35, Ε' 152, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 1351, Ροδολ. (Αποσκ.) Γ' 320.

Το αρχ. επίθ. *ολόχρυσος*. Ο τ. *'λόχρυσος* και σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ. στη λ.). Ο τ. *ολόχρουσος* και σήμ. ιδιωμ. (Σακ., Κυπρ. Β' 701, λ. *ολόγρουσος* ή *ολόχρουσος*, Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ. 451, Αλεξ. Στ., Κρ. Ανθολ.² 166). Τ. *ολόγρουσος* και *ολόγρυσος* σήμ. ιδιωμ. (Σακ., ό.π., Προμπονάς, Ακριτικά Α' 199, Μενάρδ., Τοπων. μελ. $360^{136}$, $362^{204}$). Τ. *ολόχρυσους* ιδιωμ. (Μουσαίου, Βατταρισμοί 102). Η λ. και σήμ.

**1α**) Που είναι κατασκευασμένος από καθαρό χρυσάφι: Φλώρ. 1489· Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 1681· Αχιλλ. Ν 1105· Τζάνε, Κρ. πόλ. $256^{30}$· Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 2038· **β**) (εδώ προκ. για το τρίχωμα του χρυσόμαλλου δέρατος): *την τρίχαν* (ενν. *του κριού*) *την ολόχρυσην ου δύνασαι επάραι* Πόλ. Τρωάδ. 181. **2**) Που όλη η επιφάνειά του είναι διακοσμημένη, καλυμμένη με χρυσάφι: *'λόχρουσα βαγγέλια* Ανακάλ. 64· *ο κουμπές τούτου* (ενν. *του καμπαναρείου*) *ολόχρυσος υπάρχει* Κυρίλλου, Ρωσσ. περιγρ. 119· *Το τείχος ήτον υψηλόν, ολόχρυσον απέξω, και του χρυσού το καθαρόν, το στίλβον το του κάλλους ενίκα πάσας εκ παντός ηλιακάς ακτίνας* Καλλίμ. 178. **3**) (Προκ. για υφάσματα, ρούχα, κλπ.) υφασμένος με χρυσή κλωστή, χρυσοΰφαντος: *από πανίν ευγενικόν, ολόχρυσον καθόλου* (παραλ. 1 στ.) *εκόψαν το κι εράψαν το, τον 'Εκτορα ενδύσαν* Πόλ. Τρωάδ. 700· *ολόχρυσα βλαττία* Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 574· *φορέματα ολόχρυσα* Τζάνε, Κρ. πόλ. $146^{16}$· *εφόρεσε φακιόλιν ολόχρυσον* Διγ. Ζ 1170. **4α**) (Προκ. για μαλλιά) κατάξανθα: *Ολόχρυσά 'χε τα μαλλιά, εκείνα διπλωμένα, απάνω στο κεφάλιν της* Θησ. Ζ' [$71^1$]· *βάφοντάς τ'* (ενν. *τα μαλλιά*) *όσον μπορείς, ολόχρυσα τα κάνεις* Σουμμ., Παστ. φίδ. Α' [1178]· **β**) (συνεκδ., προκ. για κεφάλι) που έχει κατάξανθα μαλλιά: *Τότες εκείνη ταχτικά με την χαράν το πιάνει* (ενν. *το στεφάνι*) *κι απάνου στο κεφάλι της τ' ολόχρυσον το βάνει* Σουμμ., Παστ. φίδ. Β' [310]. **5**) (Μεταφ.) ακριβός, πολυαγαπημένος: *συν Θεώ σε αγάπησα, ψυχή μου και καρδία, πέρδικα σ' έχω ολόχρυση, τρυγόνα μου ζευγάρι* Διγ. Α 1970.

**ολοχρυσωμένος,** μτχ. επίθ.

Από το α' συνθ. *ολο-* και τη μτχ. παθητ. παρκ. του *χρυσώνω*.

Καλυμμένος εντελώς με χρυσάφι, επιχρυσωμένος: *δεκατέσσαροί 'τανε πύργοι εκεί κτισμένοι, ευτρεπισμένοι όμορφα και ολοχρυσωμένοι* Αλεξ. 2624.

**ολοχτικιάζω.**

Από το α' συνθ. *ολο-* και το *χτικιάζω*.

Προσβάλλομαι εντελώς από φθίση· (εδώ μεταφ.) ταλαιπωρούμαι, βασανίζομαι πολύ: *Μα με την ώρα συντηρώ το δάσκαλό του κι άσι να δεις πως θέλει πλερωμή για να μ'ολοχτικιάσει* Κατζ. Δ' 114.

**ολοχυμευτός,** επίθ.· *ο λ ο χ ύ μ ε υ τ ο ς*.

Από το α' συνθ. *ολο-* και το επίθ. *χυμευτός*. Ο τ. από μετρ. αν.

Που είναι όλος επιχρισμένος, καλυμμένος με σμάλτο (Για το πράγμα βλ. Καλονάρος





[Διγ. Α σ. 68 και Διγ. Κ σ. 65, 185] και Αλεξίου Στ. [Διγ. Esc. σ. 118]): *εικόνες ολοχυμευτές τους τρεις αρχιστρατήγους και είχαν λιθάρια ατίμητα* Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 1078· *οι ρίζες ήσαν πιθαμή, ολόχρυσα λεοντάρια και τα κομπιά ολοχύμευτα με το μαργαριτάριν* αυτ. 1465.

**ολοχωρικεύομαι.**

Από το α' συνθ. *ολο-*, το ουσ. *χωρικός* και την κατάλ. *-εύομαι*. Η λ. στο Κουμαν., Συναγ.

Είμαι τελείως άπειρος· φέρομαι ως αγροίκος, αστοιχείωτος (Για τη σημασ. βλ. και Andr., Glotta 25, 1936, 17 = Αντιχάρ. Ανδρ. 117): *Αγάπη, δούλη του 'Ερωτος, γνησία του συγγενίδα αν ήσουν ουκ εγνώριζα και ολοχωρικευόμην* Λίβ. Ρ 2805.

**ολόψαρος,** επίθ.

Από το α' συνθ. *ολο-* και το επίθ. *ψαρός*.

Που έχει τελείως ψαρά μαλλιά: *τι σε 'φελά, βεργόλυγη, να 'χεις τον γέρον άνδρα, να τον θωρείς ολόψαρον σαν τράγον εις την μάνδρα;* Περί γέρ. 138.

**ολοψήφωτος,** επίθ.

Από το α' συνθ. *ολο-* και το επίθ. *ψηφωτός*.

Που είναι όλος διακοσμημένος με πετράδια: *οι τρακόσιοι είν' έμορφοι και κόκκινα φορούσιν· βαστούν σπαθιά ολοψήφωτα* Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 1690.

**ολόψυχα,** επίρρ.

Από το επίθ. *ολόψυχος*. Η λ. και σήμ.

Με όλη την ψυχή, μέσα από την καρδιά: *Μη αισχυντήσεις, γέροντα, μηδέ καταφρονήσεις, να σ' εύχονται ολόψυχα και να μακροχρονίσεις* Σπαν. Α 411· *αν θέλεις ολόψυχα, καλή, ότι να φιλούμε* Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 883.

**ολόψυχος,** επίθ.

Το μτγν. επίθ. *ολόψυχος*. Η λ. στην Κάτω Ιταλία και Σικελία (Caracausi) και σήμ.

**α**) Που γίνεται με όλη την καρδιά, εγκάρδιος: *όσα αν από του εμού κόπου ολοψύχω προθέσει ... προς Θ(εό)ν αποδώσομαι* Διαθ. Θεοδ. Σαρ. 9· **β**) (προκ. για πρόσ.) επιστήθιος, καρδιακός: *ο καλός ο Κλιτοβός, ολόψυχός μου φίλος* Λίβ. Esc. 4140.

**ολοψύχως,** Σπαν. V 74, Χειλά, Χρον. 348, Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. $333^v$, $346^r$, $352^r$, $352^v$, Μαλαξός, Νομοκ. 460, Εγκ. αγ. Δημ. $112^{260}$, Χριστ. διδασκ. 468, Προσκυν. Αγ. Αθ. 6 $175^{37}$, Προσκυν. Μπεν. 54 $158^{32}$, Προσκυν. α' $116^{29}$, Ευγ. Ιωαννουλ., Επιστ. (Γριτσόπ.) $12^{15-16}$, Θαύμα αγ. Νικολ. β' 371.

Από το επίθ. *ολόψυχος*. Η λ. τον 7. αι. (Sophocl.), σε επιστ. του 10. αι. (Νικολάου Α., Επιστολαί $5^{172}$, $36^{20}$) και σε έγγρ. του 16. αι. (Μανούσ., Θησαυρ. 12, 1975, 12). Ο υπερθ. σε έγγρ. του 16. και 17. αι. (Πατρινέλης, ΕΜΑ 12, 1962, 160).

**α**) Με όλη την ψυχή, εγκάρδια: *προς τον Θεόν ολοψύχως εδεήθησαν, ίνα λυτρώση αυτούς εκ της τοιαύτης φοβεράς οργής* Ιστ. πατρ. $100^{18}$· *ολοψύχως εύχεται χρόνους πολλούς να ζήσεις* Λίμπον. Αφ. 75· *και τούτο ήτονε του Θεού οδηγία, διά να παρακαλέσουν τον Θεόν ολοψύχως να τους στείλει καρπόν κοιλίας* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. $227^r$· **β**) με απόλυτη ειλικρίνεια: *ουκ οργίζεται* (ενν. *ο Θεός*), *ουδέ αποστρέφεται τον αμαρτωλόν, εάν ολοψύχως*

προς αυτόν επιστρέψη Ναθαναήλ Μπέρτου, Ομιλίαι V 83· **γ**) ολοπρόθυμα: *εάν ακούσης κατ' αυτού* (ενν. *του βασιλέως*) *σκευήν επιβουλίας και ου δράμης, όση δύναμις, και σπεύσης ολοψύχως να δείξης τον επίβουλον* ... (παραλ. 1 στ.), *ένοχος είσαι πειρασμών* Σπαν. Ρ 21· **δ**) ορμητικά, γρήγορα: *Εγώ δέ όταν έγνωκα εις γην πατείν τον ίππον, τρανά αυτόν ηρέθιζον και το σπαθίν ελκύσας ολοψύχως προς Μαξιμούν εντέχνως απηρχόμην* Διγ. (Trapp) Gr. 2916.

**ολόωμος,** επίθ., Πουλολ. Αθ. 48· ο λ ώ μ ο ς, Πουλολ. Αθ. 297, Πουλολ. (Τσαβαρή)$^{2}$ 44, 341.

Από το α' συνθ. *ολο-* και το επίθ. *ωμός*.

Εντελώς ωμός, άψητος: *Εσύ, που τρως απ' το ταχύ ολόωμα τα ψάρια* Πουλολ. Ζ 47· *Ειδέ πολλάκις αν σταθεί μικρόν να απανασάνει* (ενν. *η αθερίνα*), *ευθύς βουτάς και επαίρνεις την και τρώγεις την ολώμην* Πουλολ. (Τσαβαρή)$^{2}$ 348.

**ολπή** η, βλ. ελπή.

**ολπίδα** η, βλ. *ελπίς*.

**ολπίζω,** βλ. *ελπίζω*.

**ολπίς** η, βλ. *ελπίς*.

**όλπιση** η, βλ. *έλπισις*.

**ολσός** ο, Θησ. ΙΑ' [83$^{2}$], ΙΒ' [43$^{8}$].

Η λ. πιθ. σχετ. με τα ουσ. *άλσος ή αλσών* ο· πβ. και το μεσν. λατ. *olch(i)a* (Niermeyer Med. Lat. Lex., λ. *olca* [= εύφορος αγρός]). Η λ. στο Du Cange (λ. *όλσος*).

'Αλσος, δάσος: *την ανδρείαν, οπὄποικεν* (ενν. *ο Ηρακλής*) *εις τον ολσόν, τόν έλεγαν νεμέον* (έκδ. *μενέον*· διορθώσ.), *όταν τον αγριότατον ενίκησε λεόντα* αυτ. ΙΑ' [55$^{6}$].

**ολυρίτης** ο.

Το μτγν. ουσ. *ολυρίτης*.

Ψωμί από σίκαλη (Για το πράγμα βλ. Κουκ., ΒΒΠ Ε' 23): *ο Ηλίας, ο ένδοξος προφήτης ... ήλθεν εδώ και υπνώσας εις την γην τούτην και εξυπνηθείς εύρε το ψωμί τον ολυρίτην, ήγουν τον από την σίκαλην άρτον* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 113.

**ολώμος,** επίθ., βλ. *ολόωμος*.

**ολωνεμπρός,** επίρρ.· ο λ ω ν ο μ π ρ ό ς, Θησ. Γ' [20$^{4}$], Φορτουν. (Vinc.) Α' 406, Β' 417, Γ' 670, Δ' 275, Κατζ. Β' 147.

Από τη γεν. πληθ. του επιθ. *όλος* και το επίρρ. *εμπρός*. Ο τ. και σήμ. στην Κρήτη (Ξανθουδίδης [Φορτουν. σ. 248]).

**1**) (Τοπ.) Μπροστά απ' όλους, μπροστά μπροστά: *έξω προς την γην όρμησαν να υπαγαίνουν· ολωνεμπρός επήγαιναν οι κάλλιοι καβαλάροι* Θησ. (Foll.) Ι 51. **2α**) (Χρον.) πριν απ' όλα ή όλους, πρώτα πρώτα: *στο σπίτι μας να πάμε, να βρούμε τίβοτας καλό ολωνομπρός να φάμε κι ύστερα, σα χορτάσομε, τσ' αναπαγής μας πάλι ρεμέδιο 'ς τούτη τη δουλειά θέλομε βρει την άλλη* Κατζ. Α' 116· *ευκαριστιά προς τσι θεούς πρέπει πολλά μεγάλη ολωνομπρός να κάμομε...* (παραλ. 1 στ.), *γιατί μόνο από λόγου τως τη νίκη είχαμε πάρει* Φορτουν. (Vinc.) Ιντ. δ' 118· *ήφεραν και δικάσιμον απάνω εις το τραπέζιν. Ολωνομπρός ο πελαργός περιγελά τον κύκνον* Πουλολ. (Τσαβαρή)$^{2}$ 6· **β**) εντελώς προκαταβολικά: *τα παίρνου τα προυκιά ολωνομπρός τα τόσα, τες κούπες τες ολάργυρες, τες φορεσές, τα δώσα* Πανώρ. Δ' 61. **3**) Κατά κύριο λόγο, προπάντων: *όποιος βασιλιός λογιάσει να σηκώσει τη μάχη, πρέπει ολωνομπρός βλέπηση να 'χει τόση με δίκιον του τον πόλεμο και άρματα να σαλεύγει* Φορτουν. (Vinc.) Ιντ. δ' 10· *η αφορμή απού μ' έκαμε ολωνομπρός κι εβγήκα απού τα γεννητούρια μου και την πατρίδα εφήκα, ήτονε γιατί έναν παιδί ... μου πήραν οι κρουσάροι* Φορτουν. (Vinc.) Γ' 291.



**ολωνομπρός,** επίρρ., βλ. *ολωνεμπρός*.

**ολώπασι,** βλ. *ολόπασι*.

**ολώριμος,** επίθ., Λίβ. Esc. 2507.

Από το α' συνθ. *ολο-* και το επίθ. *ώριμος*.

Τελείως ώριμος, μεστωμένος, γινωμένος: *οπόταν ήτον το νερόν, επρόσεχες το αμπέλιν ότι έχει απάρτι τον καρπόν ολώριμον εις τρύγος* Λίβ. Sc. 1366.

**όλως,** επίρρ., Προδρ. (Eideneier) Ι 67, IV 15, 47, Καλλίμ. 960, 2273, Διγ. (Trapp) Gr. 2178, Διγ. Ζ 696, 3115, Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 1846, Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.) 2619 (Δωδώνη 8, 1979, 374), Ερμον. Β 343, Ω 132, Χρον. Μορ. Η 5267, Πουλολ. (Τσαβαρή)$^{2}$ 129, 140, Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 418, Φλώρ. 357, Απολλών. 654, Αχιλλ. Ν 1205, Φυσιολ. (Zur.) XXVIII 1$^{10}$, Γαδ. διήγ. 185, 'Εκθ. χρον. 21$^{22}$, Κορων., Μπούας 119, Πτωχολ. α 762, 777, Πτωχολ. (Κεχ.) Ρ 60, 231, κ.π.α.

Το αρχ. επίρρ. *όλως* (L-S, λ. *όλος* III).

**1α**) Εντελώς, ολότελα: Κυπρ. ερωτ. 8$^{2}$· Διγ. Ζ 3386· Προδρ. (Eideneier) IV 317· (συχνά με το επίρρ. *διόλου* επιτ., βλ. ά. *διόλου* 1β)· **β**) (με επίθ., επιτ.· για τη χρ. βλ. Apostolopoulos, «Callimaque et Chrysorrhoé» 143): *άπνους, νεκρός ευρέθηκεν, όλως αποθαμένος* Καλλίμ. 935· *ο ποθών ευταξίαν ουκ έχει* (παραλ. 1 στ.), *αλλ' έστιν όλως αναιδής και δούλος της φιλίας* Διγ. (Trapp) Gr. 1481· *ο ημέτερος λίβελλος υπάρχει όλως καθαρός* Ελλην. νόμ. 518$^{22}$· *'Αρης επερνοδιάβαινε... ... όλως αιματωμένος* Ψευδο-Γεωργηλ., 'Αλ. Κων/π. (Wagn.) 421. **2**) Πάρα πολύ: *ακούσας ο τοπάρχης* (παραλ. 1 στ.) *υπερεθαυμάστην όλως* (παραλ. 2 στ.) *εις την γνώσιν την τοσαύτην του σοφού του γεροντίου* Πτωχολ. α 491· *Των δέ Φρατζόζων ο στρατός όλως αποτρομάξε* Κορων., Μπούας 62. **3α**) (Με άρν.) διόλου, καθόλου: Βίος Αλ. 3018· Ερμον. Γ 138· Διγ. Ζ 1733· Φυσιολ. 342$^{16}$· **β**) (με χρον. σημασ.) ποτέ: *ου την σκιάν δέ την εμήν τις ιδείν ηξιώθη, φωνής ουδείς μου ήκουσεν ή συντυχίας όλως* Διγ. (Trapp) Gr. 1444· *Μη δώσης όλως αφορμήν τοις αφορμήν ζητούσιν* Γλυκά, Στ. 340. **4**) (Επιτ.) με το *καν* **α**) (χωρίς άρν.) γενικά, βλ. ά. *καν*· **β**) (με άρν.) καθόλου, βλ. ά. *καν*. **5**) (Επιτ.) αληθινά, πράγματι: *οι δέ φωνήν τον έβαλαν και φρίσσει 'πό τον φόβον: «όλως ετόλμησας εσύ κι εσκότωσες την κόρην;* Απολλών. 515· *είπερ όλως συγγενούς κήδεσαι του φιλτάτου, υπέρ αυτού κοπίασον* Διγ. (Trapp) Gr. 2751· *Τα δ' άλλα τα λεγόμενα και τας ονειδισίας, τας ύβρεις και επιβουλάς πώς όλως υπομείνω;* Προδρ. (Eideneier) IV 464. **6**) (Επιτ.) κιόλας, μάλιστα: *και εις τούτο όλως έχεις στόμα προσανοίξαι δέ μοι;* Πτωχολ. α 771. **7**) (Με παραχωρητική σημασ.) έστω και λίγο: *αν όλως ελπίζωμεν, ότι το της Τραπεζούντος αν γένηται, θέλει συγχωρήσει αυτό η Εκκλησία,... πολλῷ μάλλον θέλει συγχωρήσειν το του δεσπότου Σερβίας* Σφρ., Χρον. (Maisano) 110$^{13}$.

**ολωσδιόλου,** επίρρ., βλ. *διόλου*.

**ομάδευσις** η· *'μ ά δ ε υ σ ι ς,* Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 556.
Από το *ομαδεύω.*
**α**) Συγκέντρωση, συνάθροιση: *να είδες ... την όχλησιν, την ταραχήν, την 'μά-*
*δευσιν των ζώων. Πώς εσυνάχθησαν ομού όλα* Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 105· **β**) (εδώ)
συγκέντρωση στρατιωτών για επιθεώρηση (Βλ. Haag [Αχιλλ. L σελ. 79]): *μίαν ημέραν ο*
*βασιλεύς εκείνος* (παραλ. 1 στ.) *έκαμεν 'μάδευσιν πολλήν κι εμάδευσεν όλους τους ανδρειω-*
*μένους κι εφέρασιν τους μαύρους των εμπρός στον βασιλέα, να δοκιμάσει τους κα-*
*λούς αγόρους του φουσσάτου* Αχιλλ. L 46.

**ομαδεύω**· *'μ α δ ε ύ ω,* Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 42, Αχιλλ. L 179, 361, Ψευδο-
Γεωργηλ., 'Αλ. Κων/π. 781.
Από το ουσ. *όμαδος* και την κατάλ. *-εύω*. Η λ. στον Ησύχ.
**I** (Ενεργ.) συναθροίζω, συγκεντρώνω: *μίαν ημέραν ο βασιλεύς εκείνος* (παραλ. 1 στ.)
*έκαμεν 'μάδευσιν πολλήν κι εμάδευσεν όλους τους ανδρειωμένους* (παραλ. 1 στ.) *να δοκιμά-*
*σει τους καλούς αγόρους του φουσσάτου* Αχιλλ. L 46. **II** Μέσ. **1α**) Συναθροίζομαι, συγ-
κεντρώνομαι: *είπαν και συνέταξαν και εδιαλαλήσαν να 'μαδευθούν, να συναχθούν πάντα*
*εις έναν τόπον τα ζώα τα τετράποδα* Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 94· **β**) (προκ. για στρα-
τιωτικές δυνάμεις): *όλοι του εμαδεύτησαν μέσα εις την αυλή του, έτοιμοι ήσαν να προ-*
*σκυνήσουσιν στον πόλεμον να πάσιν* Αχιλλ. L 248· *'Ορισε γουν ο βασιλεύς ν' αρματωθούν*
*φοσσάτα, να 'μαδευτούν, να συνακτούν, κατά Περσών να πάσιν καβαλαραίοι και απε-*
*ζοί τριακόσιαι χιλιάδες* Γεωργηλ., Βελ. Λ (Bakk. - v. Gem.) 518. **2**) Συνασπίζομαι,
συμπράττω: *όλος ο κόσμος του Χριστού, όλοι να 'μαδευτούσιν, την πόλιν να επάρετε 'κ*
*των ασεβών τας χείρας* Ψευδο-Γεωργηλ., 'Αλ. Κων/π. 260. **3**) (Με υποκ. τη λ. *ψυχή*)
θλίβομαι, πονώ, υποφέρω· πβ. φρ. *σφίγγεται η ψυχή μου*: *'Ομως γροικώ, 'μαδεύγεται,*
*θέλει ψυχή μου να 'βγει απέσω απέ το κούφος μου, από τα σωτικά μου* Ψευδο-Γεωργηλ.,
Αλ. Κων/π. 673.

**ομάδι,** επίρρ., Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 778, Φλώρ. 1831, Πανώρ. Πρόλ. 45, Α'
308, Β' 15, Γ' 127, Ε' 320, Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Πρόλ. 3, Α' 162, Β' 114, Γ' 2,
Δ' 420, Ε' 156, Ερωφ. Ιντ. α' 7, Βοσκοπ.[2] 92, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 9, Β' 224, Γ'
414, Θυσ.[2] 260, Στάθ. (Martini) Α' 230, Ιντ. β' 72, Γ' 39, Ιντ. κρ. θεάτρ. Α' 123, Β' 104,
Γ' 49, Φορτουν. (Vinc.) Α' 70, Β' 131, Γ' 616, Ζήν. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Α' 1, Β' 432,
Διγ. Ο 839, Τζάνε, Κρ. πόλ. 138[27], κ.π.α.· *α μ ά δ ι,* Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 425, 597,
Χρον. Μορ. Ρ 959, Απόκοπ. (Παναγ.) 368, Φαλιέρ., Θρ. 79, Σκλάβ. 76, Βεντράμ., Φιλ.
160, Αχέλ. 232, 1468, 1631, 1728, 1812, Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 398, 411, Θυσ.[2] 498,
Βελλερ., Επιστ. 77, Ροδολ. (Αποσκ.) Α' 686, Γ' 70, Δ' 476, Ε' 33, Φορτουν. (Vinc.)
Β' 6, Γ' 235, 344, Ιντ. α' 86, Τζάνε, Κρ. πόλ. 158[7], 424[11], κ.π.α.· *α μ ά δ ι ν,* Απόκοπ.
(Παναγ.) 421, 554· *'μ ά δ ι,* Ιμπ. (Legr.) 571, Δεφ., Λόγ. 95, Αχέλ. 2336· *ο μ ά-*
*δ ι α,* Φαλιέρ., Ιστ.[2] 449α κριτ. υπ.· *ο μ ά δ ι ν,* Σαχλ. Α (Wagn.) PM 170, Σαχλ.,
Αφήγ. 157, 184, Ψευδο-Γεωργηλ., 'Αλ. Κων/π. 135, 217, 568, Απόκοπ.[2] 279, 363, 421,
Πικατ. 448, Κυπρ. ερωτ. 10[4], 137[21], Ιστ. Βλαχ. 2082, Ροδολ. (Αποσκ.) Γ' 293.
Από το υποκορ. *ομάδιον* ‹ *ομάς -άδος* (Χατζιδ., ΜΝΕ Α' 116, Georgac., Glotta 31,
1951, 224). Ο τ. *αμάδι* σε έγγρ. του 16. και 17. αι. (Δετοράκης, Κρητολ. 16-19, 1983/4,
108, 113, Μαυρομάτης, Θησαυρ. 16, 1979, 247, Κωνσταντουδάκη, Θησαυρ. 12, 1975, 116,
Καζανάκη, Θησαυρ. 11, 1974, 273) και σήμ. στην Κρήτη (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Ε' 139). Τ.
*αμάδια* σε έγγρ. του 1597 (Βισβίζ., ΕΚΕΙΕΔ 12, 1965, 103). Τ. *αμάδιν* στο Du Cange





και σήμ. στη Χίο (Andr., Lex. στη λ.). Ο τ. *ομάδιν* σήμ. στην Κύπρο (Σακ., Κυπρ. Β'
701). Η λ. σε έγγρ. του 17. αι. (Κατσουρ., ΕΕΚυκλ.Μ. 7, 1968, 295).
**1α**) (Για δήλ. συνύπαρξης) μαζί: *Οι θεοί παρά τον Δία εγκαθήμενοι ομάδι εις*
*χρυσόν εύμορφον πάτον* Λουκάνη, Ομήρ. Ιλ., Δ[2]· *Εξενοδόχησες εδώθεν κορασίδα* (παραλ. 1
στ.) *ομάδι να έναι άρχοντες, ξένοι πραγματευτάδες;* Φλώρ. 1307· *ας είστε πάντ' αμάδι*
Θυσ[2] 921· *αναπαημένοι στέκουνται* (ενν. οι αθρώποι) *σ' αγάπη πάντα ομ[ά]δι* Πανώρ.
Πρόλ. 61· **β**) (προκ. για πράγματα): *ας τα τρίβεις αμάδι όλα εις έναν μουρτάριν και ας*
*τα κάμεις αλοιφήν* Σταφ., Ιατροσ. 13[379]· *πολλοί τραντάφυλλα κι αθθούς θωρούσιν, αμμέ*
*τ' αγκάθια που 'χουσιν ομάδιν απού την προθυμιάν δεν τα βιγλούσιν* Κυπρ. ερωτ. 42[3]·
**γ**) (προκ. για αφηρημένα): *με τη χαράν η πρίκα τα δυο εσυγκεραστήκασιν ομάδι κι ε-*
*σμιχτήκα* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Ε' 756. **2α**) (Για δήλ. συνάντησης, προσέγγισης)
μαζί: *σμίγουν ομάδι οι δυο αδελφοί και είς τον άλλο εφίλει* Χούμνου, Κοσμογ. 1510· *εμήνυ-*
*σέ μου η κόρη μου ... ... πεθυμιά πως έχει να βρεθούμε ομάδι* Φορτουν. (Vinc.) Β'
273· *πεθυμώ να σμίξομεν ομάδι εις έσμιξη παντοτινή και ταίρι να σε κάμω* Ερωτόκρ.
(Αλεξ. Στ.) Ε' 472· (σε μεταφ.): *Οι λογισμοί είναι σαΐτιές, καρδιά μου είν' το σημάδι*
*και μάχουνται και ποιος μπορεί να τα συβάσει ομάδι;* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 270· **β**)
(για δήλ. συμπλοκής, μάχης) μαζί, μεταξύ: *άλλοι στο πάλεμα συμπολεμούν ομάδι* Σουμμ.,
Παστ. φίδ. Πρόλ. [71]· *Εγίνη πόλεμος πολύς, ωσάν ομάδι εσμίξαν* Τζάνε, Κρ. πόλ. 320[13].
*Αρκομπουζές εδίνασι τα δύο μέρη ομάδι* Διακρούσ. 83[24]. **3**) (Για δήλ. κοινών ενερ-
γειών) μαζί, από κοινού: *Ομάδι συνοδεύγομε, ομάδι πορπατούμε* Θυσ.[2] 569· *βούηθα μου*
*κι ας πολεμούμε ομάδι* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 541· *μας εδόθηκεν ομάδι να κρατούμεν*
Απόκοπ.[2] 369· *το δαχτυλίδι μου ... ας είναι ογιά σημάδι ... τση παντρειάς που μελε-*
*τούμε αμάδι* Φορτουν. (Vinc.) Γ' 482· *οι Τούρκοι σαν τα πιάσανε, εχαίρουνταν ομάδι*
Τζάνε, Κρ. πόλ. 149[9]· (σε συνεκδ.): *ωσάν οι τρεις σας βασιλειές αμάδι να σμιχτούσι,*
*απού τσ' εχθρούς σας να μπορούν όλους να φυλαχτούσι* Ροδολ. (Αποσκ.) Ε' 69. **4**) Ο-
μαδικά: *είδαμε κακά θεριά οπὄρχονταν ομάδι* Αλεξ. 1552· *εχύθησαν ομάδι εις την πόλιν*
*όλοι Τρώες* Λουκάνη, Ομήρ. Ιλ., ΚΑ[2] [307]. **5α**) (Χρον.) συγχρόνως, ταυτοχρόνως:
*'Ημουν εγώ είκοσι χρονών και αυτός λίγο πλεοτέριν και ομάδι εστεφανώθημαν κι είχεν*
*καθείς το ταίριν* Απόκοπ.[2] 368· *σύντροφος με το σύντροφο να ξεψυχούν αμάδι* Ερωτόκρ.
(Αλεξ. Στ.) Δ' 1081· *Γιαμιά τρεις επαρχιές χαλούν αμάδι* Ροδολ. (Αποσκ.) Πρόλ. Μελλ.
81· *Ο Κρητικός κι άλλοι πολλοί να με μαλώσου ομάδι* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 1035·
**β**) παράλληλα: *όποιος ετουνού υποτάσσεται υποτάσσεται και της αυθεντίας και αμάδι υπο-*
*τάσσεται και της αυθεντίας και της εκκλησίας, επειδή είναι και άρχων Βένετος και αρχιε-*
*ρεύς* Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 469. **6**) Συνολικά: *Το πόβολον του Ισραήλ, δώδεκα σκήπτρα*
*ομάδι, εδιάβησαν την θάλασσαν* Φαλιέρ., Λόγ. 27. **7**) Εξολοκλήρου: *ήλιε, ρίξε τες*
*ακτίνες σου και μάζωξε όλην την ικμάδα της γης διά να ξηράνεις ομάδι την χλωρότητά*
*της* Χίκα, Μονωδ. 141. **8**) (Προκ. για σύνολο) όλοι μαζί: *να 'χ' αποθάνει,... τόσες*
*μου λύπες κι άμετροι πόνοι να λείπου ομάδι* Ροδολ. (Αποσκ.) Ε' 406· *χέρια, ποδάρια άρ-*
*ματα έρρικτε κάτω 'μάδι* (ενν. ο *Βαραγάμος*) Αχέλ. 644· *ο κόλπος ήτο αδυνατός πολλά κι*
*εσήκωσέν τα κι όξω την πόρτα τα 'βγαλε ομάδι κι έριξέν τα* (ενν. *τα σπαθιά*) Στάθ.
(Martini) Γ' 48. **9**) (Με το επίθ. *όλος* επιτ.· βλ. ά. *όλος* 1α, 3γ., 4δ). **10**) (Με προηγ.
ή επόμ. αριθμτ.): *Πάτερ αγέννητε Θεέ... και συ Χριστέ μου γεννητέ συν πνεύμα το α-*
*γίον* (παραλ. 2 στ.). *Δόξαν λοιπόν να έχετε ομάδι και τα τρία* Διήγ. ωραιότ. 37· *Ο θείος του*
*και ο πατήρ [του] οι δύο ομάδι υπάσιν* Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 778· *Κι ήτον ανάγκη να 'ν'*
*κι οι τρεις ομάδι οκαί να σμίξου* Φαλιέρ., Ιστ.[2] 217· *Αυτείνοι το χαρήκασιν, ομάδι το ζευγά-*
*ρι* Ριμ. Απολλών. (Βεν.) [1261]. **11**) (Για σύνδεση όρων ή προτ.· συχνά με το συνδ.

και) και μαζί, καθώς επίσης: *Η φορεσά του κι η θωριά και το φαρίν ομάδι εδείχναν πως είν'* δαίμονας Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 359· *επλακωθήκασιν πολλοί, πλούσοι, πτωχοί ομάδι* *και το ταχύ τους έβγαλαν διχώς εγνωριμάδι* Σκλάβ. 55· *Ετότες θέλεις ζεις εσύ, για ξόμπλι* ... *της πίστης σου της καθαράς κι αληθινής ομάδι* Σουμμ., Παστ. φίδ. Ε' [354]· *Από την* *μοίραν την κακήν κι ομάδι από τον πόθο,* *στα δάση πάντα κατοικώ* Σουμμ., Παστ. φίδ. Α' [457]· *Της μοίρας σου της αγαθής ποσώς δεν της ζηλεύω,* *μα την δικήν μου την κα-* *κήν θρηνώ κι ομάδι κλαίω* Σουμμ., Παστ. φίδ. Α' [430]· *τάσσω γοργό για λόγου σου, στον* *πρικαμένον 'Αδη,* *αν κάνει χρεία, να διαβώ και να περάσω αμάδι* Φορτουν. (Vinc.) Β' 168. **12**) (Σε επανάληψη επιτ.): *μας εξόρισες την τεχνικήν γνώσιν των γραμμάτων και* *ομάδι ομάδι ίσως και την φυσικήν* Χίκα, Μονωδ. 91· *Δεν ημπορά αρνηθείς το πως δεν είσαι* *άτυχος και λωλός ομάδι ομάδι* Πιστ. βοσκ. V 5, 71. **13**) (Σε θέση πρόθ.· με γεν., με αι- τιατ., με τις προθ. *με, μετά, σε* + αιτιατ.· πβ. ά. *αντάμα, μαζί*) με: *αυτείνη χωρίς καμίαν* *οκνίαν πάγει αμάδι του εις το οσπίτιν του* Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 423· *φάλαγγες αμάδι* *τως ας έρθου πεζολάτες* Ροδολ. (Αποσκ.) Γ' 107· *με τον Αβραάμ και Ισαάκ ομάδι να τον* *θάψει* Χούμνου, Κοσμογ. 1986· *να πολεμήσει με σπαθί,...* *ομάδι με τον 'Αριστο* Ερω- τόκρ. (Αλεξ. Στ.) Δ' 1272· *δίδω σας την ευχή μου* *ομάδι με το πράμα μου* Φορτουν. (Vinc.) Ε' 330· *θωρώ το Γύπαρη με τον Αλέξη ομάδι* Πανώρ. Δ' 113· *Μικρούλης επαντρεύ-* *τηκε κι εσυντροφιάστη ομάδι* *με ταίρι* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 33· *πιε καμπόσ', αφέντη* *μου, ομάδι μετά μένα, δροσέρεψε τα χείλη σου* Ερωφ. Ιντ. α' 176· *ποτέ μου να μη κοιμηθώ* *αμάδι μετ' εσένα* Χρον. Μορ. P 6072· *'Ενα λυκόπουλ' έτρεφε ποιμένας στο κοπάδι,* *αντά-* *να το 'χε στα σκυλιά, στα πρόβατα ομάδι* Αιτωλ., Μύθ. 70². **Εκφρ. 1**) *Με τον καιρόν* *ομάδι*, βλ. ά. *μετά* 24δ. **2**) *Σ' ένα καιρόν ομάδι* = συγχρόνως: *και σπούρδα και σημάδι* *των άπονων σαΐτων θέλω είσθαι* *σ' ένα καιρόν ομάδι* Πιστ. βοσκ. II 3, 72. **3**) *Σε* *('ς) μια βουλήν αμάδι (ομάδι)* = με σύμφωνη γνώμη: *ας είχες είσται μετά με, και 'ς μια* *βουλήν ομάδι* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Γ' 1231. *Μα σε μια σύβαση, α μου πεις, σε μια βουλήν* *αμάδι,* *'ς μιαν όρεξην, απού σ' αυτούς να μη βρεθεί σκονάδι* Ροδολ. (Αποσκ.) Β' 437· **4**) *Εια ομάδιν* = ως σύνολο: *βούκολοι και χοιροβοσκοί και μετ' εκείνοι ράπτες.* *Ουδέν* *κατέχουν να σταθούν ποτέ των εις ομάδιν* Σαχλ., Αφήγ. 174.

**ομάδια,** βλ. *ομάδι.*

**ομαδιάζω,** Rechenbuch 11³.

Από το ουσ. *ομάς -άδος* και την κατάλ. *-ιάζω*. Η λ. στο Du Cange (λ. *ομαδιάζειν*).

Προσθέτω: *ει γουν ευρείν θέλ(εις), πόσα πασαενού μετέστη κέρδος, των τριών τα κε-* *φάλαια ομαδιάσας* αυτ. 8⁴.

**ομάδιν,** βλ. *ομάδι.*

**ομαδόν,** επίρρ.

Από το ουσ. *ομάς -άδος* αναλογ. με επιρρ. σε *-δόν*. Η λ. τον 6. αι. (Lampe, Lex.).

Μαζί, αντάμα: *εδάρε, μίξον ομαδόν άπαντα τά λαμβάνω,* *την ρόγαν, το μηναίον μου* *και τας φιλοτιμιάς μου* Προδρ. (Eideneier) II 63· *Εσυνήχθησαν οι πάντες* *των Ελλήνων* *γαρ οι πρώτοι* (παραλ. 3 στ.). *Τοίνυν ομαδόν δέ πάντων* *των τε πρώτων καθισθέντων* Ερμον. Ψ 128.

**ομαίμων** ο, Γεωργηλ., Βελ. Λ (Bakk. - v. Gem.) 335· *'μ α ί μ ω ν,* Αρσ., Κόπ. διατρ. [211].





Το αρχ. ουσ. *ομαίμων*.

Αδελφός: *ο ύπατος, ο άρχος κυρός Μπορούσης,* *του βασιλέως 'πίτροπος και 'μαί-* *μων βασιλίσσης* Αρσ., Κόπ. διατρ. [883].

**ομάλι** το, βλ. *ομάλιν.*

**ομαλία** η, (**I**), Λόγ. παρηγ. Ο 43 κριτ. υπ., Διγ. Ζ 1608, Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 691, 694.

Από το επίθ. *ομαλός* και την κατάλ. *-ία*. Διάφ. τ. της λ. σήμ. ιδιωμ. (Andr., Lex., Γεωργακ., BZ 39, 1940, 345, Κρεκούκιας, ΛΔ 14, 1982, 7, Πρακτ. Β' Συμπ. Γλωσσολ. Βορειοελλ. χώρου 145). Η λ. σε γλωσσάρ. (Steph., Θησ.), σε έγγρ. του 10. και 14. αι. (Act. Lavr. $10^{11,13}$, $97^{48}$, $108^{295}$) και σήμ. ιδιωμ. (Κωστ., Λεξ. τσακων.)· ως τοπων. σε έγγρ. του 14. και 15. αι. (Act. Lavr. $108^{787}$, $164^{20}$) και σήμ. σε διάφ. τ. (Κωστ., ό.π., Γεωργακ., ό.π.).

Ομαλός τόπος, ίσιωμα, πεδιάδα: *Ορίζει λέων ο βασιλεύς πάντων των τετραπόδων* (παραλ. 1 στ.) *ίνα συνέλθωσιν ομού τα τετράποδα ζώα* (παραλ. 2 στ.) *εις κάμπον ωραιότατον,* *εις ομαλίαν μεγάλην* Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 64· *και όλοι επορεύθησαν κάτω στην ομα-* *λίαν* Διγ. Ζ 614.

**ομαλία** (**II**) *·ομαλίαν,* Διγ. Ο 2218, πιθ. εσφαλμ. γρ. αντί *ομιλίαν*· διορθώσ.

**ομαλίζω,** Λόγ. παρηγ. L 744, Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 219, 253, Συναξ. γαδ. 181.

Το αρχ. *ομαλίζω*. Τ. *'μαλίζω* σήμ. στην Κρήτη, την Κύπρο και τον Πόντο (Andr., Lex. στη λ., Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ., Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Γ' 66, Πιλαβάκης, Κυπρ. Σπ. 30, 1966, 46, Tzitzilis, Griech. Lehnw. 166). Η λ. και σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ., Andr., Lex.).

**1**) (Κάνω κ. ομαλό, ισοπεδώνω, ισιώνω: Χωνιάτη, Παράφρ. III 13. **2**) Περιποιούμαι· χαϊδεύω (πιθ. «στρώνοντας» το τρίχωμα ζώου), κανακεύω: *εκεί που σε ταγίζουσιν, εκεί που* *σε ποτίζουν* *και αγαπούν και έχουν σε και ομαλίζουσίν σε* (ενν. *κάτη*) Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 161· *Κτενίζουσιν, παστρεύουσιν και ομαλίζουσίν με,* (ενν. *το άλογον*) Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 766. **3**) (Μτφ.) ηρεμώ, καταπραΰνω: *Οδυσσεύς ...* (παραλ. 3 στ.) *τους α-* *ρίστους του φουσσάτου* *μετά γλυκυτάτων λόγων* *ομαλίζει τας καρδίας* Ερμον. Θ 299.

Η μτχ. παθητ. παρκ. ως επίθ.= (για τόπο) ομαλός, ισόπεδος: *εκ του βουνίου την κορυ-* *φήν θέλεις τηρήσειν κάτω* *και θέλεις ίδειν απεκεί κάμπον ομαλισμένον* Λόγ. παρηγ. L 136.

**ομάλιν** το, Λόγ. παρηγ. L 44, 713, Λίβ. P 1073, 1785, Λίβ. Sc. 1088, Λίβ. N 2217, 2220· *ο μ ά λ ι,* Λόγ. παρηγ. Ο 43.

Από το ουσ. *ομάλια* (Andr., Lex.). Ο τ. στο Du Cange και σήμ. ιδιωμ. (Παπαδ., Α., Λεξ. στη λ., Andr., Lex. στη λ.). Για μνεία της λ. βλ. Ξανθ., Χρ. Κρ. 1, 1912, 536. Η λ. και διάφ. τ. της και σήμ. ιδιωμ. (Andr., ό.π., Παπαδ. Α., ό.π.· ως τοπων. Παπαδ. Α. Αθ. 37, 1965, 169, Caracausi, λ. *ομάλιον*).

**1**) Ομαλός τόπος, ίσιωμα· πεδιάδα: *Τηρά από το ορεινόν, βλέπει τον κάμπον κάτω,* *τηρά το ομάλιν το καλόν, βλέπει εις αυτό το κάστρον* Λόγ. παρηγ. L 381· *Κερά, τα όρη τα* *υψηλά, τά μέλλεις να περάσεις,* *και ⟨τα⟩ βουνά τ' αδιάβατα ομάλια να γενούσιν* Ντελλαπ.,

Ερωτήμ. 3148. **2**) Ευκολοδιάβατος δρόμος: *εβγαίνω από το κάστρον μου με τα παιδό-*
*πουλά μου, επιάσα ομάλιν εύνοστον, παρέτρεχά το εκείνο* Λίβ. Ρ 1071· *'Υπαγε, μάννα*
*μου, καλώς. Την στράταν τήν οδεύεις να γένει ομάλιν εις εσέν, εύκολα να την τρέχεις,*
Λόγ. παρηγ. L 319· (μεταφ.): *Βλέπετε όταν τρέχετε της Ευτυχίας τ' ομάλι, δίδετε*
*εκ την γλυκύτητα κι ας πίνωσι κἀκείνοι όσοι φαρμάκι πίνουσιν της Κακοδυστυχίας* Λόγ.
παρηγ. Ο 746. **3**) (Μεταφ.) εύκολη υπόθεση: *Αν ου πιασθεί* (ενν. *ο βλέπων φως ελεύθε-*
*ρον) και δαμασθεί, ψυχήν εάν ου πονέσει, ως όρνεον πετάζεται, δοκούν τον όλα ομάλιν*
Γλυκά, Στ. 129.

**ομαλλί(ν)** το, βλ. *μαλλίν*.

**ομαλός,** επίθ., Λόγ. παρηγ. Ο 132, 724, Ιερακοσ. 373$^{33}$, Λιβ. Ν 2129.

Το αρχ. επίθ. *ομαλός*. Διάφ. τ. σήμ. ιδιωμ. (Andr., Lex.). Η λ. και σήμ. κοιν. και ως
τοπων. σε διάφ. τ. (Andr., ό.π., Ξανθ., Μελετ. 515, Πιλαβάκης, Κυπρ. Τοπ. 47, Βαγιακ.,
Αθ. 64, 1960, 143).

**1α**) (Προκ. για επιφάνεια) που δεν έχει ανωμαλίες, επίπεδος: Διήγ. παιδ. (Tsiouni)
43, 1292· **β**) (προκ. για δρόμο, τόπο) ευκολοδιάβατος: *'Υπαγε, μάννα μου, καλώς· την*
*στράταν τήν υπάγεις να γένει οναλή εις σε και εύκολα να τρέχεις* Λόγ. παρηγ. Ο 327·
*Και ποιήσαντες την οδόν ομαλήν, όσον εδύναντο, διά των φαλαγγίων επιβιβάσας τας διή-*
*ρεις και τα ιστία πτερώσας εκέλευσεν έλκειν διά ξηράς εκ του πορθμού του Ιερού Στομίου*
*και εισάγειν εις τον Κεράτιον κόλπον τα πλοία* Δούκ. 337$^{21}$· *Ο βουνός ανάβασιν ουκ έχει*
(παραλ. 2 στ.). *Μεταχωρήσομεν λοιπόν από του τόπου τούτου· εις άλλον τόπον ομαλόν*
*κινήσομεν υπάμεν* Καλλίμ. 88· (εδώ στην έκφρ. *εις ομαλόν*): *ψυχή οπού ασχόλησιν φα-*
*ντάζεται φεδούλας τα δύσκολα όλα εις ομαλόν τα ηγείται και διαβαίνει* Λίβ. Ν 1906.
**2**) Κανονικός, μέτριος: *ο δέ κοντός έστω εκ φιλυρέας ομαλός, μήτε λίαν παχύς μήτε λίαν*
*λεπτός* Ιερακοσ. 373$^{18}$. **3**) (Προκ. για λόγο) που δεν παρουσιάζει δυσκολίες κατανόη-
σης, απλός: *πραγμάτων τε διήγησιν εις ακριβήν την λέξιν, ήν καθηρμήνευσα λαλών λό-*
*γους παιδείας έξει εις ομαλήν και ταπεινήν λέξιν των ερμηνέων* Ριμ. Βελ. ρ (Bakk. - v.
Gem.) 971.

**ομαλότης** η.

Το αρχ. ουσ. *ομαλότης*. Η λ. και σήμ. στον τ. *ομαλότητα*.

Στιλπνότητα, γυαλάδα: *Το έδαφος εσκέπασε* (ενν. *ο Ακρίτης*) *μετά τιμίων λίθων*
*εστιλβωμένον ισχυρώς ... ως από ομαλότητος και του πολλού του κάλλους ύδωρ εμ-*
*φαίνειν πεπηγός και καθαρότατόν τε* Διγ. Ζ 3912.

**ομάλωτο** το, βλ. *αιχμάλωτον*.

**ομάλωτος,** επίθ., βλ. Προσθ. Ι' τόμ., λ. *αιχμάλωτος*.

**ομαναγιά,** Πιστ. βοσκ. ΙΙΙ 6, 410, πιθ. εσφαλμ. γρ. *αντί ω μάννα για* (χφ. *ώ μάνα*)·
ιορθώσ.

**ομανίτης** ο, βλ. Προσθ. Θ' και Ι' τόμ., λ. *αμανίτης*.

**ομάντζε, ομάντζι, ομάντζιν, ομάντζιο, ομάντζιον** και **ομάντζο** το, βλ. *ομά-*
*ζιον*.

**ομάς -άδα** η, Διάτ. Κύπρ. 513$^{22-23}$, Ασσίζ. 439$^{7}$, Rechenb. 3$^{4}$, Μαχ. 8$^{28}$, Χούμνου'



Κοσμογ. 452, 1074, Αλεξ. 490, 1211, 2554, Αχέλ. 187, 617, 804, 2287, Σταυριν. 288,
639· *'μ ά δ α*, Κορων., Μπούας 4· *ν ο μ ά δ α*, Χούμνου, Κοσμογ. 15.

Από το επίρρ. *ομού* (Ανδρ., Λεξ.). Η λ. τον 4. αι. (Lampe, Lex.) και σήμ.

**1α**) Σύνολο ανθρώπων, όλοι οι άνθρωποι· γένος: *'Οσοι ουν αναγνώθετε ετούτην την*
*ριμάδα, μικροί, μεγάλοι το λοιπόν και όλη η ομάδα* Βίος Δημ. Μοσχ. 102· *το βάπτισμα,*
*το μύρωμα και την αγίαν Τριάδα εβλαστημούμαν, Κρητικοί, όλη μας η ομάδα* Σκλάβ.
154· *Πανσανίας όνομα, Σαλονικιών ομάδα μαντάτα κείνος έπεβεν εις την Ολυμπιάδα*
Αλεξ. 425· *Βασιλεύς Αλέξανδρος, υιός της Λυμπιάδος, Μακεδονίας αρχηγός και πάσης*
*της ομάδος* Αλεξ. 730· **β**) (συνεκδ.) συναναστροφή με ανθρώπους: *Είτις τον κόσμον*
*φεύγοντα, μισώντα την ομάδαν κι εις μοναστήρια διάγοντα πιάνονται στην βροχάδα*
Αποκοπ.$^{2}$ 193α· (εδώ προκ. για συζυγική σχέση): *Οι νες, οπού εχηρέψασιν, αλλών χεί-*
*λη φιλούσιν* (παραλ. 3 στ.). *Και τόν εξήσασιν καιρόν με την εσάς ομάδαν εφάνη τους ουκ*
*έζησαν ημέραν ή εβδομάδαν* Απόκοπ.$^{2}$ 175. **2α**) 'Ομιλος ανθρώπων, συντροφιά, παρέα:
*ο Ιακώβ τον Ιωσήφ εθέλησε να πέψει στους αδελφούς του διά να πα και πάλιν να 'πιστρέ-*
*ψει* (παραλ. 1 στ.) *και λε' του να του χαιρετά όλη των την ομάδα* Χούμνου, Κοσμογ. 1554·
*'Ατυχε Απολλώνιε, και πού'ναι οι δουλευτάδες κι οι άρχοντες της χώρας μας, οι ακριβές ο-*
*μάδες;* Ριμ. Απολλων. (Βεν.) [324]· *από μακράς εβλέπουσι καμήλια φορτωμένα, πολ-*
*λές λογιές αρώματα ήσαν σ' αυτά βαλμένα· Ισμαηλίται τα λαλούν κι είναι πραγματευτά-*
*δες, στην Αίγυπτον τα πηαίνουσι αυτούνες οι ομάδες* Χούμνου, Κοσμογ. 1576· **β**)
(εδώ συνεκδ.) τόπος συγκέντρωσης: *ουκ ήκουσε τινάς άλλο ειμή μόνον το Χριστός ανέστη·*
*εις τας χαροκοπίας, εις τα καπηλεία, εις τας ομάδας, εις τας οδούς και πανταχόθεν ... ο*
*λαός αυτό χαίροντες έλεγον* Ναθαναήλ Μπέρτου, Ομιλίαι ΧΙ 25· **γ**) (εδώ) βασιλική ακο-
λουθία: *Βασιλεύς Αλέξανδρος μητρί μου Ολυμπιάδα, λοιπόν αντείνη χαιρετώ μ' όλη της*
*την ομάδα* Αλεξ. 1510· **δ**) (εδώ προκ. για τους ακολούθους του Έρωτα): ΦΑΛΙΕΡΟΣ:
*Κι εγώ που κιόμαι δίχως 'στιά και κρυαίνω δίχως κρυάδα και κείτομαι δίχως καμιάν*
*ανάπαψιν και κλαίγω τόσον καιρόν, αλίμονον, λοιπόν το τι να λέγω;* ΜΟΙΡΑ: *Και*
*αυτόν εδόθη οπού κρατούν του Πόθου την ομάδα* Φαλιέρ., Ιστ.$^{2}$ 109· **ε**) (εδώ προκ. για
την Αγ. Τριάδα): *Πάραυτα εδιάβην η βουλή της υψίστου Τριάδος Πατρός, Υιού και Α-*
*γίου Πνεύματος, αχώριστης ομάδος* Πικατ. 416. **3**) Στρατιωτικό σώμα, στράτευμα:
*είδασι κι εσκοπήσασιν τες τούρκικες ομάδες, ως δέκα λέγαν να 'σανε και τέσσερις χι-*
*λιάδες* Αχέλ. 1942· *άβουλος γαρ ου βούλομαι να στείλω την αρμάδαν, τα παλληκάρια τα*
*'μορφα και την καλήν ομάδαν* Ριμ. Βελ. ρ (Bakk. - v. Gem.) 168· *Μουντάρμων πλήθος σύ-*
*ναξε... είτα λιντζέρα άλογα και πολλήν απεζάλαν εις ένα κάμπον έπειτα όλους εκεί*
*τους βάλαν* (παραλ. 3 στ.). *Ούτω κι ο κάμπος που 'στεκεν εκ την πολλήν ομάδα, κάμπος*
*ουδέν εφαίνετο, μα λουλουδάτα πεύχη* Κορων., Μπούας 33. **4α**) Σύνολο πραγμάτων:
*να στρέψει την προίκα και την προγαμιαίαν δωρεάν ... και ουχί το καθέν μερικώς, και ζητεί-*
*ται τα πάντα ως προίκα και ομάδα προικός* Ελλην. νόμ. 584$^{17}$· **β**) (προκ. για ποσό χρη-
ματικό): *ήλθεν ο μαριτζάς της Ρόδου και εζήταν διά λλόγου σας μίαν μεγάλην ομάδαν δου-*
*κάτα* Μαχ. 348$^{31}$· *να φυλαχθεί η ομάδα των περπύρων άχρι εκείνου του καιρού οπού ελα-*
*λήθην άνωθεν* Ασσίζ. 389$^{30}$. **5**) Σύνολο, συνολικός αριθμός· (με επιρρημ. σημασ.): *ήρταν*
*ς' κάτεργα καλά αρματωμένα, και τἄπισα ε' κάτεργα, και απεκεί β' κάτεργα, και λς' κά-*
*τεργα ομάδα μθ' κάτεργα, και έναν καράβιν* Μαχ. 468$^{2}$· *Τα ξύλα ομάδα μη'* Μαχ. 170$^{26}$·
(προκ. για χρηματικό ποσό) στη φρ. *όπου είναι ή ήτον (η) ομάδα...*= το συνολικό ποσό
είναι ή ήταν: *'Οπου είναι ομάδα ρμη' χιλιάδες ονομ(ίσμ)ατα τον χρόνον* Μαχ. 52$^{34}$· *εβάλαν*
*έναν δανεικόν απάνω εις πάσα λοήν άνθρωπον με την βουλήν του, τους ανθρώπους του ρηγός,*
*όπου ήτον η ομάδα έναν μιλιούνιν δουκάτα* Μαχ. 376$^{3}$. **6**) Αποτέλεσμα αριθμητικής πρά-

ξης· γινόμενο: *τα δύο πρώτα ποσά πολλαπλασιάσας η ομάδα εστίν ο μεριστής* Rechenb. 3[3]. **7**) (Ως επίρρ.) μαζί, από κοινού: *ας μίξομεν και των αλλών, να ποιήσομεν ομάδα των δώδεκα την εκλογήν, να πληρωθεί το πράγμα* Χρον. Μορ. Η 959. **Φρ. 1**) *Γίνομαι ο-μάδα* = συγκεντρώνομαι, συναθροίζομαι· (εδώ προκ. για τη συγκέντρωση των νερών κατά τη δημιουργία του κόσμου): *όρισεν ο 'Αναρχος αυτά* (ενν. *τα νερά*) *να χωριστούσιν* (παραλ. 1 στ.). *Λοιπόν αυτά κινήσασιν και γίνουνται νομάδα κι η γης ευθύς εφάνηκε την πρώτην εβδομάδα* Χούμνου, Κοσμογ. 15. **2**) *Ποιώ ομάδα*= αθροίζω, συγκεντρώνω: *άνθρωπος εάν λάβει προγαμιαίαν δωρεάν και επάρει και προίκα και αριθμήσει και την προγαμιαίαν δωρεάν μετά της προικός, και ποιήσει όλα ομάδα και γράψει ταύτα επάνω του εις προίκα* Ελλην. νόμ. 584[12].

**ομάτζε, ομάτζι** και **ομάτζιο** το, βλ. *ομάτζιον*.

**ομάτζιον** το, Χρον. Μορ. Η 6477, 7900, 7910, 7918, 8135, 8648· *α μ ά ζ ι,* Θησ. (Foll.) Ι 97· *'μ ά ν τ ζ ε,* Βουστρ. 479· *'μ ά ν τ ζ ι,* Χρον. Μορ. Ρ 1558, 2146· *'μ ά τ ζ ε* Βουστρ. 498· *ο μ ά ν τ ζ ε,* Χρον. Μορ. Ρ 1554· *ο μ ά ν τ ζ ι,* Χρον. Μορ. Ρ 3340· *ο μ ά ν τ ζ ι ν,* Χρον. Μορ. Ρ 7860, 7910· *ο μ ά ν τ ζ ι ο,* Χρον. Μορ. Η 1867, 2146, 3194, 3200, 3201, 3418, 3423, Χρον. Μορ. Ρ 6408· *ο μ ά ν τ ζ ι ο ν,* Χρον. Μορ. Η 3340, 3410, Χρον. Μορ. Ρ 7467, 8634· *ο μ ά ν τ ζ ο,* Χρον. Μορ. Η 1554· *ο μ ά τ ζ ε,* Ασσίζ. 458[7]· *ο μ ά τ ζ ι,* Χρον. Μορ. Η 7467· *ο μ ά τ ζ ι ο,* Χρον. Μορ. Η 6408, 7874, 8642, Χρον. Μορ. Ρ 6477· *ο μ ά τ ζ ι (ο ν),* Χρον. Μορ. Η 7890, 7898, 8653, Χρον. Μορ. Ρ 7688.

Από το αρχ. γαλλ. omage (Χατζ., Ξέν. στοιχ. 85, Kahane, Sprache 538, 552). Για τους τ. βλ. Τριαντ., 'Απ. Α' 341, 362, 410, 446, 447 και Γλωσσ. πραγμ. Κύπρ. 130, 140, 141. Για τον τ. *μάντζε* βλ. Φαρμακ., Γλωσσάρ. 402. Ο τ. *ομά(ν)τζι* σε δημ. τραγ. (Μαστρο-δημήτρης, Δημ. Τραγ. Γ' 192). Ο τ. *ομάντζιον* στο Du Cange. Η λ. στο Meursius και στην Κ. Ιταλία και Σικελία (Caracausi).

**1α**) Επίσημη δήλωση υποτέλειας σ' έναν ηγεμόνα, κατά την οποία ο υποτελής ανακη-ρύσσεται «άνθρωπος» του ηγεμόνα και του παραχωρείται φέουδο έναντι υπόσχεσης σε-βασμού και υποταγής (Για τη σημασ. βλ. Αδαμαντίου, Χρον. Μορ. (41), ΔΙΕΕΕ 6, 1902/ 06, 460, 543, 657, Βραν., Σύμμ. 2, 1970, 227 και Ζέπ., ΕΕΒΣ 18, 1948, 207-8.— Πβ. και ά. *ανθρωπέα* και *λιζία*): *δίδω σε, να έχεις γονικόν σου την Καλαμάταν και Αρκα-δίαν με την περιοχή της. Με δαχτυλίδιον χρυσόν ευτύς τον ρεβεστίζει· κι αφού τον παράδωσε κι εποίκεν του το 'μάντζι, τότε τον μεταλάλησε* Χρον. Μορ. Ρ 1867· *το ομάτζιον γαρ και την λιζίαν, όπου χρεωστεί ο καθένας, διά τες προνοίες κι ιγονικά, ό-του κρατούσιν απ' αυτόν να ποιήσουν προς τον πρίγκιπα* Χρον. Μορ. Η 8634· *ετούτοι είναι έτοιμοι να ποιήσουν προς εσέναν το όσον χρεωστούσιν εις δουλείαν κι ομάτζι και λιζίαν* Χρον. Μορ. Η 7467· *μα την πιστιοσύνην τους και μα το ομάτζε, ήγουν τον όρκον τους τόν εποίησαν του ρηγός* Ασσίζ. 458[7]· **β**) ομολογία ή δήλωση εύνοιας, συμπάθειας, αναγνώρισης· ηθική δέσμευση, υποχρέωση: *λέγει· «Αμέτε στον Θησέαν και δότε τού το* (ενν. *το πιττάκι*) *αμάζι»* Θησ. (Foll.) Ι 97. **2**) Επικυριαρχία, δικαιώματα επικυριαρχίας (Για τη σημασ. βλ. και Κολονάρος [Χρον. Μορ. σ. 66 σημ. 1553]): *τον εχάρισεν το ο-μάτζιο και λιζίαν· πρώτα του αφέντου των Αθηνών, τα τρία τερτσέρια του Ευρίπου απαύτου δέ το τέταρτον του μαρκέση της Μποντενίτσας* Χρον. Μορ. Η 3185. **3**) Τιμά-ριο, φέουδο: *της 'Ακοβας η μπαρουνία με τα ομάτζια που έχει, ότι είναι εικοσιτέσσαρα καβαλλαρίων* Χρον. Μορ. Η 7678· *από τα ομάτζια χώρισον τα πρώτα γαρ τα τρία και θέλε να μου γράψουσιν φράγκικον προβελέντζι* Χρον. Μορ. Η 7688.





**οματιά** η, βλ. *αιματία*.

**ομβροστά,** επίρρ., βλ. *εμπροστά*.

**ομένα,** επιφ., βλ. *οϊμέ*.

**ομευνέτης** ο, Αχιλλ. Ν 1768· θηλ. *ο μ ε υ ν έ τ η* η, Βίος Αλ. 372· *ο μ ε υ-ν ή τ η ς,* Βυζ. Ιλιάδ. 597.

Το αρχ. ουσ. *ομευνέτης*. Το θηλ. *ομευνέτη* κατά βιασμό. Ο τ. *ομευνήτης* στον Ησύχ. (L-S).

**ομευνήτης** ο, βλ. *ομευνέτης*.

**ομήγυρις** η.

Το αρχ. ουσ. *ομήγυρις*. Τ. *ομήρη* σήμ. στην Κύπρο (Andr., Lex. στη λ., Σακ., Κυπρ. Β' 701 και Ανδρ., Ελλην. 29, 1976, 241).

Σύναξη, συγκέντρωση: Παϊσ., Ιστ. Σινά 1785, Απολλών. 648· (εδώ προκ. για εκκλησιαστική σύνοδο): *την αγίαν χωροστασί[αν] και ομήγυριν πασών των εκκλη(σιών)* Γράμματα Μετεώρ. 46[10-11].

**ομίλημα** το, Μπερτολδίνος 156· *μ ί λ η μ α,* Σουμμ., Ρεμπελ. 168, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Γ' 529, Ζήν. (Αλεξ. Στ. - Αποσχ.) Β' 188, Μπερτόλδος 57 δις· *μ ί λ η-μ α ν,* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 379, 3119.

Το αρχ. ουσ. *ομίλημα*. Ο τ. *μίλημα* στο Βλάχ. και σήμ.

**1**) Το να μιλεί κάπ., ομιλία: *πολλάκις ο κλαυθμός και τα δάκρυα αποκόπτουσι την φω-νήν και το μίλημα και δεν αφήνουσι με ελευθέραν γλώτταν να λέγει τινάς όσα βούλεται* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 134· *Παύσε λοιπόν το μίλημαν, παύσε το ερώτημά σου. Αρκεί σε τό εδίδαξα και πλέο μη ερωτήσεις* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 3119. **2α**) 'Ο,τι λέει κάπ., κου-βέντα: *πολλάκις δέ εγροικούσαν* (ενν. *τα άλογα*) *και το μίλημά τως* (ενν. *των αυθεντάδων*) *και έκαναν είτι τως έλεγαν* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 386· *να σου είπα και να σου 'δειξα ότι το μίλημά σου εις μέρος έναι δύσκολον τινάς να το πιστεύσει* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 1684· **β**) λέξη: *εις χρόνον ενεστώτα και εις τρίτον πρόσωπον να λέγει: «μεγαλώνει» δεν ευρίσκεται, διατί ηθέλησε το Πνεύμα το 'Αγιον αυτό το μίλημα, αυτή η όμορφη αρχή να είναι φυλαμένη διά την Παρθένον* Ροδινός (Βαλ.) 67· **γ**) μεμονωμένη φράση, ρήση: *κατά το συνηθισμέ-νον μίλημα του Αγίου Πνεύματος οπού διά ετούτα λέγει, ονομάζεται ο 'Αρτος του Χριστού σώμα* Χριστ. διδασκ. 268· *«Εποίησε κράτος εν βραχίονι αυτού. Διεσκόρπισε υπερηφάνους διανοίας καρδίας αυτών». Αμή, επειδή και ο λόγος ... με έφερεν εις τούτο το μίλημα* Ροδινός (Βαλ.) 123· **δ**) (με γεν.) λόγος, ομιλία για κ. συγκεκριμένο (εδώ, προκ. για γραπτή ομιλία): *Η αφορμή οπού εγώ έκαμα αυτό το μίλημα του «διατί» είναι διότι έχω εις τον νουν μου αυτήν την ομιλίαν να την κάμω με το «διατί»* Ροδινός (Βαλ.) 89. **3**) Γραπτή διήγη-ση, εξιστόρηση: *αγκαλά και να εσμίξαμεν εις το μίλημά μας, ωσάν ένα γλύκισμα, την ανθι-βολήν του ποταμού, με τούτον όλον ας γυρίσομεν πάλιν να μιλήσομεν διά τον άγιον Νεόφυτον* Ροδινός (Βαλ.) 230. **4**) Συνομιλία, συζήτηση: *πάλι ας αποκινήσομεν, κυρά, το μίλημάν μας· έχω, κυρά, ερωτήματα και, αν έναι θέλημά σου, να σ' ερωτήσω, αφέντρια μου, και να με τα δι[α]κρίνεις* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 379· *ας έλθομεν, καλέ, εις το μίλημά μας, ⟨ας έλθομεν⟩ κατά λεπτόν εις την διήγησίν μας* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 1386· *με τούτα τα ομι-λήματα ήλθεν το βράδι* Μπερτολδίνος 156. **5**) Σκηνική ενότητα θεατρικού έργου (Για τη σημασ. βλ. Vitti [Ευγέν. σ. 102-3]): *Τέλος του τετάρτου μιλήματος και άρχεται πέμπτον*

Ευγέν. 860 κριτ. υπ. **Εκφρ. 1**) *Μιλήματα των προφητών* = προφητείες: *όλες αι προφη-τείες, όλες αι θεωρίες, όλοι οι τύποι και τα μιλήματα των προφητών κατέπαυσαν εις τούτην την θαυμαστήν του Θεού κατάπαυσιν* Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 455. **2**) (Προκ. για συγ-γραφικό έργο) *πεζόν μίλημα* = πεζός λόγος: *Αυτήν την ιστορίαν την εσύνθεσεν εις απλήν γλώσσαν, ποτέ εις στίχους πολιτικούς ποτέ εις πεζόν μίλημα* Ροδινός (Βαλ.) 204.

**ομίλι** το· *'μ ί λ ι.*

Από το *ομιλώ* κατά το σχήμα *κυνηγώ - κυνήγι, κολυμπώ - κολύμπι* (Βλ. van Gemert [Φαλιέρ., Ιστ.$^{2}$ σ. 147, 195]).

Ομιλία, κουβέντα, λόγια: *Μ'ακόμη πλια καταλεπτά σου θέλω ξεδιαλύνει τούτο το 'μίλι, μα ο καιρός ο λίγος δεν μ' αφήνει* Φαλιέρ., Ιστ.$^{2}$ 148.

**ομιλία** η, Γλυκά, Στ. 92, Σαχλ., Αφήγ. 224, Κορων., Μπούας 30, 32, Γεωργίου ρήτορος, Στίχ. α 23, Δωρ. Μον. XLII, Ιστ. Βλαχ. 1752· *ε μ ι λ ι ά,* Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 408, Πανώρ. Α' 101, 167, Β' 555, Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Α' 123, Β' 279, Κατζ. Α' 97, Πιστ. βοσκ. II 5, 311, IV 8, 54, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Γ' 266, 450, 586, Δ' 88, Ε' 1049, Θυσ.$^{2}$ 553, Ροδολ. (Αποσκ.) Β' 292, Γ' 265, Δ' 158, Σουμμ., Παστ. φίδ. Α' [347], Φορτουν. (Vinc.) Ιντ. δ' 136, Ζήν. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Γ' 44, Δ' 76, Τζάνε, Κρ. πόλ. 161$^{16}$, 455$^{16}$, κ.α.· *μ ι λ ί α,* Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 166, Θησ. Δ' [11$^{2}$], [47$^{3}$]· *μ ι λ ι ά,* Πανώρ. Α' 420, 441, Δ' 161, Ε' 352, Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Πρόλ. 5, Α' 392, Β' 177, Γ' 38, Δ' 194, Ερωφ. Ιντ. γ' 59, Πιστ. βοσκ. III 3, 244· 6, 351, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 1683, Ευγέν. 433, Σουμμ., Παστ. φίδ. Α' [689], Τζάνε, Κρ. πόλ. 277$^{4}$· *ο μ ι λ ι ά,* Σαχλ. Β' (Wagn.) PM 457, Ντελλαπ., Ερωτήμ. 292, Απόκοπ.$^{2}$ 246, Αχέλ. 1363, Σταυριν. 1073.

Το αρχ. ουσ. *ομιλία.* Ο τ. *εμιλιά,* που απ. στον Κατσαΐτ., Θυ. Δ' 40 και σήμ. στην Κρήτη (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Ε' 355), από επίδρ. του αορ. *εμίλησα* (Βλ. Κριαρά [Πανώρ. σ. 236], Χατζιδ., ΜΝΕ Α' 232 και Hatzid., Einleit. 70-1). Ο τ. *'μιλία* στο Du Cange (λ. *μιλείν*), σε θρησκευτικά κυπριακά ποιήματα του 19. αι. (Παπαδ. Θ., Κυπρ. Σπ. 34, 1970, 121) και σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ. στη λ.). Ο τ. *μιλιά* στο Βλάχ. και σήμ. Η λ. και σήμ.

**1**) Συναναστροφή· «επαφές», «επικοινωνία»: Σπαν. Ο 238· *είχα με τον πατέρα σου μεγάλην πολύ φιλίαν, δείπνους και γιόματα πολλά και σπλάγχνος κι ομιλίαν* Σαχλ. Ν 26. **2**) Διδασκαλία, παιδεία· (εδώ μεταφ.): *Αλίμονον, αλίμονον, καλή μου βασιλεία, ·αι πώς εστερηθήκαμεν καλήν σου ομιλία* Ιστ. Βλαχ. 2374 [= Γέν. Ρωμ. 16]. **3**) Συνο-ιιλία, συζήτηση: *τίποτα δεν ήξευρα για τούτη την εμιλιάν απού 'χει να κάμει μετά ιένα* Πιστ. βοσκ. II 5, 308· *μόνο με την εμιλιά να λέγω, να μου λέγεις, αμ' άλλο τίβοτσι πό με κάμε να μη γυρεύγεις* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Γ' 627· (εδώ με γεν. προσ.): *Του 'ώκριτου είντα όφελος κάνει η μιλιά... και θέλεις με το δούλο σου γι' αγάπες να μιλήσεις;* ρωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Γ' 463· φρ. (1) *'Εχω την ομιλίαν κάπ.* = συναναστρέφομαι, συ-μιλώ με κάπ.· (εδώ προκ. για το Θεό): *μάλλον και εις την Παλαιάν Γραφήν φαίνεται η υχία τους* (ενν. *των γυναικών*), *ότι ο Θεός ποσώς δεν τας ψηφά, να έχει την ομιλίαν υς* Συναξ. γυν. 116. (2) *Κάνω ομιλίαν* = συνομιλώ, συζητώ με κάπ.: *φεύγοντας εις βουνά και εις την ερημίαν, όπ' άνθρωπον δεν εύρισκεν να κάμει ομιλίαν* Σταυριν. 662. ) *Λέγω (την) (ο)μιλίαν,* βλ. *λέγω* Φρ. 19. **4**) Το να μιλά κανείς, ομιλία: *βάλω κούρ-υμον τρανόν και σφίξω τον λαιμόν μου, και καταστήσω γούργουρον φαρδύν εις ομιλίαν* ιοδρ. (Eideneier) II 19-13 κριτ. υπ.· *σφαίνει οπού πει κι οι λογισμοί τ' αθρώπου δε γροι-*





*κούνται, γιατί με δίχως εμιλιά στο πρόσωπο θωρούνται* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 1954· φρ. *γυρίζω την εμιλιά εις κάπ.* = μιλώ, απευθύνομαι σε κάπ.: *Στρατάρχοι μου, την εμιλιά τώρα εις εσάς γυρίζω κι ως φίλος σας παρακαλώ* Ροδολ. (Αποσκ.) Γ' 51. **5α**) 'Εναρθρος λόγος, λαλιά, μιλιά, φωνή: *Τόσον κακόν που έγινε στα δόλια τα Χανία δεν έχω στόμα να το πω, γλώσσα ουδ' ομιλία* Διακρούσ. 90$^{10}$· *Αξάδερφε, αποκρύγιανες, εχάθηκε η αντρειά σου· συνήφερε τα μέλη σου, ας έλθει η εμιλιά σου* Ζήν. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Γ' 182. *Σαν εμιλιάν εγροίκησα. Ποιος να'ναι ...* Πανώρ. Α' 293· φρ. (1) *Βγάνω (ε)μιλιά,* βλ. *βγάνω* 14$^{3}$. (2) *Δε βγαίνει (ε)μιλιά από το στόμα μου / τα χείλη μου* (η φρ. και σήμ.) = (α) σιωπώ: *Απιλογιά απ' το στόμα της ουδέ μιλιά δε βγαίνει, μα 'δειχνε πως η εντροπή την κάνει και σωπαίνει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Γ' 1049· (β) δεν παραπονιέμαι για κ.: *Ανέναι κι οχ τα βάσανα να ήβγαινε η ψυχή μου, από τα χείλη μου εμιλιά δε βγαίνει, λυγερή μου, για τούτη μου την παιδωμή ποτέ μου προς εσένα* Πανώρ. Γ' 642. (3) *Δίδω (ε)μιλιά,* βλ. *δίδω* ΙΑ' 7 φρ. (4) *Χάνεται η εμιλιά / ομιλιά μου* ή *χάνω την εμιλιά μου* (η φρ. και σήμ.) = (α) δεν μπορώ να μιλήσω (συν. από φόβο ή συγκίνηση) (πβ. τη σημερ. φρ. *κόβεται η μιλιά μου*): *το βρέφος πιάνει την φωτιάν, στο στόμαν του την βάνει. Εκάηκεν η γλώσσα του, χάνεται η ομιλιά του* Χούμνου, Κοσμογ. 2083· *Εχτύπησε η καρδιά μου, τα μέλη μου εκοπήκασι κι εχάθη η εμιλιά μου* Φορτουν. (Vinc.) Δ' 526· *Ωσάν ξυράφι η γλώσσα του ήσφαξε την καρδιά μου, οπού μου εχάθη η εμιλιά κι εσβήστη η αναπνιά μου* Ζήν. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Γ' 184· *εγώ σου τάσσω εις το Θεό την εμιλιά και τη λαλιά να χάσω την ώρα κείνη απού τινάς άλλος θέλει γροικήσει εκείνα τά μου θέλεις πει* Φορτουν. (Vinc.) Β' 170· (β) μιλώ άδικα, χωρίς αποτέλεσμα (πβ. τη σημερ. φρ. *χάνω τα λόγια μου*): *Γιάντα μισεύγεις από με, κόρη μου πλουμισμένη; Γιάντα μ' αφήνεις στη ζωή τούτη την πρικαμένη; Μα εμάκρυνε και μοναχάς την εμιλιά μου χάνω* Πανώρ. Β' 419· **β**) τόνος φωνής: *τούτ' η γ-εμιλιά 'ναι του Σίλβιου τοὔμορφού μου* Πιστ. βοσκ. II 2, 39· *οχ την εμιλιά μου, ποιος είμαι, την αδυνατή, μπορείς να με γνωρίσεις* Κατζ. Β' 102· *μιλιά και γέλιο αγγελικό* Πανώρ. Α' 83· *η εμιλιά σου φανερά το μαρτυρά πως κλαίγεις* Θυσ.$^{2}$ 106. **6α**) 'Ο,τι λέει κάπ. κουβέντα, λόγος: *εμένα κράζει τύραννο αυτείνη η εμιλιά σου* Ζήν. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Β' 192· (εδώ σε μεταφ.): *Φεύγα το δικαιότατον μαχαίρι της μιλιάς της* Σουμμ., Παστ. φίδ. Δ' [1283]· **β**) (στον πληθ.) τα λόγια, οι κουβέντες: *Πάντα δυσκολογροίκητες οι γι-εμιλιές του* (ενν. *του Δασκάλου*) *εβγαίνου* Στάθ. (Martini) Γ' 433· *οι εμιλιές του* (ενν. *του ρήγα*) *ήσα σκολειό και νόμος των ανθρώπω* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 32· **γ**) έκφρ. *αγάπης εμιλιές* = ερωτόλογα: *Ποιος το κρατεί γι' απαρθινό μια κορασίδα να 'χει στο λογισμό τση αδυνατή με την αγάπη μάχη και να μπορού τα χείλη τση να στέκου σφαλισμένα, δίχως τσ' αγάπης τσ' εμιλιές και δίχως τ' «ωχ οϊμένα»;* Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Α' 230. **7**) (Συνεκδ.) ο τρόπος που μιλά κάπ.: *οι αρετές κι η γνώση του και της μιλιάς του η χάρη ήκαμε κι αγαπήσαν τον πεζοί και καβαλάροι* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 999· *είπασιν τι τους φαίνετον μ' όμορφην ομιλίαν* Αχέλ. 941· *η εμιλιά σου είναι κλιτή και παραπονεμένη* Θυσ.$^{2}$ 566· (εδώ προκ. να αποκτηθεί ευχέρεια λόγου): *Τούτη την ώρα θα τση πω τσι πόνους τση καρδιάς μου. 'Ερωτα, εσύ την σήμερο βούηθησε τσ' εμιλιάς μου* Πανώρ. Γ' 442. **8**) Γνώμη, άποψη: *ηγέρθη και είπε τό 'θελεν και ηκούσθη η ομιλιά της* Σαχλ., Αφήγ. 695. **9**) Διαμαρτυρία, παράπονο: *άφωνοι δίχως ομιλιάν διαβαίνουν το μαγκούριν* Ψευδο-Γεωργηλ., *'Αλ.* Κων/π. 207. **10**) Πρόσταγμα, διαταγή: *μόνο όντας γροικήσουσι την εμιλιά μου ας δράμου κι ό,τι τσ' ορίσω με καρδιά, ανδρειωμένα ας κάμου* Ζήν. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Ε' 53. **11**) Παράκληση, αίτημα: *δεν έν καιρός να αφκραστώ εδά την ομιλιάν σου, άμε και αλλότες διάγειρε, να ορθώσω την δουλειάν σου* Σαχλ., Αφήγ. 376. **12**) Απάντηση: *επλήθυνε και πλια μεγάλη εγίνη η μάνητα του βασιλιού στην εμιλιάν εκείνη* (ενν. του

*Πανάρετου*) Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Ε' 94. **13α**) Προφορικό μήνυμα: ***Στον Φράν-***
*τζαν δέ μετέπειτα πιστόν μαντατοφόρον, να πορευθεί απέστειλεν* (ενν. *ο ρήγας*) *άξιον*
*χαρτοφόρον* (παραλ. 1 στ.), *τον λογισμόν του καθαρά του Φράντζα να μηνύσει* (παραλ. 6
στ.)· *Μετά ηδύτητος πολλής τον ρήγαν συντυχαίνει ως να παύσει της μιλιάς ο ρήγας*
*τον 'πομένει* (παραλ. 10 στ.). *Και ταύτ' ειπών του έδωκε και την γραφήν εις χέρι* Κορων.,
Μπούας 54· **β**) (στον πληθ.) τα νέα, οι ειδήσεις: *'Εχει ν' ακούσει* (ενν. *ο Τρωσίλος*) *με*
*χαρές μαντάτα να τ' αρέσου, καθώς κι εγώ χαιράμενος ακούγω τσ' εμιλιές σου* Ροδολ.
(Αποσκ.) Β' 156. **14**) Χρησμός, μαντική πρόγνωση: *πέσα, κάμνοντάς τηνε* (ενν. *τη θυ-*
*σία*), *σημάδια τόσα καλά που ακόμη δεν εφανήκαν πλιον καλύτερά ντους* (παραλ.
1 στ.) ... *ο 'κκλησάρχης... λέγει: «'Εξευρε και ο γιος σου το σήμερον γαμπρός θέλει*
*απομείνει ...»* (παραλ. 11 στ.). *Μα αυτήν την εμιλιάν σαν εγροικήσαν όσοι και αν ήσαν*
*τότες μετά κείνους πολλήν χαράν επήρα* Πιστ. βοσκ. IV 3, 155. **15α**) Γραπτή διή-
γηση, εξιστόρηση γεγονότων: *Θέλω να παύσω το λοιπόν αυτήν την ομιλίαν* (παραλ. 16 στ.)·
*τά είδα με τ' αμμάτια μου, εγώ τά 'χω γραμμένα· σ' άλλον χαρτίν ευρίσκονται καλά*
*διορθωμένα, έβγηκ' από την συντυχιάν οπού 'χα αρχισμένα. Ν' αλλάξω πάλιν τον*
*λόγον μου στην Κύπρον την καμένην* Θρ. Κύπρ. (Παπαδ. Θ.) 479· **β**) (προκ. για την
ομιλία του Θεού προς τον Μωυσή) (Για τη σημασ. βλ. Μέγας [Χούμνου, Κοσμογ. σ. 173,
**179**]): *επιάσεν* (ενν. *ο Ενώχ*) *και όλα τα 'γραψεν Θεού τα μεγαλεία, διά την κοσμο-*
*γέννησιν και θείαν ομιλίαν* Χούμνου, Κοσμογ. 420· *φώτισόν μου την καρδιάν, τον νουν και*
*την κοιλίαν, να ξηγηθώ του Μωυσή την θείαν ομιλίαν* Χούμνου, Κοσμογ. 4. **16α**)
Διδαχή, κήρυγμα: *επαρακίνησα τον λαόν εις μετάνοιαν κάμνοντάς τους μίαν κοντόλογην*
*ομιλίαν απάνω εις το ρητόν του λβ' κεφαλαίου του Δευτερονομίου* Ιερόθ. Αββ. 333·
**β**) γραπτός διδακτικός λόγος: *να 'φελεθούν και άλλοι πολλοί αφ' την διδασκαλιάν σου,*
*να πάρουν γνώσιν από σε και από την ομιλιάν σου* (παραλ. 10 στ.). *Λοιπόν 'ξάφες την οκνη-*
*ριάν και πιάσε το κονδύλι* Γεωργηλ., Θαν. 461· *Αδύνατόν 'ναι να γραφεί σωστή διδασκα-*
*λία εις πέντε φύλλα πὄδωκες τελεία ομιλία* Γεωργίου ρήτορος, Στίχ. α 96· **γ**) (εδώ
προκ. για τη διδασκαλία του Χριστού): *άκουσε διά παντός αυτού* (ενν. *του Χριστού*) *την*
*ομιλίαν* Γεωργίου ρήτορος, Στίχ. α 82. **17**) Γλώσσα έθνους ή διάλεκτος ομάδας ανθρώ-
πων: *επήγα εις χώρες όμορφες κι εθώρουν άλλες διάξες, άλλους ανθρώπους και μιλιές*
*πολλώ λογιώ και πράξες* Ροδολ. (Αποσκ.) Α' 110.

**ομιλίζιος** ο, Βουστρ. 431 (ον. πληθ. *ομιλίζοι*).

Από το μεσν. λατ. homo ligius (Niermeyer, Med. Lat. Lex., λ. ligius) ή το γαλλ.
homme lige (E. Littré, Dictionnaire de la langue francaise, λ. homme και Meyer,
Γλωσσ. πραγμ. Κύπρ. 129). - Βλ. και *λίζιος*.

Υποτελής τιμαριούχος: *εσώρευσεν* (ενν. *ο ρήγας*) *ούλους τους καβαλλάρηδες και ομι-*
*λιζίους και εκάτσαν εις την αυλήν* αυτ. 421.

**ομιλικός,** επίθ.

Από το ουσ. *ομιλία* και την κατάλ. *-ικός*.

Που υπάρχει ή συμβαίνει ταυτόχρονα με άλλον· έκφρ. *σ' ομιλικό* = μαζί, συγχρόνως, σε
σύνολο: *κάλλιά 'τον να'χεις σ'ομιλικό πανούκλα, ψώρα, ρίγο παρά ντροπήν μιαν ώ-*
*ραν* Πιστ. βοσκ. II 5, 230.

**ομιλώ,** Λόγ. παρηγ. L 266, Προδρ. (Eideneier) II 68-4 κριτ. υπ., Διγ. Ζ 701,
Σαχλ., Αφήγ. 311, Λίβ. Esc. 1581, Σφρ., Χρον. (Maisano) 136$^{20}$, Διήγ. Αλ. V 60, Από-
κοπ.$^{2}$ Επίλ. I 520, 530· *μ ι λ ώ,* Πόλ. Τρωάδ. 2, Σαχλ. Β' (Wagn.) PM 607, Περί





ξεν. Α 52, Φαλιέρ., Ιστ.$^{2}$ 677 χφ V κριτ. υπ., Θησ. Β' [6$^{4}$], Ριμ. κόρ. 634, Χούμνου, Κο-
σμογ. 1104, Σκλέντζα, Ποιήμ. 1$^{162}$, Γαδ. διήγ. 405, Ροδινός (Βαλ.) 230, Ριμ. Απολλων.
(Βεν.) [1536], Κορων., Μπούας 117, Αχέλ. 1553, Π.Ν. Διαθ. φ. 244α 12, Πιστ. βοσκ.
III 6, 28, Κυπρ. ερωτ. 77$^{18}$, Πανώρ. Α' 141, Β' 588, Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Α'
209, Δ' 26, Ερωφ. Ιντ. α' 72, Σταυριν. 1017, Ιστ. Βλαχ. 981, Σουμμ., Ρεμπελ. 191, Ε-
ρωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 165, Β' 53, Θυσ.$^{2}$ 233, Ευγέν. 873, Στάθ. (Martini) Β' 47, Ροδολ.
(Αποσκ.) Γ' 370, Σουμμ., Παστ. φίδ. Δ' [524], Λίμπον. 290, Φορτουν. (Vinc.) Β' 486,
Ζήν. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Α' 114, Λεηλ. Παροιχ. 440, Διγ. Ο 313, Τζάνε, Κρ.πόλ.
163$^{19}$, κ.π.α.· προστ. *μ ί λ ι ε,* Ch. pop. 396, Πανώρ. Β' 555, Ερωφ. (Αλεξ. Στ. -
Αποσκ.) Α' 125, Δ' 233, 480, Φορτουν. (Vinc.) Β' 169, Ζήν. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.)
Α' 115.

Το αρχ. *ομιλώ*. Ο τ. *μιλώ* στο Βλάχ. και σήμ.· για το σχηματ. του βλ. Μενάρδ., Αθ. 6,
1894, 145 και Meyer G., Γλωσσ. πραγμ. Κύπρ. 109. Για την προστ. *μίλιε* βλ. Bakker,
Imper. 96. Τ. *ημιλώ* και *μιλιώ* σήμ. ιδιωμ. (Χατζιδ., ΜΝΕ Α' 231, Παπαδ. Φ., Κρ. με-
ρακλ. 82 και Φιλ., Γλωσσογν. Β' 166).

**Α'** Μτβ. **1α**) Συναναστρέφομαι, κάνω παρέα με κάπ.: Σπαν. Α' 183· (προκ. για
την επικοινωνία με το Θεό): *τούτος ο μέγας* (ενν. *ο Μωυσής*) *οπού έλαμψεν το πρόσωπόν*
*του μετά το να μιλεί με τον Θεόν* Πηγά, Χρυσοπ. 297 (13)· **β**) συναντώ κάπ., βρίσκο-
μαι μαζί με κάπ.: *άλλες μέσα εις τον χορόν λέουσιν: «Δεν ηπορώ, άτυχε, να σε ομιλή-*
*σω ουδέ για να σε φιλήσω»* Συναξ. γυν. 628. **2α**) Μιλώ, απευθύνομαι με λόγο σε κάπ.
(Για τη σημασ. βλ. Ανδρ., Σημασ. εξ. 74): *άφησ' με να μιλήσω τση γρας οπὄρχεται,*
*εδεπά, βουλή να της ζητήσω* Πανώρ. Α' 239· *εστέκετον* (ενν. *το περιστέριν*) *τριγύρο εις το*
*κλινάριον του Νεοφύτου και του εμίλιε με ανθρωπίνην φωνήν* Ροδινός (Βαλ.) 224· *απλώνω*
*κι ουχ ευρίσκω σε, μιλώ σε, ου μιλείς με* Σπαν. Α' 19 δις· (εδώ με υποκ. το Θεό): *Στον*
*τόπο αυτόν θέλω φανεί και θέλω σου μιλήσει, εσένα και το σπέρμα σου θέλω σας ευλογή-*
*σει* Χούμνου, Κοσμογ. 613· (μεταφ.): *'Ερωτας στέκει ανάδια μου κι άδικα τυραννά με,*
(παραλ. 1 στ.) *με το ξιφάρι μού μιλεί, με τη σαΐτα λέγει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 1669·
**β**) (με εμπρόθ. προσδιορ.) αναφέρω, κάνω λόγο σε κάπ. (για κάπ. ή κ.): *για την κουζουλή*
*τούτη θα του μιλήσω* Πανώρ. Γ' 264· *Η αδερφή μου εδεπά να 'ρθώ μου 'χε μηνύσει για*
*κάποια χρειαζόμενη δουλειά να μου μιλήσει* Φορτουν. (Vinc.) Δ' 30· *Παρακαλώ σε όσο*
*μπορώ, κύρη, να μη θελήσεις ογιά παντρειά κιαμιάς λογής ποτέ να μου μιλήσεις* Πανώρ.
Δ' 82. **3**) Μιλώ, λέω· (με σύστ. αντικ.): *με γρίνιες εχαιρέτησε κι εμίλησε και λίγα* Ε-
ρωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 330· *ό,τι μιλώ γροικάς* Στάθ. (Martini) Β' 139· (με είδος σύστ.
αντικ.): *Τι 'ναι τα λόγια οπού μιλείς* Ζήν. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Α' 339· *'Αμε, του λέ*
(ενν. *ο Αδάμ*), *εις παράδεισον, λόγον διά να μιλήσεις στον άγγελον τον Χερουβείμ*
Χούμνου, Κοσμογ. 295. **4**) Προφέρω: *μα τ' όνομα που την καρδιά μιλώντας το δροσί-*
*ζει* Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Δ' 385. **5**) Εκστομίζω, τολμώ να πω: *πέφτω η φτωχή*
*και ταπεινός την υψηλότητά σου παρακαλώ στά μίλησα συμπάθιο να μου δώσει* Ερωφ.
(Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Ε' 639. *Ποιείν ανάσχου, δέομαι, όπερ εγώ λαλήσω, ότι η ψυχή*
*μου ετρόμασσε πώς να το ομιλήσω* Ριμ. Βελ. ρ (Bakk. - v. Gem.) 88· (με είδος σύστ.
αντικ.): *πότε εστράφη* (ενν. *ο Ρωτόκριτος*) *να σε δει και να σ' αναντρανίσει γή πότες*
*αποκότησε λόγο να σου μιλήσει;* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 1480· *'Οποιος γνωρίζει μια*
*καρδιά του πόθου πληγωμένη* (παραλ. 1 στ.) *λογιάζω, αν έχει διάκριση, δε θέλει αποκοτή-*
*σει λόγο μηδένα σε κακό για σένα να μιλήσει* Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Α' 470.
**6**) Μονολογώ· (εδώ με σύστ. αντικ.): *Δεν του γροικώ το τι μιλεί και θα παρασιμώσω, το*
*λογισμό του, αν ημπορώ, πώς στέκεται να γνώσω* Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Β' 249.

**7**) Ψιθυρίζω, μουρμουρίζω· (εδώ με σύστ. αντικ.): ΜΠΕΡΝΑΜΠΟΥΤΣΟΣ: *Ας τό 'χες*
*κάμει, πελελέ — μα δε σου βόλιε, κρίνω —   όντεν ο φράρος τσι ξυλιές σου κόλλα με τον*
*πρίνο.* ΤΖΑΒΑΡΛΑΣ: *Είντα μιλείς; Δε σου γροικώ.* ΜΠΕΡΝΑΜΠΟΥΤΣΟΣ: *Λέγω*
*πως παλληκάρι   ακράτον είσαι* Φορτουν. (Vinc.) Δ' 182.   **8**) Συζητώ, κουβεντιάζω·
(με σύστ. αντικ.): *με τη νένα τση συχνιά εμίλιε* (ενν. *η Αρετούσα*) *τούτα - κείνα* Ερωτόκρ.
(Αλεξ. Στ.) Α' 435· *λέγασι πως είν' καιρός του Τούρκο να με δώσουν.   Ετούτο όλοι εθέ-*
*λανε κι ετούτο εμιλούσαν* Τζάνε, Κρ. πόλ. 549[17].   **9α**) Αφηγούμαι, διηγούμαι: *Τώρα μου*
*'δωσ' ο λογισμός διά να αρχινίσω   τους έρωτας του Διγενή να πω και να μιλήσω* Διγ. Ο
1554· *Αμέ την πρώτην του Μαϊού, Σαββάτο θα κινήσω   τον σκοτωμόν του Κατερή Κορ-*
*νάρο να μιλήσω* Τζάνε, Κρ. πόλ. 511[18]· *να 'λθει και το θέλημα του ισχυρού τον 'Αρη,   την*
*μάχη να μιλήσομεν με τέχνην και με χάρη* Αχέλ. 1721·   **β**) περιγράφω: *Τώρα θέλω να*
*αρχινίσω   και καμπόσο να μιλήσω   τα γυναίκεια φυσικά* Συναξ. γυν. 477.   **10**) Δια-
δίδω, κυκλοφορώ φήμη: *το γροίκησα και απ' άλλους   πολλούς· πράγμα άλλο σ' όλους δε*
*μιλιέται·*   (εδώ με σύστ. αντικ.): *σαν ξημερώσει θες γροικάς είντα μιλού στη χώρα* Ε-
ρωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 594.   **11**) Λέω, προσθέτω κ. καινούργιο: *πολλά επορπάτησα 'ς*
*τούτον τον κόσμον ατός μου.   Φιλοσοφίες και αστρονομίες είδε τούτο το φως μου.*
*Και όλες ζιμιό τες έμαθα μαζί με την μαγεία   και με την διδασκαλική, ακόμη και μαν-*
*τεία* (παραλ. 2 στ.). *Και ως τώρα επερπάτησα ανατολή και δύση,   μα δεν ευρέθηκε κα-*
*νείς ποτέ να μου μιλήσει   σ' αστρονομία και σοφιά μήτε εισέ μαγεία   μήτε εις μαθημά-*
*τικα ουδέ φιλοσοφία* Ευγέν. 16.   **12**) Ανακοινώνω, αναγγέλλω· ενημερώνω, ειδοποιώ:
*έφυγε ο Λουνιάδης από τον πόλεμο με χίλιους   Βλάχους και Ούγγαρους χωρίς να μιλήσει*
*τινός, ωσάν κρυφά* Χρον. σουλτ. 73[15]· (με σύστ. αντικ.): *το πουρνό απεδεκεί βγαίνουσι*
*και κινούσι   και των πτωχών των χωριανών τίποτας δεν μιλούσι* Τζάνε, Κρ. πόλ. 421[21]·
*Σταθείτε να γροικήσομε τι θέλει να μιλήσει,   κιαμιά 'ρχεται, μου φαίνεται, σύβαση να ζη-*
*τήσει* Ερωφ. Ιντ. δ' 43.   **13**) Διαβιβάζω μήνυμα: *Τούτα είπε Αλέξανδρος κι είπε να τα*
*μηνύσουν,   'ς Δάρειον να παγαίνουσι και να του τα μιλήσουν* Αλεξ. 1282· (με πρόταση
ως αντικ.): *αποκρισάρην έστειλεν να πα να του μιλήσει   πως ο Μιχάλης έρχεται να τονε*
*προσκυνήσει* Σταυριν. 437· *Εις του βιζίρη πήγανε και τον επροσκυνήσαν   κι ό,τ' είχανε*
*παραγγελιά εκείνοι του μιλήσαν* Τζάνε, Κρ. πόλ. 544[16].   **14**) Παραγγέλλω· προστάζω:
*Καθώς ορίζεις να γενεί πρεπό 'ναι· κι από μένα   δε θέλου λείψει με χαρά τά μόχεις μιλη-*
*μένα* Ροδολ. (Αποσκ.) Γ' 50· *να κάμω ό,τι εμίλησε άγγελος κι ο Θεό μας* Θυσ.[2] 282.   **15α**)
Εκφράζω, εξωτερικεύω, δηλώνω: *την πρίκαν οπού πλάκωσε σήμερο το κορμί μου,*
*γλώσσα, λογιάζω, μηδέ μιά μπορεί να τη μιλήσει* Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Γ' 81·
*'Ηρθεν η ώρα κι ο καιρός να μιληθούν τα πάθη   και ο είς τ' αλλού τως τα κουρφά ν' ακού-*
*σει και να μάθει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Γ' 565· *πόση χαράν επήρα κει στα δάση   μι-*
*λώντας τσι καημούς μου και τα πάθη* Βοσκοπ.[2] 95· *αν είχες παραπόνεσην, ετύχαινε ν' αφή-*
*σεις   τη διαφορά σου κι ύστερα να μου τήνε μιλήσεις* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 924·
**β**) εξομολογούμαι, εκμυστηρεύομαι, εμπιστεύομαι κ.· (εδώ με σύστ. αντικ.): *Βλέπε ό,τι*
*κια μου μίλησες, άλλος να μη γροικήσει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 921· *την εμιλιά και τη*
*λαλιά να χάσω   την ώρα κείνη απού τινάς άλλος θέλει γροικήσει   εκείνα τά μου θέλεις*
*πει και τά μου θες μιλήσει* Φορτουν. (Vinc.) Β' 172.   **16**) Εκθέτω, παρουσιάζω· ανα-
πτύσσω: *επορεύθη* (ενν. *ο δεσπότης*) *εις τον γαληνότατον πρίγκιπον τον ειρημένον, εις το*
*παλάτιν του κι εμίλησε της γαληνότητός του κατά μέρος τα όσα ήταν αναγκαία περί ταύ-*
*της της υποθέσεως* Σεβήρ., Ενθύμ. 28.   **17**) Υπερασπίζομαι: *πάγει ομπρός εις τον ρηγός,*
*με ταπεινότη αρχίζει   να του μιλεί το δίκιο του με δίχως να μανίζει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)
Β' 972· *Η γλώσσα τους η ελεεινή δεν ημπορεί λαλήσει,   ως για να πει το δίκιον της και να*
*το ομιλήσει* Απόκοπ.[2] Επίλ. Ι 504.   **18**) Υποστηρίζω, πρεσβεύω, φρονώ· (εδώ με σύστ.





*και του δικού μας βασιλιού*
*... απόχει λάθος τά μιλώ, τ' αμμάτια του ας γυρίσει*
αντικ.): *απόχει λάθος τά μιλώ, τ' αμμάτια του ας γυρίσει   και του δικού μας βασιλιού*
*την τύχη ας συντηρήσει* Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Β' 217.   **19**) Επαινώ, εγκωμιάζω:
*τσι χάρες σου πολλές φορές εμίλιε μετά μένα* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Γ' 694.   **20**) Επιση-
μαίνω, τονίζω: *τα κάλλη τα ωραιότατα τά 'χω και η ομορφιά μου   εφτάνασι, με διχωστάς*
*πράμα άλλο να μιλήσω,   να κάμουσι το χάρισμαν ετούτο να νικήσω* Φορτουν. (Vinc.)
Ιντ. α' 77.   **21**) Σημαίνω, υπονοώ, υποδηλώνω· (εδώ με σύστ. αντικ.): *εκείνα τα φι-*
*λιά τα ψυχωμένα   κι εισέ λαλιά μικρή πολλά μιλούσι   και λέγουν τα κρυφά τους σω-*
*πασμένα* Σουμμ., Παστ. φίδ. Χορ. β' [66].   **22**) Υπόσχομαι: *δεν στέκονται στον λόγον*
*τους, σε κείνο που μιλούσι* Σταυριν. 1258.   **23**) Διαπραγματεύομαι· κάνω συμφωνία,
συναποφασίζω για κ.: *Πε μου το, α θες να παντρευτείς, το γάμο να μιλήσω   και να σου*
*πάρω όποια κι α θες, να σε καλοκαρδίσω* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Γ' 735· *δεν έκαμεν ο πρεβε-*
*δούρος ως εμιλήθη η δουλειά, μόνον αλληλούισε και έκαμε την αρεσιάν του* Σουμμ., Ρε-
μπελ. 164.   **24α**) Συμβουλεύω, νουθετώ: *εμίλιε* (ενν. *η νένα*) *τση* (ενν. *της Αρετούσας*) *σα*
*μάννα τση κι ωσά γονής μανίζει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 900·   (με σύστ. αντικ.)
*Σύμβουλε, τά μου μίλησες καλά 'χω γροικημένα* Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Δ' 601·
**β**) με συμβουλές προσπαθώ να επηρεάσω τη γνώμη κάπ.· πείθω: *έστειλα τον Πανάρετο να*
*πα να τση μιλήσει* (ενν. *της Ερωφίλης*),   *να συβαστεί να παντρευτεί* Ερωφ. (Αλεξ. Στ. -
Αποσκ.) Δ' 183· *να μιλήσει   τση κοπελιάς να συβαστεί και να τη συργουλίσει   με λόγια*
*και παραβολές, ώστε να τήνε κάμει   με θέλημα και μ' όρεξη να σμίξομεν αντάμι* Φορτουν.
(Vinc.) Γ' 127·   **γ**) υποδεικνύω, συνιστώ: *Το φίλο κάνουσιν εχθρό, τον εδικό έχουν ξέ-*
*νο,   σαν τως μιλήσουν το πρεπόν εις πράμα κομπωμένο* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Γ' 136·
*'Ελα κι εσύ, Φροσύνη,   να του μιλήσεις προς εμάς να κάμ' ελεημοσύνη* Πανώρ. Δ' 196·
**δ**) επιβάλλω, υπαγορεύω: *σ' ό,τι μιλεί ο λογαριασμός, πολλά ήθελε μανίσει* (ενν. *η Αρετού-*
*σα*),   *γεις δουλευτής του παλατιού τόσο ν' αποκοτήσει   να ζγουραφίσει μια κερά* Ερω-
τόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 1865.   **25**) Εισηγούμαι, προτείνω· παρακινώ, παροτρύνω: *Το να*
*τους δουν* (ενν. *τους πραματευτάδες*) *οι αδελφοί, τρέχουν να τους μιλήσουν,   να κάμουν*
*τη συμβίβασιν, τ' αδέλφιν να πουλήσουν* Χούμνου, Κοσμογ. 1577· *Απής οι Τούρκοι το γροι-*
*κού, αρχίζου να μιλούσι   τ' αγά για να παραδοθού για να λευτερωθούσι* Τζάνε, Κρ. πόλ.
350[23].   **26**) (Με κατηγ.) ονομάζω, αποκαλώ: *η πίστις των χριστιανών λέγεται και κα-*
*λείται,   περιστερά βασίλισσα απ' όλους ομιλείται* Διγ. Ο 1052.   **Β'** Αμτβ. **1α**) Μιλώ:
*οπού κατέχει να μιλεί με γνώση και με τρόπο,   κάνει και κλαίσι και γελούν τα μάτια των*
*ανθρώπω,* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 889· *καλά και δε μιλείς, τα μάτια 'μολογούσι   εκεί-*
*νο που τα χείλη σου δε θέλου να μου πούσι* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 1101·   (μεταφ.): *αν*
*όλα βουβαθούσι   μιλήσει θέλει κιας ο θάνατός μου,   και πόσος είναι ο πόθος μου περίσ-*
*σιος   θέλει σου πει μιαν ώρα ο σκοτωμός μου* Πιστ. βοσκ. Ι 2, 26·   (μεταφ. προκ. για
τέλειο, «ολοζώντανο» καλλιτεχνικό δημιούργημα): *εφαίνετό σου και γελά* (ενν. *η ζγουρα-*
*φιά*) *κι ήθελε να μιλήσει   κι η τέχνη σ' έτοιο κάμωμα ενίκησε τη φύση* Ερωτόκρ. (Αλεξ.
Στ.) Α' 1497·   **β**) (με υποκ. τη λ. *χείλη*) αρθρώνω λέξη, λόγο: *πόση φωτιά γεννούσι*
*'νους νιου τα χείλη όντε μιλού, τ' αμμάτια όντε θωρούσι,   στο λογισμό μιας κορασάς*
Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Δ' 118· *Τα χείλη μου τρομάσσουσι ν' αρχίσου να μιλούσι*
*κι εις τέτοια αθιβολή βουβά να στέκου πεθυμούσι* Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Α' 127·
**γ**) έχω ανθρώπινη λαλιά: *ανέν και γάλα οι ποταμοί δεν τρέχου ωσά τσι χρόνους   τσι*
*παλαιούς ...   ... κι οι πέτρες δε μιλούσι,   αλλά οι γιαθρώποι τσ' αρετές τσι παλαιές κρα-*
*τούσι* Πανώρ. Πρόλ. 57.   **2**) Αναφέρομαι σε κ., κάνω λόγο για κ.: *πλιο δε μιλεί για μισε-*
*μούς, για ξενιτειά δε λέγει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Γ' 288.   **3**) Μιλώ μπροστά σε ακροατή-
ριο, αγορεύω: *όταν εμίλιε επέφτασιν άνθη και επερεχούσαν   όσους ευρίσκονταν μ' αυτόν*

*μαζί και του γροικούσαν* Λίμπον. Επίλ. 17· *αφής αυτός εμίλησεν, ο 'Αγγελος αρχίζει*
*ωσάν ανεμοστρόβιλος την γνώμην του γυρίζει* Λίμπον. Επίλ. 53. **4**) Συνδιαλέγομαι
κάπ. από τις γλώσσες: *να δεις στα ξένα, στα μακρά τι κάνου, πώς περνούσι κι είντα λο-*
*γής πορεύγουνται κι είντα λογής μιλούσι* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 1238. **5**) Εκστομί-
ζω, τολμώ να πω (Για τη σημασ. βλ. Ανδρ., Αθ. 51, 1941, 38-9): *γλώσσα δεν έχει να το*
*ειπεί, χείλη να ομιλήσει* Περί ξεν. Α 72. **6**) Εκφράζω γνώμη, άποψη: *Δώσε μου μόνο*
*θέλημα λεύτερα να μιλήσω* Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Δ' 479. **7**) Εκφράζω δυσαρέ-
σκεια, διαμαρτύρομαι: *άλλοι είν' εδώ που τούτες σου τσι καύχησες περνούσι μ' αληθινά*
*καμώματα και πάλι δε μιλούσι* Ερωφ. Ιντ. γ' 58. **8**) Θρηνολογώ: *τα μάτια πάντα ετρέ-*
*χασι κι η γλώσσα πάντα εμίλιε κι εις κάθε ζάλο εσίμωνε και το κιβούρι εφίλιε* Ερωτόκρ.
(Αλεξ. Στ.) Δ' 1991. **9**) Καυχιέμαι, κομπάζω: *την Μαξιμίλλα ήκαμεν* (ενν. *ο Διγε-*
*νής*) *και δεν εμίλα, αλλ' ευρέθην νικημένη, όχι πλια ανδρειωμένη* Διγ. Ο 2392.
**10**) Αφηγούμαι· αφηγούμενος απαριθμώ: *Μα σώνει δα ως εδεπά, άλλο δεν θε να ποίσω,*
*να με γνωρίσει πασαείς διαγράφου να μιλήσω* Βεντράμ., Φιλ. 388· *ιερείς αξιότατους έρχομαι*
*κα ι σου φέρνω και αφήνω και άλλους παλαιούς ογιά να μη μακραίνω,* (παραλ. 18 στ.) ...
*όσον μιλώ, τόσον πολλά τον λογισμόν μ' ανοίγω* Τζάνε, Κρ. πόλ. $587^{9}$. **11α**) Συμβουλεύω,
νουθετώ: *άνθρωπος, σαν του βουληθεί να κάμει το ξετρέχει όποιος διατάσσει, όποιος μιλεί,*
*όφκαιρο κόπον έχει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Γ' 164· *δε σκολάζει να μιλεί* (ενν. *η νένα*), *δεν*
*παύγει να διατάσσει και τσ' Αρετούσας τα στραβά εγύρευγε να σάσει* Ερωτόκρ. (Αλεξ.
Στ.) Γ' 271· **β**) (προκ. για δικηγόρο) δίνω νομικές συμβουλές: *ποτέ δεν ομιλεί* (ενν. *ο α-*
*βουγαδούρος*) *διχώς καλόν κανίσκι, ανέναι και θωρεί άνθρωπον να πέπτει ν' αποθνήσκει*
Σαχλ., Αφήγ. 360. **12**) Συμφωνώ, συγκατατίθεμαι: εδιαβήκαν *χωριστά, καθώς αυτοί μι-*
*λήσαν* Παλαμήδ., Βοηβ. 1170· *κάμε και εσύ τα όμοια, ως εμιλήσαμε* Χρον. σουλτ. $25^{13}$.
*ήτονε και ο γαρδενάλες του ιμπεραδόρου της Αλαμανίας, ο οποίος δεν του άρεσε η αγάπη,*
*διατί αυτός δεν εμίλιε* Χρον. σουλτ. $70^{24}$. **13**) Ρωτώ: *όποιος υπά διά συμβουλήν και θέ-*
*λει να μιλήσει, ο αβουκάτος τον θωρεί και πρώτις λογαριάζει, αν έναι πλούσιος άν-*
*θρωπος και αν έχει να ξοδιάζει* Σαχλ., Αφήγ. 389· *Η Αρετή ως εδιάβασε τον πόθου τα γραμ-*
*μένα, μιλεί με τσ' αναστεναγμούς: «Είντα μου λέγεις, νένα,...»* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α'
1454· *Ογιά το φίλο του ρωτά και πεθυμά να μάθει, πώς βρίσκεται και πώς περνά...*
(παραλ. 1 στ.) *για κείνο πονηρά μιλεί να μάθει την υγειά του* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α'
1468. **14**) Συζητώ, κουβεντιάζω: *Μ' απήτις να μιλούμε εδώ πλιότερα δε μπορούμε,*
*στην κάμερά μου έλα* Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Γ' 185· *εξύπνα και τη νένα τση κι εμίλιε*
*μετά κείνη* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 443· *χορεύοντας μιλούσι* (ενν. *οι γυναίκες*) *με τους*
*άνδρας και γελούσι* Συναξ. γυν. 620· *απάνω 'ς τούτο θέλομε μιλήσει πάλι αλλότες* Ερωφ.
(Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Α' 512. **15**) Διαβουλεύομαι, συνεννοούμαι: *εμίλησε* (ενν. *ο Ομέρ*
*μπέης*) *μαζί με τον Φραντζέσκο και εσυβάστηκαν ότι να παραδώσει την Αθήνα με το κάστρο*
Χρον. σουλτ. $101^{27}$. **Φρ. 1**) *Μιλεί το γράμμα* = ομολογείται, είναι παραδεκτό: *όσοι*
*κοιμώντας την αυγήν είδαν φοβέρας πράμα, ως εξυπνήσα, επάθαν το, καθώς μιλεί το*
*γράμμα* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Δ' 128· *O fama, quentum velox es onde a ragione: Fa-*
*ma malum quo non velociur ullum — μιλεί το γράμμα* Στάθ. (Martini) Γ' 102. **2**)
*Μιλώ αληθινά* (πβ. τη φρ. *μιλώ εις τα αληθεινά* στο Somav.): λέω την αλήθεια για κ.,
αφηγούμαι τα γεγονότα όπως πραγματικά έχουν: *Εδά ας σμίξομεν οι τρεις* (ενν. *ο λογισμός,*
*η γλώσσα και ο νους*), *αληθινά ας μιλούμε, ευγενικά ας το γράψομε ή φρόνιμα ας το πού-*
*με* Βεν. 3. **3**) *Μιλώ αμοναχός μου* (η φρ. στο Somav., φρ. *μιλώ μοναχός μου*)= μονο-
λογώ· παραμιλώ: *Πολλές φορές στον ύπνο τση εξυπάτο, αμοναχή τση εμίλιε κι εδηγάτο*
Βοσκοπ.[2] 370. **4**) *Μιλώ κακό* = κακολογώ, κατακρίνω: *'Ανθρωπος κρίνω ζωντανός*



*στη γης να μη γυρίζει, να μη μιλεί κακό για με και να μηδέ με βρίζει* Πανώρ. Ε' 2.
**5**) *Μιλώ κ. μέσα μου* (πβ. φρ. *μιλώ από μέσα μου* στο Somav.) = ψιθυρίζω, μουρμουρίζω:
*Μέσα σου, νένα, τι μιλείς; Μη με καταδικάζεις, γιατί με δίχως όφελος τα σωθικά μου*
*σφάζεις* Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Β' 95. **6**) *Μιλώ κομπώματα* = λέω ψέματα:
*εσύ μιλείς κομπώματα τη σημερνήν ημέρα* (παραλ. 3 στ.)· *κι είναι ντροπή σου, κάτεχε, τα*
*ψόματα να λέγεις* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 879. **7**) *Μιλώ λογαριασμό*, βλ. ά. *λογαρια-*
*σμός* Φρ. **8**) *Μιλώ με την καρδιάν* = μονολογώ, μιλώ «από μέσα μου»: *όντεν εσώπαι-*
*νε, με την καρδιάν εμίλιε κι ήσκυφτε με το λογισμό την Αρετή κι εφίλιε* Ερωτόκρ. (Αλεξ.
Στ.) Γ' 1733. **9**) *Μιλώ ορθά* (η φρ. στο Somav.) = μιλώ απερίφραστα, με ειλικρίνεια:
*φεύγε τους κολακεύοντας μετά κακοτεχνίας, αγάπα τους οπού μιλούν ορθά, ακολακεύ-*
*τως* Σπαν. (Μαυρ.) Ρ 153. **10**) *Μιλώ περίσσο* (η φρ. στο Somav., φρ. *μιλώ περισσά*) =
περιττολογώ: *επήγα κι επολέμησα και νικητής εβγήκα* (παραλ. 1 στ.) ...· *μα τούτον ας τ'*
*αφήσω, γιατί κιανείς για λόγου του δε θα μιλεί περίσσο* Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.)
Α' 354. **11**) *Μιλώ φρόνιμα* (η φρ. στο Somav.) = μιλώ συνετά, με περίσκεψη: *Εδά συνά-*
*ξου, λογισμέ και λεπτινή μου γνώση, και μίλιε, γλώσσα, φρόνιμα κι ο νους μου ας θεμε-*
*λιώσει* Βεν. 2. **12**) *Μιλώ χοντρά* (η φρ. στο Somav.) = μιλώ άκομψα, με αγένεια, ανά-
γωγα: *μίλησες έτσι χοντρά σα να 'σουν εκ τα όρη;* Ριμ. κόρ. 691. **13**) *Ομιλώ πολλά* (η
φρ. στο Βλάχ. και το Somav., φρ. *μιλώ πολλά*)= συζητώ, αναφέρομαι διά μακρών, διεξο-
δικά: *ομιλήσανε πολλά εις αυτά, διατί οι Τούρκοι ηθέλανε ότι η Βουλγαρία και οι μινέρες*
*όπου εβγαίνει το ασήμι, ότι να είναι εδικό τους εις τα Σέρβια* Χρον. σουλτ. $70^{10}$. **14**)
*Τα μιλώ* (πβ. Ανδρ., Προσφ. Κυριακ. 56)= συζητώ, κουβεντιάζω φιλικά, εμπιστευτικά με
κάπ.: *Τη χέρα εκράτειεν είς τ' αλλού, όση ώρα τα μιλούσα και ποταμό τα μάτια τως και*
*βρύσην εκινούσα* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Γ' 1483.

**ομίχλη** η, Ορνεοσ. αγρ. $559^{7}$, Βίος Αλ. 5429.

Το αρχ. ουσ. *ομίχλη*. Η λ. και σήμ.

**1**) Ομίχλη, καταχνιά: Βίος Αλ. 6037, 5606. **2**) Σκοτεινό σύννεφο, σκοτεινιά: *προσελθών τοις ένδοθεν, μόνος αυτός υπάρχων, είδεν ομίχλην φοβεράν στίλβουσαν μετ' αστέρων, αυτήν ως τετραόροφον ούσαν, βολάς σπινθήρων, ειδώλων φαντασίαν τε και θρουν πολλών πνευμάτων* Βίος Αλ. 5403. **3**) Αρρώστια των ματιών, θόλωση: *το πρόσωπον του ιέρακος φύσησον* (ενν. *με οίνον*) *τρεις ημέρας και την ομίχλην αποβάλλει* Ορνεοσ. αγρ. $559^{10}$.

**όμμα** το, Γλυκά, Στ. 92, Διγ. Ζ 551, Πόλ. Τρωάδ. 335, Σκλάβ. 239, Θρ. Θεοτ. 88, Βακτ. αρχιερ. 185.

Το αρχ. ουσ. *όμμα*. Επιρρ. έκφρ. *'σ-σόμματα* (= *εις όμματα*) σήμ. στην Κάρπαθο (Andr., Lex. στη λ.).

**1**) Το μάτι (ως μέλος του σώματος και ως όργανο της όρασης): Διγ. Ζ 1483, Λίβ. Ρ 2852, Σπανός (Eideneier) D 680, Διγ. (Trapp) Gr 1304. **2**) (Στον πληθ., συνεκδ.) η αίσθηση της όρασης: *Εγώ μέν άφθαρτος Θεός, συ δέ φθαρτός τυγχάνεις, και ει θελήσεις με ιδείν τα όμματά σου χάνεις* Παϊσ., Ιστ. Σινά 94. **3α**) Βλέμμα, ματιά: *ας με πονεί οπού με θεωρεί, ας πάσχει οπού με θέλει, να θλίβεται οπού όμματα γυρίζει εις εμέναν, οπού την καταδίκην μου την έχω και την πάσχω* Λίβ. Ρ 2844· *άνδρες ομού και γυναιξί, της συμφοράς εκείνης* (παραλ. 2 στ.) *τυπτόμενοι τοις θώραξιν και τ' όμμα εις τα ύψη, μεγαλοφώνως κράζωσιν την του προφήτου ρήσιν* Αξαγ., Κάρολ. Ε' 1149· **β**) έκφραση του βλέμματος που δείχνει διάθεση, συναισθήματα, κλπ., απέναντι σε κάπ. ή κ.: *'Ηδη γαρ ο εμός*

κύριος Μοράτ διά παρακλήσεως των αυτού μεγιστάνων και εμού αφίησι πάντα τα σφαλέντα και παρά σου πραχθέντα ... και ιλέῳ όμματι προσβλέπει σε Δούκ. $217^{32}$· (προκ. για το Θεό και το Χριστό) 1) έκδικον όμμα: έχει γαρ θεός έκδικον όμμα Έκθ. χρον. Εκφρ. $57^{21}$. 2) ευσπλαχνίας όμμα: Ευχαριστούμεν σε, Χριστέ, που δεν εθανατώσες τους δούλους σου ... Αλλ' ευσπλαχνίας όμματι έστρεψας τον θυμόν σου Σκλάβ. 234. 4) (Στον πληθ. σε προσφώνηση για να εκφραστεί τρυφερότητα): Υιέ μου, ω παμφίλτατε, φως των εμών ομμάτων Διγ. Z 989· Ρόδον μου ευθαλόφυτον, μήλον μου μυρισμένον, φως των εμών διανοιών, φως των εμών ομμάτων Διγ. Z 2879.

**ομματάκι(ν)** το· *ματάκι(ν),* Περί ξεν. A 510, Ερωτοπ. 85, Αχιλλ. L 950, Φαλιέρ., Ιστ.$^{2}$ 469, 627, Θησ. Θ' [$17^{3}$], Ch. pop. 190, 370, 837, Τριβ. Ρε. 269, Πανώρ. Α' 421, Β' 384, Ιντ. κρ. θεάτρ. Β' 140, Ευγέν. 733, Στάθ. (Martini) Ιντ. β' 69, Σουμμ., Παστ. φίδ. Β' 592, Διακρούσ. $114^{1}$, Τζάνε, Κρ. πόλ. $499^{6}$· *'μματάκι(ν),* Κυπρ. ερωτ. $129^{2}$.

Από το ουσ. *ομμάτι(ο)ν* και την κατάλ. *-άκι*. Ο τ. *ματάκι* στο Βλάχ. και σήμ. Τ. *αμματάκι* στο Βλάχ.

**α**) Μάτι (υποκορ.): *η κόρη που αγαπώ ματάκια πλουμιστά 'χει* Ch. pop. 361· *φρύδια ξενοχάραγα, ωραιωτικά ματάκια* Γεωργηλ., Θαν. 104· *Μα γιάντα, κορασίδα μου, σε βλέπω πρικαμένη, τα δάκρυα στα ματάκια σου, την όψην αλλαμένη;* Φορτουν. (Vinc.) Γ' 440· **β**) (στον πληθ. με το κτητ. *μου* ως προσφώνηση για να εκφραστεί τρυφερότητα): *Λοιπόν ο παντοδύναμος, ο ποιητής του κόσμου να σκέπει το κορμάκι σου, ματάκια μου και φως μου* Ch. pop. 322· *Ποτέ μου δεν με πλάνεσε κοράσιον στον καιρόν μου· μόνον εσύ, ματάκια μου, κι έκαψες την καρδιάν μου* Ch. pop. 353· **γ**) (σε ομοτική έκφρ.): *σου 'μνόγω στα 'μορφα ματάκια σου, κερά μου* Πανώρ. Γ' 617.

**ομμάτι** το και **ομμάτι(ν)** το, βλ. *ομμάτιον*.

**ομματιά** η· *ματιά*.

Από το ουσ. *ομμάτι(ο)ν* και την κατάλ. *-α*. Η λ. στο Somav. Ο τ. στο Βλάχ. και σήμ. Τ. *αμμαδιά* και *αμματιά* σήμ. στην Κύπρο (Σακ., Κυπρ. Β' 442). Τ. *ματά* και *ομματέα* στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ.).

Βλέμμα, ματιά: *Φανερά τον Θεόν θωρούν τα μάτια σου. Δίνει χορούς -αχ! τι χαρά! —στη ματιά σου* Rebâb - nâmè 2.

**ομμάτιον** το· *αμμάδιν,* Θρ. Κύπρ. M 94, 453, 505,508, 516, 620· *αμμάτι,* Κάτης 44, Χούμνου, Κοσμογ. 2765, Πανώρ. Β' 528, Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Α' 6, Χορ. α' 623, Β' 270, Χορ. β' 505, Γ' 13, Χορ. γ' 440, Δ' 8, Ε' 8, Ερωφ. Ιντ. α' 115, β' 116, δ' 30, Βοσκοπ.$^{2}$ 31, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 303, Γ' 1145, Ε' 413, Θυσ.$^{2}$ 286, Στάθ. (Martini) Πρόλ. 27, Ροδολ. (Αποσκ.) Α' 698, Γ' 5, Δ' 268, 449, Ε' 275, Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 130, Ζήν. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Γ' 67, Ε' 127, Τζάνε, Κρ. πόλ. $282^{10}$, $374^{3}$, κ.π.α.· *αμμάτι(ν),* Νεκρ. βασιλ. 3, Σανκταμαύρας, Πράξ. Αποστόλ. $16^{22}$, Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 396, 439, 459· *αμμάτιν,* Μαχ. $46^{11}$ (πληθ. *αμματία*), Αχέλ. 2100, Θρ. Κύπρ. (Παπαδ. Θ.) 34, 136, 552, 664, 826, Κυπρ. ερωτ. $63^{6}$, $70^{20}$, $92^{63}$, $118^{5}$, $155^{1}$· *μμάτιν,* Κυπρ. ερωτ. $98^{31}$· πληθ. *μάθια,* Πηγά, Χρυσοπ. 118 (24)· *μάτι,* Συναξ. γαδ. 355, Σαχλ. N 328, Φαλιέρ., Ιστ.$^{2}$ 291, Φαλιέρ., Ενύπν.$^{2}$ 15, Θρ. Κων/π. Β , Γαδ. διήγ. 372, Πεντ. Γέν. III 6, Έξ. III 21, Λευιτ. IV 13, Αρ. XI 10, Δευτ. III 21, Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Πρόλ. 21, Α' 240, Ε' 28, Ερωφ. Ιντ. α' 83, Πανώρ. Α' 19,



Β' 156, Γ' 43, Βοσκοπ.$^{2}$ 429, Ιστ. Βλαχ. 430, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 131, Β' 48, Γ' 83, Θυσ.$^{2}$ 408, Στάθ. (Martini) Α' 98, Ιντ. β' 26, Ιντ. κρ. θεάτρ. Β' 131, Φορτουν. (Vinc.) Πρόλ. 33, Γ' 183, Ζήν. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Α' 140, Β' 149, Γ' 209, Δ' 65, Ε' 92, Τζάνε, Κρ. πόλ. $140^{16}$, Τζάνε, Κατάν. Αφ. 19, κ.π.α.· *μάτι(ν),* Βέλθ. 1158, Εβρ. ελεγ. 166, Πόλ. Τρωάδ. 246, Πουλολ. (Τσαβαρή)$^{2}$ 469, Πρόλ. εις έπαινον Κεφαλλην. 37, Συναξ. γαδ. 332, Φλώρ. 994, Ερωτοπ. 331, Λίβ. Sc. 932, Αχιλλ. L 430, Αχιλλ. O 738, Ανακάλ. 25, Θησ. Πρόλ. 27, Ch. pop. 14, Χούμνου, Κοσμογ. 790, Sprachlehre 191 (πληθ. *μάτια*), Απόκοπ.$^{2}$ 13, Αγν., Ποιήμ. Β' 45, Κορων., Μπούας 75, Διγ. (Trapp) Esc. 852, Πένθ. θαν.$^{2}$ 518, Βεντράμ., Γυν. 20, Τριβ., Ταγιαπ. 183, Αιτωλ., Βοηβ. 189, Διγ. 'Ανδρ. $327^{6}$, Ευγέν. Πρόλ. 94, Συναδ., Χρον. - Διδαχ. $64^{r}$, Σουμμ., Παστ. φίδ. Α' [843], Λίμπον. 380, Διγ. O 369, κ.π.α.· *μάτιν,* Σπανός (Eideneier) A 45, 292, 300, 355, 380, Συναξ. γαδ. 354, Ντελλαπ., Ερωτήμ. 1753, Συναξ. γυν. 619, 1016, Διήγ. Αλ. G $266^{19}$, $269^{26-7}$, $272^{20}$, $276^{17}$· *'μμάτι,* Διγ. Z 1744· *'μμάτιν,* Ασσίζ $181^{14}$ (πληθ. *'μματία*), Μαχ. $10^{35}$ (πληθ. *'μματία*), $86^{23}$ (πληθ. *'μματία*), Κυπρ. ερωτ. $105^{11,15}$· *ομμάτι,* Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.) 2185 (Δωδώνη 8, 1979, 367), 5774 (Δωδώνη 8, 1979, 414), Φαλιέρ., Ρίμ. (Bakk. - v. Gem.) 101, Απόκοπ.$^{2}$ 267, Πικατ. 543, Ιστ. πατρ. $100^{12}$, Πανώρ. Ε' 51, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 2188, Θυσ.$^{2}$ 314, Ιντ. κρ. θεάτρ. Δ' 67, Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 191, Ροδινός (Βαλ.) 223, Τραπεζούντιος, Νομοκ. 409 δις, 562· *ομμάτι(ν),* Σπαν. O 226, Προδρ. (Eideneier) I 148, Καλλίμ. 1694, Διγ. (Trapp) Gr. 361, Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 229, Διγ. (Trapp) Esc. 362, Πόλ. Τρωάδ. 172, Χρον. Μορ. P 1131, Πουλολ. (Τσαβαρή)$^{2}$ 189, Συναξ. γαδ. 299, Φλώρ. 812, Περί ξεν. V 521, Ερωτοπ. 123, Απολλών. 376, Λίβ. P 438, Λίβ. Sc. 954, Λίβ. Esc. 380, Λίβ. (Lamb.) N 566, Αχιλλ. L 896, Αχιλλ. N 814, Αχιλλ. O 722, Ιμπ. 84, Χρον. Τόκκων 3390, Φυσιολ. (Legr.) 118, Ψευδο - Γεωργηλ., 'Αλ. Κων/π. (Wagn.) 92, Θησ. ΙΒ' [$34^{4}$], Χούμνου, Κοσμογ. 637, Απόκοπ.$^{2}$ 385, Χρον. σουλτ. $25^{10}$, Πιστ. βοσκ. II 3, 47, Διγ. 'Ανδρ. $315^{9}$, Λίμπον. 415, κ.π.α.· *ομμάτιν,* Σπανός (Eideneier) A 363, 510, Ντελλαπ., Ερωτήμ. 393, 1752 Απόκοπ.$^{2}$ 194, Συναξ. γυν. 205, 350, Διήγ. Αλ. G $281^{20}$· *ομμάτι(ο)ν,* Σπαν. O 204, 272, Λογ. παρηγ. O 443, 570, Ιατροσ. $17^{12-3}$, Ορνεοσ. $579^{14}$, Διγ. (Trapp) Gr. 1142, Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 865, Συναξ. γαδ. 204, Sprachlehre 81, Θησ. Πρόλ. [35], [74], Ιατροσόφ. (Oikonomu) $87^{16}$, Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. $169^{r}$, Χίκα, Μονωδ. 5, 69, Ιστ. πατρ. $165^{3}$, Αιτωλ., Μύθ. $109^{12}$, Πτωχολ. (Κεχ.) P 281, Διήγ. πανωφ. 58, Ροδινός (Βαλ.) 84, 105, 150, Ιστορ. δεσποτών Ηπείρ. $12^{32}$, κ.α.

Η λ. στον Αριστ. Ο. τ. *αμμάδιν* και *αμμάτιν* και σήμ. στην Κύπρο (Σακ., Κυπρ. Β' 442)· ο τ. *αμμάτι* στο Βλάχ.· για το σχηματ. τους βλ. Μενάρδ., Αθ. 6, 1894, 146-7. Ο πληθ. *μάθια* και σήμ. ιδιωμ. (Χατζιδ., Γλωσσ. έρ. Α' 529, Πασπ., Γλωσσ. 228, λ. *μάτια*, ΛΔ 11, 1966-7, 84, 109, Κοντοσόπ., ΛΔ, ό.π., 128 και Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Α' 141, 171, 202). Ο τ. *μάτι* στο Βλάχ. και σήμ. Ο τ. *μάτιν* και σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ., όπου και άλλοι τ. (Παπαδ. Α., Λεξ., λ. *ομμάτιν*). Για το σχηματ. των τ. *'μμάτι* και *'μμάτιν* βλ. Λωρεντζ., Αθ. 16, 1904, 220· ο τ. *'μμάτιν* και σήμ. στην Κύπρο, όπου και τ. *'μμάδιν* (Σακ., ό.π., 442, λ. *α)μμάδιν* και 663). Ο τ. *ομμάτι* στο Meursius (λ. *ομμάτη*) και στον Κατσαΐτ., Ιφ. Γ' 2, και Ε' 129. Ο τ. *ομμάτιν* και σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ.).

**1α**) Το όργανο της όρασης, οφθαλμός, μάτι: *Τα μάτια δεν καλοθωρού στο μάκρεμα του τόπου, μα πλια μακρά και πλια καλά θωρεί η καρδιά τ' αθρώπου* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 1077· *τον αφέντη βλέπουνε πως ήτον τυφλωμένος το 'ναν τ' αμμάτι το δεξιό* Τζάνε, Κρ. πόλ. $381^{4}$· *απ' τη χαρά στα μάτια τση τα δάκρυα εκατεβαίνα* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Γ' 1328· **β**) (μεταφ.): *Χίλια μάτιά 'χει ο λογισμός, μερόνυχτα βιγλίζου· χίλια η*

*καρδιά και πλιότερα κι ουδεποτέ σφαλίζου* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α′ 1083. **2**) (Συνεκδ.)
βλέφαρο: *Μιαν ώρα δεν εμπόρεσα τη νύχτα να καμνύσω τα μάτια μου να κοιμηθώ*
Φορτουν. (Vinc.) Α′ 247· *Σ' έναν ανοιγοσφάλισμα των αμματιώ αποσώνω και δίχως*
*λύπηση κιαμιά πάσ' άθρωπο σκοτώνω* Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Πρόλ. 77. **3**) (Συ-
νεκδ.) **α**) βλέμμα: *ο στρατηγός εσήκωσεν εις τον Θεόν τας χείρας του και τα μάτια του*
*προς την Ανατολήν και ευχαρίστει τον Θεόν* Διγ. 'Ανδρ. 360[2]· *Πάντα τα μάτια του Κυρίου*
*του Θεού σου εις αυτήν* (ενν. *την ηγή*) *από αρχή του χρόνου και ως το ύστερο του χρόνου*
Πεντ. Δευτ. XI 12· **β**) η έκφραση του βλέμματος που δηλώνει διάθεση, συναισθήματα,
κ.τ.ό.: *μόνον με το να τους βλέπει τινάς* (ενν. *τους Τσερκέζους*) *έδιδαν φόβον, έχοντες εκ*
*φύσεως ομμάτι φοβερόν* Νεκτάρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 386· *η Αλήθεια εστράφηκεν με ομμάτιν*
*αγριωμένον και με θολόν ανάβλεμμαν και σκοτεινήν την όψιν* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 808·
*Διώξε τα νέφη τσ' όργητας απού το πρόσωπό σου, ειρήνεψε τα μάτια σου, μέρωσε τον*
*εαυτό σου* Ζήν. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Β′ 424. **4**) (Συνεκδ.) η ικανότητα να βλέπει κα-
νείς, όραση: *ο φθόνος, το κακό θηρίον, υστέρησέν του τα μάτια και έχασε το γλυκερόν*
*το φως του κόσμου τούτου* Γεωργηλ., Βελ. Λ (Bakk. - v. Gem.) 13· *Ω τ' 'Αδη και τση κό-*
*λασης δύναμη, μ' είντα τρόπο πολλές φορές κομπώνετε τ' αμμάτια των ανθρώπω* Ερωφ.
Ιντ. β′ 62. **5**) (Μεταφ.) προσωπική φροντίδα, επιστασία, επίβλεψη: *ουδέν παχύνει*
*το άλογον ωσάν τ' ομμάτιν του βασιλέως* Σοφιαν., Παιδαγ. 113. **6**) (Μεταφ. προκ. για
την Κων/πολη) πηγή φωτός: *Εσείς βουνά θρηνήσετε και πέτραι ραγισθείτε* (παραλ. 1στ.),
*διατί εχάθη το κλειδί όλης της οικουμένης, το μάτι της Ανατολής και της χριστιανοσύ-*
*νης* Θρ. Κων/π. Η 6. **7**) (Συνεκδ. προκ. για άνθρωπο): *ήτον, λέγω,* (ενν. *η θυγατέρα*)
*εις το κορμί ανάλογα γεμάτη, λιγνή, ψηλή και νόστιμη που 'παίνα κάθε μάτι* Μαρκάδ.
18· *το λαγούτο εσκόρπισεν εις εκατό κομμάτια, να μην τονε γνωρίσουνε κείνα τα ξένα μά-*
*τια* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α′ 528· (με γεν. προσ.): *Οι στρατηγοί τον δρόμον τους προς*
*έσωθεν να ποίσουν, από τ' αμμάτι των Τουρκών να μην τους εγροικήσουν* Αχέλ. 1327·
*τ' αφέντη μου τ' αμμάτια δε μπορούσι πόσα πιστά και σπλαχνικά τον αγαπώ να δούσι*
Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Γ′ 163. **8α**) (Μεταφ. στον πληθ. προκ. να δηλωθεί αγα-
πημένο πρόσωπο): *όχι ποτέ άλλη αγαφτική να μπει στο λογισμό μου· μόνο η Σίλα η*
*όμορφη, τα μάτια και το φως μου* Ιντ. κρ. θεάτρ. Β′ 84· **β**) (με την αντων. *μου* ως προ-
σφών., που εκφράζει τρυφερότητα): *Χαρτί σου στέλνω, μάτια μου, με το αίμα μου γραμ-*
*μένο* Ch. pop. 309· **γ**) (σε μεταφ. στη γεν. πληθ. με προηγ. τα ουσ. φως, ήλιος, κ.τ.ό.,
προκ. να δηλωθεί αγαπημένο πρόσωπο): *ταίρι εδικό μου θα σ' έχω, να 'σαι μοναχή το*
*φως των αμματιώ μου* Στάθ. (Martini) Ιντ. α′ 4· *'Σ τούτον τον τόπον θέλω ιδεί κείνην που*
*'ναι το φως μου και λαμπρυσμένος κι όμορφος ήλιος των αμματιών μου* (έκδ. *οιματιών*)
Σουμμ., Παστ. φίδ. Γ′ [30]. **9**) (Μεταφ. προκ. για στόμιο κανονιού): *τα κανόνια εσπού-*
*σανε κι ανοίγασι τα μάτια κι οι ρόδες εχαλούσανε κι εγίνουντα κομμάτια* Τζάνε, Κρ. πόλ.
510[13]. **Εκφρ. 1**) *Εις τα μάτια (κάπ.)* = κατά τη γνώμη, κατά την κρίση κάπ.: *να κάμεις*
*το ίσιο και το καλό εις τα μάτια του Κυρίου* Πεντ. Δευτ. VI 18· *εκακοφάνην το πράμα πολ-*
*λά εις τα μάτια του Αβραάμ ιπί αφορμές του υιού του* Πεντ. Γέν. XXI 11. **2**) *Εμπρός*
*στα 'μμάτια (κάπ.)* (η έκφρ. και σήμ.) = ενώπιον, μπροστά σε κάπ.: *βλέπω του εχθρού θά-*
*νατον εμπροστά μου και γίνεται εκδίκησις εμπρός στα 'μμάτιά μου* Αιτωλ., Μύθ. 26[12].
**3**) *Με ανοικτά τα μάτια* = χωρίς ύπνο· (εδώ σε υπερβολή) με τεταμένη προσοχή: *Του καί-*
*ρος οι φάλαγγες φυλάου τα παλάτια και μέρα-νύκτα στέκουσι με ανοικτά τα μάτια*
Ζήν. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Γ′ 340. **4**) *Με μαύρα μάτια* (συνεκδ. προκ. για τα δάκρυα·
πβ. την έκφρ. *μαύρα δάκρυα*, ά. *μαύρος* Εκφρ. γ): *Τότες ημείς εφύγαμεν εις τα βουνά, στα*
*όρη, με μαύρα μάτια έκλαιγεν όποιος μας εθώρει* Ιστ. Βλαχ. 1208. **5**) *Στάκτη εις τα*
*μάτια* = θόλωμα της όρασης, τύφλωση· πβ. τη σημερ. φρ. *ρίχνω στάκτη στα μάτια (κάπ.)*:



*τον αισθητόν αντίπαλον κατάβαλον εν τάχει, δος του δειλίαν, σκοτισμόν, τυφλάγρα όπου λάχει, δος του στα χέρια κρατημόν και εις τα μάτια στάκτη, στα σκώτια δίστομο σπαθί και στην καρδιά του σφάκτη* Διακρούσ. 114[21]. **Φρ. 1**) *Ανοίγουν τα μάτια (μου)*, βλ. *ανοίγω* Β′ 10. **2**) *Ανοίγω καλά τα αμμάτια μου* (η φρ. και σήμ.) = εντείνω την προσοχή μου για να αντιληφθώ κ.: *'Ανοιξε καλά τα αμμάτια σου και γνώρισε τον καλόν σου σύντροφον εδά απού ήμαθες την αλήθειαν* Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 426. **3**) *Ανοίγω τα ομμάτια (κάπ.)* (η φρ. και σήμ.) = κάνω κάπ. να δει καλά, διαφωτίζω· πβ. και *ανοίγω* Α′ 5δ: *άνοιξε τα ομμάτια τους ως διά να ιδούσιν το φως σε το αληθινόν, εκ σου να φωτισθούσιν* Ιστ. Βλαχ. 2703. **4**) *Βάνω το μάτι μου επάνου (σε κάπ.)* = βλέπω, εξετάζω (με τα ίδια μου τα μάτια): *είπες προς τους σκλάβους σου: «καταβάσετέ τον* (ενν. *τον αδερφό σας*) *προς εμέν και να βάλω το μάτι μου επάνου του»* Πεντ. Γέν. XLIV 21. **5**) *Βάνω ύπνο εις τα μάτια (μου)*, βλ. *βάνω* (Ι) Α′ 14. **6**) *βγαίνουν τα μάτια μου*, βλ. *βγαίνω* 1α φρ. **7**) *Βγαίνω (ομπρός) από τα μάτια* (κάπ.), βλ. *βγαίνω* 24 φρ. (α). **8**) *Βλέπω με άγριο μάτι* (κάπ.) (η φρ. και σήμ.) = έχω εχθρική διάθεση για κάπ.: *ω τύχη φθονερή και βάσκανε, πόσα κακά φέρνεις εις εκείνους οπού ιδείς με μάτι άγριον* Χίκα, Μονωδ. 89. **9**) *Βλέπω με τ' αμμάτια μου* (η φρ. και σήμ.) = έχω άμεση αντίληψη ενός πράγματος: *'Αλλο θαύμα εγίνηκεν εις τον καιρόν μου 'μέναν, τά είδα με τ' αμμάτια μου, εγώ τα 'χω γραμμένα* Θρ. Κύπρ. (Παπαδ. Θ.) 496. **10**) *Δεν έχω ομμάτια να δω (κάπ.)* (η φρ. και σήμ.) = δεν προσέχω κάπ., αποφεύγω να τον δω: *'Ο,τι του ειπείς ουδέν σου ακούει* (ενν. *ο αβουγαδούρος*)*, να 'πες ότι εβουβώθη, ουδέν έχει ομμάτια να σε δει, να 'πες ότι ετυφλώθη* Σαχλ., Αφήγ. 369. **11**) *Δε σφαλίζω αμμάτι* = δεν μπορώ να κοιμηθώ· πβ. τη σημερ. φρ. *δεν κλείνω μάτι*: *στην κλίνη μου πόσες φορές τα μέλη μου ακουμπίζω και πάσχω ν' αποκοιμηθώ κι αμμάτι δε σφαλίζω* Στάθ. (Martini) Α′ 276. **12**) *'Εχω κάπ. σαν τα μάτια μου* (η φρ. και σήμ.) = αγαπώ πολύ κάπ. και τον φροντίζω: *έπρεπε, που τους τιμάς, όλοι να σ' αγαπούσι, να σ' έχουν σαν τα μάτια τους, να σε μυριοδοξάζουν* Κορων., Μπούας 152. **13**) *Κακύνω το μάτι μου σε κάπ.*, βλ. *κακύνω* Β′ (Φρ.). **14**) *Κάμνω μάτια*, βλ. *κάμνω* Φρ. **15**) *Να χαρείς τα μάτια σου* = (για δήλωση παράκλησης, ευχής· η φρ. και σήμ.): *Πε μου, να ζεις και να χαρείς τα μάτια σου, κυρά μου, αυτείνα τά προδώκασι τώρα την εξουσιά μου, κρατείς τον πόθο σου σ' εμέν στεριό κι εμπιστεμένο;* Φαλιέρ., Ιστ.[2] 549. **16**) *Ξεφωτίζω τα μάτια μου*, βλ. *ξεφωτίζω*. **17**) *Παίζω με το μάτι* = κάνω νοήματα, γνέφω: *με την άκρα του ματιού συχνιά του απιλογάτο* (ενν. *η Αρετούσα*). *Εις κάποιο τρόπον είς τ' αλλού ήπαιζε με το μάτι, οπού γνωρίσασι κι οι δυο πως μια φιλιά τσ' εκράτει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α′ 2121. **18**) *Παίρνει κάπ. το αμμάτι μου* (η φρ. και σήμ.) = βλέπω κάπ. φευγαλέα: *ως με 'δε, μέσα εσύρθηκε στο μαγερειό και μπαίνει τάχατες ογιά να χωστεί· κι εμένα τονε παίρνει το αμμάτι μου, και το ζιμιό στο μαγερειό πετούμαι* Φορτουν. (Vinc.) Δ′ 35. **19**) *Στένω το μάτιν σε κάπ.* = προσηλώνω το βλέμμα, κοιτάζω επίμονα και απειλητικά: *Είτα το μάτιν του σ' εμέν αρχίζει* (ενν. *το θεριόν*) *να το στένει κι εκίνησε να πιλαλεί, απάνω μου να βγαίνει* Πικατ. 21. **20**) *Φυλάγω (κάπ.) ως γιόν τα 'μμάτια (μου)* = υπερασπίζομαι, προστατεύω (κάπ.)· πβ. και την αντίστοιχη σημερ. φρ. *έχω κάπ. σαν τα μάτια μου*: *ας εμπεί* (ενν. *η ρήγαινα*) *εις την Κερυνίαν και ας την φυλάγουσιν ως γιόν τα 'μμάτιά τους* Μαχ. 408[27]. **21**) *Χάνω τα μάτια μου* = τυφλώνομαι· (εδώ μεταφ.): *Οϊμέ, ποια μεγαλύτερη τρομάρα βλέπω ομπρός μου; Βοηθάτε, γιατί έχασα τα μάτια και το φως μου* Ζήν. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Ε′ 134.

**ομματίτσι(ν)** το, Διήγ. Βελ. χ 62· *ματίτσι(ν)*, Ερωτοπ. 583, Ch. pop. 223.

Από το ουσ. *ομμάτι(ν)* και την κατάλ. *-ίτσι(ν)*. (Για την κατάλ. βλ. Κουκ., Ελλην.

4, 1931, 361 κε.). Ο τ. *ματίτσι* και σήμ. ιδιωμ. (Georgac., The -ιτσ- suffixes 229).
Ματάκι: *'Εχεις ματίτσια έμορφα, ωριά, ζωγραφισμένα* Ch. pop. 237· (μεταφ.):
*Κακός εχθρός η φυλακή, ποτέ πιστά ου φυλάσσει* (παραλ. 1 στ.)· *μακάρι μη λουρδίζεται μετά*
*[δισ]σά ματίτσια, ως εκεί παίζει μετ' εσέν* Γλυκά, Στ. 241. **Φρ.** *Τρέχουν τα ομμα-*
*τίτσια (μου)* = κλαίω: *έτρεχαν τα ομματίτσια του ως τρέχει το ποτάμιν* Αχιλλ. Ν 955.

**ομματόκλαδο(ν)** το· *μ α τ ό κ λ α δ ο (ν),* Στάθ. (Martini) Πρόλ. 26.
Από τα ουσ. *ομμάτι* και *κυλάδες* με παρετυμ. επίδρ. του ουσ. *κλαδί* (Ανδρ., Λεξ., λ.
*ματόκλαδα* και Φιλ., Θρακ. 5, 1934, 264). Ο τ. *ματόκλαδο* στο Βλάχ. και σήμ. Τ. *αμματό-*
*κλαδον* στο Βλάχ. και σήμ. στην Κύπρο (Σακ., Κυπρ. Β' 442, λ. *αμματόκλαδα* και Φαρ-
μακ., Γλωσσάρ., 124, λ. *αμματόκλαδα*). Η λ. (*ομματόκλαδον*) στο Du Cange (λ. *ομμά-*
*τη*) και σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ., λ. *ομματόκλαδα*).
Βλεφαρίδα, ματοτσίνουρο, ματόκλαδο: *'Ωρες στα φρούδια χώνομαι μιας κορασίδας κι*
*ώρες τσ' αλλής εις τα ματόκλαδα γή μέσα 'ς τσι δυο κόρες των ομματιώ* Πανώρ. Ε'
50.

**ομματοφρύδι(ν)** το· *'μ α τ ο φ ρ ύ δ ι (ν).*
Από τα ουσ. *ομμάτι(ν)* και *(ο)φρύδι(ν)*. Τ. *'ματοφρύδιον* και *ομματοφρύδιον* στο
Du Cange (λ. *ομμάτη*).
Ματόκλαδο: *την ουράν μου κατουρώ, τα ομμάτιά μου βρέχω και εις τα 'ματο-*
*φρύδια μου κρεμάζονται οι κόμποι και ομοιάζουν δάκρυα* Συναξ. γαδ. 205.

**ομματόφρυδο(ν)** το· *'μ α τ ό φ ρ υ δ ο (ν).*
Από τα ουσ. *ομμάτι(ν)* και *(ο)φρύδι(ν)*. (Για το σχηματ. βλ. και Χατζιδ., ΜΝΕ
Β' 179-180). Ο τ. *'ματόφρυδον* στο Du Cange. Τ. *ομματόφρουδον* στο Σανγιν., Ονομ.
μελών 5. Η λ. και σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ., λ. *ομματόφρυδα*).
Φρύδι: *έχεις και μάτια μαύρα, έχεις και τα 'ματόφρυδα μαύρα ωσάν γατάνι* Ch.
pop. 814.

**ομματόφυλλο(ν)** το, Gesprächb. $94^{2142}$· *μ α τ ό φ υ λ λ ο (ν).*
Από τα ουσ. *ομμάτι(ν)* και *φύλλο(ν)*. Τ. *αμματόφυλλον* σήμ. στην Κύπρο (Λουκά,
Γλωσσάρ. 28 και Ερωτόκρ., Γλωσσάρ. 322, λ. *αμματόφυλλα*). Ο τ. στο Du Cange (λ.
ομμάτη) και σήμ. Η λ. σε γλωσσάρ. (L-S, λ. *ομματόφυλλα*) και στο Ψελλού, Ερμην. με-
ρών σώμ. νβ' δις.
Βλέφαρο: *ν' αλείψομεν τα ματόφυλλά σου* Σπανός (Eideneier) Β' 151.

**ομματώνω.**
Το αρχ. *ομματόω*.
Δίνω όραση σε καπ.· (εδώ προκ. για το Χριστό): *τον εκ γενετής τυφλόν ομμάτωσας,*
*σωτήρ μου* Θρ. Θεοτ. 23.

**ομνέγω,** βλ. *ομνέω*.

**ομνέω,** Ασσίζ $214^{14,19}$ (β' εν. *ομνές*), $351^{16}$ (γ' εν. *ομνέ*), $469^{10}$ (γ' εν. *ομενέ*), Διγ.
(Αλεξ. Στ.) Esc. 901, Χρον. Μορ. Ρ 7930, Φλώρ. 1507, Ψευδο-Γεωργηλ., 'Αλ. Κων/π.
3, 689, Ναθαναήλ Μπέρτου, Στιχοπλ. Ι 1108, Θησ. Ι [$43^{1}$], Γεωργηλ., Θαν. 535, Αλεξ.
7, Κυπρ. χφ. 154, Βίος Δημ. Μοσχ. 175, Χριστ. διδασκ. 303· *α μ ν έ γ ω,* Φορτουν.





(Vinc.) Β' 410, Γ' 170· *ε μ ν έ γ ω,* Σταυριν. 793· *ε μ ν έ ω,* Λίβ. Esc. 483·
*'μ ν έ γ ω,* Φαλιέρ. Ιστ.$^{2}$ 108 κριτ. υπ., 737, 741, Χούμνου, Κοσμογ. 694, 916, 1041,
1902, Αλεξ. 142, Αγν. Ποιήμ. Α' 31, Αχέλ. 144, Σταυριν. 822, Ιστ. Βλαχ. 1462, Ευγέν.
820, Σουμμ., Παστ. φίδ. Β' [1258]· *'μ ν έ ω,* Θησ. Γ' [$54^{8}$], Δ' [$48^{1}$], Θησ. (Foll.)
Ι 46, Αλεξ. 1363· *ο μ ν έ γ ω,* Χούμνου, Κοσμογ. 1753, Γαδ. διήγ. 390, Κορων.,
Μπούας 96, Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. $190^{v}$, $211^{v}$, Ευγέν. 328, Διήγ. πανωφ. 55, Βακτ. αρχιερ.
172· αόρ. *ό μ ε σ α,* Χρον. Μορ. Ρ 8644. — Βλ. και *ομνόγω*.
Από το *ομνύω*. Ο τ. *'μνέγω* και σήμ. ιδιωμ. (Andr., Lex., λ. *ομνύω*, όπου και τ.
*ουμνέ(γ)ου*). Ο τ. *ομνέγω* σε έγγρ. του 1479 (Παπαδ. Στ., Απελευθ. αγώνες κείμ. Α' 26),
στο Τραπεζούντιος, Νομοκ. 549, στο Du Cange, λ. *ομνέγειν* και σήμ. ιδιωμ. (Andr.,
ό.π., Schwartz - Athanassakis, Mod. Gr. St. Yearb. 3, 1987, 188). Τα β' και γ' εν.
*ομνές, ομνέ* κατά το *λέω*· απ. στην Κύπρο (Σακ., Κυπρ. Β' 701). Η λ. σε έγγρ. του 1674
(Κατσουρ., ΕΕΚυκλ. Μ. 7, 1968, 295), στο Du Cange, λ. *ομνέειν* και σήμ. στο ποντιακό
ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ. όπου και τ. *ομνύγω, ομνύγιω*).
Ορκίζομαι, διαβεβαιώνω με όρκο **α)** (με σύστ. αντικ.): *περί όρκου εβραϊκού, πώς τον*
*ομνέγουν* Βακτ. αρχιερ. 172· **β)** (με αιτιατ. και συχνά, με γεν. ή αιτιατ. προσ.): *Απ' αύ-*
*τους όπου πήγασι στ' Ανάπλι, σας το 'μνέγω, δύο μόνοι ευρίσκονται* Κορων., Μπούας
7· *όλοι γροικούνε το, ετούτο που σου 'μνέγω* Αλεξ. 1364· *Ελάλησεν ο Κύριος του Αβραάμ*
*και λέγει με όρκον μέγαν φοβερόν, το ζην σ' αυτόν ομνέγει* Χούμνου, Κοσμογ. 978·
**γ)** (με τις λ. *αλήθεια, ψέμα*): *ομνέω σας αλήθεια και δεν σας λέγω ψέμα* Γαδ. διήγ. 66·
*με όρκον συντυχαίνουν των, ψόματα των ομνέγουν* Χούμνου, Κοσμογ. 1584· **δ)** (με
δευτερεύουσα πρότ.): *ομνέ* (ενν. *ο ρήγας*) *να στερεώσει τα καλά συνήθια και τα καλά κου-*
*στούμια του ρηγάτου* Ασσίζ. $285^{17}$· *Αν δεν το ποίσεις, μνέω σου ... θέλω σου ποίσει*
*γλήγορα 'κ τον τόπον μου να 'ξέβεις* Θησ. (Foll.) Ι 108· *εκείνος ομνέ[γει ό]τι ήτον εδικόν*
*του* (ενν. *το πράγμαν*) Ασσίζ. $424^{12}$· (συν. με εμπρόθ. προσδιορ. που δηλώνει το πρόσ.
ή το πράγμα στο οποίο ορκιζόμαστε): *εμνέει* (ενν. *η Αλήθεια*) *προς εκείνον* (ενν. τον *'Ερω-*
*τα*) *να μη ψευθεί τό υπόσχεται* Λίβ. Esc. 480· *εις τον Θεόν του ουρανού αρχίζει να ομνέ-*
*γει, πως δεν είχεν ποσώς βουλή διά να σταματήσει* Διγ. Ο 914· *ο ρήγας ομνέ πρωτύτερα*
*επάνω εις τα άγια να στερεώσει τας δόσεις τους προκατόχους του ρηγάδες* Ασσίζ. $285^{16}$·
*Ει δέ και συ ευρίσκεσαι να δευτερογαμήσεις, ομνέω σε στην πίστη μου, πολλά ν' αγανα-*
*κτήσεις* Γεωργηλ., Θαν. 411· **ε)** (με αιτιατ. προσ.) ορκίζομαι σε ...: *Τον δέ αιώνιον Θεόν*
*τελείως τον ομνέγει* Κορων., Μπούας 138· *'μνέγω σας την Παναγία* Τριβ., Ταγιαπ. 31·
*Θεόν δέ αυτοκράτορα τελείως τον ομνέγει* Κορων., Μπούας 13· **ς)** (απολύτως): *Μη της*
(ενν. *της πολιτικής*) *θαρρέσεις όταν ομνέει τάχατες και ανακλάψει* Σαχλ. Ν 388· (συν. με
εμπρόθ. προσδιορ.): *'Ολοι τον αγαπήσασι κι εις τ' όνομά του εμνέγα* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)
Ε' 1507· *εις το πτερόν του* (ενν. *του Βελισάριου*) *ομνέουσιν μικροί τε και μεγάλοι* Γεωργηλ.,
Βελ. Α (Bakk. - v. Gem.) 455· **ζ)** (με προηγ. ομοτική έκφρ.): *Μα την αλήθεια 'μνέω*
*σου εις όλην την ζωήν μου, απαύτην ουδέν έβγαλα, τίποτε ουδέ πήρα* Θησ. Ι [$43^{3}$]·
*καρδίες σας δυναμώσετε τες πολυπικραμένες, μ' απαντοχή πολλά καλή, μα τον Θεόν σας*
*'μνέω* Θησ. Β' [$38^{2}$]· **η)** (μέσ.): *να ομνέεται και εις Θυμόν να ψευδορκάται* Χριστ.
διδασκ. 298.

**ομνόγω**· *α μ ν ό γ ω,* Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 419, Π.Ν. Διαθ. φ 244α 16,
Πανώρ. Α' 42, Β' 334, Ε' 174, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 403, Στάθ. (Martini) Ιντ. β'
75, Φορτουν. (Vinc.) Α' 381, Ζήν. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Α' 373, Β' 408· *ε μ ν ό ω,*
Λίβ. Esc. 1741· *'μ ν ό γ ω,* Πανώρ. Γ' 428, Δ' 49, 415 κριτ. υπ., Ε' 151, Ερωφ. Ιντ.
γ' 61, δ' 51, Πιστ. βοσκ. ΙΙ 7, 86, V 3, 107, Ροδολ. (Αποσκ.) Α' 598, Δ' 517, Σουμμ.

Παστ. φίδ. Β' [872], Ε' [574], Ζήν. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Α' 178, Β' 193, 250, Γ' 161,
Δ' 29, Ε' 100, Τζάνε, Κρ. πόλ. 255[28]· *β' εν.* *'μ ν ο ς,* Πεντ., Δευτ. Χ 20· *ο μ ν ό ω,*
Λίβ. Esc. 519. — Βλ. και *ομνέω.*

Από το *ομνύω.* Ο τ. *αμνόγω* με αντικατάσταση του ο (Χατζιδ., Γλωσσ. έρ. Β' 198)·
απ. στο Βλάχ., λ. *αμνώγω* και σήμ. στην Κρήτη (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Β' 97 και Ε' 142, λ.
*αμνώγω*). Ο τ. *'μνόγω* στον Κατσαΐτ., Ιφ. Β' 84, 593, Θυ. Ε' 576, Κλ. Α' 727, στο Ρουσμ.
Σαβ. (Πρωτοπ. - Μπουμπ.) Κμ. Β' 152, Ιντ. 321 και σήμ. στην Κρήτη (Andr., Lex., λ.
*ομνύω,* Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ., λ. *'μνώγω*). Τ. *'μνόου* σήμ. ιδιωμ. (Andr., ό.π.). Η λ.
στον Κατσαΐτ., Ιφ. Γ' 487 και στο Ρουσμ. Σαβ. (Πρωτοπ. - Μπουμπ.) Κμ. Β' 256.

Ορκίζομαι, διαβεβαιώνω με όρκο **α**) (με σύστ. αντικ.): *όρκο φριχτό ν' αμνόξομε* Ερω-
τόκρ. (Αλεξ. Στ.) Γ' 1131· **β**) (με αιτιατ. και συχνά με γεν. προσ.): *ως άξιου βασιλιού κι*
*αφέντη 'μνόγομέ σου δούλεψη μπιστικότατη* Ερωφ. Ιντ. α' 47· *Αλήθεια σου το λέγω*
*και 'μνόγω σού το κιόλας* Πιστ. βοσκ. II 5, 135· *Ποιαν πίστην, ατυχότατη γυναίκα,*
*μου 'μνόγεις, αν εσύ πίστην δεν έχεις;* Πιστ. βοσκ. II 7, 73· **γ**) (με δευτερεύουσα πρότ.):
*μα 'τονε χρεια πρι αρχίσουσιν οι βασιλιοί ν' αμνόσου, ό,τι γενεί σ' αυτούς τσι δυο βέβαιο*
*να το κρατούσι* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Δ' 1598· *εμνόγασίν του πως δεν εφήκασιν ουδέ μίαν*
*τρύπαν αγύρευτη* Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 444· *εμνόξανε πως τα νησιά θα καίγουν ένα ένα*
Τζάνε, κρ. πόλ. 335[18]· *Ποιοί τ' όνομά μας να χαθεί απού τον κόσμο εμνόξα;* Ζήν. (Αλεξ.
Στ. - Αποσκ.) Β' 374· (συν. με εμπρόθ. προσδιορ. που δηλώνει το πρόσ. ή το πράγμα
στο οποίο ορκιζόμαστε): *εις το Θεό 'μνόγω με δίχως κρίμα πως είδα τον Πελάγιο γονα-*
*τιστό στο βήμα* Ζήν. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Δ' 240· *αμνόγω του στον ουρανό, στον ήλιο,*
*στο φεγγάρι, άλλος ογιά γυναίκα του ποτέ να μη με πάρει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Γ'
1457· *τούτο σου 'μνόγω να γενεί, πάνω στην κεφαλήν μου* Σουμμ., Παστ. φίδ. Ε' [387]·
**δ**) (με αιτιατ. προσ. ή πράγματος) ορκίζομαι σε κάπ. ή κ.: *εις το ψόμα το όνομα του Κυρίου*
*ιμνόγουσι* Αποκ. Θεοτ. 491[84]· *παρακαλεί τον ήλιον, εμνόει το φεγγάρι* Λίβ. Esc. 1741·
*ιόνον εσένα* (ενν. *θεά*) *'μνόγουσι, μόνον εσένα χρήζου* Πανώρ. Δ' 296 κριτ. υπ.· **ε**)
πολύτως (συν. με εμπρόθ. προσδιορ.): *τον Κύριο τον Θεό σου να φουβάσαι ... και εις το ό-*
*ομά του να 'μνος* Πεντ., Δευτ. VI 13· *δεν ήλπιζα ποτέ μου τέτοιο λόγο ν' ακούσω απού*
*α χείλη σου, που στ' όνομά σου αμνόγω* Φορτουν. (Vinc.) Γ' 448· **ς'**) (με ομοτική
:φρ.): *Εδώ δεν είναι τίποτας, σ' αμνόγω μα τον 'Αρη* Ζήν. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Ε' 129.

**ομνοστιά** η, βλ. *ευνοστιά.*

**όμνοστος,** επίθ., βλ. *εύνοστος.*

**ομνόω,** βλ. *ομνόγω.*

**ομνύω,** Ελλην. νόμ. 520[8], 561[23], Κομνηνής 'Αννας Μετάφρ. 429, Λίβ. Ρ 1540,
Ι1, Λίβ. Sc. 2266, Λίβ. Ν 3669· *ο μ ν ύ γ ω,* Χούμνου, Κοσμογ. 839. — Βλ. και
*'έω, ομνόγω* και *ομνώ.*

Το αρχ. *ομνύω.* Η λ. και ο τ. και σήμ. ιδιωμ. (Andr., Lex., Παπαδ. Α., Λεξ., όπου και
οι τ. της λ.).

**1**) Ορκίζομαι, διαβεβαιώνω με όρκο **α**) (με σύστ. αντικ.): Βακτ. αρχιερ. 172· **β**)
τη λ. *αλήθεια*): *ομνύω την αλήθειαν: αν ήσαν όλοι εντάμα* (παραλ. 1 στ.), *τίποτ'(ες)*
*εδυνήθησαν να ποίσουν εις εκείνον* Πολ. Τρωάδ. 27· **γ¹**) (με αιτιατ.): Διγ. (Αλεξ.
Esc. 164, Κομνηνής 'Αννας Μετάφρ. 443· **γ²**) (με αιτιατ. προσ.): *Ως χριστιανός*
*δοξος ομνύω σας και λέγω* Χρον. Μορ. Η 21· **δ**) (με δευτερεύουσα πρότ.): *το λοι-*
***ομνύγω σου να μην αναφανίσω πλέον το πρόσωπον της γης* Χούμνου, Κοσμογ**



529· *απεδά δουλώνεσαι και ομνύεις να μην απιστήσεις* Λιβ. (Lamb.) Ν 423· (με γεν. προσ. και ομοτική έκφρ.): *εγώ ομνύω σου ότι μα την αγίαν Σοφίαν, οπού κτίζεται τώρα, ..., να μην αποχωρήσω απ' εδώ έως να έλθεις εδώ* Διήγ. Αγ. Σοφ. 152[16]· (με εμπρόθ. προσδιορ. που δηλώνει το πρόσ. ή το πράγμα στο οποίο ορκιζόμαστε): *ποιούν όρκον και ομνύουσιν επάνω εις τα άγια εις την έσμιξίν τους να πορεύονται εν ορθή πίστει εις την συντροφίαν* Ασσίζ. 334[1], *ομνύω εις τον Θεόν του ουρανού και της γης και πάντας τους αγίους αυτού άνθρωπος ευρίσκεσθαι της σης βασιλείας* Κομνηνής 'Αννας Μετάφρ. 423· *δεν έστεργαν το νέον βασιλέαν, οπού να εγίνετον, εάν πρώτον δεν όμνυεν εις το κεφάλι του να μη κακοποιήσει κανέναν* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 331· **ε**) (με έναρθρο απαρέμφ.): *ομνύνται οι κουράτορες του βλεπήσαι και διοικήσαι τοις ορφανοίς καλώς, άνευ ζημίας της εισερχομένης εις αυτούς* Ελλην. νόμ. 527[24]· **ς**) (απολύτως): *ευθύς το Ευαγγέλιον και ομνύουσιν και οι δύο* Ελλην. νόμ. 520[7]· *προσέτι ομνύω και συμφωνώ, ως όσαι πόλεις και χώραι* Κομνηνής 'Αννας Μετάφρ. 445. **2**) Ορκίζω, βάζω κάπ. να ορκιστεί: *κατορκίζω σε και ομνύω σε εις το σπαθίν σου, μη με απεβγείς, μη ξενωθείς, μηδέ αποχωρισθείς με* Λίβ. Ν 3671.

**ομνώ,** Λιβ. Ρ 276. — Βλ. και *ομνύω.*

Από το *ομνύω.* Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Andr., Lex., λ. *ομνύω,* όπου και τ. *ουμνώ*).

Ορκίζομαι, διαβεβαιώνω με όρκο **α**) (με δευτερεύουσα πρότ.): *Εις την αρχήν εισμιάν ομνεί* (ενν. *ο αβουγαδούρος*) *να κάμει εμπιστευμένα εις το καπιτουλάριν του, τά έχει η αυθεντιά ορθωμένα* Σαχλ., Αφήγ. 352· (με εμπρόθ. προσδιορ. που δηλώνει το πρόσ. ή το πράγμα στο οποίο ορκιζόμαστε): *παρακαλεί τον ήλιον και ομνεί εις το φεγγάριν, αν το κερδαίσει τό ποθεί, να τους αναστηλώσει* Λιβ. Ν 1537· **β**) (με εμπρόθ. προσδιορ. και αιτιατ. προσ.): *ομνώ σ', υιέ μου Φρατζισκή, εις την Θεού την χάριν, εις τά σε συμβουλεύομαι χαράν θέλεις επάρειν* Σαχλ. Α' (Wagn.) PM Α' 34· **γ**) (με γεν. προσ.): *Τότ' ο βασιλεύς ομνεί του, δίδει τον και στάμενά τε* Πτωχολ. (Κεχ) Ρ 285.

**ομογενής,** επίθ., Σπαν. Α 359, Σπαν. Β 350.

Το αρχ. επίθ. *ομογενής.*

Που ανήκει στην ίδια φυλή ή εθνότητα (εδώ ως ουσ. η σημασ. στο Lampe): *Φιλάνθρωπον και επαινετόν εχθροίς μη ανταποδίδειν και μάλλον τοις ομογενείς φημί και ομοφύλοις, αν έχεις, ευεργέτ' αυτούς* Σπαν. (Λάμπρ.) Va 388.

**ομόγενος,** επίθ.

Από το α' συνθ. *ομο-* και το ουσ. *γένος.*

Που ανήκει στο ίδιο γένος (με κάπ. άλλο): *Τούτο δ' εποιήσασιν ομόγενοι διατ' ήσαν, και δούκαν τον ελεεινόν μονότατον αφήσαν* Κορων., Μπούας 49.

**ομόγνωμος,** επίθ.

Το πιθ. μτγν. επίθ. *ομόγνωμος* (Βλ. Steph., Θησ.). Τ. *'μόγνωμος* σήμ. ιδιωμ. (Andr., Lex., στη λ.).

**α**) Που έχει την ίδιο γνώμη (με κάπ. άλλο), σύμφωνος: *Ει γαρ ημείς ομόγνωμοι πάντες ήμεν εν κόσμω, έμελλεν, ούτος* (ενν. *ο δεσπότης*) *ως αργώς έχων, άπρακτα πάντα* Βίος Αλ. 4888· **β**) (εδώ προκ. για στράτευμα) που διέπεται από ομοψυχία: *όταν το στράτευμα ομόγνωμον και μίαν έχον συμφωνίαν, δύναται και ισχύει πολλά, όταν δέ στάσιν μέσον έχει αυτού, τότε και ασθενέστερον γίνεται και ευκαταπολέμητον* Κομνηνής 'Αννας Μετάφρ. **347.**

**ομόδειπνος,** επίθ.

Το μτγν. επίθ. *ομόδειπνος*.

Συνδαιτυμόνας, ομοτράπεζος: *μέχρι δέκα ημερών ήταν συναθροισμένοι ομόδειπνοι, συνέστιοι γονέοις του Αχιλλέως* Αχιλλ. Ν 672.

**ομόδουλος** ο.

Το αρχ. ουσ. *ομόδουλος*. Η λ. ως επίθ. στην έκφρ. *ομόδουλα δίκαια* σε έγγρ. του 14. αι. (Act. Doch. 28[29,30], Act. Lavr. 90[2], 108[101], κ.α., Act. Xen. 3[18], 7[7], 19[7], κ.α.).

Δούλος μαζί με άλλους· (εδώ μεταφ. προκ. για το συνάνθρωπο): *ειπέ διά τον ομόδουλόν σου του Θεού και κοινού Πατρός: «Πάτερ, άφες αυτοίς»* Ροδινός (Βαλ.) 137.

**ομόζυγος,** επίθ., Διγ. Ζ 759, Πολ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.) 1712, Χρον. Μορ. Η 1212, 2561, 3117, 3221, 3472, 5816, 5942, 5945, 7115, 7248, 7278, 7319, 7382, 8465, 8521, 8822, Χρον. Μορ. Ρ 1212, 2561, 3117, 3221, 3472, 5816, 5942, 7115, 7248, 7319, 7382, 8465, 8822, Φλώρ. 83, Πανάρ. 76[2], 80[25], 81[20], Χρον. βασιλέων 546, 985, 1035· θηλ. *ο μ ό ζ υ γ α* (?), Βίος Αλ. 431, 2520, 3811.

Η λ. στον Ιπποκράτη. Το αρσ. και το θηλ. ως ουσ. σε επιστ. του 10. αι. (Νικολάου Α', Επιστολαί 43[10]), σε έγγρ. του 12. (Σάθας, ΜΒ ϛ' 607[15]), 13. (Βραν. Ε., Βυζ. έγγρ. Πάτμου Α' 12[6], Act. Esph. App. E 4), 14. (Act. Xen. 8[2,16], 30[34], ΝΕ 7, 1910, 44) και 17. αι. (Βισβιζ., ΕΑΙΕΔ 7, 1957, 152, Καδά, Βυζαντ. 14, 1988, 352) και στην Κάτω Ιταλία και Σικελία (Caracausi, Μηνάς, Γλωσσάρ. Ιτ. 280).

(Με το ουσ. *γυναίκα*) σύζυγος: *απήρεν του ρηγός ο υιός σ' ομόζυγον γυναίκαν του πρίγκιπος την θυγατέρ, την μαντάμα Ζαμπέα* Χρον. Μορ. Η 5930· *συντύχετέ τον δι' εμέ να πάρω την κερά σας, αυτήν την ντάμαν Ζάμπεαν ομόζυγον γυναίκαν* Χρον. Μορ. Ρ 8521.

Το αρσ. και το θηλ. ως ουσ.: ο και η σύζυγος: *Μετά δέ την αναίρεσιν του ομοζύγου ταύτης κλαιόμενη, οδυρόμενη* Φλώρ. 59· *ει βούλοιτο και λαβείν αζημίως παρά του αυτού Νικολάου, πρώην ομοζύγου αυτής, την προίκαν αυτής άπασαν και τας προγαμιαίας δωρεάς* Μαλαξός, Νομοκ. 526· *Επαναστρέψας Φίλιππος τοίνυν εκ του πολέμου, εγκυωμένην δ' ουν ευρών ομόζυγα την τούτου* Βίος Αλ. 421· *ο βασιλεύς ως ήκουσεν απόκρισιν τοιαύτην κάθεται, συμβουλεύεται με την ομόζυγόν του* Φλώρ. 250.

**ομοθυμαδόν,** επίρρ., Φυσιολ. (Offerm.) G 118[8] κριτ. υπ., Ψευδο-Γεωργηλ., 'Αλ., Κων/π. 558, Ψευδο-Σφρ. 424[9].

Το αρχ. επίρρ. *ομοθυμαδόν*.

**1**) Ομόψυχα: Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 456, Ιστ. Ηπειρ. XXXI[6-7]. **2**) Μαζί, αντάμα: *ως απέσωσεν ο όνος εκ μακρόθεν* (παραλ. 1 στ.) *και είδεν ομοθυμαδόν ομού τους όνους όλους εγκάριξεν εκ την χαράν* Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 709· *Τούτο δέ επί των παρθένων λαμβάνεται, ότι εάν ομοθυμαδόν εν τη εκκλησίᾳ συνάγονται ... Ο δέ αντικείμενος διάβολος ου τολμά όλως εγγίσαι τινί αυτών* Φυσιολ. 363[9]· *Αποστατησάντων δέ τινων των σατραπών αυτού εν τη Εώᾳ, μετά του βασιλέως περάσας, ομοθυμαδόν τούτους ετροπώσατο* Ψευδο-Σφρ. 220[10].

**όμοια,** επίρρ., Αργυρ., Βάρν. Κ 185, Διακρούσ. 104[16].

Ο πληθ. του ουδ. του επιθ. *όμοιος* ως επίρρ. Η χρ. αρχ. (L-S λ. *όμοιος* C). Η λ. και σήμ.



**α**) Με τον ίδιο τρόπο, όμοια: *τον οινοχόον πρότερον συντόμως παραγγέλλει* (παραλ. 5 στ.) *και τον κελλάρην όμοια τω πρώτῳ κατηχίζει* Προδρ. (Eideneier) IV 511· **β**) σε ίδιο βαθμό, εξίσου: *Είδες ποτέ σου βατραχούς εις των λιμνών τα χείλη* (παραλ. 1 στ.), *όταν διαβάτες απερνούν κι αυτοί γροικήσουν μόνον τον κτύπον πώς όλοι πηδούν φοβούμενοι τον φόνον* (παραλ. 4 στ.)*; Λέχοι, Μπογδάνοι όμοια πάραυθα φοβηθήκα να φεύγουσιν αρχίσασιν* Παλαμήδ., Βοηβ. 805· **γ**) χωρίς εξαίρεση, αδιάκριτα: *Ετούτος* (ενν. *ο δράκων ο θάνατος*) *βασιλείς δεν φοβείται, αρχιερείς δεν εντρέπεται, γηρατείον δεν ευλαβείται..., παιδικήν ηλικίαν δεν ψυχοπονάται· εις όλους υπάγει όμοια* Χίκα, Μονωδ. 129.

**ομοιάζω,** Κομν., Διδασκ. Δ 366, Αιν. άσμ. 90, Προδρ. (Eideneier) IV 555, Ασσίζ. 199[1], Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 966, Ακ. Σπαν. (Legr.) 101, Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.) 5199 (Δωδώνη 8, 1979, 409), Ερμον. Γ 21, Πουλολ. (Τσαβαρή)[2] 27, Συναξ. γαδ. 337, Φλώρ. 722, Περί ξεν. Α 475, Ερωτοπ. 328, Απολλών. 204, Λίβ. Ρ 1957, Λίβ. Sc. 2097, Χρον. Τόκκων 3649, Θρ. Κων/π. διάλ. 136, Βησσ., Επιστ. 10[12], Σφρ., Χρον. (Maisano) 22[18], Ch. pop 405, Γεωργηλ., Θαν. 37, Ροδινός (Βαλ.) 94, Συναξ. γυν. 561, Διήγ. Αλ. G 277[17], Πορτολ. Α 164[4], Αχέλ. 126, Αιτωλ., Βοηβ. 99, Αιτωλ., Μύθ. 112[4], Ιστ. Βλαχ. 438, Σουμμ., Παστ. φίδ. Α' [1129], Λίμπον. Αφ. 55, Διγ. Ο 15, Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ. Ματθ. ζ 24, κ. π.α.· *ε μ ο ι ά ζ ω*, Φαλιέρ., Ιστ.[2] 98 κριτ. υπ., Πιστ. βοσκ. II 2, 150, Στάθ. (Martini) Β' 55· *μ ο ι ά ζ ω*, Προδρ. (Eideneier) II 93, Χρον. Μορ. Ρ 1374, Σαχλ., Αφήγ. 28, Λίβ. Esc. 3275, Φαλιέρ., Ενύπν.[2] 61, Γαδ. διήγ. 301, Αλεξ. 1132, Απόκοπ.[2] 240, Ροδινός (Βαλ.) 178, Συναξ. γυν. 126, Αιτωλ., Μύθ. 6[12], Κυπρ. ερωτ. 20[12], Πανώρ. Β' 3, Δ' 80, Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Α' 85, Γ' 357, Κατζ. Α' 80, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 566, Β' 59, Γ' 78, Δ' 6, Ε' 544, Στάθ. (Martini) Β' 220, Γ' 403, Σουμμ., Παστ. φίδ. Α' [176], Λίμπον. 388, Φορτουν. (Vinc.) Ιντ. α' 12, Διγ. Ο 1105, Τζάνε, Κρ. πόλ. 225[30], Κρασοπ. (Eideneier) S 98j, κ.π.α.

Το μτγν. *ομοιάζω* (Για τη λ. βλ. και Κόντος, Αθ. 1, 1989, 168). Ο τ. *μοιάζω* στο Meursius και σήμ. Διάφοροι άλλοι τ. της λ. σήμ. ιδιωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ., λ. *ομάζω*, Κωστ., Λεξ. τσακων. Β' 361, λ. *ομοιάζου*). Η λ. και σήμ. στην Κύπρο (Σακ., Κυπρ. Β' 701).

**I** Ενεργ. **Α'** Μτβ. (Με γεν. ή αιτιατ. ή με εμπρόθ. προσδιορ.) **1**) Μοιάζω με κάπ. ή κ., παρουσιάζω ομοιότητες ή αναλογίες **α**) (προκ. για εξωτερική εμφάνιση): *Ο Μουσταφάς δεν είναι υιός του πατρός μου μηδέ αδελφός μου και δεν μασε μοιάζει* Χρον. σουλτ. 53[7]· *τον άγγελον τόν θέλω δει, εσένα θέλει μοιάζει* Ερωτοπ. 668· *εις την θεωριάν ομοιάζεις μετ' εκείνον* Φλώρ. 722· *με τα δάκρυα που 'βγανε την πρώτη, δεν εμοιάζα* (ενν. *τούτα τα δάκρυα*) Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Ε' 1104· **β**) (προκ. για ιδιότητες, συμπεριφορά, κ.τ.ό.): *αυτ'* (ενν. *η ελεημοσύνη*) *είναι θυγατέρα του* (ενν. *του Θεού*)*, ότι τον ομοιάζει και ελεήμων άνθρωπος Θεόν παρομοιάζει* Ιστ. Βλαχ. 1909· *επήγεν ο διάβολος την Εύαν να πλανέσει, επειδή ήξερε ότι ομοιάζει του* Συναξ. γυν. 25· *Πόλη μου, το βασίλειον του ουρανού ομοιάζεις* Θρ. Κων/π. Β 54· (επιτιμητικά): *εμάζωξες αυτείνους που σου μοιάζου, κι αυτείνοι οι ταλαίπωροι μ' εσένα ομονοιάζου* Αλεξ. 821· **γ**) είμαι ανάλογος, συναφής: *οι κριτάδες εντέχεται να βιγλίσουν και να κρίνουν επάνω του παρόντος εγκλήματος και επάνω εις όσα του μοιάζουν* Ασσίζ. 314[21]. **2α**) Γίνομαι όμοιος, εξομοιώνομαι (συχνά και με εμπρόθ. προσδιορ. της αναφοράς): *στην καλοριζικιά με τσι θεούς να μοιάζεις* Ροδολ. (Αποσκ.) Δ' 262· *να ομοιάσεις τον Θεόν εις την δικαιοσύνη* Ιστ. Βλαχ. 1427· (επιτιμητικά) *αν δώσεις τίποτε τινάν, μηδέν το ονειδίσεις,* (παραλ. 1 στ.) *και ομοιάσεις γεωργόν άπορον κατά πάντα, αφότου σπείρει... εμπάζει τα χοιρίδια του και σκάπτουν το χωράφιν* Σπαν.

Α 379· *Μη ομοιάσεις τας μωράς τας πέντε δέ παρθένους* Φυσιολ. (Legr.) 1103·
είμαι, γίνομαι ισάξιος, μιμούμαι κάπ.: *αν θες του Ηρακλή του παινετού να μοιάσεις* **β**)
*εγγόνι του άξιο να σε λεν, στράτα άλλην θες να πιάσεις* Σουμμ., Παστ. φίδ. Α' [269]·
*αλλά τι δεν αφήκετε πολλούς, εις την καρδίαν να σας ομοιάσουν κι εις βουλήν αγιότατην* *κι*
*και ανδρείαν* Αχέλ. 1109· *'ς τσι προκοσύνες τση φτωχής μάννας σ' ας είχες μοιάσει* Πανώρ.
Β' 91. **3**) Παρομοιάζομαι: *της φυλακής η πόρτα ομοιάζει πλάκας πέτρινης, τήν βά-*
*νουν εις το μνήμα* Σαχλ., Αφήγ. 441· *Εμπορεί να μοιάσει η αρετή οπού την αγάπην εις ένα*
*πουλίν, τό κράζουν καλανδρίνον* 'Ανθ. χαρ. $290^{21}$· *Η καρδιά μου με τον λιόντα τούτον*
*εμπορεί να μοιάσει απού του δεντρού να πιάσει την κορφήν πάσκει πηδώντα* Κυπρ.
ερωτ. $1^{10}$· *η βασιλεία των ουρανών ομοιάζει προς ζύμη* Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ. ιγ'
33. **4α**) Φαίνομαι όμοιος, δίνω την εντύπωση: *'Ετυχε ένας αρνητής κι έμοιαζε του κο-*
*ράκου* Τζάνε, Κρ. πόλ. $247^{29}$. *Ως εκατέστησεν λοιπόν το μάγουλόν μου η πείνα,*
*λαπάραν όμοιαζεν την καταζαρωμένην* Προδρ. (Eideneier) ΙΙΙ 273-23 χφ P κριτ. υπ.· *ουδέ*
*πιθάριν ομοιάζει το στόμα σου και βλέμμαν έχεις του δαίμονος* Σπανός (Eideneier) Α 16·
*ομοίαζεν και πανέμορφος* (ενν. *η λυγερή*) *ακτίναν του ηλίου* Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 184·
**β**) (με ειδική πρότ.): *ομοιάζουν* (ενν. *οι πένητες*), *το χειρότερον, ότι είναι μεθυσμένοι*
Προδρ. (Eideneier) ΙΙ 93· *Τούτος ομοιάζει να ήτον σοφός άνθρωπος* Ροδινός (Βαλ.) 196·
*Αυτό γαρ οπού μήνυσες δε μοιάζει να 'ν' φιλία, καθολικά γνωρίζεται πως είναι πανουρ-*
*γία* Βίος Δημ. Μοσχ. 615. **5**) Συγκρίνομαι, παραβάλλομαι: *δεν είναι βάσανο να μοιάζει*
*του δικού μου* Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Α' 424· *Νερά 'ναι τα θεμέλια της* (ενν. *της Βε-*
*νετίας*) *και αυτή σιδερωμένη. 'Πεικάζω, ουδέν ευρίσκεται χώρα να την ομοιάζει,*
*πολλά παράξενη πλούσια να την ταιριάζει* Βεν. 10· *κρίνω να μην ευρίσκεται καμι' άλλη* *ίτις*
*να σου μοιάζει εις ομορφιά και φρόνεψη κι εισέ 'πιτηδειοσύνη* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α'
918· *Ποια παραπόνηση μπορεί να μοιάσει στην δικήν μου* Κυπρ. ερωτ. $113^{1}$. **6**) Ται-
ριάζω (με κάπ. ή κ.), αρμόζω: *δεν πρέπει να κάμει τινάς πράγμα οπού να μην ομοιάζει τῳ*
*Θεῴ* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 216v· *θέλει ευρεί να παντρευτεί 'ς τόπο που να του μοιάζει*
Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Γ' 1107· *πηγούνιν ολοστρόγγυλον να μοιάζει με τον γύρον, το*
*όλον της το πρόσωπον ανάλογον να στέκει* Λίβ. Esc. 2433. **7α**) Παρομοιάζω, συσχετίζω·
ταυτίζω, αναγνωρίζω: *μ' ομοιάζου σφαλτά, γιατ' είμαι πνεύμα και μπορούσι τα*
*πνεύματα να δείχνου... μορφές ψευτές, ως θέλου, των ανθρώπω* Ροδολ. (Αποσκ.) Πρόλ.
Μελ. 53· *Τούτη η εικόνα, αποὺ 'ν εδώ, ποια 'ναι; Αν καλά λογιάζω, σ' εμέ την ίδια κι*
*όχι αλλού μόνο την ομοιάζω* Ροδολ. (Αποσκ.) Γ' 418· **β**) παραβάλλω, συγκρίνω: *συγ-*
*κρίνοντας και ομοιάζοντας την ασχημάδαν του κορμίου με την ομορφάδαν της ψυχής του*
Μπερτόλδος 4. **Β'** Αμτβ. **1**) Είμαι όμοιος ή παρόμοιος με κάπ., παρουσιάζω ομοιότητες
ή αναλογίες **α**) (προκ. για εξωτερική εμφάνιση): *ουδέν ομοιάζουν οι αδελφοί εις πρόσο-*
*ψιν και χάριν* Χρον. Μορ. Η 1374· **β**) (προκ. για ιδιότητες, συμπεριφορά, κ.τ.ό.): *ο-*
*μοιάζαν και τα ήθη τους και είχαν φιλιά μεγάλη* Λίμπον. 482· *όλες* (ενν. *οι γυναίκες*)
*δεν ομοιάζουσι ουδ' όλαι είν' ένα κτήμα* Δεφ., Λόγ. 720. **2**) Παρομοιάζομαι: *Ο μύθος*
*λέγει και εδώ διά τους φιλαργύρους και τον Θεόν γελούσιν τον, μοιάζουν σαν τους χοί-*
*ρους* Αιτωλ., Μύθ. $46^{12}$. **3**) Φαίνομαι, δίνω την εντύπωση (με κατηγορούμενο): *Οι ρίζες*
*του* (ενν. *του ξύλου*) *με τες κορφές εις τρία τα μοιράζει κι οι μέσες έναι κολλητές, ένα*
*κορμίν ομοιάζει* Χούμνου, Κοσμογ. 1198· *πλιο δεν είσαι ζωντανός, μ' αποθαμένος μοιάζεις*
Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 786· *επαραμίλειε μοναχός κι ως αφορμάρης μοιάζει* Ερωτόκρ.
(Αλεξ. Στ.) Α' 784· *όλα τα βουνία και τα ακρωτήρια είναι στρογγυλά και μαδαρά και τα*
*πέρα της Αρβανίας είναι χαμηλά και μακρυλά και μαύρα και ομοιάζουν ωσάν νησία* Πορ-
τολ. Α' $47^{1}$. **4α**) (Στο τρίτο πρόσ.) ταιριάζει, αρμόζει, πρέπει: *πράμα που δεν ήμοια-*
*ζε βάνει στο λογισμό του* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 88· *σαν το* (ενν. *το πράμα π' αγαπά*)



*μετρήσει* (ενν. *ο νους*) *μια και δυο και βρίσκει το πως μοιάζει ξετρέχει το με προθυμιά*
*κι όσο μπορεί σπουδάζει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 207· *Εις τόση χρεία, το τί να ειπείς και*
*να μηδέν ομοιάζει!* Φαλιέρ., Ιστ.² 98· **β**) έχω αντιστοιχία, συμφωνώ: *Το πράγμα δεί-*
*χνει φανερόν και τα σημάδια μοιάζουν* Σουμμ., Παστ. φίδ. Ε' [813]· *Τούτ' η εικόνα, απού*
*'ν' εδώ, ποια 'ναι...* (παραλ. 2 στ.) *εγώ είμ' εκείνη, αμέ ποσώς δε μοιάζει η φορεσά μου*
Ροδολ. (Αποσκ.) Γ' 420· *Ο μύθος εις τα πράγματα λέγει να ομοιάζουν, γρήγορα να μην*
*γένουνται, μόνον να ταιριάζουν* Αιτωλ., Μύθ. $68^{7}$. **5**) Είμαι φανερός, καταφαίνομαι, ανα-
γνωρίζομαι: *όσοί 'ναι που ψέματα λαλούσι μοιάζουσι ακ την θεωριά, στα λόγια δεν φε-*
*λούσι* Αιτωλ., Μύθ. $9^{8}$. **6**) Είμαι: *πολλές πρίκες και βάσανα έχεις περασμένα, οπού το*
*κατέχομε, αμή φόρισι να μη μοιάζουσι όλα τα δάκτυλα ίσια* Μανολ., Επιστ. 173· *να γρά-*
*ψω προς εσέν γραφή πονετική να μοιάζει* Φαλιέρ., Ενύπν.² 2. **7**) Συγκατατίθεμαι, συμ-
φωνώ: *Σα δε συναπαντήξουσι τα μάτια να σμιχτούσι* (παραλ. 4 στ.) *μούδ' οι καρδιές συ-*
*βάζουνται, μηδέ τα μάτια μοιάζου, εκείνον, όπ' ορέγετο σ' άργητα τονε φέρνει* Ερω-
τόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 1140. **8**) Συναγωνίζομαι· συνερίζομαι, φιλονικώ (Για τη σημασ.
βλ. Trapp [Χρησμ. 118]): *Τρεις αγριόκατοι ομοιάζουν, τάχα διά να τον κερδίσουν*
(ενν. *τον τόπον*) *και ουδείς τον θέλει έχει* Χρησμ. Χ 22. **Γ'** Απρόσ. **1**) Φαίνεται,
είναι πιθανό (η χρ. στο Somav., λ. *μοιάζει*): *Ποτέ έτοιαν ώρα σηκωτό δε σ' είδαμε και, ως*
*μοιάζει, μαντάτο τίβοτις κακό θε να 'ναι που σε βιάζει* Θυσ.² 245· *ομοιάζει ότι ουκ αισθά-*
*νεσαι, γίνεσαι ως το λιθάρι* Λίβ. Sc. 923· *Τ' άκρη μου μοιάζει να 'ναι κρυά, μ' άφτουν τα*
*σωθικά μου* Φαλιέρ., Ιστ.² 73. **2**) Είναι κ. «πρέπον», ταιριαστό (βλ. και *αρμόζω* Β' 3):
*του κυρού μου να το πω, σε παντρειά α με σφίξει, πως μ' άλλον άντρα δε μπορεί, δε*
*μοιάζει να με σμίξει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Γ' 1134· *δεν ήμοιαζε ποτέ να μπεις εις έτοια*
*κρίση* Ερωτοκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 182. **3**) Ισοδυναμεί: *τον δέ παροξυνόμενον αν τον κατο-*
*νειδίσεις, ομοιάζει ότι ονείδισες άνθρωπον μεθυσμένον* Σπαν. Α 246. **ΙΙ**) (Μέσ.)
συγκρίνομαι, παραβάλλομαι: *φεγγάριν έναιν* (ενν. *η κόρη*), *εμοιάστη και αυτόν τον Αφροδί-*
*την και ο πόθος την εγέννησεν και ενέθρεψέν την* Αχιλλ. L 538.

**ομοιαστής,** επίθ.· πληθ. *ο μ ο ι α σ θ α ί.*

Από το *ομοιαστός*. Ο πληθ. από υπεραρχαϊσμό.

'Ομοιος: *όστις πράσσει τοιούτα πράγματα, τα πονηρά του διαβόλου ... ομοιασθαί*
*είν' τους ειδωλολάτρες* Κανον. διατ. (Χριστοδούλου) Β 509.

**ομοιαστός,** επίθ., Ροδολ. (Αποσκ.) Β' 484· *ε μ ο ι α σ τ ό ς,* Αχιλλ. (Haag)
L 558· *'μ ο ι α σ τ ό ς,* 'Ανθ. χαρ. $300^{10-11}$, Κυπρ. ερωτ. $76^{12}$, $100^{30}$.

Από το *ομοιάζω*. Ο τ. *'μοιαστός* στον Κατσαΐτ., Ιφ. Ε' 460 και στο Meursius.

**1**) 'Ομοιος: *Τα ήθη του προσώπου τση* (ενν. *τση εικόνας*) *βλέπω πολλά ομοιαστά*
*μου, εγώ είμ' εκείνη* Ροδολ. (Αποσκ.) Γ' 419· *εξέρετε πως αγαπώ πλάσμαν, τό δεν*
*είχεν 'μοιαστόν ο κόσμος 'πού πολύν καιρόν* Κυπρ. ερωτ. $125^{19}$· *όστις πράσσει τοιούτα*
*πράγματα, πονηρά του διαβόλου... είναι ομοιαστοί τους ειδωλολάτρες* Κανον. διατ. (Χρι-
στοδούλου) Α 1088. **2α**) Ταιριαστός, πρέπων: *τότες κι εγώ να κάμω, κάθε πρεπό,*
*κάθε 'μοιαστό στον εδικό μας γάμο* Ερωτοκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 1688· **β**) (προκ. για γάμο)
ταιριασμένος, πετυχημένος: *γιατί ο κόσμος πλια 'μοιαστή παντρειά δεν είχε κάμει* Φορ-
τουν. (Vinc.) Γ' 427.

**όμοιος,** επίθ., Φυσιολ. (Offerm.) Μ $82^{2}$, Προδρ. (Eideneier) IV 266, Μαχ. $250^{16}$,
$294^{29}$, 'Εκθ. χρον. $19^{12}$, Χρον. σουλτ. $29^{32}$, $63^{1}$, Ιστ. Βλαχ. 829, Τζάνε, Κρ. πόλ. $492^{5}$,

Μπερτολδίνος 149, Ερμον. Θ 282 (πληθ. *όμοι*), Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 46r· *ο μ ο ί ο ς,*
Ερωτοπ. 236, Μαχ. 6[12], Αχέλ. 2401, Λίμπον. 293.

Το αρχ. επίθ. *όμοιος*. Ουδ. *έμοιον* σε διαθήκη του 1795 (Αλιπράντης, Αθ. 75, 1974/75,
94[10,11]). Διάφοροι τ. της λ. σήμ. ιδιωμ. (Κωστ., Λεξ. τσακων. 362, λ. *όμοιε,* Μουσαίου,
Βατταρισμοί 102, λ. *όμοιους,* Γεωργίου Χρ., Γλωσσ. ιδ. Καστορ. 160, λ. *ομγ'ους*). Ο πληθ.
*όμοι* με απλολογία. Ο τ. *ομοίος* αρχ. Η λ. και σήμ.

Απολύτως, με γεν. (ήδη αρχ.), με εμπρόθ. προσδ. ή με το επίρρ. *(ω)σάν* +ονομ. ή αι-
τιατ. **1α**) Που μοιάζει με κάπ., που έχει κοινά ή ανάλογα χαρακτηριστικά ή ιδιότητες με
κάπ.: Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 824· *Όμοια είσαι με τα λούλουδα,* Ch. pop. 274· *από την*
*βρόμαν την πολλήν και τόσην δυσωδία,* *εφαίνετο* (ενν. *η γη*) *σαν κόλασις καθολικά ομοία*
Διακρούσ. 90[16]· **β**) παρόμοιος, ανάλογος: *Όταν δέ μέσα 'σέβηκε, εγένετο σημείον* *εις*
*την Μιλάναν, που ποτέ δεν έγινεν ομοίον* Κορων., Μπούας 32· *δεκαεπτά πολέμους* *ό-*
*μοιους της πρώτης μάχης* Ερμον. Ε 133· *δεν στρέφει πλιον στην πρώτην ευτυχίαν* *κι αν*
*ιστραφεί δεν έν ποτέ ομοία* *της πρώτης του χαράς που 'το ντυμένος* Κυπρ. ερωτ. 154[11].
**2α**) Ισοδύναμος: Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 79v· **β**) ισάξιος: *και δυο βοϊβόντας σκότωσε*
(ενν. *ο Μερκούριος*) *κι επέσαν 'κ τ' άλογά τους,* *ότι δεν ήτον ωσάν κεινούς όμοια η αν-*
*δρειά τους* Κορων., Μπούας 104· *Τί γαρ εστί καλλιότερον του καθαρού στρατιώτου*
*ανδρείου τε και του πιστού ή να* *'βρεις όμοιό του* Κορων., Μπούας 44· **3**) Που ανήκει
στην ίδια κατηγορία ή ομάδα: *και όλα τα λοιπά όμοια αυτών* Ασσίζ. 162[4].

Η λ. ως ουσ. = **1**) Αυτός που μοιάζει με κάπ., που έχει κοινά ή ανάλογα χαρακτηρι-
στικά ή ιδιότητες με κάπ.: *Ο μεθυστής εξύπνησεν, τρίβει τους οφθαλμούς του,* *κοιτάζει*
*και τριγύρου του γυρεύει τους όμοιούς του* Κρασοπ. (Eideneier) S 2· *μήπως με κλέψει ο*
*θάνατος μέραν τήν ου θωρούμεν·* *καθημερνόν στους όμοιους μας τ' ακούμεν* Ρίμ. θαν. 44·
*μη φάγεις ύαιναν μηδέ το όμοιον αυτής* Φυσιολ. (Offerm.) Μ 88[2]. **2**) Αυτός που ανήκει
στην ίδια κοινωνική τάξη ή ομάδα με κάπ.: *ακομή επαραδώκαν τον όμοιόν τους τον σιρ*
*Τζουάν Βισκούντην του ρηγός και εσκότωσέν τον* Μαχ. 464[31]· *Ει δέ κομπώσειν ήθελες και*
*λάβειν και πλανήσειν* *ας έλαβες ομοίαν σου, καπήλου θυγατέραν* Προδρ. (Eideneier)
I 107.

Το ουδ. ως ουσ. = το ίδιο πράγμα: *Ώστε να ζω το όμοιο κι εγώ ο φτωχός σου τάσ-*
*σω* Πανώρ. Δ' 415· *Ιδόντες δέ οι Κορωναίοι έστειλαν τας κλεις,* *φοβηθέντες μήπως πά-*
*θωσι και αυτοί τα όμοια* 'Εκθ. χρον. 44[25].

Το ουδ. έναρθρ. ως επίρρ. = κατά τον ίδιο τρόπο: *αμμέ ως γιον αγαπάτε και θέλετε*
*την συντροφιάν του* (ενν. *του αφέντη του κοντοσταύλη*), *το όμοιον και η αφεντιά του θέλει*
*την συντροφιάν σας* Μαχ. 374[36]· *οι Τούρκοι πάλι τ' όμοιο τες πόμπες εκεντούσαν* Τζάνε,
Κρ. πόλ. 468[1].

**ομοιότης -τητα** η, Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 79r· *'μ ο ι ό τ η,* Ερωτόκρ. (Αλεξ.
Στ.) Ε' 126· *ο μ ο ι ό τ η,* Πεντ. Γέν. V 1, Πεντ. Δευτ. IV 17, 18.

Το αρχ. ουσ. *ομοιότης*. Λ. *ομοιότητα* στο Βλάχ. και σήμ.

**1α**) Το να παρουσιάζουν δύο ή περισσότερα πρόσωπα ή πράγματα, όμοια ή ανάλογα
χαρακτηριστικά ή ιδιότητες: Χρον. Τόκκων 1408, Χούμνου, Κοσμογ. 69· *Φίλο κι αδερφόν*
*έχω μακρά στα ξένα,* *θωρώ κι εις πράματα πολλά 'μοιότη έχει μετά σένα* Ερωτόκρ.
(Αλεξ. Στ.) Ε' 126· **β**) (συνεκδ.) η εικόνα που παρουσιάζει κάπ., τα γνωρίσματά του:
*ο Θεός μου είπε: «Αδάμ, … έχεις την τύπωσιν και την ομοιότητα την εδικήν μου και είσαι*
*γιναμένος εις την εικόνα την εμήν* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 89v· *είπεν ο Θεός· να κάμομε*



*άνθρωπο εις τη 'στόριασή μας σαν την ομοιότη μας* Πεντ. Γέν. I 26. **2**) Έκφρ. *εις (την) ομοιότη(ταν)* (κάπ.) = **α**) (προκ. για πρόσωπο) με απόλυτη ομοιότητα· με τα ίδια χαρακτηριστικά, με την ίδια όψη: *εγέννησεν* (ενν. *ο Αδάμ*) *εις την ομοιότη του σαν το 'στόριασμά του και έκραξεν το όνομά του Σεθ* Πεντ. Γέν. V3· *έκαμε* (ενν. *ο Νίνος*) *και έκαμάν του ένα είδωλον εις την ομοιότητα του πατρός του, όπου ήτον από χρυσάφι καθαρόν* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 110r· *εφάνη εις τον πρωτομάστορα άγγελος Κυρίου εις ομοιότητα του βασιλέως φορεμένος άσπρον καβάδιν* Διήγ. Αγ. Σοφ. 154[34]· **β**) (θεολ.) «καθ' ομοίωσιν»: *«Ας κάμομε[ν]* (ενν. *είπεν ο Κύριος*) *άνθρωπον, διατί η κτίσις το βιάζει,* *κι εις ομοιότηταν εμάς κι εικόνα να μας μοιάζει* Χούμνου, Κοσμογ. 36· *να 'ναι αυτός ο άνθρωπος γέννημα εδικόν τως* (ενν. *της υψίστου Τριάδος*) *εις κατοικίαν ίδιαν κι εις ομοιότητάν τως* Πικατ. 420.
**3**) (Συνεκδ., προκ. για τον άνθρωπο που έγινε καθ' ομοίωσιν του Θεού): *Προσκύνησε την ομοιότητα και το πλάσμα του Θεού* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 79v. **4α**) (Προκ. για ανάγλυφη παράσταση) εικόνα, μορφή: *εις την ειρημένην μονέδαν την περιχρυσωμένην την ασημένιαν από την μίαν μερίαν ήτονε η ομοιότητα του βασιλέως με την κορόναν* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 110r· **β**) (προκ. για το αποτύπωμα του προσώπου του Ιησού στο άγιο μαντήλι): *παρευθύς ετύπωσε και εσημειώθη η ομοιότητα του προσώπου του* (ενν. *του Ιησού*) *εις εκείνο το μαντήλι* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 332v. **5**) Ομοίωμα, είδωλο: *πρόσποτε να διαφτείρετε και να κάμετε εσάς πελεκητό 'στόριαση παν 'στόριασμα ομοιότη ασερνικό γή θηλυκό* Πεντ. Δευτ. IV 16. **6**) Συμβιβασμός· εξίσωση: *ένι διά καλλιότερον τους χριστιανούς να βάλουν* *εις ισιασμόν και ομοιότητα, τους Φράγκους με τους Ρωμαίους, παρά να υπάγουν στην Συρία άνευ καμίας ελπίδος* Χρον. Μορ. Η 508.

**ομοίωμα** το, Διάλ. Ευθυμ. 228.

Το αρχ. ουσ. *ομοίωμα*. Τ. *μνοιώμα* και *μοιώμα* με διαφορετική σημασ. σήμ. ιδιωμ. (Andr., Lex. στη λ., Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Γ' 104 λ. *μνιώμα* και 106 λ. *μοιώμα*). Η λ. και σήμ.

**1**) Κατασκεύασμα με βάση ένα πρότυπο· εικόνα, είδωλο: *να μην κάμεις σεαυτώ είδωλον, ουδέ εισέ κανένα ομοίωμα οπού να είναι εις τον ουρανόν απάνω ή εις όσα και αν είναι κάτω εις την γην* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 175r· *Ότι να μηδέν κάμνομεν κανένα ομοίωμα να εικονίζομεν τον Θεόν* Χριστ. διδασκ. 294. **2**) (Συνεκδ.) πρότυπο με βάση το οποίο κατασκευάζεται κ., μοντέλο: *Μηδέ πάλιν ημπορεί* (ενν. *ο ζωγράφος*) *να κάμει κανένα καλόν πράγμα, αν έχει μόνον το χέριν επιτήδειον διά να ζωγραφίζει, απέκει να μην έχει κανένα όμορφον ομοίωμα* Ροδινός (Βαλ.) 55. **3α**) Μορφή, παρουσιαστικό (η σημασ. στο Bauer, Wört.): *εσέβη ο βασιλεύς της δόξης εις ομοίωμα ανθρώπου* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 292r· *εφάνη άγγελος Κ(υρίο)υ εις ομοίωμα του βασιλέως* Διήγ. Αγ. Σοφ. (Μουζ.) 251· **β**) σχήμα: *την νύκτα εκείνην του έδειξεν* (ενν. *ο Θεός του Κωνσταντίνου*) *εις τον ουρανόν άστρη, όπου ήσαν εισέ σχήμα, ήγουν εις ομοίωμα σταυρού* Χρον. 308. **4**) Παρομοίωση: *Ειπέ ημίν ομοίωμα της θεότητος και της ανθρωπότητος, όπως γνώσομαι τούτο·* Διάλ. Ευθυμ. 122[202]· *Μη γένοιτο, ότι ημείς λέγομεν, ότι ο λόγος του Θεού εσταυρώθη και απέθανεν. Αλλ' είπω σοι ομοίωμα· τον μαργαρίτην, όταν τον τρυπώσιν, ποία φύσις πάσχει, της αστραπής ή του οστράκου;* Διάλ. Ευθυμ. 215.

**ομοιώνω.**

Το αρχ. *ομοιόω*. Η λ. στο Βλάχ.

(Ενεργ. και μέσ.· με επόμ. γεν., αιτιατ. ή δοτ.) γίνομαι όμοιος, εξομοιώνομαι: *έχοντα εν αυτώ πίστιν και κρίσιν θέλει ομοιώσει, καθώς λέγει η Γραφή εν τω νόμω, του πιστού αν-*

θρώπου πάντοτε εργάζεται εις το αγαθόν Ασσίζ. $25^{13}$· *ελιγώθη κι εχλόμιανεν η όψη τση* *και του νεκρού ομοιώθη* Θυσ.$^{2}$ 198· *να τον* (ενν. *τον αδελφό του*) *ομοιώνεται εις την δικαιο-σύνην* Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 412· *'Οταν κάνει* (ενν. *ο άνθρωπος*) *το καλόν ομοιώνεται τω Θεώ, ήγουν υπάγει εις την βασιλείαν του και κατατρυφά τες θείες αυτού χάριτες* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. $46^{r}$.

**ομοίως,** επίρρ., Ασσίζ. $108^{5}$, $153^{20}$, $160^{15}$, Χρον. Μορ. Η 850, 1388, 1706, Χρον. Μορ. Ρ 10, 1639, 1710, Ντελλαπ., Ερωτήμ. 1363, 1368, Αχιλλ. Ο 287, Θησ. (Foll.) Ι 93, Byz. Kleinchron. Α' $64^{7}$, $210^{8}$, $231^{17}$, $502^{2}$, $503^{5}$, $504^{14}$, Απόκοπ.$^{2}$ 387, 432, Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. $54^{v}$, $79^{r}$, $83^{v}$, $99^{r}$, $101^{v}$, Ιστ. Βλαχ. 517, 679, 1469, κ.α.· *ο μ ο ι ώ ς,* Ερμον. Γ 75, 203, Η 254, 350, Χ 245, Ψ 4, Ω Ερμον. Πρόλ. 52, Α 84· *ό μ ο ι ω ς,* 115, Χρον. Τόκκων 57, Φαλιέρ., Λόγ. (Bakk. - v. Gem.) 127, Γεωργηλ., Θαν. 237.

Το αρχ. επίρρ. *ομοίως*. Η λ. και σήμ.

**1α**) Με τον ίδιο τρόπο· παρομοίως: Προδρ. (Eideneier) IV 529 χφφ VPK κριτ. υπ., Ερμον. Β 9· *ει μέν νικητής εκείνος* (παραλ. 1 στ.) *τα ημέτερα γαρ όπλα απεντεύθεν ας επάρει συν το άρμα και τον ίππον* (παραλ. 3 στ.) *ει δέ και μεθ' ίππων μόνοι ο-μοιώς πάλιν ας γένει, ας επάρει γουν τον ίππον μετά των αρμάτων όλων* Ερμον. Λ 310· **β**) (με επόμ. το *και*): Θρ. Κύπρ. Μ 420· *Η σημαία του Εκτόρου υπερείχεν γάρ των Τρώων* (παραλ. 6 στ.) *ομοιώς και του Ατρείδους εν τετράσιν υποτρόχοις ελκο-μένου βόων ζεύγμα* Ερμον. Λ 60· **γ**) (με προηγ. το άρθρο *το*): *η θυγατέρα του Φαραώ... είχε το* (ενν. *το παιδί*) *ώσπερ υιόν της και το ομοίως το αγάπα και ο Φαραώ* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. $155^{r}$· *'Οταν είδε η Εύα τον Αδάμ λέγει: Ω αυθέντη, πατέρα και ποιητά Θεέ μου... ευχαριστώ σε ... Και το ομοίως έκαμε ευχαριστίαν και ο Αδάμ* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. $81^{v}$. **2α**) Επίσης, ακόμη, καθώς: Βέλθ. 956, Σφρ., Χρον. (Maisano) $116^{19}$. **β**) (με επόμ. το *και*): Απόκοπ.$^{2}$ 341· *διαλαλημόν εποίησε* (ενν. *ο Βελισάριος*), *λόγους τοιούτους είπεν, να σύρουσιν τα κάτεργα εις γην ομοιώς και τ' άλλα* Γεωργηλ., Βελ. Λ (Bakk. - v. Gem.) 249· *Πηδώ, εκαβαλλίκευσα τον θαυμαστόν τον μούντον* (παραλ. 1 στ.) *απήρα το σκουτάριν μου, ομοιώς και την θαμπούραν* Διγ. Ζ 3021· *μα τούτοι* (ενν. *οι φυλακάτορες*) *τρων τον άν-θρωπον, ομοιώς και τον βιόν του* Σαχλ. Β' (Wagn.) Ρ 340· **γ**) (με προηγ. το άρθρο *το*): *Ηβλέποντας ο εχθρός της αληθείας και του ανθρώπου την μεγάλην νηστείαν οπού έκαμε ο Αδάμ το ομοίως και η Εύα, ανακατώθη πολλά και έβαλεν εις τον νουν του ότι να την γελά-σει* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. $78^{r}$. **3**) Εξίσου, στον ίδιο βαθμό: *Λέγει του ο Κροίσος* (ενν. *του Σόλου*): *«Δεν μιλείς; δεν μου τιμάς το βίος; πε μου άλλος α βρίσκεται ωσάν εμέν ομοίως σε τύχη κι εις το ριζικό* Βεντράμ., Φιλ. 16· (με γεν.): *Η Εύα τ' απεκρίθηκεν* (ενν. *του Θεού*): *«'Οφης επάτησέ με* (παραλ. 1 στ.) *Είπεν μου, α φάγω εκ τον καρπόν... θέλω 'σται πάντα αθάνατη και ομοίως της τιμής σου»* Πικατ. 511.

**ομοίωσις** η.

Το αρχ. ουσ. *ομοίωσις*.

**1**) Το να γίνει κάπ. όμοιος με κάπ. άλλο, ομοιότητα (εδώ θεολ. προκ. για την ομοιό-τητα του ανθρώπου με το Θεό· η σημασ. στο Lampe, Lex. Α): *ας κάμομεν τον άνθρωπον κατά την εδικήν μας εικόνα και ... ομοίωσιν* Χριστ. διδασκ. 29· έκφρ. *το καθ' ομοίωσιν* = το γεγονός ότι ο άνθρωπος πλάστηκε όμοιος με το Θεό: *τηρούσι* (ενν. *οι ενάρετοι*) *το κατ' εικόνα του Θεού διά την βασιλείαν, ήν ο Χριστός υπέδειξε τοις θέλουσι σωθήναι, ...αι εις το καθ' ομοίωσιν ανάγονται σωφρόνως* Γλυκά, Αναγ. 401. **2**) Εμφάνιση, μορφή, ...αρουσιαστικό· στην έκφρ. *εις ομοίωσιν* (κάπ.) = με τη μορφή (κάπ.): *το Πνεύμα το άγιον*





*του Θεού θέλει σου αλλάξει την όψιν να σε κάμει εις ομοίωσιν άλλην παρά την εδικήν σου* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. $186^{r}$· *άνοιξαν οι ουρανοί και ήλθε το Πνεύμα το 'Αγιον εις ομοίωσιν μιας περιστεράς και εκάθησεν απάνω του* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. $289^{v}$.

**ομοκατίος**· *ομοκατιών* (... *ποιοτήτων*), Μάρκ., Βουλκ. $352^{9}$, εσφαλμ. γρ. πιθ. αντί *ομοκατιόντων* (Για τον αρσ. τ. πβ. *πιπτόντων των τριχών* αυτ. $346^{21}$, *καρδία ... με-ταδίδων* αυτ. $352^{1}$). — Βλ. και ά. *ομοκατιών*.

? **ομοκατιών,** επίθ. — Βλ. και ά. *ομοκατίος*.

Από το α' συνθ. *ομο-* και τη μτχ. ενεστ. *κατιών* του *κάτειμι*.

(Πιθ.) που συμπορεύεται, συνδυάζεται με άλλον: *Ταύτα ουν τα δ' στοιχεία εναντία όντα ου δύνανται ενωθήναι εις άλληλα ειμή διά των ομοκατιόντων* (έκδ. *ομοκατιών*· -όντων με πιθ. διόρθ.) *και ομοιογενών ποιοτήτων* Μάρκ., Βουλκ. $352^{9}$· πβ. *ειμή* (έκδ. *εική*) *διά των ομοουσίων ιδιοτήτων* αυτ. $351^{16-7}$.

**ομόκρατος,** επίθ.

Από το α' συνθ. *ο μ ο-* και το ουσ. *κράτος* (Πβ. *ομοδύναμος*, Lampe, Lex.).

(Θεολ.) προκ. για την Αγία Τριάδα, που τα πρόσωπά της έχουν την ίδια δύναμη ή ε-ξουσία (Για τη σημασ. πβ. Lampe, Lex., λ. *ομοδύναμος* 2a): *δοξάσωμεν ουν άπαντες ομό-κρατον Τριάδι, ομότιμον, ομόδοξον, ομόθρονον μονάδι* Ζήνου, Πρόλ. Πένθ. θαν.$^{2}$ 29.

**ομολογητής** ο.

Το μτγν. ουσ. *ομολογητής* (Lampe, Lex.). Η λ. σε Γλωσσάρ. (L-S) και σήμ.

**1**) (Προκ. για χριστιανό) που ομολόγησε με παρρησία την πίστη του και καταδιώ-χτηκε γι' αυτήν: *Περί ομολογητών χριστιανών οπού τους παιδεύουν οι τύραννοι* Βακτ. αρχιερ. 172· (ως προσωνύμιο) *ο ομολογητής Θεοφάνης και ηγούμενος του Αγρού* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. $307^{v}$. **2**) (Προκ. για μοναχό) αυτός που υποσχέθηκε να ζει με ορισμένο τρόπο: *οι μικρόσχημοι δεν είναι τέλειοι μοναχοί, ήγουν καλόγεροι, μόνον εισίν ομολογηταί της παρθενίας* Βακτ. αρχιερ. 165.

**ομολογία** η, Διαθ. Νίκωνος $251^{17}$, Διάτ. Κυπρ. $513^{6}$, Ασσίζ. $149^{15}$, Χρον. βασιλέων 1293, 1296, Βακτ. αρχιερ. 135, 172, Νομοκριτ. 98· *ο μ ο λ ο γ ι ά,* Παρασπ., Βάρν. C 457.

Το αρχ. ουσ. *ομολογία*. Διάφ. τ. της λ. σήμ. ιδιωμ. (Andr., Lex.). Η λ. και σήμ.

**1α**) Έγγραφη βεβαίωση μιας υποχρέωσης κάπ.: *Περί χρεωστών ομολογία, οπού γράφουν πως χρεωστούν* Βακτ. αρχιερ. 188· *κάμετέ μου μίαν ομολογίαν ιδιόχειρον, ότι να μου υπακούσετε σε εκείνα οπού μέλλω να κάμω* Διαθ. Νίκωνος $251^{12}$· έκφρ. *ομολογία προικός* = συμβόλαιο όπου καταγράφονται τα μέρη της προίκας: *άνθρωπος εάν λάβει προ-γαμιαίαν δωρεάν ... και προίκα ..., εάν χηρεύσει άνευ κληρονόμους, να στρέψει την προίκα και την προγαμιαίαν δωρεάν ως εκείνος οπού εποίησεν ομολογίαν προικός και ουχί το καθέν μερικώς* Ελλην. νόμ. $584^{15}$. **β**) προφορική (ένορκη ή όχι) διαβεβαίωση: *Περί εγγύης κληρικών, ότι αυτοί εγγύας δεν δίδουν, μόνον ομολογίας* Βακτ. αρχιερ. 149· *ο ... λατίνος ... αρχιερεύς τελείαν χειροτονίαν εκπληρώσει εις επισκόπου έννοιαν και την βλέπησιν μονα-στηρίων, εκκλησιών των αυτού λαών των Γραικών των εις την αυτού πόλιν και ενορίαν κα-τοικούντων εξουσία ιδία παραδώσει αυτώ και αναλάβεται εξ αυτού ορκωμοτικήν ομολογίαν υπακοής εις την αυτήν έννοιαν* Διάτ. Κυπρ. $506^{23}$. **2**) Αναγνώριση, αποδοχή κάπ.: Διάτ. Κυπρ. $513^{7}$. **3**) Παραδοχή υπαιτιότητας: *πληρουμένων των ι' ημερών έρχουνται και κρα-*

τούν την δίκην, ήγουν γίνεται ή η άρνησις ή η ομολογία και ομνύουν εις τα άγια του Θεού
Ευαγγέλια Ελλην. νόμ. $547^{15-6}$. **4**) (Εκκλ.) καθομολόγηση, υπόσχεση πίστης: ερασοφο-
ρέσαμεν ... και αντί Γεωργίου Γρηγόριος αντί δέ Ελένης Ευπραξία ονομάσθημεν διδόντες
πρώτον την εις Θεόν της πίστεως ομολογίαν ημών Σφρ., Χρον. (Maisano) $182^{27}$· (ως
είδος σύστ. αντικ.) Πάτερ μου ποθεινότατε, εκ πνεύματος αγίου, οπού με αναδέχθηκες
βαπτίσματος εκ θείου και τας ομολογίας μου διά του στόματός σου Θεώ καθομολό-
γησας και μ' έκαμες υιό σου Θρ. Κων/π. Βαρβ. 3. **5**) Φρ. κάνω ομολογία, βλ. ά. κάμνω
Φρ.

**ομόλογον** το.

Το ουδ. του επιθ. ομόλογος ως ουσ. Η λ. απ. σε επιγρ. (L-S, λ. ομόλογος). Τ. ομόλογο
και σήμ. κοιν. και σε ιδιώμ., όπου και άλλοι τ. (Θαβώρ., Ουσιαστ. 112, Andr., Lex. στη λ.).
Συμφωνητικό, σύμβαση, συνθήκη: τα προστάγματα όπου έχομε αμφοτέρως, τες
συμφωνίες κι ομόλογα κρατώ τα αφυρωμένα Χρον. Μορ. Η 689.

**ομολογώ**, Διδ. Σολ. Ρ 81, Σπαν. (Μαυρ.) Ρ 320, Διάλ. Ευθυμ. $117^{98}$, Λόγ. παρηγ.
Ο 154, Ασσίζ. $67^{29}$, $206^{18}$, $253^{12}$, $302^{11}$, Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 316, Χρον. Μορ. Η 8748,
Χρον. Μορ. Ρ 6051, Πουλολ. (Τσαβαρή)$^{2}$ 456, Φλώρ. 1763, Περί ξεν. Α 212, Ερωτοπ.
369, Φυσιολ. $372^{8}$, Σκλέντζα, Ποιήμ. $1^{32}$, Διήγ. Αλ. V 27, Αλεξ. 2785, Διήγ. Αλ. G
$266^{28}$, Διγ. 'Ανδρ. $394^{9}$, Ιντ. κρ. θεάτρ. Α 79, Συναδ., Χρον. - Διδαχ. $55^{v}$, Σουμμ., Παστ.
φίδ. Ε' [85], Διακρούσ. $116^{27}$, κ.α.· *'μ ο λ ο γ ώ*, Ασσίζ. $167^{3}$, Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc.
385, Φλώρ. 755, Ερωτοπ. 377, Λίβ. Esc. 1346, Ιμπ. 498, 587, Χρον. Τόκκων 1283, Μαχ.
$12^{17}$, Βουστρ. 426, Γαδ. διήγ. 211, Αλεξ. 2362, Ριμ. Απολλων. (Βεν.) [1357], Χρον.
σουλτ. $137^{22}$, Πανώρ. Γ' 514, Ε' 81, Πιστ. βοσκ. ΙΙ 5, 128, Ευγέν. 1279, Ερωτόκρ. (Αλεξ.
Στ.) Α' 1094, Β' 28, Θυσ.$^{2}$ 116, 148, Στάθ. (Martini) Γ' 487, Ροδολ. (Αποσκ.) Γ' 511,
Πτωχολ. Α 243, Σουμμ., Παστ. φίδ. Γ' [597], Ζήν. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Δ' 260, 364,
Τζάνε, Κρ. πόλ. $412^{26}$, Ιστ. Μακαρ. Μάρκο 264, κ.π.α.· *'μ ο λ ο ώ*, Στάθ. (Martini)
Β' 300, Φορτουν. (Vinc.) Α' 417.

Το αρχ. ομολογέω. Ο τ. 'μολογώ σε έγγρ. του 17. αι. (Καζανάκη Μ., Θησαυρ. **11**, 1974,
$273^{46}$ και Κώδ. Παναγ. Σπηλιώτ., ΔΙΕΕΕ 27, 1984, 375) και σήμ. Ο τ. 'μολοώ και σήμ.
στην Κύπρο (Λουκά, Γλωσσάρ., λ. μολοώ). Διάφ. άλλοι τ. της λ. σήμ. ιδιωμ. (Andr.,
Lex.). Η λ. και σήμ.

**Α'** Μτβ. **1α**) Παραδέχομαι, αναγνωρίζω: Σαχλ., Αφήγ. 339, Ασσίζ. $166^{22}$· Μόνια σου
'μολογάς πως μια αγελιά 'σαι. Πιστ. βοσκ. ΙΙ 7, 54· (παρενθετικά): Μα 'σφαλα, 'μολογώ
σου το, κι έμεινα νικημένος απού τον πόθο Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Δ' 663· Βάρος
εις τούτο δεν έχεις, Χάροντα, 'μολογώ το, εκείνος οπού σ' έστειλε τιμώ και προσκυνώ το
Αλφ. $10^{5}$· φρ. ομολογώ χάριτας = χρωστώ ευγνωμοσύνη (Πβ. και Lampe, Lex., λ.
ομολογέω 4): έχεις πρόσωπον και βλέπεις, ουδέ χάριτας μοι λέγεις και ομολογείς
μεγάλως; Πτωχολ. α 775· **β**) (νομ.): Περί του εγγυτή οπού ουδέν 'μολογά παρά το ή-
μισον της εγγυμασίας Ασσίζ. $254^{30}$· **γ**) παραδέχομαι, αναγνωρίζω ως έγκυρο, αληθινό:
ουκ οίδεν το ορθόδοξον ομολογείν την τύχην, ώσπερ οι πρώτοι 'Ελληνες την ειμαρμένην
δόξαν Σπαν. Ο 245· (θεολ.): Ομνύω εις ... τον μέγαν ημών προφήτην του Μωάμεθ και
εις τα επτά μουσάφια όπου έχομεν και ομολογούμεν Επιστ. Μωάμ. $66^{6}$· ομολογά η εκκλησία
«έν βάπτισμα εις άφεσιν αμαρτιών» Πηγά, Χρυσοπ. 293 (1)· **δ**) (με κατηγ.) αναγνωρίζω
τη νομιμότητα του αξιώματος κάπ.: εποίησε δέ και ο πατριάρχης αφορισμόν κατά του
'μολογήσαντος τον Καντακουζηνόν βασιλέα Byz. Kleinchron. Α' $82^{36}$· **ε**) (προκ. για





το Θεό): 'Εναν Θεόν εμείς πιστεύομεν και ομολογούμεν, οπού εποίησεν τον ουρανόν και την
γην Διήγ. Αλ. G $266^{18}$· αν θέλεις να 'μολογήσεις έναν μόνον Θεόν και τον Μαχομέτην τον
προφήτην, τότε θέλω σε κρατήσειν διά ακριβόν μου φίλον και αδελφόν Μαχ. $22^{9}$· (με
κατηγ.): δος και αυτοίς την χάριν σου διά να σε γνωρίσουν, μόνον Θεόν αληθινόν να σε
ομολογήσουν Ιστ. Βλαχ. 2702· (εδώ, για την Παναγία): Εσέν (ενν. Μαρία) της γης και τ'
ουρανού δέσποινα ομολογούσι Σκλέντζα, Ποιήμ. $7^{53}$· φρ. δε 'μολογώ θεόν = δε σέβομαι
απολύτως τίποτε: συ δε 'μολογάς θεόν, μα θες να με ντροπιάσεις Ριμ. κόρ. 698. **2α**)
Αποδέχομαι κάπ. κατηγορία, ομολογώ: ανέν και ο ρήγας σύρει μαρτυρίαν να μεν του πιστέ-
ψουν χωρίς να το 'μολογήσει ο ψουμάτος με το δικόν του θέλημαν Μαχ. $24^{26}$· το δίκαιον
κρίνει ότι εκείνον να μην τον κρεμάσουν διά το αυτόν (ενν. το φόνο), εάν ου μη το ομολογή-
σει Ασσίζ. $458^{16}$· **β**) παραδέχομαι, ομολογώ (κάτω από ηθικό ή σωματικό εξαναγκασμό):
απάνω εις βάρος αφορισμού να ομολογήσει το χρέος του Σεβήρ., Διαθ. $190^{40}$· εμαρτυρίσαν
τον Νικολό τε Ναούν· και εμολόγησεν έμπροσθέν τους το πως ο άνωθεν σιρ Μάρκος ήτον
αίτιος της αυτής υπόθεσης Μαχ. $300^{11}$. **3**) 'Εχω τη γνώμη, πιστεύω: 'Οντα τα δυο σου
μάτια τα 'μορφα συντηρώ..., ... την αγάπη πως μοιάζει 'μολογώ του παραδείσου
Πιστ. βοσκ. ΙΙ 2, 188. **4**) Δίνω μαρτυρία για κ.: Ω κύρια και διδασκάλισσα ... (παραλ.
3 στ.). Κι η μαρτυρία κι η σύλληψις κι η θαυμαστή σου γέννα τα 'μολογά για να βρεθείς
μητέρα και παρθένα Φαλιέρ., Θρ. 62. **5α**) Εκμυστηρεύομαι, εμπιστεύομαι κ. σε κάπ.
(με αιτιατ. και με γεν. ή αιτιατ. προσώπου): ειδέ και αν έπταισες ή φόνον εποιήσας, υιέ
μου, την γυναίκαν σου μηδέν τ' ομολογήσεις Σπαν. (Ζωρ.) V 218· ξεύροντας το πως ποτέ
από σένα άλλος τινάς τά θέλω πει δε θέλει έχει ακουσμένα, ελόγιασα τη σήμερο να
σου τα 'μολοήσω Φορτουν. (Vinc.) Β' 159· τά με βαραίνουσιν εσάς δεν κάνει χρεία σή-
μερο να τα 'μολογώ για να 'βρω σωτηρία Θυσ.$^{2}$ 616· λέγουν τον (ενν. οι αγούροι τον
Αχιλλέα): «Τι είχες, δέσποτα, και τι έναι τό σ' εφάνη;»· εκείνος ουκ ηθέλησεν τινά να ο-
μολογήσει Αχιλλ. Ν 959· **β**) (θρησκ.) εξομολογούμαι: εξαγορεύσου τα κακά κι ειπέ τες
αμαρτιές σου· φώναξε την ασθένειαν σου, 'μολόγα την αιτιάν σου, αν έναι ότι έχεις ό-
ρεξιν να λάβεις την υγειάν σου Πένθ. θαν.$^{2}$ 453. **6**) Εκφράζω, εξωτερικεύω (συναίσθημα):
'μολόγησε τον πόνο σου, τα χείλη σου ας τον πούσι Θυσ.$^{2}$ 609· τον πόθο μου τον άμετρο
ποτέ να 'μολοήσω Φορτουν. (Vinc.) Β' 128· τα μάτια ήσανε μόνο που εμολογούσαν τση
καρδιάς τα πάθη και τον πόνο Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 2156. **7α**) Δηλώνω, φανερώνω:
δείχνει (ενν. το μωρόν) τη χρειά του το ζιμιό κι ομολογά τά θέλει Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)
Α' 2207· περί εκείνου οπού αγκαλέ έτερον άνθρωπον εις την αυλήν και επήρεν ημέραν όχι
τακτήν χωρίς να ομολογήσει διά ποίαν αιτίαν τον εγκαλέ Ασσίζ. $341^{11}$· τα καμώματα συχνά
ψέματα 'μολογούσι Σουμμ., Παστ. φίδ. Δ' [687]· **β**) φανερώνω κ. κρυμμένο: την γυ-
ναίκα του εσκέντζεψαν μερικό και ομολόγησεν τα ασημικά της και την άφησαν Συναδ.,
Χρον. - Διδαχ. $56^{r}$· εκριτηρεύγαν (ενν. οι Γενουβήσοι) τους λας και 'μολογούσαν το δικόν
τους και επαίρναν το Μαχ. $402^{23}$· **γ**) καταδεικνύω, κάνω ολοφάνερο: τα μάτια σου το
'μολογού το βάρος τση καρδιάς σου Θυσ.$^{2}$ 120· καλά και δε μιλείς, τα μάτια 'μολογούσι
εκείνο που τα χείλη σου δε θέλου να μου πούσι Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 1101· **δ**) εκδη-
λώνω, φανερώνω: νοούν και 'μολογούσι μέσα τως το κορμί και ο νους την φύσιν τήν κρα-
τούσι Φαλιέρ., Ριμ. (Bakk. - v. Gem.) 25. **8**) Αποκαλύπτω: επαρακάλεσαν αυτόν (ενν.
τον Απόλλωνα) να τους ομολογήσει την άπασαν αλήθειαν διά τον βασιλέα τους Διήγ. Αλ.
V 24· φοβούμενος μήπως το νοήσουν ... ή να μην το ομολογήσει η κόρη, όμοσέν την όρκους
φρικτούς να μην την αρνισθεί ποτέ Διγ. 'Ανδρ. $367^{1}$· να σου το 'μολογήσω από τι γενεάν
είσαι κι από τι φυλή κρατιέσαι Πτωχολ. Β 303. **9**) Ανακοινώνω: του μπασιά το θάνατο
σ' όλους εμολογήσαν Τζάνε, Κρ. πόλ. $327^{14}$. **10**) Γνωστοποιώ, πληροφορώ: καταπώς

τα πράματα αλλάσσουν και περνούσι τα γράμματά μου να 'ρχουνται να σου το 'μολογούσι
Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Γ' 1676· ομολόγησέν του το πώς την έκτισεν (ενν. την εκκλησία) ο
Σολομών ο βασιλεύς Διήγ. Αλ. G 266[16]. **11**) Δίνω αναφορά (σε ανώτερο): ο συνορίτης ...
επήγεν εις αυτόν (ενν. το βασιλέα) και ομολόγησέν του περί τα φουσσάτα, το πόσες χιλιάδες
έρχονται Διήγ. Αλ. V 22. **12**) Διακηρύσσω, διαλαλώ: Δεν ημπορώ να μη λέγω και ομ-
πρός εις όλους να ομολογώ πως η καλοσύνη της ευγενείας σας ... να μην εστάθη έτσι μεγάλη
Μεταξά, Επιστ. 47· Επήρανε το θέλημα ετότες να κινήσουν, την νίκην σ' όλη την Φραγκιά
να παν να 'μολογήσουν Τζάνε, Κρ. πόλ. 378[6]. **13α**) Διηγούμαι, αφηγούμαι: Λαλού-
σιν την υπόθεσιν, ομολογούν την πράξιν Ιμπ. 686· η κόρη ουκ ομολόγησεν το όνειρον ως
ήτον Λίβ. Sc. 223· τώρα σασε 'μολογώ το μέτρος οπού 'πέσα ετότες και με τα σπαθιά
και πιστολιές εσύραν κι εσκοτωθήκανε πολλοί Τζάνε, Κρ. πόλ. 451[10]. **β**) περιγράφω:
Το κάλλος το πανθαύμαστον (ενν. της βασίλισσας) τις να το 'μολογήσει και τις ν' αρχέ-
ψει να το πει και πώς να το ξηγήσει; Βίος Δημ. Μοσχ. 479· Φουσσάτα ήσανε πολλά ομπρός
του (ενν. του πασιά) και οπίσω, δεν έχω νουν και λογισμόν να σας τ' ομολογήσω Δια-
κρούσ. 96[9]. **14**) Αναφέρω, μνημονεύω, κατονομάζω: Εις την πούντα του Τραγγιλό εις
την μερέα της όστριας του σιρόκου ... ήτον και μία χώρα χαλασμένη και δεν την 'μολογούν
Πορτολ. Α 240[21]. **15**) Επαινώ, εγκωμιάζω (Βλ. Bauer, Wört., λ. ομολογέω 5): Ιούδα,
εσύ να σε 'μολογούν τα αδέρφια σου· ... να προσκυνήσουν εσέν παιδιά του πατρός σου Πεντ.
Γέν. XLIX 8. **16**) (Νομ.) αποδεικνύω, βεβαιώνω, πιστοποιώ: αν ένι ότι εκείνος ομολό-
γησεν έμπροστεν του βισκούντη και έμπροσθεν τους κριτάδες ή άλλος διά λόγου του ότι
ούτος ο τεθνηκώς είχεν του απηδήσει πρωτύτερα..., εντέχεται να μείνει αμέριμνος άνευ τινός
πολέμου Ασσίζ. 205[21]. (με κατηγ.): ομολογούμεν και μαρτυρούμεν τον άνωθεν πνευμα-
τικόν και εφημέριον ονόματι Αββακούμ Κοντολέον άξιον, σεμνόν, ήσυχον και τίμιον κατά
πάντα Βλαστού, Επιστ. 177. **17α**) Εξαγγέλλω, υπόσχομαι, εγγυώμαι: Ταύτα δέ ως
βέβαια και ομολογούμενα οι ασεβείς είχασι και διά τούτο τον Θεόν ημών ωνείδιζον ασεβώς
ταύτα Καναν. 72Β· **β**) υπόσχομαι στον εαυτό μου, αποφασίζω: Περί παρθένων γυναικών,
οπού ομολόγησαν να παρθενεύουν και ευρίσκονται ακόμη των γονέων τους Βακτ. αρχιερ.
178. **18**) Καταδίδω, προδίδω: Ανέν κανένας ... και μας ιδεί και δράμει (παραλ. **1** στ.)
κι έρθει και 'μολογήσει μας επά στην χώραν μέσα; Ευγέν. 484· το βραδύ στον ίδιον τόπο
ευρίσκομέστα με 'πιδέξιον τρόπο π' άνθρωπος δεν εμπόρει να γνωρίσει, ουδέ ποσώς
να μασε 'μολοήσει Βοσκοπ.[2] 236· ... έγινε καταδότης. Εις του βιζίρη έσωσεν κι είχε του
'μολογήσει ό,τι άκουσεν ... και τι θα καταντήσει Τζάνε, Κρ. πόλ. 476[9]. **19**) (Νομ.)
καταγγέλλω: εκείνος ένι ομολογημένος με μάρτυρες ... οπού ηγνωρίζουν αληθινά ότι εποίκεν
εκείνον το λάβωμαν Ασσίζ. 91[5]. **Β'** Αμτβ. **1α**) Παραδέχομαι: πάλι σε χέρια σ' έβαλε (ενν.
το ριζικό σου) και πας 'φκαριστημένα, καθώς μόνιος σου 'μολογάς, και ας είσαι κι εις τα
ξένα Φορτουν. (Vinc.) Β' 246· **β**) (νομ.) αποδέχομαι κατηγορία, ομολογώ: εάν ομολο-
γήσει ..., ας ορίσει ο κριτής και ας ποιήσει όρκον Ελλην. νόμ. 530[15]· εκείνος οπού έβαλεν το
λαμπρόν ... αφ' εαυτού τε εμολόγησεν Ασσίζ. 223[3]· **γ**) αναγνωρίζω, παραδέχομαι τα
σφάλματά μου: τον φρόνιμον ληστήν, με το να 'μολογήσει, μέσα εις τον παράδεισον τον
σφάλματά μου: τον φρόνιμον ληστήν, με το να 'μολογήσει, μέσα εις τον παράδεισον τον
έβαλε να ζήσει Ιστ. Βλαχ. 2291. **2**) Μιλώ, λέω: γλώσσα δεν έχει να το πει, χείλη να 'μο-
λογήσει Περί ξεν. V 73· πέμπει εδεκεί τεχνίτες και θωρούσι (παραλ. **1** στ.) ... αν είναι τόπος
εύκολος σαν είχε 'μολογήσει Τζάνε, Κρ. πόλ. 477[3]. **3**) Εκθέτω· αποφαίνομαι: εις την
Σοφίαν του ομολογά (ενν. ο Σολομών) και έγραψε με τας χείρας· λέγει: «Πρώτον ⟨εκ⟩
της αρχής και έμπροσθεν τον αιώναν την Παναγίαν εποίησεν ο πλάστης με την φρόναν»
Συναξ. γυν. 75.





**ομομήτριος,** επίθ., Διήγ. Βελ. χ 228, Διήγ. Βελ. ρ 376, Διήγ. Βελ. N[2] 250, Νε-
κταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 7· πληθ. *ο μ ο μ ή τ ρ ο ι,* Ερμον. Γ 250.

Το αρχ. επίθ. *ομομήτριος*. Ο πληθ. *ομομήτροι* από μετρ. αν.

**ομομόσιον** το.

Από το α' συνθ. *ομο-* και τον αόρ. του *ομόνω*.

Κοινός όρκος: *θυμού το ομομόσιον, άνθρωπε, σου το λέγω· μη φανερώσεις τίποτε ώστε να αναπνέγω* Βίος αγ. Νικ. 217.

**ομόννω,** βλ. *ομόνω*.

**ομόνοια** η, Σπαν. (Ζώρ.) V 125, Ριμ. Βελ. ρ (Bakk. - v. Gem.) 997, Διήγ. Βελ. 578, Λίβ. P 2798, Χρον. Τόκκων 3017, Ψευδο-Γεωργηλ., 'Αλ. Κων/π. 451, 901, Λίμπον. 134, Διακρούσ. 108[6], Τζάνε, Κρ. πόλ. 308[8], 350[13]· *ο μ ο ν ο ί α,* Παλαμήδ., Βοηβ. 434· *ο μ ο ν ο ι ά,* Ψευδο-Γεωργηλ., 'Αλ. Κων/π. (Wagn.) 901· *'μ ό ν ο ι α,* Τζάνε, Κρ. πόλ. 554[6].

Το αρχ. ουσ. *ομόνοια*. Ουδ. *ομόνοιο* (το) στη Θράκη (Georgac., Glotta 31, 1951, 204).

Η λ. και σήμ.

**1**) Ομοφροσύνη, σύμπνοια, ενότητα, συμφωνία: *εθαύμαζεν και απόρει, 'μόνοιαν στους Χριστιανούς 'πειδή ουδέν εθώρει* Αχέλ. 548· *έναν Θεόν πιστεύουσιν, έναν αυθέντην έχουν, ωσάν θελήσει αυθέντης τους ως τα μελίσσια τρέχουν· σπουδήν, ομόνοιαν πολλή έχουν Ισμαηλίται* Ριμ. Βελ. ρ (Bakk. - v. Gem.) 995· *'Ηρξαντο γουν πάντες μετά μιας ορμής και ομονοίας και συμπνοίας και απήγασιν εις την Τρωάδα* Τρωικά 525[7]· (εδώ με προθ.): *Ούτως εκκλησιάσαντος καλώς του Δημοσθένους, εξ ομονοίας άπαντες πείθονται λόγοις τούτου και πέμπουσι τον στέφανον της νίκης Αλεξάνδρῳ* Βίος Αλ. 2795.
**2**) Αρμονική σχέση, συνύπαρξη: *Η αγάπη τους* (ενν. *των δύο συμπεθέρων*) *εκόπηκεν, η ομόνοια τήν είχαν και παντελώς εχώρισαν* Χρον. Τόκκων 1998· *καλά εσυμβουλεύθηκε να δώσουν, να χαρίσουν, και την αγάπην προς αυτόν* (ενν. *τον Σέκελ Μωυσή*) *να την ανακαινίσουν, να έχουσιν ομόνοιαν, σαν πρώτα σαν και πάντα, φιλίαν εις το ύστερον αεί και διά πάντα* Ιστ. Βλαχ. 119. **3**) Συμφιλίωση, συνθηκολόγηση: *Α θέλετε με το καλό για να παραδοθείτε, να παύσουν οι πολέμοι μας κι εσείς μηδέ χαθείτε· κι ανάμεσά μας να γενεί ομόνοια, ειρήνη* Τζάνε, Κρ. πόλ. 163[24]· *εν τῳ άμα τουφεκιές λουμπάρδες καταντούνε και βροντισμό και συρισμό όλοι τως δεν γροικούνε. 'Οξω και μέσα 'γίνηκε τότες μνια ομονοία κι οι Τούρκοι, Φράγκοι και Ρωμνοί δεν έχανε μανία* Τζάνε, Κρ. πόλ. 550[3]· φρ. *κάνω ομόνοια*· βλ. ά. *κάμνω* Φρ.

**ομονοιάζω,** Χρον. Τόκκων Τίτλ. κεφ. πριν από στ. 1608, 2203, Ναθαναήλ Μπέρτου, Στιχοπλ. II 61, Θρ. Κύπρ. (Παπαδ. Θ.) 725, Χρον. σουλτ. 69[30-31], 96[21], Χριστ. διδασκ. 420· *μ ο ν ο ι ά ζ ω,* Χρον. Τόκκων 1901, Ψευδο-Γεωργηλ., 'Αλ. Κων/π. 551, Κορων., Μπούας 14[13], Πεντ. Γέν. XXX 20, Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) 703[8], Μαρκάδ. 175.

Από το ουσ. *ομόνοια* και την κατάλ. *-άζω*. Ο τ. *μονοιάω* στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ., λ. *μονοιάζω*). Ο τ. και σήμ. Η λ. και η μτχ. της στο Βλάχ. (λ. *ομωνιάζω* και *ομωνοιασμένος* αντίστοιχα).

**Α'** Μτβ. **1**) 'Ερχομαι σε συνεννόηση· συμφωνώ, αποφασίζω από κοινού: *Ομόνοιασαν οι δύο τους να μάχονται τον δούκα* Χρον. Τόκκων 2099. **2**) Συμφιλιώνω: *οφείλομεν αυτούς ομονοιάσαι και εις έργον χειροτονίας πληρεστάτης τελείως κρατηθήσεται* Διάτ. Κυπρ. 507[22-23]. **3**) (Προκ. για κτήματα) ενώνω, ενοποιώ: *ανίσως και ο άνωθε Ντζαν Φραν-*

τζέσκος έχει όρεξιν και θέλει να πάρει και το άνωθεν εμισό λιόφυτο να το μονοιάσει να 'ναι κρατημένος να δίδει ... Διαθ. 17.αι. 4[37]. **Β'** Αμτβ. **1**) Συμφωνώ, αποφασίζω από κοινού: *ωσάν εμάθανε οι Μεζηθριώτες πως τους επούλησε* (ενν. *ο κυρ Θεόδωρος*), *εμονοιάσανε και εψηφίσανε και εκάμανε τον μητροπολίτην τους διά αφέντη και δεσπότη* Χρον. σουλτ. 36[illegible]. *ούτως εκατέστησαν και σύναξις εγίνη. Και το κοινό εμαζώθηκεν, ομόνοιασαν οι πάντες* (παραλ. 1 στ.). *Εις τον γουλάν ανέβησαν, πήραν την εξουσίαν* Χρον. Τόκκων 1297. **2**) Συνάπτω συμφωνία, συμμαχώ: *όλοι οι πλανήτες τ' ουρανού την όρεξη ας κινήσου ρη- γάδω να μονοιάσουσι, να τονε πολεμήσου* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Γ' 1730· *Αυθέντες ευγενέστατοι, της Δύσης μεγιστάνες εδ' ας φανεί η δόξα σας, όλη η δύναμή σας, όλοι να ομονοιάσετε, να ποίσετε αγάπην* Ψευδο - Γεωργηλ., 'Αλ. Κων/π. 251· (με την πρόθ. μετά + γεν.): *Εσέβην και ομόνοιασεν μετά του Ζενεβέση* Χρον. Τόκκων 1615. **3**) Συμφιλιώνομαι, μονοιάζω: *'Ηλθε καιρός των Χριστιανών, Λατίνων και Ρωμαίων, Ρούσων και Βλάχων και Ουγγρών, Σέρβων και Αλαμάνων, όλοι να ομονοιάσουσιν, να γένουσι το ένα* Ψευδο - Γεωργηλ., 'Αλ. Κων/π. 290· *Θεέ μου, διά την δόξαν σου βάλε τους εις αγάπην* (παραλ. 1 στ.) *πάσ' αυθεντία, πάσ' αρχή, της Δύσεως τα μέρη, να ομονοιάζουν έμπιστα, να παν κατά τα έθνη* Ψευδο - Γεωργηλ., 'Αλ. Κων/π. (Wagn.) 356· *αγαπητοί μονοιάσετε και αλλήλως φιλευθείτε γιατί ρουφάτε το σκυλί, αν είναι και σμικτείτε* Αχέλ. 531.

Η μτχ. παθητ. παρκ. ως επίθ. = ενωμένος, μονοιασμένος: *α δεν την ήθελε μεράσει* (ενν. *ο βασιλέας τη βασιλεία του*), *εστεκέτονε* (ενν. *οι υιοί του*) *καλά και ομονοιασμένοι... απήτις τους εμέρασε, ήρθασι εισέ αλληλομαχία και εμαλώνασι ανάμεσόν τους* Χρον. σουλτ. 53[20].

**ομόνοιαση** η· *'μ ό ν ο ι α σ η.*

Από τον αόρ. του *ομονοιάζω.*

Συμφιλίωση, μόνοιασμα· ομόνοια, σύμπνοια: *'Εκλαιγε και πολλές φορές Χριστιανών την τύχη να μην ψηφούντ' αλλήλως τους και 'μόνοιαση να τύχει* Αχέλ. 520.

**ομονοώ,** Χωνιάτη, Παράφρ. II 48, Δούκ. 125[13], Σφρ. Χρον. (Maisano) 84[20,22], Ψευδο-Σφρ. 322[4], 366[4].

Το αρχ. *ομονοέω.*

**1α**) Συμφωνώ· συνάπτω συμφωνία, συμμαχία: *ει κατά της Πόλεως ποιήσεις μάχην, μάλλον εστίν επιβλαβές, μήπως ο βασιλεύς εξ ανάγκης, δεηθε΄ς παρά των Λατίνων βοήθειαν, επικυρώσει τα δόγματα αυτών και ομονοήσαντες ομού, γενήσεται όπερ ενδοιάζομεν* Ψευδο-Σφρ. 320[41]-322[1]· *Αλλ' άφες αυτά τα νυν έως αν ίδεις τί πράξει αυτός. Και ει μεν ομονοήσωσι, συ αγάπην έχεις μετ' εκείνου και όρκους* Ψευδο-Σφρ. 322[2]· **β**) (με τις προθ. μετά + γεν., με + αιτιατ.): *ο βασιλεύς Μιχαήλ... τον διαδράσαντα βασιλέα Βαλδουίνον ακούσας εις Ιταλίαν ελθείν αφικόμενον και μετά Καρόλου του ρηγός της Ιταλίας και ετέρων αυθεντών ομονοήσαντα και συνθήκας άνα αυτών ποιήσαντες,* Ψευδο-Σφρ. 166[14]· *ο μέγας δομέστικος και διάκειται εχθρωδώς εις τα της Σερβίας και ιδού με τον Καντακουζηνόν Ιωάννην ομονοήσαντες αεί παροτρύνουσί με εις το της Τραπεζούντος* Σφρ., Χρον. (Maisano) 116[23]· **γ**) (μτβ., με επόμ. βουλητική πρότ.) *Αυτοί δέ οι νέοι αυθεντόπουλοι... ωμονόη- ταν μετά όρκων αναμεταξύ αυτών, ίνα ως αδελφοί ώσιν από της ώρας εκείνης και εις τω ετέ- ρω βοηθός έσηται κατά παν* Ψευδο-Σφρ. 192[9]. **2**) 'Ερχομαι σε συνεννόηση· αποφασίζω πό κοινού, συμφωνώ: *επεί δέ ουκ απέλυε τούτους από της φυλακής, ομονοήσαντες άπαντες ι φυλακισμένοι τους μέν φυλάσσοντας αυτούς του αποστάτου πληγώσαντες και μαστι- αντες και έξω του κάστρου εκβαλόντες απεδίωξαν* Κομνηνής 'Αννας Μετάφρ. 247· *οι δέ*





*ευρισκόμενοι Ρωμαίοι διεσκορπίσθησαν εις τας των βουνών και ορέων κορυφάς και ουκ ηδύναντο ομονοήσαι και αντιπαρατάξασθαι τους Ιταλούς αλλά περιεφέροντο ένθεν κάκείθεν κρυπτόμενοι* Χωνιάτη, Παράφρ. II 44.

**ομόνω,** Ασσίζ. 23[3], 41[26], Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 412, Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.) 4601 (Δωδώνη 8, 1979, 403), Ερμον. Γ 204, Χρον. Μορ. Η 41, Κομνηνής 'Αννας Μετάφρ. 222, Ερωτοπ. 659, Λίβ. Ρ 2604, Λίβ. Esc. 3145, Αχιλλ. Ν 1788, Χρον. Τόκκων 630, 924, Φαλιέρ., Ιστ.[2] 735 κριτ. υπ., Θησ. (Foll.) Ι 37, Θησ. Πρόλ. 22, Χούμνου, Κοσμογ. 920, Γαδ. διήγ. 36, Κορων., Μπούας 65, 83, Βυζ. Ιλιάδ. 976, Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 127[r], Κανον. διατ. (Χριστοδούλου) Β 359, Ιστ. Βλαχ. 993, Διγ. 'Ανδρ. 367[1], Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Δ' 928, Στάθ. (Martini) Ιντ. β' 109, Ιντ. κρ. θεάτρ. Α' 4, Πτωχολ. Α 239, Νομοκ. 388[1], Πτωχολ. Β 299, Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ. κγ' 20· *α μ ό ν ω,* Αιτωλ., Μύθ. 25[5], 67[4], Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 457, Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) 120[26], 123[24], Ερωτόκρ. (Αλεξ.Στ.) Α' 1407, Στάθ. (Martini) Ιντ. β' 101, Φορτουν. (Vinc.) Γ' 765, Ιντ. γ' 123· *'μ ό ν ν ω,* Μαχ. 44[31], 514[17,22]· *'μ ό ν ω,* Ασσίζ. 331[17], 351[15], Διγ. (Αλεξ.Στ.) Esc. 851, Λίβ. Esc. 160, 2601, Φαλιέρ., Ιστ.[2] 718, Μαχ. 56[26], 100[17], Βουστρ. 502 δις, Ριμ. κόρ. 702, Κορων., Μπούας 102, Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) 288[17], Κυπρ. ερωτ. 147[4], Πανώρ. Α' 168, Ε' 277, Πιστ. βοσκ. Ι 1, 392, IV 5, 169, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Ε' 953, Ροδολ. (Αποσκ.) Α' 398, Κανον. διατ. (Χριστοδούλου) Α 868, Πεντ. Γεν. XXI 24, XXII 16, Λευιτ. V 24, Αρ. XIV 23, Δευτ. XIII 18, XIX 8, Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 411· *ο μ ό ν ν ω,* Κυπρ. χφ. 154.

Από τον αόρ. του *ομνύω* και την κατάλ. *-νω*. Ο τ. *αμόνω* στο Somav. (λ. *αμώνω*) και σήμ. ιδιωμ. (Andr., Lex., λ. *ομνύω*, όπου και τ. *αμόννω*, Κρεκούκιας, ΛΔ 14, 1982, 17, Pernot, Chio A' 226, λ. *αμώνω*). Ο τ. *'μόννω* και σήμ. ιδιωμ. (Σακ., Κυπρ. Β' 665, όπου και τ. *'μόννου*, Παπαδ. Θ., Δημ. Κυπρ. άσμ. Α 15[174], Β 23[4,5,6], Καρανικόλα Σ., Αλ. Παροιμ. Σύμ. 161[296]). Ο τ. *'μόνω* και σήμ. ιδιωμ. (Andr., ό.π., Γλωσσ. Πραγμ. Κύπρ. 109). Ο τ. *ομόννω* στο Du Cange (λ. *ομόννειν*) και σήμ. ιδιωμ. (Andr., ό.π., Σακ., ό.π. 702). 'Αλλοι τ. της λ. σήμ. ιδιωμ. (Andr., ό.π., Κρεκούκιας, Πρακτ. Β' Συμπ. Γλωσσολ. Βορειοελλ. χώρου 156, λ. *'μόνου*). Η λ. και σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ., λ. *ομώνω*).

Ορκίζομαι, διαβεβαιώνω με όρκο **α**) (με σύστ. αντικ. ή είδος σύστ. αντικ.): *ανήρ ότι να τάξει τάγμα του Κύριου γή έμοσεν όμοσμα να δέσει δέμα ιπί τη ψυχή του* Πεντ. Αρ. XXX 3· *εις αγνωριμίδαν του απίστου όμοσες όρκον φοβερόν να μη* [τον] *αθετήσεις* Λίβ. Ν 1507· *'Μόννεις ποττέ κανέναν όρκ(ον); όρκου τόν ομόσασιν εις την μαρτυρίαν* Ασσίζ. 101[13]· Κανον. διατ. (Χριστοδούλου) Α 374· **β**) (με αιτιατ.): *διατί τον 'Ερωταν κατονομάζεις ψεύτην και ορκοπατείς τό όμοσες, την δούλωσίν του αρνάσαι...;* Λίβ. Esc. 4022· *Το δίκαιον ορίζει ότι να περιλάβει το εδικόν του με τοιούτον τό εντέχεται να ομόσει επάνω εις τα άγια, ότι εκείνος εκείνον το πράγμαν ουδέν το εδάνεισεν* Ασσίζ. 73[22]· **γ**) (με τη λ. *ψόμα*): *Ο ζαριστής ουδέν ψηφά ανέν και 'μόσει ψόμα* Σαχλ. Ν 119· **δ**) (με δευτερεύουσα πρότ.· συχνά και με γεν. ή αιτιατ. προσ.) ορκίζομαι σε κάπ. να ... ή ότι ...: *'μόνει τους να είναι πιστός του ρηγός* Βουστρ. 458· *ήκουσα πως ένας τ' αλλού εθέλασιν αμόσει άλλη παντρειά καθένας τως ποτέ του να μη γνώσει* Φορτουν. (Vinc.) Δ' 347· *Ομοίως έμοσεν ο κύρης της Τύρου να βλεπίσει το ρηγάτον και τους αφέντες και μηδέν στρέψει το κουβέρνον εις όλην του την ζωήν* Μαχ. 50[28]· *εμόσαμεν οι δύο, οίος αν έλθει εις κίνδυνον να μη αποχωριστούμεν* Λίβ. Esc. 69· *αν θέλεις παν εις την Συρίαν, θέλομεν να ομόσεις, της κόρης να μην λησμονείς* Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 440· (με εμπρόθ. προσδιορ. που δηλώνει το πρόσ. ή το πράγμα στο οποίο ορκιζόμαστε): *να 'μόσει* (ενν. *ο ρήγας*) *απάνω εις το Εναγγέ-*

*λιον να κρατήσει και να στερεώσει τας ασσίζας και όλα τα καλά συνηθεία του αυτού ρηγά-*
*του* Μαχ. 24[34]· *κι εκεί έμοσεν* (ενν. ο Θησεύς) *στον 'Ήφαιστον, στον θεόν της φωτίας,*
*να μη μισεύσει απ' εκεί ώστε να τες νικήσει* Θησ. (Foll.) Ι 92· *εις όλους λέγω τους θεούς*
*εγώ να σου ομόσω, γυναίκα πιστοτάτην μου να σ' έχω* Πόλ. Τρωάδ. 212· *όμοσεν εις*
*τον όρκον του απέκει ου ⟨μη⟩ μισέψει, έως να πάρει από σπαθίου το κάστρον του Νικλίου*
Χρον. Μορ. Ρ 2038· **ε**) (με αιτιατ. προσώπου, πράγματος ή αφηρημένης έννοιας) ορ-
κίζομαι σε: *μη 'μόσεις το όνομα του Κύριου του Θεού σου εις το ψόμα* Πεντ. 'Εξ. ΧΧ 7
(πβ. *ου λήψη το όνομα Κυρίου του Θεού σου επί ματαίῳ* Π.Δ. 'Εξ. ΧΧ 7 [έκδ. Tischen-
dorf])· *να'μόσω του 'Ερωτος το τόξον και την φλόγαν, να είμαι απέ τώρα δούλος του και*
*του θελήματός του* Λίβ. Esc. 348· *άμονέ τον* (ενν. ο σκάνθαρος) *τον θεόν τον Δία, να τον*
*ποίσει την παρακαλοσύνην του να μη καταφρονήσει* Αιτωλ., Μύθ. 2[7]· **ς[1]**) απολύτως:
*Γονάτισε και βάλ' εδώ την χέρα σου και 'μόσε* Φαλιέρ., Ιστ.[2] 735· *αδίκεψεν τον σύντροφό*
*του ... και έμοσεν ιπί ψόμα* Πεντ. Λευιτ. V 22· *Ο Τειρεσίας είπέ τον· βλέπεις το πώς αμόνει*
(ενν. *η κουρούνα*), *πότε στην γην, στον ουρανόν την κεφαλήν σηκώνει* Αιτωλ., Μύθ.
91[25]· **ς[2]**) (προκ. να δηλωθεί δέσμευση άρχοντα προς υποτελείς και το αντίστροφο· συν.
με γεν. προσώπου): *έμοσεν* (ενν. ο ρήγας) *επτά φορές πρωτύττερα παρά να στεφθεί* Μαχ.
262[19]· *Τἄπισα οι καβαλλάρηδες και οι λίζοι και ούλοι οι μαστόροι και ούλος ο λαός, σεργέντες*
*και άλλοι, ομόσαν του κυρού της Τύρου και εδιαλαλήσαν τον διά κουβερνούρην* Μαχ. 52[14]·
*τόμου τους είδεν ο Αλέξανδρος, όρισεν και έδωκέν τους όρκον φοβερόν, αόρατον και έμοσάν*
*του και εγίνηκαν εδικοί του εγκαρδιακοί* Διήγ. Αλ. V 56· **ζ**) (μέσ. μτβ.· με είδος σύστ.
αντικ.): *επάτησες τον όρκο σου όπου είσαι ομοσμένος* Χρον. Μορ. Ρ 5811· *τους όρκους ε-*
*πατήσετε οπού 'στεν ομοσμένοι* Σταυριν. 1213· (με δευτ. προτ.): *Οι άρχοντες της Ερ-*
*δελιάς όλοι ανταμωθήκαν, στην Τόρταν εμαζώχθησαν όλοι και ομοσθήκαν να διώ-*
*ξουσι τον Μιχαήλ* Σταυριν. 788.

Η μτχ. παθητ. παρκ. ως επίθ. = ορκισμένος (προκ. για δήλωση υποτέλειας): *Γινώσκε-*
*τε, 'μοσμένοι* (έκδ. *'λοσμένοι*· διόρθ. Dawk. [Μαχ. ΙΙ σ. 253]· βλ. και *'λοσμένος*, Προσθ.
ΙΑ' τόμ.) *δούλοι του ρηγάτου μας* Μαχ. 508[11].

**ομοούσιος,** επίθ., Φυσιολ. 358[21], Διήγ. ωραιότ. 35.

Το μτγν. επίθ. *ομοούσιος*. Η λ. και σήμ. (Για τη χρ. της λ. σε σημερ. ιδιώμ. φρ. βλ. Κουκ., ΒΒΠ Ε' Παράρτ. 71-2).

Που έχει την ίδια ουσία, την ίδια φύση· (εδώ προκ. για την Αγία Τριάδα): *Εις δόξαν της αγίας και ομοουσίου και αδιαιρέτου Τριάδος του Πατρός λέγω και του Υιού και του Αγίου Πνεύματος* Σεβήρ., Διαθ. 189[1].

Το ουδ. ως ουσ.: (προκ. για τον Τριαδικό Θεό) η μία και κοινή ουσία, η ταυτότητα της ουσίας: *εκεί* (ενν. *εις το Ευαγγέλιον*) *ευρίσκεις το ομοούσιον της θεότητος και της άγιας Τριάδος το τρισυπόστατον, Πατέρα, Υιόν και άγιον Πνεύμα, ένα και μόνον αληθινόν Θεόν* Κύριλλ. Κων/π. 371.

**ομοπάτριος,** επίθ., Ντελλαπ., Ερωτήμ. 353, 441· πληθ. *ομοπάτροι* Ερμον. Γ 50.

Το αρχ. επίθ. *ομοπάτριος*. Ο πληθ. *ομοπάτροι* από μετρ. αν.

**ομόπιστος,** επίθ., Χρον. σουλτ. 108[29], Διήγ. πανωφ. 61.

Το μτγν. επίθ. *ομόπιστος* (Lampe, Lex.).

Που έχει την ίδια πίστη, την ίδια θρησκεία (με κάπ. άλλον): *Επειδή και πολεμάς* (ενν. *Μπαγιαζίτη*) *τους ομόπιστούς μας Τούρκους, δεν είσαι καλός άνθρωπος, διατί έπρεπε να πολεμάς αλλόφυλους και όχι τους Τούρκους και τον Προφήτη μας* Χρον. σουλτ. 37[28]· *εγώ άλλο δεν επιθυμώ και άλλο δεν σπουδάζω, παρά να είναι πάντοτε ομόνοια και αγάπη ανάμεσά μας ως ομόπιστοι* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 377.

Το ουδ. ως ουσ. = το να έχει κάπ. την ίδια πίστη, θρησκεία (με κάπ. άλλον): *Ο γουν Πατριάρχης είτε το ομόφυλον και ομόπιστον αιδεσθείς, είτε και δώροις καμφθείς ... απέλυσε τον παίδα, στέλλοντάς τον εις τον πατέρα του* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 191.

**ομόπτωχος,** επίθ..

Από το α' συνθ. *ομο-* και το επίθ. *πτωχός*.

Που είναι το ίδιο φτωχός (με κάπ. άλλο): *Ει δε τοις αυτοίς εναπομένεις σκαιοίς ατο-πήμασι, σε μέν αυτόθι εγκαταλείψομεν,... ημείς δέ συν τῳ ημετέρῳ ομοπτώχῳ και αστέγῳ Θεολογίτη τον Ελλήσποντον διαβάντες, τον Ιόνιον διαπλεύσομεν* Θεολ., Τζίρ. 356[16].

**ομορφ-,** βλ. *ευμορφ-*.

**ομοσιά** η.

Από τον αόρ. του *ομόνω* και την κατάλ. *-ιά*. Τ. *αμασία, μασία* και *ομοσά* στην Καππαδοκία (βλ. Κουκ., Αθ. 30, 1919, Λ.Α. 28, Dawk., Modern Gr. 628, λ. *ομοσά*).

Ορκωμοσία: *Λίβιστρε, τι στήκεις και θεωρείς; άγωμεν να ομόσεις· Αγάπη, συ τον έπαρε, Πόθε, παράλαβέ τον το εγγυτικόν του ποίησε* [*το βέβαιον*], *η ομοσιά ας γένει* Λίβ. Ρ 255.

**ομόσκηνος,** επίθ.

Το μτγν. επίθ. *ομόσκηνος*.

Που είναι μέλος της ίδιας ομάδας, σύντροφος (η σημασ. στο Lampe): *εθαυμάστωσε κύριος τους αγίους* (παραλ. 1 στ.) *και μαρτυρούσιν αληθώς, άγιε των αγίων, ομόσκηνον και συνεργόν μετά πασών ομοίων* Βίος αγ. Νικ. 20.

**όμοσμα** το, Πεντ. Γέν. XXVI 3, Αρ. V 21 δις.

Από τον αόρ. του *ομόνω* και την κατάλ. *-μα*. Πβ. λ. *άμωμα* και *όμωμα* στο Somav. (λ. *άμωμα*). Η λ. και σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ., λ. *όμνυσμαν*).

'Ορκος: *όμοσμα του Κύριου να είναι ανάμεσα τους δυο τους, αν δεν άπλωσεν το χέρι του εις την δουλειά του σύντροφού του* Πέντ. 'Εξ. ΧΧΙΙ 10· *η γη έποικεν όμοσμα στον ου-ρανό κι εις τ' άστρη στην Αφροδίτην την φρικτήν κρυφό να μη κρυβείται* Βυζ. Ιλιάδ. 327· (ως σύστ. αντικ.): *ανήρ ότι να τάξει τάγμα του Κύριου κι έμοσεν όμοσμα να δέσει δέμα ιπί τη ψυχή του* Πεντ. Αρ. ΧΧΧ 3.

**ομοσμένα,** επίρρ.· *'μ ο σ μ έ ν α*.

Από τη μτχ. παρκ. *ομοσμένος* του *ομόνω*.

Με όρκο, ενόρκως: *ήθελα και από σε να δω τό τάσσεσαι 'μοσμένα* Φαλιέρ., Ιστ.[2] 740.

**ομοστικός,** επίθ.

Από τον αόρ. του *ομόνω* και την κατάλ. *-τικός*. Η λ. και σήμ. στην Κύπρο (Σαχ., Κυπρ. Β' 702 και Φαρμακ., Γλωσσάρ. 414). Πβ. λ. *αμωτικός* στο Somav.

Δεσμευμένος με όρκο υποτέλειας: *ελάλεν τούς το ... για ν' αφήσουν τον ρήγα εις την αφεντίαν του, λαλώντα τους, πως: «Είστε άνθρωποί του και ομοστικοί του!»* Μαχ. 50[23].

**ομότης** ο, Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $20^7$, $21^6$, $23^6$.

Από το *ομόνω* και την κατάλ. *-ότης*.

Ορκωτός (βλ. Bakker - van Gemert = [Βαρούχ. σ. 839]): *τον κυρ Γεώργη Καλύ-*
*τερον τον Κοπανά, ομότην και στιμαδόρον της εκλαμπροτάτης μας Αυθεντίας* αυτ. $83^9$.

**ομότητα** η.

Πιθ. από το αρχ. επίθ. *ομός*. Για τη λ. βλ. Schmitt [Χρον. Μορ. σ. 613, λ. *ομοιότης*
και *ομότιμα*].

Το να έχουν κάπ. ίσα δικαιώματα, ίση μεταχείριση: *ένι διά καλλιώτερον τους χριστια-*
*νούς να βάλουν   εις ισιασμόν και ομότητα, τους Φράγκους με τους Ρωμαίους* Χρον. Μορ.
(Schmitt) Η 508 κριτ. υπ. και χφ. Τ.· *Ο αφέντης της Καρύταινας κι οι άλλοι φλαμουριά-*
*ροι   εκεί μετά τον πρίγκιπα τους έβαλαν να είναι   διά να έχουσιν ομότητα και παρηγό-*
*ρημά τους   την φυλακήν όπου είχασιν διά φούμος του βασιλέως* αυτ. 4215 κριτ. υπ.

**ομότιμα,** Χρον. Μορ. Η 4215, εσφαλμ. γρ. αντί *ομότητα* (βλ. Schmitt [Χρον.
Μορ. σ. 613]). — Βλ. ά. *ομότητα*.

**ομότιμος,** επίθ.

Το αρχ. επίθ. *ομότιμος*.

(Προκ. για την Αγία Τριάδα) που τα πρόσωπά της επιδέχονται την ίδια τιμή (Βλ.
Lampe, Lex. στη λ. 1): *Θεός ο παντευλόγητος Πατήρ, Υιός και Πνεύμα,   ομότιμος,*
*ασύγχυτος, Τριάς υπεραγία,   αεί να σε φυλάττουσι να 'χεις πολλήν υγεία* Αρσ., Κόπ.
διατρ. [831].

**ομοτόνια** η, βλ. *ομοτονία*.

**ομοτονία** η·   *ο μ ο τ ό ν ι α*. — Βλ. και ά. *ομοτόνιον*.

Από το *ομοτονέω*. Ο τ. από μετρ. αν. Για τη λ. πβ. και Tomadakis, ΕΕΦΣΠΑ περ.
β' 19, 1968-9, 227.

Ομόνοια: *από του νυν και έμπροστεν ως αδερφός σας να ένι·   ας ένι ειρήνη εις εμάς,*
*αγάπη κι ομοτόνια* Χρον. Μορ. Η 697.

**ομοτόνιον** το. — Βλ. και ά. *ομοτονία*.

Από το *ομοτονέω* ή το ουσ. *ομοτονία* η και την κατάλ. *-ιον* (βλ. και Ανδρ., Λεξ. λ. *-ιο*
και *-ίο*).

Ομόνοια: *ας έχω την συμπάθειον σας ωσάν κι από τον πάπαν   κι από του νυν και*
*έμπροστεν ας έχομεν ομοτόνιον·   συντρέχετέ με εις άρματα, ως πρέπει και αρμόζει,*
*κι εγώ πάλε να σας βοηθώ απ' όσον κάμνει χρείαν* Χρον. Μορ. Η 2716.

**ομού,** επίρρ., Σπαν. Ρ 75, Προδρ. (Eidineier) Ι 98, Διγ. Α 2070, Χρον. Μορ. Η
3526, 5555, Κομνηνής 'Αννας Μετάφρ. 130, 265, Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 727, Σαχλ., Α-
φήγ. 633, Λίβ. Ρ 861, Λίβ. Sc. 45, 2703, Λίβ. (Lamb.) Ν 741, Αχιλλ. Ν 145, Αχιλλ. Ο
96, Αργυρ., Βάρν. Κ 16, Μαχ. $102^{33}$, Γαδ. διήγ. 129, Κορων., Μπούας 46, Παλαμήδ.,
Βοηβ. 685·   *'μ ο υ*, Λίμπον. 218.

Το αρχ. επίρρ. *ο μ ο ύ*.

**1**) (Τοπ.) μαζί, στον ίδιο τόπο: Διγ. (Trapp.) Gr. 753, Βέλθ. 565.   **2**) (Τροπ.)
μαζί, από κοινού: *Ο κόντος και οι άρχοντες ως είδασιν το πράγμα,   πως αστοχήθην η*



*δουλειά, τήν ήθελαν να κάμουν,   βουλήν ηπήρασιν ομού το τι θέλουν ποιήσει* Χρον. Τόκκων
582· *χθες ομάδι ετρώγαμεν και ομού εσυνομιλούμαν* Πένθ. θαν.² 475· *εσείς ομού οι δώδεκα*
*χυθείτε εις το φουσσάτον* Αχιλλ. Ν 545.   **3**) (Προκ. για προσέγγιση) μεταξύ: *συνεφι-*
*λιώθησαν ομού τα δύο μέρη,   μεθ' όρκον βεβαιώσαντες καθολικήν αγάπην* Διήγ. παιδ.
(Tsiouni) 91.   **4**) (Χρον.) **α**) συγχρόνως: *εύρεν τον ρήγαν στο Παρίς, την ρήγαιναν ο-*
*μοίως·   ομού τους εχαιρέτισεν καθώς ήσαν οι δύο* Χρον. Μορ. Η 256·   **β**) αμέσως:
*πέθανεν ο βασιλεύς ο γέρων,   εγένοντο διάδοχοι ομού οι κληρονόμοι* Απολλών. 845.
**5**) (Με τις προθ. *με, μετά* + αιτιατ.) μαζί: *τον Αρκίτα με τιμήν τον έθαψαν τον νέον,   οι*
*βασιλείς κι οι άρχοντες ομού με τον Θησέαν* Θησ. Πρόλ. 219· *ομού μετ' άλλες συντροφιές*
*ήθελα να γυρίζω* Σαχλ., Αφήγ. 46 (πβ. ά. *αντάμα, μαζί, ομάδι*).   **6**) (Ανάμεσα σε δύο ή
περισσότερα ουσ. ή μτχ. που συνδέονται με τα *και* ή *τε και*· πβ. και L-S 2): *έρως ομού και*
*θάνατος να μάχονται οι δύο* Λίβ. Ρ 2447· *Καν φαίνομαι γαρ, δέσποτα, γελών ομού και παί-*
*ζων,   αλλ' έχω πόνον άπειρον και θλίψιν βαρυτάτην* Προδρ. (Eideneier) Ι 15· *επροσκύ-*
*πτασιν απέσω από το κάστρον   άνδρες, γυναίκες, γέροντες ομού τε και παιδία* Λίβ. Ν
1023.   **'Εκφρ.** *εν ομού* = στον ίδιο τόπο: *ως είδεν, ότι 'Ελληνες πολλά τον ζημιώνουν*
*τον λαόν εσυγκράτησεν, εν ομού τον συνάγει* Πόλ. Τρωάδ. 479.

**ομοφιλία** η, Λίβ. (Lamp.) Ν 425.

Από το α' συνθ. *ομο-* και το ουσ. *φιλία*.

Αμοιβαία αγάπη: *έχεις και κόρην ηθικήν, ευγενικήν αγάπην   από ερωτοσυμπάθειαν*
*και την ομοφιλίαν* Λίβ. Ρ 2824.

**ομοφρονώ,** Ασσίζ. $94^{24}$, Ριμ. Βελ. ρ (Bakk. - v. Gem.) 267.

Το αρχ. *ομοφρονέω*.

**1**) 'Εχω το ίδιο φρόνημα με κάπ., είμαι ομοϊδεάτης: *Αισχρόν εστί και γαρ ημάς, καθη-*
*γητάς τους τούτου   μάχην συνάπτειν προς αυτόν ημίν ομοφρονούντα* Βίος Αλ. 2756·
**2**) Συμφωνώ με κάπ. (στη λήψη μιας απόφασης): *Περί του εγκλήματος τό έμεινεν, διά το*
*μηδέν ομοφρονούσαν οι κριτάδες* Ασσίζ. $12^{15-16}$.

**ομοφρόνως,** επίρρ.

Το μτγν. επίρρ. *ομοφρόνως* (L-S, λ. *ομόφρων*).

Σε συμφωνία (με κάπ.): *Και συ ουν, νοητέ άνθρωπε, έχων τας φρένας σου ομοφρόνως προς τον Θεόν, και ούτως κυριεύσεις ακωλύτως τας εναντίας δυνάμεις* Φυσιολ. $370^9$.

**ομόφρων,** επίθ.·   αιτιατ. πληθ. *ομοφρόνους*, Προδρ. (Eideneier) IV 265.

Το αρχ. επίθ. *ομόφρων*.

**ομόφυλος,** επίθ., Σπαν. Α 359, Σπαν. (Λαμπρ.) Va 388, Γλυκά, Στ. 492, Φλώρ. 45, Ψευδο-Γεωργηλ., 'Αλ. Κων/π. 962.

Το αρχ. επίθ. *ομόφυλος*.

**1**) Που ανήκει στην ίδια φυλή, ομογενής, ομοεθνής: *μίαν ημέραν είδεν (ο Μωυσής) ένα Αιγύπτιον και έδερνεν ένα Εβραίον· και λυπηθείς πως αδικείτο ο ομόφυλός του, εκτύπησε και εφόνευσε τον Αιγύπτιον* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 10· *του δέ Δαβίδ βασιλεύοντος των ομοφύλων Εβραίων* Τρωικά $120^1$.   **2**) Ομόθρησκος: *εβαρέθην ο θεός των χριστιανών τες μάχες   εβρόμησαν εις τον Θεόν μάχες των ομοφύλων.   Δεν βλέπετε τους ασεβείς το πώς ευημερούσιν   κι οι χριστιανοί με χριστιανούς πάντα να πολεμούσιν;* Ψευδο-Γεωργηλ., 'Αλ. Κων/π. 579.

Το ουδ. ως ουσ. = καταγωγή από την ίδια φυλή, ομογένεια: *Ο γουν πατριάρχης,*
*είτε το ομόφυλον και ομόπιστον αιδεσθείς είτε και δώροις καμφθείς,..., απέλυσε τον παίδα*
Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 191.

**ομόφωνα,** επίρρ.

Από το επίθ. *ομόφωνος*. Η λ. και σήμ.

Με μια φωνή· με σύμφωνη γνώμη, ομόφωνα: *Τότε αυτοί ομόφωνα μεγάλως εβοού-*
*σαν και τα λόγια του ως πάνσοφα περίσσια επαινούσαν* Μαρκάδ. 491.

**ομοφωνία** η, Φυσιολ. 363[19] κριτ. υπ.· *ο μ ο φ ω ν ι ά,* Ψευδο-Γεωργηλ., 'Αλ.
Κων/π. 901.

Το αρχ. ουσ. *ομοφωνία*. Ο τ. από μετρ. αν. Η λ. και σήμ.

**1**) Το να ακούγεται ένας μόνο και δυνατός ήχος (εδώ προκ. για τον ήχο των φτερών
κατά το πέταγμα των πουλιών) (πβ. ά. *μονοφωνία*): *όταν ουν αι περιστεραί πετάσωσιν,*
*ομού πέτανται· και διά την ομοφωνίαν των πτερύγων αυτών ουκ ισχύει αυτάς αρπάσαι ο*
*οξύπτερος* Φυσιολ. Β 10[4]. **2**) (Μεταφ.) συμφωνία, ομοφροσύνη, ομόνοια: *να παρακινή-*
*σετε στρατάρχας και κρατάρχας κι ομοφωνίαν, ομονοιάν να έχουσιν οι πάντες* Ψευδο-
Γεωργηλ., 'Αλ. Κων/π. (Wagn.) 901. **3**) Συμφωνία, συμμαχία: *την ομοφωνίαν εποίη-*
*σαν, ίνα ώσι πάντοτε κατά του αμιρά και είς υπέρ του ετέρου βοηθός έσηται και αλλήλοις*
*συναρωγείν* Ψευδο-Σφρ. 202[16].

**ομοφωνισμένος,** μτχ., βλ. *ο μ ο φ ω ν ώ.*

**ομοφωνώ,** Πουλολ. (Τσαβαρή)[2] 120 Az, Χρον. Τόκκων 1416, Ψευδο-Γεωργηλ.,
'Αλ. Κων/π. 958, Βυζ. Ιλιάδ. 1129, Ιστ. πατρ. 139[16], 172[5], Δωρ. Μον. XXXVII, Ψευδο-
Σφρ. 366[31], 516[29]. μτχ. παθητ. παρκ. *ο μ ο φ ω ν ι σ μ έ ν ο ς,* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ.
φ. 118[r].

Το αρχ. *ομοφωνώ*.

**Α'** Μτβ. **α**) Συμφωνώ, αποφασίζω από κοινού (να κάνω κ.): *Αν ο Θησέος βουληθεί*
*στον τόπο τους να έλθει, όλες ομοφωνήσασιν κατά κεινού να πάσι* Θησ. (Foll.) Ι 37·
*ομοφώνησαν (ενν. οι Τραπεζόντιοι) μετ' αυτών (ενν. των κληρικών), ίνα ειπούν κατά του*
*πατριάρχου ταύτην την συκοφαντίαν* Ιστ. πατρ. 102[19]· *φατρία είναι να συνέλθουν, να ομο-*
*φωνήσουν να κάμουν το οδείνα κακόν* Μαλαξός, Νομοκ. 117· **β**) (με είδος σύστ. αντικ.):
*ομοφώνησαν όλοι μίαν βουλήν και εψήφισαν βασιλέα Θεόδωρον τον Λάσκαριν* Δωρ. Μον.
XXXI. **Β'** Αμτβ. **1α**) Συμφωνώ, έχω την ίδια γνώμη με άλλους: *«Οπόταν γαρ και πλη-*
*ρωθεί ο άνω κόσμος, λέγω, εκδέχου την συντέλειαν του παρόντος αιώνος».* *Οι πάντες*
*γαρ ομοφωνούν, ετούτο μαρτυρούσιν* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 2859· *Οι πάντες ομοφώνησαν και*
*εκατηγορούσαν, του Κρέοντος ωμότητα, ουδέν την επαινούσαν* Θησ. Β' [34[7]]· (εδώ
προκ. για δικαστική απόφαση): *Περί του εγκλήματος τού έμεινεν διά το ουδέν ομοφωνού-*
*σαν οι κριτάδες* Ασσίζ. 94[20-21]. **β**) αποφασίζω ομόφωνα: *διά πλέον έπαινον ομοφωνούν τα*
*όρνεα και στένουσιν τον σκορδιαλόν εις θρόνον ως αφέντην* Πουλολ. (Τσαβαρή)[2] 94 ΑΖ·
*οι αφέντες ... οπού έδιδαν τέλη προς αυτόν τον πρίγκιπον του Μορέως, ως αν λέγομεν χα-*
*ράτζι, ομοφώνησαν και ηθέτησαν με τούτο τον πρίγκιπον* Δωρ. Μον. XXXVI. **2**) Κλεί-
νω συμφωνία (ύστερα από διαμάχη): *'Ολοι τούτοι (ενν. οι βασιλείς) ομοφώνησαν εις μιαν*
*φάρυγγαν, ήγουν εις έναν τράφον, οπού το λέγουν Αλκήν* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 124[r]·
*οι Γενουβήσοι δεν ομοφωνούσι με τους Βενετζάνους* Χρον. σουλτ. 87[26]· *'Ηλθε καιρός ...*
(παραλ. 1 στ.) *όλοι να ομονοιάσουσιν, να γένουσι το ένα και να ομοφωνήσουσι οι χρι-*





*στιανοί τε όλοι και να σηκώσουν τον σταυρόν, του Χριστού το σημάδιν* Ψευδο-Γεωργηλ.,
'Αλ. Κων/π. 291. **3**) Συμμαχώ: *ο ρήξ Λαδισλάος, ομοφωνήσας μετά τινων ετέρων αυ-*
*θέντων χριστιανών, έρχεται αύθις κατά του Αμουράτη* Ψευδο-Σφρ. 230[22]· *ομοφωνήσας*
*μετά των ετέρων σατραπών και πολέμους τινάς ποιήσας κατά των υπηκόων Ρωμαίων*
Ψευδο-Σφρ. 216[24]. **4**) (Εδώ προκ. για πτηνά) συντονίζω τις κινήσεις μου ώστε να α-
κούγεται ένας μόνο και δυνατός ήχος των φτερών κατά το πέταγμα: *πάντα πέτουνται ομού*
*(ενν. αι περιστεραί) ζευκταί οι δυο αντάμα, ομοφωνούν αι πτέρυγες διά την ζευγοσύ-*
*νην, και ο εξύπτερος αυτά ου δύναται αρπάσαι* Φυσιολ. (Legr.) 649.

**ομοφώνως,** επίρρ., Προδρ. (Eideneier) III 245, 271, Διγ. (Trapp.) Gr. II 547,
Χρον. Μορ. Η 3722.

Το μτγν. επίρρ. *ομοφώνως*. Η λ. στον Caracausi και σήμ.

**1**) Με μια φωνή, με ένα στόμα: *Ωσαύτως και οι συγγενείς, οι εκείσε τυχόντες, ο-*
*μοφώνως εκραύγαζον μεγάλως εκβοώντες* Διγ. Ζ 1135· *Ταύτα λέγων ο βασιλεύς, οι για-*
*νίτσαροι όλοι ομοφώνως άρχισαν να λέγουν προς αυτόν: «Εις την εξουσίαν σου είναι και η*
*ζωή μας και τα κορμία μας ...»* Νεκταρ., Ιερακοσμ. Ιστ. 380. **2**) Με κοινή απόφαση, με
πλήρη συμφωνία απόψεων: *συνόδου γενομένης έκλεξαν όλοι* (ενν. *οι κληρικοί*) *ομοφώνως*
*τον σοφότατον κύριν Γεώργιον τον σχολάριον* Ιστ. πατρ. 80[3].

**ομόψυχος,** επίθ., Ψευδο-Γεωργηλ., 'Αλ. Κων/π. 962, Ριμ. Βελ. ρ (Bakk. - v. Gem.)
351.

Το μτγν. επίθ. *ομόψυχος*.

**1**) Που έχει την ίδια ψυχή, τα ίδια αισθήματα, τα ίδια φρονήματα (με κάπ. άλλον):
*σύ, ο ομόψυχος και ομοπάτριος εμός αδελφός* Δούκ. 219[28]· *ακόμη σε παρακαλούμεν διά ό-*
*λους τους ομόψυχούς μας αδελφούς* Χριστ. διασκ. 439. **2**) Σύμφωνος· ενωμένος, μονοια-
σμένος (με άλλον ή άλλους): *όρκον τους εζήτησεν* (ενν. *ο Αχιλλεύς*) *ίνα τον θέλουν δώσει,*
*να είναι όλοι ομόψυχοι και να πονούν δι' εκείνον* Αχιλλ. Ν 264· *είναι όλοι ομόψυχοι, πάνυ*
*αγαπημένοι* (ενν. *οι Σαρακηνοί*) Ναθαναήλ Μπέρτου, Στιχοπλ. II 78.

Το θηλ. ως ουσ. = σύντροφος, σύζυγος: *γαρ πικρόν το βλέπειν την σην ομόψυχον*
*νεκράν και θανατοσφαμένην* Καλλίμ. 1441.

**ομπανέ,** επίρρ.

Από τη φρ. *όπου αν έναι* (Βλ. Καψ., Κρ. Χρ. 7, 1953, 449-50 και Παγκ., Ιδίωμ.
Κρ. Γ' 203, λ. *obανέ*). Η λ. και σήμ. στην Κρήτη (Παγκ., ό.π.).

Πολύ σύντομα: *Λοιπό με δίχως άργητα θέλετε μπει στη χώρα να φυλαχτείτε και*
*ομπανέ 'δώ τόνε βάνει η ώρα* Φορτουν. (Vinc.) Ιντ. γ' 104.

**ομπεγιάζω,** βλ. *οπεγιάζω*.

**ομπενδιέντσια** η, βλ. *ομπεντιέντσια*.

**ομπεντιέντσια** η· *ο μ π ε ν δ ι έ ν τ σ ι α,* Διαθ. 17.αι. 3[104].

Το ιταλ. obbedienza. Τ. *ομπατιέντσια* και *ομπιτιέντσια* σε έγγρ. του 1660 (Καραθα-
νάση, Κρ. Χρ. 25, 1973, 25-26).

Υπακοή, ευπείθεια: *θέλω ακόμη να'ναι (ενν. ο Τζαν Φραντζέσκο) εις την ομπεντιέντσια*
*του Νικολάκη, να'ναι συντροφιασμένα πάντα και αγαπημένα* Διαθ. 17.αι. 1[81-82].

**ομπιδίρω,** Λεηλ. Παροικ. 134.

Από το ιταλ. obbedire. Τ. *ομπεντίρω* σε έγγρ. του 1640 (Ξανθ., Χρ. Κρ. 1, 1912, 229). Τ. *ομπιδιέρω* σε έγγρ. του 16. αι. (Δετοράκης, Θησαυρ. 19, 1982, 164). Η λ. σε έγγρ. του 16. και 18. αι. (Δετοράκης, Κρητολ. 16/19, 1983-4, 116, Σιφωνίου - Καράπα Α. κ.ά. ΕΚΕΙΕΔ 16/17, 1969/70, 44).

Υπακούω: *τσ' ορισμούς ποτέ δεν ομπιδίρει, μηδέ και εμέ μηδέ και του βιζίρη* αυτ. 111.

**ομπλεγάδος,** επίθ., βλ. *ομπλιγάδος.*

**ομπλεγάρω,** βλ. *ομπλιγάρω.*

**ομπλεγατσιόν** η, Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) 427[5], 663[4].

Το ιταλ. ουσ. obbligazione.

Υποχρέωση: *με το λεγόμενο τεσταμέντο να είναι μπενεφιτσιάδος ο Μανόλης Σπανός ποτέ Κώστα και να του έχει και ομπλεγατσιόν καμωμένη να τονε μνημονεύγει χρόνους στ'* αυτ. 713[4].

**όμπλεγο** το, βλ. *όμπλιγο.*

**ομπλετζιάζω,** Ασσίζ. 393[2]· *ο π λ ε ζ ι ά ζ ω.*

Από το μεσν. γαλλ. obliger (Βλ. Μενάρδ., Αθ. 12, 1900, 367 και Kahane, Sprache 547).

Υποθηκεύω: *αν ουδέν θελήσει να οπλεζιάσει τα αγαθά του όλα ... και ουδέν έχει τίποτες φαινόμενον, το δίκαιον ορίζει ότι ένι κρατημένος να δώσει καλούς εγγυτάδες* αυτ. 141[28].

**ομπλή** η, βλ. *οπλή.*

**ομπλιγάδος,** επίθ., Σουμμ., Ρεμπελ. 165, Διαθ. 17. αι. 3[96,117]· *ο μ π λ ε γ ά δ ο ς,* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) 400[8]· *ο π λ ε γ ά δ ο ς,* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) 1[36], 2[13], 3[18], 4[5], 312[2].

Το βενετ. oblilato. Οι τ. *ομπλεγάδος* και *οπλεγάδος* σε έγγρ. του 16. και 17. αι. (Μανούσ., ΕΜΑ 6, 1956, 195 κ.α., Κακουλ. - Πάνου, Κρ.Χρ. 22Β, 1970, 484, Ζερβογιάννης, Αμάλθ. 14, 1983, 97). Τ. *οπλιγάδος* σε έγγρ. του 18. αι. (Μπόμπου - Σταμάτη, Πρακτ. Ε' Παν. Σ. 469, όπου και τ. *ονμπλιγάδος* 451) και σήμ. στην Κύπρο (Dawkins, B-NJ 13, ⟨1936/37⟩ 1937, 105). Η λ. σε έγγρ. του 16., 17. και 18. αι. (Μέρτζιος, Κρ.Χρ. 15-16 Β', 1961-2, 281, Βισβίζης, ΕΑΙΕΔ 4, 1951, γλωσσάρ. 162, ΕΑΙΕΔ 7, 1957, γλωσσάρ. 152, Ζερβογιάννης, Αμάλθ. 3, 1972, 283, Βαγιακ. ΕΑΙΕΔ 6, 1955, γλωσσάρ. 79, Μπόμπου - Σταμάτη, Πρακτ. Ε' Παν. Σ. 460).

**1)** Υποχρεωμένος, δεσμευμένος: *μετά τούτο να 'ναι οπλεγάδος ο άνωθεν μισέρ - Γερόνιμος, ο υιό τση, να τση δίδει κάθα χρόνο στάρι μουζούρια στ'* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) 1[25-26]· *να'ναι ομπλιγάδοι οι αφέντες οι πατέρες του Σαν Φραντζέσκο, όπου τως αφήνω [να] τα πάρουσιν ογιά το μοναστήριν τως, απού θέλω να θαφτώ, τα αυτά δουκάτα πεντακόσα να με μνημονεύγουσιν παντοτινά* Διαθ. 17. αι. 5[59]. **2)** Χρεωμένος: *α δεν είναι δότομον εκείνο (ενν. το αμπέλι) να το πλερώνει, να είναι οπλεγάδο τ' αμπέλι οπού έχει στο Κούπον να το πλερώνει* Βαρούχ. (Bakk. - v. em.) 406[3].





**ομπλιγάρω·** *ο μ π λ ε γ ά ρ ω,* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) 35[15]· *ο π λ ε γ ά ρ ω,* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) 2[12], 13[8-9], 16[6], 26[35,36], 104[21], 126[12].

Το βενετ. *obligar*. Ο τ. *ομπλεγάρω* σε έγγρ. του 16. και 17. αι. (Ευαγγελάτος, Θησαυρ. 7, 1970, 217, Έγγρ. του Βισβίζη, ΕΚΕΙΕΔ 12, 1965, 106, 113). Διάφ. τ. της λ. σε έγγρ. του 16. - 18. αι. (*αμπλιγάρω,* Αβούρης, Κρ. Χρ. 25, 1973, 220[35], *ομπλιγκάρω,* Γκίνης, ΕΕΒΣ 39/40, 1972/73, 207, *οπλιγάρω,* Σιγάλας, Ελλην. 2, 1929, 47, κ.α., Σφυρόερας, Ε.Ε.Κυκλ.Μ. 5, ⟨1965/6⟩ 1966, 643, 661, Μπόμπου-Σταμάτη, Πρακτ. Ε' Παν. Σ. 471). Η λ. σε έγγρ. του 16., 17. και 18.αι. (Βισβίζης, ΕΑΙΕΔ 4, 1951, γλωσσάρ. 162, Βαγιακ., ΕΑΙΕΔ 6, 1955, γλωσσάρ. 79, ΕΜΑ 3, 1950, 159, Δετοράκης, Θησαυρ. 19, 1982, 153, Κρητολ. 16-19, 1983-4, 112, 114, 115, Καζανάκη, Θησαυρ. 11, 1974, 260, 270, 273, κ.α., Μπόμπου-Σταμάτη, Πρακτ. Ε' Παν. Σ. 474).

**1)** Υποχρεώνω· δεσμεύω: *αυτόν τον άγιον ομπλιγάρομεν με την υποταγήν απού θέλομεν έχει εις τον αυτού διάδοχον* Μορεζίν., Λόγ. 471. **2)** Βάζω κ. ως ενέχυρο: *για το οποίο στάρι τού οπλεγάρει το χωράφιν οπού έχει 'νοματισμένο στον Ροβίθη, βαλμένο εν τη καβαλαρίą της Αγίας 'Αννης, να το πλερώνει αποδεκεί* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) 113[4]. **3)** (Μέσ.) δεσμεύομαι, υποχρεώνομαι: *ο άνωθεν κυρ-Νικολός, ο γαμπρός και προμετέρει και ομπλεγάρεται να λάβει την άνωθεν κερ - Ανέζα οδιά γυναίκαν του ευλογητικήν παρθενικήν* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) 13[19].

**όμπλιγο** το, Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) 120[4], 123[4], 178[4], Διαθ. 17. αι. 3[27,309], 5[98]· *ό μ π λ ε γ ο,* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) 662[11]· *ό π λ ε γ ο,* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) 662[13], 676[9], 696[4], 702[3]· *ό π λ ι γ ο,* Κυπρ. χφ. 160.

Το βενετ. *obligo* (Βλ. Δετοράκης, Κρητολ. 12-13, 1981, 111. πβ. και Αναγνωστ., ΕΕΒΣ 2, 1925, 308). Τ. *όμπλιγκο* σε έγγρ. του 17.αι. (Μαυρομάτης, Θησαυρ. 16, 1979, γλωσσάρ. 252). Η λ. σε έγγρ. του 17. και 18. αι. (Πεντόγαλος, Παρνασσ. 16, 1974, 41, 42, Καζανάκη, Θησαυρ. 11, 1974, 274[76], Μανούσ., Θησαυρ. 2, 1963, 76, Κακουλ. - Πάνου, Κρ. Χρ. 22Β, 1970, 484, Αμάλθ. 10, 1979, 157, Μπόμπου-Σταμάτη, Πρακτ. Ε' Παν. Σ. 448).

**α)** Υποχρέωση, χρέος: *το αυτό λεγάτο να πηαίνει εις το μοναστήρι της 'Αγιας Κατερίνας τση φράγκικης με το άνωθε όμπλεγο* Διαθ. 17. αι. 7[44-45]· *να πάρει ο άνωθε Ντζουάν Φραντζέσκο ο Ντζες πεντακόσα δουκάτα περισσότερο ογιά πολλά όμπλιγα, οπού του γνωρίζω* Διαθ. 17. αι. 7[64]· *είχεν όμπλιγο να πλερώνει κάθα χρόνο κρασί μούστο μίστατα δ'* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) 150[5]· **β)** (μεταφ.) ευγνωμοσύνη: *ήτονε το πρεπό μου σ[ιμά] στην αφεντία σου να δείξω το όμπλιγό μου για τσ' αρετές και χάρες σου* Λεηλ. Παροικ. Αφ. 2.

**ομπλίζω,** βλ. *οπλίζω* (ΙΙ).

**ομπλοκή** η, βλ. *εμπλοκή.*

**ομπρός,** επίρρ., βλ. *εμπρός.*

**ομπροσθά,** επίρρ., βλ. *εμπροστά* και Προσθ. ΙΒ' τόμ. στο ίδιο λ.

**ομπροσθινός,** επίθ., βλ. Προσθ. ΙΑ' τόμ., λ. *εμπροσθινός.*

**ομπροστά,** επίρρ., βλ. *εμπροστά.*

**ομπροστάς,** επίρρ., βλ. *εμπροστά.*

**όμπροστε,** επίρρ., βλ. *έμπροσθεν.*

**ομπροστέλα** η, βλ. *εμπροστέλα.*

**ομπροστελίνα** η, βλ. *εμπροστελίνα.*

**ομπροστινός,** επίθ., βλ. *εμπροσθινός* και Προσθ. 12. τόμ., λ. *εμπροσθινός.*

**ομπρότερα,** επίρρ., βλ. *εμπρός.*

**ομπροτύτερα,** επίρρ., βλ. στις Προσθ. Ι' τόμ., λ. *εμπρός.*

**ομπρούμουττα,** επίρρ., βλ. *μπρούμυτα.*

**ομυαλός** ο, βλ. *μυαλός.*

**Ομύδιος** ο, Οψαρ. 362[21].

Προσωποπ. του ουσ. *ομύδιον* (<μτγν. *μύδιον·* για τη λ., που απ. σήμ. στον τ. *μύδι'* βλ. Krumbacher [Οψαρ. σ. 369], Κουκ., Ευστ. Γραμμ. 44) με αλλαγή γένους: *εξεπήδησεν και ο κύρης Ομύδιος μετά μαύρης στολής τους λόγους αποκρινόμενος* αυτ. 361[12].

**ομφακίζω.**

Το μτγν. *ομφακίζω.* Το μέσ. ήδη αρχ. (L-S).

**1**) Είμαι άγουρος, ανώριμος: *εν εκείνοις τοις μέρεσιν ου λείπονται όπωρα παντοία διόλου ενιαυτού, ών τα μέν ανθούσι, τα δέ ομφακίζουσι, τα δέ τρυγάται* Ψευδο-Σφρ. 352[12]. **2**) (Μεταφ., προκ. για την Κων/πολη) μπουμπουκιάζω, ανθίζω· ακμάζω: *ούτος ο ασεβέστατος την ποτέ περιφανή* (ενν. *Πόλιν*) *και ομφακίζουσαν ως ρόδον του αγρού βούλετας αφανή ποιήσαι* αυτ. 418[34].

**ομφάκινος,** επίθ., Ιερακοσ. 386[9], 426[20].

Η λ. στον Ιπποκράτη.

Που παρασκευάζεται από άγουρες ελιές: *Οίνῳ στύφοντι και ροδελαίῳ κλύζε το στόμα αυτού ή ροδομέλιτι μόνον ή ροδελαίῳ εξ ελαίου ομφακίνου* αυτ. 433[11].

Το ουδ. ως ουσ. = ο άγουρος καρπός σταφυλιού ή ελιάς: *ομφάκινον λειώσας συν οινομέλιτι χρίε την υπερώαν και την γλώτταν αυτού* (ενν. *του ιέρακος*) αυτ. 433[13].

**ομφάκιον** το.

Η λ. στον Ιπποκράτη. Διάφ. τ. της λ. σήμ. ιδιωμ. (Andr., Lex.).

Λάδι παρασκευασμένο από άγουρο καρπό ελιάς: *Το αγγουρόλαδον είναι πλέον λεπτότερον και δεν βλάπτει τον λαιμόν και εις τες αλοιφές και έμπλαστρα χρησιμότερον. Τούτο το κράζουν ομφάκιον* Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 190.

**ομφάλιν** το· α φ ά λ ι ν, Μαχ. 12[23]. 'φ ά λ ι, Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.) 4513 χφ. Β κριτ. υπ. (Δωδώνη 8, 1979, 402).

Το μτγν. ουσ. *ομφάλιον.* Ο τ. *'φάλι* στο Βλάχ. και σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α, Λεξ., λ. *οφάλιν,* όπου και τ. *αφάλ'*). Τ. *αφάλι* και *ομφάλιον* στο Du Cange. Διάφ. τ. της λ. και σήμ. ιδιωμ. (ΙΑ, λ. *αφάλι*).

Αφαλός: *Ο Έκτωρ ανεσήκωσε μετά θυμού την σπάθην· έως τ' ομφάλι* (έκδ. *'μφάλι*), *λέγω σας, εχώρισε τον νέον* Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.) 4513 (Δωδώνη 8, 1979, 402).





**ομφαλοανοίκτης,** επίθ.· ο φ α λ ο α ν ο ί κ τ η ς, Κρασοπ. (Eideneier) L 24.

Από τα ουσ. *ομφαλός* και *ανοίκτης.*

(Μεταφ.) αυτός που διατρυπά το στομάχι: *Το μέλι πλατυστόμαχον και ομφαλοανοίκτης* αυτ. Αο 57.

**ομφαλός** ο· ο φ α λ ό ς, Βέλθ. 406, Σπανός (Eideneier) Β 191, 224, Gesprächb. 97[15], Φυσιολ. (Legr.) 461, Ιατροσόφ. 49[10]. — Βλ. και ά. *ομφάλιν.*

Το αρχ. ουσ. *ομφαλός.* Διάφ. τ. της λ. και σήμ. ιδιωμ. (Georgac., The -ιτσ- Suffixes 124, στη λ., Παπαδ. Α., Λεξ., λ. *οφαλός*). Τ. *αφαλός* και σήμ.

**1**) Αφαλός: *ανηθέλαιον, φυσαμέλαιον κι άλειψέ τον και στάξε τον εις τα ομμάτια σου και κοπάνισέ τον και άλειψέ τα εις τον οφαλόν σου* Σπανός (Eideneier) Α 523· Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.) 5199 (Δωδώνη 8, 1979, 409)· Φυσιολ. (Legr.) 408· *Τρεις ώρας τρέχει άνω [τε] και κάτω το ελάφι και όταν δεν εύρει νερόν χωνεύεται ο όφις* (παραλ. 1 στίχ.) *και γίνεται στον οφαλόν της ελάφου ο μόσχος* Φυσιολ. (Legr.) 90. **2**) (Μεταφ.) το σπουδαιότερο ή κεντρικότερο σημείο, το κέντρο: *Ο τόπος, όπου επέζευσα, λέγω εκεί όπου εστάθην, ήτον του λιβαδιού οφαλός κι ήτον γεμάτος τ' άνθη* Απόκοπ.[2] 24· Αξαγ., Κάρολ. Ε' 669· Προσκυν. Κουτλ. 390 129[31].

**ομώνω,** Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 67[r].

Από το *ομού* και την κατάλ. *-ώνω* ή, μάλλον απίθανα, το αρχ. *ομόω.*

**Ι** (Ενεργ.) ενώνω, συνταιριάζω: *σιάζει* (ενν. *η φύσις*) *τα πράγματα τα ξεχωρισμένα, ήγουν εκείνα οπού δεν ημπορούν να σιαστούν, εις τοιούτον τρόπον, ότι όλα τα πολυποίκιλα τα συνάζει εις ένα. Και ομώνει τα ομού εις ένα κορμί και εις μίαν υπόστασιν και εις μίαν δύναμιν* αυτ. φ. 17[r]. **ΙΙ** Μέσ. **1**) Ενώνομαι, συνδέομαι: *η συνδρομή οπού γίνεται των δύο ουσιών απ' άλλη και άλλη και ομώνονται και γίνεται ο άνθρωπος από δύο ουσίες, από του Θεού και από της γης* αυτ. φ. 63[r]. **2**) Είμαι όμοιος, μοιάζω: *είναι όλα τα ποιήματα και αυτά μέτοχα τούτων των τεσσάρων στοιχείων … και οπόταν ενωθούν ομού, έναι ανάγκη ότι το ένα να κρατεί και να βοηθεί το άλλο και τούτο δεν έρχεται των αστρών, διότι δεν ομώνονται με κανένα από τούτα τα τέσσαρα στοιχεία* αυτ. φ. 18[r].

**όμως,** σύνδ., Προδρ. (Eideneier) Ι 164, ΙΙΙ 26, ΙV 23, 248-13 χφφ PK κριτ. υπ., Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 274, Κυπρ. ερωτ. 98[11], 102[20], 133[19], Σεβήρ. - Μανολ., Επιστ. 171[25].

Ο αρχ. σύνδ. *όμως.* Η λ. και σήμ.

**1**) (Για αντιθετική σύνδεση προτάσεων ή περιόδων) **α**) (μετά καταφ. πρόταση) αλλά, εντούτοις, μα, ωστόσο: Προδρ. (Eidenei]r) ΙΙΙ 183-5 χφφ SAC κριτ. υπ., Κυπρ. ερωτ. 99[15]· (επιτ. με προηγ. το σύνδ. *αλλά*) Έκθ. χρον. 83[3], Κυπρ. ερωτ. 22[3], Σφρ., Χρον. (Maisano) 194[14], Πτωχολ. (Κεχ.) Ρ 93· (εδώ στην απόδοση υποθ. λόγου για να δηλωθεί αντίθεση προς την υπόθεση· βλ. Τζάρτζ., Νεοελλ. Σύντ. Β' 71, L-S II): *κι αν ανέν και πια να βγω 'χ τα πάθη ολπίζω, όμως πλάσιν για σεν δεν απολπίζω* Κυπρ. ερωτ. 70[8]· **β**) (μετά αρνητ. πρόταση) αλλά, μάλλον: *Δεν είμαι μετανιωμένος αν αφήκα τη φιλιάς σου όμως είμαι αναπαμένος και λείπω 'που τη σκλαβιάς σου* Κυπρ. ερωτ. 119[14]· *Ανήλικον μη με κρατείς, μη προσδοκάς δέ πάλιν ότι, αν με δώσεις τίποτε, να το κακοδικήσω· όμως εκ της εξόδου μου κι εσύ να καταλάβεις το πώς οικοκυρεύω μου την άπασαν οικίαν* Προδρ. (Eideneier) ΙΙ 109. **2α**) (Σε χρ. παρατακτική) και, και λοιπόν, πράγματι: *επροσεύχοντο πολλά εις τον Θεόν … να τους δώσει παιδίον θηλυκόν. Όμως ο Θεός ήκουσε*

την δέησίν τους πάραυτα και εγγαστρώθη η βασίλισσα Διγ. 'Ανδρ. 313[5]· Καθίσας δέ εν τω
θρόνω, έστειλε λαβείν την γυναίκα αυτού, ... όμως απέστειλαν αυτήν 'Εκθ. χρον. 62[10]. Εζή-
τησεν ουν τινά ζητήματα, έν μέν όπως λάβη την θυγατέρα αυτού εις γυναίκα· όμως υπέσχετο
λαβείν αυτήν 'Εκθ. χρον. 25[19]· Οι Τάταροι γυρεύουν σε, πούπετε να σε πιάσουν,
εχάλασαν και εκούρσευσαν την Ρωμανίαν όλην· όμως εσέν επιάσασιν και το πετσίν σου
επήραν Πουλολ. (Τσαβαρή)² 635· **β**) (σε σχέση αιτιώδη) και γι' αυτό: Ελθόντες τοιγα-
ρούν εν τη Δαμασκώ, ουκ ήθελε προσκυνήσαι· εις γαρ τοσούτο πλήθος λαού τι είχε πράξαι;
ουδέ γαρ ην στερεόν κάστρον εις το αντιμαχήσασθαι· όμως παρεδόθη 'Εκθ. χρον. 65[20].
πολλά μοχθήσας του εκβαλείν αυτήν εκ της πίστεως του Χριστού, ουκ ηδυνήθη ελκύσαι αυ-
τήν, όμως απέλυσεν αυτήν 'Εκθ. χρον. 27[10]· Ακούσας δέ την των γενιτσάρων απολογίαν
ουκ είχεν ό,τι και δράσειεν· όμως πορευθείς προσεκύνησε τον πατέρα αυτού, κλαίων και
οδυρόμενος 'Εκθ. χρον. 53[25]. **3**) (Μτβ. στην αρχή πρότασης ή περιόδου) λοιπόν, πάντως:
'Ομως, ει βούλει, μάνθανε και τα του μονοκύθρου Προδρ. (Eideneier) IV 204· 'Ομως καν
ούτως γένηται καν ούτως καν αλλοίως, καιρός λοιπόν τα κατ' εμέ πάντα σοι σαφηνίσαι
Προδρ. (Eideneier) I 40· 'Ομως ου μη σε βαρεθώ, οψαροπούλου τέκνον, ότι ακόμη ουκ
έμαθες το τις και πόθεν είμαι Πουλολ. (Τσαβαρή)² 366.

**ονάς -άδα** η.

Το μτγν. ουσ. ονάς. Η λ. (ονάδα) σε ιδιώμ. της Κ. Ιταλίας και Σικελίας (Caracausi).

Θηλυκό γαϊδούρι: τη αυτή ημέρα εκοιμήθη ο δούλος του Θεού Γεράσιμος μοναχός ...
φοράδι α' βουθ(ί)λ(ιαν) α' και ονάδαν α' εις μνημόσυνον αυτού Νεκρολ. φ. 239v.

**ονδάς** ο, βλ. οντάς.

**όνδες,** σύνδ., βλ. όταν.

**ονειδίζω,** Σπαν. Α 377, Προδρ. (Eideneier) IV 626, Διγ. (Trapp) Gr. 634, Διγ. Ζ 3746, Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 241, Σπανός (Eideneier) Α 344, Ερμον. Ω 54, Περί ξεν. V 57, Ντελλαπ., Ερωτήμ. 101, Αχιλλ. L 1095, Αχιλλ. Ν 1185, Θησ. Δ' [4[8]], Συναξ. γυν. 578 (ονειδίζω ή 'νειδίζω), Κορων., Μπούας 38, Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 368v, Αιτωλ., Μύθ. 82[5], Ιστ. πατρ. 177[7], Παλαμήδ., Βοηβ. 1326, Ιστ. Βλαχ. 436, Διγ. 'Ανδρ. 397[9], Συναδ., Χρον. - Διδαχ. 64v, Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 12, Διγ. Ο 1645, Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ. Λουκ. κγ' 40, κ.α.· 'νειδίζω, Κορων., Μπούας 50. — Πβ. ά. ονειδώ.

Το αρχ. ονειδίζω. Ο τ. και διάφ. άλλοι τ. της λ. σήμ. ιδιωμ. (Andr., Lex. στη λ., Κουκ., Ευστ. Λαογρ. Β' 183, Παπαδ. Α., Λεξ. στη λ., Αμ., Χιακ. Χρον. 6, 1925, 47, λ. 'νειδίζω, Κρεκούκιας, Πρακτ. Β' Συμπ. Γλωσσολ. Βορειοελλ. χώρου 156). Η λ. και σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ.).

**I** Ενεργ. **1**) Κατηγορώ, μέμφομαι κάπ.· απαγγέλλω κατηγορίες σε κάπ.: υπήγαν τους
εις τον αμιράν και ονειδιζάν τον, ως είχεν το δίκαιον Διγ. 'Ανδρ. 330[21]· με πολλές κατηγο-
ριές την ήθελ' ονειδίζει Σουμμ., Παστ. φίδ. Β' [730]· Εγώ, κύρκα, ονειδίζω σε, διατί επαρα-
βραδιάστης Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 856· (με δυο αιτιατ., η μία κατηγ.): οκνηρόν και
ράθυμον πάντα να σ' ονειδίζω Διγ. Ζ 1849· εάν έχω γείτονα τινά και έχει παιδίν αγόριν
και είπω ότι μάθε το γραμματικά να ζήσει, σαλοκρανιοκέφαλον πάντως να με ονειδίζει
Προδρ. (Eideneier) III 111· (εδώ, με την πρόθ. ως): προς τον Μωυσή γογγύζοντες άρ-
χισαν να λέγουν, ονειδίζοντές τον ως πλάνον και απατεώνα, πως τους εγέλασε Νεκταρ.,
Ιεροκοσμ. Ιστ. 35· (με σύστ. αντικ.): τις διηγήσεται καταλεπτώς τα όσα με ονείδισαν κα
με έλεγαν όλοι καταπρόσωπον Συναδ., Χρον. - Διδαχ. 62r· (με ειδ. πρόταση): αύριον να σε



ονειδίζουσιν οι ευγενείς Ρωμαίοι ότι τον είχες εις βουλήν και εκείνος πάλι εσέναν Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 368· Εγώ είπα το να τους ιδείς το τι λαός μας διώκει, μη μ' ονειδίζεις αύριον ότι κλεψίαν σ' επήρα Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 959· τι με ονείδισες, άνθρωπε τα τοσούτα, ότι είμαι αδιακριτότερη και παρά το λιθάριν, διατί ου συνεκατέβηκα ευθύς εις έρωτάν σου; Λίβ. Esc. 1700. **2α**) Κρίνω ή σχολιάζω δυσμενώς, επικρίνω, αποδοκιμάζω (κάπ. κατάσταση, συμπεριφορά, κλπ.): Θλίψιν τινός και συμφοράν βλέπε μη ονειδίσεις Σπαν. Α 225· των εχθρών ονείδιζες την τόσην ασελγείαν Λίμπον. 528· Δεν πρέπει εκείνο που 'καμα τυφλή, να τ' ονειδίζεις Σουμμ., Παστ. φίδ. Γ' [267]· (με αιτιατ. και με γεν. προσ.): Και πάλιν πώποτε τινάς να μη σας τ' ονειδίσει, το πως επολεμήσετε με άτυχους στρατιώτας Θησ. Ζ' [146[5]]· Αν σε αφήσω, λέοντα, αύριον να το καυχάσαι και να μας τ' ονειδίζουσιν οι θαυμαστοί ανδρειωμένοι Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 519· Μηδέ μας τ' ονειδίσεις, αν δευτερορωτήξωμεν Απόκοπ.² 227· Διά τον καιρόν θερμαίνομαι της βαρυχειμωνίας και ει τις με βλέπει γέροντα, μηδέν μου το ονειδίζει Ημερολ. 64· **β**) δυσανασχετώ για ευεργεσία που κάνω (πβ. Bauer, Wört. στη λ. 1): Αν δώσεις τίποτε τινάν, μηδέν τούτ' ονειδίσεις και χάσεις και το δώρο σου και την ευχαριστίαν [σου] Σπαν. Β 363· κάλλια να δώσεις ολίγον και μετά προθυμίας παρά να δώσεις το πολύ και να τους τ'ονειδίσεις Σπαν. Α 502. **3**) Επιπλήττω, μαλώνω κάπ.: συνηθίζομεν τα παιδία να δίδουν και να δέχονται ... με το δεξιόν χέριν, και, αν απλώσει το ζερβόν, μαλώνομεν και ονειδίζομέν τα Σοφιαν., Παιδαγ. 271· Ο βασιλεύς φαίνεται πολλά συγχυσμένος και ονειδίζει τες γυναίκες διά τοιούτον έργον, ύστερα τες συμπαθά και τες πέμπει εις το σπίτιον Μπερτόλδος 41· αδέλφια μου καλά, διατί να τον λυπάτε; διατί τον ονειδίζετε και ήλθεν λυπημένος Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 392· Καλά κι η μάννα τα παιδιά στο σφάλμα τα ονειδίζει, πάλι γιαγέρνει προς αυτά γλυκιά τα κανακίζει Π.Ν. Διαθ. φ. 335α 13. **4α**) Κακολογώ, βρίζω κάπ.: Τι έχεις, ξένε, μετ' εμέ και μυριοβλασφημείς με, τι σ' έποικα και υβρίζεις με, διατί με ονειδίζεις; Λόγ. παρηγ. Ο 629· θυμώνεται τόσον απού της αρχίζει και με τα χέρια την έδερνεν και με τα πόδια την ελάκτιζεν και με την γλώσσαν την ονείδιζε Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 416· Μά την αλήθειαν την καλήν, θέλω να σε υβρίσω και πάλιν, κακορίζικε, θέλω να σ' ονειδίσω Πουλολ. (Τσαβαρή)² 87. **β**) (με αντικ. λ. όπως μοίρα, ριζικό, τύχη) αναθεματίζω, καταριέμαι: τα δάκρυά του έτρεχαν, ονείδιζεν την μοίρα Διγ. Ο 1760· Αλήθεια 'ς παραπόνεση πάντοτε θέλω είσταιν, το ριζικό μου το κακόν πολλά να το 'νειδίζω Θησ. Γ' [63[6]]· εμούγκρισα, ενεστέναξα, την τύχη μου ονειδίζω με καρδιακά στενάγματα και σχήματα βαρέα Ντελλαπ., Ερωτημ. 90· **γ**) (εδώ αμτβ.) βλασφημώ, χλευάζω: κατά της πίστεως ημών τολμηρώς ονειδίζοντες και αναιδώς βλασφημούντες έλεγον Καναν. 72 Α. **5**) Συμπεριφέρομαι προσβλητικά, προσβάλλω, θίγω κάπ.: Πολλά, κυρά, παρέδειρα νύκτες και μεσημέρια, εμέναν ονειδίσασιν οι εδικοί και ξένοι Ερωτοπ. 91· δεν πρέπει άνθρωπος τινάς να σε κατηγορήσει, μικρός ή μέγας διά να πει, διά να σε ονειδίσει Ψευδο-Γεωργηλ., 'Αλ. Κων/π. 166· (εδώ με είδος σύστ. αντικ.): διά που καταστάθηκα, όλοι να μ' ονειδίζουν τόσα καταφρονέματα και να με κοπανίζουν Ριμ. Απολλων. [1537]. **6**) Περιγελώ, κοροϊδεύω κάπ.: έστεκε και ελάλιε (ενν. το 'ρίφι) απέκει κι ύβριζέν τον (ενν. το λύκο) κι έλεγε δεν τον έχει χρειά, πολλά ονείδιζέν τον Αιτωλ., Μύθ. 138[4]· Το γένος σου εντροπίασες εις την Συρίαν όλην· χωριάτες ονειδίζουν μας τα έτη της ζωής μας Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 231. **7**) Περιφρονώ, αδιαφορώ για κάπ.: Αν λάχει ξένος εις εσέ, βλέπε μην τον 'νειδίσεις αν έν' γυμνός χρειαζόμενος, αυτείνον να τον ντύσεις Δεφ., Λόγ. 141· οπού τον εγνωρίζουσιν, λέγουν ουδέν τον είδαν, όλοι τον ονειδίζουσιν, όλοι τον αποκρούσιν Σαχλ. Β' (Wagn.) PM 250. **8**) Βασανίζω κάπ.: αλλ' έχει ο νους σου διάσταξιν, θέλεις να με ονειδίζεις και κάμνεις με και θλίβομαι, πικρίες με ποτίζεις Αχιλλ. L 872. **II** (Μέσ.)

ντροπιάζομαι, ρεζιλεύομαι: να μην αργήσω σήμερον κατά το ορισμένον, ονειδισθώ εις το γένος μου, δεν θέλω ζην εις κόσμον Διγ. Ζ 878.

Η μτχ. παθητ. παρκ. ως επίθ. = **1**) Περιφρονημένος: πότε να σε 'φηγηθώ τά 'γώ 'παθα διά σένα, οδιά αγάπην θλιβερήν, πόθον ονειδισμένον; Ερωτοπ. 142· πολλές φορές εκάθισα με τους ξενιτεμένους, έχουσι γεύμα θλιβερόν, δείπνον ονειδισμένον με πόνους και με δάκρυα Περί ξεν. Α 182. **2α**) Ντροπιασμένος: περπατούσιν άθλιοι και τεταπεινωμένοι, ωσάν αυτοί δεν θέλουσιν είναι ονειδισμένοι Ιστ. Βλαχ. 1972· Τι γαρ την θέλεις την ζωήν να είσ' ονειδισμένος, κι εκ τα ίδιά σου πράγματα να είσ' εξορισμένος Κορων., Μπούας 41· **β**) ατιμασμένος: έφυγεν κι επόμεινα τώρι ημποδισμένη, από γυναίκ' άλλη καμμιά στον κόσμ' ονειδισμένη Διγ. Ο 2334· να μη τες φθείρει ο άτυχος, την παρθενίαν να χάσουν και εκείνες ν' απομείνουσιν άτυχες εις τον κόσμον, ονειδισμένες περισσά και καταφρονεμένες Ντελλαπ., Ερωτήμ. 1580· **γ**) (συνεκδ.) ατιμωτικός: εσύ ημπορείς να ζήσεις τιμημένα, χωρίς να εργάζεσαι πλέον ετούτο το έργον το τόσον ονειδισμένον Μπερτόλδος 61.

**ονειδισία** η, Προδρ. (Eideneier) I 43, IV 621, Hist. imp. (Rochow) 197[126], Καρτάν., Π.Ν. Διάθ. φ. 376r, Χίκα, Μονωδ. 51· *ο ν ε ι δ ι σ ι ά.*

Από τον αόρ. του *ονειδίζω.*

Περιφρόνηση, ηθική μείωση, προσβολή: *Τα δ' άλλα τα λεγόμενα και τας ονειδισίας, τας ύβρεις και επιβουλάς πώς όλως υπομείνω;* Προδρ. (Eideneier) IV 463· *και τους απομενάμενους άρατους να τους ποίσουν να περπατούν, να διακονούν εις τους αλλότριους κόσμους, να 'χουν ονειδισιές πολλές και αποκρουσμούς μεγάλους* Θρ. Κων/π. διάλ. 22.

**ονείδισις** η.

Από τον αόρ. του *ονειδίζω*. Η λ. στον Ησύχ.

Περιφρόνηση, ηθική μείωση, προσβολή: *'Ερως μου, τας κακώσεις μου τάς έπαθα εις τον κόσμον, έχεις τας ονειδίσεις μου, γνωρίζω, ουκ έλαθέν σε* Λίβ. Sc. 351 χφ.

**ονείδισμα** το.

Το αρχ. ουσ. *ονείδισμα*. Τ. *ονείδισμαν* σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ., όπου και άλλοι τ. της λ. (Παπαδ. Α., Λεξ., λ. *ονειδίζω*).

**α**) Περιφρόνηση, ηθική μείωση, προσβολή: Αλφ. ξεν. 13· **β**) (συνεκδ.) αντικείμενο περιφρόνησης: *Ο Διγενής μας ήκαμε ονείδισμα του κόσμου* Διγ. Ο 2671.

**ονειδισμός** ο, Διγ. Ζ 594, Λίβ. Ρ 1411, 1515, Λίβ. Sc. 567, Λίβ. Esc. 1674, Αλφ. ξεν. 14, Δούκ. 197[2], Ναθαναήλ Μπέρτου, Στιχοπλ. Ι 64, Δωρ. Μον. XXXVII.

Το μτγν. ουσ. *ονειδισμός*.

**1**) Κατηγορία, ψόγος: *κιντυνεύει* (ενν. ο συκοφάντης) *περισσ[ού]ς ανθρώπους εις τον κόσμον: δίχως να πταίσουσιν αυτοί, δίχως να βλασφημήσουν, επαίρνουσιν ονειδισμούς, μεγάλην καταδίκην* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 400. **2**) Επίπληξη, επιτίμηση: *Η δέ μήτηρ του αμιρά γραφήν από Συρίας θρήνου μεστήν εξέπεμψεν, ονειδισμού και ψόγου: «Ω τέκνον ποθεινότατον, πώς μητρός επελάθου....;»* Διγ. (Trapp) Gr. 359· *Περί του πώς ο αμιράς ομιλεί μετά της κόρης τον ονειδισμόν αυτού* Διγ. Α μετά 791· **3α**) Περιφρόνηση, ηθική μείωση, προσβολή: *ονειδισμούς γαρ δέχεται* (ενν. ο ξένος), *τας ύβρεις υπομένει* Αλφ. ξεν. 17· *την εντροπήν επέλαβα ονειδισμούς να έχω* Ερωτοπ. 420· *όσοι ουδέν είναι από καλόν πατέρα και μητέρα, εις όλην τους την ζωήν έχουσι πολλούς ονειδισμούς* Σοφιαν., Παιδαγ. 263· **β**) (συνεκδ.) αιτία, αντικείμενο ντροπής, καταισχύνης: *Ταύτα όλα, λέγω*



*παντελώς οι Αιγύπτιοι δεν τα εδιηγούνταν ως αρχαία κι αληθινά πράγματα, διότι (ως νομίζω) ήτον ονειδισμός και καταφρόνεσίς τως* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 241.

**ονειδιστικός**, επίθ., Κορων., Μπούας 15.

Το μτγν. επίθ. *ονειδιστικός*.

**α**) Επιπληκτικός, επιτιμητικός: *Του καπετάνιου σύντυχε με προθυμιάν μεγάλην και λόγοις ονειδιστικοίς εις φόβον τονε βάλλει. «Αυθέντη καπιτάνιε, του στρατηγού δεν πρέπει, το σώμα του εν ευκολία εις ύπνον να το τρέπει* Κορων., Μπούας 25· *Η δέ μήτηρ του αμιρά ... έγραψεν γραφήν από την Συρίαν και έστειλέν τον, θρηνητικήν, παραπονετικήν και ονειδιστικήν* Διγ. 'Ανδρ. 327[4]· **β**) προσβλητικός, υβριστικός: *Ο δέ 'Εκτωρ ως ουν είδεν αυτόν φεύγοντα τον Πάριν, τον αυτάδελφον εκείνον, συν ονειδιστικοίς δη λόγοις είπε ταύτα προς εκείνον: «'Υπουλε, κακέ δη Πάρη...»* Λουκάν., Ομήρ. Ιλ. Γ [54]· *λόγους ονειδιστικούς τον Βέλθανδρον υβρίζει* Βέλθ. 1233.

**όνειδος** το, Διγ. Ζ 600, Σπανός (Eideneier) Β 42, D 615, Λεοντ., Αιν. (Knös) 180[3], Δούκ. 149[22], Ριμ. Βελ. ρ (Bakk. - v. Gem.) 962, Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 357r, Διγ. 'Ανδρ. 327[8], Συναδ., Χρον. - Διδαχ. 65v.

Το αρχ. ουσ. *όνειδος*. Η λ. και σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ., Andr., Lex.).

**1**) Επίπληξη, επιτίμηση: Ριμ. Βελ. ρ (Bakk. - v. Gem.) 916, Σφρ., Χρον. (Maisano) 124[12]. **2**) Περιφρόνηση, ηθική μείωση, προσβολή: *πρέπει υπό λαϊκών απάντων να τιμούνται* (ενν. οι ιερωμένοι), *να μην είναι εις όνειδος και να καταφρονούνται* Ιστ. Βλαχ. 1686· *και τώρα καταστάθηκε* (ενν. *η Πόλη*) *γυμνή και σκλαβωμένη, εις όνειδος και γέλωτα και καταφρονεμένη* Ιστ. Βλάχ. 2394 [= Γεν. Ρωμ. 36]. **3**) Ταπείνωση, εξευτελισμός: *Τότε ο Βελισάριος μετά ταπεινοσύνης εξέρχεται διακρατών καυχίν ελεημοσύνης, εις το ένα χέριν το καυχίν και εις τ' άλλο δεκανίκι· και τούτο ήτον όνειδος, του βασιλέως κανίσκι* Ριμ. Βελ. ρ (Bakk. - v. Gem.) 902· *φτερά εις το κεφάλι του, φτερά και εις την ράχη,* (παραλ. 2 στίχ.) *εβάσταζεν εις όνειδος και εις κακόν δικόν του* Ιστ. Βλαχ. 330· *ο Χριστός οπού έλαβεν τόσα ονείδη δι' ημάς τους αναξίους* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 344r. **4**) (Συνεκδ., προκ. για πρόσωπο) αντικείμενο περιφρόνησης και εξευτελισμού: *Πώς απαρνήσω συγγενείς και πίστιν και πατρίδα και εγεννήθης όνειδος εις πάσαν την Συρίαν;* Διγ. (Trapp) Gr. 363· *φεύγε απ' εμού και έξελθε, πονηρόν και ακάθαρτον πνεύμα,..., σημείον του κόσμου, όνειδος των πολιτικών* Σπαν. Α 216.

**ονειδώ.** — Πβ. ά. *ονειδίζω*.

Από το αρχ. *ονειδίζω*. Τ. *'νειδώ* και *δεινώ* σήμ. ιδιωμ. (Andr., Lex. λ. *ονειδίζω*, Κουκ., Αθ. 36, 1924, 273, Αντιχάρ. Ανδρ. 125).

Προσβάλλω· χλευάζω, βρίζω: *τον Μιχάλην πάντοτε τον εκαταφρονούσαν, μέσα εις το παλάτι του συχνά τον ονειδούσαν* Σταυριν. 58· *πολλά τους ονειδούσεν και τους έβριζεν* Συναδ., Χρον. - Διδαχ. 16v.

**ονειράζομαι**, Μαλαξός, Νομοκ. 280.

Από το ουσ. *όνειρο* και την κατάλ. *-άζομαι*. Η λ. τον 4. αι. (Steph., Θησ.). Λ. *(ο)νειριάζομαι* σήμ. (Δημητράκ.).

**Α'** (Αμτβ.) παθαίνω ονείρωξη: *Περί ονειρασθέντος τη νυκτί και φαντασθεί με γυναίκα, αν μεταλάβει ή να πάρει αντίδωρον* Βακτ. αρχιερ. 172. **Β'** (Μτβ.) ονειρεύομαι, φα-

ντάζομαι: *πράγμα οπού ποτέ μου δεν το ελογίασα μήτε το ονειράσθηκα* Μπερτόλδος 20.

**ονείραμα** το.

Πιθ. από συμφ. των ουσ. *όνειρο* και *όραμα*. Λ. *ονείρεμα*, στο Somav.

Όραμα, οπτασία: *η αυθεντία και έπαρσις και η καταδεξοσύνη ως πλάσιν ονειράματος ούτως εβλέπει ο κόσμος* Φλώρ. μετά 1843 κριτ. υπ.

**ονειρεύγομαι** βλ. *ονειρεύομαι.*

**ονειρεύομαι,** Πεντ. Γέν. XXVIII 12, XXXVII 10, XLI 5· *'ν ε ι ρ ε ύ γ ο μ α ι,* Θυσ.² 96, 99· *'ν ε ι ρ ε ύ γ ω* (μτχ. *'νειρεύγοντας*), Πιστ. βοσκ. V8, 32· *'ν ε ι ρ ε ύ ο-μαι* (αόρ. *ενειρεύτηκα*), Στάθ. (Martini) Γ' 243· *ο ν ε ι ρ ε ύ γ ο μ α ι,* Πεντ. Γέν. XLI 1.

Από το ουσ. *όνειρο* και την κατάλ. *-εύομαι*. Οι τ. *'νειρεύγομαι* και *'νειρεύγω* και σήμ. ιδιωμ. (Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ. Β' 697, Κοντοσόπ., Λ.Δ. 14, 1982, 119). Ο τ. *ονειρεύγομαι* καθώς και τ. *ονειρεύγω* στο Βλάχ. Άλλοι τ. της λ. σήμ. ιδιωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ., λ. *ονειρεύκομαι,* Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ. 452, λ. *ονειρέβγουμαι*). Η λ. στο Somav. και σήμ.

**1**) Βλέπω όνειρο, ονειρεύομαι: *επαίρνει τον ο ύπνος και ονειρεύεται ο ελεεινός, ά-κουσον τι εβλέπει* Περί ξεν. Α 33· *ονειρεύτη η μάννα του πως είχε να γεννήσει ένα δαυλόν* Φορτουν. (Vinc.) Ιντ. α' 161· (με σύστ. αντικ.): *ονειρευτήκαμε όνειρο εις νύχτα μνια* Πεντ. Γέν. XLI 11. **2**) Επιθυμώ έντονα κ.· ελπίζω: *βασιλιάδες ... από τους οποίους ... καρτερούμεν την ελευθερίαν μας και όχι από χρησμούς και ανωφέλετες προφητείες, καθώς τινές ονειρεύγονται* Ροδινός (Βαλ.) 156. **3**) Σχηματίζω λανθασμένη εντύπωση: *Καίσαρε, μη ονειρεύγεσαι, τέρατα μην λογιάζεις πως είναι ετούτα τα παιδιά, του Άδη, καθώς τα κράζεις* Ζήν. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Β' 175.

**ονειρευτής** ο, Πεντ. Δευτ. XIII 2, 4.

Από το *ονειρεύομαι* και την κατάλ. *-τής*. Η λ. στο Somav.

Αυτός που βλέπει οπτασίες, ορόματα: *ο προφητής εκείνος γη ο ονειρευτής το όνειρο εκείνος να απαθάνει* Πεντ. Δευτ. XIII 6.

**ονειριαστός,** επίθ.

Από τον αόρ. του *ονειριάζομαι,* που απ. στο Somav., και την κατάλ. *-τός.*

Που βιώνει τα πράγματα σαν μέσα σε όνειρο: *Ή συ δηγάσαι ονείρατα και λέγεις παραμύθια ή εγώ τά λες ονειριαστή γροικώ μα την αλήθεια* Σουμμ., Παστ. Φίδ. Ε' [1433].

**ονειροκρίτης** ο, Ερμον. Κ 203, Λουκάνη, Ομήρ. Ιλ. Α [178], Ε [227], Ψευδο-Σφρ. $214^{33-34}$.

Η λ. στο Θεόφραστο και σήμ.

Αυτός που εξηγεί, που ερμηνεύει τα όνειρα: *λέγω γαρ να βρούμεν αληθήν πούπετε μάντην ή προγνώστην συκωτίων ή καλόν ονειροκρίτην* Ερμον. Η 233· *έκραξεν όλους τους σοφούς και τους ονειροκρίτας να του διαλύσουν τι πράγμα είναι τούτα τα όνειρα άπερ είδεν* Καρταν., Π.Ν. Διαθ. φ. $148^{v}$.

**όνειρον** το, Διγ. Ζ 730, Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 320, 331, Λίβ. Sc. 2448, Λίβ. Esc. 557, 581, 640 κριτ. υπ., 1320, 1356, 1514, 4110, Φαλιέρ., Λόγ. (Bakk. - v. Gem.) 10,





Διήγ. Αλ. G $265^{36,42}$, $275^{17}$, Βυζ. Ιλιάδ. 45, Παλαμήδ., Βοηβ. 1267, Διγ. Άνδρ. $331^{5-6}$, $406^{14}$, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Δ' 149, Νεκτάρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 7, Εγκ. αγ. Δημ. $110^{172}$· (γεν. *-άτος*), Λίβ. Ρ 1849, Λίβ. (Lamb.) Ν 353, Βυζ. Ιλιάδ. 31, 43, 68· (πληθ. *-ατα*), Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. $152^{r}$, Αλφ. (Μπουμπ.) ΙΙΙ 47, Νομοκ. $386^{24}$, Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 7, Σουμμ., Παστ. φίδ. Ε 1432, Ροδινός 187· (γεν. πληθ. *-άτων*), Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 8· (δοτ. πληθ. *-ασι*) Μανασσ., Ποίημ. ηθ. 857· *ό ν ε ι ρ ο,* Φαλιέρ., Ιστ.² 756, Φαλιέρ., Ενύπν.² 34, 120, Πεντ. Γέν. XX3, XXXI 24, XXXVII 19, XLI 7, 8, XLII 9, Δευτ. XIII 2, 6, Πανώρ. Α' 282, Ε' 361, Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Β' 111, 143, Ε' 588, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 687, Δ' 50, 141, Στάθ. (Martini) Α' 235, 243, Γ' 537, Ροδολ. (Αποσκ.) Α' 571, Φορτουν. (Vinc.) Ε' 80, Ζήν. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Α' 174· *ο ν ε ί ρ ο,* Αλεξ. 665· *ο ν ε ι ρ ό,* Απολλών. 785.

Το αρχ. ουσ. *όνειρον*. Για τις πλάγιες πτώσεις βλ. L-S. Ο πληθ. *ονείρατα,* για το σχηματ. του οποίου βλ. Παπαδ. Α., ΛΔ 3, 1941, 19, και σήμ. ιδιωμ. (Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδίωμ. 452). Ο τ. *όνειρο* και σήμ. Οι τ. *ονείρο* και *ονειρό* από μετρ. αν. (Για τον τ. *ονείρο* βλ. Holton, [Αλεξ. 213]). Διάφ. τ. της λ. σήμ. ιδιωμ. (Παπαδ., Α., Λεξ., Χατζιδ., Αθ. 29, 1917, 213, ΜΝΕ Β' 432, Μπόγκα, Γλωσσ. Ηπείρου Α' 120, λ. *είνουρου,* Β' 19, λ. *εινόρο,* Γεωργακ. ΑΘΛΓΘ Α' 1934-5, 283, Καραναστάση ΛΔ 8, 1958, 74). Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Παπαδ. Α., ό.π., Παπαχριστ., ό.π.).

**1**) Όνειρο: Ασσίζ. $472^{9}$, Φαλιέρ., Ενύπν.² Β' 118, Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 172, Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Β' 139, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Γ' 151· (εδώ ως σύστ. αντικ.): *ιδού ονειρεύτηκα όνειρο ακόμη και ιδού ο ήλιος και το φεγγάρι και έντεκα άστρα προσκυνούν εμέν* Πεντ. Γέν. XXXVII 9· **2**) (Σε παρομοίωση, για να δηλωθεί κ. φανταστικό, ασταθές, μη πραγματικό): *ωσάν όνειρον παρέρχεται πάσα ανθρώπου δόξα* Διγ. Άνδρ. $403^{21}$· *Ψευτό καλό μου χάρισες κι ως όνειρον εχάθη* Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Ε' 503. **3**) Κ. φανταστικό, μη πραγματικό, παραίσθηση: *Κοιτάζουν από τα βουνά κι άρμενα κατεβαίνουν* (παραλ. 5 στ.). *Κι ο γκενεράλες έλεγε πως όνειρα θωρούσι* Τζάνε, Κρ. πόλ. $182^{27}$. **4**) Πόθος απραγματοποίητος: *Πού σ' έσυρε το ριζικό ... κι αγάπησες έτοιας λογής μια μας κερά μεγάλη; Όνειρον είν πολλά ζαβό* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 213· *Εγείρου απαύτου, Φ'λοπαππού, και όνειρα μη βλέπεις* Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 1298. **5**) (Προκ. για κ. το υπερβολικά ωραίο ή παράδοξο): *Ανέν κοιμούμαι, πεθυμώ ποτέ να μην ξυπνήσω, μα μετά τούτο τ' όνειρο γλυκιά να ξεψυχήσω* Πανώρ. Ε' 364· *πάντά 'χεν* (ενν. *ο Ρωτόκριτος*) *εις το πρόσωπο το μαγικό μελάνι· κι ο βασιλιάς κι η ρήγισσα κι όλοι που το γροικούσα κοιμούνται τως εφαίνετο κι όνειρο το θαρρούσα* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Ε' 1374.

**ονειροπλασία** η.

Από το ουσ. *όνειρον,* τον αόρ. του *πλάθω* και την κατάλ. *-ία.*

Όνειρο: *εξύπνησεν ο Λίβιστρος της ονειροπλασίας, εξύπνησεν ολόθαμπος, μυριοθορυβισμένος* Λίβ. (Lamb.) Ν 347 α κριτ. υπ.

**ονειροπλεξία** η.

Από το ουσ. *όνειρον,* τον αόρ. του *πλέκω* και την κατάλ. *-ία.* Η λ. στο Κουμαν., Συναγ.

Πλοκή ονείρου: *εβγαίνω εις τους αγούρους μου, περιπατώ εις τους όλους και πάλιν αφηγούμαι τους την ονειροπλεξίαν* Λίβ. Ρ. 570.

**ονειροπόλος** ο και η, Βίος Αλ. 375, 1580.

Το αρχ. ουσ. *ονειροπόλος* ο. Η λ. και σήμ. με διαφορετική σημασ.

Αυτός που ερμηνεύει τα όνειρα: Βίος Αλ. 509· *Βασιλεύς ο Αγαμέμνων την Κασσάνδραν γουν λαμβάνει* (παραλ. 2 στ.) *την προφήτιδαν και μάντιν, την ωραίαν και φρονίμην, την καλήν ονειροπόλον* Ερμον. ψ 37.

**ονειροπολύτης** ο.

Πιθ. από συμφ. των ουσ. *ονειροπόλος* και *ονειρολύτης* με λογοπαίγνιο.

Αυτός που εξηγεί τα όνειρα: *εισί γαρ ωροσκόποι, σημειολύται πάμπολλοι συν ονειροπολύτες* Βίος Αλ. 187.

**ονειροπολώ.**

Το αρχ. *ονειροπολώ*. Η λ. και σήμ.

Ονειρεύομαι, βλέπω όνειρα: Μανασσ., Ποίημ. ηθ. 859.

**ονειροπόμπιον** το.

Το παλαιότ. *ονειροπομπείον* που απ. τον 5. αι. (Lampe, Lex.) με αναβιβ. του τόνου.

Πρόκληση, προξένηση ονείρου (με μαγικό τρόπο· πβ. *λαμβάνει βοτάνας ... προς ονειροπολίαν* Βίος Αλ. (v. Thiel) 8[13]): *έδραμεν* (ενν. *ο Νεκτεναβώ*) *εις ερημίας τόπον και προς ονειροπόμπιον κρείττους ευρών βοτάνας τας δυναμένας όνειρον Ολυμπιάδι πλάσαι* Βίος Αλ. 250.

**όνειρος** ο· πληθ. *ο ν ε ί ρ ο ι,* Ερμον. Β 111, Θ 282.

Το αρχ. ουσ. *όνειρος*. Η λ. και σήμ. στην Κύπρο ως κύρ. όνομ. (Μενάρδ., Αθ. 16, 1904, 282).

**1**) Όνειρο: *να βρούμεν αληθήν πούπετε μάντην* (παραλ. 1 στ.) *ή καλόν ονειροκρίτην· ότι γουν και οι ονείροι εκ Θεού είν δεδομένοι* Ερμον. Η 234. **2**) Κ. ψεύτικο, φανταστικό, ανύπαρκτο: *Όσα και αν λέγεις ο πονών και κρούεις και λαμβάνεις πάντα δοκούσιν όνειρος εις άθλιβον καρδίαν* Γλυκά, Στ. 253.

**ονειροϋπόσχομαι,** Λίβ. Ρ 1412· *ο ν ε ι ρ ο ϋ π ό σ κ ο μ α ι,* Λίβ. Esc. 1468.

Από το ουσ. *όνειρον* και το *υπόσχομαι*.

(Με σύστ. αντικ.) δίνω υπόσχεση σε όνειρο: *Έρως, τας υποσχέσεις σου τάς με ονειροϋποσχέθης όλας εγώ εγνωρίζω τας, τίποτα ουκ έλαθέ με* Λίβ. Sc. 352.

**ονειροφάντασμα** το, Θυσ.² 699· *'ν ε ι ρ ο φ ά ν τ α σ μ α.*

Από τα ουσ. *όνειρον* και *φάντασμα*. Η λ. στον πληθ. στο Κουμαν., Συναγ. ν. λέξ. και σήμ. στην Κρήτη (Ανδρ., Ελλην. 32, 1980, 12).

**α**) Οπτασία κατά τη διάρκεια του ύπνου: *εις όνειρα κιανείς δεν πρέπει να πιστεύγει και τα ονειροφαντάσματα ξύπνου να μη γυρεύγει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Δ' 188· *αν τα ονειροφαντάσματα δύναμην είχαν τόση, τι ήξαζε το 'φτεξούσιο στον άνθρωπο κι η γνώση;* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Δ' 137· **β**) φαντασίωση, παραίσθηση: *Δες κι αν επαραγροίκησες, συνήφερε το νου σου και τούτο είναι φάντασμα, πείραξη τ' ονειρού σου. Όνειρον ήτον, Δβραάμ, όχι φωνή αγγέλου, και τα 'νειροφαντάσματα να σε πειράξου θέλου* Θυσ.² 660.

**ονέστε,** επίρρ.

Το γαλλ. honneste (Βλ. Χατζ., Ξέν. στοιχ. 89, Dawkins [Μαχ. II 258]).

Με έντιμα λόγια: *έπεψεν* (ενν. *ο ρήγας*) *δύο από τους βαχλιώτες του ... να πάσιν να εύρουν τον αυτόν Τουμά και να τον στρέψουν ονέστε να μην πάγει εις την Αμόχουστον* Μαχ. 618[8].



**ονέστος,** επίθ.

Το ιταλ. *onesto*. Η λ. σε έγγρ. του 17. αι. (Κατσουρ., ΕΕ Κυκλ. Μ 7, 1968, 79[14], Μπρούσκαρη, Θησαυρ. 18, 1981, 314[14]).

Έντιμος, τίμιος: *μεινίσκει* (ενν. *η αρετή απού την αγάπην*) *πάντα μετά χαράς εις πράματα ονέστα και βερτιούτικα* 'Ανθ. χαρ. 290[31-2].

**ονικόν** το, Ασσίζ. 361[31], 412[30], Νεκρολ. 68[v], 221[v], 232[r], Χρον. Μορ. Η 3715, Χρον. Μορ. Ρ 3714, Πουλολ. (Τσαβαρή)² 437· *γ ο ν ι κ ό ν,* Ασσίζ. 111[22], 161[14], 244[25], 244[28], 245[1], Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 701 κριτ. υπ.· *'ν ι κ ό ν,* Πουλολ. (Τσαβαρή)² 437 κριτ. υπ., 440 κριτ. υπ.

Το ουδ. του μτγν. επιθ. *ονικός* ως ουσ. Ο τ. *γονικόν* και σήμ. στην Κύπρο (Andr., Lex., λ. *ονικός*, Σακ., Κυπρ. Β' 513), όπου και τ. *βονικόν* (Andr., ό.π., Λουκά, Γλωσσάρ. 95, Σακ., ό.π. 491). Ο τ. *'νικόν* και σήμ. στην Κάρπαθο (Andr., ό.π., Γεωργακ., Αθ. 51, 1941, 71). Η λ. σε έγγρ. των 10.-15. αι. (Act. Ivir. 11[17-18], Act. Xen. 1[154], Act. Xer. 9 A[20], Act. Esph. 7[1], 14[17], 15[16], Act. Doch. 17[22], 60[2,15,20,31], κ.π.α.), στο Du Cange, στην Κ. Ιταλία και Σικελία (Caracausi 416) και σήμ. στην Κύπρο (Andr., ό.π., Σακ., ό.π. 702).

Γαϊδούρι, υποζύγιο: *έγραφε* (ενν. *ο βασιλεύς*) *και όριζε πάντας γαϊδουρολάτας τους έχοντας τα ονικά εις άπαντα τον κόσμον, μηδέν τολμήσεται κανείς ή μικρός ή μεγάλος να βάλει εις τον γάδαρον άλλον απανωγόμιν* Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 701· *όπου εύρεις το ονικόν, εκείνον το πουλάριν, καθιζεις εις την ράχην του* Πουλολ. (Τσαβαρή)² 440.

**ονογκαρίζω.**

Από το ουσ. *όνος* και το *γκαρίζω*. Βλ. και Eideneier [Σπανός σ. 312].

Φωνάζω όπως ο γάιδαρος, γκαρίζω (εδώ σκωπτ.): *Ψευδοποιέ σπανούριε .... Λίαν πρωί οι σοι θείοι έδραμον προς το μνήμα σου ονογκαρίσαι* Σπανός (Eideneier) D 1526.

**Ονόγουροι** οι.

Το τουρκ. -βουλγαρικό On - ογur. Η λ. τον 5. - 6. αι. (Mor., Byzantinot. II 219, όπου και άλλοι τ. της λ.).

Ονομασία μυθικού λαού: *Ταύτα εγώ Αλέξανδρος ο των Μακεδόνων βασιλεύς υπέταξα πλήθη εθνών πολλών εκ προνοίας της άνω·* ... (παραλ. 1 στ.) *Ονογούρους· Τετραγούρους· Τετρακεράτους· Μονοκεράτους· Σικίωνας* Διαθ. Αλ. 255[20].

**ονοθήλεια** η.

Από το ουσ. *όνος* και το θηλ. του επιθ. *θήλυς*. Η λ. σε πάπυρ. του 6./7. αι. (L-S και Suppl.), σε έγγρ. του 11.αι. (Act. Lavr. 38[35], 44[28], 48[31] και Βραν. Ε., Βυζ. έγγρ. Πάτμου Α' 1[40], 2[5], 3[34], κ.α.) και στην Κ. Ιταλία και Σικελία (Caracausi 416).

Το θηλυκό γαϊδούρι: *Γάλα ονοθηλείας, έλαιον ρόδινον· ... ταύτα έμβαλε εις χαλκούν τι καινούργιον και θέρμανον* Ορνεοσ. αγρ. 524[13].

**ονοκένταυρος** ο, Φυσιολ. (Offerm.) G 58[4-5], Φυσιολ. Μ 16[14-15], Φυσιολ. (Zur.) XXVII 1[6].

Το μτγν. ουσ. *ονοκένταυρος*.

**α**) Είδος μυθικού ζώου: *οι ονοκένταυροι το μέν ήμισυ μέρος ανθρώπου έχουσιν*, ... *ήμισυ από του στήθους έως έξω όνου* Φυσιολ. (Offerm.) G $58^{8}$· **β**) (μεταφ., για άνθρ... διπρόσωπο): *εισί τινες συνερχόμενοι εν τη Εκκλησία μόρφωσιν μέν ευσεβείας έχοντες, την δέ δύναμιν αυτής αρνούμενοι ...· ούτοι σειρήνων και ονοκενταύρων πρόσωπον λαμβάνουσι των αντικειμένων δυνάμεων και εμπαικτών αιρετικών* Φυσιολ. (Offerm.) G $60^{7}$.

**όνομα** το, Προδρ. (Eideneier) IV 359, Διγ. Ζ 1123, 4203, Διγ. (Trapp) Gr. 2684, Χρον. Μορ. Η 795, 1724, Χρον. Μορ. Ρ 3150, Λίβ. Esc. κριτ. υπ. 589, Λίβ. (Lamb.) N 485, Μαχ. $374^{6}$, Πεντ. Γέν. XXXII 3, Αρ. Ι 22, Χρον. Σουλτ. $59^{12}$, Πανώρ. Αφ. 29, Γ' 161, Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Αφ. 15, Πρόλ. 17, Α' 306, Δ' 22, Ερωφ. Ιντ. γ' 21, Β' 85, Διγ. 'Ανδρ. $384^{22}$, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 61, Β' 158, Δ' 1927, Ροδολ. (Αποσκ.) Πρόλ. 28, Φορτουν. (Vinc.) Αφιέρ. 37, Δ' 243, Ε' 199, Ζήν. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Πρόλ. 66, Β' 371, Τζάνε, Κρ. πόλ. $193^{25}$, Τζάνε, Κατάν. 220, κ.π.α.· *όνομαν*, Ασσίζ. $219^{21}$, Ιατροσ. $18^{31}$, Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 1338, 1611, Σπανός (Eideneier) Α 477, Χρον. Μορ. Η 1236, Χρον. Μορ. Ρ 7941, Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 267, Απολλών. 446, Φαλιέρ., Λόγ. 136, Παρασπ., Βάρν. C 407, Μαχ. $26^{20}$, $100^{18}$, $152^{17}$, $598^{24}$, $602^{26}$, Χού-μνου, Κοσμογ. 2049, Σκλέντζα, Ποιήμ. $1^{161}$, Ιμπ. (Legr.) 52, Θρ. Κύπρ. (Παπαδ. Θ.) 304, Θυσ.² 1129, Τζάνε, Κρ. πόλ. $398^{25}$· γεν. εν. *ονομάτο* , Ροδολ. (Αποσκ.) Στ. Φιο-ρέντζα 8· πληθ. *'νόματα*, Πένθ. θαν.² 60, Κυπρ. ερωτ. $137^{19}$.

Το αρχ. ουσ. *όνομα*. Ο τ. και σήμ. στην Κύπρο (Σακ., Κυπρ. Β' 702) και στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ.). Για το σχηματ. της γεν. *ονομάτου* βλ. Bakker, Cretan Studies 1, 1988, 23. Για διάφ. τ. της λ. βλ. Θαβώρ., Δωδώνη 9, 1980, 413-4. Η λ. και σήμ.

**1α**) 'Ονομα, ονομασία: Πεντ. Γέν. ΙΙ 20, Αρ. Ι 2, XXVI 33, Ηπειρ. $240^{5}$, Λίβ. Esc. 2618· *την μητέρα μου Σαλήμ το όνομάν της κράζου* Χούμνου, Κοσμογ. 818· (προκ. για το Θεό ή το Χριστό): *μη 'μόσεις το όνομα του κυρίου του Θεού σου* Πεντ. Δευτ. V 11· *Πάντοτ' ας είναι του Χριστού τ' όνομα δοξασμένο* Ερωφ. Ιντ. Δ' 79· (η ονομ. και η δοτ. απολύτως· η χρ. της δοτ. και σήμ.) με το όνομα...: *φίλον είχεν, όνομαν κύριν Στραγκαλιώνα* Απολλών 418· (δοτ.) Καρταν., Π.Ν. Διαθ. φ. $336^{v}$, Μαχ. $366^{12}$, Χούμνου, Κοσμογ. 150· **β**) (με τις προθ. *εις, επί, διά*, σε επίκληση ή αναφορά του ονόματος θεού ή άρχοντα από τον οποίο αντλεί κανείς τη δύναμη ή την εξουσία για κ.· πβ. σημερ. «στο όνομα», «εν ονόματι» κάπ.): *Εις τ' όνομά σου, 'Ερωτα, σκύφτω να τη φιλήσω* Πανώρ. Β' 240· *Εις το όνομα του παντοκράτορος Χριστού αμήν* Διαθ. Ηγουμ. Μακαρίας $164^{1}$· *εφυσήσεν τους* (ενν. το παιδίν τους Σαρακηνούς) *επί ονόματος κυρίου Ιησού και όποιμα επρήστησαν και επέσαν χαμαί* Μαχ. $34^{25}$· *αφήκαν εις την χώραν, να περισκοπά την χώραν, τον σιρ Τζουάν Τερράς διά όνομαν της ρήγαινας* Βουστρ. 503· (σε παράκληση· η χρ. και σήμ.): *ο ρήγας εμήνυσεν τον τουρκοπουλιέρη εις το όνομαν του Χριστού να πάγει εις τον σουλτάνον το γληγορόττερον τό να μπορήσει* Μαχ. $178^{21}$· **γ**) (συνεκδ. σε αντωνυμική χρ. με γεν. προσωπικής ή δεικτ. αντων.· βλ. και Ερωτόκρ. (Ξανθ.) 427, 644): *Παρακαλούμε σας λοιπό, άρχοντες τιμημένοι* (παραλ. 1 στ.), *'φκαριστημένη ακρόαση να 'χομε απ' όνομά σας* Φορτουν. (Vinc.) Πρόλ. 136· *Του πλούτου αχορταγιά, τση δόξας πείνα, του χρυσαφιού ακριβειά καταραμένη* (παραλ. 4 στ.) *Στον 'Αδην ας βουλήσει τ' όνομά σας* Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Χορ. Γ' 379· *καρδιά μου αγαπημένη μου, γλυκότατη καρδιά μου, πόσα του πόθου βάσανα είχες για όνομά μου!* Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Ε' 480· *του Αβραάμ του έκαμαν καλό διά όνο-μα αυτής* (ενν. της Σάρρας) Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. $122^{v}$· **δ**) (σε συνεκδ. χρ.): *πολλοί των χριστιανών έλαβον θάρρος, έχοντες αντιλήπτορα και βοηθόν τον Δημήτριον, αρχίζοντες και αυτοί να διδάσκουν την Χριστού πίστιν, ώστε οπού εκαινουργιώνετον το χριστιανικόν όνομα*



... Διήγ. αγ. Δημ. $107^{83}$· (εδώ προκ. για την Κων/πολη) *τώρα οι Αγαρηνοί εκατεδούλωσάν το*, ... *το αξιοπρεπέστατον το όνομαν, το μέγαν,* (παραλ. 1 στ.), *το όνομαν το θαυμαστόν της* ... *-ομένης όλης* Θρ. Κων/π. (Mich.) 65 και 67· **ε**) (σε περίφραση· βλ. και L-S στη λ. ... IV): Διήγ. Αλ. G $264^{1}$, Πεντ. Λευιτ. XXII 2. **2**) Ταυτότητα, υπόσταση· ιδιότητα: *ο θεός των γονεών σας απέστειλέ με προς εσάς και να πουν εμέν· τι το όνομάν του; τι να πω προς αυτουνούς;* Πεντ. 'Εξ. ΙΙΙ 13· *φευ, ελεεινοί Χριστιανοί ...* (παραλ. 2 στ.) *με τ' όνομά σας δράμετε όπου ζητά τιμή σας* (παραλ. 1 στ.) *και εις τον άλλον σαν καλά τέκνα Χριστού τιμάτε* Αχέλ. 526. **3**) Προσωνυμία: *Ο θαυμαστός εκείνος άνθρωπος, ..., έγινεν άξιος να αποκτήσει ένα όνομα, οπού κυρίως ενός και μόνου Θεού είναι ίδιον επίθετον, τουτέστιν «Ελεήμων»* Ροδινός (Βαλ.) 183· *έκαμεν και παιδίον αρσενικόν, εύμορφον πολλά, τον Διγενήν εκείνον τον ανδρειωμένον, ο οποίος έλαβε το όνομα από τους γονείς* Διγ. 'Ανδρ. $342^{17}$. **4**) Προσφώνηση: *παιδιά να κάμεις όμορφα, να δεις κλερονομιά σου, «μάννα» ν' ακούγεις τ' όνομα, ν' αναγαλλιά η καρδιά σου* Πανώρ. Γ' 160· *Κύρη, καλά και τ' όνομα τούτο να μην τυχαίνει απού την κακορίζικην εμένα πλιο να βγαίνει* Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Δ' 243. **5**) Ψευδές όνομα, πρόσχημα: Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Χορ. Β' 507. **6**) Λέξη: *όπου εμπεί και μάθει τον της φυλακής τον πόνον, όνταν ακούσει το όνομα, όλος ανατριχιάζει* Σαχλ., Αφήγ. 432· *τούτο γαρ το βάρβαρον όνομα* (ενν. *κράλης*) *εξξελληνιζόμενον βασιλεύς ερμηνεύεται* Ηπειρ. $210^{1}$. **7**) Τίτλος, αξίωμα: *Μέγαν Κύρην τον έλεγαν, όνομα των Ελλήνων* Χρον. Μορ. Η 7242· *την θυγατέρα δέ αυτής πάλιν δέδωκαν τον σουλτάν Μουσταφίαν εις γυναίκα, ονομάσαντες αυτήν κυράν της Ανατολής κενώ ονόματι αυτήν ονομάσαντες* 'Εκθ. Χρον. $3^{6}$· *Αφότου γαρ εστέφθηκεν, ο δούκας ο δεσπότης βιάζεται κατά παντός την 'Αρταν να επάρει, καθώς είχεν το όνομα να έχει και την χρήσιν* Χρον. Τόκκων 2181 (πβ. το σημερ. *άλλος έχει τ' όνομα κι άλλος τη χάρη*). **8**) (Πληθ.) πρόσωπα, άτομα (βλ. και ά. *ονόματα*· πβ. το σημ. *νομάτοι*· βλ. και Χατζιδ., ΜΝΕ Β' 87, Ξανθ., Χρ. Κρ. 1, 1912, 343): *'Ησαν δέ των ονομάτων οι ονομασίαι αύται· Αφαρεύς και Μηριόνης και Δηίπυρος συν τούτοις* Ερμον. Ν 317· *επροστάχθην να συγγράψω* (παραλ. 1 στ.) *των Ελλήνων τας ανδρείας* (παραλ. 1 στ.) *και αυτών των ονομάτων των θανέντων εν πολέμοις και των φθορέων γαρ τούτων* Ερμον. Πρόλ. 41· (με τη γεν. *ανθρώπων*): *εσκοτώθησαν εις τον σεισμόν επτά χιλιάδες ονόματα ανθρώπων* Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ. Αποκάλ. Ιω. ια' 13. **9α**) «'Ονομα», καλή ή κακή φήμη (βλ. και *ακοή, άκουσμα(ν)*): Θησ. (Foll.) Ι 109, Ροδινός (Βαλ.) 190, Τζάνε, Κρ. πόλ. $491^{5}$, Φλώρ. 1154· **β**) υπόληψη: *απέ τους ναύτας οπού έχουν φανόν και όνομαν, να τους βάλλουν να 'μόσουν εις τα άγια να ειπούν την αλήθειαν* Ασσίζ. $48^{11}$. **'Εκφρ. 1**) *Αποκάτω στο όνομα*· βλ. αποκάτω (Ι) 3δ φρ. **2**) *Απ' όνομα* ή *διά (τ')όνομα(ν) κάπ.* = από μέρους, για λογαριασμό, στη θέση κάπ.: *Γύρεψε τον Πανάρετο λοιπό κι απ' όνομά μου του 'πέ πως τονε καρτερώ μέσα στην κάμερά μου* Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Β' 181· *να 'μόσουν* (ενν. *οι αμιράδες*) *έμπροσθέν τους διά όνομαν του σουλτάνου και ο κουβερνούρης έμπροσθέν τους αμιράδες διά όνομαν του ρηγάτου* Μαχ. $292^{7,8}$· *Στον κόσμον σας απέστειλα πτωχόν τον αδελφόν μου, καθημερινόν να σας ζητά αυτός διά τ' όνομά του* Ρίμ. θαν. 114. **3**) *Διά* ή *μετά ονόματος, κατά* ή *κατ' όνομα(ν), παρ' όνομα* = ονομαστικά (βλ. και *κατά* 7 Εκφρ.): *κάτις απέ τους κριτάδες τον εκάλεσεν διά ονόματος εις την βουλήν* Ασσίζ. $30^{1}$· *Εάν ένι ότι... μία χήρα ζητά μετά ονόμα-* *εκάλεσεν διά ονόματος εις την βουλήν* Ασσίζ. $30^{1}$· *Εάν ένι ότι ... μία χήρα ζητά μετά ονόματος ... δύο κριτάδες της αυλής εις την βουλήν τους* Ασσίζ. $29^{28}$· *την ευγενείαν υμών ευλογώ και δι' υμών πάντας κατά όνομα τους λοιπούς υιούς αγαπητούς ημετέρους εν πνεύματι αγίω* Βελλερ., Επιστ. 77· *Εδώ είναι οι βασιλείς γεγραμμένοι παρ' όνομα όσοι εβασίλευσαν την αυτήν Κωνσταντινούπολιν* Χρον. 311. **4**) *Διά το όνομα* = για να τηρούνται τα προσχήματα, τυπικά (η χρ. και σήμ.): *μόνον διά το όνομα φορούσιν* (ενν. *οι παπάδες*) *το καπάσι*

Ναθαναήλ Μπέρτου, Στιχοπλ. I 174. **5α**) *Εις όνομα κάπ.* = στην κατοχή, στη δικαιοδοσία κάπ. (η χρ. και σήμ.): *Η κόρη δέ εις όνομα να είναι εδικόν σου, Ιωαννίκιε θαυμαστέ, και εις χαράν του γήρους* Διγ. Z 3214· *να λάβεις και την προίκα σου ... κεντηνάρια είκοσι, νομίσματα παλαία, ά προ καιρού εχώρισα και εθέμην ιδίως της φιλτάτης εις όνομα* Διγ. (Trapp) Gr. 1659· **β**) *εις όνομα* (με γεν. πράγματος) = «εν είδει», ως ...: *μελετήσαι τα της χρειάς του γάμου του Βελθάνδρου, το τί δίδει τον Βέλθανδρον εις όνομα προικός τε* Βέλθ. 995. **Φρ. 1**) *Ακούει το όνομά μου*· βλ. *ακούω* Α' 4 φρ. **2**) *Αυξάνω το όνομά μου*· βλ. *αυξάνω* 1 'Εκφρ. **3**) *Αφήνω όνομα*· βλ. *αφήνω* 4 Φρ. **4**) (Προκ. για το Θεό) *να βάλει (να απλικέψει) το όνομά του κάπου* = να ορίσει τόπο εγκατάστασης του εβραϊκού λαού και (συνεκδ.) τόπο λατρείας του: *να μακρύνει από εσέν ο τόπος ός να διαλέξει ο Κύριος ο Θεός σου να βάλει το όνομά του εκεί* Πεντ. Δευτ. XIV 24· *μόνε προς τον τόπο ός να διαλέξει ο Κύριος ο Θεός σου να απλικέψει το όνομά του, εκεί να θεσιάσεις το Πάσκα* Πεντ. Δευτ. XVI 6. **5**) *Βάνω όνομα*· βλ. *βάνω* 16 β. **6**) *Βγαίνει το όνομα (κάπ.) ή βγαίνει κακόν όνομα κατά (κάπ.)* = αποκτά κάπ. κακή φήμη: *κλαίει* (ενν. η πολιτική) *πολλά και αγανακτά το καταφρόνεμάν της, την ευγενειάν της να πονεί που θα 'βγει τ' όνομά της* Σαχλ. Ν 293· *εβγήκε κακόν όνομα κατ' αυτού* Ιστ. πατρ. 134$^{6}$. **7**) *Βγάνω όνομα (σε κάπ.)*· βλ. *βγάνω* 35(α) φρ. **8**) *Βγάνω όνομα κακό (σε κάπ.)* = εξαιτίας μου διασύρεται κάπ. (η χρ. και σήμ.): *να ζημιώσουν αυτόν έκατον άσπρα και να δώσουν του πατρός της παιδοπούλας, ότι έβγαλεν όνομα κακό ιπί κορασίδα του Ισραέλ* Πεντ. Δευτ. XXII 19. **9**) *Βγάνω, πέμπω, στήνω όνομα ή παίρνω (τ') όνομα(ν)* = αποκτώ φήμη, γίνομαι ξακουστός (βλ. και *βγάνω* 35(β) φρ.): *απού το τραγούδι μου όνομα θέλου βγάλει* Πανώρ. Γ' 623· *Πατέρα μου, όνομα άπονο στον κόσμο θε να πέψεις, α δε σκολάσεις την οργή κι α δε τη μεταστρέψεις* Θυσ.$^{2}$ 793· *υπήγεν κι επήρε μίαν χώραν μεγάλην,... με πόλεμον, κρουσεύοντας και λεηλατώντας όλα της τα περίχωρα. 'Εστησεν από τούτο μέγα όνομα* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 317· *να τον θαυμάσουσι πολλοί και όνομα να πάρει* Αιτωλ. Μύθ. 96$^{4}$· *αυτός ηπήρεν τ' όνομαν και την κοινήν ευφήμην* Παρασπ., Βάρν. C 364. **10α**) *Λειώνω, σβήνω ή τελειώνω το όνομα κάπ.* = κάνω να λησμονηθεί, να πάψει να υπάρχει το όνομα κάπ. (βλ. και *λειώνω* ΙΑ' 5 β): *Εύρηκα και καλόν καιρόν τσ' εχθρούς μου ν' αφανίσω* (παραλ. 1 στ.) *τώρα που βάνουσι φωτιά να ρίξουν τα τειχιά σου και παντελώς από την γην θα σβήσουν τ' όνομά σου* Τζάνε, Κρ. πόλ. 216$^{25}$· *λωλοί 'ναι όσοι θαρρού με κόπο γή με γνώση να κάμουσι τη χέρα μου να μη μπορά τελειώσει τα 'νόματά τως* Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Πρόλ. Χάρ. 35· **β**) *λειώνει, λειώνεται ή σβήνει το όνομα κάπ.* = εξαλείφεται, παύει να ακούγεται το όνομα κάπ. [βλ. και *λειώνω* Β' 2 (φρ.) και ΙΙ 2 (φρ.)]: *Ας πέσουν τα μουράγια μου, να σβήσει τ' όνομά μου* Τζάνε, Κρ. πόλ. 571$^{19}$· *τ' όνομά σου παντελώς από την γην να σβήσει* Τζάνε, Κρ. πόλ. 228$^{26}$. **11**) *Να ζήσει τ' όνομά σου*· βλ. *ζω* (Ι) Α' 1β. **12**) *Στέκει το όνομα κάπ.* = εξακολουθεί να υπάρχει, να ακούγεται, να μνημονεύεται το όνομα κάπ.: *αθάνατον απόμεινε και στέκει τ' όνομά του* (ενν. του Αλεξάνδρου) Τζάνε, Κρ. πόλ. 134$^{9}$· *με δίχως κόπο τα ονόματα παντοτινά δε στέκου των αθρώπω* Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Α' 56. **13**) *Σύρνεται το όνομα κάπ.* = διασύρεται, εξευτελίζεται κάπ.: *ουδέν λυπείσαι, ω Σωκράτη, να σύρνεται το όνομά σου εις το θέατρον;* Σοφιαν., Παιδαγ. 283. **14**) *Τελειώνεται το όνομα κάπ.* = πεθαίνει κάπ.: *ετελειώθην το όνομα αυτού μηνί τω εδώ πέρυσι και εφέτο* Σπανός (Eideneier) A 286.

**ονομάζω,** Σπαν. Α 59, Κομν., Διδασκ. Δ 70, Σπαν. Ρ 6, Προδρ. (Eideneier) III 111 κριτ. υπ., Χρον. Μορ. Η 761, 1332, Χρον. Μορ. Ρ 8480, Κομνηνής 'Αννας Μετάφρ. 23, Πρόλ. εις έπαινον Κεφαλλην. 34, Φλώρ. 147, Λίβ. Sc. 2831, Λίβ. Esc. 3978, Λίβ. Ν 3440, Νεκρ. βασιλ. 55, Συναξ. γυν. 424, Διήγ. Αλ. G 263$^{13}$, Θρ. Κύπρ. Μ 202, Ερωφ. (Αλεξ.





Στ. - Αποσκ.) Α' 260, Ερωφ. Ιντ. β' 25, Ιστ. Βλαχ. 2519, Σουμμ., Παστ. φίδ. Α' [230], Ζήν. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Α' 370, Ροδινός (Βαλ.) 118, Γέν. Ρωμ. 108, Τζάνε, Κρ. πόλ. 99$^{21}$, κ.α.· *'ν ο μ ά ζ ω,* Χρον. Μορ. Ρ 1332, Κορων., Μπούας 137, Θρ. Κύπρ. (Παπαδ. Θ.) 817, Σουμμ., Παστ. φίδ. Ε' [1229].

Το αρχ. *ονομάζω*. Η λ. και σήμ.

**I** Ενεργ. **1α**) Ονομάζω, καλώ κάπ. με τ' όνομά του: Τζάνε, Κρ. Πόλ. 31017, Χρον. Μορ. Ρ 3049· **β**) (προκ. για πράγμα): *είχ' ένα ποτάμι,* (παραλ. 1 στ.) *Πιέδε το ονομάζουσι, κοντά 'ναι στο καστέλι* Κορων., Μπούας 95. **2**) Ονοματίζω, δίνω κάπ. όνομα: Ροδινός (Βαλ.) 123, Ερμον. Γ 234, Ιστ. πατρ. 196$^{13}$. **3α**) Αποκαλώ: Διγ. (Trapp) Gr. 2151, Καλλίμ. 117· (προκ. για κάπ. τίτλο ή κάπ. προσηγορία): *την θυγατέρα δέ αυτής πάλιν δέδωκαν τον σουλτάν Μουσταφίαν εις γυναίκα, ονομάσαντες αυτήν κυράν της Ανατολής* 'Εκθ. χρον. 3$^{5}$· *Ω πατριάρχα μέγιστε της Κωνσταντινουπόλης*· (παραλ. 8 στ.) *μέγας να 'νομάζεσαι όλης της οικουμένης* Αρσ., Κόπ. διατρ. [235]· **β**) χαρακτηρίζω: *Πώς να ειπώ την απαρχήν, τι να την ονομάσω την συμφοράν την άδικον εκείνην της εώας;* Ταμυρλ. 1· *εμένα κόρη ευγενική ήθελαν μ' ονομάζει* Πανώρ. Γ' 12· *με δίχως αφορμή, προδότη μ' ονομάζεις* Ζήν. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Γ' 104. **4**) Ανακηρύσσω: *από την Ανατολήν έως της Δύσης θέλεις* (ενν. *Αλέξανδρε*) *ονομασθεί βασιλέας* Διήγ. Αλ. G 40. **5**) Ορίζω, καθιστώ: *επαίρνω τον και σύγαμπρον εμόν τον ονομάζω* Λίβ. Sc. 3205. **6α**) Αναφέρω κάπ. ή κ. με το όνομά του, κάνω μνεία: Χρον. Μορ. Η 1665, 1967, Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 234· **β**) κάνω λόγο για κ.: *Οι Ρωμαίοι λαλούν ψέματα και πέφτουν ως γιόν τους 'Ελληνες και ονομάζουν πράματα άπρεπα τα 'ποία δεν είναι* Μαχ. 66$^{18}$· **γ**) (συνεκδ.) αφηγούμαι: *οι κόντοι εκείνοι ενώθησαν, όπερ εδώ ονομάζω* Χρον. Μορ. Η 127. **7α**) (Προκ. για το Θεό) μνημονεύω, επικαλούμαι (συνέχεια) τ' όνομά του: *ο καθεείς από ημάς ευρίσκεται χρεώστης να προσκυνεί, να επαινεί, πάντα να σε δοξάζει το άγιόν σου όνομα και να σε ονομάζει* Ιστ. Βλαχ. 2490 [= Γεν. Ρωμ. 112]· **β**) (συνεκδ.) αναγνωρίζω· ομολογώ: *Αυτός* (ενν. *ο Νέβρων*) *εγιωμέτρησε θάλασσαν και τον κόσμον κι έδωκεν κι εις τα είδωλα πίστιν και μέγαν νόμον. Κι ουδέν ευρέθηκεν λαός Θεόν να ονομάζουν* Χούμνου, Κοσμογ. 593· *'Ανθρωπε, τον πατέρα σου βρίζεις και ατιμάζεις και δεν είσαι χριστιανός, Θεόν δεν ονομάζεις* Ιστ. Βλαχ. 1702. **8**) Δίνω υπόσχεση για κ., τάζω: Μαλαξός, Νομοκ. 188. **II** (Μέσ.) ονομάζομαι: Κομνηνής 'Αννας Μετάφρ. 211· *εξ εκείνων των ολίγων ιερέων τότε εξελέξαντο, ως γηραιότερον και χηρευόμενον, οι άνθρωποι του τότε καιρού αυτόν τον Πρωτοπαπάν, ος και Νοταράς ενομάζετο Χειλά,* Χρον. 348.

Η μτχ. παθητ. παρκ. ως επίθ. = ονομαστός, φημισμένος, ξακουστός: Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 105$^{v}$, Ροδινός (Βαλ.) 118, Χρον. Μορ. Η 5463· *'ς τούτο το κακορίζικον νησί, το 'νομασμένο της Κρήτης οπού το 'χασι περίσσα σοφισμένο* Τζάνε, Κρ. πόλ. 237$^{27}$· έκφρ. *κακά ονομασμένος*· βλ. ά. *κακά*.

**ονομάς** ο.

Από το ουσ. *όνος* με επίδρ. της λ. *νομάς* (βλ. Κεχαγιόγλου [Πτωχολ. σ. 456]).

Γαϊδούρι: *χίλιους είχεν* (ενν. *ο Πτωχολέων*) *καμήλους, ονομάδες τε χιλίους* Πτωχολ. (Κεχ.) Ρ 20.

**ονομασθός,** επίθ., βλ. *ονομαστός*.

**ονομασία** η, Ιατροσ. 22$^{140-141}$.

Το αρχ. ουσ. *ονομασία*. Η λ. και σήμ.

'Ονομα, ονομασία: *'Ησαν δέ των ονομάτων οι ονομασίαι αύται: Αφαρεύς και Μηριόνης και Δηίπυρος συν τούτοις* Ερμον. Ν 318.

**ονομαστικός,** επίθ.

Το αρχ. επίθ. *ονομαστικός.*

Ονομαστός, διάσημος: *Τοις ονομαστικοίς και ευγενέσι γέρουσι στενότητες και αντιδικίαι και αποτροπή και αυτής της πίστεως και εξ αυτών εξέλθωσι ψευδολογίαι και φήμαι κακαί* Ωροσκ. $40^{11}$.

**ονομαστός,** επίθ., Διγ. Ζ 3658, Δούκ. $359^{5}$, 'Εκθ. χρον. $43^{2}$, Συναξ. γυν. 342· *ο ν ο μ α σ θ ό ς,* Διγ. 'Ανδρ. $395^{8}$.

Το αρχ. επίθ. *ονομαστός.* Η λ. και σήμ.

Ονομαστός, ξακουστός, φημισμένος: Διγ. (Trapp) Gr. 3084, 'Εκθ. χρον. $66^{18}$.

**ονομαστώς,** επίρρ.

Από το επίθ. *ονομαστός.*

Με το όνομά του, ονομαστικά: *αλλήλως εχαιρέτησαν, ονομαστώς εκάλει: «καλώς τον Απολλώνιον», Αλανίκων εβόα* Απολλών. 99.

**ονοματίζω,** Ελλην. νόμ. $562^{11-12}$, Ασσίζ. $18^{16-17}$, $44^{16}$, $46^{25}$, $54^{24}$, $161^{15-16}$, $175^{4}$, $200^{2}$, $304^{24}$, $427^{22}$, Μαχ. $108^{14}$, $146^{1}$, $318^{21}$, $504^{32}$, Θησ. Ζ' [$91^{7}$], ΙΒ' [$88^{7}$], Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Α' 466, Ροδολ. (Αποσκ.) Πρόλ. Μελλ. 3, Δ' 302, Σουμμ., Παστ. φίδ. Β' [709], Ε' [1226], Ζήν. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Γ' 204, Δ' 371, Τζάνε, Κρ. πόλ. $587^{29}$, κ.ά.· *α ν ο μ α τ ί ζ ω,* Μαχ. $260^{26,27}$, $532^{2}$, Βουστρ. 433· *'ν ο μ α τ ί ζ ω,* Ασσίζ. $40^{20}$, $61^{19-20}$, $143^{4}$, $150^{6-7}$, $162^{7}$, $166^{31}$, $265^{21}$, $292^{8}$, $328^{18}$, $341^{14,31}$, $412^{26}$, $413^{23}$, $418^{15}$, $429^{29}$, Κυπρ. ερωτ. $103^{3}$, Γύπ. Πρόλ. Διός 55, Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Β' 267, Πιστ. βοσκ. ΙΙ 1, 427· 4, 9, Ροδολ. (Αποσκ.) Α' 467, Σουμμ., Παστ. φίδ. Προσφ. [17], Β' [1197].

Το μτγν. *ονοματίζω.* Ο τ. *ανοματίζω* και σήμ. στην Κύπρο (Σακ., Κυπρ. Β' 454). Ο τ. *'νοματίζω* στον Κατσαΐτ., Ιφ. Δ' 701, Ε' 320 και σήμ. ιδιωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ., Σακ. Κυπρ. Β' 702, Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ. Β' 704, Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ. 418). Τ. *'νουματίζω* σήμ. στην 'Ιμβρο (Ανδρ., Αθ. 42, 1930, 151). Η λ. στον Κατσαΐτ., Ιφ. Β' 321, Γ' 452 και σήμ.

**Ι**) Ενεργ. **1**) Δίνω όνομα, ονομάζω: *γείς νιούτσικος βοσκός που 'νοματίσα Αμύντα, ..., μια κορασίδαν όμορφη αγάπα* Πιστ. βοσκ. Ι 2, 171· *έτυχεν κάποιος ανδρειωμένος Σπανιόλος και Μεδράνοντας ήτον 'νοματισμένος* Αχέλ. 665. **2**) Αποκαλώ: *πώς μπορείς ξένον υιόν, υιόν να 'νοματίσεις;* Σουμμ., Παστ. φίδ. Ε' [631]· *Με δίκι' ο κόσμος έπρεπε μητέραν να σε κράζει της όργητας και του θυμού κι όχι να σ' ονομάζει μάννα του πόθου καταπώς όλοι σ' ονοματίζουν* Σουμμ., Παστ. φίδ. Δ' [1111]· *άστρο μ' ονοματίζουσι της θλίψης, του πολέμου, που πέμπω μάχες και πληγές* Ζήν. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Πρόλ. 9. **3**) Αναφέρω κάπ. ή κ. (με τ' όνομά του), κατονομάζω: *έβαλεν* (ενν. *ο ρε Πιέρ*) *καβαλλάρηδες καραβοκυρούς τους κάτωθεν ονοματισμένους:... ο πρίντζης της Αντιοχείας, ο μισέρ Φιλιπpoύν τε Ιμπελή..., μισέρ Τζουάν τε Ιμπελή* Μαχ. $168^{35}$· *Περί εκείνον οπού εχάσεν και ονοματίζει την ημέραν οπού εχάσεν το εδικόν του* Ασσίζ. $19^{11}$· *εντέχεται να γίνουνται πάντα όσα έχει του αφέντη τά ενομάτισεν εις τούτην την διαθήκην* Ασσίζ. $395^{26-7}$· *Εάν είς άνθρωπος εγκλητεύσει έτερον άνθρωπον εις την αυλήν απού πράγμαν οπού του χρεωστεί και*



*ονοματίζει πόσον πράγμαν* Ασσίζ. $92^{5}$. **4**) Ορίζω, καθορίζω, προσδιορίζω: *Περί του ανθρώπου οπού δίδει την πραγματειάν του να την πάρουν εις τόπον ονοματισμένον και εκείνος παίρνει την εις άλλον τόπον* Ασσίζ. $7^{2}$· *Εάν κανείς άνθρωπος,..., πακτώνει μία εδικήν μου γην διά να οικονομήσει οικίαν, ..., διά να μου δώσει κάθα χρόνον μίαν αληθινήν τιμήν 'νοματισμένη* Ασσίζ. $453^{13}$. **5**) Χαρακτηρίζω: *Τα πάθη μου δεν ήμαθες, μ' απής τα θες γροικήσει περίσσα κακορίζικο με θες ονοματίσει* Στάθ. (Martini) Γ' 284. **6**) (Προκ. για το Θεό) αναγνωρίζω, ομολογώ: *ουδέν εδόξαζες Θεόν, ουδέ τον ευχαρίστεις, ουδέν τον ενομάτιζες ως πλάστην εδικόν σου* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 174. **7**) Δίνω υπόσχεση για κ., τάζω: *τα πράγματα ... δεν αφιερώθησαν εις Θεόν, μόνον ονοματίσθησαν του Θεού αφιερωθήναι* Μαλαξός, Νομοκ. 188. **8**) (Εδώ αμτβ.) ονομάζομαι: *το φάντασμα εκείνο που 'νοματίζει 'Ερωτας* Πιστ. βοσκ. IV 7, 80. **II**) Μέσ. **1**) Παίρνω, φέρω τίτλο: *εις αυτάς τας ενορίας υπάρχειν θέλομεν και επ' αυτάς ονοματίζεσθαι και τόσον όνομα όσον αξίωμα αρχιερατικού οφφικίου έχειν οι αρχιερείς εις αυτάς* Διάτ. Κυπρ. $506^{7}$. **2**) Αποκτώ εθνική ιδιότητα και συνεκδ. τα δικαιώματα που απορρέουν από αυτήν (Για το πράγμα βλ. Dawkins [Μαχ. Β' σ. 110-111 και 156]): *άνταν εγροίκησεν η ρήγαινα τα λογία του παιδίου, ως φρόνιμη εφοβήθην μηδέν τ' αποσκεπάσει τα λογία, ότι ο Δημήτρης ήτον Γενουβήσος ονοματισμένος* Μαχ. $412^{1}$. **3**) Γίνομαι, καθίσταμαι: *προσκυνημένη γυναίκα πνεύμα έναι τ' άδη 'νοματισμένη* Πιστ. βοσκ. Ι 5, 165.

Η μτχ. ως επίθ.: ονομαστός: *Το πολυτεχνογάζωτο ρούχο το φημισμένο τσ' αράχνης, που ως κι εις τσ' ουρανούς είναι ονοματισμένο* Ροδολ. (Αποσκ.) Γ' 38· *Τούτή 'ναι η Μέμφη η ξακουστή τόσα 'νοματισμένη για τσ' άξες τση Πυράμιδες σ' όλη την οικουμένη* Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Πρόλ. 113.

**ονομάτισμα** το.

Από τον αόρ. του *ονοματίζω* και την κατάλ. *-μα.* Τ. *ονομάτιγμαν* και σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ.).

Αναφορά του ονόματος κάπ.: *ο νόμιμος όρκος είναι ένα ονομάτισμα του Θεού* Χριστ. διδασκ. 303.

**ονομάτοι** οι, Ασσίζ. $176^{5}$ (γεν. πληθ. *ονοματών*), Μαχ. $30^{3}$, Σανκταμαύρας, Πράξ. Αποστόλ. $17^{37}$· *α ν ο μ ά τ ο ι,* Μαχ. $96^{32}$, $118^{10-11}$, $276^{16}$, $356^{26}$, $418^{32}$, $434^{1}$, $458^{22}$, $556^{6}$, Βουστρ. 436, 446, 447, 454, 461, 528, 540· *ν ο μ ά τ ο ι,* Ερμον. Ν 187, Βίος Αλ.$^{2}$ 122, 'Ασμα Μάλτ. 62, Χρον. σουλτ. $138^{12}$, Διγ. 'Ανδρ. $358^{24}$, $388^{12}$, Συναδ., Χρον. - Διδαχ. $25^{v}$, Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $647^{12}$, Ροδινός (Βαλ.) 216, Τζάνε, Κρ. πόλ. $175^{22}$, $291^{11}$, $374^{2}$, $422^{21}$, $470^{16}$.

Από τη γεν. πληθ. του ουσ. *όνομα* κατά το σχήμα *των ανθρώπων - οι ανθρώποι* (Ανδρ., Λεξ. λ. *νομάτοι* και Χατζιδ., Αθ. 1, 1889, 251). Ο τ. *ανομάτοι* στο Somav. (λ. *νομάτοι*) και σήμ. ιδιωμ. (Σακ., Κυπρ. Β' 454, Λουκά, Γλωσσάρ. 45, λ. *ανοματός,* Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ. 62). Ο τ. *νομάτοι* στο Somav. και σήμ. Λ. *ονόματος* στην Κ. Ιταλία και Σικελία (Caracausi 417). Εν. *ανομάτος, ανοματός, νομάτος* και *νοματός* σήμ. στην Κύπρο (Φαρμακ., Γλωσσάρ., 83, Λουκά, ό.π.). Λ. *ανουματαίοι* και *νουματαίοι* σήμ. ιδιωμ. (Μπόγκα, Γλωσσ. Ηπείρου Α' 49, Λάζαρης, Λευκαδ. 117, λ. *νομάτοι*). Η λ. στο Somav., ό.π. και σήμ. στην Κύπρο (Σακ., ό.π. 702).

'Ατομα, πρόσωπα: *Ακόμα εσκότωσαν έως εβδομήντα ονομάτους μεγάλους ανθρώπους του Σουλτάν Οσουμάν* Κώδ. χρονογρ. 62· *εφέραν μίαν μεγάλην σανία, οπού την εβαστάξαν*

δ' ανομάτοι Μαχ. 82$^{16}$· ήτον πλήθος πολύ, εκείνοι εκατόν νομάτοι και εγώ μοναχός Διγ. 'Ανδρ. 371$^{28}$.

**ονοματολογία** η· 'ν ο μ α τ ο λ ο γ ί α.

Από τη γεν. του ουσ. όνομα και το β' συνθ. *-λογία* (Ανδρ., Λεξ. λ. *ονοματο-*).

Κατάλογος ονομάτων: *η 'νοματολογία των αρχόντων όπου εμπήκαν εις τα ξύλα είναι οι κάτωθεν* ... Μαχ. 146$^{5}$.

**ονοματώ,** Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Χορ. Β' 479, Φορτουν. (Vinc.) Ιντ. α' 169· *'ν ο μ α τ ώ,* Πιστ. Βοσχ. V 3, 49.

Από τον αόρ. *ονομάτισα* (Βλ. Χατζιδ. ΜΝΕ Α' 274). Η λ. στον Κατσαΐτη, Θυ. Πρόλ. 118.

Ονομάζω: *όλοι οι αθρώποι μιας λοής κι εις ένα μόδο εξιούσα· γιαυτός εκείνο τον καιρό χρουσόν ενοματούσα* Φορτουν. (Vinc.) Πρόλ. 58.

**ονόμιμος,** επίθ., βλ. *νόμιμος.*

**ονόμισμαν** το, βλ. *νόμισμα.*

**όνος** ο και η, Βίος Αλ. 4459, Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 51, 82, Πτωχολ. (Κεχ.) Ρ 36, Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ. Ματθ. κα' 2.

Το αρχ. ουσ. *όνος.* Τ. *όνε* σήμ. στο τσακωνικό ιδίωμ. (Κωστ., Λεξ. τσακων. Β' 363).

**1)** Γαϊδούρι: Βίος Αλ. 4463, Φυσιολ. (Legr.) 461, Μυστ. 52. **2)** (Μεταφ. προκ. για ανόητο άνθρωπο): *ως άνθρωποι μέν τη μορφή εφαίνοντο* (ενν. *οι αιρετικοί*) ... ..., *ως όνοι δέ την γνώσιν* Φυσιολ. (Legr.) 466.

**ονόσκορδον** το.

Από τα ουσ. *όνος* και *σκόρδον.* Η λ. στο Meursius.

Είδος σκόρδου: *Λαβών το λεγόμενον ονόσκορδον λείον εν ιγδίῳ* Ιερακοσ. 430$^{26-27}$.

**ονόστιμα,** επίρρ., Βλ. *νόστιμα.*

**ονοστιμίζω,** βλ. *νοστιμίζω.*

**ονόστιμος,** επίθ., βλ. *νόστιμος.*

**οντάμπασης** ο, Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 333, 351· *ο τ ά μ π α σ η ς,* 'Εκθ. χρον. 75$^{16}$.

Το τουρκ. odabaşı. Τ. *οντάμπαχης* σε έγγρ. του 1786 (Κοντοσοπ., Γλωσσογεωγρ. κρητ. 43). Η λ. στο Somav. όπου και τ. *ντάμπασης.*

Ο διοικητής μονάδας γενιτσάρων (βλ. Mor., Byzantinot. II 222· πβ. και Δημητριάδη, Εβλ. Τσελ. 90): *Ταύτα και άλλα περισσότερα είπον οι γιανίτσαροι, ... διδαγμένοι όντες ούτω από τους πρώτους τους ονταμπασήδες τως* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 330· *Ομοίως και όσοι ήτον τύραννοι, κάντε βεζίρηδες ... και ονταμπασήδες* (χφ. *οταπασήδες*) *όλους έκοφτεν* (ενν. *ο σουλτάν - Μουράτης*) Συναδ., Χρον. - Διδαχ. 30$^{v}$.

**όντα(ν), οντά(ν),** σύνδ., βλ. *όταν.*

**όντα(ς),** μτχ., βλ. *είμαι.*



**όντας, οντάς,** σύνδ., βλ. *όταν.*

**οντάς** ο· *ν ο τ ά ς,* Ιστ. Μακαρ. Μάρκο 570, 745· *ο ν δ ά ς,* Ιστορ. δεσποτών Ηπείρ. 28$^{8}$.

Το τουρκ. oda. Ο τ. *νοτάς* και σήμ. στην Κύπρο (Φαρμακ., Γλωσσάρ. 184, Σακ. Κυπρ. Β' 878, Παπαδ. Θ., Δημ. κυπρ. άσμ. 316). Τ. *ντας* στο Somav. στη λ. Ο τ. *ονδάς,* στα Poem. Hist. 202$^{31,33}$. Διάφ. άλλοι τ. της λ. σήμ. ιδιωμ. (ΛΔ 11, 1966-67 107, Φούρλας, Λαογρ. 33, 1985, 426, Αναγνωστ., Αθ. 38, 1926, 189, Κωστ., Λεξ. τσακων. Β' 364, κ.α.). Η λ. στο Du Cange (λ. *οντάδες*), σε εγγρ. του 17. και 18. αι. (Σταυριν., Τουρκ. έγγρ. 178, Apostolopoulos, Ελλην. 27, 1974, 108, 119) και σήμ.

**1)** Δωμάτιο, θάλαμος, αίθουσα: *έκτισεν ένα μεγάλον χάνι ... με πολλούς οντάδες* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 391· *όλους τους οντάδες της μητροπόλεως ... εποίησεν αχούρια* Ιστορ. δεσποτών Ηπείρ. 10$^{20}$. **2)** Στρατώνας (Για τη σημασ. βλ. Redhouse, λ. oda 3, Mor., Byzantinot. II 220): *έδραμε και ... ο σουλτάν Κουρκούτης, αιφνιδίως εκ Μαγνησίας και ευρέθη εν τη Πόλει εν τοις των γενιτσάρων οντάσι και ιδόντες αυτόν εξεπλάγησαν* 'Εκθ. χρον. 53$^{10}$.

**όντε(ν), οντέ(ν),** σύνδ., βλ. *όταν.*

**όντες,** σύνδ., βλ. *όταν.*

**όνυκλο** το.

Λ. πλαστή από το ουσ. *όνυξ -χος.*

Ο πολύτιμος λίθος όνυχας: *μάλαμα της ηγής εκείνης καλό· εκεί το κρουστάλλι και λιθάρι του όνυκλο* Πεντ. Γέν. II 12.

**όνυξ** ο, Προδρ. (Eideneier) IV 16, Ορνεοσ. 556$^{19}$.

Το αρχ. ουσ. *όνυξ.* Λ. *όνυχας* σήμ.

Νύχι: Διγ. Ζ 952, Ορνεοσ. 557$^{6}$. **'Εκφρ.** *Εξ απαλών ονύχων* (η έκφρ. και σήμ.) = από την παιδική ηλικία: *λόγους γραΐδίων ηκριβωσάμην, ό φασίν, εξ απαλών ονύχων* Γλυκά, Στ. 5.

**ονύπνιο** το, βλ. *ενύπνιον.*

**ονυχάρι(ον)** το· *'ν υ χ ά ρ ι.*

Από το ουσ. *όνυξ -υχος* και την κατάλ. *-άρι(ον).*

Αρωματική ουσία (Βλ. και Hesseling [Πεντ. σ. 434]· (πβ. L-S, λ. *όνυξ* III 5): *είπεν ο Κύριος προς τον Μοσέ: «έπαρε εσέν 'δύσματα, μαστίχι και 'νυχάρι* (εκδ. *νοχάρι·* διορθώσ.) *και χαλβάνη 'δύσματα και λιβάνι καθάριο* Πεντ. 'Εξ. XXX 34.

**ονυχέα** η.

Από το ουσ. *ονύχιον* και την κατάλ. *-έα.* Τ. *νυχέα* σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ.) Τ. *νυχιά* σήμ. Η λ. στο Meursius.

Χτύπημα, πληγή που έγινε με το νύχι: *Περί πληγής ορνέου όταν έχει μυτέαν ή ονυχέαν* Ορνεοσ. 582$^{19}$.

**ονύχι(ον)** το, Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 524, 1488, Αχιλλ. L 808, Αχιλλ. Ν 1120, Κώδ. Χρονογρ. (Κοσμάς) 24, Πηγά, Χρυσοπ. 110 (59), Κατζ. Α' 219, Διγ. 'Ανδρ. 389$^{34}$

394$^{27-28}$, Προσκυν. Κουτλ. 390, 143$^{38}$· *ανύχι,* Απόκοπ.$^{2}$ 443· *νύχι,* Σταφ., Ιατροσ. 15$^{438}$, Διγ. Ζ 306, 3438, Ιατροσ. κώδ. υξδ', Συναξ. γυν. 271, Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 210$^{v}$, Ζήν. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Β' 391, Πεντ. Δευτ. XXI 12 (πληθ. *νύχα*), Σουμμ., Παστ. φίδ. Γ' [197, 223]· *ονύχιν,* Ιατροσόφ. (Oikonomu) 83$^{19}$.

Η λ. στον Αριστοτέλη. Ο τ. *ανύχι* ιδιωμ. (Σπυριδ., Κρητικά 1, 1930, 201, Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ. 133, Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ. 65, λ. *ανύχι(ν)*)· για το σχηματ. του βλ. Ξανθουδίδης [Ερωτόκρ. σε 498]. Ο τ. *νύχι* στο Meursius (λ. *νύχια*) και σήμ. Ο τ. *ονύχιν* και σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ.). Άλλοι τ. της λ. σήμ. ιδιωμ. (Κυπρ. άσμ. Β' τόμ. 6$^{47}$, Γιαγκουλλή, Ποιητάρ. 413, λ. *νύσιν*, Ερωτόκρ., Γλωσσάρ. 40, λ. *νύδιν*, Παπαδ., ό.π., λ. *νύχιν*. Αναγνώστου, Αθ. 25, 1913, 266, Μπόγκα, Γλωσσ. Ηπείρου Α' 51, λ. *ανύχ'*).

Νύχι **α**) (προκ. για νύχια ανθρώπου): *εισέ μια πέτρα εσκόνταψα τον πόδα μου και βγαίνει το ανύχι του δαχτύλου μου* Φορτουν. (Vinc.) Γ' 692· *είδε η Παναγία άνθρωπον κρεμασμένον απού τα είκοσι ανύχια* Αποκ. Θεοτ. 165· *εις νύχι να έβγει και μετά ταύτα πάλιν να ποίσει ά[λα]λον νύχι* Ιατροσ. κώδ. υξγ'· *Είχε* (ενν. *η βασίλισσα*) *και φόρεμα μακρύ ως κάτω εις τα νύχια* Αρσ., Κόπ. διατρ. [1002]· **β**) (προκ. για νύχια ζώου): *με τα νύχια του 'πιασε* (ενν. *ο φάλκονας*) *πουλίν εις την ελάτην* Κορων., Μπούας 32· *ο φοβερός ο λέων, όπου 'κ την πείνα την πολλήν, κτυπάει τους οδόντας, τα νύχια με την γλώσσαν του, όλα τα 'ξακονίζει* Θησ. Ζ' [121$^{4}$]· *Ανασπάσετε του θηρίου όλα τα δόντια και τα ονύχια του δεξιού του ποδαρίου, διά να τα φορέσομεν τον υιόν μου τον Βασίλειον* Διγ. 'Ανδρ. 335$^{1}$. **γ**) (προκ. για άλογο) οπλή: *τα τέσσερα ονύχια του δηλωθέντος ίππου μετά του κόκκου ετύγχανον άπαντα βεβαμμένα* Διγ. Ζ 3636· *τα τέσσερά του* (ενν. *του φαριού*) *ονύχια αργυροτσάπωτα ήσαν* Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 12· **δ**) (σε μεταφ.): *σ' άγρι' ανύχια ευρίσκομαι κι αδόντια ακονισμένα τση πρίκας μου και τσ' άτσαλης συνείδησής μου, οϊμένα* Ροδολ. (Αποσκ.) Α' 313· *ένα κόμπον έδεσεν ο έρωτας κι η τύχη, απ' ουδ' αδόντι λει τονε, χέρι άλλο, μήδ' ανύχι* Ροδολ. (Αποσκ.) Α' 322. **'Εκφρ. 1**) *Από τα νύχια ως ή εις την κορφή*= ολόκληρος: *ήτον αρματωμένος από τα νύχια ως την κορφή* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 456· *από τα νύχια εις την κορφήν έχω σε* (ενν. *κυρά μου*) *παινεμένη* Ch. pop. 409. **2**) *Στο μικρό σου νύχι* = στο παραμικρό (πβ. σημερινή έκφρ. *στο νυχάκι σου*): *εσέ μη βρει ποτέ κακό σκιάς στο μικρό σου νύχι* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Γ' 120. **3**) *Το νύχι και το κρέας* = (προκ. να δηλωθεί στενή σχέση· η έκφρ. στο Κουκ., ΒΒΠ Ε' 114): *ως έν' το νύχι και το κρεάς, έτσε κι εγώ μετά σου* Ερωτοπ. 554.

**ονυχίτης** ο.

Το μτγν. ουσ. *ονυχίτης.*

Είδος πολύτιμης πέτρας: *το έδαφος κατέστρωσεν εκ λίθων ονυχίτων* Διγ. (Trapp) Gr. 3194· *φαίνεται* (ενν. *ο θρόνος*) *ότι έναι ρούχον πολύτιμον χρυσοΰφαντον μαργαρόστρωτον μετά των δώδεκα εκλεκτών λίθων ... χρυσολίθου βηρυλλίου και ονυχίτου* Ιστ. πατρ. 201$^{20}$.

**ονυχίων** ο.

Από το ουσ. *όνυξ -χος* (βλ. L-S, λ. *όνυξ* III 2) και την κατάλ. *-ίων.*

Είδος πολύτιμης πέτρας: *αυτοί του είπαν του βασιλέως ότι να βάλει εις το χωνευτήριον χρυσάφι ... λίθους τιμίους ... μαγνήτας, ονυχίονας* Διήγ. Αγ. Σοφ. 156$^{12}$.

**οξ,** πρόθ., βλ. *εκ.*



**οξάλμη** η, Ροδινός (Βαλ.) 229.

Το αρχ. ουσ. *οξάλμη.* Τ. *αξάριμ'* σήμ. στην 'Ιμβρο (Andr., Lex. στη λ. και Ξεινού Κ., Γλωσσάρι της 'Ιμβρου, λ. *αξάρυμ'*).

**όξε,** πρόθ., βλ. *εκ.*

**οξέον,** ουδ., βλ. *οξύς.*

**οξέως,** επίρρ., Ερμον. Χ 304, Δούκ. 217$^{24}$· συγκριτ. *οξυτέρως,* Ερμον. Χ 300.

Το αρχ. επίρρ. *οξέως* (L-S, λ. *οξύς*). Ο συγκριτ. στον Ιπποκράτη (L-S, ό.π.).

**1α**) Γρήγορα: Διγ. (Trapp) Gr. 2395, Παϊσ., Ιστ. Σινά 2070· **β**) αμέσως: Ερμον. Χ 316. **2**) Με ζωηρότητα, έντονα: *η δε Βρισηΐς ωραία, αφού Πάτροκλον εισείδε φονευμένον εις το μέσον, εις αυτόν εχύθηκε όλη· και οδύρετο οξέως κι εξαιμάτωνε τα στήθη* Λουκάνη, Ομήρ. Ιλ. Κ [212]. **3α**) (Προκ. για την όραση) καθαρά, με διαύγεια: *αποκαταστήσεται ο οφθαλμός του ιέρακος εις το βλέπειν τρανώς και οξέως* Ιερακοσ. 401$^{20}$· *Περί οφθαλμών του βλέπειν οξέως* Ιατροσ. κώδ. ϡζ'· **β**) (Προκ. για το βλέμμα) έντονα: *Ούσπερ ιδούσα μήκοθεν η πανώραιος κόρη (και γαρ έβλεπεν όπισθεν σκοπεύουσα οξέως ...)* Διγ. (Trapp) Gr. 1574.

**όξη** η.

Η λ. πλαστή από το επίθ. *οξύς* αναλογ. με το *κόψη.*

Μύτη σπαθιού, αιχμή: *σταίνει* (ενν. *ο Αίας*) *γουν την σπάθην κάτω και την όξην της ορθίως· προς αυτήν πρηνής γαρ πίπτει και προς θάνατον υπάγει* Ερμον. Χ 79.

**οξίδα** η, Ιατροσ. κώδ. φιδ'.

Το αρχ. ουσ. *οξίς.* Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Κωστ., Λεξ. τσακων. Β' 365).

Ξινίλα: *Του αυτού Πιροπόλου εγκλυστ(ή)ρι και αλείψιμον εις πάσχοντα στόμαχον και δεν δύναται χωνεύει και οξίδαν και δίψαν και οδυνάται και εξερνά και έναι δυσκρασία με το συκώτι* αυτ. τλς'.

**οξίδι(ον)** το, βλ. *ξίδι.*

**οξίζω.**

Το μτγν. *οξίζω.*

Αισθάνομαι ξινίλα: *δίδου αυτώ* (ενν. *τω ιέρακι*) *βούτυρον, έλαιον ...· ει δε το αυτό ρίψει και οξίσει* (έκδ. *-εις*· διορθώσ.) *εις την γούλαν αυτού, περιστερόπουλον τρεις ημέρας αυτώ δος* Ορνεοσ. αγρ. 573$^{6}$.

**οξινάδα** η.

Από το επίθ. *όξινος* και την κατάλ. *-άδα.* Τ. *ξινάδα* σήμ. ιδιωμ. (Κωστ., Λεξ. Τσακων. Β' 351). Η λ. στο Βλάχ. (λ. *οξυνάδα*).

Ξινίλα: Gesprächb. 36$^{631}$.

**οξινόγλυκος,** επίθ. — Βλ. και ά. *γλυκόξινος.*

Από τα επίθ. *όξινος* και *γλυκός.* Τ. *ξινόγλυκος* στο Somav. και σήμ. Η λ. στο Somav. (λ. *οξυνόγλυκος*)· πβ. και Du Cange, λ. *οξυνόγλυκον.*

Γλυκόξινος: *οξινόγλυκος κροκάτη μαγειρεία* Προδρ. (Eideneier) IV 174.

**οξινόπικρος,** επίθ.

Από τα επίθ. *όξινος* και *πικρός*.

Που έχει ξινή και πικρή γεύση: *οξινόπικρα υπάρχουν τα κουλλίκια εις εκείνους* (Ενν. *τους φυγάδες*) Λέοντ., Αιν. Ι 102.

**όξινος,** επίθ., Σταφ. Ιατροσ. $4^{110}$, $16^{457}$, Προδρ. (Eideneier) IV 349, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 434· *ξ ι ν ό ς,* Περί διαίτης 21, Αγαπ., Γεωπον. (Κωστούλα) 214.

Το μτγν. επίθ. *όξινος* (L-S, λ. *οξίνης*). Ο τ. στο Du Cange (λ. *ξυνός*) και σήμ.· βλ. και Meursius, λ. *ξυνόν*. Διάφ. τ. της λ. σήμ. ιδιωμ. (Andr., Lex. στη λ.). Η λ. και σήμ.

**1)** Ξινός: *'Οξινον δίδε από του νυν κρασίν τον Ιλαριώνα* Προδρ. (Eideneier) IV 506· *ας τρώγει ... και κυδώνια άωρα ... και ροΐδια όξινα* Σταφ., Ιατροσ. $5^{114}$. **2)** (Μεταφ.) αυστηρός: *παράγγελλε τούτο με γράμμα και με λόγον καμπόσον ξινόν και της συμβίου σου* Ευγ. Ιωαννούλ., Επιστ. $60^{25}$, (Ελλην. 8, 1935, 146).

**οξόβεργο(ν)** το, βλ. *ξόβεργο(ν)*.

**όξοδες,** πληθ., βλ. *έξοδος*.

**όξοδος ο** και η, βλ. *έξοδος*.

**οξοζούλαπον** το.

Από τα ουσ. *όξος* και *ζουλάπι(ν)*.

Φαρμακευτικό ρόφημα από ξίδι: *Περί οξοζούλαπον, λεμονοζούλαπον, αγουριδοζούλαπον* Ιατροσ. κώδ. ψιζ'.

**οξόμπλιν το,** βλ. *ξόμπλι*.

**οξόν,** επίρρ., βλ. *εξόν*.

**οξοπίσω,** επίρρ., βλ. *εξοπίσω*.

**όξος** το, Προδρ. (Eideneier) IV 176, 253 χφ Η κριτ. υπ., Ιερακοσ. $399^{13}$, $410^{32}$, $411^{19,26}$, $446^{17,18}$, $494^{16}$, Ιατροσ. κώδ. ,αςζ', Παϊσ., Ιστ. Σινά 1310.

Το αρχ. ουσ. *όξος*.

**1)** Ξίδι: Προδρ. (Eideneier) II 59, Σταφ., Ιατροσ. $5^{131}$, Ιερακοσ. $410^{25}$. **2)** (Μεταφ. προκ. για στενοχώρια): *Οι δ' άλλοι καταπίνουσιν αντί ψωμιού φαρμάκιν πίνοντες όξος και χολήν αντί ύδατος και οίνου* Προδρ. (Eideneier) IV 260.

**οξός** ο, βλ. *ιξός* και Προσθ. ΙΒ' τόμ. στο ίδιο λ.

**οξότου,** σύνδ., βλ. *εξότου*.

**όξυ** το.

Από το ουσ. *όξος* και την κατάλ. *-υ*.

Ξινό κρασί (Για τη σημασ. βλ. Bakker - van Gemert [Βαρούχ. σ. 839]· πβ. επίσης και Bauer, Wört., λ. *όξος*): *η άνωθεν κερα-Καλίτσα να πλερώνεται τον άνωθεν μούστο οπού ο άνωθεν κυρ-Μανόλης ήθελεν πάρει απού το λεγόμενο αμπέλι, ως πάγει το κρασί ως όξυ το πλέα ακριβότερο* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $179^{11}$.

**οξύ,** επίρρ., Διγ. Ζ 1665.



Το ουδ. του επιθ. *οξύς* ως επίρρ.· η χρ. αρχ., L-S, λ. *οξύς* V2.

**1)** Γρήγορα: *την τεκούσαν έτυπτον οξύ δραμείν και τρέχειν* Ταμυρλ. 65. **2)** (Σε μεταφ.) με αιχμηρότητα, με οξύτητα: *η πάμπλουτος και πανωραία κόρη ως είδε τον νεότερον, ..., εφλέχθη η καρδίτσα της, ..., πόνος ανήφθη εις αυτήν,...· το γαρ κάλλος οξύτερον και του βέλους τιτρώσκει* Διγ. (Trapp) Gr. 1227.

**οξύα** η, Θησ. ΙΑ' [$22^{6}$].

Το αρχ. ουσ. *οξύα*. Τ. *οξά* και *οξέ* σήμ. στην Κρήτη (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Γ' 210, λ. *οξά* και Βαγιακ., ΛΔ 13, 1978, 17). Τ. *οξέα* τον 4. αι. (L-S στη λ.) και σήμ. ιδιωμ. (Andr., Lex., Παπαδ. Α., Λεξ., Βαγιακ., ό.π. και Βαγιακ., Πρακτ. Β' Συμπ. Γλωσσολ. βορειοελλ. Χώρου 16). Τ. *οξιά* στο Somav. (λ. *οξυά*) και σήμ.

**οξύγαλα** το, Σταφ., Ιατροσ. $8^{217}$, Προδρ. (Eideneier) III 177 χφ Κ κριτ. υπ. (γεν. *οξυγάλακτος*)· *'ξ ύ γ α λ α,* Προδρ. (Eideneier) III 177 χφ Ρ κριτ. υπ. (γεν. *'ξυγάλατος*), Σπανός (Eideneier) Α 439· *ο ξ ύ γ α λ α ν,* Προδρ. (Eideneier) III 176 χφ G κριτ. υπ., 177 χφ G κριτ. υπ. (γεν. *οξυγάλατος*). — Βλ. και ά. *οξύγαλον*.

Το αρχ. ουσ. *οξύγαλα*. Ο τ. *'ξύγαλα* και σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ.). Πβ. λ. *ξινόγαλα* σήμ. Η λ. και διάφ. τ. της σήμ. ιδιωμ. (Andr., Lex., στη λ., Παπαδ. Α., ό.π.).

Ξινόγαλο: *δρουβανιστόν οξύγαλαν* Προδρ. (Eideneier) III 179 χφ G κριτ. υπ.

**οξυγαλατάς** ο.

Από τη γεν. του ουσ. *οξύγαλα -γάλατος* και την κατάλ. *-άς*.

Αυτός που πουλά ξινόγαλο: *Εάν ήμουν οξυγαλατάς, οξύγαλον να επώλουν, την τσούκαν του οξύγαλου εις τον ώμον μου να εκράτουν* Προδρ. (Eideneier) III 176.

**οξύγαλον** το, Προδρ. (Eideneier) III 176, 177, 179, Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 132· *'ξ ύ γ α λ ο ν.* — Βλ. και ά. *οξύγαλα*.

Από το ουσ. *οξύγαλα* αναλογ. με τα ουσ. σε *-ον*· πβ. τα ουσ. *ρυζόγαλον* και *τυρόγαλον*. Διάφ. τ. της λ. σήμ. ιδιωμ. (Andr., Lex. λ. *οξύγαλα*, Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Ϛ' 172, λ. *ξύγαλο* και Αθ. 30, 1918, 414). Πβ. λ. *ξινόγαλο* σήμ.

Ξινόγαλο: *ας νηστεύει το κρέας, τον οίνον και το 'ξύγαλον και όμοια όσα εισίν στυπτικά* Ιατροσόφ. (Oikonomu) $99^{4}$.

**οξύγγιν** το, βλ. *αξούγγι(ον) - αξούγγι(ν)*.

**Οξυδάρκης** ο, βλ. *Οξυδράκης*.

**Οξυδόρκης·** *Οξυδόρκηες,* Βίος Αλ. 97, παραδρομή αντί *Οξυδάρκες*· διορθώσ. — Βλ. και ά. *Οξυδράκης*.

**οξυδορκής,** επίθ.

Το μτγν. επίθ. *οξυδορκής* (Steph., Θησ.).

Που έχει οξεία όραση, οξυδερκής: *επειδή η δορκάς έστιν οξυδορκής,* (ενν. *αναλάμβανε*) *ότι ο Σωτήρ βλέπει πάντα τα πραττόμενα υπό σου* Φυσιολ. (Zur.) $L^{15}$.

**οξυδορκία** η, Ιατροσόφ. (Oikonomu) $58^{14}$.

Το μτγν. ουσ. *οξυδορκία*.

Οξεία όραση: *Περί οξυδορκίας, ήτοι αβλυωπίας* αυτ. 36[11].

**οξύδορκος,** επίθ., Φυσιολ. (Offerm.) G 134[10], Φυσιολ. (Zur.) L[8].

Από το επίθ. *οξυδορκής* αναλογ. με τα επίθ. σε *-ος*. Η λ. τον 4. αι. (Lampe, Lex.).

Που έχει οξεία όραση, οξυδερκής: *Επειδή οξύδορκός εστιν ο δόρκων, σημαίνει ότι ο Σωτήρ βλέπει πάντα τα πραττόμενα* Φυσιολ. 364[14-5].

**Οξυδράκης** ο· *Ε ξ υ δ ά ρ κ η ς,* Αλεξ. 1906· *Ο ξ υ δ ά ρ κ η ς.* Βλ. και ά. *Οξυδρακίτης*.

Το μτγν. εθν. *Οξυδράκαι* (Steph., Θησ.). Για τον τ. *Εξυδάρκης* βλ. Holton [Αλεξ. σ. 233].

Κάτοικος περιοχής της ΒΔ Ινδίας: *πρώτον Ινδών τα γένη, Ίβηρες, Οξυδάρκες* (έκδ. *Οξυδόρκηες* από παραδρομή· διορθώσ.) Βίος Αλ. 97.

**Οξυδρακίτης** ο· *'Ξυδαρκίτης*. — Βλ. και ά. *Οξυδράκης*.

Από το εθν. *Οξυδράκαι* (Steph., Θησ.) και την κατάλ. *-ίτης* (Βλ. Holton [Αλεξ. σ. 192 και 233]).

Κάτοικος περιοχής της ΒΔ Ινδίας: *'Αφες τους περιδιαβασμούς, γροίκα για το φουσσάτο,* (παραλ. 1 στ.) *και κατεβαίνουν εις εμάς Μήδοι και 'Ξυδαρκίτες* Αλεξ. 25.

**οξύδρομος,** επίθ.

Από το επίθ. *οξύς* και το ουσ. *δρόμος*. Η λ. σε σχόλ. (Steph., Θησ.).

Γρήγορος στο τρέξιμο: *Πρώτη φύσις του μονοκέρωτος. 'Οτι οξύδρομον το θηρίον υπάρχει* Φυσιολ. (Zur.) XXXIII 2[4].

**οξυθυμία** η· *ο ξ υ θ υ μ ι ά,* Κορων., Μπούας 119.

Το αρχ. ουσ. *οξυθυμία*.

Επιθετικότητα, οξυθυμία: *εις τούτο ας είσθε βέβαιοι ότι η οξυθυμία που 'χει ο σινιόρ Μπαρτολομαίος σφάλλει τον στην καρδίαν. Διατί αύριον το ξημέρωμα πολλά προθυμουμένος να πολεμήσει έρχεται όλως αρματωμένος* αυτ. 119.

**οξύθυμος,** επίθ., Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 367[v].

Το αρχ. επίθ. *οξύθυμος*. Η λ. και σήμ.

**1**) Ευερέθιστος, οξύθυμος· επιθετικός: *Ην γαρ το έξω της πόλεως πλήθος ανδρών, το δέ εντός πλήθος αρμάτων και Ιταλών οξυθύμων και προς σφαγάς ετοίμων* Δούκ. 405[25]. **2**) Μακρόθυμος, πράος (Για την αντίθεση *οξύθυμος - βαρύθυμος* βλ. L-S, λ. *βαρύθυμος*): *εύκολα ας υποφέρομεν τα σφάλματα των παιδίων, διότι πρέπει τον πατέρα να έναι οξύθυμος περισσότερον παρά βαρύθυμος και να μένει εις αυτόν η οργή πολύν καιρόν* Σοφιαν., Παιδαγ. 290.

**οξυκάστορος,** επίθ.

Από το επίθ. *οξύς* και το ουσ. *καστόριν* (Για τη λ. βλ. Αλεξ. Στ., Ακριτ. 61 και Αλεξίου Στ. [Διγ. Esc. σ. 137 και 231]). Η λ. το 12 αι. (Βλ. Trapp, ΕΕΦΣΠΚ 5, 1989, 189).

Από καστόρι με μοβ χρώμα: *τουβία οξυκάστορα με το μαργαριτάριν* Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 1494.



**οξύκρατον** το.

Το μτγν. ουσ. *οξύκρατον*.

Ξινό κρασί ανακατεμένο με νερό: *Σπόγγον οξυκράτῳ χλιαρῷ βρέξας περίθες τῳ οφθαλμῷ* (ενν. *του ιέρακος*) Ιερακοσ. 399[10].

**οξύμυτος,** επίθ., Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ. Αποκάλ. Ιω. α' 16· *'ξ ύ μ υ τ ο ς,* Ζήνου, Βατραχ. 456· *'ξ υ μ υ τ ό ς,* Ερωτόκρ. Α' 419, Σουμμ., Παστ. φίδ. Δ' [960]· *ο ξ υ μ υ τ ό ς,* Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ. Αποκάλ. Ιω. β' 12.

Από το επίθ. *οξύς* και το ουσ. *μύτη*. Ουδ. *οξύμυτον* το στο Meursius (λ. *οξύμητον*). Ο τ. *'ξυμυτός* και σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ., όπου και τ. *'ξυμυτζός* (Παπαδ. Α., Λεξ., λ. *ξυμυτός* και Andr., Lex., λ. *οξυμύτης*).

Μυτερός, αιχμηρός: *Σύρε και χώσε μου βαθιά το 'ξυμυτόν ξιφάρι* Σουμμ., Παστ. φίδ. Δ' [1392]· (σε μεταφ.): *εγροίκησα να πεταχτεί το 'ξυμυτό κεντρί του* (ενν. *του έρωτα*) *και να 'μπει μες στα σπλάγχνη μου μ' όλην την δύναμίν του* Σουμμ., Παστ. φίδ. Β' [263].

**οξυντά,** επίρρ.· *'ξ υ ν τ ά.*

Από το επίθ. *οξυντός*. Ο τ. στο Meursius (λ. *ξυντός*) και σήμ. στην Κύπρο (Σακ., Κυπρ. Β' 699, λ. *'ξυντός*).

Αιχμηρά· (εδώ μεταφ.) επίμονα: *δέεται, παρακαλεί* (ενν. *ο πρίγκιπας*) *Ερκούλιον και τον Τόρνον 'ξυντά τον καπετάνιον εκείνον τον Ματθαίον φουσσάτο να του δώσουσιν* Χρον. Τόκκων 3878.

**οξυντόκωλος,** επίθ., Σπανός (Eideneier) Α 16, 204· *'ξ υ ν τ ό κ ω λ ο ς,* αυτ. Α 134-5, 143, 351.

Από το επίθ. *οξυντός* και το ουσ. *κώλος* (Βλ. Eideneier [Σπανός σ. 312]).

Που έχει μυτερά οπίσθια: *Βρομίζεις και ζένεις μας, σπανέ 'ξυντόκωλε* αυτ. Α 326.

**οξυντόραχος,** ,επίθ., Σπανός (Eideneier) Α 179· *'ξ υ ν τ ό ρ α χ ο ς,* αυτ. Β 12, 41.

Από το επίθ. *οξυντός* και το ουσ. *ράχη* (Βλ. Eideneier [Σπανός σ. 313]).

Που έχει μυτερή ράχη: *'ξυντόραχε και εις τον κώλον στηθάτε* αυτ. Β 67.

**οξυντός,** επίθ.· *'ξ υ ν τ ό ς,* Gerprächb. 76[1641].

Από το *οξύνω* και την κατάλ. *-τός*. (Βλ. Χατζιδ., Γλωσσ. έρ. Β' 433). Ο τ. στο Meursius και σήμ. στην Κύπρο (Σακ., Κυπρ. Β' 699).

Αιχμηρός: *το ημέτερο δόρυ οξυντότατον υπάρχει* Ερμον. Υ 180.

**οξυντωτός,** επίθ.· *'ξ υ ν τ ω τ ό ς.*

Από το **οξυντώνω* και την κατάλ. *-τός*.

Μυτερός, σουβλερός: *εποίκεν ... ν' κομματία σανιδία τα 'ποία είχασιν δ' χιλιάδες καρφία 'ξυντωτά και ρινισμένα* Μαχ. 554[23].

**οξύνω,** Διγ. (Trapp) Gr. 2082.

Το αρχ. *οξύνω*. Η λ. και σήμ.

**I** (Ενεργ.) κάνω κ. οξύ, μυτερό, οξύνω: Ιερακοσ. 480[27]. **II** Μέσ. **1**) Γίνομαι οξύς,

μυτερός· (εδώ προκ. για σώμα) λεπταίνω, αδυνατίζω: *Σώμα παχύνων* (ενν. ο δράκων), *κεφαλάς εις έν επισυνάγων, όπισθεν οξυνούμενος, ουράν προσεπαυξύνων* Διγ. Ζ 2834. **2**) (Μεταφ.) οργίζομαι: *μη θυμωθείς μηδέ οξυνθείς μηδέ κακοτροπήσεις* Σπαν. (Λάμπρ.) Vα 295. **3**) (Προκ. για τρίχες) σηκώνομαι: *Εγώ δέ προσεδόκησα αυτήν φάντασμα είναι, όλος έντρομος γέγονα τριχών μου οξυνθέντων* Διγ. Ζ 2493.

**οξυπνά,** επίρρ., βλ. *έξυπνα*.

**οξυπνιά** *η*, βλ. *εξυπνιά*.

**όξυπνος,** επίθ., βλ. *έξυπνος*.

**οξυπονία** *η*.

Από το επίθ. *οξύς* και το ουσ. *πόνος*. Η λ. στο Κουμαν., Συναγ.

Πόνος οξύς, δυνατός: *μωλωπίζει και το γόνυ και συν τούτο γονατίζει από της οξυπονίας* Ερμον. Μ 102.

**οξύπτερος,** (**Ι**), επίθ.· *'ξ ύ π τ ε ρ ο ς*.

Το αρχ. επίθ. **οξύπτερος* (Βλ. L-S στη λ. και Θαβώρ., Ουσιαστ. 90).

Που έχει χρήγορα φτερά· (συνεκδ.) γρήγορος, ταχύς: *με φάλκονες, με γέρακες, με 'ξύπτερους πετρίτες να κυνηγά τους γερανούς, πέρδικες και τρυγόνες* Χρον. Τόκκων 3466.

**οξύπτερος** *ο*, (**ΙΙ**), Φυσιολ. (Offerm.) G $118^{1}$, Φυσιολ. (Offerm.) M $119^{1}$, Φυσιολ. (Zur.) XII $2α^{4}$, Φυσιολ. Β $10^{5}$, Φυσιολ. $363^{4}$· *ε ξ ύ π τ ε ρ ο ς*, Φυσιολ. (Legr.) 650, 676. — Πβ. και ά. *ξεφτέρι*.

Το μτγν. ουσ. *οξύπτερος*. Για τον τ. βλ. Legrand [Φυσιολ. σ. 291-2].

Είδος γερακιού: *εάν πάσαι αι περιστεραί υφ' έν πέτονται, ου τολμά όλως ο οξύπτερος εγγίσαι τινί τούτων διά το σύμφωνον των περιστερών ηχούν* Φυσιολ. (Offerm.) G $118^{3}$.

**οξυρυγχοστρογγύλι** *το*· *ε ξ υ ρ υ χ ο σ τ ρ ο γ γ ύ λ ι*.

Από τα επίθ. *οξύρυγχος* και *στρογγύλος*.

Είδος καλλιτεχνικής γραφής (Για το πράγμα βλ. Atsalos, Term. 193-217): *το βιβλιάριον που είχες παραγγείλει το έγραψα, καθώς οράς, εξυρυχοστρογγύλι* (έκδ. *εξωριχοστρογγύλι*· διόρθ. Atsalos, ό.π. 197 και σημ. 3) Θρ. Κων/π. Βαρβ. 8.

**οξύς,** επίθ., Διαθ. Βοϊλά $24^{130}$, Ορνεοσ. αγρ. $533^{16}$, Διγ. (Trapp) Gr. 867 (ουδ. *οξέον*), 1870, Διγ. Ζ 3357, Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 1682, 1684, Σπανός (Eideneier) D 593, Πουλολ. (Τσβαρή)$^{2}$ 274, Gesprächb. $93^{3}$, Σαχλ. Β' (Wagn.) PM 535, Αχιλλ. Ν 336, 1119 (πληθ. ουδ. *οξεία*), Διήγ. Αγ. Σοφ. $150^{12}$ (πληθ. ουδ. *οξεία*), Αχιλλ. L 253, Πεντ. 'Εξ. XXV 4, XXVI 1, XXXVI 8, Αρ. IV 13, Θρ. Κύπρ. (Παπαδ. Θ.) $151^{35}$, $156^{29}$, Διγ. 'Ανδρ. $387^{34}$, 444 (πληθ. ουδ. *οξιά*).

Το αρχ. επίθ. *οξύς*. Διάφ. τ. της λ. σήμ. ιδιωμ. (Andr., Lex.). Η λ. και σήμ.

**1α**) Που απολήγει σε μυτερό άκρο, αιχμηρός, μυτερός, σουβλερός (κυρίως για αντικείμενα από μέταλλο ή και άλλο υλικό): Ιερακοσ. $345^{18}$, Αξαγ., Κάρολ. Ε' 386, Ιερακοσ. $399^{17}$· **β**) (προκ. για σπαθί) κοφτερός: Φλώρ. 530· **γ**) (προκ. για κλίση δρόμου) κπότομος, απόκρημνος: *επίασεν οξύν ανήφορον και επεριεπάτει τρεις χρόνους* Σπανός (Eideneier) A 206· (σε παροιμ.) (Βλ. και Πολ. Ν., BZ 7, 1898, 160-1 και ΙΛ, λ.



*ανέβα το*· για σημερ. παροιμ. πβ. Δημητράκ., λ. *ανέβα το*): *τούτο το ανάβα το γοργόν έχει και οξύν κατάβαν* Γλυκά, Στ. 363. **2α**) Σε μεγάλο βαθμό, έντονος: *ορών αυτού το πανούργον ο ηγεμών οξύ και προς τας βουλάς αυστηρόν* Δούκ. $261^{9}$· **β**) (προκ. για άνεμο) ισχυρός, σφοδρός, δυνατός: *Το μεθόπωρον ανεμώδες και οι άνεμοι οξείς και άτακτοι* Ωροσκ. $41^{23}$· **γ**) (προκ. για μυρωδιά) έντονη, δυνατή: Ροδινός (Βαλ.) 116· **δ**) (προκ. για χρώμα) βαθυπόρφυρος· μοβ (Για τη σημασ. βλ. Κουκ., Ευστ. Λαογρ. Β' 37-8, Κουκ., ΒΒΠ Β'$^{2}$ 37 και Καλονάρο [Διγ. Α σ. 191 σημ.]): *Να εβγάλεις από σκαρλάτο ή οξύ μελάνι* Ιατροσ. κώδ. φξγ'· *οξία είχεν το φαρίν τού τα ονύχια και τα κότσια του φαριού με τον χενάν* (έκδ. *χένναν*) *βαμμένα* Αχιλλ. L 808· *το βάφουσιν* (ενν. το νήμα) *πάσαν λογήν και χρόαν· κόκκινα, μαύρα, κίτρινα, οξέα, γερανάτα* Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 486· *είδον γυναίκα οξέα ρούχα φορούσαν* Καναν. 80 D. **3**) (Μεταφ.) που αντιλαμβάνεται γρήγορα, ευφυής, έξυπνος: Καλλίμ. 191, Ροδινός (Βαλ.) 163, Διγ. Α 1387, Κομνηνής 'Αννας Μετάφρ. 300. **4**) (Προκ. για κίνηση) γρήγορος, ταχύς· (εδώ μεταφ. προκ. για το λόγο): *τον λόγον τον ταχύδρομον, τον θαλασσόπλουν λόγον, τον πελειάς οξύτερον, τον ωκυπτεροπέτην* Μανασσ., Ποίημ. ηθ. 62. **5**) (Προκ. για χρόνο) σύντομος: *των εν πολλῷ γαρ χρόνῳ συγχεόμενα πραγμάτων εις οξύν καιρόν γαρ ταύτα ου λυσιτελές τε λύειν* Ερμον. Ι 273.

Το ουδ. ως ουσ. = ύφασμα πορφυρού χρώματος. (Για τη σημασ. βλ. Sophocl., λ. *οξύς* 3 και Dawkins [Μαχ. Β' σ. 258]): *δύο κομματία παννίν κοττένον σκαρλάτον,... οξύν φίνον* Μαχ. $224^{32}$.

**οξύτης** *η*, Διγ. (Trapp) Gr. 1020.

Το αρχ. ουσ. *οξύτης*. Λ. *οξύτητα* σήμ. Η λ. και σήμ. στην Κύπρο με διαφορετική σημασ. (Φαρμακ., Γλωσσάρ. 484).

Οξύτητα, αιχμηρότητα· (εδώ μεταφ.) ταχύτητα αντίληψης, οξύνοια: *τρεις όλους ενιαυτούς μαθήμασι σχολάζων τῃ του νοός οξύτητι πείραν έσχε γραμμάτων* Διγ. Ζ 1337.

**οξυχολία** *η*.

Το μτγν. ουσ. *οξυχολία* (Bauer, Wört.).

Οξυθυμία: *μόνον εκείνοι οι αφορισμένοι είναι στερκτοί, όσοι εξεφωνήθησαν κατά τους θείους νόμους ..., ουχί εκείνοι οι αφορισμοί, οπού γίνονται από οξυχολίαν ιερέως* Μαλαξός, Νομοκ. 109.

**όξω,** επίρρ., βλ. *έξω*.

**οξώδης,** επίθ.

Το μτγν. επίθ. *οξώδης*.

Ξινός: *η μέν εναπολειφθείσα τροφή τῃ γούλᾳ οξώδης γενήσεται και ου μικρώς βλάψει το ζώον* Ιερακοσ. $505^{1}$.

**όξωθεν,** επίρρ., βλ. *έξωθεν*.

**οξωθιό(ν),** επίρρ., βλ. *εξωθιό(ν)*.

**οξώκαστρον** *το*, βλ. *εξώκαστρον*.

**οξώτερος,** επίθ., βλ. *εξώτερος*.

## ΠΡΟΣΘΗΚΕΣ ΚΑΙ ΒΕΛΤΙΩΣΕΙΣ*

**άβυσσος** η· να προστ. ο τ.: *ά β υ σ σ ο,* Ζήν. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Ε' 285.

***αγγανάριση** η, Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $123^{6}$, $178^{7}$, $662^{8}$.

Από το *αγκαννάρω* ‹ ιταλ. inganare και την κατάλ. *-ιση*. Η λ. και σήμ. ιδιωμ.

Εξαναγκασμός, πίεση: *δια τούτο, όχι για φόβο, μηδέ οδι' αγγανάριση, μα κινημένος με το ίδιόν του θέλημα* αυτ. $120^{7}$.

**αγγαρικός,** επίθ.· να προστ. ο τ.: *ε γ γ α ρ ι κ ό ς* (πβ. *αγγαρεία* τυπολ.) και στο σημασιολ.: — Η λ. και ως ουσ. = αγγαρεία μιας ημέρας: *οπλεγάρεται να πλερώνει ... εγγαρικούς δύο και, όταν έχει, ζευγάρι ζευγαρέα* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $190^{16}$· *να του κάμνου εγγαρικό* (χφ. *εκαρικό*) *και ζευγαρέα* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $45^{8}$.

**αγκάλη** η· να προστ. η σημασ.: γωνία αγρού: *επήρεν την πάρτεν ... έστοντας προς την απάνω μερά του λεγομένου αμπελίου προς τη μερά της 'Οστριας να κάμνει μια λόξα γι' αγκάλη* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $299^{9}$.

***αγομεντάρω,** Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $301^{8}$, $333^{5,11}$, $428^{3}$, $530^{7}$, $767^{5}$.— Πβ. πιο κάτω, λ. *αγουμέντο.*

Το ιταλ. augumentare.

Αυξάνω: *αφήνει τση κερα-Καλίτσας ... το πράμαν του όλον ... να το τρώγει και να το αγομεντάρει έως όλην της την ζωήν* αυτ. $262^{7}$.

***αγουμέντο** το, Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) 795. — Πβ. πιο πάνω, λ. *αγομεντάρω.*

Το ιταλ. augumento.

Αύξηση, προσθήκη: *να μπορού πάντα η ντεσεντέντσια* (έγγρ. *τεσεντέντζια*) *του πουλητή να το ξαγοράζου* (ενν. *το στεκάμενο*), *πλερώνοντας πρέτζιον και αγουμέντα* αυτ. $130^{10-11}$.

**'Αγουστος** ο· βλ. πιο κάτω, λ. *Αύγουστος.*

**αγροικώ**· να προστ. το παθ.: *'γ ρ ο ι κ ο ύ μ α ι,* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $562^{6}$, $569^{8-9}$, $716^{21}$ και η σημασ.: αναγνωρίζομαι, γίνομαι παραδεκτός: *το αδερφομοίρι να είναι και να γροικάται τση λεγόμενης κερα-Ελένας* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $534^{7}$.

***αγρούλιδος** ο, Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $154^{12}$, $569^{19,22,24}$, $690^{9}$, $803^{5}$.

Από το ουσ. *αγρουλίδι* και την κατάλ. *-ος.*

* Σε σχέση με τις Προσθήκες αυτές βλ. όσα σημειώνονται στην οικεία θέση των Προλεγομένων του τόμου. Ο αστερίσκος δηλώνει νέο λήμμα.



353 *Μεγάλη άγρια ελιά: με το ξάμπελόν του τραφοκοπημένο, όξω απού τσι αγρουλίδους οπού 'ν' εκεί* αυτ. $154^{5}$· *δίδει και πουλεί ... τρία κεντράδια ελές και έναν αγρούλιδο* αυτ. $478^{2}$.

***αδελφομοίρι** το, Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $13^{12,17}$, $16^{9}$, $35^{10,27}$, $95^{9}$ κ.ά.· *αδερφομοίρι,* αυτ. $162^{6}$, $308^{11}$, $534^{2,7}$, $716^{15}$.

Από τα ουσ. *αδελφός* και *μοίρα.*

Το μερίδιο του κάθε αδελφού από την πατρική περιουσία: *για προικίον και αδελφομοίρι* αυτ. $1^{10}$· *να τση τάξουν το αδερφομοίρι τση* αυτ. $162^{4}$.

***αδελφοξάδελφοι** οι.

Από τα ουσ. *αδελφός* και *εξάδελφος.*

Αδελφοί και εξάδελφοι: Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $679^{10-11}$.

***αδερφομοίρι** το· βλ. πιο πάνω, λ. *αδελφομοίρι.*

**αδιάντροπος,** επίθ.· βλ. και L. Rydén (Lexicograph. byzant. 232).

***άερε** το (?).

Το ιταλ. aere.

Αέρας, ο επάνω από το κτίσμα ελεύθερος χώρος: *Το οποίο σπίτι να έχει ... με άερε και με όλα του τα δικαιώματα* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $110^{12}$.

***ακαματήριν** το.

Από το επίθ. *ακαμάτης - ακάματος* και την κατάλ. *-ήριν.*

(Προκ. για ζώο) ασυνήθιστο στη δουλειά: *βουγί ακαματήριν* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $131^{21-22}$.

**ακαρτέρημα** το, βλ. πιο κάτω, λ. *καρτέρημα.*

***ακέντριστος,** επίθ.

Από το στερ. *α-* και το *κεντρίζω.*

(Προκ. για δέντρο) Που δεν έχει κεντριστεί, εμβολιαστεί: *αγρούλιδοι ... ακέντριστοι* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $154^{5-6}$.

**ακλερονόμητος,** επίθ., βλ. πιο κάτω, λ. *ακληρονόμητος.*

**ακληρονόμητος,** επίθ.· να προστ. ο τ.: *ακλερονόμητος* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $716^{19}$· να προστ. η σημασ.: (προκ. για αντικείμενο, κτήμα) που δεν έχει κληρονομηθεί: *πράμα ... ακλερονόμητο* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $176^{10}$.

**ακλουθισμός** ο· βλ. πιο κάτω, λ. *ακολουθισμός.*

***ακολουθισμός** ο· *ακλουθισμός* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $53^{2,6,18}$, $55^{7}$, $173^{29}$, $207^{11}$, $816^{3}$.

Από το *ακολουθίζω* και την κατάλ. *-ισμός.*

'Εκφρ.: *εις ακλουθισμόν* με γεν.: σε συνέχεια από ... σύμφωνα με ...: *εις ακλουθισμόν εκείνης τση κοντιτσιός* αυτ. $157^{6}$.

**ακολουθώ·** πρόσθ. τη σημασ.: «ταιριάζω»: *Δε σ' ακλουθούσε ως βασιλιά να 'σαι στην πρέκια απάνω* Ζήν. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Πρόλ. 51.

***ακόπριστος,** επίθ.

Από το στερ. α- και το *κοπρίζω*.

Που δεν έχει κοπριστεί: *να το σπείρουν* (εννν. το *ερημάμπελο*) *ομάδι κουκιά ακόπριστα* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $539^{8}$.

***ακόρδιο** το, Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $46^{8}$, $47^{5-6}$, $51^{8}$, $52^{11}$.

Το ιταλ. accordio.

Συμφωνία: *σύβασιν και ακόρδιο υπανδρείας* αυτ. $44^{6}$.

**αλετριβιδείο** το, βλ. πιο κάτω, λ. *ελαιοτριβείο*.

**αλήθεια** η· να προστ. η σημασ.: αυτό που αντικειμενικά υπάρχει, η πραγματικότητα: *άρχισε να λέγει τους την αληθείαν όλην* Διήγ. Ιωσήφ. 261.

***αλιενάρω,** Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $130^{4, 13-14}$, $446^{4}$, $539^{10}$, $716^{16}$.

Το ιταλ. alienare.

Απαλλοτριώνω, πουλώ: *να πουλήσει και να αλιενάρει την πετσιόν ... του χωραφίου του* αυτ. $431^{2}$.

***αλιμέντο** το, Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $637^{13,15}$, $638^{2}$.

Το ιταλ. ουσ. alimento.

Διατροφή: *η κερα-Ζαμπέτα ... πρετεντέροντας να τση δώσει* (εννν. ο *κύρης της*) *αλιμέντα* αυτ. $637^{2}$.

***αλλεγάρω.**

Το ιταλ. allegare.

Επισυνάπτω: *τα σκρίτα οπού αλλεγάραμε στο άνωθεν ινστρουμέντο* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $795α^{1}$.

***αλμπιτράριος,** επίθ., Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $53^{12}$, $55^{7}$· *αρπιτράριος*, αυτ. $350^{2}$, $409^{3,13}$, $418^{3}$, $472^{3}$, $517^{2-3}$, $816^{4}$.

Από το ιταλ. albitrario.

Που αναφέρεται στη διαιτησία: *εις ακλουθισμό τση σεντέντσιας τση αλμπιτράριας* αυτ. $53^{6}$.

***αλμπιτράτζο,** το· *αλπιτράτζο*, Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $676^{11}$· *αρπιτράτζο*.

Από το ιταλ. albitraggio.

Διαιτησία: *απού τσι μερίδες οπού το αρπιτράτζο λέγει* αυτ. $745^{9-10}$.

***άλμπιτρος** ο, βλ. πιο κάτω, λ. *άλπιτρος*.

***αλπιτράτζο** το, βλ. πιο πάνω, λ. **αλμπιτράτζο*.

**άλπιτρος** ο· να προστ. ο τ.: *άλμπιτρος*, Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $62^{6,7}$ και στο ετυμολ. αντί του γαλλ. arbitre γράφ. το ιταλ. albitro.



***αμμάδιν** το, βλ. *ομμάτιον*.

**αμμάτι(ν)** το, βλ. *ομμάτιον*.

***αμπελέ** η.

Από το ουσ. *άμπελος*.

Μεγάλο αμπέλι: *την αμπελέ* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $795^{26}$.

***αμπελιτά** η, βλ. πιο κάτω, λ. **αμπιλιτά*.

***αμπιλιτά** η· *αμπελιτά*.

Από το ιταλ. abilita.

Δυνατότητα: *κάμνει τέρμενο και αμπελιτά του αυτού Μανόλη και ... να ξαγοράσου* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $819^{15}$.

**ανακομπώνω·** στον τ. του λ. πρόσθ.: Λίβ. P 756 και πριν από τον τ. *ανασκουμπώνω* πρόσθ.: *ανασκομπώνω*, Λίβ. Esc. 1053 κατά το χφ, Λίβ. (Lamb.) N 912 κατά το χφ. —Βλ. και Προσθ. Ι' τόμ., λ. *ανακομπώνω*.

**αναμέσον,** επίρρ.· να προστ. ο τ.: *αναμεσώς*, Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $144^{18,20}$, $219^{13-14}$ και η σημασ.: (προκ. για συμμετοχή, συνεργασία) αναμεταξύ: *η σπέζα ... να είναι αναμεσώς τος* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $26^{37}$· *ινστρουμέντο καμωμένο αναμεσώς τως* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $295^{5}$.

***αναμεσώς,** επίρρ., βλ. πιο πάνω, λ. *αναμέσον*.

**ανάπαυση** η· να προστ. η σημασ.: εξασφάλιση (οικονομική κυρίως): Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $721^{12}$, $795^{17}$· *κάμνει τον ... αγοραστήν την παρών σιγουριτάν και ανάπαψη πως έναι πλερωμένος* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $487^{6}$.

**ανάρμεγος,** επίθ.· πρόσθ. τον τ.: *άρμεγος*, Πανώρ. Β' 86 κριτ. υπ.· βλ. και ΙΑ, λ. *ανάρμεχτος*.

**ανασκομπώνω,** βλ. πιο πάνω, λ. *ανακομπώνω*.

***ανάστεμα** το· πβ. και *ανάστημα*.

Από το *ανασταίνω* και την κατάλ. *-μα*.

Κέρδος, προϊόν, απολαβή (πβ. ανασταίνω, σημασιολ. 5): *πλερώνοντάς τα κάθα χρόνο στάρι μουζούρια γ' και το τρίτο απ' ό,τι ανάστεμα θέλει κάμει* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $31^{11}$.

***ανέντριτος,** επίθ., Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $171^{3}$, $303^{4-5}$, $785^{10}$.

Από το στερητ. -α και το ουσ. *εντριτεία* (βλ. λ.).

Που δε σχετίζεται με υποχρέωση για εντριτεία: *να σπέρνου το ... χωράφι ..., ανέντριτο καθείς τωνε* αυτ. $63^{13}$.

**ανευχαριστία** η· να προστ. η σημασ.: αγνωμοσύνη: *βίτσιον τση ανευχαριστίας* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $574^{5}$.

***αντισηκάρι** το.

Από το *αντισηκώνω* και την κατάλ. *-άρι*.

Αμοιβή για υπηρεσία αντικατάστασης, για κάποιον που υπηρέτησε ως αντικαταστάτης: *επαράλαβεν ... εις τόσα μετρητά τσικίνια ιβ' ... ογιά το αντισηκάρι οπού ο ... Νικολός επήγεν εις το κάτεργο εις το ποδάρι του άνωθεν Γιώργη* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) 436[4].

**ανυπομόνητος,** επίθ.· στη σημασ. 1 πρόσθ. και την παραπ.: Μπερτολδίνος 140.

***ανύφαντος,** επίθ., Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) 695[5], 692[7].

Από το *ανυφαντός* με αναβ. του τόνου για να δηλωθεί το αντίθετο.

Υφαντός: *δίδει και κονσενιάρει ... διασίδι ανύφαντο* αυτ. 774[6].

***ανυφαντού** η.

Το θηλ. του *ανυφαντής*.

Υφάντρα: *πανί στούπινο οπού λέσι και είναι στην ανυφαντού* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) 486[10].

**ανύχι** το· ως παραπ. γρ.: *ανύχι το*, βλ. *ονύχι(ον)*.

**ανύχιν** το, (Ευρετήριο Προσθ. Ι' τόμ.)· διόρθ.: βλ. *ονύχιον*.

**αξέγνοιαστα,** επίρρ.· αντί: βλ. *ξέγνοιαστα* γρ.: βλ. *ξένοιαστα*.

**αξέγνοιαστος,** επίθ.· αντί : βλ. *ξέγνοιαστος* γρ.: βλ. *ξένοιαστος*.

**αξεκούραστος**· το ά. να συμπληρωθεί ως εξής:

Από το στερ. *α-* και το επίθ. *ξεκούραστος*.

Που δεν έχει ξεκουραστεί, κουρασμένος: *Μα δεν εκάμαν τίποτας κι ήτον και διψασμένοι, άφαγοι κι αξεκούραστοι και μέρος λαβωμένοι* Τζάνε, Κρ. πόλ. 184[2].

**απαλαμιά** η· αντί: βλ. *παλαμιά* γρ.: βλ. *παλαμέα*.

***απανάγωγο** το, Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) 303[3], 408[3], 493[5], 710[4], 714[13], 779[20].

Από το επιρρ. *απάνω* και το *αγωγός*.

Το επάνω μέρος του χωραφιού από όπου αρχίζει η άρδευση: *τα χωράφια του Μυρταρέα απανάγωγο και κατάγωγο* αυτ. 255[10].

***απανωστράτι** το, Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) 428[2], 561[9-10], 651[3].

Από το επίρρ. *απάνω* και το ουσ. *στρατί*.

Το τμήμα που βρίσκεται στο επάνω μέρος του δρόμου: *το χωράφι οπού είναι κρασμένο στ' Αλίδι, κατωστράτι και απανωστράτι* αυτ. 255[11].

**απέξω,** επίρρ.· να προστ. η σημασ.: εκτός από..., με την εξαίρεση: *είναι ετούτη η μοίρα ... του Σελιμά το Χωράφι κι στον Πύρου τ' Αμπέλι, απόξω το χωράφιν οπού κρατούν οι Κοντόπουλοι* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) 405[7].

**απερασμένος,** μτχ. παρκ., βλ. *περασμένος*.

**απίσω,** επίρρ.· αντί: βλ. *πίσω* γρ.: βλ. *οπίσω*.

**απλάδενα** η· να προστ. οι παραπ.: — Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) 39[15], 414[7], 486[6], 847[8].



***απλαδένι** το.

Υποκορ. του *απλάδενα*.

Πιατέλα: *κονσενιάρει τση ... και δυο απλάδενα* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) 535[5].

**από,** πρόθ.· να προστ. στο σημασιολ. 5α η έκφρ.: *απ' όνομα*· βλ. ά. *όνομα* Έκφρ. 2.

***αποβεντεμίζω.**

Από την πρόθ. *από* και το *βεντεμίζω*.

(Αμτβ.) περνώ την εποχή της «βεντέμας», του τρύγου: *μέσα τον Οκτώβρη, ήγου ωσάν αποβεντεμίσει ο μούστος* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) 401[9].

***απογέννημα** το, Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) 159[6], 239[7], 263[4,8], 397[2], 439[4], 716[24], 741[21].

Από το *απογεννώ* και την κατάλ. *-μα*.

Γέννημα (ζώου): *ό,τι απογεννήματα κάμει (ενν. το μοσχάρι)* αυτ. 148[8].

***απόδιαβα,** επίρρ.

Από το *αποδιαβαίνω*.

Μετά το πέρασμα καθορισμένης προθεσμίας: *αν ήθελε περάσει Οκτώβρης να τα δώσει απόδιαβα, να μπορεί ο άνωθεν αγοραστής να σκοδάρει πάλι εκείνη τη χρονέα το κρασί* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) 401[10].

***αποδοχάρικος,** επίθ.

Από το ουσ. *αποδοχάρικο* και την κατάλ. *-ικος*.

(Προκ. για σκεύος) αποθηκευτικός: *πιθάρια αποδοχάρικα β', τα οποία θέλουν βάνει τα β' μίστατα μ'.* Βαρούχ. (Bakk. v. Gem.) 22[9].

**αποκόπτω**· να προστ. στο σημασιολ. 7: (για αιχμάλωτο που θα εξαγοραστεί) τον αποτιμώ, καθορίζω την τιμή της εξαγοράς του: *ο άθεος απέκοψεν αυτόν εις δύο ήμισυ χιλιάδας, εζήτησεν δέ και τα άσπρα έμπροσθεν* Επιστ. Κλήρου Καλλίπ. 154[52].

***αποκουνιάδα** η, Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) 443[2,8].

Από την πρόθ. *από* και το ουσ. *κουνιάδα*.

Η άλλοτε κουνιάδα: *ο Κωσταντής ... να ρεστάρει ... τση αποκουνιάδας του, κάποια τορνέσα εις το προυκίον τση* αυτ. 250[2].

**αποκράτησις-ση** η· να προστ. ο τ.: *α π ο κ ρ ά τ η ξ η* και η σημασ.: μεταχείριση: *άνε λάχει (ενν. το ζευγάρι βόδια) ντεσγράτσια γή από σκότωμα γή από κακήν αποκράτηξη* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) 789[9].

***απολησμονιά** η.

Από την πρόθ. *από* και το ουσ. *λησμονιά*. —Πβ. *απολησμονώ*.

Σφάλμα μνήμης: *εις τη λεγομένη πρώτη πουλησά έλαχεν απολησμονιά και δεν εβάλαν τα σύνορα* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) 399[4].

**απομεινάρης,** επίθ. και ουσ.· να προστ. στο σημασιολ. Α' (Επίθ.) το παράθ.: *το ... μερτικό συνορεύει ... με το απομονάρι σώχωρο* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) 32[13].

***απομοιράζω.**

Από την προθ. *από* και το *μοιράζω*.

Παρέχω σε κληρονόμο ό,τι του ανήκει: *ο κυρ Μανολάς Βαρούχας ... θέλοντας ν' απομοιράσει τον υιόν του ... του κονσενιάρει τα σπίτια* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) 289$^{3}$.

***αποπληρωμή** η, Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) 403$^{7}$, 458$^{2}$.

Από την προθ. *από* και το ουσ. *πληρωμή*.

Εξόφληση: *έδωκεν ... υπέρπυρα ... ογιά τέλειαν αποπλερωμή του λεγομένου αμπελίου* αυτ. 131$^{21}$.

***αποπώδε,** επίρρ.

Από την πρόθ. *από* και το επίρρ. *απώδε*.

Προς τα εδώ: *στα Βορινά, στον Αμπαδιανό Τόπο αποπώδε...* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) 649$^{5}$.

***αποράβδι** το.

Από το *απoραβδίζω*.

Οι καρποί που πέφτουν από τα δέντρα μετά το «ράβδισμα»· (εδώ) ό,τι απομένει μετά το «ράβδισμα» στο δέντρο ή στο έδαφος: *ν' αποκρατεί τσι δρυάδες ... και να τσι καθαρίζει ... απ' ό,τι χαμολόγια και απορά βδ(ια) ήθελεν μαζώξει* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) 31$^{13}$.

**αποσάζω**· να προστ. η χρ. (με γεν. ηθική): (προκ. για πρόσ.) ικανοποιώ κάπ. προσφέροντάς του μια υπηρεσία: *να τση αποσάζει εις ό,τι τονε τοκάρει τον κάθα χρόνο* Βαρούχ. (Bakk - v. Gem.) 804$^{9-10}$.

**αποσπέρνω**· να προστ. στο τυπολ. η παραπ.: Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) 741$^{20}$.

**αποστέκομαι**· να προστ. η (πιθ.) σημασ.: ψοφώ: *α λάχει και αποσταθεί η γι-αελέα σαν κάμει το μουσχάρι να είναι οπλεγάδος ...* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) 782$^{8}$.

***αποφυτεύω.**

Από την πρόθ. *από* και το *φυτεύω*.

Τελειώνω το φύτεμα: *να το αποφυτέψου* (ενν. *το χωράφι*) Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) 353$^{26}$.

**απτρότουρβον** το· βλ. και L. Rydén (Lexicograph. byzantina 226).

**αράχνη** η· στο τυπολ. διόρθ.: Απόκοπ. Επίλ. II 492 (αντί 491).

***αργοφυτέα** η, Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) 321$^{3,6,8,13}$, 353$^{8,26,29}$, 429$^{3}$, 568$^{14}$.

Από το επίθ. *αργός* και το ουσ. *φυτέα*.

Φυτεία που αργεί να δώσει καρπούς: *ένα κομμάτι γεροντάμπελο με δενδρά και αργοφυτέαν* αυτ. 487$^{2}$.

***αρίδι** το.

Υποκορ. του ουσ. *αρίδα* (η) ⟨ αρχ. *αρίς*.

Τρυπάνι: *ένα αρίδι χοντρό* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) 626$^{21}$.

***αρκό** το· βλ. *αρκόν*.



**αρμάζω**· στο τυπολ. πρόσθ.: Κανον. διατ. (Χριστοδούλου) 401$^{29}$, 463$^{607}$.

***άρμεγος,** επίθ.· βλ. πιο πάνω, λ. *ανάρμεγος*.

***άρραφος,** επίθ., Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) 562$^{13}$, 852$^{15}$.

Το μτγν. επίθ. *άρραφος*. Η λ. και σήμ.

Που είναι χωρίς ραφή: *πετσέτες άρραφες* αυτ. 533$^{11}$.

**ασπλαχνία** η· βλ. και L. Rydén (Lexicograph. byzantina 228).

***αστιμάριστος,** επίθ.

Από το στερητ. *α-* και το *στιμάρω*.

(Προκ. για κτήματα) που δεν εκτιμήθηκε (αποτιμήθηκε): *τα άνωθεν πράματα ήσανε αστιμάριστα και δεν του έδωκε την πλερωμή τον ξασμόν τως* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) 698$^{4-5}$.

***αστοίβακτος,** επίθ.

Από το στερητ. *α-* και το *στοιβάζω*.

(Προκ. για μπαμπάκι) που δεν έχει ξανθεί: *μπαμπάκι αστοίβακτο* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) 852$^{19}$.

**αστρόμαγος** ο· για τη λ. (που εισάγεται στο κείμενο του Ζήν. κατά διόρθ. του Λεξικού Κριαρά) βλ. Αλεξίου Στ. - Αποσκίτη [Ζήν.], σελ. 221.

**άτυχος,** επίθ.· μετά τη σημασ. 9β πρόσθ.: (προκ. για τόπο σε ώρα μάχης) αδύνατος ως προς την αντίσταση (κατά του αντιπάλου), μη ανθεκτικός (κατά τη μάχη), ευάλωτος: *ήλθαν σε συμφωνίαν στον 'Αγιον 'Ερμον να διαβούν με πάσαν δυναστείαν· κι εδιάβησαν εις το βουνί, τον τόπον να σκοπήσουν, να βρούσι τόπον άτυχον το πόθε να μαχήσουν* Αχέλ. 312.

**Αύγουστος** ο· να προστ. ο τ.: *'Αγουστος* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) 1$^{13,20}$, 397$^{3}$.

***αυλότοπος** ο, Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) 311$^{21}$, 799$^{6}$.

Από τα ουσ. *αυλή* και *τόπος*.

Ελεύθερος χώρος μπροστά στο σπίτι: *τα σπίτια και αυλότοπον όπου κατοικά* αυτ. 717$^{3}$.

**αύριον,** επίρρ.· στον τ. *αύρι* πρόσθ.: Απόκοπ. (Παναγ.) 520.

**αφάλιν** το· να αγνοηθεί το ά. (βλ. *ομφάλιν*).

***αφεντεύω**· *α φ ε ν τ ε ύ γ ω*.

Από το ουσ. *αφέντης* και την κατάλ. *-εύω*.

(Προκ. για ιδιοκτησία) εξουσιάζω, ορίζω: *το πράγμα όπου ... αφεντεύγει* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) 123$^{10-11}$.

**αφουσία** η· για τη λ. βλ. και Καραποτόσογλου, Ελλην. 39, 1988, 294-296.

***αφροντιστικός,** επίθ.

Από το στερ. *α* και το επίθ. *φροντιστικός*. Πβ. το μτγν. *αχρήσιμος* = άχρηστος (βλ. και ά. *αχρήσιμος* (Ι)).

Επιπόλαιος: *ήτον αφροντιστικός* (ενν. ο *Αίας*), *ελαφρός από λόγια και πολλά πάντα επαίζετον μετά χαράς εκείνος* Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.) 2106 (Δωδώνη 8, 1979, 366).

***αχρήζω,** βλ. *χρήζω.*

**άψητος,** επίθ.· να προστ. ο τ.: *ανήψιστος* και η σημασ.: (για κατασκευάσμα) κακοφτιαγμένος: *είδαμε κόφανους ... όπου θέλασι βάνει ... όργο σκουλουδάρικο ανήψηστο* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $486^{7}$.

**βάγια** η· στο σημασιολ. διάγρ. την πληροφορία: «Η λ. και ως τοπων.: Τζάνε, Κρ. πόλ. $276^{7}$, $287^{18}$, $297^{6}$»· βλ. πιο κάτω, λ. *βαΐα.* — Βλ. και Προσθ. Θ' τόμ., λ. *βάγια.*

**βαΐα** η· στο τυπολ. διάγρ. την παραπ.: Κατζ. Δ' 64· στο σημασιολ. πριν από το «Βλ. και *βαΐνα*» πρόσθ.: — Ως τοπων. ο τ. *βαγιά,* Κατζ. Δ' 64, καθώς και τ. *βάγια,* Τζάνε, Κρ. πόλ. $274^{26}$, $276^{2,7}$, $287^{18}$, $297^{6}$. — Βλ. και πιο πάνω, λ. *βάγια.*

***βάλιντος,** επίθ.

Το ιταλ. επίθ. valido.

(Προκ. για ενέργεια κατά τον όρο συμφωνίας) ισχυρός, που ισχύει: *προμετάροντας να κρατεί φέρμον, βάλιντο ... όλον εκείνο που ήθελεν κάμει* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $565^{9}$.

**βάνω**· να προστ. τ. μτχ.: *βαρμένος* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $539^{4}$.

**βαρέα** η (ΙΙ)· να προστ. στο τυπολ. η παραπ.: Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $22^{8}$.

***βαρμένος,** μτχ., βλ. πιο πάνω, λ. *βάνω.*

**βγάνω**· να προστ. στο σημασιολ. η φρ.: *βγάνω όνομα κακό (σε κάπ.)*· βλ. ά. όνομα Φρ. 7.

***βελασσερός,** επίθ., βλ. πιο κάτω, λ. *βελεσσερός.*

**βελεσσερός,** επίθ.· να προστ. στο τυπολ. οι παραπ.: Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $59^{11}$, $112^{7}$, $115^{8}$, $124^{7}$, καθώς και ο τ.: *β ε λ α σ σ ε ρ ό ς,* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $486^{9}$.

**βέλο** το· να προστ. στο τυπολ. οι παραπ.: Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $633^{7}$, $663^{7}$, $747^{8}$.

***βέργολα** η.

Το ιταλ. vergola.

Μεταξωτό κέντημα: *ένα καμιζότο κόκκινο με ορμιζί κίτρινο και με βέργολα όλο γεμάτο* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $313^{7}$.

***βία** η, (ΙΙ), Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $706^{22}$, $727^{11}$, $736^{13}$.

Το ιταλ. via.

Έκφρ.: *περ βία* = διαμέσου: *απροτσενδέρει περ βία τε ικάντου* αυτ. $726^{14}$.



**βλήχων** ο· στο ετυμολ. πρόσθ.: Για σημερ. τ. *γληφώνι* στη Ρόδο βλ. Λούλα Παπαμανώλη, Δωδεκαν. Χρον. 14, 1991, 73. Μαρτυρείται και παλαιότερος τ. *γλήφων* (βλ. L-S στη λ.).

***βόσκιστρο** το.

Από το *βοσκίζω* και την κατάλ. *-τρο.*

Αμοιβή στον ιδιοκτήτη χώρου όπου βόσκουν τα κοπάδια: *να 'χει καθαείς τη δεκατία των χωραφίων όπου εσκοδάριζεν, ήγου το βόσκιστρο* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $311^{29}$.

**βούγι** το, βλ. πιο κάτω, λ. *βούδιν.*

**βουδέα** η· να προστ. στο τυπολ. ο τ.: *β ο υ ι δ έ α,* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $274^{7}$, $649^{4}$ και ο τ.: *β ο υ ι δ έ,* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $336^{2,3,4}$.

**βούδι(ν)** το· να προστ. ο τ.: *β ο ύ γ ι* και οι παραπ.: Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $16^{10}$, $18^{18}$, $45^{8}$, $103^{16}$.

**βουιδέ** η, βλ. πιο πάνω, λ. *βουδέα.*

**βουκέντιον** το, βλ. και *κουμέντιον.*

**βουλλώνω**· να προστ. η χρ. για νομίσματα: σφραγισμένα: *γι' αρχή πλερωμής ... έδωκεν ... υπέρπυρα γ', κατρίνια βουλλωμένα* Βαρούχ. (Bakk. - v· Gem.) $613^{11}$.

***βρασκί** το.

'Αγν. ετυμ. (*(φλασκί;*).

Δοχείο για μούστο (Για τη σημασ. βλ. Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Β' 256 και Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ. Α' 239-40): *πιθάρια γ', τα οποία ... λέγει ... και βάνου κρασί ...· ακομή εκράτηξε ... και 'να βρασκί* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $817^{11}$.

**γαλακτίς** η· στο σημασιολ. πρόσθ.: Για το φυτό βλ. και Λούλα Παπαμανώλη, Δωδεκαν. Χρον. 14, 1991, 73, λ. *γαλατούσα.*

**γαλανός,** επίθ.· να προστ. το παράθ.: *μια γαδάρα μούντα γαλανή* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $816^{8}$.

**γαρνίρω**· να προστ. στον τ. *β α ρ ν ί ρ ω* οι παραπ.: Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $311^{11,13}$, $359^{6}$, $360^{4}$, $364^{8,11}$.

**γασμούλος** ο· να προστ. στο ετυμολ.: βλ. και Schmitt [Χρον. Μορ. σ. XXXVIII - XXXIX].

**γάστρα** η· να προστ. στο τυπολ. οι παραπ.: Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $486^{15}$, $853^{17}$ και στο σημασιολ. η σημασ.: πήλινο δοχείο.

**γεμορφιά** και **γιομορφιά** η, βλ. πιο κάτω, λ. *ευμορφία.*

**γεροντάμπελο** το· να προστ. στο τυπολ. οι παραπ.: Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $463^{3}$, $487^{2}$, $569^{20-21}$.

**γή,** σύνδ., βλ. *ή.*

**γιαγερμός** ο· να προστ. στο τυπολ. η παραπ.: Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $173^{38}$.

**γιαδαύτος,** επίρρ.· στον τ. *διαταύτος* πρόσθ.: Απόκοπ. (Παναγ.)529.

***γιατό,** επίρρ., βλ. *διατό*.

**'γκουσάτος,** επίθ., βλ. πιο πάνω, λ. *εξκουσάτος*.

***γκρατακάζα** η, βλ. πιο κάτω, λ. **καρτακάζα*.

**γλιστρίδα** η· στο ετυμολ. πρόσθ.: ή από το παλαιότ. *εγκλυστρίς* (βλ. ΙΛ, λ. *γλιστρίδα*· πβ. και Χατζ., Αθ. 29, 1917, 203), οπότε η λ. θα ορθογραφηθεί με υ.

***γλοθρεμός** ο, βλ. *ολεθρεμός*.

***γλοθρεύγω,** βλ. *ολεθρεύω*.

***γλυστρίδα** η, βλ. *γλιστρίδα* και πιο πάνω, λ. *γλιστρίδα*.

**γόι** το· στον τ. *ογόν* πρόσθ.: Χούμνου, Κοσμογ. 130, 2218.

**γονικάρης** ο· να προστ. στο τυπολ. ο τ. πληθ.: *γ ο ν ι κ ά ρ ο ι*, Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $4^{11}$, $45^{14}$, $53^{22}$.

**γονικόν** το· να προστ. στο τυπολ. οι παραπ.: Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $9^{5}$, $132^{4}$, $257^{5}$, $434^{2}$ και στο σημασιολ. 2 το παράθ.: *δίδει εις γονικόν αιώνιον τα δύο καταλύματα οπού λέγει και έχει* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $75^{2}$.

***γουλίδι** το, Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $405^{8}$, $443^{4,5}$.

Υποκορ. του *γούλα* (βλ. ΙΛ στη λ.).

Κομμάτι, τμήμα (γης, χωραφιού): *δίδει και πουλεί ... ένα γουλίδι χωράφι* αυτ. $301^{2}$.

**γρανάτος,** επίθ.· για τη λ. βλ. και Conomis, Ελλην. 37, 1986, 335.

**γραφή** η· να προστ. τα παραθ. στο σημασιολ. 4α: *Η παρούσα γραφή στερεά εν τη δυνάμει αυτής* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $36^{20}$· *γραφή νοδαρική* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $216^{4}$.

**γρήγορα,** επίρρ.· στον τ. *ογλήγορα* πρόσθ.: Μπερτολδίνος 92 (συγκριτ. *ογληγορότερα*), 153.

**γρηγοράδα** η· τυπολ. πρόσθ.: *ο γ λ η γ ο ρ ά δ α*, Μπερτόλδος 47.

**γυμνός,** επίθ.· στον τ. *γδυμνός* πρόσθ. την παραπ.: Ζήν. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Πρόλ. 175 και στο σημασιολ. τη σημασ.: άοπλος: *Γδυμνός, με δίχως άρματα είμαι* Ζήν. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Πρόλ. 185.

**γύρο,** επίρρ.· να προστ. στο τυπολ. η έκφρ.: *γ ύ ρ ο υ γ ύ ρ ο υ* και η παραπ.: Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $31^{6}$.

***γυροπόδι** το.

Από τα ουσ. *γύρος* και *πόδι*.

Ποδόγυρος: *φουστάνι με γαμπέτα στο κάσο και κάτω στο γυροπόδι* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $62^{12}$.



**γύρου γύρου,** επίρρ., βλ. πιο πάνω, λ. *γύρο*.

***γυροχώραφο** το.

Από το επιρρ. *γύρο* και το ουσ. *χωράφι*.

Χωράφι γύρο από αμπέλι: *θέλοντας να ξαγοράσει το αμπέλι με γυροχώραφον και δενδρά* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $37^{3}$.

**δάσκαλος** ο, βλ. πιο κάτω, λ. *διδάσκαλος*.

**δάσος** το· στο τέλος του σημασιολ. πρόσθ.: **3)** Ξύλο· (εδώ) φέρετρο: *Εγώ κάτω στο χώμαν 'ς ξερόν δάσος* Κυπρ. ερωτ. $106^{37}$. **4)** Δέντρο: *μόνον μηδέν εγίνην κι αυτή δάσος να 'φυγεν γιον εποίκεν μίαν ημέραν τ' Απόλλο που την έτρεχεν στο χώμαν* (ενν. τη *Δάφνη*) Κυπρ. ερωτ. $106^{34}$

**Δεκέμβριος** ο· να προστ. στον τ. *Δ ι κ έ μ β ρ ι ο ς* οι παραπ.: Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $12^{1}$, $36^{1}$, $37^{1}$, $38^{1}$, $170^{1}$, $562^{1}$.

***'δέτις,** ,επίρρ., βλ. πιο κάτω, λ. *εδέτσι*.

**Δευτεροούλιος** ο· να προστ. στο τυπολ. ο τ.: *Δ ε υ τ ε ρ ο ο ύ λ η ς*, Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $20^{1}$, $21^{1}$, $22^{1}$, $35^{13}$, $46^{1}$, $50^{1}$, $263^{3}$.

***'δηγεύω,** βλ. *οδηγεύω*.

***'δηγώ,** βλ. *οδηγώ*.

**διάδοχος** ο· να προστ. στο σημασιολ. 2) το παράθ.: *αφιερώνουσι του αυτού αφέντη Τζόρτζη και των διαδόχων του* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $792^{7-8}$.

***διαμιάς,** επίρρ. —Βλ. και *γιαμιά*.

Από τη συνεκφ. της πρόθ. *διά* και του *μιάς*. Η λ. και σήμ.

Αμέσως: *Και εις ώραν ολιγούτσικον πέντε διαμιάς εσώσαν* Απόκοπ. (Παναγ.) 439.

**διασίδι** το· να προστ. στο τυπολ. οι παραπ.: Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $774^{6}$, $852^{16}$.

**διαχώρισις** η· να προστ. στο τυπολ. τ.: *δ ι α χ ώ ρ η σ η* και στο σημασιολ. η σημασ.: Μοίρασμα: *διαχώριση πρώτον διά το πράμα τση* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $61^{4}$.

***διαχωριστός,** επίθ.

Από την πρόθ. *διά* και το επίθ. *χωριστός*.

Ξεχωριστός, διαχωρισμένος: *θέλει φαίνεσται* (ενν. *τα χωράφια*) *και πλέα διαχωριστότερα εις το ινστρουμέντο* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $387^{14}$.

***δίβολος,** επίθ.

Το επίθ. *δίβολος*.

(Προκ. για καλλιέργεια χωραφιού) που γίνεται δύο φορές το χρόνο: *καλλουργίες δίβολες* (ενν. *των χωραφιών*) Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $782^{5}$.

**διδάσκαλος** ο· *δάσκαλος*· στο τυπολ. να προστ. υπερθ. *δασκαλότατος* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $8^{13}$, $26^{10}$.

**δίδω**· στο σημασιολ. Ι Α′ 7β φρ. *δίδω έξω* πρόσθ.: *και δίδομαι έξωθεν* = δημοσιεύομαι: *Εις χίλια πεντακόσια και θήτα εξετυπώθη* (ενν. *η ρίμα*) *εις μήνα τον Δεκέμβριον καί έξωθεν εδόθη* Απόκοπ. (Παναγ.) 566 και στο σημασιολ. Ι Β′ πρόσθ. τη σημασ.: **10**) (Με την πρόθ. *προς*) έχω θέα: *η πεζούλα όπου δίδει προς ... το σύνορον* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $853^{33}$.

***Δικέμβριος** ο, βλ. *Δεκέμβριος*.

**δίμιτος,** επίθ.· να προστ. στο τυπολ. οι παραπ.: Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $59^{7-8,10}$, $97^{7}$.

**διπλαπιλογούμαι**· ο τ. *διπλοπιλογούμαι* να γίνει: *διπλοπιλοούμαι*.

***διπλέτο** το, Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $341^{7}$.

Από το επίθ. *διπλός* και την κατάλ. *-έτο*.

Φουστάνι με πτυχές: *δυο φουστάνια ολομπάμπακα ..., ένα διπλέτο κόκκινο τριμμένο* αυτ. $145^{18}$.

***δισκάφισμα** το.

Από το αριθμ. επίρρ. *δις* και το ουσ. *σκάφισμα*.

Δεύτερο σκάψιμο: *κλάδεμα, σκάμα, δισκάφισμα και άλλα χρειαζούμενα του ... αμπελίου* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $144^{16}$.

***διχαλό** το.

Το ουδ. του αρχ. επιθ. *διχαλός*.

Σημείο όπου διχάζεται ο δρόμος: *ως το διχαλό και πέρα ως το σύνορον των χωραφίων* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $167^{6}$.

**δότομος,** επίθ.· να προστ. στο τυπολ. οι παραπ.: Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $140^{10}$, $333^{8}$, $406^{3}$, $426^{9}$, $505^{3}$ και στο σημασιολ. το παράθ.: *ώστε να 'ρθου τα παιδία του δότομα να γοβενάρου το λεγόμενο μύλο* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $8^{10}$, καθώς και η σημασ.: (προχ. για κτήματα) κατάλληλος (για γεωργική εργασία): *ώστε να 'ρθου* (ενν. *τα χωράφια*) *δότομα του καρπού* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $177^{9}$.

**δουκάτο** το· να προστ. η έκφρ.: *δουκάτα κορρέντε* = δουκάτα στην τρέχουσα = τιμή Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $716^{39}$.

**δούλεψη** η· να προστ. στο σημασιολ. 2 γ το παράθ.: *δούλεψη οπού έκαμεν* (ενν. *ο παπάς κυρ-Γιώργης*) *εις εκείνη και έθαψέν την* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $515^{3}$.

**δραγάτης** ο· βλ. W. Lackner (Lexicograph. byzantina 214).

***δραμπότα** η.

Πβ. το βενετ. drapeto και το ιταλ. drappella.

Ρούχο γυναικείο: *μία δραμπότα* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $598^{5}$.

**δρυάδες** οι, βλ. πιο κάτω, λ. *δρυς*.



**δρυς** ο· να προστ. στο τυπολ. ο τ. του πληθ.: *δρυάδες*, Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $31^{12,17}$, $64^{5}$, $85^{5}$.

**'δύρομαι,**, βλ. *οδύρομαι*.

***δωδεκάμηνος,** επίθ.

Το αρχ. επίθ. *δωδεκάμηνος*.

(Για το χρόνο) που έχει δώδεκα μήνες: *χρόνος ο δωδεκάμηνος ωσάν τροχός γυρίζει* Απόκοπ. (Παναγ.) 134.

**δώσια** τα· πρόσθ. τον τ. εν.: *δώσι*, Απόκοπ. (Παναγ.) 536.

**εγγαρικός** ο, βλ. πιο πάνω, λ. *αγγαρικός*.

**εγγίζω**· στη σημασ. Β′ 6) «Παρακινώ, βιάζω» πρόσθ. τα παραθ.: *Εγώ 'μαι εκείνος ο θεός που με το φως μου αγγίζω το νου σας, να γυρεύετε δόξες και σας φωτίζω* Ζήν. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Πρόλ. 25· *Πελάγιε, αυτή η ευσέβεια, όση έχεις ριζωμένη εις την καρδία α σ' άγγισε να δεις λευτερωμένη τη χώρα ετούτη, κόπιασε το Ζήνο να μερώσεις* Ζήν. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Δ′ 40.

**εγκαλέσιμο** το· να προστ. στο λ. οι παραπ.: Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $2^{5}$, $12^{5}$, $23^{7,11}$, $37^{7}$, $637^{5}$ και οι τ. *'γκαλέσιμο*, Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $130^{15-16}$, $278^{7}$ και *καλέσιμο*, Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $353^{3}$ και στο σημασιολ. 1) το παράθ.: *σπέζες και όχθρητες απού γένουνται απού τα 'γκαλεσίματα* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $131^{18}$.

***εγκουσάτος,** επίθ., βλ. πιο κάτω, λ. *εξκουσάτος*.

**έγκρυφος,** επίθ.· να προστ.: - *Το αρσ. ως ουσ.* = χερούλι (?): *μία σκάρα μ' έναν έγκρυφο* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $118^{14}$.

***έγκωμα** το, βλ. *όγκωμα*.

***εγκώνω,** βλ. *ογκώνω*.

**εδέτσι,** επίρρ.· να προστ. ο τ.: *'δέτις* και στο σημασιολ. η έκφρ.: *'δέτις ή και αλλέως* (πβ. το σημερ. *έτσι κι αλλιώς*) Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $109^{6}$.

**εδικότητα** η· να προστ. στο τυπολ.: (γεν.) *εδικότητος*, Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $715^{4}$ και στο σημασιολ. η σημασ.: **3)** συγγένεια: *ρενουντσιάρει... απού το ... μοναστήρι ... όλον το ήμισυ ... οδι' αγάπην εδικότητος και διά το θάρρος οπού έχει στον άνωθέν του πενθερό* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $703^{6}$.

**εζερτσιτάρω**· Το άρθρο να ενοποιηθεί με το *εσερτσιτάρω*.

***εικονισματόπουλο** το· *'κονισματόπουλο*.

Από το ουσ. *εικόνισμα* και την κατάλ. *-πουλο*.

Μικρή εικόνα: *ένα 'κονισματόπουλο την αγίαν Παρασκευή* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $535^{4}$.

**είμητα,** σύνδ.· να προστεθούν οι παραπ.: Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) 132[15], 159[9], 483[11], 596[8], 597[13], 739[7].

**εισβαίνω**· στο τέλος του ετυμολ. πρόσθ.: — Βλ. και *σεβαίνω*.

**εκ,** πρόθ.· στο ετυμολ. πρόσθ.: Για τον τ. *όξε* πβ. λ. *όκε*, που προέρχεται από το ουκ.

**εκβάζω**· από το τυπολ. να αγνοηθεί η παραπ.: Θρ. Κων/π. Β 114· πρόσθ.: —Βλ. και ά. *ξεβάζω*.

**εκκουρκουμώνω**· να αγνοηθεί το ά. —Βλ. *ξεκουρκουμώνω*.

**εκπωλώ**· η σημασ. να γίνει: *ξεπουλώ*.

**εκσελλίζω**· να αγνοηθεί το ά. — Βλ. *ξεσελίζω*.

***εκστηθίζω.**

Από την εκφορά: *εκ στήθους* και την κατάλ. *-ίζω*. Για τη λ. βλ. 'Ατσαλο (Ελλην. 24, 1971, 16).

Μαθαίνω κάτι και το «λέω απέξω»: *'Εμαθον το κουράνιν και εξεστήθισά το* Γλωσσ. εγχειρ. Υψηλ. Πύλης 182.

**εκστόματος,** επίρρ.· στο ετυμολ. πρόσθ.: Ο τ. *ξεστομάτου* και σήμ. στην Κρήτη (Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ. Β' 764· στο τέλος του τυπολ. πρόσθ.: —Βλ. και *ξεστοματίς*.

**εκστρεπτός,** επίθ.· στον τ. *ε ξ η σ τ ρ ε π τ ό ς* πρόσθ.: Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 633· στο ετυμολ. πρόσθ.: Θηλ. *ξεστρεφτή* και *ξηστρεφτή* ως ουσ. σήμ. ιδιωμ. (Βλ. Andr., Lex., λ. **εκστρεπτός*, Σακ., Κυπρ. Β' 693, λ. *ξηστρεφτή* και Λουκά, Γλωσσάρ. 342, λ. *ξηστρεφτή*).

**εκσύρω**· να αγνοηθεί το ά. — Βλ. *ξεσύρνω*.

**εκχωνεύω**· να αγνοηθεί το ά. — Βλ. *ξεχωνεύω*.

**εκψύχω**· στο τυπολ. πρόσθ.: Διήγ. Αλ. V 30, 35, 78, Διγ. 'Ανδρ. 380[35].

***ελαίινος,** επίθ.

Από το ουσ. *ελαία* και την κατάλ. *-ινος*.

Που προέρχεται από ελιά: *έδωκέν του το* (ενν. *το αμπέλι*) *από μιαν κεντράδα και κάτω, ελαίινη* Βαρούχ. (Bakk. - Gem.) 567[6].

***ελαιοκαρπός** ο.

Από τα ουσ. *ελαία* και *καρπός*.

Καρπός ελιάς: *κάθα Οκτώβρη, όταν είναι ελαιοκαρποί σωστοί* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) 637[9].

***ελαιοτριβείο** το· *α λ ε τ ρ ι β ι δ ε ί ο.*

Από το ουσ. *ελαία* και το *τρίβω* με την κατάλ. *-είο*.

Χώρος όπου θλίβονται οι ελιές: Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) 104[22].

**ελγιατζής** ο (Προσθ. Θ' τόμ., σ. 413 και Ι' τόμ., σ. 65*-66*)· τη λ. ετυμολογεί από το τουρκ. il yazıcı και η E. A. Zachariadou, SF 30 (1971) 31 σημ. 62.



**ελευθερώνω**· στη σημασ. 3) να προστ. τα παραθ.: *τους συντρόφους όλους, όλους τους ελευτέρωσες και ήλθες εις εμέναν* Χρον. Μορ. Η 1861· *τον πρίγκιπα Γυιλιάμον με το άνθος των ευγενικών ανθρώπων του Μορέως, οπού ... απήγαν εις βοήθειαν του ... τότε τους ελευτέρωσεν στας χείρας των εχτρών του* Χρον. Μορ. Η 3930· *ο πρίγκιπας ευρίσκετον εις αύτον χολιασμένος* (παραλ. 1 στ.), *επεί εις εκείνον ήλπιζεν ...* (παραλ. 1 στ.) *κι αυτός τον ελευτέρωσεν στην βίαν του* Χρον. Μορ. Η 5878.

**ελιγ-,** βλ. *ολιγ-*.

**ελμίγγιον** το· πρόσθ. τ.: *ορμίγγιον*, Κείμ. ανέκδ. (Thomson) 158[227] και στο ετυμολ.: βλ. Γεωργακά, Αφ. Τριαντ. 480 κε. και L-S, λ. *έλμινς*.

**ελπίζω**· πρόσθ. τ. *ολπίζω* (το παραθ. στο σημασιολ. 1α).

**εμβατίκιον** το· να προστ. η σημασ. **3**) εμφυτευτικόν (για τη σημασ. βλ. Bakker - van Gemert [Βαρούχ. σ. 826]): *ογιά τα οποία πράματα του έδωκεν ... ογιά εμπατίκιο υπέρπυρα οκτακόσια* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) 410[5].

**εμισός,** επίθ., βλ. πιο κάτω, λ. *ήμισος*.

**εμμάτιν** το, βλ. λ. *ομμάτιον*.

**εμνοστάδα** η, βλ. πιο κάτω, λ. *ευνοστάδα*.

**εμοιαστός,** επίθ., βλ. *ομοιαστός*.

**εμπροσθινός,** επίθ.· πρόσθ. τον τ.: *ομπροστινός* και το παράθ.: *έφας την ομπροστινήν την ζούπαν τήν εφόρεις και προς το μέγα Σάββατον ουκ είχες άλλον ρούχον* Πουλολ. (Τσαβαρή)[2] 179.

**εμπροστά,** επίρρ.· στο τυπολ. *ομπροσθά* πρόσθ.: Μπερτολδίνος 94, 160, 164, 168· στον τ. *έμπροστας* (χφ: *έπροστας*) πρόσθ.: Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) 846[17], στον τ. *εμπροστάς* πρόσθ.: Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) 565[2] και πρόσθ. τον τ.: *ενέμπροστας*, Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) 3[11], 5[3], 7[7], 9[3]· στο σημασιολ. Α' 2) πρόσθ.: έκφρ. *αποδώ και ομπροσθά* = του λοιπού, στο εξής: *αρχίνισες να τους κάνεις να γελούν και αποδώ και ομπροσθά τους κάνεις να γελούν περισσότερο* Μπερτολδίνος **119**· στο τέλος του σημασιολ. πρόσθ.: (Με γεν. προσωπικής αντων.) μπροστά σε κάπ.: *οπόταν τον έχει* (ενν. *ο Βασιλεύς τον Μπερτολδίνο*) *ομπροσθά του λέγει του* Μπερτολδίνος 152 —Βλ. και Προσθ. Θ' και Ι' τόμ., λ. *εμπροστά*.

***εμφορώ.**

Το αρχ. *εμφορώ*.

Φορώ· (εδώ) περιβάλλομαι: *αεί και πάντα εμφορεί* (ενν *το βουτσί*) *βασιλικούς στεφάνους* Κρασοπ. (Eideneier) L 60.

**εναντίος,** (Ι), επίθ.· να προστ. στο σημασιολ. ΙΙ Β' η σημασ.: **4**) εμπόδιο: *να μαντενίρου από πάσα ενάντιον τον ... αγοραστή* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) 26[35].

**ενδύω** στη μεταφ. χρ. της σημασ. Β' πρόσθ. το παράθ.: *κι απ' ό,τι εφόριεν έντυνα πάντα τσι λογισμούς μου* Ροδολ. (Αποσχ.) Β' 377.

**ενελικώνομαι,** βλ. πιο κάτω, λ. *ενηλικώνομαι*.

**ενέμπροστας,** επίρρ., βλ. πιο πάνω, λ. *εμπροστά.*

**ενεργώ·** στο σημασιολ. **Α'** Μτβ. πρόσθ. τη σημασ.: **4)** (προκ. για επάγγελμα) εξασκώ: *Τ' οφφίτσιον επαράλαβα με πάσαν προθυμίαν και ενέργουν το τιμητικά διχώς αναμελίαν* Σαχλ., Αφήγ. 276.

**ενηλικώνομαι·** πρόσθ. τ. *ενελικώνομαι* και το παράθ.: *Ενελικώθην Ιωσήφ στους χρόνους δωδεκάρι* Χούμνου, Κοσμογ. 1533.

***ενομού,** επίρρ., βλ. *ομού,* 'Εκφρ.

**εντηρούμαι·** στη σημασ. Α' πρόσθ. το παράθ.: *τώρα ντηρούνται* (ενν. *οι βασιλιάδες*) *προδοσίες* Ροδολ. (Αποσκ.) Β' 49· στη σημασ. Β' πρόσθ.: **γ)** ανησυχώ μήπως ...: *κάμνοντας τη στράτα μου μην πέσω αψά ντηρούμαι* Ροδολ. (Αποσκ.) Β' 363.

***εντύλιμα** το.

Από το *εντυλίσσω* και την κατάλ. *-μα.*

Εξέλιξη (στα γεγονότα του κόσμου), πορεία της ζωής: *Και προς εμέν εστράφησαν πάλιν να μ' ερωτήσουν, του κόσμου τα εντυλίματα καταλεπτά ν' ακούσουν* Απόκοπ. (Παναγ.) 456.

**εξαγκουσεύω·** πρόσθ. τ. *ξεκουσεύ(γ)ομαι* Ροδολ. (Αποσκ.) Α' 495· τ. *'ξαγκουσεύω, 'ξακουσεύω* και *ξεγκουσεύω* σε έγγρ. Νάξου· βλ. ΕΚΕΙΔ 29/30, σελ. 1248.

***εξακανθέινος,** επίθ.· *εξακανθένος.* —Βλ. και *εξακάνθινος.*

Από την πρόθ. *εκ* και το επίθ. *ακανθέινος.* Ο τ. σε *-ένος* με μεταβολή της κατάλ. *-έινος* σε *-ένος* (βλ. Χατζιδ., ΜΝΕ Β' 117). Βλ. και Π. Βασιλείου (Ελλην. 37, 1986, 121 κε.).

***εξαλησμονώ,** βλ. *ξελησμονώ.*

***εξαπόλυτος,** ΙΙ, επίθ., βλ. *ξυπόλυτος.*

**εξέγνοιαστος,** επίθ.· αντί: βλ. *ξέγνοιαστος* γρ.: βλ. *ξένοιαστος.*

**εξέμπλιον** το, βλ. *ξόμπλι.*

**εξένια** τα· αντί του: βλ. *ξένια* γρ.: βλ. *ξένιον.*

**εξενίζοντα,** μτχ. ενεστ., βλ. *ξενίζω.*

***εξεπηδώ,** βλ. *ξεπηδώ.*

***εξεπλήρωμαν** το, βλ. *ξεπλήρωμα.*

***εξεπλωρίζω,** βλ. *ξεπλωρίζω.*

***εξεπορίζω,** βλ. *ξεπορίζω.*

***εξεπορτίζω,** βλ. *ξεπορτίζω,* (ΙΙ).

**εξερίζω·** στο τυπολ. να προστ.: *'ξ ε ρ ί ζ ω,* Θησ. Α' [30⁴]· στο σημασιολ. να προστ.: *βοηθήσει* (ενν. *οι θεοί*) *θέλουσι, αν είν' δικαιοκρίτες και δεν μας θέλουν 'ξεριστεί εις τα προπερασμένα* Θησ. Α' [30⁴].



***εξεσπαθώνω,** βλ. *ξεσπαθώνω.*

***εξετελειώνω,** βλ. *ξετελειώνω.*

***εξετονίζω,** βλ. *ξετονίζω.*

***εξετρέχω,** βλ. *ξετρέχω.*

***εξεφλώ,** βλ. πιο κάτω, λ. *εξοφλώ.*

***εξεφυτρώνω,** βλ. *ξεφυτρώνω.*

***εξεχειλίζω,** βλ. *ξεχειλίζω.*

***εξέχωρα,** επίρρ., βλ. *ξέχωρα.*

***εξεχώριστος,** επίθ., βλ. *ξεχωριστός.*

***εξηκούμπισα,** αόρ., βλ. *ξεκουμπίζω.*

***εξηλών(ν)ω,** βλ. *ξηλώνω.*

***εξηπολιάζω,** βλ. *ξεπουλιάζω.*

**εξηστρεπτός,** επίθ., η παραπ. να γίνει: βλ. *εκστρεπτός* και Προσθ. αυτού του τόμ. στο ίδιο λ.

***εξηστρεφτός,** επίθ., βλ. *εκστρεπτός.*

***εξητελεύω,** βλ. *ξετελεύω.*

**εξκουσάτος,** επίθ.· να προστ. οι τ.: *ε γ κ ο υ σ ά τ ο ς,* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $139^{5}$, $396^{19}$, *'γ κ ο υ σ ά τ ο ς,* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $3^{10}$, $297^{5}$ και *'κ ο υ σ ά τ ο ς,* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $74^{10}$, $91^{6,9}$.

**εξοδιάζω·** στο τυπολ. *ξοδιάζω* πρόσθ.: Μπερτολδίνος 158.

**εξόμνυμι·** πρόσθ. τη σημασ.: ορκίζομαι: *θανάσιμον όρκον εξόμνυμί σοι* Βίος Αλ. 843.

***εξομπλίζω,** ΙΙ, βλ. *ξομπλίζω.*

***εξόμπλιστος,** επίθ., βλ. *ξομπλιστός.*

***εξοπλερώνω,** βλ. *ξεπληρώνω.*

**εξορίζω,** ΙΙ· στο τέλος του ά. να προστεθεί: — Βλ. *ξορίζω* και *ξυρίζω.*

***εξοτονίζω,** βλ. *ξετονίζω.*

**εξόφλησις -ση** η· να προστ. η σημασ.: εξόφληση: *ζητά τέρμενα, τέλος και εξέφλησες* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $30^{10}$.

**εξοφλώ·** στο λ. πρόσθ.: Μπερτόλδος 12· μετά το λ. πρόσθ. τον τ.: *ε ξ ε φ λ ώ,* Μπερτόλδος 65· στον τ. *'ξεφλώ* πρόσθ.: Μπερτόλδος 55, καθώς και μτχ. παθητ. παρκ. *'ξ ε φ λ ι σ μ έ ν ο ς,* Μπερτόλδος 64· στον τ. *ξοφλώ* πρόσθ.: Μπερτόλδος 84· στο ετυμολ. πρόσθ.: Η μτχ. παθητ. παρκ. *'ξεφλισμένος* αναλογ. με μτχ. ρ. σε *-ίζω*· στο σημασιολ. Α' πρόσθ.:

**5**) Φέρω (μια υπόθεση) σε πέρας· (εδώ) εκδικάζω: *Να ξοφλήσει (ενν. ο Βασιλεύς) τες κρίσεις και φιλονικίες και να μην αφήνει να ξεσκίζονται οι πτωχοί οπού κρένονται* Μπερτόλδος 84. **6**) (Συνεκδ. με αιτιατ. προσ.) τελειώνω με κάπ., ξεμπερδεύω μαζί του: *έρχονται δύο γυναίκες σε εμέναν* (ενν. *το Βασιλέα*), *αι οποίαι ... θέλουν να τες γκροικήσω. Τες οποίες αφόντις εγώ εξοφλήσω, θέλομεν γυρίσει πάλιν αντάμα να μιλήσομεν* Μπερτόλδος 12· *ξέφλησέ με μίαν κοπανίαν* Μπερτόλδος 55.

***Εξυδάρκης** ο, βλ. *Οξυδράκης*.

**εξύπτερος,** επίθ.· ως παραπ. γρ.: *εξύπτερος* ο, βλ. *οξύπτερος* ο (Ι).

***εξυρισμένος,** μτχ. παθητ. παρκ., βλ. *ξυρίζω*, Ι.

***εξυρυχοστρογγύλι** το, βλ. *οξυρυγχοστρογγύλι*.

***εξωβιγλίζω,** βλ. *'ξωβιγλίζω*.

***εξωμακρίζω,** βλ. *'ξωμακρίζω*.

***εξωμακρώ,** βλ. *'ξωμακρώ*.

***εξωριχοστρογγύλι** το, Θρ. Κων/π. Βαρβ. 8, εσφαλμ. γρ. αντί *εξυρυχοστρογγύλι*· διόρθ. Atsalos, Term. 197 και σημ. 3. — Βλ. και *οξυρυγχοστρογγύλι*.

***εξωρωγίζω,** βλ. *ξερωγίζω*.

***εξώφαλσος,** επίθ.· βλ. *'ξώφαλσος*.

***εξωφεύγω**· το παραπ. να γίνει: βλ. *ξεφεύγω*.

**επαίρνω**· να προστ. στο σημασιολ. η φρ.: *παίρνω (τ') όνομα(ν)*· βλ. ά. *όνομα* Φρ. 8α.

***επάλι,** επίρρ., βλ. *πάλιν*.

**επάνω,** επίρρ.· να προστ. ο τ.: *α π ά ν ω ν α* και στο σημασιολ. το παράθ.: *η γιαλόν απάνωνα* (ενν. *πάρτε*) *οπού είναι προς το τράφο* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) 353[16], καθώς και στις σημασ. ΙΙΙ Γ′ (αναφορ.) α) το παράθ.: *λέσι οι άνωθεν αδελφοί πως χρωστούσι ... υπέρπυρα τρακόσα απάνω σε κάποια διαφορά όπου λέσι και έχουν* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) 196[4]· Ι Β′ (Χρον.) εκφρ. το παραθ.: *να δώσει εις ώρα της ευλόγησης ό,τι βρεθού απάνω στην ώρα* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) 821[8].

***επαραβλέπομαι,** βλ. *παραβλέπω*.

**επιδεξιοσά,** η· να σημειωθεί τ. *'πιδεξοσά* αντί του *επιδεξοσά*.

***επιλαλώ,** βλ. *πιλαλώ*.

***επιπίπτω.**

Το αρχ. *επιπίπτω*.

(Με αιτ. αντί δοτ.) πιέζω κάπ. (για να ενεργήσει κ.· πβ. τη σημερ. χρ. *πέσαν απάνω μου όλοι* [για να ...]): *και άλλοι των αιχμαλώτων ουκ ολίγοι επέπεσον ημάς και εδέθημεν εις αυτούς και εδουλώθημεν* Επιστ. κλήρου Καλλιπ. 156[60].



**επιτρέπω**· να προστ. η σημασ.: (Μέσ.) εξουσιοδοτώ: *επιτρέπεται, ήγουν κομεσιόν γενεράλε κάμνει, η κερα Εργίνα* ... Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) 30[2].

**εργάτης** ο· έκφρ. (προκ. για μέτρηση επιφάνειας χωραφιού) με χρ. γεν. *εργάτη, εργατών*: Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) 99[3-4], 161[10], 252[3], 368[3]): *αμπέλι εργατών δύο* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) 368[5].

**ερημάζω**· να προστ. στη μτχ. *ερημασμένος* η σημασ.: παραμελημένος: *το ένα κομμάτι* (ενν. *του αμπελιού*) *... είναι ξεριζωμένο και το άλλο είναι ερημασμένο* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) 730[6].

***ερημάμπελο(ν)** το, Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) 296[2], 539[2,6,9], 575[3], 644[4,7], 730[5]· *ε ρ μ ά μ π ε λ ο,* αυτ. 157[3].

Από το επίθ. *έρημος* και το ουσ. *αμπέλι*.

Αμπέλι εγκαταλειμμένο: *είδαν το ... και είπασι πως είναι ερμάμπελο,* αυτ. 157[9].

***ερημόσπιτο** το, Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) 54[10].

Από το επίθ. *έρημος* και το ουσ. *σπίτι*.

Σπίτι ακατοίκητο: *δίδου και πουλ(ού) ερημόσπιτα δύο* αυτ. 54[4].

***ερμάμπελο** το, βλ. πιο πάνω, λ. *ερημάμπελο(ν)*.

**εσερτσιτάρω**· το άρθρο να ενοποιηθεί με το *εξερτσιτάρω*.

**ετότεσο,** επίρρ., βλ. *τότε*.

**ετούτος,** αντων., βλ. *τούτος*.

**έτσι,** επίρρ.· για πιθ. παλαιότερο τ. *ίτους* βλ. Spadaro, Αριάδνη 5, 1989, 178.

**ευαγγελία** η· στο σημασιολ. πρόσθ. το παράθ.: *ο Κύριος ημών Ιησούς Χριστός ηγάπησεν ... τον λαόν μάλλον των εθνών υπέρ τους Ιουδαίους, των* (έκδ. *τον*· διορθώσ.) *την υιοθεσίαν και την των πατέρων ευαγγελίαν κομισαμένων* Φυσιολ. (Zur.) XXVI[6].

**ευθειάζω**· (Προσθ. Ι′ τόμ.)· πρόσθ. στον τ. *φτειάζω* την παραπ.: Απόκοπ. (Παναγ.). 416. — Βλ. και Προσθ. Θ′ τόμ., λ. *ευθειάζω*.

**ευθειάνω**· κοντά στον τ. *φειάνω* μαρτυρείται και μτχ. παρκ. *εφειασμένος*.

**ευκολία** η,· να προστ. στη σημασ. 3) η παραπ.: Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) 615[5].

**ευμορφάδα** η· στο τυπολ. στον τ. *ομορφάδα* πρόσθ.: Μπερτόλδος 4, Μπερτολδίνος 97, 164· στο τέλος του σημασιολ. πρόσθ.: (μεταφ.): *ομοιάζοντας την ασχημάδαν του κορμίου του με την ομορφάδαν της ψυχής του* Μπερτόλδος 4.

**ευμορφία** η· συμπληρωματικοί τ. *γιομορφιά* και *γεμορφιά* απαντούν στις περιπτώσεις μόνο που προηγούνται τα άρθρα *η* ή *οι*: *ίδιας νεράιδας πλουμιστής ήτον η γιομορφιά της* Πανώρ. Α′ 312.

**ευνοστάδα** η· στον τ. *εμνοστάδα* πρόσθ.: Συναδ., Χρον. (Πέννας) 41, όπου το *ομνυστάδα* πρέπει να διορθωθεί σε *εμνοστάδα* ή *ομνοστάδα*.

***ευνοσταίνω**· *ομνοσταίνω.*

Από το επίθ. *εύνοστος - έμνοστος - όμνοστος* και την κατάλ. *-αίνω.*

Γίνομαι τερπνός, ευχάριστος: *και είδον την ανάπαψη ότι καλή και την ηγή ότι ομνόστυνεν* Πεντ. Γέν. XLIX 15.

**ευχαρίζομαι**· βλ. και W. J. Aerts (Lexicograph. byzant. 8).

**ευχολόγιον** το· στον τ. *ευκολόιν* πρόσθ.: (σε έγγρ. του 1621· βλ. Κωνσταντουδάκη, Θησαυρ. 12, 1975, 92).

**εφειασμένος,** μτχ., βλ. πιο πάνω, λ. *ευθειάνω.*

***έφελος** το, βλ. *όφελος.*

**έφτατος,** επίθ.· βλ. και *έπτατος,* καθώς και Προσθ. Θ' τόμ., λ. *έφτατος.* — Πβ. και *όκτατος* και *έξατος.*

***εφφικάτορας** ή **εφφικάτορος** ο, βλ. *οφφικάτορας.*

**εχθρός** ο· πρόσθ. τη χρ.: για το διάβολο: Π.Ν. Διαθ. φ. 336α 1· Μορεζίν., Κλίνη Σολωμ. 439, 440, 441, 442.

**ζάγανος** ο· για τη λ. και την ετυμολ. της βλ. Kahane (Philologica Hispaniensia in honorem Manuel Alvar, II, Μαδρίτη 1965, σελ. 278.

**ζαγαρτζής** ο· στο ετυμολ. διόρθ.: Το τουρκ. zağarcı και στο σημασιολ. πρόσθ.: ονομασία στρατιωτών του οθωμανικού στρατού (βλ. Redhouse, λ. zağarcı).

**ζαλαχανάς** ο· πρόσθ. τ. *σαλαχανάς* και βλ. Καραποτόσογλου, ΑΠ 43, 1990-91, 68.

**ζάριν** το· στον τ. *αζάριν* πρόσθ.: Απόκοπ. (Παναγ.) 298. — Βλ. και Προσθ. Ι' τόμ., λ. *ζάριν.*

***ζαρίφικα,** επίρρ.

Από το επίθ. *ζαρίφικος* ‹ *ζαρίφης* (= κομψός), αραβ. προέλ.

Με κομψότητα, με επιτήδευση: *βλέπεις εκείνον τον νέον και περπατάει ζαρίφικα και ξετραχηλίζεται να κοιτάζει τα παραθύρια και βαστά μου ανθούς και τραγουδεί με την κιθάραν;* Πηγά, Χρυσοπ. 324 (8).

**ζεστός,** επίθ.· πρόσθ. στο τέλος του ά.: Το ουδ. ως ουσ. = η ζέστα: *διά να είναι ομού ανακατωμένα το κρύο με το ζεστό και το ξερόν με το υγρόν* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. 70[r].

***ζευγαρέα** η, Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) 4[5], 45[8], 122[13].

Από το ουσ. *ζευγάρι* και την κατάλ. *-έα.*

Έκταση γης που οργώνεται από ένα ζευγάρι βόδια μέσα σε μια μέρα: *οπλεγάρεται να πλερώνει ... όνταν έχει ζευγάρι, ζευγαρέα* αυτ. 190[16].

***ζευγαρικό** το.

Από το ουσ. *ζευγάρι* και την κατάλ. *-ικό.*



Υποχρέωση να γίνει ζευγάρισμα: *να είναι ομπλεγάδος να δίδει όρνιθα, χοιρομέρι, ζευγαρικό, γουρούνι, εγγαρικό* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) 48[14].

**ζευγαρώνω**· πρόσθ. στο ετυμολ.: Η λ. και σήμ.

***ζέφυρος** ο.

Το αρχ. ουσ. *ζέφυρος.*

Άνεμος: *Μα εδά γροικώ τους ζέφυρους πως όμορφα φυσούσι κι οι ορανοί στολίζουνται να με παραχαρούσι* Ζήν. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Α' 239.

***ζη η,** βλ. πιο κάτω, λ. *ζυγή.*

**ζούμπρος** ο· στις Προσθ. του Ι' τόμ. αντί zabrb γρ. zăbră.

**ζούρα** η· πρόσθ. τον τ. *οζούρα* με τη σημασ.: κατάχρηση, ακολασία: *αγάπα* (εννν. η Σεμίραμις) *την οζούραν και έκανεν και την πορνείαν διχώς εντροπήν* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 114[r]· στον τ. *ουζούρα* πρόσθ.: Ροδινός (Βαλ.) σ. 134.

**ζυγή** η· να προστ. ο τ. *ζη* και στο σημασιολ. το παράθ.: *μία ζη στιβάνια* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) 445[7].

***ζύλουρα** η (?), βλ. Bakker - van Gemert [Βαρούχ. σ. 827] και πβ. ά. *ζυγόλουρον.*

***ζυματερός,** επίθ., Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) 535[3].

Από το *ζυμώνω* (?) και την κατάλ. *-(τ)ερός.*

(Με το ουσ. *λεκανίδα*) λεκάνη μέσα στην οποία ζυμώνουν (βλ. Bakker - van Gemert [Βαρούχ. σ. 827]): *δύο λεκανίδες ζυματερές* αυτ. 414[6].

**ημερόνυκτον** το· πρόσθ. τον τ. *μερόνυχτο* Κρασοπ. (Eideneier) B 77.

**ήμερος,** επίθ.· να προστ. η σημασ. 6) (Για χωράφι) καλλιεργήσιμος: *χωράφια ... ήμερα και άγρια* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) 181[14].

**ήμισος,** επίθ.· στον τ. *ε μ ι σ ό ς* να προστ. οι παραπ.: Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) 8[4,10-11], 63[15], 77[15], 103[15].

***ηξερωμός** ο, βλ. *ξερωμός.*

***ηξεσπαθώνω,** βλ. *ξεσπαθώνω.*

**θανατώνω**· στο τυπολ. ο τ. *θανατώνω* να διορθωθεί σε: *θανατώννω.*

***θαφειό** το, βλ. *ταφειό.*

***θαφτικά** τα.

Από το επίθ. *θαφτικός* ‹ *θάβω.*

Έξοδα για την κηδεία: *καταπώς είσανε στιμαρισμένα* (εννν. τα δέντρα) *για θαφτικά και μνημόσυνα εκεινής* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) 9[13].

**θεμωνιάστρα** η, βλ. πιο κάτω, λ. *θημωνιάστρα*.

**θήκη** η· πρόσθ. τη σημασ.: χώρος όπου αποθηκεύεται νερό για να χρησιμοποιηθεί σε λουτρό: *η πύρωση ανέβαινεν εκ των σωληναρίων και το θερμόν εκόχλαζεν από την θήκην μέσα* Διγ. Z 118· *εποίησαν εις τον λουτρόν ολόχαλκον την θήκην* Διγ. Z 113.

***θημωνιάστρα** η· θεμωνιάστρα.

Από το ουσ. *θημωνιά* και την κατάλ. *-στρα*.

Το στήριγμα πάνω στο οποίο τοποθετούνται τα στάχυα: *το ... αλώνι, ως είναι και ως βρίσκεται ... με θεμωνιάστρες* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $437^{6}$.

**θρηνίζω·** πιθ. πρόσθ. στο τυπολ.: Πανώρ. Β' 516 (*θρηνιστείτε*) και πβ. το ουσ. *θρηνισμός* (Σκλάβ. 63, 106).

**θροφανός,** επίθ., βλ. *τροφανός*.

**θύμησις -ση** η· να προστ. στο σημασιολ. 1β η φρ.: *έχω θύμησιν εις* = έχω υπόψη (κ.): *εις το οποίο* (ενν. *ινστρουμέντο*) *να έχουσι θύμηση* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $144^{6}$.

**θυμίαμα** το· διόρθ. το *οσμές* του παραθ. σε: *οσμαίς*· μετάθεσε το παράθ. στη σημασ. α και αγνόησε το β.

***θυρόσταση** η.

Από τα ουσ. *θύρα* και *στάση*.

Παραστάδα, «κάσα»: *να πάρει τη μεσόπορτα ... και να φράξει τη θυρόσταση* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $721^{18}$.

**ιβεντάριο** το, βλ. πιο κάτω, λ. *ινβεντάριο*.

**ίδια,** επίρρ.· να προστ. η σημασ.: πραγματικά· προσωπικά: *ωσά να ήθελεν είσταιν ίδια πρεζέντε ο ... μισέρ-Μάρκος* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $331^{11}$.

**ιδιοπροαιρέτως,** επίρρ.· βλ. και L. Rydén (Lexicograph. Byzantina 228).

***ίδρος** το.

Το *ίδρος* ο με αλλαγή γένους.

Ιδρώτας: *Λαλούσι και σηκώνεται* (ενν. *ο Ιωσήφ*) *το ίδρος φορτωμένος* Διήγ. Ιωσήφ 237.

***ικάντος** το, βλ. πιο κάτω, λ. **ινκάντο*.

***ικόντρο,** βλ. πιο κάτω, λ. **ινκόντρο*.

**ιλη⟨μένως;⟩·** ο λας ιλη⟨μένως;⟩, Byz. Kleinchron. A' $210^{9}$· διόρθ. Kambylis σε *οι λας ολικά*, βλ. Schreiner [Byz. Kleinchron. Γ' σ. 172]. — Βλ. και ά. *ολικά*.

***ιμπορτάρω,** Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $123^{5}$, $586^{9}$, $662^{7}$.

Το ιταλ. importare.

**1**) Αποφέρω: *να του πλερώνου τόσο σιτάρι όσον θέλου ιμπορτάρει οι πουλησές τω ... χωραφίων* αυτ. $587^{5}$. **2**) Αριθμώ: *η άνωθεν πορτσιόν τση πουλήτρας ... ιμπορτάρισεν υπέρπυρα σαράντα δύο* αυτ. $846^{26}$. **3**) Αναφέρομαι: *έχει να λάβει τόσα όσα ιμπορτάρου στην αυτή σεντέντσια* αυτ. $816^{16}$. **4**) Συμβαίνω: *εις πολλές χρειές απού του ιμπορτάρασι* αυτ. $120^{5}$.



***ινβεντάριο** το, Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $832^{2}$· ιβεντάριο(ν), αυτ. $414^{3}$, $535^{2}$.

Το ιταλ. inventario.

Απογραφή: *να κάμω* (ενν. *εγώ, ο νοτάριος*) *το παρόν ιβεντάριο* αυτ. $486^{2}$.

***ινκαντάρω·** 'καντάρω, Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $483^{13}$, $564^{11}$, $613^{8}$. — Πβ. *ικαντεύω*.

Το ιταλ. incantare.

Βάζω σε πλειστηριασμό: *να 'χουν αουτοριτά να μπορού να το καταστιχάρου γή να το 'καντάρου* αυτ. $363^{9}$.

***ινκάντο** το· ικάντος το, Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $131^{31,33}$, $135^{18}$, $138^{12}$. — Πβ. και *ικαντεύω*.

Το ιταλ. incanto.

Πλειστηριασμός: *να πουλήσου τίβοτας πράμα τως στεκάμενο ... για να φύγου το ιντερέσε και άλλα ντάνα, οπού εμπορούσα να πατήρου, αν ήθελεν γενεί ιντρομεσιόν και ικάντος απού τη δικαιοσύνη* αυτ. $26^{8}$.

***ινκλούζος,** μτχ.

Η μτχ. πρκ. του ιταλ. includere (incluso).

Συμπεριλαμβανόμενος: *εις το νούμερον των άνωθεν χιλιάδων ι' να είναι ινκλούζο το τάσιμο οπού τάσει τση ... νύφης* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $386^{10}$.

***ινκόντρο·** ικόντρο, Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $43^{10}$, $56^{11}$, $61^{8}$.

Το ιταλ. incontro.

Έκφρ. *αλ' ικόντρο* = απεναντίας, αντίθετα: *Αλ' ικόντρο ο άνωθεν κυρ-Κωσταντής τσι δίδει ... υπέρπυρα* αυτ. $89^{5}$.

***ινστρουμέντο** το, Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $3^{4}$, $6^{6-7}$, $8^{7}$, $128^{11}$· ιστρουμέντο, αυτ. $131^{7}$, $195^{4}$, $238^{2}$, $255^{18}$, $530^{15}$, $600^{7}$, $732^{7}$.

Το ιταλ. instrumento.

Έγγραφο· συμβόλαιο: *με δύναμιν ευτουνού του παρού ινστρουμέντου δίδει και κονσενιάρει* αυτ. $31^{3}$.

***ιντερέσε** το, Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $128^{7}$, $532^{8}$, $681^{13}$.

Το ιταλ. interesse.

Τόκος: *να φύγου το ιντερέσε και άλλα ντάνα οπού εμπορούσα να πατήρου* αυτ. $26^{7}$.

***ιντράδα** η, Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $7^{4}$, $53^{25}$, $404^{32}$.

Το βενετ. intrada.

Σοδειά: *τα οποία* (ενν. *χωράφια*) *του ασενιάρει ... για καουτσιόν του όξω απού την ιντράδα τη φετινή* αυτ. $35^{18}$.

**ιντσίρκα,** επίρρ.· να προστ. στο τυπολ. η παραπ.: Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $34^{6}$.

**ιξός** ο· στον τ. οξός πρόσθ.: Μπερτολδίνος 165· στο σημασιολ. στη σημασ. 2 πρόσθ. το ερμήνευμα: «ξόβεργα».

**ίσια,** επίρρ.· να προστ. στο τυπολ. οι παραπ.: Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $311^{26}$, $371^{9}$, $772^{13}$ και στο σημασιολ. 3β) η έκφρ.: *ίσια και ίσια* = δίκαια: *να είναι* (ενν. η αλλαξία) *ίσια και ίσια* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $231^{19}$.

***ισιασμός** ο, βλ. *ισασμός*.

***ισόπατο** το· *'σόπατο*, Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $4^{6-7}$, $795^{26}$.

Από το επίθ. *ίσος* και το ουσ. *πάτος*.

Ισόπεδο: *απού το χωράφιν οπού έχει, 'νοματισμένο στον Αμύγδαλο, στο 'σόπατο* αυτ. $578^{3}$.

***ίτους,** επίρρ., βλ. πιο πάνω, λ. *έτσι*.

***καβαλαρεύω·** *καβαλαρεύγω*, Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $286^{3}$.

Από το ουσ. *καβαλάρης* και την καταλ. *-εύω*.

(Κατά βραχυλογία με αιτ. που δηλώνει κτήση) κατέχω ως φεουδάρχης: *τες οποίες ελές, ως λέσι, καβαλαρεύγουν οι άνωθεν αδελφοί* αυτ. $186^{5}$.

**καβαλάρης** ο· να προστ. στο τυπολ. οι παραπ.: Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $4^{8}$, $85^{12}$, $90^{4}$ και στο σημασιολ. η σημασ.: **3)** φεουδάρχης: *καβαλάρης εις αυτά* (ενν. τα δέντρα) *η γερετιτά του ... ευγενή Κρήτης μισέρ Πόλο Σαγγινάτσο* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $9^{7}$.

**καβαλαρικός,** επίθ.· να προστ. στο σημασιολ. η σημασ.: που ανήκει στο φεουδάρχη: Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $91^{8,10}$, $308^{20}$ και στη χρ. το ουδ. ως ουσ. η σημασ.: **β)** το φεουδαρχικό τέλος που πληρώνεται από το γονικάρη: *πλερώνου ... το καβαλαρικόν οπού τοκάρει διά το χωράφι οπού εκρατούσαν* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $43^{15}$.

**καβαλικεύγω·** στο ετυμολ. πρόσθ.: Σε σχέση με τον τ. *καλικεύω* (έτσι γρ. αντί *καλλικεύω*) πβ. το νεοελλ. *καλάρης* (= καβαλάρης), που ακούγεται στην Κάσσο για τον άγιο Γεώργιο (Κουκ., ΗΜΕ 1931, σελ. 392), αλλά και στη Σίφνο κατά προφορική ανακοίνωση του καθ. Αντ. Θαβώρη. Πβ. και το νεοελλ. επών. *Καλλάρης*.

***καβαλλαρία** η, (III), Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $9^{6-7}$, $56^{5}$, $81^{3-4}$.

Το ιταλ. cavalaria.

Φέουδο: *βαλμένα* (ενν. τα καταλύματα) *εις την καβαλαρία της Πισταγής* αυτ. $21^{5}$.

***καβατζάλε** το.

Το βενετ. cavazzàl.

Μαξιλάρι: *ένα στρωμάτσο με καβατζάλε* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $145^{15}$.

**καγκελάριος** ο· βλ. και J. Koder (Lexicograph. byzantina 189 κε.).

**κάζο(ν)** το· να προστ. η σημασ.: περίπτωση: *ήθελεν φανερωθεί* (ενν. κανείς) *... με κάθα μόδο ... εις εκείνον το κάζο* Βαρουχ. (Bakk. -v. Gem.) $144^{32}$ και η έκφρ.: *περ κάζο και* = στην περίπτωση που: *εισε περ κάζο και ήθελεν τωνε λάχει ολωνώ ο θάνατος* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $716^{19}$.



**καθαροσύνη** η· μετά τη σημασ. **α** γρ.: έκφρ. *με καθαροσύνη τις απαλάμες* = με καθαρά χέρια (όπως και σήμερα) Πεντ. Γέν. XX 5.

**κάθε,** αντων.· *κάθεν*, να προστ. οι παραπ.: Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $139^{9}$, $148^{7}$, $174^{8}$, $669^{6-7}$.

***καθυπείκω.**

Το μτγν. *καθυπείκω*.

Είμαι υποτελής: *Μη θέλε τον ανώμαλον παίκτην βροτών τον βίον ως δούλον καθυπείκειν σοι και στέργειν ως δεσπότην* Μανασσ., Ποιήμ. ηθ. 861.

**και,** σύνδ.· σχετικά με τη χρ. βλ. Eideneier, JÖB 39, 1989, 179-200.

**καιρός** ο· να προστ. η έκφρ.: *του καιρού* = του χρόνου· τον επόμενο χρόνο: *οφέτος και του καιρού να το αποφυτέψου* (ενν. το *χωράφι*) Βαρούχ. (Bakk. - v. Gement) $353^{26}$· *τορνέσα να του δώσει του καιρού τον Οκτώβρη* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $733^{9-10}$.

**καλαμωτός,** επίθ.· να προστ.: Το θηλ. ως ουσ. = καλαμένια θήκη φρούτων για αποξήρανση: Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $39^{14}$, $486^{15}$, $535^{4}$, $847^{12}$.

**κάλαντα** τα· πρόσθ. στο ετυμολ.: Η λ. και σήμ.

**καλιγώνω·** να προστ. στον τ. *καλικώνω* η παραπ.: Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $843^{5}$.

***καλλιέργεια** η· *καλλουργιά*.

Το αρχ. ουσ. *καλλιεργία*.

Καλλιέργεια (χωραφιού): *τα οποία* (ενν. *χωράφια*) *... έχει, ως λέγει, καλλουργιές δίβολες* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $782^{5}$.

**κάλλος** το· ν' αγνοηθεί στο τυπολ. η παραπ.: Ζήν. Ε' 8.

***καλλουργιά** η, βλ. πιο πάνω, λ. **καλλιέργεια*.

***καλογερίκι** το.

Από το ουσ. *καλόγερος* και την κατάλ. *-ίκι*.

Καλογηρική ζωή: *ο ... κυρ Γερόνιμος να θέλει να μισέψει να πάγει στο καλογερίκι* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $39^{4}$.

**καλογηρεύω·** να προστ. στον τ. *καλογερεύω* η παραπ.: Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $92^{18}$ και στο σημασιολ. η σημασ.: κάνω κάπ. καλόγερο: *είναι οπλεγάδος να τονε καλογερέψει και να τονε κάμει μεγαλόσχημο* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $764^{9}$.

**καλοφορώ·** να βελτιωθεί το ά. ως ακολούθως.

Από το επίθ. *καλός* και το *φορώ*.

Φορώ τα καλά μου (ρούχα)· (εδώ για τη νύχτα) εμφανίζομαι σε ευχάριστη κατάσταση: *Κι έδειξεν τότ' εξαστεριά, ομοίως κι ευδιά μεγάλη, η νύκτα εκαλοφόρεσεν, τό δεν εποίκεν η άλλη* Απόκοπ. (Παναγ.) 342· (εδώ για πρόσωπα με την ίδια σημασία): *Τα παλλη-κάρια ηγάλλουντα, όλοι εκαλοφορούσαν* αυτ. 343.

***καλτσέτα** η· *καρτσέτα*, Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) 747$^{8}$.

Το βενετ. calzèta.

Κάλτσα: *με ένα ζευγάρι καρτσέτες* αυτ. 409$^{10}$.

***καλυτέρισμα** το, Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) 337$^{10}$, 371$^{12}$, 400$^{14}$, 726$^{17}$, 727$^{13}$.

Από το *καλυτερίζω* και την κατάλ. *-μα*.

Βελτίωση: *ό,τι καλυτερίσματα ηθέλασι κάμει οι άνωθεν αδελφοί στα ... χωράφια* αυτ. 5$^{10}$.

**κάμαρα** η· να προστ. η έκφρ.: *κάμερα της Αφεντίας* = δημόσιο ταμείο: *του δίδουσιν δύναμιν, άδειαν ... να σηκώσει απού την κάμεραν τσ' Αφανετίας ... ντεποζιτάδα υπέρπυρα* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) 173$^{27}$.

***καμιζότο** το, Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) 24$^{11}$, 97$^{8}$, 135$^{12}$· *καμιζέτο* αυτ. 273$^{12}$.

Το βενετ. camisóto.

Πουκάμισο: *ένα καμιζότο κόκκινο τριμμένο σκλέτο* αυτ. 59$^{9}$.

**κάμνω**· στο σημασιολ. να προστ. η σημασ.: **36**) (προκ. για αξία πράγμ.) υπολογίζω: *ό,τι πρέζιον το 'θελε κάμει οπλεγάρεται η ... κερα - Μαρκεζίνα να το πλερώσει* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) 194$^{8}$.

***'καντάρω,** βλ. πιο πάνω, λ. **ινκαντάρω*.

***καντζιλάριος** ο, βλ. πιο κάτω, λ. *καντζιλέρης*.

**καντζιλέρης** ο· πρόσθ. τον τ. *καντζιλάριος* Σκλάβ. 88.

***καντσιλερία** η, Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) 219$^{12}$, 288$^{17}$, 350$^{5}$, 661$^{4}$, 676$^{8}$, 688$^{10}$, 752$^{2}$, 829$^{9}$.

Το ιταλ. cancelleria.

Γραμματεία της διοίκησης: *να μπορεί μ' ένα σουφράγιο απού τη καντσιλερία να την αμαχεύγει* αυτ. 545$^{10}$.

**κάουζα** η· να προστ. η παραπ.: Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) 456$^{5}$.

***καουτελάρομαι,** Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) 294$^{15}$, 795$^{20}$, 819$^{17}$.

Το ιταλ. cautellarsi.

Προφυλάσσομαι, εξασφαλίζομαι: *μπορεί να καουτελαριστεί* (ενν. ο πουλητής) *γή περ βία του κατάστιχου γή περ βία του ικάντου* αυτ. 846$^{30-31}$.

**κάουτος**· να χαρακτηριστεί: επίθ. και στο τυπολ. πρόσθ.: Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) 483$^{14}$, 631$^{7}$.

***καουτσιόν** η, Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) 109$^{15}$, 135$^{18}$, 170$^{13}$.



Το ιταλ. cauzione.

Εγγύηση: *για καουτσίον του άνωθεν αφέντη ... απομένω εγώ ... εις κάθα καιρόν ... οπου καιανείς ... του 'θελεν πάρει τα άνωθεν χωράφια* αυτ. 104$^{16}$.

**καραμουσάλλιν** το· στο ετυμολ. πρόσθ.: Η λ. και στα ιταλ. διαμέσου της νέας ελληνικής (βλ. Zingarelli, λ. caramuzale και Battisti - Alessio, Diz. etim., λ. caramussale). Η λ. και σήμ. στη Λευκάδα (Χ. Λάζαρη, Τα λευκαδίτικα, σελ. 64) και στην τσακωνική διάλεκτο (Κωστ., Λεξ. τσακων., λ. *καραμουσάλι*).

***καρατάδα** η, Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) 359$^{5,6,10}$.

Από το βενετ. caráto και την κατάλ. *-άδα*.

Μερίδιο: *δεν είχασι πώς πάρει ... οι ... αφέντες ... την καρατάδα όπου τωνε τοκάρει* αυτ. 359$^{7}$.

**καράτο(ν)** το· να προστ. οι παραπ.: Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) 35$^{22,23}$, 53$^{23}$, 311$^{11,13}$, 359$^{6,9}$, 360$^{4}$, 364$^{8}$ και η σημασ.: **2**) Τμήμα περιοχής, γης, φέουδου κ.τ.λ.: *ο ... τόπος* είναι σουφιτσιέντες να βαρνίρει τα καράτα τα έξι Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) 364$^{11}$.

***κάργος** ο, Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) 745$^{4}$.

Το ιταλ. cargo.

Βάρος: *ογιά να μην έχει κάργος η ψυχή του* αυτ. 146$^{3}$.

**καρέα** η· να προστ. στο τυπολ. οι παραπ.: Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) 183$^{1}$, 614$^{12}$, 705$^{3}$.

***καρέινος,** επίθ.

Από το ουσ. *καρέα* και την κατάλ. *-έινος*.

Καρυδένιος: *ακόμη μια καργιόλα καρέινη* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) 626$^{20}$.

***καρμουσαλί** το, βλ. *καραμουσάλλιν*.

***καρπέα** η, Βαρούχ. (Bakk. - v. G]m.) 77$^{17}$, 512$^{13}$, 700$^{4}$· *καρπέ*, αυτ. 848$^{9}$.

Από το ουσ. *καρπός* και την κατάλ. *-έα*.

Σοδειά: *και την καρπέα των ελίων να τη μοιράσου οφέτος* αυτ. 807$^{7}$.

***καρποπίθαρο** το, Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) 626$^{19}$, 817$^{4}$.

Από τα ουσ. *καρπός* και *πιθάρι*.

Πιθάρι για καρπούς: *και άλλα καρποπίθαρα* αυτ. 816$^{10}$.

**καρπός** ο· να προστ. η γεν. με σημασ. επιθ.: *του καρπού* = καρποφόρος: *ώστε να γενεί αμπέλι του καρπού* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) 333$^{8}$ και η φρ.: *έρχομαι του καρπού* = καρποφορώ: *Και σάν έρθει του καρπού, να τσι μοιράζει το μίστατο μέσα* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) 247$^{5}$.

***καρτακάζα** η.

Το νότ. ιταλ. grattacasa (Βλ. Battisti - Alessio, Diz. etim., λ. grattacasio).

'Οργανο με το οποίο τρίβεται το τυρί: Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) 39$^{17}$.

***καρτέρημα** το· *ακαρτέρημα.*

Το αρχ. *καρτέρημα.*

(Εδώ) ό,τι περιμένει κανείς ευχαρίστως· ό,τι εύχεται να αποκτήσει, να καρπωθεί: *από τούτο* (ενν. *το βιβλίον*) *θέλει εβγάλει γλυκά ξεφαντώματα και ακαρτερήματα, επειδή και το έργον είναι πολλά αρεστόν και χαρούμενον* Μπερτόλδος 4.

***κάρτος,** επίθ.

Από το ιταλ. quarto.

Τέταρτος: *και ως σήμερο να είναι απλέρωτος στην κάρταν πάρτεν* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) 487$^{3}$.

***καρτοτσίκινο** το, Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) 770$^{10}$.

Από το ιταλ. quarto και το βενετ. zechin.

Το 1/4 του τσεκινιού: *ακόμη ένα τσεκίνι και ένα καρτοτσίκινο* αυτ. 737$^{5}$.

***καρτσέτα** η, βλ. πιο πάνω, λ. **καλτσέτα.*

***κάσο** το, Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) 62$^{12}$, 562$^{12}$.

Το ιταλ. casso.

Το επάνω μέρος γυναικείου ενδύματος: *ένα χοντροκαμιζότο με κάσο λαβοράδο* αυτ. 409$^{8}$.

**κастελλιάνος** ο· να προστ. οι παραπ.: Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) 360$^{1}$, 763$^{19}$.

***κατάγωγο** το, Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) 408$^{3}$, 779$^{20}$, 828$^{10}$.

Από την προθ. *κατά* και το ουσ. *αγωγός.*

Το κάτω μέρος του χωραφιού, εκεί όπου τελειώνει η άρδευση: *το χωράφιν οπού έχει εκεί κοντά στο κατάγωγο* αυτ. 714$^{7}$· *τα χωράφια του Μυταρέα ... απανάγωγο και κατάγωγο* αυτ. 255$^{10}$.

**κατακαίω**· στο τέλος του τυπολ. πρόσθ.: Απόκοπ. (Παναγ.) 564.—Βλ. και Προσθ. Η΄ τόμ., λ. *κατακαίω.*

**κατάλυμα(ν)** το· να προστ. στο τυπολ. οι παραπ.: Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) 2$^{7,9,10}$, 20$^{4}$, 21$^{4}$, 69$^{3}$, 75$^{2,3,5,6}$, 122$^{3}$.

**καταλύω,** (Ι)· να προστ. στο σημασιολ. της μτχ. παρκ. ως επίθ. η σημασ.: χαλασμένος: *το άνωθεν σπίτι είναι απού τη στέγη του μία πάρτε καταλυμένη* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) 309$^{8-9}$.

**καταπού,** σύνδ.· να προστ. στο λ. *καταπού* οι παραπ.: Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) 56$^{10,13}$.

**καταπώς,** επίρρ.· να προστ. στο σημασιολ. η σημασ.: **2)** επειδή: *δια το τάσιμον πού έκαμεν ο άνωθεν καλόγερος καταπώς δεν είχεν αουτοριτά* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) 8$^{5}$.

***καταστιχάρω,** Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) 3$^{21}$, 21$^{21}$, 86$^{11}$.

Το βενετ. catasticár.

Καταχωρίζω στο κτηματολόγιο: *να καταστιχάρει την άνωθεν πάρτεν του χωραφίου* τ. 109$^{13-14}$.



**κατάστιχο(ν)** το· να προστ. στο σημασιολ. η σημασ.: γ) κτηματολόγιο: *και η σπέζα του κατάστιχου ... να 'ναι εις τη μέσην τως* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) 131$^{33}$.

**κατασφαλμένος,** μτχ.· πρόσθ. τον τ.: *κατεσφαλμένος* και στο τέλος του ά.: **2)** (Εδώ για τυπωμένο κείμενο) γεμάτος από σφάλματα (τυπογραφικά ή άλλα): *ωσάν ευρίσκουνται τινές* (ενν. *ρίμες* = αντίτυπα του Απόκοπου) *πολλά κατεσφαλμένες, οι οποίες το δίκαιον ήθελεν να 'σαν κατακαημένες* Απόκοπ. (Παναγ.) 563.

**κατατόπι** το· να προστ. οι παραπ.: Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) 85$^{9}$, 511$^{9}$, 655$^{6}$.

***καταφύσης,** επίρρ., Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) 34$^{4}$, 44$^{22}$.

Από την πρόθ. *κατά* και τη γεν. του ουσ. *φύση.*

**1)** (Προκ. για φυσιολογικές ανθρώπινες δυνάμεις) σύμφωνος με τη φύση: *έχοντας ... τας καταφύσης του φρένας σώας και ακεραίας* αυτ. 509$^{2}$. **2)** (Σε θέση επιθ.· προκ. για τέκνο) νόθος: *θυγάτηρ καταφύσης του ... μαστρο-Νικολ(ό)* αυτ. 42$^{4}$.

***κατεσφαλμένος,** μτχ. επίθ.· βλ. *κατασφαλμένος* (ά. Η΄ τόμ.) και αμέσως προηγούμενο ά.

**κατήνα** η· να προστ. οι παραπ.: Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) 39$^{20}$, 118$^{13}$.

**κατούνα** η· στο σημασιολ. 2) να προστ. η σημασ.: γ) παράγκα: *τάσει του να έχει απού το πατητήρι του και με την κατούνα του* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) 308$^{16}$.

***κατραμάδος,** ,επίθ.

Από το ουσ. *κατράμι* και την κατάλ. *-άδος.*

**1)** Όπου το χώμα είναι αδιαπέραστο: *και ήτονε* (ενν. *το αμπέλι*) *κακονοικοκερεμένο και κατραμάδο* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) 617$^{3}$. **2)** Αλειμμένος με πίσσα: *εστιμάραν και τοίχο κατραμάδο* αυτ. 623$^{6}$.

**κατρίνι** το· να προστ. στο τυπολ. οι παραπ.: Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) 3$^{11}$, 12$^{11}$, 21$^{13}$, 36$^{17}$.

**κατσίβελα** τα· να προστ. στο τυπολ. οι παραπ.: Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) 412$^{4,6}$ (*-λο*) και στο σημασιολ. η σημασ. στον εν.: Εργαλείο (τεχνίτη): *κάθα λογής κατσίβελο οπού έχει τση τέχνης του* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) 412$^{2}$.

***κατσίον** το.

Το μεσαιων. *κατσίον* ‹ *καψίον* ‹ *κάψα* ‹ λατ. capsa. Η λ. και σε έγγρ. Αγίου Όρους (Act. Xer. 7$^{6}$· Act. Saint - Pantél. 7$^{12}$), καθώς και στον Πορφυρογ., Έκθ. (βλ. Ψάλτη, Αθ. 29, ΛΑ 35 κε.). Η λ. επίσης στο Sophocl., λ. *κατζίον* και στο Lampe, λ. *κατζίον* και *άρουλα,* καθώς και στον Ησύχ., λ. *κάμψα.* Για τη λ. βλ. και Μπακιρτζή, Βυζ. τσουκαλολάγηνα σ. 98, όπου μνημονεύεται σχόλιο του Αρέθα, και σ. 223, όπου και άλλη σχετική βιβλιογραφία. Η λ. και σήμ. στην ποντιακή διάλεκτο στον τ. *κατζίν* (= μέτωπο) (Παπαδ. Α., Λεξ.), καθώς και σε ιδιώμ. στους τ. *κατσί* και *καψί* (βλ. Φιλήντα, Γλωσσογν. Β΄ 58, Κοντοσόπ., Γλωσσογρ. Κρήτ. 52). Βλ. και Τσοπ., Συμβολές Α΄ 614-5. Για τη λ. στη σημασ. 2 βλ. Schilbach Byz. metrol. 148-9).

**1)** Θυμιατό: *ας προφθάσωσιν αι μυροφόροι μετά σιγής και φόβου βαστάζουσαι κατσίν και θυμιάματα* Μυστ. 62· *κατσίν αργυρούν έν* Κώδιξ βιβλιοθήκης μονής Πάτμου σ.

513· *να 'χεις ένα κατσί με κάρβουνα και να καπνίσεις πίσσα του ξυλαλά* Υγρομαντ. $131^{13}$. **2**) Μέτρο μήκους: *επαρέδωκεν αυτῷ ρ' κάτσια σίδερον* Στεφ. Ιχνηλ. (Eideneier N.) $434^{4}$.

***κατσούνι** το.

Υποκορ. του ουσ. *κατσούνα* (Βλ. Andr., Lex., λ. *κάνων*).

Μικρό αντικείμενο σε σχήμα αγκίστρου (Για τη σημασ. βλ. Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ. Α' 429): Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $817^{7}$.

***κατωστράτι** το, Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $428^{2-3}$, $552^{8}$.

Από το επιρρ. *κάτω* και το ουσ. *στρατί*.

Το τμήμα που βρίσκεται στο κάτω μέρος του δρόμου: *το χωράφι οπού είναι κρασμένο στ' Αλίδι, κατωστράτι και απανωστράτι* αυτ. $255^{11}$.

**καύκαλο(ν)** το· να προστ. στο τυπολ. στο λ. *καύκαλο(ν)* η παραπ.: Ζήν. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Ε' 8 και στο σημασιολ. η γενική σημασ.: πάνω μέρος: *μία κουβέρτα τριμμένη και ένα καύκαλο αλλής* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $852^{18}$.

**καυστηρία** η, βλ. και L. Rydén (Lexicograph. Byzant. 232).

***καψιμάδα** η, βλ. *παξιμάδα*.

**κεντηνάρι(ο)ν** το· στο τυπολ. στον τ. *κεντηνάρι* πρόσθ.: Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $486^{14}$· για τη λ. βλ. και Δ. Πετρόπουλο (ΕΛΑ 7, 1952, 88 σημ. 5)· στο σημασιολ. πρόσθ.: **γ**) φρ. *παίζω κιντηνάρι* = παίζω (σε τυχερό παιχνίδι) σοβαρό ποσό χρημάτων: *να παίζει το ζάρι, να μη βασταίνει τα χαρτιά, να παίζει κιντηνάρι* Δεφ., Λόγ. 456.

***κεντράδα** η, Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $368^{7}$, $567^{6}$.

Από το ουσ. *κεντρί* και την κατάλ. *-άδα*.

Μπολιασμένο δέντρο: *ήθελεν έχει πουλημένα ... δύο κεντράδες ελές* αυτ. $491^{2}$.

***κεντράδι** το, Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $213^{4}$,

Από το ουσ. *κεντρί* και την κατάλ. *-άδι*.

**1**) Μπολιασμένο δέντρο: *δίδει και πουλεί ... τρία κεντράδια ελές* αυτ. $478^{2}$. **2**) Μπόλιασμα: *μίαν ελαίαν μεγάλη οπού έχει ένα κεντράδι στη ρίζα* αυτ. $478^{3}$.

***κεντράδος,** επίθ., Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $600^{8}$.

Από το ουσ. *κεντρί* και την κατάλ. *-άδος*.

(Προκ. για δέντρο) μπολιασμένος: *ακόμη δίδει του και μίαν ελαίαν κεντράδα* αυτ. $220^{7}$.

**κεντρίζω**· να προστ. στο τυπολ. η παραπ.: Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $154^{5}$ και στο σημασιολ. η σημασ.: **2**) Μπολιάζω: *όξω από δύο ρίζες ελιοπούλες ... τες οποίες λέσι και εκέντρισεν ο ... κυρ-Μανόλης* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $85^{10}$.

***κερατέα** η, (II).

Από το ουσ. *κέρατο* και την κατάλ. *-έα*.

Χαρουπιά: *πουλεί ... τρεις ρίζες κερατές* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $687^{3}$.

**κερέλα** η· να προστ. στο τυπολ. η παραπ.: Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $752^{2}$ και



στο σημασιολ. η σημασ.: **β**) κατηγορία: *έκαμεν μίαν πιετσαρίαν διά όνομαν του υιού του ... εις την κερέλαν οπού του είχασιν δοσμένη* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $342^{2}$.

**κηδεύω**· να προστ. στον τ. *κ η β ε ύ ω* οι παραπ.: Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $220^{11}$, $309^{6}$, $662^{12}$.

**κιαουλιάς,** επίρρ.· να προστ. στο τυπολ. η παραπ.: Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $144^{30}$.

***κινάς** ο· *ο κ ν ά ς*. — Πβ. και ά. *χινέα* και *χενά*.

Από το τουρκ. kına. Διάφ. τ. της λ. σήμ. ιδιωμ. ή λαϊκ.: *ίκνα* η (Παπαϊωάννου, Γλωσσάρ. Γρεβ. 43), *ίκνας* ο (Φ. Παπανικολάου, Λαογρ. 19, 1960, 191, 194), *κινά* ο (Κωστ., Λεξ. τσακων.), *κινά* η (Ανδρ., Λεξ., λ. *κινά*, Δαγκίτσης, Λεξ., λ. *κινά*), *κνα* η (Κυριακ., Λαογρ. 2, 1910, 48, κ.α., Σακ., Κυπρ. Β' 596, Ανδρ., Λεξ., λ. *κνα*, Δαγκίτσης, ό.π.), *κνα* το (Δημητράκ., λ. *κινάς*), *κνας* ο (Δαγκίτσης, ό.π.), *κουνά* ο (Κωστ., ό.π.), *οκινά* η (Μπόγκας, Γλωσσ. Ηπείρ. Β' 51, λ. *οκινά*), *οκνά* η (Μπόγκας ό.π., Δαγκίτσης, ό.π.). Για το σχηματισμό του τ. *κνα* βλ. Georgiadis, Türk Lehnw. 89. Τ. *κνας* ο στο Somav. Ο τ. *οκνάς* σήμ. ιδιωμ. (Δαγκίτσης, ό.π.). Η λ. και σήμ. λαϊκ. (Δημητράκ.).

Είδος ερυθράς χρωστικής ύλης από φύλλα φυτού, που χρησιμοποιείται για τη βαφή των μαλλιών, των νυχιών και του δέρματος: *'Εβαφε* (ενν. *η παρθένα*) *με τον οκνά τα δάκτυλά της;* Πηγά, Χρυσοπ. 335(7).

***κλαδεύτηρο** το, Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $486^{13}$.

Από το ουσ. *κλαδεύτηρος* ο, μεγεθ. του ουσ. *κλαδευτήρι* (Βλ. Χατζιδ., ΜΝΕ Β' 234, 610, Μηνάς, Μορφολ. μεγεθ. 54) αναλ. με ουδ. ουσ. ή με επίδρ. συνθέτων όπως λ.χ. *παλιοκλαδεύτηρο* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $486^{9}$.

Κοφτερό εργαλείο για κλάδεμα (Για τη σημασ. πβ. και Χατζιδ. ό.π. 234, καθώς και Δημητράκ., λ. *κλαδευτήρι*): *ένα τρυπάνι χοντρό κι ένα κλαδεύτηρο* αυτ. $816^{12}$.

***κλαούζουλα** η, Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $431^{9}$.

Το ιταλ. clausula.

Ρήτρα: *όσο για τσι κλαούζουλες και κοντιτσιόνες απού θέλει βάλει ο ... αγοραστής* αυτ. $431^{11}$.

***κληματερός,** επίθ., Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $85^{4,9}$, $326^{2}$, $382^{6}$, $511^{3}$, $569^{21}$.

Από το ουσ. *κλήμα* και την κατάλ. *-ερός*.

Που χρησιμοποιείται ως κληματαριά: *το αμπέλι με χωράφι και με δρυάδες κληματερούς* αυτ. $64^{5}$.

Το ουδ. ως ουσ. = κληματαριά: *ήθελεν έχει τα δενδρά και κληματερά* αυτ. $31^{10}$.

**κληρονόμισσα** η· να προστ. στον τ. *κλερονόμισσα*: Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $53^{9}$.

***κνησάρα** η.

Το αρχ. *κρησέρα*. Η λ. και σήμ. ιδιωμ.: *κρησάρα*.

Λεπτό κόσκινο: *κόσκινα γ', δύο κνησάρες* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $414^{6}$.

**'κοδέσποινα** η, βλ. *οικοδέσποινα*.

**'κοδεσπότης** ο, βλ. *οικοδεσπότης*.

***Κοδιμέντος** ο· *Κουδούμεντος.*

Προσωπ. του ουσ. *κοδιμέντο* με αλλαγή γένους: Πωρικ. (Winterwerb) I 81 κριτ. υπ., III 93.

***κοκκάρι** το.

Το αρχ. *κοκκάριον*. Η λ. και σήμ.

Μικρό κρεμμύδι που φυτεύεται ως σπόρος και μεγεθύνεται σε κρεμμύδι: *ένα πινάκι κοκκάρι* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $486^{14}$.

***κοκκινογάζωτος,** επίθ., Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $409^{8}$, $417^{6}$.

Από το επίθ. *κόκκινος* και το *γαζώνω*.

Κεντημένος με κόκκινη κλωστή ή ραμμένος με κόκκινο γαζί: *πουκάμισα τρία λαβοράδα, το ένα κοκκινογάζωτο* αυτ. $818^{8}$.

**κολλέγιον** το· να προστ. η παραπ.: Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $30^{12}$.

***κολλητάρας** ο, Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $144^{7}$, $246^{11}$, $742^{4}$.

Από το επίθ. *κολλητός* και την κατάλ. *-αράς*.

Γείτονας: *να τα ξαγοράσει ... ωσάν κολλητάρας οπού λέγει και είναι εις τα άνωθεν χωράφια* αυτ. $294^{6}$.

***κολλητάρεύω·** *κολλητα ρεύγω.*

Από το ουσ. *κολλητάρας* και την κατάλ. *-εύω*.

Γειτονεύω: *αγόρασεν μόνο το ένα τρίτον απού το ... κατάλυμα τρέτα του ρουκούνου του σπιτίου του όθε που τον κολληταρεύγει* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $246^{13}$.

**κομεσσιούν** η· να προστ. στο τυπολ. ο τ. *κο(μ)μεσσιόν*, Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $38^{7,11}$, $79^{15}$, $278^{3,5}$, $311^{6}$, $387^{3}$, $388^{3}$, $769^{8}$ και στο σημασιολ. η σημασ. **β**) πληρεξούσιο: *κάμνει κομεσσιόν τση κερα-Καλής ... και του Γεώργη ... να ημπορού και οι δύο να γυρεύγουν τα δικαιώματά του* αυτ. $508^{2}$· και οι εκφρ. **α**) *κομεσσιόν γενεράλε* = γενικό πληρεξούσιο: αυτ. $30^{2}$, $38^{4}$, $173^{27}$, $497^{4}$, $565^{3}$· **β**) *κομεσσιόν σπετσιάλε και γενεράλε* = ειδικό και γενικό πληρεξούσιο: αυτ. $51^{3}$, $52^{6}$.

**κομέσσος** ο· να προστ. οι παραπ.: Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $6^{13}$, $30^{7,9,11,14}$, $46^{4,9,12}$, $51^{9}$.

***κομετέρω.**

Το βεν. cometer.

Δίδω εντολή: *πενιάζει και κομετέρει* (ενν. ο αφέντης) *εμένα να μοιράσω τα καλά του* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $53^{5}$.

**κομματούλι** το· να προστ. στον τ. *κομματσούλι* οι παραπ.: Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $28^{12,13-14}$, $91^{6,8}$, $443^{3}$, $453^{2}$, $454^{2}$, $730^{2}$, $779^{33}$.

***κομμενταμέντο** το.

Το παλαιότ. ιταλ. commendamento (βλ. Battisti - Alessio, Diz. etim., λ. commendare).

Όρος (που πρέπει να τηρηθεί): *κοτσενδέρουν* (ενν. ο μισέρ Μάρκος και ο μισέρ Τζώρτζης) *το μοναστήριν όπου έχουν ... του ... αφέντη παπά ...· το ... μοναστήρι εκράτει και πρωτύτερας ο άνωθεν αφέντης παπάς και, στάντε να του βάλουσι ένα κομμενταμέντο ... και ο άνωθεν αφέντης παπάς να τωνε κονδραδίρει τον ορίσασι στο εκλαμπρότατον Ρετζιμέντο Ρεθύμνου* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $107^{6}$.



***κομμενταρήσιος** ο, Πωρικ. (Winterwerb) III 96 κριτ. υπ.· *κουμμενταρήσιος*.

Το λατ. commentariensis.

Ελεγκτής καταλόγων συλλαμβανομένων: *εισήλθον δέ οι άρχοντες, οι κουμμενταρήσιοι* αυτ. III 96.

**κομμισσάρια** η· να προστ. στις Προσθήκες του τόμ. ΙΑ', στο τυπολ. του ά. οι τ.: *κομμεσσαρέα*, Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $66^{7}$, $103^{9}$, $140^{8}$, $509^{5}$, $583^{6}$, $840^{5}$· *κομμεσσαρία*, Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $84^{4-5}$, $163^{3,7}$, $255^{4,13}$, $279^{5}$, $331^{5}$, $778^{5}$ και στον τ. *κομμεσ(σ)άρια* η παραπ.: Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $179^{6}$.

**κομμισσάριος** ο· στον τ. *κομμεσσάριος* να προστ. οι παραπ.: Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $15^{6}$, $156^{9-10}$, $163^{2}$, $176^{8}$.

**κομμός** ο· να προστ. στο τυπολ. οι παραπ.: Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $120^{21,24}$, $123^{19-21}$, $178^{17}$, $438^{9}$, $733^{19}$ και η σημασ.: **3**) Ακύρωση: *ν' απομένου εδικά τως παντοτινόν αιώνιον και να μην έχει ποτέ κομμό το λεγόμενον ινστρουμέντο* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $715^{11}$.

***κομμούνα** η.

Το ιταλ. comune.

Στην έκφρ. *δρόμος της κομμούνας* = δημόσιος δρόμος: *συνορεύει ... ανατολικά με δρόμο της κομμούνας* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $463^{5}$.

***κομμούνος,** επίθ., Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $252^{4}$, $265^{4}$, $391^{3}$.

Το ιταλ. comune.

Στην έκφρ. *στράτα κομμούνα* = δημόσιος δρόμος: *συνορεύου ... νοτικά ⟨με⟩ στράτα κομμούνα* αυτ. $185^{10}$.

**κομοδιτά** η· να προστ. στον τ. *κομοντιτά* οι παραπ.: Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $308^{13}$, $716^{41}$, $721^{11}$.

***κομοντάρω,** Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $393^{16}$.

Το βενετ. comodar.

Βολεύω: *για να μπορέσει με τα τορνέσα ... ν' αϊδαριστεί και να κομονταριστεί κιαμία του δουλειά* αυτ. $431^{3}$.

***κομπαρέρω,** Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $46^{5}$, $51^{5}$, $55^{2}$, $353^{7}$.

Το ιταλ. comparire.

Εμφανίζομαι (στο δικαστήριο): *Του οποίου δίδει αουτοριτάν γενεράλε, να μπορεί ωσάν το ιδιόν τση κορμί να κομπαρέρει εις το ... Ρετζιμέντο* αυτ. $52^{8}$.

***κομπαρτίτσιπος** ο, Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $511^{10}$, $768^{7}$.

Το ιταλ. compartecipe.

Συμμέτοχος: *Ο κυρ Στάθης ... δίδει ... του μισέρ Τζώρτζη ... και του μισέρ - Αλεσάν-*

τρο τη μισή δεκατία απόχει ... ... να τη σκοδάρ(ου) α πρόπορτσιον ωσάν και τσι άλλους κομπαρτίτσιπους και νοικοκύρους τση ... δεκατίας αυτ. $709^{8}$.

**κομπίρω**· να προστ. στο λ. οι παραπ.: Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $31^{9}$, $227^{10}$, $260^{11,13}$ και στο σημασιολ. η σημασ.: (προχ. για χρόνο) περνώ: *να δίδει τον άνωθεν μούστο έως χρόνους τρεις και, κομπίροντας οι γ' χρόνοι ... να είναι ο άνωθεν μούστος του άνωθεν Νικόλα* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $259^{8}$.

**κομπλίρω**· να προστ. στο λ. οι παραπ.: Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $584^{12}$, $614^{19}$ και στο σημασιολ. η σημασ.: (προχ. για χρόνο) περνώ: *και κομπλίροντας οι άνωθεν χρόνοι να μπορεί ... να τη ξαγοράζει* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $321^{12}$.

***κομπρομέσσο** το.

Το ιταλ. compromesso.

Συμφωνία, συμβιβασμός: *εκάμασι κομπρομέσο ανάμεσός τως γραμμένο διά χειρός* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $769^{12}$.

***κομφερμάδος,** επίθ., Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $79^{4}$, $837^{6}$.

Αν όχι βενετ., το ιταλ. confermare με (πιθ.) επίδραση της κατάλ. -*άδος*.

Επικυρωμένος: *να είναι λαουντάδες και κομφερμάδες οι άνωθεν στίμες* αυτ. $624^{10}$.

***κομφερμάρω,** βλ. πιο κάτω, λ. *κονφερμάρω*.

***κομφινάδος,** επίθ., Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $533^{12}$, $540^{9}$, $624^{5}$, $714^{5}$, $850^{6}$.

Αν όχι βενετ., το ιταλ. confinare με επίδρ. της κατάλ. -*άδος*.

Γειτονικός, συνορεύων: *με ό,τι χωράφια είναι κομφινάδο το λεγόμενο μοναστήρι* αυτ. $155^{4}$.

***κομφίνια** τα, Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $2^{11}$, $21^{12}$, $26^{16}$, $56^{8,15}$, $64^{9-10}$, $68^{8}$, $75^{9}$, **$129^{5}$**.

Το ιταλ. confine.

Όρια, σύνορα: *συνορεύει δέ το αυτό χωράφι ... με χωράφια Καρλιανά ή και αλλέως και φυλασσόμενα τα πλια αληθινά κομφίνια* αυτ. $63^{6}$.

***κονδραδίρω,** βλ. πιο κάτω, λ. *κοντραντίρω*.

***κονδρανδιτσιόν,** βλ. πιο κάτω, λ. *κοντραντιτσιό(ν)*.

***κονισματόπουλο** το, βλ. πιο πάνω, λ. *εικονισματόπουλο*.

***'κονόμος** ο, βλ. *οικονόμος*.

***'κονομώ,** βλ. *οικονομώ*.

***κονσενιάρω,** Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $59^{3}$, $72^{3}$, $93^{3,8}$.

Το βενετ. consegnar.

Παραδίδω: Στίμα ρούχων και αλλονού πραμάτου όπου δίδει *και κονσενιάρει* ο Μιχάλης Σιδερορράβδης του Μανόλη Καλοσυνά αυτ. $91^{2}$.



***κονσενιατσιόν** η.

Το ιταλ. consegnazione.

Παράδοση: *έδωκεν ... τα σπίτια όπου είχε αγορασμένα ... για υπέρπυρα ʹλʹ, ενακόσια ... και φαίνεται η κονσενιατσιόν διά χειρός του ... Θωμά Βαρούχα* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $631^{4}$.

***κονσιντερατσιόν** η.

Το ιταλ. considerazione.

Στην έκφρ. *έχω κονσιντερατσιόν εις* = έχω υπόψη κ.: *να έχει κονσιντερατσιόν εις την αυτή στίμα, γή σπαρθούσι* (ενν. τα χωράφια) *γή όχι* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $729^{7}$.

***κονσουμάρω,** βλ. πιο κάτω, λ. *κουνσουμάρω*.

***κοντάδα** η, Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $39^{11}$, $692^{7}$.

Για την ετυμολόγηση πβ. ίσως Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ., Α' 468. — Μάλλον άσχετο το *κόττα* (Βλ. λ. Λεξικού).

Πανί, ύφασμα: *κοντάδα ανύφαντη, πήχες ε'* αυτ. $695^{5}$.

***κοντάννα** η, Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $26^{6}$.

Το ιταλ. condanna.

Καταδίκη σε πρόστιμο: *να πλερώσουν τσι κοντάνες όπου ο ... αφέντης ... έκαμε κόντρα τωνε* αυτ. $26^{4}$.

***κονταννατόριος,** επίθ.

Το ιταλ. condannatorio.

Καταδικαστικός: *σεντέντσια κοντανατόρια* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $173^{29}$.

***κοντενίρω,** Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $1^{25}$, $30^{8}$, $52^{4}$, $173^{22}$, $360^{4}$, $364^{14}$.

Το ιταλ. contenere με επίδρ. της κατάλ. -*ίρω* (ιταλ. -ire).

Περιλαμβάνω: *μετρώντας όλα ... τα τορνέσα οποί κοντενίρου τα λεγόμενα σκρίτα* αυτ. $819^{16}$.

**κοντεντάρω**· να προστ. στο σημασιολ. **Β'** η σημασ.: **2)** Συγκατατίθεμαι, συναινώ: *Ο ... αφέντης ... κοτεντάρεται να μπορεί ο ... Τρουλινός ν' αποκρατεί τσι δρυάδες οπού 'ναι εις τα αυτά χωράφια* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $31^{12}$.

**κοντετσιόν** η· ν' αντικατασταθεί το λ. με: *κοντιτσιό(ν) η*, Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $77^{15}$, $103^{17}$, $128^{17}$ και να προστ. στον τ. *κοντετσιό(ν)* οι παραπ.: Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $35^{35}$, $120^{17}$, $123^{15-16}$, $130^{15}$· στο σημασιολ. να προστ. οι σημασ.: **3)** Κληροδοσία: *Η κερ' - Ανέζα ... το* (ενν. το αμπέλι) *εκοντετσιονάρισεν, καθώς φαίνεται εις το τεσταμέντο τση ... ... εις ακλουθισμόν εκείνης τση κοντιτσιός* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $157^{7}$. **4)** Τάξη: *ο μισέρ - Νικολός να μη μπορά βλογηθεί τη Ζαμπέτα ..., την οποία είχε βαλμένη εις το σπίτιν του, ουδέ άλλη, παρά γυναίκα τση κοντιτσιός του και με προυκία καλά* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $716^{12}$.

***κοντετσιονάρω,** βλ. πιο κάτω, λ. *κοντιτσιονάρω*.

***κοντζάρω,** Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $109^{16}$, $131^{31-32}$, $135^{19}$.

Το βενετ. conzàr.

Διορθώνω, διευθετώ: αυτ. $167^{29}$.

***κοντινουάρω.**

Το ιταλ. continuare.

Συνεχίζω: *α δε σώσει τη μία χρονέα να τα* (ενν. *τα υπέρπυρα*) *πλερωθεί, να κοντινουάρει να τονε* (ενν. *το μούστο*) *παίρνει και άλλες* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $643^{11}$.

**κοντιτσίλλο** το· να προστ. στις Προσθ. του τόμ. ΙΑ' ο τ. *κ ο ν τ ι τ σ ί λ λ ι ο ν,* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $716^{4,9}$.

***κοντιτσιονάδος,** επίθ. Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $559^{10}$.

Αν όχι βενετ., το ιταλ. condizionare με επίδρ. της κατάλ. -*άδος*.

Που σχετίζεται με συγκεκριμένους όρους, δεσμευμένος: *ο ... μισερ - Μαθίος ... να είναι και ν' απομένει νοικοκύρης εις όλο το άνωθεν πράμα, ίτσι στάμπιλε ωσάν και μόμπελε, ίτσι εις τα λίμπερα ωσάν και εις τα κοντιτσιονάδα* (ενν. *πράγματα*) αυτ. $559^{16-17}$.

***κοντιτσιονάρω·** *κ ο ν τ ε τ σ ι ο ν ά ρ ω,* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $157^{5}$.

Το ιταλ. condizionare.

Κληροδοτώ, διαθέτω (υπό όρους): *Είχε κοντιτσιόν καμωμένη ο ... κυρ-Νικολός ... εις το τεσταμέντον του και εκοντετσιονάρησεν τον πράμα όπου αφήκεν... του υιού του αυτ.* $302^{10}$.

**κόντος ο, (ΙΙ)**· να προστ. στο σημασιολ. η έκφρ.: *α κόντο* + γεν. = για λογαριασμό: *τα οποία εσατισφάρησεν α κόντο του προυκίου τση* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $33^{19}$.

***κοντόσπαθο** το.

Από το επίθ. *κοντός* και το ουσ. *σπαθί*.

Κοντό σπαθί: *μία τάργα με ένα κοντόσπαθο* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $118^{14}$.

**κοντοστάβλης** ο· στο σημασιολ. να γρ. 3, 1950, 144 σημ. 1.

**κόντρα** η· βλ. και L. Rydén (Lexicograph. byzant. 230).

**κόντρα,** επίρρ.· να προστ. οι παραπ.: Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $26^{5}$, $33^{4,6}$, $46^{7}$, $62^{7}$, $278^{3}$, $497^{6}$, $676^{8}$.

***κοντραββενίρω,** Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $120^{26}$, $123^{24}$.

Το ιταλ. contravvenire.

Εναντιώνομαι: *να 'ναι η παρούσα γραφή ατσάκιστη πάντα και ομπλεγάρουνται να μη κοντραβενίρου ποτέ με κιανένα μόδο* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $637^{21}$.

***κοντραέντος** ο, Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $130^{14}$.

Το ιταλ. contraente.

Συμβαλλόμενος: *ο πάτος και η σύβαση ετούτη να 'ναι πάντα εισέ μας τσι λεγόμενους κοντραέντους* αυτ. $130^{12}$.

***κοντρανδίρω,** βλ. πιο κάτω, λ. *κοντραντίρω*.



***κοντραντίρω,** Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $761^{4}$· *κονδραδίρω,* αυτ. $30^{11}$, $107^{7}$, $769^{3}$· *κοντρανδίρω*.

Το ιταλ. contradire.

Εναντιώνομαι: *Εις το οποίον κατάλυμα ηθέλησεν ο ... κυρ Αντρέας Βαρούχας να κοντρανδίρει και αυτός ωσάν κολλητάρης* αυτ. $246^{11}$.

***κοντραντιτσιό(ν)** η, Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $158^{3}$, $497^{11}$, $761^{2}$· *κ ο ν δ ρ α ν δ ι τ σ ι ό ν,* αυτ. $769^{11}$.

Το βενετ. contradizion.

Αντίρρηση, αντίσταση: *Θέλει και ρεμοβέρεται αποὺ την αυτή κοντραντιτσιό, να είναι κομμένη και ανουλάδα* αυτ. $761^{5}$.

**κοντράριος,** επίθ.· να προστ. οι παραπ.: Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $217^{9}$, $401^{12-13}$, $436^{7}$, $602^{10}$, $717^{10}$, $839^{17}$ και στο σημασιολ.: — Το ουδ. ως ουσ. = εμπόδιο: *να μαντενίρου εις το παρόν ινστρουμέντο τσι άνωθεν αδελφούς από πάσα κοντράριον οπού ήθελεν ιντραβενίρει* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $709^{9}$.

***κοντράστο** το, Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $8^{12}$, $13^{23}$, $23^{10-11}$. — Βλ. και α. *κοντρέστο*.

Το ιταλ. ουσ. contrasto.

Αντίθεση· αντίρρηση: *να είναι ... οπλεγάδοι να του δίδου το στάρι διχωστάς καμίας λογής κοντράστο* αυτ. $5^{8-9}$.

**κοντράτο** το· να προστ. οι παραπ.: Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $35^{33}$, $67^{17}$, $95^{20}$, $826^{8}$.

***κοντριμπουίρω.**

Το ιταλ. contribuire.

Συνεισφέρω· βοηθώ: *Τα οποία τση αλιμέντα να 'ναι ομπλεγάδοι να τση δίδουσι και να τση κοντριμπουίρουσι ... έως όλη τση τη ζωή* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $637^{13-14}$.

**κοντσεδέρω**· να προστ. στο τυπολ. οι τ.: *κ ο τ σ ε ν δ έ ρ ω,* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $31^{3}$, $32^{4}$ και *κ ο τ σ ε ν τ έ ρ ω* αυτ. $10^{4,10}$ και στο σημασιολ. η σημασ.: **2)** Παραχωρώ: *δίδει και εις λιβέλο παντοτινό κοτσενδέρει του κυρ-Νικολό... ένα κομμάτι χωράφι* αυτ. $40^{3}$.

**κονφερμάρω**· να προστ. ο τ. *κ ο μ φ ε ρ μ ά ρ ω,* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $193^{7}$, $288^{12-13}$, $302^{12}$, $350^{4}$.

**κοπελόπουλο** το· στο τυπολ. πρόσθ. την παραπ.: Σοφιαν., Γραμμ. 212.

**κόπια** η· να προστ. η παραπ.: Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $119^{14}$.

**κοπιάρω**· να προστ. η παραπ.: Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $119^{14}$.

***κοπρισιά** η· *κ ο π ρ ι σ ά*.

Από το *κοπρίζω* και την κατάλ. -*ιά*.

Κόπρισμα: *να μη μπορά το πάρει παρά να τρώγει* (ενν. *το σώχωρο*) *τρεις χρονές τη κοπρισάν του* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $227^{13}$.

**κόπτω**· μετά το: Φρ. **2**· πρόσθ.: *κόβεται η λαλιά μου* = σταματά η ομιλία μου: *Τα χείλη κατεμαύρισαν κι εκόπην η λαλιά τως* Απόκοπ. (Παναγ.) 513. — Βλ. και Προσθ. Ι' τόμ., λ. *κόπτω*. να προστ. στη σημασ. ΙΑ' 19 το παράθ.: *Θέλει να'ναι* (ενν. το *τεσταμέντο*) *κομμένο και ανουλάδο, ωσάν ποτέ να μην είχε γενεί* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $14^{15}$ και στη σημασ. ΙΑ' 20 το παράθ.: *να πάγει να δει και να τα στιμάρει, και ό,τι πρέζιον θέλει κόψει να είναι και ν' απομένει* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $211^{8}$.

***κορέρω,** Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $637^{13}$.

Το βενετ. corer.

Κυκλοφορώ: *ο άνωθεν αφέντης Σκορδάς δίδει πασανός τωνε υπέρπυρα ρ' ... εισέ τσικίνια έξε προς υπέρπυρα κζ' το α', καταπώς την σήμερον κορέρου* αυτ. $245^{11}$.

**κόρις** η· πρόσθ. μετά την παραπ.: (αιτ. πληθ. *κόριδας*).

***κορκυδίστικος,** επίθ., βλ. πιο κάτω, λ. *κροκυδίστικος*.

**κορμίον** το· να προστ. στο σημασιολ. η σημασ.: **4**) Κυψέλη: *μέλισσες κορμί κδ'* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $163^{16}$.

***κορρέντε,** βλ. πιο πάνω, λ. *δουκάτο*.

**κόρτε** η· να προστ. στο τυπολ. οι παραπ.: Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $194^{1}$, $196^{1}$, $360^{1}$.

***κοσιέντσια** η, Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $26^{22}$, $54^{12}$, $569^{7}$, $716^{30}$.

Το ιταλ. coscienza.

Συνείδηση: *να πάγει να δει και να μοιράσει εις τη κοσιέντσιά του και εισέ φόβο Θεού τα δύο σωχωρόπουλα* αυτ. $841^{5}$. Έκφρ. *καλής κοσιέντσιας (άνθρωπος)* = ευσυνείδητος, έμπιστος : *εις το οποίον θέλουσι βάλει και οι δύο τως έναν άνθρωπο καλής κοσιέντσιας να το στιμάρει* αυτ. $434^{7}$.

**κότσι** το· βλ. και Conomis, Ελλην. 37, 1986, 335.

***κοτσυφάλι** το, Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $569^{21}$.

Από το ουσ. *κότσυφος* και την κατάλ. *-άλι*.

Αμπέλι φυτεμένο με το είδος σταφυλιού κοτσυφάλι (βλ. και Πιτυχ., Ιδίωμ. Αν. Κρ. Α' 483): *και για τσόντα τση λεγόμενης πάρτες να είναι το κοτσυφάλι* αυτ. $569^{18}$.

***κουβερτόπλεκτο** το.

Από τα ουσ. *κουβέρτα* και *πλεκτό*.

Το πλεκτό κλινοσκέπασμα: *δύο κουβερτόπλεκτα* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $486^{13}$.

***Κουδούμεντος** ο, βλ. πιο πάνω, λ. *Κοδίμεντος*.

***Κουκκίδης** ο.

Προσωποπ. του ουσ. *κουκκίδι(ον)*: Πωρικ. (Winterwerb) III 62 κριτ. υπ.

***Κούκκιος** ο.

Προσωποπ. του ουσ. *κουκκί*: Πωρικ. (Winterwerb) II 55 κριτ. υπ., III 62 και κριτ. π.



***Κούκκος** ο.

Προσωποπ. του ουσ. *κούκκος*: Πωρικ. (Winterwerb) I 50 κριτ. υπ., II 55.

***κουκοβαγιομύτης,** επίθ., βλ. πιο κάτω, λ. *κουκουβαγιομύτης*.

***κουκουβαγιόμματος,** επίθ.· *κουκουβαϊόμματος*.

Από τα ουσ. *κουκουβάγια* και *ομμάτια*.

Που έχει μάτια σαν της κουκουβάγιας: *Τον Ρεβύθιον τον κουκουβαϊομάτον* Πωρικ. (Winterwerb) I 48 κριτ. υπ.

**κουκουβαγιομύτης,** επίθ.· να προστ. ο τ. *κουκοβαγιομύτης*, Πωρικ. (Winterwerb) II 53.

***κουκουλάρικος,** επίθ., Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $414^{11}$, $486^{12}$, $774^{8}$, $852^{17}$.

Από το ουσ. *κουκουλάριν* και την κατάλ. *-ικος*.

Υφασμένος από μετάξι δεύτερης ποιότητας: *μετάξι κουκουλάρικο* αυτ. $633^{7}$.

***Κουκούμαρος** ο.

Προσωποπ. του ουσ. *κουκουμάριν*: Πωρικ. (Winterwerb) I 30 κριτ. υπ.

***Κουκουνάριος** ο.

Προσωποπ. του ουσ. *κουκουνάριν*: Πωρικ. (Winterwerb) I 10, 104, II 16, III 104.

***'κουμένη** η, βλ. *οικουμένη*.

***Κουνουπίδιος** ο.

Προσωποπ. του ουσ. *κουνουπίδιν*: Πωρικ. (Winterwerb) σ. 225.

***κουνσουμάρω,** (**II**).

Το βενετ. consumar.

Ξοδεύω: *διά να κουνσουμαριστεί εισέ καιρόν ερχόμενο* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $163^{5-6}$.

***κουποπούλα** η, Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $228^{5}$, $302^{8}$, $374^{5}$, $416^{8}$, $626^{16}$.

Από το ουσ. *κούπα* και την κατάλ. *πούλα*.

Μικρό ποτήρι: *δύο κουποπούλες μισή λίτρα η μία* αυτ. $547^{8}$.

***κουράρω.**

Το ιταλ. curare.

Φροντίζω, ενδιαφέρομαι (για μια αγαθή πράξη): *Όποιος ελπίζει οπίσω του, για την διάταξίν του να δώσουσιν τινές πτωχών κομπώνει την ψυχήν του. Διότι δεν κουράρουσιν, ουδέ ποσώς ψηφούσιν, αμέ να τρων, να πίνουσιν, τον βιόν τως να κρατούσιν* Απόκοπ. (Παναγ.) 547.

***κουρμούλα** η.

Από το ουσ. *κορμός* και την κατάλ. *-ούλα*. (Βλ. και Andr., Lex. στη λ. *κορμός*).

Κούρβουλο: *είναι ... το ένα κομμάτι μονιτάρου οπού δεν έχει κουρμούλες και είναι ξε-ριζωμένο* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) 730[6].

***'κουσάτος**, επίθ., βλ. πιο πάνω, λ. *εξκουσάτος*.

**κούτελο** το· να προστ. στο σημασιολ. η μεταφ. σημασ.: **2)** Μπροστινό μέρος: *εις το κούτελο του ανωγίου έχουν μία σεράγια καμωμένη* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) 83[18].

**κουτσοποδίζω**· να προστ. στο τυπολ. η παραπ.: Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) 23[4-5].

***κουτσουρολίδι** το, Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) 779[56].

Από τα ουσ. *κούτσουρο* και *ελίδι*.

Ελαιόδεντρο με μόνο τον κορμό του: *στη στράτα αποκάτω μία ρίζα κι τση στράτα απο-πάνω ένα κουτσουρολίδι* αυτ. 779[54].

***κόφανος** ο, Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) 468[3], 629[11], 817[11], 853[18-19].

Το ιταλ. cofano.

Σεντούκι: *κόφανους κυπαρισσένους δύο* αυτ. 39[5].

***κοφινίδα** η.

Από το ουσ. *κοφίνι(ον)* και την υποκ. κατάλ. *-ίδα*.

Καλάθι: *μία κοφινίδα κριθάρι, η οποία λέσι να βάνει μουζούρια η'* Βαρούχ. (Bakk. - Gem.) 414[4].

***κοφινοπούλα** η.

Από το ουσ. *κοφίνι(ον)* και την κατάλ. *-πούλα*.

Το μικρό καλάθι: *ακόμη μια κοφινοπούλα και δύο τρυγιοκόφινα* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) 39[10].

**κοφτός**, επίθ.· να προστ. στο τυπολ. η παραπ.: Βαρούχ. (Bakk.H- v. Gem.) 486[12].

**'κράκορα** τα· βλ. και Καραποτ. ΑΠ 43, 1990-1, 144.

**Κράνιος** ο· να προστ. ο τ. *Κράνος*, Πωρικ. (Winterwerb) I 26.

***κρασερός**, επίθ., Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) 486[3], 626[18], 832[4].

Από το ουσ. *κρασί* και την κατάλ. *-ερός*.

Που σχετίζεται με το κρασί: *είδαμεν τρία πιθάρια κρασερά* αυτ. 628[6].

***κρασολαήνα** η, Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) 486[6-7], 535[4].

Από τα ουσ. *κρασί* και *λαγήνα*.

Σταμνί για κρασί: αυτ. 414[7].

***κρασομούζουρο** το.

Από τα ουσ. *κρασί* και *μιζούριον*.

Δοχείο μέσα στο οποίο χωρεί μόνο ένα μουζούρι κρασί: *κι ένα πανιέρι κι ένα κρασο-μούζουρο και δύο παλιολαήνες* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) 847[11].

***κρασόνερο** το.

Από τα ουσ. *κρασί* και *νερό*.



Κρασί ανακατεμένο με νερό: *έρχουνται άλλες κορασίδες χορεύγοντας, με 'πωρικά και με κρασόνερο* Χορτάτσης, Ελευθ. Ιερουσ. μετά στ. Α' 174.

***κρασοσκούτελο** το.

Από τα ουσ. *κρασί* και *σκουτέλι*.

Μικρό πήλινο ή ξύλινο βαθύ πινάκιο για κρασί: Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) 414[7].

**κρεβατοστρώσι(ν)** το· να προστ. η παραπ.: Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) 95[13].

**κρέδιτο** το· να προστ. ο τ. : *κ ρ έ ν τ ι τ ο*, Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) 448[18].

***κρινομοσκοπλεμένος**, μτχ. επίθ.

Από το ουσ. *κρίνο* και τη μτχ. *μοσκοπλεμένος*.

Μυρωδάτος, μυρισμένος: *σε κάμπους ... λουλουδοστολισμένους με ρόδα και με υάκινθους κρινομοσκοπλεμένους* Ξηρουχάκης [Τζάνε, Κρ. πόλ. 124[10] και σημ. 1].

**κριτής** ο· να προστ. στο σημασιολ. η έκφρ.: *κριτής άλπιτρος* = διαιτητής (Βλ. ά. *λάπιτρος*): *ο εκλαμπρότατος αφέντης ... ωσάν κριτής άλπιτρος να έκαμε μία σεντέντσια εις ημέρα* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) 33[3].

***Κρόκος** ο.

Προσωποπ. του ουσ. *κρόκος*: Πωρικ. (Winterwerb) I 35, 50, III 37.

***κροκυδίστικος**, επίθ.· *κ ο ρ κ υ δ ί σ τ ι κ ο ς*, Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) 39[13], 212[7].

Από το ουσ. *κροκύς* και την κατάλ. *-ίστικος*.

Υφασμένος από μαλλί δεύτερης ποιότητας: *όργο κορκυδίστικο ανήψηστο* αυτ. 486[7].

***Κρόμμυδος** ο. — Βλ. και *Κρομμύδιος*.

Προσωποπ. του ουσ. *κρόμμυδος*: Πωρικ. (Winterwerb) I 53 κριτ. υπ., 85 κριτ. υπ.

**κρόσσι** το· να προστ. ο τ.: (πληθ.) *κ ρ ο ύ σ σ α*, Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) 72[7] και στο ετυμολ.: Τ. *κρούσσα* και σήμ. στην Κρ. (Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ. Α' 518).

**κρύος**, επίθ.· πρόσθ. στο τέλος του ά.: Το ουδ. ως ουσ. = το κρύο: *διά να είναι ομού ανακατωμένα το κρύο με το ζεστό και το ξερόν με το υγρόν* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 70[r].

***κτενιάς** ο, Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) 816[11], 817[6].

Το ουσ. *κτένι* με την κατάλ. *-ιάς*. Λ. *κτενιά* η στο Δημητράκ.

Εργαλείο για το ξάσιμο του λιναριού και του μαλλιού: αυτ. 486[9].

**κτίστης** ο· να προστ. στον τ. *κτιστής* οι παραπ.: Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) 83[9], 780[8].

***Κύαμος** ο.

Προσωποπ. του ουσ. *κύαμος* Πωρικ. (Winterwerb) I 50 κριτ. υπ.

**κωλοκαθέα** η· να προστ. ο τ. *κωλοκαθία*: *κωλοκαθίες να κρούουν* Πωρικ. (Winterwerb) III 128.

***λαβοράδος,** επίθ., Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $19^{5,7}$, $22^{11,12}$, $24^{10,11}$, $831^{8,9,10}$.

Αν όχι βενετ., το παλαιοτ. ιταλικό lavorato (Βλ. Battisti - Alessio, Diz. etim., λ. lavorare) με επίδρ. της κατάλ. *-άδος*.

Κεντημένος: *μια λουτρομπόλια λαβοράδα* αυτ. $39^{12}$.

***λαβοριά** η.

Από το ιταλ. ουσ. lavoro και την κατάλ. *-ιά*.

Κέντημα: *μια λουτρομπόλια λαβοράδα και άλλη σκέτη με λίγη λαβοριά* Βαρούχ. (Bakk. v. Gem.) $831^{10}$.

**λαβώνω**· για τη λ. βλ. Χατζ., Διασπορά Γ′ 30 (πβ. και Προσθ. Ι′ τόμ., σελ. 127*).

**λαγούτο** το· να προστ. στο ετυμολ.: Ο τ. τον 11. αι. (Βλ. Trapp., ΕΕΦΣΠΚ 5, 1989, 188).

**λαδερός,** ,επίθ.· να προστ. στο σημασιολ. η σημασ.: **2)** (Προκ. για δοχείο) που προορίζεται για λάδι: *ένα πιθαρόπουλο γεμάτο λάδι ... και άλλο πιθαρόπουλο λαδερό εύκαιρο* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $39^{9}$.

***λαδικό** το.

Από το ουσ. *λάδι* και την κατάλ. *-ικό*. Η λ. και σήμ.

Μικρό δοχείο για λάδι: Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $39^{16}$.

**λαιμός** ο· να προστ. στο σημασιολ. η σημασ.: **γ)** περιδέραιο: *ένα λαιμό μαργαριτάρι λειανό* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $547^{9}$.

**λαλά** η· να προστ. οι παραπ.: Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $118^{5,35}$, $216^{4}$, $540^{16}$, $571^{2}$.

**λάλημα** το· να αγνοηθεί η σημασ. **2** και να γραφεί: μουσικό όργανο, πνευστό ή έγχορδο.

***λαμπασμένος,** μτχ. επίθ., βλ. πιο κάτω, λ. *λαπαγμένος*.

***λαμπυρός,** επίθ., βλ. *λαμπρός*.

***λαουντάδος,** επίθ., Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $624^{10}$, $837^{6}$.

Αν όχι βενετ., το παλαιοτ. ιταλ. laudato (Βλ. Battisti - Alessio, Diz. etim., λ. laudare) με επίδρ. της κατάλ. *-άδος*.

Νομικώς έγκυρος: *τούτο* (ενν. το τεσταμέντο) *θέλει αληθινά να 'ναι λαουντάδο σε πάσα κρίση βενέτικη* αυτ. $14^{6}$.

***λαουντάρω,** Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $35^{33}$, $78^{10}$, $195^{11-12}$.

Το βενετ. laudar.

Εγκρίνω: *Θέλει και λαουντάρει και παρακαλεί το παρόν* (ενν. *προυκοχάρτι*) αυτ. $44^{21}$.

**λαπαγμένος,** μτχ. επίθ.· να προστ. ο τ.: *λ α μ π α σ μ έ ν ο ς,* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $414^{5}$.

***λάσσο** το.



Το ιταλ. ουσ. lasso.

Κληροδότημα σε εκκλησία ή μοναστήρι: *να 'χει κι εκείνος απού το λάσσο του μοναστηριού απού τα τέσσερα ένα* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $768^{6}$.

**λαύρα** η· να προστ. στο σημασιολ.: για τη σημασ. της λ. βλ. και Διονυσία Παπαχρυσάνθου, ο Αθωνικός μοναχισμός. Αρχές και οργάνωση, σελ. 66 σημ. 26, 27 και σελ. 72 κ.ε.

***λεγίττιμος,** επίθ.

Το ιταλ. επίθ. legittimo.

Νόμιμος: *τούτο αρέσοντας ο ένας του αλλού τωνε, βρίσκοντας κάουζα λεγίτιμα* Βαρούχ (Bakk. - v. Gem.) $456^{5}$.

***λειανοκοπιά** η.

Από το επίθ. *λειανός* και το *κόβω*.

Μικροπράγματα: *τη λειανοκοπιά του σπιτιού τως οι άνωθεν αδελφοί κοτεντάρουντα. να τη μοιράσουν* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $853^{39}$.

**λειανός,** επίθ.· να προστ. οι παραπ.: Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $94^{17}$, $547^{9}$, $818^{17}$ και στο σημασιολ. η σημασ.: **στ)** (προκ. για ζώα) πρόβατα και κατσίκια: *του τάσει ... απ' ό,τι οζά λειανά έχουν* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $205^{15}$.

**λειτουργώ**· να προστ. ο τ.: *λ ο υ τ ρ ο υ γ ώ,* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $456^{4}$.

**λεκανίδα** η· να προστ. οι παραπ.: Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $39^{15}$, $414^{6}$, $535^{3}$, $847^{9}$.

**λεμεντάρομαι**· να προστ. οι παραπ.: Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $73^{6}$, $82^{5}$, $135^{9}$, $149^{5}$.

***λεμονάτος,** επίθ.

Από το ουσ. *λεμόνι* και την κατάλ. *-άτος*.

Που έχει το χρώμα του λεμονιού, λεμονής: *μία σάρτσα λεμονάτη* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $663^{6}$.

***λεντζέρω,** βλ. πιο κάτω, λ. *λετζέρω*.

***λέτζε** η.

Το ιταλ. ουσ. legge.

Νόμος: *να είναι εις το πράμα τση ο άνωθεν τση άνδρας ουζουφρουτουάριος ..., καταπώς θέλει και η λέτζε* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $826^{7-8}$.

***λετζέρω**· *λ ε ν τ ζ έ ρ ω,* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $20^{6}$, $36^{11}$, $84^{6}$.

Το ιταλ. eleggere.

Εκλέγω, ορίζω πρόσωπο (για ορισμένο έργο): *τα άνωθεν μέρη ποιούν φανερά και λεντζέρου και βάνου οδιά στιμαδόρους ... τον μισέρ Τζουάνε ... και το μισέρ Μανολίτση* αυτ. $83^{4}$.

**λευκοτρίβλαττον** το· να προστ. στο ετυμολ.: Η λ. τον 11. αι. (Βλ. Trapp, ΕΕΦΣΠΚ 5, 1989, 188).

**ληστάρχείον** το· να προστ. στο ετυμολ.: Η λ. το 15. αι. (Βλ. Trapp, ΕΕΦΣΠΚ 5, 1989, 190).

***λιβελάριος,** επίθ., Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $431^{2,4}$, $665^{9-10}$, $679^{9}$.
Το βενετ. livelario.
Που σχετίζεται με την «εμφύτευση»: *ογιά λιβελάρια πλερωμή του ... αμπελίου* αυτ. $652^{6}$.

***λιβελάρω,** Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $165^{3}$, $441^{4}$, $492^{8}$, $521^{4}$.
Το βενετ. livelar.
Δίνω κτήμα σε «εμφύτευση»: *ήτονε ομπλεγάδος να πλερώνει ... για το χωράφιν οπού του ελιβελάρησεν* αυτ. $467^{3}$.

***λιβέλο** το, Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $5^{5,9}$, $8^{6}$, $40^{3,11}$.
Το βενετ. livelo.
«Εμφύτευση»: *το οποίο χωράφι δίδει λιβέλο του Μιχάλη ... να του δίδει κάθα χρόνο ... στάρι* αυτ. $11^{5}$.

***λιγ-** και **'λίγ-,** βλ. *ολιγ-* και *ολίγ-*.

***'λιγωρώ,** βλ. *ολιγωρώ*.

***'λίδι** το· βλ. πιο πάνω, λ. *ελίδι*.

**λιθομάργαρον** το· να προστ. στο ετυμολ.: Η λ. το 14. αι. (Βλ. Trapp, ΕΕΦΣΠΚ 5, 1989, 190).

***λιθοψυχία** η· *λιθοψυχίας*, Λίβ. Ν 3697, εσφαλμ. γρ. αντί *λιγοψυχίας*· διορθώσ. –Βλ. *ολιγοψυχία*.

***λιμιτάδος,** επίθ., Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $46^{10}$, $51^{10}$.
Αν όχι βενετ., το παλαιότ. ιταλ. limitato (Βλ. Battisti - Alessio, Diz. etim., λ. limitare) με επίδρ. της κατάλ. *-άδος*.
Περιορισμένος: *μπορεί να πιάνει αβουκάτον ... με την ίδια λιμιτάδα αουτοριτά* αυτ. $2^{13-14}$.

***λίμπερος,** επίθ., Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $289^{11}$, $295^{10}$, $303^{7}$.
Το ιταλ. επίθ. libero.
Ελεύθερος, αδέσμευτος (από υποχρεώσεις): *έναι λίμπερος από κείνο οπού κοντενίρει ίδια σεντέντσια* αυτ. $173^{22}$.

***λιμπερτά** η, Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $199^{3}$.
Το βενετ. ουσ. liberta.
Κυριότητα: *οι άλλες εμισές* (ενν. *ελές*) *να είναι τση λιμπερτά τση* αυτ. $134^{13}$.

**λινόκοκκος** ο· βλ. και R. Volk (Lexicograph. byzant. 308).

***λινομάνικα** η.
Από το επίθ. *λινός* και το ουσ. *μανίκι(ο)ν*.



Λινό μανίκι: *ένα ζευγάρι λινομάνικες λαβοράδες* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $562^{14}$.

***λινόπατος,** επίθ., Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $740^{5}$.
Από το επίθ. *λινός* και το *πατώ*.
Που έχει υφαθεί με λινό στιμόνι και κατόπιν έχει υποστεί ειδική επεξεργασία από τους «πατητές» (Για το πράγμ. βλ. Πάγκ., Ιδίωμ. Κρ. Γ' λ. *πατητής* και Πιτυκ., Ιδιώμ. Αν. Κρ. Β', λ. *πατητής, πατώ*): *μπόλιες λινόπατες* αυτ. $59^{14}$.

***λινορόκετο** το.
Από το επίθ. *λινός* και το ουσ. *ροκέτο*.
Φούστα (= ροκέτο) από λινάρι: Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $553^{11}$.

**λινός,** επίθ.· πρόσθ. στο τυπολ.: Απόκοπ. (Παναγ.) 173.

***λινόσκουφια** η.
Από το επίθ. *λινός* και το ουσ. *σκούφια* (ιταλ. cuffia και scuffia).
Κάλυμμα κεφαλής από λινάρι: Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $39^{12}$.

***λίος,** επίθ., βλ. *ολίγος*.

**λίτρα** η· να προστ. στο σημασιολ. 1 οι εκφρ.: *λίτρα χοντρή* = μεγάλη ή βαριά βενετική λίτρα (±405 γρ.): Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $39^{13,14}$ και *λίτρα ψιλή* = μικρή ή ελαφριά βενετική λίτρα (± 361 γρ.): Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $22^{12-13}$, $59^{7}$, $486^{7,8}$, $626^{20}$ (Για τις σημασ. βλ. Bakker - van Gemert [Βαρούχ. σ. 834]).

**λογαριασμός** ο· να προστ. στο σημασιολ. οι φρ.: *έρχομαι εις λογαριασμόν* = καταλήγω σε συμφωνία ύστερα από σχετική συζήτηση: *ήρθασι εισέ λογαριασμόν με τον άνωθεν Κωσταντή και λέγει πως να τσι ρεστάρουσι άλλα υπέρπυρα* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $250^{3-4}$· *κάμνω λογαριασμόν* + γεν. = λογοδοτώ (Βλ. Bakker - van Gemert [Βαρούχ. σ. 834]): *κάμνει λογαριασμόν ... των άνωθεν κοπέλω* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $22^{6}$.

**λόγος** ο· να προστ. στο σημασιολ. η έκφρ.: *από λόγου* = προφορικά: *τα οποία* (ενν. *υπέρπυρα*) *λέσι πως τα 'χεν και ο ποτέ Μιχάλης ταμένα ζώντας του από λόγου και ... δεν τα 'γραψεν* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $701^{4}$.

***λόξα** η.
Από το επίθ. *λοξός* και την κατάλ. *-α*.
(Προκ. για αγροτική γη) τμήμα χωραφιού που προεκτείνεται σε διπλανό χωράφι: *έστοντας προς την απάνω μερά του λεγομένου αμπελίου ... να κάμει μια λόξα γή αγκάλη* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $299^{9}$.

***λουλουδοστολισμένος,** μτχ. επίθ.
Από το ουσ. *λουλούδι* και τη μτχ. παρκ. του *στολίζω*.
Στολισμένος με λουλούδια· ανθισμένος: *σε κάμπους ... λουλουδοστολισμένους* Ξηρουχάκης [Τζάνε, Κρ. πόλ. $124^{9}$ και σημ. 1].

***λούμπινος** ο.
Το ιταλ. ουσ. lupino.

Είδος οσπρίου (Για το πραγμ. βλ. Πιτυκ., Ιδιώμ. Αν. Κρ. Α′, λ. *λουμπούνι*): *γράφει τονε ... λούμπινους πινάκια γ′* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $414^{5}$.

***λουτρομπόλια** η, Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $24^{10}$, $39^{12}$, $59^{13}$.

Από τα ουσ. *λουτρόν* και *μπόλια*.

Κάλυμμα κεφαλής για το λουτρό: *μια λουτρομπόλια λαβοράδα* αυτ. $19^{7}$.

***λουτρουγώ,** βλ. πιο πάνω, λ. *λειτουργώ*.

**λυσσόγερος,** επίθ. να προστ. στο ετυμολ.: Η λ. το 10. αι. (Βλ. Trapp, ΕΕΦΣΠΚ 5, 1989, 187).

**λυτρώ·** να προστ. η παραπ.: Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $21^{19}$.

**λώρον** το· να προστ. στον τ. *λούρον* η παραπ.: Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $535^{5}$ και στο σημασιολ. η σημασ.: **β**) οι σιδερένιοι κρίκοι που είναι εφαρμοσμένοι στη μέση του ζυγού (Βλ. Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ. Α′, λ. *λούρα*): *λούρα ζευγάρι α′, ζυγούς δύο* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $39^{19}$.

**μαζώνω, (Ι)**· στο τυπολ. πρόσθ. τις παραπ.: Διγ. Ζ 3208, 4441 και τον αόρ. *μάζωξα*· στο ετυμολ. πρόσθ.: Η λ. το 12. αι. (Βλ. Trapp, ΕΕΦΣΠΚ 5, 1989, 189)· στο σημασιολ. **Ι** Ενεργ. **Α′** Μτβ. **1α** πρόσθ.: (μεταφ.): *εμάζωξε και λογισμούς πολλούς εις την καρδιάν του* Διγ. Ζ 1827, στη σημασ. **5** πρόσθ.: *Τα χέρια τους δεν δύνουνται απάνω να σηκώσουν, ουδέ να τα μαζώξουσιν, ουδέ να τα ξαπλώσουν* Απόκοπ. (Παναγ.) 506 και στη σημασ. **ΙΙ** Μέσ. **1α** πρόσθ.: (εδώ με επιθετική έννοια) «πέφτω» πάνω σε κάπ.: *ουχ εύρισκον τινάς ανδρειωμένους να μαζωχθούν απάνω μου και δώσουσι ραβδέας* Διγ. Ζ 2944.

**μαλεκουζινάτα** τα· να αγνοηθεί το ά., επειδή η λ. είναι τοπων., που απ. ήδη σε έγγρ. του 1551 στον τ. *Μαλοκοζουνάτα*, αν η ανάγν. είναι σωστή (Βλ. Κ. Μέρτζιος, Κρ. Χρ. 15-16, 1961/62 [Πεπρ. Α′ ΔΚρΣ Β′], 266).

**μαντέλλο** το· στο τυπολ. πρόσθ. τον τ. *μαντήλλον*· στο ετυμολ. πρόσθ.: Ο τ. *μαντήλλον* πιθ. από παρετυμολογική επίδρ. του ουσ. *μαντήλα*· απ. και σήμ. ιδιωμ. (*μαντήλλο* στην Τριφυλία, Κουκ., ΕΕΚΣ 3, 1940, 48· πβ. και λ. *μαντηλό* στη Ζάκυνθο, Μινώτου, Λαογρ. 11, 1934/37, 498, Κονόμ., Ζακυθ. λεξιλ.). Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Βλ. Κουκ., αυτ.)· στο σημασιολ. πρόσθ. το παράθ.: *επάνω χρυσοκόκκινον εφόρει* (ενν. *η κόρη*) *το μαντήλλον, μακρύν εις την γην εσύρνετον, λαμπροχρωματισμένον* Λίβ. Ν 1891.

**μαντήλι, (ΙΙ)**· να αγνοηθεί το ά. (περιττή η διόρθωση του χωρίου Σαχλ. Β′ (Wagn.) ΡΜ 535, βλ. Ξανθ., Λαογρ. 3, 1911, 616-7· πβ. και ά. *από* 18).

**μαρούλι(ο)ν** το, βλ. και Steiner, Stud. byz. Lexik. 160.

***μάστιξ -γα** η, Γλυκά, Στ. 454, Βίος Αλ. 4271, Μάρκ., Βουλκ. $350^{26}$· πληθ. *ά σ τ ι ξ ε ς*, Βίος αγ. Νικ. 77.

Το αρχ. ουσ. *μάστιξ*. Ο πληθ. από την ονομ. εν. *μάστιξ* από άγνοια του συγγραφέα.

**1**) Μαστίγιο: Βίος Αλ. 2420Ι κριτ. υπ. **2**) (Συνεκδ.) μαστίγωμα· βασανιστήριο: *ρεβλώσεις, μάστιξες, πληγάς, επί τω κριτηρίω και τέσσαρας ενιαυτούς εν τω δεσμωτηρίω* Βίος αγ. Νικ. 77· *ουκ ηλέησαν αυτούς, αλλά παρέδωκαν αυτούς εις μάστιγας* Αποκ. Θεοτ. (Pern.) 245. **3**) (Μεταφ.) συμφορά: Αχέλ. 1126, Ζήν. Γ′ 57.



***μαστοροσύνη** η.

Από το ουσ. *μάστορας* και την κατάλ. *-οσύνη*.

(Ως τιμητικός τίτλος για το βασιλιά) μεγαλειότητα: *Ας ειπεί μόνε η Μαστοροσύνη Του εκείνο οπού του φαίνεται και αρέσκει* Μπερτολδίνος 124.

***μαστορότατος** ο. — Βλ. και *μάστορας*.

Από το ουσ. *μάστορας* και καταχρηστικώς την κατάλ. *-ότατος*.

(Ως προσφ. σε βασιλιά) μεγαλειότατος: *Είμαι εδώ μαστορότατε αυθέντη* Μπερτολδίνος 160.

***ματαχτίζω,** βλ. πιο κάτω, λ. *μετακτίζω*.

***'ματοφρύδι** το, βλ. *ομματοφρύδι*.

***μαυλώ.**

Από τον αόρ. *μαύλισα* του *μαυλίζω* (Βλ. ΙΛ στη λ.).

Αποτείνομαι σε κάπ. χρησιμοποιώντας υβριστικό γι' αυτόν χαρακτηρισμό: — *Πώς σε κράζουν; — 'Οποιος με κράζει εγώ του αποκρίνομαι. — Πώς σε μαυλούν, ήγουν κράζουν; — Εγώ δεν εμαυλίστηκα ποτέ μου, οπού να θυμούμαι* Μπερτόλδος 23.

**μαυρίζω·** στη σημασ. 4 πρόσθ. το παράθ.: *εδείραν τον τόσο πολλά, ότι όλο του το άγιον κορμί εμαύρισεν από άνω έως κάτω* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. $276^{r}$· στη χρ. της μτχ. παρκ. ως επίθ. πρόσθ. στη σημασ. 2 τα παραθ.: *'Ηλιε, γιατί δε χώνεσαι εις μια νύκτα μαυρισμένη να μη φανείς ποτέ σου πλιο* Ροδολ. (Αποσκ.) Β′ 181· (εδώ πιθ. μεταφ.) *ο πέμπτος άγγελος έχυσε την αγαστέραν του εις τον θρόνον του θηρίου και έγινεν η βασιλεία του μαυρισμένη* Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ. Αποκάλ. Ιω. ιστ. 10.

***μεγαλαίνω.** —Βλ. και *μεγαλύνω*.

Από το *μεγαλύνω*. Η λ. στο Somav. (λ. *μεγαλύνω*) και σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ., λ. *μεγαλύνω*).

Αποκτώ περιουσία και δύναμη, προκόβω: *έσπειρεν ο Ιτσχάκ εις την ηγή εκείνη και ευρήκεν εις το χρόνο εκείνο εκατό μόδια και ευλόγησέ τον ο Κύριος. Και εμεγάλυνεν ο ανήρ κι επήγεν πγαίνοντα και μεγαλαίνοντα ως ότι εμεγάλυνεν πολλά.* Πεντ. Γέν. XXVI 13.

***μεγαλόπολις -πολη** η, Διήγ. πόλ. Θεοδ. 90, Ιστ. Ηπείρ. $XX^{6}$, Κανάν. 77 Α, Δούκ. $171^{16}$, Διήγ. Αγ. Σοφ. $148^{12-13}$, Αρσ., Κόπ. διατρ. [510].

Το αρχ. θηλ. επίθ. *μεγαλόπολις* ως ουσ. Η λ. *μεγαλόπολις* στο Du Cange. Τ. *μεγαλούπολη* και σήμ.

**α**) Μεγάλη πόλη, μεγαλούπολη: *Είτα ελθών* (ενν. *ο Τεμίρ-Χαν*) *εις Σεβάστειαν και μεγαλόπολιν ούσαν έπηξε χάρακα* Δούκ. $89^{26}$· *ο πλούτος ημών ο ακένωτος, η δόξα η θαυμαστή, ήν είχομεν εν τη μεγαλοπόλει ταύτη και διά αυτής εν πάση τη γη, ήν οικούσι χριστιανοί* Δούκ. $383^{9}$· **β**) (εδώ) η Κωνσταντινούπολη (Για τη σημασ. βλ. και Du Cange στη λ.): *ήλθεν εκ της μεγαλοπόλεως ... ο κυρ Μιχαήλ ο Κομνηνός* Πανάρ. $66^{18}$· *ο βασιλεύς ... προσέταξεν από πασών των χωρών αυτού ποιήσαι κάτεργα και ενταύθα εις την μεγαλόπολιν πολλά κτίζων εισήρχετο εις έν μονέριν και έβλεπε τους τα κάτεργα κτίζοντας* Κομνηνής 'Αννας Μετάφρ. 59.

***μεγαλόφρονος,** επίθ.

Από τη γεν. του αρχ. επιθ. *μεγαλόφρων* κατά τα επίθ. σε -ος.

Που με τη φαντασία του μεγαλοποιεί τα γεγονότα, φαντασιόπληκτος: *Οι πάντες γαρ τε βλέπουσιν και όλοι ψυχοπονούνται και ουκ ημπορείς, κακότυχε, να έχεις την ατυχιάν σου, αμή είσαι μεγαλόφρονος και είσαι μυθολόγος* Σπαν. (Ζώρ.) V 395.

***μεγαλύνω,** Γλυκά, Αναγ. 365, 366, Καλλίμ. 2054, Διγ. (Trapp) Gr. 1098, 1683, Διγ. Z 1793, Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 812, Αργυρ., Βάρν. Κ 444, Δούκ. 113[25], Πεντ. Γέν. XXI 20, XXIV 35, XXXVIII 11, Ἐξ. II 11, Πτωχολ. α 861, Αξαγ., Κάρολ. Ε' 1352, Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 411, 441. —Βλ. και *μεγαλαίνω.*

Το αρχ. *μεγαλύνω.* Τ. *μεαλύνω* και *μηαλύνω* σήμ. στην Κύπρο (Σακ., Κυπρ. Β' 654, .. *μεαλυνίσκω*). Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ. και Andr., Lex.) και εκκλ. (Βλ. Γωμ., ΕΕΒΣ 44, 1979-80, 402).

**I** Ενεργ. **Α'** Μτβ. **1**) Φροντίζω να αναπτυχθεί κ. (εδώ ένα φυτό): *εσύ ελυπήθης απέ την ολοκυθέα ος ουκ εκοπίασες είν' αυτήν και ου εμεγάλυνες αυτήν, ος ανάμεσα νύχτα ήτον κι νάμεσα νύχτα επωλέστην* Ιων. IV[10]. **2**) Αναπτύσσω, εμφανίζω κ. (με έντονο τρόπο) Πβ. Π.Δ. Πεντ. Γέν. 41, 9): *όνπερ ευεργέτησας πολλάς ευεργεσίας, μυρίοις άρτοις θρεψας κατ' εντολήν Κυρίου, εκείνος εμεγάλυνεν αρτίως πτερνισμόν σου· εκείνος ψιθύρισε κρυφιωδώς ως όφις και τον ιόν εξέχεε κατά του ευεργέτου* Γλυκά, Στ. 384. ) Δείχνω, εκδηλώνω σε μεγάλο βαθμό (συναίσθημα, ιδιότητα) (Πβ. Π.Δ. Πεντ. Γέν. 19, 9): *ηύρεν ο σκλάβος σου χάρη εις τα μάτια σου και εμεγάλυνες την ελεημοσύνη σου μετά μέν να ζωποίσεις την ψυχή μου* Πεντ. Γέν. XIX 19. **4α**) Δίνω αξιώματα και δόξα σε κάπ.· ινοώ, προωθώ: *τους κοντότερα θερμαίνουν* (ενν. οι αυθέντες), *επιπλέον μεγαλύνουν αι δοξάζουσιν εις πλούτος και τιμήν υπέρ τους άλλους* Πτωχολ. α 108 κριτ. υπ.· **β**) οοσδίδω δόξα σε κ., κάνω να δοξαστεί, λαμπρύνω: *είπεν ο Κύριος προς τον Αβράμ· ... να κάμω εις έθνος μεγάλο και να σε ευλογήσω και να μεγαλύνω το όνομά σου και να είσαι λογιά* Πεντ. Γέν. XII 2. **5α**) Δοξάζω, εξυμνώ: Πτωχολ. α 921, Αξαγ., Κάρολ. Ε' 84, Παρασπ., Βάρν. C 449· **β**) επαινώ, εκθειάζω: *κι εκεί όπου ουκ έδειξε* (ενν. ο *Σουϊμάνης*) *ποτέ την δύναμίν του, αι αρεταί του αι πολλαί ποιούσι κι αγαπούν τον και γαλύνουν τον πολλά μετά μεγάλης φήμης* Σοφιαν., Κωμωδ. Ricchi 149. **Β'** Αμτβ. **1α**) εγαλώνω, γίνομαι μεγαλύτερος στην ηλικία· ενηλικιώνομαι: *εμεγάλυνεν το παιδί και έφετο της θεγατέρας του Φαρώ και ήτον αυτηνής για υιός και έκραξεν το όνομά του Μοσέ* εντ. Ἐξ. II 10· *εμεγάλυνεν το παιδί και αποκόπην και έκαμεν ο Αβραάμ κλητούριο μεγάτην ημέρα οπού αποκόπην ο Ιτσχάκ* Πεντ. Γέν. XXI 8· *εμεγάλυναν τα παιδιά και ήτον ο αύ ανήρ ξέρει κυνήγι, ανήρ χωραφιού* Πεντ. Γέν. XXV 27· *είδεν ότι εμεγάλυνεν ο Σελά ι αυτή δεν εδόθην αυτουνού για γεναίκα* Πεντ. Γεν. XXXVIII 14· **β**) αναπτύσσομαι· δώ προκ. για πουλί ή μέλος του σώματός του· βλ. και Κεχαγιόγλου [Πτωχολ. σ. 450]: *του κνέα τα πουλία γαρ τοιαύτα· εκμικρόθεν η ουρά τους διχαλή και τεθλασμένη, αν έλθει εις την φύσιν του πατρός του, μεγαλύνει, κύπτει εις το νερόν εκείνον* Πτωλ. α 816. **2**) Αυξάνομαι, ενισχύομαι: *έναν χρόνον σωστόν εκράτιεν η χαρά εκείνη. εγάλυνεν η βασιλεία του βασιλέως εκείνου διά το καλόν ριζικόν του παιδίου μικρού Αχιλλέως* Αχιλλ. L 7. **3α**) Αποκτώ περιουσία και δύναμη: *έσπειρεν ο Ιτσχάκ εις την ή εκείνη και ευρήκεν εις το χρόνο εκείνο εκατό μόδια και ευλόγησέ τον ο Κύριος και εμελυνεν ο ανήρ κι επήγεν πγαίνοντα και μεγαλαίνοντα ως ότι εμεγάλυνεν πολλά. Και ήτον ουνού ζωντόβολο ποίμνιου και ζωντόβολο βουκόλιου και σκλαβιά πολλή* Πεντ. Γέν. XVI 13· **β**) αποκτώ εξουσία, δύναμη: *τούτο που καμώνεται και βοηθά εσένα· το*



*κάμνει εις απόγνωσιν να φέρει πάσα ένα, διά ν' αρπά των χριστιανών τους τόπους να ορίζει κι απήτις μεγαλύν' αυτός εσέ να μηδέν χρήζει* Παλαμήδ., Βοηβ. 744. **4**) Αυξάνομαι σε αριθμό, δύναμη, δόξα (Πβ. Π.Δ. Πεντ. Γέν. 48, 19): *απατά αυτός* (ενν. ο *Μανασέ*) *να είναι για λαός και απατά αυτός να μεγαλύνει* Πεντ. Γέν. XLVIII 19. **5**) Υπερέχω, υπερτερώ (Πβ. Π.Δ. Πεντ. Γέν. 41, 40): *είπεν ο Φαρώ προς τον Ιοσέφ ... «Εσύ να είσαι επί το σπίτι μου και διά στόμα σου να κυβερνάται όλος ο λαός μου· μόνα το θρονί να μεγαλύνω από εσέν»* Πεντ. Γέν. XLI 40. **6**) Δυναμώνω, εντείνομαι (Πβ. Π.Δ. Πεντ. Γέν. 19, 13): *διαφτείρνομε εμείς τον τόπο ετούτον, ότι εμεγάλυνεν η κραυγή τους εις τα πρόσωπα του Κύριου* Πεντ. Γέν. XIX 13. **II** Μέσ. **1α**) Δυναμώνω, ισχυροποιούμαι: *Κατελθών δέ* (ενν. ο *Μαχουμέτ*) *εν Ασίᾳ εύρε τον Τζιναΐτ μεγαλυνθέντα και υπέρ τα εσκαμμένα πηδώντα· ελθών δέ εν Περγάμῳ της Ασίας μηνύει τῳ Τζινεΐτ παραχωρήσαι των εκεί και αφείναι την επαρχίαν* Δούκ. 141[10]· **β**) αποκτώ αξιώματα και δόξα: *Ο Βελισάριος, ιδού, λαμπρώς εμεγαλύνθη, αυθέντης μας εγίνετον, ημείς εκείνου δούλοι* Διήγ. Βελ. Ν[2] 329. **2**) Αποκτώ δόξα και μεγαλείο, λαμπρύνομαι: *όταν ο Θεός κοινωνεί της αγαθότητος αυτού και της χάριτος κτίσματι τινί, ουδαμώς ζημιούται, αλλά μάλλον μεγαλύνεται, διότι εκ της αρετής των κτισμάτων το ύψος του Θεού φανερούται* Ιστ. πατρ. 90[2]· *η αγαθότης του Θεού και η δύναμις και η αγάπη εις τους ανθρώπους πλέον εμεγαλύνθη εκ του ελθείν αυτόν τον λόγον του Θεού και Θεόν μετά πάσης αυτού της δυνάμεως εις τον Ιησούν* Ιστ. πατρ. 90[7]. **3α**) Αλαζονεύομαι, κομπάζω (Βλ. Holton [Αλεξ. σ. 266]): *Ἐτσι το έχουν το λοιπόν να γράφουν οι βαρβάροι. Θέλουν να μεγαλύνονται αυτοί τη διανοίᾳ και εξυστέρου πέφτουσι 'ς μεγάλη γαρ πενία* Αλεξ. 1795· **β**) συμπεριφέρομαι με έπαρση, ξιπάζομαι: *Ετούτον όλον κάμνουσιν τους άλλους να κομπώνουν* (παραλ. 1 στ.) *και αυτοί των μεγαλύνονται και φεύγουσιν τους άλλους* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 1159. **4**) (Μτβ. με σύστ. αντικ.) απολαμβάνω τιμές: *Ιώβ του πλουσιότατου γυνή του ηγαπημένη οργίστη του η πονηρή και η διαβολεμένη* (παραλ. 12 στ.) *και όσα μετ' αύτον χάρηκε και όσα εμεγαλύνθη μηδέ στο νου της τα 'βαλε, ουδέ όλως εθυμήθη* Βεντράμ., Γυν. 105.

***μέδιμνος** ο, Προδρ. II G 26.

Το αρχ. ουσ. *μέδιμνος.*

Μέτρο χωρητικότητας δημητριακών (με διαφορετικές ισοδυναμίες από τον αρχ. *μέδιμνο*· για το πράγμα βλ. Schilb., Byz. Metrol. 96-98, Ευαγγελ. - Νοταρά, Σημ. κωδ. 7 σημ. 9, 8 και Ζακυθ., ΕΕΒΣ 12, 1936, 391): *πινάκιον, ό εστί μεδίμνου το τέταρτον* Metrol.[2] 132[21]· *Συμβαίνει δέ πάσα ... πράξις χρηματική ... εν τούτοις τοις μέτροις περιορίζεσθαι, ή σταθμῷ ή μεδίμνῳ ή μέτρῳ* Metrol.[2] 135[9].

**μεθυστής** ο· στο τέλος του σημασιολ. πρόσθ.: Η λ. ως προσων., Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 319[r] (Για τη χρ. βλ. και Τριαντ., Οικογ. ονόμ. 82).

**μελαχρινός,** επίθ.· στο ετυμολ. αντί των όσων αναγράφονται γρ.: Από το επίθ. **μέλα(γ)χρος* ‹ *μελάγχροος* - *μελά(γ)χρους*· για την ετυμ. βλ. P. G. Maxwell - Stuart, Glotta 56, 1978, 294-6. Η λ. στο Βλάχ. (λ. *μελαχροινός*) και σήμ.

***μέλεται.**

Το αρχ. *μέλω.*

(Εδώ μέσ. τριτοπρόσ. με γεν. προσωπική) ενδιαφέρομαι, νοιάζομαι: *η δέ Μαρία αφήνει τα πάντα και δεν της μέλεται παρά μόνος ο Χριστός* Πηγά, Χρυσοπ. 159 (29).

?***μελιτούς** ο.

Από το αρχ. επίθ. *μελιτόεις* με συναίρεση. Η λ. στον Ησύχ. (Βλ. λ. *μελιτόεις*, L-S και teph., Θησ.).

Γλύκισμα με μέλι και αλεύρι (Για το πράγμα βλ. Κουκ., ΒΒΠ Ε′ 115· πβ. Ιερακοσ. 62$^{5-6}$): *αν ουν δώσῃς αυτῷ* (ενν. *τω ιέρακι*) *μελιτούντα* (έκδ. *μυραμούντα*· διορθώσ.) *μετά επέρεως, ιαθήσεται* Ιερακοσ. 462$^{9}$.

***μελιχρός,** επίθ.

Το αρχ. επίθ. *μελιχρός*.

**1**) Που έχει γλυκανθεί με μέλι (προκ. για κρασί): Ευγ. Ιωαννουλ., Επιστ. 25$^{34}$ (Ελλην. 1934, 240). **2**) (Μεταφ. για πρόσ.) γλυκός, ευχάριστος: *άνδραν φίλον, εμόν οικέτην, ελίκρανον, μελιχρόν, πράον, υψίνουν* Χρησμ. (Βέης) 7$^{4}$.

***μέλλος** το. — Βλ. και ά. *μέλλον*.

Το ουσ. *μέλλον* αναλογ. με τα ουδ. ουσ. σε -ος.

Μέλλον: *του κρασιού τα ονείρατα προλέγουσιν το μέλλος* Κρασοπ. (Eideneier) V (79α).

**μέλλω**· πρόσθ. τη σημασ.: **Β′ 4**) (με υποκ.) επιφυλάσσεται, έχει προδιαγραφεί για κάπ.: *μια κατάσταση αγαθή κι εσένα, θυγατέρα, να μέλλεται ... απού του Ζεύς τη* α Ροδολ. (Αποσκ.) Β′ 396.

***μεντάλια** η· *μενδαλία*.

Το ιταλ. medaglia. Η λ. και σήμ.

Νόμισμα· έκφρ. *το εναντίον της μενδαλίας* = η αντίθετη όψη του νομίσματος· το εντε- ς αντίθετο: *είναι ετούτος καλά το εναντίον της μενδαλίας, τόσον από τον πατέρα όσον και την μάναν ακόμα* Μπερτολδίνος 105.

***μερίζομαι,** βλ. *μυρίζω*.

**μεριστικός**· να αντικατασταθεί το παραπ. ά. από τα ακόλουθα: **μεριστικόν,** ουδ. ., βλ. *μυριστικός*.

***μέρμηγκας** ο, βλ. *μύρμηξ-κας*.

***μερμήκιν** το, βλ. *μυρμήγκι(ν)*.

***μερόνυχτο** το, βλ. πιο πάνω, λ. *ημερόνυκτον*.

**μερσινόκοκκος** ο· να αντικατασταθεί το παραπ. ά. από τα ακόλουθα: **μερσινόκοκ- ν)** το, βλ. *μυρσινόκοκκον*.

**μεσαίος,** επίθ.· στο τυπολ. στον τ. *μέσιος* πρόσθ. την παραπ.: Προσκυν. Αγ. Αθ. 6 $^{8}$.

***Μεσιώτης** ο, βλ. *Μυσιώτης*.

**μέσον,** επίρρ.· στο σημασιολ. Εκφρ. πρόσθ.: **3**) *Μέσον εις τούτο* = εντωμεταξύ: *μέ εις τούτο έρχεται και ο θάνατος και παίρνει τους* (ενν. *τους φιλαργύρους*) Καρτάν., . Διαθ. φ. 350$^{r}$.



***μεσοποταμία** η.

Το θηλ. του μτγν. επιθ. *μεσοποτάμιος* ως ουσ.

Η μέση του ποταμού: *Αλλ᾽ ούτος προτρεψάμενος τον καίσαρα εικότως περάσωσιν τον ποταμόν άμφω και ανυπόπτως. Και ούτως δέ επέρασον, Θεού οικονομίᾳ, τρισπιθαμαίον εύρον τον την μεσοποταμίαν* Αξαγ., Κάρολ. Ε′ 774. — Η λ. ως τοπων. (Η χρ. ήδη μτγν., L-S): Διγ. 'Ανδρ. 379$^{32}$.

***μεσουράνιον** το.

Το ουδ. του επιθ. *μεσουράνιος* ως ουσ. Η λ. τον 4. αι. (L-S, λ. *μεσουράνιος*).

Το μέσον του ουρανού, τα μεσούρανα: *τα όρνεα οπού πέτουνται εις το μεσουράνιον* Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ. Αποκάλ. Ιω. ιθ′ 17.

***μεσοφαγωμένος,** μτχ. επίθ., βλ. πιο κάτω, λ. *μισοφαγωμένος*.

***μεταβιάς,** επίρρ.

Από τη συνεκφ. *μετά βίας*. Η λ. και σήμ.

Με δυσκολία: *έστοντας και να συνέλθει η κακορίζικη εκείνη* (ενν. *η γαρίδα*) *και μεταβιάς μη ημπορώντας να ασηκώσει το κεφάλι της από το μεγάλο κτύπον οπού επήρεν ...* Μπερτόλδος 46.

**μετακτίζω**· πρόσθ. τον τ. *μ α τ α χ τ ί ζ ω*, Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 308$^{v}$.

***μετασκευάζω.**

Το αρχ. *μετασκευάζω*. Η λ. και σήμ.

Επισκευάζω: *ναός ... μετά ξυλίνης σκευής κυπαρισσένης, μετασκευασμένη και έξωθεν μολυβοσκεπασμένη* Προσκυν. Λαύρ. 874 105$^{30}$.

**μεταταύτα**· στο τυπολ. πρόσθ. τις παραπ.: Ασσίζ. 198$^{20}$, 424$^{31}$-425$^{1}$, 425$^{17,27}$.

***μετάτωρ** ο.

Το λατ. metator.

Υπαξιωματικός σιτιστής: *εκέλευσαν* (ενν. *οι βασιλικοί*) *τους υπηρέτας αυτών και τους μετάτορας εκείσε καταλύσαι* Νικήτα, Βίος Φιλαρ. 135$^{35}$.

***μεταχαράς,** επίρρ.

Από τη συνεκφ. *μετά χαράς*. Η λ. και σήμ.

Ευχαρίστως: *πάντα σε βλέπω μεταχαράς* Μπερτολδίνος 140.

**μετεώρισμα** το· πρόσθ. τον τ. *μ ε τ ώ ρ ι σ μ α* και στη σημασ. 1 το παράθ.: *η βασίλισσα δεν έχει έχθραν πλέον με του λόγου σου, αλλ᾽ απέρασεν εκείνο το μετώρισμα εις γέλος* Μπερτόλδος 52.

**μετεωριστικός,** επίθ.· πρόσθ.: Το ουδ. στον πληθ. (*μετεωριστικά τα*) κυρίως ως ουσ. = αστεϊσμός, αστείο: *Με όλον ετούτο, αυτός δεν κάνει πράγμα ανυπομόνητον, αμή όλα του είναι μετωριστικά και ξεφαντώματα* Μπερτολδίνος 140.

***μέτουπον** το, βλ. *μέτωπον*.

***μετοχή** η.

Το αρχ. ουσ. *μετοχή*.

**1**) Συμμετοχή· (εδώ) ενότητα (Για τη χρ. βλ. L-S, λ. *μετοχή* I 1): *όσα προτερήματα έχουσι τα ποιήματα αυτού* (ενν. του Θεού) *μεμερισμένως, έχει αυτός μόνος υψηλότερον τρόπον ..., πλην ότι ο μέν Θεός κυρίως έχει αυτά, τα δέ κτίσματα κατά μετοχήν έχουσιν* Ιστ. πατρ. 84[15]. **2**) Συμμετοχή, σχέση· (εδώ προκ. για τη σχέση του Θεού με τους Ισμαηλίτες): *Μα τούτο εσένα τάσσομαι, ως τ' άστρη να πληθύνω το σπέρμα σου καθημερνόν, ουδέ ποσώς ν' αφήνω, και αυτοί να παραλάβουσι τόπους των αλλοφύλων· σ' αυτούς δεν έχω μετοχήν, ουδέ κανένα φίλον* Χούμνου, Κοσμογ. 1222.

**μετριάζω, (I)**· να καταργηθεί η σημασ. **ΙΒ' 2** και να προστ. η σημασ. **ΙΑ' 5**) Μειώνομαι σε ένταση: *η ορμή των ατάκτων και Θεόν μη φοβουμένων μετριάζει και συστέλλεται φόβῳ των κρατούντων* Ευγ. Ιωαννούλ., Επιστ. (Στεφανής - Παπατριαντ.) 14[22].

***μετώρισμα** το, βλ. πιο πάνω, λ. *μετεώρισμα*.

**μήπως,** σύνδ.· στο τέλος του τυπολ. πρόσθ. τον τ.: (?) *μ ω ς*, Προδρ. III 272b χφφ SA κριτ. υπ., 325f χφ V κριτ. υπ., 400p χφφ CSA κριτ. υπ.· στο ετυμολ. μετά τη φρ.: «Ο αρχ. σύνδ. *μήπως*» να προστεθεί: Ο τ. από συγκ. (αν δεν πρόκειται για εσφαλμ. γρ.· βλ. και Hesseling — Pernot [Προδρ. σ. 206]).

**μητροπρεπώς,** επίρρ., βλ. και Hörandner, Stud. byz. Lexik. 195.

***μίασμα** το.

Το αρχ. ουσ. *μίασμα*.

(Υβριστ. για πρόσ.) αυτός που μολύνει, μίασμα: Σπανός (Eideneier) Α 32, 70· *ω ανάτσαλε, ω μουστακάτε, μίασμα, ο Θεός να σε πατάξει* αυτ. Α 295.

***μίγα,** επίρρ., βλ. πιο κάτω, λ. *μίκα*.

**μιζούριον** το, βλ. και Steiner, Stud. byz. Lexik. 163.

***μίκα,** επίρρ.· *μ ί γ α* (αν δεν πρόκειται για τυπογρ. σφάλμα).

Το ιταλ. mica.

Καθόλου: *Αυτός έχει πολύ δίκαιον καλά· εγώ απάνω εις τούτο το έργον δεν τονε κρατώ γα διά ζουρλόν* Μπερτολδίνος 121.

***μικρολογία** η.

Το αρχ. ουσ. *μικρολογία*. Η λ. και σήμ.

Ευτέλεια: *να φεύγομεν την ταπείνωσιν και μικρολογίαν και δουλοπρέπειαν του λόγου, τι ... ο δουλοπρεπής λόγος και ευτελής έναι πολλά ανάξιος και ουδείς τον επαινεί* Σοφιαν., ιδαγ. 276.

***μικροπρόσωπος,** επίθ.

Από το επίθ. *μικρός* και το ουσ. *πρόσωπον*. Η λ. και σήμ.

Που έχει μικρό πρόσωπο: *Ο μισέρ Μπερτόλδος ήτον ... μικροπρόσωπος, χοντροκέφαολοστρόγγυλος σαν φούσκα* Μπερτόλδος 6.

***μικρώς,** επίρρ.

Το μτγν. επίρρ. *μικρώς* (Πβ. επίρρ. *σμικρώς* ήδη αρχ., L-S, λ. *μικρός*).



Σε μικρό βαθμό, ελάχιστα: *φαγών* (ενν. ο *ιέραξ*) *τούτο ωφεληθήσεται ου μικρώς, ώστε το χωνεύσαι και την όρεξιν διεγείραι και τα περιττά και μοχθηρά αποσκευάσασθαι* Ιερακοσ. 501[29].

***μίλλε,** αριθμτ.

Το λατ. αριθμτ. mille.

Χίλιοι· εδώ μαγική λέξη (Για το πράγμα βλ. Μανούσ., Κρ. Χρ. 1, 1947, 573) Ιντ. κρ. θεάτρ. Β' 101.

**μισελίμης** ο· να αντικατασταθεί το παραπ. ά. από τα ακόλουθα: *μισελλίμης* ο, βλ. *μουσελλίμης*.

***μισοφαγωμένος,** μτχ. επίθ.· *μ ε σ ο φ α γ ω μ έ ν ο ς*.

Από το *μισο* - και τη μτχ. παθ. παρκ. του *τρώ(γ)ω*.

Φαγωμένος κατά το ήμισυ: *ένα παλιογάιδαρον ... μεσοφαγωμένον από τες μύγες* Μπερτόλδος 12.

***μισσοροκαύκα** η. — Πβ. και ά. *μισσούριον*.

Από τα ουσ. *μισσούριν* και *καύκα* (< *καύκος* = κούπα· βλ. και Eideneier [Κρασοπ. σ. 153]).

Είδος μεγάλης κανάτας για το κρασί: *την ευχήν μου να 'χετε εσείς, κρασοπατέρες, όσοι τον οίνον πίνετε με τες μισσοροκαύκες* Κρασοπ. (Eideneier) Ι 185 (114c).

***'μιτός** ο, βλ. *έμετος*.

***'μμάτιν** το, βλ. *ομμάτιν*.

***μογκρίζω,** βλ. *μουγκρίζω*.

***'μολογώ,** βλ. *ομολογώ*.

***'μολοώ,** βλ. *ομολογώ*.

**μολυβένιος,** επίθ.· πρόσθ. τον τ. *β ο λ υ μ έ ν ι ο ς*, που σχηματίστηκε κατ' αναγραμματισμό και την παραπ.: Μπερτολδίνος 100.

**μολύβιον** το· πρόσθ. τον τ. *β ο λ ύ μ ι ο ν* με την παραπ.: Μπερτολδίνος 91.

***μόντε** το, Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) 716[25]· *μ ο ύ ν τ ε*.

Το ιταλ. monte. Τ. *μουντ* (πιθ. από το γαλλ. *mont*) σε τοπων. στο Χρον. Μορ. Η 2806. Η λ., με διαφορετική σημασ., σε έγγρ. του 16. (Γκίνης, ΕΕΒΣ 39-40, 1972/3, 211) και του 17. αι. (Ξανθ., Χρ. Κρ. 1, 1912, 200, Μαυρομάτης, Θησαυρ. 16, 1979, 236).

**1**) Σωρός, στοίβα: *εις την μπούκα του πόρτου δεξιά μερέα έχει πέτρες ριχτές ένα μούντε· και εις την δεξιά μερία έχει άλλον ένα μούντε· και εκείνα είναι τα σημάδια του πόρτου* Πορτολ. Α 329[7,8]. **2**) Ποσό, σύνολο: *το μόντε όλο εστιμαρίστηκεν υπέρπυρα εκατό ενενήντα ένα* Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) 846[24]. — Η λ. και ο τ. ως τοπων.: Πορτολ. Α 325[6,7,12]· ο τ. σε τοπων.: Πορτολ. Α 308[4], 325[15], κ.α.

***'μοσμένος,** μτχ., βλ. Προσθ. ΙΑ' τόμ., λ. *'λοσμένος*.

**μοσχινάρι** το, βλ. και Steiner, Stud. byz. Lexik. 158.

***μούντε** το, βλ. πιο πάνω, λ. *μόντε*.

**μπαίνω**· πρόσθ. τον τ. της προστ. αορ. *έμπα* Απόκοπ. (Παναγ.) 438.

***μπαντέρα** η, βλ. *παντιέρα*.

***μπαντίρω**· π α ν δ ί ρ ω. —Βλ. και *σμπαντίρω*.

Το ιταλ. bandire. Ο τ. από «εξελληνιστική» τάση.

Καταδικάζω σε εξορία, εξορίζω κάπ.: *εσκότωσε τον πρώτον του αδελφόν, ... διά τον τοίον φόνο και διά έτερα κακά οπού έκανε η δικαιοσύνη τον επανδίρισε* Σουμμ., Ρεμπελ. '2.

**μπαρκάρω**· στο τυπολ. πρόσθ.: αόρ. ε β α ρ κ α ρ ί σ τ η κ α ν, Μπερτολδίνος 114.

***'μπιστενός,** επίθ., βλ. Προσθ. ΙΑ' τόμου, λ. *εμπιστινός*.

**μπουγκατάρα** η· το ετυμολ. να γίνει: Από το ιταλ. bugattara = lavandaia = ύστρα (βλ. G. Cesar Croce, Le sottilissime astuzie di Bertoldo, σελ. 81 σημ. 12 · στο μασιολ. γρ. *Πλύστρα*.

**μπουζουνάρα** η· στο λ. πρόσθ.: Κατζ. Α' 318 και στον τ. *μπουζνάρα*: αυτ. Α' 129.

***μπρόγιο** το.

Το βενετ. brogio.

Περιοχή της Βενετίας όπου σύχναζαν οι ευγενείς (και συζητούσαν τις διοικητικές υποθέσεις) (Για το πράγμα βλ. Boerio, λ. brogio)· (εδώ μετων.) οι άρχοντες της Βενετίας: *ής εσώσαν οι γραφές κι είδασι την αιτίαν, το μπρόγιο εσυγχύστηκε τότες κι η Βενετία· εμαζωκτήκανε γιαμιά πρίντζιπες και Κολλέγιο, προκουρατόροι κι άρχοντες κι εκάμα- κονσέγιο* Τζάνε, Κρ. πόλ. 399[14].

***μυθεύω.**

Το αρχ. *μυθεύω*. Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Andr., Lex.).

(Μέσ.) διηγούμαι (κ. που ανήκει στο χώρο της μυθολογίας): *Ο Πάφος ο υιός του ...μαλίωνος ... νέος και ομορφότατος και, ως μυθεύονται, γεννημένος από θεόν* Ροδινός λ.) 163.

Η μτχ. παθητ. ενεστ. ως επίθ. = που γι' αυτόν μιλούν οι μύθοι: *την αθανασίαν, την ο- ...ν έτασσε να του δώσει* (ενν. του *Οδυσσέα*) *η μυθευομένη εκείνη θεά και να τον κάμει ...ατον* Ροδινός (Βαλ.) 159· *Αυτήν την κόρην κατιδών Καλλίμαχος ο ξένος πάθος παν- ...ι φοβερόν εκ των μυθευομένων* Καλλίμ. 1826.

**μυριοθορυβούμαι**· πιθ. η μτχ. *μυριοθορυβουμένοι* (Απόκοπ. [2]425 και Απόκοπ. (Πα- ...) 425 να πρέπει να διορθ. *μυριοθορυβισμένοι*· βλ. Παναγ. [Απόκοπ., σελ. 163].

**μυστιπόλος** ο, βλ. και Hörandner, Stud. byz. Lexik. 195.

***μως,** σύνδ., βλ. πιο πάνω, λ. *μήπως*.



**νέα,** επίρρ.· στο σημασιολ. πρόσθ. το παράθ.: *τώρα νέα μεταγλωττισμένον εις την των Ελλήνων απλήν γλώσσαν* Μπερτολδίνος Τίτλ.

***νεανίσκος** ο.

Το αρχ. ουσ. *νεανίσκος*.

**1**) Νεαρός άντρας: Χειλά, Χρον. 348, Ανακάλ. 113. **2**) (Εδώ προκ. για νεαρό γεράκι): *Δει τον επιλεγόμενον ιέρακας εν πρώτοις τον νεανίσκον επιζητείν, έπειτα τον λεγόμενον οφιοκέφαλον* Ιερακοσ. 343[22].

**νεκρέγερτος,** επίθ., βλ. και Hörandner, Stud. byz. Lexik. 194.

***νευρά** η, Λουκάνη, Ομήρ. Ιλ. ΙΖ' 289.

Το αρχ. ουσ. *νευρά*.

Χορδή τόξου (κατασκευασμένη από νεύρα ή έντερα ζώου): Ερμον. Η' 190.

**νιφάς** η· στο τυπολ. πρόσθ. τον τ.: ν ι μ φ ά ς, Ευγ. Ιωαννούλ., Επιστ. 2[5] (Ελλην. 7, 1934, 94) (έκδ. *νυμφάδες* πιθ. από παρετυμ. επίδρ. του ουσ. *νύμφη* ή *νυμφάς*)· επίσης στο σημασιολ. πρόσθ. τη σημασ.: **1**) Νιφάδα (χιονιού): *άνδρα ... εις τους λόγους δεινότατον υπερέχοντα εις την πυκνότητα και τας χειμερινάς νιμφάδας* Ευγ. Ιωαννούλ., Επιστ. ό.π.

**νοβέλλα** η· πρόσθ. την παραπ.: Βίος Δημ. Μοσχ. 582 και το παράθ.: *Εις τας εννέα της χαράς, Παρασκευή ημέρα, βουλήθηκεν ο βασιλεύς να παίζει τη νοβέλλα* (έκδ. *την οβέλα*· διορθώσ.) = να «στήσει» (δηλ. να σκηνοθετήσει) αυτή την «ιστορία» (δηλ. αυτό το «παιχνίδι»).

***'νοματώ,** βλ. *ονοματώ*.

***νορά** η, βλ. *ουρά*.

**νους** ο· στο σημασιολ. φρ. πρόσθ.: **64β**) *στήνω τον νουν κατά* + γεν. = εποφθαλμιώ επιβουλεύομαι κάπ. ή κ.: *Επεί δέ ο Παγιαζίτ ... μονάρχης εγένετο, τότε κατά της Πόλεως και τον νουν και τον οφθαλμόν έστησε* Δούκ. 75[8] (Πβ. και ά. οφθαλμός φρ.).

***'νταν,** σύνδ., βλ. *όταν*.

**ντεβότος,** επίθ.· διόρθ. στο τυπολ. την παραπ. «Μαχ. Β' 210» σε «Μαχ. Β' 270» και στο ετυμολ. πρόσθ.: ή το προβηγκ. devot (Βλ. Χατζ., ό.π. και του ίδιου, Διασπ. Β' 87).

***'ξαγκουσεύω,** βλ. πιο πάνω, λ. *εξαγκουσεύω*.

***'ξαλλοπροσωπίζω,** βλ. Προσθ. ΙΑ' τόμου, λ. *εξαλλοπροσωπίζω*.

***ξάμπλιν** το, βλ. *ξόμπλι*.

***ξανάβλεψις** η, βλ. Προσθ. ΙΑ' τόμου, λ. *εξανάβλεψις*.

**ξανθήγορος,** επίθ.· βλ. και A. Kambylis (Lexicograph. byzant. 165).

***ξανθίζω**, βλ. Προσθ. ΙΑ' τόμ., λ. *εξανθίζω*.

***ξαστερία** *η*, βλ. Προσθ. ΙΑ' τόμ., λ. *εξαστεριά*, όπου πρόσθ. την παραπ.: Μπερ-ιδος 52.

***ξατονίζω**, βλ. *ξετονίζω*.

***ξεγκουσεύω**, βλ. πιο πάνω, λ. *εξαγκουσεύω*.

***ξεθελειώνω**, βλ. *ξετελειώνω*.

***ξεκουσεύ(γ)ομαι**, βλ. πιο πάνω, λ. *εξαγκουσεύω*.

## ΕΥΡΕΤΗΡΙΑΚΟΣ ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΡΟΣΘΗΚΩΝ ΚΑΙ ΒΕΛΤΙΩΣΕΩΝ ΤΩΝ ΤΟΜΩΝ ΙΑ' ΚΑΙ ΙΒ'

Η ΕΚΤΥΠΩΣΗ ΤΟΥ ΤΟΜΟΥ ΑΥΤΟΥ ΕΓΙΝΕ ΣΤΑ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΑ ΣΤ. ΚΑΙ ΙΩΑΝΝ. ΣΦΑΚΙΑΝΑΚΗ, ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ, ΣΕ ΔΥΟ ΧΙΛΙΑΔΕΣ ΑΝΤΙΤΥΠΑ, ΑΠΟ ΤΟ ΧΕΙΜΩΝΑ ΤΟΥ 1991-92 ΕΩΣ ΤΟ ΧΕΙΜΩΝΑ ΤΟΥ 1992-93

Διευθύνσεις:

Ε. Κριαράς, Αγγελάκη 1, 546 21 Θεσσαλονίκη
Εγνατία 152, 546 21 Θεσσαλονίκη
Τυπογραφεία Στ. και Ιωάνν. Σφακιανάκη, Μητροπόλεως 102, 546 21 Θεσσαλονίκη